PASAULINĖS LITERATŪROS BIBLIOTEKA

Literatūra iki XIX a.

*

*

Dailininkas
ARVYDAS KAŽDAILIS

PASAULINĖS LITERATŪROS BIBLIOTEKA

Rablė

GARGANTIUA IR PANTAGRIUELIS

Iš prancūzų kalbos vertė
DOMINYKAS URBAS

VILNIUS
1986

84.4Pr-4
Ra-13

RABELAIS, OEUVRES COMPLETES, I—II
Paris, Ed. Garnier Frères, 1962

R $\frac{4703000000-192}{M852(08)-86}$ 199—86

BAISENYBINGAS DIDŽIOJO GARGANTIUA Pantagriuelio tėvo GYVENIMAS

kurį kadaise surašė
M. ALKOFRIBASAS[1]
kvintesencijos
traukovas

Knyga pilna pantagriuelizmo

SKAITYTOJAMS

Mieli skaitytojai! Atvertę šitą knygą,
Įtarinėjimus išmeskit iš širdies.
Nerūstauti, nekeikt bus jums bepiga,
Nes blogio jokio čia nerasite išties.
Galbūt nedaug pasemsit išminties,
Bet pasijuokt skaniai galėsit;
Aš jus paguosiu, pralinksmėsit,
Užmiršit sielvartą, vargus,
Ne verkti, bet kvatot turėsit,
O juoktis moka tik žmogus.*

---

* Visus eiliuotus tekstus vertė *Elena Švelnienė*.

AUTORIAUS PRATARMĖ

Šaunūs gėrėjai ir jūs, mieli venerikai (nes jums, ne kam kitam, yra skiriami mano raštai)! Platono *Puotos* dialoge Alkibiadas, girdamas savo mokytoją Sokratą, neginčijamą filosofų kunigaikštį, taria jį, tarp kitko, esant panašų į selenus. Selenai buvo kitados tokios dėžutės, kokių dabar matome vaistinėse,— iš viršaus ant jų pripiešta visokių juokingų niekniekių, kaip antai: harpijų, satyrų, įžabotų žąsyčių, raguotų kiškių, pabalnotų ančių, sparnuotų ožių, pakinkytų elnių ir kitokių darkybių žmonėms juokinti, kaip tai darydavo Selenas, mielojo Bakcho mokytojas,— tačiau jų viduje laikomi itin vertingi vaistai, kaip balzamas, pilkoji ambra, Asirijos amomas, muskusas, cibetas, arba brangakmeniai ir kiti geri daiktai. Toks, pasak Alkibiado, buvo ir Sokratas: jei būtumei žiūrėjęs vien išorės ir vertinęs pagal išvaizdą, tai už jį nebūtum davęs nė svogūno lukšto; labai jau negražus jis buvo pažiūrėti ir juokingas savo laikysena — nosis buka, žvilgsnis kaip jaučio, mina paikšo, elgesys prasčioko, rūbas kaimiečio, kišenės tuščios, moterų paniekintas, netikęs jokioms valstybinėms pareigoms, mėgsta pasijuokti, gerai pageria, visada šaiposi ir niekad neparodo savo dieviškojo išmanymo; bet jeigu atidarei tą dėžutę, tuoj radai joje dangišką ir neprilygstamą vaistą: neregėtą proto šviesumą, nuostabų dorovingumą, neįveikiamą drąsą, neprilygstamą blaivumą, tikrą rimtį, tobulą pasitikėjimą savimi, didžiausią panieką viskam, dėl ko žmonės tiek kvaršina sau galvą, puldinėja, vargsta, daužosi po pasaulį ir kariauja.

Į ką, jūs manote, taiko ši pratarmė ir šie įžanginiai žodžiai? Ogi štai į ką, mano mieli mokiniai ir kitokie šalaputriai: kai jūs paskaitote linksmus kai kurių mano knygų pavadinimus, tokius kaip *Gargantiua, Pantagriuelis, Išgėrovas, Daiktadėčio kilnybė, Riebūs žirniai cum commento*[2] ir kt., tai jūs pernelyg greitai nusprendžiate, kad tose kny-

[2] Paaiškinimus žr. knygos pabaigoje.

gose tik ir rašoma apie visokius juokingus niekus bei paikiojimus, kad jose tėra linksmi prasimanymai, kitaip tariant, jūs nusiteikiate kikenti ir linksmintis vien iš orutinių pažymių (t.y. iš knygų antraščių), visai nesirūpindami gilintis į esmę. Tačiau visgi netinka taip lengvapėdiškai elgtis, kai vertinate žmonių sukurtus veikalus. Juk jūs patys sakote, kad jupa iš žmogaus nepadaro vienuolio, kad anas štai, tiesa, vienuolio rūbą nešioja, betgi po tuo rūbu jis nė iš vieno galo nepanašus į vienuolį, arba štai šitas vilki ispanišku apsiaustu, bet ispaniškos narsybės neturi nė truputėlio. Užtat reikia knygą perskaityti ir atsidėjus apsvarstyti visa, kas joje išdėstyta. Tada pamatysite, kad vaistų esama kur kas kitokios vertės, negu galėtumei spręsti iš dėžutės išvaizdos, kitaip tariant, rasite, kad čionai aprašinėjami dalykai anaiptol nėra tokie paiki, kaip galėjot pamanyti, perskaitę antraštę.

Na, jei imsit iš paviršiaus, gal čia rasit ir itin linksmų dalykų, puikiai atitinkančių antraštę, bet vis tiek nereikia klausyti, kaip sirenos gieda, o ieškoti gilesnės prasmės, jei kartais jums ir pasirodytų, kad kurioj nors vietoj autorius tiktai šiaip sau juokauja.

Jums teko kada nors atkimšti butelį? Po kelmų! Prisiminkit, kokio jūs tuomet smagumo turėjote. O ar kada matėt, kaip daro šuva, kai randa smegeninį kaulą? Juk Platonas, *De rep., lib. II*[3], sako, jog šuva esąs filosofiškiausias sutvėrimas pasaulyje. Jeigu matėt, tai galėjot pastebėti, su kokiu neregėtu atsidėjimu jis to kaulo tyko, kaip rūpestingai jį saugo, kaip narsiai jį laiko, kaip apdairiai į dantis ima, kaip skaniai graužia, kaip uoliai išliežia. Kas jį skatina taip daryti? Koks jo pastangų siekis? Ko gero jis tikisi? Nieko kito, kaip truputėlio smegenų. Teisybė, tasai truputėlis yra skanesnis negu daugis kitų dalykų, nes smegenys yra tobuliausias penas, kokį tiktai gamta pagamina, kaip sako Galenas, *Facu. natural., III* ir *De usu parti., XI*[4].

Derėtų ir jums būti išmintingiems kaip tam šuniui, idant užuostumėt, pajustumėt ir įvertintumėt, kokios skanios yra šios gražios knygos, idant turėtumėt žvalumo joms susimedžioti ir smarkumo prie jų pulti; o kai atsidėję skaitysit ir tolydžio mąstysit apie tą, ką skaitot, tai įstengsit sutriaukšti kaulą ir išliežti maistinguosius čiulpus — tą būtent, ką aš turiu minty, kalbėdamas tais pitagoriškais simboliais[5], ir būkit visiškai tikri, kad nuo tokio skaitymo pasidarysit ir protingesni, ir drąsesni; mat šičia jūs rasit šnekėseną, kokios niekur kitur nerandate, ir mokslą, kuris atskleis jums pačius gudriuosius sekretus ir pačias baisiąsias paslaptis, liečiančias tiek mūsų tikybą, tiek politinę būklę ir ūkinį gyvenimą.

Ar jūs tikrai manote, kad kitados Homeras, rašydamas *Iliadą* ir *Odisėją*, turėjo galvoj tas alegorijas, kurių jo veikaluose priblusinėjo Plutarchas, Heraklidas Pontietis, Eustatijas, Kornutas ir kurias paskui iš jų nukniaukė Policianas?[6] Jeigu jūs taip manot, tai mūsų keliai skiriasi kaip rytai nuo vakarų, nes aš esu tikras, jog Homeras tiek apie jas tegalvojo, kiek Ovidijus *Metamorfozėse* apie evangelijos paslaptis, nors buvo antai atsiradęs toksai glušas, suktas ir landus vienuolis[7], kur stengėsi tai įrodyti ir ieškojo tokių pat kaip jis kvailių arba, anot priežodžio, dangčio, kuris atitiktų puodą.

O jeigu taip nemanot, tai kodėl jums šitaip nepažiūrėti ir į mano šias istorijas, linksmas ir naujas, juoba kad aš, jas sudėstydamas, apie tai galvojau tiek pat kiek ir jūs, kurie išgeriate turbūt ne prasčiau už mane? Mat šiai įstabiai knygai pagaminti aš eikvojau ir vartojau tik laiką, skirtą kūno jėgoms atgaivinti, būtent — pavalgyti ir atsigerti. Tasai laikas ir yra visų tinkamiausias rašyti apie aukštus dalykus ir apie gilią išmintį, ką puikiai išmanė dar Homeras, visų žodžio menininkų paveikslas, ir Enijus, lotynų poetų tėvas, ir ką liudija Horacijus, nors vienas nesušutėlis yra pareiškęs, kad jo giesmės labiau atsiduodančios vynu negu aliejumi.

Vienas toksai dvasna prikišo tai ir mano knygoms; bet — šuns balsas į dangų neina! O, kaip daug vyno kvapas skanesnis, mielesnis, patrauklesnis, tauresnis ir gaivesnis negu aliejaus kvapas! Ir jei žmonės apie mane sakys, kad aš vynui išleidžiąs daugiau negu aliejui, tai aš tą priimsiu sau už pagyrimą, kaip Demostenas, kada apie jį kalbėjo, kad aliejui išleidžiąs daugiau negu vynui[8]. Man tiktai garbė ir šlovė, kai apie mane sako, kad aš esąs šaunus gėrėjas ir puikus ūžauninkas,— dėl šito savo garso esmi visada laukiamas svečias visose gerose pantagriuelistų kompanijose. Demostenui vienas gižeklis prikaišiojo, kad jo *Prakalbos* atsiduodančios aliejumi kaip nevalyvo aliejininko prikyštė. Na, o jūs mano darbus ir žodžius aiškinkitės vis į pačią gerąją pusę; laikykit pagarboj pailgąsias smegenis, vaišinančias jus šiomis gražiomis pliauškalynėmis, ir, kiek tik valiosit, neduokit linksmai nuotaikai nė akimirkos atslūgti.

Tai va, mano mieli, vėdinkite savo plaučius ir smagiai skaitykite, kas toliau parašyta — bus kūnui sveika ir inkstams naudinga! Bet tik žiūrėkite, pabaldos,— tegu jus gumbas suriečia! — kad išgertumėt į mano sveikatą, o aš jau skalnas neliksiu.

Apie Gargantiua giminės kilmę ir senumą

PERSKYRIMAS I

Kas norite susipažinti su Gargantiua genealogija ir jo giminės šaknimis, tiems aš patariu skaityti Pantagriuelinę kroniką[9]. Ten plačiau aprašyta, kaip atsirado šiame pasaulyje milžinai ir kaip iš jų tiesiąja linija kilo Gargantiua, Pantagriuelio tėvas; tad nerūstaukit ant manęs, nešnekėsiu šiuo tarpu apie tai išsamiau, nors pats dalykas yra toks, jog kuo tankiau jį minėsi, tuo daugiau bus smagumo jūsų malonybėms, kaip moko Platonas savo veikaluose *Filebas* ir *Gorgijas*, taip pat ir Flakas[10], kuris teigia, kad juo dažniau kartoji kai kurias šnekas (o manoji kaip tik yra iš tokių), juo darosi gražiau.

Duok dieve kiekvienam taip gerai žinoti savo genealogiją nuo Nojaus arkos iki mūsų laikų! Aš manau, daugelis dabartinių imperatorių, karalių, kunigaikščių, popiežių yra kilę iš kokių smulkių relikvijų prekijų arba kromininkų ir, atvirkščiai, daugelis pavargėlių prieglaudose, elgetų ir skurdžių yra tiesioginiai didžių karalių ir imperatorių įpėdiniai, nesgi reikia turėti galvoje, kokiu nuostabiu keliu ėjo karalysčių ir imperijų įpėdinystės paveldas:

iš asirų — medams,
iš medų — persams,
iš persų — makedoniečiams,
iš makedoniečių — romėnams,
iš romėnų — graikams,
iš graikų — prancūzams[11].

O jeigu jūs norit žinoti apie mane, kurs kalbu šiuos žodžius, tai aš manau, jog esu kilęs iš kokio turtingo senovės karaliaus ar kunigaikščio, nes nerastumėt pasaulyje žmogaus, labiau už mane trokštančio būti karaliumi ir valdyti turtus, idant galėčiau gardžiai valgyti, nieko nedirbti, niekuo nesirūpinti ir dalinti gėrybes savo draugams ir šiaipjau padoriems bei mokslingiems žmonėms. Bet aš save guodžiu

tuo, kad kitame pasaulyje tai jau tikrai būsiu karalius, ir dar toks didelis, jog dabar net pamanyti baisu. Raminkitės ir jūs nelaimėje tokia ar dar geresne mintimi ir gerkit sau į sveikatą, jei geriasi.

Grįžtant prie to, nuo ko pradėjom, turiu pasakyti, kad itin didžia dangaus malone senovinės Gargantiua giminės genealogija yra išlikusi daug pilnesnė negu bet kuri kita, jei neskaitysim mesijo genealogijos, bet apie šią aš nekalbu, kadangi tai ne mano reikalas, o ir velniai (tai yra šmeižikai bei davatkos) neduoda. Ją rado Žanas Odo savo lankoje palei Golo upės vingį, žemiau Olivos, toj pusėj, kur Narsė[12],— ten valant griovius, jo darbininkų kauptukai atsitrenkė į didelį bronzinį kapų rūsį, tokį ilgą, kad nė galo nesurado, nes jis ėjo ir nuėjo kaži kur toli už Vjenos šliuzų. Vienoj vietoj ant rūsio buvo atvaizduotas puodukas, o aplink jį įraižytas užrašas etruskų rašmenimis: HIC BIBITUR[13]; čia rūsį atidarė ir rado devynis didelius butelius, sustatytus tokia tvarka, kaip Gaskonijoj stato kėglius; pakėlus vidurinįjį butelį, buvo rasta stora, įtaukusi, didelė, pilka, graži, daili, apipelijusi knygeliotė, kvepianti stipriau, tik, deja, ne skaniau už rožes.

Toje tad knygeliotėje ir buvo sakytoji genealogija, visa ištisai surašyta kursyvo raštu, tik ne ant popieriaus, ne ant pergamento, ne ant vaško, o ant guobos žievės, tiek jau sutrešusios per senumą, jog vos kur ne kur bebuvo trys iš eilės perskaitomos raidės.

Aš, nevertas jūsų tarnas, buvau ten pašauktas ir, apsirūpinęs daugybe akinių, pritaikęs Aristotelio būdą skaityti nematomoms raidėms, visą tą genealogiją išverčiau, kaip patys pamatysit, kai tik imsit pantagriueliauti, t.y. gerti kiek patinka ir skaityti apie siaubingus Pantagriuelio žygius.

Knygos gale buvo nedidelis traktatas, pavadintas *Nukenksminti paistalai*. Žiurkės ir tarakonai, o gal (kad nepameluočiau) ir kiti pikti gyvūnai, buvo nugraužę to veikalo pradžią; kas dar liko, tą aš, gerbdamas senienas, čia žemiau paduodu.

Nukenksminti paistalai[14], *rasti viename senovės monumente*

PERSKYRIMAS II

i kimbrų nugalėtojas narsusis,
sos bijodamas, plasnojo negrabiai,

mę dribo šviežias sviestas gūsiais,
neliai rinko jį į kubilus skubiai.
Kai vieną senę sviestu apdrėbė storai,
Sušuko ji: „Žemyn, žemyn jį traukit!
Antai, visa barzda jo apdirbta rudai.
Nors kokias kopėčias greičiau jam gaukit!“

Vieni kalbėjo, kad laižyt jam koją
Verčiau negu už savo nuodėmę raudot.
Bet iš kažkur išlindęs žvejas kuojų,
Prastuolis toks, visiems pamokslus ėmė duot,
Sakydamas: „Dėl dievo, liaukitės kvailiot!
Juk ungurį toje skylėj iškasit,
O jei nepatingėsit pagalvot,
Po kalpoku jo tik bjauratą rasit“.

Kai perskaitė skyrelį iki galo,
Jame surado veršio mitulio ragus.
„Po mirta,— sakė jis,— man šalta galvai.
Net styra smegenys, baisu išleist nagus“.
Apšilo jis, pauostęs ropes, ridikus,
Patenkintas, kad židinį atrado,
Kad į naujas vėl ienas pakinkyti bus
Pakvaišėliai ir nuovoką praradę.

Jie apie urvą Patriko kalbėjo,
Minėjo Gibraltarą ir kitas olas,
Kurios, žiūrėk, tai šen, tai ten žiojėja.
Kad taip užkišus ir kietai užrišus jas!
Išties, tai įžūlu, jums pasakys bet kas,
Kai žiovauja jos, vos papūtus vėjui.
O jei pavyktų užkamšyti jas visas,
Išnuomotų kaip mat koks geradėjas.

Sugrįžo štai iš Libijos Heraklis,
Sugavęs varną, ėmė ruošti skerstuves.
„Ką? — sukliegė Minojas.— Ar aš aklas?
Visus suprašė, tik nepakvietė manęs.
Paskui dar pyksta, drįsta netgi priekaištaut,
Kam juos apleidau varlėmis ir austrėm.

Jei leisiu aš kuodeliais dar jiems mainikaut,
Tegu visi velniai mane sukausto".

Šlubasis K. B., gavęs iš varnėnų
Leidimą, juos sutramdė lig vienam.
Paskui Kiklopo didžiojo sūnėnas
Išžudė juos. Reik šnirkšti kiekvienam.
Čia gimusiam eretikui retam
Patirt neteko pašaipų aštrių.
Skubiai ginklus dalinkite kariam —
Daugiau nei pernai čia turėsit jų.

Jupiterio erelis atplasnojęs,
Susiderėjo juos griežtai nubaust.
Bet, pyktį jų pamatęs, pabijojo,
Kad karalystę jo nuvers, sugriaus.
Verčiau pavogti ugnį iš dangaus
Nuo rojaus medžio, kur varnieną rūko,
Nei oro neturėt kvėpavimui švaraus —
Jo vietoj masoretai smarvę bruka.

Štai pagaliau ir sutartį padarė,
Nors Atė liesašlaunė priešinos kietai.
Ji matė, kaip Pentesilėją barė,
Salotininke pravardžiavo ją piktai.
Jie šaukė: „Valkiojies, bjaurybe, pakeliais!
Ar tau, angliadege, visur šlaistytis?
Romėnų vėliavą pagrobei tu kadais
Iš tikro pergamento padarytą".

Jei ne Junonos pasiųsta pelėda,
Medžiojusi padangėj paukštelius,
Padarę būtų senei baisią gėdą,
Sutaršę būtų visą ją į skutelius.
Susitarė geruoju taip užbaigt ginčus:
Jai kiaušinius du Prozerpinos duosią,
Bet jeigu vėl kada pakliūtų į nagus,
Ant gudobelių kalno nukamuosią.

Septynetas greit mėnesių praėjo
(Iš jų atimti reikia dvidešimt ir du),
Ir tas, kuris Kartaginoje nugalėjo,
Pareikalavo mandagiausiai iš kitų
Grąžinti visą palikimą be kalbų
Ar dalimis, kaip batsiuviai dalija,
Nešikams jo išduot po šaukštą viralų:
Visi jie pažymėjimus įgiję.

Ateis trimis ženklais žymėti metai:
Lanku, verpstu ir puodo suodinu dugnu.
Akiplėšai karaliui bus apskretus
Šašais kupra po šermuonėlio apsiaustu.
O varge! Ar dėl palaižūno tauškalų
Niekais paleisit žemės tiek arpanų?
Gana, gana! Numeskit kaukes juokdarių
Nuo žalčio brolio bėkit kaip išmanot.

Praeis vėl metai; tas, kur nuolat būna,
Taikingai su dorais draugais toliau valdys.
Įžūlūs nebesmarkaus palaidūnai,
Už gerą valią atmokės geruoju jis.
Dangus padovanos jo rūmus ir pilis,
Kaip išrinktuosius vien apdovanoja.
Palaikis kuinas perkaręs pasidarys
Tuo ristūnu, kuriuo karalius joja.

Smagumų ir linksmybės metas tęsis,
Kol Marsas grandines ir pančius nusimes.
Paskui matysim vyrą puikų, šviesų,
Malonų, linksmą, vyrą gražų, be dėmės.
Skubėkite, draugai, ir švęskite šventes,
Linksmai puotaukit,— po mirties negrįšim!
O veltui kas turtus pasiūlyti norės —
Praėjusių dienų nesugrąžinsim.

O tas, kurs buvo minkštas lyg iš vaško,
Žakmaro geležinio vietoj atsistos.
Nieks valdovu nebevadins pataučkos,

Kurs tuščią puodą daužo iš visos jėgos.
Kas drąsiai kalaviją pavartos,
Tas naštą rūpesčių numes įkyrią
Ir piktnaudžiautojų nusikratys klastos,
Supančios juos nė vieno neišskyręs.

Kaip Gargantiua buvo vienuolika mėnesių nešiotas motinos įsčiose

PERSKYRIMAS III

Granguzjė buvo kitados linksmo būdo vaikinas, gėrė pagal to meto papročius būtinai iki dugno ir mėgo užkąsti ko nors sūdyto. Tam tikslui jo podėliuose visada būdavo gera atsarga kumpių, sutaisytų Mainco ir Bajonės būdu, gausybė rūkytų jaučio liežuvių, o priėjus laikui — begalė skilandžių ir sūdytos jautienos su garstyčiomis, kubilai slėgtų ikrų, kalnai dešrų, tik ne iš Bolonijos (jis bijojo lombardiškos bėdos[15]), o iš Bigoro, Longonė, Brenos ir Ruargo.

Jau brendęs vyras būdamas, Granguzjė vedė Gargamelą[16], Peteliškių šalies karalaitę, merginą dailią ir gerai sumitusią; dažnai juodu žaidė dvinugarį žvėrį ir taip smagiai trynėsi įsnaujomis, jog jinai pradėjo šaunų sūnų ir nešiojo jį įsčiose vienuolika mėnesių.

Nes tiek, o ir ilgiau moterys gali nešioti kūdikį, ypač jei tai ne paprastas vaikas, o asmenybė, kuriai ateityje skirta nuveikti didžius darbus; ir Homeras sako, kad kai nimfa pastojo nuo Neptūno, tai vaikas gimė po metų, dvyliktame mėnesyje. Mat, kaip rašo Gelijus, *lib. III*[17], toks ilgas laikas ir pritiko Neptūno didybei: reikėjo gi vaikui tobulai susiformuoti. Dėl tos pat priežasties Dzeusas pasiilgino naktį ligi keturiasdešimt aštuonių valandų, kai gulėjo su Alkmene, nes per mažiau laiko jis nebūtų spėjęs pagaminti Heraklio, kuris apvalė pasaulį nuo pabaisų ir tironų.

Ponai senovės pantagriuelistai patvirtina tai, ką aš sakau, ir teigia, kad kūdikis gali ne tiktai gimti vienuoliktame mėnesyje po vyro mirties, bet ir būti teisėtas:

Hipokratas, *lib. De alimento*[18],
Plinijus, *li. VII, cap. V,*
Plautas, *in Cistellaria*[19],
Markas Varonas, satyroje *Testamentas*, kur jis remiasi Aristotelio autoritetu,
Cenzorinas, *li. De die natali*[20],
Aristotelis, *libr. VII, capi. III et IV, De nat. animalium*[21],
Gelijus, *li. III, ca. XVI,*
Servijus, *in Egl.*[22], kur aiškinama ši Vergilijaus eilutė:

Matri longa decem[23], *etc.*,

ir daugybė kitų patrakėlių, prie kurių dar prisideda teisininkai, kaip antai: *ff. De suis et legit., l. Intestato, § fi.*, taip pat *in Autent., De restitut. et ea que parit in XI mense.* Be to, *Gallus ff. De lib. et posthu., et l. septimo ff. De stat. homi.*[24] ir kai kurie kiti, kurių tuo tarpu nedrįstu minėti, sukrevezojo savo raizgius įstatymus. Naudodamosi šiais įstatymais, našlės gali gražiausiai išdykauti du mėnesius po vyro mirties.

Aš jus labai prašau, mieli mano baladošiai, jeigu rastumėt jų tarpe tokių, dėl kurių verta atsisagstyti,— dorokite jas patys ir siųskite man.

Nes jeigu tokia trečiame mėnesyje pastoja, tai jos vaisius paveldės velionio vyro turtą; o kai nėštumas jau žymu, kai galeros triumas pilnas,— tada jos plaukia drąsiai visomis burėmis! Antai Julija, imperatoriaus Oktaviano duktė, atsiduodavo savo būgnininkams tik tada, kai pasijusdavo nėščia. Čia irgi tas pats kaip laivyboje: laivas priima šturmaną tik tada, kai visi jo plyšiai užtaisyti ir kai jis jau pakrautas. Ir jeigu kas jas smerkia, kam leidžiančios šitaip koneveikti savo vaisių, nes juk ir gyvulių patelės, vaikingos būdamos, neprisileidžia patinų, tai jos atremia šitaip: ten yra gyvuliai, o mes esame moterys ir gerai išmanome mielus ir smagius apsivaisinimo įstatymus, kaip kitados atsikirto Populija, pasak Makrobijaus, *li. II Saturnal.*[25]

Jei velnias nenori, kad jos apsivaisintų, tai užspaudei volę, ir — ša.

Kaip Gargamela, nešiodama įsčiose Gargantiua, persivalgė žarnokų

PERSKYRIMAS IV

Šit apsakysiu jums, kokiu būdu ir kokia proga pagimdė Gargamela vaiką, o jei netikite — lai jums dugnas prakiūra!

Gargamelai dugnas prakiuro vasario trečią dieną popiet nuo to, kad ji per daug prisivalgė *godbijò*. Godbijo yra riebūs *kuarò* žarnokai. Kuaro yra jaučiai, penėti tvartuose ir *gimò* ganyklose. Gimo ganyklos yra tokios pievos, kurias galima dukart metuose šienauti. Tokių tad riebių jaučių buvo liepta papjauti tris šimtus šešiasdešimt septynis tūkstančius keturiolika ir per užgavėnes susūdyti, idant pavasarį ganėtų mėsos, kad prie stalo, prieš pradedant valgyti, visada būtų galima paimti sūraus, nes tada geriau nuteka vynas.

Iš tiek šviežienos — patys suprantat — buvo baisiai daug žarnokų, ir dar tokių skanių, jog visi pirštus laižėsi. Bet va koks keblumas: žarnokų ilgai nepalaikysi, nes jie tuoj ima gesti. O tai jau prastas reikalas. Užtat buvo nuspręsta imti ir suvalgyti juos visus iš karto, kad nenueitų niekais nė trupučio. Prie šio darbo sukvietė visus žmones iš Sinė, Sejė, Laroš Klermo, Vogodri, neaplenkė nei Kudrė Monpansjė, nei Vedo brastos, nei kitų kaimynų, o visi jie, kaip tyčia, buvo šaunūs gėrėjai, puikūs ūžauninkai ir gerai žaidė savo kėgliais.

Gerulis Granguzjė ėmėsi rengti balių su dideliu smagumu ir patvarkė, kad viskas būtų kuo puikiausiai. Savo pačiai vis dėlto pasakė, kad ji daug nevalgytų, nes esanti dienų gale, o žarnokai — valgis ne kažkoks: „Tas tegu ryja žarnas,— sakė jis,— kas mėgsta jų įdarą“. Bet Gargamela nepaisė vyro įspėjimų ir suvalgė tų žarnų šešiolika statinių, dvi rėčkas ir šešis puodus. Ir kad ėmė gi jai pūsti pilvą toji žarnų marmalienė!

Po pietų visi sumišai nudrožė į Sosė pievą, tenai pūtė linksmas švilpas ir saldžiabalsius dūdmaišius ir taip davė į padą ant vešlios žolės, jog vien malonu žiūrėti buvo.

Girtų šnekos

PERSKYRIMAS V

Paskui jie susitarė, kad gerai būsią užkąsti tyrame ore. Tada ėmė buteliai vaikščioti, kumpiai šokti, stiklinės skraidyti, ąsočiai dunksėti:

— Pilk!

— Lenk!

— Leisk aplink!

— Atmiešk!

— Ne, mano mielas, man be vandens. Taip, taip.

— Šmaukš iki dugno!

— Šliukštelk man klareto, kad per kraštus varvėtų!

— Troškulį numarinkim!

— Atsikark nuo manęs, giltine!

— Ai kūmute, neturiu pakalnės.

— Gal nesveikuoji, mano miela?

— Gi gal.

— Po šimts kelmų! Tik apie gėrimą, jokių kitų šnekų!

— Aš geriu tik savo valandom, kaip popiežiaus mulas.

— O aš geriu tik poterių valandom, kaip geras tėvas gvardijonas.

— Kas pirmas atsirado: troškulys ar gėrimas?

— Troškulys, nes kol žmonės buvo nekalti kaip vaikai, argi būtų kas ėmęs gerti netrokšdamas?

— Gėrimas, nes *privatio presupponit habitum*[26]. Esu iš mokytųjų.

Foecundi calices quem non fecere disertum?[27]

— Mes, nekalti berneliai, ir neištroškę gerai geriam.

— O aš, kad ir nusidėjėlis, negeriu be noro — jei ne su esamu, tai su būsimu noru geriu, iš anksto jį malšinu, suprantate? Aš geriu ateičiai. Aš geriu amžinai. Mano amžinybė — tai gėrimas, o gėrimas — tai amžinybė.

— Dainuokim, gerkim, motetą užtraukim!

— O kur mano piltuvas?

— O aš žiūriu, kad už mane mėgina gerti kiti!

— Ar jūs drėkinat, kad būtų ką džiovinti, ar džiovinat, kad būtų ką drėkinti?

— Ė, aš teorijų neišmanau; aš tik su praktika šiaip taip varausi!

— Gyviau, gyviau!

— Aš mirkau save, drėkinu, geriu — vis todėl, kad bijau mirti.

— Gerk visada — nemirsi niekada!

— Aš, jei negersiu, tuoj išdžiūsiu — ir nebėr manęs. Dūšia pabėgs ir nudums į kokią varlynę. Sausoj vietoj dūšia nesilaiko.

— O jūs vyno pilstytojai, naujų formų tvėrėjai — sutverkit iš manęs negeriančio geriantį!

— Reikia laistyt ir laistyt diržingą sausą vėdarą!

— Niekais varo gėralą, kas geria be skanumo.

— Šitas eina tiesiai į gyslas, nuleisti nereikia.

— Mielai praplausiu žarnas tam veršiui, kuriam šįryt odą numaukiau.

— Na, tai pribubijau pilvą.

— Jei mano vekseliai gertų kaip aš, tai skolininkai išsižiotų, atėję pinigų: visos raidės būtų išpliurusios.

— Ranka jums gadina nosį: ji kilnoja stiklą, o nosis raudonija.

— O, kiek daug naujo vyno pribėgs, kol šitas išbėgs.

— Gerti tokiais mažais stikliukais — tai tik kaklą sau varginti.

— Tai tas pats kaip su buteliu dūduoti.

— Koks skirtumas tarp butelio ir gertuvės?

— Didelis, nes butelis užkimštas kamščiu, o gertuvė užsukta sraigtu.

— Gerai sakai!

— Mūsų tėvai gėrė šauniai, tuštino puodą po puodo.

— Turėjo galvą! Gerkim!

— Kam dar eiti prie upės — verčiau šičia išsiplauti žarnas.

— Aš geriu kaip kempinė.

— Aš geriu kaip tamplierius[28].

— O aš *tanquam sponsus*[29].

— O aš *sicut terra sine aqua*[30].

— Kaip kitaip vadinasi kumpis?

— Gėrikų padėjėjas. Tai laiptai: kiek laiptai nuleidžia vyno į rūsį, tiek kumpis — į pilvą.

— Kad taip, tai — išgersim! Gerkim! Mano rūsys dar tuščias. *Respice personam; pone pro duos; bus non est in usu*[31].

— Jei man sektųsi taip gerai lipti kaip pilti, jau seniai būčiau aukštybėse.

— Ir Žakas Keras puikiai maukė.

— Kas lengvas, tas skystime plaukė.

— Bakchas įkaušęs pasiekė Indą.

— O mes išmanom apie Melindą.

— Kai užeina lietus, nurimsta vėjas. Kai ilgai gersim, pabaidysim patį perkūną.

— Bet jei mano volė tokį skystį leistų, ar jūs jį gertumėt?

— Turėsiu galvoj, kai nebeliks vyno.

— Paže, pilk! Duodu tau pareiškimą ir laukiu tavo paskyrimo.

— Pauostyk, besoti,— čia dar pilnas ąsotis!

— Aš keliu bylą troškuliui. Paže, duok eigą mano skundui!

— Duok man tą nuograužą!

— Seniau aš gerdavau iki dugno, dabar geriu ligi paskutinio lašo.

— Nėr mums kur skubėti, žiūrėkim, kad nieko neliktų.

— Ech, žarnokai tai žarnokai to dvylio palšio! Na, baikim juos kuopti galutinai!

— Gerkit, arba aš jus...

— Ne, ne!

— Gerkit, meldžiamieji.

— Žvirbliai nelesa, jei jiems per uodegą nepatapnoja; aš negeriu, jei manęs neprašo gražiai.

— *Lagona edatera!*[32] Visame mano kūne nėra tokio urvo, kame troškulys galėtų nuo vyno pasislėpti.

— O aš nuo to vyno tiktai gert labiau noriu.

— O aš nuo to vyno gert nėmaž nebenoriu.

— Tegu žvanga, tegu skamba buteliai ir bonkos, mes paskelbsim šitą tiesą: jei pametei troškulį, nebeieškok jo savo viduriuose — jį plovė ir išplovė ilgas gėrimas.

— Viešpats dievas iš malonės sutvėrė žemę, o žmogus girtas silpnai kojom į ją remia.

— Aš nuolat kartoju dievo žodį: *Sitio*[33].

— Akmuo, vardu ἄσβεστος[34], toks pat neužgesinamas kaip mano malonybės troškulys.

— Apetitas ateina bevalgant, pasakė Anžė Manietis[35], bet troškulys dingsta tik geriant.

— Kaip apsiginti nuo troškulio?

— Atvirkščiai nekaip nuo šuns įkandimo: bėk paskui šunį — šuo neįkąs; gerk pirma troškulio — troškulys neužeis.

— Ei vynapily, pilk nesnaudęs, kitaip gausi pylos! Argas turėjo šimtą akių, užtat gerai matė, vynapilys privalo turėti šimtą rankų, kaip Briarėjas, kad spėtų vyną pilstyti.

— Drėkinkimės — smagu bus džiūti!

— Man baltojo! Pilk visą, pilk, negailėk, po velnių! Pilk dar, iki kraštų — man koserė dega.

— Ei tu, kur su bardišium,— susidaužkim!

— Trenkim! Į tavo sveikatą, vyre!

— Oi oi oi! Kiek čia visko sudorota!

— *O lacrima Christi!*[36]

— Čia Devinjerės vynas. Tai pino!

— O taurusis, baltasis vyne!

— Dievaži, glosto stemplę kaip aksomas!

— Ėhė, ir aksomas ne bet koks, o rinktas ir ieškotas, geriausios rūšies, iš geriausios vilnos!

— Aukščiau galvą, vyre!

— Mums tik pastatyk, mes jau sudorosim!

— *Ex hoc in hoc*[37]. Ir be jokių monų, visi matėt patys. Aš — meistras kaušti.

— Brum, brum, lialia! O aš — meistras pliaukšti.

— O gėrėjai! O ištroškėliai!

— Pažė, drauguži, pripilk tu man, meldžiamasis, ir kad stiklą kaupas vainikuotų!

— Raudonas kaip kardinolo skrybėlė!

— *Natura abhorret vacuum*[38].

— Sakykit, ar liks dar musei palaižyti?

— Maukim kaip bretonai[39].

— Išgerti grynai, grynai!

— Rykit, čia vaistas, vaistas!

Kokiu keistu būdu gimė Gargantiua

PERSKYRIMAS VI

Taip jie varė sau girtų šnekas toliau, o Gargamela pajuto, kad jai apačią surėmė sopuliai; tada Granguzjė atsikėlė nuo pievos ir, manydamas, jog prasideda gimdymo skausmai, guodė ją gražiais žodžiais, kalbino, kad ji atgultų po gluosniu, jai, sakė, veikiai išdygsiančios naujos kojytės, tiktai, iki susilauksianti savo lėliuko, ji turinti sukaupti jėgų atsargą, ir dar sakė jai, kad skausmas, tiesa, būsiąs kiek nemalo-

nus, bet, šiaip ar taip, jis truksiąs trumpai, užtat džiaugsmas, kuris po to ateisiąs, tiek atsversiąs jai visą tą vargą, jog ji net ir pamiršianti visai.

— Paimk avies drąsą,— kalbėjo jis.— Pasiskubink su šituo, greit pasirūpinsim kitą.

— Taip, taip, bepigu jums, vyrams, šnekėti! Gerai, aš jau, dievui padedant, pasistengsiu, jeigu tu taip nori. Bet, dievaži, geriau būtų tau jį nupjauti.

— Ką tokį? — paklausė Granguzjė.

— Še tau! — tarė ji.— Nesupranta, matai! Tu gerai žinai, ką.

— Ar šitąjį? — tarė jis.— Ogi velniai jo nematę! Jei manai, kad taip bus geriau,— duokš tuojau peilį!

— Ne, ne! — sušuko ji.— Dieve saugok! Tegu dievas man atleidžia! Negi rimtai aš čia pasakiau, tu neklausyk tokių žodžių. Tiktai šiandien man bus sunku, jei dievas nepadės, ir vis per tą tavo daiktą, kad tu taip sveikas būtum.

— Laikykis, laikykis! — kalbėjo jis.— Nesirūpink niekuo ir tikėk, kad viskas seksis puikiai. Aš eisiu, išgersiu dar kokį šlakelį. Jeigu tuo laiku tau pasidarys bloga, tai aš būsiu čia pat: riktelk gerai, delnus prie burnos prisidėjusi,— aš tuoj atbėgsiu.

Vos praėjo valandėlė — ir ji ėmė šniokšti, vaitoti ir rėkti. Tuoj prilėkė iš visų pusių bobučių pribuvėjų, ėmė čiupinėti jai apačioj ir užčiuopė išlindusius kažkokius odos skivytus, gana bjauriai dvokiančius; jau buvo bemanančios, kad vaikas randasi, o čia mat jai dugnas prakiuro, atsileido užpakalinė anga, kurią jūs vadinate raukais, nes Gargamela persivalgė žarnokų, kaip aukščiau sakėme.

Tada viena nevalyva senė iš sulėkusio pulko, prieš šešiasdešimt metų atsikėlusi nuo Brizpajo, iš Sen Žnu pašalio, garsi kaip didelė daktarė, sutaisė tokio baisiai stipraus vaisto, jog visos dugno angos Gargamelai taip užsiraukė ir užsigniaužė, kad — baisus daiktas! — tik dantimis, ir tai su dideliu vargu, tebūtumei jas atlupęs, kaip tasai velnias, kuris per švento Martyno mišias, užrašinėdamas dviejų kūmučių liežuvavimą, dantimis tempė savo pergamentą.

Kai susidarė tokia kliūtis, tai vaikas, užuot ėjęs žemyn, pašokėjo aukštyn ir pro atsipalaidavusias gimdos arterijas išsmuko į tuščiąją veną, palypėjo per diafragmą iki pečių aukščio (kur sakytoji vena šakojasi į dvi), pasuko į kairę pusę ir išlindo pro kairiąją ausį.

Vos tik užgimęs tas vaikas nerėkė kaip kiti vaikai: „U-ve! U-ve!“, bet užkriokė didžiu balsu: „Gerti! Gerti! Gerti!“, tartum visą pasaulį

ragindamas gerti, ir tas jo riksmas girdėjosi per visą kraštą, nuo Beso ligi Bibarua.

Manau, jūs nelabai norėsit tikėti, kad taip keistai gimė vaikas. Netikėsit — labai tai man, tik neužmirškit, kad padorus, gerų nusistatymų žmogus visada tiki tuo, ką kiti jam sako ir ką randa parašyta. Argi čia yra kas nors prieš mūsų įstatymus, prieš mūsų tikėjimą, prieš mūsų protą, prieš Šventąjį raštą? Kai aš, tai tikrai nerandu šventojoj Biblijoj nieko, kas nesutiktų su tuo. Juk jeigu tokia būtų buvusi dievo valia, tai galgi, sakysit, jis nebūtų galėjęs taip padaryti? Ne, meldžiamieji, nedrumskit niekad sau proto šitokiomis tuščiomis mintimis, nes aš jums sakau, kad dievui nieko nėra negalimo, ir jei tik jis panorėtų, tai visos moterys nuo šiol vaikus pro ausį gimdytų.

O Bakchas ar neišlindo iš Jupiterio kulšies?

O Roktajadas ar negimė iš motinos kulno?

O Krokmušas ar neatsirado iš savo auklės kurpės?

O Minerva ar negimė pro ausį iš Jupiterio smegenų?

O Adonis ar neišsirito iš po myros medžio žievės?

O Kastoras ir Poluksas ar neišriedėjo iš Ledos padėto kiaušinio?[40]

Bet jūs dar ne taip nustebtumėt ir išsižiotumėt, jei aš jums nūnai pakločiau visą tą Plinijaus knygos skyrių, kur jis kalba apie keistus ir priešgamtiškus gimimus; o juk aš, šiaip ar taip, nesu toks savim įsitikėjęs melagis kaip jis. Paskaitykit jo *Historiae naturalis*[41] septintos knygos trečiąjį skyrių ir nekvaršinkit daugiau man galvos.

Kaip Gargantiua gavo vardą ir kaip jis ėmė gerti vyną

PERSKYRIMAS VII

Gerulis Granguzjė, gerdamas ir šurmuliuodamas su svečiais, išgirdo, kaip baisiai plyšoja jo sūnus, atsikraustęs į šio pasaulio šviesą, kaip jis reikliai kriokia: „Gerti! Gerti! Gerti!" Tėvas į tai atsiliepė: „Ke gran tiu a!" („Kokią didelę tu turi..." — suprask: kakarinę!) Žmonės, kurie ten buvo, tai girdėdami sakė, kad senovės žydų pavyzdžiu vaiką reikia praminti Gargantiua, nes toks buvęs pirmutinis žodis, tėvo ištartas kūdikiui atsiradus. Tėvas tam pritarė, motinai irgi vardas labai patiko. Ir, kad vaikas nusimaldytų, davė jam gerai išmaukti vyno, paskui nunešė prie krikštyklos ir gerų krikščionių papročiu pakrikštijo.

Ir buvo atvaryta iš Pontilio ir Brejemono septyniolika tūkstančių devyni šimtai trylika karvių, idant užtektų pieno vaikui penėti. Mat nebuvo ko nė manyti, kad krašte atsirastų žindyvė, kuri turėtų tiek pieno, kiek tam kūdikiui reikėjo; tiesa, kai kurie mokslingi skotistai[42] teigė, kad jį žindžiusi pati motina, nes galėdavusi iš savo krūtų primelžti tūkstantį keturis šimtus dvi statines ir devynias puodynes pieno per vieną kartą, bet tai visai nepanašu į tiesą, ir užtat buvo paskelbta[43], kad ta nuomonė yra papiktinamai antikrūtiška, žeidžia dievobaimingas ausis ir atsiduoda erezija.

Taip praėjo metai ir dešimt mėnesių, ir tada, gydytojų patarimu, vaiką pradėjo nešti į orą; padarė gražų vežimėlį, traukiamą jaučių, sugalvotą Žano Denjo. Tame vežimėlyje smagiai jį vėžindavo, ir visiems miela būdavo į jį žiūrėti, nes turėjo marmuzę kaip mėnulio pilnatį ir mažne aštuoniolika paliaukių; ir nerėkdavo jis beveik niekada, tik nuolat apsidirbdavo, nes buvo baisiai silpnas iš to galo tiek dėl įgimtų savybių, tiek dėl atsitiktinio palinkimo per daug siurbti šviežio vyno. Tiesa, be tikro reikalo jis nė lašo nesiurbdavo, bet jeigu, būdavo, kada supyksta, uždūksta arba sugyžta, ima trypti, verkti, rėkti, tada jam atneša gerti, ir jis vėl beregint atsieina į save, nurimsta ir nusismagina.

Viena jo auklė man prisiekinėjo, kad vaikas buvo tiek į vyną įjunkęs, jog, vien išgirdęs tarškinant puodukus ir butelius, jau nebesitverdavo savam kaily, tarytum štai tuoj gausiąs paragauti dangiškų saldybių. Auklės vertino tą dievišką vaiko savybę ir, ruošos metu sumaniusios jį pradžiuginti, dzingsėdavo peiliu į stiklinę, kamščiu į butelį arba dangteliu į ąsotį, o vaikas nuo tų garsų net drebėdavo visas iš džiaugsmo, pats sūpuodavo lopšį, siūbuodavo galvą, spragsėdavo pirštais ir drumsnodavo baritonu.

Kaip buvo aprengtas Gargantiua

PERSKYRIMAS VIII

Dar kai Gargantiua tebebuvo mažas vaikas, tėvas liepė jam pasiūti drabužius savo giminės spalvų, būtent, baltos ir mėlynos. Tatai atsiėjo nemažai triūso, bet drabužiai buvo parūpinti, sukirpti ir pasiūti pagal

to laiko madą. Iš senų popierių, užsilikusių Monsoro miesto sąskaitybos rūmuose, aš nustačiau, kad Gargantiua buvo aprengtas va taip.

Marškiniams išėjo devyni šimtai uolekčių Šatelrodo drobės, ir dar du šimtai — ketvirtainiams skryliams, kuriuos deda į pažastis. Ir tie marškiniai buvo be klosčių, nes klostės atsirado nuo to laiko, kai baltinių siuvėjos, nulaužusios adatos smaigalį, ėmė darbuotis antruoju galu.

Striukei išėjo aštuoni šimtai trylika uolekčių balto atlaso, o jos apkraščiams — tūkstantis penki šimtai devyni ir pusė šuns kailio. Tada kaip tik pradėta sagstyti kelnes prie striukės, o ne striukę prie kelnių, nes šitoks darbas, kaip kad plačiai išrodė Okamas savo komentaruose prie magistro Trumpakelnio *Exponibilia*[44], yra priešingas gamtai.

Kelnėms išėjo šimtas penkios ir trečdalis uolekties baltos lombardinės gelumbės. Tas kelnes jam sukirpo kolonų pavidalo, su klostėmis ir prorėžomis užpakaly, kad inkstai turėtų pro kur atsidvėsti. O iš prorėžų pūpsojo mėlyno damasto tiek, kiek reikėjo. Ir įsidėmėkit, kad kulšis jis turėjo labai dailias, puikiai derančias su visu stotu.

Daiktadėčiui[45] išėjo šešiolika ir ketvirtis uolekties tos pačios gelumbės. Įsiūtas jis buvo lanko pavidalu ir dailiai prisegtas dviem gražiom auksinėm sagtim su emaliuotais kabliukais, kurių kiekviename įsodinta po smaragdą apelsino didumo. Nes (kaip sako Orfėjas, *libro De Lapidibus*, ir Plinijus, *libro ultimo*[46]) smaragdas turi žadinamos ir tvirtinamos įtakos gamtos duotam padargui. Ilgumo daiktadėtis buvo apie sieksnį, turėjo tokias pat prorėžas kaip ir kelnės, o iš tų prorėžų pūpsojo irgi mėlynas damastas. Išvydę, kaip dailiai jis išsiuvinėtas, kokiomis džiugiomis aukso ir sidabro pynėmis išvedžiotas, kokie taurūs tų pynių deimantai, rubinai, turkiai, smaragdai ir stambieji persų perlai, jūs būtumėt prilyginę jį gražiam gausybės ragui, kokį galima regėti senovės paminkluose arba kokį Rėja padovanojo dviem nimfoms, Adrastėjai ir Idai, Jupiterio žindyvėms. Visad paslaugus, visad sultingas, visad galingas, visad masinantis, visad vaisinantis, pilnas syvų, pilnas žiedų, pilnas vaisių, pilnas visokių smagybių — dievaži, galėjai neatsižiūrėdamas į jį žiūrėti! Bet aš jį išsamiau jums apsakysiu kitoje knygoje, būtent: *Apie daiktadėčio kilnybę*. Šiuo kartu noriu tik pridurti, jog šis įrenginys buvo ne tik ilgas ir platus, bet ir didžiai turiningas, ir viskuo aprūpintas, ir nė iš tolo nepanašus į tuos apgaulingus daugelio pliuškių daiktadėčius, kurie, dideliam moteriškosios giminės apmaudui, pilni tik vėjo ir nieko daugiau.

Jo kurpėms išėjo keturi šimtai šešios uolektys raudonai mėlyno

aksomo. Tas aksomas buvo dailiai sukirptas lygiagretėmis palomis ir susiūtas į vienodus cilindrus. Padams buvo suvartota vienuolika šimtų žalų karvių odų; pado forma — kaip menkės uodegos.

Apsiautalui išėjo tūkstantis aštuoni šimtai uolekčių šviesiai mėlyno aksomo, siuvinėto iš kraštų gražiomis vynuogių šakelėmis, o per vidurį — ąsotėliais, išvedžiotais sidabro gijomis pramaišui su aukso žiedais ir nusagstytais daugybe perlų; iš to buvo numanu, kad šis vaikinas ilgainiui išaugs į gerą gėrovą.

Juostą jam pasiuvo iš trijų šimtų su puse uolekties šilkinio saržo, pusiau baltą, pusiau mėlyną (jei tik gerai atsimenu).

Špaga jo buvo ne valensinė, o durklas ne saragosinis, nes tėvas nekentė visų tų girtuoklių idalgų, velniškai susimaišiusių su netikėliais; jis turėjo gražią medinę špagą ir kietos odos durklą, ir abu tie daiktai buvo išdabinti ir paauksuoti taip, kaip kiekvienas norėtume.

Piniginė buvo padirbta iš dramblio mašnos, kurią atsiuntė dovanų Heras Prakontalis, Libijos prokonsulas.

Palaidiniui išėjo devyni tūkstančiai šeši šimtai ir dvi trečiosios uolekties mėlyno aksomo, tokio pat kaip ir kitiems drabužiams, ataustо aukso gijomis, įstrižais viržmenimis, ir, žiūrint iš reikiamos perspektyvos, švytruojančio nenusakomais atspalviais, visai kaip girinio balandžio gurklys, ir žiūrovo akiai teikiančio nepaprastai didelį smagumą.

Kepurei išėjo trys šimtai dvi ir ketvirtis uolekties balto aksomo. Ji buvo plati, apvalaina, kaip ir pati galva,— mat tėvas sakydavo, kad tos mauriškos kepurės, panašios į pašteto plutą, galinčios kuriądien atnešti bėdą nešiotojams.

Kepurė buvo papuošta didele, gražia, mėlyna plunksna, išpešta pelikanui laukinėje Hirkanijoje, itin dailiai svyrinčia palei dešinę ausį.

Spitė buvo auksinė, sverianti šešiasdešimt aštuonias markes[47], joje — emalės paveikslėlis, vaizduojąs žmogystę su dviem galvom, atgręžtom į viena kitą, su keturiomis rankomis, keturiomis kojomis ir dviem pasturgaliais,— visiškai tokią, kokią aprašė Platonas, *in Symposio*[48], sakydamas, kad tokia esanti tikroji žmogaus prigimtis pagal jo mistinę kilmę; aplink ją buvo įrašyta jonėniškomis raidėmis:

ΑΓΑΠΗ ΟΥ ΖΗΤΕΙ ΤΑ ΕΑΥΤΗΣ[49]

Ant kaklo nešioti jam buvo padaryta aukso grandinė, sverianti dvidešimt penkis tūkstančius šešiasdešimt tris aukso markes, sunarstyta iš dideliausių karolių, o jų tarpuose buvo iš žalio jaspio išdrožti ir nusvidinti slibinai, apsupti spindulių ir kibirkščių, tokie, kokius kitados

nešiojo karalius Nechepsas[50]; karojo ta grandinė jam ligi duobukės po krūtine, ir jis visą gyvenimą juto jos palaimingą veikimą, apie kurį puikiai nusimanė senovės graikų gydytojai.

Pirštinėms buvo suvartota šešiolika bildukų kailių, o jų apkraščiams trys vilkolakių kailiai — iš tokių medžiagų reikalavo jam pirštines siūti Sen Luano kabalistai.

Žiedai jo buvo tokie (tėvas norėjo, kad jis būtinai nešiotų žiedus, nes tai esąs iš senų senovės paveldėtas aukštos kilmės ženklas): ant smaližiaus kairės rankos piršto — karbunkulas, didumo kaip strauso kiaušinis, su dailiais gryno aukso aptaisais. Ant bevardžio tos pat rankos piršto — žiedas, nukaltas iš keturių metalų lydinio, padaryto tokiu stebuklingu, niekad neregėtu būdu, jog plienas negadino aukso, o sidabras netemdė vario; tą žiedą pagamino kapitonas Šapiuji ir Alkofribasas, jo garbusis patikėtinis. Ant bevardžio dešinės rankos piršto Gargantiua nešiojo žiedą, susuktą spiralės pavidalu, į jį buvo įsodinti akmenys: tobulas rubinas, briaunotas deimantas ir Fizono[51] smaragdas, kurių vertė buvo neišpasakytai didelė: Hansas Karvelas, didysis Melindos karaliaus juvelyras, nustatė, kad jų kaina — šešiasdešimt devyni milijonai aštuoni šimtai devyniasdešimt keturi tūkstančiai aštuoniolika ilgavilnių avinų[52]; tiek pat juos kainojo ir Augsburgo Fugeriai[53].

Gargantiua giminės drabužių spalvos

PERSKYRIMAS IX

Gargantiua spalvos buvo balta ir mėlyna, kaip ką tik skaitėte, ir jo tėvas tuo norėjo duoti suprasti, kad sūnus jam — dangiškas džiaugsmas; mat balta jam reiškė džiaugsmą, linksmybę, malonumą ir smagumą, o mėlyna — dangiškus daiktus.

Esu tikras, kad, skaitydami šiuos žodžius, jūs nusišaipysit iš seno gėrovo ir išrasit, kad toks spalvų aiškinimas esąs pernelyg paviršutiniškas ir paikas, sakysit, kad balta reiškia tikėjimą, o mėlyna — tvirtybę. Tai atsikirskit man, jei manot, kad verta, tiktai nesijaudinkit, nepykit, nesikarščiuokit ir nesierzinkit (nes laikai pavojingi). Aš nelipsiu ant galvos nei jums, nei niekam kitam: aš tik noriu priminti, kad neužmirštumėt butelio.

Ko jums jaudintis? Ko jums erzintis? Iš kur jūs ištraukėte, kad balta spalva reiškia tikėjimą, o mėlyna — tvirtybę? Ogi iš vienos knygpalaikės,— sakysit,— pardavinėjamos karabelninkų ir nešmeninių prekeivių, kuri vadinasi *Spalvų heraldika*[54]. Kas ją parašė? Vis tiek kas parašė, tik gudriai padarė, kad nepasirašė. Šiaip ar taip, nežinia, kuo ir stebėtis labiau — ar jo įžūlumu, ar kvailumu: gal įžūlumu, nes jis, neturėdamas jokio pagrindo, be jokių priežasčių ir įrodymų, pasirėmęs vien savo paties autoritetu, drįsta nurodinėti, ką kuri spalva reiškianti,— šitaip juk elgiasi tironai, kurie nori, kad jų užgaidui nusileistų protas, bet ne išminties ir mokslo vyrai, kurie į savo skaitytojus kalba tvirtais argumentais; gal kvailumu, nes jis mano, kad be jokių išvedžiojimų ir įtikinamų argumentų žmonės ims ir taisysis devizus pagal tą jo kvailysčių rinkinį.

Tikrai (kaip priežodis sako: kvailiai ir nesėjami dygsta), atsirado pusgalvių, užsilikusių iš suplėkusios senovės laikų, kurie patikėjo jo raštais ir pagal jo nurodymus ėmė ręsti šūkius ir sentencijas, siūti pakinktus mulams ir apdarą savo pažams, apsibraižė kelnes, išsiraštavo pirštines, apsikutavo lovų padangtes, išsipiešė medalius, susidėliojo dainuškų ir (kas blogiausia) iš patykų apjuodino ir suniekino drovias matronas.

Į panašias klampynes pateko ir tie pasipūtėliai dvariškiai bei aukštų vardų nešiotojai, kurie, norėdami, kad jų devizuose būtų išreikšta sąvoka *liepti*, užsako nupiešti *lieptą*, kur turi būti išreikšta *laisvė*, ten piešia *laistytuvą*, kur reikia išreikšti *stiprybę*, ten atvaizduotas *stipinas*, *galiūną* jiems atstoja *galionas*, kur reikia suprasti *valdžią*, ten stovi nupiešta *valtis*, ir taip toliau,— visi tų žodžių gretinimai yra tokie kvėši, beprasmiški, tokie primityvūs ir barbariški, jog reikėtų pririšti lapės stimburį prie pakarpos ir ištrinti snukį karvės raguoliu kiekvienam, kas dar norėtų juos vartoti šių dienų Prancūzijoj, kada jau atgimė geri raštai[55].

Vadovaudamasis tokiais pat samprotavimais (jei leistina tai vadinti samprotavimais, o ne svaičiojimais), aš galėčiau liepti nupiešti *lovį*, kur reikia išreikšti *lobį*, *tvartą*, kur kalbama apie *tvarką*, *ritę*, kur reikia priminti *riterį*, *kartuves* — ten, kur norime minėti *karą*, o *karvę* — tada, kai reikia išreikšti *karvedį*, *špyga* galėtų reikšti *knygą*, *boba* — *trobą* ir panašiai.

Visiškai kitaip darė senovės laikais Egipto galvočiai, naudodamiesi rašmenimis, kuriuos jie vadino hieroglifais,— jų nemokėjo perskaityti niekas, kas nesuprato jų reikšmės, o suprato kiekvienas, kas išmanė

jų vaizduojamų daiktų savybes, ypatybes ir prigimtį; apie juos Horapolonas[56] parašė graikiškai dvi knygas, o Polifilas *Meilės sapne*[57] juoba smulkiai šį dalyką aptaria. Prancūzijoj kai ką panašaus į hieroglifus jūs matote pono Admirolo[58] devize, kurį pirmasis naudojo Oktavianas Augustas.

Tačiau mano laivas neplauks toliau tarp tų ne per daug malonių gelmių ir seklumų — grįžtu nuleisti inkaro į tą uostą, iš kurio esmi išvykęs. Turiu, beje, vilties kada nors parašyti plačiau ir išrodyti tiek filosofiniais samprotavimais, tiek autoritetais, viso senojo pasaulio priimtais ir pripažintais, kiek ir kokių yra spalvų gamtoje ir ką kiekviena iš jų gali reikšti,— jeigu tik dievas padės išlaikyti stovą, ant kurio kepurę deduosi, arba vyno pilamąją puodynę, kaip sakydavo mano senelė.

Apie tai, ką reiškia balta ir mėlyna spalva

PERSKYRIMAS X

Taigi štai: balta spalva reiškia džiaugsmą, malonumą ir smagumą, ir ta reikšmė ne iš piršto išlaužta, o tikra, visiškai tikra, tuo jūs galite įsitikinti, jeigu, atidėję į šalį savo prietarus, teiksitės paklausyti, ką dabar jums išdėstysiu.

Aristotelis sako, kad jeigu mes imsime po du vienarūšius priešingus daiktus, kaip gėris ir blogis, dorybė ir yda, šaltis ir karštis, balta ir juoda, smagybė ir skausmas, džiaugsmas ir gedulas, ir daugiau panašių, ir juos jungsime paporiui, tokiu būdu, kad vienos rūšies priešybė atitiktų prasmiškai kitos rūšies priešybę, tai pamatysime, kad antroji vienos poros priešybė sutampa su antrąja kitos poros priešybe. Pavyzdys: *dorybė* ir *yda* yra vienarūšės priešybės; taip pat *gėris* ir *blogis*; jei viena pirmos rūšies priešybė atitinka antros rūšies priešybę, kaip antai *dorybė* ir *gėris*, nes juk žinoma, kad dorybė yra gera, tai tokiu pat būdu atitiks viena antrą ir dvi kitos, būtent *blogis* ir *yda*, nes yda yra bloga.

Šitą logikos taisyklę supratę, imkite tokias dvi priešybes: *džiaugsmas* ir *liūdesys*, paskui tokias dvi: *balta* ir *juoda*, nes jos yra priešingos fiziškai; tad štai: jeigu *juoda* reiškia *gedulą*, tai visai teisėtai *balta* reiškia *džiaugsmą*.

Ir šita reikšmė nėra žmonių savivalės nustatyta, bet visuotinai priimta viso pasaulio sutarimu, kurį filosofai vadina *jus gentium*, visuotine teise, galiojančia visuose kraštuose.

Kaip jūs gerai žinote, visos tautos, visos giminės, visos žmonių padermės, norėdamos išorės priemonėmis parodyti liūdesį, nešioja juodus rūbus, ir gedulas visur reiškiamas juodai (išimtį sudaro nebent senovės sirakūziečiai ir kai kurie Argolidės gyventojai, kurie viską darydavo atžagariai). Šis visuotinis sutarimas įsigaliojo tik todėl, kad pati prigimtis jį remia ir pamatuoja, ir tą pamatavimą kiekvienas gali lengvai suprasti pats, be jokių niekieno pamokymų ar paaiškinimų,— šitą dalyką mes vadiname prigimties dėsniu.

Tuo pačiu prigimties paakinimu visi žmonės vieningai baltą spalvą laiko džiaugsmo, linksmybės, pasitenkinimo, mėgavimosi ir palaimos ženklu.

Senovės trakai ir kretiečiai laimingas ir linksmas dienas ženklino baltais akmenukais, o nelaimingas — juodais.

Išties, argi naktis nėra gūdi, liūdna, nyki? O juk ji yra juoda ir tamsi, ir kitokia negali būti. Ir argi visa, kas tik yra gamtoje, nesidžiaugia šviesa? O nieko nėra už ją baltesnio. Šios tiesos patikrinti galėčiau jus siųsti į Lorenco Valos knygą, nukreiptą prieš Bartolą, bet jums visai pakaks ir evangelijos liudijimo. Taip antai, Math. XVII yra pasakyta, kad per mūsų viešpaties atsimainymą *vestimenta ejus facta sunt alba sicut lux*, jo drabužiai tapo balti kaip šviesa, ir toji šviesos baltybė davė trims apaštalams amžinųjų džiaugsmų sampratą ir vaizdą. Mat šviesa gėrisi kiekvienas žmogiškasis sutvėrimas — menate turbūt tą senę, kuri nė vieno danties nebeturėjo žiaunose, o vis tiek sakė: *Bona lux*[59]. Ir Tobijas (*cap. V*), kai nebeteko regėjimo, Rafaelio sveikinamas atsiliepė: „Kokio man begali būti džiaugsmo, jei aš dangaus šviesos nematau?" Šita pačia spalva angelai reiškė viso pasaulio džiaugsmą, kai išganytojas prisikėlė iš numirusių (*Joan. XX*) ir kai įžengė į dangų (*Act. I*[60]). Ir šventas Jonas Evangelistas regėjo baltais rūbais pasidabinusius tikinčiuosius (*Apocal. IV* ir *VII*) dangiškoje, palaimintoje Jeruzalėje.

Skaitykit antikinę istoriją, tiek graikų, tiek romėnų. Jūs ten rasite parašyta, kad Albos miestas, seniausiasis Romos pranokėjas, buvo įkurtas toje vietoje, kur ganėsi balta kiaulė, ir kad jo vardas paeina nuo tos kiaulės baltumo.

Jūs rasite, kad jei koksai vadas, nugalėjęs priešus, turėjo įžengti į Romą kaip triumfatorius, tai jis važiavo iškilmių ratais, traukiamais

baltų arklių; tas pats buvo ir menkesnėje triumfo iškilmėje, nes joks ženklas, jokia spalva negalėjo tobuliau išreikšti džiaugsmo, kad grįžta nugalėtojai, kaip balta spalva.

Jūs rasite, kad Periklis, Atėnų valdovas, buvo nustatęs šitaip: toji dalis kareivių, kuri burtų keliu ištraukia baltas pupas, visą dieną linksminasi, pramogauja ir ilsisi, o su priešais tuo laiku mušasi kiti. Ir daugybę dar panašių pavyzdžių ir citatų galėčiau jums tam reikalui duoti, bet čia jiems ne vieta.

Šitiek išmanymo turėdami, jūs jau pajėgsit išspręsti problemą, kurią Aleksandras Afrodisiadietis laikė neišsprendžiama: „Kodėl liūtas, kuriam surikus ar suriaumojus visi žvėrys dreba, bijo ir lenkiasi balto gaidžio?“ Dėl to, sako Proklas, *lib. De Sacrificio et Magia*[61], kad baltas gaidys savo spalva, savybėmis ir būdu labiau negu liūtas simbolizuoja ir atitinka saulę, žemės ir žvaigždžių šviesos šaltinį ir telkinį. Proklas priduria, kad velniai dažnai prisiima liūto pavidalą, bet jeigu tik išvysta gaidį — tuoj išlaksto.

Šit kodėl *Galli*[62] (t.y. prancūzai, taip vadinami todėl, kad iš prigimties yra balti kaip pienas, kurį graikai vadina γάλα) mėgsta nešioti baltas plunksnas ant savo skrybėlių: jie savo būdu yra linksmi, atlapaširdžiai, malonūs ir visų mylimi, užtat ir savo ženklu bei simboliu turi pasirinkę gėlę, balčiausią iš visų baltų gėlių,— leliją.

Jeigu jūs užklaustumėt, kokiu gi būdu gamta mums duoda suprasti, kad balta spalva reiškianti džiaugsmą ir linksmybę, tai aš jums atsakyčiau, kad analogija ir atitinkamybė yra šitokia. Kaip balta spalva išorėje sklaido ir krikdo regėjimą, trukdydama regos galiai (taip teigia Aristotelis savo *Problemose*), neduodama įžiūrėti, kas priešais yra (jūs tą patys gaunate patirti, kai vaikščiojate kalnų sniegynuose,— jūs tada skundžiatės, jog negalite dorai matyti; Ksenofontas rašo, kad taip atsitikę jo kareiviams, o Galenas apie tai šneka plačiau, *lib. X, De usu partium*),— lygiai taip pat ir širdis iš didelio džiaugsmo viduje sukliūva ir daug nustoja veikiamosios galios, nes tada sutrinka vitalinės jėgos; tas sutrikimas kartais esti toks smarkus, jog širdis visai nebetenka maitinimo, ir jei taip būna ilgesnį laiką, tai žmogus gali mirti nuo pernelyg didelio įsilinksminimo, kaip sako Galenas, *lib. XII, Metho., li. C, De locis affectis*, ir *li. II, De symptomaton causis*, ir kaip yra tikrai buvę praeityje, nes tai liudija Markas Tulijus, *li. I, Quaestio. Tuscul.*[63], Verijus, Aristotelis, Titas Livijus — po mūšio prie Kanų,— Plinijus, *lib. VII, c. IV* ir *XXXII*, A. Gelijus, *li. II, XV* ir kt., o Diagoras Rodietis, Chilonas, Sofoklis, Dionisijas, Sicilijos tironas, Filipidas,

Polikratas, Filistionas, M. Juvenacijus ir kiti patys mirė iš džiaugsmo; Avicena sako (*in II canone et lib. De Viribus cordis*[64]), kad šafranas tiek įjaudina širdį, jog ji pernelyg išsiplečia, sprogsta ir žmogus krinta nebegyvas, jei tik paima per didelę dozę. Šiuo klausimu žr. Aleks. Afrodisiadiečio *lib. primo Problematum, c. XIX*[65]. Kas ir reikėjo įrodyti.

Bet, aure, į šią sritį aš įplaukiau kur kas toliau, negu iš pradžios buvau ketinęs. Dabar jau nuleidžiu bures, o savo šiuos išvedžiojimus perkeliu į atskirą knygą, tam tyčia skirtą, čia tik trumpai pasakysiu, kad mėlyna spalva tikrai reiškia dangų ir dangiškuosius daiktus ir kad simbolinis ryšys šiuo atveju yra lygiai tas pats kaip baltos spalvos su džiaugsmu ir linksmybėmis.

Apie Gargantiua vaikystę

PERSKYRIMAS XI

Gargantiua nuo trejų iki penkerių metų buvo auginamas ir auklėjamas pagal visus įprastinius reikalavimus, nes taip buvo nustatyta jo tėvo, ir leido laiką kaip visi to krašto vaikai, būtent: gėrė, valgė, miegojo; valgė, miegojo, gėrė; miegojo, gėrė, valgė.

Nuolat, būdavo, jis voliojasi po dumblynę, turlijasi nosį, murzinasi veidą, klaipo kurpes, žiopso į muses ir su pasimėgimu gainioja peteliškes, kurioms viešpatavo jo tėvas, čia prisičiurškia kurpes, čia apsidirba marškinius, šnypščia į rankovę, glitę varvina į sriubą, maknoja po visas balas, ir geria iš kuntaplio, ir kasosi pilvą į pintinį krepšį; dantis galandasi klumpe, rankas plaunasi sriuba, galvą šukuojasi puoduku, sėdasi tarp dviejų kėdžių ir šlepteli dugnu ant plikos žemės, klojasi šlapiu maišu, geria valgydamas sriubą, valgo papločius be duonos, juokdamasis tau įkanda, kąsdamas tau juokiasi, spjaudo į šulinį, drioskina nuo geros duonos, čiurškina į saulę, nuo lietaus bėga į vandenį, geležį kala, kai atšąla, sapnuoja nemiegodamas, dedasi caca vaikeliu, lupa ožį, murma panosėj, užkliuvęs už varčios, vėl pradeda nuo pradžios, varo kiaules į pupas, muša šunį, kad susiprastų liūtas, kinko vežimą priešais jaučius, kasosi ne ten, kur niežti, su plaktuku šieną pjauna, su rėčiu vandenį samsto, su virvele duoną riekia, iš dešrų tvorą tveria, maino

jautį ant katino, gaudo lauke vėją, musėms kojas trauko, plėšo popierių, teršia pergamentą, dovanotam arkliui į dantis žiūri, rūpinasi pernykščiu sniegu, vaikosi du zuikius, kausto žiogus, šauna kiškį, pataiko katinui, pasiklysta tarp trijų pušų, kulia šiaudus, kojas nešioja ant pečių, plikas valkiojasi po dilgynes, kelia nosį aukščiau stogo, aria pasikinkęs žąsiną, kitą muša, pats rėkia... Jo tėvo šunys, būdavo, ėda iš jo dubens, o jis — iš jų lovio. Jis jiems apkandžioja ausis, jie jam subraižo nosį; jis jiems pučia į gvazdiką, jie jam laižo lūpas.

Ir kad žinotumėt, broliukai! Ir kad gėrę niekad neatsipagiriotumėt! Tas rupūžiukas, kad jį kur devynios, kibino visą laiką savo aukles, aukštai, žemai, iš priekio, iš užpakalio, ir ėmė jau miklinti net savo daiktadėtį, kurį auklės diena į dieną jam kaišė gražiomis girliandomis, gražiais kaspinėliais, gražiomis gėlytėmis, gražiais kutais, dėjo iš rankos į ranką, it voliodamos tešligalį, o kai tasai, būdavo, pakelia galvą, suprunkščia visos juokais, didžiai, matyt, patenkintos žaidimu.

Viena jį vadino volele, kita kankorėžėliu, dar kita koralo šakele, kitos vėl špunteliu, kamšteliu, grąžteliu, kalteliu, grūstuvėliu, džinguliuku, pampaliuku, raudona dešryte, mažučiu tutiniuku.

— Jis mano,— sako viena.

— Ne, mano,— atšauna kita.

— Tai kas lieka man? — atsiliepia trečia.— Jei taip, tai imsiu ir nupjausiu.

— Še tau, nupjausi! — įsikiša ketvirta.— Jam gi skaudės, gerbiamoji. Kaip galima nupjauti tą daiktą berniukui? Tada jis būtų ponas Beuodegis.

O kad berniukas turėtų kuo žaisti, kaip visi to krašto vaikai, jam padarė suktuką iš Mirbo malūno sparnų.

Gargantiua mediniai arkliukai

PERSKYRIMAS XII

Paskui, kad Gargantiua visą gyvenimą būtų geras jojikas, padirbdino iš medžio gražų didelį arklį, kuris, jo valdomas, laigė, streksėjo, sukinėjosi, spardėsi ir šoko tuo pačiu metu; be to — ėjo žingine, bėgo risčia, šuoliais žengė eidine, pusiau eidine, kupranugario, asilo žings-

niu; Gargantiua išmokė jį keisti plauką (kaip vienuolyno diakonai kad keičia dalmatikas pagal švenčių pobūdį) — virsti bėriu, sarčiu, širmiu obuolmušiu, pilkiu, gelsviu, derešiu, kaštanu, keršiu, margiu, rainiu, baltakoju ir grynu baltoku.

Jis pats, ėmęs rąstą, pasidirbo arklį medžioklei, kitą pasidarė iš vyno slėgtuvo sijos šiokiai dienai, o iš didelio ąžuolo kamieno pasigamino mulą su visa gūnia po kambarį pasijodinėti. Dar jis turėjo bene dešimt ar dvylika arklių perkinkymui ir septynetą nuolat pakinkytų. Ir visus juos guldydavo miegoti su savimi.

Kartą aplankė jo tėvą senjoras de Činčikas su dideliausia palyda ir iškilme, o čia jau ir taip svečiavosi kunigaikštis Bliūdlaižis ir grafas Čiurškila. Dievaž, kai prisirinko tiek žmonių, tai pasidarė ankšta namuose, ypač nebuvo kur statyti arklių; tada minėto senjoro de Činčiko ūkvedys ir arklininkas, dairinėdamiesi, ar nėra namuose kame nors dykų arklidžių, kreipėsi į Gargantiua, jauną vaikinuką, klausdami patylom, kur laikomi kariniai arkliai, nes manė, kad tokie berniukai mielai viską išplepa.

Gargantiua juos nuvedė didžiaisiais pilies rūmų laiptais, paskui per antrąją salę į erdvią galeriją, iš ten įsuko į platų bokštą, o kai jau kopė kitais laiptais, arklininkas ir sako ūkvedžiui:

— Tas vaikas mulkina mus: arklidžių niekad nebūna viršutiniuose namų aukštuose.

— Jūs klystate,— tarė ūkvedys,— nes aš žinau tokių vietų Lione, Bametėje, Šinone ir kitur, kame arklidės yra kaip tik pačiame namų viršuje; gal ir čia anoj pusėj yra durys arkliams įvesti ir išvesti. Bet aš dėl tikrumo dar jį paklausiu.

Ir jis klausė Gargantiua:

— Vaike mielas, kur jūs mus vedate?

— Į arklidę,— tasai atsakė,— kame laikomi mano kariniai arkliai. Mes tuojau ten būsim, tik palypėsim dar šitais va laipteliais.

Tada jie perėjo dar vieną didelę salę. Gargantiua privedė tuos vyrus prie savo kambario durų ir, jas atidaręs, tarė:

— Štai arklidės, kurių teiravotės. Šit mano ispaniškas žirgas, šit vengriškas, antai gaskoniškas, o va šitas — eidininkas.

Ir, įteikdamas jiems didžiulę dalbą, pasakė:

— Dovanoju jums šį Frizijos žirgą. Aš jį gavau iš Frankfurto, bet dabar jis bus jūsų. Geras arkliukas, labai ištvermingas. Dar kad taip jums sakalas, pustuzinis spanielių ir pora kurtų, tai jūs būsit kurapkų ir kiškių karaliai visą šią žiemą.

— O šventas Jackau! — kalbėjo jie.— Taigi jis kvailių ieško, tas berniukas.

— Ieškot ieškojau, bet ligi šios dienos nebuvau radęs,— atšovė Gargantiua.

Pagalvokit patys, ką jie turėjo daryti — ar prasmegti skradžiai žemės iš gėdos, ar juoktis iš vaiko pokštų.

O kai jie sumišę leidosi laiptais žemyn, Gargantiua klausė:

— Ar nenorit dūmaloko?

— Kas tai per daiktas?

— Ne daiktas, o bezdalai, galėsit nusivyti po virvutę ir pasisiūti po apinasrį.

— Jau kad spirgina, tai spirgina mus šiandien,— tarė ūkvedys,— pats laikas lįsti iš krosnies, skrudint daugiau nebereikia. Vaike mielas, gražiai pavedžiojai tu mudu už nosies, bus iš tavęs kada nors popiežius.

— Aš irgi taip manau, bet jūs tada būsite klapčiukas, o šitas papūga — maršalka.

— Taigi, taigi,— tarė arklininkas.

— O jūs atspėkit,— kalbėjo Gargantiua,— kiek dygsnių mano mamos marškiniuose?

— Šešiolika,— tarė arklininkas.

— Išmanai tu iš nosies į gerklę,— atsikirto Gargantiua.— Yra gi dygsnių iš priekio ir dygsnių ir užpakalio. Blogai skaičiavai.

— Kada? — klausė arklininkas.

— Tada, kai tau velnias epušėje sena žagre barzdą skuto.

— Na ir pašnekovas gi mums teko, po kelmų! — tarė ūkvedys.— Tegu dievas jus sergsti, ponas pliauškataili, liežuvį tai šmaikštų jūs turite.

Taip jie bešnekėdami greit nulipo žemyn, numetė po laiptais dalbą, kurią jiems buvo įdavęs Gargantiua, o šis pastarasis juos aprėkė:

— Kas, po velnių, iš jūsų per raiteliai! Jums tiktai kuinais jodinėti. Jeigu jums reiktų į Kajusaką nukakti, kaip jums labiau patiktų: joti ant žąsioko ar vesti kiaulę už pavadžio?

— Man labiausiai patiktų išgerti,— tarė arklininkas.

Sulig tais žodžiais visi trys suėjo į vieną iš žemutinių menių, tenai rado visą kompaniją ir, pasakodami savo naujausiąjį nuotykį, tiek prijuokino visus, kad ko netrūko pilvai.

Kaip Granguzjė pažino didį Gargantiua protą, kada tas sugalvojo, kuo geriausia pasišluostyti pakalį

PERSKYRIMAS XIII

Penktiesiems metams baigiantis, Granguzjė grįžo iš karo, nuveikęs Kanarijos karalystę, ir aplankė savo sūnų Gargantiua. Tai buvo džiaugsmo, kai šitoks tėvas pamatė šitokį sūnų: bučiavo jį, glamonėjo, teiravosi apie visokius vaikiškus reikalus. Ta proga išgėrė su sūnumi ir jo auklėmis, o paskui ėmė jas įsakmiai klausinėti, be kita ko, ar švariai, ar valyvai užlaikančios vaiką. Į tai atsakė pats Gargantiua, kad jisai tą reikalą taip sutvarkęs, jog dabar esąs visų valyviausias berniukas visame krašte.

— Kaip tai? — klausė Granguzjė.

— Po ilgų ir įdomių bandymų,— atsakė Gargantiua,— aš išradau patį poniškiausią, patį kilniausią, patį patogiausią būdą, kaip šluostytis pakalį,— tokio dar pasaulis nėra matęs.

— Koks gi tas būdas? — paklausė Granguzjė.

— Tuoj jums apsakysiu,— kalbėjo Gargantiua.— Kartą šluosčiausi aksominiu vienos panelės veido dangalu, ir man patiko, nes minkštas audeklas dugnui teikė didžio malonumo; kitą kartą šluosčiausi tos pat panelės kapišonėliu, ir taip pat buvo gerai; kitą kartą — šaliku; kitą kartą — atlasine skaryte, kur panelės rišasi ant ausų, bet ten buvo prisagstyta daugybė auksinių karoliukų, kad juos kur velniai, tai jie man visą pasturgalį subraižė; tegu votys užpakalinius vartus išverčia ir tam juvelyrui, kur juos padirbo, ir tai panelei, kur juos nešiojo!

Susigydžiau šluostydamasis pažo kepure su šveicariškomis plunksnomis.

Paskui, nusidaręs už karklyno, nutvėriau pavasaringą katiną ir juo pasišluosčiau, bet tasai man nagais visą tarpukiškį nuakėjo.

Iš tos bėdos išsigydžiau rytojaus dieną, šluostydamasis savo motinos pirštinėmis, iškvėpintomis moteriškais kvepalais.

Paskui dar šluosčiausi šalavijais, krapais, anyžiais, meirūnais, rožėmis, dynlapiais, kopūstlapiais, buroklapiais, vynuogių lapais, dedešvų lapais, debesylu (nuo jo rukė raudona pasidarė), salotomis, špinatais — iš visų jų buvo tiek naudos, kiek iš ožio pieno; daugiau — laiškeniu, dagiliu, dilgyne, kaulažole, bet nuo šitų mane apipuolė

kruvinoji; tada ėmiau šluostytis daiktadėčiu, ir kruvinoji praėjo.

Paskui dar šluosčiausi paklodėmis, antklodėmis, užuolaidomis, pagalviu, patiesalu, kilimėliu, skuduru, servetėle, nosine, peniuaru. Iš visko turėjau malonumo daugiau negu nususėlis iš pasikasymo.

— Na gerai,— tarė Granguzjė,— tai kuo vis dėlto geriausia šluostytis?

— Aš prie to ir vedu,— tarė Gargantiua,— ir jūs tučtuojau sužinosit viską ligi pat amen. Aš šluosčiausi šienu, šiaudais, pakulomis, kūtkailiais, vilnomis, popieriumi. Bet

Apskretusį palieka antrą galą,
Jei kas tik popierium jį valo.

— Ėhė! — tarė Granguzjė.— Tu, bimbale, pasirodo, bemokąs ir rimus regzti!

— Taip, karaliau,— tarė Gargantiua,— aš ir ne tiek dar moku — į gerą vietą nuėjęs, esu nemažai rimų sudėjęs. Paklausykit, ką sako mūsų tupykla tupikams:

Tu,
Kurs
Prisėdai
Šičia
Patupėti,
Tyčia
Pastenėti
Ir tą,
Ko nebereikia,
Žemyn
Padėti,
Žinok:
Štai imsi ir padvėsi,
Jei tu
Geru
Būdu
Nušluostyti sau pakalį tingėsi.

Gal norėtumėt daugiau?

— Na taip,— atsakė Granguzjė.

Gargantiua varė toliau:

Rondo

Anąsyk pritūpiau ramiai,
Paskui juntu — nemaža liko,
Prie užpakalio man prilipo.
Pasmirdau visas aš grasiai.
Panorau ją turėt ūmai,
Tą, kuri ypač man patiko
Anąsyk.

Skylutę jos, nors negrabiai,
Užkišt nebūčiau aš pamiršęs.
Gi mano skylę savo pirštais
Ji būt nubraukusi švariai
Anąsyk.

Na, pasakykit dabar, kad aš gražių eilių nemoku! Bet, dievaž, sudėjau tas eiles ne aš: išgirdęs, kaip jas recituoja aukšta dama, kurią čia regit, aš tik susibėriau viską į savo atminties krepšį.

— Grįžkim prie kalbamo dalyko,— tarė Granguzjė.

— Kokio? — klausė Gargantiua.— Ar apie tupėjimą?

— Ne,— tarė Granguzjė,— apie pasišluostymą.

— O ar pastatysit bačkelę bretoniško vyno, jei aš jus sumaustysiu?

— Na taip, taip, žinoma,— užtvirtino Granguzjė.

— Tai šit: nėra reikalo šluostytis, jei dugnas švarus, o dugnas švarus, jeigu nesilaukinėjai; vadinasi, pirma reikia nusilaukinėti, o tik paskui dugną šluostytis,— išdėstė Gargantiua.

— O, kokią tu galvą beturįs, berniukėli mano! — sušuko Granguzjė.— Aš tave, nieko nelaukęs, liepsiu pakelti linksmųjų mokslų daktaru, nes, dievaž, esi protingas ne pagal amžių. Bet tu varyk, varyk toliau tą šneką apie šluostybą, meldžiamasis. Ir — žinai ką — prisiekiu savo barzda, aš tau pastatysiu ne bačkelę, o šešiasdešimt bačkų paties to gerojo bretoniško vyno, kuris, beje, daromas ne Bretanėje, o šauniajame Verone.

— Taigi va,— kalbėjo vėl Gargantiua,— daugiau aš šluosčiausi muturu, pagalvėliu, šliure, medžioklės krepšiu, pintine — o, čia tai prastas šluostiklis! — pagaliau skrybėle. O turėkit galvoje, kad skrybėlių būna ir lygių, ir labai gauruotų, būna ir kaip aksomas, ir kaip tafta, ir kaip atlasas. Geriausios yra tos, kur pūkas ilgas, nes labai gerai nušalina visas liekanas.

Paskui šluosčiausi višta, gaidžiu, viščiuku, veršio kailiuku, zuikiu, balandžiu, kormoranu, advokato portfeliu, kyku, gobtuvu, kaliause. Tačiau užbaigdamas sakau ir tvirtinu, kad nėra geresnio šluostiklio per pūkuotą žąsiuką, jei, žinoma, laikai jo galvą sau tarp kojų. Galite tuo tikėti, garbės žodis. Nes tada jūs jaučiate neapsakomą smagumą užpakalinėje angoje — tiek dėl to, kad žąsiuko pūkai švelnūs, tiek dėl to, kad jo šilumytė lengvai persiduoda į tiesiąją ir kitas žarnas, pasiekia net širdį ir smegeninę. Ir jūs nemanykite, kad herojų ir pusdievių palaima Eliziejaus laukuose plaukia iš to, jog jie valgo lelijos šaknį, nektarą, ambroziją,— ne, taip tik senos bobos kalba. Mano nuomone, palaimą jie jaučia todėl, kad dugną šluostosi pūkuotu žąsiuku; šią mano nuomonę palaiko ir mokslavyris Jonas Škotas[66].

Kaip vienas sofistas mokė Gargantiua lotyniško rašto

PERSKYRIMAS XIV

Gerulis Granguzjė, girdėdamas šitą kalbą, nebesitvėrė džiaugsmu ir negalėjo atsistebėti, kad jo sūnus Gargantiua toks išmintingas ir taip stebuklingai prantus. Ir jis sakė sūnaus auklėms taip:

— Pilypas, Makedonijos karalius, pažino savo sūnaus Aleksandro gudrumą iš to, kaip jis sutramdė arklį. Mat tas arklys buvo toks smarkus, toks pašėlęs, jog niekas negalėdavo juo pajoti, jis nukrėsdavo nuo savęs kiekvieną raitelį, tam sprandą nusukdavo, kitam kojas sulaužydavo, dar kitam galvą sutrupindavo, o vėl kuriam žiauną nukabindavo. Aleksandras žiūrėjo, žiūrėjo hipodrome (tokioj vietoj, kur mankštindavo ir šankindavo arklius) ir sumetė, jog arklys todėl taip dūksta, kad baidosi savo šešėlio. Tada jis atsisėdo ant to arklio ir pavarė jį saulės pusėn, kad šešėlis būtų užpakaly; taip jis tą arklį suvaldė ir išmokė klausyti raitelio valios. Iš to tėvas pažino jo dievišką protą ir pavedė jį uoliai mokyti Aristoteliui, kuris tais laikais iš visų Graikijos filosofų turėjo geriausią vardą.

Taip aš ir jums sakau, jog iš vieno to pokalbio su savo sūnumi Gargantiua, kurį jūs pačios ką tik girdėjote, pažinau, kad jo prote esama kažko dieviško,— tiek jis man pasirodė aštrus, tikslus, gilus ir šviesus, ir kad mano sūnus pasieks pačias aukštąsias išminties viršūnes,

jei tik bus gerai mokomas. Užtat aš noriu jį pavesti kokiam mokslo vyrui, idant išlavintų jį pagal jo gabumus, o jau lėšų tam reikalui nepašykštėsiu jokių.

Ir tikrai, jis paėmė sūnui į mokytojus didelį sofistikos[67] daktarą, vardu Tubalį Holoferną, kuris berniuką taip gerai išmokė abėcėlės, jog tas atmintinai išvarydavo ją visą iš antro galo; tam išėjo penkeri metai ir trys mėnesiai. Po to mokytojas skaitė *Donatą, Facetą, Teodoletą* ir Alano *in Parabolis*[68]; šis darbas užėmė trylika metų, šešis mėnesius ir dvi savaites.

Bet žinokite, kad tuo pat laiku jis mokė berniuką rašyti gotiškomis raidėmis, o tas nusirašinėjo visas savo knygas, nes spaudos meno tuomet dar pasaulyje nebuvo.

Gargantiua visada nešiojosi didelį rašymo reikmenyną, sveriantį daugiau nei septynis tūkstančius kvintalų[69]; viena plunksnadėtė buvo tokio storumo ir didumo kaip Enė bažnyčios pilioriai, o rašalinė kabaliavo ant storų geležies grandinių, ir joje tilpo statinė rašalo.

Paskiau mokytojas jam skaitė *De modis significandi*[70], komentuotą Pabaldos, Niektauzos, Ubago, Kembrio, Jono Telioko, Mikniaus, Kabišiaus ir daugybės kitų; tam dalykui išėjo aštuoniolika metų ir vienuolika mėnesių su viršum. Ir vaikinas iškalė knygą taip gerai, jog kvočiamas galėjo pilti atmintinai bet kurią vietą iš antro galo. Ir pirštu prikišamai išrodė savo motinai, kad *de modis significandi non erat scientia*[71].

Paskui jam skaitė *Kalendorių*, tam pragaišino dar šešiolika metų su dviem mėnesiais; tada tas mokytojas numirė.

Tūkstantis keturi šimtai dvidešimt antrais
Numirė pikta liga — brantais.

Po to Gargantiua turėjo dar vieną tokį seną krenkšlį, magistrą Žobeleną Bridė[72], tas jam skaitė Huguciją, Evraro *Grecizmus, Doktrinalį, Kalbos dalis, Quid est, Supplementum*, Marmotrė, *De moribus in mensa servandis*, Senekos *De quatuor virtutibus cardinalibus*, Pavasančio *cum Commento*, šventadieniais *Dormi secure*[73] ir dar šį bei tą to paties galo. Nuo šitų skaitymų Gargantiua pasidarė toks gudrus, jog mes su juo nė nebesusilygintume.

Kaip Gargantiua buvo pavestas kitiems pedagogams

PERSKYRIMAS XV

Tuo tarpu tėvas pastebėjo, kad jo sūnus, nors išties labai gerai mokosi ir visą laiką tam skiria, bet nė kokios neturi sau naudos, o atvirkščiai — kuo tolyn, tuo eina kvailyn, darosi vėplas, kvaišas, nesusitupėjęs.

Jis padejavo apie tai donui Filipui de Marė, Papeligosos[74] vicekaraliui, ir išgirdo iš jo, kad geriau būtų berniukui visai nesimokyti negu mokytis iš tokių knygų ir prie tokių mokytojų, kadangi jų mokslas — vienos kvailystės, o jų žinija — nesąmonės, bukinančios sveikus, kilnius protus ir gadinančios jaunystę.

— O jei norit įsitikinti, kad taip išties yra, jūs paimkit,— kalbėjo jis toliau,— kurį nors šių laikų vaikiną, kuris mokęsis vos porą metų, ir pažiūrėkit: jeigu jis nepasirodys už jūsų sūnų sumanesnis, iškalbingesnis, išradingesnis, jeigu jis nemokės gražiau kalbėtis ir dailiau elgtis žmonėse, apšaukit mane amžinu neišmanėliu.

Gargantiua tėvui tas labai patiko, ir jis liepė taip padaryti.

Vakare, kai visi suėjo vakarienės, minėtasis ponas de Marė atsivedė vieną savo jauną pažą, Eudemoną iš Vilgonži[75]. Šis buvo taip dailiai sušukuotas, taip dailiai aprengtas, taip švariai iščiuslintas, taip mokėjo dailiai elgtis, jog greičiau panėšėjo į angeliuką negu į žmogų. Ponas de Marė kreipėsi į Granguzjė:

— Matote šį berniuką? Jam dar nėra nė dvylikos metų; jeigu jūs sutinkate, pažiūrėsime, kokio esama skirtumo tarp to, ko moko jūsų svaičiotojai senų gadynių ir ką moka jauni dabarties žmonės.

Granguzjė sutiko pabandyti ir liepė pažui kalbėti. Tada Eudemonas, paprašęs savo pono vicekaraliaus leidimo, laikydamas skrybėlę rankoj, giedru veidu, rausvom lūpom, įdėmiu žvilgsniu žiūrėdamas tiesiai į Gargantiua, su priderančiu jaunuoliui kuklumu stojo priešais ir pradėjo jį girti bei aukštinti, visų pirma, už jo dorumą ir gerus įpročius, antra, už jo išsilavinimą, trečia, už jo kilnumą, ketvirta, už jo stoto dailumą, o paskiau švelniais žodžiais ėmė skatinti Gargantiua didžiai gerbti savo tėvą, kadangi šis labai rūpinąsis jo geru išmokslinimu; galiausiai paprašė, idant teiktųsi priimti jį pačiu mažiausiuoju tarnu, nes — kalbėjo jis — netrokštąs tuo tarpu jokių kitų dangaus dovanų

kaip tik vien malonės jam įtikti ir padaryti ką gera. Visa buvo Eudemono išsakyta su tokiais pritinkančiais mostais, tokia ryškia tarsena, tokiu skambiu balsu, tokia puošnia ir gera lotynų kalba, jog atrodė, kad veikiau tai Grakchas, Ciceronas ar Emilijus[76] negu šių laikų jaunas vaikinukas.

O Gargantiua tesugebėjo tiek, jog ėmė bliauti kaip karvė, įkniaubė veidą į kepurę, ir tada jau greičiau nustipęs asilas būtų pirstelėjęs, negu jisai ištaręs žodį.

Tėvas taip įdūko, jog norėjo užmušti magistrą Žobeleną. Tačiau minėtasis ponas de Marė jį apmalšino gražiais, iškalbingais žodžiais, ir jo pyktis atlėgo. Tada jis liepė užmokėti mokytojui algą, pagirdyti, kaip pritinka sofistui, ir tegu sau nešdinasi po šimts velnių.

— Bent nebus mums rūpesčių,— sakė jis,— jei kartais padvės, prisigėręs kaip anglas.

Kai magistras Žobelenas išvyko, Granguzjė tarėsi su vicekaraliumi, kokį mokytoją būtų geriausia samdyti, ir juodu sukalbėjo taip, kad paimsią Ponokratą[77], Eudemono auklėtoją, ir kad visi drauge paskui nuvyksią į Paryžių apsipažinti, kaip dabar mokosi Prancūzijos jaunimas.

Kaip Gargantiua buvo išsiųstas į Paryžių, kokia didele kumele jis jojo ir kaip ta kumelė apgalėjo sparvas Boso girioje

PERSKYRIMAS XVI

Tuo pat laiku Fajolis, ketvirtasis Numidijos karalius, atsiuntė Granguzjė iš to Afrikos krašto kumelę, didžiausią ir stambiausią iš visų, kokias tik pasaulis kada matė, tikrų tikriausią pabaisą (jūs gi žinote — Afrikoje viskas nepaprasta); didumo ji buvo sulig šešiais drambliais, kojos pirštuotos kaip Julijaus Cezario arklio, ausys nukarusios kaip Langedoko ožkos, o ant pasturgalio — ragiukas. Pridėkim, kad plauko ji buvo sartai bėro ir dar su šyvais obuoliais. Bet didžiausia nepaprastybė buvo jos baisi uodega, storumo kaip Sen Marso bokštas, kur palei Lanžė, ir tokia pat keturkampė, o jos ašutai šiurpsojo kaip varpos akuotai į visas puses.

Jeigu tuo jūs stebitės, tai dar labiau stebėkitės Skitijos[78] avinų uodegomis, sveriančiomis daugiau nei trisdešimt svarų, ir Sirijos avelėmis, kurioms (jei Teno[79] teisybę sako) reikia prikabinti ratelius prie pasturgalio uodegai vėžinti — tokia ji ilga ir sunki. Jūs neturite tokių, jūs, lygumų palaidūnai.

Parvežė tą kumelę per marias trimis laivais ir viena brigantina, atgabeno į pat Olono uostą Talmondua pakrantėje.

Granguzjė, vos tą kumelę pamatęs, tarė:

— Puiku! Kaip tik tokios ir reikia mano sūnui joti į Paryžių. Na, manau, kad su dievo padėjimu viskas eis gerai. Iš jo išaugs kada nors didelis mokslinčius. Kaip žmonės sako, už vieną nemokytą dešimt mokytų duoda.

Rytojaus dieną, gerai nugėrę (kaip patys suprantat), iškilo į kelionę Gargantiua, jo mokytojas Ponokratas, jų tarnai, taip pat ir Eudemonas, jaunasis pažas. Buvo giedra, nešalta, tai tėvas liepė sūnui apsiauti geltonais batais, tokiais, kokius Babenas vadina pusbačiais.

Taip jie smagiai traukė didžiuoju keliu, vis gerai užvalgydami, kol nujojo anapus Orleano. Čia jie pasiekė didelę Boso girią, kokių trisdešimt penkių mylių ilgumo ir bent septyniolikos mylių platumo. Toje girioje buvo gyvas pragaras sparvų ir vapsvų, kurios baisiai kankino vargšes kumeles, asilus ir arklius. Bet Gargantiua kumelė dosniai atmokėjo už visas nuoskaudas, padarytas jos giminei, ir tai tokiu būdu, koks niekam niekad į galvą neatėjo. Mat kai tik jie įjojo į tą girią ir vapsvos iš visų pusių ėmė pulti, kumelė paleido į darbą savo uodegą ir taip smarkiai makaravo, taip pliekė, jog visus medžius iššvaistė: tik šmaukš, braukš, į vieną pusę, į kitą, dešinėn, kairėn, išilgai, skersai, aukštyn, žemyn — išguldė medžius kaip pjovėjas lankoj šieną, nebeliko nei vapsvų, nei girios, nieko, tik grynas, plynas laukas.

Gargantiua iš to turėjo daug smagumo, bet į puikybę nepakilo, tik pasakė savo žmonėms:

— Gražiai pasidarbuota.

O kai priėjo metas pusryčiauti, tai jie, nieko nebeturėdami, užkando žiovulio; to įvykio atminimui dar ir dabar ano krašto bajorai pusryčiams valgo žiovulį[80], ir dar gardžiuojasi, ir dar apsilaižo.

Galiausiai jie pasiekė Paryžių, tenai Gargantiua ilsėjosi dvi ar tris dienas, linksmai puotavo su savo palyda ir teiravosi, kokių šiuo metu mieste esama mokslininkų ir kokį vyną ten geria.

Kaip Gargantiua aplaistė savo sutiktuves su paryžiečiais ir kaip iškabino varpus iš Dievo motinos katedros

PERSKYRIMAS XVII

Pasilsėjęs kelias dienas po kelionės, Gargantiua išėjo pasidairyti po miestą. Visi iš visų pusių į jį žiūrėjo ir labai stebėjosi, nes Paryžiaus gyventojai yra tokie kvailiai, tokie nenaudos ir žiopsotojai, jog koks nors komediantas, koks nors relikvijų prekijas, mulas, apkarstytas skambaliukais, ar gatvės muzikantas sutraukia daugiau žmonių negu geras evangelijos skelbėjas.

Ir taip įkyriai persekiojo jį žmonės, jog jis, neturėdamas kur besidėti, užlipo pasilsėti ant katedros bokštų. Sėdėdamas tenai ir matydamas šitokias minias aplinkui, tarė garsiai:

— Tie žiopliai, matyt, nori, kad aš aplaistyčiau sutiktuves ir pastatyčiau jiems išgerti už gerą priėmimą. Jų noras visai teisėtas. Gerai, aš duosiu jiems vyno, bet tiktai dėl juoko.

Ir jis šypsodamasis atsisagstė daiktadėtį, išsitraukė volę ir apšvirkštė juos taip gausingai, jog paskendo du šimtai šešiasdešimt tūkstančių keturi šimtai aštuoniolika žmonių, neskaitant moterų ir mažų vaikų.

Buvo tokių, kuriuos nuo tvano išgelbėjo greitos kojos, tie atsidūrė ant Universiteto aukštumų ir čia, suplukę, uždusę, krenkštė ir spjaudėsi, ir keikėsi, ir piktžodžiavo, vieni juokdamiesi, kiti niršdami: „Kad jį kur velniai, tegu jį kur velniai, tegu jį perkūnai, kad jį paralyžius!" Iš to ir miesto vardas pasidarė Paryžius, o pirmiau vadinosi Leukecija, kaip sako Strabonas[81], *lib. IV*, graikiškai Baltumynė, nes to miesto damų šlaunys yra labai baltos. O kadangi visi, kas tik tenai buvo perkrikštijant miestą, keikėsi kiekvienas savo parapijos šventaisiais ir kadangi paryžiečiai — žmonės visokio galo ir visokio plauko — yra iš prigimties dideli ilgaliežuviai ir nepraustaburniai, ir dar išpuikę pusėtinai, tai Joaninas de Baranka turėjo pagrindo *libro De copiositate reverentiarum*[82] tvirtinti, kad jų vardas esąs graikiškas — *parrhesiani*, atseit stačiakalbiai.

Po to Gargantiua ėmė žiūrinėti didžiuosius varpus, kabančius katedros bokštuose, ir labai melodingai jais paskambino. Taip bežaidžiant, jam atėjo į galvą, kad iš tų varpų galėtų būti puikūs žvangučiai ant kaklo jo kumelei, kurią jis ketino siųsti namo su Bri sūrio ir šviežių silkių kroviniu, tad iškabino juos iš bokštų ir parsinešė į savo butą.

Tuo laiku atvyko į Paryžių švento Antano ordino komandoras kumpininkas, rinkdamas kiaulienos kvestūrą; jis irgi turėjo intenciją patyliukais pasiimti tuos varpus, idant iš tolo būtų girdėti, kad jis atvažiuoja, ir lašiniai iš anksto drebėtų podėliuose, bet, būdamas sąžiningas, paliko juos kaboti — ne dėl to, kad būtų buvę karšti, o dėl to, kad buvo sunkoki pakelti. Tik šio komandoro nereikia painioti su Burgo komandoru, mano artimu draugu.

Visas miestas sujudo subruzdo, nesgi žinot, kad paryžiečiai greiti maištauti, net kitašaliai stebisi Prancūzijos karalių kantrybe, kaip jie nepaima rykštės, o leidžia savo valdiniams tolydžio eibes daryti. Duotų dievas, sužinočiau aš, kame yra kalvė, kur kalamos visos tos erezijos ir sąmokslai,— išdulkinčiau jas visų savo parapijos brolių akivaizdoj!

Taigi va, visi žmonės, sujudę ir įnirtę, susirinko ne kur kitur, tik į Nelio rūmus[83], kur tada buvo Leukecijos orakulas (dabar jau nebėra). Jam buvo pateikta byla ir išdėstyti nepatogumai, susidarę dėl varpų išnešimo. Apsvarsčius visus *pro et contra*, buvo nuspręsta pagal *Baralipton*[84], jog reikia siųsti seniausią ir gerbiamiausią fakulteto žmogų pas Gargantiua — tegu išaiškina jam, kokį baisų nepatogumą padaręs, kad tuos varpus nukabinęs. Ir nors kai kurie universiteto žmonės įrodinėjo, kad tokia misija geriau tiktų oratoriui, bet ne sofistui, tačiau, to nepaisant, buvo šiam tikslui išrinktas mūsų magistras Janotas de Bragmardo.

Kaip Janotas de Bragmardo buvo siųstas pas Gargantiua didžiųjų varpų atgauti

PERSKYRIMAS XVIII

Magistras Janotas, apsikirpęs kaip Julijus Cezaris[85], užsivilko senovinį liripipioną[86] ir, gerai aprūpinęs pilvą papločiais ir švęstu vandenėliu, rūsyje išstovėjusiu, nuvyko į Gargantiua butą, varinas trimis raudonsnukiais pedeliais ir vedinas penkiais ar šešiais magistrais, tingiais ir nevalyvais, kaip visada.

Prie durų pasitiko juos Ponokratas ir net nusigando, pamatęs tokį maskaradą,— pamanė, kad čia komediantai. Jis klausė vieną iš tų tingių magistrų šutvės, ko ieško jie čia. Tas atsakė: ateiną prašyti, kad grąžintų varpus.

Ponokratas, tai išgirdęs, tuoj nunešė naujieną Gargantiua, kad parengtų atsakymą ir apsispręstų, kaip elgtis. Gargantiua pasivadino į šalį savo mokytoją Ponokratą, rūmų maršalką Filotomijų, žirgininką Gimnastą ir Eudemoną ir greitosiomis pasitarė, ką sakyti ir kaip daryti. Visi buvo tos nuomonės, jog delegatus reikia nuvesti į nuošalų šeimyninės kambarėlį ir tenai nugirdyti kaip pėdus, o kad tasai senas krenkšlys negalėtų paskui girtis, jog varpus atidavę jo reikalavimu, padarysią taip: tie gersią, o jie pasikviesią miesto galvą, fakulteto rektorių ir bažnyčios vikarą ir grąžinsią jiems varpus, kol sofistas nebūsiąs spėjęs nė pradėti savo misijos. Paskui, aniems dalyvaujant, išklausysią jo šaunios prakalbos. Taip ir buvo: kai minėtieji žmonės atėjo, įvedė sofistą į pilną salę, ir jisai atsikrenkštęs ėmė drožti tokią kalbą.

Magistro Janoto de Bragmardo kalba, kuria jis kreipėsi į Gargantiua, prašydamas grąžinti varpus

PERSKYRIMAS XIX

— Kche, kche, kche! *Mna dies*, pone, *mna dies, et vobis*[87], ponai. Būtų gerai, kad mums atiduotumėt varpus, nes jie mums labai reikalingi. Kche, kche, kche! Mes juos kitados atsisakėme parduoti, nors mums siūlė gerus pinigus londoniečiai iš Kaoro, taip pat ir bordiečiai iš Bri, kurie juos norėjo pirkti dėl jų elementarinės kompleksijos[88] substancifikuotos kokybės, kuri yra intronifikuota jų kviditatyvinės prigimties terestriškume, turinčiame galią ekstraponuoti halo ratilus nuo saulės ir viesulus nuo mūsų vynuogynų, po teisybei ne mūsų, o artimiausių kaimynų; nes jei mes neturim vyno, tai mums nebelieka nieko, nei proto, nei įstatymo.

Jeigu jūs atiduosite mano prašymu, tai aš už tą gausiu dešimt sprindžių dešros ir geras kelnes, kurios itin pravers mano kiškoms,— kitaip jie paliktų apgavikai. Ak, dievaži, *Domine*, kelnės yra šaunus dalykas, *et vir sapiens non abhorrebit eam*[89]. Taip, taip, kelnės — toks daiktas, kad ant kelio nesimėto, žinau pats iš savęs. Atsižvelk, *Domine*; juk jau aštuoniolika dienų aš prakaituoju prie šios gražios prakalbos:

Reddite quae sunt Caesaris Caesari, et quae sunt Dei Deo. Ibi jacet lepus[90].

Garbės žodis, *Domine*, jeigu norite pavakarieniauti su manimi *in camera charitatis*, tai, kaip dievą myliu, *nos faciemus bonum cherubin. Ego occidi unum porcum et ego habet bon vino*[91]. Bet iš gero vyno nepadarysi prasto lotyno.

Kadangi taip, tai *de parte Dei, date nobis varpos nostros*[92]. Klausykite, aš jums dovanoju Fakulteto vardu *Sermones de Utino, utinam*[93] jūs atiduotumėt mums varpus. *Vultis etiam atlaidorum? Per diem, vos habebitis et nihil užmokėbitis*[94].

O pone *Domine, grąžinabitis varpos nobis!*[95] Iš̌ties, juk tai *est bonum urbis*[96]. Jie visiems reikalingi. Jeigu jie pritinka prie veido jūsų kumelei, tai juk lygiai taip pat pritinka ir mūsų Fakultetui, *quae comparato est jumentis insipientibus et similis facta est eis, psalmo nescio quo*[97]... jei aš gerai užsirašiau štai ant popiergalio, *et est unum bonum Achilles*[98]. Kche, kche, kche, kchu!

Taigi! Aš jums aiškiai įrodau, kad turite juos man atiduoti. *Ego sic argumentor:*

Omnis varpus varpabilis, in varpelio varpando, varpana varpativa varpare facit varpabiliter varpantes. Parisius habet varpos. Ergo gluc[99].

Cha cha cha, tai bent iškalba! Ji yra *in tertio primae, Darii*[100] ar šiaip kame. Prisiekiu savo išganymu, buvo laikai, kad aš stebuklus darydavau savo argumentacija, bet dabar beįstengiu tik paistyti, ir man nieko daugiau nereikia, tik kad būtų ąsotis gero vyno, gera lova, židinys už nugaros, stalas priešais pilvą, o ant jo — gili lėkštė.

O *Domine*, prašau jus *in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, amen*[101], atiduoti mums varpus, ir tegu dievas saugo jus nuo visa pikta, ir motina švenčiausia, ligonių sveikata, *qui vivit et regnat per omnia saecula saeculorum, amen*[102]. Kche, kchu, akchu, akchuchu!

Verum enimo vero, quando quidem, dubio procul, edepol, quoniam, ita certe, meus Deus fidus[103], miestas be varpų yra kaip neregys be lazdos, kaip asilas be uodegonės, kaip karvė be kankaliukų. Kol mums jų neatiduosit, mes nesiliausim rėkti kaip neregys, pametęs lazdą, bliauti kaip asilas be uodegonės ir baubti kaip karvė be kankaliukų.

Vienas toksai lotynistas, gyvenantis šalia Otel Djė, sakė kartą, remdamasis Taponu (ne, apsirikau: Pontanu[104], pasauliškiu poetu), jog jam, girdi, norėtųsi, kad tie varpai būtų iš plunksnų, o šerdys —

iš lapių uodegų, kadangi nuo jų triukšmo, bekalant eilėpalaikes, pasigadinęs jam smegenų žarnynas. Bet, nak petitin petetak, tik tak, tararak, jis buvo apskelbtas eretiku: mums tai nė už ką — mes tokius daiktus lipdom kaip iš vaško. Daugiau liudininkas neturi nieko pasakyti. *Valete et plaudite. Calepinus recensui*[105].

Kaip sofistas parsinešė savo gelumbę ir kaip iškėlė bylą kitiems magistrams

PERSKYRIMAS XX

Kai sofistas baigė savo kalbą, Ponokratas ir Eudemonas taip pratrūko juoktis, jog vos neatidavė dievui dvasios,— visai kaip Krasas, kada pamatė asilą, ėdantį dagilius, ar Filemonas, kuris numirė iš juoko, kai pamatė, kaip asilas doroja figas, paruoštas pietums. Draug su jais ėmė juoktis ir magistras Janotas, ir kvatojo visi už kits kito, net jiems akys nuo ašarų suburko,— taip smarkiai buvo sujudinta smegenų substancija, iš kurios išsisunkia ašarinis skystis ir išteka palei regimuosius nervus. Taip jie radosi panašūs į Demokritą heraklitaujantį ar Heraklitą demokritaujantį.

Kai kvatojimai apmalšo, Gargantiua ėmė tartis su savo žmonėmis, kas dabar darytina. Panokratas buvo tos nuomonės, kad tą šaunų oratorių reikėtų nugirdyti dar kartą, o kadangi jis padarė jiems pramogą ir prijuokino geriau nei pats komikų karalius, tai vertėtų jam duoti tuos dešimt sprindžių dešros, kur minėjo savo linksmoj prakalboj, taip pat ir kelnes, ir dar tris šimtus stambių pliauskų, dvidešimt penkias statines vyno, lovą su trimis žąsies plunksnų čiužiniais ir dubenį, itin talpų ir gilų,— tai vis daiktai, kuriuos jis užsiminė esant reikalingus jo senatvei.

Viskas taip ir buvo padaryta, kaip tarta, tiktai Gargantiua suabejojo, ar greitomis susiras gatavos kelnės, tinkamos oratoriaus ūgiui, nežinojo ir koks fasonas būtų jam geresnis — ar martingališkas, tai yra su atsegamu dugnu (primenančiu pakeliamąjį tiltą), kad parankiau būtų nusilaukinėti, ar jūreiviškas, su kuriuo patogiau pūslę lengvinti, ar šveicariškas, kur gerai šildo įsnaują, ar gal, pagaliau, menkės uo-

degos pavidalo, tai yra su praskeltu užpakaliu, kad inkstai vėdintųsi, todėl liepė išduoti jam septynias uolektis juodos gelumbės ir tris uolektis plono balto vilnono pamušalui. Malkas jam nunešė pasamdyti nešikai, menų magistrai tempė dešras ir dubenis, o gelumbę magistras Janotas pasiėmė neštis pats.

Vienas iš sakytų magistrų, būtent Žusas Bandujis ėmė įrodinėti, kad tai negražu, kad taip daryti nepritinka jo luomo žmogui ir kad tegu duodąs gelumbę nešti vienam iš jųjų tarpo.

— Ak tu asile, asile,— tarė Janotas,— tu nemoki protauti *in modo et figura.* Štai kada praverčia supozicijos ir *Parva logicalia. Pannus pro quo supponit?*[106]

— *Confuse et distributive*[107],— atsakė Bandujis.

— Aš tavęs neklausiu, asile,— tarė Janotas,— *quo modo supponit,* bet *pro quo;* tai yra, asile, *pro tibiis meis.* Ir todėlei aš nešu pats, *egomet, sicut suppositum portat adpositum*[108].

Ir jis išsmuko vogčiomis su gelumbe vienas, kaip kitados Patlenas[109].

Gražiausia buvo, kai tas krenkšlys švento Maturino bažnyčioje, pilnaties posėdyje[110], iškilmingai pareikalavo pažadėtų kelnių ir dešros; jam betgi buvo griežtai ir galutinai atsakyta, kad negausiąs, nes jau atsiėmęs iš Gargantiua, kaip rodančios gautos žinios. Jis jiems įrodinėjo, kad ten gavęs *gratis,* kad Gargantiua jį apdovanojęs iš savo dosnumo, o jie, ką prižadėję, turį atiduoti vis vien. To nepaisant, jam buvo pareikšta, kad jau gavęs visa, kas pridera pagal teisybę, ir daugiau nė trupinio teneprašąs.

— Teisybė? — tarė Janotas.— Tokio daikto čia nė būti nėra. Jūs — apgavikai nelemti, nenaudėliai jūs paskutiniai; žemė nėra nešiojusi didesnių per jus nevidonų, aš tą žinau gerai. Ir nemėginkit vedžioti už nosies tokio pat kaip jūs: esu gi sukčiavęs kartu su jumis! Prisiekiu pono dievo blužnimi — aš pranešiu karaliui, kokias baisias šelmystes jūs šičia rezgate savo galvose ir darote savo rankomis, ir tebūsiu aš raupsuotas, jei jis nelieps jus visus gyvus sudeginti, kaip sodomitus, išdavikus eretikus ir suvedžiotojus, dievo ir dorovės priešus.

Išgirdę tokius žodžius, tie apskundė jį teismui; jis iš savo pusės vėlgi iškėlė jiems bylą. Taip atsirado procesas tribunole, taip jie ir tąsosi ligi pat šiai dienai. Magistrai apsižadėjo burnos nesiprausti, o Janotas ir jo šalininkai — nosies nesišluostyti tol, kol nebus sulaukę galutinio tos bylos sprendimo.

Taip dėl savo apžadų jie ir vaikšto murzini ir apsisnargliję, nes tribunolas dar neperčiupinėjo visų bylos popierių; bylą išspręs per artimiausias graikų kalendas, tai yra niekados, nes tribunolo ponai gali daugiau negu pati gamta ir veikia prieš savo pačių įstatymus. Mat Paryžiaus įstatymai sako, kad vienas tiktai dievas gali daryti begalinius daiktus. Gamta negamina nieko nemirtingo, ji visiems savo dariniams nustato galą ir pabaigą, kadangi *omnia orta cadunt etc.*[111], tuo tarpu šie dykaduoniai moka padaryti taip, kad bylos, kurios patenka į jų nagus, tampa ir begalinės, ir nemirtingos. Apie tokius darbelius Chilonas Lakedemonietis[112] pasakė aukso žodžius, Delfuose priežodžiu tapusius: skurdas yra bylinėjimosi palydovas, o bylininkai — skurdžiai, nes greičiau jie susilauks galo negu užvestos bylos pabaigos.

Kaip Gargantiua mokslus ėjo pagal mokytojų sofistų nustatytą tvarką

PERSKYRIMAS XXI

Taip praėjus kelioms dienoms ir varpams grįžus į savo vietą, Paryžiaus piliečiai iš dėkingumo už taurią Gargantiua širdį apsiėmė laikyti ir šerti jo kumelę tol, kol tik jis norėsiąs, ir jam tas labai patiko. Ir jie nusiuntė kumelę ganytis į Bjero girią. Manau, kad dabar jos tenai nebėra.

Po to Gargantiua norėjo jau kibti visu uolumu į studijas, tačiau Ponokratas, kuris jam vadovavo, iš pradžių liepė gyventi ir viską daryti po senovei, nes norėjo perprasti, kaip ankstesnieji Gargantiua mokytojai, tiek laiko mokydami, padarė jį tokį kvailą, žioplą ir nemokšą.

Senoji Gargantiua dienos darbų tvarka paprastai būdavo tokia: nubusdavo jis tarp aštuntos ir devintos valandos, vis tiek, ar jau būdavo išaušę, ar dar ne,— taip jam buvo nustatyta anų auklėtojų, vadovaujantis Dovydo žodžiais: *Vanum est vobis ante lucem surgere*[113].

Paskui kurį laiką voliodavosi, žargydavosi ir spardydavosi po lovą, kad geriau įsijudintų gyvulinis fluidas; tada rengdavosi tokiomis drapanomis, kokių reikalaudavo metų laikas, bet labiausiai mėgo

nešioti platų ir ilgą rūbą iš storo pūkuoto milo, pamuštą lapių kailiais; tada šukuodavosi Almeno[114] šukomis, tai yra visais keturiais pirštais ir dar nykščiu, nes mokytojai jam buvo sakę, jog kitaip šukuotis, praustis ir valytis esąs tik tuščias laiko gaišinimas.

Paskui tuštindavosi, šlapindavosi, raugėdavo, krenkšdavo, drumsnodavo, žiovaudavo, spjaudydavo, kosėdavo, žagsėdavo, čiaudėdavo ir šnypšdavosi nosį kaip archidiakonas[115], tada pusryčiaudavo: kad nekenktų nei drėgmė, nei prastas oras, šveisdavo gerų žarnokų pašutintų, gerų kiaulienos kepsnių, paskrudintų ant žarijų, gerų kumpių, gerų ožkienos kepsnių, pačirškintų ant iešmo, sukrimsdavo gerokai duonos riekių, pamirkytų buljone.

Ponokratas jam sakė, kad nereikėtų taip daug prisivalgyti, vos išlipus iš guolio, nė kiek pirma nepasimankštinus.

Gargantiua atsikirto:

— Kaip, negi aš dar nepakankamai mankštinausi? Juk prieš keldamasis apsiverčiau lovoje nuo vieno šono ant kito kokius šešis ar septynis kartus. Ar to nepakanka? Popiežius Aleksandras taip darė, patariamas gydytojo žydo, ir gyveno ligi mirties, visų pavydelninkų apmaudui. Mano buvusieji mokytojai taip mane pripratino, jie sakė, kad pusryčiai stiprina atmintį, ir užtat, sėdę prie stalo, pirmiausia išgerdavo. Prisivalgęs aš gerai jaučiuosi, o ir pietūs lenda kuo puikiausiai. Ir dar man sakė magistras Tubalis, geriausias Paryžiaus licenciatas, kad ne tas laimi, kas greitai bėga, o tas, kas anksti iš namų išsiruošia, užtat ir sveikas būsi ne nuo to, kad gersi, gersi, gersi kaip antis, o nuo to, kad iš pat ryto gerai išgersi; *unde versus*[116]:

Nesmagu iš ryto kelti,
Rytą daug smagiau išgerti.

Papusryčiavęs kaip reikiant, eidavo į bažnyčią, o jam iš paskos tarnai nešdavo dideliausioj pintinėj didžiulę maldaknygę, suvyniotą skepeton, sveriančią daugmaž vienuolika kvintalų ir šešis svarus, nes buvo ne tik stambi ir drūtai apkaustyta, bet ir smarkiai įtaukusi. Ten jis išklausydavo dvidešimt šešerias arba trisdešimt mišių. Tuo laiku prisistatydavo jo kapelionas, apsitulojęs it kukutis ir pripampęs vynuogių sulčių; su juo Gargantiua išbarbėdavo visas litanijas, ir taip kruopščiai jas lukštendavo, jog nė vienas grūdelis nenukrisdavo žemėn.

Jam išeinant iš bažnyčios, privažiuodavo jaučiais kinkytas vežimas, pilnas Sen Klodo rožančių, kurių karoliukai buvo galvos didumo, ir

jis, vaikščiodamas po vienuolynus, koridorius arba sodą, sukalbėdavo jų daugiau nei šešiolika atsiskyrėlių.

Po to pasimokydavo kokį pusvalandį, įbedęs akis į knygą, bet jo mintys, anot to komedijų autoriaus[117], jau būdavo virtuvėje.

Tada, prileidęs pilną urinolą, sėsdavosi prie stalo ir, kadangi buvo flegmatiškos prigimties, pradėdavo iš lėto užkandžiauti — sutraukdavo vieną kitą tuziną kumpių, rūkytų jautienos liežuvių, ikrų, dešrų ir kitų dalykų, taisančių kelią vynui.

Tuo metu keturi tarnai pasivaduodami be paliovos kraudavo jam lopetomis į burną garstyčias. Po to jis nugerdavo siaubingą mauką baltojo vyno, idant inkstams būtų lengviau. Tada jau valgydavo visokių mėsų — nelygu metų laikas — tiek, kiek norėdavosi, ir liaudavosi valgyti vien tada, kai pradėdavo pilvą veržti.

O kada nustoti gerti — tam jis neturėjo nė kokios taisyklės, nes sakydavo, kad žmogui ženklą duodančios jo šliurės: kai jų padai išpurstą iki pusės pėdos storio, tada ir gana.

Gargantiua žaidimai

PERSKYRIMAS XXII

Paskui, atmurmėjęs panosėje padėkos maldelę, užsiversdavo dar lengvo vyno, išsirakinėdavo dantis meitėlio koja ir smagiai pasišnekučiuodavo su šeimynykščiais. Tada šie užtiesdavo stalą žalia gelumbe ir sunešdavo visą krūvą kortų, lošiamųjų kauliukų, šachmatų, šaškių. Žaidimai ir lošimai būdavo šie:

vežimas,
primas,
šlemas,
pripirkimas,
koziris,
pikardinis,
šimtinis,
durtinis,
mizeriokas,
sukčius,
vienuolika,
trisdešimt vienas,
tūkstantis,
trys šimtai,
nevykėlis,
durnius,
kmyno lapas,
asilas,
landsknechtas,
gegutė,
„ką pasakysit“,
„imk, neduosiu, bėk, negausi“,

marijošius,
porinis,
spėtinis,
„davei ir dar pridėk“,
pridurkas,
krumpliai,
sraigtas,
spąstai,
galvosūkis,
sutaptinis,
laimė,
aukštukai,
dykaduonis,
šachmatai,
šaškės,
šaškės su belaisviais,
kryžminės šaškės,
„lapės ir vištos“,
„baltos ir juodos karvės“,
kauliukai,
trys kauliukai,
kauliukai ant lentos,
niknokas,
triktrakas,
triktrakas itališkai,
triktrakas mūsiškai,
triktrakas su lenkimais,
triktrakas su mušimais,
„trenk mane, perkūne“,
beždžionė,
primus, secundus,
peiliukas,
raktukas,
„pataikyk į vidurį“,
pora — neporą,
„galva — erelis“,
kauliukai metami,
kauliukai beriami,
kroketas,
šiaučius,
„ui, bijau“,
kiškelis,
vilkas ir žąsiukai,
„dvigubas į priekį“,
šarka,
ragai,
piktas jautis,
pelėda,
„aš tau gnybsiu, nesijuok“,
„pasikutenkim“,
arkliuką kaustyti,
avinėlį šaukti,
asilėlį raginti,
„aš atsisėsiu“,
auksabarzdis,
giriniai obuoliukai,
iešmą traukti,
„pliurpk į saują“,
„kūmai, paskolink maišą“,
avino kapšas,
vedžioti už nosies,
pakišti koją,
avižėles pirkti,
žariją pūsti,
slėpynių eiti,
„gyvas ar miręs“,
traukti geležį iš žaizdro,
pjautuvas,
putpelė,
kuprius,
rastinukas,
grybus rauti,
žagres statyti,
į pasturgalį spirti,
ratelį šokti,
ratilą sukti,
kiaulę į dvarą varyti,
pilvas į pilvą,

praraja,
rykštė,
akmeninis diskas,
„aš čia esu“,
nosim žiburį užgesinti,
kėglius mušti,
visus iš karto numušti,
stumti plokščią kėglį,
suktukas,
muštukas,
„pagraužk kakos“,
kirkinimas,
prisimušti į sieną,
Marselio figos,
bėk aplink gubą,
gaudyti vagį,
dirti lapei kailį,
pagaliuką mušti,
lazdą traukti,
„kas toliau numes“,
„užsimerk ir nežiūrėk“,
„siųsk į Romą“,
„pataikyk atversti“,
triušius medžioti,
kamuolį pridaužti,
pilį griauti,
eilę ardyti,
į duobutę pataikyti,
vilkelis,
ūžiantis vilkelis,
kaukiantis vilkelis,
tikras vilkas,
„kaip iš medžio iškritęs“,
„mesiu — pagauk“,
šaudyklė,
bulis,
šluota,
„šventas Kozmai, garbinu tave“,
„tu — vabalas“,
„kur žalias?“,
„linksmų užgavėnių“,
dvišakas medis,
rutulys po stogu,
kamštis su plunksnomis,
susitrauk į sraigę,
puodą daužyti,
„taip, kaip aš noriu“,
devintoji ranka,
lauminėjimas,
„suiro tiltas“,
„vėplą apmauk“,
„šokinėk kaip varna“,
„paduodu — atmušk“,
„iš kur paeini?“,
gūžinėjimas,
šnipinėjimas,
ropinėjimas,
genio mušimas,
buožė,
kištukas,
karalienės,
amatininkai,
„galva — kojos“,
vyšnių kauliukai,
tuks, tuks į duris,
sprigtas į nosį,
pakelti poniai velioną,
miltus sijoti,
avižas sėti,
godžiai ryti,
riekeles dalinti,
malūnėlį sukti,
briedis,
vilko uodega,
„nedrumsnok į nosį“,
„Gilmenai, paduok rėtį“,
sūpuoklės,
guba,

beržas,
musė,
jaučiukas,
nesusipratimai,
balandis skrenda,
gubą stato,
per laužą šokti,
per krūmą šokti.
katiną gaudyti,
pelių ieškoti,
žvejoti tinklu,
suopio lizdas,
duoti į kuprą,
špygom badytis,
brum brum,
viesulu suktis,
dugną ploti,
žemę akėti,
pelėda pabūti,
varna pabūti,
iš kailio nertis,
negyvą žvėrį nešti,
„lipk, lipk kopėtėlėm“,
„nešk namo“,
„nusišluostyk birbisą“,
garstyčias malti,
kuoka per kojas,
keltis ir kristi,
smaigtelius svaidyti,
per kits kitą šokti,
aitvarus leisti,
sprandus sukioti,
nosis traiškyti,
žnaibytis,
sprigtais daužytis.

Gerai pažaidus, išsijojus, išvėčius ir vėjais paleidus laiką, pritikdavo išgerti lašelį — po vienuolika ąsočių burnai — ir tuoj po to išsitiesti ant dailaus suolo arba ant dailiai ir minkštai paklotos lovos ir numigti porą trejetą valandų, nieko pikto nemanant ir nesakant.

Pabudęs Gargantiua kurį laiką krapštydavosi akis. Tuo tarpu atnešdavo lengvo vyno, ir dabar jam gerdavosi taip smagiai kaip niekados.

Ponokratas mokė jį, kad nesveika gerti vos pabudus iš miego.

— Bet juk taip darė šventieji tėvai,— kalbėjo Gargantiua.— Be to, mano miegas sūrus: kai atsikeliu, tai jaučiuosi kaip kumpio privalgęs.

Po to jis imdavo mokytis visų pirma poterių, o kad greičiau eitų, sėsdavo raitas ant seno mulo, tarnavusio devyniems karaliams, ir, murmėdamas bei linguodamas, jodavo pasižiūrėti, kaip ima iš kilpų triušius.

Parjojęs užsukdavo į virtuvę sužinoti, kas ant iešmo čirška.

O jau vakarienės tai bent kirsdavo, tikėsit ar netikėsit, ir mielai pasikviesdavo draugėn kaimynų, gebančių išgerti, o tie padėdavo jam prie stiklinės ir sekdavo pasakas, senas ir naujas. Namų draugais buvo, be kitų, ponas diu Fu, de Gurvilis, de Grinjo ir de Marinji[118].

Po vakarienės atsiversdavo medines evangelijas, tai yra suvožiamas triktrako lentas, arba rėždavo *Viens, du, trys*, arba *Iš viso banko*, kad laikas greičiau eitų, o jei ne, tai iškildavo į apylinkes pasižiūrėti mergaičių, o tarpais po trupučiuką užkąsdavo ir išgerdavo, o paskui vėl užkąsdavo ir vėl išgerdavo. Paskui miegodavo be jokio pertrūkio ligi pat ryto aštuntos valandos.

Kaip Ponokratas suėmė Gargantiua į nagą, jog tam nė viena valanda veltui nenueidavo

PERSKYRIMAS XXIII

Ponokratas, pažinęs netikusį Gargantiua gyvenimo būdą, ryžosi jį mokyti visiškai kitaip[119], tik pirmosiomis dienomis dar kentėsi, manydamas, jog per daug staigi permaina galėtų padaryti žalos mokinio prigimčiai.

Kad geriau vyktų naujasis darbas, jis paprašė garsų tais laikais gydytoją, vardu Teodorą, pasisakyti: kaip jis manąs, ar galima įstatyti Gargantiua į geresnes vėžes? Gydytojas ėmė Antikyros čemeryčių[120] ir pagal visus medicinos dėsnius tuo vaistu pašalino iš Gargantiua smegenų visokias kvailystes ir iškrypėliškus įpročius. Tuo pačiu būdu Ponokratas privertė savo mokinį užmiršti visa, ko buvo išmokęs iš pirmesnių mokytojų,— taip elgdavosi ir Timotiejus su tais savo mokiniais, kurie prieš tai mokėsi pas kitus muzikantus.

Idant geriau sektųsi žengti į tikslą, Ponokratas įvedė jį mokytų žmonių draugėn: varžybose su jais turėjo miklintis jo mokinio protas, augti noras naujaip lavintis ir pasižymėti.

Paskui jam sudarė tokį mokymosi tvarkaraštį, jog nedingo veltui nė viena valanda per dieną — visas laikas eidavo mokslams ir naudingai žinijai semtis.

Dabar Gargantiua keldavosi ketvirtą valandą ryto. Kol vienas jį trindavo, kitas skaitydavo kokį puslapį Šventojo rašto, skaitydavo garsiai, aiškiai, su tam dalykui derančiu raiškumu, ir šiam tikslui buvo paimtas jaunas pažas, kilimo iš Bašė, vardu Anagnostas[121]. Tie skaitymai paveikdavo Gargantiua taip, jog neretai kildavo jo širdyje noras

pagarbinti, pašlovinti dievą, jam nusilenkti ir pasimelsti, nes lektūra parodydavo nuostabią dievo didybę ir išmintį.

Po to jis eidavo į gerą vietą pašalinti virškinimo atliekų. Čia mokytojas pakartodavo jam tai, kas perskaityta, ir paaiškindavo sunkesnes, painesnes vietas.

Grįždami stebėdavo dangų: ar taip pat viskas tebėra, kaip buvo iš vakaro, ir į kokį ženklą įeina šiandien saulė, taip pat ir mėnulis.

Kai pareidavo, jį vilkdavo, šukuodavo, tvarkydavo plaukus, rengdavo ir kvėpindavo, o podraug kartodavo vakar dienos pamokas. Jis atsakinėdavo jas atmintinai ir čia pat mėgindavo pritaikyti žinias įvairiems žmonių gyvenimo atvejams; tai trukdavo dvi ar tris valandas ir paprastai baigdavosi drauge su aprangos ruoša.

Po to Gargantiua geras tris valandas klausydavosi skaitymo.

Tada visi, kalbėdamiesi apie perskaitytus dalykus, ėjo oran, į Brako aikštę ar į pievą, ir tenai mankštinosi — mėtė sviedinį, žaidė muštuką, trikampį su sviediniu, lavino kūną taip mitriai, kaip pirma lavino dvasią.

Svarbiausia žaidimo taisyklė buvo laisvė — kiekvienas galėjo nustoti žaidęs, kada panorėjo, bet paprastai, būdavo, liaujasi, kai suprakaituoja ar šiaip pavargsta. Tuomet nusišluostydavo gerai, nusitrindavo, persimainydavo marškinius ir, pamažu vaikštinėdamiesi, traukdavo pasižiūrėti, ar jau išvirti pietūs. Laukdami, kol paduos valgyti, garsiai, aiškiai kartodavo vieną kitą sentenciją, įsiminusią iš dienos pamokų.

Tuo tarpu ateidavo ponas Apetitas, ir jie pačiu laiku sėsdavosi prie stalo.

Valgymo pradžioje būdavo paskaitoma balsu koks įdomus pasakojimas apie narsingus protėvių žygius: skaitydavo jį tol, kol Gargantiua išgerdavo vyno. Tada, jei patikdavo, liepdavo skaityti toliau, arba visi išvien imdavo linksmai šnekučiuotis; pirmaisiais mėnesiais kalbėdavosi apie visa tai, kas duodama į stalą,— apie duoną, vyną, vandenį, druską, mėsą, žuvį, vaisius, žalėsius, prieskonius, aptardavo jų ypatumus, savybes, naudingumą ir prigimtį, taip pat apie valgių gaminimą. Šitaip Gargantiua per trumpą laiką sužinojo, ką apie tuos dalykus yra savo veikaluose pasakę Plinijus, Atenėjas, Dioskoridas, Julijus Poluksas, Galenas, Porfyras, Opianas, Polibijus, Heliodoras, Aristotelis, Elianas[122] ir kiti. Taip bešnekėdami, valgytojai kartais, panorėję persitikrinti, liepdavo atnešti prie stalo tų autorių knygas. Ir Gargantiua

taip gerai įsimindavo visa, kas būdavo šnekama, jog nebuvo tuomet gydytojo, kuris žinotų bent pusę to kaip jis.

Tada aptardavo dalykus, skaitytus tą rytą, ir, baigęs pusryčius kokia nors svarainių uogiene, Gargantiua valydavosi dantis mastikos medžio strypu, plaudavosi rankas ir akis tyru šaltu vandeniu ir giedodavo gražias padėkos giesmes, sudėtas dievo dosnumui ir maloningumui pagarbinti. Tada jam atnešdavo kortas, tik ne lošti, o žaisti visokiems sąmojingiems žaidimams, pagrįstiems aritmetika.

Taip jis pamėgo šį skaičių mokslą ir dienų dienas pramogavo po pietų ir vakarienės taip pat maloniai, kaip pirmiau gaišdavo laiką prie lošiamųjų kaulų ir kortų. Ir taip jis ilgainiui perprato teoriją, tiek įsimiklino praktiškai, jog net anglas Tenstolas[123], nemažai rašęs apie šį mokslą, prisipažino, jog, palyginti su Gargantiua, jisai esąs tiktai vaikelis.

Ne tik šitame, o ir kituose matematikos moksluose, kaip antai geometrijoje, astronomijoje ir muzikoje, jis pasiekė labai daug, nes kol kūnas suvalgytą maistą virškindavo ir į save imdavo, jis su draugais braižydavo visokius brėžinius ir geometrines figūras, taip pat tyrinėdavo astronomijos dėsnius.

Po to smagumo dėlei dainuodavo jie darniai keturiais ar penkiais balsais arba kokia nors tema varijuodavo, kiek patikdavo.

Kai dėl muzikos instrumentų, tai jis išmoko groti liutnia, spinetu, arfa, vokiška fleita, devynių skylučių fleita, viola ir trombonu.

Taip praleidęs valandą ir baigęs virškinti, išsituštindavo, o tada sėsdavosi kokias tris valandas ar daugiau prie svarbiausiųjų savo studijų, kartodavo, kas skaityta ryto metą, gilindavosi į pradėtą knygą ir pratindavosi rašyti, brėžti ir piešti senoviškas ir naujoviškas raides[124].

Baigę šiuos darbus, eidavo iš rūmų, o su jais drauge — vienas jaunas Turenės bajoras, žirgininkas, vardu Gimnastas, kuris mokė Gargantiua jojimo meno.

Gargantiua, persivilkęs kitais drabužiais, sėsdavosi tai ant karinio žirgo, tai ant darbinio, tai ant ispaniško ristūno, tai vėl ant berbero, ant lengvo eidininko ir mankštindavosi joti įvairiausiais būdais, skriste skrisdavo, šokindavo žirgą per griovius, per barjerus, dumdavo ratu, į dešinę, į kairę.

Ir čia jis nelaužydavo iečių, nes visų didžiausia kvailystė sakytis: „Aš sulaužiau dešimt iečių turnyre ar mūšyje“,— kiekvienas dailidė tą sugebės; girtinas, šlovingas darbas — viena ietimi palaužti dešimtį priešų. Taigi savo kaustyta ietimi, stora ir stipria, jis griaudavo vartus,

durdavo kiaurai per šarvus, versdavo iš šaknų medžius, gaudydavo žiedą, lupdavo šalin balną, šarvą, geležinę pirštinę. Visa tai darydavo šarvuotas nuo kojų iki galvos.

Kai dėl šaunaus jodinėjimo ir mūdravimo ant žirgo, tai čia niekas jam prilygti negalėjo. Pats Feraros šaunuolis[125] prieš jį tebuvo kerėpla. Ypač gerai jis mokėjo šokinėti akies mirksniu ant sudvailintų arklių, nuo vieno ant kito, nelytėdamas kojom žemės, ir iš vienos pusės, ir iš antros, ir dar ietį rankoj laikydavo, ir į kilpas nesistodavo, ir arklį valdydavo be pavadžių, o šitie dalykai labai pravartūs kare.

Kitomis dienomis mankštindavosi su karo kirviu ir taip smarkiai juo mojuodavo, taip stipriai kirsdavo, taip žvaliai jį leisdavo apsukui, jog visi pripažino, kad jis besąs jau tikras riteris, pasiruošęs ir mūšiams, ir turnyrams.

Daugiau dar puikiai valdė ragotinę, ir kalaviją abirankį, ir ilgąją špagą, ir ispaniškąją špagą, ir plačiaašmenį durklą, ir plonąjį durklą, kovėsi su šarvais, be šarvų, su skydu, su mažu apskritu skydeliu ir su apsiautalu, užvyniotu ant kairės rankos.

Medžiojo raitas elnius, stirnas, meškas, danielius, šernus, kiškius, kurapkas, fazanus, einius. Žaidė su didžiuoju sviediniu, spardė jį ir dar kumščiu daužė. Ėjo imčių, lenktynių, šoko į tolį, tik ne trišuoliu, ne viena koja ir ne vokiškai, nes, pasak Gimnasto, tokie šuoliai yra nenaudingi ir nieko neverti kare,— jis vienu šokiu peršokdavo visokį griovį, lėkte perlėkdavo per tvorą, šešis žingsnius užbėgdavo stačia siena ir taip įlipdavo pro langą, esantį ieties viršūnės aukštyje.

Plaukiodavo giliose vietose, ir kniūpsčias, ir aukštielninkas, ir šonais, ir visą kūną judindamas, ir vien kojas krutindamas, ir, iškėlęs ranką su knyga, perplaukdavo skersai visą Seną, nėmaž jos nesušlapinęs, ir dar pernešdavo įsikandęs apsiaustą, kaip Julijus Cezaris. Viena ranka prisitraukęs, įlipdavo į laivą, iš ten stačia galva puldavo atgal į vandenį, pasiekdavo dugną, landydavo uolų plyšiuose, nardydavo po gyles ir sūkurių vietas. Paskui tą laivą visaip gręžiodavo, valdydavo, varydavo jį čia smarkiai, čia lėtai, pavandeniui, prieš vandenį, ūmai sustabdydavo įsibėgėjusį, viena ranka vairuodavo, antra irdavosi didžiausiu irklu, iškeldavo bures, lipdavo virvėmis į stiebus, karstydavosi rėjomis, nustatydavo busolę, tempdavo prieš vėją bulines, laikydavo vairą geležine ranka.

Iššokęs iš vandens, dumdavo skardžiu aukštyn ir vėl žemyn, laipiodavo po medžius kaip katinas, šokinėdavo iš vieno medžio į kitą kaip voverė, laužydavo storiausias šakas kaip antrasis Milonas[126]. Pasigavęs

du aštrius durklus ir dvi stiprias ylas, vikriai kaip žvynė užlipdavo siena ant namų stogo, o kai reikėdavo nulipti, tai laikydavosi tokios padėties, kad nė krisdamas neužsigautų.

Svaidydavo ietį, geležies strypą, akmenį, akstį, ragotinę, alebardą, įtempdavo lanką, užtaisydavo didžiausią arbaletą pats vienas be suktuvo, taikydavo iš arkebuzos be atramos[127], užkeldavo armotą ant lafeto, šaudydavo į taikinį, į dirbtinį paukštį, iš apačios į viršų, iš viršaus į apačią, į priekį, į šoną, į užpakalį, kaip senovės partai.

Ant kokio aukšto bokšto viršūnės jam parišdavo virvę, siekiančią ligi žemės, jis ta virve užlipdavo į pat viršų vien rankomis, o paskui nusileisdavo, ir taip žvaliai, taip mitriai, jog jūs nė lygiausia pieva taip nepavaikščiotumėt.

Jam uždėdavo storą kartį ant dviejų aukštų medžių; jis pakibdavo ant jos rankomis ir vaikščiodavo pirmyn, atgal, kojom žemės nesiekdamas ir nieko daugiau neprisiliesdamas, ir dar taip greitai, jog nė tekinas nebūtum spėjęs.

Kai norėdavo pamankštinti krūtinės ląstą ir plaučius, tai rėkdavo taip garsiai, kaip visi velniai kartu. Aš girdėjau sykį, kaip jis nuo švento Viktoro vartų šaukė Eudemoną iš Monmartro,— Stentoras[128] Trojos kare tiek neišrėkdavo.

O sausgyslėms stiprinti jam nuliejo du svarsčius švininius, po aštuonis tūkstančius septynis šimtus kvintalų, kuriuos jis vadino hanteliais; juos Gargantiua paimdavo nuo žemės vieną viena ranka, kitą antra, iškeldavo viršum galvos ir taip laikydavo, nėmaž nesukrutėdamas, tris ketvirčius valandos arba ir ilgiau; iš to matome, kad jis buvo neprilygstamai tvirtas vyras.

Belaisvius žaisdavo su pačiais didžiaisiais stipruoliais ir, kai reikėdavo jį pajudinti iš vietos, laikydavosi ant kojų taip tvirtai, jog tik patys smarkiausieji, sykiu supuolę, galėdavo jį nustumti, kaip senovės Miloną; paskui šio pastarojo pavyzdžiu sugniaužduvo tvirtai saujoje granato obuolį ir sakydavo jį atiduosiąs tam, kas pajėgsiąs atgniaužti ranką.

Taip prisižaidusį Gargantiua ištrindavo, nušluostydavo, permainydavo jam drabužius, ir tada visi pamažu sau grįždavo namo per kokias pievas ar šiaip žolėtas vietas, apžiūrinėdami medžius ir kitokius augmenis, lygindavo juos su senovės knygomis, kur apie tai rašoma, sakysim, Teofrasto, Dioskorido, Marino, Plinijaus, Nikandro, Makro ar Galeno, ir nešdavosi jų pilnus glėbius namo, o parnešę atiduodavo doroti jaunam pažui, vardu Rizotomui[129], kurio žinioje buvo

taip pat kapliai, kaponės, lopetos, kastuvai, mentės ir kiti padargai, reikalingi herbarijui sudarinėti.

Parėjęs namo pakartodavo ką ne ką iš skaitytųjų dalykų, kol sulaukdavo vakarienės, o tada sėsdavo prie stalo.

Turėkite omenyje, kad Gargantiua pietūs būdavo kuklūs ir paprasti, jis tuomet tevalgydavo tiek, kiek reikėjo, kad pilvas neurgztų; užtat vakarienė būdavo gausinga ir ilga, ir jau čia kirsdavo iš peties, kad būtų gana ir jėgoms palaikyti, ir kūnui papenėti, o tokia juk yra teisinga mitybos tvarka, kokios mus moko gera ir tikra medicina, nors daugybė medicinos pusgalvių, nusidisputavusių sofistų mokykloj, pataria kaip tik priešingai.

Vakarieniaujant būdavo tęsiamos pietų meto pamokos tol, kol pabosdavo; kitas laikas eidavo pašnekoms, mokslingoms ir naudingoms.

Sukalbėję padėkos maldą, jie imdavo dainuoti, groti gerai suderintais instrumentais, lošdavo kortomis, kauleliais nekaltus žaidimus, ir taip leisdavo laiką puotaudami ir pramogaudami kitąsyk ligi pat gulamojo meto, o kartais dar susimanę lankydavo kokius nors mokytus žmones arba keliauninkus, mačiusius svetimas šalis.

Visiškai sutemus, prieš eidami gulti, dar susirinkdavo pačioje aukščiausioje namų vietoje pažiūrėti į dangų; čia stebėdavo kometas, jeigu jų būdavo matyti, ir šiaip dangaus šviesulių figūras, padėtis, santykius, opozicijas ir sutaptis.

Po to Gargantiua pitagoriečių papročiu trumpai susakydavo savo mokytojui visa, ką perskaitė, pamatė, sužinojo, padarė ar išgirdo per dieną.

Paskui pasimelsdavo dievui sutvėrėjui — pagarbindavo jį, sutvirtindami savo tikėjimą, pašlovindami jo begalinį gerumą ir dėkodami už visa, kas patirta praeity, pavesdavo save jo dieviškai malonei ateity.

Tada eidavo gulti.

Kaip Gargantiua leisdavo laiką, kai būdavo lietingas oras

PERSKYRIMAS XXIV

Jei užeidavo lietingi ar darganoti orai, priešpietinis laikas būdavo leidžiamas taip pat kaip ir visada, tik liepdavo pakurti židinį, idant graži, šviesi ugnelė taisytų tą, ką dargana gadina. Tačiau popiet jie

neidavo mankštinti kūno, likdavo namie ir apoterapijos[130] sumetimais plakuodavo šieną, pjaustydavo ir skaldydavo malkas, kuldavo klojime javus; daugiau dar mėgindavo jėgas tapybos ir skulptūros mene, o kartais keldavo iš užmaršties senovinius kaulelių žaidimus, kaip juos aprašė Leonikas ir kaip žaidžia geras mūsų draugas Laskaris[131]. Žaisdami pasikartodavo senųjų autorių posakius, kuriuose tie žaidimai yra minimi tiesiogine ar perkeltine prasme.

Kartais eidavo stebėti, kaip lydomi metalai, kaip liejami artilerijos pabūklai, arba lankydavo auksakalius, žiūrėdavo, kaip pjaustomi ir šlifuojami brangakmeniai, užsukdavo pas alchemikus, pinigų kalėjus, kilimų, šilkų, gelumbių audėjus, laikrodininkus, veidrodininkus, knygų spausdintojus, vargonų dirbėjus, dažytojus ir kitus kitokius amatininkus ir, visiems gausiai duodami vynpinigių, mokydavosi pažinti bei vertinti gamybą ir išradimus visokiose srityse.

Eidavo taip pat į viešas paskaitas, iškilmingus aktus, gražbylystės pratybas, klausydavos deklamacijų, įžymių advokatų ginamųjų kalbų, pamokslų ir evangelijos aiškinimų.

Lankydavo fechtavimo sales ir mokyklas, čia Gargantiua rungdavosi su meistrais visokiais ginklais ir jiems įrodydavo akivaizdžiai, kad moka tiek pat kaip jie, o gal ir daugiau.

Užuot ėję augalų rinkti, lankydavo žolelių, šaknelių bei sutaisytų vaistų parduotuves, uoliai stebėdavo vaisius, šaknis, lapus, sakus, sėklas, iš svetimų šalių atvežtus tepalus ir čia pat mokydavosi pažinti klastotą prekę.

Eidavo taip pat pasižiūrėti žonglierių, fokusininkų, šarlatanų, atidžiai sekdavo jų rankų judesius, jų gudrybes ir klastas, jų akrobatinius šuolius, klausydavosi įmantrių tauškalų, ypač pikardiečių iš Šoni pašalio, nes šie yra apsigimę lojikai ir negirdėtų neregėtų daiktų pasakoriai.

Parėję vakarienės, valgydavo mažiau negu kitas dienas, valgį rinkdavosi ne tokį riebų, sausesnį, kad atsvertų netikusį oro drėgmės poveikį kūnui ir kad nedarytų žalos įprastinių mankštų praleidimas.

Taip buvo auklėjamas Gargantiua. Jis diena į dieną darė vis didesnę pažangą, ir, suprantama, tos tolydinės pratybos jam nešė naudą, kokią tiktai gali nešti protingam to amžiaus jaunuoliui; iš pradžių jos, tiesa, rodėsi sunkios, bet ilgainiui pasidarė tokios malonios, lengvos ir smagios, jog veikiau panėšėjo į karaliaus pramogas negu į mokinio darbus.

Ir vis dėlto Ponokratas, norėdamas jam duoti progą pailsėti nuo įtempto protinio darbo, kartą per mėnesį parinkdavo kokią saulėtą giedrą dieną, ir jie iš pat ryto traukdavo iš miesto ir vykdavo kur nors į Žantiji ar į Bulonę, ar į Monružą, ar į Šarantoną, ar į Vanvą, arba dar į Sen Klu. Ten jie visą dieną dūkdavo, kaip tik beįmanydami: juokaudavo, kirkindavosi, paikiodavo, gerdavo rungčiomis, žaisdavo, šokdavo, voliodavosi po pievą, kraustydavo žvirblių lizdus, gaudydavo putpeles, medžiodavo varles, vėžiaudavo.

Ir nors toji diena praeidavo be knygų ir skaitymo, bet nepraeidavo be naudos, nes, po gražias pievas besiduodami, jie kartodavo atmintinai gražesniąsias Vergilijaus *Georgikų* vietas, ką ne ką iš Heziodo, iš Policiano[132] *Ūkininko,* sudarinėdavo lotyniškai šmaikščias epigramas, o paskui jas versdavo prancūziškai rondo ar baladžių forma.

Puotaudami iš atskiesto vyno skirdavo vynmedžio taurele vandenį, kaip moko Katonas, *De re rust.*, ir Plinijus[133]; skalaudavo vyną dubeny vandens, paskui košdavo jį pro piltuvą; kildydavo vandenį iš vieno indo į kitą ir darydavo visokius automatinius įrengimus, tai yra tokius, kurie patys juda.

Kaip tarp Lernė kepėjų ir Gargantiua valdinių kilo didis vaidas, iš kurio prasidėjo dideli karai

PERSKYRIMAS XXV

Tuo laiku — būtent rudeniop, kada raškomos vynuogės,— piemenys saugojo vynuogynus, kad varnėnai uogų nelestų.

Vieną dieną Lernė kepėjai su dešimčia ar dvylika vežimų raguolių varėsi vieškeliu į miestą.

Piemenys gražiai paprašė parduoti jiems raguolių už pinigus, rinkos kaina. Mat reikia žinoti, kad vynuogės su šviežiais raguoliais — tai dieviški pusryčiai tiems, kam viduriai užkietėję, labiausiai jei vynuogės „pino“, „fjer“, „muskado“, „bikan“ arba „fuarar“ veislės, nes nuo jų valgymo taip susuka pilvą, jog kiti, galvodami tik orą išleisti, kelnes prileidžia,— tokie ir vadinami vynuoginiais galvočiais.

Kepėjai parduoti raguolių nė nemanė, dar blogiau, jie piemenis

išdėjo paskutiniais žodžiais — apšaukė, kad jie esą nenaudėliai, rupūžės, šungalviai, kuiliai, smarvės, kūtvėlos, sukčiai, dykūnai, smalstieniai, pilvūzai, pagyrų puodai, nugrubnagiai, kelmai, bliūdlaižiai, svetimduoniai, nusmuktakelniai, plikabambiai, komediantai, tinginių pančiai, valkatūzai, niekšai, ubagai, vagišiai, šmikiai, paršai, kvėšos, suskiai, snargliai, sumauti piemengaliai, apvertė juos tokiais ir tolygiais pravardiniais ir dar pridėjo, kad, girdi, ne jų žabtams kepti šie skanūs raguoliai, jie tegu tenkinąsi savo ašakiniais ragaišiais ir bėralieniais kepaišiais.

Į tuos įžeidinėjimus vienas iš piemenų, vardu Frožjė, padorus ir šaunus vaikinas, atsiliepė gražiuoju:

— Nuo kurio gi laiko jums, vyrai, ragai išdygo, kad pasidarėte tokie badūs? Dievaži, visada mums mielai parduodavot, o dabar nebenorit. Geri kaimynai taip nedaro. Juk, antai, kai pas mus atvažiuojat, geriausius kviečius mes jums parduodam, kad turėtumėt iš ko kepti savo tešlainius ir raguolius. O mes dar norėjom jums priedo duoti vynuogių! Garbės žodis, jums dar teks gailėtis, jei gausit kada kreiptis į mus. Tada mes jums tuo pat saiku atseikėsim, minėsit mano žodį!

Tada Markė, kepėjų brolijos didysis vėliavnešys, jam tarė:

— Žiūrėkis, kaip tu šiauši kuodą iš pat ryto,— matyt, vakar sorų persiėdei. Eikšen, eikš, duosiu aš tau raguolį!

Frožjė, nieko blogo negalvodamas, priėjo artyn ir jau traukė kapšą iš už juostos, manydamas, kad Markė iš tiesų parduos jam raguolių, o tas, paėmęs botagą, taip rėžė jam per kojas, jog net rumbės užkilo. Po to buvo bedumiąs šalin, bet Frožjė užriko kaip smaugiamas, iš visų spėkų sviedė į jį baslį, kurį turėjo po pažasčia, pataikė į galvą, į vainikinę kiaušo siūlę, virš smilkinio arterijos, iš dešinės pusės, ir Markė nudribo nuo kumelės, greičiau, sakytum, miręs negu gyvas.

Tuo tarpu dvaro darbininkai, netoliese krėtę riešutus, atlėkė su savo žalgomis ir ėmė kulti kepėjus kaip rugius žaliakulius. Piemenys ir piemenės, išgirdę Frožjė riksmą, atlėkė su savo mėtyklėmis bei svaidyklėmis ir paleido akmenų tiek, jog, rodės, kruša krenta. Galų gale jie prisivijo kepėjus ir paėmė kokius keturis ar penkis tuzinus raguolių, tik ne dykai — užmokėjo įprastinę kainą ir dar pridėjo riešutų ir tris kraiteles vynuogių. Paskui kepėjai užlaipino ant kumelės savo bendrą Markė, bjauriai sužeistą, ir patraukė nebe į Parejė, o atgal į Lernė, smarkiai ir piktai grasindami Sejė ir Sinė kaimiečiams, piemenims ir darbininkams.

O piemenys ir piemenės, padarę savo, iškėlė sau balių — valgė

tuos skanius raguolius ir puikias vynuoges ir linksminosi, gražiai lirlindami kulinę dūdą; jie šaipėsi iš nevykėlių pagyrūnų kepėjų, kuriems taip prastai išėjo, matyt, dėl to, kad rytą ne ta koja buvo iš lovos išlipę; parinkę visų stambiausias vynuoges, ištrynė Frožjė kojas, ir jis bematant pasveiko.

Kaip Lernė gyventojai, savo karaliaus Pikrocholio vadovaujami, netikėtai užpuolė Gargantiua piemenis

PERSKYRIMAS XXVI

Kepėjai grįžo į Lernė ir stačiai, nei valgę nei gėrę, nudrožė į Kapitolio pilį, tenai išklojo skundą savo karaliui Pikrocholiui[134] Trečiajam, parodė jam sulaužytas pintines, sulamdytas skrybėles, apdraskytus drabužius, suniurkytus raguolius, o svarbiausia — Markė, bjauriai sužeistą, ir sakė, kad visa tai padarę Granguzjė piemenys ir darbininkai palei vieškelį ties Sejė.

Karalius baisiausiai įtūžo ir, nebeklausdamas, nei kas, nei kaip, išleido įsakymą, kad visi ligi vieno vyrai, šarvuoti ir ginkluoti, stotų pusiaudienyje priešais pilį, o kas nepaklausys, tas bus pakartas.

O kad įsakymas tvirtesnis būtų, liepė mušti būgnus po visą miestą. Pats jisai, kol baigs virti pietūs, nuėjęs užkomandavo paruošti ginklus ir visus karo padargus, išskleisti karo vėliavą ir oriflamą ir krauti gausiai į vežimus viso, ko reikia karui,— tiek ginklų, tiek maisto.

Pietaudamas pasirašinėjo skiriamuosius raštus. Savo aukščiausiąja valia paskyrė senjorą Skarmalių vadovauti avangardui, sudarytam iš šešiolikos tūkstančių keturiolikos arkebuzininkų ir trisdešimt tūkstančių vienuolikos savanorių, negaunančių algos.

Didįjį žirgininką Gaidžiadūšį paskyrė vadovauti artilerijai, kurios buvo devyni šimtai keturiolika didžiulių bronzinių pabūklų, kaip antai: patrankų, didžiųjų patrankų, baziliskų, serpentinų, kulevrinų, bombardų, falkonetų, pasvolanų, spirolių ir kitų kitokių. Ariergardą atidavė kunigaikščiui Graibišiui; armijos branduolyje laikėsi karalius ir karalystės princai.

Šitaip maždaug susitvarkę, prieš išsijudindami į žygį, išsiuntė

pirma tris šimtus lengvųjų raitelių, vadovaujamų kapitono Vėjagaudžio, išžvalgyti kelio ir persitikrinti, ar nėra parengta kokios pasalos; šie tačiau, stropiai visa ištyrę, rado, kad visame krašte ramu, tylu ir jokių kariuomenės telkinių nėra.

Pikrocholis, tai sužinojęs, davė komandą skubiai visiems žygiuoti po savo vėliavomis.

Na, ir pasileido visi į karo žygį be jokios tvarkos ir drausmės, vienas per kitą, niokodami ir gadindami viską, kas tik po kojų pasipainiojo, negailėdami nei vargšo, nei turčiaus, nei pašventintos vietos, nei nešventintos; grobė jaučius, karves, bulius, telyčias, teliukus, avis, avinus, ožkas ir ožius, vištas, koplūnus, viščiukus, žąsiukus, žąsinus, žąsis, kiaules, paršus, kuilius; daužė žemėn riešutus, drėskė vynuoges, plėšė, nešė su visais uogienojais, purtė vaisius nuo medžių ligi paskutinio. Nėra kaip ir apsakyti, kas ten darėsi, ir neatsirado, kas jiems pasipriešintų,— visi pasidavė jų malonei ir nemalonei ir tiktai meldė žmoniškiau elgtis, atsižvelgti į tai, kad visais laikais juk gražiai, kaimyniškai sugyvenę, niekad jiems nieko blogo nepadarę, niekuo neįžeidę ir niekuo nenusipelnę tokių žiaurybių, ir kad dievas netruks juos už tai nubausti. Į tokias kalbas šie neatsikirtinėjo, tik sakė norį pamokyti, kaip raguolius valgyti.

Kaip vienas Sejė vienuolis apgynė nuo priešų savo bendruomenės vynuogyną

PERSKYRIMAS XXVII

Taip jie šėlo ir dūko, viską niokodami ir driokodami, kol pasiekė Sejė ir čia ėmė nuogai plėšti vyrus ir moteris, atiminėti visa, kas tik galima,— joks daiktas jiems nebuvo nei per karštas, nei per sunkus. Nors tada bemaž visame tame krašte siautė maras, jie, nieko nepaisydami, lindo į kiekvienus namus, nešė laukan, ką tik kur nutvėrė, ir — nuostabus dalykas! — neėmė galas nė vieno, kai tuo tarpu klebonai, vikarai, misionieriai, gydytojai, chirurgai ir vaistininkai, kurie tiktai ėjo lankyti, slaugyti, gydyti ligonių, kurie klausė išpažinčių ir guodė juos,— visi užsikrėtė ir mirė, o tiems šėtonams plėšikams ir žudikams

nė jokia bjaurasta neprisimetė! Kodėl taip yra, ponai? Pagalvokit apie tai, labai jus prašau.

Taip išplėšę miestelį, atgriuvo visi su baisingu triukšmu prie vienuolyno, bet jo vartus rado užrakintus ir užramstytus; tada armijos branduolys patraukė toliau, Vedo brastos linkui, o septynios vėliavos pėstininkų ir dvi šimtinės raitelių liko čia ir griovė aptvaro mūrus, ketindami nusiaubti vienuolių vynuogyną.

Vienuoliai, vargšai, nebežinojo nė kurio šventojo globai atsiduoti. Dėl visa ko liepė sušaukti varpais *ad capitulum capitulantes*[135]. Kapitula nusprendė atlaikyti gražią procesiją su gražiomis giesmėmis ir litanijomis *contra hostium insidias*, ir su gražiais responsais *pro pace*[136].

Vienuolyne tuo metu buvo vienuolis, vardu brolis Žanas Krušila, jaunas, žvalus, smagus, visad geros nuotaikos, sumanus, drąsus, ryžtingas, rizikingas, aukštas, liesas, didžiagerklis, ilganosis, greitai varantis valandas, greitai laikantis mišias, greitai atpasninkaujantis pasninkus, žodžiu — tikriausias vienuolis, koks tiktai vienuoliavo kada nuo vienuolystės pradžios kokiame nors vienuolyne; be to, jis buvo visomis keturiomis kaustytas brevijoriaus dalykuose.

Tasai, išgirdęs, kaip priešai grūdasi per mūro aptvarus į jų vynuogyną, išėjo pažiūrėti, kas ten dedasi, o pamatęs, kad tie jau drengia jų vynuoges ir kad vienuolynas visus metus liks be vyno, grįžo į bažnyčią ir rado ten vienuolius, susimetusius į presbiteriją, suglumusius ir iškvėšusius; jie giedojo: *Ini, nim, pe, ne, ne, ne, ne, ne, ne, tum, ne, num, num, ini, i, mi, i, mi, co, o, ne, no, o, o, ne, no, ne, ne, no, no, no, rum, ne, num, num*[137].

— Kiškitės birbison savo giedojimus! — suriko jis.— Dievaži, geriau jau užtrauktumėt:

Sudieu, pintinės, vynuogės nuskintos!

Velniai griebtų, taigi jie dreskia mūsų vynuogyne kekes su visom šakom, ir mes — kaip dievas gyvas! — ketverius metus šnipštą begausim! Jackau šventas! Ką gi mes gersim per tą laiką, vargšai palikę? Viešpatie dieve, *da mihi potum!*[138]

Tada vienuolyno prioras tarė:

— Ko čia reikia tam girtuokliui? Nuveskit jį tuojau į belangę. Šitaip trukdyti *officium divinum!*[139]

— Dėl vyno, dėl vyno aš ir rūpinuosi,— atsiliepė vienuolis.— Juk ir jūs pats, tėve priore, mėgstat išgerti, ir dar kuo geresnio. Taip jau

sutvertas kiekvienas padorus žmogus, nė vienas taurus vyras neatsisako vynelio — žinot gi vienuolių apoftegmą[140]. O tiems responsams, kur čia traukiat,— dievaži! — dabar ne laikas. Kodėl gi pjūties ir vynuogių rinkimo metu giedame trumpas valandas, o advente ir visą žiemą — ilgas? Velionis šviesaus atminimo brolis Masė Pelosas, uolus mūsų tikėjimo išpažintojas (tegriebia mane velnias, jei sakau netiesą), atsimenu, kalbėjo, jog taip esą todėl, kad šiuo metu mes spaudžiam sunką ir darom vyną, o žiemą jį geriam. Tai klausykit, broliai, jūs visi, kurie mėgstat vyną: dievo kūno vardu — paskui mane! Ir žinokite, jog greičiau mane švento Antano ugnis sudegins, negu gaus vyno bent lašą tas, kas dabar negins vynuogyno! Po kelmų, juk čia — bažnyčios turtas! O gi va, šimts perkūnų! Šventas Tomas Anglas[141] dėl bažnyčios turto nebijojo mirti, tad jei aš ir mirsiu, gal taipogi į šventuosius pateksiu? Tiktai ne, aš nemirsiu, aš nešiu mirtį kitiems.

Šitaip kalbėdamas, jis nusivilko habitą ir čiupo kryžiaus stiebą, iš gero šermukšnio kamieno padirbtą, ieties ilgumo, gniaužto storumo, pamargintą lelijos žiedais, jau nublukusiais. Ir išpuolė su vienu apatiniu žiponu, habitą ant kairės rankos apsivyniojęs, ir tuo kryžiaus stiebu šoko tvoti priešų, kurie be tvarkos, be vėliavų, be trimitų ir būgnų, drėskė ir drėskė vynuoges,— mat vėliavnešiai ir ženklanešiai savo vėliavas ir ženklus buvo sustatę palei mūrą, būgnininkai savo būgnus iš vieno galo pradūrę ir begrūdą į juos vynuoges, o trimitai irgi buvo privaryti kekių, suplėštų su visais lapais,— žodžiu, visi darbavosi pakrikai, ir brolis Žanas, nė garso netaręs, su baisia jėga puolė juos ir ėmė versti nuo kojų kaip meitėlius, šveisdamas kairėn ir dešinėn, pagal seną fechtavimo būdą.

Vienam suknežino smegeninę, kitam sulaužė ranką ar koją, dar kitam iš sprando ištrenkė slankstelį, inkstus atidaužė, nosį priplojo, akis iš kaktos iššankino, žiauną nukabino, dantis į ryklę sukrušo, pečiomentes suskaldė, blauzdas sutreškino, šlaunis išnarino, raktikaulius sutrupino.

Jei kuris mėgino slėptis uogienojų tankmėje, tam vožė iš viršaus ir sutratino stuburą kaip šuniui.

Jei kas mėgino pabėgti, tam tvojo per lambdoidinę kiaušo siūlę taip, jog galva į gabalus išlakstė.

Jei kuris lipo į medį, manydamas ten išsigelbėsiąs, tam grūdo savo medžgalį į dugną.

Jei kas iš senų pažįstamų rėkė: „Ei, broli Žanai mieliausias, broli Žanai, pasiduodu!“ — tam sakė:

— Ką darysi nepasidavęs, bet atiduok ir dūšią visiems velniams.

Ir čia pat užbakino. O jei kas turėjo tiek neprotingos drąsos, kad mėgino prieš jį stoti, tam parodė savo visą raumenų jėgą — perskrodė krūtinės ląstą ir pačią širdį. Kam trenkė po šonkauliais, tam išsivertė skrandis ir žmogus mirė vietoje. Kitam davė per bambą, jog žarnos ištiško. Kitam taip smeigė į daiktus, jog strypas pro užpakalinę angą išlindo. Patikėkit, baisesnio reginio niekas pasauly nebuvo matęs.

Vieni rėkė: „Šventa Barbora!"

Kiti: „Šventas Jurgi!"

Kiti: „Šventa Neprisilytėtoji!"

Kiti: „Šventa Marija Kiunotiške! Loretiške! Bon Nuveliške! Lenujiške! Rivjeriške!"

Vieni šaukėsi į šventą Jokūbą;

kiti į šventąją maršką, saugomą Šamberi mieste, kuri betgi sudegė po trijų menesių, sudegė visiškai, jog nė siūlo galo nepaliko;

kiti į šventąją maršką, kur Kadueno mieste;

kiti į šventą Joną Anžerietį;

kiti į šventą Eutropijų Sentiškį, į šventą Memą Šinoniškį, į šventą Martyną Kandiškį, į šventą Klodoaldą Sinėjiškį, į Žavrezė relikvijas ir į daugybę kitų, mažesnių šventųjų.

Vieni mirė ir nieko nesakė, kiti sakė ir nemirė. Vieni mirė kalbėdami, kiti kalbėjo mirdami.

Kiti rėkė, kiek tik balso turėjo:

— Išpažinties! Išpažinties! *Confiteror! Miserere! In manus!*[142]

Ir toksai didelis buvo šių sumaitotų žmonių riksmas, jog prioras su visais savo vienuoliais išėjo žiūrėti ir, kai pamatė tuos vargšelius paslikus tarp vynuogienojų, mirtinai sužeistus, išklausė vieno kito išpažinties. O kol kunigai klausė išpažinčių, jaunikliai broliukai nulėkė ten, kur darbavosi brolis Žanas, ir klausė, kuo galėtų jam padėti. Žanas atsakė: jie galį pribaiginėti tuos, kur jau žemėje patiesti guli. Tada broliukai nusivilko habitus, pasikabino juos ant artimiausių virpsčių ir ėmė pjauti pribaigtinai tuos, kuriuos jis, brolis Žanas, jau buvo pastūmėjęs mirties keliu. Žinot, kokiais padargais jie pjovė? Mažais peiliukais, tokiais, kaip vaikai mūsų krašte riešutus gvaldo.

Paskui brolis Žanas su savo kuoka užstojo spragą, priešų padarytą aptvaro sienoje. Kai kurie broliukai, pasigavę priešų vėliavas ir dalinių ženklus, nusinešė į kambarius, ketindami iš jų pasidaryti keliaraiščių. O kai tie, kur buvo priėję išpažinties, mėgino pro spragą dumti lauk, brolis Žanas dobė juos ir sakė:

— Dabar jie po išpažinties, padarę atgailą ir gavę išrišimą, tai jiems kelias į dangų tiesus kaip pjautuvas arba kaip Fajo vieškelis[143].

Taip tad per jo narsybę žuvo visi tie kariuomenės vyrai, kurie įsibrovė vidun pro vienuolyno aptvarą, o jų buvo trylika tūkstančių šeši šimtai dvidešimt du, neskaitant, suprantamas daiktas, moterų ir mažų vaikų.

Net atsiskyrėlis Možisas (apie kurį pasakojama Keturių Emono sūnų legendoje[144]) netriuškino taip narsiai saracėnų su savo lazda kaip brolis Žanas, sutikęs priešus, su kryžiaus stiebu.

Kaip Pikrocholis paėmė šturmu Laroš Klermo ir su kokiu nenoru bei apgailestavimu prieš jį pakilo Granguzjė

PERSKYRIMAS XXVIII

Tuo laiku, kai vienuolis triuškino, kaip jau sakėme, užpuolikus, įsibrovusius į vienuolyno sodą, Pikrocholis didžiausia skuba perėjo Vedo brastą su savo vyrais ir apgulė Laroš Klermo; čia niekas jam neparodė nė mažiausio pasipriešinimo, ir kadangi jau buvo naktis, jis nusprendė tame mieste apsistoti su savo kariuomene ir duoti kiek ataušti pašėlusiam pykčiui.

Ryto metą jis šturmu užėmė bastionus ir pilį, tada smarkiai ją sustiprino ir aprūpino karo reikmenimis, nes ketino kaip tik čia ieškoti priebėgos, jei būtų smarkiai užpultas,— mat ši vieta buvo ne tik žmogaus rankų sustiprinta, bet ir šiaip saugi dėl savo būklės ir padėties.

Mes tuo tarpu jį čionai ir paliksim, o patys grįšim prie savo mielojo Gargantiua, kuris Paryžiuje uoliai eina visokius gerus mokslus ir daro atletiškas mankštas; grįšim ir prie jo tėvo, gerulio senio Granguzjė, kuris, pavalgęs vakarienę, sau šildosi veislę priešais liepsnojantį židinį ir, laukdamas, kada kaštanai bus paskrudę, braižo židinio sienas sudegusio pagaikščio galu, kursto ugnį ir pasakoja pačiai ir namiškiams gražias istorijas apie senus laikus.

Kaip tik tokią valandą vienas iš piemenų, kur saugojo vynuogynus, vardu Pilo, stojo atbėgęs priešais jį ir apsakė su visais išgaliais, kaip jo žemėse ir valdose smurtauja ir plėšikauja Pikrocholis, Lernė

karalius, kaip jis apiplėšė, nusiaubė, nuteriojo visą jo kraštą, be to vieno Sejė vienuolyno, kurį brolis Žanas Krušila apgynė su didžia sau garbe, ir kad dabar tasai karalius yra Laroš Klermo tvirtovėje ir skuba kaip įmanydamas su savo vyrais ją dar labiau stiprinti.

— Ak tu varge mano! — dejavo Granguzjė.— Kas gi čia dedasi, žmonės gerieji? Ar aš sapnuoju, ar iš tikro taip yra, kaip tas žmogus sako? Pikrocholis, mano geras draugas nuo amžių, ir gentainis, ir giminaitis,— užpuolė mano šalį?! Kas jam pasidarė? Kas jį sukurstė? Kas jį palenkė į tokius darbus? Kas jam taip patarė? Oi, oi, oi, oi, oi! Dieve mano, išganytojau mano, padėk man, įkvėpk mane, apšviesk mano protą, kad žinočiau, ką dabar daryti! Pareiškiu iškilmingai, prisiekiu prieš tavo veidą, dieve,— taip, kaip trokštu tavo malonės,— jog niekad jam nedariau nė kokios kliauties, jo žmonių neskriaudžiau, jo žemių neplėšiau,— atvirkščiai, padėjau jam visada ir žmonėmis, ir pinigais, ir savo įtaka, ir patarimais, kada tik žinojau, kad jam to reikia. Ir jeigu jis man daro nūnai šitokią nuoskaudą, tai bus jį piktoji dvasia sukurščiusi, ne kitaip. Dieve maloningas, tu gi žinai mano gerą valią, nes nuo tavęs niekas nėra paslėpta,— jei kartais atsitiko taip, kad jis pametė galvą ir tu mane pasirinkai savo įrankiu jam atvesti į protą, tai suteik gi man galios ir išmanymo, kaip padaryti, kad jis būtų sudrausmintas ir nusilenktų tavo šventai valiai.

Oi, oi, oi! Gerieji žmonės mano, draugai ir ištikimieji tarnai mano, nejaugi turėsiu jus varginti prašymais, kad eitumėt man į pagalbą? Aiman! Senas esu, ir nieko man daugiau nereikia kaip tik atilsio, ir visą savo gyvenimą nieko daugiau netroškau kaip vien taikos; bet va, matau aiškiai, turėsiu dabar dėtis šarvus ant savo menkų pečių, silpnų ir pavargusių, turėsiu imti drebančion rankon ietį ir buožę ir ginti, užstoti vargšus savo valdinius. Teisybė to reikalauja, nes jų darbas mane išlaiko, jų prakaitas mane peni, mano vaikus ir mano šeimyną.

Ir vis tiek aš nestosiu į karą tol, kol nebūsiu išmėginęs visų priemonių ir būdų išlaikyti taiką; tokia yra mano karališkoji valia.

Tada jis liepė sušaukti tarybą ir pateikė jai svarstyti esamą būklę. Taryba nusprendė pasiųsti kokį išmintingą žmogų pas Pikrocholį sužinoti, kodėl jis taip staigiai sudrumstė taiką ir įsiveržė į žemes, į kurias neturi nė kokių teisių; daugiau buvo nuspręsta pašaukti Gargantiua su jo vyrais, idant paimtų į rankas krašto valdžią ir gintų jį nelaimėje. Granguzjė su tuo sutiko ir įsakė taip padaryti.

Tučtuojau išsiuntė savo liokajų baską kviesti Gargantiua, kad kuo greičiau važiuotų namo, ir parašė jam šitokį laišką.

Ką parašė Granguzjė laiške savo sūnui Gargantiua

PERSKYRIMAS XXIX

„Žinau, kaip uoliai tu eini mokslus, ir ilgai dar nebūčiau ryžęsis žadinti tavęs iš filosofinės rimties, bet štai mūsų draugai ir buvusieji sąjungininkai nūnai iš didžio savo įžūlumo sugriovė mano senatvės ramybę. Ir jei jau man teko tokia nelaiminga dalia, kad mane labiausiai vargina tie, kuriais daugiausia pasitikėjau, tai nebeturiu ko kito daryti kaip tik atšaukti tave nuo mokslų ginti žmonių ir turto, priklausančio tau pagal prigimtinę teisę.

Nes lygiai kaip silpnas yra šalies ginklas karo lauke, jei namuose nėra proto, taip ir mokslas, ir protas yra nenaudingas, jei reikiamu laiku nepasireiškia darbais ir neduoda priderančių vaisių.

Mano nusistatymas — ne kelti vaidus, o malšinti; ne pulti, o gintis; ne grobti svetimą gerą, o sergėti savo ištikimus valdinius ir iš tėvų protėvių paveldėtas žemes, į kurias be priežasties ir pagrindo kaip priešas įsibrovė Pikrocholis ir diena po dienos varo savo padūkusį darbą, darydamas tokias nuoskaudas, kokių laisvi žmonės kęsti negali. Aš laikiau savo pareiga numaldyti jo tironišką piktybę ir teikiau jam visa, kas tik, mano manymu, galėtų jį patenkinti, ir daugelį kartų siunčiau draugiškai pas jį žmones klausti, kokiu būdu jis jaučiasi įžeistas, kas maniškių ką jam padarė; iš jo betgi negavau kitokio atsakymo kaip tik įžūlius iššūkius ir pareiškimus, jog mano žemes jis grobsiąs vien todėl, kad jam taip patinką. Iš to supratau, jog tokia jau dievo aplaidžia, kad jis elgtųsi pagal savo laisvą valią ir savo paties išmanymą, kuris tegali būti blogas, jeigu jam nuolat nevadovauja dievo malonė; supratau taipogi, jog dievas, norėdamas grąžinti jį į doro gyvenimo kelią ir atvaryti į protą, siunčia jį man, idant suteikčiau jam rūstų pamokymą.

Todėl, sūnau mano mieliausias, kai tik perskaitysi šį laišką, grįžk kuo greičiau, kaip tiktai galėsi, skubėk į pagalbą ne tiek man (nors ir šitai tau yra privalu, kad ir iš paprasto gailestingumo), kiek savo žmonėms, kuriuos užstoti ir ginti tau liepia pareiga. Šis žygdarbis reikia atlikti taip, kad kuo mažiausia kraujo būtų pralieta, ir jei tik galėsim, mes sumanumu, atsargumu ir karinėmis gudrybėmis visus žmones išlaikysim gyvus ir grąžinsim smagius namo.

Brangus sūnau, mūsų atpirkėjo Kristaus ramybė teesie visuomet su tavimi.

Sveikink nuo manęs Ponokratą, Gimnastą ir Eudemoną.

Rugsėjo dvidešimtą dieną.

Tavo tėvas GRANGUZJĖ".

Kaip Ulrichas Galė buvo išsiųstas pas Pikrocholį

PERSKYRIMAS XXX

Padiktavęs ir pasirašęs laiškus, Granguzjė liepė Ulrichui Galė, savo referendoriui, vyrui išmintingam ir galvotam, kurio dorumu ir įžvalgumu buvo gavęs persitikrinti daug kartų, sprendžiant visokias painias bylas vykti pas Pikrocholį ir išdėstyti jam visa, kas tarybos nutarta.

Dorasis Galė tuoj pat išėjo ir, perbridęs brastą, paklausė malūnininko, kur galėtų būti Pikrocholis; malūnininkas jam atsakė, kad Pikrocholio vyrai jam atėmę viską iki paskutinio viščiuko, o po to užsidarę Laroš Klermo pilyje, bet jis nepatariąs jam toliau eiti, kad kartais nepakliūtų į nagus sargybiniams, nes šie esą baisiai įnirtę. Galė jo paklausė ir tą naktį pernakvojo pas malūnininką.

Rytojaus rytą jis nuėjo su trimitu prie pilies vartų ir pareikalavo, kad sargyba nuvestų jį pas karalių, nes turįs kai ką pasakyti, kas karaliui esą labai svarbu.

Karalius, apie tai sužinojęs, visai nepanoro jo leistis į pilį, bet pats atėjo ant mūrų viršaus ir tarė pasiuntiniui:

— Na, kas naujo? Ką nori man pasakyti?

Tada pasiuntinys pasakė tokią prakalbą:

Prakalba, kurią Galė pasakė Pikrocholiui

PERSKYRIMAS XXXI

„Nėra tikresnės priežastis sielvartui kaip nemalonumai ir nuostoliai, užgriuvę žmogų iš tos pusės, iš kurios jis teisėtai laukė palanku-

mo ir malonės. Ir ne be priežasties (nors ir neteisingai) daug kas, patekę į tokią būklę, mano, jog verčiau mirti negu kentėti tokią bjaurią nuoskaudą, ir jeigu nei jėga, nei gudrumu nieko čia pataisyti nebeįmanoma, tai ir išties pasidaro galą.

Tad nėra ko stebėtis, jei karalius Granguzjė, mano viešpats, dėl padūkusio tavo elgesio ir nežmoniško užpuolimo labai susikrimto ir nežino ką ir bemanyti. Stebėtis reikėtų, jeigu jo nejaudintų neregėtos eibės, kurias darote tu ir tavo žmonės jo žemėms ir valdiniams, nesibodėdami nė kokių žiaurybių, ir tas juoba jam užduoda širdį, kad jis labai myli savo valdinius, taip labai, kaip nė vienas mirtingasis nėra mylėjęs. O juk visi žmonės pripažins, kad jį tuo labiau skaudina tavo ir tavo kareivių piktadarybės ir skriaudos, kadangi iš seniausių laikų, kiek tik atmintis siekia, tu ir tavo tėvų tėvai gyvenote draugystėje su juo ir visais jo protėviais ir tą draugystę ligi pat šių laikų kaip šventenybę nepažeistą laikėte, saugojote ir tausojote, jog ne vien jis ir jo žmonės, bet ir svetimos padermės — puatvinai, bretonai, maniečiai ir tie, kas gyvena anapus Kanarų salų ir Izabelos[145] — manė, kad lengviau sugriauti dangaus skliautą ir marių gelmes iškelti į padangių aukštybes negu suardyti jūsų santarvę, ir tiek tos santarvės baiminosi, jog nė kokiais savo kėslais nedrįso užkabinti, erzinti ar skriausti vienos pusės, kadangi bijojo kitos.

Negana to. Šitos jūsų šventos draugystės garsas taip yra pasklidęs po visą pasaulį, jog šiandien mažai rasi tautų visame žemyne ir vandenyno salose, kurios nelaikytų sau už garbę būti priimtos į jūsų draugę tokiomis sąlygomis, kokias jūs padiktuosite, jūsų santarvę vertindamos taip pat kaip savo žemes ir valdas; užtat, kiek tik žmonės mena, nebuvo atsiradę tokio pašėlusio nei išdidusio valdovo nei valdovų lygos, jog drįstų užpulti — jau nesakau jūsų žemes, bet jūsų sąjungininkų žemes, o jei kada, paklausę neapgalvotų patarimų, pamėgino elgtis kaip nors kitaip, tai, vien išgirdę jūsų vardą, vien sužinoję apie santarvę, savo kėslų atsisakė.

Koks tad pasiutys varo tave nūnai, sulaužius santarvę, sumynus po kojų draugystę, paniekinus visokią teisę, brautis su priešo kėslais į jo žemes, nors tau nieko nepadarė nei jis, nei jo valdiniai — nei skriaudė tave, nei įžeidė, nei užkabinėjo? Kur tad ištikimybė? Kur įstatymai? Kur protas? Kur žmoniškumas? Kur dievo baimė? Nejaugi tu manai, kad tos nuoskaudos liks nežinomos amžinosioms dvasioms ir jų viešpačiui dievui, kuris griežtai teisingą atpildą duos už visus mūsų darbus? Jei taip manai, tai klysti, nes jo teisme iškils į aikštę visi

dalykai. O gal tau likimas taip lemia arba dangaus šviesuliai taip lenkia, idant šituo būdu tu prarastum savo gerą dalią ir ramybę? Nes viskam prieina pabaiga, viskam yra kaitos tvarka, ir kas iškopia į viršukalnę, tas paskui turi ristis į pakalnę, nes ilgai tokioje būklėje nepatveria. Toks galas laukia visų, kas neturi proto ir nuosaikumo tada, kai gyvena laimėje ir gerovėje.

Tačiau net jeigu taip būtų skirta ir tavo laimei ir gerovei prieitų galas, tai nejaugi dėlei to turėtų nukentėti mano karalius, kuris juk tave ir į sostą įsodino? Jei tavo namai turi sugriūti, tai nejaugi jų griuvėsiai turėtų užversti židinį tam, kuris juos buvo išpuošęs? Tiesiog galva neišneša tokių dalykų, jie tiek priešingi sveikam protui, jog vargiai besuvokiami, o kitų šalių žmonės netgi netikės, kad taip galėtų būti, kol šių dalykų pasekmės, paliudytos ir patvirtintos, juos įtikins, jog nieko nėra švento nei gerbtino tam, kas nusigręžė nuo dievo ir proto ir nusekė paskui savo iškrypusias aistras.

Jei kokią skriaudą būtume padarę tavo žmonėms ar tavo valdoms, jei būtume talkinę tavo nedraugams, jei tau nebūtume padėję tavo reikaluose, jei tavo gerą vardą būtume pažeidę ar šlovę nuplėšę ar, tiksliau pasakius, jei nelaba dvasia, apsireiškusi apgaulingais pavidalais ir melagingais vaidulais, būtų pastūmėjusi tave į bloga ir įteigusi tavo protui, kad mes esą padarę prieš tave ką nors, kas neverta mūsų senos draugystės, tai tu visų pirma turėjai ištirti, kaip iš tiesų yra, o tada įspėti mus, ir mes būtume tave užganėdinę taip, jog būtumei buvęs patenkintas. Bet — dieve amžinasis! — kaipgi tu elgiesi? Nejau nori, kaip koks klastingas tironas, apiplėšti ir sugriauti mano pono karalystę? Nejau laikai jį tokiu ištižėliu ir mulkiu, jog manai, kad jis nė nesigins? O gal tau rodosi, kad jis visiškai neturi vyrų, pinigų, gerų patarėjų ir karo meno žinovų ir nepajėgs atremti tavo niekšiško antpuolio?

Išeik iš čia tučtuojau ir žiūrėk, kad per rytoj dieną grįžtumei į savo žemes, o išeidamas kad nekeltum jokios netvarkos ir nesmurtautum; už nuostolius, kurių pridarei šiame krašte, užmokėk tūkstantį aukso bezantų[146]. Pusę tos sumos įmokėsi rytoj, kitą pusę atiduosi ateinančio gegužės mėnesio idose, o tuo tarpu kaip įkaitus paliksi pas mus kunigaikščius Vambrį, Sustumtinį ir Šunkaroną, o po draugei dar princą Bambakasį ir vikontą Blusavilį“.

Kaip Granguzjė taikos atkūrimo dėlei liepė grąžinti raguolius

PERSKYRIMAS XXXII

Taip iškalbėjęs, nutilo gerasis Galė, o Pikrocholis į visus jo išvedžiojimus teatsakė tiek:

— Ateikit ir pasiimkit! Ateikit ir pasiimkit![147] Mano vyrai kaip mūrai, jų daiktai kaip girnos, primals jie jums raguolių.

Tada Galė grįžo pas Granguzjė ir rado jį klūpantį be kepurės savo menės kamputyje, besimeldžiantį, kad dievas apmalšintų Pikrocholio pyktį, kad grąžintų jį į protą, idant nereikėtų vartoti jėgos. Išvydęs savo pasiuntinį, Granguzjė klausė:

— Na, mano mielas, kokios naujienos, kokios naujienos?

— Jokios doros su juo nebėra,— atsakė Galė.— Tas žmogus visai išsikraustęs iš galvos ir apleistas dievo.

— Bet sakyk, mano mielas,— tarė Granguzjė,— kaip jis aiškina, dėl ko smurtauja?

— Nieko jis man neaiškino,— tarė Galė,— tik užsiminė kažką piktai apie raguolius. Ar nebus kas nuskriaudęs jo kepėjų?

— Turiu tuojau tą dalyką išaiškinti,— tarė Granguzjė,— kad žinočiau, kaip toliau elgtis.

Karalius liepė padaryti kvotą ir sužinojo, kad tikrai jo žmonės atėmė kelis raguolius ir kad Markė gavo su pagaliu per galvą; tačiau už raguolius buvo kaip reikiant užmokėta, o tasai Markė pirmasis skaudžiai sudrožė botagu per kojas piemeniui Frožjė. Ir visa karaliaus taryba buvo tos nuomonės, kad jis turįs visomis jėgomis stoti į karą ir gintis. Tačiau Granguzjė tarė:

— Kadangi byla kilo tik dėl kelių raguolių, tai aš mėginsiu jį patenkinti, nes stoti į karą baisiai nenoriu.

Po to išklausinėjo, kiek raguolių buvo atimta, o sužinojęs, kad tik keturi ar penki tuzinai, liepė tą pačią naktį prikepti penkis vežimus; pirmąjį vežimą prikrauti raguolių, keptų su pačiu geriausiuoju sviestu, pačiais geraisiais tryniais, pačiais kvapiaisiais šafranais ir pačiais gardžiausiais prieskoniais, ir šie turėjo būti atiduoti Markė; dar tam Markė jis skyrė atlygio septynis šimtus tūkstančių tris pilypus[148], kad galėtų užsimokėti už gydymą barzdaskučiams[149], ir Pomardjerės fermą su teise amžinai valdyti ją be jokių mokesčių pačiam ir įpėdiniams. Visas

tas gėrybes nuvežti ir įteikti pavedė vėl tam pačiam Galė, kuris pakelėje, Karklynės lankose, liepė prikirsti kuo daugiau nendrių ir švendrių ir apkaišyti jomis vežimus ir vežėjus; pats jis irgi pasiėmė nendrę į rankas ir tuo rodė, jog nieko daugiau netrokšta kaip vien taikos ir tik dėl taikos derėtis vyksta.

Atvažiavę prie vartų, pareiškė norą kalbėti su Pikrocholiu Granguzjė vardu. Pikrocholis nepanorėjo nei į vidų jų leisti, nei su jais kalbėtis, tik pranešė jiems, kad pats neturįs laiko, o jeigu jie norį ką pasakyti, tegu saką kapitonui Gaidžiadūšiui, kuris tuo metu statė pabūklą ant tvirtovės sienos. Tada Galė prabilo į kapitoną šitaip:

— Pone, idant jums visiškai nebeliktų dėl ko su mumis vaidytis ir nebebūtų kas kliudo atgaivinti buvusią draugystę su mumis, mes grąžiname jums raguolius, dėl kurių kivirčas kilo. Penkis jų tuzinus paėmė mūsų žmonės ir labai gerai užmokėjo, bet mes taip mylime taiką, jog grąžiname jums raguolių penkis vežimus, iš kurių va šitas bus jūsiškiui Markė, visų labiausiai nukentėjusiam. Daugiau, idant Markė būtų visiškai užganėdintas, štai aš jam išmoku septynis šimtus tūkstančių ir tris pilypus, o kad jis neturėtų į mus pretenzijų dėl nuostolių, aš perduodu Pomardjerės fermą su teise amžinai valdyti be jokių mokesčių jam pačiam ir jo palikuonims — štai dovanojimo aktas. Ir, dėl dievo, gyvenkim toliau taikoje, o jūs grįžkite sau smagūs į savo žemę, palikite šią pilį, į kurią, kaip patys žinote, neturite jokių teisių, ir būkime kaip buvę draugai.

Gaidžiadūšis viską persakė Pikrocholiui ir vis kurstė jį kalbėdamas taip:

— Šitie juodnugariai pašėlusiai bailūs. Dievaži, Granguzjė, vargšas girtuoklėlis, jau leidžia į kelnes! Kur jam eiti į karą — jam tik butelius tuštinti. Aš esu tokios nuomonės: paimkim iš jų tuos raguolius ir pinigus, o paskui — kuo greičiausiai įsitvirtinkim čia ir varykim savo toliau. Bene jie mano čia kvailius radę, kad nori jus užgerinti tais raguoliais? Matote, kas darosi: už tą, kad jūs seniau su jais elgėtės gerai ir draugiškai, jie ėmė jus niekinti!

Paglostyk juodnugarį — tau įkąs,
O spirk jam koja — jis laižys rankas.

— Va, va,— tarė Pikrocholis,— taip ir yra, tikrai! Daryk, kaip sakai.

— Tik dėl vieno dalyko,— tarė Gaidžiadūšis,— noriu įspėti jus. Mes čia mažai mitalo teturime, nasrų amunicija per silpnai tesam

apsirūpinę. Jei Granguzjė mus šioje pilyje apguls, tai aš nieko nelaukęs duosiu visus dantis ištraukti, paliksiu tiktai kokius tris, o ir kiti vyrai tegu paseks mano pavyzdžiu, nes kitaip — beregint suėsime visus išteklius.

— Ne,— atšovė Pikrocholis,— mitalo užteks per akis. Ką, ar mes čia atėjom ėsti, ar kautis?

— Kautis, žinoma,— tarė Gaidžiadūšis.— Tiktai mat prastas dalykas, kai vėdaras dykas, ir mažai narsa tešviečia, kai badas į krumplį riečia.

— Gana tų kalbų! — tarė Pikrocholis.— Paimkit viską, ką atvežė.

Tuojau jie paėmė ir pinigus, ir raguolius, ir jaučius, ir vežėčias, o pasiuntiniams liepė eiti sau, nedavę nė kokio atsakymo, tiek tepasakė, kad neitų per daug arti prie pilies, o kodėl, sužinosią rytoj. Taip nieko nepešę ir grįžo jie pas Granguzjė, ir apsakė jam viską, ir dar pridūrė, kad nesą jokios vilties palenkti priešus į taiką, belieką tik stoti į žūtbūtinį karą.

Kaip kai kurie Pikrocholio karvedžiai neapgalvotais patarimais jį pastūmėjo į didžiausią pavojų

PERSKYRIMAS XXXIII

Kai tik raguoliai buvo iškrauti, Pikrocholio akivaizdon stojo kunigaikštis Šunkaronas, grafas Kirstukas ir kapitonas Smarvilis ir tarė jam šitaip:

— Jūsų didenybe, šiandien mes iš jūsų padarysim laimingiausią, pergalingiausią valdovą iš visų valdovų nuo pat Aleksandro Makedoniečio laikų.

— Užsidėkit skrybėles, užsidėkit! — tarė Pikrocholis.

— Dėkui, valdove,— sakė jie,— esame tarnyboje. Mūsų patarimas toks: paliksite šičia kokį kapitoną su nedidele įgula, tegu saugo šią pilį, kuri atrodo tvirta tiek dėl savo gamtinės padėties, tiek dėl sustiprinimų, padarytų jūsų sumanymu. Savo armiją perskirsite į dvi dalis, kaip pats puikiausiai suprantat. Pirmoji dalis eis pulti to

Granguzjė ir jo vyrų. Jau pirmuoju puolimu jį lengvai sutriuškins. Ten jūs rasite aibę pinigų, nes tas juodnugaris turi jų gyvą velnią; sakom juodnugaris, nesgi aukštakilmis ponas niekad neturi nė grašio. Krauti pinigus — juodnugario darbas. Antroji armijos dalis patrauks ant Oni, Sentonžo, Angumua ir Gaskonės, tuo pat ruožtu — ant Perigoro, Medoko ir Elanės. Jokio priešinimosi nesutikę, jie ims miestus, pilis ir tvirtoves. Bajonėje, Sen Žan de Liuse ir Fuenterabijoje užgrobsite visus laivus ir, plaukdami Galisijos ir Portugalijos pakrante, nuteriosite visą pajūrį ligi pat Lisabonos, o ten gausiai apsirūpinsite viskuo pagal nugalėtojo teisę. Po šimts velnių, Ispanija pasiduos tuoj, nes ten — vieni išsižiojėliai! Persikelsite per Sibilės sąsiaurį, toje vietoje pastatydinsite dvi kolonas, šaunesnes už Heraklio stulpus[150], savo vardo atminimui įamžinti, ir tasai sąsiauris bus vadinamas Pikrocholio jūra. O kai perplauksite Pikrocholio jūrą, jums į vergiją pasiduos Raudonbarzdis[151]...

— Aš jį paleisiu,— tarė Pikrocholis.

— Galima ir paleisti,— tarė jie,— tik pirma tegu jis apsikrikštija. Toliau pulsite Tuniso, Hiponos, Alžyro, Bono, Kirenės karalystes, žodžiu, visą Barbariją. Toliau paimsite į savo rankas Maljorką, Minorką, Sardiniją, Korsiką ir kitas Ligurijos ir Balearų jūros salas. Pasukę į kairįjį krantą, užvaldysite visą Narbonos Galiją, Provansą, Alobrogų žemę, taip pat Genują, Florenciją, Luką, o tada jau ir Roma čia pat! Vargšelis popiežius jau dreba iš baimės.

— Duodu žodį, nebučiuosiu aš jam kuntaplio,— tarė Pikrocholis.

— Užkariavus Italiją, atsidurs jūsų kišenėje ir Neapolis, Kalabrija ir Apulija, ir Sicilija, ir Malta taip pat. Norėtume matyti, kaip jums drįs priešintis tie vargšai riteriukai, buvusieji Rodo ponai[152],— ko verti jie pasirodys!

— Aš mielai užsukčiau į Loretą[153],— tarė Pikrocholis.

— Ne, ne,— sakė jie,— tai atrasim grįždami. Tuo tarpu imsim dar Kretą, Kiprą, Rodą ir Kiklades, o iš ten trenksim Morėjai. Šit ją turim. Tuomet tai jau tegu dievas sergsti Jeruzalę, nes sultonui toli šaukia iki mūsų galybės!

— Aš tada atstatydinsiu Saliamono šventyklą,— tarė Pikrocholis.

— Dar ne,— tarė jie,— palūkėkite truputį. Nespręskite per daug ūmai. Žinot, kaip pasakė Oktavianas Augustas? *Festina lente*[154]. Jums pirma dera paimti Mažąją Aziją, Kariją, Likiją, Pamfiliją,

Kilikiją, Lidiją, Frigiją, Miziją, Bitiniją, Karaziją, Adaliją, Samagariją, Kastameną, Lugą, Sebastą — ligi Eufrato.

— O ar mes pamatysime Babiloną ir Sinajaus kalną? — klausė Pikrocholis.

— Nėra reikalo kol kas,— sakė jie.— Bene maža turėsite vargo, kol persigausite per Hirkanijos jūrą[155], kol peržygiuosit per dvi Arménijas ir tris Arabijas?

— Na, mes visai be galvos, garbės žodis! — sušuko Pikrocholis.

— O kas? — tarė jie.

— Ogi ką mes gersime tose dykumose? Juk Julijonas Augustas[156], sako, nutroško tenai su visa kariuomene.

— Mes,— kalbėjo jie,— jau pasirūpinsime viskuo. Sirijos jūroje jūs turit devynis tūkstančius keturiolika didelių laivų su geriausių pasaulyje vynų kroviniu; jie atplaukia į Jafą. Ten jų laukia du milijonai du šimtai tūkstančių kupranugarių ir tūkstantis šeši šimtai dramblių, sumedžiotų Sidželmasos apylinkėse, kai įžygiavom į Libiją, be to, visi karavanai, traukią į Meką. Nejaugi jie nepristatys jums pakankamai vyno?

— Taip tai taip,— tarė jis,— bet tas vynas nebus atšaldytas.

— Še dabar gražiausia! — tarė jie.— Galiūnas, užkariautojas. pretendentas ir kandidatas į pasaulio valdovus negali juk visą laiką patogumuose tvarsytis. Dar dėkokite dievui, kad su visais savo vyrais sveiki gyvi nusigavot iki Tigro upės!

— O ką tuo tarpu veikia anoji mūsų armijos pusė, kuri suplieke tą juodnugarį pašlapėlį Granguzjė? — klausė Pikrocholis.

— Irgi negaišta laiko,— atsakė jie.— Mes su jais greit susitiksim. Jie jums paėmė Bretanę, Normandiją, Flandriją, Eno, Brabantą, Artua, Olandiją, Zelandiją. Jie perėjo Reiną šveicarų bei landsknechtų pilvais, dalis jų užėmė Liuksemburgą, Lotaringiją, Šampanę, Savoją iki Liono, o čia jau susitiko jūsų kariuomenės dalis, grįžtančias iš pergalingų žygių Viduržemio jūroje, susijungė su jomis Bohemijoje, pirma nusiaubę Švabiją, Viurtembergą, Bavariją, Austriją, Moraviją ir Štiriją; po to jungtinėmis pajėgomis drąsiai patraukė į Liubeką, Norvegiją, Švediją, Daniją, Gotiją, Grenlandiją, Estiją — iki pat Lediniuotojo vandenyno. Šį žygį baigę, užkariavo Orkadų salas ir pavergė Škotiją, Angliją ir Airiją. Iš ten pasileido laivais per Smilčių jūrą[157], per Sarmatiją, užėmė ir prisijungė Prūsiją, Lenkiją, Lietuvą, Rusiją, Valakiją, Transilvaniją, Vengriją, Bulgariją, Turkiją, o dabar jie Konstantinopoly.

— Kad taip, tai kuo greičiau traukim ir mes pas juos,— tarė Pikrocholis,— nes aš noriu būti ir Trapezundo imperatoriumi. O gal mums paėmus išžudyti tuos šunis turkus ir mahometonus?

— O ką, po velnių, daugiau darysim? — tarė jie.— Jų turtus ir žemes išdalinsime tiems, kas jums ištikimai tarnauja.

— Taip jau išeina,— tarė jis.— Taip bus teisinga. Aš jums dovanoju Karmaniją, Siriją ir visą Palestiną.

— Ak, valdove,— sušuko jie,— jūs didžiai dosnus. Labai ačiū! Tegu jums dievas duoda visada klestėti!

Buvo tenai vienas senas bajoras, visokių nuotykių prityręs ir daug valgęs košės iš karinio katilo, vardu Echefronas[158]; jis, pasiklausęs tokių kalbų, šitaip tarė:

— Aš labai bijau, kad visi tie sumanymai nesibaigtų taip, kaip anoji istorija su pieno puodyne, iš kurios vienas kurpius svajojo labai praturtėsiąs; puodynė sudužo, ir jis neturėjo ko valgyti. Ką jūs tikitės pasiekti tais savo užkariavimais? Kuo baigsis jums šitie dideli žygiai ir vargai?

— Tuo, kad grįžę gerai pasilsėsim,— tarė Pikrocholis.

Į tai Echefronas tarė:

— O kaip bus, jei kartais visai negrįšit? Juk kelias ilgas ir pavojingas. Ar ne geriau ilsėtis dabar pat, užuot leidusis į tokius rizikingus nuotykius?

— Ė,— tarė Kirstukas,— še kad sugalvojo! Jei taip, tai lįskim į kertę užpečkyje ir tupėkim tenai visą gyvenimą su pačiomis, varstydami karolius arba verpdami, kaip Sardanapalas.

Kas rizikuoti bijo,
Neturi arklio nei galvijo,—
Saliamonas pasakė.

— Kas rizikuot nebijo,—

atitarė Echefronas,—

Praranda arklį ir galviją,—
Jam Malkonas[159] atsakė.

— Gana šnekų! — tarė Pikrocholis.— Žygiuosim. Aš pribijau tik tų velnio legionų, kuriuos turi Granguzjė. O jei, kai būsim Mesopotamijoj, trenks jie mums iš užpakalio, tai kas tada?

— Ogi tegu sau! — tarė Smarvilis.— Brykštelsit įsakymą Maskvai — ir akies mirksniu pristatys jums keturis šimtus penkiasdešimt tūkstančių rinktinių karių. A, kad taip jūs mane paskirtumėt savo vietininku,— spustelčiau juos taip, kad kakta iš akių iššoktų! Lekiu, trypiu, kertu, duriu, žudau, siaubiu!

— Gyviau, gyviau! — tarė Pikrocholis.— Susirengti tučtuojau ir, kas mane myli, paskui mane marš!

Kaip Gargantiua iš Paryžiaus miesto išvyko gelbėti savo šalies ir kaip Gimnastas susitiko su priešais

PERSKYRIMAS XXXIV

Gargantiua, vos perskaitęs tėvo laišką, tuojau sėdo ant savo didelės kumelės, išjojo iš Paryžiaus ir kalbamuoju metu buvo jau šiapus Nonų tilto; su juo važiavo Ponokratas, Gimnastas ir Eudemonas, pasisamdę pašto arklius[160]. Kiti palydos vyrai keliavo paprasta skuba, gabendami visas jo knygas ir filosofinius padargus[161].

Atjojęs iki Parejo, Gargantiua iš vieno Gugė ūkininko sužinojo, kad Pikrocholis įsitvirtinęs Laroš Klermo pilyje ir išsiuntęs kapitoną Skilandį su didele kariuomene pulti Vedo ir Vogodri girių, kad ta kariuomenė plėšikaudama nusidaužusi iki Bijaro spaudyklos, o jos eibių ir piktadarybių neapsakysi — tiesiog tikėti nesinori. Gargantiua išsigando, nežinojo, ką manyti nei ką veikti, o Ponokratas jam patarė vykti pas senjorą de Lavogiujoną, kuris visada buvęs jo giminės draugas ir sąjungininkas, iš jo būsią galima gauti tikresnių žinių; ten jie ir nuvyko negaišdami, ir tasai senjoras mielai sutiko jiems padėti. Dar jis išreiškė nuomonę, kad pirmiausia reikia siųsti ką nors iš Gargantiua vyrų į žvalgybą, tegu ištirs, kame yra ir ką veikia priešas, o jau tada pagal aplinkybes bus galima spręsti, ką daryti. Į žvalgus pasisiūlė Gimnastas, bet jie sutarė, jog bus geriau, jei jis dar pasiims ką nors iš vietos gyventojų, kas žino kelius, takus ir upes šioje apylinkėje.

Tad išjojo Gimnastas ir Dabišius, Lavogiujono žirgininkas, ir

juodu drąsiai šnipinėjo po visą kraštą. Tuo tarpu Gargantiua pasilsėjo, šiek tiek pasistiprino su palydovais ir paprašė duoti kumelei saiką avižų, o tai buvo septyniasdešimt keturi pūrai ir trys siekai. Gimnastas su savo draugu jodinėjo po kraštą, kol susidūrė su priešais, kurie, išsisklaidę be jokios tvarkos, plėšė ir grobė, ką tiktai galėjo. Kai pamatė Gimnastą, supuolė jų visa krūva, norėjo ir jį apiplėšti, o jis rėkė:

— Ponai, aš gi vargšas žmogelis, būkit malonūs, pasigailėkit manęs. Turiu, beje, dar vieną kitą ekiu, galim juos pragerti, nes tai *aurum potabile*[162]; ir arklį parduosiu, kad turėčiau kuo aplaistyti mūsų susitiktuves; o tada priimkite mane į savo tarpą, nes niekur nerasit tokio, kur geriau už mane mokėtų pagauti vištą, ją nupešti, sutaisyti, lašinių prismaigstyti, iščirškinti ir paskrudinti,— dievaž, nerasit tokio! O už savo *proficiat*[163] aš geriu į visų gerų vyrų sveikatą.

Jis atkemša savo gertuvę ir, nė kvapo nepauostęs, padoriai iš jos nutraukia. Niekšai žiūri apstoję, išsižioję per sprindį, kiša liežuvius it kurtai, laukia eilės nugerti, o tuo tarpu prilekia jų vadas kapitonas Skilandis pasižiūrėti, ko jie ten supuolė. Gimnastas atkiša jam gertuvę ir sako:

— Prašom, kapitone, gerkit drąsiai, aš gėriau pirmas; čia Lafajė Monžo vynas.

— Kaip, tas juodnugaris drįsta tyčiotis iš mūsų! Kas tu toks? — užriko Skilandis.

— Aš vargšas,— tarė Gimnastas,— esu plikas kaip velnias.

— Ha! — tarė Skilandis.— Jei tu kaip velnias, tai gali sau drožti po velnių, nes jokia velnio veislė nei muitų, nei mokesčių nemoka. Bet kas gi matęs, kad velnio veislė jodinėtų tokiu geru arkliu! Žinai ką, ponas velne, lipk žemėn, o aš sėsiu ant tavo žirgo, ir jeigu jis manęs neneš kaip reikia, tai neši tu, ponas velne, nes man labai patinka, kai mane velnias neša.

Kaip vikriai Gimnastas nudobė kapitoną Skilandį ir kitus Pikrocholio karius

PERSKYRIMAS XXXV

Šiuos žodžius girdėdami, kai kurie ėmė baimintis ir žegnotis abiem rankom, nes manė, kad jis esąs persirengęs velnias. Vienas,

pravarde Žanas Gerasis, apginkluotų kaimiečių būrio vadas, išsitraukė iš daiktadėčio maldaknygę ir suriko gana balsiai:

— *Agios ho Theos*[164]. Jei esi nuo dievo — kalbėk! Jei nuo to kito — išnyk!

Tačiau Gimnastas nenyko. Tai matydami, daug kas iš gaujos ėmė šalintis, o Gimnastas viską stebėjo ir dėjosi dabon.

Jis apsimetė sėdąs ant žirgo, bet, permetęs dešinę koją į kairę pusę, mitriai pasisuko, kardą prie šono prisispaudęs, išnėrė pro žirgo papilvę į dešinę pusę, pašoko į orą ir abiem kojom atsistojo ant balno atbulas. Po to tarė:

— Išėjo atžagariai.

Tada pašoko viena koja, pasisuko kairėn ir kuo tiksliausiai atsisėdo vėl kaip sėdėjęs į balną. Skilandis tarė:

— Hm! Aš kol kas taip nedarysiu; turiu tam priežasčių.

— Sudegtum! — tarė Gimnastas.— Nepavyko. Padarysiu iš naujo.

Ir jis padarė tą pat kaip pirma, tik per dešinę pusę, ir parodė didžią jėgą ir mitrumą. Paskui dešinės rankos nykščiu atsirėmė į balno gugą, išmetė kūną į orą, visą jo svorį laikydamas vien ant to nykščio raumenų ir sausgyslių, ir taip apsisuko tris kartus. Ketvirtajame sukinyje išsilenkė visas, nieko neprisiliesdamas, išsitiesė staiga tarp arklio ausų, visą svorį laikydamas dabar jau ant kairiojo nykščio, ir ėmė ore sukti malūnėlį; paskui, tvojęs dešine plaštaka į balną, metėsi į viršų ir atsisėdo arkliui ant strėnų taip, kaip sėdi jodamos ponios.

Po to laisvai permetė dešinę koją viršum balno ir sėdo jau raitas ant žirgo strėnų.

— Geriau,— tarė jis,— sėsiu į balną.

Tada, atsirėmęs abiem nykščiais į žirgo nugarą priešais save, persivertė ore per galvą ir atsidūrė balne, kaip visi žmonės sėdi; paskui vienu šoktelėjimu išlėkė stačias į aukštį, suglaudė kojas, stojo ant balno ir, rankas kryžmais ištiesęs, apsisuko gal bent šimtą kartų, vis rėkdamas didžiu balsu:

— Ei velniai, aš siuntu, siuntu, siuntu! Laikykit mane, velniai, laikykit, laikykit!

Kai jis išdarinėjo tuos pokštus, nevidonai, visai suglumę, kalbėjosi tarpusavy:

— Kaip mane gyvą matai, čia arba bildukas, arba tikras velnias, žmogumi persirengęs. *Ab hoste maligno libera nos, Domine!*[165]

Ir jie dūmė kur kas sau, baikščiai gręžiodamiesi atgal nelyginant šuva, kai nešasi pagrobęs paukštienos gabalą.

Tada Gimnastas, matydamas, kad priėjo patogus momentas, nušoka nuo arklio, išsitraukia kardą ir tik kerta, tik rėžia iš peties visus, kas poniškiau išrodo, ir verčia juos į krūvas didžiausias, sumaitotus, subadytus, mirtinai sukapotus, ir niekas jam nė nesipriešina, nes mano, kad jis velnias, ir dargi alkanas,— tiek dėl to, kad matė jo pokštus, tiek dėl to, kad pats Skilandis jį savo kalboje pavadino ponu velniu; beje, Skilandis, klastingai užsimojęs savo landsknechtiniu kalaviju, jam vos neperskėlė kiaušo, bet Gimnastas buvo gerai apsišarvavęs, tad smūgis tik galvą sutrenkė, ir jis, staiga apsigręžęs, puolė netikėtai Skilandį ir, kol tas saugojosi kirčio iš viršaus, suvarė kardą jam į pilvą, perskrodė skrandį, storąją žarną ir jeknas. Skilandis griuvo žemėn, iš jo išsiliejo keturi puodai sriubos, o su ta sriuba — ir dūšia kartu.

Tai padaręs, Gimnastas pasitraukė, nes laikėsi tos nuomonės, kad sėkmingų atvejų nereikia laukti pasikartojant ir kad visi riteriai turėtų pagarbiai elgtis su savo laime, neįkyrėti jai ir neerzinti,— žodžiu, sėdo ant žirgo, surėmė jį pentinais ir nudūmė tiesiai į Lavogiujoną, o Dabišius drauge su juo.

Kaip Gargantiua sugriovė pilį prie Vedo brastos ir kaip jo kareiviai kėlėsi per upę

PERSKYRIMAS XXXVI

Grįžęs iš žvalgybos, Gimnastas papasakojo, kokioje būklėje rado priešus ir kokios gudrybės griebėsi jis pats, vienas susidūręs su visa jų govėda; jis teigė, kad jie esą tik niekšai, plėšikai, galvažudžiai, nėmaž nepažįstą karinės drausmės, ir kad Gargantiua su savaisiais galįs drąsiai prieš juos žygiuoti, nes būsią visai lengva juos išskersti kaip gyvulius.

Gargantiua sėdo ant savo didelės kumelės ir drauge su mūsų sakytais palydovais iškilo į žygį, o pakelėj radęs didelį aukštą medį (paprastai vadinamą švento Martyno medžiu, nes yra tikima, kad jis išaugęs iš to šventojo lazdos, įbestos žemėn), tarė:

— Štai čia tas, ko man reikia; bus man ir lazda, ir ietis.

Ir lengvai išrovė tą medį, nugenėjo šakas ir pasitaisė, kaip jam parankiau.

Tuo tarpu jo kumelė užsimanė nulieti vandenį, kad pilvui būtų lengviau, ir išpylė tokią gausybę, jog viską aplinkui per septynias mylias ištiko tvanas, ir sutekėjo tas tvanas į Vedo brastą, ir pakilo joje vanduo taip, jog visa priešų gauja, nežmoniškai persigandusi, paskendo,— išliko tiktai nedaugelis, būtent tie, kas pasuko kairiau, į kalvų pusę.

Kai Gargantiua prijojo Vedo girią, Eudemonas jam pranešė, kad priešų likučiai užsidarė pilyje; Gargantiua, norėdamas tuo persitikrinti, riktelėjo taip stipriai, kaip tik išgalėjo:

— Ei, ar jūs čia esat, ar ne? Jeigu esat, tai žiūrėkit, kad nebūtumėt; jeigu nesat, tai nėra ko man su jumis kalbėti.

Bet šit vienas nenaudėlis kanonierius, kuris stovėjo prie šaudomosios angos, pylė iš armotos ir trenkė jam į dešinį smilkinį; Gargantiua tačiau tiek tepajuto, lyg būtų jam sudavę slyva.

— Kas čia? — tarė jis.— Susimanėt vynuogėmis svaidytis? Brangiai jums atsieis ta užmačia! — Jis išties pamanė, kad ten buvo ne armotos sviedinys, o vynuogė.

Tie, kas buvo pilyje ir plėšė turtą, išgirdę šūvį, puolė į bokštus ir bastionus ir paleido į Gargantiua daugiau nei devynis tūkstančius dvidešimt penkis šimtus šūvių iš falkonetų ir arkebuzų, ir vis taikė jam tiesiai į galvą, ir tratino taip tankiai, jog Gargantiua sušuko:

— Ponokratai, mielasis, tos musės nepakenčiamai lenda man į akis, paduok nulaužęs kokią gluosnio šaką joms nubaidyti.— Jis manė, kad tai ne švino ir akmens kulkos, šaudomos iš artilerijos pabūklų, o sparvos, kur galvijus puola.

Ponokratas jam išaiškino, kad tai anaiptol ne sparvos, o pabūklų sviediniai, lekią iš pilies. Tada Gargantiua taip pasiautė savo didele kuoka, taip užvažiavo ja per bokštus ir bastionus, jog viskas subyrėjo. Visi, kas buvo viduj, liko suknežinti ir sutraiškyti.

Iš ten Gargantiua ir jo vyrai nuvyko prie malūno užtvankos ir rado visą brastą taip užsigrūdusią lavonais, jog vanduo nebesuko malūno,— tai buvo tie, kur žuvo kumelės šlapimo tvane. Sustojo pasitarti, kaip čia persigauti į antrą pusę, kad lavonai kelio neduoda. Bet Gimnastas tarė:

— Jei velniai perėjo, pereisiu ir aš.

O Eudemonas pasakė:

— Velniai tai perėjo, nes turėjo nešti prakeiktųjų dūšias.

— Šventas Trenjane! — sušuko Ponokratas.— Jei taip, tai Gimnastas tikrai pereis.

— O kaipgi! — tarė Gimnastas.— Arba pereisiu, arba įstrigsiu kelyje.

Ir, susiraginęs pentinais arklį, perlėkė kaip vėjas kiton pusėn, ir jo arklys nėmaž nesibaidė negyvėlių; mat Gimnastas, sekdamas Eliano[166] patarimu, buvo jį pripratinęs nebijoti nei vėlių, nei lavonų; ir tam reikalui jis nežudė žmonių kaip Diomedas, kuris užmušinėjo trakus, arba kaip Odisėjas, kuris, pasak Homero, klojo priešų kūnus savo arkliams po kojų,— ne, jis tik dėdavo į šieną žmogaus iškamšą ir pratindavo savo arklį per ją peržengti, papylęs kitoj pusėj avižų.

Trys kiti raiteliai perjojo paskui jį laimingai, tik Eudemono arklys dešinę koją ligi kelio įgrūdo į pilvą vienam drūtam ir riebiam nenaudėliui, telkšojusiam vandeny aukštielninkam, ir niekaip negalėjo ištraukti; jis tenai tąsėsi tol, kol Gargantiua savo kuokos galu numurdė į vandenį nenaudėlio dūblių liekanas, tada arklys išvadavo koją, ir (stebuklas hipiatrijoj![167]) nuo prisilietimo prie to storulio šunkaros žarnų nugijo navikas, kur buvo išaugęs ant arklio kojos.

Kaip Gargantiua iššišukavo iš plaukų artilerijos sviedinius

PERSKYRIMAS XXXVII

Persikėlę per Vedo upę, greit prijojo Granguzjė pilį, o šis jau laukė, baisiai nekantraudamas. Sulig jų atvykimu kilo didis džiaugsmas; niekas nebuvo matęs linksmesnių žmonių, o *Supplementum Supplementi Chronicorum*[168] sako, kad Gargamela net numirusi iš to džiaugsmo. Pats aš apie tai nieko nežinau, ir mažai man rūpi tiek ji, tiek visos kitos.

O tikras dalykas — tai tas, kad Gargantiua, persivilkęs kitais drabužiais ir šukuodamasis galvą (jo šukos buvo dešimties sieksnių ilgumo, o jų dantys — ištisos dramblių iltys), kiekvienu braukimu iššukavo ar ne po septynis armotų sviedinius, įsivėlusius į plaukus

tada, kai kovėsi Vedo girioje. Jo tėvas, Granguzjė, tą matydamas, pamanė, kad čia utėlės, ir jam tarė:

— Kaipgi čia yra, sūnau mano mielas: tu parnešei mums gyvio iš Montegiu kolegijos[169]? O aš net negirdėjau, kad buvai pas juos įsikūręs.

Į tai Ponokratas atsakė:

— Jūsų didenybe! Negi manote, kad aš jį buvau atidavęs į tą utėlynę, kuri vadinasi Montegiu kolegija? Jau mieliau būčiau jį sutikęs matyti tarp švento Inocento elgetų[170] negu toje mokykloje,— tokios ten dedasi žiaurybės ir baisybės. Net maurai ir totoriai su katorgininkais žmoniškiau elgiasi, galvažudžiai sunkiųjų darbų kalėjime geriau laikomi, nekalbant jau apie šunis jūsų namuose, negu nelaimingi vaikinai Montegiu kolegijoje, ir jei aš būčiau Paryžiaus karalius, tai trauk mane velniai, jei nesudeginčiau tos kolegijos su visais jos viršininkais, kad tokius nežmoniškus daiktus pakenčia savo akyse!

Tada jis pakėlė vieną patrankos sviedinį ir tarė:

— Šitom armotų kulkom klastingi priešai apšaudė jūsų sūnų Gargantiua, kai jis žygiavo per Vedo girią. Bet jie už tai ir gavo atlygį — žuvo visi iki vieno po pilies griuvėsiais, panašiai kaip filistinai per Samsono klastą arba kaip tie, kuriuos užgriuvo bokštas prie Siloamo tvenkinio, kaip parašyta *Luc. XIII.* Ir aš esu tos nuomonės, kad turime persekioti priešą, kol mums sekasi, nes proga tik ant kaktos teturi plaukų: jeigu nusigręš — nebepagausi, kadangi pakaušis jos visiškai plikas, o atsigręžti ji neturi mados.

— Taip tai taip,— tarė Granguzjė,— bet tik ne tuoj, nes aš noriu jus, brangiausius savo svečius, šį vakarą pavaišinti!

Taip jis pasakė, ir tuoj buvo suruošta vakarienė, kuriai, be kita ko, iškepta: šešiolika jaučių, trys telyčios, trisdešimt du teliukai, šešiasdešimt trys maži ožiukai, devyniasdešimt penki avinai, trys šimtai žindulių paršiukų su vynuogių padažu, du šimtai dvidešimt kurapkų, septyni šimtai perkūno oželių, keturi šimtai koplūnų, atgabentų iš Ludeno ir Kornvalio, šeši tūkstančiai viščiukų ir tiek pat balandžių, šeši šimtai jerubių, tūkstantis keturi šimtai kiškių, trys šimtai trys einiai ir tūkstantis septyni šimtai jauniklių gaidžiukų. Sumedžioti kiek reikiant žvėrienos ir paukštienos trumpu laiku neįmanoma, bet vis dėlto susirado šis tas: Tiurpenė abatas atsiuntė vienuolika šernų, senjoras de Granmonas dovanojo aštuoniolika briedžių, Esaro senjoras atgabeno bent šimtą keturiasdešimt fazanų, dar gauta kelias-

dešimt laukinių karvelių, vandens paukščių, kryklių, baublių, tilvikų, sėjikų, putpelių, žąsų laukinių, žąsų urvinių, bręslių, pempių, girnovių, garnių pilkųjų, garniukų, garnių baltųjų su kuodais, vandens vištelių, gandrų, strepetų, oranžinių flamingų (vadinamųjų fenikopterių), kriugždų, kalakutienos, daugybė mėsos kukulių ir šiaip užkandžių.

Buvo ko valgyti apsčiai, ką ir besakyti, ir sutaisė gerai tą visą gausybę Laižikas, Grūdeklis ir Sunkeklis, Granguzjė virėjai.

Ąsočius, Nešiočius ir Pyločius rūpinosi, kad visiems būtų ko gerti.

Kaip Gargantiua suvalgė su salotomis šešis piligrimus

PERSKYRIMAS XXXVIII

Šioje vietoje reikia papasakoti, kas atsitiko šešiems piligrimams, einantiems iš Sen Sebastjeno (palei Nantą), kurie, ieškodami nakvynės ir bijodami priešų, glūdojo darže po žirnojais, tarp kopūstų ir salotų. Gargantiua užsinorėjo gerti ir klausė, ar negalėtų gauti salotų, o sužinojęs, kad čia auga pačios gražiausios visame krašte salotos, labai vešlios, sulig slyvomis ir lazdynais didumo, nuėjo jų pats ir prisiskynė tiek, kiek, jam rodėsi, būsią gana. Kartu sušlamštė ir tuos šešis piligrimus, o šie taip išsigando, jog bijojo ir sušnekėti, ir sukosėti.

Salotas pirmiausia nunešė prie vandens nuplauti, ir piligrimai patyliukais kalbėjosi savo tarpe:

— Ką daryti? Mes prigersim čia tarp salotų. Gal sušnekėti? Bet jei sušnekėsim, jis gali mus užmušti, pamanęs, kad mes šnipai.

Kol jie taip svarstė, Gargantiua susitaisė sau prakandą prieš vakarienę — sudėjo juos drauge su žaliais lapais į salotinę didumo sulig Sitò statine[171], užpylė aliejaus, acto, pabarstė druska ir ėmė valgyti; penkis iš jų jau buvo susikišęs į burną, o šeštasis tebekiūtojo salotinėj, pasislėpęs po lapu, tik jo lazdos galas kyšojo. Jį pamatęs, Granguzjė tarė sūnui:

— Čia turbūt yra sraigė, antai ragiukas matyti. Nevalgyk jos.

— Kodėl? — tarė Gargantiua.— Sraigės kaip tik skanios šiuo metu.

Ir, paėmęs už lazdos, iškėlė piligrimą su visais lapais ir suvalgė jį sau į sveikatą; po to užgėrė siaubingą mauką vyno ir laukė, kol paduos vakarienę.

Piligrimai, atsidūrę jo burnoje, gelbėjosi, kaip kurie išmanė, kad tik nepakliūtų į jo dantų girnas, ir jau tarėsi patekę į kokį kalėjimo požemį, o kai Gargantiua kliūstelėjo savo didelį mauką, tai manė, jog paskęs jo nasruose: vyno srautas iš tikrųjų vos vos jų nenuplovė į jo skrandžio bedugnę; ramstydamiesi lazdomis ir šokuodami nelyginant maldininkai, einą į švento Mykolo atlaidus, jie šiaip taip nusistūmė nuo prarajos ir sulipo ant dantenų. Tiktai, lyg tyčia, vienas iš jų, baksnodamas lazda aplink save, tirdamas, ar jau saugi vieta, maktelėjo žiauriai į išpuvusią dantyje skylę, užgavo žando nervą ir uždavė Gargantiua tokį baisų skausmą, jog šis nebesitverdamas ėmė rėkti kaip padūkęs. Kad skausmas praeitų, jis liepė atnešti dantų krapštiklį ir, atsisėdęs tarp riešutmedžių, išrakinėjo visus piligrimus. Vieną ištraukė už kojų, kitą už pakarpos, kitą už krepšio, dar kitą už kapšo, dar kitą už juostos, o tą nevykėlį, kuris lazda užgavo dantį, užkabino už daiktadėčio, bet šiam tatai išėjo labai į sveikatą, nes pratrūko votis, kuri ilgą laiką, nuo pat Anseni, jį kankino.

Iškrapštytieji piligrimai nukūrė per daržą, kiek neša kojos, o danties skausmas praėjo.

Tuo tarpu Eudemonas pašaukė vakarienės, nes viskas jau buvo suruošta.

— Aš eisiu pirma pūslės nulengvinti,— tarė Gargantiua.

Ir paleido tokią gausybę, jog srovė užkirto kelią piligrimams, ir tie gavo keltis kaip per didelę upę. Toliau, eidami pamiške, jie visi, be Žabakirčio, sukrito į vilkduobę su paspęstomis žabangomis, iš kurių išsikilpojo tik to paties Žabakirčio sumanumo dėka, nes jis supjaustė visas virves ir kilpas. Iš ten ištrūkę, nakties likutį praleido vienoje lūšnelėje netoli Kudrė, ir ten vienas iš jų draugės, vardu Retapėdis, stiprino jų dvasią nelaimėje, įrodinėdamas, kad šitas jų nuotykis esąs išpranašautas vienoje Dovydo psalmėje:

— *Cum exurgerent homines in nos, forte vivos deglutissent nos* — kai mus suvalgė kartu su pasūdytomis salotomis; *cum irasceretur furor eurum in nos, forsitan aqua absorbuisset nos* — kai jis užgėrė didelį mauką; *torrentem pertransivit anima nostra* — kaip mes kėlėmės per didelį srautą; *forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem* — šlapalą, kuriuo mums kelią užkirto. *Benedictus Dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum. Anima*

nostra, sicut passer erepta est de laquae venantium — kai mes sukritome į vilkduobę; *laqueus contritus est* Žabakirčio rankomis, *et nos liberati sumus. Adjutorium nostrum*[172], ir taip toliau.

Kaip Gargantiua vaišino vienuolį ir kaip vienuolis gražiai kalbėjo per vakarienę

PERSKYRIMAS XXXIX

Kai Gargantiua sėdo prie stalo ir sušlavė pirmuosius kąsnius, Granguzjė ėmė pasakoti, kodėl ir kaip kilo karas tarp jo ir Pikrocholio, o kai priėjo iki tos vietos, kaip brolis Žanas Krušila pelnėsi laurus, gindamas vienuolyno vynuoges, tai išaukštino jo žygdarbį labiau už Kamilo, Scipiono, Pompėjaus, Cezario ir Temistoklio narsingus darbus. Gargantiua paprašė tuojau nusiųsti žmogų ir atvesti tą vienuolį, nes norėjo su juo pasitarti, ką reikėtų daryti toliau. Jo noro vykdyti išvyko rūmų maršalka ir su didžiu džiaugsmu pristatė vienuolį, raitą ant Granguzjė mulo, su kryžiaus stiebu rankoje.

Kai tik jis atvyko, pasipylė iš visų pusių meilūs žodžiai, glamonės, sveikinimai.

— O broli Žanai, prieteliau, broli Žanai, drauguži tu mielas, broli Žanai, kad tave kipšas, pasibučiuokim, brangusis!

— Eikš, apsikabinkim!

— Šen, nevidone, kai čiupsiu tave į glėbį, tai, žiūrėk, pasmaugsiu!

O brolis Žanas tik juokus taiso! Niekad nematei tokio malonaus, smagaus, taip mokančio elgtis vyro!

— Ei, ei,— sakė Gargantiua,— kėdę čionai, greta manęs, va čia!

— Mielai,— tarė vienuolis,— jei jūsų tokia valia. Paže, vandenėlio! Pilk, vaikuti, pilk: jeknas man atšviežins. Pilk dar — gerklę praplauti reikia.

— *Deposita capa*[173],— tarė Gimnastas.— Nusivilk habitą!

— Ai ne, dieve gink,— tarė vienuolis.— Ne, gerbiamasis bajore, negalima: yra toks nuostatas *in statutis Ordinis*[174].

— Įsikiškit jūs tą nuostatą — žinote kur! — tarė Gimnastas.— Habitas pečius slegia, meskit žemėn.

— Mano mielas,— tarė vienuolis,— palik man jį, su juo man, dievaži, daug lengviau geriasi, kūną man jis linksmina. Jei nusivilksiu, ponai pažai prisidirbs iš jo keliaraiščių, kaip jau buvo sykį man atsitikę Kulene. Be to, man visai prapuls apetitas. O jeigu aš sėdėsiu prie stalo su juo, tai, dievaži, gersiu ir už tave, ir už savo arklį — ir gersiu iš visos širdies. Globok, dieve, gerą kompaniją! Aš jau po vakarienės, bet niekis — kirsiu nė kiek ne mažiau už jus, nes mano pilvas akmenimis grįstas, talpus kaip švento Benedikto čebatas ir visada atdaras kaip advokato kapšas. Iš visų žuvų, neskaitant lyno, visų geriausia — putpelės sparniukas arba jaunos vienuolės kulšis. Argi ne smagiau mirti, kai tau žvakė stovi? Mūsų prioras labai mėgsta patį koplūno baltymėlį.

— Tuo jis skiriasi nuo lapės,— tarė Gimnastas,— nes lapė, pagavusi koplūną, vištą ar viščiuką, niekad neėda baltosios mėsos.

— Kodėl? — paklausė vienuolis.

— Todėl,— atsakė Gimnastas,— kad neturi kas ją išvirtų, o jei ta mėsa nėra kaip reikiant išvirta, tai ji raudona, ne balta. Mėsos raudonumas yra ženklas, kad ji nepakankamai išvirusi; išimtis — omarai ir vėžiai: jie, kai verda, tampa kardinolais.

— O šventieji dievo! — sušuko vienuolis.— Išeina, kad mūsų vienuolyno infirmarijus besąs nesušutėlis: jo akys raudonos kaip alksninis dubenėlis... Va šita kiškio kulšelė gera podagrikams. Jeigu jau apie tai išėjo šneka, pasakykit, kodėl mergaičių kulšys visada vėsios?

— Šios problemos,— tarė Gargantiua,— nėra sprendęs nei Aristotelis, nei Aleksandras Afrodisiadietis, nei Plutarchas.

— Trys dalykai,— kalbėjo toliau vienuolis,— savaime vėsina bet kurią vietą: *primo*, tekantis pro ją vanduo; *secundo*, pavėsis, ūksmė ir tamsis, nepraleidžiantis saulės spindulio, ir, trečia, oro trauksmas, kai pučia vėjas iš už kampo, vėduoja marškiniai ir, kas be ko, daiktadėtis. Na, ir tegul sau vėduoja! Paže, skysčio! Cingu lingu! Dieve, koks tu geras, kad mums duodi tokio puikaus vyno!.. Prisiekiu, jei būčiau gyvenęs Jėzaus Kristaus laikais, tai nebūčiau davęs jo suimti Alyvų kalne! Ir tegu velniai mane traukia, jei nebūčiau užnešęs per pakinklius tiems ponams apaštalams, kam jie taip niekšingai pabėgo po šaunios vakarienės ir apleido savo gerą mokytoją bėdoje! Pikčiau kaip nuodo nekenčiu žmogaus, kuris neša kulnus tada, kai reikia griebtis už peilių. Ech, kad taip man! Išromyčiau visus bailius, pabėgusius nuo Pavijos![175]. Tegu juos kur maras! Jie turėjo mirti tenai, o ne savo gerąjį valdovą bėdoje pamesti! Argi ne geriau, argi ne garbingiau narsiai mirti mūšyje negu gyventi, niekšiškai pabėgus?.. Nematysime

šiemet žąsienos... Ei mano mielas, atrėžk man tos antai meitėlienos... Po velnių, mano stiklas tuščias stovi: *germinavit radix Jesse*[176]. Gyventi nebemiela, mirštu iš troškulio... Šis vynas ne iš prastųjų. Kokį vyną jūs gėrėte Paryžiuje? Suk mane visi velniai, jei tenai mano namų durys nestovėjo atdaros kiekvienam norinčiam užeiti ir išgerti, ir tai daugiau nei pusę metų!.. Pažįstat brolį Klaudijų iš Aukštutinio Barua? Va, kur geras kompanionas! Tiktai kokia musė jam įkando? Jau kuris laikas nieko daugiau nebeveikia, tik studijuoja. O aš nestudijuoju. Mūsų vienuolyne niekas nestudijuoja — bijo susirgti kiaulike. Mūsų velionis abatas sakydavo, kad mokytas vienuolis — tai kažkoks iškrypėlis. Dievaži, ponas dtauguži mano, *magis magnos clericos non sunt magis magnos sapientes*[177]... Ar matėt kada tiek kiškių, kiek jų yra šiemet? Ir niekaip negaunu nei sakalo, ne sakalės, nors tu iš kailio išsinerk. Ponas de Belonjeras buvo žadėjęs vieną suopį, bet šit gavau iš jo laišką, kad tas paukštis gavęs dusulį. O kurapkos mums tiesiog ant galvos lipa šiemet. Tykoti su žabangomis — ne man, aš nerimstu savam kaily. Teisybė, kai šokinėji per tvoras ir krūmus, tai habitas apsipešioja. Įsitaisiau puikų kurtą. Duodu galvą, jei iš jo ištrūks bent vienas kiškis. Liokajus vedė jį ponui Molevrijė — aš ir užgrobiau. Ar blogai padariau?

— Anaiptol, broli Žanai,— tarė Gimnastas,— anaiptol, po šimts velnių! Labai gerai!

— Jei taip,— tarė vienuolis,— tai išgerkim į tų velnių sveikatą, kol jų dar yra! Dieve mano, ką būtų veikęs su kurtu tas šlubis? Jaučių porą jam padovanok, tai labiau apsidžiaugs, kaip dievą myliu!

— Ką aš girdžiu, broli Žanai? — tarė Ponokratas.— Jūs dievagojatės?

— A,— tarė vienuolis,— tai tik dėl šnekos gražumo. Čia ciceroniškos kalbos puošmena.

Kodėl žmonės vengia vienuolių ir kodėl vienų nosys didesnės nei kitų

PERSKYRIMAS XL

— Kaip mane krikščionį matote! — sušuko Eudemonas.— Aš juo toliau, juo labiau žaviuosi — koks šaunus vyras iš to vienuolio! Jis gi čia mus visus išjudino. Kaip tai išeina, kad vienuolius visi vadina

linksmybės drumstėjais ir gena lauk iš kiekvienos smagios kompanijos, panašiai kaip bitės kad varo šalin tranus nuo savo avilių?

Ignavum fucos pecus a presepibus arcent[178],

anot Marono.

Į tai atsakė Gargantiua:

— Tikriausia teisybė, kad habitas ir kapišonas užsitraukia tik panieką, plūdimus ir keiksmus, kaip vėjas, vardu Cecijas, užtraukia debesis. Svarbiausia priežastis bus ta, kad jie kuopia žmonių išmatas, tai yra nuodėmes, užtat juos, kaip mėšlius, ir laiko skyrium nuošalio vietose, būtent vienuolynuose, toliau nuo akių, kaip tupyklas nuo gyvenamųjų namų. Ir jeigu jūs suprantat, kodėl iš beždžionės visi namuose juokiasi ir ją kirkina, tai suprasit, kodėl ir vienuolių visi šalinasi, tiek seni, tiek jauni. Beždžionė nesaugo namų, kaip šuo; netraukia žagrės, kaip jautis; neduoda nei pieno, nei vilnos, kaip avis; nenešioja naštos, kaip arklys. Jos darbas — visur dergti ir viską gadinti, užtat ir jai tenka tik pajuoka ir lazdos. Taip pat ir vienuolis (aš kalbu apie vienuolius dykūnus) nedirba žemės, kaip ūkininkas, negina šalies, kaip karys, negydo ligonių, kaip gydytojas, nemoko ir nešviečia liaudies, kaip geras evangelijos skelbėjas ir pedagogas, negabena į mūsų šalį reikalingų ir naudingų daiktų, kaip pirklys. Tai šit kodėl jų visi nekenčia ir juos niekina.

— Taip tai taip,— tarė Granguzjė,— bet jie gi meldžiasi už mus.

— Ką jau ten! — atsakė Gargantiua.— Jie tik savo kaimynams ausis užkulia, beskalambindami varpais.

— Na, matot,— tarė vienuolis,— jei pamaldoms gerai paskambinta, tai jos, gali sakyti, pusiau ir atlaikytos — ar tai mišios, ar rytmetinės, ar mišparai.

— Jie tik murma be galo ir krašto šventųjų gyvenimus ir psalmes, nieko patys nesuprasdami; varo virtinėmis *Pater noster,* įterpdami begalę *Ave Maria,* ir nieko nemąsto, ir net patys negirdi, ką kalba,— tai juk patyčios iš dievo, o ne malda. Ir tegu jiems dievas atskaito už tai, kiek jie meldžiasi už mus, o kiek vien žiūri, kaip savo geros duonos ir riebios sriubos nenustoti. Visi tikri krikščionys, kad ir kokio luomo ir kame jie būtų, meldžiasi visokiu laiku, ir šventoji dvasia užtaria juos, ir dievas juos išklauso maloningai. Taip ir mūsų mielas brolis Žanas. Kodėl kiekvienas trokšta jo draugystės? Jis ne davatka, nevaikšto apsiskarmaliavęs, jis padorus, linksmas, drąsus vyras, geras kompa-

nionas; jis dirba darbą, aria žemę, gina prispaustuosius, guodžia nuliūdusius, gelbsti kenčiančius, sergi savo vienuolyno vynuoges.

— Aš,— tarė vienuolis,— dirbu dar ir kitokius darbus: kai varom choru rytmetines ar egzekvijas, aš veju templę arbaletui, drožiu strėlę, neriu tinklą arba kilpas triušiams gaudyti. Niekad nestoviu dykas. Bet dabar — gerkim! Gerkim dabar! Duokit šen vaisių! Tie kaštanai, pažįstu, iš Etroko girios: šviežiu vyneliu užgersi — tai bent smagiai nusipersi. Jūs čia vis dar neįsilinguojat, matau, o aš, dievaž, geriu iš kiekvienos brastos kaip promotoriaus arklys.

Gimnastas jam pasakė:

— Broli Žanai, jums panosėj lašas kabo, nusibraukit.

— Še tau! — atšovė vienuolis.— Manot, kad galiu prigerti, jei vanduo nosį siekia? Oi ne. *Quare? Quia*[179] tas vanduo eina lauk, bet ne į vidų, nes viduj jau vietos nebėr — per vyną. Och drauguži mielas, pasisiūk žieminius batus iš tokios odos kaip mano, tai drąsiai galėsi eiti austrių gaudyti ir niekad kojų nesušlapsi.

— Kodėl,— klausė Gargantiua,— brolio Žano tokia graži nosis?

— Todėl, kad dievas tokią davė,— atsakė Granguzjė.— Kaip dievo valiai reikia, taip jis ir formuoja mūsų kiekvieno pavidalą nelyginant puodžius savo puodus.

— Todėl,— tarė Ponokratas,— kad brolis Žanas pirmas atlėkė į nosių turgų. Išsirinko gražiausią ir didžiausią.

— Kurgi ne! — atsikirto vienuolis.— Pagal teisingą vienuolių filosofiją taip yra todėl, kad mano žindyvės papai buvo labai minkšti: žindant mano nosis smego kaip į sviestą, užtat ir augo, ir kėlėsi kaip tešla duonkubily. Jei žindyvių papai kieti, tai vaikai užauga bukanosiai. Na, bet gyviau, olia, olia! *Ad formam nasi cognoscitur ad te levavi*[180]... Aš niekad nevalgau uogienės. Pažė, skysčio! *Item*[181], kepsnio!

Apie tai, kaip vienuolis užmigdė Gargantiua, taipogi apie jo valandas ir brevijorių

PERSKYRIMAS XLI

Baigę vakarienę, tarėsi apie rūpimą dalyką ir nusprendė pusiaunakty eiti į žvalgybą, patyrinėti savo priešų ir jų sargybų budrumą,

o tuo tarpu atgulti ir kiek pasilsėti, kad akys paskui būtų šviesesnės. Tik Gargantiua niekaip negalėjo užmigti. Tad vienuolis sako jam:

— Aš niekad taip skaniai nemiegu, kaip per pamokslą ir per maldas. Žinot ką: imkim mudu kalbėti septynias psalmes, ir matysit, kaip užmigsit.

Sumanymas labai patiko Gargantiua, ir vos tik juodu sukalbėjo pirmąją psalmę, sulig žodžiais *Beati quorum*[182] jau miegojo ir vienas, ir antras. Tačiau kai priėjo vidurnaktis, vienuolis pabudo, nes vienuolyne buvo pripratęs tuo laiku keltis rytmetinių giedoti. Pats nubudęs, tuoj ir kitus išbudino, nes uždainavo kiek tik gerklėj balso turėdamas:

O Renjo, jau budinkis iš miego!
O Renjo, nubusk, nubusk!

Kai visi sukilo, jis kalbėjo:

— Ponai, yra sakoma, kad prieš rytmetines visi kosėja, o prieš vakarienę — geria. Padarykim atbulai — dabar, prieš rytmetines, nugerkim, o vakare, kai eisim vakarienės, galėsim kosėti kiek tik lenda.

Prašneko Gargantiua:

— Gerti tuoj iš miego netinka, tam prieštarauja medicina. Reikia pirma išvaryti iš pilvo nebereikalingas atliekas ir ekskrementus.

— Kaip tik neprieštarauja! — sušuko vienuolis.— Tegu šimtas velnių griebia mano kailį, jei pasauly senų girtuoklių ne daugiau kaip senų gydytojų! Aš su savo apetitu sudariau sutartį, kad jis visada eina miegoti su manim kartu, bet užtat visą dieną man tarnauja kaip reikiant, o keliasi iš miego taip pat drauge. Rūpinkitės savo vėdarų tuštinimu, kiek tik jums patinka, o aš einu pasidairyti vištos kojos.

— Kas tai per vištos koja? — klausė Gargantiua.

— Brevijorius,— atsakė vienuolis.— Matot, kaip sakalininkai, prieš lesindami savo paukščius, duoda jiems pakrimsti kokią vištos koją, idant praeitų flegma ir sukiltų apetitas, taip ir aš, ėmęs iš labo ryto savo linksmą brevijoriuką, prasivėdinu plaučius, o po to — štai jau esmi pasirengęs gerti.

— Pagal kokią tvarką jūs giedat tas grasias valandas? — klausė Gargantiua.

— Ogi pagal Fekano,— atsakė vienuolis: — po tris psalmes ir tris lekcijas[183], arba ir visiškai nieko, jei kas nenori. Aš niekad nevergauju valandoms: juk valandos sutvertos žmogui, o ne žmogus valandoms. Aš su jomis elgiuosi kaip su balno kilpsaičiais — pasiilginu arba

susitrumpinu, kada man patinka: *brevis oratio penetrat coelos, longa potatio evacuat cyphos*[184]. Kur šitai parašyta?

— Dievaži, nežinau, velniuk tu raguotas,— tarė Ponokratas,— tik žinau, kad vyras esi.

— Iš vyro girdžiu,— atliepė vienuolis.— Bet *venite apotemus*[185].

Jiems prikrovė ant stalo apsčiai keptos mėsos, padavė duonos griežinėlių, buljone mirkytų, ir vienuolis ėmė gerti pasigardžiuodamas. Kai kurie laikė jam kompaniją, kiti ne. Paskui visi ėmė ginkluotis, šarvuotis, rengtis į žygį; apšarvavo ir vienuolį prieš jo valią, nes jis nenorėjo nešioti kitokio šarvo, kaip tik habitą ant pilvo, ir kitokio ginklo, kaip tik kryžiaus stiebą rankoje. Nenorėdamas su jais ginčytis, davėsi betgi apšarvuojamas nuo kojų iki pakaušio ir užsodinamas ant šaunaus neapolinio ristūno, prie šalies prisikabino platų, trumpą kardą. Drauge su juo išjojo Gargantiua, Ponokratas, Gimnastas, Eudemonas ir dvidešimt penki Granguzjė dvariškiai, patys smarkiausieji, visi puikiai šarvuoti, visi su ietimis rankose, raiti it šventas Jurgis, ir kiekvienam ant žirgo strėnų sėdėjo šaulys su arkebuza.

Kaip vienuolis narsino žygio draugus ir kaip pakibo ant medžio

PERSKYRIMAS XLII

Ir štai joja taurūs riteriai savo laimės mėginti, tiksliai susitarę, kokiu atveju reikės stoti į kautynes ir pulti, o kokiu tiktai gintis, kai prieis didžio ir baisaus mūšio diena. O vienuolis narsina jų dvasią, sakydamas:

— Vaikinai, nebijokit ir nesirūpinkit, aš vesiu jus tikru keliu. Dievas ir šventas Benediktas tegu lydi mūsų žingsnius! Jei aš turėčiau tiek jėgos, kiek smarkumo, tai — suk mane giltinė! — nupeščiau mūsų priešus kaip antis! Aš nebijau nieko, tik artilerijos. Beje, aš moku tokią maldelę (gavau ją iš mūsų zakristijono pavaduotojo), kuri, sako, apsauganti žmogų nuo bet kokio šaunamojo ginklo; tik iš jos man jokios naudos, nes aš visiškai netikiu jos galia. O va šiuo kryžiaus stiebu užbakinsiu patį velnią. Dievaži, jei kuris pasirodysit bailys ir mėginsit bėgti, tai tegriebia mane kipšas, jei tokio nepadėsiu vietoj savęs vienuoliu ir neapšarvuosiu šiuo habitu: juk tai vaistas nuo bailumo. Ar jums

neteko girdėti apie pono de Merlio kurtą? Jis buvo visiškai nieko nevertas medžioklėje. Pririšo jam gabalą habito prie kaklo, ir, dieve mano, kas pasidarė — nė vienas kiškis, nė viena lapė iš jo nebeištrūksta! Negana to — jis pavaikė visas apylinkės kales, o juk pirmiau buvo šiam darbui visai netikęs, *de frigidis et maleficiatis*[186].

Labai karštai kalbėdamas šiuos žodžius, vienuolis traukė per mišką Solė linkui; jis pajojo po riešutmedžiu, ir jo šalmo antveidis užsikabino ant storos šakos. To nepaisydamas, vienuolis smarkiai suragino pentinais arklį, tas, labai pentinų baikštus, šūstelėjo, o vienuolis, norėdamas atkabinti antveidį nuo šakos, paleido iš rankų pavadžius ir pakibo ant medžio, tuo tarpu arklys ir išsmuko iš po jo. Vienuolis kabaliavo, rėkė, šaukėsi pagalbos ir plūdo išdavikais savo keliabendrius.

Eudemonas pirmas pamatė jo bėdą ir šūktelėjo Gargantiua:

— Valdove, eik pažiūrėti, koks čia Absalomas[187] kaba!

Gargantiua prijojo, pažiūrėjo, kur ir kaip vienuolis pakibęs, ir tarė Eudemonui:

— Jūsų palyginimas nėra taiklus, nes Absalomas buvo pakibęs už plaukų, o vienuolis, skustagalvis, kaba už ausų.

— Gelbėkit mane,— rėkė vienuolis,— kad jus velniai kur tuoj! Radot laiką tauzyti! Jūs — kaip tie pamokslininkai dekretalistai, kur sako: jei matai savo artimą mirties pavojuj, tai turi pirmiausia jį įtikinti, kad prieitų išpažinties ir grįžtų į malonės būklę, o tik po to jam padėti, ir jei elgiesi kitaip, tai tau gresia trišaka ekskomunika. Užtat kai matysiu, kad kuris nors iš jų įdribo į upę ir jau skęsta, aš, užuot šokęs į upę ir padavęs ranką, išdrošiu ilgą ir gražų pamokslą *de contemptu mundi et fuga seculi*[188], o kai visai sustings, tada eisiu traukti.

— Nesispardyk, vaikuti,— tarė Gimnastas,— tuojau aš tave nukabinsiu, nes tu esi labai jau šaunus *monachus*:

Monachus in claustro
Non valet ova duo;
Sed, quando est extra,
Bene valet triginta.[189]

Esu matęs savo gyvenime daugiau nei penkis šimtus pakaruoklių, bet nė vienas nekarojo taip dailiai kaip tu: jei žinočiau, kad ir aš taip dailiai atrodysiu, norėčiau karoti kad ir visą amžių.

— Ar nenustosi pamokslauti? — sušuko vienuolis.— Padėk man

vardan dievo, jei nenori padėti vardan to antrojo. Prisiekiu savo habitu, dar tu pasigailėsi to *tempore et loco prelibatis*[190].

Tada Gimnastas nusėdo nuo arklio, įlipo į medį, viena ranka pakėlė vienuolį už pažastų, kita atkabino šalmo antveidį nuo šakos ir paleido jį žemėn, o paskui ir pats nušoko.

Pasiekęs žemę, vienuolis nusidraskė visus šarvus, išblaškė juos į visas puses po lauką, tada stvėrė kryžiaus stiebą ir sėdo ant arklio, kurį Eudemonas pagavo bėgantį.

Vėl visi smagūs jojo toliau Solė linkui.

Kaip Pikrocholio žvalgai susidūrė su Gargantiua ir kaip vienuolis užmušė kapitoną Kulnanešį, o paskui pateko į nelaisvę

PERSKYRIMAS XLIII

Pikrocholio vyrai, kurie dar liko gyvi per Skilandžio sutrupinimą, pranešė savo valdovui, kad jo karius užpuolė velniai; Pikrocholis nuo tokios žinios siuste pasiuto ir visą naktį tarėsi su savo vadais, ką daryti; Karštakošis ir Gaidžiadūšis reiškė nuomonę, kad Pikrocholio galybė esanti tokia didelė, jog visus pragaro velnius galinti sumalti, jei tik jie čia pasirodytų, o Pikrocholis netikėjo, kad ten būtų velniai, ir todėl nesibaimino.

Vis dėlto išsiuntė žvalgybon lengvosios kavalerijos dalinį, vadovaujamą grafo Kulnanešio, iš viso tūkstantį šešis šimtus raitelių, visus juos gerai sušlakstęs švęstu vandeniu ir, kaip atpažinimo ženklą, kiekvienam įstrižai per petį dėl viso pikto užrišęs po stulą: jei kartais susitiktų su velniais, tai šie nuo gregorinio vandens[191] ir stulos galybės turėtų išlakstyti ir išnykti. Žvalgai išnaršė apylinkes ligi Lavogiujono ir Maladri, bet, neradę nė gyvos dvasios, su kuo galėtų pasikalbėti, pasuko atgal ir, viršutiniu keliu grįždami, aptiko netoli Kudrė piemenų lūšnoj penkis piligrimus, tuoj surišo juos ir, paėmę už virvių, vedėsi kaip šnipus, nepaisydami jų riksmo, prisiekinėjimų ir maldavimų. Kai leidosi į Sejė, juos išgirdo Gargantiua ir tarė savo žmonėms:

— Ei vyrai, čia susitikom su priešais, bet jų dešimteriopai daugiau nei mūsų, pulsim ar ne?

— O ką, po velnių, darysi? — tarė vienuolis.— Negi jūs vertinat vyrus pagal skaičių, bet ne pagal narsą ir drąsą? — Paskui sušuko: — Pulkim, velniai, pulkim!

Tai išgirdę, priešai pamanė, kad susidūrė su tikrais velniais, ir, atleidę pavadžius, dūmė šalin, kiek įkerta arkliai, tik vienas Kulnanešys atstatė ietį ir iš įbėgio trenkė visa jėga vienuoliui į krūtinę, tačiau geležinė ieties smailė, atsidūrusi į jo baisųjį rūbą, suknežo taip, kaip suknežtų plona žvakutė, jeigu ja durtume į priekalą. Tada vienuolis taip šveitė jam kryžiaus stiebu per sprandą, jog jis tik tįstelėjo, susileido ir nudribo be sąmonės palei arklio kojas. Pamatęs stulą per petį, vienuolis tarė Gargantiua:

— Žiūrėkit, čia kunigai, o kunigui iki vienuolio dar toli šaukia! O aš — tikriausias vienuolis ir prisiekiu šventu Jonu — išmušiu juos it muses.

Ir, paleidęs arklį šuoliais, prisivijo bėgančius, rėžė dešinėn ir kairėn ir prikūlė jų kaip rugių.

Gimnastas tuo tarpu klausė Gargantiua, ar vytis priešą toliau? Gargantiua kalbėjo:

— Jokiu būdu. Tikras karo mokslas sako, kad niekuomet nereikia priešo privaryti iki paskutiniosios, nes tuomet jam atgyja jėgos ir išauga narsa, kuri buvo jau nusilpusi ir pakrikusi; palaužtiems ir priveiktiems žmonėms geresnės pagalbos nėra kaip atimti paskutinę viltį. Kiek pergalių nugalėtieji išplėšė iš savo nugalėtojų vien todėl, kad šie, neklausydami proto balso, stengėsi priešus galutinai išžudyti, sunaikinti taip, kad nebebūtų nė kas žinią parneša saviškiams! Palikit visada priešui visus kelius ir vartus atdarus, jeigu jis nori trauktis, dar sidabrinį tiltą jam pastatykit!

— Taip tai taip,— tarė Gimnastas,— bet antai mūsų vienuolis ten.

— Vienuolis ten? — tarė Gargantiua.— Tai juo blogiau jiems, garbės žodis! Bet kad ko neatsitiktų, pabūkim kolei kas čia, palaukim tyliai, nes aš jau, rodos, perpratau mūsų priešų būdą: jie pasikliauja likimu, o ne savo protu.

Taip jie stovėjo po riešutmedžiais ir laukė, o tuo tarpu vienuolis vijo priešus ir tvojo žemėn, kas tik pasitaikė, negailėdamas nė vieno, kol sutiko raitelį, kuris ant žirgo strėnų gabenosi vargšą piligrimą. Kai norėjo ir tą raitelį nutrenkti, piligrimas sušuko:

— O, ponas priore, brangusis ponas priore, gelbėk mane, maldauju!

Tuos žodžius išgirdę, priešai atsisuko ir, matydami, kad ten siautėja vienas tiktai vienuolis, ėmė jį apipuolę tvoti kaip būgną, bet jam nė kiek neskaudėjo, ypač dar kai mušė per habitą,— tokią kietą odą jis turėjo. Paskui atidavė jį saugoti dviem šauliams lankininkams, o patys, apgręžę žirgus, pamatė, kad nieko daugiau nebėra, ir pagalvojo, kad Gargantiua su savo būriu, matyt, būsiąs pabėgęs. Taigi kuo greičiausiai nudūmė lazdynų giraitės linkui jų vytis, o vienuolį su tais dviem šauliais paliko.

Gargantiua išgirdo triukšmą ir arklių žvengimą ir tarė saviškiams:

— Vyrai, girdžiu, atsiveja mūsų priešai, jau ir matau kai kuriuos — didelis pulkas griūva ant mūsų. Stokim glaustomis eilėmis, išsirikiuokim kaip reikiant, laikykim užėmę kelią. Taip galėsime juos deramai sutikti: mūšis atneš jiems pražūtį, o mums garbę.

Kaip vienuolis nusikratė savo sargais ir kaip buvo sumušta Pikrocholio žvalgyba

PERSKYRIMAS XLIV

Vienuolis, matydamas juos dumiant be tvarkos, sumetė, kad jie dabar puls Gargantiua ir jo karius, ir labai gailavo negalįs saviškiams pagalbos teikti. Jis stebėjo savo sargus ir matė, kad jiems labai maga lėkti su saviškiais, nes ten galėtų čiupti ką nors savo daliai; jie vis žiūrėjo į tą slėnį, kur leidosi jų būrys. Galiausiai vienuolis sau vienas pasidarė tokią išvadą:

„Tie kareivėliai menkai tėra mokyti karo dalykų — nei jie pareikalavo iš manęs garbės žodžio, kad nepabėgsiu, nei kardą atėmė“.

Paskui staiga išsitraukė tą kardą ir žiebė šauliui, kuris stovėjo po dešinei, perkirto jam visas kaklo venas, arterijas ir liežuvėlį iki pat migdolinių liaukų, o antru kirčiu atidarė stuburo smegenis tarp antrojo ir trečiojo slankstelio, ir šaulys krito negyvas. Vienuolis, pagręžęs arklį į kairę, šoko ant kito šaulio, bet šis, matydamas, kad ginklo draugas nebegyvas, o vienuolis puola, suriko, kiek išgalėjo:

— Oi ponas priore, pasiduodu! Ponas priore, brangiausias ponas priore!

O vienuolis rėkė taip:

— Ponas posteriore, brangiausias ponas posteriore, jūs tuoj gausit per posterijų[192].

— Oi,— rėkė šaulys,— ponas priore, mieliausias ponas priore, tegu dievas padaro iš jūsų abatą!

— Prisiekiu habitu, kurį nešioju,— sakė vienuolis,— aš iš jūsų tuoj padarysiu kardinolą. Jūs iš dvasinio luomo žmogaus norėjote gauti išpirką? Šią pat valandą gausit iš mano rankos raudoną kepurę.

O šaulys klykė:

— Ponas priore, ponas priore, ponas būsimasis abate, ponas kardinole, ponas kas tik norit! Oi, ai, ui! Ne, ponas priore, mano gerasis, mielasis ponas priore, aš pasiduodu jums!

— O aš atiduodu tave visiems velniams,— tarė vienuolis.

Ir tvojo jam kardu per galvą, perkirto vienu kirčiu smegenų dėžę per pat smilkinius, nuvožė abudu momens kaulus ir sagitalinę siūlę su didele dalimi kaktos kaulo, kartu perrėžė abi smegenų plėves ir giliai perskrodė abu smegenų pusrutulius taip, kad jam ant pečių pakibo kiaušas ir liko karoti už kaulaplėvės kaip daktaro kepurė, juoda iš viršaus, raudona iš vidaus. Šaulys žnektelėjo negyvas žemėn.

Sudorojęs šaulius, vienuolis paspaudė pentinais žirgą ir nudūmė, vydamasis priešus. Priešai, susidūrę su Gargantiua ir jo būriu ant viešojo kelio, turėjo didelių nuostolių — juos baisiai nuniokojo Gargantiua su savo didžiu medžiu, taip pat Gimnastas, Ponokratas, Eudemonas ir kiti — ir skubiai ėmė trauktis, ištikti siaubo, nebetekę proto ir nuovokos, tarytum išvydę tikrą gyvą giltinę.

Reginys buvo toks, tarytum jūs matytumėte asilą, kai jam į pasturgalį segasi Junonos bimbalas arba gelia sparva: jis puldinėja, daužosi, nesižinodamas pats, kur šoka, nublaško žemėn nešulius, sudrasko brizgilus ir pakinktus, dūksta be atokvėpio ir atvangos, ir nežinia, kas jam daros, nes nematyti iš šalies, kas jį kankina,— taip bėgo Pikrocholio kareivos, pametę galvas, patys nenutuokdami, kodėl bėga: juos lakino panika, apsėdusi jų širdis.

Vienuolis matė, kad jiems niekas daugiau nebe galvoj kaip tik nešti kailį, tad nusėdo nuo arklio, pasistojo ant aukštos uolos palei pat kelią ir ėmė šventinti savo baisiu kardu tuos bėglius, kiek tik siekė ranka, negailėdamas nei savo sveikatos, nei jų pakaušių. Tiek jų prikirto ir priguldė, jog net kardas nebeatlaikęs trūko. Tuomet pagalvojo sau

vienas: gana žudyti, tegu lieka ir gyvų šiek tiek, kad būtų kas parneša žinią iš karo lauko.

Vis dėlto pasiėmė vieno nukautojo kirvį, vėl užsiropštė ant uolos ir, nieko daugiau nebedarydamas, tik žiūrėjo, kaip bėga priešai, klupinėdami ant lavonų; jis, beje, reikalavo, kad visi mestų ietis, kalavijus, ragotines ir arkebuzas; tiems, kurie gabeno surištus piligrimus, liepė nulipti nuo arklių, jų arklius atidavė piligrimams, o šiems prisakė stotis netoliese, pamiškėje, šalia kapitono Gaidžiadūšio, kurį paėmė į nelaisvę.

Kaip vienuolis nusivedė piligrimus ir kokią gražią prakalbą jiems pasakė Granguzjė

PERSKYRIMAS XLV

Šiam susirėmimui pasibaigus, Gargantiua su saviškiais, tik be vienuolio, pasitraukė ir dienai auštant išvyko pas Granguzjė, kuris patale meldėsi, kad dievas juos sveikus laikytų ir jiems pergalę duotų, o kai pamatė laimingai pargrįžusius, tai išbučiavo visus iš didelės meilės ir tuoj klausė, kurgi vienuolis. Gargantiua atsakė, kad veikiausiai jis priešų rankose.

— Jei taip, tai blogai jiems,— tarė Granguzjė. Ir teisybę sakė. Juk dar ir dabar žmonės atsimena priežodį: *įtaisyti kam nors vienuolį*[193].

Paskui jis užragino duoti jiems gerai pavalgyti, kad atsigautų po visų vargų. Kai jau stalai buvo nukrauti, pašaukė Gargantiua, bet šis taip liūdėjo, kad vienuolio nėra, jog negalėjo nei valgyti, nei gerti.

Tik staiga žiūri — beparjojąs vienuolis ir jau nuo pat kiemo vartų berėkiąs:

— Vyno, vyno atšaldyto, Gimnastai, broliuk mielas!

Gimnastas išėjo į kiemą ir mato — tikrai, brolis Žanas su penkiais piligrimais ir belaisviu Gaidžiadūšiu. Tada jį pasitinka Gargantiua, visi labai meiliai priima ir veda pas Granguzjė, o tasai klausia, kaip jam buvę. Vienuolis apsako viską — ir kaip jį buvo suėmę, ir kaip jis nusikratė savo sargais, ir kokią skerdynę ištaisė ant vieškelio, ir kaip atvadavo piligrimus ir parsivedė kapitoną Gaidžiadūšį. Po to visi linksmai susėdo puotauti.

Tuo tarpu Granguzjė klausinėjo piligrimus: iš kur jie, kame buvę ir kur einą?

Retapėdis atsakė už visus:

— Pone, aš esu iš Sen Žnu an Beri, va šitas — iš Paliuò, anas — iš Onzė, anas — iš Arži, o tas va — iš Vilbreneno. Buvome nuėję į Sen Sebastjeną prie Nanto, o dabar pasilsėdami, pamažiukais grįžtame.

— Gerai,— tarė Granguzjė,— o ką jūs veikėte Sen Sebastjene?

— Buvome nuėję,— tarė Retapėdis,— pasimelsti, kad šventas Sebastijonas maro neužleistų.

— O, jūs vargšeliai,— tarė Granguzjė,— tai nejaugi jūs manote, kad šventas Sebastijonas užleidžia marą?

— Tikrai užleidžia,— atsakė Retapėdis,— mūsų pamokslininkai taip sakė.

— Ką jūs kalbat? — tarė Granguzjė.— Tie netikri pranašai šitaip jus klaidina? Taigi jie piktžodžiauja prieš dievo teisiuosius ir šventuosius, prilygindami juos velniams, kurie vien pikta sėja tarp žmonių, panašiai kaip Homeras rašo, kad ant graikų kariuomenės marą užleidęs Apolonas, o kiti poetai pramanė net visą pulką Vejovių[194] ir kitokių piktų dievų. Taip ir Sinė parapijoj vienas tamsybininkas skelbė per pamokslus, kad šventas Antanas siunčiąs ugnį į kaulus, šventas Eutropijus — vandenligę, šventas Gildas — pamišimą, šventas Žnu — podagrą. Bet aš jį taip pabaudžiau, jog dabar nė vienas tamsybininkas nebedrįsta kelti kojos į mano žemę, nors jis ir išplūdo mane eretiku. Ir man nuostabu, kad jūsų karalius leidžia skelbti tokias nesąmones savo karalystėje, nes tokius skelbėjus reikėtų dar smarkiau bausti negu tuos, kur magijomis ar kitokiais monais marą užtraukia. Maras žudo tiktai kūną, o tie apgavikai nuodiją sielą.

Karaliui tariant šiuos žodžius, įėjo tvirtu žingsniu vienuolis ir klausė piligrimus:

— Iš kur jūs, vargšeliai?

— Iš Sen Žnu,— atsakė jie.

— O kaip,— tarė vienuolis,— ten begyvuoja abatas Tranšlionas. šaunusis gėrėjas? Kaip gyvena jo vienuoliai? Dievaži, jie ten dulkina jūsų pačias, kol jūs vaikštot po šventąsias vietas!

— Hm, hm! — tarė Retapėdis.— Dėl maniškės tai aš ramus, nes kas matys ją dieną, tas naktį nesiverš prie jos.

— Nesakyk, vyruti! Tebūna ji bjauri kaip Prozerpina, bet jei tik apylinkėje yra vienuolių, tai neaplenks nė jos, būk tikras, nes

geram meistrui nėra prastos lentos. Tegu mane piktligė ištinka, jei grįžę nerasite savo pačių pastorėjusių,— juk vien tik nuo vienuolyno varpinės šešėlio jos pastoja.

— Čia kaip su Nilo vandeniu,— tarė Gargantiua,— jei tikėsime Strabonu; o Plinijus, *lib. VII*, III sk., nurodo, kad tas pareina ir nuo mitybos, nuo apdaro ir nuo kūno sudėjimo.

Tada Granguzjė tarė:

— Eikit jūs, vargšeliai, namo, ir tegu jus globoja dievas sutvėrėjas, ir tegu lydi jus visur ir visada, ir daugiau nebesileiskit į tokias beprasmes, niekam nenaudingas keliones. Rūpinkitės savo šeimomis, dirbkit kiekvienas savo darbą, auklėkit vaikelius ir gyvenkit, kaip moko gerasis apaštalas šventas Paulius. Tada tai saugos jus dievas ir jo angelai ir šventieji, ir nepuls jūsų anei maras, anei joks kitas blogis.

Paskui Gargantiua nuvedė juos į valgomąjį pasistiprinti, bet jie tik dūsavo ir sakė Gargantiua:

— O, koks laimingas kraštas, kurį valdo šitoksai žmogus! Jo žodžiai labiau sustiprino mūsų dievobaimingumą ir apšvietė protą negu visi pamokslai, kuriuos girdėjome savo mieste.

— Čia išeina taip,— tarė Gargantiua,— kaip sako Platonas, *de Rep., lib. V*[195]: valstybės bus laimingos, kada karaliai filosofuos, o filosofai karaliaus.

Daugiau jis liepė jiems pridėti pilnus krepšius valgių, pripilti gertuves vyno, kiekvienam dovanojo po arklį, kad lengviau būtų pasiekti namus, ir dar pinigų įdėjo kelionei.

Kaip kilniai Granguzjė pasielgė su belaisviu Gaidžiadūšiu

PERSKYRIMAS XLVI

Gaidžiadūšį atvedė ir pastatė priešais Granguzjė, o tasai jį klausė, ką Pikrocholis esąs sumanęs, ką norįs pasiekti tuo nežmonišku smurtavimu. Į tai šis atsakė, kad jo tikslas ir sumanymas esąs užkariauti visą kraštą, jei tiktai galėsiąs, iš keršto už skriaudą, padarytą jo kepėjams.

— Tai jo užmojis pernelyg didelis,— tarė Granguzjė.— Kas per daug apžioja, tas mažai tenukanda. Dabar nebe tie laikai, kad įsigeidei — ir užkariauji karalystes, skriausdamas artimą, brolį Kristuje.

Pikrocholis seka senovės Herakliais, Aleksandrais, Hanibalais, Scipionais, Cezariais ir kitais tokiais, bet tai priešinga evangelijos mokslui, kuris mums liepia valdyti, sergėti ir žiūrėti kiekvienam savo kraštą ir žemes, o ne grobti bei niokoti svetimas šalis, ir ką saracėnai ir barbarai kitados vadino didžiavyrių žygiais, tą mes nūnai vadiname galvažudžių darbais ir nedorybėmis. Geriau jau būtų sėdėjęs namie ir karaliavęs, valdęs savo šalį, užuot manąją užpuldinėjęs ir niokojęs, nes gerai valdoma jo šalis būtų suklestėjusi, o dabar, kai jis leidosi į plėšikavimus, jos laukia pragaištis.

Keliaukite tad su dievu, dalyvaukite tik teisinguose žygiuose, atverkite akis savo karaliui, kokias jis klaidas daro, ir niekad neduokite jam patarimų žiūrėdami tik savo naudos, nes negali būti gerai skyrium vienam, kai visiems bloga. Kai dėl jūsų išpirkos, tai aš ją visą jums dovanoju ir liepsiu dar grąžinti jūsų ginklus ir žirgą.

Štai taip reikia daryti savo tarpe kaimynams ir seniems draugams, juoba kad tas mūsų vaidas nėra tikras karas, nesgi ir Platonas, *de Rep., lib. V,* ginkluotus graikų tarpusavio susikirtimus vadino ne karais. o tik kivirčais, ir sakė, kad jeigu jau per nelaimę jie ištinka, tai abi pusės turi laikytis kuo nuosaikiausiai. Jeigu, jūsų manymu, čia karas, tai jis paviršutiniškas ir nesiekia mūsų širdies gilumos, nes niekieno iš mūsų nėra pažeista garbė, o ir iš viso čia tereikia išspręsti, kaip atsiteisti dėl pražangos, kurią padarė mūsų žmonės, tai yra jūsų ir mūsų žmonės; ir kai tą dalyką sužinojot, reikėjo į jį pažiūrėti pro pirštus, nes vaidininkai buvo veikiau paniekos verti, o ne rimto domesio, ypač jei atlyginami nuostoliai, kaip aš ir siūliau. Dievas tegu būna teisingas mūsų ginčo sprendėjas, ir aš jį maldauju, kad verčiau mane atsiimtų iš šio pasaulio, verčiau visas mano turtas žūtų mano akyse, negu kad aš ar mano žmonės kuo nors jį įžeistume.

Šią kalbą pabaigęs, pašaukė vienuolį ir, visiems girdint, paklausė jį:

— Broli Žanai, prieteliau mano, ar tai jūs paėmėt į nelaisvę čia stovintį kapitoną Gaidžiadūšį?

— Valdove,— tarė vienuolis,— jis pats yra čia; jis pilnametis, sveiko proto; tad norėčiau, kad jūs tai sužinotumėt iš jo prisipažinimo, ne iš mano žodžių.

Tada tarė Gaidžiadūšis:

— Pone, tikrai jis mane paėmė, ir aš atvirai prisipažįstu, kad esu jo belaisvis.

— Ar paskyrėt jam išpirką? — klausė Granguzjė vienuolį.

— Ne,— tarė vienuolis.— Tokie dalykai man ne galvoj.

— Kiek,— klausė Granguzjė,— jūs norėtumėt už jo paėmimą?

— Nieko nenoriu,— tarė vienuolis.— Tas man nė kiek nerūpi.

Tada Granguzjė liepė Gaidžiadūšio akyse atskaityti vienuoliui šešiasdešimt du tūkstančius auksinių už jo paėmimą, kas ir buvo padaryta, o tuo tarpu Gaidžiadūšiui iškėlė vakarienę. Granguzjė, vaišindamas jį, klausė, ar norėtų likti čia, ar grįžti pas savo karalių.

Gaidžiadūšis atsakė pasielgsiąs taip, kaip jis patarsiąs.

— Kad taip,— tarė Granguzjė,— tai grįžkit pas savo karalių, ir dievas tebūna visada su jumis.

Po to jam dovanojo gražų Vjenos išdirbio kardą su auksine makštimi, išdabintą dailiais vynuogių lapų raižiniais, aukso grandinę ant kaklo, sveriančią septynis šimtus du tūkstančius markių, prisodintą puikių brangakmenių, vertų šimto šešiasdešimt tūkstančių dukatų, ir, kaip ypatingos malonės ženklą, dešimt tūkstančių aukso muštinių. Po šių pašnekų Gaidžiadūšis sėdo ant žirgo. Gargantiua paskyrė jam apsaugą iš trisdešimties šarvuotų raitelių ir šimto dvidešimties lankininkų, vadovaujamų Gimnasto, kad palydėtų, jei reikės, iki pat Laroš Klermo vartų.

Jiems išvykus, vienuolis atidavė karaliui gautuosius šešiasdešimt du tūkstančius auksinių, sakydamas:

— Valdove, dabar ne laikas jums dalinti tokias dovanas. Palūkėkit, kol pasibaigs karas, nes nežinia dar, kaip kas gali virsti, o juk karas be geros pinigų atsargos visada eina šleivai. Kautynių nervai — tai pinigai.

— Gerai, tebūnie,— tarė Granguzjė,— kai pasibaigs karas, aš atlyginsiu jums kaip pridera, taip pat ir visiems kitiems, kas man ištikimai tarnauja.

Kaip Granguzjė sušaukė savo legionus ir kaip Gaidžiadūšis nukovė Karštakošį, o paskui ir pats buvo nugalabytas Pikrocholio įsakymu

PERSKYRIMAS XLVII

Tomis dienomis Besė, Maršė Vjė, Sen Žako miestelis, Treno, Parijis, Rivjera, Roš Sen Polis, Vobretonas, Pontilis, Brejemonas,

Pon de Klamas, Kravanas, Granmonas, Burdas, Vil o Meras, Juimas, Seržė, Jusė, Sen Luanas, Panzu, Koldro, Veronas, Kulenas, Šozė, Varenas, Burgejis, Lil Bukaras, Krulė, Narsi, Kandas, Monsoro ir kitos aplinkinės vietovės atsiuntė pas Granguzjė delegatus pasakyti, kad jiems žinoma, kokių neteisybių pridarė jam Pikrocholis, ir kad jie, laikydami savo seną santarvę, paveda jam visus išteklius, tiek kareivius, tiek pinigus ir karo reikmenis.

Pinigų pagal santarvės įsipareigojimus jam susiuntė šimtą trisdešimt keturis milijonus ir du su puse aukso muštinių. Buvo sutraukta penkiolika tūkstančių šarvuotų raitelių, trisdešimt du tūkstančiai lengvųjų raitelių, aštuoniasdešimt devyni tūkstančiai arkebuzininkų, šimtas keturiasdešimt tūkstančių savanorių šaulių, vienuolika tūkstančių du šimtai patrankų, dvigubų patrankų, baziliskų ir spirolių, keturiasdešimt septyni tūkstančiai pionierių, ir visi apmokėti pinigais ir aprūpinti maistu šešiems mėnesiams ir keturioms dienoms. Šito pasiūlymo Gargantiua neatmetė, bet ir nepriėmė pilnutinai; jis tik labai dėkojo ir sakė kariausiąs taip, kad nereikėtų gaišinti tiek daug reikalingų žmonių. Jis liepė paruošti kautynėms tik legionus, kuriuos nuolat laikė šiose pilyse: Devinjerėje, Šavinji, Gravo ir Kenkenė; legionierių skaičius — pustrečio tūkstančio šarvuotų raitelių, šešiasdešimt šeši tūkstančiai pėstininkų, dvidešimt šeši tūkstančiai arkebuzininkų, du šimtai didžiųjų artilerijos pabūklų, dvidešimt du tūkstančiai pionierių ir šeši tūkstančiai lengvųjų raitelių, visi suskirstyti vėliavomis ir taip gerai aprūpinti iždininkais, maistininkais, žirgininkais, ginklininkais ir kitais žmonėmis, būtinai reikalingais mūšio metu, taip gerai išmokyti karo meno, taip gerai ginkluoti, taip gerai pažįstą ir budriai seką savo ženklus, tokie veikūs išgirsti vadų komandą ir paklusti jai, tokie greiti lėkti, tokie smarkūs pulti, tokie apdairūs visuose kovos veiksmuose, jog labiau panėšėjo į gerai suderintus vargonus ar laikrodžio vidurius negu į armiją ar kariuomenę.

Gaidžiadūšis parvykęs prisistatė Pikrocholiui ir plačiai apsakė visa, ką buvo nuveikęs ir matęs. Galiausiai ėmė įtaigiais žodžiais prikalbinėti karalių taikintis su Granguzjė, padoriausiu, jo nuomone, pasaulyje žmogumi, ir dar pridėjo, kad nesą nei teisinga, nei protinga taip niokoti kaimynus, iš kurių patys tiktai gera patyrę, o svarbiausia — kad iš visos tos užmačios nieko daugiau neišeisią kaip tik didžiausi nuostoliai ir bėdos, kadangi Granguzjė pajėgos kur kas didesnės ir jis Pikrocholį lengvai sutriuškinsiąs. Gaidžiadūšis dar nespėjo baigti kalbos, o jau Karštakošis užriko visa gerkle:

— Vargas valdovui, jeigu jam tarnauja žmonės, taip lengvai paperkami kaip šit Gaidžiadūšis: matau, kario dvasia jam taip išsigimė, jog mielai jis būtų prisidėjęs prie mūsų priešų, mus išdavęs ir kariavęs su mumis, jei tik jį būtų priėmę; tiktai va, kaip dorus vyrus visi — tiek draugai, tiek nedraugai — giria ir vertina, taip niekšus visi iš tolo pažįsta ir jų vengia, ir nors priešas naudojasi jais savo labui, vis tiek niekšų ir išdavikų visada nekenčia.

Sulig šiais žodžiais Gaidžiadūšis pasipiktinęs išsitraukė kardą ir persmeigė Karštakošį truputį aukščiau kairiojo speniuko, ir tas tuojau numirė, o jis, išrovęs kardą iš nebegyvo kūno, pasakė stačiai:

— Taip žus kiekvienas, kas šmeiš ištikimus tarnus!

Pikrocholis baisiai perpyko ir, žiūrėdamas į kruviną Gaidžiadūšio kardą ir makštį, tarė:

— Ar tai tam gavai šį durklą, kad mano akyse klastingai nukautum tokį gerą mano draugą Karštakošį?

Jis liepė savo šauliams sudraskyti Gaidžiadūšį į gabalus, ir šie tuojau įvykdė jo įsakymą taip nuožmiai, jog visa būsto asla krauju pažliugo; paskui liepė Karštakošio kūną palaidoti su visokeriopa pagarba, o Gaidžiadūšio kūną išmesti per pilies sieną į griovį.

Žinios apie tuos žvėriškus darbus tuoj pasklido visoje kariuomenėje, ir daug kas ėmė jau murmėti prieš Pikrocholį, o Gobišius jam pasakė:

— Valdove, aš nežinau, kokia bus šio karo baigtis. Aš tik matau, kad jūsų vyrai narsos nedaug beturi. Jie mato, kad maisto ištekliai čionai nepakankami ir kad mūsų eilės jau žiauriai išretintos per mūsų kelis išpuolius. Tuo tarpu priešui į pagalbą ateina daug kariuomenės. Jei mus čia apguls, tai aš nematau, kaip galėtume išlikti galutinai nesunaikinti.

— Nė velnio! — tarė Pikrocholis.— Jūs panašūs į Meleno ungurius: dar niekas odos nelupa, o jau cypiate. Tegu tik jie čionai ateina!

Kaip Gargantiua puolė Pikrocholį Laroš Klermo pilyje ir kaip sunaikino jo armiją

PERSKYRIMAS XLVIII

Gargantiua tapo vyriausiuoju kariuomenės vadu. Tėvas, panarsinęs kareivius geru žodžiu ir prižadėjęs didelį atlygį tiems, kas pasižymės mūšiuose, liko savo pilyje. Kariuomenė pasiekė Vedo brastą, greitosiomis susirengė valtis bei tiltus ir vienu gaistu persikėlė į kitą upės pusę. Kadangi Laroš Klermo stovėjo aukštumoje, labai patogioje gintis, Gargantiua buvo beketinąs per naktį svarstyti, kaip tą pilį imti. Bet Gimnastas jam pasakė taip:

— Valdove, prancūzas — vyras, kol įkaitęs, tada jis piktesnis už velnią, bet jeigu uždelsi ir duosi jam ataušti, jis pasidarys minkštesnis už moterį. Aš manau, kai tik žmonės kiek atsikvėps ir pasistiprins, reikia tuojau pat ir pulti pilį.

Ši nuomonė buvo pripažinta teisinga. Gargantiua išrikiavo visą kariuomenę lygiame lauke, palikęs rezervus atkalnėje. Vienuolis pasiėmė šešias vėliavas pėstininkų ir dvi šimtines šarvuotų raitelių, didele skuba perėjo pelkes ir išsigavo į Ludeno vieškelį aukščiau Piuji.

Apsuptis prasidėjo. Pikrocholio kariuomenė nežinojo, ar geriau pulti iš pilies ir susiremti su priešu lauke, ar sėdėti už sienų ir nejudėti. Galiausiai Pikrocholis vis dėlto išpuolė įnirtęs su šarvuotų raitelių daliniu; bet čia juos sutiko ir pavaišino baisia ugnimi didieji pabūklai, griaudėdami nuo šlaitų, iš kurių Gargantiua vyrai pasitraukė į klonį, kad artilerija galėtų laisviau šaudyti. Tie, kur liko pilyje, gynė saviškius, kaip tiktai galėdami, bet jų sviediniai lėkė per aukštai ir nieko nekliudė. Tie iš puolančiojo dalinio, kurių neišmušė mūsų artilerija, smarkiai užgriuvo ant mūsiškių, bet mažai tepešė, nes mūsiškiai juos sutiko darnia rikiuote ir supliekė. Tai matydami, jie norėjo trauktis, tačiau vienuolis užkirto jiems kelią, ir tada prasidėjo bėgsmas, padrikas ir nesulaikomas. Kai kas norėjo juos vytis, bet vienuolis sudraudė, bijodamas, kad, besivydami bėglius, nenutoltų per daug nuo savo dalinių, ir kad tie iš pilies jų neužpultų. Paskui, kiek palaukęs, matydamas, kad daugiau priešų tuo tarpu nesirodo, vienuolis nusiuntė kunigaikštį Frontistą[196] pasakyti Gar-

gantiua, kad pasistūmėtų į priekį, užimtų kairįjį šlaitą ir užkirstų Pikrocholiui kelią grįžti pilin pro anuos vartus. Gargantiua bematant tai padarė ir nusiuntė keturis legionus, vadovaujamus Sebasto[197], bet šie, nespėję dar pasiekti aukštumos, susirėmė kaktomuša su Pikrocholiu ir jau apirusiu jo daliniu. Puolė juos smarkiai, bet turėjo didelių nuostolių, nes tie nuo pilies sienų skinte skynė mūsiškius svaidomaisiais ginklais ir artilerijos šūviais. Tada Gargantiua, saviškius gelbėdamas, stipriai paspaudė — jo artilerija ėmė duoti į tą pilies mūrų dalį taip, jog priešas turėjo ten sutraukti visas tvirtovės pajėgas.

Vienuolis, pamatęs, kad toje pilies pusėje, kur jis su saviškiais stovi, nebeliko nei kariuomenės, nei sargybų, su didžia narsybe šoko ant pilies sienų ir užlipo viršun; juos pasekė keletas vyrų. Jie manė, kad daugiau sąmyšio ir siaubo sukelia tie, kas netikėtai puola, negu tie, kas atvirai kariauja. Vis dėlto jie nedarė nė kokio triukšmo, kol sulipo ant mūrų visi jų kariai, be dviejų šimtų šarvuotų raitelių, kuriuos vienuolis dėl visa ko paliko anapus sienos. Paskui jis ir jo kareiviai susyk užriko baisiu balsu, be jokio pasipriešinimo išskerdė sargybinius, stovėjusius prie vartų, atidarė vartus, įleido šarvuotuosius raitelius į pilį, o tada kaip viesulas nudūmė visi prie rytinių vartų, kur virė kautynės, ir, iš užpakalio trenkę, sumalė visą priešo jėgą. Pamatę, kad Gargantiua vyrai surėmė juos iš visų pusių ir užėmė pilį, priešai pasidavė vienuolio malonei. Vienuolis liepė jiems padėti visus ginklus — ir šaltuosius, ir šaunamuosius,— suvarė juos į bažnyčias ir užrakino, tik pirma iš ten pašalino kryžių stiebus; paskui prie durų pastatė sargybas, kad neištrūktų, atidarė rytinius vartus ir išėjo į pagalbą Gargantiua.

O Pikrocholis manė, kad čia jam ateina parama iš pilies, ir sujudo pulti dar pasiučiau, net Gargantiua sušuko:

— Broli Žanai, drauguži mielas, broli Žanai, kaip laiku jūs ateinate!

Tada pamatė Pikrocholis ir jo žmonės, kad jau nebėra jokios vilties, ir išlakstė į visas puses. Gargantiua vijosi juos lig pat Vogodri, mušė ir triuškino, bet galiausiai liepė duoti signalą užbaigti mūšį.

Kaip bėda ištiko Pikrocholį bebėgant ir ką veikė Gargantiua po mūšio

PERSKYRIMAS XLIX

Pikrocholis nusiminęs leidosi bėgti į Il Bušarą, bet Rivjeros kelyje jo arklys parklupo ir sugriuvo, o jis taip užsiširdijo, jog ėmė kalaviją ir savo arklį nudūrė. Nebuvo kas duotų jam kitą arklį, tai norėjo pasigrobti asilą, kuris ten pat prie malūno stovėjo, bet malūno žmonės jį gerai prikūlė ir atėmė nurengę drabužius, o nuogybei prisidengti davė prastą palaidinį.

Taip nudrožė savo keliais tas nevykėlis pikčiurna. Persikėlęs per upę ties Por Juò, sutiko seną žiniuonę; papasakojo jai savo negandus, o ji išpranašavo, kad jis atgaus karalystę tada, kai barankomis snigs. Kaip jam buvo po to, nežinia. Girdėjau tik tiek, kad dabar gyvenąs Lione ir pelnąsis duoną juodu darbu, tebesąs piktas kaip visada, o jei ką sutinkąs iš toliau atėjusį, tuoj kamantinėjąs, ar negirdėti, kad kur barankomis snigtų, matyt, nepraradęs vilties atgauti savo karalystę, kaip išpranašavo toji senė.

Kai priešų nebeliko, Gargantiua pirmiausia perskaičiavo savo kareivius ir rado, kad mūšiuose žuvo nedaugelis, tik keletas kapitono Tolmero[198] kuopos pėstininkų; Ponokratas buvo sužeistas — arkebuzos kulka pataikė jam į krūtinę. Paskui liepė kareiviams duoti pavalgyti, pasilsėti, tik uždraudė skirstytis iš savo dalinių, o iždininkams įsakė už maistą ir už viską užmokėti, kad miestui nebūtų nė kokių nuostolių, kadangi tai savas miestas; po valgio visiems liepė susirinkti aikštėje priešais pilį — ten gausią algą už šešis mėnesius; tai ir buvo padaryta. Po to sušaukdino į šią pat aikštę visus, kas dar buvo likę iš Pikrochólio kariuomenės, ir, čia pat stovint visiems Granguzjė karalystės princams bei karvedžiams, taip į juos prabilo:

Gargantiua prakalba į nugalėtuosius

PERSKYRIMAS L

Mūsų tėvai, senoliai ir protėviai, kiek tik atmintis siekia, visada buvo tokios natūros, kad, laimėję karą, savo triumfams ir pergalėms

atminti mieliau rengė sau trofėjus bei paminklus nugalėtųjų širdyse savo malone negu užkariautose žemėse architektūros statiniais: brangesnis jiems buvo gyvas jų didžiadvasiškumo atminimas negu negyvi įrašai ant arkų, kolonų ir piramidžių, kuriuos gali išdilinti ir blogas oras, ir bet kieno pikta valia.

Pakaks jums priminti, kokį savo gerumą jie parodė bretonams po mūšio ties Sent Oben diu Kormjė ir po Partenė sugriovimo[199]. Jūs esate girdėję, o girdėdami gėrėjęsi, kaip jie gražiai pasielgė su Espanjolės[200] barbarais, plėšusiais, niokojusiais ir teriojusiais pajūrio sritis ties Olonu ir Talmondua.

Visa padangė skambėjo nuo gyrių ir laiminimų, kuriuos šūkavote jūs ir jūsų tėvai, kada Alfarbalas, Kanarijos karalius, neprisisotindamas pergalių, nuožmiai užpuolė Oni žemę ir plėšė it piratas ją ir Armorikos[201] salas, ir visas gretimas šalis, o mano tėvas, tegu visada jį dievas sergsti ir globoja, garbingame mūšyje jį nugalėjo ir paėmė nelaisvėn. Ir kas gi? Tokiomis aplinkybėmis, kada kiti karaliai ir imperatoriai, net tokie, kur laiko save katalikais, būtų jį trypte sutrypę[202], žiauriai įkalinę ir pareikalavę brangiausios išpirkos, mano tėvas elgėsi su juo mandagiai, draugiškai, apgyvendino jį savo rūmuose, o paskui iš neapsakomo savo gerumo paleido jį namo, išdavęs apsauginį raštą ir gausingai apdovanojęs gėrybėmis, malonėmis ir visais įmanomais draugystės laidais. Ir kas iš to pasidarė? Alfarbalas, grįžęs į savo valdas, susišaukė kunigaikščius ir luomų atstovus, apsakė jiems, kaip žmoniškai su juo buvo pas mus pasielgta, ir prašė šį dalyką taip apspręsti, kad visas pasaulis turėtų pavyzdį, kaip atsiliepti į maloningą taurumą tolygiai tauriu maloningumu. Ir tada jie nutarė visi vienu balsu atiduoti mums visas savo žemes, valdas ir karaliaus valdžią, idant mes spręstume pagal savo valią, ką su jomis daryti. Alfarbalas patsai atvyko greitai į mus su devyniais tūkstančiais trisdešimt aštuoniais krovinių laivais, atgabeno jais ne tik savo namų ir karaliaus giminės brangenybes, bet mažne viso savo krašto lobius, kadangi tuo metu, kai tie laivai stovėjo kraunami prie krantinės ir laukė papučiant vestnordosto, gyventojai grūste grūdosi miniomis ir mėtė į juos savo auksą, sidabrą, žiedus, deimantus, iš tolimų šalių gaunamus prieskonius, kvepalus ir tepalus, papūgas, pelikanus, beždžiones, civetes, genetes, dygliakiaules. Nebuvo nė vieno padoraus žmogaus, save gerbiančio ir kitų gerbiamo, kuris nebūtų dėjęs į laivus, ką tik turėjo ypatingesnio. Kai atvažiavo pas mus, norėjo išbučiuoti kojas mano tėvui, bet tėvas laikė tai netinkamu daiktu,

ir juodu tik pasibučiavo draugiškai. Alfarbalas norėjo įteikti savo dovanas, tačiau tėvas nepriėmė jų, nes buvo per didelės. Alfarbalas laisva valia pasidavė tėvui į vergiją pats ir su visais savo palikuonimis; tėvas nesutiko, nes tai, jo manymu, buvo neteisinga. Alfarbalas pagal luomų atstovų nutarimą atidavė savo žemes ir karaliaus valdžią, įteikė perdavimo bei perleidimo raštus, pasirašytus, antspauduotus ir patvirtintus visų, kam tatai priderėjo; tėvas visa tai atmetė, o raštus bloškė į ugnį. Galų gale mano tėvas, matydamas kanariečių gerą valią ir širdies tiesumą, labai susigraudino, ėmė verkauti ir gausiai ašaras lieti, ir rinktiniais žodžiais bei pritinkančiomis sentencijomis menkino savo geradarysčių reikšmę, sakėsi nieko jiems nepadaręs tokio, kas būtų verta bent aguonos grūdo, o jei ir parodęs kiek padorumo, tai čia buvusi jo pareiga. O Alfarbalas juo labiau aukštino jo darbus. Kuo viskas baigėsi? Kadangi mes galėjom tironiškai pareikalauti už Alfarbalą visų aukščiausios išpirkos, tai yra dviejų milijonų aukso muštinių, ir užlaikyti pas save įkaitais jo vyresniuosius sūnus, tai jie patys gera valia pasidarė amžinais mūsų duoklininkais ir įsipareigojo mums kasmet mokėti du milijonus raudonųjų, kaldintų iš dvidešimt keturių karatų aukso[203]. Pirmaisiais metais tiek ir užmokėjo; kitais metais patys savo noru atgabeno jau du milijonus ir tris šimtus tūkstančių auksinių, trečiais — du milijonus ir šešis šimtus tūkstančių, ketvirtais — tris milijonus ir taip toliau, vis savo laisva valia didino mokamąją sumą tol, kol mes jiems uždraudėm iš viso duoklę benešti. Tokia yra dėkingumo prigimtis, nes laikas, kuris pasaulyje viską dildo ir mažina, gerus darbus išdidina ir išaukština, kadangi geradarystę, suteiktą žmogui, kuris jos vertas, tolydžio didina kilni mintis ir atmintis.

Taip tad ir aš, nenorėdamas jokiu atžvilgiu nutolti nuo paveldėto savo tėvų geraširdiškumo, atleidžiu jums nūnai ir paleidžiu jus — būkite toliau tokie pat laisvi, kokie buvote pirma. Daugiau, išvykdami iš mūsų, gausite pinigų kiekvienas trims mėnesiams pragyventi, kad galėtumėt parvykti į savo namus ir šeimas, o saugumo dėlei jums bus duota palyda — šeši šimtai šarvuotų raitelių ir aštuoni tūkstančiai pėstininkų, vadovaujamų mano žirgininko Aleksandro, idant jūsų neskaustų mūsų ūkininkai. Dievas tebūnie su jumis!

Labai gaila, kad čia nėra Pikrocholio, aš jam būčiau išaiškinęs, jog neturėjau noro, kad šis karas kiltų, ir neturėjau vilties šiuo būdu padidinti ar savo turtus, ar garbę. Bet kadangi jis yra dingęs ir niekas nežino, nei kur, nei kaip jis pražuvo, tai aš pareiškiu savo valią,

idant jo karalystė išliktų ir visa atitektų jo sūnui, kuris, būdamas pernelyg jauno amžiaus (nes neturi dar nė penkerių metų), bus auklėjamas ir mokomas seniausiųjų karalystės princų ir mokslavyrių. O kadangi šitaip nusiaubta karalystė veikiai galėtų sunykti, jei nebūtų pažabotas jos valdytojų gobšumas bei godumas, aš noriu ir įsakau, kad Ponokratas būtų pastatytas visų tų valdytojų vyriausiuoju su visais reikiamais įgaliojimais ir valdžia ir budėtų prie sosto įpėdinio tol, kol pripažins, kad šis pastarasis jau gali pats valdyti ir viešpatauti.

Žinoma yra, kad piktadariai, pernelyg lengvai gavę atleidimą, veikiai ištvirksta ir juo lengviau ryžtasi iš naujo daryti bloga, tikėdamiesi vėlei išvengti bausmės.

Žinoma yra, kad Mozė, švelniausias iš visų žmonių, gyvenusių tuo laiku žemėje, griežtai baudė Izraelio tautos drumstėjus ir maištininkus.

Žinoma yra, kad Julijus Cezaris, tokio švelnaus būdo karvedys, jog Ciceronas apie jį sakė: didžiausias dalykas, ką jo aukšta padėtis gali ir gera prigimtis nori daryti, tai išgelbėti kuo daugiau žmonių, atleisti kiekvienam,— o vis dėlto ir jis kai kuriais atvejais rūsčiai baudė sumaiščių kėlėjus.

Sekdamas šitais pavyzdžiais, aš reikalauju, kad jūs, prieš išvykdami namo, atiduotumėt man: pirmiausia — Markė, nes jis per savo paiką įžūlumą ir sukėlė šitą karą, nuo jo viskas prasidėjo; antra — jo draugus kepėjus, kurie turėjo nieko nelaukę jam įkrėsti proto, bet to nepadarė; galiausiai — visus Pikrocholio patarėjus, karvedžius, karininkus ir namiegus, kurie jį kurstė, jam pritarinėjo ir patarinėjo žengti iš savo žemės ribų ir drumsti mums ramybę.

Kaip Gargantiua kariai, laimėję mūšį, buvo apdovanoti

PERSKYRIMAS LI

Kai Gargantiua baigė šią prakalbą, jam buvo išduoti reikalaujamieji karo sukėlėjai, be Šunkarono, Kirstuko ir Smarvilio, nes tie dar šešios valandos prieš mūšio pradžią pabėgo, vienas į Anjelio tarpukalnę, kitas į Viro slėnį, trečias į Logroną, ir dūmė visai neatsi-

gręždami ir nepasiganydami; trūko ir dviejų kepėjų — tie žuvo mūšyje. Išduotiesiems Gargantiua nedarė nieko blogo, tik pristatė juos prie darbo ką tik įsteigtoje spaustuvėje.

Po to liepė visus kare žuvusius garbingai palaidoti Lazdynų klonyje ir Lydimų lauke. Sužeistuosius liepė aptvarstyti ir gydyti jo didžiojoje ligoninėje. Tada sužiūrėjo, kiek nuostolių padaryta miestui ir žmonėms, ir liepė viską atlyginti pagal pačių žmonių pareiškimus, duotus su priesaika, paskui įsakė pastatyti toje vietoje stiprią pilį, o joje laikyti įgulą ir statyti sargybas, idant ateityje būtų lengviau apsisaugoti nuo netikėtų puolimų.

Išvykdamas maloniai padėkojo visiems savo legionų kariams, dalyvavusiems šioje pergalėje, ir išsiuntė juos žiemoti į stovyklas bei įgulas; paliko prie savęs tik kai kuriuos iš dešimtojo legiono, tądien itin pasižymėjusius, ir dalinių vadus — tuos nusivedė pas Granguzjė.

Pamatęs juos ateinančius, gerulis nudžiugo taip, jog nebegalima nė aprašyti. Jis iškėlė jiems puotą, šauniausią, turtingiausią ir prabangiausią iš visų puotų nuo Asvero[204] laikų. O kai kėlėsi nuo stalo, išdalino jiems visus brangius rykus, kiek turėjo indaujoje, sveriančius tiek, kiek sveria aštuoniolika milijonų keturiolika aukso bezantų, kaip antai: antikines vazas, didelius dubenis, dideles taures, geriamuosius puodukus, ąsočius, žvakides, taureles, valteles, vazeles gėlėms, vazeles saldumynams ir kitus kitokius indus, visus gryno aukso, išdabintus brangiausiais akmenimis, emalėmis ir puikiai padarytus, o tai, visų manymu, buvo verta daugiau dar negu auksas. Paskui liepė išmokėti iš iždo kiekvienam po milijoną du šimtus tūkstančių muštinių grynais pinigais, o viršaus dar kiekvienam dovanojo amžinai valdyti (grąžinti reikėtų, tik jei kas mirtų bevaikis) po pilį su aplinkinėmis žemėmis, kam kur buvo parankiau: Ponokratui Laroš Klermo, Gimnastui Kudrė, Eudemonui Monpansjė, Tolmerui Rivo, Itiboliui Monsoro, Akamasui Kandą, Chironaktui Vareną, Sebastui Gravo, Aleksandrui Kenkenė, Sofronui[205] Ligrė ir taip toliau.

Kaip Gargantiua kūrė vienuoliui Telemo abatiją

PERSKYRIMAS LII

Beliko aprūpinti vienuolį. Jį Gargantiua norėjo padaryti Sejė abatu, bet šis nesutiko. Tada jam davė pasirinktinai Burgejo ar Sen

Florano abatiją[206]: katra labiau patinka ar net abidvi, jei norėtų; vienuolis tačiau įsakmiai pareiškė, kad nenori būti vienuolių viršininku nei valdytoju.

— Kaipgi aš valdysiu kitus, kad pats savęs valdyti nemoku? — sakė jis.— Jeigu jums atrodo, kad mano paslaugos jums pravertė ir kad ateityje gali praversti, tai leiskit man įsteigti tokį vienuolyną, kokio aš noriu.

Ši mintis patiko Gargantiua, ir jis pasiūlė vienuoliui tam reikalui visą Telemo[207] sritį palei Luarą, už dviejų mylių nuo Por Juo girios. Vienuolis prašė Gargantiua įkurti ten vienuolyną, nepanašų į jokį kitą.

— Kad taip,— sakė Gargantiua,— tai, pirmas dalykas, jo nereikės sienomis apmūryti, nes visi vienuolynai tokius mūrus turi.

— Taip, turi,— tarė vienuolis,— ir ne be reikalo: kur mūrai, ten ir mur mur — pavydai, pinklės, kits kito įskundinėjimai.

— Toliau, kadangi kai kuriuose vienuolynuose yra paprotys, kad jeigu ten įeina kokia moteris (aš turiu omeny padorias, tyras moteris), tai paskui valo tą vietą, kur jos pereita, tad šičia bus kitoks nuostatas — uoliai išvalyti tas vietas, kur bus pereita vienuolio ar vienuolės, jei kartais taip atsitiktų. Ir kadangi šiaip vienuolynuose viskas suskirstyta, sunormuota ir suplanuota pagal valandas, tai nutarsime, kad čia iš viso nebus jokio laikrodžio, jokios laiko matuoklės, o viskas bus daroma tada, kada reikės ir kada bus parankiau, nes,— kalbėjo Gargantiua,— skaičiuoti valandas — tai gryniausias laiko gaišinimas. Kas gi naudos iš to? Didžiausia pasaulyje kvailystė — tvarkytis pagal varpo dūžius, o ne pagal sveiko proto bei nuovokos nurodymus. *Item*, kadangi šiais laikais į vienuolynus atiduodama iš moterų tik vienakės, šlubės, kuprės, neišvaizdžios, nevykusios, kvailos, kuoktelėjusios, gamtos nuskriaustos, o iš vyrų — snarglėti, apsigimę, kvėši, kurie namuose kliūva...

— Beje,— tarė vienuolis,— o negražias ir piktas kurgi dėti?

— Į vienuolyną,— tarė Gargantiua.

— Blusų perėti,— tarė vienuolis.

— ... tai nustatome, kad čia tebus priimamos gražios merginos, dailaus sudėjimo ir gero būdo, o ir vyrai — tiktai gražūs, dailaus stoto, sugyvenami.

Item, kadangi į moterų vienuolynus dabar vyrai patenka ne kitaip kaip vogčiomis ir slaptai, nustatoma, kad čia bus uždrausta moterims rodytis be vyrų, o vyrams rodytis be moterų.

Item, kadangi dabar tiek vyrai, tiek moterys, sykį priimti į vienuolyną, po metų bandymo turi likti jame visą gyvenimą, tai nustatome, kad čia tiek vyrai, tiek moterys galės išeiti, kada tik jiems patiks, laisvai ir visiškai.

Item, kadangi paprastai vienuoliai duoda trejus įžadus, būtent skaistybės, neturto ir paklusnumo, tai nustatome, kad čia vyrai galės garbingai vesti, o moterys tekėti, kiekvienas bus turtingas ir gyvens pagal savo valią.

O dėl amžiaus, tai moterys bus priimamos nuo dešimt lig penkiolikos metų, vyrai — nuo dvylikos ligi aštuoniolikos.

Kaip Telemo vienuolynas buvo pastatytas ir aprūpintas

PERSKYRIMAS LIII

Vienuolynui pastatyti ir įrengti Gargantiua paskyrė du milijonus septynis šimtus tūkstančių aštuonis šimtus trisdešimt vieną ilgavilnį aviną, o kol viskas bus užbaigta, užrašė mokėti iš Divos pievų pajamų kiekvienais metais po milijoną šešis šimtus šešiasdešimt devynis tūkstančius muštinių su saule ir po tiek pat su sietynu[208]. Pačios vienuolijos įkūrimui ir išlaikymui dovanojo amžinąją žemės rentą — du milijonus tris šimtus šešiasdešimt devynis tūkstančius penkis šimtus keturiolika nobilių su rože; toji renta buvo apdrausta, užtikrinta ir turėjo būti išmokama kas metai prie vienuolyno vartų. Viskas buvo patvirtinta atitinkamais raštais.

Vienuolyno pastatas buvo šešiakampis, kiekviename kampe stovėjo apvalus bokštas šešiasdešimties žingsnių skersmens; visi bokštai buvo vienodo dydžio ir formos. Šiaurės pusėje pro šalį tekėjo Luaros upė. Jos pakrantėje stovėjo bokštas, vardu Arktika, rytų pusėje stovėjo kitas bokštas, vardu Kalaera, toliau dar kitas — Anatolija, dar toliau — Mesembrina, dar toliau — Hesperija, o paskutinis — Krijera[209]. Nuo vieno bokšto iki kito — trys šimtai dvylika žingsnių atstumo. Visas pastatas buvo šešių aukštų, jei pirmuoju aukštu laikysime rūsius po žeme. Antrojo skliautai savo forma panėšėjo į krežio lanką. Kiti aukštai tinkuoti Flandrijos gipsu, skliautų viršūnės — kaip lempų dugnai, stogas — geriausio skalūno, ant šelmens švino danga, išpuošta

mažais žmogiukais bei gyvuliukais, gražiai priderintais ir paauksuotais; stogvamzdžiai, aptraukti įvijais aukso ir žydros emalės ruožais, leidosi tarpulangėmis tam tikru atstumu nuo mūro ligi pat žemės ir baigėsi plačiais latakais, einančiais nuo sienų apačios tiesiai į upę.

Tasai pastatas buvo šimtą kartų puikesnis už Bonivė ir už Šambūrą, ir už Šantiji[210]; jame buvo devyni tūkstančiai trys šimtai trisdešimt du būstai, kurių kiekvienas turėjo prieškambarį, kabinetą, drabužinę, koplyčią; iš visų jų buvo durys į vieną didelę salę. Vidury kiekvieno bokšto, tarp sakytųjų būstų, ėjo įviji laiptai, o jų pakopos — tai iš porfyro, tai iš Numidijos akmens, tai iš margojo marmuro; kiekviena pakopa dvidešimt dviejų pėdų ilgio, trijų colių aukščio, kiekviename tarpsnyje dvylika pakopų. Kiekvienoje laiptų aikštelėje buvo dvi dailios antikinės arkos, pro jas laiptai gaudavo šviesą, pro jas taip pat galėjai patekti į grotuotą lodžą tokio pat platumo kaip laiptai. O laiptai ėjo iki pat stogo viršaus ir tenai baigėsi paviljonu. Jais galėjai patekti iš visų pusių į didelę salę, o iš ten — į kambarius.

Tarp Arktikos ir Krijeros bokštų buvo didelės ir puikios bibliotekos su graikiškomis, lotyniškomis, hebrajiškomis, toskaniškomis[211] ir ispaniškomis knygomis, sudėtomis atskiruose aukštuose pagal atskiras kalbas.

Vidury šitų patalpų buvo nuostabūs laiptai, o įėjimas į juos iš oro pusės — po arka šešių sieksnių platumo. Jų matmenys ir pralaidumas buvo tokie, jog šeši šarvuoti raiteliai, atrėmę ietis į šlaunį, galėjo viena greta užkopti iki pat viršaus.

Nuo Anatolijos iki Mesembrinos bokštų ėjo gražios, erdvios galerijos, visos ištapytos paveikslais, vaizduojančiais antikinius žygdarbius, istorijos įvykius ir įvairių vietovių reginius. Jų tarpe buvo tokie pat laiptai kaip ir minėtieji nuo upės pusės. Viršum išorinių durų buvo didelėmis antikinėmis raidėmis užrašyta taip:

Užrašas viršum didžiųjų Telemo durų

PERSKYRIMAS LIV

Čia įeiti draudžiama klastūnams,
Pataikūnams, tiems,kur veidmainiauja,
Palaižūnams, nedoriems švaistūnams,

Pagyrūnams, sukčiams palaidūnams
Ir bastūnams; tai vienuolių gaujai,
Kur girtauja, ryja, tinginiauja,
Nesiliauja pasakų kartoti.
Eikite kitur kvailių ieškoti!

Melas jų, klasta
Kaip liga pikta
Siaubtų mūs valdas;
Drumstų mums dainas
Nedarnia gaida
Melas jų, klasta.

Čia įeiti draudžiama skundėjui,
Advokatui, raštvedžiui gobšuoliui,
Savanaudžiui kunigui, teisėjui,
Fariziejui, tikinčių engėjui.
Jie mėgėjai jodyti prastuolį,
Užsipuolę pakaria varguolį.
Kniskit uoliai — blogo nematysit
Ir bylos mums čia nesudarysit.

Bylos ir teismai
Svetimi čionai,
Kur visi linksmi.
Jums, kurie pikti,
Rūpi vien tiktai
Bylos ir teismai.

Čia įeiti draudžiama šykštiesiems
Ir gobšiesiems, taupantiems skatiką,
Sukčiams, lupikautojams plėšriesiems
Ir nuožmiesiems — tiems visiems godiesiems
Turtingiesiems, kur vien grobti tyko.
Jei pavyko ką nukniaukt už dyką,
Tuoj iš tyko sau į skrynią krauna.
Giltinė tegu visus juos rauna!

Veidus ne žmonių
Turit, o žvėrių.

Skuskit juos kitur,
Tik ne čia, bet kur.
Turite žvėrių
Veidus, ne žmonių.

Čia įeiti draudžiama tulžingiems,
Negalingiems pavydiems seniokams.
Zauniams, užsispyrėliams, maištingiems,
Tiems, kur linkę pokštus krėst niekingus,
Pavojingiems lyg vilkai viliokams.
Jus gerokai vargina visokios
Ligos kokčios. Kelias jums pro šalį!
Sirgt brantais vien paleistuviai gali.

Meilė, pagarba,
Maloni darna —
Laimės pamatai.
Jungia mus tvirtai
Sandora, taika,
Meilė, pagarba.

Čia įeiti prašom prakilniuosius,
Kilminguosius riterius be baimės.
Mano rūmuos niekas nekainuos jums:
Viską duosiu, veltui dovanosiu.
Kas svečiuosis, nepatirs nelaimių,
Skurdo, baimės, o tiktai palaimą,
Džiaugsmą, laimę. Tad į vidų, smagūs,
Šaunūs ponai, taurūs ir mandagūs.

Draugužiai linksmi,
Malonūs, giedri!
Džiaugsmus ne žemus —
Taurius smagumus
Čia rasit visi,
Draugužiai linksmi.

Čia įeiti prašome nešėjus
Ir skelbėjus mokslo neklaidingo.

Lyg tvirtovėj jausitės suėję.
Niekadėjai, tiesai nusidėję,
Savą sėja mokslą pavojingą
Ir nuodingą; mes ramiai, taikingai,
Išmintingai jų klaidas įrodę,
Uoliai skelbsim tikrą dievo žodį.

Tie žodžiai šventi
Nebus pamiršti
Čionai niekados;
Visi vertins juos,
Nes dievo siųsti
Tie žodžiai šventi.

Čia įeiti prašom, damos dailios,
Grakščios, meilios, mėgstančios kuklumą.
Laiko, čia praleisto, bus negaila:
Rasit dailę, prabangą ir meilę.
Įsigeidę pagyvent šiuos rūmuos,
Už linksmumą, protą, padorumą
Ir gerumą dovanų čia gausit,
Viską rasit, ko tik pageidausit.

Gavęs dovanų,
Aukso pinigų,
Džiaugiasi žmogus
Ir dėkingas bus.
Kiekvienam smagu,
Gavus dovanų.

Koks buvo telemitų būstas

PERSKYRIMAS LV

Vidury vidinio kiemo — puikus alebastrinis fontanas, jo viršuje — trys gracijos su gausybės ragais, o vanduo pilasi joms iš spenelių, iš burnos, ausų, akių ir kitų kūno angų.

Sienos nuo kiemo pusės rymo ant didelių kolonų iš kalcedono ir porfyro, sujungtų dailiomis antikinėmis arkomis, o už jų — gražios galerijos, ilgos ir plačios, išpuoštos paveikslais, elnių, vienragių, raganosių ir hipopotamų ragais, dramblių iltimis ir kitais nuostabiais daiktais.

Moterų gyvenamos patalpos — nuo Arktikos bokšto ligi Mesembrinos vartų. Visa kita skirta vyrams. Priešais moterų būstą, kad jos turėtų kur pasiausti, tarp dviejų pirmųjų bokštų iš oro pusės įrengta rungtynių aikštė, hipodromas, teatras, plaukiojimo baseinai su nuostabiomis triaukštėmis pirtimis, viskuo gausiai aprūpintomis,— net vanduo jose pakvipintas mira.

Palei upę — pramogų sodas; jo vidury — gražus labirintas. Tarp dviejų kitų bokštų — aikštės įvairiems sviedinio žaidimams. Nuo Krijeros bokšto pusės — sodas, pilnas visokių vaismedžių, susodintų šachmatine tvarka. Gale — didžiulis parkas, jame pilna įvairių žvėrių. Ties viduriniais bokštais įrengta šaudykla, joje šaudoma į taikinį iš arkebuzos, iš lanko ir arbaleto; už Hesperijos — vienaaukščiai trobesiai, skirti tarnautojams; už jų — arklidės, o priešais — sakalidė, tvarkoma prityrusių sakalininkų, kasmet papildoma iš Kretos, Venecijos, Sarmatijos geriausiais įvairių rūšių paukščiais, kaip antai: ereliais, sakalais, grifais, vanagais, lingėmis, suopiais, pesliais ir kitais kitokiais, kurie taip puikiai prijaukinti ir išmankštinti, jog, išlėkę iš pilies pasiskraidyti, čiumpa, ką tik sutikę. Šunidė kiek toliau, parko pašonėje.

Sienos visose salėse, kambariuose ir kabinetuose išpuoštos kilimais, suderintais su metų laiku. Asla visur išklota žalia gelumbe. Lovos užklotos išsiuvinėtais aptiesalais. Kiekviename užkambaryje krištolinis veidrodis su gryno aukso rėmais, prisagstytais perlų, toks didelis, jog žmogus gali matyti save visą. Moterų skyriaus prieangiuose darbuojasi kvepalininkai ir plaukų šukuotojai, ir per jų rankas būtinai turi pereiti visi vyrai, kai nori aplankyti moteris. Kvepalininkai kas rytas aprūpina moterų būstus rožių vandeniu, apelsinų žiedų vandeniu, mirtų vandeniu, į kiekvieną kambarį užneša brangią smilkyklę, skleidžiančią visokiausius skanius kvapus.

Kokius rūbus nešiojo Telemo vienuoliai ir vienuolės

PERSKYRIMAS LVI

Iš pradžių, tik įsteigus vienuolyną, moterys vilkėjo taip, kaip kuri norėjo ir išmanė. Ilgainiui jos pačios, savo laisva valia, pasidarė tokią reformą:

Nešiojo plono purpuro ar plonytės gelumbės kojines, užeinančias lygiai per tris pirštus aukščiau kelių, o tų kojinių kraštas buvo išsiuvinėtas ir haftuotas. Keliaraiščiai — tokios pat spalvos kaip ir apyrankės; jie laikė kojinę aukščiau ir žemiau kelio. Bateliai, kurpaitės ir šlepetės buvo iš skaisčiai raudono ar violetinio aksomo, su dantytais pakraščiukais.

Viršum marškinių vilkėjo dailią liemenę iš gražaus šilkinio kamloto. Ant jos vilkosi taftinį pasipūtusį apatinį, baltą, raudoną, rusvą, pilką ir t.t., o viršum jo — sidabrinės taftos sijoną, siuvinėtą gryno aukso gijomis, iškiliu dygsniu, arba atlasinį, aksominį, gelsvą, rusvą, žalią, pilką, žydrą, šviesiai geltoną, raudoną, skaidriai raudoną, baltą, auksu lietą, sidabru ataustą — žiūrint kokia nuotaika, koks oras ir kokios iškilmės.

Suknias nešiojo pagal metų laiką — jas siūdinosi čia iš auksinio brokato su sidabro raizginiu, čia iš raudono atlaso, aukso gija siuvinėto, čia vėl iš taftos, baltos, mėlynos, juodos, rudos, arba iš šilkinės saržos, šilkinio kamloto, aksomo, sidabrinio brokato su vilna, sidabrinio brokato su šilku, išvedžioto aukso raštu, čia vėl iš aksomo arba atlaso, išsiuvinėto visokiausiais aukso gijų paveikslais.

Vasarą kai kuriomis dienomis vietoj suknių nešiodavo gražius ispaniškus kapotus, išdabintus taip, kaip sakyta, arba kokius nors mauriškus antvalkčius be rankovių, siūtus iš violetinio aksomo su aukso raizginiu virš sidabrinių raštų arba apvedžiotus ties siūlėmis aukso varsčiais su smulkutėliais Indijos perlais. O skrybėles visada puošė gražus plunksnų kuodas, suderintas su rankogalių spalva, gausiai apkabinėtas aukso blizgučiais. Žiemą — suknios taftinės, tokių pat spalvų, kaip jau minėta, pamuštos lūšių, Kinijos kačių, Kalabrijos kiaunių, sabalų ar kitais kuriais brangiais kailiais.

Rožančiai, žiedai, antkakliai, karoliai — viskas buvo vienų brangiųjų akmenų, karbunkulų, rubinų, deimantų, safyrų, smaragdų, tur-

kių, granatų, agatų, berilių, rinktinių perlų, tiek smulkių, tiek pačių stambiųjų.

Galvos apdaras — pagal metų laiką: žiemą nešiodavo prancūziškai, pavasarį ispaniškai, vasarą toskaniškai, tik per šventes ir sekmadieniais — visada prancūziškai, nes šioje nešiosenoje daugiau orumo ir taurioms moterims pritinkančio drovumo.

Vyrai vilkėjo pagal savo madą: blauzdines iš plonos lombardiškos gelumbės ar vilnonės saržos, raudonos, granatinės, baltos arba juodos; kelnės aksominės, tokios ar beveik tokios pat spalvos, išsiuvinėtos, su prorėžomis pagal kiekvieno išmonę; apatinis švarkas — auksinio ar sidabrinio brokato, aksomo, atlaso, damasto, taftos tos pat spalvos, su prorėžomis, dailiai išsiuvinėtas ir pritaikytas; sagstomieji šniūrai šilkiniai, tos pat spalvos; jų galai auksiniai, gerai emaliuoti; viršutinis švarkas ir čamara — auksinio brokato su vilna arba šilku, sidabrinio brokato, aksomo, išsiuvinėta, kaip kam patinka; mantijos tokios pat puošnios kaip ir moterų suknios; juostos šilkinės, švarko spalvos; kiekvienam prie šalies daili špaga su aukso rankena, makštis aksominė, jos spalva — kaip blauzdinių, antgalis auksinis, su graviruotais pagražinimais; durklas toks pat; kepurė juodo aksomo, išpuošta gausybe aukso uogų ir pumpurų; ant kepurės — balta plunksna su plonytėmis aukso gijomis, kurių galuose kabo rubinai, smaragdai ir kitokie brangakmeniai.

Beje, tarp vyrų ir moterų buvo tokia didelė santarvė, jog kiekvieną dieną jie ir jos puošėsi vienodai. O kad kartais neįvyktų klaidos, kas rytą jauni bajoraičiai, tyčia tam skirti, pranešdavo vyrams, kokius rūbus ketina tądien nešioti damos, nes viskas buvo daroma pagal damų norą.

Tik nemanykite, kad jie ir jos sugaišdavo pernelyg daug laiko, kol apsirengdavo tokiais šauniais rūbais ir išsidabindavo tokia gausybe pašvaitų: rūbininkai kas rytą turėjo visą aprangą suruoštą, o kambarinės buvo taip išmankštintos, jog akies mirksniu damą aprengdavo ir išpuošdavo nuo padų iki pakaušio. O kad juo geresnis būtų tos puošnios aprangos tiekimas, palei Telemo girią stovėjo didelis, pusės mylios ilgio namas, šviesus, gerai įrengtas, kuriame gyveno auksakaliai, brangakmenių šlifuotojai, meninio siuvinėjimo meistrai, siuvėjai, aukso gijų dirbėjai, aksomininkai, kilimininkai, audėjai, kurių kiekvienas varė savo amatą ir gamino visa, ko reikėjo minėtiesiems vienuoliams ir vienuolėms. Medžiaga ir žaliavomis juos aprūpindavo senjoras Nausikletas[212] — jis kas metai atsiųsdavo septynis laivus iš Perlų ir

Kanibalų salų[213], prikrautus aukso luitų, žaliavinio šilko, perlų ir brangakmenių. Jeigu kurie perlai susendavo ir nustodavo pirminio savo blizgesio, tai juos atnaujindavo — duodavo praryti gaidžiams, panašiai kaip duoda paleidžiamųjų vaistų sakalams.

Kaip buvo tvarkomas telemitų gyvenimas vienuolyne

PERSKYRIMAS LVII

Visas jų gyvenimas ėjo ne pagal įstatymus, statutus ir taisykles, o pagal jų pačių norus ir laisvą valią. Kėlėsi iš patalo, kada jiems patiko, gėrė, valgė, dirbo, miegojo, kada užėjo noras; niekas jų nebudino, niekas nevertė nei gerti, nei valgyti, nei ką kita daryti. Taip nustatė Gargantiua. Jų reguloje tebuvo vienui vienas nuostatas:

DARYK, KAS TAU PATINKA,

kadangi žmonės laisvi, geros kilmės, gerai išmokslinti, įpratę būti geroje draugijoje, iš prigimties turi tokį instinktą ir polinkį, kuris juos visada ragina elgtis dorai ir šalintis blogio, ir tą instinktą jie vadina garbe. O jei kas juos smurtu pavergia ir priverčia vykdyti kito valią, tai tas pats taurus jausmas, kuris juos laisvus traukė į dorą, dabar varo į kovą, liepia nušalinti tą vergijos jungą, sudaužyti jį, nes mes visada linkstam į tai, kas užginta, ir trokštam to, ko mums neduoda.

Tokios laisvės dėka jiems išaugo pagirtinas noras visiems už kits kito daryti tai, kas patinka kuriam nors vienam. Jei kas vienas ar viena pasako: „Gerkim“ — geria visi; jei pasako: „Žaiskim“ — žaidžia visi; jei pasako: „Eime į laukus pasiausti“ — eina visi. Jei kas pasiūlo traukti medžioklėn, su sakalais ar kitaip, tai damos, žiūrėk, jau sėdi ant gražių eidininkų ar šaunių paradinių žirgų, ir ant rankos, dailia pirštine apmautos, kiekviena turi arba sakalą, arba putpelinį sakalėlį, arba lingę; vyrai neša kitus paukščius medžioklius.

Taip puikiai visi buvo išmokslinti, jog nebuvo jų tarpe nė vieno ir nė vienos, kad nemokėtų skaityti, rašyti, dainuoti, groti įvairiais muzikos instrumentais, kalbėti bent penkiomis ar šešiomis kalbomis ir rašyti

jomis eiles ar prozos veikalus. Niekas nematė kavalierių tokių narsių, tokių galantiškų, tokių mitrių ant žirgo ir be žirgo, stipresnių, žvalesnių, geriau mokančių visokį ginklą valdyti negu Telemo vyrai; niekas nematė damų tokių valyvų, tokių meilių ir neaikštingų, taip mokančių visokius rankdarbius dirbti, adatą valdyti, taip mėgstančių visokią moterišką veiklą, padorią ir pritinkančią laisvam žmogui, kaip Telemo moterys.

Užtat kai pasitaikydavo, kad vienas kuris išstodavo iš vienuolyno — ar tėvams pareikalavus, ar dėl kitų priežasčių,— tai išeidamas išsivesdavo ir vieną kurią damą, būtent tą, kuri palankiai priimdavo jo dūsavimas, ir juodu susituokdavo; ir jei Teleme jie buvo kits kitam atsidavę ir draugiškai sutarė, tai dar geresnis būdavo jų sugyvenimas moterystėje, iki savo dienų galo jie mylėjosi taip kaip ir pirmąją dieną po vestuvių.

Beje, prisiminiau, kad nurašiau jums vieną mįslingą pranašystę, rastą vienuolyno pamatuose, įrėžtą didelėje vario lentoje. Štai jinai:

Mįslinga pranašystė

PERSKYRIMAS LVIII

Visi, kas laukiat laimės ir sėkmės,
Rimtai pasiklausykite manęs.
Jei tikime, kad išminčiai žmogaus
Atvertos gilios paslaptys dangaus,
Kad, nagrinėdami žvaigždžių takus,
Įžiūrim būsimuosius dalykus,
Kad per galybės dieviškos veikimą
Sužinome mūs laukiantį likimą,
Atskleidžiam įvykius svarbius,
Kurie galbūt po daugel amžių bus,—
Aš pranešu (kas norite, klausykit):
Gal rudenį, gal žiemą vieną sykį
Šioj vietoje, kur tenka mums gyventi,
Išvysime dar nematytą gentį.
Linksmybių šitie žmonės neieškos —

Jie įžūliai, pačioj aky dienos,
Ims kiršint vienus žmones prieš kitus,
Vis kels nesantaiką, piktus vaidus.
Kas jų kalbų klausyti įsigeis,
Nepagalvojęs, kas iš to išeis,
Nueis jų rodomais keliais blogais,
Kivirčysis su giminėm, draugais.
Matysim, kaip sūnus be gėdos, drąsiai,
Su niekšais susidėjęs, tėvui graso.
Didžiūnų aukštakilmių neklausys
Sukilęs vergas ir pavaldinys.
O vietoj pagarbos ir nuolankumo
Įsigalės nesantaika ir įžūlumas;
Tie žmonės skelbs, kad lemta kiekvienam
Tai kilt aukštyn, tai grimzti vėl dugnan.
Tuoj prasidės kebeknės, neaiškumai,
Kivirčai, rietenos, nemalonumai,
Kokių istorijoj lig šiol nėra,
Nors įvairių stebuklų ten gana.
Ne vienas vyras, jaunas, pranašus,
Karštų aistrų, geismų apgautas bus:
Klastingais suviliotas pažadais,
Pačiam žydėjime pasaulį šį apleis.
Į kovą įsivėlę vieną kartą,
Tie žmonės nepaleis iš rankų kardo,
Kol lig dangaus dejonės nuaidės
Ir žemė po jų kojom sudrebės.
Nebus tada nei skyriaus, nei ribos
Tarp žodžio padoraus ir apkalbos.
Ką dauguma sakys, tas bus teisinga;
Valdys minia tamsi ir neprotinga,
Pati paklusdama visų stipriausiam.
Negreit šis potvynis grėsmingas liausis!
Aš potvyniu tą suirutę vadinu
Ne veltui: daug praeis naktų, dienų,
Kol žemėje įsigalės ramybė.

Tai bus po to, kai su didžia galybe
Staiga ištrykš šaltiniai ir vanduo
Užliejęs nusineš pirmiausia tuos,
Kurie, kautynių šėlo apimti,
Tokios mirties pasidarys verti,
Nes keršys net galvijams nekaltiesiems
Už tai, kad savo vidurius ir mėsą
Jie ne dievams sudegint atiduoda,
O mirtingiesiems įsidėt į puodą.
Dabar jūs patys galit numanyti,
Kokių baisybių teks dar pamatyti.
Ar gali mūsų žemė apvalioji
Ramiai gyvent, kai audros viesuluoja?
Net tie, kurie ją myli iš širdies,
Kurie jos pražudyti nenorės,
Bandys tada visaip ją užvaldyti,
Pavergti, išnaudoti ir tvarkyti,
Ir nebeliks galop jau nieko kito
Kaip iš kūrėjo paramos prašyti.
Tačiau liūdniausia žemėj bus tada,
Kai saulę lyg skraiste apgaubs tamsa,
Juoda naktis, be prošvaistės sutemus;
Gūdus šešėlis kris į visą žemę,
Kuri apaks ir neregės daugiau
Šviesos palaimos, žydrojo dangaus
Ir pamažu pavirs tuščiausiais tyrais.
Anksčiau, nei ji šią bėdą bus patyrus,
Lyg koks drugys kratyti ją pradės:
Taip purtysis ji smarkiai ir drebės,
Kaip purtėsi Etna kadaise sukrėsta,
Ant titanido kūno užmesta[214].
Nė Inarimės vieniša uola
Taip nesiūbavo, krisdama staiga,
Kada Tifonas, piktas, įžūlus,
Į jūrą svaidė kalnus iškilius.
Tos permainos viena tuoj po kitos

Pasaulį taip priveiks ir suderklios,
Kad tie, kurie turėtų jį valdyti,
Greit pasistengs valdžios atsikratyti.
Ateis kiti laikai: vargai didžiausi,
Kankynės, negandos, nelaimės liausis.
Tvanai, kuriuos minėjome anksčiau,
Suplūs atgal į klonius pagaliau.
Tačiau, kai bus visur vandens dar daug,
Ugnis pažirs iš aukštojo dangaus.
Visi matys, kaip žemę ji džiovina,
Kaip nelemtuosius pėdsakus naikina.
Kai pasibaigs vargai, nelaimės tos,
Šviesesnės dienos išrinktiesiems stos.
Atgimę džiaugsis jie visom gėrybėm,
Dangaus mana, gausa, turtu, galybe,
O elgetom, vargdieniais taps kiti.
Nūn mano pranašavimai baigti;
Kaip buvom susitarę, išlaikiau
Aš savo žodį. Aiškiai pasakiau,
Kokia kiekvieno laukia ateitis.
Laimingas, kas ištvers ir ją matys.

Baigęs skaityti šį raštijos paminklą, Gargantiua giliai atsiduso ir tarė aplinkiniams:

— Nebe nuo šiandien žmonės, atsidavę evangeliniam tikėjimui, yra persekiojami; palaimintas betgi yra tasai, kas nesiduos papiktinamas ir, neiškrypdamas iš kelio dėl kūno pageidimų, visada eis tiesiai į tikslą, kurį mums nurodė pats dievas per savo brangiausiąjį sūnų.

Vienuolis tarė:

— O kaip jums rodosi, kas pasakyta šia mįsle, ką ji reiškia?

— Kas pasakyta? — tarė Gargantiua.— Dieviškosios tiesos būtis ir likimas.

— Prisiekiu šventu Goderanu,— tarė vienuolis,— aš visiškai kitaip ją aiškinuosi: juk čia pranašo Merlino stilius![215] Galite sau išve-

džioti alegorijas ir gilias reikšmes, kiek tik jums patinka, galite išradinėti nebūtus daiktus — jūs ir visi kiti — taip pat kiek jums patinka. Aš čia neįžiūriu nieko daugiau kaip vien sviedinio žaidimo aprašymą miglotais žodžiais. Žmonių suvedžiotojai — tai abiejų pusių žaidėjai, kurie paprastai yra draugai; po dviejų sviedinio padavimų vienas išeina iš žaidimo, o kitas įeina. Tikima pirmuoju, kuris pasako, ar sviedinys perlėkė viršum virvutės, ar pro apačią. Vandenys — tai prakaitas, rakečių pinučiai yra padaryti iš avinų ar ožkų žarnų; žemė apvalioji — tai sviedinys arba kamuoliukas. Po žaidimo apsišluosto priešais šviesiai plėvuojančią ugnį, pasikeičia marškinius, o tada linksmai puotauja, bet juo linksmiau tiems, kurie žaidimą laimėjo. Ir ūžk, galvele!

PABAIGA

PANTAGRIUELIS
DIPSODŲ KARALIUS

atgyvintas tikruoju pavidalu

SU VISAIS
BAISIAIS SAVO DARBAIS
BEI ŽYGIAIS

Parašė velionis
M. ALKOFRIBASAS
kvintesencijos traukovas

MAESTRO JUGO SALELIO[1] DEŠIMTEILIS ŠIOS KNYGOS AUTORIUI

Sujungęs malonumą su nauda,
Sėkmės kiekvienas autorius sulauks.
Tu vertinamas būsi visada!
Ne vien tik juoko nuoširdaus, smagaus —
Kiekvienas ir naudos nemaža gaus.
Knyga ši sąmojingai parašyta:
Atrodo, lyg skaitytum Demokritą,
Išjuokiantį visas žmonių silpnybes.
Jei žemėj pagarbos neįsigytum,
Vis tiek rašyk! Atlygins amžinybė.

AUTORIAUS PRATARMĖ

Didžiai garsingi ir didžiai narsingi riteriai, kilmingi ponai ir kiti, kurie mielai užsiiminėjate visokiais tauriais ir padoriais dalykais, jūs neseniai matėte, skaitėte ir perpratote *Didingą ir nepalyginamai vertingą kroniką apie nepaprastą milžiną Gargantiua*[2] ir, kaip tikri tikintieji, mielai ja patikėjote, o kai leidote laiką su garbingomis poniomis ir panelėmis, tai daugsyk, pristigę kalbos, linksmindavote jas gražiais ir ilgais pasakojimais, imtais iš tos kronikos, už ką esate verti didelio pagyrimo ir amžino atminimo.

Ir jeigu būtų mano valia, tai liepčiau visiems mesti darbus, nebesirūpinti savo verslais, užmiršti visus kitus reikalus, kad niekas daugiau galvos nebekvaršintų ir minčių neblaškytų, ir atsidėti vien tiems pasakojimams; taip visi galų gale išmoktų juos atmintinai, ir jei kartais atsitiktų, jog dingtų iš pasaulio spaudos menas arba žūtų visos knygos, tai kiekvienas galėtų tuos pasakojimus perteikti tiksliai ir teisingai savo vaikams, vaikų vaikams ir būsimosioms kartoms tarsi iš rankų į rankas, kaip slaptą religijos mokymą, nes mat naudos iš jų tikrai daugiau, negu turbūt mano govėda nušašusių pagyrūnų, kurie apie šias juokų istorijėles nenusituokia nė tiek, kiek Raklė apie *Institucijas*[3].

Žinau daug aukštų ir galingų ponų, kurie, išvykę ar į stambiųjų žvėrių, ar į sakalinę medžioklę, jei atsitinka, kad žvėries neranda paženklintoje vietoje arba kad sakalas pradeda kvaituliu suktis ir pražiopso grobį,— didžiai apmaudauja, kaip patys galit suprasti; tada ima jie minėti negirdėtus neregėtus Gargantiua žygius, ir nuo to jiems pasidaro smagiau, ir sielvartas nebekremta.

O būna pasaulyje dar ir taip (ir tai ne pasakos): baisiai gelia žmogui dantis, jis iššvaisto visą turtą gydytojams, ir nieko negelbsti, tada ima tas *Kronikas*, guldo jas tarp dviejų pašildytų švarių drobulių, pabarsto, kad geriau trauktų, diamerdu[4] ir prideda prie sopamos vietos — ir skausmą kaip ranka atima.

O ką besakyti apie vargšus venerikus ir podagrikus?! Ak, kiek sykių matėme juos išteptus, tepalų prisigėrusius, veidas blizga kaip spyna, kuria rakinamas lašinių podėlis, dantys barška kaip vargonų ar spineto klavišai, nasrai putoja kaip šernui, šunų užspeistam tarp medžioklinių aptvarų! Ir ką jie tuomet daro? Ogi vienintelė jų paguoda — išklausyti kelis minėtos knygos puslapius; ir kaipgi jie velniuojasi ir perkūnuojasi, jeigu nuo to skaitymo nepajunta žymesnio palengvėjimo, betupėdami šutinimo kamaroje, visiškai taip pat kaip gimdančios moteriškės, kada joms skaito *Šventos Margaritos gyvenimą*.

Ar tai mažas daiktas? Raskit jūs man kitą knygą, vis tiek kuria kalba, vis tiek iš kurios srities ir apie ką parašytą, kuri turėtų šitiek gerų ypatybių ir teigiamybių, ir aš jums pastatysiu pusę kvortos žarnokų. Ne, ponai, nerasite. Ta knyga vienintelė, nė su kuo nesulyginama ir neturinti pavyzdžio. Aš taip sakau ir sakysiu iki laužo *exclusive*[5]. O tie, kurie mėgintų ginčytis, tegu bus vadinami apgavikais, melagingais mokytojais, šmeižikais ir suvedžiotojais.

Teisybė, kai kurie didžios vertės veikalai turi slėpiningų savybių, kaip antai: *Išgėrovas, Pašėlęs Rolandas, Robertas Velnias, Fjerabrasas, Vilhelmas Bebaimis, Juonas Bordietis, Montvjejis* ir *Matabriuna*[6], bet vis dėlto toli jiems šaukia iki anos knygos, apie kurią čia kalbame. Ir žmonės iš nepaneigiamos patirties žino tikrai, kokia didi nauda, kiek visokio gerumo eina jiems iš minėtosios *Gargantiua kronikos*, nes knygynai per du mėnesius jos pardavė daugiau negu Biblijos per devynerius metus.

Ir štai aš, nuolankus jūsų tarnas, norėdamas dar daugiau jus palinksminti, teikiu nūnai kitą knygą tokio pat raugo, tiktai ši yra truputį arčiau teisybės ir įtikimesnė negu anoji. Nes jūs nemanykite (jei nenorite sąmoningai klysti), kad aš joje kalbu taip kaip žydai apie įstatymą[7]. Nesu gimęs po tokia planeta ir man nepasitaiko meluoti arba teigti netikrus daiktus. Aš šioje savo knygoje kalbu panašiai kaip antai senis Kantinotaras, norėjau pasakyti — meilės kančių notaras, arba, dar teisingiau, protonotaras, kuriam rūpi ne protas, o mergos[8]. *Quod vidimus, testamur*[9]. Rašau apie baisius Pantagriuelio darbus ir žygius, o reikia žinoti, kad aš tarnavau pas jį už algą nuo jaunystės dienų iki šiol, kada, gavęs atostogų, parvažiavau aplankyti savojo vaikystės krašto ir pažiūrėti, ar dar yra kas nors gyvų iš mano giminių.

O baigdamas šią pratarmę pareiškiu: tegu griebia mane šimtas vežimų velnių, ir tai pačių rinktinių, su visu kūnu ir dūšia, su visais vėdarais ir žarnokais, jei būsiu pamelavęs šioje istorijoje bent vieną

žodį, o ir jus tegu švento Antano ugnis[10] pačirškina, puolamoji liga tegu užpuola, opos tegu jums kojas išklišina, kruvinoji liga tegu jums žarnas prakiurina, ir perkūnas tegu muša, ir pats velnias tegu kruša, o galiausiai tegu ugnis ir siera jus užgriūva ir kiaura žemė praryja kaip Sodomą ir Gomorą, jeigu netikėsite tvirtai tuo, ką aš jums papasakosiu šioje *Kronikoje*!

Apie didžiojo Pantagriuelio kilmę ir jo giminės senumą

PERSKYRIMAS I

Laiko turime ligi valiai, tad bus ne pro šalį priminti nuo pat giliausios šaknies protėvius, iš kurių gimė mūsų mielasis Pantagriuelis, juoba kad visi geri istoriografai taip pradeda savo kronikas — ne tik arabai, barbarai ir lotynai, bet ir graikai, pagonys, kurie buvo puikūs gėrovai.

Tebūnie tad jums žinoma, kad pasaulio pradžioje (užvedu kalbą iš tolo — bus jau praėję daugiau kaip keturiasdešimtsyk po keturiasdešimt naktų, jei skaičiuosime senovės druidų būdu[11]), greit po to, kai Abelį užmušė jo brolis Kainas, žemė, sugėrusi teisiojo kraują, vienerius metus buvo tiek derlinga visokio jos įsčiose auganČio labo, o ypač svarainių, jog paskui ilgai, kiek tik atmintis siekė, žmonės tuos metus vadino didelių svarainių metais, nes trys jų vos tilpdavo į pūrą.

Tais metais graikai išrado kalendas, kovo mėnuo neįsitaikė į gavėnią[12], o rugpjūčio vidurys atsiėjo gegužyje. Spalio, o gal rugsėjo mėnesį (kad tik nesuklysčiau — to labai bijau) buvo tokia savaitė, išgarsinta visų metraščių, kuri turėjo tris ketvirtadienius, kadangi tai buvo netaisyklingi keliamieji metai ir saulė kiek pasverdėjo, lyg apšlubusi, į kairę, mėnulis nukrypo nuo savo kelio penkis sieksnius su viršum, ir aiškiai buvo matyti, kaip sudrebėjo nejudamasis dangaus skliautas, net vidurinioji Sietyno žvaigždė atsitraukė nuo savo draugių ir pasislinko arčiau pusiaujo, o kita žvaigždė, vardu Varpa, paliko Mergelės žvaigždyną ir nukeliavo Svarstyklių linkui,— tai yra baisus dalykas ir astrologams toks kietas riešutas, kad jie niekaip nepajėgia jo perkrimsti; o juk dantys jų nemenki, jeigu pasiekia šitokią tolybę!

Turėkit omenyje, kad visi žmonės mielai valgė tų svarainių, nes jie buvo ir gražūs pažiūrėti, ir skanūs; tačiau panašiai kaip Nojus,

kuriam mes turime būti dėkingi, kad ėmė sodinti vynmedį, iš kurio gauname nektarišką, mielą, taurų, dangišką, džiaugsmingą ir dievišką skystį, vadinamą vynu,— panašiai kaip šitas šventas vyras apsigavo, gerdamas jį, kadangi nežinojo nei jo stiprybės, nei smarkumo, taip ir mūsų kalbamų laikų vyrai bei moterys itin skaniai valgė tuos gražius ir stambius vaisius, bet privalgius jiems nutiko daug keistų dalykų, nes visiems ėmė baisiai pusti kūnas, tik ne visiems toje pat vietoje. Taip antai, vieniems išputo pilvas ir išsikišo it kokia bačka su užrašu: *Ventrem omnipotentem*[13], ir tie buvo žmonės geri ir smagūs draugijoje — tai iš tos padermės gimė šventas Mėsėdis ir šventas Lašininis.

Kitiems išputo pečiai ir pasidarė tokios kupros, jog visi vadino juos *montiferes*, tai yra kalnų nešiotojais; šitokių jūs dar ir nūnai galite matyti visur, abiejų lyčių ir visokių luomų, ir iš šios padermės yra kilęs Ezopukas, kurio įdomius darbus ir žodžius turite surašytus knygose.

Kitiems baisiai ištįso tas daiktas, kurį žmonės vadina gamtos duotu padargu,— pasidarė nuostabiai ilgas, didelis, putlus, storas, stamantrus ir skiauterėtas pagal antikinę madą; juo kartais juosdavosi diržo vietoje — apsivyniodavo aplink save penkis ar šešis kartus; o kai jis buvo pačiame gerume ir jautė palankų vėją, tai galėjai pamanyti, jog kas su atstatyta ietimi žengia į rungtynes. Dabar tokių padermė jau išnykusi, kaip sako moterys, nes jos vis gailestauja, kad

Vai, nebėr tokių, kaip buvo,

ir t.t.,— žinot patys, kas toliau toje dainelėje.

Kitiems išaugo tokie dideli kabolai, jog tris sudėjus išeidavo pilna statinė. Iš šitų yra kilę Lotaringijos didžiaveisliai, kurių lobis niekaip netelpa daiktadėty, o vis svyra į kelnių dugną.

Kitiems baisiai išaugo kojos; juos išvydęs, galėjai tarti, kad tai gervės ir flamingai, o gal ir žmonės ant kojūkų — styplakojai, kaip šaiposi mokinukai.

Dar kitiems taip išaugo nosis, jog panėšėjo į distiliavimo vamzdį,— visa kerša, visa gumburiuota, spuoguota, raudonai mėlyna, inkštiruota, išpurtusi, išpampusi, amžinai susmurgusi — matėt juk kanauninką Pilvūzą ir daktarą Medžiakojį, Anžero gydytoją; retas kuris iš šitos padermės linkęs į žolelių nuovirą, šiaipjau visi jie — vynmedžio sulos mėgėjai. Kaip tik iš tokių žmonių yra kilęs ir Nazonas, ir Ovidijus[14], taip pat ir visi tie, apie kuriuos sakoma: „Pažinsi žmogų iš nosies“.

Kitiems išaugo tokios didelės ausys, jog iš vienos galėjai pasiūti

švarką, kelnes ir liemenę, o antrąja užsikloti kaip ispaniškuoju apsiaustu; sako, Burbonijoj šitos veislės žmonių esą ir dabar, iš to ir posakis radęsis: burboniškos ausys.

Kiti išaugo visu kūnu. Iš tų ir kilo milžinai, o iš jų — Pantagriuelis[15].

Pirmasis buvo Chalbrotas,
jam gimė Sarabrotas,
jam gimė Faribrotas,
jam gimė Hurtalis, kuris buvo smarkus sriubų valgytojas ir viešpatavo tvano laikais,
jam gimė Nemrodas,
jam gimė Atlantas, kuris laiko pečiais atrėmęs dangų, kad nenugriūtų,
jam gimė Galijotas,
jam gimė Erikas, kuris išrado lošimo kauliukus,
jam gimė Titas,
jam gimė Orionas,
jam gimė Polifemas,
jam gimė Kakas,
jam gimė Etionas, kuris pirmasis susigriebė piktligę, nes per vasaros kaitras negėrė nieko šalto, kaip liudija Bartakimas[16],
jam gimė Enkeladas,
jam gimė Kėjas,
jam gimė Tifonas,
jam gimė Aloėjas,
jam gimė Otas,
jam gimė Egeonas,
jam gimė Briarėjas, kuris turėjo šimtą rankų,
jam gimė Porfirijas,
jam gimė Adamastoras,
jam gimė Antėjas,
jam gimė Agatonas,
jam gimė Poras, su kuriuo kariavo Aleksandras Didysis,
jam gimė Arantasas,
jam gimė Gabara, kuris pirmas sugalvojo užgėrimus,
jam gimė Galijotas Sekundilietis,
jam gimė Ofotas, kuris turėjo baisiai ilgą nosį ir galėjo gerti tiesiai iš bačkos,
jam gimė Artachėjas,

jam gimė Oromedonas,
jam gimė Gemagogas, kuris sugalvojo butelius smailiais riestais galais,
jam gimė Sizifas,
jam gimė titanai, iš kurių kilęs Heraklis,
jam gimė Enakas, didelis meistras pašalinti nuo rankų karpas,
jam gimė Fjerabrasas, kurį nugalėjo Olivjė, Prancūzijos peras, Rolando draugas,
jam gimė Morganas, kuris pirmasis pasaulyje lošė kauliukais, užsidėjęs akinius,
jam gimė Frakasas, apie kurį rašė Merlinas Kokajis,
jam gimė Feragas,
jam gimė Musėgaudis, kuris pirmas sugalvojo rūkyti jautienos liežuvius kamine, nes pirma juos žmonės sūdydavo,kaip ir kumpius,
jam gimė Grumstarijys,
jam gimė Gaišlys,
jam gimė Vėjavaikis, kurio kiaušiniai buvo epušiniai, o varpa šermukšninė,
jam gimė Šienėda,
jam gimė Miglapūtys,
jam gimė vėjagaudis,
jam gimė Galeo, butelių išradėjas,
jam gimė Mirlangas,
jam gimė Galafras,
jam gimė Blukis,
jam gimė Roboastras,
jam gimė Sortibrantas Konembrietis,
jam gimė Briulantas Monmirietis,
jam gimė Briujeras, kurį nugalėjo Ožjė Danas, Prancūzijos peras,
jam gimė Mabrenas,
jam gimė Tižlius,
jam gimė Kuinas,
jam gimė Rupliagalis,
jam gimė Granguzjė,
jam gimė Gargantiua,
jam gimė kilnusis Pantagriuelis, mano valdovas.

Aš numanau, kad, perskaitę šią vietą, jūs visai pamatuotai imsite abejoti ir klausti: kaip čia gali būti, kadangi per tvaną juk visi žmonės

žuvo, išliko tik Nojus ir dar septyni asmenys, kurie draug su juo plaukė laive, ogi to Hurtalio jų tarpe visai nebuvo?

Klausimas, be abejo, prasmingas ir ne iš piršto laužtas, bet atsakymas patenkins jus, jei tik mano šulai galvoje neišklibę. Kadangi manęs anuo metu dar nebuvo, tai pasiremsiu žydų masoretais[17], Šventojo rašto tyrinėtojais, dideliais šmaikštuoliais ir gudruoliais: jie sako, kad tikrai to Hurtalio nebuvo Nojaus laive; jis nebūtų nė tilpęs, nes buvo pernelyg didelis; bet jis ant laivo sėdėjo raitas, viena koja šen, kita ten, kaip maži vaikai kad jodinėja ant medinių arkliukų arba kaip tas jaučiaragis šveicaras nuo Berno, nukautas prie Marinjano, kad jodinėjo raitas ant didžiulės armotos[18],— tai buvo puikus žirgas, smagus ir geros išbėgos. Taigi jis buvo pirmas po dievo to laivo gelbėtojas, nes vairavo jį, saugojo, kad neapsiverstų, ir kojomis kreipė kur norėjo, nelyginant eldiją vairu. Tie, kurie buvo viduje, padavinėjo jam valgyti pro kaminą, ir valgydino gerai, sočiai, nes buvo jam dėkingi už jo geradarystes, ir šnekučiavosi su juo, kaip Ikaromenipas su Jupiteriu, pasak Lukiano liudijimo[19].

Ar supratote viską gerai? Na, tai išgerkite padorų mauką, tik neatskiesto. O jei netikite, tai, anot priežodžio, aš irgi netikiu.

Apie baisiojo Pantagriuelio gimimą

PERSKYRIMAS II

Kai Gargantiua turėjo keturis šimtus, keturiskart po dvidešimt ir dar keturiasdešimt ketverius metus, jam gimė sūnus Pantagriuelis. Jo moteris Badbeka[20], amaurotų karalaitė iš Utopijos[21], mirė gimdydama, nes vaikas buvo toks neregėtai didelis ir sunkus, jog negalėjo išeiti į šviesą, nenudusinęs motinos.

Jei norite suprasti, dėl kurių priežasčių ir kuriais sumetimais vaiką pakrikštijo šituo vardu, turite žinoti, kad tais metais visoje Afrikoje buvo didžiausia sausra, kuri truko trisdešimt šešis mėnesius, tris savaites, keturias dienas, trylika valandų ir dar su trupučiu, lietaus nelijo nė lašo, o saulė taip kaitino, kad žemė kepte iškepė,— nė pranašo Elijo laikais labiau nedegino kaip tada, ir nebeliko žemėje medžio, kuris turėtų lapų ar žiedų. Žolė nurudavo, upės išdžiūvo, šaltiniai iš-

seko; žuvys, vargšės, nebetekusios savojo gaivalo, klajojo po šalį ir rėkė siaubingai; paukščiai krito iš oro, nes jame drėgmės nebeliko; vilkai, lapės, elniai, šernai, danieliai, kiškiai, triušiai, žebenkštys, kiaunės, barsukai ir kiti žvėrys bei žvėreliai tysojo laukuose išsižioję, nebegyvi. Į žmones buvo tiesiog gaila žiūrėti. Jie klaikinėjo iškišę liežuvius, nelyginant kurtai, šešias valandas vaikę kiškius; daug kas šoko į šulinius, kiti lindo karvėms į pilvą, tikėdamiesi rasti ten pavėsį, ir tuos Homeras vadino *alibantais*[22]. Visame krašte sustojo gyvenimas. Skaudu buvo matyti, kaip žmonės stengėsi gelbėtis nuo šitos rykštės; bažnyčiose reikėjo saugoti šventą vandenį, kad viso neišsamstytų; ponai kardinolai, su šventuoju tėvu pasitarę, išleido potvarkį, kad vienam žmogui to vandens nebūtų duodama daugiau kaip po vieną kartą. Ir jei užėjote į bažnyčią, tai matėte po keliasdešimt vargšų ištroškėlių, sekiojančių paskui vandens dalintoją, išžiojusių burnas, laukiančių, kaip tas nedoras turčius[23], gal teks koks lašelis, ir bijančių, kad tiktai nenulašėtų veltui. O, kokia palaima buvo tam, kas turėjo tais metais vėsų ir gėrybių pilną rūsį!

Vienas filosofas[24], gvildenęs klausimą, kodėl jūros vanduo sūrus, sako, kad kai Febas leido savo sūnui Faetonui pasivažinėti žėrinčiuoju vežimu, tai sūnus, prastas važiuotojas, nemokėjo laikytis ekliptinės linijos tarp dviejų saulės sferos atogrąžų, iškrypo iš kelio ir pasidavė taip arti žemės, jog nuo karščio perdžiūvo visi tie kraštai, virš kurių jis lėkė, ir degte išdegė didelis dangaus ruožas,— jį filosofai vadina *Via lactea*[25], o prasčiokai švento Jokūbo keliu, nors įžymiausieji poetai rašo, kad kaip tik tenai nulašėjo Junonos pienas, kai ji žindė Heraklį,— taigi žemė, pernelyg įkaitusi, smarkiai išprakaitavo ir atidavė tą prakaitą jūroms, ir todėl jūrų vanduo sūrus, kaip ir kiekvienas prakaitas, kuo jūs lengvai galit persitikrinti: reikia tiktai paragauti ar savo pačių prakaito, ar brantininkų, kai gydytojai juos priverčia prakaituoti,— man tai vis tiek, darykit kaip norit.

Panašiai atsitiko ir anais metais, nes vieną penktadienį, kada žmonės sujudo karštai melstis, ėjo procesijas ir tik traukė litanijas bei psalmes, maldaudami visagalį viešpatį dievą, idant teiktųsi atsižvelgti savo malonės akimi į jųjų bėdą,— aiškiai visi pamatė, kaip verčiasi iš žemės dideliausi vandens lašai, lyg tarytum koks žmogus smarkiai prakaituotų. Vargšai labai tuo džiaugėsi, kaip kokiu naudingu sau daiktu, nes vieni sakė, kad ore nebelikę nė truputėlio drėgmės, iš kurios galėtumei laukti lietaus, užtat žemė užpildanti šitą trūkumą. Kiti žmonės, mokytieji, kalbėjo, kad tai esąs antipodų lietus, apie kurį pasa-

kojęs Seneka ketvirtojoje *Questionum naturalium*[26] knygoje, rašydamas apie Nilo kilmę ir šaltinius; tačiau jie visi klydo, nes kai po procesijos norėjo tos rasos pasirinkti ir atsigerti ligi soties, tai pasirodė, jog ten buvo sūrymas, dar bjauresnis ir sūresnis nei jūros vanduo.

Ir štai kaip tik todėl, kad Pantagriuelis[27] gimė tą pačią dieną, tėvas jam parinko tokį vardą, nes *panta* graikiškai reiškia „viskas", o *griuel* agarėnų kalba reiškia „ištroškęs"; suprasti reikia taip, kad, viena, jo gimimo dienoje visas pasaulis buvo baisiai ištroškęs ir, antra, kad tėvas pranašiškai numatė, jog sūnus vieną gražią dieną taps visų ištroškusiųjų viešpačiu, ką jam tuoj pat patvirtino kitas ženklas, daug akivaizdesnis.

Mat kai jo motina Badbeka atgulė gimdyti, o bobutės priėmėjos laukė kūdikio, tai pirmiausia iš jos įsčių išėjo šešiasdešimt aštuoni mulų varovai, ir jie kiekvienas vedė už apinasrio mulą, apkrautą druskos maišais, paskui išėjo devyni vienakupriai, nešini rūkytais kumpiais ir jautienos liežuviais, septyni dvikupriai, nešini unguriais, paskui išvažiavo dvidešimt penki vežimai, prikrauti česnakų, porų, svogūno galvučių ir svogūno laiškų,— net bobutės išsigando; bet kai kurios iš jų kalbėjo taip:

— O, kiek čia skanių daiktų! Tokių užvalgius, norisi vyno. Tai geras ženklas. Gersim, kad bent gerta būtų!

Joms taip bešnekučiuojant, atsirado Pantagriuelis, visas gauruotas kaip meška, užtat viena iš jų ir pasakė, tarsi pranašiškos dvasios įkvėpta:

— Gimė plaukuotas — vadinasi, darys didžius darbus ir, jei nenumirs, ilgai gyvens.

Kaip Gargantiua gedėjo savo žmonos Badbekos

PERSKYRIMAS III

Kas labiausiai apstulbo ir sutriko, kai gimė Pantagriuelis? Ogi jo tėvas Gargantiua. Kai pamatė, kad jo moteris Badbeka nebegyva, o gimė sūnus Pantagriuelis, toks gražus ir toks didelis, tai nebesižinojo nei ką sakyti, nei ką daryti, ir juoba nesusigaudė, ar jam verkti, kad mirė pati, ar juoktis iš džiaugsmo, kad sūnų turi. Ir tam, ir tam jis

turėjo loginių argumentų, ir kaip tik dėl to krimtosi, nes labai gerai mokėjo argumentuoti *in modo et figura*, bet nesugebėjo padaryti išvados, tad ir puldinėjo it pelė spąstuose, ir tąsėsi it vanagas, įkliuvęs į žabangas.

— Verkti? — kalbėjo jis.— Taip. O kodėl? Gi žmonelė pasimirė, mieliausia, geriausia iš visų pasaulyje. Niekad jos nebepamatysiu, niekad nebeturėsiu,— nuostolis neapsakomas! O dieve mano, kuo aš tau nusidėjau, kad šitaip mane baudi? Ko nepasiėmei manęs pirma — juk gyventi man be jos viena kankynė! Vai Badbeka, mano brangiausioji, mano mieliausioji, mano putyte mažutyte (o toji buvo jai trijų margų ir dviejų ašmainių ploto), mano saldžiausioji, mano gardžiausioji, mano klumpaite, mano kurpaite, niekad aš jau nebepamatysiu tavęs! Ak vargše Pantagriueli, nebeturi tu savo gerosios mamulės, savo penėtojos, savo globotojos brangiausios! Ak mirtie klastingoji, kaip piktai, kaip žiauriai man padarei, kad atėmei tą, kuri verta buvo nemirtingumo!

Tuos žodžius kalbėdamas, jis baubė kaip karvė, bet, prisiminęs Pantagriuelį, vėl ūmai išsiviepė džiaugsmu.

— Cho cho, mano mažiuli,— kalbėjo jis,— pimpaliuk tu mano, bambliuk mano mielas, koks tu caculis! Ir kaip aš privalau dėkoti dievui, kad man davė tokį šaunų sūnelį, tokį linksmutį, tokį žvitrutį, tokį dailučiuką! Cho cho cho cho, kaip gera! Išgerkim! Šalin liūdesys! Duokit geriausiojo vyno, plaukit stiklines, klokit staltieses, vykit laukan šunis, kurkit židinį, žibinkit žvakes, uždarykit duris, paraikykit plonai duonos, duokit ubagams, ko prašo, ir tegu sau eina! Še palaidinį, apsivilksiu švarką — kitaip nepritinka vaišinti kūmutes.

Sulig tais žodžiais pasigirdo litanija ir gedulingos giesmės, kunigai lydėjo jo pačią į kapus, tad jo šnekesys nutrūko, mintys šovė į kitą pusę.

— Viešpatie dieve, negi vis dar turiu liūdėti? Baisiai nemalonu; aš nebe jaunikaitis, aš jau pradedu senti, o čia orai nelabai kokie, gali koks karštis prikibti; tiesiog galvoj negera. Bajoro žodis[28] — verčiau mažiau verkti, o daugiau gerti! Žmona numirė — taip, betgi, dievaži (*da iurandi!*[29]), nebeprikelsiu jos savo ašaromis; jai gera dabar, ji bent jau danguj, o gal dar kur geriau; ji meldžiasi už mus; ji laiminga, jos nebekamuoja mūsiškos bėdos ir sielvartai. Ir mūsų visų laukia tas pats, tai dieve padėk gyventi likusiesiems! Man reikia galvoti apie kitą pačią. Žinot, ką jūs padarykit,— kreipėsi jis į bobutes priėmėjas,— (kur jos pasidėjo? Moterėlės mielos, aš nematau jūsų): eikit

visos į laidotuves, o aš tuo tarpu čionai pasupsiu sūnų, nes mane labai kankina troškulys ir aš bijau, kad nesusirgčiau; tiktai pirma ir jūs išgerkit po gerą mauką, tas eis jums į sveikatą, tikėkite manimi, duodu žodį.

Moterys jo paklausė, nuėjo į laidotuves ir gedulingas pamaldas, o vargšas Gargantiua liko rūmuose. Čia jis sukūrė epitafiją žmonos antkapiui, kuri skambėjo taip:

Kilni Badbeka mirė nelauktai,
Gimdydama. Maniau, lengviau tas daros.
Lyg išraižytas medis jos veidai,
Stuomuo ispanės, pilvas it šveicarės.
Tegu jos dievas nuo dangaus nevaro,
Nerūstauja už nuodėmes menkas.
Ji mirė, nieko blogo nepadarius,
Tą dieną, kai nukako į dausas.

Pantagriuelio vaikystė

PERSKYRIMAS IV

Skaitydamas senųjų istoriografų ir poetų veikalus, aš randu, jog daug kas yra atėję į šį pasaulį itin keistais būdais, kuriuos būtų per ilga čia apsakinėti. Pasiskaitykit Plinijaus VII knygą, jei turit laisvo laiko. Tačiau niekur jūs nebūsit girdėję tokių stebuklų kaip apie Pantagriuelį, nes tiesiog sunku patikėti, kaip jis per trumpą laiką suaugo į kūną ir jėgą. Heraklis — menkniekis prieš jį; tiesa, dar lopšyje gulėdamas, anas nusmaugė du žalčius, bet tie žalčiai buvo nedideli ir nupiepę, o Pantagriuelis, dar kūdikėlis tebebūdamas, pridarė pasibaisėtinų dalykų.

Čia aš nesiimsiu dėstyti, kaip vienu pradėjimu jis išžįsdavo keturis tūkstančius šešis šimtus karvių, nei kaip visi meistrai iš Somiūro Anžu provincijoj, iš Vildjė Normandijoj ir iš Bramono Lotaringijoj dirbo jam košvirį puodą, nei kaip tą košę paskui sukrėsdavo jam valgyti į didžiulę akmeninę rėčką, kuri ir dabar dar tebestovi Burže priešais rūmus,— beje, vaiko dantys jau tada buvo tokie aštrūs ir stiprūs, jog iškando tos rėčkos šoną, kas ir dabar aiškiai matyti.

Kartą, apyryčiais, kai jam padavė žįsti karvę (nes kitokių žindyvių jis niekuomet neturėjo, kaip istorija sako), Pantagriuelis ištraukė iš vystyklų vieną ranką, čiupo tą karvę už kojos ir nuvalgė jai du spenius ir pusę pilvo su visom jeknom ir inkstais; būtų ir visą surijęs, bet karvė ėmė baubti kaip vilkų pjaunama, tai sulėkė žmonės ir atėmė ją iš Pantagriuelio; tik neapsižiūrėjo, kad koja liko jo rankoje, ir jis skaniai sugraužė ją nelyginant dešrą, o kai norėjo atimti kaulą, tai jis gurkt nurijo ir tą it kormoranas žuvelytę, o paskui ėmė vapėti: „Kanu, kanu, kanu" — mat jis dar nelabai mokėjo kalbėti, bet jau stengėsi pasakyti, kad jam skanu ir kad gerai būtų gauti daugiau. Tai matydami namų tarnai surišo jį storiausiais lynais, tokiais, kokius veja Teno mieste druskai į Lioną vežti arba kokiais „Fransuazos" laivas rišamas Graso uoste, Normandijoj.

Tik šit vienąsyk ištrūko didžiulė meška, kurią augino tėvas, ir atbėgusi ėmė laižyti jam veidą, nes auklės nebuvo kaip reikiant nušluosčiusios burnytės, tai jis išsiveržė iš tų lynų taip pat lengvai kaip Samsonas iš filistinų raiščių, čiupo ponią mešką, sudraskė ją į gabalus it viščiuką ir gardžiai sumaumojo dar šiltutėlę.

Gargantiua baiminosi, kad sūnus ko nepasidarytų, ir liepė nukalti keturias storas geležies grandines jam pririšti, o lopšį gerai iš abiejų pusių atramomis suremti. Iš tų grandinių viena dabar yra La Rošelėje — vakare ją ištempia tarp dviejų didelių uosto angos bokštų, antra Lione, trečia Anžere, o ketvirtą velniai nusinešė surišti Liuciferiui, kuris tuo metu siuto dėl dieglio, įsimetusio į pilvą,— mat per pusryčius buvo suvalgęs keptą teismo antstolio dūšią. Galite, vadinasi, drąsiai tikėti tuo, ką teigia Nikola de Lira[30], komentuodamas vieną Psalmių knygos vietą, kur parašyta: *Et Og regem Basan*[31], būtent, kad tasai Ogas dar mažas buvęs toks stiprus ir stamantrus, jog reikėdavę jį rišti geležies grandinėmis lopšyje. Dėl to Pantagriuelis gulėjo ramiai, tykiai, nes sutraukyti geležies grandines ne taip lengva, juoba kad lopšyje neužteko vietos rankoms gerai iš peties sujudinti.

Bet štai kas atsitiko per vieną didelę šventę, kai jo tėvas Gargantiua kėlė šaunią puotą visiems savo kunigaikščiams. Manau, kad visi rūmų pareigūnai buvo labai užsiėmę puotos ruoša ir nebuvo kas pasirūpina vargšu Pantagriueliu, jį tiesiog užmiršo. Ką gi daro vaikelis?

Ką jis daro, mano mieli? Nagi paklausykite.

Jis pamėgina sutraukyti grandines rankomis, bet nieko neišeina — per stiprios. Tada jis taip ima spardytis, jog išlaužia lopšio galą, nors

tas padirbtas iš storo rąsto, septynių ketvirtainių sprindžių storumo, po to iškiša kojas, šiaip taip išsliuogia iš lopšio ir pasiekia pėdomis žemę, o tada pasispiria gerai ir atsistoja, nešinas tuo lopšiu ant kupros nelyginant vėžlys, kopiantis į sieną; į jį žiūrint, rodosi, kad tai didelis laivas, kokių penkių šimtų tonų talpos, atsistojęs ant vieno galo.

Šitaip jis įžengia į salę, kur eina puota, ir tiek ryžtingai, jog visiems baisu pasidaro; kadangi tačiau jam rankos surištos, tai jis nieko negali pasiimti valgyti, tik vargais negalais prisilenkia ir pačia burna sužebelioja kokį kąsnį. Tėvas, tai matydamas, sumeta, kad vaikelį, matyt, užmiršo papenėti, ir liepia atraišioti grandines; jam pritaria kunigaikščiai ir visi kiti puotos dalyviai, o Gargantiua rūmų gydytojai sako, kad jei vaiką laikysi ir laikysi lopšyje, tai paskui visą gyvenimą kamuosis inkstų akmenimis.

Tada vaikelį paleido iš grandinių, pasodino, pripenėjo gerai, o jis iš piktumo taip pylė kumščiu į patį vidurį lopšio, jog tas išlakstė į penkis šimtus tūkstančių gabalų, ir apskelbė, jog niekad daugiau į lopšį nebeguls.

Apie kilniojo Pantagriuelio žygius jaunose dienose

PERSKYRIMAS V

Taip Pantagriuelis augo diena į dieną ir tarpo bežiūrint, o tėvas — žinot, kaip tėvas — tik džiaugėsi vien. Jis padirbdino mažyčiui arbaletuką, kad turėtų kuo paukščiukus šaudyti,— dabar tasai yra žinomas kaip didysis Šantelio arbaletas. Paskui tėvas išsiuntė jį mokytis ir jaunų dienų leisti.

Ir nuvažiavo Pantagriuelis į Puatjė mokslų eiti, ir daug dalykų išmoko. Ten jis matė, kad moksleiviai tarpais turi laisvo laiko, bet neišmano, kaip jį sunaudoti, ir jam pagailo jų. Vieną gražią dieną nuo milžiniškos uolos, kurios vardas Paslurdenas, atlupo jis didelį akmenį, gal kokių dvylikos ketvirtainių sieksnių didumo ir keturiolikos sprindžių storio, ir užkėlė jį lengvai ant keturių akmens šulų vidury lauko, kad moksleiviai turėtų ką veikti, kai nenusitveria kito darbo: jie galėsią sau laipioti ant to akmens ir ten kelti banketus, prisinešę butelių, kumpių ir paštetų, ir raižinėti savo vardus kišeniniais peiliukais. Nuo to laiko šis akmuo ir vadinamas Pakeltuoju akmeniu. Tų dalykų atmi-

nimui dabar kiekvienas, kas nori būti imatrikuliuotas Puatjė universitete, būtinai turi atsigerti iš Arklio šaltinio Krutelėje, aplankyti Paslurdeną ir užlipti ant Pakeltojo akmens.

Vėliau, skaitydamas gražias savo protėvių kronikas, jis rado, kad Žofrua Liuzinjanas[32], pravarde Žofrua Didžiadantis, jo uošvės marčios dėdės žento vyresniosios sesers pusbrolio senolis, esąs palaidotas Majezė, tad paėmė kartą atostogų ir, kaip padorus žmogus, išvyko aplankyti jo kapo. Pasivadino dar kai ką iš draugų ir traukė iš Puatjė per Legiužė, kur aplankė taurųjį abatą Ardijoną, per Liuzinjaną, per Sansė, per Selį, Kolonžą, Fontenė le Kontą, kur pasveikino mokslingąjį Tirako[33], o jau iš ten pasiekė Majezė ir aplankė minėtojo Žofrua Didžiadančio mauzoliejų; čia, pamatęs jo portretą, Pantagriuelis išsigando, nes velionis buvo atvaizduotas kaip baisiai nuožmus vyras, betraukiąs kardą iš makšties, ir ėmė teirautis, kodėl taip. Vietiniai kanauninkai jam pasakė, jog nesą kitos priežasties kaip ta viena, kad

Pictoribus atque poetis etc.,[34]

žodžiu, kad dailininkai ir poetai galį sau vaizduoti ką tinkami ir kaip tinkami. Jis tačiau nesitenkino jų atsaku ir tarė:

— Jis taip atvaizduotas ne be reikalo, aš įtariu, kad prieš mirdamas jis yra patyręs kokią nors skriaudą ir reikalauja, idant giminės atkeršytų už jį. Turiu išsiteirauti smulkiau ir padaryti kas pridera.

Po to jis nebegrįžo į Puatjė, o panorėjo aplankyti kitus Prancūzijos universitetus, tad nuvyko į La Rošelę, o iš ten jūra pasiekė Bordo, bet nerado čia nieko, kas stropiai mokytųsi, tik nešikai stropiai skėlė kortomis.

Iš čia nuvyko į Tulūzą, ten gerai išmoko šokti ir fechtuotis abiem rankom, kaip įprasta šio universiteto studentų tarpe; ilgiau betgi nepanorėjo būti šiame mieste, kai pamatė, kad studentai čirškina ant ugnies savo profesorius gyvus[35] nelyginant rūkytas silkes, ir tarė:

— Neduok dieve man tokios mirties — aš jau ir taip visą laiką trokštu, tai kur dar čia ant ugnies kaisti!

Daugiau jis nuvyko į Monpeljė, rado tenai puikių Mirvo vynų ir smagią kompaniją. Jau buvo beketinąs studijuoti mediciną, bet vėl pagalvojo, kad gydytojų darbas pernelyg varginantis ir nelinksmas, o jie patys velniškai smirdi klizmomis.

Dar buvo manęs studijuoti teisę, bet, matydamas, kad teisininkų čia tesama trijų nususių ir vieno numukusio, iš to miesto išėjo. Pakeliui per nepilnas tris valandas apžiūrėjo Gardo tiltą ir Nimo amfite-

atrą, kuris, šiaip ar taip, atrodo greičiau dievų nei žmonių kūrinys. Nusigavo į Avinjoną ir, nė trijų dienų tenai nepabuvęs, įsimylėjo, nes čia, popiežiaus krašte, moterys labai jau mielai žaidžia „pasiporuotinį“.

Tai matydamas, jo pedagogas Epistemonas[36] ištempė jį iš Avinjono ir nuvedė į Valansą, Dofinė žemėje, bet pamatė, kad ir čia mokslas nelabai kam galvoj, be to, miesto padaužos muša studentus, kas jam labai nepatiko; šit vieną gražų sekmadienį, kai visi šoko mieste, vienas studentas irgi užsimanė pašokti, o tie padaužos nedavė. Pantagriuelis, tai pamatęs, nuvijo juos iki pat Ronos krantų ir norėjo prigirdyti, bet tie pasislėpė — sulindo kaip kurmiai po žemėmis ir nusirausė per varsną po Ronos upe. Urvas ir dabar ten matyti.

Pantagriuelis išvyko ir iš ten, žengė tris žingsnius, šoko vieną šuolį ir atsidūrė Anžere. Čia jam labai patiko, ir būtų viešėjęs ilgiau, jei nebūtų išvijęs maras.

Taip jis atvyko į Buržą. Čia ilgesnį laiką studijavo teisės fakultete ir turėjo iš to daug naudos, bet sakydavo kartais, kad įstatymų knygos, jo akimis žiūrint, esančios lyg gražus aukso rūbas, stebuklingai puošnus ir prabangus, tik su mėšlinais pridurkais.

— Matot,— aiškindavo jis,— nėra pasaulyje tokių gražių, tokių išdailintų, tokių tobulų knygų kaip Pandektų[37] tekstai; o jų pridurkai, Akursijaus glosos[38], yra toks nevalyvas, toks šlykštus ir sudvisęs daiktas — vienos šiukšlės ir bjauratis.

Iš Buržo nuvyko į Orleaną. Ten rado daugybę netašytų studentų, kurie iškėlė jam šaunias sutiktuves; jis trumpu laiku išmoko iš jų mušti sviedinį taip gerai, jog tapo to žaidimo meistru, nes tenykščiai studentai daug mankštinasi šioje srityje. Jie nusiveždavo jį į Salas rutulio ritinti. O kai dėl studijų, tai jis ne per daug suko sau galvą, idant skaitymas kartais nepakenktų regėjimui, juoba kad vienas dėstytojas sakydavo, jog regėjimui nieko nesą kenksmingesnio kaip akių ligos.

Vieną gražią dieną, kai Pantagriuelis gavo teisės licenciato laipsnį, vienas jo pažįstamas studentas, kuris mokslo kiek turėjo, kiek ne, bet užtat puikiai gebėjo šokti ir sviediniu žaisti, parašė to universiteto licenciatų aptartį ir devizą šiais žodžiais:

Daiktadėty sviedinėlis,
Tiesioj rankoj raketėlė,
Ant pakaušio kepurėlė.
Trypia linksmas ir vikrus
Teisės daktaras orus.

Kaip Pantagriuelis sutiko vieną limuzinietį, kuris darkė savo gimtąją kalbą

PERSKYRIMAS VI

Sykį, nebeatmenu kada, Pantagriuelis su draugais išėjo po vakarienės pasivaikščioti už miesto vartų, į Paryžiaus vieškelį. Ten jis sutiko dailų studenčioką ir pasisveikinęs klausė jį:

— Iš kur ateini, prieteliau, tokiu laiku?

— Iš almamatrinės, šlovingos ir garsingos akademijos, kuri vadinasi Lutecija.

— Ką tai galėtų reikšti? — tarė Pantagriuelis vieną iš savo žmonių.

— Tai reiškia,— pasakė tasai,— iš Paryžiaus.

— Vadinasi, ateini iš Paryžiaus? — tarė Pantagriuelis.— Na, o kaip ten jūs leidžiate laiką, ponai studentai, tame Paryžiuje?

Studentas atsakė:

— Mes transfretuojame Sekvaną sulig dilukuliu ir krepuskuliu, mes deambliuojame per miestą kompitus ir kvadrivijus, mes despumuojame Latiumo žemės verbocinaciją ir, kaip tikrų tikriausi amorabundai, kaptuojame omniapsisprendžiančios, omniformuojančios ir omnigeneruojančios moteriškosios lyties benevolenciją. Kartkarčiais mes vizituojame lupanarus ir venerinėje ekstazėje inkalkuojame savo veretrus kuo giliausiai į tų amikabilisimų meretrikulių pudendas, daugiau kauponizuojame meritoriškas tabernas, tokias kaip „Eglės agurkas“, „Tvirtovė“, „Magdalena“ ir „Mulas“, valgome ten vervecines spatulas, perforuotas petrozilijomis, o jei fortūnos lėmimu užpuola pekunijos raritas arba penurija mūsų kapšiukus ir jie tampa gryni nuo kaldinto metalo, tai mes už tą, kas suvalgyta ir išgerta, paliekame šeimininkui užstatą — savo kodeksus ir vestimentus ir laukiame tabelarijaus iš tėvynės larų ar penatų.

Į tai Pantagriuelis tarė:

— Kas čia velnias per kalba? Dievaži, tu esi koks nors eretikas.

— Seinjore, ne,— tarė studentas,— nes kai tik iliuceskuoja nors minimaliausias aušros truputėlis, aš libentisimai migruoju į kurią nors iš taip gražiai architektūrizuotų bažnyčių ir ten, apsišlakstęs liustraliniu vandeniu, sukramtau kąsnelį mūsų sakrifikulių prekacijos, atbūg-

niju horarines prekules ir tuo būdu nusiplaunu ir nusivalau nuo savo animos visas noktiurnines šlykštybes. Aš reveruoju olimpikolius, veneruoju latriališkai aukščiausiąjį Astripotentą, diliguoju ir redamuoju savo artimą, servuoju dekalogo nuostatus ir, kiek leidžia mano jėgų fakultas, nedisceduoju nuo jų nė per ungvikulį. Beje, veriformiškas yra dalykas, kad kadangi Mamona nesupergurgituoja į mano lokulus, tai ir aš nesu pernelyg greitas supereroguoti eleemosynas tiems egenams, kurie hostiatyviai rankioja savo stipus.

— Velnias parautų! — tarė Pantagriuelis.— Ką jis čia vapalioja, tas glušas? Ar tik jis, beregzdamas tą velnionišką šnekalą, nenori mums akių apdumti?

Į tai vienas iš jo palydovų tarė:

— Senjore, šis gudreiva, matyt, nori mėgdžioti paryžiečių kalbėseną, bet iš tikrųjų tik lupa kailį lotynų kalbai ir tariasi esąs panašus į Pindarą; jam atrodo, kad jis bus didelis prancūzų oratorius, jei paniekins įprastinę žmonių kalbą.

Pantagriuelis paklausė:

— Tai tiesa?

Studentas atsakė:

— *Signor missere,* mano genijus nėra taip aptus natus į tai, ką sako šis flagicioziškas nebulonas,— lupti kutikulą mūsų gališkajai vernakulai, bet viceversiškai aš operuoju ir enituoju per veles ir remus, kad ji būtų lokupletuota ir padaryta latinikomiška.

— Dievaži,— tarė Pantagriuelis,— aš tave pamokysiu kalbėti; bet pirma sakyk man: iš kur tu esi?

Į tai studentas atsakė šitaip:

— Primarinė mano avų ir atavų kilmė buvo indigeni Lemovikų regione, kame amžinu atilsiu ilsisi hagiotatas šventas Marcialis.

— Suprantu,— tarė Pantagriuelis.— Tu esi grynas limuzinietis, o čia paryžiečiu apsimetei. Eik šen, duosiu tau už tai pylos!

Ir čiupo jį už gerklės, sakydamas:

— Tu maitoji lotynų kalbą, dabar aš tave pamaitosiu — gyvam kailį nudirsiu.

Tada vargšas limuzinietis taip prabilo:

— Oi ponaiti, ar pasiutai! Vai šventas Marciali, gelbėk! Och, nebegaliu, paleisk tu mane, kad tave perkūnas, jau netveria mano kūnas!

Į tai Pantagriuelis tarė:

— Dabar kalbi žmoniškai.

Ir jį paleido, nes vargšas limuzinietis pilnas kelnes prileido, o tos jo kelnės neturėjo ištisinio dugno, užpakaly buvo praskiepas. Pantagriuelis sušuko:

— Na ir kvapelis gi tavo! Po velnių, tu ropių ėdike, tai užsmardinai!

Ir paleido. O limuzinietis atminė šiuos įvykius visą gyvenimą, ir tiek jį smaugė troškulys, jog sakėsi nuolat jaučiąs, kaip Pantagriuelis gniaužia jam gerklę, o po keleto metų numirė, vargšas, Rolando mirtimi[39]; čia mes matome dievo rūstybės pirštą, kuris podraug rodo, kaip teisingai sakė anas filosofas Aulo Gelijaus knygoje[40]: reikia kalbėti žmoniškai, kaip visų įprasta, ir, anot Oktaviano Augusto, vengti nesuprantamų žodžių taip uoliai, kaip laivininkas kad vengia povandeninių uolų.

Kaip Pantagriuelis atvyko į Paryžių ir kokių gražių knygų buvo švento Viktoro bibliotekoj

PERSKYRIMAS VII

Prisistudijavęs Orleane, Pantagriuelis sumanė aplankyti didįjį Paryžiaus universitetą. Prieš išvykdamas betgi sužinojo, kad netoli Orleano, palei švento Aniano bažnyčią, esąs įsmegęs į žemes neapsakomai didelis varpas, gulįs ten jau du šimtai keturiolika metų, ir jokia galybe neįmanoma jo iškelti, nes baisiai sunkus; jau išmėginę visas priemones, kokias siūlo Vitruvijus, *De architectura,* Albertis, *De re aedificatoria,* Euklidas, Teonas, Archimedas, net Heronas, *De ingeniis*[41], ir niekas nepadėję. Pantagriuelis nuolankiai išklausė nuolankų minėtojo miesto piliečių ir gyventojų prašymą ir nusprendė tą varpą išimti ir pakabinti varpinėje.

Ir tikrai, nuėjo jis į tą vietą, kur varpas žemėse buvo, ir iškėlė jį mažyliu pirščiuku taip lengvai lyg skambalėlį, rišamą prie medžioklinio vanago kojos. Prieš kabindamas jį varpinėn, Pantagriuelis susimanė padaryti miestui pramogą — vaikščiojo visomis gatvėmis, varpu rankoje nešinas, ir skambino, o miestiečiai labai džiūgavo; tačiau iš to pasidarė didelė negerovė, nes kai jis taip vaikštinėjo gatvėmis ir skambino, visas gerasis Orleano vynas sugižo ir pasigadino[42]. Žmonės tą

sužinojo kitą naktį, nes kas tik gėrė sugižusio vyno, tas paskui nesitvėrė troškuliu, tik spjaudėsi vien, krenkštė ir sakė:

— Matai, ką padarė Pantagriuelis,— gerklė kaip druskos išėsta!

Po šito savo žygio Pantagriuelis su palydovais nukeliavo į Paryžių. Kai tik jis pasirodė, tuoj visi to miesto gyventojai sulėkė jo žiūrėti — jūs gi žinote, kad paryžiečiai yra kvaili iš prigimimo, ir kvaili visais punktais bei straipsniais. Sulėkė ir žiūri nustėrę, ir baiminasi gerokai, kad jis kartais nenubogintų jų teismo rūmų kur nors į nuošalio kampą, kaip jo tėvas kitados kad iškabino Dievo motinos katedros varpus ir užrišo juos ant kaklo savo kumelei.

Pabuvęs čia kurį laiką ir gerai pastudijavęs visus septynis laisvuosius menus[43], jis pasakė, kad Paryžius esąs geras miestas gyventi, bet prastas mirti, nes švento Inocento kapinių elgetos[44] numirėlių kaulais šildąsi užpakalius. O švento Viktoro biblioteka[45] labai jam patiko, ypač kai kurios knygos, kurių sąrašą čia paduodame, ir *primo:*

Bigua salutis.

Bragueta juris.

Pantofla decretorum.

Malogranatum vitiorum[46].

Teologijos raizginys.

Pamokslininkų šluotelė, sutaisyta Veltėdžio.

Dramblio kankolai didvyriams.

Vyskupų durnaropės.

Marmotretus, De baboinis et cingis, cum commento d'Orbellis.

Decretum Universitatis Parisiensis super gorgiasitate Muliercularum ad placitum[47].

Šventos Gertrūdos apsireiškimas vienai Puasi vienuolei, gimdančiai kūdikį.

Ars honeste petandi in societate, per M. Ortuinum[48].

Atgailos garsytninkas.

Kragai, *alias* Kantrybės batai.

Formicarium artium.

De brodiorum usu et honestate buteliandi, per Silvestrem Prieratem, Jacospinum[49].

Žmogaus mulkinimai teismo rūmuose.

Notarų krepšys.

Santuokos reikmenys.

Kontempliacijos žaizdras.

Teisės pliurpalai.
Vynas šankintojas.
Rykštė, genanti prie sūrio.
Decrotatorium scholarium.
Tartaretus, De modo cacandi[50].
Romos fanfaros.
Bricot, De differentiis sriubarum[51].
Drausminimas per užpakalį.
Ragų laužymas su kuntapliu.
Trikojis geroms mintims mąstyti.
Didžiadvasiškumo katilas.
Nuodėmklausių kabliukai.
Klebonų apsisprigtavimai.

Reverendi Patris Fratris Lubini, Provincialis Bavardiae, De croquendis lardonibus, libri tres.

Pasquilli, Doctoris marmorei, De capreolis cum artišokibus comedendis tempore Papali ab Ecclesia interdicto[52].

Švento Kryžiaus atradimas, misterija šešiems asmenims, vaidinama šelmystės meistrų.

Akiniai Romos lankytojams.
Majoris, De modu faciendi dešrorum[53].
Prelatų dūdmaišis.
Beda, *De Optimitate žarnokum*[54].
Advokatų skundas dėl kyšių reformos.
Įgaliotinių krevezonės.
Žirniai su taukais, *cum commento.*
Kapšiukas, išsipūtęs nuo indulgencijų.
Praeclarissimi juris utriusque Doctoris, Maistre Graibšti Denarolupiki, De lopinandis Glossae Accursiane pliurpalis Repetitio enucidiluculidissima.

Stratagemata Francarchieri iš Banjolė.
Franctopinus, De re militari, cum figuris Tevoti.
De usu et utilitate lupandi equos, autore M. Nostro de Quebecu[55].
Kunigužių tamsumas.
M. N. Rostocostoasilakojis, De garstytibus post prandium servienda, lib. quatuordecim, apostilati per M. Vaurrillonis[56].
Jaunikio išpirka.
Questio subtillissima, utrum Chimera, invacuo bombinans, possit

comedere secundas intentiones, et fuit debatuta per decem hebdomadas in concilio Constantiensi[57].

Advokatų ėdrumas.

Terlementa Scoti[58].

Šikšnosparniški kardinolų perukai.

De Calcaribus removendis decades undecim, per M. Albericum de Rosata.

Ejusdem, De castramentandis crinibus, lib. tres[59].

Antuano de Levo[60] įsiveržimas į Brazilijos žemę.

Marforii Bacalarii cubantis Romae, De pelendis mascarendisque Cardinalium mulis[61].

To paties, Atkirtis tiems, kurie teigia, kad popiežiaus mulas ėda tik nustatytomis valandomis.

Pranašystė, que incipit „Silvi Mašnabilis", balata per M. N. Sapaliorum.

Boudarini episcopi, De emulgentiarum profectibus eneades novem, cum privilegio papali ad triennium, et postea non[62].

Mergelių maivynės.

Plynadugnės našlės.

Vienuolių kokliušas.

Kaip tėvai celestinai burbuliuoja poterius.

Elgetaujančių vienuolių rinkliavos.

Kaip sukčiai dantimis kalena.

Teologų spąstai.

Mokslų magistrų kurpalis.

Okamo[63] parankiniai su maža tonzūra.

Magistri N. Dešragrauženst, De grabellationibus horarum canonicarum, lib. quadraginta.

Cullebutatorium conftratriarum, incerto autore[64].

Besočių skrybėlės.

Ispaniška smarvė, ištaurinta brolio Inigo.

Vaistas nuo kirmėlių bliūdlaižiams.

Poiltronismus rerum Italicarum, autora magistro Bruslefer.

R Lullius, De paikystibus principum.

Callibistratorium caffardiae, auctore M. Jacobo Hocstratem, hereticometra.

Karštaveislio, *De Magistro nostrandorum Magistro nostratorumque bufetis, lib. octo galantissimi*[65].

Kaip išleidžia vėją bulistai, kopistai, skriptoriai, abreviatoriai, referendarijai ir datarijai, pagal Regio aprašymą.
Šimtmetinis kalendorius podagrikams ir venerikams.
Maneries braukendi kaminorum, per M. Eccium[66].
Kromininkų kilpos.
Vienuolių gyvenimo saldybės.
Košeliena iš davatkų kogalvių.
Kaukių istorija.
Grašiagaudžių elgetavimai.
Oficijolų žabangos.
Iždininkų aitvarai.
Niekatauškatorium Sophistarum.
Antipericatametanaparbeugedamphicribrationes merdicantium[67].
Eilėkalių sraigė.
Alchemikų dumplės.
Aukų rinkėjų dvilinkaliežuvavimai, sulasinėti brolio Seratiso.
Religijos kamanos.
Varpininkų plaštakos.
Senatvės ranktūriai.
Bajorų brizgilai.
Beždžionių poteriai.
Dievobaimingumo grandinės.
Metų ketvirčio viralas.
Politinio gyvenimo piesta.
Atsiskyrėlių vėduoklė musėms baidyti.
Nuodėmklausių kapišonas.
Pasileidusių brolių triktrakas.
Tauzilla, De vita et honestate Dabitarum.
Lyripipii Sorbonici moralisationes, per M. Lupoldum[68].
Išėdos pakeleivingiems.
Stiprinamieji vaistai gerai pageriantiems vyskupams.
Tarrabalationes Doctorum Coloniensium adversus Reuchlin[69].
Barškučiai damoms.
Martingalinės kelnės trizniams.
Vaikytinum Pakalikorum, per F. Šleivapadim.
Atviraširdiškumo naginės.
Velniukų ir kipšuičių maskaradas.
Žersono, *De auferibilitate Pape ab Eccelsia*[70].
Rogutės gavusiems mokslo laipsnius ir titulus.

Jo. Ditebrodii, De terribilitate excommunicatiorum, libellus acephalos.

Ingeniositas invocandi diabolos et diabolas, per M. Guingolfum[71].

Bigosas amžinosios maldos broliams.

Maurų šokis eretikams.

Gajetano ramentai.

Šlapsnukio, *doctoris cherubici, De origine davatkarum et veidmainorum ritibus, lib. septem*[72].

Šešiasdešimt devyni brevijoriai, smarkiai įtaukę.

Apie storus penkių elgetaujančiųjų ordinų dūblius.

Kaip lupti eretikams kailį, ištrauka iš *Geltono bato*, įmurdyto į *Angeliškąją sumą*[73].

Vadovas sąžinės painėms išpinklioti.

Apie pilvočius teismų pirmininkus.

Apie abatų asiliškumus.

Sutoris adversus quemdam, qui vocaverat eum graibštatorem, et quod graibštatores non sunt damnati ab Ecclesia.

Cacatorium medicorum[74].

Astrologijos kaminbraukis.

Campi Clysteriorum, per S. C.[75]

Kaip aptiekoriai padeda išleisti vėją.

Kaip chirurgai bučiuoja į sėdimąją.

Justinianus, De cagotis tolendis.

Antidotarium animae.

Merlinus Coccaius, De Patria Diabolorum[76].

Kai kurios šitų knygų jau išspausdintos, o kitos dar spausdinamos tauriame mieste Tiubingene.

Kaip Pantagriuelis, būdamas Paryžiuje, gavo laišką nuo savo tėvo Gargantiua, ir to laiško nuorašas

PERSKYRIMAS VIII

Pantagriuelis, kaip matote, ėjo mokslus itin uoliai ir didelę iš to turėjo naudą, nes į savo galvą galėjo krauti kaip į dvidugnę skrynią,

o atmintis jo buvo dvylikos bačkų talpumo. Šitaip besidarbuodamas, gavo jis vieną dieną nuo tėvo laišką, kurį žemiau ir paduodame:

„Numylėtas sūnau mano,

Iš visų dovanų, malonių ir prerogatyvų, kuriomis aukščiausiasis visa ko darytojas viešpats visagalis apdovanojo ir išpuošė žmonių prigimtį pačioje pradžioje, toji man atrodo ypatingiausia ir tobuliausia, per kurią mūsų prigimtis, kad ir mirtinga būdama, gali įgyti tam tikrą nemirtingumą ir savo praeinančiojo kelio bėgyje įamžinti savo vardą ir savo sėklą. O šitai įvyksta per įpėdinystę, einančią iš teisėtos moterystės. Tuo mums anaiptol negrąžinama tai, kas buvo prarasta per nuodėmę, padarytą mūsų pirmųjų tėvų, kuriems buvo pasakyta, jog kadangi nepaklausė dievo sutvėrėjo įsakymo, tai mirs, o per mirtį bus į nieką paverstas ir tasai puikus pavidalas, kuriuo žmogus buvo sutvertas.

Tačiau sėkla sklinda ir išlieka, vaikuose gyvena tai, kas žūva tėvuose, o anūkuose tai, kas sunyksta vaikuose, ir taip eis per amžių amžius, iki paskutinio teismo valandos, kada Jėzus Kristus atiduos dievui tėvui savo karalystę, jau nurimusią, nebepasiekiamą nuodėmės nei sutepties pavojui, nes tuomet liausis visoks gimimas ir gedimas ir baigsis nuolatinis elementų kitimas, kadangi bus atėjusi ir įvykusi ilgai lauktoji ramybė, ir visi daiktai pasieks savo tikslą ir savo galą.

Taigi ne be tikro ir teisingo pamato aš siunčiu dėkas viešpačiui dievui, savo laikytojui, kad jis suteikė man galią regėti savo žilą senatvę pažįstant tavo jaunystėje, nes kada jo valia, kuri viską rikiuoja ir tvarko, mano siela skirsis su šia žmogiškąja buveine, aš žinosiu, jog mirštu ne visiškai, o tik pereinu iš vienos buveinės į kitą, kadangi tavyje ir per tave aš išliksiu savo regimuoju pavidalu šiame pasaulyje, gyvuosiu ir toliau, visa ką regėsiu ir bendrausiu su padoriais žmonėmis ir bičiuliais, kaip buvau pratęs: tasai mano bendravimas iš dievo malonės ir su jo padėjimu buvo tegu ir ne be nuodėmės, tą išpažįstu (nes mes nusidedame visi ir nuolat maldaujame dievą atleisti kaltes), tačiau be priekaišto.

Užtat, kadangi tavyje toliau gyvena mano kūno paveikslas, tu nebūtumei laikomas mūsų pavardės nemirtingumo sargu ir apsauga, jei taipogi nespindėtų tavyje ir sielos gražieji savumai, ir menkas man tebūtų džiaugsmas matyti, jog tik prasčiausioji mano dalis, būtent kūnas, tavyje gyvuoja, o geriausioji dalis, būtent siela, kurios dėka mūsų giminės vardas žmonių yra laiminamas, būtų išsigimusi ir išpras-

tėjusi; šitai aš kalbu ne iš nepasitikėjimo tavo dora, kuria esu daugsyk persitikrinęs, o iš noro tave suraginti juo stropiau žengti dorybių keliu. Ir, nūnai rašant šiuos žodžius, man rūpi ne tiek stiprinti tave doroje, kiek skatinti, idant pasidžiaugtumei, jog taip gyveni ir gyvenai ligi šiol, ir idant išlaikytumei šitokius savo nusistatymus būsimuosiuose laikuose.

Šiam dalykui užbaigti galbūt pravers tau priminti, kad dėl tavęs aš nieko negailėjau, o dariau tavo labui viską taip, lyg man šiame pasaulyje nebebūtų nieko brangesnio kaip vien dar gyvam pamatyti tave visko pertekusį ir tobulą tiek dorybėmis, tiek gražiu gyvenimu ir išmintimi, taip pat ir visokiu laisvam ir padoriam žmogui pritinkančiu žinojimu, ir tokį tave palikti po mirties, idant būtum kaip veidrodis, atspindintis mane, tavo tėvą, ir jei tas atspindėjimas nebus nei toks šaunus, nei toks pilnas, kokio aš norėčiau, tai vis tiek esu tikras, kad tokio tu sieksi.

Bet nors palaiminto atminimo velionis mano tėvas Granguzjė darė ką tik įmanydamas, kad aš tobulai išeičiau visus politinius mokslus, ir nors mano triūsas ir pastangos visiškai atitiko jo troškimus, netgi viršijo, vis dėlto, kaip ir tu pats puikiai supranti, laikai tuomet buvo nei tokie patogūs, nei tokie palankūs mokslams kaip nūnai, ir aš negalėjau tokios gausybės gerų mokytojų turėti, kokius turi tu.

Laikai tebebuvo tamsūs, vis tebejutom pragaištį ir negandus, užneštus gotų[77], kurie norėjo sunaikinti visą gerą raštiją; tačiau, dievui padedant, švietimas per mano amžių atgavo vertę ir garbę ir dabar yra iškilęs į tokias aukštybes, jog aš vargiai begalėčiau būti priimtas į pirmą klasę, tarp mažų vaikelių, nors brandos amžiuje buvau (ir ne be pamato) laikomas mokyčiausiu savo laikų žmogumi. Aš taip sakau ne iš noro tuščiai pasigirti, nors, tau rašydamas, galėčiau tai daryti, kaip rodo pavyzdžiai — Marko Tulijaus knyga *Apie senatvę* ir Plutarcho sentencijos veikale *Kaip galima save girti, nesukeliant pavydo,* o tik todėl, kad noriu tau parodyti, kaip labai tave myliu.

Dabar atgyja visi mokslai, atgimsta kalbos: graikų, kurios nemokant gėda laikyti save apsišvietusiu žmogumi, hebrajų, chaldėjų, lotynų; dabar veikia spaustuvės, tokios geros, taip dailiai dirbančios, išrastos mano amžiuj dievo įkvėpimu, kai tuo tarpu šaunamieji pabūklai, atvirkščiai — velnio patarimu sugalvoti. Pasaulis pilnas mokytų žmonių, labai išsilavinusių mokytojų, labai gausingų bibliotekų, ir man rodos, kad nei Platono, nei Cicerono, nei Papiniano[78] laikais nebuvo tokių patogumų studijuoti, kokius matome nūnai, ir nuo

šiol jau nelengva bus rasti sau vietą ar draugiją tam, kas nebus prideramai nugludintas Minervos dirbtuvėje[79]. Matau, dabarties galvažudžiai, budeliai, valkatos ir arklininkai yra mokytesni negu mano laikais daktarai ir pamokslininkai.

Ką ir besakyti, jeigu moterys ir mergaitės — ir tos siekia šviesaus mokslingumo garbės ir dangiškojo peno. Taip šit ir aš pats, tokio amžiaus būdamas, gavau mokytis graikų kalbos, kurios, tiesa, neniekinau ir seniau kaip Katonas[80], bet tik neturėjau laiko išmokti, kai jaunas buvau; tai mielai dabar mėgaujuosi Plutarcho *Pamokymais,* gražiais Platono *Dialogais,* Pausanijo *Aprašymais* ir Atenėjo *Senienomis*[81], laukdamas tos valandos, kada dievas, mano sutvėrėjas, teiksis pašaukti mane ir lieps palikti šią žemę.

Todėl, mano sūnau, primenu tau, idant savo jaunas dienas apverstumei taip, kad kuo daugiausia pasiektumei moksluose ir dorybėse. Tu esi Paryžiuje, tu už mokytoją turi Epistemoną, tad šis pastarasis gyvo žodžio pamokymais, o anas girtinais pavyzdžiais tegu tave turtina ir šviečia.

Aš laukiu ir trokštu, kad tu tobulai išmoktumei kalbų: pirmiausia — graikų, kaip Kvintilianas[82] liepia, paskui lotynų, o daugiau — hebrajų, idant šventąsias knygas perskaitytum, taip pat chaldėjų ir arabų[83], ir kad išsiugdytumei puikų stilių, sekdamas Platonu, kai mokysies graikiškai, ir Ciceronu — lotyniškai. Taip pat tenebūnie istorinio įvykio, kurio tu nelaikytumei atmintyje; čia tau padės Kosmografija, sudaryta tų, kurie tokias knygas rašo.

Laisvųjų menų — geometrijos, aritmetikos ir muzikos — aš tave šiek tiek pralavinau, kai buvai dar mažas, penkerių šešerių metų,— varykis toliau pats; ir iš astronomijos tau pridera žinoti visus pagrindinius dalykus; astrologijos pranašystes ir Lulijo meną palik nuošaly, nes tai tik mulkinimai ir tušti plepalai.

Iš civilinės teisės, aš norėčiau, kad mokėtum atmintinai gražiuosius tekstus ir man juos filosofiškai išdėstytum.

O kai dėl gamtos reiškinių pažinimo, tai norėčiau, kad imtumeis jų su didele smalsa; kad nebūtų tokių marių, upių nei šaltinių, kurių žuvys tau liktų nepažįstamos; kad visi paukščiai ore, kad visi medžiai, krūmai ir uogienojai girioje, visos žolės žemėje, visi metalai, slypį gelmių įsčiose, visi brangakmeniai Rytų ir Pietų šalyse — viskas kad būtų tau žinoma.

Daugiau, tu kruopščiai ir nuolatos skaityk knygas, rašytas graikų, arabų ir lotynų gydytojų, neniekink nė talmudistų bei kabalistų, o

nuolat dalyvaudamas skrodimuose išmok tobulai pažinti tą mikrokosmą, kuris vadinasi žmogus. Kasdien po keletą valandų skirk Šventajam raštui, pirma graikiškai perskaityk *Naująjį testamentą* ir apaštalų *Laiškus*, paskui hebrajiškai *Senąjį testamentą*.

Žodžiu, žiūrėk man, kad prisipildytumei žinių savo visus aruodus; mat veikiai prieis tas laikas, kada tu baigsi augti ir bręsti į vyrus, ir tada reikės atsisveikinti su knyginio darbo ramybe ir rimtimi, gausi mokytis žirgu jodinėti ir ginklą vartoti, idant galėtumei ginti mano namus ir eiti į pagalbą mūsų draugams, jei kartais juos pultų piktadariai.

Ir dar aš noriu, kad nedelsdamas imtumei tikrinti save, kiek jau esi pasiekęs moksluose, o šitai tu geriausiai galėsi atlikti, jei stosi į disputus visose mokslo srityse, viešai, su visais ir prieš visus, taipogi jei lankysiesi pas didelio išsilavinimo žmones, kurių yra tiek Paryžiuje, tiek ir kitur.

Bet kadangi, anot protingojo Saliamono, išmintis į nedorą sielą neina, o mokslas be sąžinės yra vien pragaištis sielai, tai tu privalai dievą garbinti, jį mylėti ir jo bijoti, į jį kreipti visas savo mintis ir visas savo viltis, o per tikėjimą, pagrįstą gerais darbais, būk prie jo prisirišęs taip stipriai, idant niekad nuodėmė tavęs nuo jo neatskirtų. Saugokis kreivų šio pasaulio kelių. Neatverk savo širdies tuštybei, nes šis gyvenimas yra praeinantis, o dievo žodis tveria amžinai. Būk paslaugus savo artimui ir mylėk jį kaip pats save. Gerbk savo mokytojus. Venk draugystės su žmonėmis, į kuriuos nenorėtumei panašus būti, ir žiūrėk, kad nenuleistumei niekais iš dievo gautų malonių. O kai įsitikinsi, kad esi jau perėmęs visus tenykščius mokslus, grįžk pas mane, idant dar spėčiau tave pamatyti ir suteikti tau savo palaiminimą prieš mirdamas. Mano sūnau, mūsų išganytojo ramybė ir malonė tebūnie visada su tavimi. Amen.

Rašyta Utopijoj, septynioliktą kovo.

Tavo tėvas

GARGANTIUA."

Gavęs ir perskaitęs šį laišką[84], Pantagriuelis tiek sujudo ir įsigeidė lavintis, jog, matydami, kaip jis mokosi ir kiek išmoksta, būtumėt tarę, kad jo siela ryja knygas lyg ugnis sausus žagarus — toks buvo jo veržlumas ir godumas.

Kaip Pantagriuelis sutiko Panurgą, kurį paskui mylėjo visą gyvenimą

PERSKYRIMAS IX

Kartą Pantagriuelis, vaikštinėdamas užmiesty palei švento Antano vienuolyną ir šnekučiuodamas bei filosofuodamas su savaisiais ir vienu kitu studentu, sutiko gražaus stoto ir visomis kūno linijomis labai išvaizdų vyrą, kuris betgi buvo įvairiose vietose žiauriai sudaužytas ir taip apdraskytas, jog atrodė ką tik šunims iš nasrų ištrūkęs arba po Peršo krašto obelis laipiojęs[85].

Lig tik jį pamatęs, Pantagriuelis tarė saviesiems:

— Matote tą žmogų, kur ateina nuo Šarantono tilto? Duodu žodį, jis nėra tikras vargeta, o vien likimo lėmimu šiuo tarpu nuskurdęs, nes, spręsdamas iš veido, galiu jus užtikrinti, kad gamta jį leido turtingą ir kilnų, tik visokie nuotykiai, kurių neišvengiamai turi smalsūs žmonės, įstūmė jį į tokį neturtą ir stygių.

Ir kai jis atėjo ties jais, užkalbino:

— Prieteliau, prašyčiau jus stabtelėti ir pasakyti, ko jus klausiu; jūs nesigailėsit, nes turiu didelį norą jums pagal išgales padėti nedalioj, kurioj, matau, esate, kadangi man jūsų labai gaila. Tad, prieteliau, sakykite man: kas esate? Iš kur einate? Kur keliaujate? Ko ieškote? Ir kuo jūs vardu?

Tasai atsakė jam vokiškai:

— *Juncker, Gott geb euch Glück unnd hail. Zuvor, lieber Juncker, ich las euch wissen, das da ir mich von fragt, ist ein arm unnd erbarmglich din, unnd wer vil darvon zu sagen, welches euch verdrussich zu hoerem, unnd mir zu erzelen wer, vievol die Poeten unnd Orators vorzeiten haben gesagt in irein Sprüchen unnd Sentenzen, das die Gedechtnus des Ellends unnd Armuot vorlangst erlitten ist ein grosser Lust.*[86]

Į tai Pantagriuelis tarė:

— Prieteliau, aš nesuprantu tos marmalienės. Jei norite, kad jus suprastume, kalbėkite kuria kita kalba.

Tada keleivis į jį prašneko taip:

— *Al barildim gotfano dech min brin alabo dordin falbroth ringuam albaras. Nin porthzadilkin almucathim milko prin al elmim enthoth dal heben ensouim; kuthim al dum alkatim nim broth dechoth*

porth mim michais im endoth, pruch dal maisoulum hol moth danstrilrim lupaldas im voldemoth. Nin hur diavosth mnarbotim dal gousch palfrapin duch im scoth pruch galeth dal chinon, min foulchrich al conin butathen doth dal prim.[87]

— Ar jūs suprantat ką nors? — klausė Pantagriuelis savo palydovų.

Epistemonas tarė:

— Aš manau, kad čia yra antipodų[88] kalba; jos nė pats velnias nepermanys.

Tada Pantagriuelis tarė:

— Mano mielas, gal tie mūrai ir supranta, ką jūs šnekat, bet iš mūsų nė vienas ničnieko nesupranta.

Tada keleivis prakalbėjo šitaip:

— *Signor mio, voi videte per exemplo che la Cornamusa non suona mai, s'ela non a il ventre pieno; cosi io parimente non vi saprei contare le mie fortune, se prima il tribulato ventre non a la solita refectione, al quale e adviso che le mani et li denti abbui perso il loro ordine naturale et del tuto annichillati.*[89]

Į tai Epistemonas pasakė:

— Ir iš tos kalbos tiek naudos.

Tada Panurgas tarė:

— *Lard, gest tholb be sua virtiuss be intelligence ass yi body schal biss be naturall relutht, tholb suld of me pety have, for nature hass ulss egualy maide; bot fortune sum exaltit hess, and oyis deprevit. Non ye less viois mou virtiuss deprevit, and virtiusss men discrivis, for, anen ye lad end, iss non gud.*[90]

— Dar gražiau,— pasakė Pantagriuelis.

Tada Panurgas prašneko taip:

— *Jona andie, guaussa goussyetan hehar de erremedio, beharde, versela ysser lan da. Anbates, otoyyes nausu, ey nessassu gourray proposian ordine den. Non yssena bayta fascheria egabe, genherassy badia sadassu noura assia. Aran hondovan gualde eydassu nay dassuna. Estou oussyc eguinan soury hin, er darstura eguy harm, Genicoa plasar vadu.*[91]

— Ar tai tu čia, *Genicoa?* — tarė Eudemonas.

Tada prabilo Karpalimas[92]:

— Prisiekiu šventu Trenjanu, gi jūs esate škotas! Ar man tik taip pasigirdo?

Tuomet Panurgas tarė:

— *Prug prest strinst sorgdmand strochdt drhds pag brleland*

Gravot Chavygny Pomardiere rusth pkallhdracg Deviniere pres Nays; Bouille kalmuch monach drupp delmeupplistrincq dlend dodelb up drent loch minc stzrinquald de vins deres cordelis hur jocststzampenards.[93]

Į tai Epistemonas tarė:

— Ar jūs, prieteliau, kalbat krikščionių kalba, ar Patleno[94]? Ne, tai bus Žiburijos krašto kalba.

O Panurgas taip sakė:

— *Here, ie en sprerke ansers gheen taele, dan kersten taele: my dunct nochtans, al en seg u niet een wordt, mynen noot verklaart ghenonch wat ie beglere; gheest my unyt bermherticheyt yet waer un ie ghevoet mach zunch.*[95]

Į tai atsakė Pantagriuelis:

— Nė kiek ne aiškiau.

Į tai Panurgas:

— *Seignor, de tanto hablar yo soy candaso. Por que supplico Vostra Reverentia que a los preceptos evangeliquos, para que ellos movant Vostra Reverentia a lo qu'es de conscientia; y, sy ellos non bastarent para mover Vostra Reverentia a piedad, supplico que mire a la piedad natural, la qual yo creo que le movra como es de razon, y con esto non digo mas.*[96]

Tada Pantagriuelis atsakė:

— Gerai, mano mielas, aš nė kiek neabejoju, kad jūs puikiai kalbat bent keliomis kalbomis, bet pasakykit mums, ko jūs norit, tokia kalba, kurią mes galėtume suprasti.

Keleivis prakalbo taip:

— *Myn Herre, endog ieg inghen tunge talede, lygesom boeen, ocg uskuulig creatner! Myne Kleebon och myne legoms magerhed uudviser allygue klalig huvad tyng meg meest behoff girereb, som ser sandeligh mad och drycke: hwarfor forbarme teg omsyder offvermeg; och bef sel at gyffuc meg nogeth; aff huylket ieg kand styra myne groeendes maghe lygeruss son mand Cerbero en soppe forsetthr. Soa schal tue loeffue lenge ochlyck saligth.*[97]

— Man rodos,— tarė Eustenas[98],— kad šitaip kalbėjo gotai, o mes, jeigu būtų tokia dievo valia, taip kalbėtume anuo galu.

Tuomet keleivis tarė:

— *Adoni, scolom lecha. Im ischar harob hal habdeca, bemeherah thithen li kikar lehem, chancathub: „Laah al Adonai chonen ral".*[99]

Į tai atsakė Epistemonas:

— Dabar aš supratau puikiai, nes čia hebrajų kalba, ir jo ištarimas tikrai retoriškas.

Po to keleivis taip prakalbo:

— *Despota ti ny panagathe doiti sy mi uc artodotis? Horas gar limo analiscomenon eme athlios. Ce en to metaxy eme uc eleis udamos, zetis de par emu ha u chre, ce homos philologi pantes homologusi tote logus te ce rhemata peritta hyrparchin, opote pragma asto pasi delon esti. Entha gar anancei monon logi isin, hina pragmata (hon peri amphisbetumen) me phosphoros epiphenete.*[100]

— Ė,— tarė Karpalimas, Pantagriuelio liokajus,— čia graikiškai, aš supratau. Kaip tad yra? Ar tu esi gyvenęs Graikijoj?

Keleivis atsakė taip:

— *Agonou dont oussys vou denaguez algarou, nou den farou zamist vous mariston ulbrou, fousquez vous brol tambredaguez moupreton del goul houst, daguez nou croupys fost bardounnoflist nou grou. Agou paston tol nalprissys hourtou los ecbatonous, prou dhouquys brol panygou den bascrou noudous caguons goulfren goul oust troppassou.*[101]

— Atrodo, supratau,— tarė Pantagriuelis,— čia veikiausiai yra mano krašto — Utopijos — kalba, bent iš skambesio tikrai į ją panaši.

Jis buvo benorįs dar kažką pasakyti, bet keleivis tarė:

— *Jam toties vos per sacra perque deos deasque omnis obtestatus sum, ut, si qua vos pietas permovet, egestatem meam solaremini, nec hilum proficio clamans et ejulans. Sinite, quaeso, sinite, viri impii,*

quo me fata vocant

abire, nec ultra vanis vestris interpellationibus obtundatis, memores veteris illius adagi quo venter famelicus auriculis carere dicitur.[102]

— Meldžiamasis,— tarė Pantagriuelis,— o gal jūs kartais mokat prancūziškai?

— O kaipgi, senjore, moku, ir net labai gerai, ačiū dievui,— atsakė keleivis.— Tai yra mano gimtoji kalba, mano motinos kalba, nes mane pagimdė ir užaugino Prancūzijos sodas, tai yra Turenė.

— Kad taip, tai pasakykit, kuo jūs vardu ir iš kur ateinate,— tarė Pantagriuelis,— nes, garbės žodis, aš pamilau jus taip labai, jog jei tik jūs sutinkate su mano noru, aš nebepaleisiu jūsų niekad iš savo draugės, ir mudu sudarysim tokią pat neperskiriamą porą kaip kitados Enėjas ir Achatas[103].

— Senjore,— tarė keleivis,— tikras ir teisingas mano vardas,

gautas per krikštą, yra Panurgas[104], o keliauju nūnai iš Turkijos, kame buvau nelaisvėje nuo pat nelaimingo žygio į Mitilenę[105]. Ir aš mielai apsakyčiau savo nuotykius, dar nuostabesnius už Odisėjo, bet jeigu jau teikiatės priimti mane į savo draugę,— o aš mielai priimu jūsų pasiūlymą ir pareiškiu, jog niekad nuo jūsų nesitrauksiu, net jei susidėtumėt su pačiu velniu,— tai išsipasakojimams turėsim ligi valiai progų patogesniu laiku, nes šią valandą juntu neatidėliotiną poreikį pasistiprinti: dantys aštrūs, pilvas dykas, gerklė sausa, apetitas žvėriškas — viskas paruošta. Jei teiksitės visus šiuos mano įtaisus paleisti į darbą, tai turėsit gražų reginį — taip aš kirsiu. Tik, dėl dievo meilės, sakykit, kad greičiau duotų valgyti!

Tada Pantagriuelis paliepė vesti jį į butą, prinešti gausiai visokių valgių, ir buvo taip padaryta, ir jis prisišveitė atsakančiai tą vakarą, ir nuėjo gulti su vištomis, ir miegojo kitą dieną ligi pietų, o paskui — iš lovos vienu šuoliu vėl prie stalo.

Kaip Pantagriuelis išsprendė vieną baisiai neaiškią ir sunkią bylą, ir dar taip teisingai, jog jo sprendimas buvo pripažintas nuostabus

PERSKYRIMAS X

Pantagriuelis, gerai atsimindamas, ką tėvas jam rašė ir kalte galvon kalė, užsinorėjo sykį išbandyti savo žinias.

Tam tikslui jis davė visuose miesto kryžgatviuose paskelbti tezes, iš viso devynis tūkstančius septynis šimtus šešiasdešimt keturias, liečiančias daugiausia abejonių keliančius klausimus visose mokslo srityse.

Pirmiausia jis laikė disputą Šiaudų gatvėje[106], stojo prieš mokytojus, studentus ir šiaip oratorius ir visus sudorojo kaip šiltą vilną. Paskui Sorbonoje stojo prieš visus teologus, disputavo šešias savaites, nuo ketvirtos ryto iki šeštos vakaro kasdien, su dviejų valandų pertrauka pavalgyti ir pasistiprinti.

Čia dalyvavo didžiuma teismo rūmų ponijos, referentai, pirmininkai, tarėjai, Sąskaitybos rūmų pareigūnai, sekretoriai, advokatai ir kiti kitokie, o podraug su jais — ir miesto seniūnai, ir medicinos

profesoriai, ir kanonų teisės dėstytojai. Ir žinokit, kad dauguma iš jų smarkiai puolė Pantagriuelį, bet jis nieku pavertė visas jų gudrybes ir suktybes, surietė juos visus į ožio ragą ir parodė akivaizdžiai, kad jie tėra tik veršiai su togomis, ir daugiau nieko.

Tad visas miestas suūžė sujudo, ėmė kalbėti apie neišpasakytą jo mokytumą visi, net prastos moterėlės, skalbėjos, sąvadautojos, virėjos, turgininkės ir kitos tolygios,— jos, kai jis eidavo gatve, sakydavo: „Va, jis!" O Pantagriueliui tas patiko, panašiai kaip patiko Demostenui, Graikijos oratorių kunigaikščiui, kai viena susirietusi bobelė, rodydama į jį pirštu, pasakė: „Va, čia jis!"

Tad štai, kaip tik šituo laiku ėjo teismo rūmuose byla tarp dviejų didelių senjorų, kurių vienas, ieškovas, vadinosi de Palaiža, o antras, atsakovas — de Padauža, ir jų ginčas buvo toks sunkus ir taip supainiotas teisiškai, jog parlamento[107] rūmai tiek apie jį tesusigraibė, kiek apie senovinę vokiečių kalbą. Užtat karaliaus įsakymu buvo sušaukti keturi parlamentai, mokyčiausi ir riebiausi visoje Prancūzijoje, kartu su jais — didžioji karaliaus taryba ir visi žymiausieji universitetų dėstytojai, ir ne tik iš Prancūzijos, bet taip pat iš Anglijos ir iš Italijos, tokie kaip Jasonas, Filipas Decijus, Petras de Petronibus[108] ir daugybė kitų rabinistų[109]. Taip susirinkę, jie davė garo keturiasdešimt šešias savaites, bet neperkando riešuto — neperprato bylos tiek, kad galėtų jai pritaikyti nors kokį įstatymą, ir nuo to juos paėmė toks baisus apmaudas, jog visi niekingai pridėjo kelnes iš gėdos.

Beje, vienas iš jų, vardu Diu Duė[110], už kitus mokytesnis, prityresnis ir atsargesnis, sykį, kai visiems jau buvo smegenys paskliundom nuėjusios, prabilo taip:

— Ponai, jau daug laiko mes, čia susirinkę, nieko daugiau neveikiam, kaip tik pinigus leidžiam, o bylos sraute neužgriebiam nei dugno, nei krantų, ir juo ilgiau tą bylą tyrinėjam, juo mažiau ką besuprantam, o mums nuo to ir didi gėda, ir sąžinės apsunkinimas; aš matau, jog mes su ta byla tik nešlovę sau užsitrauksim, kadangi savo pasitarimuose tik niekus paistom. Tad, mano nuomone, reikėtų štai ką daryti. Jūs, be abejo, esat girdėję apie tą didį vyrą, magistrą Pantagriuelį, kurį visi pripažįsta už mokyčiausią žmogų, pralenkusį mūsų laikų žinijos lygį, kaip rodo jo disputai, laikyti viešai prieš visus. Aš manau, kad mes turėtume jį pakviesti ir pasitarti su juo apie šią bylą. Jeigu jau Pantagriuelis neįveiks jos, tai ir niekas pasauly nebeįveiks.

Su tuo mielai sutiko visi tarėjai ir daktarai.

Ir šit, nieko nebelaukę, nusiuntė žmogų jo pakviesti ir prašyti,

idant teiktųsi tą bylą iš panagių išknebinėti ir iškedenti ir pateikti jiems tokias išvadas, kokios būsiančios teisingos pagal jo įstatymų išmanymą, o podraug nusiuntė jam ir visus bylos popierius, visus ryšulius, kurių buvo tiek, jog vos panešė keturi stambūs neromyti asilai. Bet Pantagriuelis jiems taip pasakė:

— Ponai, o tie du senjorai, kurie bylinėjasi, ar dar tebegyvena?

Jam atsakė, kad taip.

— Tai kuriem velniam jūs čia man kišate tą visą šlamštą, tuos popierius ir nuorašus? — tarė jis.— Argi ne geriau paklausyti, kaip jie patys gyvu žodžiu išdėstys savo ginčo esmę, negu skaityti tas visas sapalynes — juk čia gi nieko daugiau nėra kaip tik akių dūmimai, velniškos Čepolos kautelos[111] ir teisės iškraipymai! Nes aš esu tikras, kad jūs ir visi tie, per kurių rankas byla ėjo, primeistravot kiek tik galėdami *pro et contra*, ir net ten, kur ginčo esmė aiški ir lengvai sprendžiama, jūs užtemdėt ją paikais ir neprotingais išprotavimais bei kvailomis nuomonėmis, sulasytomis iš Akursijaus, Baldo, Bartolo, de Kastro, de Imolos, Hipolito, Panormo, Bartakimo, Aleksandro, Kurcijaus[112] ir kitų senų pusgalvių, kurie niekad nesuprato nė paties menkiausiojo iš *Pandektų* įstatymų, nes buvo pelų maišai ir galvoj neturėjo nieko, kas būtina įstatymams permanyti. Juk visiškai tikras daiktas, kad jie nemokėjo nei graikų, nei lotynų kalbų, o tiktai gotų ir barbarų, o betgi įstatymai pradžioje buvo imami iš graikų, kaip jums liudija Ulpianas, *1. posteriori De orig. juris*[113], ir visi įstatymų tekstai yra pilni graikiškų sentencijų ir žodžių; paskiau įstatymai buvo rašomi lotyniškai, dailiausia ir puošniausia kalba visoje lotynų raštijoje, neišskiriant nei Salustijaus, nei Varono, nei Cicerono, nei Senekos, nei Tito Livijaus, nei Kvintiliano. Kaip tad gali tie seni mulkiai suprasti įstatymų tekstą, jeigu niekad nė matyti nėra matę knygos, parašytos gera lotynų kalba, ką aiškiai rodo jų stilius,— juk tai kaminkrėčių, virėjų ir virtuvės tarnų kalba, o ne teisės žinovų!

Daugiau, įstatymai juk yra išaugę iš moralinės ir natūralinės filosofijos, tai kaipgi juos supras tie mulkiai, kurie, dievaži, filosofijos nėra mokęsi nė tiek, kiek mano mulas? Arba imkim humanitarinius mokslus ir senovės bei istorijos pažinimą: šių dalykų išmanymo jie turėjo tiek, kiek rupūžė plunksnų, o juk teisiniuose tekstuose jų pilna, ir be jų įstatymo nesuprasi — tą aš įrodysiu kada nors išsamiau raštu.

Užtat jeigu norite mane supažindinti su šita byla, tai visų pirma sudeginkit visus tuos popierius, o antra — pašaukit čia tuodu bajorus,

kad patys stotų prieš mane, o aš, kai išklausysiu, ką jie sakys, tarsiu savo nuomonę be jokių gudravimų ir išsisukinėjimų.

Kai kurie iš jų buvo beimą prieštarauti — žinot juk, kad bet kurioje žmonių draugėje kvailų yra daugiau negu protingų, ir kad didesnioji dalis nusveria geresniąją dalį, kaip Titas Livijus kad sakė, kalbėdamas apie kartaginiečius. Tačiau minėtasis Diu Duė narsiai laikėsi savo, tvirtino, kad Pantagriuelis teisingai sako, kad visi tie sąrašai, apyrašai, šalių pareiškimai, raštiški atsikirtimai į pareiškimus, protestai dėl priešingos šalies liudininkų ir kitos panašios velniavos tėra tik priemonės įstatymams iškraipyti ir bylai nuvilkinti ir kad tegu kipšai juos griebia visus, jeigu neims bylų vesti kitaip, pagal evangelinę ir filosofinę teisybę.

Galų gale visi popieriai buvo sudeginti, o tie abu bajorai pašaukti atvyko ir stojo į teismą patys. Tada Pantagriuelis paklausė:

— Ar tai jūsų ši didelė byla?

— Taip, pone,— atsakė jie.

— Katras iš jūsų ieškovas?

— Aš,— atsiliepė senjoras de Palaiža.

— Tad, mano mielas, dėstykit savo ieškinį, viską ištisai, papunkčiui, tik teisingai, nes, kaip mane gyvą matot, jeigu pameluosit nors žodį, aš nuversiu jums galvą nuo pečių ir parodysiu, kad teismui ir teisingumui reikia sakyti vien teisybę. Užtat saugokitės, kad nė vieno žodžio nepasakytumėt nei per daug, nei per maža. Kalbėkit.

Kaip senjorai de Palaiža ir de Padauža dėstė savo bylą Pantagriueliui be advokatų

PERSKYRIMAS XI

Ir štai de Palaiža pradėjo savo kalbą šitokiais žodžiais:

— Maloningasis pone, tikra teisybė, kad viena moterėlė, mano dvaro tarnaitė, nešė į turgų kiaušinius...

— Užsidėkit skrybėlę, de Palaiža,— tarė Pantagriuelis.

— Labai dėkoju, maloningasis pone,— tarė senjoras de Palaiža.— Bet turiu pažymėti, kad ji ėjo tarp abiejų tropikų link zenito per

šešis auksinus ir pusę skatiko, kadangi Rifėjų kalnai tais metais pasirodė visiškai bergždi ir negimdė sukčių, nes labai maištavo niekatauškiai dėl vaido tarp burbeklių ir malūnan suvažiavusių vyrų, nes buvo sukilę šveicarai, kurių susirinko pulkų pulkai į Naujų metų sutikimą, kada sriubą dalina jaučiams, o raktelį nuo anglių podėlio gauna mergos, idant šunims įpiltų avižų.

Visą naktį, neatitraukdami rankos nuo puodo, jie tik siuntė žygūnus, raitus ir pėsčius, su įsakymais stabdyti laivus, nes siuvėjai iš vogtų skiaučių ketino siūti dūdą pridengti Okeano jūrai, kuri tuo metu buvo nėščia dideliu puodu kopūstų, kaip liudija šienpjoviai; gydytojai betgi tvirtino, kad iš jos šlapimo jie neturėjo akivaizdžių ženklų, jog ji netyčiomis privalgė kirvių su garstyčiomis, nebent tik jeigu ponai teisėjai duotų bemolio tonacijoj įsakymą sifiliui nebepulti daugiau šilkaverpių vikšrų, kadangi driskiai jau pradėjo šokti patrepsynę pagal savo birbynę — viena koja liepsnoj, galva šakumoj, kaip sakė gerasis Rago[114].

Tad štai, maloningieji ponai, dievas viską tvarko taip, kaip jam patinka, o per priešingą likimo pasipriešinimą vežėjas užvažiuoja botagu. Taip buvo ir grįžtant iš Bikokos[115], tada, kai gavo licenciatą magistras Antitas Kopūstgalvis su visu savo vėplumu, kaip sako kanonistai: *Beati vėpli, quoniam ipsi kvanklinebunt.*[116]

O kad užgavėnės tokios vėlyvos, tai tam, prisiekiu šventu Fiakru Brijiečiu, tėra viena priežastis, kad

Kai tik sekminės,
Ištuštėja piniginė.
Lietaus lašai
Nutildo vėtrą kaip matai.

Jei susitarsime, kad teismo antstolis nelaikys taikinio taip aukštai, jog raštininkas nebeįstengtų orbikuliariai laižyti sau pirštų, aptekusių žąsino plunksnomis, tai mes aiškiai pamatysime, kad kiekvienas imasi sau už nosies, nebent tik žiūrėtų perspektyvoj savo akimis į židinį, į tą vietą, kur kaba iškaba, skelbianti vyną su keturiasdešimčia lankų, kurie reikalingi dvidešimčiai priekabių, kad byla galėtų būti atidėta. Nebent galėtų būti toks atvejis, kad kas panorėtų kinkyti žagrę priešais jaučius, nes kas apsimauna išvirkščias kelnes, tam atmintis dažnai sušlubuoja. O šiaip tai dieve saugok Tibo Miteną nuo visokio pikto!

Tada Pantagriuelis tarė:

— Ramiau, mano mielas, ramiau, kalbėkit iš lėto ir be pykčio. Aš suprantu reikalą, varykite toliau.

— Taigi, maloningasis pone,— tarė de Palaiža,— mano jau minėta moterėlė, kalbėdama poterius, negali, dievaži, prisidengti apgaulingu fechtuotojo mostu, universitetinėmis privilegijomis, nebent tik angeliškai pasinertų į vandenį, prisidengusi būgnų septynake ir smarkiai smeigdama rapyra į tą vietą, kame parduodamos senos vėliavos, kurias vartoja flamandų tapytojai, kai užsimano gaudyti vėją lauke, ir aš tik stebiuosi, kaip tai žmonės nededa kiaušinių, jei taip puikiai geba juos perėti.

Čia norėjo įsiterpti ir kažką pasakyti senjoras de Padauža, bet Pantagriuelis jį nutildė taip:

— Po šimts perkūnų, kas gi tau davė žodį?! Aš iš kailio neriuosi, besistengdamas suprasti jūsų ginčą, o tu man trukdai! Tylėt, velniai rautų, tylėt! Prisikalbėsi, kai anas baigs. Varykit toliau,— tarė jis de Palaižai.— Ir neskubėkit.

— Turint galvoje,— kalbėjo de Palaiža,— kad pragmatinė sankcija apie tai nė užsiminti neužsimena ir kad popiežius palieka laisvę kiekvienam persti taip, kaip jam patinka, tik kad baltiniai neišeitų dryžiais, koks skurdas būtų pasaulyje, jei niekas nepasirašinėtų nešvankybių, o vaivorykštė, ką tik nušlifuota Milane vieversiukams perėti, sutinka, kad mano toji moterėlė išsisukiotų šlaunis, kadangi to reikalavo mažyčių žuvelių kuiliukai, kurie kaip tik nuo to laiko pasidarė reikalingi senų kuntaplių konstrukcijai suprasti.

O vis dėlto Žanas Veršis, jos pusbrolis nuo keršos ožkos, jai patarė nesikišti į tą reikalą, kur skalbiamas žlugtas, kad net putos tyška, bet pirma išalūnuoti popierių, kad net dūmai rūktų, nes

Non de ponte vadit, qui cum sapientia cadit[117],

turint galvoj, kad Sąskaitybos rūmų ponai nestos į teismą, šaukiami Vokietijos fleitų, iš kurių buvo pastatyti *Valdovų akiniai*[118], neseniai atspausdinti Antverpene.

Taigi štai, maloningieji ponai, ką gali padaryti netikusi atskaitomybė, o tuo naudojasi priešingoji šalis *in sacer verbo dotis*[119], nes, norėdamas išpildyti karaliaus valią, aš apsišarvavau nuo kojų iki galvos storos odos antpilviu, kadangi ketinau eiti pažiūrėti, kaip mano vynuogyno darbininkai pjaustosi savo aukštas kepures, kad lengviau būtų groti muzikos instrumentais, o oras tuo metu buvo truputį pavojingas, galėjo vidurius paleisti, užtat daugelis laisvųjų šaulių atsisakė eiti į

paradą, ir ne dėl to, kad kaminai buvo pakankamai aukšti pagal mūsų draugo Bodišono arklių staibių proporciją ir gruodo ligos apraiškas.

Dėl šios priežasties visame Artua krašte tais metais buvo labai daug sraigių, ir iš to turėjo šiokį tokį palengvėjimą ponai pintinių nešiotojai, nes visi tada gėrė paukščių pieną ligi nebenorėdami, sagas ant pilvo atsisagstę. Ir jei būtų mano valia, tai padaryčiau, kad visi turėtų gražų balsą: tada daug geriau sektųsi žaisti sviedinio žaidimus, ir visi tie gudrumėliai, kurių griebiamasi etimologizuojant batėlius su aukštais kulniukais, kur kas lengviau nuplauktų į Seną ir visada duotų naudą Malūnininkų tiltui, kaip kad jau seniai yra nustatyta Kanarijos karaliaus dekretu, laikomu šio teismo kanceliarijoj.

Todėl, maloningasis pone, aš prašau jūsų senjorystę išspręsti bylą pagal teisybę ir priteisti man visas išlaidas, nuostolius ir procentus.

Tada Pantagriuelis tarė:

— Ar jau daugiau nieko nebeturit pasakyti, mano mielas?

De Palaiža atsakė:

— Ne, maloningasis pone, išsakiau viską ligi amen ir nė žodžiu nenutolau nuo tiesos, tą aš laiduoju savo garbe.

— Dabar jūs, pone de Padauža,— tarė Pantagriuelis,— išsakykite visa, ką turite sakyti, tik trumpiau, bet nepraleiskite nieko, kas praverstų bylai nušviesti.

Kaip senjoras de Padauža dėstė savo bylą Pantagriueliui

PERSKYRIMAS XII

Tada senjoras de Padauža pradėjo kalbą tokiais žodžiais:

— Maloningasis pone, maloningieji ponai, jei žmonių neteisingumą būtų taip lengva regėti ir kategoriškai apspręsti kaip pamatyti musę piene, tai pasaulis — keturi jaučiai — nebūtų taip apgraužtas žiurkių, kaip dabar yra, ir daugelis ausų, kurios dabar apkramtytos gėdingiausiu būdu, būtų prie žemės, kadangi nors visa, ką teigia priešingoji šalis apie *factum*[120] pavidalą ir istoriją, yra papuošta tiesos plunksnomis, bet po rožių puodu, maloningieji ponai, slypi klastos, suktybės, visokios šelmystės.

Kaipgi aš galiu kęsti, jeigu tada, kai valgau savo užsidirbtą sriubą,

nieko blogo negalvodamas ir nesakydamas, ateina kas į mano namus, dūzgina ir kvaršina man smegeninę, groja man senobinius šokius ir dainuoja:

> Kas geria, valgydamas sriubą,
> Neprisikels, archangelo išgirdęs triūbą.

Ir — motina švenčiausioji! — kiek esame matę didžių karvedžių, kurie vidury mūšio lauko yra gavę gerokai lupti, kad padoriau suptųsi sūpuoklėse, grotų liutnia, dūduotų anuo galu ir dailiai šokinėtų lygioje vietoje!

Tačiau šiemet pasaulis visiškai padūko su lesterinėmis gelumbėmis: vienas prasigėrė, kitas prasilošė, ir jei teismas nepadarys tvarkos, tai nūnai bus taip sunku rinkti varpas laukuose, jog neužkaušus nieko neišeis. Jei kokia vargšė moteriškė eina į pirtį išsitrinti veido karvoliu arba nusipirkti žieminių batų, o policininkai ir miesto sargai gauna klizmos viralą arba vidurių išskyras iš griaudėjančios skylės, tai argi dėl to reikia nugnaibyti sidabrinių pinigų kraštus ir šutinti medinių skydų šutinį?

Kartais mes manome vienaip, o dievas duoda kitaip, o kada saulė nusileidžia, tai visi gyviai yra šešėlyje. Šiuos mano žodžius gali patvirtinti tokie žmonės, kurių liudijimu nedera abejoti.

Trisdešimt šeštaisiais metais aš pirkausi vokiškos veislės eržiliuką, aukštą ir striuką, itin gero plauko ir dailiai taškuotą, kaip tikino auksakaliai, ir vis dėlto notaras nedelsdamas paskelbė savo *cetera*[121]. Aš nesu tiek išsigudrinęs, kad gebėčiau dantimis mėnulį pasiekti, tačiau tame sviesto puode, kur buvo sudėti vulkaniniai padargai, kilo gandas, kad sūdyta jautiena privertė surasti vyną be žvakės, o jis buvo paslėptas maiše nuo anglių, apšarvuotas ir apkaustytas antkakčiu bei antšlauniais, kad geriau sektųsi kepti prasčiokišką valgį, tai yra avino galvą. Ir kaipgi teisingas yra priežodis, kad geras dalykas matyti juodas karves miško degėsiuose, kai lauki savo mylimosios. Aš tuo reikalu prašiau konsultacijos ponų teisės mokslininkų, ir jie man davė sprendimą pagal *frisesomorum*[122], būtent: nieko nėra geresnio kaip vasarą šienauti dalgiu rūsyje, gerai aprūpintame popierium, rašalu, plunksnomis ir peiliukais plunksnoms pasidrožti, dirbtais Lione prie Ronos, ir taip toliau, ir taip arčiau, nes jeigu pakinkytas arklys pasmirsta česnakais, tai rūdys ėda jam jeknas, ir tada nieko daugiau nelieka kaip tik spirti atgal pakreipus galvą, nujaučiant smagų pogulį po pietų. Štai kodėl druska dabar tokia brangi.

Maloningieji ponai, nemanykite, kad minėtoji moterėlė išties prarijo garnį plačiasnapį iš noro padidinti savo kraitį, kaip teismo antstolis sako, ir kad dešra perėjo per palūkininkų mašnas, ir nėra geresnio būdo apsidrausti nuo žmogėdrų kaip paimti svogūnų kasą, surištą trimis šimtais ropių, ir truputį jautienos žarnotaukių, geriausios prabos, kokią tik turi alchemikai, gerai ištepti ir paskrudinti jų kurpes, patarškinti, pabarškinti, dar pridėti grėblių padažo, o po to paslėpti kokiame kurmiarausyje, tik gerai saugoti lašinius.

Ir kai žaidžiate kauliukais, jeigu jums nesiseka, kiekvieno metimo krinta vis ne tas, ko norite, tai paimkite damą[123], paguldykite ant lovos kraštelio, paišdykaukite su ja tirlirli tirlirlia, išgerkite ligi dugno, *depiscando varlibus*[124] iš visų dailiai koturnuotų kurpaičių; tai bus mažiems žąsiukams, ką tik išriedėjusiems, kurie žaidžia gesytinį ir laukia, kol bus galima kalti metalą ir tirpinti vašką angliško alaus gėrėjams.

Tie keturi jaučiai, apie kuriuos kalbame, turėjo kiek trumpoką atmintį — kas tiesa, tai tiesa; tačiau jie, kai panorėjo išmokti gamą, nepabijojo nei kormorano, nei Savojos anties, o geri mano krašto žmonės turėjo didžių vilčių, jie sakė: „Šitie vaikai užaugs į puikius algorizmo meistrus, tai bus mums teisės rubrika". Mes būtinai turime sugauti vilką, kai tveriame tvorą aplink tą vėjinį malūną, apie kurį kalbėjo priešingoji šalis. Tačiau didysis klastorius[125] jiems pavydėjo ir čiupo už pakalos vokiečiams, kurie plunijo kaip šėtonai: „*Herr, trink, trink*!"[126] — ir tegu keičiasi figūromis, nes nėra jokio pamato tvirtinti, kad Paryžiuje ant Mažojo tilto pardavinėjamos nepenėtos vištos, tegu jos būtų su tokiais kuodais kaip kukučio pelkinio, nebent paaukotų raudoną rašalą, šviežiai nuskustą nuo dokumentų didžiųjų ar mažųjų raidžių, bet tas man vis viena, kad tik po knygos viršeliu neprisiperėtų kirmėlių.

Ir net jeigu sutiksime tuo tarpu, kad medžiokliniai šunys būtų rišami poromis, tai beždžionės ištrimituos paėmimą nelaisvėn pirmiau, negu notaras savo kabalistiškais menais spės įteikti pranešimą, tačiau iš to dar neišeina (nebent garbusis teismas tartų kitaip), kad šeši arpanai lauko plačiais rėžiais sudarytų tris statines geriausios rūšies rašalo, jeigu nepūsime į dubenį, tik reikia turėti galvoje, kad karaliaus Karolio laidotuvėse buvo galima pirkti turguje vilnos kiek tik nori, suprantama, Magdalenos dieną.

Ir aš visados matau visuose geruose namuose, kad kiekvienas, kas eina paukščių vilbinti su švilpyne, visuomet keliskart su šluota per-

braukia per kaminą ir paskelbia savo nominaciją, lipa ant sienų ir pučia į pauodegį, jeigu ten per karšta, o paskui lošia biliardą ir

Kai tik tuos raštus jie gauna,
Savo karves jie atgauna.

Panašus nuosprendis buvo padarytas septynioliktaisiais metais Sen Martene, išžiūrėjus vieno pakartuvės iš Lož Fužrezo bylą, ir aš prašyčiau gerbiamąjį teismą atsižvelgti į tai.

Aš išties nenoriu teigti, kad, remiantis įstatymais, negalima būtų teisėtai atimti nuosavybės iš tų, kur geria šventą vandenį, kaip kad daroma su audėjų alebarda, ant kurios sodinami neklusnieji, nebent jei gerai užsimoka grynais.

Tunc, gerbiamieji ponai, *quid juris pro minoribus?*[127] Nes paprotys, taip pat kaip *lex Salica*[128], sako, jog kas pirmasis nulaužia karvės ragą, kas visiems kitiems muzikuojant šnypščiasi nosį, užuot solfedžiavęs kurpaliais, tas kitiems puotaujant turi paremti savo svyrantį galą samanom, nurautom tada, kai žmonės žiovaudami klauso ankstybųjų mišių, idant būtų nubausti baltieji Anžu vynai, kurie gėrėjams duoda keliu į pasturgalį ir suguldo galva prie galvos kaip Bretanės bernai muštynėse.

Baigiu kaip ir ana šalis — man turi būti priteistos išlaidos, nuostoliai ir procentai.

Kai senjoras de Padauža baigė, Pantagriuelis paklausė de Palaižą:

— Gal dar turėtumėte ką pasakyti, mano mielas?

De Palaiža atsakė:

— Ne, gerbiamas pone, nes aš kalbėjau tiktai teisybę. O dabar, dėl dievo meilės, užbaikim šią bylą, nes baisiai jau daug išlaidų prisidarėme.

Kaip Pantagriuelis išsprendė dviejų senjorų bylą

PERSKYRIMAS XIII

Tada Pantagriuelis atsistoja, susikviečia arčiau visus dalyvaujančius pirmininkus, tarėjus, daktarus ir sako:

— Na štai, ponai, jūs girdėjote *vive vocis oraculo*[129], ką sako ginčo šalys. Kaip jums tas viskas atrodo?

Tie jam atsiliepė:

— Girdėti, teisybė, girdėjome, bet bylos nė velnio nesupratome. Užtat prašome jus *una voce*[130] ir maldaute maldaujame išspręsti ją savo nuožiūra, o jūsų sprendimą *ex nunc prout ex tunc*[131] vieningai priimsime ir patvirtinsime.

— Gerai, ponai,— tarė Pantagriuelis,— jei jau norite, aš taip ir padarysiu. Bet ši byla man neatrodo tokia sunki, kaip jūs sakote. Jūsų paragrafas *Cato,* įstatymas *Frater,* įstatymas *Gallus,* įstatymas *Quinque pedum,* įstatymas *Vinum,* įstatymas *Si dominus,* įstatymas *Mater,* įstatymas *Mulier bona,* įstatymas *Si quis,* įstatymas *Pomponius,* įstatymas *Fundi,* įstatymas *Emptor,* įstatymas *Pretor,* įstatymas *Venditor*[132] ir daugelis kitų, mano nuomone, yra kur kas sunkesni.

Tai pasakęs, jis perėjo sykį ir kitą per salę, giliai susimąstęs, ką liudijo stenėjimas, panašus į asilo su per daug suveržta paspręste, sukdamas galvą, kaip padaryti, kad abiem pusėm būtų gerai, kad nė viena iš jų nebūtų nei laimėjusi, nei pralaimėjusi. Pasivaikščiojęs atsisėdo ir ėmė skelbti sprendimą, kuris buvo toks:

„Teismas, išžiūrėjęs, išklausęs ir visapusiškai išsvarstęs senjorų de Palaižos ir de Padaužos bylą, nusprendė:

Kadangi reikia atsižvelgti į šikšnosparnio plastėjimą, kai jis narsiai nutolsta nuo vasaros saulėgrąžos, mergindamasis smulkmei, kuriai davė matą pėstininku, kai niokojo jos naktinius paukščius, gyvenančius Romos klimate su raitu kerėpla, pasikabinusiu per strėnas arbaletą, tai ieškovas visiškai turėjo teisę užkamšyti pakulomis galijoną, į kurį pūtė vėją jo šeimynykštė moteriškė, apsižergusi kojomis, viena basa, kita apauta, sąžiningai išmokėdama jam tiek lęšių grūdų, kiek plaukų turi aštuoniolika karvių, o kita tiek — siuvinėjimo meistrui.

Dėl tų pačių motyvų teismas pripažino nepagrįstą ieškinio dalį, susidedančią iš privilegijuotų kvapų, dėl kurių ieškovas pareiškė, kad negalėjęs patogiai atlikti savo reikalo, nes kliudė pora pirštinių, sukvipintų bezdalais, pasišviečiant riešutų branduolių žvake, kokios vartojamos Mirbo baronijoje, atskiedžiant burių virves bronzos kulkomis, iš kurių arklininkai kepa daržoves, auginamas jaukui, su medžioklinių sakalų skambalėliais, haftuotais vengrų raštu, kuriuos jo svainis memorialiai nešiojo limitrofinėje pintinėje, išsiuvinėtoje raudonomis gijomis trim ruoželiais, pavargusiais nuo prekiavimo audeklais, keturkampėje landynėje, kur šaudoma plunksnų šluotomis į kirmino formos papūgą.

O dėl kaltinimo, kad atsakovas užsiiminėjęs kurpių taisymu, sūrio valgymu ir mumijų degutavimu, kuris abejutiškai tebuvo pamatuo-

jamas, kaip kad teisingai atsikirto atsakovas, tai teismas priteisia tris stiklines varškės, sutraukdintos, nubirbintos ir nusunktos pagal vietinį paprotį, kurias ieškovas turės sumokėti atsakovui gegužės mėnesy, kuris ateis rugpjūčio viduryje.

O minėtasis atsakovas įpareigojamas pristatyti šieno ir pakulų užkamšyti koserės plyšiams, išsikliurkinusiems nuo austrių valgymo.

Ir būti draugais po senovei, be jokio išlaidų grąžinimo, kaip iš bylos aiškiai išeina".

Paskelbus sprendimą, abudu bylininkai išėjo iš teismo, visiškai patenkinti bylos baigtimi. Tai buvo negirdėtas neregėtas daiktas: nuo tvano laikų dar taip niekad nebuvo ir ateity nebus, net jei ir trylika jubiliejų praeis[133], kad bylos šalys, kurios kiekviena juk ieško priešingų dalykų, būtų abi patenkintos galutiniu teismo sprendimu.

Dar reikia pridurti, kad tarėjai ir kitokie daktarai, kurie buvo teisme, apalpo ir tris valandas ištysojo nugriuvę,— taip jie susižavėjo nebežmoniška Pantagriuelio išmintimi, taip buvo pritrenkti, kad jis išsprendė tokią painią ir keblią bylą. Būtų alpuliavę dar ilgiau, bet ant jų gausiai šliūkštelėjo acto ir rožių vandens, tai jie atsigaivelėjo ir sugrįžo į protą — ir ačiū dievui!

Panurgo pasakojimas, kaip jis ištrūko iš turkų nagų

PERSKYRIMAS XIV

Apie Pantagriuelio sprendimą tučtuojau paėjo plačiai garsas, jį atspausdino ir išplatino, įtraukė į teismo archyvus, ir tada visi ėmė sakyti taip:

— Kas, kad Saliamonas gudriai išsprendė, katros motinos buvo vaikas,— jam toli šaukia iki tų išminties viršūnių, kurias pasiekė Pantagriuelis. Mes laimingi, kai jį turime savo šalyje.

Ir net pasiūlė jam referento arba teismo pirmininko vietą, bet jis atsisakė, tik gražiai padėkojo:

— Matote,— aiškinosi jis,— šitos vietos baisiai klampina žmogų, ir tie, kas tokias pareigas eina, vargiai begali tikėtis išganymo — juk žinom, kokia pagedusi žmogaus prigimtis; man regis, jei į vakuojančius angelų krėslus nesės kitokios rūšies žmonės, tai nė po trisdešimt sep-

tynių jubiliejų neturėsime paskutinio teismo, ir Kuzano[134] spėliojimai pasirodys klaidingi, įspėju jus iš anksto. Tačiau jei pas jus susirastų viena kita bačkelė gero vyno, tai tokią dovaną aš mielai priimčiau.

Jie taip ir padarė — atsiuntė Pantagriueliui geriausio vyno, kokio tik miestas turėjo, ir jis gėrė iki valiai. Vargšas Panurgas gėrė irgi didvyriškai — mat buvo išdžiūvęs it rūkyta silkė ir užtat vaikščiojo taip lengvai kaip liesas katinas. Vienas iš jų draugės, matydamas, kaip jis verčia didelę taurę raudonojo vyno, įspėjo:

— Ne taip smarkiai, kūmai! Mauki kaip padūkęs.

— Po velnių! — atšovė Panurgas.— Ar aš tau koks Paryžiaus girtuoklėlis, kur geria kaip kikilis ir snapą merkia tik tada, kai jam uodegą paglostai nelyginant žvirbliui? O, vyruti, jei man taip sektųsi aukštyn kilti kaip į kaklą pilti, tai seniai jau būčiau viršum mėnulio sferos, kartu su Empedokliu![135] Bet velniaižin kaip čia yra: tas vynas ir geras, ir skanus, o juo daugiau geriu, juo labiau noriu. Matyt, pono Pantagriuelio šešėlis turi galią sukelti troškulį, kaip mėnulis — slogą[136].

Visi pratrūko juoktis. Pantagriuelis, tai matydamas, klausė:

— Panurgai, kas ten jums per juokai?

— Aš, senjore, pasakojau, kokie nelaimingi tie velniai turkai, kad jiems negalima gerti nė lašo vyno. Jei daugiau ir jokio blogio nebūtų Mahometo *Korane*, aš dėl to vieno nė už ką nesutikčiau pereiti į jų tikėjimą.

— Tai gal papasakosit,— tarė Pantagriuelis,— kaip jūs ištrūkot iš jų nagų.

— Papasakosiu, senjore,— tarė Panurgas,— ir nepameluosiu anei žodžio.

Tie rupūžės turkai pamovė mane ant iešmo, visą aptūloję lašiniais kaip triušį, nes buvau labai liesas ir iš mano mėsos būtų prastas kepsnys teišėjęs. Taip sutaisę, ėmė mane kepti gyvą. Čirškina jie sau mane, o aš atsiduodu dievo valiai, meldžiuosi mintyse į šventą Lauryną[137] ir nenustoju vilties, kad dievas išvaduos mane iš tos kankynės. Ir išvadavo išties keistu būdu. Mat kai aš ėmiau šauktis į dievą: „Viešpatie dieve, padėk man! Viešpatie dieve, gelbėk mane! Viešpatie dieve, ištrauk mane iš tos kankynės, tie netikiai, tie šunys mane kamuoja, kad aš neišsižadu savo tikėjimo!" — tai mano kepikas ėmė ir užmigo; taip davė dievas, o gal koks geras Merkurijus, kadaise mikliai užmigdęs Argą šimtaakį.

Kai pajutau, kad jis nebesukioja iešmo mane kepdamas, pažiūrėjau

ir matau, kadgi jis miega. Tada aš suimu dantimis vieną nuodėgulį už nedegančio galo ir sviedžiu jį savo kepikui į sterblę, o kitą nuodėgulį sviedžiu, nutaikęs kaip galėdamas geriau, po kariška lova, stovinčia čionai pat palei židinį, ant kurios tyso mano gerbiamojo kepiko čiužinys.

Tuoj užsidega šiaudai, nuo šiaudų lova, nuo lovos lubos, apmuštos pušinėmis pėromis. Bet gražiausia, kad įsviesta į sterblę ugnis, apdeginusi nevidonui kepikui apatinį želmenį, imasi kabolų, na ir tada pasmirsta baisiausiai, o tas, prie smarvės pripratęs, išsyk neužuodžia, tik paskui pašoka galvotrūkčiais, pripuola prie lango ir ima klykti iš visos sveikatos: „*Dal baroth, dal baroth*!" — suprask: „Gaisras, gaisras!" Paskiau pribėga prie manęs, nori mesti mane visą į ugnį, supjausto virves, kur mano rankos buvo surištos, ir pjauna jau tas, kur kojas laikė.

Tik štai tų namų šeimininkas, išgirdęs pavojaus riksmą ir užuodęs dūmus gatvėje, kur vaikštinėjo su keliais kitais pašomis ir muftijais, atlėkė be dvasios gelbėti savo turto ir nešti lauk mantos.

Įbėgęs tuoj ištraukė iešmą, ant kurio buvau pamautas, ir nudūrė vietoj mano kepiką, šis tuojau pat ir nusibaigė, gal dėl ištvermės stokos, o gal dėl ko kito, nes jam tas gelžgalis įlindo viršum bambos, kiek į dešinę, perskrodė trečiąjį jeknų segmentą, pradūrė diafragmą, išėjo kiaurai per širdies kapsulę ir išlindo pečių aukštyje, tarp stuburo ir kairiosios pečiomentės.

Kai iš manęs traukė iešmą, aš, teisybė, nudribau žemėn, palei židinio groteles, bet susitrenkiau nelabai, visai mažai, mat buvau apvyniotas lašiniais.

Toliau mano paša, matydamas, kad prasti popieriai, kad sudegs namas ir visas turtas, ėmė šauktis velnių — kvietėsi Grilgotą, Astarotą, Rapalą ir Gribujį, visus po devynis kartus.

Tatai išgirdęs, aš persigandau visai nebe juokais: juk velniai bemat sulėks čionai ir pasigriebs tą glušą. O ką jiems padarysi, jeigu jie malonės ir mane priglobti tuo pačiu žygiu? Aš gi buvau jau pusiau iškeptas. Mano lašiniai šį kartą galėjo būti man prapultis, nes velniai labai smalstūs lašinių, kaip savo autoritetu liudija filosofas Jamblichas ir Murmelis[138] apologijoje *De bossutis et contrefactis pro Magistros nostros*[139]. Bet aš persižegnojau, surikau: *Agyos athanatos, ho Theos!*[140] — ir niekas neatėjo.

Tai matydamas, bjaurybė paša užsimanė nusižudyti — įsivaryti mano iešmą į širdį. Ir išties ėmė baksnoti sau į krūtinę, bet negalėjo

įsmeigti, nes iešmas buvo nesmailus,— ir šiaip dūrė, ir taip, ir vis nieko.

Tada aš prieinu arčiau ir sakau: „Ponas Nenaudėli, be reikalo čia gaišti laiką, taip tu nepasidarysi galo niekad, tik susižalosi, o paskui vargsi su felčeriais visą gyvenimą. Jei nori, aš tave kaip mat užmušiu, ir taip švariai, kad nieko nepajusi, tikėk manimi, aš esu jau daug ką užmušęs, ir visi buvo labai patenkinti".— „O, dravguži mielas,— sako jis man,— mušk tik, būk geras! O už darbą — še, imk mano kapšą. Imk, imk. Jame yra šeši šimtai serafų[141] ir keli puikūs deimantai ir rubinai".

— Kur jie? — paklausė Epistemonas.

— Ėhė, toli, broliuk, iš čia nesimato, jei dar iš viso kur kruta,— tarė Panurgas.—

O kur berasi tu pernykštį sniegą?

Paryžiaus poetui Vijonui[142] tai buvo pats didysis klausimas.

— Baik, meldžiamasis, pasakoti,— tarė Pantagriuelis,— mums įdomu, kaip tu sudorojai tą savo pašą.

— Kaip mane gerą vyrą matot,— tarė Panurgas,— nemeluoju nė per nago juodymą. Nutvėriau aš ten tokias apsvilusias kelnes, apvyniojau jomis pašą, suveržiau kietai rankas kojas savo paties virvėmis, kad nė krustelėt negalėtų, pervėriau kiaurai per gerklę iešmą ir abu to iešmo galus užkabinau ant dviejų stamantrių kablių, laikančių alebardas, tada užkūriau po juo smagią ugnelę, ir mano milordas iškepė kaip silkė prieš židinį. Paskui pasiėmiau jo kapšą, nusikabinau nuo kablio akstį ir išdūmiau sau, o smirdėjau sviltais taip kaip paskrudinta avino kulšis!

Išbėgu į gatvę, žiūriu — baisybė žmonių sulėkė į gaisrą, visi vandenį tempia, o kai pamatė, kad aš ko nesudegęs, tai jiems, žinia, pagailo manęs, ir kad ėmė lieti — išliejo ant manęs visą vandenį, o man tik to ir reikėjo. Paskui jie man davė šio to pasistiprinti, bet aš nevalgiau, nes jie, savo papročiu, kišo man vandens užsigerti.

Šiaip jie nedarė man nieko blogo, tik vienas toksai neūžauga turkpalaikis, su kupra iš priekio, buvo ėmęs vogčiomis ėsti lašinius ant manęs, bet aš jam taip sušveičiau akstimi per nagus, jog daugiau nebenorėjo. O viena jauna korintietė atnešė man puoduką emblikų[143] uogienės, išvirtos jų būdu, ir vis dirsčiojo į mano vargšą nupiepėlį, nuo ugnies susitraukusį ir nesiekiantį nė ligi kelių. Bet žinokite, kad tas

čirškinimas išgydė man išiją, kamavusį mane septynerius metus, ir kaip tik tame šone, kuris skrudo tuo laiku, kai mano kepikas ėmė migti.

Kai jie ten su manimi gaišo laiką, gaisras įsitranojo taip, kad nė neklauskit, ir surijo daugiau nei du tūkstančius namų, kol galų gale kažkas iš minios suriko: „Vardan Mahometo pilvo, visas miestas dega, o mes čia gaištam!" Tada visi išlakstė kas sau namo.

Aš, nieko nelaukęs, tuoj pro vartus ir iš miesto. Kai pakilau ant tokios aukštumėlės, tiesiai priešais vartus, atsigręžiau kaip Loto žmona[144] ir pamačiau, kad visas miestas liepsnose. Tada man pasidarė taip smagu, jog ko neprileidau kelnių iš džiaugsmo. Tačiau dievas gerai nubaudė mane už tai.

— Kokiu būdu? — klausė Pantagriuelis.

— Ogi va kokiu,— kalbėjo Panurgas.— Kai aš taip į tą gražų gaisrą žiūriu, džiūgauju ir šaipausi, sakydamas: „A, vargšės blusos, a, vargšės pelės, blogai bus jums žiemą, ugnis visus šiaudus suris!" — kad pasipils iš miesto šunys, bent šeši šimtai, kur ten šeši — trylika šimtų vienuolika su viršum, ir didelių, ir mažų, ir dumia jie visi vienu pulku, gelbėdamiesi nuo gaisro. Užuodė jie pakepintą mano nuodėmingą kūną ir — tiesiai ant manęs, ir būtų mane bematant po kaulelį išnešioję, jei angelas sargas nebūtų manęs įkvėpęs ir nurodęs gero vaisto nuo dantų sopės.

— O ko tau buvo bijoti dantų sopės? — tarė Pantagriuelis.— Juk buvai išgydytas nuo visų reumatizmų.

— Ė, tegu jus dievai myli! — atsakė Panurgas.— Argi ne pati baisiausia dantų sopė, kai šunys tau į kinkas kanda? Taigi staiga atsiminiau savo lašinius ir ėmiau mėtyti juos į šunų pulką. Šunys ant jų kad puls, kad ims pjautis, draskytis tarpusavy dėl tų lašinių. Tada jie nieko nebedarė man, o ir aš nieko nedariau jiems, tegu sau sveiki dulkinasi gaurus. Taip ir ištrūkau linksmas ir smagus, ir tegyvuoja čirškintuvės!

Kaip Panurgas mokė mūryti nauju būdu sienas aplink Paryžių

PERSKYRIMAS XV

Vieną dieną Pantagriuelis, panorėjęs atsikvėpti po studijų, išėjo pasivaikščioti į Sen Marsò priemiestį, aplankyti Foli Gobeleno[145]. Pa-

nurgas ėjo su juo drauge ir nešėsi po apsiaustu butelį vyno ir gabalą kumpio — be šitų daiktų jis niekad iš namų neidavo, sakydavo, kad tai jo apsauga. Kitokio ginklo jis nė nesinešiodavo, ir kai sykį Pantagriuelis norėjo jam įtaisyti špagą, tai jis pareiškė neimsiąs, nes ji tik spaustų jam blužnį.

— Gerai,— sakė Epistemonas,— bet kuo gi tu gintumeis, jei kartais tave užpultų?

— Duočiau į kojas,— atsakė Panurgas.— Tik reikėtų, kad būtų uždrausta durti.

Einant namo, Panurgas apžiūrėjo Paryžiaus miesto sienas ir su pašaipa tarė Pantagriueliui:

— Tai bent mūrai! Kokie jie stiprūs — galėtų būti geras gardas ką tik išriedėjusiems žąsiukams suleisti. Tiktai, prisiekiu savo barzda, tokiam miestui kaip šis jie visiškai netikę: karvė driokstelėtų — ir iš karto kokie šeši sieksniai tų mūrų nugriūtų.

— Mano mielas,— tarė Pantagriuelis,— ar tu žinai, ką pasakė Agesilajas[146], klausiamas, kodėl didysis Lakedemono miestas neapmūrytas sienomis? Jis parodė į to miesto gyventojus, į piliečius, puikiai išmokytus karo meno, labai tvirtus, gerai ginkluotus, ir tarė: „Štai miesto sienos!" Tie jo žodžiai reiškė, kad visų tvirčiausia miesto siena — tai vyrų kaulai ir kad miestai nei pilys negali turėti tvirtesnės ir tikresnės apsaugos kaip jų piliečių ir gyventojų narsa.

Taip ir šis miestas yra galingas tuo, kad jame gyvena daug karingų žmonių, jie tad ir nesirūpina kitokiais sienų įtvirtinimais. Daugiau dar: jei kas panorėtų jį apsupti mūrais, tokiais kaip Strasburgo, Orleano ar Feraros, tai nevaliotų, nes per dideli būtų kaštai ir išlaidos.

— Tegu ir taip,— tarė Panurgas,— bet visgi ne pro šalį turėti tokią akmeninę priedangą, kad, priešui užpuolus, bent spėtum paklausti: „Kas ten?" O kad, sakote, daug kaštuotų miestą apmūryti, tai jeigu miesto galvos teiktųsi man gerai pastatyti vyno, aš juos pamokyčiau visiškai nauju būdu, kaip galima nebrangiai išmūryti aplink miestą sienas.

— O kaip? — klausė Pantagriuelis.

— Jums aš tą paslaptį atskleisiu,— tarė Panurgas,— tik niekam kitam nesakykit. Matau, kad moterų įtaisos šiame krašte yra pigesnės už akmenis. Iš jų reikia ir mūryti mūrus — krauti, žinoma, dailiai, išlaikant architektūrinę simetriją, stambiausias dėti į pirmą eilę, tada vidutines, o viršuj — pačias mažąsias; paskui tą mūrą — Buržo didžiojo bokšto pavyzdžiu — reikia gražiai prismaigstyti stamantrių

durklų, kurie gyvena vienuolynų įnamių daiktadėčiuose. Koks velnias įveiktų šitokį mūrą? Nėra metalo, kur būtų už jį stipresnis. Na, o jeigu piltų į jį iš armotų, tai pamatytumėt — jis taip įkaistų, jog imtų sunktis palaimintasis Veneros vaisius — lytų kaip lietus, po šimts velnių! Ir dar štai kas — niekad netrenktų į jį perkūnas. Kodėl? Todėl, kad tai pašventinti daiktai. Aš tik vieną nepatogumą numatau.

— Ho ho! Ha ha ha! — juokėsi Pantagriuelis.— O kokį?

— Mat musės baisiai šių daiktų smalsčios, jos supultų pulkais, imtų lįsti ir priterštų beregint; ir tada perniek visas darbas. Bet ir nuo šios bėdos yra vaistas: reikėtų tik jas gerai baidyti lapinų uodegomis arba storais Provanso asilų vytiniais. Šia proga noriu jums papasakoti (vis tiek jau tuoj eisim valgyti) gražų pavyzdį, kurį duoda *Frater Lubinus, libro De compotationibus mendicantium*[147].

Tais laikais, kada žvėrys dar kalbėti mokėjo (maždaug prieš tris dienas), vienas vargšas liūtas, vaikštinėdamas po Bjevro mišką ir poteriaudamas, paėjo netyčia po medžiu, kuriame įsilipęs kaimo angliadegys kirto šakas. Tasai, pamatęs liūtą, sviedė kirvį ir baisiai sužeidė jam šlaunį. Liūtas suluošintas kabaldavo po mišką, ieškodamas pagalbos, kol sutiko dailidę, kuris mielai apžiūrėjo jo žaizdą, apvalė ją kaip galėdamas ir prikimšo samanų; jis prisakė liūtui saugoti žaizdą, kad musės neprilįstų ir jos neužterštų, o pats nuėjo paieškoti kraujažolių.

Liūtas sugijo ir vėl sau vaikštinėjo po giria. Kaip tik tuo laiku viena senė rinkosi žagarus kurui. Pamačiusi liūtą, ji didžiai išsigando ir taip virto aukštielninka, jog atsiplėšė jai ir viršutinis sijonas, ir apatinis, ir marškiniai kone ligi pat pažastų. Liūtas, tai pamatęs, iš širdies gerumo pribėgo žiūrėti, ar ji neužsigavo griūdama, ir išvydęs jos tą daiktą, tarė:

— O vargše moteriške, kas tave taip sužeidė?

Taip jam kalbant, bėgo pro šalį lapinas. Liūtas pašaukė:

— Ei kūmai, kūmai, eik šen, esi labai reikalingas!

Lapinui priėjus, liūtas tarė:

— Kūmai mielas, šitą moterėlę kažkas žiauriai sužeidė į tarpukojį, antai visiškai perkirsti kūno audiniai. Žiūrėk, koks didelis praskiepas: nuo angos kone ligi bambos, bus kokie keturi sprindžiai, o gal net ir pusšešto. Čia kirviu kirsta, ir, matyt, jau seniai. Kad neprilįstų musių, tu, būk malonus, gerai tą žaizdą vėduok, ir iš vidaus, ir iš viršaus. Turi puikią ilgą uodegą, tai vėduok, vėduok, brolyti, melste tave meldžiu, o aš tuo tarpu eisiu atnešti samanų žaizdai užkimšti, nes reikia gi kits kitam padėti, kits kitą gelbėti. Vėduok rūpestingai, brolyti, gerai vėduok, tokias žaizdas reikia nuolat vėduoti, nes kitaip moteriškė nesi-

jaus gerai. Taigi vėduok gerai, kūmuti mano, tik vėduok! Dievas tam tau ir davė uodegą, ir ne bet kokią — didelę, storą, kaip vien reikiant; užtai tu smarkiai vėduok ir nesnausk. Geras tas vėduotojas, kuris nuolat vėduoja vėdintuvę savo vėduokle ir neleidžia musėms burbti. Vėduok, cimbaliuk, vėduok, balandėli, aš netrukus grįšiu.

Ir nuėjo samanų rinkti. Jau gerokai paėjęs, dar atsigręžė ir šaukė lapinui:

— Tik tu vėduok ir vėduok, kūmuti! Vėduok, kūmuti mielas, ir tegu tau niekad neatsibosta. Aš tave įtaisysiu vėduotoju pas Kastilijos karalių doną Pjetrą. Su alga! Tu tik vėduok ir nieko nežiūrėk.

Lapinas, vargšas, vėdavo atsidėjęs, ir šiaip, ir taip, iš vidaus ir iš viršaus, o ta senė, padūkėlė, gadino tuo tarpu orą kaip šimtas velnių. Lapinas, vargšas, jautėsi visiškai prastai, nebežinojo, nė į kurią pusę gręžti nosį, kad tas netikęs kvapas jos nesiektų. Besigręžiodamas pamatė užpakaly dar vieną angą, ne tokią didelę kaip ta, kurią vėdavo, bet iš šitos kaip tik ir ėjo tasai prasto kvapo vėjas.

Pagaliau grįžo liūtas, atnešė daugiau nei aštuoniolika plakų samanų ir ėmė jas kimšti į žaizdą su žalga, kurią irgi atsinešė. Sukimšęs pusseptyniolikto plako, liūtas ėmė stebėtis:

— Ir gilumas žaizdos, po velnių! Dviejų vežimų samanų neužteks.

O lapinas priminė liūtui:

— Ai kūmai mielas, nesukimšk čia visų samanų, palik nors kiek,— antai žemiau yra dar kita žaizdelė, kuri pašėlusiai neskaniai kvepia. Stačiai nebegaliu tverti.

— Tai šitaip reikėtų ginti nuo musių tuos mūrus ir laikyti samdomus vėduotojus,— užbaigė Panurgas.

Tada Pantagriuelis tarė:

— Iš kur tu žinai, kad moterų įtaisos tokios pigios? Juk šiame mieste yra daug dorų moterų, skaisčių ir nekaltų.

— *Et ubi paimsimus?*[148] — tarė Panurgas.— Ką aš jums pasakysiu, tai bus ne šiaip tuščia šneka, o gryni, tikri faktai. Esu šiame mieste tiktai devynios dienos, o jau apėjau jų keturis šimtus septyniolika — ir tai joks pasigyrimas. O antai šįryt sutinku tokį žmogelį, nešasi persisvėręs dvigubinį maišą, tokį kaip Ezopo, o jame dvi mažos mergytės, daugiausia dvejų ar trejų metukų, viena priešais, kita ant kupros. Jis mane prašo išmaldos, o aš jam sakau, kad skatikų savo kapše neturiu nė tiek, kiek kankolų, ir klausiu: „Žmogeli, ar tos mergytės nekaltos tebėra?“ — „Broli,— atitaria jis,— nešioju aš jas dveji metai, ir toji, kur priešais, kur nuolat akyse, manau, dar tebėra nekalta, nors irgi

neguldyčiau galvos, na, o dėl tos, kur užpakaly, ką gi aš galiu žinoti?“

— Iš tavęs tikrai šaunus kompanionas,— tarė Pantagriuelis.— Apvilksiu tave savo giminės spalvų drabužiais.

Ir liepė jį aprengti dailiai, pagal to laiko madą. Panurgas tiktai panorėjo, kad daiktadėtis jam būtų trijų pėdų ilgumo ir ketvirtainiškas, o ne apskritas, tai taip jam ir padarė. Ir miela malonu buvo į jį žiūrėti. Jis dažnai sakydavo, kad žmonės dar nesupranta, koks gerumas ir patogumas yra turėti ilgą daiktadėtį, bet ilgainiui jie tai suvoksią, nes kiekvienas daiktas esąs išrandamas tada, kai prieinąs laikas.

— Tegu dievas saugo nuo pikto,— kalbėjo jis,— tą gerą vyrą, kuriam ilgas daiktadėtis išgelbėjo gyvybę! Tegu dievas saugo nuo pikto vyrą, kuriam ilgas daiktadėtis per vieną dieną užpelnė tūkstantį šešis šimtus devynis ekiu! Tegu dievas saugo nuo pikto vyrą, kuris savo ilgu daiktadėčiu išgelbėjo visą miestą nuo bado mirties! Ir, dievaži, kai tik turėsiu daugiau laiko, aš būtinai parašysiu knygą *Apie ilgų daiktadėčių naudą*.

Ir jis išties parašė gražią, didelę knygą su paveikslais, tik, kiek man žinoma, ji dar neatspausdinta.

Apie Panurgo papročius ir įpročius

PERSKYRIMAS XVI

Panurgas buvo gal trisdešimt penkerių metų vyras, vidutinio augumo, nei per stambus, nei per smulkus, turėjo nosį truputį kumpą kaip skustuvo kriaunos, buvo velnio neštas ir pamestas, itin galantiškas, nors ir pasileidęs truputį, ir iš prigimimo sirgo viena liga, kuri tuomet vadinosi kišenės džiova. Tačiau jis žinojo šešiasdešimt tris būdus, kaip prasimanyti pinigo, kai reikalas spyrė, o garbingiausias ir paprasčiausias iš jų buvo — šmaikščiai kam nors iš kišenės ištraukti. Nenaudėlis, sukčius, girtuoklis, dykūnas, vagis, kokių net Paryžiuj maža.

O šiaip tatai buvo puikiausias vaikinas,

kuris amžinai ką nors kombinavo ant policininkų ir miesto sargų galvos.

Antai, jis pasirenka tris ar keturis nutrūktagalvius, nugirdo juos į pavakarę kaip tamplierius, paskui nusiveda kur nors į nuokalnią šventos Genovaitės gatvę ar ties Navaros kolegija ir, kai tik išgirsta, kad į kalną kyla sargai (o klausydavosi taip: padeda ant grindinio špagą, priglaudžia ausį ir, jei geležtė virpčioja, žino, kad sargai čia pat), tuoj griebia pasitaikiusias vežėčias, pavėžina jas, kad įsibėgėtų, ir paleidžia pakalnėn, tiesiai ant vargšų sargų — tie ir virsta žemėn kaip meitėliai, o eibininkai nudumia į kitą pusę, nes Panurgas per kokias dvi dienas taip pažino visas Paryžiaus gatves, gatveles ir skersgatvius kaip savo kišenę.

Kitąsyk, būdavo, tokioje vietoje, kur miesto sargai būtinai turi pereiti, papila armotų parako, o kai sargai užeina, jis padega ir pasimėgaudamas žiūri, kaip tie neša kulnus, manydami, jog švento Antano ugnis[149] jiems griebia už kojų.

O labiausiai nuo jo kliūdavo meno magistrams — kai juos sutikdavo gatvėje, niekaip neiškęsdavo nepadaręs kokios šunybės: tai mėšlo užmeta ant skrybėlės, tai prisega užpakaly lapės uodegą ar kiškio ausis[150], tai dar kokią nešvankybę ištaiso.

Vieną dieną, kai magistrams buvo skirta susirinkti Šiaudų gatvėje, jis padarė burbonišką košę — sudėjo gerokai česnakų, *galbanum, assa foetida, castoreum*[151], dar šiltų fekalijų, primaišė pūlių iš piktvočių ir, nuėjęs labai anksti rytą, ištepė visą grindinį. Ten jau nė pats velnias nebūtų ištvėręs. Ir kai tie geri vyrai susirinko, tai visi ėmė ožius lupti, ir dar visiems matant! Dešimt ar dvylika iš jų numirė maru, keturiolika susirgo raupsais, aštuoniolika gavo suskį, o dvidešimt septyni su viršum — brantus. O jam nė galvoj. Jis turėjo madą nešioti po skvernu rimbą ir juo be jokios pagailos pliekdavo sutiktus jaunus tarnus, kad greičiau neštų savo ponams vyną.

Jo kaptone buvo daugiau nei dvidešimt šešios kišenės ir kišenėlės, visos pilnos:

vienoje nešiojo švininį lošiamąjį kauliuką ir mažytį peiliuką, išgaląstą kaip kailinių siuvėjų adata,— juo nupjaudavo žmonėms piniginės;

kitoje — acto, kurį purkšdavo į akis praeiviams;

kitoje — varnalėšų galvučių su įsmeigtomis žąsies ar vištų plunksnomis, kurias prikabindavo geriems žmonėms prie rūbų ir kepurių; dažnai jiems pritaisydavo ragus, kuriuos jie nešiodavosi paskui po visą miestą, kai kada ir visą gyvenimą; moterims prie skrybėlės iš užpakalio prikabindavo kabutį tokios formos kaip vyrų tas daiktas;

kitoje turėdavo prisikrovęs paketėlių su blusomis ir utėlėmis, kurių prisirinkdavo iš elgetų švento Inocento kapinėse ir kurias svaidydavo šmaikščiu nendrės šipuliuku arba žąsies plunksna ant apykaklių pačioms įmantriausioms panelėms, labiausiai bažnyčioje, kur niekad neidavo arčiau altoriaus, o pasilikdavo navoje tarp moterų, tiek per mišias, tiek per mišparus ar pamokslą;

kitoje būdavo pridėta visokių kabliukų, kuriais dažnai sukabindavo vyrus ir moteris, stovinčias spūstyje, ypač tas, kurios vilkėdavo genujinės taftos sukniomis; kai jos paskui skirstydavosi, tai visiškai susiplėšydavo suknias;

kitoje vėl nešiodavosi skiltuvą, titnagą, kempinę ir visa kita, ko reikia ugniai įskelti;

kitoje — du ar tris uždegamuosius stiklus, kuriais per pamaldas varydavo į pasiutį vyrus ir moteris taip, jog tie neturėdavo kur dingti; dar kitoje turėdavo siūlų ir adatų, kuriomis vėlgi ištaisydavo daugybę visokių velnyščių. Taip antai, sykį didžiojoj parlamento salėj vienas pranciškonas rengėsi eiti mišių laikyti. Panurgas tuoj pasišovė jam pagelbėti apsirengti. Berengdamas prisiuvo albą prie sutanos ir prie marškinių ir, kai teismo ponai susėdo mišių klausyti, kaip niekur nieko pasitraukė į šalį. Tačiau po *ite, Missa est,* kai vargšas vienuolis norėjo nusivilkti albą, jis kartu pakėlė iki pažastų ir habitą, nes tie buvo susiūti draugėn, ir atidengė visų akyse savo daiktus, kurie, žinia, buvo nemaži; vienuolis taip ir tąsė rūbus, vis labiau apsinuogindamas, kol pagaliau vienas iš teismo ponų tarė: „Kas čia yra, nejau garbusis tėvas nori, kad mes jam į dugną pabučiuotume? Tegu jam švento Antano ugnis pabučiuoja!“ Nuo to laiko buvo išleistas potvarkis, kad kunigai nusirenginėtų zakristijoje, bet jokiu būdu ne prieš žmones, ypač jei yra moterų, kurias gali kūno pageidimo nuodėmė apnikti.

O kai žmonės klausė, kodėl kunigų daiktai taip žemai nukarę, Panurgas lengvai išsprendė šią problemą:

— Kodėl asilų ausys tokios didelės užauga? Todėl, kad mamos jiems mažiems ant galvų kepurėlių nemauna, kaip sako *De Alliaco* savo knygoj *Suppositiones*[152]. Lygiu būdu ir tų mielų kunigėlių daiktai taip labai nukarę dėl to, kad jie kelnių nenešioja: daiktai neprilaikomi ir ištįsta, ir maskatuoja ligi kelių nelyginant moterų rožančiai. O kad tasai prietaisas ne tik ilgas, bet ir storas, tai todėl, jog nuo maskatavimo suteka žemyn kūno syvai, nes, kaip moko įstatymų žinovai, tolydinis judėjimas ir judinimas turi pritraukiamųjų savybių.

Item, kitoje kišenėje jis nešiojosi alūno miltelių ir prisitaikęs pilda-

vo juos moterims už apykaklės, labiausiai toms, kur labai didžiai nešdavosi; nuo to jos gaudavo išsirengti visų akyse, kitos šokuodavo kaip gaidys ant žarijų ar kulka ant būgno; kitos lėkdavo į gatvę, o jis — iš paskos, ir kai jos nebesitverdamos nusirengdavo nuogos, tai jis, mandagus ir paslaugus kavalierius, apgaubdavo jas savo pelerina.

Item, kitoje kišenėje turėjo flakonėlį seno aliejaus ir kai sutikdavo ką, moterį ar vyrą, pernelyg išsipusčiusį, tai imdavo čiupnoti drabužį ir išaliejuodavo, sutepdavo visas gražiausias vietas, dėdamasis žiūrinėjąs medžiagą ir kalbėdamas: „Ai ponia, kokia puiki gelumbė, ai, koks puikus atlasas, kokia puiki tafta! Tegu dievas duoda jums visa, ko tik jūsų tauri širdis trokšta! Jūs turite ir naują suknią, ir naują meilužį — ir dieve jums padėk!" Bešnekėdamas, žiūrėk, ir brauko ranka per apykaklę. Ir nelemta dėmė lieka visam gyvenimui — taip įsiėda į sielą, į kūną, į gerą vardą, jog paskui nė pats velnias jos nebeišims. O jis dar šneka: „Ponia, pasisaugokit, kad nesugriūtumėt, antai kokia liūgina duobė priešais".

Dar vienoje kišenėje nešiojosi dėžutę čiaudulio miltelių, smulkutėliai sutrintų; ten jis laikydavo nosinę, ploną, dailiai išsiuvinėtą, kurią nudžiovė vienai gražiai rūmų siuvėjukei, nuimdamas nuo krūtinės utėlę, beje, jo paties ten paleistą. Kai pasitaikydavo būti padorių ponių draugijoje, Panurgas būtinai nukreipdavo kalbą į baltinių siuvinėjimą, dėdavo ranką kuriai ant krūtinės ir klausdavo: „O va šitas darbelis — iš Flandrijos ar iš Enò?" Paskui išsitraukdavo savo nosinę ir sakydavo: „Štai, štai, pažiūrėkite šį darbelį, jis turbūt iš Futinjano ar iš Futarabijos"[153], paskui imdavo ją purtyti panosėje, o ponios nuo to čiaudėdavo keturias valandas be pertrūkio. Tada jis drioskindavo kaip kumelys, ponios juokdavosi ir sakydavo: „Ką, Panurgai, jūs drioskinate?" — „Ai ne, ponia,— sakydavo jis,— aš tik akompanuoju jūsų nosies melodijai".

Dar kitoje kišenėje turėjo prisidėjęs repliukių, žnypliukių, visrakčių ir kitokių gelžgalių, ir nebuvo nei durų, nei skrynios, kur atsilaikytų prieš tuos įnagius.

O dar kita kišenė buvo pilna lošiamųjų taurelių, ir jomis darbuotis jis mokėjo stebuklingai, nes pirštai jo buvo miklūs kaip pačios Minervos arba Arachnės[154],— ne veltui kitados prekyviečių fokusininko amatu vertėsi. Užtat kai prieidavo išsikeisti testono ar šiaip kokios monetos, tai pinigų keitėjas galėjo būti apdairesnis už patį Mušą[155], vis tiek Panurgas jam kiekvienąkart it pūste nupūsdavo kokius penkis ar šešis sidabrinukus — tiesiog per akis, atvirai, aiškiai, be jokio smurto ar sukčiavimo.

Kaip Panurgas pirkosi atlaidus, kaip leido už vyrų senes ir kokių bylų turėjo Paryžiuje

PERSKYRIMAS XVII

Vieną dieną žiūriu — Panurgas kažkoks apsmurgęs, nešnekus; manau sau, turbūt pinigų pristigo. Sakau jam:

— Panurgai, jūs sergate, matau iš veido, ir net numanau kokia liga,— tai kapšo džiova. Bet nenusiminkit: aš dar turiu užsislėpęs pussептinto sū — jie pravers jums bėdoje ne blogiau už brantus.

O jis man atšauna:

— Pinigai — niekis! Aš jų nežinosiu kur dėti vieną gražią dieną, nes turiu filosofinį akmenį, kuris pritraukia man pinigą iš svetimo kapšiuko, kaip magnetas pritraukia geležį. Bet gal jūs norėtumėt eiti atlaidų[156] nusipirkti?

— Dievaži,— sakau aš jam,— nesu aš jau toks didelis atlaidų gaudytojas šiame gyvenime; kaip bus aname, nežinau. Tiek to, eime su dievo padėjimu, tačiau tik už vieną denarą, nei daugiau, nei mažiau.

— Bet pirma paskolink man,— sako jis,— vieną denarą iš procentų.

— Jokių procentų,— atsakau,— duodu ir atiduodu.

— *Grates vobis, Dominos*[157],— sako jis.

Ir štai mudu einame. Pirmiausia užsukame į švento Gervazo bažnyčią. Aš nusiperku atlaidų jau prie pirmo staliuko, ir man gana, nesu tų daiktų gobšus; paskui sukalbu poterius ir šventos Brigitos maldas. O jis eina per visus staliukus ir vis kaišioja pinigą atlaidų pardavėjams.

Iš ten patraukiame į Dievo motinos katedrą, po to į švento Jono, švento Antano ir kitas bažnyčias, kur tik randame atlaidų pardavėjų. Aš jau nebeperku, bet jis apsuka visus staliukus, visur bučiuoja relikvijas ir vis deda pinigą. Galų gale, kai grįžtame iš žygio, jis vedasi mane Pilies užeigon išgerti ir parodo man dešimt ar dvylika savo kišenių: jos visos pilnos pinigų. Aš net persižegnoju ir sakau:

— Iš kur jūs gavote pinigų per tokį trumpą laiką?

Jis man paaiškina, kad prisirankiojęs nuo lėkščių, kur dedami pinigai už atlaidus.

— Mat kai duodu pirmąjį denarą, aš dedu jį taip mikliai, jog

atrodo, kad padėjau lėkštėn stambų pinigą; tada viena ranka imu grąžos dvylika denarų, liarų arba kad ir dublonų, o kita ranka — tris ar keturis dvylekius. Ir taip per visas bažnyčias, kur tik buvome.

— Betgi šitaip,— sakau,— jūs prakeikimą užsitrauksit, kaip tas žaltys; juk esate sukčius ir šventvagis.

— Hm,— sako jis,— tai mat, nelygu kaip žiūrėsi: jums atrodo taip, man atrodo visiškai kitaip. Juk atlaidininkai man tuos pinigus dovanoja, kai duoda pabučiuoti relikvijas ir sako: *Centuplum accipies*[158],— atseit už vieną denarą aš turiu pasiimti šimtą, nes *accipies* čia reikia suprasti pagal hebrajų kalbos dėsnius, kur būsimasis laikas vartojamas liepiamosios nuosakos vietoje, kaip kad skaitome Šventajame rašte: *Diliges Dominum* ir *dilige*[159]. Užtat kai atlaidininkas man sako *Centuplum accipies,* tai jis nori pasakyti *Centuplum accipe* — taip aiškina ir rabi Kimchis, ir rabi Aben Ezra[160], ir visi masoretai; *et ibi Bartolus*[161]. Be to, popiežius Sikstas man užrašė pusantro tūkstančio rentą iš savo valdų ir bažnyčios iždo už tai, kad aš išgydžiau piktvotę, kuri jį taip kankino, jog manė liksiąs visą gyvenimą šlubas. Tad aš tą rentą ir pasiimu pats iš bažnyčios iždo, nes kas gi daugiau man ją išmokės. Cho cho, bičiuli mielas,— kalbėjo jis toliau,— jei tu žinotum, kiek aš susišlaviau į kišenę iš kryžiaus žygio[162], tai akis išverstum. Daugiau nei šešis tūkstančius auksinių!

— Tai kur, po velnių, jie visi pasidėjo? — klausiu aš.— Tu gi neturi nė skatiko.

— Ogi kaip atėjo, taip ir išėjo,— sako jis,— tik šeimininką permainė. Bet gerus tris tūkstančius išleidau pasogoms — ne jaunoms merginoms, nes toms juk ir šiaip jaunikių yra į valias,— o senoms boboms, kur jau nė vieno danties žiaunoj nebeturi. Galvojau taip: „Tos moteriškaitės šauniai praleido savo jaunas dienas, vaišino vištiena visus ir kiekvieną, kol galiausiai nebeliko, kas to labo benorėtų, tai, sakau, tegu dar pamiklina kokį kartą strėnas prieš mirtį!“ Ir daviau vienai šimtą auksinių, kitai šimtą dvidešimt, trečiai tris šimtus — nelygu kokio kuri senumo ir bjaurumo: mat juo kuri baisesnė ir šlykštesnė, juo daugiau reikėjo duoti, nes kitaip koks gi velnias benorės jas kibinti. Surandu, būdavo, kokį kroviką ar nešiką, stambų, stamantrų, ir imu piršti, bet, prieš rodydamas senę, rodau pirma pinigus ir sakau: „Va, kūmai, pasižiūrėk — visi bus tavo, jei gerai pasimankštinsi ant čiužinio“. Tatai išgirdęs, kiekvienas kultas nevelėtas ima žvingauti kaip eržilas. Surengiu banketą, pasirūpinu, kad būtų gerai pavalgyti ir išgerti, ir liepiu stipriai įdėti prieskonių, kad senės įkaistų ir užsidegtų. Tada jos dar-

buodavosi lygiai gerai kaip ir visos kitos, tik toms, kur jau nebežmoniškai bjaurios ir sutrešusios, liepdavau užsimesti maišą ant veido.

Paskui esu turėjęs daug bylinėjimosi išlaidų.

— O ko gi tau reikėjo bylinėtis? — klausiu aš.— Juk tu neturi nei žemės, nei namų.

— Mano mielas,— sako jis,— šio miesto panelės, pragaro dvasios pakurstytos, buvo išsimaniusios dėvėti aukštas ir siauras apykakles, visiškai dengiančias krūtinę, o ir susegimas būdavo ant nugaros, tad iš priekio niekaip negalėjau užkišti rankos, ir vargšai kavalieriai, tie, kur kenčia ir dūsauja, buvo didžiai nepatenkinti. Aš vieną gražų antradienį padaviau minėtąsias paneles į teismą, išdėjau, kokią žalą man daro toji mada, ir pagrasinau, kad jeigu teismas mano ieškinio nepatenkins, tai ir aš savo daiktadėtį duosiu prisiūti užpakaly. Trumpai tariant, panelės sudarė sąjungą, išrodė savo pamatus bei motyvus ir pasisamdė advokatą bylai ginti; aš tačiau taip stipriai puoliau, jog teismas nusprendė, kad jos kaklų taip aukštai nedangstytų, o jei dangstys, tai kad paliktų iš priekio bent nedidelį praskiepą. Bet kiek man tas kaštavo pinigo!

Dar aš turėjau ir kitą bylą, itin šlykščią ir nešvankią, su magistru Fifi[163] ir jo pakalikais — reikalavau, kad jiems nebūtų leista slapta, naktimis skaityti *Auksavežių bačką* arba atsiduodančias vietas iš *Sentencijų*[164], kad jie turėtų tuos dalykus skaityti dieną, viešai, mokykloje, Šiaudų gatvėje, visų kitų sofistų[165] akivaizdoje, bet bylą prakišau ir gavau užmokėti teismo išlaidas, mat padariau kažką ne pagal formalumus su teismo antstoliu.

Kitą kartą padaviau į teismą pirmininkų, tarėjų ir kitų ponų mulus, kam jie, stovėdami teismo kieme ir krimsdami žąslus, seilėjasi,— reikalavau, kad tarėjų žmonos pasiūtų jiems seilinukus, idant jie neterštų grindinio ir teismo ponų tarnai galėtų ant jo atsiklaupę lošti šaškėmis, nesusitepdami kelnių. Šitą bylą laimėjau, bet vėlgi man daug kaštavo.

O dar paskaičiuokit, kiek man atsieina tų tarnų vaišinimas diena dienon.

— O kam juos vaišini? — paklausiau.

— Mano mielas,— tarė jis,— tu supratimo neturi, kas tai yra pramogos. O aš jų turiu daugiau už patį karalių, ir jei tu sutiktum prisidėti, tai mudu visokių velnysčių pridarytume.

— Ė, ne! — tariau aš.— Nenoriu, dievaž, nes tu vieną gražią dieną kabosi kartuvėse.

— O tu? — atšovė jis.— Tu būsi vieną gražią dieną žemėje užkas-

tas. Tai kur garbingiau būti — ore ar žemėje? Ach tu, avino galvele! Matai, kol teismo ponų tarnai vaišinasi, aš saugau jų mulus ir papjaustau balnų kilpsaičius iš sėdamosios pusės, kad vos laikytųsi. Koks pilvūzas tarėjas ar kitas kuris įkelia koją kilpon, pasispiria ir šit ūmai drimba žemėn kaip meitėlis visų akyse,— juoko tada visiems kaip krekenų. O aš juokiuosi smagiau už kitus, nes, parjojęs namo, jis tą poną mulo saugotoją lieps taip išlupti, jog net pūkai rūks. Užtat man negaila pinigų, išleistų vaišėms.

Trumpai tariant, jis žinojo ne tik šešiasdešimt tris būdus, kaip gauti pinigų (jau sakiau tai), bet ir du šimtus keturiolika būdų, kaip juos išleisti, neskaitant ėdimo ir gėrimo.

Kaip vienas didelis Anglijos mokslinčius norėjo disputuoti su Pantagriueliu ir buvo Panurgo nugalėtas

PERSKYRIMAS XVIII

Tuo pat laiku vienas mokslavyris, vardu Taumastas[166], išgirdęs didį garsą apie neprilygstamą Pantagriuelio mokytumą, atvažiavo iš Anglijos vien pamatyti Pantagriuelio, susipažinti su juo ir persitikrinti, ar išties jis taip didžiai mokytas, kaip apie jį kalbama. Tad štai, atkeliavęs į Paryžių, jis ir nuvyko pas Pantagriuelį, kuris buvo apsistojęs švento Dionizo užeigoje ir tuo metu vaikštinėjo po sodą su Panurgu, filosofuodamas peripatetikų būdu. Vos tik jį išvydęs, Taumastas ėmė drebėti iš baimės, kad jis toks didelis ir toks stambus; paskui pasveikino jį mandagiai, kaip pridera, ir tarė:

— Teisybę sako Platonas, filosofų kunigaikštis, kad jei išminties ir mokslo pavidalas būtų kūniškas ir akiai prieinamas, tai juo stebėtųsi visas pasaulis. Juk jei tik pasklinda garsas apie išmintį ir pasiekia ausis tų, kurie ją tyrinėja ir myli, atseit, filosofų ausis, tai šie praranda ir miegą, ir ramybę — taip labai jie užsidega ir suskanta bėgti tenai, pamatyti asmenį, kuriame toji išmintis savo šventyklą įkūrė ir kurio lūpomis savo ištarmes taria.

Šitai mums tvirčiausiai įrodo tokie pavyzdžiai kaip Sabos karalienė, kuri iš pat Rytų žemės galo nuo Persų jūros atvažiavo pamatyti išminčiaus Saliamono namų tvarkos ir išgirsti jo išminties;

kaip Anacharsis, kuris iš Skitijos atvyko net į Atėnus pamatyti Solono;

kaip Pitagoras, kuris lankė Memfio žynius;

kaip Platonas, kuris lankė Egipto magus ir Architą Tarentietį;

kaip Apolonijas Tianietis, kuris nukeliavo net ligi Kaukazo kalnų, perėjo Skitų, Masagetų, Indų žemes, plaukė didžiąja Fisono upe iki brahmanų, kadangi troško pamatyti Hiarchą, išvaikščiojo Babiloniją, Chaldėją, Mediją, Asiriją, Partiją, Siriją, Finikiją, Arabiją, Palestiną, Aleksandriją, pasiekė net Etiopiją, kadangi troško pamatyti gimnosofistus[167].

Tolygų pavyzdį duoda mums Titas Livijus: jo pamatyti ir pasiklausyti daug žmonių, žinijos ištroškusių, keliavo į Romą iš tolimiausių Prancūzijos bei Ispanijos pakraščių.

Savęs aš nedrįstu rikiuoti į šių tobulų žmonių skaičių ir eilę; aš vien norėčiau būti laikomas žinijos ištroškusiu žmogumi, branginančiu ne tik mokslus, bet ir mokytus žmones.

Iš tiesų, štai aš, išgirdęs garsą apie be galo vertingą tavo išsimokslinimą, palikau savo šalį, gimines ir namus ir atvykau čia, nepaisydamas, kad kelias tolimas nei kad jūrų kelionė vargina, nei kad šis kraštas man visiškai nepažįstamas, atvykau vien iš troškimo tave pamatyti ir pasitarti su tavimi apie kai kuriuos filosofijos, geomantijos ir kabalos[168] klausimus, dėl kurių aš turiu abejonių ir nepajėgiu pats savojo proto patenkinti, ir jei tu galėsi man tuos klausimus išspręsti, tai aš su savo vaikais ir vaikų vaikais tuoj pat pasiduodu tau į vergiją, nes neturiu kitokių vertybių, kuriomis tikėčiausi galėsiąs tau už tai atsilyginti.

Aš tuos klausimus išdėstysiu raštu ir rytoj apskelbsiu juos visiems mokslo žmonėms mieste, idant jie susirinktų, o mes viešai, jų akivaizdoje, disputuosime.

Tiktai pageidauju, kad mes disputuotume štai kokiu būdu. Aš nenoriu disputuoti *pro et contra,* kaip daro tie kvaili sofistai šiame mieste ir kitur; lygiai nenoriu disputuoti nė akademikų būdu, deklamacijomis[169], taipogi skaičiais, kaip darydavo Pitagoras ir kaip ketino daryti Pikas Mirandula[170] Romoje,— aš noriu disputuoti vien ženklais, be žodžių, nes dalykai yra tokie sunkūs ir painūs, jog žmonių kalbos žodžiai neįstengtų jų išaiškinti taip, kaip man norėtųsi.

Todėlei tegu tavo magnificencija teikiasi stoti su manimi į dis-

putą. Jis bus didžiojoje Navaros kolegijos salėje, septintą valandą ryto.

Kai jis savo kalbą baigė, Pantagriuelis jam su didžia pagarba tarė:

— Senjore, aš negailiu niekam tų gėrybių, kuriomis dievas mane yra apdovanojęs, nes visa, kas gera, eina iš jo, ir jam patinka, kad jo dovanos gausėja, sklisdamos tarp žmonių, vertų ir sugebančių priimti tą dangiškąją taurios žinijos maną, o kadangi tu, kaip jau matau, tokių žmonių tarpe nūnai turi tokią vietą, tai pareiškiu, jog bet kurią valandą rasi mane pasirengusį atsakyti į kiekvieną tavo klausimą, kiek mano mažos pajėgos leis; kur kas labiau tiktų man iš tavęs mokytis, ne tau iš manęs, bet jei tu taip siūlai, mudu pasvarstysime abu drauge tuos klausimus, kurie tau neaiškūs, ir paieškosime sprendimo neišsemiamajame šulinyje, kurio pačiame dugne, kaip Heraklitas sako, slypi tiesa.

Ir aš labai pritariu tavo siūlymui disputuoti be žodžių, vien ženklais — šitaip mudu gerai kits kitą suprasime, o kartu išvengsime to delnų pliaukšėjimo, be kurio neapsieina žiopliai sofistai disputuose, kai jiems patinka argumentacija.

Tad štai, aš būtinai rytoj prisistatysiu į tavo skirtą vietą tavo sakytą valandą, tiktai prašau, kad mūsų tarpe nebūtų nei ginčo, nei vaido ir kad neieškotume nei garbės, nei žmonių pritarimo, tik vien tiesos.

Į tai Taumastas atsakė:

— Senjore, tegu dievas tave laiko savo malonėje ir tegu atlygina tau už tai, kad tavo aukštoji magnificencija teikiasi nusileisti iki mano menkystės. Tad su dievu iki rytojaus.

— Su dievu,— tarė Pantagriuelis.

Ponai, jūs, kurie skaitote šį raštą, galite įsivaizduoti, kad nebuvo žmonių, aukščiau pakilusių dvasia ir labiau paskendusių mintyse per visą naktį kaip Taumastas ir Pantagriuelis. Taumastas, apsistojęs Kliuni užeigoje, pasakė durininkui, jog niekad gyvenime dar nebuvęs taip troškulio kankinamas kaip šią naktį.

— Jaučiuosi taip,— kalbėjo jis,— lyg Pantagriuelis laikytų mane suėmęs už gerklės. Prašom pasakyti, kad atneštų gerti, ir pasirūpinkite, kad turėtume po ranka šviežio vandens gerklei skalauti.

Pantagriuelis savo ruožtu be galo jaudinosi ir visą naktį perkratinėjo mintyse:

Bedos knygą *De Numeris et Signis,*

Plotino knygą *De Inenarrabilibus,*
Proklo knygą *De Magia,*
Artemidoro knygas *Peri onirokritikon,*
Anaksagoro *Peri Semion,*
Inarijaus *Peri Aphaton,*
Filistiono knygas,
Hiponakto *Peri Anekphoneton*[171]
ir daugelį kitų, kol Panurgas ėmė jam sakyti:

— Senjore, liaukitės jūs sau galvą sukti ir eikite gulti, nes matau, kad esat įsijaudinęs be jokio saiko ir galit dar kokią karštligę susigriebti nuo per didelio galvojimo. Verčiau išgerkit kokius dvidešimt penkis ar trisdešimt gerų maukų, užsidarykit savo kambary ir ramiai miegokit, nes rytoj aš eisiu remtis ir disputuoti su ponu anglu, ir jeigu jo nesuraitysiu *ad metan non loqui*[172], tai galėsit mane vadinti kopūsto galva.

— Gerai,— tarė Pantagriuelis,— bet jis, prieteliau, yra baisiai mokytas, ar tu išgalėsi jį patenkinti?

— Puikiausiai,— atsakė Panurgas.— Prašom daugiau apie tai nebešnekėti ir duoti valią man. Kaip manot, ar žmonių yra tokių mokytų kaip velniai?

— Nėra, žinoma,— tarė Pantagriuelis,— nebent jei kam dievas specialią malonę suteiktų.

— Ir vis dėlto aš keliskart disputavau su velniais, suvariau juos į ožio ragą ir užčiaupiau visiems nasrus. Užtat galit, pone, būti ramus ir dėl to pasipūtėlio anglo — aš jį taip priremsiu, jog prie visų žmonių apsidirbs gėdingai.

Po to Panurgas visą naktį girtavo su Pantagriuelio šeimynykščiais ir lošė su jais iš kelnių varsčių *primus et secundus* ir lazdžiukę. O kai priėjo skirtoji valanda, nusivedė savo poną Pantagriuelį į sutartą vietą, kur, jau galite manimi tikėti, buvo susirinkęs visas Paryžius, nuo didžiausio ligi mažiausio, ir galvojo taip:

„Tas kipšas Pantagriuelis nuveikė, tiesa, visus gudreivas ir geltonsnapius sofistus, bet šį kartą ar negaus tik grąžos, nes tasai anglas yra tikras Vovero velnias[173]. Pažiūrėsim, kas ką suries“.

Taigi salė jau buvo prisirinkusi pilna, Taumastas jų laukė, ir kai tik Pantagriuelis su Panurgu įėjo, tuoj visi tie studiozai ir bakalaurai, ir jaunesni, ir vyresni, ėmė savo kvailu įpročiu ploti. Pantagriuelis tačiau suriko ant jų didžiu balsu, tarytum iš dvigubos armotos šovė:

— Tylos, po šimts velnių, tylos! Jei čia man jūs įkyrėsit, nenaudėliai,— dievaži, nusukiosiu galvas!

Sulig tais žodžiais visi nuščiuvo kaip pelytės, nebedrįso nė sukosėti, tartum būtų surijię po penkiolika svarų plunksnų, ir tokį pajuto nuo vieno to balso troškulį, jog visi iškišo liežuvius iš žabtų per pusę pėdos, lyg Pantagriuelis būtų jiems nasrus pasūdęs.

Tada prašneko Panurgas. Jis tarė anglui:

— Senjore, ko tu čia atėjai: ar tik pasispyrioti dispute dėl tų teiginių, kuriuos apskelbei, ar tiesos pasimokyti ir ją pažinti?

Į tai Taumastas atsakė:

— Senjore, vienintelis akstinas, atvaręs mane čia, yra troškimas perprasti ir išmanyti tai, dėl ko aš abejojau visą gyvenimą, nerasdamas nei knygos, nei žmogaus, kuris man padėtų išspręsti mano apskelbtąsias abejones. O stoti į disputą vien dėl paties pasispyriojimo aš neturiu jokio noro — tai yra pernelyg žemas dalykas, aš tai palieku niekšams sofistams, kurie savo disputais ieško ne tiesos, o tik priekabių ir vaido.

— Taigi,— tarė Panurgas,— jeigu aš, menkas savo mokytojo pono Pantagriuelio mokinukas, tave patenkinčiau ir užganėdinčiau viskame ir viskuo, tai būtų nederamas daiktas varginti mano poną. Užtat geriau pritiktų, kad jis pabūtų mudviem už arbitrą, pasvertų mūsų abiejų įrodymus ir tik tada prabiltų pats, kai tau atrodytų, kad aš nevalioju užganėdinti tavo mokslingų troškimų.

— Teisybė,— tarė Taumastas,— labai gerai pasakyta.

— Tad pradėk.

Dar pažymėtina, kad Panurgas prie savo didelio daiktadėčio turėjo prisisegęs stambų kutą iš šilkinių siūlų, raudonų, baltų, žalių ir mėlynų, o vidun įsikišęs didelį apelsiną[174].

Kaip Panurgas sumovė anglą, disputuojantį ženklais

PERSKYRIMAS XIX

Tada visi žmonės, kiek tik buvo jų susirinkusių, nuščiuvo ir klausėsi, o anglas iškėlė abi rankas skyrium, sudėjo pirštų galus į tokią figūrą, kurią Šinone vadina vištos pasturgaliu, ir sudavė vienos rankos nagais į kitos nagus keturis kartus; po to ištiesė pirštus ir smarkiai

pliaukštelėjo delnais. Tada vėl pirštus sudėjo kaip pirma ir bakstelėjo du kartus, o po to pliaukštelėjo keturis kartus; tada ištiesė rankas ir sudėjo delnus, lyg dievobaimingai melsdamasis.[175]

Panurgas staiga pakėlė dešinę ranką, jos nykštį įsikišo į dešinę šnirpšlę, pirštus suglaustus ištiesė į priekį nosies galo aukštyje, kairę akį užmerkė visai, o dešinę primerkė, žemai nuleisdamas voką ir antakį; tada iškėlė kairę ranką ir laikė ją, ištiesęs suglaustus keturis pirštus į priekį, o nykštį atkišęs aukštyn, tokioje pat padėtyje kaip ir dešinę, per pusantros pėdos nuo jos. Taip palaikęs, abi rankas nuleido žemyn; paskui jas pakėlė vėl ir laikė ties viduriu, lyg taikydamas anglui į nosį.

— Bet jeigu Merkurijus...— tarė anglas.

Panurgas jį kirste nukirto:

— Jūs prašnekot, kauke![176]

Anglas tada parodė tokį ženklą: iškėlė aukštyn kairę ranką išskleista plaštaka, paskui sugniaužė keturis pirštus, o nykštį ištiesė ir atrėmė sau į nosies galą. Staiga metė aukštyn dešinę ranką, irgi išskleista plaštaka, išskleistą ją ir nuleido kiek, tada jos nykštį įrėmė į tą kairiosios rankos vietą, iš kur išdygęs mažasis pirščiukas, o kitus keturis pirštus lėtai krutino ore; po kurio laiko sukeitė rankas: dešiniąja darė tą, ką pirma darė kairiąja, ir atvirkščiai.

Panurgas, nė kiek nesutrikęs, pakylėjo kaire ranka savo dideliausią daiktadėtį, dešine iš jo išsiėmė jaučio šonkaulio gabalą ir du vienodos formos pagaliukus, vieną juodmedžio, kitą raudonmedžio, susibruko juos lygiagrečiai tarp pirštų ir ėmė tarškinti jais į kits kitą taip kaip Bretanės raupsuotieji savo tarškynėmis, tik, žinoma, skambiau ir darniau, o podraug, sugūbrinęs liežuvį burnoje, niūniavo linksmai ir vis žiūrėjo anglui į akis.

Teologai, gydytojai ir chirurgai manė, kad šiuo ženklu jis anglą sulygino su raupsuotaisiais.

Teismo tarėjai, įstatymų aiškintojai ir kanonų žinovai manė, kad šituo būdu jis norėjo parodyti, jog žmogus net ir raupsuotas gali būti savotiškai laimingas, kaip kitados sakė išganytojas.

Anglas neišsigando — iškėlė abi rankas aukštyn, abiejų po tris vidurinius pirštus sugniaužė, nykščius įbruko tarp smiliaus ir didžiojo, o mažylius atkišo į šalį ir parodė abi špygas Panurgui; paskui sugręžė jas vieną prieš kitą, nykštį atrėmė į nykštį, o mažylį į mažylį.

Panurgas, nė žodžio netaręs, iškėlė rankas ir padarė tokį ženklą: kairės rankos smiliaus nagą sudūrė su nykščio nagu, kad abu šie pirštai

sudarytų grandį, dešinės keturis pirštus sugniaužė į kumštį, o smilių ištiesė ir kyščiojo į tą kairės grandį. Paskui suglaudė dešinės smilių ir didįjį, ištiesė juodu, kiek tiktai galima, ir atkišo į Taumastą. Paskui kairės nykščio galą įsirėmė į kairį smilkinį ties akimi, plaštaką ištiesė ir dailiai vasnojo ja it paukščio sparnu ar žuvies peleku; lygiai tą patį darė ir dešine ranka, įremta į dešinį smilkinį.

Taumastas ėmė blykšti, drebėti ir parodė tokį ženklą: dešinės rankos didžiuoju pirštu pliaukštelėjo į nykščio apačią, o dešinės smilių įkišo į tokią pat kairės grandį; tiktai kišo iš apačios, o ne iš viršaus, kaip Panurgas.

Tada Panurgas suplojo delnais, švilptelėjo į kumštį, vėl įkišo dešinės smilių į kairės grandį ir tankiai maksėjo. Paskui atkišo smakrą ir žiūrėjo įsispyręs į Taumastą.

Žiūrovai nesuprato nieko, ką tie ženklai reiškia, bet gerai suprato, kad šitaip jis be žodžių klausia Taumastą:

— O ką dabar sakysit?

Iš tiesų, Taumastas ėmė smarkiai prakaituoti, atrodė intensyviai galvojąs. Galiausiai susigriebė, sudūrė abiejų rankų pirštų galus, išlenkė pusračiu ir iškėlė rankas tiek, kiek tik galėjo.

Atsakydamas į tai, Panurgas tučtuojau dešinės rankos nykščiu pasirėmė smakrą, tos pat rankos mažylį pirščiuką įkišo į kairės grandį ir apatiniais dantimis itin melodingai kaleno į viršutinius.

Taumastas vargais negalais atsistojo, tačiau besistodamas taip smarkiai driokstelėjo, jog išsmuko vyrui ir tirštai, ir skystai. Pakilo velnioniška smarvė, ir žiūrovai griebėsi už nosių: jis mat iš baimės pristūmė kelnes. Vis dėlto iškėlė dešinę ranką, sudėjo visus pirštų galus vienon vieton, o kairės plaštaką priglaudė sau prie krūtinės.

O Panurgas į tai griebėsi už daiktadėčio, ištempė jį per pusantros uolekties ilgumo ir ištempęs laikė kaire ranka, o dešine išsiėmė apelsiną, pamėtėjo jį septyniskart aukštyn, o aštuntą kartą sučiupo, apgniaužė saujoj ir laikė iškėlęs, nė nesukrutėdamas; paskui ėmė purtyti savo gražų daiktadėtį, rodydamas jį Taumastui.

Taumastas išpūtė žandus lyg kuline dūda grodamas, ir ilgai dūmė — tartum kiaulės pūslę pūtė.

Panurgas, į tai atsakydamas, prisidėjo vieną kairės rankos pirštą prie užpakalio angos, o lūpomis traukė į save orą taip, lyg siurbtų austrę iš kiauto ar ragautų sriubą; paskui pravėrė burną ir dešinės rankos plaštaka paukštelėjo per ją, išduodamas didelį ir žemą garsą, tartum

einantį nuo diafragmos paviršiaus pro trachėją; šitaip jis padarė šešiolika kartų.

O Taumastas tik šnypštė it žąsinas.

Tada Panurgas dešinės rankos smilių įkišo į burną, suspaudė jį stipriai lūpų raumenimis ir smarkiai ištraukė, ir pasigirdo toks garsas, lyg kad vaikai šaudytų iš šeivamedžio patrankų, užtaisytų ropės kamščiais; taip jis padarė devynis kartus.

Tada Taumastas sušuko:

— Ėhė, ponai, štai kame didžioji paslaptis! Jis jau įstrigo!

Po to išsitraukė durklą, kurį turėjo su savim, ir laikė smaigaliu žemyn.

Į tai atsakydamas, Panurgas griebė savo ilgą daiktadėtį ir ėmė juo iš visos galios ploti sau per šlaunis; paskui sunėrė abi rankas, užsikėlė jas ant viršugalvio, iškišo, kiek tik galėjo, liežuvį ir ėmė vartalioti akis kaip stimpanti ožka.

— A, suprantu,— tarė Taumastas.— O jeigu šitaip?

Ir padarė tokį ženklą: durklo rankeną įrėmė sau į krūtinę, o smailę pridengė kitos rankos delnu, kiek parietęs pirštų galus.

Panurgas tada palenkė galvą kairėn, prikišo didįjį pirštą prie dešinės ausies, o nykštį iškėlė aukštyn. Paskui sukryžiavo rankas ant krūtinės, sukosėjo penkis kartus ir sulig penktuoju kartu treptelėjo dešine koja į žemę. Paskui iškėlė kairę ranką ir, sugniaužęs kumštį, laikė nykštį prie kaktos, o dešine ranka šešiskart susidavė į krūtinę.

Taumastas, matyt, nepatenkintas tuo, prisikišo kairės rankos nykštį prie nosies galo, kitus pirštus sugniaužė į kumštį.

Tada Panurgas abiem didžiaisiais pirštais įsikibo sau į burnos kraštus, ištempė ją į šalis tiek, kiek tik galėjo, ir iššiepė visus dantis, o abiem nykščiais nutraukė žemyn akių vokus ir padarė itin bjaurią grimasą, kaip rodėsi žiūrovams.

Kaip Taumastas šlovino Panurgo dorybes ir mokytumą

PERSKYRIMAS XX

Po to Taumastas atsikėlė ir, nusiėmęs kepurę, pusbalsiu padėkojo Panurgui, o paskui garsiai prabilo į susirinkusius:

— Senjorai, šią valandą aš tikrai galiu tarti evangelijos žodžius: *Et ecce plus quam Salomon hic.*[177] Jūs turite savo tarpe neįkainojamą brangenybę — poną Pantagriuelį, kurio šlovė atvedė mane čia iš tolimiausiojo Anglijos kampo padiskutuoti apie neišsprendžiamus, mano protą nukamavusius klausimus tiek iš magijos, alchemijos, kabalos, geometrijos, astrologijos, tiek iš filosofijos.

Nūnai tačiau aš rūstauju ant tos šlovės, nes man rodos, kad ji pavydi jam ir neskelbia nė tūkstantosios dalies teisybės apie jį.

Matėte patys — netgi ne jis, o tik jo mokinys mane visai patenkino ir pasakė daugiau, negu aš klausiau; be to, jis man iškėlė ir sykiu išsprendė daug kitų begalinės svarbos klausimų. Galiu jus užtikrinti, kad jis atskleidė tikrą enciklopedinės žinijos šulinį ir parodė neišmatuojamą jos gelmę, ir tai tokiu būdu, apie kurį, man regėjos, niekas pasauly neturi menkiausio supratimo,— aš kalbu apie mūsų disputą ženklais, nepratariant nė pusės žodžio. Bet aš kada nors surašysiu visa, ką mudu čia svarstėme ir nutarėme, idant kas nepamanytų, jog tai buvo tik vienos pamaivos, ir duosiu išspausdinti, tegu kiekvienas iš to pasimoko, kaip kad pasimokiau aš; ir jūs galit numanyti, ką būtų sugebėjęs pasakyti mokytojas, jei jau mokinys parodė šitokį išlavėjimą, nesgi *Non est discipulus super magistrum.*[178]

Taigi tebūnie šlovė viešpačiui dievui, o jums kuo nuolankiausiai dėkoju už garbę, kurią suteikėte man, atvykę į šį aktą; dievas tegu teikia jums už tai malonių per amžius.

Panašiai padėkojo susirinkusiems ir Pantagriuelis, o išeidamas nusivedė Taumastą pietų, ir jau galite tikėti, kad jie ten gėrė taip, jog net sagos nuo pilvo ištrūkinėjo (mat anais laikais pilvą užsagstydavo sagomis, panašiai kaip dabar apykaklę) — ir gėrė tol, kol vienas kito nebepažino.

Motina švenčiausioji, kaip jie ten plunijo, kaip butelius šokdino, kaip gerkles plėšė:

— Į sveikatą!

— Pilk dar!

— Paže, vyno!

— Pilną, po šimts velnių, pilną!

Ir nebuvo jų tarpe nė vieno, kur nebūtų išgėręs bent dvidešimt penkių ar trisdešimties statinių, ir žinote kaip gėrė? *Sicut terra sine aqua*[179], nes buvo karšta ir gerklės išdžiūvusios.

O kai dėl teiginių, kuriuos gynė Taumastas, ir ženklų, kuriuos jie vartojo disputuodami, tai aš norėjau juos išdėstyti pagal jų pačių aiški-

nimus, bet gavau žinią, kad Taumastas apie tai parašė storą knygą, išspausdintą Londone, kur jis nušviečia viską, nepraleisdamas nieko. Tad šiuo tarpu nuo to atsisakau.

Kaip Panurgas įsimylėjo vieną kilmingą Paryžiaus damą

PERSKYRIMAS XXI

Panurgas, laimėjęs disputą su anglu, pasidarė garsus Paryžiaus mieste. Nuo to laiko jis pradėjo deramai vertinti savo daiktadėtį ir jo išorinę pusę davė gražiai išsiuvinėti pagal Romos madą. O žmonės jį viešai visur garbstė, apie jį ir dainą sudėjo, kurią dainavo gatvės vaikigaliai, siunčiami pirkinių parnešti, jis būdavo itin mielas svečias visuose ponių ir panelių sambūriuose, ir toji sėkmė jam taip susuko galvą, jog jis užsimanė paguldyti ant menčių vieną iš prašmatniausių miesto damų.

Ir tikrai, atidėjęs į šalį ilgas įžangas ir karštus prisipažinimus, kurių paprastai griebiasi įsimylėję svajotojai, pasninkaują kentėtojai, kurie nedrįsta prisilytėti mėsiško, jis vienądien pasakė jai stačiai:

— Ponia, būtų didelė nauda visai valstybei ir smagu jums pačiai, galėtų didžiuotis visa jūsų padermė, o ir aš pasidžiaugčiau, jeigu jūs pasibėgtumėt nuo mano veislės; tikėkite manimi — patirtis jums įrodys, kad aš sakau tiesą.

Sulig tais žodžiais ponia atstūmė jį nuo savęs per šimtą mylių, tardama:

— Akiplėša pasiutęs, kaip jūs drįstate man taip kalbėti? Kuo jūs mane laikote? Eikit šalin ir daugiau nesimaišykit man po akių, nes jei taip labai jūsų neniekinčiau, liepčiau jums rankas kojas nukapoti.

— Nepagailėčiau,— tarė jis,— rankų nei kojų, jei tik mudu, susibloškę į daiktą, dailiai pavarstytume siūlą į nytis, nes (jis parodė savo ilgą daiktadėtį) štai muzikantas, kokių reta, jis užgros jums tokį šokį, jog galva ims suktis. Jis žvalus ir triūslus, ir ruošą taip švariai apsiruošia, jog po jo nelieka nė ko šluoti.

Į tai dama atšovė:

— Šalin, akiplėša, šalin! Jei dar žodį pasakysit, aš pašauksiu žmones, ir jie jus užplaks.

— Ne,— tarė jis,— jūs ne tokia pikta, kaip jūsų žodžiai rodytų, ne, ne, matau iš jūsų veido, jei tik neklystu; nes greičiau žemė pakils į dangų, padangės skliautas nusileis į pragarmę ir visa gamtos tvarka apsivers aukštyn kojom, negu tokioj kaip jūsų didžioj grožybėj rasis bent lašas tulžies ir piktumo. Tiesa, žmonės sako:

Ar matė kas gražuolę neaikštingą,
Nuolankią, romią, nemaištingą?

Bet tie žodžiai taikomi vien paprastoms gražuolėms. Jūsų grožis yra toks iškilnus, toks ypatingas, toks dangiškas, jog aš tikiu, kad gamta jį tyčia jumyse sukūrė, užsimaniusi duoti idealų grožio pavyzdį, idant mes turėtume supratimą, kiek ji pajėgia, jeigu pavartoja visą savo galią ir visą savo sugebėjimą.

Jūs visa — medus, cukrus, dangaus mana.

Tai jums Paris turėjo priteisti aukso obuolį, o ne Venerai, ne Junonai ar Minervai, nes niekada Junona neturėjo tiek didingumo, nei Minerva sumanumo, nei Venera elegancijos, kiek turite jūs, ponia.

O, dangaus dievaičiai ir dievaitės, kaipgi laimingas bus tasai, kuriam suteiksite malonę šitą moterį glamonėti, bučiuoti ir su ja įsnaują trinti! Dievaži, juk tai būsiu aš, matau tikrai, nes ji jau myli mane visa širdimi, žinau gerai, man fėjos šitaip lėmė. Tai negaiškim laiko, metas kumelei į ienas.

Ir jau norėjo moterį apglėbti, bet ji apsimetė puolanti prie lango šauktis kaimynų.

Tada Panurgas skubiai išsinešdino, bet prie durų dar pasakė:

— Ponia, palaukit manęs šičia, aš pats nubėgsiu jų pašaukti, kam jums vargintis.

Ir nudrožė sau, ne per daug imdamas į galvą, kad buvo atstumtas, ir išgėrė tą dieną ne mažiau kaip visada.

Rytojaus dieną, kai toji dama atėjo mišių, jis jau buvo bažnyčioje.

Prieduryje padavė jai švęstą vandenį, žemai nusilenkė prieš ją, paskui atsiklaupė kaip savas greta jos ir tarė:

— Ponia, žinokit: esu taip baisiai jus įsimylėjęs, jog nebegaliu nei nusišlapinti, nei išsituštinti. Nežinau, kaip jūs į tai žiūrite, bet jei man atsitiktų kokia nelaimė, tai kas tada?

— O kas man galvoj? — atsakė ji.— Eikit sau, netrukdykit melstis.

— Bet pirma įminkite mįslę. Kas bus: visas apžėlęs, galelis plikas.

— Nežinau,— pasakė ji.

— Riešutas. Na gerai, pasimelskit, kad dievas man duotų, ko jūsų kilni širdis geidžia, o jūs man duokit savo rožančių.

— Imkit,— tarė ji,— ir atstokit nuo mano galvos.

Tai pasakiusi, jau buvo benusirišanti nuo juostos rožančių iš kvepiančio medžio su auksiniais didžiaisiais karoliukais, bet Panurgas, greit išsitraukęs vieną savo peiliuką, nupjovė raištį ir nunešė rožančių pas vogtų daiktų supirkėją. Nulėkdamas dar paklausė:

— Gal norit mano peiliuko?

— Ne, ne,— atsakė ji.

— Vis tiek jis pasirengęs jums tarnauti su kūnu ir dūšia, su ragais ir nagais.

Tuo tarpu dama sunerimo dėl savo rožančiaus, nes buvo pratusi visada bažnyčioj turėti jį su savimi, ir mąstė: „Tas tauškalius, matyt, yra koks vėjavaikis, dar turbūt ir nečionykštis; nebeatgausiu aš savo rožančiaus. Ką man vyras pasakys? Pyks ant manęs. Bet aš sakysiu, kad vagis jį man nupjovė bažnyčioj, ir jis lengvai patikės, nes matys nupjautą raištelį ant mano juostos".

Popiet Panurgas nuėjo pas damą, įsitraukęs į rankovę didelį maką, pridėtą skardinių žetonų, ir ėmė ją kalbinti taip:

— Katras iš mudviejų labiau mylime — ar aš jus, ar jūs mane?

Ji atsakė:

— Kai dėl manęs, tai aš neapykantos jums neturiu, nes myliu visus žmones, kaip dievas prisakė.

— Bet, tarp kitko,— tarė jis,— argi jūs nesate manęs įsimylėjusi?

— Jau daug sykių jums sakiau,— tarė ji,— kad nešnekėtumėt man tokių dalykų; jei nesiliausit, aš jums parodysiu, kad man negalima kalbėti tokių begėdiškų žodžių. Eikit sau iš čia ir atiduokit rožančių, nes vyras gali paklausti, kur jis.

— Ką, ponia,— tarė jis,— jūsų rožančių?! Dievaži, to tai jau nebus; bet aš jums duosiu tiek ir tiek kitų rožančių. Gal norėtumėt auksinio, kad karoliai būtų stambūs, emaliuoti, o gal kad būtų šilku apmegzti arba ant masyvios aukso grandinėlės suverti? O gal jums labiau tiktų iš juodmedžio, iš stambių hiacintų, iš gludintų stambių granatų, o mažieji karolėliai kad būtų smulkių turkių; ar, sakysim, iš dailių topazų pramaišiui su smulkiais safyrais, arba stambieji karoliai kad būtų rubinai, o mažieji — deimantai, nušlifuoti dvidešimt aštuoniomis briaunomis?

Ne, ne, vis tai niekai. Aš žinau vieną gražų rožančių — stambieji karoliai iš gryniausių smaragdų, smulkieji — pilkojo gintaro, o sąsa-

ga — Persijos perlas, didumo sulig apelsinu! Jo kaina tik dvidešimt penki tūkstančiai dukatų. Aš jums jį padovanosiu, nes man tai nė už ką.

Tai sakydamas, sužvangino savo žetonus, tarytum ten būtų muštiniai su saule.

— O gal norėtumėt tamsiai violetinio aksomo su šviesiais taškučiais, arba gal raštuoto ar tamsiai raudono atlaso? Gal norėtumėt grandinėlių, aukso segių, diademų, žiedų? Tarkite tik žodį. Penkiasdešimt tūkstančių dukatų — man ne pinigai.

Tokių šnekų besiklausant, jai net seilė tekėjo, tačiau ji atsakė:

— Ne, ačiū, nieko iš jūsų nenoriu.

— Dieve mano,— atsakė jis,— užtat aš noriu iš jūsų, ir noriu tokio daikto, kuris jums nieko nekaštuos ir kurio aš neišsinešiu. Va, žiūrėkit,— jis parodė į savo ilgą daiktadėtį,— štai Jonas Benamis, kuris ieško buto.

Ir norėjo ją apkabinti, bet ji ėmė rėkti, nors, tiesa, ne per garsiai.

Tada Panurgas nustojo saldžiai šypsotis ir tarė:

— Tai taip ničnieko man ir neduosit? Na, ir trauk jus devynios! Neverta jūs nei tos laimės, nei garbės. Bet palaukit, aš taip padarysiu, kad ant jūsų visi šunys jodinės.

Taip pasakęs, išdūmė kuo greičiausiai, bijodamas gauti lazdų, kurių nemėgo iš prigimties.

Kaip Panurgas ištaisė Paryžiaus damai pokštą, kuris jai anaiptol neišėjo į gera

PERSKYRIMAS XXII

Reikia jums žinoti, kad rytojaus dieną buvo devintinės, didelė šventė, kada visos moterys apsivelka gražiausiais rūbais, kokius tik turi. Ir minėtoji dama tą dieną pasišvietė labai šaunia tamsiai raudono atlaso suknia ir brangia balto aksomo mantilija.

Vakarykščiai Panurgas išieškojo visus miesto pašalius, surado kalę, kuriai buvo pats rujos karštis, parsivedė ją namo, prisirišęs už diržiuko, gerai šėrė perdien ir pernakt, o rytą užmušė ją, išėmė tą daiktą, kurį gerai žinojo graikų geomantai, sukapojo kuo smulkiausiai, susidėjo į slaptą kišenę ir išėjo ieškoti tos damos, žinodamas, kad ji eis procesi-

joj, kaip įprasta tokią dieną; kai tik ji įžengė į bažnyčią, Panurgas jai padavė švęstą vandenį, labai mandagiai nusilenkdamas, o po trumpos valandžiukės, kai jinai jau kalbėjo poterius, prisėdo prie jos ant suolo ir įbruko jai popierėlį, kur buvo surašytas toksai rondo:

RONDO

Šį kartą, o gražuole mylimoji,
Gal būsit pagaliau apsigalvojus,
Nebūsite tokios žiaurios širdies,
Manęs nebevarysit be vilties?
Neįžeidė, tikiuos, aistra manoji
Blogu veiksmu, žodžiu nepadoriuoju.
Galėjot pasakyti man geruoju:
„Tavęs priimti negaliu išties
Šį kartą“.

Neslėpsiu, kad aš meile suliepsnojau.
Grožybės jūsų velniškai vilioja —
Užsidegiau nuo šitos kibirkšties.
Aš perimtas vienos svajos, vienos minties:
Įsėst į balną, jus pasižabojęs
Šį kartą.

Vos ji išlankstė popieriuką ir pažiūrėjo, kas ten yra, Panurgas greitai subarstė savo atsineštą vaistą į visokias jos drabužio vietas, labiausiai į suknios klostes bei rankovių paraukimus, po to kalbėjo taip:

— Ponia, vargšams įsimylėjėliams ne visada kelias rožėmis klotas. Kai dėl savęs, tai visgi turiu vilties, kad mano naktys nemiegotos, mano sielvartai ir ašaros, išverktos iš meilės jums, bus man užskaitytos aname pasaulyje skaistyklos kančių vietoj. O jūs bent pasimelskit už mane, kad dievas duotų man kantrybės nešti savąjį kryžių.

Vos spėjo Panurgas baigti kalbą, visi šunys, kiek tik jų buvo bažnyčioj[180], supuolė aplink tą damą, užuodę vaistą, kuriuo jis subarstė ją. Maži ir dideli, riebūs ir liesi — visi susirinko, iškišę galiukus, ir vis uostė ją, ir čiurkšnojo ant jos iš visų pusių. Tokios nešvankybės pasaulis dar nebuvo matęs.

Panurgas lyg mėgino juos vyti šalin, paskui nusilenkė damai ir atsitraukė į nuošalią koplyčią žiūrėti, kas bus toliau, nes šunys, bjaurybės, sušlapino jai visus drabužius, vienas didelis kurtas net ant galvos čiurkštelėjo, kiti leido ant rankovių, kiti ant strėnų, o kur visiškai mažyčiai, tie ant kurpaičių. Aplinkinės moterys turėjo daug vargo ją nuo to antpuolio ginti.

O Panurgas tik juokėsi ir sakė vienam iš didžiųjų miesto ponų:

— Matyt, tai poniai dabar pats rujos metas, o gal ji su kokiu kurtu neseniai vaikėsi.

Pasižiūrėjęs, kaip tie visi šunys aplink ją riejasi lyg apie rujojančią kalę, išėjo iš bažnyčios ir leidosi pas Pantagriuelį.

Kur tik gatvėje sutiko šunį, kiekvienam spyrė koja ir sakė:

— Ar neisi pas draugus į vestuves! Marš, po velnių, greičiau!

O parėjęs kalbėjo Pantagriueliui:

— Pone, labai jus prašau — nueikit pasižiūrėti, kaip viso krašto šunys duodasi aplink vieną damą, didžiausią šio miesto gražuolę, ir vis taiko ant jos pajodinėti.

Pantagriuelis, žinoma, nuėjo, pamatė tą reginį ir išrado, kad jis gražus ir naujas.

Bet gražiausia buvo per procesiją: daugiau nei šeši šimtai tūkstančių keturiolika šunų grūdosi prie tos ponios ir darė jai visokias šunybes, ir visur, kur tik ji ėjo, nauji ir nauji šunys dėjosi į palydą, sekė jos pėdomis ir laistė visą kelią, kur tik prisilietė jos suknia.

Žmonės, tokio reginio sudominti, žiūrėjo sustoję, ką daro šunys, o tie korėsi jai ant kaklo ir gadino jos puikius rūbus, tad ji nebeapsikęsdama ryžosi sprukti namo, į savo rūmus. Ji bėgti, šunys vytis, o tarnaitėms juoko!

Kai ji grįžo namo ir užsirakino, duris apstojo nuo pusės mylios sulėkę šunys, o kai jie sudūko ant tų durų švirkšti, tai pasidarė upelis tokio gilumo, kad galėjo plaukyti antys. Tai tas pats upelis, kuris dabar teka pro Sen Viktorą; ten Gobelenas[181] dažo savo purpurus, nes šunų šlapalai turi specifinių dažomųjų savybių, kaip kitados viešai skelbė mūsų magistras Oribusas.

Tas upelis, dievaž, galėtų net malūną sukti,— aišku, ne tokį didelį kaip Bazaklio malūnas Tulūzoje.

Kaip Pantagriuelis išvyko iš Paryžiaus, sužinojęs, kad dipsodai užpuolė amaurotų kraštą, ir kodėl mylios Prancūzijoj tokios trumpos

PERSKYRIMAS XXIII

Greit po to Pantagriuelis gavo žinią, kad jo tėvą Gargantiua fėja Morgana išsinešė į Fėjų šalį, kaip kitados Ožjė ir Artūrą[182], o kartu sužinojo, kad dipsodai[183], išgirdę gandą apie šį įvykį, peržengė savo žemės ribas, nuniokojo žymią dalį Utopijos ir dabar laiko apsupę svarbiausiąjį amaurotų miestą. Tad jis išvyko iš Paryžiaus, niekam nė sudiev nepasakęs, nes reikėjo skubėti, ir nuvažiavo į Ruaną.

Keliaujant Pantagriueliui krito į akis, kad Prancūzijoj mylios pernelyg trumpos, palyginti su kitų kraštų myliomis, ir klausė Panurgą, kas čia galėtų būti, kodėl taip yra. Panurgas jam papasakojo istoriją, kurią surašė *Marotus du Lac, monachus*[184], knygoje, pavadintoje *Kanarijos karalių žygiai,* o ta istorija tokia.

Senų senovėje žemės nebuvo matuojamos nei myliomis, nei miliarijais, nei stadijais, nei parasangais[184]. Tiktai karalius Faramondas įvedė nuotolio matus, ir štai kokiu būdu. Jis atrinko Paryžiuje šimtą dailių, jaunų vaikinų, apsukrių ir drąsių, ir šimtą gražių merginų pikardiečių, liepė visus gerai valgydinti, puikiai laikyti visą savaitę, paskui pasišaukė pas save, kiekvienam vaikinui davė po merginą, pridėjo gerokai pinigų išlaidoms ir liepė poromis išsiskirstyti į visas puses. Ir prisakė kiekvienoj vietoj, kur tik pora susiporuos, dėti akmenį — tai ir būsią mylios.

Linksmai leidosi į kelionę tie jauni žmonės, o kadangi buvo kupini jėgų ir išsidykiniavę, tai davė garo kiekvieno lauko gale — dėl to mylios Prancūzijoj tokios trumpos.

Tačiau kai nuėjo ilgą kelią ir nusivarė pašėlusiai, pradėjo stigti alyvos lempoms, ir jie nebesibloškė dažnai į krūvą, tenkinosi vargšeliai (čia kalbu apie vyrus) kokiu vienu niekingu karteliu dienoje. Tad štai kodėl mylios Bretanėje, Landuose, Vokietijoje ir kitose tolimesnėse šalyse tokios ilgos.

Kiti nurodo kitokias priežastis, bet, mano nuomone, šita yra pati tikroji.

Pantagriuelis su tuo visiškai sutiko.

Iš Ruano jie nukeliavo į Onflerą; čia Pantagriuelis, Panurgas, Epistemonas, Eustenas ir Karpalimas sėdo į laivą.

Kol jie ten laukė palankaus vėjo ir pikiavo laivą, Pantagriuelis gavo iš Paryžiaus nuo vienos damos (kuri ilgai buvo jo išlaikytinė) laišką su tokiu užrašu:

Visų gražuolių mylimiausiajam
ir iš visų kilniųjų neištikimiausiajam
P. N. T. G. R. L.

Laiškas, kurį Pantagriueliui atnešė pasiuntinys nuo vienos damos iš Paryžiaus, ir aukso žiedo įrašo paaiškinimas

PERSKYRIMAS XXIV

Pantagriuelis, perskaitęs antrašą, labai stebėjosi ir klausė pasiuntinį, kas yra šio laiško siuntėja, atidarė laišką, bet jame nieko nerado parašyta, tik buvo įdėtas aukso žiedas su plokščia deimanto akimi. Tada pasišaukė Panurgą ir rodė jam ką gavęs.

Panurgas sakė, kad tas popieriaus lapas gal esąs prirašytas, tik taip gudriai, jog visai nematyti rašalo.

Norėdamas tai sužinoti, jis prikišo laišką prie ugnies patikrinti, ar nebus rašyta amoniako tirpalu vandeny.

Paskui įmerkė į vandenį patikrinti, ar nebus rašyta karpažolės sunka.

Paskui švitino žvake patikrinti, ar nebus rašyta baltojo svogūno sultimis.

Paskui vieną laiško vietą patrynė riešutiniu aliejumi patikrinti, ar nebus rašyta figmedžio pelenų šarmu.

Paskui kitą laiško vietą patrynė moteriškės pienu, kuriuo ta žindė pirmgimę savo dukterį, patikrinti, ar nebus rašyta rupūžės krauju.

Paskui vieną kampą patrynė sudeginto kregždės lizdo pelenais patikrinti, ar nebus rašyta žydvyšnių sunka.

Paskui kitą kampą patrynė ausies siera patikrinti, ar nebus rašyta varno tulžimi.

Paskui įmerkė į actą patikrinti, ar nebus rašyta vilkpienio sunka.

Paskui patepė šikšnosparnio taukais patikrinti, ar nebus rašyta banginio sperma, vadinama pilkąja ambra.

Paskui įmerkė pamažėle į šalto vandens dubenį ir staiga ištraukė patikrinti, ar nebus rašyta alūnu.

Galiausiai, matydamas, kad nieko šitais būdais padaryti negali, pasišaukė laiško atnešėją ir klausė:

— Sakyk, mano mielas, ar toji ponia, kuri tave čia siuntė, nedavė tau kartais lazdutės atnešti?

Mat jis manė, kad čia būsianti pavartota Aulo Gelijaus gudrybė[185].

Pasiuntinys atsakė:

— Ne, pone.

Tada Panurgas buvo benorįs jam nuskusti plaukus ir patikrinti, ar toji dama nebus tam tikru rašalu surašiusi laišką ant plikos galvos odos, bet, matydamas, kad jo plaukai itin ilgi, to sumanymo atsisakė, nusprendęs, kad per tokį trumpą laiką plaukai nebūtų tiek užaugę.

Pagaliau jis tarė Pantagriueliui:

— Dievaži, pone, jau nebežinau, nei ką daryti, nei ką sakyti. Tirdamas, ar čia yra kas parašyta, išmėginau daugelį būdų, nurodytų mesero Frančesko di Njanto, toskaniečio, kuris aprašė, kaip skaityti slaptaraščio laiškus, išmėginau ir dar kitus būdus, kurių moko Zoroastras, *Peri Grammaton akriton*, ir Kalpurnijus Basas, *De Literis illegibilibus*[186], bet ničnieko nelaimėjau ir manau, kad čia visas svarbumas — tas žiedas. Pažiūrėkim jį geriau.

Apžiūrėję žiedą, rado jo vidinėje pusėje įrašą hebrajų kalba:

LAMAH HAZABTHANI

Jie pasišaukė Epistemoną ir klausė, ką tai reiškia. Tasai pasakė, kad čia hebrajiški žodžiai, jie reiškia: „Kodėl mane apleidai?“[187]

Panurgas sušuko:

— Jau suprantu, kaip čia yra. Matote šį deimantą? Jis netikras. Štai ir turit paaiškinimą, ką nori išreikšti dama: „Sakyk, netikras meilůži, kodėl mane apleidai?“

Pantagriuelis tuoj viską sumetė: prisiminė, kad išvykdamas nė sudiev nepasakė tai damai; nesmagu jam pasidarė, jis mielai būtų grįžęs į Paryžių susitaikinti su ja.

Epistemonas tačiau jam priminė Enėjo išsiskyrimą su Didone, taip pat Heraklido Tarentiečio priežodį, jog kai laivas stovi ant inkaro, o išplaukti reikia kuo greičiausiai, tai turime nukirsti lyną, o ne gaišti

laiką, kol jį atrišime; sakė, kad jis turįs mesti iš galvos visokias mintis ir skubėti kuo greičiausiai į savo gimtąjį miestą, kuriam gresia pavojus.

Tikrai, po valandos pakilo vėjas, vadinamas nordnordvestu, ir jie, išskleidę visas bures, išplaukė į atvirą jūrą, o po kelių dienų, praplaukę Porto Santą ir Madeirą, pasiekė Kanarų salas.

Iš čia, praplaukę Baltąjį ragą, Senegalą, Žaliąjį ragą, Gambiją, Sagrą, Melį ir Gerosios Vilties ragą, stabtelėjo Melindos karalystėje[188].

Iš čia, jau šiaurės vėjo varomi, praplaukė Medeną, Utį, Udemą, Gelasimą, Fėjų salas ir pačia Achorijos karalystės[189] pašone atvyko galų gale į Utopijos uostą, iš kurio į amaurotų miestą bebuvo tik trys mylios su trupučiu.

Šiek tiek pasilsėjus sausumoje, Pantagriuelis tarė:

— Vaikinai, miestas jau nebetoli. Prieš žygiuodami toliau, turime gerai apsvarstyti, ką reikės daryti, kad nebūtume panašūs į atėniečius, kurie pirma veikdavo, o tik po to tardavosi. Ar jūs esat pasiryžę gyventi ir mirti su manimi?

— Taip, senjore,— atsakė visi,— galite pasikliauti mumis kaip savo rankos pirštais.

— Kad taip,— kalbėjo jis toliau,— tai man tik vienas dalykas kelia nerimą ir abejonę: aš nežinau, nei kiek yra priešų, apsupusių miestą, nei kaip jie išsidėstę; jei tą žinočiau, daug tvirčiau jausčiausi. Tai aptarkime visi kartu, kaip galėtume tą sužinoti.

Į tai visi drauge jam tarė:

— Leiskit mus į žvalgybą, o jūs palaukite čia. Mes šiandien pat pristatysime jums tikrų tikriausias žinias.

— Aš,— tarė Panurgas,— apsiimu įsigauti į priešo stovyklą pro visas užtvaras ir sargybas, palėbauti su jais, pasiausti jų sąskaita, ir niekas manęs nepažins: iššvalgysiu jų apsiginklavimą, apeisiu vadų palapines, pavedžiosiu už nosies kareivius, o apie mane niekas nieko nesuuos. Pats velnias manęs nesuklupdys, nes esu Zopyro[190] padermės.

— Aš,— tarė Epistemonas,— pažįstu visas būtųjų amžių karvedžių ir kariauninkų strategines gudrybes ir žygdarbius, žinau visas karo meno išmones bei klastas. Eisiu aš pas juos, ir net jei mane pažintų ir nutvertų, aš išsisuksiu, be to, įkalbėsiu jiems apie jus, ką tik norėsiu, nes esu Sinono[191] padermės.

— Aš,— tarė Eustenas,— įsibrausiu pro visus jų apkasus, ir nesustabdys manęs nei sargybiniai, nei patruliai, aš pereisiu jų pil-

vais, rankas kojas jiems sutratinsiu, tegu jie sau ir paties velnio jėgą turėtų, nes esu Heraklio padermės.

— Aš,— tarė Karpalimas,— įsigausiu visur, kur tik paukštis įsigauna; mano kūnas toks šmaikštus, jog peršoksiu per visas jų tranšėjas ir kiaurai peršniosiu visą stovyklą, kol jie spės mane pamatyti, ir aš nebijau nei ieties, nei strėlės, nei greito žirgo, net jei tai būtų Persėjo Pegasas ar Pakolė[192] arklys — nieko man jie nepadarys. Aš galiu pereiti per lauką ir per pievą, nesulamdęs nė vieno javo ir nė vienos žolelės, nes esu amazonės Kamilos[193] padermės.

Kaip Pantagriuelio žygio draugai Panurgas, Karpalimas, Eustenas ir Epistemonas gudriai sudorojo šešis šimtus šešiasdešimt riterių

PERSKYRIMAS XXV

Tik spėjo jie ištarti tuos žodžius — žiūri, jau atlekia šeši šimtai šešiasdešimt riterių ant smarkių žirgų, dumia tiesiai čia pažiūrėti, kas per laivas įplaukė į uostą, ir, jei tik seksis, suimti visus, kas atplaukė.

Pantagriuelis tarė:

— Vaikinai, traukitės visi į laivą. Matot, atlekia mūsų priešai, bet aš juos išmušiu visus kaip gyvulius, net jeigu jų būtų dešimtsyk tiek. O jūs tuo tarpu pasitraukit ir leiskit sau laiką kuo smagiau.

Į tai Panurgas atsakė:

— Ne, senjore, taip negerai; atvirkščiai, jūs pasitraukite į laivą drauge su visais kitais, nes aš vienas juos sudorosiu. Tik negaiškit laiko. Eikit, eikit.

Kiti irgi prašneko:

— Taip, taip, senjore, pasitraukite, o mes čia padėsime Panurgui, ir pamatysit, ką mes galime.

Tada Pantagriuelis tarė:

— Gerai, sutinku; bet jei matysiu, kad anie pradeda imti viršų, tuoj atskubėsiu jums į pagalbą.

Panurgas ėmė nuo laivo du storus lynus, pririšo juos prie kabestano denyje ir paklojo ant žemės taip, kad abu lynai sudarė kilpas:

vienas didesnę, kitas mažesnę pirmosios viduje. Tada tarė Epistemonui:

— Lipk į laivą, o kai duosiu ženklą, greitai suk kabestaną ir trauk į save abu lynus.

Paskui tarė Eustenui ir Karpalimui:

— Jūs, vaikinai, laukit čia, rodykitės priešams, nesipriešinkit jiems, dėkitės pasiduodą. Tik saugokitės, kad nepatektumėt į kilpų vidų, laikykitės vis iš krašto.

Ir, nieko nelaukęs, šoko į laivą, pasičiupo gniūžtę šiaudų ir statinę parako, išpylė jį ratu abiejų lynų tarpe, o pats, stovėdamas su dagčiu rankoje, laukė šalimais.

Šit jau atidūmė riteriai, pirmieji jų pripuolė lig pat laivo, bet krantas buvo slidus, ir bent keturiasdešimt keturi iš jų sugriuvo su visais arkliais. Kiti, tai matydami, pamanė, kad tie sutiko pasipriešinimą, ir grūdosi iš užpakalio. Bet Panurgas juos užkalbino taip:

— Ponai, jūs turbūt susitrenkėt, atleiskite mums, tai ne mūsų kaltė, kaltas jūros vanduo — jis visada riebalingas ir slidus. Mes pasiduodame jūsų malonei.

Tą patį pasakė ir du jo draugai, ir Epistemonas, kuris stovėjo denyje.

Tuo tarpu Panurgas pasitraukė ir, matydamas, kad priešai visi yra kilpoje, o jo abu draugai stovi nuošaliai, užleidę vietą riteriams, kurie susigrūdę lindo žiūrėti, kas tai per laivas ir kas jame yra,— suriko staiga Epistemonui:

— Trauk! Trauk!

Epistemonas pagavo sukti kabestaną. Abu lynai suveržė arkliams kojas, ir tie vienas po kito griuvo su visais riteriais; šie, pamatę, kas darosi, išsitraukė kalavijus, norėjo nukapoti lynus, bet Panurgas uždegė paraką, ir visi atsidūrė ugnyje kaip pasmerktų nusidėjėlių vėlės. Nei vyrai, nei arkliai — niekas neišsigelbėjo; tik vienas vienintelis, jojęs turkišku žirgu, mėgino pasprukti, tačiau Karpalimas, tai pastebėjęs, prisivijo bėglį taip greitai ir lengvai, jog tas nė šimto šuolių nenulėkė, tada, užšokęs ant žirgo strėnų, čiupo iš užpakalio ir parsivedė suimtą prie laivo.

Pantagriuelis labai džiaugėsi, kad priešai šitaip sutriuškinti, didžiai gyrė savo bendrų išmoningumą, smagiai vaišino ir girdė juos ant kranto, ir gėrė visi ligi žemės graibymo, taip pat ir belaisvis kartu, tik tasai vargšelis nebuvo per daug tikras, ar Pantagriuelis jo nepraris, ką tas išties galėjo padaryti, nes gerklę turėjo tokią didelę,

jog žmogų praryti jam buvo tas pats kaip jums trupinėlį, ir vietos jo gerklėj tas vyras ne daugiau tebūtų užėmęs kaip soros grūdas asilo nasruose.

Kaip Pantagriueliui ir jo bendrams atsibodo valgyti sūdytą mėsą ir kaip Karpalimas ėjo medžioti šviežienos

PERSKYRIMAS XXVI

Taip jiems bepuotaujant, Karpalimas tarė:

— Po šimts vėdarų, nejau mes niekad negausim šviežios žvėrienos? Nuo tos sūdytos mėsos baisiai gerti norisi. Eisiu atnešiu kumpį kurio nors iš tų arklių, kur ką tik sudeginom,— bus turbūt gerai iškepęs.

Kai tik jis pasikėlė eiti, žiūri — išbėgo į pagirį didelis gražus stirninas, matyt, Panurgo sukurto laužo atviliotas iš tankmės.

Tuoj Karpalimas šoko lėkti arbaleto strėlės greičiu ir akies mirksniu pagavo jį, o bebėgdamas dar sučiupo ore:

keturis didžiuosius einius,
septynis mažuosius einius,
dvidešimt šešias pilkąsias kurapkas,
trisdešimt dvi raudonąsias,
šešiolika fazanų,
devynias slankas,
devyniolika genšių,
trisdešimt du laukinius karvelius,

be to, kojomis užmušė:

dešimt ar dvylika kiškių ir triušių, išlindusių iš urvų,
aštuoniolika griežlių besiporuojančių,
penkiolika jauniklių šernų,
du barsukus,
tris stambias lapes.

Stirninui nukirto lenktu kardu galvą ir, nešdamasis jį pas saviškius, susirinko kiškelius, griežles, šernukus, o kai jau buvo tokiame atstume, kad jį galėjo išgirsti, užriko:

— Panurgai, broliuk mano, acto, acto!

Gerasis Pantagriuelis pamanė, kad jam bloga darosi, ir liepė greit paieškoti acto. Panurgas tačiau bematant sumetė, kad tasai bus kiškelį pamušęs. Ir tikrai, tuoj galėjo kilniajam Pantagriueliui parodyti, kaip Karpalimas pareina su puikiu stirninu ant kupros, o visą diržą apsikabinėjęs kiškiais.

Tuoj Epistemonas devynių mūzų garbei padarė devynis iešmus, medinius, pagal antikinę madą; Eustenas padėjo žvėris nulupti, Panurgas sustatė du riterių balnus taip, kad būtų patogus stovas, o iš savo belaisvio padarė virtuvės bernioką, ir toji pati ugnis, kuri pirma sudegino riterius, dabar kepė jiems žvėrieną.

O paskui tai bent kirto! Velniop santūrumą! Miela malonu buvo žiūrėti, kaip jie ten kimšo.

Tada Pantagriuelis tarė:

— Ech dieve mielas, kad taip dabar kiekvienas iš jūsų turėtų pasmakrėj po dvi poras sakalinių skambaliukų, o aš — varpus iš Reno, Puatjė, Tūro ir Kambrė bokštų,— tai bent gražaus skambėjimo būtų, kai mes šitaip žabtus judiname!

— Bet,— tarė Panurgas,— verčiau būtų šiek tiek pagalvoti apie mūsų reikalus ir pasitarti, kokiu būdu priešus įveiksime.

— Gerai sakai,— tarė Pantagriuelis.

Ir paklausė belaisvį:

— Mano mielas, pasakyk tu dabar man visą teisybę ir nieko nemeluok, jei nenori, kad gyvam kailį nuluptume, nes aš valgau mažus vaikus. Pasakok, kaip išdėstyta jūsų kariuomenė, kiek jos yra ir kokios jos jėgos.

Belaisvis atsakė:

— Senjore, žinokite visą teisybę: toje kariuomenėje yra trys šimtai milžinų, šarvuotų tašytais akmenimis, baisiai didelių, nors ir ne tokių kaip jūs, jei neskaitysime vieno — jų vado Vilkolakio, kuris apsišarvavęs kiklopų priekalais. Be to, yra šimtas šešiasdešimt trys tūkstančiai pėstininkų, šarvuotų bilduko oda, vyrų stiprių ir narsių; vienuolika tūkstančių keturi šimtai sunkiai šarvuotų raitelių; trys tūkstančiai šeši šimtai dvigubų armotų, o pabūklų sienoms griauti — be skaičiaus; devyniasdešimt keturi tūkstančiai pionierių; šimtas penkiasdešimt tūkstančių kekšių, gražių kaip dievaitės...

— Čia tai man! — tarė Panurgas.

— Iš jų kai kurios yra amazonės, kitos lionietės, kitos paryžietės, dar kitos iš Tūro, Anžero, Puatjė, dar kitos normandės, vokietės — yra jų ten iš visų kraštų ir visom kalbom kalbančių.

— Šit kaip,— tarė Pantagriuelis.— O karalius ar ten yra?

— Taip, valdove,— atsakė belaisvis,— yra, dalyvauja pats, o vadinasi jis Anarchas[194] ir viešpatauja dipsodams, tai reiškia trokštantiesiems, nes jūs niekur nerasit žmonių, kurie taip būtų tolydžio ištroškę ir taip noriai gertų, o jo palapinę saugo milžinai.

— Pakanka,— tarė Pantagriuelis.— Na, vaikinai, ar esate pasiryžę eiti su manim į mūšį?

Panurgas atrėmė:

— Tegu dievas tą pasmerkia, kas atsimes nuo jūsų! Aš jau sugalvojau planą, kaip juos išskersiu visus, kad nepabėgtų niekas. Tik vienas dalykas man galvą suka...

— Koks? — klausė Pantagriuelis.

— Ogi štai koks,— sakė Panurgas: — kaip aš spėsiu per pusdienį apeiti visas tas kekšes, kad nė viena neištrūktų neapžinota.

— Ha ha ha! — kvatojo Pantagriuelis.

O Karpalimas tarė:

— Šimts velnių raguotų! Taigi aš taip pat paniurkysiu vieną kitą!

— Ir aš! — tarė Eustenas.— Juk nuo pat Ruano aš neragavęs mėsiško, rodyklė rodo čia dešimt, čia vienuolika, va ir dabar ji kieta ir stamantri kaip velnias!

— Gerai,— tarė Panurgas,— tai tu gausi pačias riebiąsias ir putliąsias.

— Po perkūnų,— tarė Epistemonas,— visi jodinės, o aš asilą už pavadžio laikysiu? Tegu velnias traukia tą, kas žiopsos. Mes pasinaudosim karo meto teise: *Qui potest capere capiat.*[195]

— Žinoma,— tarė Panurgas,— pririšk savo asilą ir jok kaip visi.

Gerasis Pantagriuelis tik šypsojosi iš tų šnekų, paskui tarė:

— Jūs dalijatės kailį, o meška dar nesumedžiota. Kad tik ligi vakaro nenusilestumėte tiek, jog nei tašyti, nei obliuoti nebesinorės, o jus kiti tašys ir obliuos ragotinėmis ir ietimis.

— Būta kam! — tarė Epistemonas.— Aš juos pristatysiu jums visus, o jūs galėsit kepti ir virti, daryti paštetą ir dešras. Nėra tos jų kariuomenės taip daug, kaip turėjo Kserksas,— jis gi turėjo tris

šimtus tūkstančių vyrų, jei tikėsime Herodotu ir Trogu Pomponijum[196], o vis tiek Temistoklis su saujele kareivių supylė juos. Tik jau, dėl dievo, nesirūpinkit.

— Nusistumt man ant jų! — tarė Panurgas.— Vienas mano daiktadėtis nušluos visus vyrus, o šventas Kišonas, kuris jame gyvena, išskvarbys visas moteris.

— Na, vaikinai,— tarė Pantagriuelis,— kylam į žygį!

Kaip Pantagriuelis pastatė iš trofėjų paminklą jų žygdarbio atminimui, o Panurgas — kitą, kiškių atminimui, ir kaip iš Pantagriuelio drumstelėjimo kilo maži vyrukai, o iš tylaus vėjo mažos moterytės, ir kaip Panurgas perdaužė storą pagalį ant dviejų stiklinių

PERSKYRIMAS XXVII

— Prieš pakylant iš čia,— kalbėjo Pantagriuelis,— aš noriu pastatyti šioje vietoje iš trofėjų gražų paminklą atminimui to žygdarbio, kurį šiandien atlikote.

Visi šoko linksmai į darbą ir, dainuodami kaimiškas daineles, pastatė didelį stulpą ir ant jo užkabino karišką balną, žirgo antkaktį su plunksnų kuodu, kilpas, pentinus, grandijas, plieninius šarvus, kirvį, kalaviją, geležinę pirštinę, buožę, antlanksčius, blauzdines, antkaklį, žodžiu, visa, ko reikia triumfo arkai arba mūšio paminklui.

Paskui Pantagriuelis amžinam šių įvykių atminimui parašė šį pergalės himną:

Drąsuoliai keturi šioj kovoje
Parodė, kad jie vyrai, ne vaikai.
Kaip Fabijus ir Scipionai[197] jie
Laimėjo gudrumu, o ne kardais.

Baisingų priešų jie supleškino tenai
Šešis šimtus ir kapą tartum tošį.
Valdovės, bokštai, rikiai ir žirgai!
Protu daugiau negu jėga išlošit.
　　Pergalę laimėti
　　Negana mokėti —
　　Reikia dar sėkmės.
　　Priešus nugalėti
　　Iš dangaus žvaigždėto
　　Dievas tau padės.
Jis tą parems, ką panorės,
Stipriausiąjį privers drebėti.
Suteiks ir turtų, ir garbės
Tam, kas mokės tvirtai tikėti.

Kol Pantagriuelis kūrė šią poeziją, Panurgas įkalė didžiulį baslį, prie jo pritaisė stirnino ragus, kailį ir dešinę priekinę koją, dar trijų jauniklių kiškiukų ausis, triušio pasturgalį, senio kiškio žiaunas, dviejų einių sparnus, keturių karvelių kojas, buteliuką acto, ragą, kuriame druską nešioja, medinį iešmą mėsai kepti, lašinių smaigstomąją akstį, prakiurusį katiliuką, ąsotėlį nuo padažo, molinę druskinukę ir geriamąjį puoduką Bovė puodžių darbo.

Mėgdžiodamas Pantagriuelio eiles ir paminklą, užrašė jis tokį eilėraštį:

Girtuokliai keturi karčemoje,
Dugnus prisėdę, skambčiojo stiklais.
Jie Bakchą garbino toj puotoje,
Gurkšnodami it karpiai po maurais,
Kiškiena užkandžiaudami skaniai.
Net kaulus šveitė tarsi košę,
Nors su actu ir su druska aštriai
Tą valgį buvo sau paruošę.
　　Kam kvailai šnekėti
　　Ir užgint norėti
　　Maukti iš taurės?
　　Vyną reik mokėti
　　Vyriškai seikėti,
　　Pilti iš peties.

Kas kiškį valgyti norės,
Turės ir acto prisidėti.
Kiškienai teikia juk vertės
Tik actas! Reik įsidėmėti.

Galiausiai Pantagriuelis tarė:

— Na, vyručiai, užteks, per ilgai jau mes užsibuvome prie šviežienos, juk retas tėra daiktas, kad dideli ūžautojai būtų ir dideli kariauninkai. Maloniausias pavėsis — po vėliavom, skaniausias kvapas — žirgų, tauriausias garsas — šarvų žvangėjimas.

Epistemonas šyptelėjo ir tarė:

— Maloniausias pavėsis — virtuvėje, skaniausias kvapas — pašteto, tauriausias garsas — lėkščių tarškėjimas.

O Panurgas atšovė:

— Maloniausias pavėsis — po antklode, skaniausias kvapas — krūtų, tauriausias garsas — kabolų pliaukšėjimas.

Tada jis atsistojo, drumstelėjo, pašoko, sušvilpė ir didžiu balsu linksmai užriko:

— Tegyvuoja visados Pantagriuelis!

Pantagriuelis irgi nenorėjo atsilikti, tačiau nuo jo drumstelėjimo žemė sudrebėjo per devynias mylias aplinkui, ir iš sugadinto oro atsirado penkiasdešimt trys tūkstančiai su viršum mažų vyrukų-nykštukų, išvisų, o iš tylaus vėjo — tiek pat mažų moteryčių, sustumtinių, kokių gaunate matyti šen bei ten: jos auga ne aukštyn, o tik žemyn nelyginant karvių uodegos, arba platyn nelyginant Limuzino ropės.

— Ho ho, koks vaisingas jūsų šūvis! — tarė Panurgas.— Na tik pažiūrėkit į tuos visus kukurbezdalius, juos reikia suporuoti, tai priperės sparvų.

Pantagriuelis taip ir padarė, ir praminė juos pigmėjais, ir įkurdino gyventi vienoje iš artimųjų salų, ir ten jų daug priviso nuo to laiko; tiktai gervės amžinai su jais kariauja, o jie nuo gervių narsiai ginasi, nes tie birbizai, Škotijoj vadinami grandyklės kotais, yra baisiai ūmūs. O ūmumas jų eina iš to, kad jų širdis labai netoli nuo antrojo galo.

Panurgas bešnekėdamas paėmė dvi vienodo dydžio stiklines, pripylė jas lygmalai vandens ir pastatė vieną ant vienos kėdutės, kitą ant kitos, penkių pėdų atstumu; paskui ėmė ieties kotą pusšeštos pėdos ilgumo ir uždėjo ant tų dviejų stiklinių taip, kad galai vos liestų

pačius stiklinių kraščiukus. Po to paėmė gerą baslį ir tarė Pantagriueliui ir kitiems:

— Pažiūrėkite, ponai, kaip lengvai mes pergalėsime savo priešus: lygiai taip, kaip aš perdaušiu šį ietkotį, uždėtą ant stiklinių, ir nė viena stiklinė nesuduš ir neįskils, maža to — nė lašelis vendens neištikš, lygiai taip mes sutriuškinsime galvas tiems dipsodams, o patys liksime nė nesužeisti ir nepatyrę mažiausio nuostolio. O kad nemanytumėt, jog čia kokie burtai, še,— tarė jis Eustenui,— duok šiuo basliu per patį vidurį, kiek turi jėgos.

Eustenas davė basliu, ir ietkotis lūžo pusiau kaip rėžte perrėžtas, bet nė lašelio vandens nenutiško.

— Aš moku dar ir ne tokių dalykų. Eime tiktai drąsiai!

Kaip Pantagriuelis keistu būdu nugalėjo dipsodus ir milžinus

PERSKYRIMAS XXVIII

Po visų tų šnekų Pantagriuelis pasišaukė savo belaisvį ir paleido jį namo, sakydamas:

— Eik pas savo karalių, į jo stovyklą, ir apsakyk jam visa, ką čia esi matęs, ir tegu jis rengiasi mane priimti ir pavaišinti rytoj apie pietus, nes kai tik atplauks mano galeros,— o tai bus vėliausiai rytoj rytą,— aš jam įrodysiu su milijonu aštuoniais šimtais tūkstančių kareivių ir septyniais tūkstančiais milžinų (visi didesni už mane), kad ne tik kvailas, o stačiai beprotiškas darbas buvo pulti mano karalystę.

Toji kariuomenė jūroje buvo Pantagriuelio prasimanymas.

Belaisvis tačiau sakė, kad jis atsiduodąs Pantagriueliui į vergiją, kad būsiąs laimingas, jei nereikėsią grįžti pas saviškius, kad norįs eiti prieš juos išvien su Pantagriueliu ir tik gyva malda prašąs leisti jam tai daryti.

Pantagriuelis nesutiko, liepė jam eiti kuo greičiau ir vykdyti, kas įsakyta; dar jam davė stiklainį vilkpienio sunkos su raudonųjų pipirų grūdais, išvirtais degtinėje, liepė nunešti savo karaliui ir pasakyti jam: jei galėsiąs suvalgyti to kompoto nors vieną unciją, niekuo neužsigerdamas, tai galėsiąs ir drąsiai priešintis Pantagriueliui.

Belaisvis rankas susidėjęs maldavo, idant mūšio valandoje pasigailėtų jo, nežudytų. Pantagriuelis jam atsakė taip:

— Kai būsi viską persakęs savo karaliui, sudėk viltis į dievą, ir jis neapleis tavęs. Nes ir aš pats, kad ir koks galingas būdamas, kaip matai, kad ir nesuskaitomus pulkus kariuomenės turėdamas, pasitikiu ne savo jėga ar išradingumu, o viešpačiu dievu, mūsų globėju, kuris niekad neapleidžia tų, kas į jį sudėjo visas viltis ir mintis.

Tai girdėdamas, belaisvis meldė paskirti jam nors ir mažiausią išperkamąjį mokestį. Pantagriuelis į tai atsakė, kad jo tikslas — ne plėšti žmones ir sloginti juos mokesčiais, bet tik juos turtinti ir daryti visiškai laisvus.

— Keliauk sau, ir dievo gyvojo malonė telydi tave visur, ir niekad nesidėk su nedora draugija, idant nelaimė neištiktų tavęs.

Belaisviui išvykus, Pantagriuelis tarė savo bendrams:

— Vaikinai, aš tam belaisviui daviau suprasti, kad mes turime daug kariuomenės jūroje ir kad juos pulsime tik rytoj apie pietus. Dabar jie, bijodami didelės armijos puolimo, visą šią naktį ruošis ir stiprinsis: o mano planas — pulti juos tada, kai bus tik tik sumigę.

Bet palikime Pantagriuelį su jo apaštalais ir pakalbėkime apie karalių Anarchą bei jo kariuomenę.

Belaisvis, kai tik parvyko į stovyklą, tuoj prisistatė karaliui ir apsakė jam, kad atsiradęs didis milžinas, vardu Pantagriuelis, kad jis žiauriai sumušęs ir iškepęs visus šešis šimtus penkiasdešimt devynis riterius, ir tik jis vienas teišlikęs, kad būtų kas žinią parneša; daugiau, kad tasai milžinas įpareigojęs jį pasakyti karaliui, idant rytoj apie pusiaudienį jo lauktų, pasitiekęs pietus, nes nusistatęs apie tą laiką pulti karalių.

Po to įteikė jam stiklainį su uogiene. Tačiau lig tiktai karalius nurijo trupučiuką, jam taip ėmė deginti gerklę, jog išpuško koserė, o liežuvis nusilupo, ir jokie vaistai, kokių jam tik davė, nieko negelbėjo, jis tik gėrė ir gėrė be atvangos, nes jei tik atitraukė nuo lūpų stiklinę, tuoj liežuvis degė nebepakenčiamai. Užtat jam į burną įtaisė piltuvą ir pylė vyną be sustojimo.

Tai matydami, karvedžiai, pašos ir karaliaus asmens sargybiniai irgi ėmė ragauti uogienės, nes norėjo persitikrinti, ar išties ji sukelia tokį didelį troškulį; ir jiems pasidarė lygiai taip pat kaip ir jų karaliui. Ir visi taip įniko gerti, jog per visą stovyklą nuėjo gandas, kad pargrįžo belaisvis ir parnešė žinią, jog rytoj reikia laukti priešų puolimo, o karalius su visais karvedžiais ir sargybiniais rengiasi stoti į

mūšį, būtent — geria, kiek tiktai valioja. Tada ir visi kareiviai ėmė gerti, maukti ir pliumpti nė kiek ne prasčiau už karalių. Taip jie nusigėrė ir sumigo, ir sudribo visoj stovykloj kaip kiaulės, be jokios tvarkos.

Dabar grįšim prie mielojo Pantagriuelio ir papasakosim, kaip jis ką darė tokiomis aplinkybėmis.

Išvykdamas iš tos vietos, kur pastatė paminklą, jis ėmė į ranką lazdutės vietoj savo laivo stiebą, į marsą sudėjo du šimtu trisdešimt septynias statines baltojo Anžu vyno (tiek buvo likę iš to, ką pasiėmė iš Ruano), o prie diržo prisikabino barką, pilną druskos, kaip landsknechtų moterys kad prisikabina krepšius, ir taip iškeliavo su savo kompanionais.

Kai jau buvo nebetoli priešų stovykla, Panurgas jam tarė:

— Senjore, ar norite padaryti gerą darbą? Ištraukite iš marso tą Anžu vyną, ir išgerkime jį kaip bretonai.

Pantagriuelis mielai sutiko, ir jie gėrė taip šmaikščiai, jog iš dviejų šimtų trisdešimt septynių statinių nebeliko nė lašo, jei neskaitysime to trupučio, kur Panurgas susipylė į savo odinę gertuvę, kurią vadindavo *Vade mecum*[198], ir padugnių likučių, tinkamų actui daryti.

Kai jau visi gerai įpylė į gurklį, Panurgas davė Pantagriueliui kažkokio velniško vaisto, sudaryto iš litontripono, nefrokatartikono, svarainių košės su ispaniškomis musėmis ir kitų kitokių diuretinių specijų[199]. Po to Pantagriuelis tarė Karpalimui:

— Eikit į miestą, perlipkit kaip žiurkė per sieną — jūs tą puikiai mokate — ir pasakykit jiems, kad tuojau darytų išpuolį ir smogtų priešui, kiek išgalės. Tai pasakęs, išeikit, imkit deglą ir uždekit visas stovyklos palapines ir šėtras, tada surikit visu savo galingu balsu ir dinkit iš jų stovyklos.

— Gerai,— tarė Karpalimas,— bet gal vertėtų užkalti vamzdžius visiems jų pabūklams?

— Ne, ne,— tarė Pantagriuelis,— tiktai uždekit jų parako sandėlius.

Karpalimas, klausydamas įsakymo, išvyko labai greitai, viską padarė taip, kaip buvo liepta Pantagriuelio, ir visi kovotojai, kiek tik jų mieste buvo, išbėgo pulti priešų.

Padeginėdamas palapines ir šėtras, jis lengvutėliai žargstė per priešus, ir tie nė justi nieko nejuto — taip kietai miegojo ir knarkė sau. Priėjo tą vietą, kame buvo jų artilerija, ir uždegė šaudmenų

sandėlį, bet čia ir pats atsidūrė pavojuj: ugnis ūžtelėjo taip ūmai, jog vos nepagavo vargšo Karpalimo, ir jei ne jo stebuklingas mitrumas, būtų iščirškėjęs kaip paršas; bet jis išsmuko taip greitai, jog nė arbaleto šūvis nebūtų jo pralenkęs.

Išsigavęs per apkasus, suriko taip siaubingai, jog atrodė, kad visi velniai nusitraukė nuo grandinių. Nuo riksmo pabudo priešai — bet žinote kaip? Pabudo apkvaitę, limpančiom akim,— tokioj būsenoj, kada, anot liusoniečių, žmogus daiktus kasosi.

Tuo pat metu Pantagriuelis ėmė berti druską, atsineštą barkoje, o kai jie miegojo išsižioję, tai pripylė jiems pilnas koseres, net ėmė kosėti vargšai, lote lodami ir rėkdami:

— Ak Pantagriueli, tu išdeginsi mums gerkles!

Staiga Pantagriueliui nuo tų vaistų, kur davė Panurgas, užėjo noras šlapintis, jis paleido čiurkšlę į priešų stovyklą ir pylė taip gausingai, jog paskandino visus, ir didžiausias tvanas kilo per dešimt mylių aplinkui, o istorija sako, kad jeigu čia būtų buvusi dar jo tėvo kumelė ir taipogi leidusi vandenį, tai tvanas būtų buvęs didesnis nei Deukaliono[200] laikais, nes kiekvieną kartą, kai ji nusišlapindavo, rasdavosi upė, gilesnė už Roną ir Dunojų.

Šitai pamatę, iš miesto išpuolusieji vyrai kalbėjo:

— Visi jie žuvo baisia mirtimi. Žiūrėkit, kiek kraujo.

Jie klydo: ten buvo Pantagriuelio šlapalas, o jie manė, kad priešų kraujas, nes menkai matėsi, tešvietė tik degančios palapinės ir dar šiek tiek mėnulis.

Priešai, subudę ir pamatę iš vienos pusės gaisrą stovykloj, o iš kitos tą šlapalo tvaną, nebežinojo nei ką sakyti, nei ką manyti. Vieni tarė, kad jau atėjusi pasaulio pabaiga ir paskutinis teismas ir kad viskas turėsią sudegti, kiti — kad juos apipuolę marių dievai — Neptūnas, Protėjas, Tritonas ir kad čia išties jūrų vanduo, nes sūrus.

O, kas įstengs dabar apsakyti, kaip Pantagriuelis ėmėsi su trimis šimtais milžinų! O mano mūza, mano Kaliope, mano Talija, įkvėpk mane šią valandą, suteik sparnus mano dvasiai, nesgi štai neperlipamoji viršukalnė, štai spąstai, štai sunkybė didžiausia — iš kur imti galią aprašyti toms baisioms kautynėms, kurios tarp jų įvyko!

Kad bent turėčiau po ranka taurę geriausio vyno, kokio tiktai yra kada gėrę tie, kurie skaitys šią istoriją, tokią tikrą ir teisingą!

Kaip Pantagriuelis sutriuškino tris šimtus milžinų, šarvuotų tašytais akmenimis, taip pat Vilkolakį, jų vadą

PERSKYRIMAS XXIX

Milžinai, pamatę, kad jų stovykla užtvino, išnešė karalių Anarchą ant kupros, kaip Enėjas kad išnešė savo tėvą Anchisą iš degančios Trojos.

Panurgas, tik užmatęs juos, tarė Pantagriueliui:

— Senjore, žiūrėkit, milžinai žengia! Žiebkit dabar jiems iš peties tuo savo stiebu, nes priėjo valanda parodyti, kas ko vertas esame. Mes savo rėžtu irgi nesiliksim nuo jūsų. Aš — duodu žodį — priguldysiu jų kaip miško. O ką? Dovydas juk lengvai užmušė Galijotą. O šit mūsų riebuilis tekis Eustenas, tvirtas kaip keturi jaučiai, irgi netausos kumščių. Imkit narsa, pilkit skersai ir išilgai.

Pantagriuelis atsakė:

— Narsos tai aš turiu daugiau nei už penkiasdešimt frankų, bet kas iš to? Nė pats Heraklis niekuomet nedrįso vienas stoti prieš du.

— Pasakėt — kaip į vandenį drumstelėjot,— tarė Panurgas.— Jūs lyginat save su Herakliu? Taigi jūs, ačiū dievui, daugiau turit jėgos dantyse ir proto aname gale, negu Heraklis turėjo visame kūne ir sieloj. Žmogus vertas tiek, kiek pats save vertina.

Taip jiems besišnekant, šit pasirodė Vilkolakis su visais savo milžinais. Kai pamatė, kad Pantagriuelis vienas, jam užėjo beprotiškas ir be galo įžūlus noras užmušti tą žmogyną, nes manė, kad jam tas lengvai eis. Taigi jis tarė savo bendrams milžinams šitaip:

— Ei jūs, tekiukai beuodegiai! Prisiekiu Mahometu, jei kuris iš jūsų užsimanys lįsti į kautynes, aš tam guogę nusuksiu be jokios pagailos. Mano valia tokia: aš vienas stosiu muštis, o jūs turėsit pramogą į mus pasižiūrėti.

Tada visi milžinai su pačiu karaliumi pasitraukė atgalios, kur stovėjo buteliai, o Panurgas ir jo bendrai nuėjo drauge su jais. Čia Panurgas apsimetė turįs negerą ligą — šlykščiai perkreipė burną, išsisukiojo pirštus ir kimiu balsu prašneko:

— Ei, vyrai, dievaž, mes su jumis nebekariaujame. Geriau mes palėbaukim drauge, o mūsų ponai tegu tuo laiku mušasi.

Karalius ir milžinai mielai sutiko, ir jie sėdo visi drauge sau

puotauti. Panurgas tuo tarpu jiems pasakojo Turpeno legendas[201], padavimus apie šventą Mikalojų ir šiaip visokias pasakas.

O Vilkolakis ėjo Pantagriuelio mušti su plieno buože, sveriančia devynis tūkstančius septynis šimtus ir du ketvirčius kvintalo. Ji buvo padirbta iš chalibų plieno[202], o drūtgalyje turėjo trylika deimantinių kyšulių, kurių mažiausias buvo tokio stambumo kaip didysis Paryžiaus Dievo motinos katedros varpas, o jei ir mažesnis, tai gal tik per nago storį ar, kad nepameluočiau, per nugarą to peilio, kuriuo piktadariams ausis pjausto,— skirtumas jokiu būdu ne didesnis; be to, ji buvo užburta: ji niekad neturėjo dužti, užtat, priešingai, dužo viskas, į ką ji trenkė.

Štai kodėl, kai jis artinosi, toks žiaurus ir baisingas, Pantagriuelis pakėlė akis į dangų ir nuoširdžiausiai pavedė save dievui, darydamas apžadus tokiais žodžiais:

— Viešpatie dieve, kursai visados buvai mano globėjas ir gynėjas, tu regi, į kokią bėdą nūnai aš pakliuvau. Ne kas kita mane čia atvedė kaip vien tasai prigimtas uolumas, kurį tu gi pats įdėjai į žmonių širdis, idant jie saugotų ir gintų save, savo pačias, vaikus, savo kraštą ir šeimyną, visa, išskyrus tavo paties reikalus, būtent tikėjimą, nes šiame dalyke tu nesi reikalingas jokių padėjėjų, ir mes visi privalome tik išpažinti katalikybę ir klausyti tavo žodžių, o visokį ginklą ir gynybą čia tu mums esi uždraudęs, kadangi pats esi visagalis ir ten, kur paliečiami tavo reikalai ar ginčijama tai, kas tau priklauso, tu gali pats apsiginti dar geriau, negu mūsų protas išneša, tu, kuris turi milijonų milijonus legionų angelų, kurių mažiausiasis valiotų išžudyti visą žmoniją ir pakreipti pagal savo norą dangų ir žemę, kaip kitados kad buvo apreikšta Sanheribo[203] kariuomenei. Užtat jeigu teiksies šią valandą man padėti, būdamas mano vienintelė paguoda ir viltis, tai aš duodu tau apžadus, kad visose žemėse — tiek čia, Utopijoje, tiek kitur, kur tiktai turėsiu galią ir valdžią,— aš skelbdinsiu tavo šventą evangeliją taip, idant visus ji pasiektų gryna, paprasta ir ištisa, o jei kame piktnaudžiauja gauja veidmainių ir netikrų pranašų, kurie per žmonių įstaigas ir nedoras išmones pasaulį nuodija, tai prisižadu tokius aplink save visus išnaikinti.

Ir štai tuomet pasigirdo balsas iš dangaus: *Hoc fac et vinces*[204], tai yra: „Taip daryk ir nugalėsi“.

Po to, matydamas, kad Vilkolakis artinasi pražiojęs nasrus, Pantagriuelis drąsiai išėjo priešais ir suriko iš visų plaučių: „Galas tau, bjaurybe! Galas tau!“ Mat norėjo jį pagal lakedemoniečių karo

mokslą išgąsdinti savo baisiu riksmu. Paskui iš barkos, kur turėjo prisikabinęs ant juostos, žėrė į Vilkolakį daugiau nei aštuoniolika bačkų ir vieną rėčką druskos ir privarė jos jam į gerklę, į ryklę, į nosį, į akis.

Vilkolakis perpyko ir šveitė jam buože, taikydamas sutrupinti smegeninę. Pantagriuelis tačiau buvo apsukrus, visada turėjo žvalias kojas ir žvalią akį; jis žengtelėjo kairiąja koja žingsnį atgal, ir smūgis teko tik barkai — ta išlakstė į keturis tūkstančius aštuoniasdešimt šešis gabaliukus, ir druskos likučiai išbyrėjo ant žemės.

Pantagriuelis tada užsimojo atsakančiai ir rėžė it kirviu savo stiebo drūtgaliu jam viršum speniuko, o paskui, kartodamas smūgį iš kairės, tvojo kirstinai per sprandą, viršum antkaklinio šarvo. Po to, išmetęs priekin dešinę koją, dūrė stiebo laibgaliu tiesiai į daiktus, nuo ko sukežo marsas ir pasiliejo trys ar keturios statinaitės vyno, kurios dar buvo ten užsilikusios, o Vilkolakis pamanė, kad jam pradūrė pūslę ir šit bėga jo šlapalas.

Pantagriuelis, tuo nesitenkindamas, norėjo užsimoti iš naujo ir trenkti vėl, bet Vilkolakis, iškėlęs buožę, žengtelėjo priekin ir smogė iš visų jėgų. Smūgis jo iš tiesų buvo toks smarkus, kad jei dievas nebūtų padėjęs Pantagriueliui, Vilkolakio buožė būtų jį perskėlusi nuo viršugalvio ligi pat blužnies; tačiau Pantagriuelis mitriai šoktelėjo į šalį, ir buožė įsmego šešiasdešimt tris pėdas į žemę, į didelę uolą, ir iš ten pliūptelėjo ugnies daugiau nei devyni tūkstančiai ir šeši bosai.

Pamatęs, kad Vilkolakis tamposi su buože, įstrigusia uoloje, ir niekaip negali ištraukti, Pantagriuelis šoko ant jo ir norėjo vienu kirčiu nukirsti jam galvą; deja, laivo stiebas iš netyčių palietė Vilkolakio buožės kotą, o toji buožė, kaip sakėme, buvo užburta. Dėl to stiebas jam nulūžo per tris pirštus nuo tos vietos, už kurios jį laikė, ir Pantagriuelis sutriko labiau nei varpų liejikas, radęs formoj suskilusį varpą, ir sušuko:

— Ei Panurgai, kur tu?

Panurgas, išgirdęs šauksmą, tarė karaliui ir jo milžinams:

— Dievaž, dar pasidarys jie ten ką vienas kitam, jei niekas neperskirs.

O milžinai linksminosi sau kaip vestuvėse.

Karpalimas buvo bepašokąs ir belekiąs į pagalbą savo ponui, bet milžinų vienas jam pasakė:

— Prisiekiu Golfarinu, Mahometo sūnėnu, jei mėginsi pasitraukti

iš čia, aš tave įsikišiu į rauklę supozitoriumo vietoj. Man kaip tik dabar pilvas užkietėjęs, ir *cagar*[205] galiu tik vargais negalais, griežwithout dantimis.

Dabar Pantagriuelis, netekęs ginklo, griebė savo laivastiebio nuotrupą ir pliekė ja milžiną kur pakliuvo, bet milžinui tai buvo tas pats, kas priekalui sprigtai.

Tuo laiku Vilkolakis išlupo iš žemės buožę ir vėl taikėsi užduoti Pantagriueliui, bet šis taip vikriai lankstėsi ir šokinėjo, kad buožė vis ėjo pro šalį; pagaliau vienąsyk, kai Vilkolakis užsimojo, sakydamas: „Palauk, žaldary, dabar aš sukrušiu tave į košę, nebevarysi tu daugiau troškulio vargšams žmonėms!" — Pantagriuelis taip spyrė jam į pilvą, jog tas atvirto aukštielninkas ir kojas užvertė, o Pantagriuelis čiupo už tų kojų ir vilko aukštielninką daugiau nei per lanko šūvį.

Vilkolakiui pasipylė kraujas iš gerklės, jis rėkė:

— Mahometai! Mahometai! Mahometai!

Jo riksmą išgirdę, visi jo milžinai šoko lėkti jam į pagalbą, bet Panurgas jiems tarė:

— Ponai, neikite tenai, paklausykite manęs: mūsų ponas dabar įdūkęs ir trenkia kur pakliūva, nėmaž nežiūrėdamas, kam teks. Jums gali būti blogai.

Bet milžinai jo nepaklausė, nes matė, kad Pantagriuelis likęs be savo vėzdo.

O Pantagriuelis, pamatęs juos atbėgant, vėl stvėrė Vilkolakį už abiejų kojų, iškėlė aukštyn, nelyginant strypą, apkabinėtą priekalais, ir ėmė tvoti milžinus, apsikausčiusius tašytais akmenimis, ir taip juos trupino, kaip akmenskaldis kad skaldą dirba, ir tol juos trankė, kol nė vieno nebeliko stačio, o jų akmeniniai šarvai duždami kėlė tokį baisų triukšmą, kuris man priminė, kaip griuvo didysis Buržo katedros sviesto bokštas, saulės sutirpdytas[206].

Panurgas drauge su Karpalimu ir Eustenu tuo laiku pribaiginėjo tuos, kurie jau žemėje voliojosi.

Galite būti tikri, kad gyvo neliko nė vieno. Žiūrint į Pantagriuelį, rodėsi, kad tai šienpjovys su dalgiu (būtent Vilkolakiu) guldo žolę (būtent milžinus); tačiau, jam taip bemojuojant, nutrūko Vilkolakio galva. Tai įvyko tada, kai Pantagriuelis juo mušė vieną milžiną, kuris vadinosi Dešrarėžis ir buvo ištisai apsišarvavęs smiltainio plokštėmis; nuo vienos tokios plokštės atitrūko skeveldra ir lėkdama

kiaurai perkirto Epistemonui gerklę. Kitų šarvai daugiausia buvo lengvi, daryti iš tufo arba iš šiferio.

Galų gale, matydamas, kad visi jau nebegyvi, Pantagriuelis bloškė Vilkolakio kūną kuo toliau miesto pusėn, ir jis tekštelėjo kaip varlė ant pilvo didžiojoje miesto aikštėje, o krisdamas priplojo katiną šlapią, antį varvasnapę, vištą pabalnotą, kalę pažabotą.

Kaip Epistemonas, išmoningai Panurgo gydomas, atgavo savo palydėtą galvą ir ką naujo papasakojo apie velnius bei nusmerktuosius

PERSKYRIMAS XXX

Baigęs triuškinti milžinus, Pantagriuelis atsitraukė į tą vietą, kur stovėjo buteliai. Jis ten pasišaukė Panurgą ir kitus, ir visi susirinko sveiki ir gyvi, be Eusteno, kuriam įdrėskė į veidą vienas milžinas, baigiamas pjauti, ir be Epistemono, kuris visai neatvyko. Pantagriuelis jo taip gailėjo, jog vos galo nepasidarė, bet Panurgas jam tarė:

— Žinot ką, senjore, palaukite truputį, mes paieškosim jo tarp negyvėlių ir matysim, kaip išties viskas yra.

Ir, gerai paieškoję, rado jį visiškai nebegyvą, laikantį tarp rankų savo paties galvą, plūstančią kraujais. Tada Eustenas sušuko:

— O mirtie nenaudėle, tu iš mūsų atėmei visų tobuliausią vyrą!

Į tą balsą pakilo Pantagriuelis, prislėgtas didžiausio skausmo, ir tarė Panurgui:

— Ak mielasis, tavo pranašystė prie dviejų stiklinių ir perdaužto pagalio buvo pernelyg neteisinga!

O Panurgas tarė:

— Vaikinai, neverkit, jis dar šiltas, aš jį taip sugydysiu, kad bus koks buvęs.

Taip sakydamas, jis ėmė galvą ir prisidėjo prie savo daiktadėčio, kad neatauštų. Eustenas ir Karpalimas atnešė kūną į tą vietą, kur jie puotavo, ne kad būtų tikėjęsi pagydymo, bet kad Pantagriuelis jį matytų. Panurgas betgi guodė juos, sakydamas:

— Jei aš jo nesugydysiu, galėsit man galvą nuimti (taip visada patrakėliai lažinasi); nustokit verkti ir padėkit man.

Jis švarutėliai baltuoju vynu apiplovė kaklą, paskui galvą, pabarstė vieną ir kitą diamerdo milteliais, kurių visuomet nešiodavosi kišenėje, paskui abi puses patepė kažkokiu tepalu ir sudūrė kuo tiksliausiai, veną į veną, nervą į nervą, slankstelį į slankstelį, idant kaklas nebūtų kreivas (nes tokių žmonių nepakentė mirtinai). Tai padaręs, aplinkui dar penkiolikoje ar šešiolikoje vietų sukabino adatos dygsniais, kad galva neatkristų; galiausiai dar aptepė iš visų pusių tepalu, kurį jis vadino iš numirusių prikeliančiu.

Staiga Epistemonas pradėjo kvėpuoti, paskui atsimerkė, paskui nusižiovavo, paskui nusičiaudėjo, paskui pirstelėjo stipriai, ūkiškai. Tada Panurgas tarė:

— Va, dabar tai jau tikrai sveikas.

Ir davė jam išgerti stiklinę rūgštaus baltojo vyno, davė sukrimsti sausainį, cukrum pabarstytą.

Šitaip sumaniai Epistemoną sugydė, tiktai gerklė jam buvo prikimusi kokias tris savaites ir kamavo sausas kosulys, kuris iki šiolei nepraeina, nebent kai išgeria gerai.

Ir šit jis pradėjo kalbėti ir apsakinėti, kad matęsis su velniais, šnekėjęsis su Liuciferiu kaip su geru pažįstamu, smagiai paūžęs pragare, taip pat ir Eliziejaus laukuose, ir visus tikino, kad velniai — nieko sau vyrai. O kai išėjo kalba apie žmones, nusmerktus į pragarą, pasakė labai apgailestaująs, kad Panurgas jį taip greit grąžinęs į gyvenimą:

— Man buvo tikrai įdomu žiūrėti, kaip jie ten laiką leidžia[207].

— Argi? — tarė Pantagriuelis.

— Ir su jais ten elgiasi,— kalbėjo Epistemonas,— anaiptol ne taip žiauriai, kaip jūs manote; tik jų būklė keistai persimainiusi. Taip antai, aš mačiau, kaip Aleksandras Didysis lopo senas kelnes ir tuo būdu pelnosi varganą duonos kąsnį.

Kserksas pardavinėja gatvėse garstyčių košę,
Romulas laiko druskos krautuvėlę,
Numa kalviauja,
Tarkvinijus lupikauja,
Pizonas ūkininkas,
Sula plaustininkas,
Kyras karvių pirklys,
Temistoklis stiklius,
Epaminondas veidrodžius šlifuoja,
Brutas ir Kasijus matininkai,
Demostenas vynuoges augina,

Ciceronas ugnį kursto,
Fabijus karoliukus ant siūlo veria,
Artakserksas virves veja,
Enėjas malūnininkas,
Achilas niežus gydosi,
Agamemnonas puodlaižiauja,
Odisėjas šieną pjauna,
Nestoras kasyklose uždarbiauja,
Darijus išvietes prižiūri,
Ankas Marcijus laivus dervuoja,
Kamilas medpadžius tašo,
Marcelas pupas gvaldo,
Druzas migdolus daužo,
Scipionas Afrikietis, viena koja basas, šaukdina po gatves mielių tirštimus,
Hasdrubalas gatvių žiburius degioja,
Hanibalas kiaušiniais prekiauja,
Priamas skudurininkas,
Lanselotas Ežerinis nudvėsusioms kumelėms odas lupa.

Visi Apvaliojo stalo riteriai yra paskutiniai vargdieniai, uždarbiauja irstydami valtis po Kokitą, Flegetoną, Stiksą, Acheroną ir Letą[208], kai ponai velniai užsimano smagiai pasiplaukyti, jų darbas — kaip valtininkų Lione ar gondoljerų Venecijoj, skirtumas tik toks, kad už pavėžinimus jie gauna vien sprigtų į nosį, o vakare — griežinį supelijusios duonos.

Trajanas varles gaudo,
Antoninas liokajus,
Komodas dirba niekučius iš gagato,
Pertinaksas riešutų gvaldytojas,
Lukulas mėsos kepėjas,
Justinianas pigių žaislų gamintojas,
Hektoras virtuvės tarnas,
Paris driskius,
Achilas šieno pundų raišiotojas,
Kambizas mulų varovas,
Artakserksas parazitas,

Neronas vaikšto grodamas vjela, o Fjerabrasas jo pakalikas ir visokias šunybes jam išdarinėja — valgydina prasta duona, girdo sugižusiu vynu, o pats suėda ir sugeria visa, kas geriausia.

Julijus Cezaris ir Pompėjus laivus pikiuoja,
Valentinas ir Orsonas aptarnauja pragaro vonias ir daro moterims veido masažą,
Giglanas ir Govenas kiaules gano,
Žofrua Didžiadantis skiltuvus dirba,
Gotfridas Bujonietis medžio graveris,
Jasonas varpininkas,
Donas Pjetras Kastilietis kvestorius,
Morganas aludaris,
Juonas Bordietis kubilius,
Pyras indų plovėjas,
Antiochas kaminkrėtys,
Romulas kurpių lopikas,
Oktavianas pergamento skutikas,
Nerva arklininkas,
Popiežius Julijus pardavinėja gatvėse pyragaičius, bet nebenešioja savo didelės ir negražios barzdos.
Žanas Paryžietis batus valo,
Artūras Bretanietis dėmes iš skrybėlių ima,
Persforė nešikas,
Popiežius Bonifacas Aštuntasis puodus grando,
Popiežius Aleksandras žiurkes naikina,
Popiežius Sikstas venerikus gydo.

— Kaip,— sušuko Pantagriuelis,— nejau ir ten yra venerikų?

— Žinoma,— atsakė Epistemonas.— Aš niekur tiek venerikų nemačiau kaip ten. Jų ten yra per šimtą milijonų. Mat kas tomis ligomis nesirgo šiame pasaulyje, turi persirgti aname.

— Ačiū dievui,— tarė Panurgas,— man nebereikės, aš jau šituo keliu esu išvaikščiojęs iki pat Gibraltaro urvo ir Heraklio stulpų ir apsidraudęs galutinai!

Ožjė Danas pakinktus valo,
Karalius Tigranas stogus dengia,
Galjenas Gaivintojas kurmius gaudo,
Keturi Emono sūnūs[209] dantis traukia,
Popiežius Kalikstas panoms gėdingas vietas skuta,
Popiežius Urbonas bliūdlaižis,
Meliuzina indų plovėja,
Matabriuna skalbėja,
Kleopatra prekiauja svogūnais,

Elena pristatinėja kambarines,
Semiramidė utinėja valkatas,
Didonė pardavinėja grybus,
Pentesilėja — salotas,
Lukrecija laiko užeigą,
Hortenzija verpėja,
Livija vario žalėsių skutėja.

Taigi tie, kurie buvo dideli ponai šiame pasaulyje, vargais negalais pelnosi prastą duonos kąsnį aname. Priešingai, filosofai ir tie visi, kas šiame pasaulyje vargo, aname savo ruožtu yra dideli ponai.

Mačiau Diogeną, kaip jis su purpurine toga, su skeptru dešinėje rankoje vaikštinėja didingai, duoda pipirų Aleksandrui Didžiajam, kam prastai sulopė kelnes, ir vietoj užmokesčio tvatina jį lazda.

Mačiau Epiktetą, išsipusčiusį, su prancūziškais rūbais, puikioje žalumynų altanoje, pulko panelių apsuptą; jis linksminasi, geria, šoka, puotauja kiekviena proga ir be progos, o šalia jo guli krūva auksinių pinigų. Ant vynuogėmis apsivijusio altanos rėmo įrašytas eilėmis toks jo devizas:

Šokti, išdykaut linksmai,
Vyną baltąjį gurkšnoti.
Dykinėti ir tiktai
Auksą įsauly skaičiuoti.

Kai tik jis mane pamatė, tuoj maloniai užkvietė išgerti su juo, ir aš jo kvietimu mielai pasinaudojau, ir įsikaušom mudu kleboniškai. Tuo tarpu atėjo elgetaudamas Kyras ir Merkurijaus vardu ėmė kaulyti skatiko, sakėsi neturįs nė už ką vakarienei svogūnų nusipirkti. „Ne, ne,— tarė jam Epiktetas,— aš skatikais nedavinėju, še, valkata, ekiu; žiūrėk, kad gerai elgtumeis“. Kyras labai nudžiugo, čiupęs tokį laimikį, tačiau kiti karaliai vagišiai, kaip Aleksandras, Darijus, jam nukniaukė jį tą pačią naktį.

Mačiau Patleną, Radamanto iždininką, kaip jis lygosi pirkti pyragiuką iš popiežiaus Julijaus ir klausė jį: „Kiek už tuziną?“ — „Trys trečiokai“.— „O triskart per kuprą su lazda ar nenori? Duok šen, niekše, duok, ir bėk atnešti daugiau!“ Vargšas popiežius nuėjo verkdamas. O kai prisistatė savo šeimininkui pyragiui ir pasisakė, kad iš jo atėmė pyragiukus, tai šis, pagavęs rimbą, taip jį prikapojo, kad iš jo kailio nė dūdmaišis nebeišeitų.

Mačiau magistrą Žaną Lemerą[210], kuris vaidino popiežių ir vi-

siems vargšams karaliams bei popiežiams, aname pasaulyje atsidūrusiems, kišo bučiuoti koją, davinėjo palaiminimus ir, riesdamas skiauterę, sakė:

— Pirkit indulgencijas, sukčiai, pirkit, nebrangu. Duodu jums visų raiščių išrišimą, visų veržlių atleidimą ir dispensuoju nuo bet kokio padorumo.

Tada pasišaukė Kajetą ir Tribulė[211] ir tarė jiems:

— Ponai kardinolai, užteikit jiems visiems po bulę — basliu per strėnugalį po sykį.

Ir tas jo liepimas buvo tučtuojau įvykdytas.

Mačiau maestrą Fransua Vijoną, girdėjau, kaip jis klausė Kserksą:

— Po kam garstyčių porcija?

— Po šeštoką,— atsakė Kserksas.

Vijonas atrėžė jam:

— O kad tave maras, niekše! Tavo porcija neverta trečioko, o tu šauki šeštoką! Kaip tu gali šitaip kelti maisto prekių kainas!

Ir prišlapino jam į garstytinę, kaip kad Paryžiaus garstytininkai daro.

Mačiau laisvąjį šaulį iš Banjolė, jis buvo inkvizitorius, gaudė eretikus. Ir pastebėjo sykį, kaip Persforė šlapinasi ant sienos, kur buvo nutapyta švento Antano ugnis, paskelbė jį eretiku ir būtų kad kiek sudeginęs gyvą, jei ne Morganas, kuris vietoj *proficiat*[212] ir kitų smulkių pajamų nuvežė jam devynis bosus alaus.

Prašneko Pantagriuelis:

— Na, prilaikyk tų savo gražių istorijų kitam sykiui; tik pasakyk dar, kaip ten elgiasi su palūkininkais.

— Mačiau ir juos,— kalbėjo Epistemonas.— Tie nenaudos uoliai rankioja surūdijusius segtukus ir senas vinis gatvių pašalių grioviuose, lygiai taip pat kaip ir šiame pasaulyje. Tačiau už kvintalą to šlamšto jie gauna ne daugiau kaip žiauberėlę duonos, ir tai ne kiekvieną kartą, nes būna sunku parduoti. Taip tad jie, vargšai, kitąsyk po tris savaites išvaikščioja be trupinio duonos burnoj, o darbuojasi dieną naktį, vis laukdami, kada pasiseks gerai palupti pinigo. Tik per prakeiktą savo gobšumą ir graibštumą jie nebenumano, kokia vargana ir menka jų dalia,— jiems viskas niekis, kad tik metų gale gautų kokį nusususį denarą.

— O dabar,— tarė Pantagriuelis,— atidėkim viską į šalį, valgykim ir gerkim ligi valiai: visą šį mėnesį mes turim gerti.

Taip jie išrikiavo didžius butelių pulkus ir iš karinės stovyklos iš-

teklių iškėlė didį balių. Vargšas karalius Anarchas tačiau nepralinksmėjo, ir Panurgas klausė:

— O kokio gi amato išmokysime šį poną karalių, kad jis būtų prityręs meistras, kai nukeliaus į aną pasaulį ir atiteks velniui į nagus?

— Iš tiesų,— tarė Pantagriuelis,— gerai, kad priminei. Daryk iš jo, ką tik nori, dovanoju jį tau.

— Labai ačiū,— tarė Panurgas,— dovana nepeiktina ir juoba miela, kad iš jūsų rankų.

Kaip Pantagriuelis įžengė į amaurotų miestą ir kaip Panurgas išpiršo karaliui Anarchui pačią, o iš jo padarė žaliojo padažo pardavėją

PERSKYRIMAS XXXI

Po tos nuostabios pergalės Pantagriuelis nusiuntė Karpalimą į amaurotų miestą pranešti ir paskelbti, kad karalius Anarchas suimtas ir kad jų priešai sumušti. Išgirdę tokią naujieną, visi miesto gyventojai tvarkingai išėjo pasitikti Pantagriuelio ir su didžiausiu džiaugsmu bei iškilme, garbstydami kaip kokį dievą, įsivedė jį miestan. Ir sušvito linksmybės ugnys visame mieste, ir pristatė apskritų stalų visur gatvėse, ir pridėjo ant jų valgymų, gėrimų, kiek tilpo. Tartum Saturno laikai[213] grįžo — tokia didelė puota buvo!

Pantagriuelis tačiau, surinkęs visą senatą, prabilo taip:

— Ponai, reikia kalti geležį, kol karšta. Todėl, kol dar visai nenusivarėme, noriu, kad eitume ir paimtume šturmu visą Dipsodų karalystę.

Išžygiuoju rytoj, taigi visi, kas nori su manimi dėtis, tegu būna pasirengę iš ryto, tuoj po pirmo išgėrimo. Vyrų tai karalystei užkariauti turiu pakankamai, daugiau nereikia, nes karas jau kaip ir baigtas; betgi aš matau, kad šis miestas tiek prisigrūdęs žmonių, jog gatvėse apsisukti vietos nebėra.

Tad aš jus vesiu kaip kolonistus į Dipsodiją ir atiduosiu jums tą visą kraštą, tokį gražų, sveiką, derlingą, smagų, kokio niekur kitur

pasaulyje nerasi,— juk daug kas iš mūsų esate buvę ten ir žinote. Taigi visi, kas norite su manimi traukti, būkit pasirengę, kaip sakiau.

Žinia apie šį pasitarimą ir nutarimą kaipmat pasklido po visą miestą, ir kitą rytą aikštėje priešais rūmus susirinko milijonas aštuoni šimtai penkiasdešimt tūkstančių vienuolika žmonių, neskaitant moterų ir vaikų. Ir leidosi visi jie tiesiai į Dipsodiją, ir taip tvarkingai, kaip Izraelio vaikai kad žygiavo iš Egipto ir ėjo per Raudonąją jūrą.

Bet, prieš kalbėdamas apie tą žygį, noriu apsakyti, kaip Panurgas pasielgė su savo belaisviu, karalium Anarchu. Jis prisiminė Epistemono pasakojimą, kaip elgiamasi su šio pasaulio valdovais bei turtingaisiais Eliziejaus laukuose, kaip jie tenai pelnosi duoną niekingais ir prastais amatais.

Tad vieną dieną apvilko sakytąjį karalių pakuliniu žiponu, dryžuotu kaip albano kepurė, ir jūreiviškomis kelnėmis; batų nedavė, nes, anot jo, tie tiktai gadintų išvaizdą; užmaukšlino mėlyną didelę kepurę su didele koplūno plunksna — ne, klystu, rodos, ten buvo dvi plunksnos — ir susijuosti davė mėlyną juostą su žaliais raštais, sakydamas, jog ši apranga labai pritiksianti tokiam ištvirkėliui. Tada jį nuvedė parodyti Pantagriueliui ir tarė:

— Ar pažįstate šį stuobrį?

— Ne, anaiptol,— atsakė Pantagriuelis.

— Taigi, čia jo didenybė karalius, pirmos rūšies; aš noriu iš jo padaryti padorų žmogų. Tie velniai karaliai yra tikri vėplos — nieko jie nemoka, niekam jie netikę, nieko daugiau nenusitveria, tik pikta daryti savo vargšams valdiniams ir dėl savo nedorų, bjaurių užmačių kamuoti žmones karais. Aš jį išmokysiu amato — tegu vaikščios po gatves, pardavinėdamas žaliąjį padažą. Na, pradėk šaukdinti savo prekę: „Kam žaliojo padažo, kam padažo, kam?“

Ir vargšelis rėkė.

— Per žemai! — sakė Panurgas ir, čiupęs už ausies, mokė: — Aukščiau trauk: sol, re, do! Aha, žalty! Matai, turi gerą kakarinę! Ir niekad nebuvai toks laimingas kaip dabar, kai jau nebesi karalius.

Pantagriuelis tik juokėsi žiūrėdamas. Mat drįstu sakyti, jog Anarchas buvo mieliausias žmogelis, kokį kam ant tako kada išminti teko. O čia išmoko dar puikiai šaukdinti žaliąjį padažą.

Po poros dienų Panurgas sutuokdino Anarchą su viena sena kekše ir pats iškėlė vestuves, o svečiams vaišinti pritiekė šaunių avinų galvų, puikių kiaulienos pjausnių su garstyčiomis ir dar kitokių pjausnių su česnakais; tų dalykų penketą vežimų nusiuntė Pantagriueliui, ir šis

viską suvalgė — taip jam buvo skanu; gerti davė kriaušių vyno ir šermukšninės; šokiams groti pasamdėneregį elgetą, ir tas jiems pagrojo vjela.

Po baliaus Panurgas juos nuvedė į rūmus ir parodė Pantagriueliui. Pristatydamas jaunąją, tarė jam:

— Šita jau nebešaudys.

— Kodėl? — klausė Pantagriuelis.

— Todėl, kad prabadyta,— tarė Panurgas.

— Kas čia per šneka? — tarė Pantagriuelis.

— Juk žinote, kas darosi,— tarė Panurgas,— kai kepa kaštanus: jei sudeda į ugnį nieko nedarytus, tai šaudo kaip pasiutę; o kad nešaudytų, jiems prabado lukštą. Taip ir šita jaunamartė: ji gerai prabadyta, užtat ir nešaudys.

Pantagriuelis jaunavedžiams dovanojo nameliuką nuokampioje gatvelėje ir akmeninę grūstuvę padažo prieskoniams grūsti. Ir įsikūrė, ir gyveno gražiai toji pora, ir išėjo iš jo puikiausias žaliojo padažo šaukdintojas, kokį tiktai matė kada Utopija. Bet man paskui sakė žmonės, kad pati jį kulianti kaip pėdą, o jis, kvaišelis, nedrįstąs nė gintis — tiek esąs žioplas.

Kaip Pantagriuelis savo liežuviu uždengė visą kariuomenę ir ką autorius pamatė jo burnoje

PERSKYRIMAS XXXII

Kai Pantagriuelis su savo kariuomene įžengė į Dipsodiją, visi tos šalies žmonės labai džiaugėsi ir nieko nelaukę ėjo jam pasiduoti; visi miestai, į kuriuos žengė, gera valia atnešė ir įteikė jam savo raktus, tik vieni almirodai[214] apsisprendė priešintis ir jo heroldams atsakė, kad jei ir pasiduosią, tai tik itin palankiomis sąlygomis.

— Kaip? — tarė Pantagriuelis.— Mums ąsotis vienoj rankoj, o stiklinė kitoj,— kokių jie dar nori palankesnių sąlygų? Ei, duokit jiems į kaulus, jeigu taip!

Visi išsirikiavo mūšiui, pasiryžę tuojau pulti. Tačiau kelyje, gryname lauke, juos užklupo smarkus lietus. Vyrai ėmė drebėti sustipę ir

spaustis į krūvą. Pantagriuelis, tai matydamas, liepė jiems pasakyti per karvedžius, kad tai menkniekis, kad jis matąs viršum debesų, jog čia tik mažas lietaus būrelis, bet dėl visa ko tegu sustoja tvarkingai, ir jis juos pridengsiąs. Pantagriuelis iškišo liežuvį — ne visą, tik ligi pusės, ir uždengė visus kaip perekšlė viščiukus.

Tuo tarpu aš, šių teisingų istorijų pasakotojas, buvau palindęs nuo lietaus po varnalėšos lapu, kiek platesniu negu Montriblio tilto arka; kai pamačiau, kaip jie gerai pridengti, užsimaniau ir aš pasinaudoti jų pastoge, bet man nepavyko, nes jie stovėjo susiglaudę taip, jog, anot priežodžio, uodas nosies neįkištų. Tada užlipau šiaip taip ant viršaus ir keliavau geras dvi mylias liežuviu, kol įžengiau į burną.

Betgi — o dievai ir dievaitės! — ką aš ten pamačiau! Tegu Jupiteris trišaku žaibu mane nutrenkia, jei meluoju. Vaikštinėjau ten lyg po šventos Sofijos katedrą Konstantinopolyje, mačiau didžias uolas kaip Danijos kalnus — turbūt tai buvo dantys,— mačiau dideles pievas, didelius miškus, didelius miestus su galingais įtvirtinimais, ne mažesnius kaip Lionas ar Puatjė.

Visų pirmiausia ten sutikau žmogyną, sodinantį kopūstus. Aš, labai nustebęs, paklausiau jį:

— Ką tu čia veiki, mano mielas?

— Kopūstus sodinu,— atsakė.

— Kuriam galui?

— Matai, ponas, ne kiekvienam veislė gali būti taukais aptekusi, ne visi gali turtus valdyti. Tai va aš gyvenu iš kopūstų — nešu juos parduoti į aną šit miestą, kur už mūsų.

— Vai Jėzau,— tariau,— taigi čia besąs naujas pasaulis!

— Nei naujas, nei ką,— tarė jis.— Bet žmonės sako, kad, be šito, esąs dar kitas pasaulis, kur esanti ir saulė, ir mėnuo, ir šiaip visokių gražių dalykų pilna; šitas tik yra senesnis.

— Gerai, bet pasakyk, mano mielas,— tariau,— kaipgi vadinasi tas miestas, kur tu neši kopūstus parduoti?

— Ogi Asfaragas[215],— atsakė jis.— Gyvena tenai krikščionys, geri žmonės, ir jus jie gerai pamylės.

Žodžiu sakant, aš ryžausi nukakti į tą miestą.

Beeidamas pamačiau vaikiną, statinėjantį kilpas karveliams, ir paklausiau:

— Iš kur čia yra karvelių, mano mielas?

— Jie, ponas, atlekia iš kito pasaulio.

Pagalvojau taip: matyt, kai Pantagriuelis žiovauja, karveliai ir lekia pulkais jam į gerklę, manydami, kad karvelidė.

Miestas man pasirodė gražus, gerai sutvirtintas ir puikiai įrengtas, tik įeinant vartininkai iš manęs pareikalavo sveikatos pažymėjimo. Aš, labai nustebęs, klausiau:

— Tai gal jums maras gresia, ponai?

— O, senjore,— atsakė jie,— čia tiek daug miršta, jog vežėčios nespėja lavonų išgabenti.

— Dieve gerasis,— tariau,— kame gi taip?

Ir jie man apsakė, kad taip dedasi Laringe ir Faringe[216], dviejuose dideliuose ir turtinguose prekybos miestuose, tokiuose kaip Ruanas ir Nantas, o maras kyląs nuo smarvės ir žalingo dvoko, einančio jau kuris laikas iš prarajos,— per vieną savaitę mirę daugiau nei du milijonai du šimtai šešiasdešimt tūkstančių.

Pagalvojęs ir paskaičiavęs sumečiau, kad toji smarvė eina stemple iš Pantagriuelio pilvo, nes jis suvalgė baisiai daug mėsos su česnakais, kaip pirmiau sakėme.

Eidamas iš tenai keliu tarp uolų, tai yra tarp dantų, ėmęs užlipau ant vieno ir išvydau gražiausias pasaulyje vietas, puikius aikštynus sviedinio žaidimams, puikias galerijas, puikias pievas, neapmatomus plotus vynuogynų ir nesuskaitomą daugybę kaimo grytelių, pagal itališką madą išstatytų vaizdinguose laukuose; tenai paviešėjau bent keturis mėnesius ir niekad nebuvau taip puikiai vaišinamas kaip šičia.

Paskui nusileidau krūminiais dantimis ir jau ketinau eiti lūpų linkui, bet, keliaujant per mišką, kuris traukiasi nuo ausų pusės, užpuolė mane ir apiplėšė banditai.

Paskui radau mažą miesteliūkštį kalno šlaite, tik pamiršau, kaip jis vadinasi; jame paviešėjau dar geriau negu kitur ir užsidirbau pinigų. O žinot, už ką man sumokėjo? Už miegojimą; mat ten samdo žmones miegoti ir moka nuo dienų, miegotojas uždirba penkis ar net šešis sū per dieną, o jei kas gerai knarkia, tai užvaro net pusaštunto. Aš papasakojau senatoriams, kaip mane apiplėšė klonyje, o jie man sako, kad anos pusės žmonės išties yra nedorėliai ir plėšikai iš prigimties; aš tada supratau, kad, kaip mums yra vietovių šiapus ir anapus kalnų, taip jiems — šiapus ir anapus dantų. Betgi šiapus esą daug geriau, ir oras grynesnis.

Čia man atėjo į galvą, jog tikrą teisybę sako žmonės, kad viena pusė pasaulio nežino, kaip gyvena antroji pusė: juk šito va krašto niekas dar nėra aprašęs, nors jame yra daugiau nei dvidešimt penkios gausiai

gyvenamos karalystės, neskaitant dykumų ir didelio jūros užutekio. Užtat aš ėmiau ir parašiau stambią knygą, pavadintą *Gerkliūgų istorija.* O šitaip pavadinau tuos žmones todėl, kad jie gyvena mano pono Pantagriuelio gerklėje.

Galų gale panorėjau grįžti namo ir, persiritęs per barzdą, nušokau ant peties, nuo peties nuriedėjau žemėn ir dribau priešais jį.

Mane pastebėjęs, Pantagriuelis klausė:

— Iš kur tu atsiradai, Alkofribasai?

Atsakiau jam:

— Iš jūsų gerklės, pone.

— O ar seniai tu ten patekai?

— Tada,— sakiau,— kai jūs išžygiavot almirodų mušti.

— Tai, vadinasi, išbuvai daugiau nei šešis mėnesius,— tarė jis.— Ir kuo gi tu mitai? Ką gėrei?

Aš atsakiau:

— Senjore, mitau tuo pat, kuo ir jūs, ėmiau duoklę iš visų skaniausių kąsnių, kurie ėjo per jūsų gerklę.

— Žiūrėk tiktai,— tarė jis.— Na, o kur tu nusireikaluodavai?

— Jūsų gerklėje, pone,— atsakiau.

— Ha ha ha, koks puikus iš tavęs kompanionas,— tarė jis.— O mes šit su dievo padėjimu užkariavom jau visą Dipsodų žemę. Aš tau dovanoju Bigoso kaštelioniją.

— Labai dėkui, pone,— atsakiau.— Tokios didelės dovanos aš nesu nusipelnęs.

Kaip Pantagriuelis susirgo ir kaip išsigydė

PERSKYRIMAS XXXIII

Po neilgo laiko mūsų mielasis Pantagriuelis susirgo — jam taip suėmė vidurius, jog visai nebegalėjo nei valgyti, nei gerti; o kadangi bėda niekad nevaikšto viena, tai prisimetė dar ir perštinė, kuri kankino jį neapsakomai. Tačiau gydytojai labai uoliai jį gydė, davė aibes lengvinamųjų ir šlapimą varančiųjų vaistų, tad jis draug su šlapalu išvarė ir visą ligą.

Jo šlapalas buvo toks karštas, jog ir ligi šiol dar neataušo, jį teberandate įvairiose Prancūzijos vietose, kur tik nutekėjo, ir žmonės jį vadina karštosiomis versmėmis, kaip antai:

Kotrė,
Limu,
Dakse,
Balariuke,
Neri,
Burbon Lansi ir kitur;

Italijoje:

Monte Grote,
Abane,
San Pjetro di Padua,
Sant Elenoje,
Kaza Novoje,
San Bartolomeo.

Bolonijos grafystėje:

Poretoje
ir daugelyje kitų vietų.

Ir man labai nuostabu, kad pulkai kvaišų filosofų ir gydytojų gaišta laiką, ginčijasi, nuo ko, girdi, galėtų būti vanduo karštas tose versmėse, ar nuo borakso, ar nuo sieros, ar nuo alūno, ar nuo salietros, esančios žemės gelmėse, ir rezga visokias niekų pasakas — verčiau jau dagiliais uodegą pasitrintų,— prasmingesnis būtų darbas nei ginčytis apie tai, ko nėmaž neišmano, nes tasai galvosūkis išsprendžiamas labai lengvai, ir nėra dėl ko tuščiai burnos aušinti: minėtosios versmės dėl to karštos, kad atsiradusios iš mūsų mielojo Pantagriuelio karšto šlapalo.

O jei norit žinoti, kaip jis išsigydė nuo svarbiausios savo negalios, tai tuojau papasakosiu. Viduriams pravalyti jis paėmė:

keturis kvintalus *Scammonium colophoniacum*[217],
šimtą trisdešimt aštuonis vežimus kasijos,
vienuolika tūkstančių devynis šimtus svarų rabarbarų,
neskaitant kitokių marmalų.

Jums pravers žinoti, kad gydytojų konsiliumas nusprendė pašalinti iš jo vidurių visa, kas ten kėlė skausmą. Šiam tikslui buvo pagaminta septyniolika didelių tuščiavidurių vario rutulių, didesnių už tą, kur

pūpso Romoj ant Vergilijaus obelisko; jie buvo taip įrengti, kad atsidarinėjo iš vidaus, paspaudus spyruoklę.

Į vieną rutulį įlipo jo tarnas, nešinas žibintu ir liepsnojančiu deglu, ir Pantagriuelis jį prarijo kaip mažytę piliulę.

Į penkis kitus sulipo kaimo vyrai su lopetomis ant peties.

Į septynis kitus sulipo gatvių valytojai, nešini pintinėmis ant kuprų, ir visus jis prarijo kaip piliules.

Kai atsidūrė pilve, kiekvienas paspaudė spyruoklę ir išėjo iš narvo, o pirmasis — tasai su žibintu. Jie apieškojo daugiau nei pusės mylios plotą baisiojoje prarajoje, pridvisusioje ir smirdančioje labiau nei Mefita, labiau nei Kamarinos pelkės, labiau nei nešvankus Sorbonos ežeras, aprašytas Strabono[218], ir jeigu nebūtų iš anksto pasiėmę antidotų, saugančių širdį, skrandį ir vyno pilamąją puodynę (šiaip vadinamą makaule), tai būtų uždusę ir žuvę nuo to klaikaus tvaiko. O kvapai, o aromatai,— o, kad tokiais sukvipintų kas baliaus aprangą prašmatnioms panelėms!

Taip jie, apsičiupinėdami ir apsiuostydami, priėjo iki fekalinių medžiagų ir sugedusių skysčių; galų gale aptiko kalną nešvarybių. Pionieriai ėmė jį ardyti, o kiti krovė lopetomis į pintines. Kai viską iškuopė, vėl sulipo į savo rutulius. Tuomet Pantagriuelis, kiek pasistengęs, juos atgrąžino, ir jo gerklei tas buvo taip lengva, kaip jums nusiraugėti; visi linksmi išlipo iš savo piliulių, panašiai, man atrodė, kaip graikai kad lipo iš arklio Trojoj. Tokiu būdu Pantagriuelis buvo išgydytas ir tapo vėl sveikas kaip pirma.

O vieną iš tų vario piliulių jūs matote Orleane, ant švento Kryžiaus bažnyčios varpinės.

Šios knygos pabaiga ir autoriaus atsiprašymas

PERSKYRIMAS XXXIV

Na štai, ponai, jūs išgirdote pradžią baisenybingos istorijos apie mano šeimininką ir senjorą Pantagriuelį. Čia baigiu savo pirmąją knygą, nes galva truputį sopa ir jaučiu, kad proto posmai kiek painiojasi, o kaltas dėl to šiųmetis ankstybasis vynas.

Istorijos pabaigą jūs gausit artimiausioj Frankfurto mugėj[219] ir iš jos sužinosit, kaip Panurgas vedė ir įsitaisė ragus jau pirmą mėnesį po vestuvių; kaip Pantagriuelis atrado filosofinį akmenį, kaip tasai akmuo yra randamas ir naudojamas; kaip jis perėjo Kaspijos kalnus[220]; kaip plaukė per Atlanto marias, pergalėjo žmogėdras ir užkariavo Perlų salas[221]; kaip vedė Indijos karaliaus Prestano[222] dukterį; kaip kovėsi su velniais, sudegino penkias pragaro kameras, apiplėšė didžiąją kamerą, įmetė Prozerpiną į ugnį, išdaužė Liuciferiui keturis dantis ir nulaužė vieną ragą nuo pasturgalio; kaip nukeliavo į mėnulio šalį pasižiūrėti, ar iš tikro jis nepilnas ir ar tiesa, kad jo tris ketvirčius moterys nešiojančios galvoj,— ir daug daug dar kitų dalykų, labai linksmų ir visiškai tikrų. Tai bus puikus užsiėmimas.

Labanaktis, ponai! *Pardonnante my*[223] ir už klaidas neimkit manęs į nagą labiau, negu imat patys save už savo klaidas.

Jei jūs man sakysit: „Maestre, atrodo, nesi labai protingas, kad rašinėji mums tokius niekus ir juokingas kvailystes“, tai aš jums atsakysiu, jog esate nė kiek ne protingesni, jei tuos niekus skaitot ir džiaugiatės.

Ar šiaip versi, ar taip, bet jeigu jūs skaitote juos smagios pramogos dėlei, kaip aš kad pramogos dėlei juos rašau, tai ir jūs, ir aš esame vertesni atleidimo negu pulkai netikrų pamalduolių, davatkinų, apsimetėlių, veidmainių, pasileidusių vienuolių ir kitų tokių žmonijos atplaišų, apsidangsčiusių kaukėmis ir apgaudinėjančių žmones.

Nes jie įtikinėja visus, kad jiems, girdi, niekas kita nerūpi kaip vien dvasiški mąstymai ir dievobaimingi darbai, pasninkai ir geismų marinimas, ir gėrybių jie tiek tenaudoją, kiek būtinai reikią palaikyti savo menkai ir trapiai gyvasčiai, o tuo tarpu gyvena kaip inkstai taukuose

Et Curios simulant, sed bacchanalia vivunt.[224]

Tą jums didžiu balsu liudija ir jų blizgančios raudonos marmuzės, ir jų pilvai kaip statinės, ir nebent tik per apgaulę tegali jie rodytis panašūs į asketus.

O jei kalbėsim apie jų studijas, tai nieko jie daugiau nenusitveria kaip pantagriuelines knygas ir skaito jas ne tiek linksmos pramogos dėlei, kiek iš noro kam pasalomis kenkti, būtent: skundinėti, šmeižinėti, šnipinėti, rupūžinėti, gyvatinėti ir velninėti, vienu žodžiu — derglinėti. Šituo jie panašūs į kaimo valkatas, kurie, kai vyšnios ir trešnės įsirpsta, slankioja patvoriais, knaisiodami ir krapštinėdami vaikų pritu-

pėtas krūvutes, rankioja iš jų vyšnių kaulelius ir neša juos parduoti vaistininkams, o šie iš tų kaulelių sunkia mahalebų[225] aliejų.

Šalinkitės jų, bjaurėkitės jais, nekęskite jų taip pat, kaip ir aš nekenčiu, ir, duodu žodį, jūs klestėsite, o jei trokštate būti geri pantagriuelistai (tai yra gyventi ramybėje, būti visada smagūs ir sveiki, visada skaniai valgyti ir godžiai gerti), tai niekuomet nepasitikėkite žmonėmis, kurie žiūri pro skylę[226].

Čia baigiasi kronikos pasakojimai apie Pantagriuelį,
Dipsodų karalių, atgyvintą tikruoju pavidalu
su visais baisiais savo darbais bei
žygiais, parašyti velionio
M. ALKOFRIBASO,
kvintesencijos
traukovo.

TREČIA KNYGA
apie
GEROJO PANTAGRIUELIO HEROJIŠKUS DARBUS IR KALBAS

parašyta M. Fran. Rablė
medicinos daktaro

Autoriaus iš naujo peržiūrėta ir pataisyta
pagal senovės pavyzdžius

Viršminėtasai autorius meldžia maloninguosius skaitytojus pataušoti juoką ligi septyniasdešimt aštuntos knygos

FRANSUA RABLĖ[1]
NAVAROS KARALIENĖS[2] DVASIAI

Dvasia ekstaziška ir atšiauri,
Visas mintis nukreipusi į dangų!
Šaltai tu ir su panieka žiūri
Į savo grakštų kūną, trapų, brangų,
Baudi tu jį sakytum tarną vangų,
Ir jis per žemę slenka abejingas.
Ar nenorėtum, ponia maloninga,
Šventovę mistišką trumpam palikt,
Pasidomėt, ką naujo sugalvojo
Pantagriuelis trečioje daly?

M. FRANSUA RABLĖ, AUTORIAUS, PRATARMĖ

trečiai knygai apie gerojo Pantagriuelio herojiškus darbus ir kalbas

Žmonės gerieji, gėrovai šaunūs, ir jūs, gerbiamieji podagrikai[3], ar teko jums kada matyti Diogeną, filosofą ciniką? Jei matėte jį, tai, vadinasi, nebuvote akli, nes kitaip aš jau nieko nebesuprasčiau ir negebėčiau blaiviai mąstyti. Puikus dalykas regėti saulės (taipogi vyno ir aukso) žėrėjimą. Šiuos mano žodžius gali paremti ir aklas gimusis, taip didžiai išgarsintas Šventojo rašto[4]; kai visagalis, kurio žodis tučtuojau išsipildo, leido jam prašyti, ko labiausiai trokšta, tai jis nieko daugiau nepanorėjo kaip tiktai regėti.

Jūs, beje, nebesate mažvaikiai ir, vadinasi, galite, sėdę prie vyno, metafiziškai filosofuoti apie vyną ir imti balsą Bakcho taryboje, kai ji siurbsnoja palaimintą ir visų geidaujamą skystį ir postringauja apie jo substanciją, spalvą, kvapą, ekscelenciją, eminenciją, prakilnybę, išimtinybę, galingumą, paveikumą ir nepaprastą taurumą.

O jeigu jūs to išminčiaus nesate matę (tuo aš lengvai patikėčiau), tai jau tikrai būsite girdėję kalbant apie jį. Mat jo vardas ir garsas yra nuskambėjęs per visą padangę ir ligi pat žemės kraštų, jo atminimas ir nūnai tebėra gyvas ir neišblėsęs; be to, jeigu neklystu, visi jūs esate dygę iš frigiškos šaknies[5] ir, nors neturite tiek aukso raudonųjų, kiek turėjo Midas[6], tai vis tiek esate iš jo šį tą paveldėję, ką kitados labai vertino persai kaip otakustų[7] savybę, ko taip troško imperatorius Antoninas[8] ir nuo ko vėliau Roano serpentina buvo praminta Gražiaause.

O jei nesate apie jį nė girdėję, tai aš jums nūnai paporinsiu tokią istoriją, kad būtų už ką pakelti taures (gerkite gi!) ir veikiau susimegztų šneka (klausykite gi!), ir, idant neliktumėte tokie prasčiokai, kuriuos bet kas už nosies vedžioja, apšviesiu jus, kad jis buvo toksai filosofas, kokių reta, ir toksai smagus vyras, kokių pasitaiko tik iš tūkstančių vienas. Jei turėjo kokių trūkumų, tai ką gi, juk ir jūs, ir

mes jų turime. Vienas dievas tėra tobulas, daugiau niekas. Užtat ir Aleksandras Didysis, nors pats Aristotelis jį mokė ir jam tarnavo, taip labai tą išminčių gerbė, jog sakė: jei nebūčiau Aleksandras, norėčiau būti Diogenas Sinopietis.

Kada Makedonijos karalius Pilypas rengėsi apgulti ir sugriauti Korintą, o korintiečiai iš savo žvalgų sužinojo, kad ansai atžygiuoja su didžia galybe ir gausinga kariuomene, tai juos ištiko siaubas, ir ne be reikalo, ir jie uoliai ir rūpestingai stojo kiekvienas į savo vietą ir prie savo darbo, idant priešo antpuolis būtų atremtas ir miestas apgintas. Vieni gabeno iš kaimų į tvirtovę namų rakandus, gyvulius, grūdus, vyną, vaisius, visokį maistą ir karui būtinus reikmenis.

Kiti taisė tvirtovės sienas, statė bastionus, pylė pylimus, kasė griovius, pakasinėjo kontrminas[9], kalė polių užtvaras, rengė kautynių platformas, spendė vilkaduobes, tiesė gynybinius kelius, rentė pakylas, plojo pylimų šlaitus, mūrijo dengiamuosius mūrus, dvigubino sienų pamatus, rengė parapetus, jungė barbakanus, stiprino šaudymo angas, naujino geležies grotas, užleidžiamas ant durų, statė sargybas, siuntinėjo patrulius.

Visi budėjo, visi nėrėsi iš kailio.

Vieni šveitė šarvus, blizgino kirasas, valė arklių šarvuotę, arklių antkakčius, grandijas, plokštinius šarvus, šalmus, antveidžius, kirvius, ietis, lengvuosius šalmus, mauriškus šalmus, grandelinius marškinius, alžyriškus marškinius, antrankius, antšlaunius, pažastų dangas, kaklo dangas, metalines rankoves, krūtinės dangas, pilvo dangas, metalinius žiponus, didžiuosius skydus, šarvuotą avalynę, antkelius, pakojas, pentinus.

Kiti rengė lankus, svaidykles, arbaletus, švino kulkas, katapultas, padegamąsias strėles, granatas, padegamuosius sviedinius, padegamąsias raketas, balistas, skorpionus ir kitus karinius padargus, skirtus gintis ir apsiausties įrenginiams griauti.

Galando ragotines, durtuvus, kobinius, alebardas, sparnuotąsias alebardas, vedegas, lenktuosius kirtiklius, ietis, mauriškas ietis, šakes, aštriabriaunes kuokas, kirvius, akstis, aksteles, strypus su paplokščia geležte, su kertuota geležte, su dantytais užkarpiais.

Aštrino kardus, kalavijus, riestus kardus, plokščius kalavijus, špagas, rapyras, pistojinius durklus, spiralinius durklus, tribriaunius durklus, trumpus plačiaašmenius dūreklius, stulgius, peilius, visokias geležtes, arbaletų strėlių smaigalius.

Kiekvienas miklino savo alebardą, kiekvienas šveitė savo kardą.

Nebuvo moteriškės, kad ir seniausios, kad ir griežčiausios, kuri nebūtų rengusi savo šarvuotės,— žinote gi, jog senųjų amžių korintietės buvo smarkios susirėmimuose[10].

Diogenui miesto valdžia jokio darbo nebuvo uždavusi, jis kelias dienas žiūrėjo tiktai, kaip kiti šurmulį kelia, ir nieko nesakė. Galiausiai karo dvasia apsėdo ir jį: susijuosė jis palaidinį, pasiraitojo rankoves ligi pat alkūnių, pasikaišė skvernus, lyg eidamas obuolių raškyti, atidavė vienam savo senam draugui krepšį, knygas ir vaškuotas lenteles, patraukė į Kranijos kalvą[11], esančią netoli miesto, išsirinko gražią aikštelę, nurideno tenai savo molinę statinę, kuri lyg troba jį dengdavo, kai dangus drengdavo, čiupo ją išskėstom rankom ir, jausdamas baisų jėgų antplūdį, pradėjo ritinėti, vartinėti, sukinėti, iminėti, dėdinėti, bakštinti, kukštinti, glėbesčiuoti, kumščiuoti, rakščiuoti, badžioti, krušnoti, glėbiuoti, aukuoti, ranguoti, dunksėti, kaukšėti, trinksėti, čiupinėti, krapštinėti, kapstinėti, graibinėti, gramdinėti, lamštinėti, braukyti, šlaukyti, dangstyti, ramstyti, kratyti, krapštyti, kraipyti, braižyti, raižyti, čaižyti, lamdyti, ramdyti, gramdyti, globstyti, popstyti, irbinti, kirbinti, birbinti, tarškinti, barškinti, dirginti, dilginti, kirdinti, tuskinti, duzginti, rito ją nuo kalno į slėnį, grūdo nuo pat Kranijos viršūnės, o paskui vėl iš slėnio į kalną rideno, visai kaip Sizifas akmenį,— nedaug tetrūko, kad būtų ir dugną jai išdaužęs.

Tai matydamas, vienas iš jo draugų klausė, kas verčia jo kūną ir dvasią šitaip kamuoti statinę. Filosofas jam atsakė: kadangi jam niekas neuždavė jokio darbo visuomenės labui, tai jis nors su savo statine dūksta, nes, girdi, nepritinka vienui vienam stypsoti dykam ir poilsiauti, kada visi taip karštai dirba.

Panašiai jaučiuosi ir aš dabar, nes, kad ir negresia tiesioginis pavojus, tačiau negaliu gulėti iškėlęs kojas, matydamas, jog man nepaveda jokio reikšmingesnio darbo nei uždavinio, kada visoj tauriojoj Prancūzijos karalystėj — tiek šiapus, tiek anapus kalnų — kiekvienas nūnai be atlydos mankštinasi ir triūsia tėvynės stiprinimui ir gynybai, daro visa, ko reikia priešams atremti ir sutriuškinti, ir vis tokiu gražiu sutarimu, tokia stebuklinga tvarka, su tokia akivaizdžia nauda ateičiai (nesgi nuo šiol Prancūzijos sienos bus visiškai saugios, o prancūzai galės sau ramūs dykinėti), jog mažai bestinga, kad ir aš imčiau sakyti kaip Heraklitas, kuris teigė, kad iš karo turime visokio gero, ir tikėti, kad lotyniškai karas vadinamas *bellum* ne per antifrazę[12], kaip paisto kai kurie seno lotyniško gromulo gromuliuotojai, kare nematą nieko gero, o tikriausia, tiesioginiausia prasme, kadangi kare kaip tiktai

apsireiškia visa, kas gera ir gražu, o visa, kas bloga ir bjauru, parodo savo tikrąjį veidą. Užtat ir karalius Saliamonas, išminčius ir taikos mylėtojas, nebemokėjo geriau aptarti neapsakomą dievo išminties tobulybę, kaip palygindamas ją su stovyklaujančios kariuomenės tvarka.

Žodžiu, manęs neėmė ir nerikiavo nei į puolamąsias pajėgas, nes manė, kad esu pernelyg nesumatus ir geibus, nei į ginamąsias, prie bet kokio darbo, kad ir karnų plėšti, mėšlo mėžti ar žabų kapoti,— man būtų buvę visiškai vis tiek, ir man buvo didelė gėda šlaistytis dykam ir vien žiūrėti į narsingus žodžio ir darbo riterius, visos Europos akyse vaidinančius šią didžiai reikšmingą pasaką ir tragišką komediją; gėda neišsunkti iš savęs paskutinio jėgų lašo ir nepaaukoti jo, to niekniekio, kurį vieną beturiu. Nes, mano išmanymu, maža garbės dėtis prie tų, kurie tiktai akis į darbą leidžia, o jėgas kaip įmanydami tausoja, turtą slepia, pinigus į žemę kasa, krapštosi pakaušį vienu pirštu kaip slunkiai paskutiniai, žiovaudami gaudo žabtais muses kaip jaučiai peniukšliai, karpo ausimis kaip Arkadijos asilai, išgirdę muziką[13], tyli ir tik minomis duoda suprasti, jog sutinka, kad kiti už juos dirbtų.

Šitaip suvokęs savo būklę ir savo dalią, aš nugalvojau, jog nebus bergždžias ir beprasmis triūsas, jei kiek paritinėsiu savąją Diogeno statinę, kuri viena man beliko, kai mano laivas sudužo į uolas Piktosios dalios sąsiauryje. Kas iš to ritinėjimo turėtų išeiti, kaip jūs manot? Prisiekiu atsiplėšusios panos pridurkais, aš nė pats dar to nežinau. Lukterkit, duokit man patraukti iš šito butelio: čia mano tikrasis ir vienintelis Helikonas, mano arklinė versmė[14], mano vienintelis įkvėpimo šaltinis. Kai iš jo pageriu, man sekasi galvoti, svarstyti, spręsti ir nuspręsti. O paskiau juokiuosi, rašau, dėstau posmus, geriu. Enijus[15] gėrė rašydamas, rašė gerdamas. Eschilas (jei tikėsime Plutarchu, ką jis rašo *in Symposiacis*[16]) gėrė kurdamas, kūrė gerdamas. Homeras niekad nerašė ant tuščios. Katonas neišgėręs neimdavo nė plunksnos į rankas. Tam sakau jums šiuos žodžius, idant neapskelbtumėte, jog aš nesekąs įžymiausių ir gerbtiniausių žmonių pavyzdžiais. O vynas čia geras ir atvėsintas kiek gana, iki antrojo laipsnio[17], kaip jūs sakote, užtat viešpats dievas, gerasis dievas Sabaotas (tai yra kareivijų dievas), tegul bus garbinamas per amžių amžius. Jeigu ir jūs po draugei gurktelėsit vieną gerą mauką arba du mažus maukiukus, tai aš to nėmaž nesmerksiu, kad tik nepamirštumėte ir dievą bent kiek pašlovinti.

Na, o jeigu jau toks mano likimas bei paskyrimas (nes ne kiekvienam lemta į Korintą nuvažiuoti ir tenai sau gyvuoti), tai aš apsisprendžiau tarnauti ir vieniems, ir antriems — kad tik netektų dykiniauti ir bergždauti. Tiems, kas sienas stato, mūrus mūrija ir pylimus pila, aš būsiu tuo, kuo Trojoj buvo Neptūnas ir Apolonas Laomedonto[18] laikais, kuo buvo Reno de Montobanas[19] savo žiluose metuose: patarnausiu mūrininkams, virsiu valgyti mūrininkams, o jiems pavalgius imsiu savo dūdą ir pagal savo būdą linksminsiu juos, atsitūpęs priešais būdą. Taip Amfionas, skambindamas lyra, pastatė, išmūrijo ir aukštai iškėlė didžio ir garsingo Tebų miesto sienas[20]. O kariauninkams aš vėlgi atkimšiu savo statinę ir įleisiu jiems vyno, kurį jūs jau gerai pažįstat iš dviejų pirmesniųjų tomų (jei klastoriai spaustuvininkai nebus iškraipę ir sugadinę), įleisiu savo paties gaminio iš popietinių laisvalaikių — tatai bus šauni trečioji knyga, o paskui ir linksma ketvirtoji — tegu sveiki mėgaujasi pantagriuelinėmis sentencijomis[21]; jei norit, galit jas vadinti diogeninėmis. Ginklo draugu jiems būti nevalioju, tai pabūsiu bent uoliu vaišintoju, pagal savo kuklias išgales gaivinančiu jų jėgas po vargių žygių, ir šlovintoju, be atvangos garbstančiu jų narsą ir šauniuosius jų ginklo veikalus. Ir, dievaži, neišsilenksiu šio savo pažado, kaip kovas neišsilenkia gavėnios,— o juk tasai nenaudėlis nepraleidžia gi savo eilės!

Prisimenu, beje, kažkur skaitęs, kaip Ptolemėjas, Lago sūnus[22], tarp kitų savo karinių grobinių ir laimikių rodė kartą egiptiečiams viešai juodą Baktrijos kupranugarį ir keršą vergą, pusiau juodą, pusiau baltą, o tų spalvų riba ėjo ne skersai sulig juosta, kaip anos moteriškės, pašvęstos Indijos Venerai, kurią aptiko filosofas Tianietis[23] tarp Hidaspo upės ir Kaukazo kalnų, bet išilgai kūno,— tokių dalykų dar niekas Egipte nebuvo matęs, ir valdovas tikėjosi šiais reginiais pelnytis Egipto žmonių palankumą. O kas pasidarė? Kai parodė kupranugarį, visi išsigando ir pasipiktino; kai pamatė keršą žmogų, vieni šaipėsi, kiti šlykštėjosi juo kaip grasia baidykle, atsiradusia pasauly per gamtos klaidą. Žodžiu, jo viltys įsiteikti egiptiečiams ir pelnyti juo didesnę jų meilę nuėjo niekais. Ir jis suprato, kad žmonėms kur kas daugiau malonumo ir smagumo teikia gražūs, dailūs ir tobuli daiktai, negu juokingi ir bjaurūs. Tada ėmė jis nekęsti ir to vergo, ir kupranugario, ir abu juodu labai greit iškeliavo iš šio pasaulio į kitą, nes nebuvo kas čia juos ilgiau palaikytų.

Tas pavyzdys verčia mane svyruoti tarp vilties ir baimės: kad tik, vietoj pritarimo, nesulaukčiau to, ko labiausiai nenoriu, kad tik nepa-

sirodytų, jog mano deimantai tėra tik anglys, o tūzas — devynakė, kad, užuot įtikęs savo skaitytojams, jų nesupykdyčiau, užuot palinksminęs — neįžeisčiau ir vietoj smagumo nesukelčiau apmaudo, žodžiu, kad manęs neištiktų toks likimas, koks ištiko Eukliono gaidį, kurį išgarsino Plautas savo *Puodu*, Auzonijus *Grifu*[24] ir t.t.: bekapstydamas žemę, jis aptiko lobį, o jam už tai kaklą nukirto. Jei ir man taip atsitiktų, tai argi ne baisu? Kitados juk atsitiko, tai gali ir vėl pasikartoti. Na, bet nebus to, prisiekiu Herakliu! Numanau gerai, jog visi mano skaitytojai turi tokią ypatybę ir individualią savybę, kurią mūsų protėviai vadina pantagriuelizmu: šios savybės dėka jie niekuomet neišsiaiškins į blogąją pusę tų dalykų, kuriuos matys einant iš geros, atviros ir neklastingos širdies. Juk ne vieną jau kartą jie pasitenkino gerais mano norais, kai matė, jog išgalėjimo stinga.

Dėl šito punkto nusiraminęs, grįžtu vėl prie savo statinės. Šen, prieteliai, prie vyno! Pilkitės pilnus, vaikinai, verskit iki dugno! O jei nesinori — negerkit. Nesu iš tų įkyruolių, kurie per jėgą, prievartą ir smurtą verčia draugus ir kompanionus gerti, ne tik gerti, o maukte maukti, kas jau visai negražu. Kiekvienas garbingas gėrėjas, kiekvienas garbingas podagrikas, prie šios mano statinės priėjęs, jei nenori — tenegeria, jei nori, jei tik vynas jų šviesybių šviesybėms patinka, tegul geria nesivaržydami, laisvai, drąsiai ir tegul netaupo, o mokėti nereikės. Taip mano nustatyta. Ir nesibaiminkit, kad nepristigtų vyno, kaip per vestuves Galilėjos Kanoje. Kiek jūs pro volę išleisit, tiek aš pro špuntą įpilsiu, ir taip statinė bus pilna ir pilna. Ji, matai, turi gyvąją versmę ir amžinąją gyslą. Toks yra gėralas taurėje, kurią laiko Tantalas, atvaizduotas tarp išmintingų brahmanų; toks yra Iberijoje druskos kalnas, išgarsintas Katono; tokia yra auksinė šakelė, skirta požemio deivei, išgarsintai Vergilijaus[25]. Tai tikrai smagumo ir juoko gausybės ragas. Jei kada jums ir pasirodytų, jog statinėje vienos padugnės — tai niekis: sausa ji niekada neliks. Jos dugne glūdi viltis, kaip Pandoros butely, o ne neviltis, kaip Danaidžių bose[26].

Įsidėmėkit gerai, ką čia pasakiau ir kokio raugo žmones aš kviečiuosi. Aš seku Lucilijaus[27] pavyzdžiu: jis tvirtino rašąs vien tarentiečiams ir konsentiečiams, o aš — tenesuklysta niekas! — savo statinę atkišau tik jums, padorieji žmonės, šaunieji gėrovai ir podagrikai iš tėvų protėvių. O kyšininkai teisėjai, dovanotų dešrų ėdėjai, kuriems labiau maga pasipelnyti ir nesumedžiotą grobį susigrobti,— tie tegu nešdinasi pro šalį, čia jie nieko nepeš.

Nekalbėkit man nei apie galvočius su beretėmis, nei apie žodelių sijotojus,— meldžiu jus vardan keturių kumpių, kurie jus pradėjo, ir to gyvybės iešmo, kuris juos sujungė. Nė to tiek nekalbėkit apie šventeivas, nors visi jie girtuokliai paskutiniai, visi venerikai, šašais aptekę, nemalštančio geidulio ir nepasotinamo rajumo nukamuoti. Kodėl? Todėl, kad iš tų žmonių nelauk nieko gero, o tik pikto, to būtent pikto, nuo kurio kasdien maldaujame dievą gelbėti mus, nors kitąsyk jie ir apsimeta pavargėliais. Bet ką gi, sena beždžionė nenutaisys gražios minos. Lauk, šunys jūs! Šalin iš akių, neužstokit saulės savo kapišonais! Sutūpėt prilindę čia mano vyno niekint ir mano statinės dergti? Ar matote kuoką, kurią Diogenas liepė įdėti jam į kapą, kad turėtų kuo vaikyti ir kulti kapinių šmėklas ir cerberių padermės šunis? Na, traukitės, traukitės, veidmainių veisle! Prie bandos, šunys! Lauk iš čia, šventeivos, kad jus kur šimts velnių! Jūs dar vis čia?! Atsisakau nuo vietos Papimanijoj[28], kad tik gaučiau sučiupti jus į nagą. Uzi, uzi, uzzzi! Pui, pui, tulia! Ar jie nešdinsis pagaliau? Kad išsituštinti jūs galėtumėt ne kitaip kaip rimbu čaižomi, nusišlapinti ne kitaip kaip pakarti būdami, kad jums žvakė stovėtų tik pagaliu tvojamiems!

Kaip Pantagriuelis įkurdino utopiečių kolonij ą Dipsodijoje

PERSKYRIMAS I

Pantagriuelis, galutinai nukariavęs Dipsodiją, įkurdino joje ištisą koloniją utopiečių, iš viso 9 876 543 210 žmonių (neskaitant moterų ir mažų vaikų), visokių amatų meistrų ir visų laisvųjų mokslų dėstytojų, idant jie tą kraštą, ligi tol mažai gyvenamą, daugiausia dyką, atgaivintų, tirštai apgyventų ir visokeriopai pakeltų. Ir perkraustė juos ne tiek dėl to, kad pačioj Utopijoj buvo baisus gyventojų perteklius (jie veisėsi kaip skėriai, nes — jūs tą žinot ir be mano sakymo — Utopijos vyrų genitalijos buvo tokios vaisingos, o moterų gimdos tokios talpios, imlios, kibios ir taip gerai sudėtos, jog kas devyni mėnesiai kiekvienai šeimai gimdavo mažų mažiausia septyni kūdikiai, čia vyriškos lyties, čia moteriškos, visai panašiai kaip žydų tautai Egipte, jei de Lira nedeliruoja[29], ir ne tiek dėl Dipsodijos žemių derlingumo, oro sveikumo bei visokeriopo tos šalies patogumo, kiek dėl to, kad nukariautuosius žmones reikėjo išlaikyti klusnius ir nuolankius, o tam gerai tiko atgabenti masę senų ir ištikimų valdinių, kurie, kiek tiktai atmintis siekia, niekad jokio kito valdovo nepažino, nepripažino, neklausė ir niekam kitam netarnavo kaip tiktai jam, kurie, vos gimę ir atsiradę pasaulyje, su motinos pienu įčiulpė didį jo viešpatavimo saldumą ir maloningumą, tuo įdėm buvo išpenėti, to perdėm prisigėrę, o tai juk buvo tikras laidas, kad jie greičiau išsižadės savo kūno gyvasties negu šios prigimtinės visiškos ir visuotinės paklusnybės savajam valdovui, nors juos kažkur nugabentum ir išbarstytum, kad jie ne tik patys su vaikais bei vaikaičiais tokie bus, bet ir naujai užkariautas tautas, prijungtas prie imperijos, padės lenkti į tokią pat ištikimybę ir klusnybę.

Taip išties ir buvo, ir Pantagriuelis nėmaž negavo savo sumanymu nusivilti. Mat jei utopiečiai jau prieš atsikeldami buvo savo viešpačiui ištikimi ir atsidavę, tai dipsodai, vos keletą dienų su jais pabendravę,

dar ir juos pranoko, nes visiems žmonėms juk yra įgimtas polinkis ypač karštai griebtis kiekvienos naujybės, jei tik toji jiems patinka. Jie tik gailestavo ir priekaištavo dangui, kodėl anksčiau jų nepasiekė gerojo Pantagriuelio šlovė.

Tad įsidėkit į galvą, gėrovai, jog, norint suvaldyti ir išlaikyti naujai užkariautus kraštus, negalima (kaip manė kai kurie kreivapročiai tironai, sau pragaištį ir gėdą teužsitraukę) tautas plėšti, trempti, engti, skurdinti, įžeidinėti ir valdyti su geležine rykšte,— trumpai tariant ėsti ir ryti žmones taip kaip ansai neteisus karalius, kurį Homeras vadino Demovoru, tai yra žmonių ėdiku. Nėr ko čia man pasakoti antikos istorijų, geriau aš jums priminsiu tai, ką yra regėję jūsų tėvai, o kad kokioj ir jūs patys, jeigu nesat pernelyg jauni. Kaip kūdikį naujagimį reikia nukariautuosius žindyti, supti, smaginti. Kaip medelį ką tik pasodintą reikia juos remti, stiprinti, saugoti nuo visų vėtrų, nuoskaudų ir negandų. Kaip iš ilgos ir sunkios ligos pakilusį ir sveikstantį žmogų reikia juos popstyti, globoti, gaivinti. Reikia daryti taip, kad tie žmonės galų gale patys imtų manyti, jog nėra pasaulyje karaliaus nei kunigaikščio, kurį baisiau jiems būtų turėti priešu ir mieliau — draugu. Taip ir Oziris, didysis Egipto karalius, nukariavo visą žemę ne tiek ginklo jėga, kiek prievolių mažinimu, pamokymais, kaip reikia dorai ir sveikai gyventi, protingais įstatymais, malonėmis ir geradarybėmis. Užtat visi žmonės jį vadino didžiuoju karaliumi Evergetu (t. y. geradariu) — pagal nurodymą, kurį pats Jupiteris davė Pamilei[30].

Dar antai Heziodas savo *Hierarchijoje*[31] nurodo, kad esama gerųjų demonų (vadinkite juos, jei norite, angelais ar genijais), ryšininkų ir tarpininkų tarp dievų ir žmonių, aukštesnių už žmones, žemesnių už dievus; ir kadangi per jų rankas į mus eina dangaus gėrybės ir brangenybės, kadangi jie — nuolatiniai mūsų geradariai ir visuomet sergsti mus nuo pikto, tai Heziodas sako, kad jie vykdą karalių priedermes: nedaryti niekad bloga, visuomet daryti gera — štai karaliaus darbas. Toks buvo Aleksandras Makedonietis, pasaulio valdovas. Ir Heraklis, užvaldęs visą kontinentą, vadavo žmones nuo pabaisų, nuo priespaudos, smurto ir tironijos, viešpatavo geraširdiškumu, diegė lygybę ir teisybę, laikė švelnią tvarką ir leido įstatymus, žiūrėdamas kiekvieno krašto savotiškumų, papildydamas, ko trūko, nurėždamas, ko buvo per daug, atleisdamas visa, kas praėję, ir amžinoje užmarštyje paskandindamas visas būtąsias nuoskaudas. Tokia buvo ir Atėnų amnestija, paskelbta po to, kada Trasibulo[32]

narsos bei gudrybių dėka liko išnaikinti tironai, vėliau Romoje apgarsinta Cicerono ir pakartota prie imperatoriaus Aureliano.

Tokie tai yra burtai, kerai ir meilės apžavai, kuriais galima taikoje išlaikyti tai, kas kalaviju užkariauta. Ir juoba seksis viešpatauti užkariautojui, ar tai bus karalius, ar kunigaikštis, ar išminčius, jeigu jis rūpinsis, kad paskui Narsybę pridurmais sektų Teisybė. Jo narsybė pasireiškė tada, kai jis nugalėjo ir užkariavo, jo teisybė pasireikš tuo, kad jis sutartinai su liaudies valia ir troškimais leis įstatymus, skelbs potvarkius, stiprins religijas, užtikrins teisingumą kiekvienam, kaip Oktavianas Augustas, apie kurį taurusis poetas Maronas sako:

O nugalėjęs, įstatus teisius
Pamilt ir gerbt įpratino visus.[33]

Užtat ir Homeras savo *Iliadoje* geruosius valdovus bei didžiuosius karalius vadina κοσμήτορας λαῶν, tai yra tautų puošėjais. Taip galvojo Numa Pompilijus, antrasis Romos karalius[34], vyras teisus, apdairus ir išmintingas, kada nustatė, jog per dievo Termo[35] šventes, kurios vadinosi terminalijos, nevalia aukoti kruvinų aukų,— tuo jis davė mums suprasti, kad karalysčių ribos, sienos ir prijungtosios žemės dera laikyti bei valdyti taikingai, vadovaujantis draugyste ir švelnumu, nesitepant rankų krauju ir plėšimais. Kas elgiasi kitaip, tas ne tik praras, ką buvo įgijęs, bet dar užsitrauks gėdą ir nešlovę, nes visi sakys: kadangi negalėjo išlaikyti, ką įgijo, tai, matyt, buvo įgijęs neteisėtai ir nedorai. Kas nedorai gauta, tas neina į naudą. Ir net jei visą gyvenimą jis ramiai naudosis grobiu, o tasai išslys iš rankų tik jo palikuonims, tai ir tada nešlovė kris ant velionio, ir jo atminimas bus prakeiktas už tai, kad jis buvo grobikas. Juk visi žinote priežodį: „Nedorai įgytas turtas nepasiekia anūkų“.

Dar įsidėmėkite, užkietėję podagrikai, štai tokį dalyką: Pantagriuelis šitaip iš vieno angelo padarė du angelus,— visai priešingai Karoliui Didžiajam, kuris iš vieno velnio padarė du velnius, kai nukraustė saksus į Flandriją, o flamandus į Saksoniją. Mat, negalėdamas išlaikyti klusnybėje ką tik užkariautų saksų, kurie nuolat maištavo, lig tik jis pasitraukdavo į Ispaniją ar kitą kurią tolimą žemę, jis perkraustė juos į Flandriją, savo tėvoniją, kurios gyventojai jam klusnūs buvo nuo senų senovės, o flamandus ir Henegouveno gyventojus, savo senus valdinius, nukraustė į Saksoniją, nė kiek neabejodamas,

kad jie svetimame krašte liks jam ištikimi. Bet išėjo taip, jog saksai ir naujoje vietoje maištavo kaip maištavę, o flamandai, įkurdinti Saksonijoje, prisigėrė saksų raugo ir taip pat ėmė riaušes kelti.

Kaip Panurgas Dipsodijoj buvo paskirtas Bigoso kaštelionu ir kaip jis valgė nepjautą javą

PERSKYRIMAS II

Pantagriuelis, kurdamas valdžią visoje Dipsodijoje, Panurgui pavedė Bigoso kaštelioniją, duodančią kas metai 6 789 106 789 raudonuosius muštinius pastovių pajamų, neskaitant atsitiktinių įplaukų už karkvabalius ir sraiges, svyruojančių — nelygu metai — nuo 2 435 768 lig 2 435 769 ilgavilnių avinų. Kai kuriais metais, kai gerai veisdavosi karkvabaliai ir sraigių paklausa būdavo didelė, šios įplaukos išaugdavo iki 1 234 554 321 serafo. Bet taip būdavo ne kasmet. Naujasis kaštelionas šeimininkavo taip puikiai ir išmintingai, jog per nepilnas dvi savaites iškleidė visas pastovias ir atsitiktines savo kaštelionijos pajamas už trejus metus į priekį. Ir nemanykit, kad tas lėšas jis išeikvojo steigti vienuolynams, statyti bažnyčioms, kurti mokykloms ir prieglaudoms ar šiaip kokiems niekams iššvaistė,— ne, jis kėlė begalę banketėlių, linksmų išgertuvių, jo durys stovėjo atlapos visiems, o labiausiai geriems kompanionams, jaunoms merguželėms ir dailioms šmaikštuolėms. Tam jis kirto miškus, degino storiausius rąstus, kad būtų pelenų parduoti, ėmė pinigus iš laiko, pirko brangiai, pardavė pigiai ir valgė nepjautą javą.

Pantagriuelis, sužinojęs apie tai, nėmaž nesupyko, nerūstavo ir nesielvartavo. Jau esu jums sakęs ir dar kartoju, jog tai buvo gerų geriausias žmogelis iš visų didžių ir mažų vyrų, kada nors juosėjusių kalaviją. Viską jis imdavo iš gerosios pusės, viską išaiškindavo į gerąją pusę. Niekad dėl nieko nesikrimto, niekad nesipiktino. Ir jei jis būtų jaudinęsis, erzinęsis, tai būtų buvęs mažai panašus į dieviškąjį išminties indą. Nes visi turtai, kurių tik esama po dangumi, visuose žemės matmenyse — aukštyje, gylyje, ilgyje ir plotyje — nėra

verti, kad mes dėl jų jaudintumės ar leistume nerimui drumsti mūsų jusles bei nuotaikas.

Jis pasivedė Panurgą į šalį ir švelnutėliai jam išdėstė, kad jeigu jis ketinąs visad šitaip gyventi ir neišmoksiąs taupumo, tai būsią labai sunku, stačiai neįmanoma padaryti jį kada nors turtingą.

— Turtingą?! — atrėmė Panurgas.— Tai tokia buvo jūsų mintis? Jūs norėjote padaryti mane turtingą šiame pasaulyje? Tegu dievas jus myli ir visi geri žmonės — jūs tegalvokit vien, kaip gyventi linksmybėje! Kitoks rūpestis, kitoks galvasuktis tegu niekad nesuranda kelio į šventų švenčiausią jūsų dangiško proto būklą! Ir šio pastarojo giedrumos te niekad nedrumsčia nė mažiausias debesėlis, nešąs nors truputėlį sielvartų bei susikrimtimų! Jei tik jūs gyvensit smagiai, linksmai, leisit dienas gerai nusiteikę, tai aš būsiu didžiausias turčius. Visi šaukia: taupumo, taupumo! Bet apie taupumą kalba kaip tik tie, kurie nieko neišmano, kas tai per daiktas. Manęs tegu pasiklausia! Įsidėmėkite šia proga ir jūs, jog tas, ką man prikiša kaip ydą, tėra sekimas Paryžiaus universiteto ir Paryžiaus parlamento pavyzdžiais, o šitos įstaigos — tai du šaltiniai, iš kurių teka tikroji, gyvoji panteologijos[36] ir visokio teisingumo mintis. Kas tuo abejoja ar netvirtai tiki, tas eretikas. Ogi jie per vieną dieną suėda savo vyskupą, t.y. pajamas iš vyskupijos (o tai juk tas pats) už visus metus, kitąsyk ir už dvejus: šitaip būna tą dieną, kai naujasis vyskupas įžengia į katedrą. Ir tegu pamėgintų kuris tokio baliaus nekelti — jį akmenimis užmuštų vietoje.

Kita vertus, aš visuomet laikausi keturių didžiųjų dorybių:

Išminties — aš imu pinigus iš laiko, nes ką gali žinoti, kas kada kinkas paties. Niekas gi nežino, ar pasaulis išsilaikys dar trejus metus, ar ne? O jeigu išsilaikys, tai ar rasis toks kvailas žmogus, kuris drįstų apsiimti pats išgyventi dar trejus metus?

Nesužinojo iš dievų žmogus
Nė vienas, ar rytoj dar gyvas bus.[37]

Teisingumo *komutatyvinio* — perku brangiai (žinoma, skolon), o parduodu pigiai (žinoma, už grynus pinigus). Ką gi šiuo reikalu sako Katonas savo pamokymuose apie gerą šeimininkavimą? Pasak jo, reikia, kad namų galva visada pardavinėtų; tada jis būtinai galų gale praturtės, jei tik nepristigs ko parduoti. Teisingumo *distributyvinio* — duodu paėsti geriems (įsidėmėkite: geriems!) ir mieliems kompanionams, kuriuos, nelyginant Odisėją, likimas nubloškė ant gero

apetito uolos be jokių maisto atsargų, ir dailioms (įsidėmėkite: dailioms!) bei jaunoms merguželėms (įsidėmėkite: jaunoms, nes, kaip Hipokratas moko, jaunystė labai nenoromis kenčia badą, ypač jei ta jaunystė karšta, linksma, aistri, judri, šanki). Tos merguželės itin mielai ir noriai teikia malonumų padoriems žmonėms, jos tokios platoniškos ir ciceroniškos[38], jog mano, kad šiame pasaulyje ne vien tik sau gyventi turi, ir todėl dalį savęs skiria tėvynei ir dalį — draugams.

Stiprybės — aš nelyginant naujas Milonas, kertu didžiausius medžius, naikinu gūdžias girias — vilkų, šernų, lapių irštvas ir olas, plėšikų ir galvažudžių slėpynes, žmogžudžių lindynes, netikrų pinigų dirbtuves, eretikų priebėgas, ir kur tik pereinu, ten lieka šviesios aikštės ir žydintys viržynai, kai pažaidžiu aukštais kamienais, lieka vien kelmynai, kurie tiks žmonėms atsisėsti paskutiniame teisme.

Santūrumo — valgau dar nepjautą javą lyg atsiskyrėlis, mintu žalėsiais bei šaknelėmis, slopindamas savo kūno pageidimus ir taupydamas luošųjų bei paliegėlių daliai. Mat tada man nereikia ravėtojų, kurie pinigą kaštuoja, nei pjovėjų, kurie traukia vyną net neatsiskiesdami, nei varpų rinkėjų, kurie tik dairosi papločių, nei kūlikų, kuriems perėjus per daržą svogūnų ar česnakų nelieka nė pauostyti, kaip liudija Vergilijaus Testilidė[39], nei maldininkų, kurie paprastai yra sukčiai, nei kepėjų, kurie nė kiek už anuos ne geresni. Argi mažai šitaip sutaupau? O kiek dar suėstų lauko pelės, kiek nubyrėtų, kiek grūdų sugraužtų kandys ir visokie vabaliukai! Iš žalio javo jūs gaminatės žaliąjį padažą, lengvai virškinamą, greitai įsisavinamą, kuris gyvina smegenis, žadina gyvybinius gaivalus, gerina regėjimą, taiso apetitą, džiugina gomurį, stiprina širdį, kutena liežuvį, grynina odą, tvirtina raumenis, ramina kraują, atleidžia diafragmą, atšviežina jeknas, nulengvina blužnį, pravalo inkstus, strėnoms suteikia lankstumo, stuburui grakštumo, apkuopia šlapimo kelius, praplečia sėklos takus, sutrumpina kremasteras, išvaro nuosėdas iš pūslės, padidina kiaušelius, atsmaukia vainikėlį, sustiprina galvutę, ištiesina varpą; padeda jums gerai virškinti, raugėti, leisti vėją patylom, leisti su garsu, tuštintis, šlapintis, čiaudėti, žagsėti, kosėti, spjauti, krenkšti, žiovauti, šnypštis, alsuoti, įkvėpti, iškvėpti, knarkti, prakaituoti, statyti žvakę ir duoda aibę dar kitokių patogybių.

— Suprantu, suprantu,— tarė Pantagriuelis,— tu nori pasakyti, kad prastos galvos žmogus nesugebėtų per trumpą laiką daug iššvaistyti. Ne tu pirmas sugalvojai šitą ereziją. Neronas irgi taip sakė

ir iš visų mirtingųjų labiausiai garbino savo dėdę Gajų Kaligulą, su stebuklingu išradingumu per keletą dienų išsvaisčiusį visą turtą ir paveldą, gautą po Tiberijaus galvos. Taigi, užuot laikęsis Romos įstatymų, tvarkiusių mitybą ir prabangą,— Orchijaus, Fanijaus, Didijaus, Licinijaus, Kornelijaus, Lepido, Antijaus, užuot vykdęs Korinto įstatymus, griežčiausiai draudusius bet kam išleisti per metus daugiau, negu metinės pajamos išneša, tu padarei *protervijq,* kuri romėnams buvo tokia pat auka kaip velykų avinėlis žydams: reikėjo visa, kas valgoma, suvalgyti, o liekanas mesti į ugnį — nieko nepalikti rytdienai. Aš galiu be jokių perdėjimų pasakyti apie tave, kaip Katonas sakė apie Albidijų, kuris buvo neregėtai išlaidus ir pravalgė visa, ką tik turėjo, o kai beliko tik namas, tai jį padegė, idant galėtų tarti: *Consummatum est,* kaip vėliau tarė šventas Tomas Akvinietis, vienas suvalgęs visą nėgę.[40] Bet nejau ir mums taip daryti?

Kaip Panurgas gyrė skolininkus ir skolintojus

PERSKYRIMAS III

— Bet, meldžiamasis,— tarė Pantagriuelis,— kada gi tu išlipsi iš skolų?

— Per graikų kalendas,— atsakė Panurgas,— tai yra tada, kai visi žmonės bus patenkinti ir kai jūs pats paveldėsite savo turtą. Saugok dieve — išlipti iš skolų! Kas gi tada man beskolins bent vieną denarą? Jei vakare neužmaišei mielių, tai rytą tešla nebus pasikėlusi. Būkit visad kam nors skolingas. Tada kreditorius dieną naktį melsis, kad dievas duotų jums ilgą ir laimingą gyvenimą, nes bijos, kad nežūtų paskolinti pinigai; jis visur žmonėse jus girs, ieškos jums naujų kreditorių, kad jūs, pasiskolinęs iš jų, svetimomis žemėmis užpildytumėte jo duobę. Kai kitados Galijoje, laidodami poną, pagal druidų nuostatus degindavo gyvus jo vergus, tarnus ir šeimynykščius, tai argi šitie nedrebėdavo, kad tik jų ponas ir viešpats nemirtų? Juk jo mirtis neišvengiamai nešė mirtį ir jiems. Argi jie nesimelsdavo tuopradėm į savo didįjį dievą Merkurijų ir į aukso tėvą Ditą, idant jų ponus kuo ilgiau sveikus laikytų? Argi jie nesistengė kaip tiktai galėdami geriau juos žiūrėti ir jiems tarnauti, nes kartu ir patys galėjo gyven-

ti, bent jau iki mirties? Būkite tikras, jūsų kreditoriai kuo karščiausiai maldaus dievą, kad laikytų jus gyvą, bijos, kad nenumirtumėt, nes tai, ką ranka duoti gali, jie brangina labiau nei pačią ranką, o pinigą — labiau nei gyvybę. Pavyzdys — Landruso palūkininkai, kurie andai pasikorė, pamatę, kad javų ir vyno kainos krinta ir orai gerėja.

Pantagriuelis nesakė nieko, ir Panurgas varė toliau:

— Kai gerai pagalvoji, tai jūs, prikišdamas skolas ir skolininkus, dievaži, gadinate man visą muziką. Juk kaip tik šioje vienoje srityje aš maniausi esąs iškilnus, orus ir galingas; aš sugrioviau bendrąją visų filosofų nuomonę, jog iš nieko nesą galima nieko padaryti, nes, neturėdamas nieko, net pirmapradės materijos, kai ką padariau ir sukūriau.

Ką aš sukūriau? Daugybę puikių, gerų kreditorių. Kreditoriai yra (aš tą tvirtinu ir tvirtinsiu iki laužo ugnies *exclusive*) puikūs, geri padarai. Kas nieko neskolina, yra bjaurus, blogas padaras — prasčiausio velnio išpera. O ko aš pridariau? Skolų. Retas dirbinys, vertas senųjų kultūros amžių! Ir tų mano skolų, pasakysiu jums, yra daugiau nei skiemenų, gaunamų gretinant visas balses su visomis priebalsėmis, kaip kitados skaičiavo kilnusis Ksenokratas[41]. Jeigu iš kreditorių skaičiaus spręsite apie skolininko vertę, tai savo skaičiavimo praktikoje nepadarysite klaidos.

Įsivaizduokite, koks man smagumas matyti kiekvieną rytą aplink save kreditorius, tokius nusižeminusius, tokius paslaugius, linkčiojančius prieš mane! Lig tik aš kuriam iš jų parodau linksmesnę miną ar nusišypsau gražiau nei kitiems, tuojau tasai nenauda mano, kad jam atsiteisiu pirmiausia, vaizduojasi sulaukęs savo eilės ir mano šypseną ima už gryną pinigą! Tada aš jaučiuosi taip, tarsi vaidinčiau viešpaties dievo rolę Somiūro misterijoj[42], apsuptas angelų ir kerubinų. Jie yra mano klientai, mano slenksčio mindžiotojai, mano sveikintojai, mano pataikūnai, mano amžini garbintojai.

Ir man atrodo, kad herojiškų dorybių kalnas, aprašytas Heziodo, yra iš vienų skolų. Aš tame kalne pirmasis pasiekiau viršūnę; į tą kalną visa žmonija traukia, visi apie jį svajoja, bet kadangi kelias sunkus, tai maža kas į jį teįkopia, nors nūnai visa žmonija degte dega noru ir karščiausiu geismu daryti skolas ir gaminti naujus skolintojus.

Tačiau ne kiekvienas, kas nori, tampa skolininku; ne kiekvienas, kas nori, prigamina skolintojų. Ir jūs norite, kad aš netekčiau šios saldžios palaimos? Klausiate, kada išlipsiu iš skolų?

Pasakysiu daugiau: tegu mane griebia šventas Babolenas, tas gerulis šventasis, jei per visą savo gyvenimą aš skolų nelaikiau ryšiu ir jungtimi tarp dangaus ir žemės, vieninteliu mūsų padermės laikytoju, be kurio žmonija tučtuojau pražūtų; skolos turbūt ir yra ta didžioji pasaulio siela, kuri, pasak akademikų[43], visiems daiktams gyvybę teikia.

Jeigu norite persitikrinti, kad taip išties yra, blaiviai įsivaizduokite kurio nors pasaulio idėją ir formą — imkite, jei patinka, sakysim, trisdešimtąjį pasaulį iš tų, apie kuriuos kalbėjo filosofas Metrodoras, arba septyniasdešimt aštuntąjį Petrono pasaulį[44] ir tarkite jį neturint nei skolininkų, nei skolintojų. Pasaulis be skolų! Juk tenai dangaus šviesuliai nebeitų jiems privalomais keliais. Pasidarytų visuotinė maišalienė. Jupiteris savęs nebelaikytų Saturno skolininku, išgrūstų jį iš jo sferos ir Homero grandine[45] surakintų visus protus, dievus, dangus, demonus, genijus, herojus, velnius, žemę, jūrą, visus elementus. Saturnas susidėtų su Marsu, ir abu sujauktų visą pasaulį. Merkurijus liautųsi tarnavęs kitiems, nebebūtų Kamilis, kaip jį vadino etruskai: juk jis nieko niekam nebebūtų skolingas. Venera nustotų garbintojų, nes tie nieko iš jos nebegautų. Mėnulis paliktų kruvinai raudonas, ūksmingas. Už ką saulė turėtų jam duoti šviesą? Juk tai nėra jos pareiga. Saulė nebešviestų nė žemei. Žvaigždės nebedarytų žemei geros įtakos, nes žemė nustotų joms tiekusi peną — garus ir išskyras, kuriomis žvaigždės minta, kaip sako Heraklitas, kaip įrodinėja stoikai ir tvirtina Ciceronas. Nutrūktų bet kokia elementų simbolizacija, alternacija ir transmutacija, nes nė vienas nesijaustų skolingas kitam: iš kur bus skolingas, jei niekas jam nieko nepaskolino! Iš žemės nebesirastų vanduo; vanduo nebevirstų oru; iš oro nebesidarytų ugnis; ugnis nebešildytų žemės. Žemė gimdytų tik pabaisas, titanus, milžinus, gigantus; nebelytų lietus, nebešviestų šviesa, nebepūstų vėjas, nebebūtų nei vasaros, nei rudens. Liuciferis nusitrauktų nuo grandinės ir, išsiropštęs iš pragaro gelmių drauge su furijomis, erinijomis ir velniais raguotais, imtųsi vaikyti iš dangaus visus dievus — tiek didžiųjų, tiek mažųjų tautų.

Iš tokio pasaulio, kur niekas niekam neskolingas, pasidarytų tikras jovalas, painiava, bjauresnė dar negu per Paryžiaus universiteto rektoriaus rinkimus[46], tikra velniava, kokios nė per Duė vaidinimus nebūna. Žmonės nebeitų pagalbon kits kitam: gali sau rėkti kiek tinkamas: „Gaisras!“ „Skęstu!“ „Gelbėkit!“ — niekas neatbėgs tau padėti. Kuriam galui? Niekas niekam neskolingas, nieko neįsipareigojęs. Nie-

kam ne galvoj, kad tavo troba dega, kad tu skęsti, badauji ar miršti. Nieko tu niekam neskolingas, atseit niekas neskolins ir tau.

Trumpai drūtai, iš tokio pasaulio dingtų Tikėjimas, Viltis, Meilė. O juk žmonės gyvena šiame pasaulyje tam, kad vieni kitiems padėtų, vieni kitus gelbėtų. Užviešpatautų Nepasitikėjimas, Panieka, Pagieža su pulku visokių piktybių, prakeikimų ir negandų. Jūs pamanytumėt, kad gal iš tiesų Pandora išliejo savo butelį. Žmogus žmogui būtų vilkas, vilkatas arba kipšas, kaip kad buvo Likaonas, Belerofontas, Nabuchodonosaras[47], visi pasidarytų plėšikai, galvažudžiai, nuodytojai, žaldariai, pilni piktų sumanymų, piktų kėslų, neapykantos visiems, kaip Izmaelis, kaip Metabas, kaip Timonas Atėnietis[48], kuris už tai buvo pramintas μισάνθρωποζ. Tada gamtai lengviau būtų penėti žuvis ore ir ganyti elnius okeano dugne negu pakęsti tokius žmones, kurie niekam neskolina. Garbės žodis, neapkenčiu aš jų! O jei pagal tokio netikusio ir niekingo, nieko neskolinančio pasaulio modelį jūs įsivaizduotumėte kitą, mažąjį pasaulį, būtent žmogų, tai čia rastumėte baisiausią maišatį. Galva nenorėtų skolinti akių šviesos rankoms ir kojoms. Kojos nesiteiktų nešioti galvą, rankos nustotų darbuotis jos labui. Širdžiai nugristų tiek plakti visų organų labui, ir ji nebeskolintų jiems pulso. Plaučiai nebetiektų jai oro. Jeknos nebesiųstų kraujo. Pūslė nenorėtų būti skolinga inkstams, šlapimas susilaikytų. Smegenys, matydamos, kad viskas irsta, imtų fantazuoti ir nebetiektų nervams jausenos nei raumenims judesių. Žodžiu, tame adverniškame pasaulyje, kur niekas neskolingas, niekas nieko neskolina ir nieko nesiskolina, jūs pamatytumėte riaušes, dar pavojingesnes už tas, kur apsakė Ezopas savo pasakėčioje. Ir žmogus neabejotinai žūtų; ir žūtų ne kada nors, o tučtuojau, net jei tai būtų patsai Eskulapas. Ir kūnas nueitų pūti, o siela, didžiai pasipiktinusi, išsinešdintų po šimts velnių, kaip ir mano pinigai.

Panurgas tęsia savo giriamąją kalbą apie skolintojus ir skolininkus

PERSKYRIMAS IV

Dabar — atvirkščiai — įsivaizduokite kitą pasaulį, kur kiekvienas skolina, kiekvienas skolinasi, visi yra skolininkai, visi yra skolintojai.

O, kokia harmonija viešpatauja tarp reguliarių dangaus sferų judesių! Rodos, jau girdžiu ją, kaip kitados Platonas. Kokia santarvė tarp elementų! Kaip džiaugiasi Gamta savo veikalais ir gaminiais! Cerera apsunkusi nuo javų, Bakchas nuo vyno, Flora nuo žiedų, Pomona nuo vaisių; Junona savo giedroj viešpatystėj giedra, gaivi, džiugi!

Man net žadą ima vaizduojantis šitokį reginį. Tarp žmonių taika, meilė, švelni pagarba, ištikimybė, ramybė, puotos, šventės, džiaugsmas, linksmybė; auksas, sidabras, smulkūs pinigai, žiedai, grandinės, prekės visokios tik eina iš rankų į rankas! Jokių bylinėjimųsi, jokių karų, jokių vaidų; nei palūkininkų, nei rijūnų, nei činčikų, nei tokių, kur niekam nieko neduoda. Dieve mielas, juk tai būtų aukso amžius, Saturno viešpatystė! Tikras Olimpas, kur nė būti nėra kitokių dorybių, tik viena artimo meilė viešpatauja, karaliauja, triumfuoja! Visi geri, visi gražūs, visi teisingi. O laimingas pasauli, o laimingi žmonės, gyveną tokiame pasaulyje! O jūs, trigubai, keturgubai palaiminti! Jau man rodos, lyg aš pats ten gyvenčiau. Prisiekiu jums: jei šis pasaulis, palaimingas pasaulis, taip visiems skolinantis ir neatsisakantis padėti, turėtų popiežių su visa gausybe kardinolų ir dar šventąją kolegiją, tai per keletą metų prisirastų tiek šventųjų, ir tokių tobulų, tokių stebuklingų, tiek lekcijų, votų, vėliavų ir žvakių, kiek dabar nerastumėte nė visose devyniose Bretanės vyskupijose, kartu paimtose. Išimtis — tik šventas Ivas[49].

Meldžiamieji, jūs tik pagalvokite, kad šaunusis Patlenas, norėdamas sudievinti ir dieviškais pašlovinimais iškelti į trečiąjį dangų tėvą Gijomą Žusomą, nieko daugiau apie jį nepasakė, kaip tik:

Jis tuo garsėjo,
Kad skolindavo tam, kas tik norėjo.

Kaip gražiai pasakyta!

O dabar pagal šį modelį įsivaizduokite mūsų mikrokosmą, *id est* mažąjį pasaulį, tai yra žmogų, su visais jo organais, kits kitam skolinančiais, duodančiais, kits kitam skolingais, žodžiu tokį, koks jis yra iš tikrųjų. Juk gamta sutvėrė žmogų tik tam, kad jis skolintų ir skolintųsi. Net dangaus sferų tarpe nėra didesnės harmonijos kaip jo veiksmų sąrangoje. Šio mikrokosmo kūrėjo intencija yra išlaikyti sielą, kuri įkurdinta jame kaip viešnia, ir gyvybę. Gyvybė slypi kraujyje. Kraujas yra sielos buveinė. Užtat viena ir tėra to pasaulio prievolė — nuolat gaminti kraują. Toje dirbtuvėje visi organai turi savo

pareigas, ir jų tarpusavio priklausomybė yra tokia, kad jie ten be paliovos vienas iš kito skolinasi, vienas kitam duoda, vienas kitam yra skolininkai. Medžiagų ir žaliavų kraujui gaminti tiekia gamta, tai duona ir vynas. Jie turi savyje visų rūšių maisto elementų. Jiems surasti, parengti ir patiekti darbuojasi rankos, žingsniuoja kojos, nešiodamos visą mūsų mašineriją; akys rodo kelią; apetitas skrandžio angoje, pasigavęs truputėlį juodosios tulžies, kurią jam siunčia blužnis, ragina šauti po gomuriu maistą; liežuvis ragauja, ar geras; dantys sukramto; skrandis priima, suvirškina ir paverčia jį chilu; mezenterinės venos iščiulpia iš jo visa, ką randa gera ir tinkama (palieka tik ekskrementus, kuriuos šalinamosios jėgos išvaro lauk tam tyčia įrengtais kanalais), paskui nuneša maistą į jeknas; jeknos darsyk jį perdirba ir padaro iš jo kraują.

Dabar įsivaizduokite, koks turi būti džiaugsmas visiems tiems pareigūnams, kai jie pamato šią aukso srovę — vienintelį jų jėgų atgaivos šaltinį! Nėra didesnis nė alchemikų džiaugsmas, kai jie po ilgo triūso, daug privargę ir išsikaštavę, pamato galų gale, kad metalai jų tigliuose jau persikeitę.

Tada kiekvienas organas pasirengia ir pasistengia tą brangų skystį iš naujo valyti ir gryninti. Inkstai emulgentinių venų pagalba iš jo išskiria skystį, kurį jūs vadinate šlapimu, ir šlapimtakiais nuvaro jį žemyn. Ten yra tam tikras priimtuvas, būtent pūslė, kuri reikiamu laiku jį pašalina lauk. Blužnis iškošia žemės priemaišas ir tas nuosėdas, kurias jūs vadinate juodąja tulžimi. Geltonosios tulžies pūslė nutraukia geltonosios tulžies perteklių. Tada jis keliauja į kitą dirbtuvę, kur bus dar labiau išgrynintas, tai yra į širdį. Širdis savo diastoliniais ir sistoliniais judesiais jį galutinai ištyrina ir įkaitina, ir jis dešiniajame jos skilvelyje pasidaro visiškai tinkamas savo paskirčiai ir venomis keliauja į visus organus. Kiekvienas organas jį traukia į save ir juo saviškai minta: kojos, rankos, akys — viskas; dabar tie organai tampa skolininkais, nors pirma buvo skolintojais. Savo kairiajame skilvelyje širdis jį skaidrinte išskaidrina, tiesiog sudvasina, ir siunčia į visus organus arterijomis, idant kitą kraują, veninį, sušildytų ir išvėdintų. Plaučiai savo skiltimis ir dumtuvėmis be paliovos jį šviežina. Širdis, atsilygindama už šį gerą darbą, siunčia jiems patį gerąjį kraują pro pulmonalinę arteriją. Galų gale stebuklingame rezginyje kraujas tampa toks grynas, jog jame susidaro dvasinis pradas, kurio dėka žmogus geba vaizduotis, protauti, spręsti, ryžtis, svarstyti, išvadas daryti ir atmintyje ką reikia laikyti.

Dievaži, man kvapą gniaužia, aš pasimetu, aš apstulbstu, kai įžengiu į bedugnes šio pasaulio gelmes, kur visi skolina, visi skolinasi! Tikėkite manimi: skolinti — dieviškas darbas, skolingam būti — herojiška dorybė!

Ir tai dar ne viskas. Tasai skolintojų, skolininkų savitarpio kredito pasaulis yra toks geras, jog, pamaitinęs save, suskanta skolinti tiems, kurie dar negimę, ir per tą skolą įsiamžinti, jei galima, pasidauginti į save panašiais pavidalais, tai yra vaikais. Tam tikslui kiekvienas organas nuo savęs paima, atitraukia dalelytę paties brangiojo peno ir siunčia ją žemyn: ten gamta turi įrengusi pritaikytus indus ir talpyklas, per kuriuos tos dalelytės nukeliauja ilgais vingriais takais į genitalijas, įgauna reikiamą formą ir susiranda skirtą sau vietą tiek vyro, tiek moters kūne, prisirengusios išlaikyti ir tęsti žmonių giminę. Viskas darosi per savitarpio priedermes bei paskolas, užtat ir kalbama apie santuokos priedermes.

Tam, kas šių priedermių vengia, gamta yra nustačiusi bausmę — skaudų organų sutrikimą ir juslių suirzimą; kas jas vykdo, yra skirtas atlygis — malonumas, smagumas ir aistros saldybė.

Kaip Pantagriuelis smerkia skolininkus ir skolintojus

PERSKYRIMAS V

— Matau,— tarė Pantagriuelis,— jog tu moki argumentuoti ir karštai imiesi šio dalyko. Tačiau nors ligi pat sekminių man čia pamokslautum ir posmuotum, galų gale vis tiek nustebsi pamatęs, kad manęs nėmaž neįtikinai: savo gražbylyste manęs į skolas nepastūmėsi. Šventas apaštalas sako: „Nieko daugiau nebūkite kits kitam skolingi, kaip tik tarpusavio meilę“.[50]

Tu čia man dėstai gražius prilyginimus ir brėži dailias figūras, ir jos man patinka; bet vis tiek pasakysiu tau: tegu tiktai koks įžūlus, begėdis užkietėjęs skolininkas atkanka vėl į miestą, žinantį jo papročius,— visi miestiečiai, jam pasirodžius, įsibaimins ir drebės labiau negu išvydę gyvą Marą, kokį matė filosofas Tianietis Efeze[51]. Ir aš esu tos nuomonės, jog neklydo persai, sakydami, kad meluoti — tai

antraeilė yda, o pirmaeilė — lįsti į skolas. Juk skolos ir melas paprastai vaikšto krūvoje.

Nenoriu betgi tvirtinti, kad niekuomet nereikia skolintis, niekuomet nereikia skolinti. Nerasi tokio turtuolio, kuris niekad niekam nebūtų skolingas buvęs. Nerasi tokio skurdžiaus, iš kurio kartais negalėtum pasiskolinti.

Dalyką reikia imti taip, kaip moko Platonas *Įstatymuose*, būtent: leisti kaimynui semtis iš jūsų šulinio vandenį tik tada, kai jis savame sklype perkasė kiaurai visą žemę iki to sluoksnio, kuris vadinasi keramitas (tai yra puodžių žemė), ir nerado nei versmės, nei vandeningos gyslos; mat šitoji žemės rūšis, būdama riebi, tvirta, klampi ir tąsi, nepraleidžia vandens, pro ją drėgmė negali lengvai prasisunkti nei išgaruoti.

Taigi yra didžiai gėdingas daiktas visada ir visur iš visų skolinėtis, užuot pačiam dirbus ir užsidirbus. Mano nuomone, skolinti reikėtų tik tam, kas dirba, bet nieko neužpelno, arba tam, kas per nelaimę staiga praranda savo gerą. Bet gana apie tai kalbėti, tik daugiau nebelįsk į skolas, o iš ligšiolinių aš tave išvaduosiu.

— Man tada belieka tik padėkoti jums,— tarė Panurgas.— Ir jei dėka turi būti tokio masto kaip geradario palankumas, tai manoji bus begalinė, amžina, nes malonė, kurią iš savo gerumo man parodėte, yra neįkainojama, neišmatuojama jokiu matu, jokiu saiku, jokiu skaičiumi, ji bekraštė, beribė. Bet jei dėka mėgintų lygiuotis šiuo atveju su geradaryste ir tuo smagumu, kurį jaučia pamalonintasis, tai ji atrodytų gana kukliai. Jūs darote man pernelyg daug gera, kur kas daugiau, nei esu jums nusipelnęs, daugiau, nei esu vertas, ir vis dėlto ne tiek, kiek jums galbūt atrodo.

Tačiau ne tas mane kamuoja, ne tas mane slogina ir kremta, o štai kas: jeigu man nebebus skolų, tai kaip aš turėsiu jaustis? Patikėkite, pirmieji mėnesiai man bus labai sunkūs, nes aš ne taip esu išauklėtas ir ne taip gyventi pratęs. Va ko aš labiausiai bijau.

Dar kitas dalykas: jeigu dabar Bigose kas drumstelės, tai būtinai man į nosį. Juk visame pasaulyje taip yra, kad žmogus drumstelėdamas sako: „Čia tam, kas neturi skolų!" Jaučiu, ateina man galas. Ir meldžiu jus, parūpinkite man epitafiją: aš mirsiu išdžiūvęs, uždrioskintas. Jei paskui kokiai bobutei užeis diegliai nuo susistojusių vėjų ir gydytojai nebežinos ko stvertis, tai mano paleistuvingo ir negyvai uždrioskinto kūno mumija bus pats tikrasis vaistas: bobutė, paėmusi jo bent mažą kruopelę, drumstels taip, jog net pati stebėsis.

Štai dėl ko aš nuolankiai jus prašyčiau palikti man neapmokėtos skolos nors kokią šimtinę. Juk kai karalius Liudvikas Vienuoliktasis vadavo Šartro vyskupą Milį d'Iljė iš gausybės bylų, tai vyskupas primygtinai prašė palikti jam pasimankštinimui nors vieną kitą bylelę. Geriau aš kreditorių labui išsižadėsiu savo sraigyno ir net karkvabalyno, bet kapitalas tepalieka koks buvęs.

— Meskim tą kalbą,— tarė Pantagriuelis,— sakiau jau kartą.

Kodėl jaunavedžiai atleidžiami nuo prievolės eiti į karą

PERSKYRIMAS VI

— O kokiame įstatyme,— klausė Panurgas,— yra pasakyta ir nustatyta, kad tie, kas užsodina naują vynuogyną, kas statosi naujus namus ir kas veda pačią, yra atleidžiami metams nuo prievolės eiti į karą?

— Mozės įstatyme,— atsakė Pantagriuelis.

— Bet kodėl tas įstatymas taikomas jaunavedžiams? — klausė Panurgas.— Sodinti vynuogyną man nebe galvoj: per senas jau; pasidomėti vynuogių derliumi — čia kas kita. Ir toks gerų žmonių darbas kaip iš negyvų akmenų naujus namus statyti taip pat nėra įtrauktas į mano gyvenimo knygą: mano statybos medžiaga — gyvieji akmenys, tai yra žmonės.

— Aš manau,— tarė Pantagriuelis,— šitaip daroma tam, kad jaunavedžiai pirmaisiais metais atsidžiaugtų meile iki soties, pasirūpintų giminės pratęsimu ir įpėdinių atsarga; tada, jei kitais metais jie kare ir žūtų, jų pavardę ir herbą paveldėtų vaikai; ir dar tam, kad paaiškėtų, ar jų žmonos bergždžios, ar vaisingos (vienerių metų laiko rodėsi gana tam išmėginimui, nes vesdavosi sumitę), idant po pirmojo vyro mirties parankiau būtų jas išleisti antrąkart: vaisingas už tų, kas trokšta padauginti savo giminę, bergždžias už tų, kas tokio troškimo neturi ir pačias veda dėl jų dorybių, išsimokslinimo, žavumo, vien kad teiktų namams jaukumo ir juose šeimininkautų.

— Vareno pamokslininkai,— tarė Panurgas,— smerkia antrąsias vedybas, sako, tai esąs kvailas ir gėdingas daiktas.

— Taip,— atsakė Pantagriuelis,— jie nekenčia jų kaip kokios ligos.

— Taigi va,— kalbėjo Panurgas,— ir toksai brolis Kištraukys kartą per pamokslą Parijė miestelyje, koneveikdamas antrąsias vedybas, dievagojosi ir sakė, kad tegu velniai jį griebią, jeigu jam ne mieliau nuvainikuoti šimtą mergelių kaip su viena našle pasikibinti. Jūsų išvedžiojimai man atrodo teisingi ir gerai pamatuoti. Bet ar nemanot, jog išimtis jaunavedžiams dar ir todėl taikoma, kad pirmaisiais metais jie taip myluoja savo brangiausiąsias (tai, žinoma, jų teisė ir pareiga) ir taip išsekina sėklides, jog palieka nusmurgę, suglebę, dirglūs ir suvytę, kad mūšio dieną jie veikiau neria į gurguolę lyg antis į vandenį, negu rikiuojasi greta kovotojų ir narsuolių ten, kur siunčia Enió[52] ir verda kautynės, nes iš teisybės po Marso vėliava jie ir smogti kaip reikiant nevaliotų — juk pačius smarkiausius smūgius jie sudavė po jo draugės Veneros apklotais.

Kad taip yra, matome iš to, jog dar ir dabar tarp kitų senovės liekanų bei paminklų tebėra visuose geruose namuose išsilaikęs toksai paprotys: praėjus tam tikram laikui po vestuvių, jaunavedį siunčia paviešėti pas dėdę, kad pabūtų atskirtas nuo žmonos, per tą laiką atsilsėtų, atsigautų ir grįžęs šviežiomis jėgomis į mūšį stoti galėtų, nors dažnai jokio dėdės nei tetos nėra. Šit pavyzdys: karalius Drioskus po Raguočių dienos mūsų neatleido visiškai, manęs ir Kurkajė, o pasiuntė atsigauti į namus. Anas ir dabar tebeieško savo namų.

Kai dar buvau mažas, mano senelio kūma sakydavo:

Tas poterius, maldas kartoja,
Kas juos atsimena be vargo.
Smagiau fleitistas vienas groja
Nei du, kur grodami pavargo.

Šios nuomonės mane laikytis verčia tas, kad vynuogininkai pirmaisiais metais bemaž nevalgo uogų ir negeria savo darbo vyno; taip pat ir namų statytojai pirmaisiais metais nelabai eina gyventi į savo statinius, bijodami, kad neužtrokštų dėl oro stokos, kaip kad mokslingai aprašo Galenas *Apie kvėpavimo sunkumus* II knygoje.

O šį klausimą iškėliau ne be pagrįsto pagrindo ir ne be reikalingo reikalo. Prašom nesupykti.

Kaip Panurgui atsirado blusa ausy ir kaip jis nustojo nešioti savo iškilnųjį daiktadėtį

PERSKYRIMAS VII

Kitą dieną Panurgas prasidurdino žydų papročiu dešinę ausį[53] ir įsivėrė auksinį, su rytietiška inkrustacija žiedelį, kurio akyje buvo įtaisyta blusa. Toji blusa buvo juoda — jums reikia viską žinoti, juk malonu, kai esi gerai informuotas,— ir jos išlaikymas, pagal tikslius duomenis, atsieidavo per metų ketvirtį ne daugiau kaip Hirkanijos tigrės vestuvės, vadinasi, kokius 600 000 maravedžių[54]. Dabar, kai Panurgas skolų nebeturėjo, jam buvo apmaudu dėl tokių didelių išlaidų, ir užtat ją maitino tuo, kuo minta tironai ir advokatai, būtent, savo valdinių prakaitu ir krauju.

Jis ėmė keturias uolektis storo milo, pasisiūdino ilgą jupą paprasto sukirpimo, nustojo nešioti kelnes, prie kepurės prisitaisė akinius.

Taip apsivilkęs, atėjo pas Pantagriuelį. Šiam toksai persirengimas pasirodė keistas, ypač kai pamatė Panurgą be to gražaus ir iškilnaus daiktadėčio, kuris jam visada buvo tarsi koks išganingas inkaras ir paskutinė priebėga visokiose gyvenimo negandose.

Nesuprasdamas šitų keistybių, gerasis Pantagriuelis klausė Panurgą, ką tasai maskaradas turėtų reikšti.

— Man blusa ausin įlindo[55],— atsakė Panurgas.— Susimaniau vesti.

— Duok dieve laimingai,— tarė Pantagriuelis.— Pradžiuginai tu mane šita žinia, nors galvos neguldyčiau, kad taip bus. Bet argi įsimylėjėliai taip vaikšto — apsmukusiom kojinėm, be kelnių, marškiniai ligi plikų kelių nukarę, jupa ilga, milinė, ir tokios spalvos, kokios niekas iš gerų ir padorių žmonių nenešioja. Tiesa, taip kartais vilki kai kurie eretikai ir sektantai, bet daug kam atrodo, kad tai tik veidmainiavimas, akių dūmimas ir nuožmus noras daryti įspūdį prastiems žmonėms, nors pats aš už tai nenorėčiau nieko smerkti ar piktai ką teisti. Kiekvienas daro, kaip išmano, ypač jei tai liečia paviršutinius, išorinius ir niekam nekliūvančius dalykus, kurie patys savaime nėra geri ar blogi, nes neina iš mūsų širdies ir proto, kadangi tik čia tėra gėrio ir blogio versmė: gėrio — kai mūsų nusiteikimas yra geras ir tyros dvasios vadovaujamas; blogio — kai nusiteikimas piktosios dvasios

sugadintas ir nedoras. Man tik nepatinka naujybių vaikymasis ir visuotinių papročių nepaisymas.

— Dėl rūbo spalvos,— tarė Panurgas,— tai, matot, koks ponas, toks ir žiponas: čia rūsti spalva — kaip tik pagal mano būdą, aš dabar jos laikysiuos ir rimtai tvarkysiu savo reikalus. Kadangi nebeturiu skolų, tai, jei dievas padės, pasidarysiu toks rūškanas rimtuolis, kokio jūs nė matyti nematėt.

Pasižiūrėkite į mano akinius. Pamatęs iš tolo, tikrai pasakysit, kad čia brolis Žanas Buržua[56]. Ateinančiais metais aš turbūt imsiu skelbti naują kryžiaus žygį. Kad tik dievas saugotų nuo pikto mano veislę.

Matot šią rudo milo jupą? Tikėsit ar ne, ji turi kažkokią slaptingą savybę, mažai kam težinomą. Užsivilkau ją vos tik šį rytą, o jau nebesitveriu savam kaily, jau nebenustygstu, jau degte degu noru vesti ir pasiutusiai darbuotis ant pačios, nebijodamas gauti mušti. O koks puikus šeimininkas aš būsiu! Po mirties mane sudegins garbės lauže, o mano pelenus pasidės ir saugos kaip pavyzdingo šeimininko atminimą. Ir už nosies nepavedžios manęs mano turtų užvaizdas! Nes tuoj gautų į snukį.

Apžiūrėkit mane iš priekio ir užpakalio, juk tai visai kaip toga, antikos romėnų taikos meto rūbas. Jo formą nusižiūrėjau iš Trajano kolonos Romoje ir iš Septimijaus Severo triumfo arkos. Atsipyko man karas, atsipyko kareiviški švarkai ir apsiaustai. Pečius kruvinai nutrynė šarvų geležys. Šalin ginklus, tegyvuoja toga! Bent jau ateinančiais metais, jeigu vesiu, kaip jūs man kad vakar išaiškinot pagal Mozės įstatymą.

O kai dėl kelnių, tai kitados mano senelės sesuo Loransa aiškino, kad jos reikalingos tik daiktadėčiui prisiūti.

Aš tuo tikiu — čia toks pat samprotavimas kaip ir to mielo juokdario Galeno, kuris veikale *Apie mūsų kūno dalių paskirtį*, IX knygoje, rašo, jog galva sutverta tik tam, kad būtų kur akis įdėti. Gamta, girdi, galėjusi mums galvą pritaisyti prie kelių arba prie alkūnių; kadangi tačiau akys esančios skirtos iš tolo pamatyti visokiems daiktams, tai gamta jas įdėjusi galvon, o galvą prisegusi ant lazdos aukščiausioje kūno vietoje,— juk ir jūrų švyturius bei signalinius bokštus prie uostų žmonės stato aukštai, kad iš tolo būtų matyti.

O kadangi aš norėčiau kurį laiką — mažiausia metus — atsikvėpti nuo karo meno, tai yra vesti pačią, tad ir nebenešioju daiktadėčio, taigi nė kelnių. Juk daiktadėtis tai pirmutinis kario šarvuotės

dalykas! Ir tvirtinu iki laužo (*exclusive*, aišku), kad turkai nėra tinkamai apsišarvavę, nes jų įstatymai draudžia nešioti daiktadėčius.

Kodėl daiktadėtis yra pirmutinis kario šarvuotės dalykas

PERSKYRIMAS VIII

— Vadinasi, tu tvirtini,— tarė Pantagriuelis,— kad daiktadėtis — tai pirmutinis kario šarvas? Toks teiginys yra itin netikėtas ir naujas. Šiaip mes sakome, kad iš šarvuotės daiktų karys pirmiausia užsideda pentinus.

— Tvirtinu,— atsakė Panurgas,— ir ne be pagrindo.

Jūs tik pažiūrėkite, kaip gamta daro: kas jos sykį yra sukurta,— augalai, medžiai, krūmai, žolės ir zoofitai,— tą ji stengiasi ir išlaikyti, kad amžinai gyvuotų, kad niekados nežūtų giminė, jei ir žūsta individai, užtat kaip rūpestingai ji apšarvavo jų gemalus ir sėklas, kuriose juk ir laikosi toji giminės amžinybė, kaip jas aprūpino, apdangstė nuostabiai priderintomis ankštimis, makštimis, lukštais, kevalais, kaušeliais, kokonais, dygliais, pūkais, luobais, spygliais, kurie tiems gemalams ir sėkloms yra tarsi natūralūs daiktadėčiai, dailūs ir stiprūs. Ryškiais pavyzdžiais čia gali eiti žirniai, pupos, pupelės, riešutai, persikai, medvilnė, kolokvintos, javai, aguonos, citrinos, kaštanai — apskritai visi augalai, kur aiškiai matome, kad gemalas ir sėkla yra geriau apdengti, apsaugoti ir apšarvuoti negu kitos kurios jų dalys. Žmonių giminės išlikimu gamta taip nepasirūpino. Atvirkščiai, ji žmogų sutvėrė nuogą, lepų, opų, be ginklo ir be šarvo, leido jį nekaltybės būklėje, pirmajame aukso amžiuje, ir kaip dvasingą būtybę, ne kaip augalą,— sakau, kaip dvasingą būtybę, gimusią taikai, ne karui, gimusią naudotis visais vaisiais ir visokiu augmeniu, dygusiu iš žemės; kaip dvasingą būtybę, gimusią taikiai viešpatauti visokiam gyviui.

Ilgainiui tačiau, geležies amžiuje, viešpataujant Jupiteriui, kai prisirado blogio žmonių tarpe, žemė pradėjo gimdyti dilgėles, dagius, erškėčius ir kitus tokius, maištaujančius prieš žmogų iš augmenijos pusės; kita vėlgi vertus, mažne visi gyvuliai, lemtingo savo prigimties balso paklausę, išsivadavo iš žmogaus valdžios ir tylomis susitarė jam

daugiau nebetarnauti, jo daugiau nebęklausyti, priešintis jam, kiek tiktai stengs, ir kenkti jam visomis priemonėmis ir galiomis.

Tada žmogus, norėdamas po senovei naudotis visomis gėrybėmis ir viešpatauti kaip viešpatavęs, o negalėdamas lengvai išsiversti be kai kurių gyvulių patarnavimų, turėjo apsiginkluoti iš naujo.

— Prisiekiu žąsino kaklu,— sušuko Pantagriuelis,— tu, kaip matau, nuo paskutinio lietaus pasidarei didelis svaičiotojas, norėjau pasakyti — filosofas!

— Tik pagalvokite,— kalbėjo Panurgas,— kaip gamta įkvėpė žmogui mintį apsišarvuoti ir kurią savo kūno dalį jis pirmiausia apšarvavo. Kaip mane gyvą matote, tai buvo daiktai.

Gavęs juos, Priapas jau
Nieko negeidė daugiau.

Tai mums liudija žydų karvedys ir filosofas Mozė, kuris tvirtina, kad žmogus visų pirma apsišarvavęs šauniu ir dailiu daiktadėčiu, be galo išradingai padirbtu iš figos lapų, kurie pačios gamtos tam pritaikyti ir dėl savo stiprumo, dantytumo, lankstumo, plynumo, dydžio, spalvos, kvapo ir kitų dar vertybių bei ypatybių yra labai patogūs daiktams pridengti ir saugoti.

Išimtį sudaro baisenybingai dideli Lotaringijos vyrų daiktai, kurie krenta kaip akmuo į kelnių dugną, niekina jiems skirtą iškilnų dėklą ir nežiūri jokios tvarkos. Pavyzdys — Viardjeras, taurusis Valentinas, kurį mačiau Nansi mieste gegužės pirmąją[57]: norėdamas pasirodyti kuo elegantiškesnis, jis šveitė šeriniu šepečiu daiktus, pasitiesęs ant stalo it ispanišką apsiaustą.

Užtat, jei nenori nusišnekėti, tai, išlydėdamas mobilizuotą vyrą karan, neturi sakyti:

„Saugok, vyre, puodynę“,

tai yra guogę. O reikia sakyti:

„Saugok, vyre, krepšiuką“,

tai yra daiktus, šimts tūkstančių velnių!

Mat jei galvą kam nuims, žus tik pavienis žmogus; jei daiktus nuims — žus visa žmonija.

Tai štai kas pastūmėjo galantiškąjį Kl. Galeną, *lib. I De spermate*[58], padaryti tokią drąsią išvadą, jog geriau būtų (tikriau sakant, ne tiek bloga būtų) neturėti širdies kaip neturėti genitalijų. Nes kaip tiktai jo-

se, nelyginant kokiame šventame inde, glūdi gemalas, išlaikantis žmonių padermę. Ir aš įmanyčiau lažintis beveik iš šimto frankų, kad čia kaip tik ir yra tie akmenys, kuriais Deukalionas ir Pyra[59] atgamino žmonių giminę, poetų plačiai aprašyto tvano sunaikintą.

Štai kas paskatino narsųjį Justinianą, *lib. 4. De cagotis tollendis*[60], teigti, jog *summum bonum in braguibus et braguetis*[61].

Dėl šių ar kitų priežasčių, kai senjoras de Mervilis, rengdamasis lydėti į karą savo karalių, tinkinosi naujus šarvus (senieji, rūdžių pusiau suėsti, jau nebetiko, nes per keletą pastarųjų metų pilvo oda per daug nutolo nuo inkstų), tai jo žmona, gerai pagalvojusi, nusvarstė, jog jis per mažai tesirūpinąs jų bendruoju santuokos turtu — krepšeliu ir lazdute (tuos daiktus dengė vien grandeliniai marškiniai), ir pasiūlė geriau juos apsaugoti — privožti didžiuliu turnyriniu šalmu, be naudos kabančiu kambaryje.

Apie tą pačią moterį rašoma *Mergelių išdaigų* trečiojoje knygoje:

Kai vyras rengėsi į karą
Ir šarvus vilkosi, žmona įspėjo:
„Drauguž, daiktadėtį pridengt reikėjo!
Išsaugok tą, kas daro gera!“
Kas peiktina žmonos patarime?
Man rodos, nieko. Jos, matyt, bijota,
Kad vyras, besimušdamas kare,
Jos mėgstamo skanėsto nenustotų.[62]

Taigi matote, kad ir jums nėra ko stebėtis manąja apranga.

Kaip Panurgas tariasi su Pantagriueliu, ar vesti, ar ne

PERSKYRIMAS IX

Pantagriuelis neatsakė nieko, ir Panurgas, giliai atsiduses, kalbėjo toliau:

— Senjore, jūs girdėjote mano svarstymus ir žinote, kad esu nusistatęs vesti, jei tiktai neištiks kokia pikta lemtis ir nepasirodys, jog visos skylės užkimštos, užkaltos ir užtaisytos; bet jūs tiek daug man

parodėte meilės, jog aš drįstu prašyti jus pareikšti savo nuomonę apie tą dalyką.

— Jei taip,— atsakė Pantagriuelis,— jeigu jau sykį pasiryžai, apsisprendei ir tvirtai nusistatei, tai nebėr ko daugiau nė kalbėti, belieka tik vykdyti savo nusistatymą.

— Taip tai taip,— sakė Panurgas,— bet nenorėčiau jo vykdyti be jūsų patarimo ir pritarimo.

— Aš pritariu,— atsakė Pantagriuelis,— ir patariu vesti.

— Bet jeigu jūs manytumėt,— kalbėjo toliau Panurgas,— jog man būtų geriau likti po senovei ir neieškoti naujovių, tai aš verčiau visai nevesiu.

— Tai nevesk,— atsakė Pantagriuelis.

— Taip tai taip,— tarė Panurgas,— bet nejau jūs norėtumėt, kad aš vienstypis visą amžių ir prastumčiau, be gyvenimo draugės? Jūs gi žinote, kad parašyta: *Veh soli*[63]. Vienišas žmogus niekados nepažįsta malonumų, kokių turi vedusieji.

— Tai vesk, meldžiamasis,— atsakė Pantagriuelis.

— Bet jeigu žmona man ragus įtaisys,— kalbėjo Panurgas,— kaip šiais laikais, patys žinote, labai dažnai atsitinka, tai mane tas gali išvesti iš kantrybės. Aš, tiesa, mėgstu raguotuosius, jie man atrodo padorūs žmonės, mielai lankausi jų namuose, bet niekaip gyvai nenorėčiau būti jų vietoje. Va tas man labiausiai nepatinka.

— Tai nevesk,— atsakė Pantagriuelis,— nes Senekos sentencija teisinga ir galioja be jokių išimčių: kaip tu darei kitiems, taip, būk tikras, ir kiti tau darys.

— Be jokių išimčių, sakote? — klausė Panurgas.

— Jokių išimčių Seneka nenumato,— atsakė Pantagriuelis.

— Cho, po velnių! — tarė Panurgas.— Tik kažin ar jis turi galvoje šį pasaulį, ar aną. Na, tiek to, bet jei aš be moteriško negaliu apsieiti nė tiek, kiek neregys be lazdos (šova turi šauti, kitaip koks čia be gyvenimas?), tai ar ne geriau man būtų paimti kokią padorią ir rimtą moterį negu nuolat jas keisti ir bijoti, kad negaučiau lazdų arba, dar blogiau, kad negeros ligos nesusigriebčiau? Mat padorios moterys — tenepyksta jų vyrai — lig šiol buvo už mano veiklos ribų.

— Tai vesk, meldžiamasis,— atsakė Pantagriuelis.

— Bet jeigu dievas duos, kad aš vesiu kokią padorią moterį, o ji mane muš, tai aš būsiu didesnis vargšas už patį Jobą, jei nepadūksiu visiškai. Nes girdėjau kalbant, kad tos padoriosios moterys dažniausiai baisiai nesukalbamos ir su jomis gyventi — tai lyg pipirą krimsti.

O aš pasidaryčiau ir už ją pasiutesnis — taip atmuščiau jai visus galus, rankas, kojas, galvą, plaučius, jeknas ir blužnį, taip nudyžčiau skudurus, jog pats velnių vyriausiasis ateitų prie vartų pasitikti jos dūšios prakeiktos. Tokių smagybių geriau neturėti, bent dar šiuos metelius, geriau iš viso jų lenktis.

— Tai nevesk,— atsakė Pantagriuelis.

— Taip tai taip, bet žiūrėkit,— kalbėjo Panurgas,— kokioj aš būklėj atsidūriau: neturiu nei skolų, nei pačios (prašom nepamiršti, kad likau laisvas nuo skolų pačiu bloguoju laiku, nes jei skolose ligi ausų skendėčiau, tai mano skolintojai baisiai rūpintųsi, kad tik nebūčiau bevaikis), o dabar, kai neturiu nei skolų, nei pačios, tai nėra kas taip manimi rūpintųsi ir jaustų man tokią meilę, kokios, sako, esama tik santuokoje. Ir jeigu kartais susirgčiau, tai slaugomas būčiau ne kitaip kaip tik atvirkščiom rankom. Išminčius sako: kur nėra moteriškės,— būtent, namų šeimininkės, teisėtos žmonos,— ten ligoniui prastai[64]. Aš gana esu prisižiūrėjęs, kaip tada einasi popiežiams, legatams, kardinolams, vyskupams, abatams, priorams, kunigams ir vienuoliams. Nelinkėkit, kad ir man taip būtų.

— Tai vesk, meldžiamasis,— atsakė Pantagriuelis.

— Bet jei aš susirgsiu ir nepajėgsiu atlikti vyro pareigų, o mano pačiai nusibos laukti ir ji atsiduos kitam, ir ne tik neslaugys manęs prireikus, bet dar išjuoks, išsityčios iš mano nedalios ir (kas dar blogiau) paleis vėjais mano turtelį, kaip dažnai esu matęs darant, tada jau man paskutinioji — nei bėgti, nei rėkti.

— Tai nevesk,— atsakė Pantagriuelis.

— Taip tai taip,— kalbėjo Panurgas,— bet tada aš neturėsiu teisėtų įpėdinių, kurie mano pavardę ir herbą perimtų, kuriems galėčiau palikti savo turtą, paveldėtą ir paties įgytą (bus, bus ir turtas vieną gražią dieną, prašom neabejoti, lupsiu ir aš rentą, ir visiškai padorią), kuriais galėčiau pasidžiaugti, kada krims mane apmaudas, kaip kad matau kasdien jūsų švelniaširdį ir meilingą tėvą džiaugiantis jumis, kaip džiaugiasi visi geri žmonės savo namuose ir šeimose. Ir štai, kai aš nūnai neturiu nei skolos, nei pačios, o turiu tik graužatį, jūs, man rodos, užtuot mane guodęs, tik juokiatės iš mano bėdų.

— Tai vesk, meldžiamasis,— atsakė Pantagriuelis.

Kaip Pantagriuelis įrodinėjo Panurgui, koks sunkus daiktas patarti vedybų reikalu, ir kaip būrė iš Homero ir Vergilijaus

PERSKYRIMAS X

— Jūsų patarimai,— kalbėjo Panurgas,— yra, atsiprašant, lyg daina be galo. Išvien tiktai sarkazmai, pašaipos ir prieštaravimai. Vieni neigia kitus. Nebežinau, kurių man laikytis.

— Užtat,— atsakė Pantagriuelis,— kad ir tavo dėstyme yra tiek daug *jeigu* ir *bet*, jog aš nebežinau, nei kuo remtis, nei kokias išvadas daryti. Ar tu pats bent susigaudai dorai, ko nori? Nes tai svarbiausias punktas; visa kita yra atsitiktinybės ir priklauso nuo nepalenkiamų dangaus nuosprendžių.

Matome apsčiai žmonių, kurie taip gerai pataikė vesti, jog jų santuoka tarsi atspindi kokią rojaus džiaugsmų idėją ar įvaizdį. O kiti yra tokie nelaimingi, jog tie velniai, kur gundo atsiskyrėlius Tebaidės ir Monserato[65] tyruose, nėra už juos nelaimingesni. Reikia tada atsiduoti likimui,— užsimerk, galvą nulenk, pabučiuok žemę ir pavesk dievui visa kita, jeigu jau sykį leidies į šį reikalą. Užtikrinimo jokio tau duoti nemokėčiau.

Beje, gal šit ką padaryti, jei nori. Atnešk Vergilijaus raštus, mes tris kartus atversime nagu, kur pasitaikys, susitarę iš anksto, kelintą eilutę žiūrėsime, ir taip išbursime, kokia santuokos laimė tavęs laukia.

Kad būrimai iš Homero ne vienam teisingai išpranašavo likimą, tą liudija Sokratas: išgirdęs kalėjime sakant šį Homero hegzametrą, kur Achilas kalba (*Iliada,* IX).

> Ἤματί κεν τριτάτῳ Φθίηνἐρίβωλον ἱκοίμην.
> Negaišiu laiko aš — trečioj dienoj
> Jau būsiu Ftijoje derlioj, gražioj,—

jis suprato mirsiąs į trečią dieną ir užtikrino Eschiną, kaip rašo Platonas *in Critone*, Ciceronas *De divinatione*[66] pirmojoje knygoje ir Diogenas Laertijas.

Liudija ir Opilijus Makrinas, kuris, labai karštai norėdamas sužinoti, ar taps Romos imperatoriumi, pataikė atversti šią sentenciją (*Iliada*, VIII):

Ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί.
Σὴ δὲ βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ σε γῆρας ὀπάζει...
Oi seni, vienas, apsuptas stiprių,
Jaunų ir nepavargstančių karių!
Gyvenimas apkarto, tau sunku —
Senatvė slegia, nebėra jėgų.

Ir tikrai, jis buvo jau senas ir, tapęs imperatoriumi, valdė tik metus ir du mėnesius, o po to Heliogabalas, jaunas ir galingas, jį nuvertė nuo sosto ir nužudė.

Liudija ir Brutas: tasai norėjo sužinoti, kaip baigsis Farsalos mūšis, kuriame jis žuvo, ir jam teko ši eilutė iš Patroklo kalbos (*Iliada,* XVI):

'Αλλά με μοῖρ' ὀλοὴ καὶ Λητοῦς 'έκτανεν υἱός.
Tai parka, išdavikė ir klastūnė,
Man mirtį siuntė per Latonos sūnų,

tai yra per Apoloną, kurio vardas buvo slaptažodis to mūšio dieną.

Taip pat ir būrimai iš Vergilijaus eilių yra senovėje atskleidę ir išpranašavę daug reikšmingų, labai svarbių dalykų, net tokių, kaip Romos imperijos sosto užėmimas,— taip atsitiko Aleksandrui Severui, kuris burdamas pataikė į tokią eilutę (*Eneida,* VI):

Tu regere imperio populos, Romane, memento.
Į sostą kai įžengsi pergalingai,
Tautas, romėne, tu valdyk taikingai.

Paskiau, po keleto metų, jis tikrai buvo išrinktas Romos imperatoriumi.

Adrianas, Romos imperatorius, būdamas netikras dėl savo padėties ir norėdamas sužinoti, ką apie jį mano ir ką jam jaučia Trajanas, ėmė burti iš Vergilijaus raštų ir pataikė į šias eilutes (*Eneida*, VI):

Quis procul ille autem ramis insignis olivae
Sacra ferens? Nosco crines, incanaque menta
Regis Romani...
Kas artinas didingai į mane,
Alyvos šaką nešdamas lėtai?
Šventi drabužiai jo, žili plaukai.
Juk tai karalius Romos, argi ne?

Po kurio laiko Trajanas jį įsūnijo ir paliko imperiją.

Ir Klaudijui Antrajam, šviesaus atminimo Romos imperatoriui, burtų keliu atiteko ši eilutė (*Eneida*, VI):

Tertia dum Latio regnantem viderit aestas.
Tu Romoj viešpatauji, bet žinok, ateis
Trečiaisiais metais kitas ir tave pakeis.

Iš tikrųjų, jis viešpatavo tiktai dvejus metus.

Tam pačiam imperatoriui, teiraujantis apie savo brolį Kvintilą, kuriam jis norėjo perduoti imperijos valdymą, teko ši eilutė (*Eneida*, VI):

Ostendent terris hunc tantum fata.
Jam lemta bus trumpam tik pasirodyt.

Taip ir įvyko, nes Kvintilas buvo nužudytas praėjus septyniolikai dienų po to, kai pradėjo valdyti imperiją.

Tokia pat dalia ištiko imperatorių Gordianą Jaunesnįjį.

Klaudijui Albinui, trokštančiam patirti, kas gera jo laukia ateityje, teko tokia vieta (*Eneida*, VI):

Hic rem Romanam magno turbante tumultu
Sistet eques, etc.
Kai kils valstybėj Romos sumaištis,
Tas raitelis ten tvarką atstatys,
Kartaginiečių jis atrems puolimą,
Užgniauš bematant galų sukilimą.

Imperatoriui D. Klaudijui, Aurelijaus pirmtakui[67], teiraujantis, ar turėsiąs palikuonių, teko ši eilutė (*Eneida*, I):

His ego nec metas rerum, nec tempora pono.
Ilgiausius amžius giminė gyvuos.
Nebus jų turtams galo nei ribos.

Tikrai, jis turėjo įpėdinių per kartų kartas.

Ponui Pjerui Ami[68], norėjusiam sužinoti, ar pavyks ištrūkti iš kapišonų klastos, atsitaikė ši eilutė (*Eneida*, III):

Heu fuge crudeles terras, fuge littus avarum.
O, bėk greičiau nuo tų žmonių laukinių,
Nuo tų plikų krantų, šykščių dykynių.

Paskui jis ištrūko iš jų nagų sveikas ir nepaliestas.

Ir daug daug dar kitų, apie kuriuos per platu būtų pasakoti, sužinojo būsimus įvykius iš burtų keliu atsitaikiusių eilučių prasmės.

Tačiau aš nenoriu tvirtinti, jog tie būrimai esą neklaidingi visais atvejais, kad tau paskui nebūtų nusivylimo.

Kaip Pantagriuelis įrodinėja, kad burti iš lošiamųjų kauliukų yra neleistina

PERSKYRIMAS XI

— Kur kas greičiau,— kalbėjo Panurgas,— ir parankiau būtų burti iš trijų kauliukų.

— Ne,— atsakė Pantagriuelis.— Toks būrimas yra nedoras, neleistinas ir didžiai piktinantis. Niekad juo neužsiimk. Nelemta knyga apie *Pramogas su lošiamaisiais kauliukais* buvo prieš daugelį metų žmonijos priešo ir šmeižiko sugalvota Achajos žemėje, netoli Buros miesto; tenai, prieš Heraklio Buriečio statulą[69], ji mulkino kitados daugelį lengvatikių žmonelių, mulkina juos daugelyje vietų ir dabar, ir vilioja į velnio žabangas. Tu gi žinai, kaip mano tėvas Gargantiua uždraudė tą knygą[70] visuose savo valdomuose kraštuose, kaip ją degino su visomis graviūrų lentomis ir paveikslais, kaip ją visur išnaikino, iš visur išgujo ir pašalino lyg pavojingiausią marą.

Ką aš sakau apie lošiamuosius kauliukus, lygia dalia tą pat galvoju ir dėl avino kaulų. Tai irgi suktybė. Ir nemėgink manęs įtikinėti, kad, girdi, Tiberijui gerai pavykę nuburti, kai metęs avino kaulus į Apono šaltinį prie Geriono orakulo. Tai vis meškerės kabliukai, kuriais tamsos dvasia traukia naivius žmonelius į amžiną pražūtį.

Tačiau aš noriu tave patenkinti ir sutinku, kad mestum tris lošiamuosius kauliukus ant šito stalo. Tavo išmestų akių skaičius nulems, kelintą eilutę skaityti tavo atverstame puslapyje. Ar turi su savim kauliukų?

— Pilną krepšį,— atsakė Panurgas.— Jie man yra nelyginant velnio žalias lapas[71], kaip išvedžioja Merl. Kokajis, *libro secundo De patria diabolorum*[72]. Velnias mane pričiuptų, jei užtiktų neturint jų.

Išsiėmė kauliukus, metė juos, išmetė penkis, šešis, penkis.

— Turime šešiolika,— tarė Panurgas.— Imsime šešioliktą pusla-

pio eilutę. Skaičius man patinka, ir aš tikiu, kad išbursime laimingai. Ir tegu aš trenksiuos į velnių būrį kaip rutulys į kėglių rikę arba kaip armotos sviedinys į pėstininkų batalioną, ir tegu velniai nujoja mano dūšią, jei aš tiek pat sykių nenuliunginsiu savo pačios pirmą naktį po vestuvių.

— Tuo aš neabejoju,— tarė Pantagriuelis,— ir nėra tau reikalo taip baisiai saikdintis. Pirmas kartas nenusiseks, teliks penkiolika; paryčiais ištaisysi klaidą, tai turėsi šešiolika.

— Jūs taip manote? — tarė Panurgas.— Niekados dar taip nebuvo, kad nenusisektų mano šauniam kareivėliui, kuris man tenai stovi sargyboje. Argi jūs mane matėte kada nenusisekėlių eilėse? Niekuomet, niekuomet, nieku gyvu. Aš darau taip kaip tėvai pranciškonai — be vienos klaidos. Galit pasiklausti žaidimo partnerių.

Po šių žodžių buvo atgabenti Vergilijaus raštai.

Prieš atskleisdamas knygą, Panurgas tarė Pantagriueliui:

— Širdis man daužosi krūtinėje, tiesiog šokinėja. Pačiupinėkit mano pulsą, štai čia, kairės rankos arterijoje. Iš jo dažnumo ir stiprumo galėtumei spręsti, kad mane paėmė ant danties Sorbonoje. Ar jums neatrodo, kad, prieš pradedant būrimus, reikėtų šauktis į Heraklį ir deives Tenitas, kurios, sako, pirmininkaujančios Likimo rūmuose?

— Nereikia šauktis į nieką,— atsakė Pantagriuelis.— Tik atversk knygą nagu.

Kaip Pantagriuelis, burdamas iš Vergilijaus, tiria, kokia bus Panurgo santuoka

PERSKYRIMAS XII

Tada Panurgas atvertė knygą, ir to puslapio šešiolikta eilutė skambėjo taip:

Nec Deus hunc mensa, Dea nec dignata cubili est.[73]
Nevertas jis už stalo su dievu sėdėt,
Nevertas su deive jos lovoje gulėt.

— Pranašystė,— tarė Pantagriuelis,— nedaug tau džiaugsmo žada. Ji reiškia, kad tavo pati bus pasileidėlė, o tu, vadinasi, raguotis.

Deivė, kuri tau yra nepalanki, yra Minerva, mergelė nepalytėta, didžiai grėsminga, deivė galinga, svaidanti žaibus, nekenčianti ir raguočių, ir ragų statytojų, svetimoteriautojų, nekenčianti pasileidusių moterų, kurios nelaiko ištikimybės, prižadėtos savo vyrams, ir atsiduoda kitiems. Dievas — tai Jupiteris griausmavaldis, dangų žaibais skrodžiantis.

Žinok, kad pagal senųjų etruskų mokslą manubijos (taip jie vadino vulkaninių žaibų smūgius) dera tik jai (pavyzdys — Ajanto Elido laivų sudeginimas[74]) ir Jupiteriui, jos galviniam tėvui[75]! Kitiems dievams olimpiečiams nėra leista žaibų svaidyti. Užtat jų ne taip ir bijo žmonės.

Daugiau dar pasakysiu — čia tau bus ištrauka iš aukštosios mitologijos. Kada milžinai pakilo į karą su dievais, tai dievai iš pradžių šaipėsi iš tokių priešininkų, sakė, kad čia nesą ko mušti nė jų tarnams. Tačiau kai pamatė, kad milžinai užkėlė Pelioną ant Osos ir jau judina Olimpą, ketindami kelti jį ant anų abiejų kalnų, tai išsigando nebe juokais. Tada Jupiteris sušaukė didžiąją tarybą.

Taryboje buvo nutarta, kad visi dievai stos narsiai gintis. Bet jie buvo ne kartą matę, kaip mūšis pralaimimas dėl to, kad kariuomenėje painiojasi moterys, todėl nusprendė laikinai išvyti iš dangaus visą gaują deivių — paversti jas žebenkštimis, kiaunėmis, šikšnosparniais, varlėmis ir taip toliau ir išgrūsti į Egiptą bei Nilo versmių sritį. Viena tiktai Minerva paliko svaidyti žaibų drauge su Jupiteriu, nes ji mokslų ir karo deivė, patarties ir vykdymo deivė, deivė, kuri jau ir gimė ginkluota, deivė, kurios bijo visi danguje, ore, jūrose ir žemėje.

— Po šimts,— tarė Panurgas,— tai galgi aš Vulkanas, apie kurį kalba poetas?[76] Na jau ne. Aš nesu nei šlubis, nei netikrų pinigų dirbėjas, nei kalvis, kaip jis. Galbūt mano žmona ir bus tokia pat graži ir patraukli kaip jo Venera, bet ne tokia pasileidusi kaip anoji, tad aš ir ragų nenešiosiu, kaip jis nešiojo. Juk tasai nelemtas klišius išsireikalavo, kad raguočiu būtų pripažintas teismo sprendimu ir visų dievų akivaizdoje[77]. Todėl ir būrimo reikšmę turime aiškinti atvirkščiai.

Burtas rodo, kad mano pati bus kukli, skaisti ir ištikima, kad ji nebus nei šarvais šarvuota, nei priešgina, nei besmegenė ar iš smegenų traukta, kaip Paladė, ir kad sau varžovu aš neturėsiu to šmaikštuolio Jupiterioko, ir kad jis nedažys savo griežinio į mano mirkalą, kai drauge sėdėsim prie stalo.

Jūs tik pasvarstykite, koks to Jupiterio elgesys, kokių darbelių jo pridaryta. Juk tai didžiausias kekšauninkas ir begėdiškiausias kor... ,

norėjau sakyti — bordeljeras[78], kokį tik pasaulis kada matė; gašlus kaip kuilys — ne veltui jį mažą žindė kiaulė Kandijos saloje ant Dikto kalno, jei tik Agatoklis Babilonietis nemeluoja; ožesnis už bet kurį ožį — užtat kiti sako, kad jį išpenėjusi ožka Amaltėja. Tegu jį Acheronas! — jis gi per vieną dieną užvaisino trečią dalį pasaulio, žvėris ir žmones, upes ir kalnus: tai buvo Europa. Už tą užvaisinimą jį Amono išpažintojai vaizdavo avinu tekiu su raguota galva.

Bet aš žinau, kaip to ragagalvio saugotis. Tikėkit manimi, aš jam ne koks nors kvailelis Amfitrionas, ne vėpla Argas su savo šimtu akinių, ne bailys Akrisijus, ne koks menamas tebietis Likas, ne žioplys Agenoras, ne išsikėtėlis Asopas, ne Likaonas su gauruotom letenom, ne retapėdis toskanietis Koritas, ne ilgastuburis Atlantas[79]; gali jis sau sveikas šimtus kartų verstis gulbinu, jaučiu, satyru, auksu, gegute (kaip padarė, užsimanęs apgėdinti savo seserį Junoną), ereliu, avinu, balandžiu (kaip darė, kai įsimylėjo mergelę Ftiją, gyvenančią Egijoje), ugnimi, žalčiu, net blusa, net epikūriniais atomais arba magistronostriškomis antrinėmis intencijomis[80].

Aš jį pričiupsiu vis tiek. Ir žinot, ką aš jam padarysiu? Ogi tą, po velnių, ką Saturnas padarė savo tėvui Uranui (taip apie mane Seneka pranašavo, o Laktancijus[81] patvirtino), tą, ką Rėja padarė Atisui: aš jam nupjausiu daiktus — nurėšiu taip, kad nė paminklo neliks, nė mažiausio kraštelio. Dėl šios priežasties jis niekad nebus popiežium, kadangi *testiculos non habet*[82].

— Pamažu, vyruti,— tarė Pantagriuelis,— pamažu. Atversk dar kartą knygą.

Atvertė, ir jam teko ši eilutė:

Membra quatit, gelidusque coit formidine sanguis.[83]
Jam kaulus laužo, sąnarius sukioja,
Iš baimės kraujas gyslose sustoja.

— Šis burtas,— tarė Pantagriuelis,— rodo, kad žmona tave muš per kuprą ir per pilvą.

— Atvirkščiai,— atsakė Panurgas,— tai mano darbus jis pranašauja ir sako, kad aš jai kailį nuruožuosiu, jei mane supykdys. Vėzdu ar pagaliu — kas paklius. O jei nieko nepaklius, tai tegu mane velniai suėda, jei aš jos nesuėsiu gyvos, kaip Lidijos karalius Kamblis suėdė savąją.

— Koks smarkuolis iš tavęs,— tarė Pantagriuelis.— Pats He-

raklis nesiryžtų su tavim grumtis, kai uždūkęs esi. Sako gi, kad Žanas atstoja du, o su dviem nė Heraklis neitų muštis.

— Tai negi aš Žanas? — tarė Panurgas.

— Anaiptol,— atsakė Pantagriuelis.— Aš turėjau galvoje trik-traką[84].

Iš trečio karto teko tokia eilutė:

Faemineo praedae et spoliorum ardebat amore.[85]
Kaip visos moterys, vikriai ji grobia,
Norėdama suimti visą lobį.

— Tai rodo,— tarė Pantagriuelis,— kad žmona tave apvogs. Na, dabar, po trijų būrimų, matau aiškiai, kas tavęs laukia: ji tau įtaisys ragus, ji tave muš, ji tave apvogs.

— Atvirkščiai,— atrėmė Panurgas,— ši eilutė pranašauja, kad ji mane mylės tobula meile. Jokiu būdu nemeluoja satyrikas[86], kai sako, kad moteris, degdama didžiausia meile, kartais jaučia malonumą apvaginėti savo mylimąjį. Ir žinote, ką ji vagia? Pirštinę, diržiuką, šiaip niekniekį, nesvarbu ką, kad tik jis turėtų progos ieškoti.

Taip pat ir tie maži vaidai, tie apsibarimai, kurių kartais pasitaiko įsimylėjėlių tarpe, yra tik meilės atšviežinimas ir pakurstymas. Juk, sakysim, ir galąstojas savo budę su plaktuku pakala, kad geriau imtų geležį.

Todėl aš manau, kad visi trys burtai yra man labai palankūs. Kitaip aš juos apskųsčiau apeliacine tvarka.

— Negalima,— tarė Pantagriuelis,— apskųsti Likimo ir Fortūnos sprendimų — taip moko senieji teisės žinovai, taip sako Baldas, *L. ult. C. de leg.*[87]

Priežastis ta, kad Fortūna nepripažįsta nieko už save aukštesnio, kam būtų galima apskųsti ją pačią arba jos lėmimą. Tad ir šiuo atveju niekas už ją mažesnis negali atstatyti padėties, buvusios prieš jos sprendimą, apie ką tas pats Baldas įsakmiai kalba *L. Ait praetor. § ult. ff. de minor.*[88]

Kaip Pantagriuelis Panurgui pataria burti iš sapnų, ar jo santuoka bus laiminga, ar nelaiminga

PERSKYRIMAS XIII

— Na, jeigu neprieiname prie vieningos nuomonės, kaip aiškintis būrimus iš Vergilijaus, tai imkimės kito būdo ateičiai atskleisti.

— Kokio? — klausė Panurgas.

— Gero,— atsakė Pantagriuelis,— senobiško ir tikro, būtent, sapnų. Matai, jeigu žmogus sapnuoja tokiomis sąlygomis, kokias aprašo Hipokratas knygoje περὶ ενυπνίων, Platonas, Plotinas, Jamblichas, Sinezijus, Aristotelis, Ksenofontas, Galenas, Plutarchas, Artemidoras Daldianas, Herofilas, Kv. Kalabrietis, Teokritas, Plinijus, Atenėjas[89] ir kiti, tai jo siela dažnai regi būsimuosius daiktus.

Man nėra reikalo tau smulkiai įrodinėti. Suprasi iš tokio paprasto pavyzdžio: esi juk matęs ne kartą, jog kada kūdikis gerai apkuoptas, gerai papenėtas ir pagirdytas, skaniai miega, tai auklė eina sau laisvai pasibūti, ji gali tuo laiku veikti, kas jai patinka, nes prie lopšio sėdėti nereikia. Tas pats ir mums: kai kūnas jau miega ir virškinimas visame kūne jau yra užsibaigęs, kai kūnui nieko daugiau iki pabudimo nebereikia, siela pasijunta laisva ir aplanko savo tėvynę, tai yra dangų. Tenai ji žymia dalimi susijungia su savo pirminiu ir dievišku šaltiniu ir, betarpiškai regėdama tą begalinę dvasinę sferą, kurios centras yra kiekvienoje visatos vietoje, o periferijos nėra niekur (tai yra dievas pagal Hermio Trismegisto[90] mokslą), kurioje nėra vyksmo, kurioje niekas nepraeina, niekas nesibaigia, visi laikai yra dabartis,— patiria ne tik praeitį, jau įvykusią žemutinėje būtyje, bet ir ateities dalykus, o kai juos parneša į kūną ir per jo jusles bei organus perteikia tiems, kam yra palanki, tai darosi pranašė ir ateities skelbėja. Teisybė, ji neparneša jų tokių tyrų, kokius regėjo pati, nes kliudo kūno juslių netobulumas ir silpnumas,— juk ir Mėnulis, gavęs šviesą iš Saulės, perduoda ją mums ne tokią vaiskią, gryną, gyvą ir karštą, kokią pats yra gavęs.

Užtat sapnų pranašystės privalo aiškintojo, kuris turi būti gabus, išmintingas, išradingas, prityręs, protingas ir autoritetingas *oneirokrites* ir *oneiropolos*, kaip juos vadino graikai.

Todėl Heraklitas rašė, kad sapnai nieko mums neatskleidžia, lygiai kaip ir nieko nuo mūsų neslepia; jie tiktai siunčia mums ženklus ir nuorodas apie būsimuosius daiktus, apie laimę ar nelaimę, laukiančią

mūsų arba kitų žmonių. Šventieji raštai tą liudija, o pasaulietinės istorijos veikalai patvirtina, duodami daugybę atvejų, kur sapnai išsipildė ar pačiam sapnuotojui, ar kitam asmeniui.

Atlantai ir tie, kas gyvena Taso saloje, vienoje iš Kikladžių, neturi to patogumo, nes tenai niekas niekad nesapnuoja. Tą pat ypatybę turėjo Kleonas Daulietis, Trazimedas, o mūsų laikais mokslingasis prancūzas Vilanovanas — visi jie niekad nesapnavo.

Tad rytoj, tuo metu, kai džiaugsmingoji Aušra rausvapirštė ims sklaidyti nakties tamsybes, tu pasinerk giliai į sapno sritį. Tam turi nusikratyti visų žmogiškųjų aistrų: meilės, neapykantos, vilties ir baimės.

Nes kaip kitados didysis pranašautojas Protėjas[91] tol negalėjo ateities nusakyti, kol rodėsi nesavais pavidalais ir vertėsi čia ugnimi, čia vandeniu, čia tigru, slibinu ar dar kitomis keistomis kaukėmis, o kad galėtų pranašauti, turėjo atgauti savo tikrą ir paprastą pavidalą, taip ir žmogus tegali įgyti dieviškumo ir pranašavimo dovaną tik tada, kai toji jo dalis, kuri yra dieviškiausia (būtent, Νοῦς ir *Mens*[92]), tampa rami, tyki, taiki, kol jos netrikdo ir nedrumsčia aistros nei pašaliniai sąjūdžiai.

— Gerai, sutinku,— tarė Panurgas.— O vakarienės daug ar mažai man šį vakarą valgyti? Klausiu ne be reikalo. Mat jei aš gerai ir sočiai nepavakarieniauju, tai mano miegas būna prastas, naktį prasnūduriuoju, ir sapnai būna tušti, kaip ir mano pilvas tuo metu.

— Visai nevakarieniauti,— atsakė Pantagriuelis,— būtų tau geriausia, turint omeny tavo apkūnumą ir įpročius. Amfiarėjas, senųjų amžių pranašautojas, tiems, kas iš sapnų norėdavo jo orakulą gauti, liepdavo tą dieną visiškai nieko nevalgyti, o vyno negerti tris dienas prieš tai. Mes nesigriebsime tokios griežtos dietos.

Nors ir esu tos nuomonės, kad žmogui, prisišveitusiam mėsos ir prisisiurbusiam vyno, sunkiai telenda į galvą dvasiški dalykai, vis dėlto nesu linkęs manyti taip kaip tie, kurie tiki, kad po ilgų ir atkaklių pasninkų giliau galima įžvelgti dangiškuosius dalykus.

Gal prisimeni, kaip mano tėvas Gargantiua (kurį miniu su pagarba) mums sakydavo, kad atsiskyrėlių pasninkautojų raštai yra tokie pat sausi, skurdūs ir geibūs, koks buvo jų kūnas tuos raštus rašant, ir kad sunku išlaikyti sveiką ir giedrą protą, jeigu kūnas išsekintas; o filosofai ir medikai tvirtina, kad gyvybiniai gaivalai randasi ir gimsta arteriniame kraujyje ir veikia per jį, tobulai išvalytą ir išgrynintą stebuklingajame rezginyje, kuris yra po smegenų skilveliais. Tėvas pavyzdžiu mums teikė filosofą, pasitraukusį toli nuo minios: tas manė,

kad vienumoj geriau komentuoti, protauti ir rašyti, o pasirodė, jog aplinkui loja šunys, staugia vilkai, urzgia liūtai, žvengia arkliai, trimituoja drambliai, šnypščia žalčiai, bliauna asilai, čirškia žiogai, burkuoja balandžiai, trukdydami labiau negu Fontenė ar Nioro mugės, nes dar ir kūnas kenčia badą, pilvas, reikalaudamas jį numalšinti, kurkia, akys temsta, venos čiulpia pačią mėsingąją kūno dalių substanciją ir traukia žemyn bastūnę dvasią, nesirūpinančią savo globotiniu, o kartu ir gamtos duotuoju šeimininku, tai yra kūnu; darosi taip, lyg medžioklinis sakalas norėtų nuo rankos pakilti į erdvę, bet dirželiai traukia jį žemyn.

Čia mus paremia savo autoritetu Homeras, visokios žinijos tėvas: jis sako, kad graikai tik tada nustojo lieti ašaras dėl Patroklo, Achilo didžiausio draugo, kai prašneko alkis ir jų skrandžiai atsisakė tiekti ašaras. Mat išsekę nuo ilgo pasninkavimo kūnai nebeturėjo iš ko verkti ir ašarų lieti.

Nuosaikumas yra girtinas visame kame, taigi tu jo laikysies ir dabar. Vakarienės valgysi ne pupų, ne zuikienos ar kitokios mėsos, ne aštuonkojo, kurį kiti polipu vadina, ne kopūstų ar kito tokio valgio, kuris galėtų sutrikdyti ir sudrumsti tavo gyvybinius gaivalus. Nes kaip veidrodis negali aiškiai atmušti daiktų, esančių priešais jį, jeigu jo paviršius yra aprasojęs nuo kvapo ar rūko, taip lygiai ir dvasia negali išvysti sapne pranašingųjų regėjimų, jeigu kūną trikdo ir dirgina neseniai suvalgyto maisto garai ir išskyros, kadangi kūną ir dvasią jungia neatsiejami sąjautos ryšiai.

Valgyk gerų kriaušių, krustumerinių ar bergamotinių, kokį obuolį „kurpandiu“, Tūro slyvų keletą, vyšnių iš mano sodo. Ir nėra ko baimintis, kad sapnai dėl to būsią neaiškūs, apgaulingi ar nepatikimi, kaip tūli peripatetikai kad sakė apie rudens meto sapnus, savo nuomonę pamatuodami tuo, kad rudenį žmonės daugiau vaisių valgo negu kitais metų laikais. Tą pažiūrą senovės pranašai bei poetai dėsto mums mistiškai, teigdami, jog tušti ir apgaulingi sapnai glūdį ir slypį po nukritusiais lapais, o lapai krintą nuo medžių rudenį. Betgi tasai prigimtinis karštis, kurio taip apstu šviežiuose vaisiuose ir kuris virškinant lengvai persiduoda gyvybinėms medžiagoms, šiuo metu yra jau seniai išvėsęs ir išsivadėjęs. Na, o atsigerti gali skanaus vandenėlio iš mano šaltinio.

— Ši sąlyga,— tarė Panurgas,— yra man kiek sunkoka. Bet aš sutinku — nesvarbu, kiek kainuoja, svarbu, kad verta! Tiktai rytoj, atsapnavęs, pusryčiausiu kuo ankščiausiai. O daugiau pavedu save

abejiem Homero vartams, Morfėjui, Ikelonui, Fantasui ir Fobetorui[93]. Jeigu jie mane parems reikale, aš jiems pastatysiu smagų altorių, visą darytą iš švelniausių pūkų. Ech, kad taip būčiau Lakonijoj, dievaitės Ino šventykloj, kur tarp Etilo ir Talamo,— ji tikriausiai numaldytų mano nerimasčius ir aš susapnuočiau gražius ir linksmus sapnus.

Paskui klausė Pantagriuelio:

— Ar būtų gerai, jei aš pasidėčiau po pagalve kelias lauro šakeles?

— Nereikia,— atsakė Pantagriuelis.— Tai grynas prietaras. Ir visa, ką apie tai rašė Serapionas Askalonietis, Antifonas, Filochoras, Artemonas ir Fulgencijus Planciadas[94], yra niekų pasakos. Tą patį pasakyčiau ir apie kairiąją krokodilo ar chameleono pečiomentę, teneįsižeidžia senis Demokritas, ir apie Baktrijos akmenį, vadinamą eumetridu, ir apie Amono ragą — taip etiopai vadina vieną brangakmenį, aukso spalvos, avino rago formos, panašų į Jupiterio Amoniečio ragą, ir tvirtina, kad to, kas jį nešioja, sapnai esą tokie tikri ir neklaidingi kaip pačių dievų lėmimai.

Beje, šit ką rašo Homeras ir Vergilijus apie tuos dvejus sapnų vartus, kuriems tu ką tik save pavedei.

Vieni jų — iš dramblio kaulo; sapnai, kur įeina pro juos, yra neaiškūs, apgaulingi, netikri ir lygiai taip pat neperregimi kaip dramblio kaulas, nors kažkaip jį šlifuotumei, nes jo tankis ir blandis neduoda prasigauti regėjimo galiai ir priimti regimuosius pavidalus.

Antrieji — raginiai: pro juos įeiną sapnai yra tikri, teisingi ir neklaidingi, panašiai kaip pro rago plokštelę, skaidrią ir vaiskią, galima aiškiai ir ryškiai įžiūrėti visus pavidalus.

— Jūs norite išvesti,— tarė brolis Žanas,— kad sapnai tokių raguočių, į kokius išeis Panurgas su dievo ir žmonos padėjimu, yra visuomet tikri ir neklaidingi.

Panurgo sapnas ir jo aiškinimas

PERSKYRIMAS XIV

Kitą rytą, septintą valandą, Panurgas prisistatė Pantagriueliui. Kambary buvo dar Epistemonas, brolis Žanas Krušila, Ponokratas, Eudemonas, Karpalimas ir kiti. Panurgui žengiant pro duris, Pantagriuelis tarė jiems:

— Štai mūsų sapnuotojas.

— Šis žodis,— tarė Epistemonas.— kitados brangiai atsiėjo — daug už jį turėjo sumokėti Jokūbo sūnūs[95].

Čia prabilo Panurgas:

— Bėda man su tais sapnais. Prisapnavau tiek ir tiek, bet nieko dorai nesupratau: žinau tiktai, kad tarsi turėjau jauną pačią, žavią, pašėlusiai gražią, kuri mane lepino ir popstė lyg mažą lėliuką.

Niekad niekam pasaulyje nebuvo tiek smagumo ir džiaugsmo kaip man. Ji mane glamonėjo, mylavo, kuteno, plekšnojo, tapšnojo, bučiavo ir žaisdama statė man prie kaktos du mažus ragiukus. Aš paikiodamas jai sakiau, jog verčiau tegu ji man pritaisanti ragus po akimis, kad geriau matyčiau, kam durti, idant Momas neturėtų progos teigti, kad jie ne vietoj išaugę, kaip teigė apie jaučio ragus[96]. Patrakėlė neklausė mano išvedžiojimų, tik tuos ragus užstatė man dar aukščiau ir man nėmaž nesopėjo — nuostabus dalykas.

Netrukus nežinia kokiu būdu virtau būgnu, o ji — pelėda.

Čia mano sapnas nutrūko ir aš staiga nubudau, piktas visas, sutrikęs ir apmaudo apsėstas.

Tad štai jums pilnas bliūdas sapnų, kabinkit į sveikatą, kedenkit ir aiškinkit juos, kaip išmanot. O dabar — pusryčių, Karpalimai!

Pantagriuelis tarė:

— Jei aš nors truputį išmanau sapnų aiškinimo meną, tai sakyčiau, kad tavo žmona neišdaigins tau ant kaktos regimų ar apčiuopiamų ragų, kokius satyrai nešioja, bet sulaužys ištikimybės priesaiką, duosis su kitais vyrais ir iš tavęs padarys raguotį. Šis dalykas yra aiškiai išdėstytas Artemidoro sapnininke taip, kaip aš tau sakau.

Tu nepavirsi būgnu, tik ji muš tave kaip būgną per vestuves; ir ji pelėda nepavirs, tik apvaginės tave, kaip yra pratusios pelėdos. Taigi matai, kad tavo sapnas sutinka su būrimais iš Vergilijaus: ji tau įtaisys ragus, ji tave muš, ji tave apvogs.

Čia sušuko brolis Žanas:

— Teisybę sako, dievaži! Būsi tu raguotis, žmogeli mielas, užtikrinu: gražius ragučius nešiosi! Hė, hė, hė, mūsų mielas de Kornibus[97], tegu dievai tave saugo! Tu išrėžk mums pamoksliuką, o aš parinksiu aukų iš parapijiečių.

— Atvirkščiai,— tarė Panurgas,— mano sapnas pranašauja, kad aš, vedęs pačią, būsiu apipiltas visokiausiomis gėrybėmis kaip iš gausybės rago.

Jūs sakote, kad tai būsią ragai kaip satyro. *Amen, amen, fiat!*

fiatur! ad differentiam papae[98]. Atseit, ragelis stovės visada stačias ir niekad nepavargs, kaip satyro. Tai dalykas, kurio visi trokšta, kurį tačiau retai kam tesuteikia dangus. O jeigu taip, tai raguotis nebūsiu niekados, nes juk šito daikto trūkumas ir yra esmingoji priežastis, vienintelė priežastis, dėl ko žmonos vyrams ragus įtaiso.

Kodėl elgeta elgetauja? Kad namie neturi kuo savo vėdaro užkimšti. Kodėl vilkas iš girios eina? Kad neturi ko ėsti. Kodėl moteris svetimauja? Suprantat patys. O jei ne, pasiklauskite ponų teismo darbuotojų — ponų pirmininkų, tarėjų, advokatų, prokuratorių ir kitų kitokių glosatorių, valgančių duoną iš garbingosios rubrikos *de frigidis et maleficiatis*[99].

Man atrodo (atleiskite, jei nušnekėsiu), kad jūs aiškiai klystate, ragus laikydami raguočių būklės ženklu. Juk Diana irgi nešiojo ragus dailaus pusmėnulio pavidalo, bet argi ji dėl to raguotė? Kaip ji, po velnių, gali būti raguotė, jei niekad ištekėjusi nebuvo? Šnekėkite korektiškai, meldžiamasis, kad ji kartais nepadarytų jums taip kaip Akteonui[100].

Mielasis Bakchas taip pat nešioja ragus, ir Panas, ir Jupiteris Amonietis, ir daugybė kitų. Argi jie raguočiai? Negi Junona kekšė? Taip juk išeitų pagal figūrą, vadinamą *metalepsis*. Juk jeigu, tėvui motinai girdint, vadinate jų vaiką rastinuku ar mergvaikiu, tai mandagia forma netiesiogiai sakote, kad jo tėvas raguotis, o motina pasileidėlė.

Kalbėkime žmoniškai. Ragai, kuriuos man pritaisė mano pati, yra gausybės ragai, kupini visokio labo, užtikrinu jus. O dėl būgno, tai aš būsiu smagus, kaip būgnas per vestuves, visada ūksiosiu, visada trinkėsiu, visada tratėsiu ir drioskėsiu. Tai bus mano džiaugsmo valandos, būkite tikri. O mano pati bus maloni ir graži kaip dailutė pelėdžiukė.

Kas tikėt nenori,
Tegu peklon rieda,
Oi kalėda, kalėda.

— Aš imu,— tarė Pantagriuelis,— paskutinį tavo sapno punktą ir jį lyginu su pirmuoju. Sapno pradžioje tu buvai palaimos viršūnėse. Gale pašokai iš miego piktas, sutrikęs ir apmaudo apsėstas. (Žinoma,— įsiterpė Panurgas,— juk vakare atsiguliau neėdęs.) Viskas eis kuo prasčiausiai, štai ką aš numatau. Tebūnie tau žinomas toksai tikras dalykas, kad kiekvienas sapnas, po kurio žmogus staiga pašoka iš

miego piktas ir sutrikęs,— kiekvienas toksai sapnas arba bloga reiškia, arba bloga pranašauja.

Bloga reiškia — atseit kokia nors piktybiška liga, klastinga, užkrečiama, slapta, kūno gilumoje tūnanti, per miegą (kuris visuomet stiprina virškinamąją galią, kaip sako medicinos teoremos) ima reikštis viešai ir gautis į paviršių. Šitas nelemtas vyksmas sutrikdo poilsį, ir pirmasis sensorinis nervas gauna signalą jį sutikti ir juo pasirūpinti. Kaip priežodis sako: sukiršinti širšyną, užkibinti maro liūną, pabudinti miegantį katiną.

Bloga pranašauja — atseit, siela, patyrusi ateitį iš sapno regėjimų, duoda mums suprasti, kad mums yra lemta kokia nors nelaimė, kad ji laukia mūsų ir po neilgo laiko mus ištiks.

Pavyzdžiu gali eiti Hekubės sapnas ir siaubingas pabudimas, taip pat Orfėjo žmonos Euridikės sapnas; kaip Enijus pasakoja, abi jos iš tų sapnų pabudo staiga ir persigandusios. Po to Hekubė savo akimis matė, kaip žuvo nuo priešų rankos jos vyras Priamas, jos vaikai, kaip buvo sunaikinta tėvynė; Euridikė greit po šito sapno pati mirė niekinga mirtimi.

Dar pavyzdys — Enėjas: jis sapnavo, kad kalbasi su velioniu Hektoru, staiga pašoko iš miego ir pabudo; tą pačią naktį Troja buvo nuniokota ir sudeginta. Kitą kartą jis sapnavo savo šeimos dievus ir penatus ir staiga išsigandęs nubudo, o rytojaus dieną gavo atlaikyti baisiausią jūrų audrą.

Dar pavyzdys — Turnas[101]: susapnavęs fantastišką pragaro furiją, kurstančią jį stoti į karą su Enėju, jis staiga nirtulingai pašoko ir nubudo; paskui, po ilgų negandų, jį tasai pats Enėjas užmušė. Tokių pavyzdžių daugybė.

Beje, apie Enėją: Fabijus Piktoras[102] sako, kad ką tik jis darė, ko tik ėmėsi, kas tik jam nutiko — viskas iš anksto jam būdavo žinoma, viską jam atskleisdavo sapnai.

Šitie pavyzdžiai turi pakankamai protingą pamatą. Nes jeigu miegas ir poilsis yra ypatinga dievų dovana ir geradarybė, kaip tvirtina filosofai ir liudija poetas, sakydamas:

> Tada išvargusius per dieną žmones
> Aplankė miegas — dievų malonė[103],

tai tokia dovana tegali išvirsti pykčiu ir bloga nuotaika tik tuo atveju, jei greitai turi įvykti kokia didelė bėda. Kitaip poilsis nebūtų poilsis,

o dovana nebūtų dovana ir eitų ne iš palankių dievų, o iš priešiškų demonų, kaip žmonių priežodis sako: ἐχθρῶν ἄ δωρα δῶρα[104].

Tas pat būtų, jeigu matytume, jog šeimos tėvas prie gausiai apdėto stalo, su geru apetitu pradėjęs puotą, staiga pašoka išsigandęs. Tam, kas nežino priežasties, būtų keista: kas gi pasidarė? O kaip iš tikrųjų yra? Gi jis išgirdo, kad jo tarnai šaukia „gaisras!“, jo tarnaitės šaukia „plėšikai!“, jo vaikai šaukia „galvažudžiai!“ — aišku, kad jam reikėjo mesti puotą ir skubiai bėgti ten, kur reikalinga pagalba ir jo patvarkymai.

Beje, dar prisiminiau, kad kabalistai ir masoretai, šventųjų knygų aiškintojai, mokydami, kaip geriau pažinti, ar tikrai dangaus angelai tau apsireiškė (nes šėtono angelas irgi dažnai pasiverčia šviesos angelu), sako, kad skirtumas tarp tų dviejų rūšių angelų esąs toks: palaimos ir paguodos angelas, apsireiškęs žmogui, iš pradžių jį nugąsdina, o paskui paguodžia, pripildo jį ramybės ir pasitenkinimo; tuo tarpu piktasis angelas, suvedžiotojas, iš pradžių žmogų nudžiugina, bet galiausiai palieka jį išgąsdintą, piktą ir sutrikusį.

Panurgo išsisukinėjimai ir vienuolynų kabalistika apie sūdytą jautieną

PERSKYRIMAS XV

— Tegu dievai apsaugo nuo pikto tą,— kalbėjo Panurgas,— kas gerai mato, bet nėmaž negirdi! Aš jus matau labai gerai, bet visiškai negirdžiu jūsų. Ir nieko nežinau, ką jūs šnekate. Išalkęs pilvas ausų neturi. Dievaži, aš imsiu staugti iš bado, aš pasiust baigiu! Nusikamavau paskutiniškai. Tas bus didelis iškalbos meistras, kas sugebės mane prikalbėti dar sykį šiemet gultis sapnuoti.

Likti be vakarienės, po velnių? Tegu cholera! Eime, broli Žanai, pusryčių! Kai aš atsakančiai papusryčiavęs ir pilvas prižlagstytas ligi lubų visokio labo, tai dar šiaip taip, jeigu būtinai reikia, galiu apsieiti be pietų. Bet likti be vakarienės? Tegu cholera! Tai nesusipratimas. Tai priešinga pačiai gamtai!

Gamta sukūrė dieną tam, kad mes galėtume darbuotis, triūsti,

kad kiekvienas išvarytume savąjį barą; o kad mums būtų patogiau, ji užžiebia žvakę, tai yra skaisčią, linksmą saulutę. Vakare ji pradeda ją pamažu nešti nuo mūsų tolyn ir mums tylutėliai sako: „Vaikučiai, jūs esate geri, bet jau pasidarbavote ganėtinai. Ateina naktis, dabar jums dera atidėti visus darbus į šalį ir gerai pasistiprinti, ėmus duonos, vyno, mėsos šiokios ir tokios, paskui pasilinksminti truputį, o tada gultis ir išsimiegoti, idant rytoj vėl, atsigaivinę ir smagūs, savo darbų imtis galėtumėt“.

Taip daro sakalininkai. Papenėję savo paukščius, jie neleidžia tuojau lakstyti — tupdo ant laktų, kol maistas susivirškins.

Tą puikiai išmanė ir anas gerasis popiežius, kuris įvedė pasninkus. Jis nustatė, kad pasninkauti reikia tik ligi trečios valandos, o likusią dienos dalį leido valgyti, kas patinka. Buvo kitados laikai, kada išvis mažai kas valgydavo pietus, nebent vienuoliai ir kanauninkai, nes jie nenusitverdavo ko veikti; visos dienos jiems yra šventės, ir jie itin uoliai laikosi vienuolynų priežodžio: *De missa ad mensam*[105]. Ir nelaukia net, kol abatas ateis, bet, prigulę prie stalo, pilna burna žiaumoja — tik taip, tik tokia sąlyga vienuolis sutinka laukti, kol abatas malonės pietų ateiti. O vakarienę valgydavo visi žmonės (išimtis — nebent keistuoliai svajotojai), užtat ją lotyniškai vadino *coena*, tai yra bendras valgis.

Tu tą žinai gerai, broli Žanai. Eime, mano mielas, eime, vardan visų velnių, nes mano pilvas kaip šuva kaukia iš bado. Suverskim jam į ryklę tiek kąsnių, kad pagaliau apmalštų,— padarykim taip kaip žynė Cerberiui[106]. Tu mėgsti buljone mirkytą duoną, man geriau patinka gabalas žvėrienos, ypač jei prie jos prisideda koks geras artojo kepersis, šutintas iki devintos lekcijos.

— Aš tave suprantu,— tarė brolis Žanas.— Šitą metaforą tu būsi ištraukęs iš vienuolyno katilo. Artojas — tai jautis, kuris aria arba arė žemę; iki devintos lekcijos reiškia, kad jautiena iššutinta tobulai.

Mat mano laikais gerieji tėvai vienuoliai, laikydamiesi senovės kabalistinių nuostatų, ne rašytų, o iš tradicijos paveldėtų, kai atsikeldavo ankstyvųjų pamaldų, prieš eidami bažnyčion, atitinkamai pasiruošdavo. Jie, būdavo, išsikakoja kakatoriume, nusišlapina šlapatoriume, išsispjaudo spjaudatoriume, išsikosti melodingai kosėtoriume, nusižiovauja žiovatoriume, idant nieko juose neliktų nešvaraus prieš einant į pamaldas. Šiuos veiksmus atlikę, jie, būdavo, žengia dievobaimingai į šventą koplyčią (taip jų žargonu vadinosi vienuolyno virtuvė) ir ragina dievobaimingai kuo greičiau kaisti jautieną, skirtą mūsų vieš-

paties brolių vienuolių pusryčiams. Dažnai patys ir ugnį po katilu pakurdavo.

Tad štai: jei rytinės pamaldos turėdavo devynias lekcijas, tai vienuoliai gaudavo anksčiau keltis ir labiau išalkdavo bei ištrokšdavo bekarkindami giesmes negu tada, kai pamaldos turėdavo dvi ar tris lekcijas. Juo anksčiau jie keldavosi, vadovaudamiesi minėtąja kabalistika, juo anksčiau jautiena atsidurdavo ant ugnies; juo ilgiau ji virdavo, juo geriau išvirdavo; juo geriau išvirdavo, juo būdavo minkštesnė, mažiau dantis nudilindavo, labiau gomurį džiugindavo, mažiau skrandį sunkindavo, geriau papenėdavo geruosius vienuolius. O tai ir buvo vienuolyno steigėjų vienintelis tikslas ir svarbiausioji intencija, kadangi jie ne valgo, kad gyventų, o gyvena, kad valgytų, ir nieko daugiau neturi šiame pasaulyje kaip tik savo gyvatą. Eime, Panurgai!

— O dabar aš tave perpratau, baladošiau tu mano mieliausias, tu išpaikęs vienuolyno kabaliste! — tarė Panurgas.— Tu smailiai žiūri į mano kapitalą? Na, kapitalas su procentais ir palūkanom man nerūpi. Mano reikalas — tik išlaidos, kad jau taip iškalbingai mums išklojai tą ypatingą vienuolišką kulinariškos kabalistikos dėsnį. Eime, Karpalimai. Broli Žanai, dranguži mano, eime. Likite sveiki, visi gerieji mano ponai. Prisisapnavau į valias, dabar galima ir išgerti. Eime!

Tik spėjo Panurgas šiuos žodžius ištarti, Epistemonas didžiu balsu užriko:

— Nedidelis daiktas kito nelaimę iš anksto atspėti, numatyti, pažinti ir išpranašauti, tą daug kas moka. Bet kaipgi retai kas tesugeba savo paties bėdą išpranašauti, pažinti, numatyti ir iš anksto atspėti! Ir kaipgi išmintingai tą atvaizdavo Ezopas savo pasakėčiose: žmogus į šį pasaulį ateinąs su dvigubine terba ant pečių; tame jos skyriuje, kur priešakyje, esančios kitų žmonių ydos ir bėdos, jas mes visuomet turį po akių ir gerai žiną, o tame skyriuje, kur ant kupros, sudėtos savos ydos ir bėdos, ir jų mes niekad nematą ir nežiną, nebent jei dangus kam ypatingą malonę suteikiąs.

Kaip Pantagriuelis pataria Panurgui kreiptis į Panzu sibilę

PERSKYRIMAS XVI

Greit po to Pantagriuelis liepė pašaukti Panurgą ir tarė jam:

— Aš myliu tave, ir kuo toliau, tuo stipriau, užtat negaliu nesirūpinti tavo gerove ir tavo nauda. Klausyk, ką aš sumaniau. Man sakė, kad Panzu miestelyje, netoli Krulė, esanti labai įžymi sibilė, kuri pasakanti visa, kas bus; pasiimk Epistemoną, ir abu keliaukit pas ją, ir klausykit, ką ji sakys.

— Tai turbūt kokia nors Kanidija ar Sagana[107], pitija, o gal ragana,— kalbėjo Epistemonas.— Taip manau dėl to, kad apie tą kraštą eina blogas garsas — sako, tenai raganų esą daugiau nei kitados Tesalijoj. Nenoriu aš ten eiti. Ir pats toksai būrimas neleistinas, Mozės įstatymo draudžiamas.

— Mes gi ne žydai,— tarė Pantagriuelis,— o kita vertus, nėra juk nustatyta nei įrodyta, kad ji būtų ragana. Kai pargrįšit, šį klausimą ištirsim, išnaršysim iš panagių.

Ką mes galim žinoti — gal ji yra vienuoliktoji sibilė arba antroji Kasandra? O jeigu ir ne sibilė, ir to vardo neverta, tai bene tau nuostolis bus, kad su ja pasitarsi kebliu savo klausimu? Juoba kad ji turi tokią šlovę, jog žinanti ir išmananti daugiau negu bet kas kitas tame krašte, negu bet kuri tos lyties atstovė. Niekada ne pro šalį žmogui pasisemti žinių — tegu iš žmonos šliurės ar iš kaimyno kepurės — ir išgirsti, ką patars kas netikėtas, tegu ir kultas nevelėtas.

Turbūt meni, kad Aleksandras Didysis, nugalėjęs Darijų ties Arbelais, keliskart, jo satrapams girdint, atsisakė suteikti audienciją vienam tokiam žmogui, o paskui tūkstančius kartų to gailėjosi, bet po laiko. Mat Persijoj jis visus mūšius laimėjo, bet atsidūrė taip toli nuo Makedonijos, savo paveldėtos karalystės, jog labai krimtosi, kad negali sugalvoti, kaip iš ten gauti žinių, nes baisi tolybė, didelės upės, negyvenami tyrai ar aukšti kalnai skiria tas šalis vieną nuo kitos. Ir štai, kada jis taip krimtosi ir rūpinosi, neįveikdamas galvosūkio, kuris išties buvo nemažas (nes kol iki jo būtų atėjusi žinia, galėjo kas nors jo karalystę užimti, naują karalių uždėti ir kraštą kolonizuoti), pas jį atvyko iš Sidono žmogus, prityręs ir gudrus pirklys, tik neturtingas ir neišvaiz-

dus, kuris sakėsi ir tvirtino atradęs priemonę ir būdą, kaip mažiau nei per penkias dienas į jo karalystę nusiųsti pranešimą apie jo pergales Rytuose ir pačiam gauti žinių apie padėtį Makedonijoj ir Egipte. Aleksandrui tas pasiūlymas pasirodė toks absurdiškas ir neįmanomas, jog jis nė klausyti nenorėjo ir audiencijos tam žmogui nedavė.

O kas jam buvo išklausyti ir persitikrinti, ką tas žmogus išrado? Argi karaliui būtų buvę kokių nors nuostolių ar pavojų iš to, jei jis būtų sužinojęs, kokios tos priemonės, koks tas būdas, kurį jam ansai žmogus norėjo parodyti!

Gamta, man regis, ne be pagrindo davė mums ausis atviras, neįtaisė joms jokio uždorio nei uždangčio, kaip kad akims, burnai bei kitoms kūno angoms. Tai ji padarė, mano išmanymu, tam, kad mes dieną naktį galėtume tolydžio klausytis ir klausydamiesi be paliovos mokytis, nes šitas organas labiausiai iš visų organų tinka mokslams priimti. Gal anas vyras buvo angelas, kitaip tariant, dievo pasiuntinys, kaip, sakysim, Rafaelis, kurį dievas siuntė Tobijui padėti. Pernelyg ūmai karalius jį atstūmė, pernelyg ilgai paskui gailėjosi.

— Jūs teisingai kalbate,— tarė Epistemonas,— bet vis tiek manęs neįtikinsite, kad labai būtų naudinga prašyti moteriškės patarimo bei pamokymų, ir dar tokios moteriškės, ir tokiame krašte.

— O man,— tarė Panurgas,— moterų patarimai eina labai į sveikatą, ypač senų bobų patarimai. Kai aš jų paklausau, tai kasdien išsituštinu bent vieną sykį viršaus, o kartais ir du. Mielasis tu mano, juk bobos — tai tas pats kaip medžiokliniai šunys, kur grobį užrodo, tai tas pats kaip rodyklės knygoje. Ir labai taikliai sako tie, kas jas vadina žiniuonėmis. Aš betgi pagal savo būdą esu pratęs jas vadinti spėjikėmis. Jos žiniuonės, kadangi viską žino, bet aš vadinu jas spėjikėmis, kadangi jos atspėja ir tikrai pasako viską, kas bus. Kai kada vadinu jas įspėjikėmis, kaip romėnai kad vadino savo Junoną[108], nes iš jų kas dieną gauname išganingų bei naudingų įspėjimų. Klausykitės Pitagoro, Sokrato, Empedoklio arba mūsų magistro Ortuino.

Taip pat aš keliu į padanges tą senovės germanų paprotį, kad jie brangiau už auksą vertino ir pagarbiausiai darė visa, ką jiems patardavo senos bobos; ir jie klestėte klestėjo, kol sekė jų pamokymais bei išbūrimais ir tuos pamokymus išmintingai vykdė. Prisiminkit kad ir senę Auriniją arba močiutę Veledą[109] Vespasiano laikais.

Tikėkite manimi, jog senės visos turi suktumo, tai yra sugebėjimo pasukti ateities pranašystę taip, kaip tau reikia. Na, traukiam, ir dieve padėk! Eime! Sudiev, broli Žanai; tau palieku globoti savo daiktadėtį.

— Gerai,— tarė Epistemonas,— aš lydėsiu tave, bet pasakau iš anksto: jei tik pastebėsiu, kad ji raganauja ar vartoja kokius kerus, tučtuojau paliksiu tave vieną, ir žinokis sau.

Kaip Panurgas kalba su Panzu sibile

PERSKYRIMAS XVII

Tris dienas jie išbuvo kelionėje. Trečiąją dieną ant kalno viršūnės, po dideliu ir plačiai išsiklėtusiu kaštanu, pasimatė pranašės namai. Jie nekliudomi įėjo į šiaudais dengtą lūšną, prastai statytą, prastai apstatytą, surūkusią visą.

— Še! — tarė Epistemonas.— Heraklitas, didelis skotistas ir miglotas filosofas[110], nesistebėjo eidamas į šitokius štai namus ir aiškino savo sekėjams bei mokiniams, kad dievai lygiai gerai laikąsi tokiose vietose kaip ir rūmuose, pilnuose visokios prabangos. Manau, tokia buvo garsiosios Hekalės trobelė, kurioje ji vaišino jauną Tesėją; tokia gal buvo ir Hirėjaus ar Enopiono troba, kur Jupiteris, Neptūnas ir Merkurijus nesipuikavo užeiti, pasivaišinti ir pernakvoti, o paskui, atsilygindami už visa tai, oficialiai[111] pagamino Orioną.

Lūšnos kampe jie rado senę.

— Čia tai tikra sibilė,— sušuko Epistemonas,— ir tikras, betarpiškai regimas Homero τῇ καμινοῖ[112] paveikslas.

Senė buvo nupiepusi, nudriskusi, išdvėsusi, bedantė, išvarvėjusiom akim, kuprota, snarglėta, leisgyvė, ji virėsi srėbalą, įsimetusi žalių kopūstų su parudavusiais lašiniais ir jautienos kaulu, jau nebe kartą virtu.

— Po paraliais,— tarė Epistemonas,— šnipštas iš mūsų žygio! Negausim mudu iš jos nė kokio atsako, nes neturiu pasiėmęs auksinės šakelės[113].

— Aš tuo pasirūpinau,— atsakė Panurgas.— Ją atstos auksinis žiedas ir gražūs, blizgūs Karolio sidabriniai — turiu šit savo kelionmaišy.

Tai taręs, Panurgas žemai nusilenkė senei, padavė šešis rūkytus jautienos liežuvius, pilną puodą kuskuso, didelį butelį gėrimo, avino kapšą, prigrūstą naujutėlių Karolio sidabrinių, tada vėl nusilenkė

žemai ir užmovė ant bevardžio piršto gražiausią aukso žiedą su puikiai įstatyta rupūžinio akmens[114] akimi. Po to trumpai išklojo savo reikalą ir mandagiai paprašė išburti bei palemti, kokia būsianti jo santuoka.

Senė išsyk nesakė nieko, kažką galvojo ir čiaumojo bedante burna, paskui atsisėdo ant apverstos rėčkutės, paėmė tris senas verpstes, pakraipė jas tarp pirštų, pasukiojo į visas puses; paskui išmėgino jų smaigalius, išsirinko smailiausiąją, o kitas numetė prie piestos.

Paskui ėmė lanktį ir apsuko jį devynis kartus; sulig devintu kartu ėmė žiūrėti, kaip jis sukasi, nekišdama prie jo nagų ir laukdama, kol visiškai sustos.

Tada pamačiau, kaip ji nusiavė vieną kurpę (tokią, kokias mes vadiname klumpėmis), užsigobė ant galvos prikyštę nelyginant kunigas arnotą, kai eina mišių laikyti, paskui surišo ją aplink kaklą senu dryžu raiščiu. Taip pasidabinusi, trūktelėjo gerą mauką iš butelio; išsiėmė iš avino kapšo tris sidabrinius, suvarė juos į tris riešuto kevalus ir padėjo ant apverstos plunksnidės dugno, brūkštelėjo tris kartus šluota per židinį, metė ant ugnies pusę ryšelio šilojų ir sausą lauro šakutę. Tylomis žiūrėjo, kaip kūrenasi, ir pamatė, kad dega be mažiausio garso, nei šnypščia, nei spraga.

Tada ėmė rėkti klaikiausiu balsu, vapalioti kažkokius adverniškus žodžius keistomis galūnėmis, jog Panurgas nenukentęs tarė Epistemonui:

— Fu, kad ją velniai, aš net drebu; ji turbūt pakerėjo mane; kalba visai nekrikščioniškai. Žiūrėk, man rodos, ji keturiais mastais aukštesnė pasidarė, kai užsimaukšlino tą velnio prikyštę. Ką reiškia tas jos žiaumojimas? Kurių galų ji taip pečius trauko? Kam jai reikia taip vaipytis kaip beždžionei, kai vėžį lukštena? Man ausyse spengia, girdžiu, rodos, kaip Prozerpina staugia,— tuoj velniai sulėks čionai! O bjaurios bestijos! Bėkim. Dievaži, mirsiu iš baimės. Nemėgstu velnių. Jie erzina mane, jie man šlykštūs. Bėkim. Sudiev, ponia, labai ačiū už jūsų gerumą. Aš jau nebenoriu vesti, ne, ne. Išsižadu tos užmačios visam gyvenimui.

Ir jau buvo beneriąs laukan, tačiau senė jį aplenkė ir, verpste nešina, iškūrė pro duris į sodelį priešais trobą. Tenai augo senas figmedis. Senė jį papurtė tris kartus, nukrito aštuoni lapai, ir ji ant tų lapų verpstės smaigaliu surašė kažkokias trumputes eiles. Paskui tuos lapus paleido vėjais ir tarė:

— Ieškok, jei nori, surask, jei gali: tavo vedybų lemtis tenai surašyta.

Tai pasakiusi, grįžo į savo lindynę, bet tarpdury pasitursino, atsiplėšė jupą, apatinį ir marškinius ligi pat pažastų ir parodė jiems užpakalį.

Panurgas, tat išvydęs, tarė Epistemonui:

— Ok tu velnio blauzda! Štai kur sibilės urvas![115]

O ji užsitrenkė duris ir daugiau nebepasirodė.

Jie pašoko vytis lapų ir juos surankiojo, nors ir daug vargo turėjo, nes vėjas buvo juos išsklaidęs tarp krūmų po visą klonį. Kai juos visus surikiavo į eilę, rado sueiliuotą tokią sentenciją:

Tau garbę išaižys
Žmona mitriai.
Ir pilvą sudarkys
Kas kitas jai.
Ji syvus tavo žįs,
Kiek jai patiks.
Tau kailį nulaupys —
Nedaug paliks.

Kaip Pantagriuelis ir Panurgas skirtingai aiškina Panzu sibilės eiles

PERSKYRIMAS XVIII

Surinkę lapus, Epistemonas ir Panurgas grįžo į Pantagriuelio dvarą. Buvo iš dalies smagūs, iš dalies pikti: smagūs, kad grįžta, pikti, kad kelias privargino, nes buvo duburiuotas, akmenuotas ir apleistas.

Jie davė Pantagriueliui smulkią savo kelionės ataskaitą ir plačiai apsakė, kokia toji sibilė. Galiausiai padavė jam figmedžio lapus ir parodė eilutes, juose surašytas.

Pantagriuelis, viską perskaitęs, atsiduso ir tarė Panurgui:

— Matai, sekasi tau. Sibilės pranašystė aiškiai sako tą patį, ką jau mums apreiškė būrimai iš Vergilijaus ir tavo paties sapnai, būtent, kad tavo žmona tau šlovę nuplėš, kad ji iš tavęs padarys raguotį, nes atsiduos kitam ir nuo kito pastos; kad ji tavo gerą vogs, kad muš tave, kad lupte nulups ir sužalos tau kažkurį kūno organą.

— Et,— atšovė Panurgas,— tiek jūs išmanot apie tas pranašystes kaip kiaulė apie pipirus. Nesupykit, kad taip sakau, bet man jau pikta darosi. Teisybė visiškai priešingoje pusėje. Klausykit gerai, ką pasakysiu.

Pirmieji senės žodžiai reiškia: kaip pupos nematyti tol, kol ji nėra išaižyta, taip ir mano vertybės bei tobulybės nebus iškilusios aikštėn tol, kol nebūsiu vedęs. Juk pats kiek sykių man kalbėjot, kad tik tarnyba ir pareigybė atskleidžia žmogų ir parodo, ką jis turi po marškiniais, kitaip tariant, tik tada pažįsti, kas jis per vienas ir ką sugeba, kai duodi jam tvarkyti reikalus. Anksčiau, tai yra tol, kol žmogus gyvena savo privačioje aplinkoje, apie jį tiek pat mažai težinai ko tikro kaip ir apie pupą ankštyje. Tai tiek dėl pirmojo žiniuonės dvieilio. Negi jūs norėtumėt tvirtinti, kad padoraus vyro šlovė ir geras vardas priklauso nuo kekšės pasturgalio?

Kitas dvieilis sako: mano moteriškė pastorės (tai juk yra aukščiausioji moterystės palaima), bet ne nuo manęs. Po galais, žinoma, kad nuo ko kito — nuo gražaus kūdikėlio ji pastorės. Jau dabar aš myliu jį visa širdimi, jau kraustausi iš galvos dėl jo. Tai bus mano lepūnėlis mažulėlis. Nerasi pasaulyje tokio didelio, tokio skaudaus sielvarto, kuris man nepraeitų, vos tik pasižiūrėjus į jį ir išgirdus jo vaikišką čiauškėjimą. Tebūna palaiminta toji senė! Dievaži, savo kaštelionijoj įtaisysiu jai gerą rentą, tik ne tokią, kuri kaipmat išdulka nelyginant pramuštgalvis bakalauras, o tvirtą, solidžią kaip mokslų daktaras. Tai galgi jūs norėtumėte, kad mano žmona savo įsčiose mane patį nešiotų, mane pradėtų, mane pagimdytų ir kad paskui žmonės sakytų: Panurgas — tai antrasis Bakchas. Jis du kartus gimęs. Jis atgimęs iš naujo, kaip Ipolitas, kaip Protėjas, sykį gimdytas Tetidės, antrąsyk filosofo Apolonijo motinos, kaip abudu Palikai[116] prie Simetos upės Sicilijoj. Jo žmona buvo juo pačiu nėščia. Su juo atsinaujino senoji megariečių palintokija ir Demokrito palingenezė[117]. To jūs norit? Nieko nebus. Ir nekalbėkit man daugiau.

Trečias dvieilis sako: čiulps ji mano syvus. Tegu čiulpia. Jūs gi suprantat puikiausiai, kad čia kalba eina apie tą daikčiuką, kuris man kabo geroj vietoj. Aš jums prižadu ir prisiekiu nuolat jį laikyti įmitusį ir klestintį. Ir žmonos triūsas nebus tuščias. Visada ji gaus peno porciją, ir nemenką. Jūs šią vietą aiškinate alegoriškai ir sakote, kad tai reiškią plėšimą ir vagystę. Tebūnie, alegorija man patinka, bet tik ne jūsiška prasme. Gal dėl to jūsų aiškinimas adverniškas ir netikras, kad jūs mane labai mylite, nes juk mokslavyriai sako, kad kas myli, tas

visada baiminasi dėl mylimo asmens, kad meilės nė nebūna be baiminimosi. Tačiau, mano išmanymu, o ir jūs patys gerai suprantate, žodis vagystė čionai, kaip ir daugelio lotynų bei senovės autorių raštuose, taikomas saldžiam meilės vaisiui; juk Veneros tokia yra valia, kad tasai vaisius būtų skinamas slapčia ir vogčia. O kodėl, sakysit? Ogi todėl, kad šitas darbelis, daromas pasislėpus, užsiglaudus, kur nors tarp dvejų durų, ant laiptukų, už sieninio kilimo, ant šiaudų kūlio, labiau patinka Kipro dievaitei (ir aš taip manau, nieko geresnio neišgalvodamas), negu daromas viešai, visiems matant, be jokios sarmatos, arba kad ir po prabangiu lovos baldakimu, tarp auksu lietų užuolaidų, be jokio skubėjimo, patogiai sau, nusibaidant muses raudono šilko ar Indijos plunksnų vėduokle, o mylimiausiajai rakinėjantis dantis ištrauktu iš čiužinio šiaudigaliu. Tai negi jūs turite galvoje tokį plėšimą, jog mano pati iščiulps mane, kaip čiulpia austrę iš kiauto arba kaip Kilikijos moterys, pasak Dioskorido[118], lūpomis renka nuo lapų juodylų riešutus. Klystate. Kas plėšia, tas ne čiulpia, o grobia, ne į burną ima, o į kišenę grūda, velka į pašalį ir pėdas mėto.

Ketvirtasis dvieilis sako: mano žmona nuners man odą, bet ne visą. O, kaip gražiai pasakyta! Jūs aiškinate, kad ji mane mušianti ir sužalosianti. Pataikėt kaip pirštu į dangų. Maldauju jus, pakelkite truputėlį savąją dvasią nuo žemiškųjų minčių į aukštąjį Prigimties stebuklų apmąstymą; štai tada jūs patys pasmerksite klaidas, kurias padarėte, išvirkščiai aiškindami dieviškosios sibilės žodžius.

Tarkim (nors ir nesutiksim su tuo, nė tokios minties neturėsim), kad mano žmona, piktosios pragaro dvasios sukurstyta, sumanytų ir užsimotų ištaisyti man kokią šunybę — sušmeižti mano gerą vardą, išdaiginti ragus kaip briedžiui, išeikvoti mano turtą, įžeisti mane,— tai betgi iš tokių jos sumanymų ir užmojų nieko neišeitų.

Sumetimai, verčiantys mane taip manyti, yra imti iš vienuoliškosios panteologijos gelmių ir joje turi tvirtą pamatą. Man juos kitados išdėstė brolis Artūras Storakulšis, o tai buvo pirmadienio rytą, kai mudu su juo suvalgėme puspūrį dešrelių ir, kiek menu, lietus labai lijo; duok jam, dieve, geros sveikatos!

Pačioje pasaulio pradžioje, o gal kiek vėlėliau, moterys susimokiusios nutarė vyrams odą gyviems nulupti — kam jie nori visame kame ant jų viršų turėti. Jos tą nutarimą vieningai priėmė, patvirtino ir šventuoju krauju prisiekė vykdyti. Bet — o bergždybė moters sumanymų! o silpnybė moteriškosios lyties! Jos pradėjo vyrą lupti, arba nerti iš odos, kaip Katulas sako, nuo tos kūno dalies, kuri joms la-

biausiai patinka ir kurioje itin daug nervų bei kavernų; ir štai jau daugiau nei šeši tūkstančiai metų, kai lupa, o ligi šiol nulupo tik viršūnėlę. Gudrūs žydai iš apmaudo patys ją apipjausto ir atsmaukia — tegu atseit geriau žmonės juos apipjaustytais maranais pravardžiuoja, kad tik žmonos jiems odos nesmauktų, kaip visų kitų tautų vyrams. Mano žmona, žinoma, nenorės atsisakyti nuo bendro visų moterų suokalbio ir man ją smauks, jeigu dar neatsmaukta. Gerai, tegu smaukia, bet tik ne visą. Visos neduosiu, būkite tikras, mielas mano karaliau.

— Betgi,— tarė Epistemonas,— tu dar nieko nesakei apie tai, kad lauro šakutė mums beregint sudegė visai be garso, be mažiausio traškesio, o senė, į tai žiūrėdama, klykė kaip pasiutusi siaubingu balsu. O juk žinai, kad tai blogas ženklas, kad jis lemia didžius pavojus, kaip liudija Propercijus, Tibulas, įžvalgusis filosofas Porfyras, Eustatijus Homero *Iliados* aiškinimuose ir kiti.

— Iš tikrųjų,— atšovė Panurgas,— šauniais avigalviais tu čia remiesi! Kvailiai jie buvo, kaip ir visi poetai, ir svaičiotojai, kaip visi filosofai; jie tiek pat prisigėrę kvailybės kaip ir jų filosofija.

Kaip Pantagriuelis giria nebylių patarimus

PERSKYRIMAS XIX

Po šių žodžių Pantagriuelis ilgai tylėjo ir atrodė labai susimąstęs. Paskui tarė Panurgui:

— Piktoji dvasia tave gundo; bet klausyk, ką pasakysiu. Esu skaitęs, jog senovėje ne tos pranašystės buvo laikomos teisingiausiomis ir tikriausiomis, kurios buvo duodamos raštu arba žodžiu. Neretai pasitaikydavo, jog net gudriausieji ir sumaningiausieji tuos atsakymus aiškindavo klaidingai, nes orakulo žodžiai būdavo dviprasmiški, daugiareikšmiai, migloti, o posakiai pernelyg glausti. Todėl ir Apolonas, pranašysčių dievas, turėjo pravardę Λοξίας[119]. Teisingiausiomis ir tikriausiomis daug kas laikė pranašystes, reiškiamas mostais ir ženklais. Tokia buvo Heraklito nuomonė. Taip pranašaudavo Jupiteris Amone, Apolonas Asirijoje. Šitos priežasties dėlei asirai Apoloną piešdavo su ilga barzda, su senyvo, rimties kupino vyro rubu, o ne nuogą, jauną ir

bebarzdį, kaip vaizduodavo graikai. Griebkimės ir mes šito būdo, ir tegu vien ženklais, be žodžių, suteikia tau patarimą koks nebylys.

— Sutinku,— atsakė Panurgas.

— Bet reikėtų,— tarė Pantagriuelis,— kad tasai nebylys būtų kurčias iš prigimimo ir dėl to nebyliu palikęs. Mat pats tikrasis nebylys yra tas, kuris niekad nėra girdėjęs žmonių kalbos.

— Kaip tai suprasti? — klausė Panurgas.— Jeigu teisybė, jog tik tas žmogus nekalba, kuris nėra girdėjęs kalbant, tai aš logiškai privesčiau jus iki pasibaisėtinos ir paradoksalios išvados. Bet tiek to. Vadinasi, jūs netikite Herodoto pasakojimu apie du vaikiukus, kurie Egipto karaliaus Psameticho įsakymu buvo laikomi užrakinti mažoje trobelėje ir valgydinami be žodžio, o po tam tikro laiko betgi ištarė žodį *becus*, frigų kalboj reiškiantį duoną?

— Nėmaž,— atsakė Pantagriuelis.— Neteisybė, kad mes kalbą turime iš prigimimo. Kalbos yra atsiradusios iš laisvo ir visiems priimtino žmonių tarpusavio susitarimo; žodžiai (kaip sako dialektikai) reikšmę gauna ne iš prigimties — ją suteikia jiems žmonės. Aš ne be pamato taip kalbu. Antai Bartolas, *l. prima de verb. oblig.*[120], pasakoja, kad jo laikais gyveno Gubijuje toksai ponas Nelas di Gabrielis, kuris dėl kažkokių priežasčių apkurto, bet vis tiek suprato kiekvieną italą, kad ir tyliausiai kalbantį, jei tik matė jo mostus ir lūpų judesius. Toliau, esu skaitęs vieno mokyto ir įžvalgaus autoriaus veikale, kad Armėnijos karalius Tiridatas Nerono laikais apsilankė Romoje ir buvo sutiktas su garbe, iškilme ir didinga pompa, idant visada laikytų draugystę su Romos senatu ir tauta, ir nebuvo tokios įžymybės mieste, kurios jam nebūtų rodę ir aiškinę. Kai jis vyko namo, imperatorius jį gausiai apdovanojo visokiomis vertybėmis ir nepaprastybėmis, be to, leido laisvai pasirinkti, kas jam Romoje labiausiai patikę, ir prisiekė atiduoti jam, nors kažką išsirinktų. Svečias paprašė teatre matyto komedijų vaidintojo, kurio visus ženklus ir mostus puikiausiai suprato, nors ir nemokėdamas kalbos; savo prašymą motyvavo tuo, kad jo karalystėje gyveną daug tautų, kalbančių įvairiomis kalbomis, tai su valdiniais susikalbėti jam reikią daug vertėjų, tuo tarpu šito pakaksią vieno, nes jis taip tobulai mokąs reikšti mintis mostais, jog atrodo, kad jo pirštai kalbą. Betgi tau reikia susirasti kurčnebylį iš prigimties, kad jo ženklai ir mostai būtų natūraliai pranašiški, ne dirbtiniai, ne suvaidinti ar išmokti. Belieka sužinoti, ar tu norėtum kreiptis į vyrą, ar į moterį.

— Aš,— atsakė Panurgas,— labai mielai kreipčiausi į moterį, jeigu nebijočiau dviejų dalykų:

viena, kad moterys, nors kažką matydamos, visada vaizduojasi, mąsto ir galvoja, jog tai siejasi su šventu Itifalu[121]. Gali kažkokius ženklus, mostus ir pozas joms rodyti, joms vis tiek prieš akis bus kibinimasis. Užtat nesusipratimas būtų neišvengiamas, nes moteris visus mūsų ženklus palaikys amūriniais ženklais. Prisiminkite, kas atsitiko Romoje du šimtai šešiasdešimtais metais nuo jos įkūrimo. Vienas jaunas romėnas bajoras, susitikęs ant Celijaus kalvos moterį lotynę, vardu Veroną, nebylę ir kurčią iš prigimimo, paklausė, kuriuos senatorius ji sutikusi, kopdama į kalvą; jis nežinojo, kad ji yra kurčnebylė, bet kalbėdamas smarkiai mostikavo, kaip visi italai. Toji, negirdėdama žodžių, pamanė, kad jis šneka apie tai, ką ji omenyje turi ir ko paprastai jaunas vyras iš moteriškės nori. Tad ji ženklais, kurie meilės reikaluose yra nesulyginamai patrauklesni ir iškalbingesni nei žodžiai, jį parsivadino namo ir parodė, jog žaisti jai patinka. Galiausiai juodu, netardami nė žodžio burna, gražiai susižinojo kitais padargais;

antra, moteris į mūsų ženklus gal jokio atsako neduotų, o nieko nelaukus gultųsi aukštielninka, akivaizdžiai rodydama, jog sutinkanti įvykdyti nebylų mūsų prašymą. O jei kokiais ženklais ir atsilieptų į mūsų kalbinimą, tai jie būtų tokie valiūkiški ir juokingi, jog mes patys išsiaiškintume, kad jai tik amūrai galvoj.

Jūs žinote, kaip buvo Krokinjolyje: vienuolė sesuo Plačiadugnė pastojo nuo jauno kvestoriaus Tvirtavolio; kai jau pasimatė, kad ji nėščia, vienuolyno viršininkė pasišaukė ją į kapitulą ir apkaltino šventvagiška paleistuvyste; sesuo teisinosi, kad taip atsitikę be jos sutikimo, kad brolis Tvirtavolis per prievartą, smurtu jai taip padaręs. Viršininkė į tai atrėžė: „Nedorėle, juk taip įvyko dormitoriume, tai ko tu nerėkei? Mes gi būtume subėgusios tau į pagalbą!“ Sesuo atsakė, kad dormitoriume rėkauti nevalia, nes pagal vienuolyno nuostatus ten visada turi būti tylu. „O ko tu, nedorėle,— kalbėjo viršininkė,— jokio ženklo nedavei kambario kaimynėms?“ — „Daviau ženklus, dunksnojau dugnu, kiek tik valiojau,— atsakė sesuo,— bet niekas į pagalbą nėjo“.— „O ko tu, nedorėle,— klausė toliau viršininkė,— neatėjai tučtuojau pas mane pasisakyti ir jo apskųsti, kaip pridera? Aš, tavimi dėta, būtinai šitaip būčiau padariusi ir tuo įrodžiusi, jog esu nekalta“. Sesuo Plačiadugnė atsakė: „Aš, matot, bijojau ilgam pasilikti mirtinos nuodėmės būklėje, kad kartais neištiktų staigi mirtis, todėl, prieš jam išeinant iš kambario, priėjau prie jo išpažinties, ir jis man uždavė atgailą — niekam nieko apie tai nesakyti. Pernelyg didelė būtų buvusi nuodėmė išduoti išpažinties paslaptį, pernelyg ji būtų užrūstinusi

dievą ir jo angelus. Baisu man buvo, kad kartais ugnys iš dangaus nepasipiltų ant viso vienuolyno ir mes visos nenugarmėtume į pragarus drauge su Datanu ir Abironu[122]“.

— Na,— tarė Pantagriuelis,— manęs jau tuo nebeprajuokinsi. Žinau gerai, kad vienuoliai ir vienuolės mažiau tebijo peržengti dievo įsakymus negu savo vienuolijų statutus. Tad rinkis vyrą. Mano manymu, galėtų tikti Ožkanosis. Jis yra nebylys ir kurčias iš prigimimo.

Kaip Ožkanosis ženklais atsakinėjo Panurgui

PERSKYRIMAS XX

Liepė pašaukti Ožkanosį, ir jau kitą dieną jis atvyko. Panurgas tuoj davė jam riebų veršį, pusę paršo, dvi statinaites vyno, pūrą grūdų ir trisdešimt frankų smulkiais; tada jį pristatė Pantagriueliui ir visų dvarionių akivaizdoje parodė jam tokį ženklą: ilgokai žiovavo, ties burna dešinės rankos nykščiu vis vedžiodamas graikų raidės *tau* figūrą; paskui pakėlė akis į dangų, vartė jas į visas puses nelyginant ožka išsimesdama, kosėjo ir giliai dūsavo. Tada parodė, jog neturi daiktadėčio; paskui suėmė į saują po marškiniais savo tutiną ir juo melodingai papliaukšėjo sau į šlaunis; po to priklaupė ant kairiojo kelio ir paliko klūpoti, susikryžiavęs rankas ant krūtinės.

Ožkanosis įdėmiai jį sekė, paskui iškėlė kairę ranką, sugniaužęs kumštį, o nykštį ir smilių lengvai sudūręs nagų galiukais.

— Suprantu,— tarė Pantagriuelis,— ką jis nori pasakyti. Ženklas tasai reiškia vedybas, be to, pagal pitagoriečių mokslą — skaičių trisdešimt. Tu vesi.

— Ačiū tau,— tarė Panurgas, kreipdamasis į Ožkanosį,— tu mano mielas geradary, tu mano budeli, tu mano galvažudy, tu visų galvažudžių komandieriau!

Ožkanosis tą pat kairę ranką iškėlė dar aukščiau, ištiesė visus penkis pirštus ir praskėtė juos tiek, kiek tiktai galėjo.

— Dabar,— tarė Pantagriuelis,— penkių skaičium jis dar įsakmiau mums teigia, kad tu vesi. Tu ne tik susižadėsi, susituoksi ir įžengsi moterystės luoman, bet ir su pačia gyvensi, ir ne bet kaip gyvensi. Matai, Pitagoras penketą vadino sutuoktinių skaičiumi, reiš-

kiančiu vedybas ir pavartotą moterystę, kadangi jis yra sudėtas iš trejeto, pirmojo neporinio nedaliojo skaičiaus, ir dvejeto, pirmojo porinio skaičiaus: tai tarsi vyriškis ir moteriškė, sujungti į porą. Iš tikrųjų, senovės Romoje jungtuvių dieną žibindavo penkis vaško žibintus; ir nevalia buvo žibinti daugiau, net jeigu tuokdavosi turtingiausieji, nei mažiau, net jei tuokdavosi didžiausi skurdžiai. Be to, senovės pagonys, melsdamiesi už tuos, kurie tuokiasi, šaukdavosi į penkis dievus (ar į vieną dievą, teikiantį penkeriopas malones), būtent: į Jupiterį, porų sudarinėtoją, Junoną, vestuvių globėją, Venerą gražuolę, Pitoną, įkalbos ir gražbylystės deivę, ir Dianą, kad pagelbėtų gimdymo kančiose.

— O,— sušuko Panurgas,— vyras iš to Ožkanosio! Aš jam dovanosiu palivarką prie Sinė ir vėjinį malūną Mirbalė.

Paskui kurčnebylys nusičiaudėjo taip smarkiai, kad jam visas kūnas susipurtė, ir pasigręžė į kairę.

— Po šimts kelmų,— tarė Pantagriuelis,— kas gi čia? Blogas ženklas. Jis reiškia, kad tavo santuoka bus nevykusi ir nelaiminga. Čiaudulys pagal Terpsiono[123] mokslą yra sokratinis demonas; jeigu jis trenkia į dešinę, tai reiškia, kad drąsiai, nesvyruodamas gali žengti keliu, kurį pasirinkai, gali dirbti, ką ketini, nes ir pradžia, ir eiga, ir pasekmės — viskas klosis gerai, o jeigu į kairę — tai priešingai.

— Jūs,— tarė Panurgas,— viską išverčiate į bloga ir gadinate nuotaiką nelyginant antrasis Davas[124]. Aš tuo netikiu. Ir tas senas nevėkšla Terpsionas nieko daugiau nežino kaip akis dumti.

— Šiaip ar taip,— tarė Pantagriuelis,— ir Ciceronas apie tai ką ne ką rašo *De Divinatione* antrojoje knygoje.

Tada Panurgas atsigręžė į Ožkanosį ir parodė jam tokį ženklą: išvertė akių vokus aukštyn, persuko žiaunas iš dešinės į kairę ir iškišo liežuvį iki pusės iš burnos. Paskui ištiesė kairės rankos plaštaką, tik didįjį pirštą laikydamas statmeną delnui, ir ją prisidėjo prie kelnių, daiktadėčio vietoj; dešinę ranką sugniaužė į kumštį, tik nykštį paliko atkištą ir jį, pro dešinę pažastį atsukęs užpakalin, įrėmė sau viršum sėdynės, į tą vietą, kuri arabiškai vadinasi *al chatim*[125]. Paskui staiga permainė rankas: dešine padarė tą, ką pirma kaire, ir prisidėjo ją daiktadėčio vieton, o kaire pakartojo anuos dešinės judesius ir prisidėjo iš kitos pusės prie *al chatim*. Taip jis keitė rankas devynis kartus. Po to akių vokus grąžino savo vieton, taip pat žiaunas ir liežuvį; paskui žvairom dirstelėjo į Ožkanosį, krutindamas lūpas taip, kaip krutina uždarytos beždžionės arba triušiai, kai skabo avižų želmenis.

Tada Ožkanosis iškėlė dešinę ranką aukštyn, jos nykštį iki krumplio įkišo tarp didžiojo ir bevardžio trečiųjų narių, o šiais dviem pirštais jį apgniaužė; smilių ir mažylį ištiesė. Taip sutaisytą ranką įrėmė Panurgui į bambą ir, ramstydamas ištiestuosius pirštus — smilių ir mažąjį, ėmė žengti jais kaip kojytėmis, drauge tolydžio krutindamas nykštį. Šitaip jis lipo aukštyn Panurgo pilvu, krūtine, kaklu, paskui smakru, pagaliau įkišo krutantį nykštį į burną; paskui patrynė juo nosį ir, lipdamas dar aukščiau, darė tokius judesius, lyg norėtų išbadyti akis. Panurgas supyko, mėgino trauktis, bėgti nuo nebylio. Ožkanosis betgi neatlyžo — baksnojo krutančiu nykščiu jam į akis, kaktą, kepurės kraštą. Galiausiai Panurgas ėmė rėkti:

— Dievaži, ponas kvaily, gausi mušti, jei nesiliausi. Jei dar mane erzinsi, aš tau taip dėsiu į marmuzę, kad tu pats savęs nebepažinsi.

— Jis gi kurčias,— tarė brolis Žanas.— Jis juk negirdi, ką jam sakai, baladošiau tu. Parodyk ženklais, kad jam snukį suknežinsi.

— Kokio velnio jis iš manęs nori, tas šarlatanas? — kalbėjo Panurgas.— Įmanytų man akis nykščiu išbedžioti. Dievaži, *da jurandi*[126], aš tau iškelsiu banketą ir pavaišinsiu snukine pakaitom su ausinėmis!

Ir atšlijo nuo jo, smagiai drumstelėjęs.

Nebylys, matydamas, kad Panurgas traukiasi, užbėgo už akių, sustabdė jį varu ir padarė tokį ženklą: nuleido dešinę ranką ligi kelių, ištiesė ją visu ilgiu, pirštus sugniaužė, o nykštį iškišo tarp smiliaus ir didžiojo; tada kaire ranka ėmė trinti dešinę ties alkūne iš lauko pusės, o šią lankstė lygiais tarpais per alkūnę, aukštyn žemyn, aukštyn žemyn, ir vis rodė Panurgui.

Panurgas perpykęs buvo bekeliąs kumštį trenkti nebyliui, bet iš pagarbos Pantagriueliui susilaikė.

Tada tarė Pantagriuelis:

— Jeigu jau ženklai tave pykina, tai kaip bepykins tie dalykai, kuriuos jie reiškia! Kiekvienai tiesai atliepia kita tiesa. Nebylys teigia ir pranašauja, kad tu vesi, būsi raguotas, kad ji tave muš ir tavo turtą iššvaistys.

— Kad vesiu,— tarė Panurgas,— sutinku, bet visa kita neigiu. Ir malonėkite patikėti, kad joks vyras dar nėra turėjęs tokios laimės su moterimis ir su arkliais, kokia yra lemta man.

Kaip Panurgas eina pasitarti pas vieną seną prancūzų poetą, vardu Raminagrobį

PERSKYRIMAS XXI

— Nemaniau,— tarė Pantagriuelis,— jog sutiksiu kada žmogų, kuris taip atkakliai laikytųsi kartą įsikaltos nuomonės kaip tu. Bet aš įmanyčiau kalną pajudinti, kad tik išsklaidyčiau tavo abejones. Klausyk, ką aš sumaniau. Gulbės, Apolonui pašvęsti paukščiai, gieda tik tada, kada artinasi mirtis, o ypač tos, kur gyvena Meandre, Frigijos upėje (aš tyčia tą pabrėžiu, nes Elianas ir Aleksandras Mindietis[127] rašo, kad matę daugsyk kitur gulbes mirštant, bet nė viena jų negiedojusi); taigi gulbės giesmė yra tikras ženklas, jog jai artinasi mirtis, ir nė viena gulbė nenumiršta pirma nesugiedojusi. Panašiai ir poetai, kurie taip pat yra Apolono globojami, mirčiai artėjant, tampa pranašais ir, Apolono įkvėpti, savo giesmėse skelbia būsimuosius daiktus.

Be to, esu daug sykių girdėjęs, kad kiekvienas senas žmogus, baigiąs savo dienas ir veikiai mirsiąs, gali lengvai nusakyti ateities įvykius. Prisimenu, Aristofanas vienoje komedijoje senius vadina sibilėmis:

ὁ δὲ γέρων σιβυλλιᾷ[128].

Mat panašiai kaip mes, stovėdami prieplaukos krante ir tik iš tolo matydami jūreivius bei keleivius laivuose, vien tylomis stebime juos ir uoliai meldžiamės, kad laimingai pasiektų žemę, bet kai tik priartėja į uostą, tada juos ir žodžiais, ir mostais sveikiname ir džiūgaujame, kad jie jau saugioje vietoje ir mūsų draugėje,— taip, pasak platonikų mokslo, elgiasi ir angelai, herojai bei gerieji demonai, kai mato, kad žmogui jau nebetoli mirtis, tasai tikrybės ir išganymo uostas, atilsio ir ramybės uostas, kurio nebepasiekia žemės rūpesčiai nei sielvartai: jie sveikina jį, guodžia, kalbasi su juo ir jau pradeda mokyti pranašavimo meno.

Aš čia neminėsiu pavyzdžių iš senovės, kaip prieš mirtį pranašavo Izaokas, Jokūbas, kaip Patroklas pranašavo Hektorui, Hektoras Achilui, Polimnestoras Agamemnonui ir Hekubei, kaip pranašavo Poseidonijo išgarsintas rodietis, kaip indas Kalanas išpranašavo mirtį Alek-

sandrui Didžiajam, Orodas Mezencijui ir taip toliau,— aš tik noriu tau priminti mokytą ir narsų riterį Gijomą diu Belė[129], buvusį Lanžė senjorą, kuris mirė ant Tararo kalno sausio 10 dieną kritiškaisiais savo amžiaus metais, o pagal mūsų skaičiavimą 1543 Romos kalendoriaus metais. Pastarąsias tris ar keturias valandas prieš mirtį jis kalbėjo guviais žodžiais, turėjo blaivų ir šviesų protą ir pranašavo mums tai, ką iš dalies jau matome įvykus, o iš dalies laukiame įvykstant, nors anuomet tos pranašystės atrodė mums gerokai keistos ir nepaprastos, kadangi nebuvo jokių ženklų, kurie rodytų, kad jo žodžiai gali išsipildyti.

Čia, netoli Vilomero, gyvena vienas toksai senis, poetas, pavarde Raminagrobis[130], kuris, našlys palikęs, vedė garsiąją Šlavėdrą, o toji jam pagimdė gražuolę Bazošą. Girdėjau, kad jis jau visiškai savo dienų gale. Drožk tu pas jį ir klausyk, ką jis pagiedos. Galimas daiktas, kad iš jo išgirsi, ko nori, kad Apolonas jo lūpomis išsklaidys tavo abejones.

— Kodėl ne,— atsakė Panurgas.— Eime, Epistemonai, ir nedelskim, kad mirtis neaplenktų mūsų. O tu, broli Žanai, ar eisi?

— Kodėl ne,— tarė brolis Žanas,— mielai eisiu. Aš gi tave myliu, palaidūne tu, myliu iš visų jeknų[131].

Jie tučtuojau susirengė į kelią ir, atvykę į poeto būstą, rado gerąjį senioką jau visai prie paskutiniosios; jis buvo smagiai nusiteikęs, veidas giedras, žvilgsnis šviesus. Panurgas pasisveikinęs užmovė jam ant kairės rankos bevardžio piršto auksinį žiedą su didele, brangia Rytų safyro akimi, paskui, sekdamas Sokratu, įteikė gražų baltą gaidį[132], kuris nieko nelaukęs pasistojo ant poeto lovos, iškėlė galvą, smagiai pasiplasteno ir užgiedojo didžiu balsu. Po to Panurgas kuo mandagiausiai paprašė poetą išdėstyti savo nuomonę dėl abejonių, kurias jam kelia sumanymas vesti.

Seniokas liepė paduoti rašalo, popieriaus ir plunksną. Viską jam atnešė tučtuojau. Tada jis parašė taip:

Vesk moterį, neveski jos.
Vedi — elgiesi tu dorai.
Jei nevedi — vis vien gerai,
Dėl to neliksi be galvos.

Šuoliuok smagiai, žingsniuok vos vos.
Slapstykis, veiki atvirai.
Nevalgyk, prisiryk mėsos.
Vesk moterį, neveski jos.

Tuoj suardyk, ką padarei.
Vėl padaryk, ką suardei.
Linkėk jai laimės, geisk bėdos.
Vesk moterį, neveski jos.

Padavė šias eiles į rankas ir tarė:

— Eikite, vaikai, tesaugo jus viešpats dievas, dangiškasis tėvas, ir daugiau nei šituo, nei jokiais kitais reikalais nebekvaršinkit man galvos. Nūnai, šią paskutinę gegužio ir savo amžiaus dieną, aš baisiai pavargau ir nusigalavau, kol išvariau iš namų visą gaują bjaurių, šlykščių, dvokių bestijų[133], juodų, keršų, rudų, baltų, pilkų, margų, jos nenorėjo duoti man ramiai numirti, man iš pasalų gėlė, kaip harpijos draskė, kaip bimbalai bimbė, paraliai žino iš kur ir imdamos tą įkyrumo begalybę, ir trukdė jos man saldžias godas, į kurias buvau pasinėręs, apmąstydamas, regėdamas, liesdamas ir jau ragaudamas tą gėrį ir palaimą, kurią viešpats dievas surengė savo ištikimiesiems bei išrinktiesiems aname gyvenime ir amžinybėje. Jūs neikite jų pėdomis, nebūkite į juos panašūs,— nebevarginkite manęs ir malonėkite duoti man ramybę.

Kaip Panurgas gina elgetaujančiųjų brolių ordiną

PERSKYRIMAS XXII

Kai jie išėjo iš Raminagrobio trobos, Panurgas, neva didžiai persigandęs, kalbėjo:

— Žinot, jis tikriausiai eretikas, dievaži, eretikas! Suk mane velniai, jei tai ne teisybė! Jis gi koneveikia geruosius tėvus vienuolius, elgetaujančius pranciškonus ir dominikonus, o juk jie — tai du krikščionių pasaulio pusrutuliai ir per jų girognomoninę cirkumbilivaginaciją, kaip per dvi celivagiškas filopendules, visas Romos bažnyčios antonomatinis matagrabulizmas, jeigu pasijunta pakugždintas kokių klaidos ar erezijos blėnių, homocentrikališkai sujuda[134]. Ir kuo, po šimts velnių, galėjo jam užkliūti tie vargšai kapucinai ir minimitai? Argi jie, vargšeliai, dar nepakankamai ujami? Argi jie dar nepakankamai susmilkę ir sudvisę skurdu ir nedalia, tie vargšai davatkautojai,

tie Ichtiofagijos[135] išperos? Broli Žanai, kaip tau atrodo: ar jis gali būti išganytas? Dievaž, tasai žaltys prakeiktas nubrazdės į pačią velnių tirštėlynę. Koneveikti tuos gerus ir narsingus bažnyčios ramsčius? Ar tai jis daro iš poetinio įkarščio? Ne, ne, aš negaliu tverti — tai niekingiausia nuodėmė prieš dievą, tai piktžodžiavimas prieš religiją. Aš baisiai pasipiktinęs.

— O man nusispjaut,— tarė brolis Žanas.— Jie gi ant visų žmonių šunis karia; jei žmonės ant jų kokį šunį pakars, tai man nei šilta, nei šalta. Pažiūrėkim verčiau, ką jis parašė.

Panurgas atidžiai perskaitė senioko raštą, paskui tarė:

— Kliedi, girtuoklėlis. Bet jam atleistina. Manau, kad jis jau suvis prie galo, jau jam epitafiją reikėtų rašyti. O iš jo atsakymo aš tiek pat sužinojau, kiek ir pernai žinojau. Klausyk, Epistemone, tu drūtas pone, ar tau neatrodo, kad tie jo atsakymai labai jau gudrūs? Dievaži, juk tai sofistas, visom keturiom kaustytas ir velnių priėdęs. Galiu kirsti lažybų, kad jis — mauras perkrikštas. Pasiustum, kaip jis saugosi, kad negalėtum pačiupti nė už vieno žodžio! Jis atsakinėja tik priešpriešomis. Jis negali nepasakyti tiesos, nes bent viena priešpriešos pusė visada bus teisinga. Koks sukčius! Šventas Jokūbai Bresiuiriški, nejau išties tokių esama?

Epistemonas tarė:

— Ir Teiresijas, didysis pranašautojas, taip darė; imdamas pranašauti, jis klausėjus atvirai įspėdavo: „Ką jums pasakysiu, arba įvyks, arba neįvyks". Gudrūs ateities spėjikai pratę visada taip kalbėti.

— Užtat Junona,— tarė Panurgas,— jam akis išbadė.

— Na taip,— tarė Epistemonas,— iš apmaudo, kam jis geriau už ją atsakė į Jupiterio klausimą[136].

— Tačiau koks gi kipšas apsėdo tą maestrą Raminagrobį,— kalbėjo Panurgas,— kad jis šitaip, be priežasties, be pamato, be progos koneveikia vargšus tėvelius dominikonus, pranciškonus ir minimitus? Aš tuo didžiai pasipiktinęs, tikėkite manimi, ir negaliu tylėti. Jis labai sunkiai nusidėjo. Jo vėlė nubrazdės į pragarą, į pačią velnių makalynę.

— Nesuprantu tavęs,— tarė Epistemonas.— Ir netgi didžiai piktinuos, kad taip adverniškai aiškini to puikaus poeto posakį apie juodas, rudas ir kitokias bestijas — sakai, kad jis tuos žodžius taikęs elgetaujantiems broliams.

Mano nuomone, jis neturėjo galvoje tokios sofistiškos ir fantastiškos alegorijos. Jis kalbėjo visiškai tiesiogine prasme apie blusas, blakes, erkes, muses, uodus ir visus kitokius šios rūšies gyvius, o tų juk vieni

juodi, kiti rudi, dar kiti pilki, o dar kiti dvyli ar kerši; visi jie įkyrūs, visi bjaurūs, visi tironizuoja ne tik ligonį, bet ir sveiką, ir stiprų žmogų. Gal jis turi askaridžių, kaspinuočių, kitokių kirminų. Gal jam rankos ar kojos sukandžiotos poodinių kirmėlių, kurias arabai vadina *meden*, kurių pilna Egipte ir kituose kraštuose prie Eritrėjos jūros[137].

Negerai, kad tu kitaip išverti jo žodžius. Taip tu šmeiži gerą poetą, o minėtiems broliams vienuoliams darai skriaudą, kad kaltini juos tokiomis nedorybėmis. Kai kalbi apie savo artimą, reikia visada viską į gerąją pusę versti.

— Taigi, taigi,— tarė Panurgas,— mokyk mane, kaip pažinti musę piene! Jis gi eretikas, kaip dievą myliu! Ir ne bet koks, o užkietėjęs eretikas, kitus užkrečiantis, toks eretikas, kurį reikia sudeginti, kaip aną gražų laikrodį[138]. Jo vėlę nusiveš velniai su trisdešimčia tūkstančių vežėčių, ir žinai kur? Ogi tiesiai, mano mielas, po kiaurąja Prozerpinos sėdyne, tiesiai į tą pragaro išvietę, kur ji tuština savo vėdarą, kai pasidaro klizmą, kairėje pusėje nuo didžiojo katilo, per tris sieksnius nuo Liuciferio nagų, į pačią tą skylę, pro kurią lenda į juodą Demiurgono[139] kamarą. Fe, šlykštynė!

Kaip Panurgas svarsto, ar grįžti pas Raminagrobį, ar nebegrįžti

PERSKYRIMAS XXIII

— Grįžkim pas Raminagrobį,— kalbėjo toliau Panurgas,— pagraudensim jį dėl sielos išganymo. Grįžkim, išties, grįžkim, dėl dievo. Padarysim gerą darbą: jeigu jis praras kūną ir gyvybę, tai kad bent sielos nepragaišintų.

Mes prikalbinsim jį gailėtis savo nuodėmės, atsiprašyti minėtųjų vienuolių, tokių gerų tėvelių, ir čia esančių, ir nesančių (visa tai surašysim, idant, kai užmerks akis, neapšauktų jo eretiku, pražudžiusiu savo sielą, kaip padarė kapišonai su Orleano teisėjo žmona[140]), ir atsiteisti už nuoskaudą — užrašyti geriesiems visų šios provincijos vienuolynų tėveliams daug pavilgos, daug mišių, daug egzekvijų ir metinių atminimų. Ir patvarkyti taip, kad kas metai jo mirties dieną visi

vienuoliai gautų penkiagubą mitalo porciją, o didžiulis butelis, pilnas geriausio vyno, eiliotų ratais apie stalus, apsėstus brolių ir broliukų, kunigų ir klierikų, naujokų ir įvilktųjų. Tik šitaip jis galės pelnyti dievo atleidimą.

Ėhė, bet aš nusišnekėjau, nuvažiavau į lankas. Gi mane patį velnias griebs, jei aš ten eisiu! Kaip mane gyvą matai, juk to senio kambarys dabar jau pilnas velnių. Jau girdžiu, kaip jie ten jodosi ir velniškai riejasi, kuriam į dantis paklius Raminagrobio dūšia ir kuriam pirmam pavyks ją dar šiltutę nunešti ponui Liuciferiui. Nelįskim tenai. Neisiu aš pas jį. Tegu velniai mane pagriebia, jei aš ten eisiu. O ką gali žinoti — gal jie, neva suklydę, vietoj Raminagrobio pačiups vargšą Panurgą, išvaduotą nuo skolų! Juk kiek sykių jie vos manęs nenusinešė, dar kol skolose skendėjau! Nelįskim tenai. Neisiu aš pas jį. Kaip dievą myliu, aš mirštu iš pasiutusios baimės. Atsidurti tarp velnių, išalkusių, nagus pasigalandusių, dūšios tykančių velnių?! Nelįskim tenai. Galiu lažintis, kad dėl tos pačios baimės nedalyvaus jo laidotuvėse nė vienas dominikonas, nei pranciškonas, nei karmelitas, nei minimitas, nei kapucinas, nei teatinas. Ir protingai padarys. Jis gi nieko neužrašė jiems savo testamente. Tegu velniai mane griebia, jei aš ten eisiu! Jeigu jis pasmerktas kančioms, tai buvo ir už ką. Kam koneveikė geruosius tėvelius vienuolius? Kam varė juos lauk iš savo trobos tokią valandą, kada visų labiausiai privalėjo jų pagalbos, jų dievobaimingų maldų, jų šventų pagraudenimų? Kam neužrašė jiems testamente bent trupinio, bent kąsnelio, kad bent kuo galėtų skilvį pradžiuginti,— juk tie vargšeliai nieko daugiau šiame pasauly neturi kaip vien savo gyvastį? Tegu eina pas jį kas nori. O mane tegu velnias griebia, jei aš ten eisiu. Jei tenai pasirodyčiau, velnias bematant mane nujotų. Špygą! Nelįskim tenai.

Broli Žanai, ar tu norėtum, kad trisdešimt tūkstančių vežimų velnių dabar tave į pragarą vežtų? Tai padaryk tris darbus. Pirmiausia — atiduok man savo piniginę. Mat kryželis[141] visus kerus nieku verčia. Jei ne, tau gali atsitikti taip kaip tam Kudrė mokesčių rinkėjui Žanui Dodenui prie Vedo brastos, kai lieptą kareiviai nuardė. Tasai gudragalvis, sutikęs ant kranto vieną Mirbo observancijos pranciškoną, brolį Adamą Kuskualį, prižadėjo pasiūdinti jam habitą, jeigu pernešiąs ant kukurių jį per upę. Mat tasai pranciškonas buvo stambus bernas. Susitarė. Brolis Adamas pasikaišė jupą ligi dzingolų, užsitupdė ant kukurių tą Dodeną ir žengia nelyginant šventas Kristupas[142]. Taip neša jį linksmas, kaip Enėjas kad nešė savo tėvą Anchisą iš degančios

Trojos, ir traukia gražią giesmę *Ave maria stella*[143]. Kai įsibrido į gilumą brastos, ties malūno ratu, brolis pranciškonas ir klausia mokesčių rinkėją: ar neturįs su savim pinigų? Dodenas atsako turįs pilną kapšą ir už pernešimą tikrai pasiūdinsiąs habitą.

— Kaip? — sušuko brolis Adamas.— Taigi tu gerai žinai, kad mūsų regulos nuostatai griežčiausiai draudžia mums nešiotis pinigus. Tu iš tiesų nelemtas žmogus, kad per tavo kaltę aš padariau šitokią nuodėmę. Ko gi nepalikai savo kapšo pas malūnininką? Už tai dabar būtinai reikia tave nubausti. O jei kada nutversiu tave savo vienuolyne, Mirbo, tai gausi į kailį nuo *Miserere* iki *vitulos*[144].

Staiga nužargdė jį nuo savo sprando ir pūkš stačia galva į vandenį.

Šitas pavyzdys, mielas mano broli Žanai, tebūna tau įspėjimas: jei nori, kad velniai tave neštų kuo patogiau ir tau nešamam būtų kuo smagiau, atiduok man savo piniginę, idant nė vieno kryžiuko neturėtum prie savęs. Čiagi pavojus akivaizdus: jei turėsi pinigų su kryžiuku, tai velniai nublokš tave iš aukšto ant kokios uolos, kaip ereliai bloškia vėžlį, kai nori sudaužyti jo kiautą (pavyzdys — Eschilo plikės likimas[145]); ir tau skaudės, mano mielas, o man labai tavęs gailės; arba jei numes tave į kokią jūrą, toli toli kur nors, ir bus tau kaip Ikarui. Ir ta jūra bus paskui vadinama Krušilos jūra.

Antras dalykas: pasirūpink, kad nebeturėtum skolų, nes velniai labai mėgsta tuos, kas skolas moka. Aš tą puikiai žinau iš savęs: dabar šitie rupūžgalviai aplink mane pilvu šliaužioja ir nesižino, kaip bepataikauti, o kol skolose paskendęs buvau, tai nė į tą pusę nežiūrėjo. Prasiskolinusio žmogaus dūšia yra sugurusi, išsaususi, ir velniams iš jos nė kokio skanumo.

Ir trečia: tu su savo habitu ir katino kailiais pamuštu kapišonu nueik dar sykį pas tą Raminagrobį. Ir jei tavęs tokio nepagriebs trisdešimt tūkstančių pulkų velnių, tai aš apmoku geras išgertuves su užkandžiu. O jei dėl drąsos norėtum keliabendrio, tai į mano pusę nesidairyk, ne, brolau, įspėju iš anksto. Nelįsiu aš tenai. Neisiu pas jį. Tegu velniai mane griebia, jei aš ten eisiu!

— Nė už ką man būtų,— atrėmė brolis Žanas,— su jais susitikti, jei rankoj turėčiau savo kardą.

— Gerai,— tarė Panurgas,— tu prie reikalo eini iš teisingos pusės ir kalbi kaip mokslinčius, giliai išmanantis dalyką. Anuo metu, kai aš studijavau Toledo mokykloje[146], velniologijos fakulteto rektorius Pikatris[147], tėvas ir mokytojas iš velnio malonės, sakydavo mums, kad velniai kardo žvilgesio bijo taip pat kaip saulės spindulio,— tokia esan-

ti jų prigimtis. Išties, juk Heraklis, kai nužengė į pragarą pas velnius, apsigaubęs liūto kailiu ir su kuoka rankoje, neįvarė jiems tiek baimės kiek Enėjas, paskiau apsilankęs pas juos su blizgančiais šarvais ir ginkluotas plačiu kardu, gerai nušveistu ir išgaląstu pagal Kumų sibilės nurodymą. Galbūt dėl tos pat priežasties Žanas Žakas Trivolsas[148], mirdamas Šartre, liepė paduoti kardą; jis taip pat mirė su nuogu kardu rankoje, mosuodamas juo aplink lovą kaip narsus ir karingas riteris ir tais mosavimais vydamas šalin visus velnius, jau tykančius jo mirties kelyje. Jei klausi masoretų ir kabalistų, kodėl velniai negali įsigauti į žemės rojų, išgirsi tik vieną atsakymą: todėl, kad rojaus vartus saugo kerubinas su ugnies kalaviju rankose. Nors, samprotaudamas pagal teisingą Toledo velniologijos mokslą, aš pripažįstu, kad velnio iš tiesų negalima nukirsti, tačiau, remdamasis minėtosios velniologijos pagrindais, tvirtinu, kad kardu galima pažeisti velnio vientisybę, panašiai kaip esti tada, kai tu kardu kerti per liepsnojančią ugnį arba tirštų, tamsių dūmų tumulą. Velnias, pajutęs tokį savo vientisybės pažeidimą, velniškai rėkia, nes jam velnioniškai skauda.

Kai matai dviejų kariuomenių susirėmimą, tai nejau tu, baladošiau, manai, jog toksai baisus ir didelis triukšmas kyla iš to, kad rėkia žmonės, džeržga šarvai, žlega arklių šarvuotė, trankosi buožės, pyška ragotinės, lūžta ietys, klykia sužeistieji, trenkia būgnai ir trimitai, žvengia arkliai, griaudžia muškietos ir patrankos? Yra šiek tiek triukšmo ir nuo to, negali sakyti. Tačiau pats baisumas, pats triukšmo didumas darosi iš velnių raudų ir kauksmų — mat jie kautynių maišatyje tyko vargšų sužeistųjų sielų ir belandydami gauna patys netyčia kardo paragauti, o tada neapčiuopiama, neregima jų substancija kenčia vientisybės pažeidimus, panašiai kaip virtuvės berniūkščiai, tykodami nužagti lašinių nuo iešmo, gauna su pagaliu per nagus nuo senio meistro virėjo ir paskui rėkia, staugia kaip velniai. Marsas, kurį Diomedas sužeidė prie Trojos, pasak Homero, rėkė balsiau ir baisiau negu dešimt tūkstančių vyrų. Bet ką gi? Mes kalbam apie žvilgančius šarvus ir blizgančius kalavijus, bet tavo kardas juk kas kita, nes jis, per ilga nevartojamas, nė kilnot nekilnojamas, tikriausiai surūdijo labiau negu seniai nerakinėjama spyna. Užtai tau lieka viena iš dveja: arba tu jį nušveisk, kad blizgėtų, arba, jei palieki rūdyti toliau, nedrįsk eiti į Raminagrobio namus. Dėl manęs, tai aš pas jį kojos nekelsiu. Tegu velniai mane griebia, jei aš ten eisiu!

Kaip Panurgas kreipiasi patarimo į Epistemoną

PERSKYRIMAS XXIV

Taip jie išvyko iš Vilomero ir grįžo pas Pantagriuelį. Kelyje Panurgas kreipėsi į Epistemoną ir tarė jam:

— Klausyk, tu mano mielas, drauguži tu mano senasai! Tu gi matai, kaip aš nesugebu apsispręsti. O tu taip daug visko žinai, tai gal galėtum ir man padėti?

Epistemonas, ėmęs žodį, išdėjo Panurgui, kad visi žmonės jau ko be pilvų nepaliko besijuokdami iš jo persirengimo ir patarė jam paimti truputį čemerio (kad išvarytų iš organizmo žalingus skysčius) ir grįžti prie įprastinių drabužių.

O Panurgas kalbėjo:

— Epistemonai, drauguži, mane pagavo šišas vesti. Tik aš bijau, kad paskui netektų būti raguotam ir nelaimingam. Todėl padariau apžadus šventam Pranciškui Jaunesniajam, į kurį su didžiu pamaldumu šaukiasi visos Plesi le Tūro moterys (nesgi jis yra pirmasis Gerų vyrų ordino steigėjas[149], o tokie, suprantama, moterims labai pageidautini), nešioti akinius prie kepurės ir nenešioti daiktadėčio prie kelnių tol, kol nebūsiu tvirtai apsisprendęs, ar vesti, ar nevesti.

— Na ir apžadai gi tavo,— tarė Epistemonas,— iš tikrųjų. Aš tik stebiuosi, kaip per tiek laiko tu negrįžti į protą ir nenusikratai to nežmoniško kvaitulio. Tavo žodžiai man primena ilgaplaukius arigvus, kurie, pralaimėję mūšį su lakedemoniečiais dėl Tirėjos, davė apžadą tol nenešioti plaukų ant galvos, kol nebus atgavę ir garbės, ir žemės; primena taip pat ispaną Migelį de Orisą, kuris buvo padaręs juokingą apžadą nešioti ant vienos blauzdos tik dalį šarvo[150].

Ir aš nežinau, katras labiau vertas ir nusipelnęs nešioti žalią ir geltoną kepurę su kiškio ausimis[151] — ar tas šlovingasis kariauninkas, ar Angeranas[152], surašęs apie jį ištęstą, perkrautą ir nuobodų pasakojimą, niekais verčiantį visą istorijų rašymo meną ir būdą, kurio mus yra mokęs Samosato filosofas[153]. Mat, skaitant tą nuobodų driekalą, darosi įspūdis, kad čia esama tik pradžios ar įžangos į kokio didelio karo ar žymaus karalysčių sukrėtimo istoriją, o kai baigi skaityti, tai nusišaipai iš to kvaištelėjusio kariauninko ir iš anglo, kuris jį dvikovon šaukė, ir iš paties Angerano, jų kronikieriaus, atsipykusio labiau nei garstyčių

puodas. Panašiai kaip šaipaisi iš Horacijaus kalno, kuris baisingai aimanavo ir rėkė tarsi gimdanti moteris, o kai į tą riksmą ir aimanas subėgo kaimynai, tikėdamiesi, kad kalnas pagimdys ką nepaprastą ar didingą, jis tepagimdė mažytę peliukę.

— O aš,— tarė Panurgas,— vis tiek nepasiduodu. Tegu juokiasi puodas, kad katilas juodas. Savo apžado aš nelaužysiu. Tad štai, daug jau nutekėjo vandens, kai mudu prisiekėme vienas kitam ištikimybę ir draugystę Jupiterio, draugystės globėjo, vardu. Užtat pasakyk man dabar savo nuomonę: ar man vesti, ar nevesti?

— Iš tiesų opus klausimas,— kalbėjo Epistemonas.— Nesijaučiu ganėtinai pasiruošęs jį spręsti. Ir jei kada senio Hipokrato žodžiai „sunkus sprendimas" buvo teisingai vartojami medicinos mene, tai šiuo atveju juos pavartoti būtų visų teisingiausia. Turiu, tiesa, galvoje ką ne ką, kuo būtų galima mėginti išpainioti tavo abejonių painiavą, tačiau mane tai dar ne visiškai patenkina.

Kai kurie platonikai sako: kas gali regėti savo genijų, tas gali sužinoti ir savąjį likimą. Aš jų mokslo dorai nesuprantu, nepatarčiau nė tau į jų šalininkus kreiptis; daug kas ten netikra. Aš tuo įsitikinau patyręs, kaip buvo vienam bajorui, moksliam ir smalsiam vyrui iš Estangūros šalies[154]. Tai viena.

O antra — štai kas. Jei dabar dar tebeveiktų orakulai, kaip antai: Jupiterio Amone, Apolono Lebadijoj, Delfuose, Dele, Kyre, Patare, Tegyre, Prenestėje, Likijoje, Kolofone, prie Kastalijos šaltinio, netoli Antiochijos Sirijoje, prie Branchidų, Bakcho Dodonoje, Merkurijaus Faruose prie Patraso, Apio Egipte, Serapio Kanobe, Fauno Melanijoje ir Albunėjoje prie Tivolio, Teiresijo Orchomenėje, Mopso Kilikijoje, Orfėjo Lesbe, Trofonijo Leukadėje, tai aš galbūt patarčiau (o gal ir nepatarčiau) eiti tenai ir pasiklausti, ką jie pasakytų apie tavo sumanymą.

Bet juk tu žinai, kad visi jie pasidarė nebylesni kaip žuvys, kai atėjo karalius išganytojas, sulig kurio pasirodymu visi orakulai ir visos pranašystės gavo galą, panašiai kaip skaisčiai saulei patekėjus kad išnyksta visi vaiduokliai, vampyrai, lemūrai, vilktakiai, žaltvykslės ir patamsių dvasios. Kita vertus, net jeigu jie tebebūtų, nepatarčiau tau pernelyg lengvai tikėti jų atsakymais. Per daug žmonių jie yra suklaidinę.

Dar prisimenu, kad Agripina prikaišiojo gražuolei Lolijai, kam ji klausė Apolono Klariečio orakulą, ar ištekėsianti už imperatoriaus

Klaudijaus; už tai Lolija buvo pirma ištremta, paskui gėdingu būdu nužudyta.

— O mes,— tarė Panurgas,— padarysim geriau. Netoli Sen Malo uosto yra Ogigijų salos[155]; pasiprašykim karaliaus leidimo ir nuplaukim tenai. Esu skaitęs gerų senovės rašytojų veikaluose, kad vienoje iš tų keturių salų, būtent toje, kur labiausiai į vakarus, gyvena daugybė ateities spėjikų, būrikų ir pranašautojų; ten, sako, tebėra ir Saturnas, surakintas aukso grandinėmis, laikomas aukso uoloje, penimas dieviškąja ambrozija ir nektaru, kurių jam kas dieną gausiai iš dangaus pristato kažkokie paukščiai (ar tik nebus tie patys varnai, kurie dykumoje penėjo šventą Paulių, pirmąjį atsiskyrėlį); jis tada aiškiai pasako kiekvienam, kas tiktai žinoti nori, jo likimą, jo dalią ir kas jo ateityje laukia. Nes ką tik parkos spėja suverpti, ką tik Jupiteris spėja sugalvoti bei nuspręsti — viską tas tėvulis miegodamas sužino per sapną. Mums gerokai sumažėtų vargo, jei pasiklausytume, ką jis sakys apie tą keblų mano reikalą.

— Čia jau visiškai niekų kalba,— tarė Epistemonas,— labai jau pasakiška pasaka. Aš nevažiuosiu tenai.

Kaip Panurgas klausia, ką patars Her Tripa

PERSKYRIMAS XXV

— Klausyk,— kalbėjo Epistemonas toliau,— jei tu manimi pasitiki, tai šit ką turėtumei padaryti, kol grįšim pas savo karalių. Šičia, netoli Pušaro salos, gyvena Her Tripa[156]. Turbūt žinai, kad jis, pasigaudamas astrologijos, geomantijos, chiromantijos, metopomantijos ir kitų panašaus raugo išmonių, pasako žmonėms visą ateitį; pasitarkim su juo dėl tavo reikalo.

— Apie tai,— atsakė Panurgas,— aš nieko nežinau. Žinau tik tai, kad kai jis vieną dieną porino didžiajam karaliui apie dangų ir antprigimtinę būtį, rūmų liokajai laiptuose ir tarpduriuose glamžė kiek norėdami gana gražią jo pačią. O jisai, nors be akinių kiaurai mato visa, kas dedasi eteryje ir žemėje, moka pakalbėti apie visa, kas buvo ir kas yra, gali nusakyti visą ateitį, nematė, kaip jo žmona draikiojasi, ir

niekad apie tai nieko nesužinojo. Gerai, eime pas jį, jeigu tu nori. Ką tik žmogus sužinai — vis į naudą.

Rytojaus dieną jie atvyko pas Her Tripą. Panurgas dovanojo jam vilkenų kailinius, didelį dviašmenį kalaviją, auksuotą, su aksomine makštimi, ir penkiasdešimt auksinių; po to atvirai įsišnekėjo apie savo reikalą.

Her Tripa, įsižiūrėjęs jam į veidą, iškart pasakė:

— Tavo metoposkopija[157] ir fizionomija rodo, kad tu būsi raguotis, ir ne bet koks: tavimi visi piktinsis, iš tavęs visi juoksis.

Paskui, ištyrinėjęs dešinį Panurgo delną, tarė:

— Ta bjauri linija, einanti va čia per Jupiterio kalvą, būna tiktai raguočių delne.

Paskui savo rašikliu sužymėjo daugelį taškų, sujungė juos geomantijos metodu ir tarė:

— Teisingiausia tiesa ir tikriausias dalykas, kad tu būsi raguotis, ir tučtuojau, kai tik vesi.

Po to paklausė, koks buvo horoskopas, kai Panurgas gimė. Panurgas pasakė. Tada jis greit nustatė atitinkamą dangaus skliauto ertmę su visais skyriais ir, stebėdamas jų padėtį bei tarpusavio santykius iš trijų plotmių, atsiduso giliai ir tarė:

— Pasakiau tau aiškiai iš karto, kad tu būsi raguotis; tai neišvengiama tavo dalia; čia turiu dar naują įrodymą ir sakau tau tvirtai, kad būsi raguotis. Negana to: tavo pati tave muš ir tavo turtą išvogs. Mat septintoje dangaus ertmėje matau tik piktus aspektus: čia kaip tyčia susitelkę visi raguotieji ženklai — Avinas, Jautis, Ožragis ir kiti. Ketvirtoje matau Jupiterio delčią ir ketvirtainišką Saturno aspektą, lydimą Merkurijaus. Tu gausi blogąją ligą, mielas žmogau.

Panurgas atšovė:

— Kad tave grįžtamasis drugys nukratytų, senas kvaily, mulki nematytas su šlykščia marmuze! Kada visi raguočiai susirikiuos, tu galėsi jų vėliavą nešti. Bet iš kur man šita erkė tarpupiršty?

Tai sakydamas, ištiesė į Her Tripą du pirmuosius pirštus it ragus, o kitus sugniaužė į kumštį. Po to tarė Epistemonui:

— Štai tau prieš akis tikras Marcialio Olas[158], visą proto veiklą paskyręs svetimoms bėdoms ir nelaimėms knaisioti bei šnipinėti, kai tuo tarpu jo paties žmona duoda garo apsisukdama. Nors jis didesnis vargšas už Irą[159], bet žiūrėk tiktai, koks išdidus, koks įžūlus. Jis nepakenčiamas kaip pulkas velnių, vienu žodžiu — tai πτωχαλαζών[160], kaip teisingai tokius šunkaras ir nenaudas vadindavo senovėje.

Einam sau, palikim tą glušą, tą iškvėšėlį, tą pasiutėlį, tegu vienas duodasi čionai su savo draugais velniais. Nors, kita vertus, sunku patikėti, kad velniai tarnautų tokiam pusgalviui. Jis nežino netgi paties pirmutinio filosofijos dėsnio, būtent: *Pažink pats save*, ir, girdamasis, kad mato krislą kito akyje, nemato dideliausio rąsto, kuris jam pačiam baigia iškrušti abi akis. Tai kaip tik toksai įkyrus smalsuolis, kokį aprašė Plutarchas. Tai antroji Lamija[161], kuri kitų namuose, pažmoniuose, tarp svetimų, buvo akylesnė už lūšį, o savo pačios namuose — aklesnė už kurmį; namie ji nematydavo nieko, nes parėjusi nusiimdavo akis kaip akinius ir pasidėdavo į kurpę, pakabintą už durų.

Jam taip kalbant, Her Tripa paėmė viržio šakelę.

— Jis nusimano, ko reikia,— tarė Epistemonas,— Nikandras viržius vadina burtų žolėmis.

Her Tripa kalbėjo:

— Gal tu nori išsamiau sužinoti tiesą per piromantiją, per aeromantiją, Aristofano išgarsintą *Debesyse*, per hidromantiją, per lekanomantiją, tokią kitados garsią Asirijoje ir išmėgintą Ermolajo Barbaro? Dubeny vandens aš tau parodysiu, kaip tavo būsimoji žmona draikiosis su dviem juodnugariais.

— Kai kiši nosį man į rukną, tai nepamiršk nusiimti akinių,— atšovė Panurgas.

O Her Tripa varė toliau:

— Gal per katoptromantiją, kurios dėka Romos imperatorius Didijus Julijonas iš anksto sužinodavo, kas jam atsitiks? Tau nereikės nė akinių. Tu veidrodyje pamatysi ją kibinantis taip aiškiai, tarsi aš tau ją rodyčiau Minervos šventyklos šaltinyje prie Patraso. Gal per koskinomantiją, kuri kitados turėjo tokią garbingą vietą romėnų apeigose? Paimsi rėtį, žirklutes ir pamatysi velnius. Gal per alfitomantiją, Teokrito aprašytą *Farmakeutrijoje*, ar per aleuromantiją, kur kviečiai maišomi su miltais? Gal per astragalomantiją? Turiu po ranka visa, ko reikia. Gal per tiromantiją? Kaip tik turiu Brejemono sūrio. Gal per giromantiją? Tu man suksi skritulius ir visi jie grius į kairę, būk tikras. Gal per sternomantiją? Tavo krūtinės ląsta tikrai prasto sudėjimo, kaip mane gyvą matai. Gal per libanomantiją? Reikia tik trupučio smilkalų. Gal per gastromantiją, kurią ilgai praktikavo Feraroje viena moteriškė, Jakoba Rododžina, pilvakalbė? Gal per kefaleonomantiją? Pagruzdinsim asilo galvą ant žarijų, kaip tai daro vokiečiai. Gal per keromantiją? Liesim išlydytą vašką į vandenį, ir pamatysi figūras — savo pačią ir jos birbintojus. Gal per kapnomantiją? Ant žarijų už-

bersim aguonų ir sezamo sėklų — o, koks puikus reginys. Gal per aksinomantiją? Parūpink tiktai kirvį ir gagato akmens, kurį mesim ant žarijų. O, kaip šauniai ją panaudojo Homeras prieš Penelopės kavalierius! Gal per onimantiją? Turiu ir aliejaus, ir vaško. Gal per tefra-mantiją? Tu pamatysi, kaip iš pelenų ore susidarys tavo pačios figūra, kokia graži bus jos poza. Gal per botanomantiją? Kaip tik turiu šalavijo lapų. Gal per sikomantiją? O, koks dieviškas menas burti iš figmedžio lapų. Gal per ichtiomantiją, kitados tokią garsią, praktikuotą Teiresijo ir Polidamanto, taip pat naudotą, be abejo, šventajame Apolono miške, Dinos griovoje, Likijos žemėje? Gal per cheromantiją? Turėtum gauti keletą kiaulių, nes reikalingos pūslės. Gal per kleromantiją? Būtų kaip trijų karalių išvakarėse, kada ieško pupos pyrage. Gal per antropomantiją, kurios griebdavosi Heliogabalas, Romos imperatorius? Gana bjauru, bet tu ištversi, kadangi tau lemta raguočiu būti. Gal per sibilinę stichomantiją? Gal per onomatomantiją? Kuo tu vardu?

— Tušiknius,— atšovė Panurgas.

— O gal per alektriomantiją? Aš čia nupiešiu dailiai ratilą ir padalinsiu jį, tau žiūrint ir matant, į dvidešimt keturias lygias dalis. Ant kiekvienos užrašysiu po vieną abėcėlės raidę; ant kiekvienos raidės padėsiu po vieną kviečio grūdą, o po to užleisiu jauną gražų gaidį, dar nepažinusį vištos. Pamatysi, guldau galvą, kad jis sules grūdus, išdėliotus ant raidžių R A G U O T I S B Ū S I, sules taip pat pranašingai kaip imperatoriaus Valento laikais: tada susirūpinęs imperatorius norėjo sužinoti savo įpėdinio vardą ir burtingas alektriomantinis gaidys nulesė raides: T E O D[162].

Arba gal norėtum paburti iš haruspicijos, iš ekstispicijos, iš paukščių skrydžio, iš pranašingųjų paukščių balsų, iš ančių lesimo?

— Iš kakaspicijos,— atkirto Panurgas.

— O gal per nekromantiją? Aš tučtuojau prikelsiu tau iš numirusių ką nors neseniai iš šio pasaulio iškeliavusį, kaip Apolonijas Tianietis kad padarė Achilui, kaip žiniuonė padarė Sauliaus akivaizdoj, ir tas prikeltasis pasakys mums viską ne prasčiau, kaip Erichtos prikeltas žmogus nusakė Pompėjui viską apie Farsalos mūšio eigą ir baigtį. O jei tu numirėlių bijai, kaip ir visi raguočiai, tai aš imsiuos tiktai skiomantijos[163].

— Eik tu po velnių, kvaily pasiutęs,— atsakė Panurgas,— drožk su albanais niurkytis, už tai gausi smailią kepurę[164]. Ko dar, po velnių, nepatari man dėtis po liežuviu smaragdo ar hienos akies akmens,

arba apsikabinėti kukučių liežuviais ir žaliųjų varlių širdimis, arba suvalgyti slibino širdį ir jeknas, kad įgyčiau galią iš gulbės giesmės bei kitų paukščių balsų atspėti savo lemtį, kaip kitados darė arabai Mesopotamijoj? Kad jį kur šimtas velnių, tokį raguotį, ragagalvį, raganių prakeiktą, žydą perkrikštą, Antikristo pakaliką! Grįžkim pas savo karalių. Esu tikras, nebus jis patenkintas, jei kada sužinos, kad mes buvom atėję į šito žiponuoto kipšo lindynę. Gailiuosi, kad čia ėjau; mielai duočiau šimtą auksinių su rože ir keturiolika su gvazdiku tam, kas, papūtęs man į kelnių dugną, atsikrenkštų gerai ir jam ūsus pateptų. Ak šėtonas, kaip man suka nosį nuo jo kiaulysčių ir velnysčių, nuo jo kerų ir raganysčių! Tegu velniai jį nubrazdina! Sakykit amen, ir einam išgerti. Man dabar viskas bus nebeskanu kokias dvi, kur ten dvi — keturias dienas!

Kaip Panurgas kreipiasi patarimo į brolį Žaną Krušilą

PERSKYRIMAS XXVI

Panurgą įsiutino Her Tripos kalbos; kai jie perėjo Juimo miestelį, jis, mikčiodamas ir pakaušį krapštydamas, kreipėsi į brolį Žaną taip:

— Praskaidrink nuotaiką bent kiek, dručki tu mano mielas. Jaučiuosi visai apdujęs nuo to suvelnėjusio kvailio šnekalų. Klausyk, tu mano šalaputri mieliausiasis[165],

š. brangiausiasis,	š. satyriškasis,
š. saldžiausiasis,	š. tragiškasis,
š. gardžiausiasis,	š. poniškasis,
š. išmintingasis,	š. kleboniškasis,
š. išganingasis,	š. cininis,
š. galingasis,	š. geležinis,
š. nuotaikingasis,	š. špižinis,
š. garsingasis,	š. auksinis,
š. reikalingasis,	š. sidabrinis,
š. ryžtingasis,	š. ąžuolinis,
š. vyriškasis,	š. klevinis,
š. lyriškasis,	š. iš juodmedžio,

š. iš raudonmedžio,
š. iš baltmedžio,
š. poliruotas,
š. dažytas,
š. spalvotas,
š. margas,
š. rainas,
š. keršas,
š. dryžas,
š. veltas,
š. siūtas,
š. austas,
š. rauktas,
š. spaustas,
š. įspraustas,
š. trokštamasis,
š. laukiamasis,
š. visokių gėrybių pilnas,
š. smarkusis,
š. veržlusis,
š. lendantis,
š. bandantis,
š. randantis,
š. galvos nenuleidžiantis,
š. spinduliuojantis,
š. šviesuliuojantis,
š. vitalinis,
š. ovalinis,
š. globalinis,
š. antikinis,
š. graikiškas,
š. lotyniškas,
š. visuos amžiuos pažįstamas,
š. darbymečiu guodžiantis,
š. laisvalaikiu džiuginantis,
š. drąsos teikiantis,
š. gero daikto nepeikiantis,
š. gerbtinas,
š. girtinas,
š. visiems priimtinas,
š. narsybės pertekęs,
š. įžūlumo nestingantis,
š. visko matęs,
š. ant iešmo keptas,
š. degutu teptas,
š. virtas ir šutintas,
š. šiltai padėtas,
š. karštai laikytas,
š. paltu apvilktas,
š. kapišonu apmautas,
š. skrybėlėtas,
š. kepurėtas,
š. pirštinėtas,
š. šarvuotas,
š. ginkluotas,
š. ietį atstatęs,
š. arbaletą įtempęs,
š. armotą užtaisęs,
š. sargyboje budintis,
š. tvirtovę saugantis,
š. nieko nebijantis,
š. budriai stovintis,
š. giedantis,
š. čiulbantis,
š. poetuojantis,
š. gramatikuojantis,
š. algebrą išmanantis,
š. amalgamą pažįstantis,
š. gyvsidabrio ragavęs,
š. vaistingasis,
š. maistingasis,
š. grūdingasis,
š. sėklingasis,
š. spermingasis,
š. aistringasis,
š. aikštingasis,
š. paradoksalus,
š. patriarchalus,

š. jovialus,
š. trivialus,
š. impulsyvus,
š. konvulsyvus,
š. aktyvus,
š. pozityvus,
š. genityvinis,
š. gerundyvinis,
š. su trajektorija,
š. visad su istorija,
š. kurtuaziškas,
š. kurioziškas,
š. virtuoziškas,
š. kūlio pasiritantis,
š. žagrę statantis,
š. velnią matantis,
š. gašlus,
š. vešlus,
š. kuplus,
š. putlus,
š. smalsus,
š. narsus,
š. garsus,
š. kresnas,
š. rukšnas,
š. vilgšnas,
š. lipšnus,
š. glusnus,
š. gluodnus,
š. kilnus,
š. užnašus,
š. pranašus,
š. prielaidus,
š. pralaidus,
š. pakilus,
š. pajėgus,
š. palankus,
š. paslankus,
š. paslaugus,
š. aptakus,
š. atlašus,
š. atkragus,
š. išnašus,
š. išlakus,
š. ištakus,
š. linksmuoli,
š. smarkuoli,
š. geruoli,
š. lepūne,
š. pagyrūne,
š. galiūne,
š. bastūne,

broli Žanai, drauguži mano, aš didžiai godoju tave ir vertinu, užtat pasilikau tave užsigardžiuoti: pasakyk man, meldžiamasis, duok teisingą patarimą — ar man vesti, ar nevesti?

Brolis Žanas pralinksmėjęs atsakė jam tokiais žodžiais:

— Ogi suk tave velniai, vesk sau į sveikatą ir skambaliuok paskui savo keimariniu skambalu. Ir, aš manau, kuo greičiausiai. Šį pat vakarą paduok užsakus, kurių galų tau belaukti? Argi nežinai, kad pasaulio galas artinasi? Šiandie jis jau per dvi varsnas ir pusę sieksnio arčiau, negu buvo vakar. Antikristas jau yra gimęs, man sakė žmonės. Teisybė, kol kas jis tik pešioja žindyvę ir savo aukles, o turtų dar nešvaisto, nes tebėra mažas. *Crescite, nos qui vivimus, multiplicamini*[166],— taip yra parašyta (žodžiai iš brevijoriaus), ir tai galioja, kol maišas grūdų moka

tik tris skatikus, o statinė vyno šešis šeštokus. Galgi tu norėtum, kad tave su pilnais dzingolais užkluptų paskutinio teismo diena, *dum venerit judicare?*[167]

— Broli Žanai, palaidūne tu rinktinis,— tarė Panurgas,— tavo protas šviesus ir giedras, ir tavo kalba su druska. Taigi juk dėl to Leandras ir meldėsi į Neptūną ir visus kitus jūrų dievus, prieš plaukdamas iš Abido Azijoje per Helespontą aplankyti savo mieliausios Heros į Sestą Europoje:

Į ten nuplaukti jūs padėkit man,
O grįžtant galite gramzdint dugnan.

Jis nenorėjo mirti su pilnomis sėklidėmis.

Ir aš nutariau, kad nuo šiol, jei maniškėje Bigoso kaštelionijoje bus mirties bausme baudžiamas koks nusikaltėlis, pirma jam turės būti duodama viena ar dvi dienos laiko išsidūkti kaip eržilui, idant jo spermos induose nebeliktų kuo nė graikiškos Υ parašyti[168]. Negalima leisti, kad tokia brangi medžiaga veltui žūtų. Ką žinai, gal jis pradės žmogų. O tada jau galės mirti nesigraudendamas, nes savo vietoj paliks kitą.

Kokių smagių patarimų brolis Žanas duoda Panurgui

PERSKYRIMAS XXVII

— Prisiekiu šventu Rigomė,— tarė brolis Žanas,— Panurgai, drauguži mano mielas, aš tau patariu vien tą, ką pats daryčiau tavo vietoje. Tu tik žiūrėk gerai ir rūpinkis, kad šaudytum tolydžio ir be pertraukos. Jei tik padarysi pertrauką, tu žuvęs, vargšeli,— bus taip, kaip būna žindyvėms: jei nustoja vaikelį žindyti, pienas dingsta. Jei tu savo spenelio nuolat nemankštinsi, dings ir jam pienas, ir jis niekam daugiau nebebus tikęs kaip vandenėliui nuleisti, o ir iš kapšiuko beliks tiktai šiaip sau makelis.

Taigi įspėju tave, drauguži. Mačiau aš savo gyvenime daug tokių, kurie nebegalėjo daryti, kada norėjo, todėl, kad nedarė, kada galėjo. Ne veltui teisininkai sako, kad nenaudojama privilegija nustoja galios. Užtat, vaikeli, prižiūrėk gerai tą savo trogloditą su visa jo šutve, kad

niekad nedykiniuotų. Neleisk jam gyventi kaip kokiam bajorui — vien iš rentų, be jokio darbo.

— Hė, hė, broli Žanai, palaidūne tu mano brangiausias,— atsakė Panurgas,— aš tikiu tavo žodžiais. Tu eini prie reikalo stačiai ir tiesiai. Be jokių įžangų ir užuolankų tu man išdulkinai visas baimes ir nerimasčius. Už tai tegu dangus tau suteikia malonę visada pilti tiesiai į taikinį! Na, jeigu tu taip sakai, tai aš vesiu, būk tikras; mano namuose visada bus gražių kambarinių, ir tu, pas mane viešėdamas, būsi jų seserijos globėju. Tai tik dėl pirmosios tavo pamokslo dalies.

— Klausyk,— tarė brolis Žanas,— ką skelbia Vareno varpai. Ar supranti, ką jie sako?

— Suprantu,— atsakė Panurgas.— Jų kalba, kad tave kiaurai, yra pranašingesnė už Jupiterio katilų dundesį Dodonėje. Klausyk: *Din dan, din dan, dangų regėsi, jei pačią turėsi, vesk greičiau, greičiau, greičiau, din dan, din dan!* Ir vesiu! Visi gaivalai mane spiria vesti. Mano žodis tvirtas kaip bronzinė siena.

O kai dėl antrojo punkto, tai tu, atrodo, šiek tiek abejoji ar net nepasitiki mano tėviškuoju pradu, tarsi stangrusis sodų dievas[169] nepalankus man būtų. Meldžiamasis, būk malonus ir patikėk, kad aš turiu jam valdžią — jis man klusnus, atidus, paslankus, pašankus visame kame ir visuomet. Pakanka tik atleisti pavadį, tikriau sakant, juosmenį, parodyti grobį ir ištarti: „Čiupk, vyruti!“

Ir net jei mano būsimoji pasirodys besanti tokia pat godi Amūro smagybių, kokia buvo Mesalina ar anglų markizė Vinčester, tu vis tiek malonėk patikėti, jog mano atsargos neišseks ir aš ją visados užganėdinsiu.

Man ne paslaptis, ką Saliamonas apie tai sakė, o jis juk buvo to dalyko meistras ir žinovas. Po jo Aristotelis rašė, kad moterų padermė esanti nepasotinama; o aš noriu parodyti, kad mano ginklas yra to paties kalibro ir niekad neužsikerta.

Tik nešnekėk man apie tokius pasakiškus eržilus kaip Heraklis, Prokulas, Cezaris ar Mahometas, kuris giriasi Korane, kad savo įtaisų jėga nenusileistų šešioms dešimtims bernų. Meluoja, nenaudėlis.

Nešnekėk man ir apie tą Indijos šmaikštuolį, išgarsintą Teofrasto, Plinijaus ir Atenėjo, kuris, kažkokios žolės užkrimtęs, galėdavo padaryti po septyniasdešimt kartų perdien ir daugiau. Netikiu. Tasai skaičius išpūstas. Netikėk, meldžiamasis, nė tu. Tikėk, mel-

džiamasis, vien tuo, kas tikra, būtent — kad mano prigimtasis padargas, šventas Itifalas, mano meistras Kotalė Albingietis, yra *prime del monde*[170].

Klausyk, tu baladošiau, ar esi kada matęs Kastro vienuolio jupą? Ji turi tokią baisią galią, kad jeigu ją atneši į kuriuos namus, vis tiek, ar viešai, ar paslapčia, tai ji visus, kas tik tuose namuose laikosi ir gyvena, tučtuojau į rujos pasiutį įvaro — gyvulius ir žmones, vyrus ir moteris, net kates ir peles. Bet aš tave užtikrinu, kad mano daiktadėtis kitados turėjo dar nepaprastesnę jėgą.

Neketinu tau dėstyti visų išgalių ir smulkmenų apie Sen Meksano atlaidus ir jomarkus, tik pasakysiu, kad kai sykį patekau tenai į balaganą, kur buvo vaidinamos viešpaties kančios, tuoj pamačiau savo daiktadėčio galią ir paslaptingas savybes: visus, tiek vaidintojus, tiek žiūrovus, apsėdo iš karto baisinga pagunda — nebeliko nė vieno angelo nei žmogaus, velnio nei velnienės, kad nenorėtų kibintis. Sufleris pametė savo tekstą; tas, kuris vaidino šventą Mykolą, nusirito iš aukštybių į sceną; velniai iššoko ir nusinešė į pragarą visas moteriškaites; net pats Liuciferis nusitraukė nuo grandinės.

O aš, kai pamačiau tokią suirutę, greit nėšinausi lauk, panašiai kaip cenzorius Katonas, kuris, matydamas, kad dėl jo sutriko vaidinimas Floros šventėje, pasišalino iš žiūrovų tarpo[171].

Kaip brolis Žanas guodžia Panurgą, kad raguočiu būti nėra taip jau baisu

PERSKYRIMAS XXVIII

— Aš suprantu tave,— kalbėjo brolis Žanas,— bet, matai, laiko dantis pagraužia viską. Nerasi tokio marmuro nei tokio porfyro, kuris niekad nesenėtų ir nedūlėtų. Kas, kad dabar tu dar tvirtas, bet praeis metai kiti, ir gausi prisipažinti, kad makelis kabo, bet nebėr jame labo. Šit, matau, plaukai jau pradeda širmuoti smilkiniuose. Barzda tavo pilkai, rudai, baltai, juodai dėmėta ir panaši į žemėlapį. Va, žiūrėk: čia štai Azija, va teka Tigras ir Eufratas; čia Afrika, čia Mėnulio kalnynas; o Nilo lieknus ar matai? O nuo

čia jau Europa; kur Telemas, ar matai? O šit kuškis, visiškai baltas, tai Hiperborėjų kalnai[172].

Šimts kelmų, drauguži, neužmiršk, jog kai sniegas ant kalno, būtent ant tavo galvos ir smakro, tai nebesti didelių kaitrų nė daiktadėčio kloniuose.

— Eik tu vištų kaustyt! — atšovė Panurgas.— Tu nieko neišmanai apie logikos dėsnius. Kai ant kalnų sniegas, tai kloniuose perkūnijos, žaibai, viesulai, audros, potvyniai — visi velniai jodosi. Nori pamatyti pats, kaip tai atrodo? Keliauk į Šveicariją, į tą vietą, kur Stebuklingasis ežeras,— keturios mylios nuo Berno į Siono pusę. Tu man prikaišioji, kad galva širmuoja, o nepagalvoji apie gamtos gyvenimą; juk ir poro galva balta, o stiebas betgi žalias, tiesus ir tvirtas.

Kas be ko, juntu jau ir pats kartais ženklų, primenančių, kad ateina senystė — žinoma, senystė nesusmukusi; tik tu niekam nesakyk, tegu ši paslaptis lieka tarp mūsų. O dalykas toks: geras vynas darosi man vis skanesnis, vis labiau patinka, o prasto imu bijoti, kaip niekad nebijodavau. Tas rodo, kad jau artėjame po kiek į saulėlydžio pusę, kad, šiaip ar taip, jau po vidudienio.

Bet tai niekis! Kompanionas tebesu toks pat šaunus kaip visada, o gal ir dar šaunesnis. Iš tos pusės aš nebijau nė velnio. Ne tas batas man koją spaudžia. Bijau štai ko: juk aš būtinai turėsiu lydėti mūsų karalių Pantagriuelį, kai jis keliaus kad ir labai toli, kad ir pas patį velnią, na, o kai aš nebūsiu namie, tai pati man ims ir pritaisys ragus. Va kur pats bjaurumas! Visi, su kuo tik aš tariausi, mane baugino ir sakė, kad taip man esą iš aukštybių lemta.

— Ne kiekvienas ragus gauna, kas panori,— tarė brolis Žanas.— Jei tu būsi raguotis, *ergo* tavo pati bus gražuolė, *ergo* ji bus tau gera; *ergo* tu turėsi daug draugų; *ergo* tu būsi išganytas. Tokia yra vienuoliška logika.

Tu negali nė benorėti ko geresnio, nusidėjėli. Tau niekad nebus taip malonu kaip tada. Tu juk nieko nepraranasi. Tavo gero tik padaugės. Ir jeigu tau taip lemta, tai argi verta šiauštis prieš likimą? Sakyk, šalaputri nuvytęs,

š. pavargęs,	š. nubalęs,
š. išsikvėpęs,	š. kabaliuojantis,
š. nulėpęs,	š. badadvėseliuojantis,
š. sušalęs,	š. šmiželiuojantis,

š. sukumpęs,
š. susirietęs,
š. susitraukęs,
š. sudžiūvęs,
š. sudilęs,
š. susmilęs,
š. suplėkęs,
š. supelijęs,
š. susiraukšlijęs,
š. nupiepęs,
š. nususęs,
š. nusmurgęs,
š. nusistekenęs,
š. nusigyvenęs,
š. nusibankrutijęs,
š. nutubulškuotas,
š. nuo kojų nupuolęs,
š. ant kelių parpuolęs,
š. pagalbos šaukiantis,
š. nemalonėn patekęs,
š. išpeiktas,
š. iškoneveiktas,
š. išsekęs,
š. vyrybės nebetekęs,
š. išvėsęs,
š. pusiau išblėsęs,
š. beveik išdvėsęs,
š. be jėgos,
š. be galios,
š. be svorio,
š. išklišęs,
š. sumizgęs,
š. sudribęs,
š. sutingęs,
š. nublankęs,
š. pamėlęs,
š. išsibergždęs,
š. išsigvaldęs,
š. išsigandęs,
š. apstulbęs,
š. nustebęs,
š. nusiminęs,
š. nuliūdęs,
š. nustalbęs,
š. išsivadėjęs,
š. iš prastos tešlos,
š. iš prastų miltų,
š. ištižęs,
š. ištįsęs,
š. iškočiotas,
š. tingus,
š. neveržlus,
š. nerangus,
š. baikštus,
š. nešmaikštus,
š. nutriušęs,
š. susmukęs,
š. susnūdęs,
š. suramstytas,
š. suadytas,
š. subadytas,
š. sudurstytas,
š. nualintas,
š. sudrapalintas,
š. išsunktas,
š. išspaustas,
š. išjuoktas,
š. išnešlovintas,
š. apkalbėtas,
š. aplenktas,
š. paniekintas,
š. išsisėmęs,
š. persieikvojęs,
š. suskurdęs,
š. išvarvėjęs,
š. nušašęs,
š. pagangrenavęs,
š. pavandeniavęs,

š. supūliavęs,
š. įplautėmis sergantis,
š. prietvaro užpultas,
š. trūkio kamuojamas,
š. mėšlungio tampomas,
š. paralyžiuotas,
š. kirmėlių suvarpytas,
š. raupsuotas,
š. randuotas,
š. suskrodinėtas,
š. plyšiuotas,
š. trepanuotas,
š. niežuotas,
š. dusulingas,
š. gyslų išvagotas,
š. dulkėm apsinešęs,
š. gyvplaukiais apžėlęs,
š. maurais apsivėlęs,
š. iš bajorų pašalintas,
š. į prasčiokus išvirtęs,
š. suvargęs,
š. murzinas,
š. rečiuotas,
š. spuoguotas,
š. karpomis apaugęs,
š. iškedentas,
š. išguldytas,
š. išromytas,
š. sugadintas,
š. subjaurintas,
š. suluošintas,
š. sutriuškintas,
š. subliuškęs,
š. sublogęs,
š. sulysęs,
š. persišviečiantis,
š. iš kailio išnertas,
š. kailiaraugiuos mirkytas,
š. marinuotas,
š. pasmirdęs,
š. iškvaišęs,
š. apglušęs,
š. sugižęs,
š. apkartęs,
š. apmiręs,
š. bekraujis,
š. nugrubęs,
š. antausių gavęs,
š. užuitas,
š. bakintas,
š. šukėtas,
š. skylėtas,
š. vamzdėtas,
š. pašvinkęs vynu,
š. pašvinkęs alum,
š. pašvinkęs mielėm,
š. neskoningas,
š. jovalingas,
š. neprasmingas,
š. bukaprotingas,
š. paraganuotas,
š. sufalsifikuotas,
š. mistifikuotas,
š. parazituojantis,
š. badgariaujantis,
š. šveplas,
š. susitraukęs,
š. susisarmatijęs,
š. nuzurdotas,
š. nusiaubtas,
š. apiperstas,
š. apdergtas,
š. apdūliuotas,
š. žemėm apipiltas,
š. užkastas,
š. užsklęstas,
š. užrakintas,
š. nuzulintas,

š. sunulintas,
š. suvarguolintas,
š. sužioplintas,
š. visų apleistas,
š. nebedarbingas,
š. nebereikalingas,

šalaputriavęs kaip velnias, Panurgai, drauguži,— jeigu jau taip lemta, tai nejau tu norėtum atgręžti atgal planetas, sujaukti visas dangaus sferas, išrodyti, jog klysta tasai protas, kuris jas visas judina, nejau tu norėtum atbukinti parkų verpstes, perdirbti jų suktuvus, suniekinti špūles, išpeikti lankčius, iškoneveikti sruogas, iškedenti jų kamuolius? Kad tave monas, šalaputri tu,— gi tu aršesnis būtum ir už milžinus! Klausyk, baladošiau, kaip tu labiau norėtum: ar pavyduliauti be priežasties, ar būti raguotas ir pats to nežinoti?

— Aš nenorėčiau nei to, nei to,— atsakė Panurgas.— Na, bet kai jau sykį sužinočiau, tai, dievaži, padaryčiau tvarką, kad tik būtų lazdų pasaulyje.

Atvirai kalbant, broli Žanai, geriausia, matyt, man bus nevesti visai. Klausyk, ką varpai sako — dabar juk mes arčiau esame: *Klin klan, klin klan, bėdą regėsi, jei pačią turėsi, būsi raguotas, nevesk, nevesk, klin klan, klin klan.*

Trauk tave devynios, aš jau niršti pradedu. Nejaugi jūs, galvos, kapišonais apmaustytos, neišgalvosit nuo to nė kokio vaisto? Nejaugi gamta taip nuskriaudė žmones, kad vedęs vyras negalėtų persigauti per šį pasaulį nepakliuvęs į raguočių stovyklos žabangas ir pinkles?

Brolis Žanas tarė:

— Aš tau patarsiu, ką daryti, kad tavo pati niekad negalėtų tau ragų pritaisyti be tavo žinios ir sutikimo.

— O, meldžiamasis, šalaputri tu mieliausias! — sušuko Panurgas.— Sakyk, sakyk, drauguži!

— Mūvėk žiedą, kurį mūvėjo Hansas Karvelas, Melindos karaliaus didysis juvelyras.

Hansas Karvelas buvo žmogus mokytas, prityręs, darbštus, padorus, galvotas, išmintingas, romus, gailestingas, pafilosofuoti mėgėjas, be to, linksmo būdo, geras sugėrovas ir juokininkas, kokių maža; jau turėjo užsiugdęs pilvuką, galva truputį kratėsi, bet šiaip už nosies vedžiojamas nesidavė. Senatvės dienose vedė teisėjo Konkordato dukterį, jauną, gražią, mudrią, mandagią, visiems patinkančią, pernelyg meilią kaimynams ir šeimynykščiams. Praeina kelios savaitės, ir šit ima jis pavyduliauti kaip tigras, ima įtarinėti, kad ji kitiems

duodanti pakasyti minkštimus. Norėdamas tam užkirsti kelią, jis pradeda jai pasakoti gražias istorijas apie pragaištį, kylančią iš svetimavimo, skaito jai dažnai *Ištikimųjų žmonų gyvatus,* sako pamokslus apie skaistybę, pats ėmęs parašo knygą, šlovinančią vedusiųjų ištikimybę ir griežtai, itin aštriai smerkiančią pasileidusių žmonų nedorybes, dovanoja jai gražų kaklo pašvaitą, visą nusagstytą Rytų safyrais. Nieko tačiau tas nepadeda — mato jis, kad jinai ir toliau, nėmaž nesivaržydama, mirkčiojasi su kaimynais, ir jo pavydas kunkuliuoja tolydžio vis smarkiau. Šit vieną naktį guli jis su ja lovoje tokios aistros kremtamas, užmiega ir sapnuoja, kad šnekasi su velniu, pasakojasi jam savo bėdas. Velnias sustiprina jo dvasią ir užmauna jam ant didžiojo piršto žiedą, sakydamas: „Duodu tau šį žiedą: kol jį turėsi ant piršto, tol tavo pati negalės kūniškai pažinti kito vyro be tavo žinios ir sutikimo".— „Dėkui tau, ponas velne,— tarė Hansas Karvelas.— Aš išsižadėsiu Mahometo, jei nusimausiu kada šį žiedą nuo piršto".

Velnias išnyko. Hansas Karvelas nubudo smagus ir žiūri — jis belaikąs pirštą toje, žinot, savo pačios vietoje.

Užmiršau tau pasakyti, kad jo pati, tai pajutusi, turstelėjo atpakaliop, lyg tardama: „Ai, čia ne tam stulgiui dėklas"; ir Hansui Karvelui pasirodė, kad kažkas nori jam tą žiedą numauti. Na, argi ne užtikrintas būdas? Sek tuo pavyzdžiu, jei manim tiki, ir žiūrėk, kad savo pačios žiedą visuomet turėtumei ant piršto.

Tuo ir baigėsi jų pokalbis ir jų kelionė.

Kaip Pantagriuelis, vaduodamas Panurgą iš keblios padėties, sušaukė pasitariman teologą, gydytoją, teisininką ir filosofą

PERSKYRIMAS XXIX

Atėję į rūmus, jie apsakė Pantagriueliui savo kelionę ir parodė jam Raminagrobio ištarmę. Pantagriuelis perskaitė ją sykį, antrą ir tarė:

— Nepasitaikė matyti atsakymo, kuris man labiau patiktų. Jis nori pasakyti, kad vedybų reikale kiekvienas turi vadovautis savo

protu ir elgtis taip, kaip jo galva jam sako. Tokios pat nuomonės ir aš visada buvau, taip sakiau ir tau iš pat pradžių, kai tik ėmei man apie tai šnekėti; bet tu, atsimenu, šaipeisi sau tylomis, nes savimeilė ir įsitikėjimas tave apakino. Tiek to, mes padarysime kitaip.

Štai kaip: visa, kas mes esame ir ką turime, sudaro trys dalykai: siela, kūnas ir turtas. Tiems trims dalykams rūpinti yra nūnai trys žmonių rūšys: teologai sielai, gydytojai kūnui, advokatai turtui. Tai aš siūlau ateinantį sekmadienį sukviesti pietų teologą, gydytoją ir advokatą. Su jais mes ir pasvarstysime tavo keblų reikalą.

— Prisiekiu šventu Piko,— tarė Panurgas,— nieko gero iš to nebus, nujaučiu. Jūs tik pažiūrėkit, koks tas pasaulis adverniškas: mes sielas pavedam globoti teologams, kurie dažniausiai yra eretikai, kūnus gydytojams, kurie patys nekenčia vaistų ir niekad jų nevartoja, turtą advokatams, kurie patys niekad nesibylinėja savo tarpe.

— Kalbi kaip dvarionis,— tarė Pantagriuelis,— bet pirmą punktą aš neigiu, kadangi svarbiausia, tiksliau — vienintelė ir visa apimanti mūsų garbiųjų teologų veikla yra darbu, žodžiu ir raštu naikinti klaidatikystes bei erezijas (kuriomis jie patys jokiu būdu neapsikrečia) ir diegti giliai į žmonių širdis tikrą ir gyvą katalikų tikėjimą.

Antrajam punktui pritariu, nes mūsų garbieji gydytojai taip labai rūpinasi profilaktika, savo sveikatos apsauga, jog jiems nėmaž nereikia vaistų nei gydymosi.

Dėl trečio sutinku, kadangi garbieji advokatai tiek turi darbo su kitų žmonių bylomis ir jų gynimu, jog jiems nebelieka nei laiko, nei energijos bylinėtis patiems. Tad ateinantį sekmadienį pasikviesime nuo teologų — tėvą Hipotadėją, nuo gydytojų — magistrą Rondibilį, nuo teisininkų — mūsų mieląjį Bridua[173].

Dar aš manau, kad mums derėtų laikytis pitagorininkų tetradės[174] ir, idant būtų pilnas skaičius, pakviesti dar mūsų brangų bičiulį filosofą Trujoganą[175], nes toksai tobulas filosofas, koks yra Trujoganas, tvirtai ir tiksliai išsprendžia kiekvieną abejonę. Karpalimai, pasirūpink, kad visi keturi būtų pas mus sekmadienį pietų.

— Tinkamesnių žmonių,— tarė Epistemonas,— manau, nesurastumėt visoj savo karalystėj. Taip sakau ne tik dėl to, kad jie kiekvienas yra neprilygstamas savo srities žinovas, kuo niekas ir neabejoja, bet ir dėl to, kad Rondibilis anksčiau nebuvo, o dabar yra vedęs; Hipotadėjas nebuvo ir nėra vedęs; Bridua buvo vedęs, bet dabar ne; Trujoganas buvo ir tebėra vedęs. Vieną žygį atliksiu

aš už Karpalimą: nueisiu ir pakviesiu Bridua (jeigu jūs nieko prieš) — jis yra mano senas pažįstamas, ir aš kaip tik turiu su juo pašnekėti, kaip einasi ir kaip sekasi jo sūnui, tauriam ir moksliam vaikinui, kuris studijuoja Tulūzoje pas mokslingąjį ir dorybingąjį Buasonė[176].

— Daryk, kaip žinai,— tarė Pantagriuelis,— ir pažiūrėk, gal aš kuo galėčiau padėti jo sūnui ir įžymiajam ponui Buasonė, kurį myliu ir didžiai vertinu kaip vieną iš stambiausių šių laikų mokslavyrių, toje srityje dirbančių. Labai mielai padarysiu visa, ką galiu.

Kaip Hipotadėjas, teologas, Panurgui teikia patarimų vedybų reikalu

PERSKYRIMAS XXX

Kitą sekmadienį, vos tik pietūs buvo gatavi, prisistatė ir pakviestieji; nesirodė tik Bridua, Fonbetono teisėjas. Kai įnešė antrąjį patiekalą, Panurgas, pagarbiai nusilenkęs, tarė:

— Ponai, apsvarstyti reikia vieną vienintelį žodį: ar man vesti, ar nevesti? Jeigu jau jūs mano galvosūkio neišspręsite, tai laikysiu jį neišsprendžiamu, tokiu kaip *Insolubilia de Alliaco*[177], nes jūs kiekvienas savo srityje esate rinktinis, jūs atrinkti ir atsijoti kaip žirniai ant sieto.

Pantagriuelis paprašė atsakyti tėvą Hipotadėją. Visi teologui pagarbiai nusilenkė, ir tas prabilo su neregėtu kuklumu:

— Mano mielas, jūs klausiate mūsų patarimo, bet reikia, kad pirma patys save pasiklaustumėte. Ar jus labai kamuoja kūno pageidimai?

— Labai,— atsakė Panurgas,— nepalaikykite už bloga, tėve.

— Anaiptol, mielasis,— tarė Hipotadėjas.— Na, o šioje bėdoje ar turite ypatingą dievo malonę susivaldyti?

— Deja, ne,— atsakė Panurgas.

— Tai veskite, mano mielas,— atsakė Hipotadėjas,— nes daug geriau yra būti vedusiam negu degti geismų ugnyje.

— Štai kur taurūs žodžiai! — sušuko Panurgas.— Be jokių cirkumbilivaginavimų. Labai esu jums dėkingas, dvasiškas tėve! Dabar jau vesiu būtinai, ir greit. Kviečiu jus į savo vestuves. Po

šimts kelmų, tai paūšim! Prisegsiu jums vestuvinį kaspiną, ir, šimts kalakutų, valgysim sau į sveikatą žąsį, kurios mano žmona neiškeps[178]. Ir dar ko jus paprašysiu — pradėti pirmąjį mergelių šokį, jeigu teiksitės parodyti man tiek malonės ir garbės. O dabar belieka atmegzti vienas mažytis mazgelis. Mažmožis, gali sakyt, pats niekas: ar aš būsiu raguotas?

— Ne, mano mielas, anaiptol,— atsakė Hipotadėjus,— nebūsite, jei dievas taip norės.

— O, dangau maloningas! — sušuko Panurgas.— Kurgi jūs mane vedate, žmonės gerieji? Į sąlyginius spręsmus, kurių dėka dialektikoje klesti visos priešybės ir negalimybės. Jei mano transalpinis mulas skraidytų, tai mano transalpinis mulas turėtų sparnus. Jei dievas norės, aš nebūsiu raguotas; aš būsiu raguotas, jei dievas norės.

Kad čia būtų tokia sąlyga, kurią aš pats galėčiau vienaip ar kitaip pakreipti, dar nebūtų taip liūdna; betgi jūs siunčiate mane į slaptąją pono dievo tarybą, į rūmus, kur apreiškiami jo norai! O kaipgi mes, prancūzai, ten rasime kelią? Dvasiškas tėve, manau, kad geriau bus jums neiti į mano vestuves. Vestuvininkų erzelis ir šurmulys jums tik galvą išdūzgintų. Jūs mėgstate ramybę, tylą, vienumą. Jūs tikriausiai neateisite. Be to, šokėjas iš jūsų prastas, jums gal net sarmata būtų pradėti balių. Geriau aš jums į namus atsiųsiu spirgučių, na, ir vestuvių kaspiną. Jūs išgersite į mūsų sveikatą, jeigu norėsite.

— Mano mielas,— tarė Hipotadėjas,— prašau suprasti mano žodžius teisingai. Kai aš sakau „jei dievas taip norės", tai argi aš jums kokią skriaudą darau? Argi čia blogai pasakyta? Argi ši sąlyga turi savyje kokio piktžodžiavimo ar papiktinimo? Ar tai nėra atidavimas garbės viešpačiui dievui, mūsų sutvėrėjui, išganytojui ir laikytojui? Ar tai nėra pripažinimas, kad jį laikome vieninteliu visokio gėrio davėju? Ar tai nėra pareiškimas, kad visi mes priklausome nuo jo valios, kad be jo esame niekas, kad nieko nereiškiame, nieko negalime, jeigu jis mūsų neapdovanoja savo šventa malone? Ar tai nėra bažnyčios nustatyta išlyga, liečianti visus mūsų sumanymus? Ir ar neturime visa, ko imtis ketinamės, pavesti jo šventai valiai, kaip danguje, taip ir žemėje? Ar tai nėra tikras jo švento vardo pašlovinimas?

Mano mielas, jūs nebūsite raguotas, jei dievas taip norės. Ir nedera sielvartauti, kad, girdi, kaip čia sužinosi, ko dievas nori, o ko ne,

kad tam, girdi, reikėtų kreiptis į slaptąją jo tarybą ar keliauti į rūmus, kame apreiškiami jo švenčiausieji norai. Gerasis dievas padarė tokią malonę, jog savo norus mums atskleidė, išreiškė, apskelbė ir atvirai pateikė šventosiose knygose.

Ten rasite parašyta, kad niekuomet nebūsite raguotas, tai yra niekuomet tavo žmona nebus paleistuvė, jeigu ją paimsi iš geros šeimos, išauklėtą skaisčiai ir kilniai, jeigu ji bus bendravusi vien su dorais žmonėmis, jeigu ji mylės dievą ir jo bijos, jeigu stengsis patikti dievui savo tikėjimu ir jo šventų įsakymų laikymu, o saugosis jį įžeisti ir prarasti jo malonę netikėjimu bei peržengimu jo įstatymo, griežtai draudžiančio svetimauti ir liepiančio priklausyti vien savo vyrui, būti prie jo prisirišus, jam tarnauti ir jį visų labiausiai — po dievo — mylėti. Šitai drausmei sustiprinti jūs savo ruožtu irgi būsite žmonai mylintis, doras ir teisingas vyras, rodysite jai gerą pavyzdį, gyvensite kukliai, skaisčiai, santūriai, taip, kaip norėsite, kad ir jinai gyventų; nes lygiai kaip veidrodis ne tas yra geras ir tobulas, kuris prašmatniausiai išdabintas auksu ir brangakmeniais, o tas, kuris teisingai atspindi priešais esančius daiktus, taip ir moteriškė — ne ta vertesnė, kuri turtinga, graži, puošni, kilminga, o ta, kuri labiausiai stengiasi su dievo pagalba save tobulinti ir derintis prie vyro.

Pažiūrėkite į Mėnulį: jis ima šviesą ne iš Merkurijaus, ne iš Jupiterio, ne iš Marso, ne iš kitos planetos ar žvaigždės danguje, o tiktai iš Saulės, savo vyro[179], ir ima ne daugiau, kaip vyras duoda pagal savo padėtį ir išgales; taip ir jūs savo žmonai šviesite dorybių ir kilnaus gyvenimo pavyzdžiu bei spinduliais. Ir be atlydos abu maldausite dievą, idant savo malone globotų jus.

— Tai jūs norite,— tarė Panurgas, sukdamas ūsą,— kad aš vesčiau tobulą moterį, aprašytą Saliamono? Jos jau seniai nebėr gyvos, tikras dalykas. Jos, kiek atmenu, nė matyt nesu matęs, teatleidžia man dievas! Šiaip ar taip, labai jums dėkoju, tėve. Suvalgykite šitą marcipano riekutę — padės virškinimui; paskui išgerkite puodeliuką hipokratiško vyno — labai sveika skrandžiui. Einam toliau!

Kaip Panurgui pataria Rondibilis, gydytojas

PERSKYRIMAS XXXI

Panurgas, tęsdamas kalbą, tarė:

— Pirmutiniai žodžiai, kuriuos Sosinjake ištarė rudųjų vienuolių romikas, išguldęs brolį Aplėpausį, buvo šie: „Kas dar?" Aš irgi taip sakau: „Kas dar?" Na, ponas magistre Rondibili, sakykite trumpai: ar man vesti, ar nevesti?

— Prisiekiu savo mulo eidine,— tarė Rondibilis,— nežinau, ką turėčiau atsakyti į šį klausimą. Sakėte, kad jus didžiai kamuoja kūno pageidimai. Pagal mūsų medicinos mokslo pagrindus, paveldėtus iš senovės platonikų, kūno geiduliams pažaboti yra penkios priemonės. Visų pirma — vynas.

— Tikrai,— tarė brolis Žanas,— kai esu girtas, tai nieko daugiau nebenoriu kaip tik miegoti.

— Turiu omenyje,— kalbėjo toliau Rondibilis,— nesaikingą vyno vartojimą. Nuo nesaikingumo atšąla žmogaus kūne kraujas, suglemba nervai, paskysta vaisingoji sėkla, atbunka juslės, judesiai pasidaro nedarnūs — ir vis tai yra kliūtys apvaisinimo aktui. Iš tikrųjų, Bakchą, girtuoklių dievą, jūs matote vaizduojamą bebarzdį, su moteriškais drabužiais, visiškai ištižusį, nelyginant kokį eunuchą ir kastratą. Visiškai kas kita, jei vynas vartojamas saikingai. Apie tai mums byloja senovės priežodis: be Cereros ir Bakcho draugijos Venera nesižino kur dėtis iš nuobodulio. Senovės žmonių manyta, kaip Diodoras Sicilietis liudija, taipogi lampsakiečių tikėta, kaip Pausanijas sako, kad ponaitis Priapas buvo Bakcho ir Veneros sūnus.

Antra — tam tikri vaistai ir žolės, nuo kurių žmogus netenka aistros, jėgos ir galios apvaisinti. Patyrimas rodo, kad šitaip veikia Heraklio lelija, karklas migdolalapis, gluosnis svyruoklis, kanapių grūdai, sausmedis, eglūnas, jerelio sėklos, mandragora, šuniagaršvė, gegužraibė, begemoto oda ir kiti vaistai, kurie, patekę į žmogaus kūną, tiek savo elementine galia, tiek specifinėmis savybėmis užšaldo ir numarina veisimosi gemalus arba išsklaido tas judamąsias jėgas, kurios juos turėtų išvesti į gamtos paskirtą vietą, arba vėlgi uždaro takus ir kanalus, kuriais jie išmetami išorėn. O antra vertus, mes turime vaistų, kurie žmogų kaitina, skatina ir parengia veneriniam aktui.

— Šitų man, dėkui dievui, nereikia,— tarė Panurgas.— O jums, garbusis magistre? Tiktai prašom mano žodžių nepriimti už bloga. Aš jums linkiu vien gero.

— Trečia,— kalbėjo toliau Rondibilis,— įtemptas darbas. Mat jis taip išsekina kūną, jog kraujas, kuris, po visą kūną tekėdamas, turi papenėti kiekvieną jo narį, nebeištenka nei laiko, nei išgalės, nei galimybės išskirti trečiojo virškinimo perteklių[180] — sėklos sekreciją. Gamta ypatingu būdu tą produktą saugo saviems tikslams, nes jis daug reikalingesnis išlaikyti individui negu dauginti žmonių giminei ir padermei. Todėl sakoma, kad Diana yra skaisti, kadangi be paliovos darbuojasi medžioklėse. Todėl senovėje karo stovykla vadinosi *castra* — nuo žodžio *casta*[181], nes ten be atodvasčio triūsdavo galiūnai ir kariai. Todėl Hipokratas rašo, *lib. de aere, aque et locis*[182], apie kai kuriuos Skitijos gyventojus, kad jie, girdi, dar mažiau tinką meilės žaidimams negu eunuchai, nes dienų dienas praleidžią ant arklių ar prie sunkių darbų, o tuo tarpu filosofai moko, kad geidulingumo motina yra dykystė.

Kai Ovidijaus paklausė, kodėl Egistas pasidaręs svetimoteris[183], jis atsakė: jokių kitų priežasčių nebuvę kaip vien dykas gyvenimas. Ir jei kas iš pasaulio pašalintų dykystę, tai Kupidono amatas tuoj turėtų sužlugti. Jo lankas, strėlių dėklas ir pačios strėlės liktų jam bereikalinga našta; nieko jis nebeįstengtų sumedžioti, nes nėra toks miklus šaulys, kad galėtų pašauti skrendančią gervę ar elnią, dumiantį per girios jaunuolyną (kaip kad sugebėdavo partai), tai yra žmogų, dirbantį bei triūsiantį; jam reikia tokių, kurie nieko neveikia, tik sėdi, guli ir taip sau laiką leidžia.

Ne veltui Teofrastas[184], paklaustas sykį, kaip jis manąs, kas per žvėris, kas per daiktas kūniška meilė, atsakė, kad tai esančios dykinėjimo gaivalų aistros. Panašiai Diogenas mokė, kad paleistuvystė — tai tų žmonių užsiėmimas, kurie jokio kito užsiėmimo neturi. O Kanachas, sikionietis skulptorius, norėdamas parodyti, kad dykystė, tinginystė, gyvenimas be rūpesčių veda į kekšavimą, padarė Veneros statulą sėdinčią, ne stovinčią, kaip darydavo visi jo pirmtakai.

Ketvirta — uolus protinis darbas, nes nuo jo taip neregėtai nusilpsta judamosios jėgos, jog nebeįstengia išstumti į paskirtą vietą sėklos sekrecijos ir išbrinkinti dykavidurio nervo, kurio pareiga yra tą sekreciją suleisti kur reikia, idant žmonių giminė daugintųsi.

Jei norite persitikrinti, kaip tai išties yra, stebėkite, kaip atrodo žmogus, įsigilinęs į kokį protinį darbą: jūs matysite, kad visos jo smege-

nų arterijos išsitempusios kaip arbaleto templė, kadangi jos turi pristatyti smegenims pakankamai substancijos, reikalingos užpildyti proto, vaizduotės bei suvokimo, svarstymo bei sprendimo, atminties bei atgaminimo kameroms, ir įgalinti tą substanciją dideliausiu greičiu tekėti iš vienų kamerų į kitas anatomijos išaiškintais keliais stebuklingojo rezginio periferijoj, kame baigiasi arterijos, gaunančios pradžią kairiajame širdies skilvelyje, o vitaliniai gaivalai, perėję ilgus tarpsnius, pasidaro animaliniai; matysite, kad to studijuojančio individo visos gamtinės galios prislopintos, išorinės juslės nebeveikia, žodžiu, turėsite pagrindo spręsti, jog jis nebegyvena savy, o ekstazės yra išneštas iš savęs, ir tarsite, jog Sokratas nepiktnaudžiavo žodžiais, sakydamas, kad filosofija — tai ne kas kita kaip meditavimas apie mirtį.

Galimas daiktas, dėl šitos priežasties ir Demokritas išsibadė akis: jis manė, jog mažesnis nuostolis netekti regėjimo negu būti trukdomam mąstyti, nes akys kliudančios susikaupti.

Todėl nekalta yra Paladė, išminties deivė, mokslo darbuotojų globėja, todėl nekaltos yra mūzos, todėl ir gracijos amžinai skaistybę laiko; dar prisimenu skaitęs, jog Kupidonas, paklaustas sykį motinos Veneros, kodėl jis niekad neužsipuoląs mūzų, atsakė taip: jos tokios gražios, tokios malonios, tokios kilnios, tokios skaisčios ir taip visada užsiėmusios — viena stebinti dangaus šviesulius, kita skaičiuojanti, kita matuojanti geometrines figūras, kita vėl įsigilinusi į retorikos išmones, kita į poezijos kūrybą, kita į muzikos dermes,— jog jis, prisiartinęs prie jų, atleidžiąs lanko timpą, užsisegąs strėlių dėklą ir užgesinąs fakelą, nes jam gėda ir baugu jas trukdyti; paskui nusirišąs raištį nuo akių, kad galėtų aiškiau jų veidus regėti ir jų saldžių giesmių bei odžių klausytis,— ir tada patiriąs visų didžiausią malonumą pasaulyje, o dažnai pasijuntąs visai užkerėtas jų grožybių ir meilingumo ir užmingąs toje harmonijoje, tada jam nė mintis neateinanti jas pulti ar jų užsiėmimus trukdyti.

Šiuo punktu apimu ir tai, ką Hipokratas rašė minėtoje knygoje, kalbėdamas apie skitus, ir kitoje knygoje, pavadintoje *De genitura*[185], kur sako, kad neturi apvaisinimo galios visi tie žmonės, kuriems perpjautos parotidinės arterijos, esančios palei ausis, o priežastis ta pati, kurią išdėsčiau pirma, kai kalbėjau apie judamųjų jėgų nusilpimą ir apie jas palaikantį kraują, kuris tomis arterijomis vaikšto; be to, jis tvirtina, kad didelė sėklos dalis randasi iš galvos bei stuburo smegenų.

Penkta — venerinis aktas.

— Va šito aš ir laukiau,— tarė Panurgas,— ir imuosi tą sau. Visa kita tegu vartoja, kas nori.

— Čia yra tai,— tarė brolis Žanas,— ką jo malonybė Scilinas, švento Viktoro vienuolyno Marselyje viršininkas, vadina kūno marinimu. Aš esu tos nuomonės (taip, beje, manė ir atsiskyrėlis, gyvenęs šventos Radegondos grotoje netoli Šinono), jog Tebaidės atsiskyrėliai būtų sėkmingiausiai marinę kūną, tramdę nelemtąjį geidulingumą ir malšinę kūno maištavimą, jei tą priemonę būtų vartoję po kokius dvidešimt penkis ar trisdešimt kartų per dieną.

— Aš matau,— kalbėjo Rondibilis,— kad Panurgas yra gero kūno sudėjimo, saikingo humoringumo, reikiamo gyvybingumo, tinkamo amžiaus, gyvena patogiai, tai jo noras vesti visiškai nepeiktinas: jei sutiks moterį tolygaus temperamento, tai juodu prigimdys vaikų, vertų bet kurios užjūrinės monarchijos. Juo greičiau jis tai padarys, juo bus geriau, jei nori savo vaikus dar matyti aprūpintus.

— Mielasis pone magistre,— tarė Panurgas,— aš vesiu, ir greitai vesiu, galite tuo neabejoti. Blusa, kurią turiu ausyje, niekados dar taip smarkiai nespurdėjo kaip jūsų mokslingos kalbos metu. Aš jus kviečiu į vestuves. Suūšim smagiai, net velniai juoksis, duodu žodį. Būk, pone, malonus atsivesti žmoną ir — savaime suprantama — kaimynes. Ir bus viskas gražu ir padoru!

Kaip Rondibilis apskelbia, jog raguočio būsena yra natūralus santuokos priedas

PERSKYRIMAS XXXII

— Belieka,— kalbėjo toliau Panurgas,— išsiaiškinti dar vieną mažą punktelį: ar aš būsiu raguotis, ar ne?

— Viešpatie aukščiausias! — sušuko Rondibilis.— Radote ko klausti! Ar būsite raguotis? Mano mielas, aš esu vedęs, jūs ne ką trukus būsite vedęs; tai užsirašykite sau ant kaktos geležiniu rašikliu, kad kiekvienam vedusiam vyrui gresia nuolatinis pavojus tapti raguočiu. Raguočio būsena yra natūralus santuokos priedas. Šešėlis ne taip atkakliai sekioja kūną kaip ragai vedusį vyrą, ir jei, išgirdęs sakant

apie ką šiuos tris žodžius: „Jis yra vedęs“, pridėsi: „Vadinasi, jis yra arba buvo, arba gali būti raguotis“, tai niekas negalės papeikti, jog nesugebi teisingų išvadų daryti.

— Visų velnių prakeiktas hipochondrike,— ėmė rėkti Panurgas,— ką jūs čia šnekat?

— Mano mielas,— kalbėjo Rondibilis,— Hipokratas, prieš eidamas iš Lango į Polistilą aplankyti filosofo Demokrito, parašė laišką savo senam draugui Dionisui, prašydamas nugabenti jo žmoną pas josios tėvus, padorius ir garbingus žmones, kad paviešėtų tol, kol jo nebus namie, nes nenorėjo, kad jinai liktų viena. Dar prašė draugą stropiai ją sekti ir žiūrėti, kur ji su motina vaikščios ir kokie žmonės lankysis pas jos tėvus. „Ne dėl to,— rašė jis,— kad nepasitikėčiau jos dora ir ištikimybe, kurią jau spėjau pažinti ir ištirti; betgi ji yra moteris. Tai viskas“.

Moterų prigimtį, mano mielas, gerai atvaizduoja Mėnulis tiek kitais aspektais, tiek ypač tuo, kad kol vyrai mato ir girdi, jos kaip įmanydamos slapstosi, varžosi, kaukėmis dangstosi, o kai tik vyrai iš namų — jos atleidžia vadžias: tik duodasi, tik sukasi, dumia, kur joms reikia, visas kaukes meta šalin ir parodo tikrąjį veidą; lygiai taip daro ir Mėnulis: kol Saulė šviečia, jis nesirodo nei dangui, nei žemei, bet kai ji nusileidusi, kai jis nuo jos visų toliausia, būtent nakties metu,— tada tai jis sušvinta sutviska ir parodo visa, ką tik turi. Taip ir visos moterys, nesgi jos — moterys.

Kai tariu žodį „moteris“, galvoju apie tokią silpną, tokią nepastovią, tokią nepatvarią, tokią nepatikimą ir netobulą žmonių lytį, jog man net rodosi, kad Gamta (sakau šiuos žodžius be jokios užgaulės ir nepagarbos), kurdama moterį, buvo laikinai praradusi tą sveiką protą, su kuriuo sutvėrė ir pagamino visus kitus daiktus; ir šiaip suku galvą, ir taip, ir niekaip neišgalvoju, ką apie tai manyti, nebent tik kad ji, kurdama moterį, turėjo prieš akis ne tiek moters kaip individo tobulumą, kiek vyro džiuginimą bei žmonių giminės tęsimą. Išties, gi ir Platonas nežino, į katrą eilę rikiuoti moteris — ar prie protingų gyvūnų, ar prie paprastų gyvulių; mat Gamta jų kūne, slaptoje, gilioje vietoje, įkurdino tokį gyvūną, tokį organą, kurio neturi vyrai, kuriame protarpiais gaminasi sūrūs, gaižūs, salietringi, boringi syvai; grauždami, ėsdami, nepakenčiamą kutulį keldami, jie taip įdirgina ir įjaudina moteris (tas organas yra vienų nervų ir labai jautrus), jog visas jų kūnas įsivirpina, visos juslės sutrinka, visos aistros sukyla ir visos mintys susimaišo — pasidaro taip, kad jeigu ne tas truputėlis gėdos,

kuriuo Gamta pašlakstė jų kaktą, matytumėt jas it padūkusias graibstant už daiktadėčių dar siaubingiau nei kitados Proitidės, mimalonidės bei tiadės[186] savo bakchanalijų dieną, nes tasai gyvūnas turi stiprius ryšius su visomis svarbiausiomis kūno dalimis, kaip akivaizdžiai rodo anatomija.

Gyvūnu aš jį vadinu sekdamas tiek akademikų, tiek peripatetikų mokslu, nes jei galia pačiam judėti yra tikrasis daikto požymis, kaip rašo Aristotelis, ir jei visus daiktus, kurie juda iš savęs, vadiname gyvūnais, tai Platonas teisingai tą moterų įtaisą vadina gyvūnu: jis turi galią pats susitraukti, nusileisti, susiraukti, susierzinti, ir šitie judesiai būna tokie smarkūs, jog nustelbia moteriai visus kitus jutimus ir judesius, kaip tai esti ištikus alpuliui, širdies smūgiui, epilepsijai, apopleksijai ar letarginei mirčiai. Dar daugiau pasakysiu: mes matome aiškiai, kad šis gyvūnas sugeba skirti kvapus, ir moterys jaučia, kaip jis nemėgsta to, kas smirdi, o linksta į tai, kas kvepia.

Aš žinau, kad Kl. Galenas stengiasi mus įtikinti, jog tie judesiai — ne savaiminiai ir ne savarankūs, bet atsitiktiniai, ir kad jo šalininkai kaip išgalėdami įrodinėja, jog tasai gyvūnas nesugebąs sensoriškai skirti kvapus, jog čia galinti būti kalba tik apie skirtingą poveikį, kylantį iš kvapiųjų substancijų skirtingumo. Jeigu tačiau jūs uoliai ištirsite ir ant Kritolajo[187] svarstyklių pasversite jų teiginius ir išvedžiojimus, tai rasite, kad ir šiuo atveju, kaip daug kame kitur, jie kalbėjo lengvapėdiškai, veikiau iš pasimėgimo prieštarauti savo pirmtakams, negu iš noro surasti Tiesą.

Aš nebesileisiu gilyn į šį disputą, pasakysiu tiktai, jog doros moterys, nugyvenusios amžių skaisčiai ir be sutepties ir tą pašėlusį gyvūną mokėjusios palenkti proto valiai,— tokios moterys vertos didžio pagyrimo. Ir bus mano kalba užbaigta, jei pridursiu, jog kada gyvūnas yra pasotintas (jei tik apskritai jį galima pasotinti) tuo penu, kurį Gamta turi jam parengusi vyro organizme, tada visi jo ypatingieji sąjūdžiai baigiasi, visi jo troškimai numalšta, visas jo siutas nurimsta. Todėl nesistebėkite, kad mūsų tyko nuolatinis pavojus tapti raguočiais: juk negi kiekvieną dieną turime kuo jį nuramdyti ir visiškai užganėdinti.

— Po šimts velnių ir perkūnų,— sušuko Panurgas,— nejaugi jūsų medicina nežino jokio vaisto nuo tos bėdos?

— Taip, mano mielas,— atsakė Rondibilis,— žino, ir labai gerą, kurį ir aš pats vartoju: jis aprašytas vieno garsaus autoriaus jau prieš aštuoniolika šimtų metų[188]. Tuojau apsakysiu jį.

— Dievaži,— tarė Panurgas,— jūs aukso žmogus ir aš jus myliu

iš visų savo plaučių. Valgykite štai šitos svarainių uogienės: sutraukiamųjų savybių dėka ji pasiaurina skrandžio angą ir tuo sustiprina pirmąjį virškinimo tarpsnį. Bet ką aš čia kalbu? Kiaušinis vištos nepamokys. Pala, aš duosiu jums išgerti šią Nestoro taurę[189]. Gal dar gurkšnelį baltojo hipokratiško? Nebijokit, ryklės uždegimo negausit. Nėra jame nei ninkštarutės, nei imbiero, nei rojaus pipirų. Yra tik rinktinio cinamono ir geriausios rūšies gryno cukraus su šauniu baltuoju vynu iš to vynuogyno, kur palei Aukštąjį šermukšnį, viršum Kovarnių riešutyno.

Kaip Rondibilis, gydytojas, pataria daryti, kad netaptum raguočiu

PERSKYRIMAS XXXIII

— Anuo metu,— kalbėjo Rondibilis,— kada Jupiteris, tvarkydamas savo olimpinių rūmų etatus ir sudarinėdamas kalendorių visiems dievams ir deivėms, nustatė, kuriuo metų laiku ir kurią dieną turi būti kieno šventė, kame turi būti kieno orakulas bei garbinimo vieta, nurodė aukas ir aukojimus...

— Ar tik jis nepadarė taip kaip Tentvilis, Osero vyskupas? — paklausė Panurgas.— Taurusis bažnyčios vyras, kaip ir kiekvienas padorus žmogus, mėgo gerą vyną, užtat rūpestingai globojo ir atsidėjęs puoselėjo vynmedį, Bakcho protėvį. Ir štai atsitiko, kad metai po metų jo vynuogių derlių žudė šalnos, šlapdribos, liūtys, šerkšnai, lijundros, šalčiai, kruša, ir visi tie negandai užeidavo šventųjų Jurgio, Morkaus, Vitalio, Eutropijaus, Pilypo dienomis, švento kryžiaus atradimo, šeštinių ir kitose šventėse — kaip tik tada, kai saulė įeina Jaučio ženklan; taip jam susidarė nuomonė, kad minėtieji šventieji yra šalnų bei krušų leidėjai ir vynuogynų gadintojai. Užtat jis sumanė jų šventes nukelti į žiemą, tarp kalėdų ir trijų karalių,— tegu tada pila krušos, spaudžia šalčiai, kiek tik jiems patinka, nes šalčiai tada ne tik nekenkia, bet dar, kaip žinome, į naudą eina vynuogynams; jų vieton liepė atkelti šventuosius Kristupą, Joną, Magdaleną, Oną, Dominyką, Lauryną — vienu žodžiu, rugpjūčio vidurį atvarė į gegužį; mat šių šventųjų dienose nėra ko baimintis šalnų, o labiausiai pasauly reikalingi

žmonės tuo metu yra vėsinamų gėralų gamintojai, vyno aušintojai, sūrio darytojai ir vėsių palapinių statytojai.

— Bet Jupiteris,— kalbėjo toliau Rondibilis,— pamiršo vargšą velnią Ragių, kurio tuo metu nebuvo po akių — jis buvo Paryžiuje, teisme, ir gynė tenai vieno savo nuomininko bei vasalo paleistuvybės bylą. Po kurio laiko Ragius sužinojo esąs aplenktas ir nuskaustas, metė teismą ir ginamąją bylą, nusprendęs ginti savo paties bylą, idant neliktų be etato, stojo pats prieš didįjį Jupiterį, išdėstė savo būtuosius nuopelnus, priminė gerus darbus ir malonias paslaugas, jam praeityje padarytas, ir įsakmiai prašė nepalikti jo be šventės, be aukų, be pagerbimo. Jupiteris teisinosi, nurodydamas, kad visos beneficijos jau esančios išdalintos ir etatai užimti. Ragius tačiau tiek įžūliai reikalavo, jog galų gale Jupiteris įtraukė jį į sąrašą bei katalogą ir paskyrė jam žemėje šventę, aukas ir pagerbimą.

Kadangi visame kalendoriuje nebuvo laisvos dienos, tai jam paskyrė tą pačią šventę kaip ir Pavydo deivei; viešpatauti jam leido vedusiems vyrams, ypač tiems, kurių žmonos gražios; aukos buvo nustatytos tokios: įtarinėjimai, nepasitikėjimas, nesantaika, žmonų saugojimas, sekiojimas, šnipinėjimas; kiekvienam vedusiam vyrui duotas griežtas įsakymas savo dievą garbinti ir šlovinti, jo šventę su ypatingu uolumu švęsti ir minėtas aukas aukoti,— tokia buvo sąlyga jo malonėms gauti; tiems, kas jo negerbia ir negarbina taip, kaip prisakyta, jis nebus palankus, neteiks pagalbos nei paspirties, niekad jais nesirūpins, niekad neįžengs į jų namus, niekad neviešės jų draugijoje, nors ir kažin kaip maldautų, bet apleis juos — tegu sau vieniši pūva per amžius su savo žmonomis be vieno meilužio — ir šalinsis jų per amžius kaip eretikų ir šventvagių, žodžiu, darys jiems visiškai taip pat, kaip daro kiti dievai savo išpažintojams, nevykdantiems garbinimo prievolių: Bakchas vynininkams, Cerera žemdirbiams, Pomona sodininkams, Neptūnas jūrininkams, Vulkanas kalviams ir taip toliau. Ir atvirkščiai, duotas buvo tvirtas priežadas, jog tiems visiems, kurie švęs jo šventes kaip prisakyta, kurie mes visus darbus, apleis visus verslus ir vien tik žiūrės, kaip šnipinėti savo žmonas, kaip jas varžyti ir kamuoti iš pavydo pagal aukų sąrašo nuostatus, tiems visiems jis visada bus prielankus, tuos mylės, lankys, dieną naktį jų namuose viešės ir niekada nuo jų nesitrauks. Tai šitaip.

— Ha ha ha! — kvatojo Karpalimas.— Čia tai bent vaistas! Jis dar paprastesnis nei Hanso Karvelo žiedas! Tegu velnias mane nujoja, jei tai ne teisybė! Moterys tokios ir yra. Panašiai kaip žaibas trupina ir

degina tiktai kietas medžiagas, tvirtas ir atsparias, o su minkštomis, puriomis ir lanksčiomis neturi ko veikti,— jis tau sudegins plieno kalaviją, bet nieko nepadarys aksomo makščiai, sutrupins kaulus, bet nepažeis mėsų, kurios juos dengia,— taip ir moterys: jos visą savo dvasios nuojėgą, visą gudrumą ir prieštarumą nukreipia kaip tik į tai, kas joms uždrausta ir užginta.

— Tas tiesa,— tarė Hipotadėjas.— Kai kurie mūsų mokslavyriai sako, jog pirmoji pasaulio moteris, kurią hebrajai vadina Ieva, vargiai kada būtų susigundžiusi ragauti pažinimo medžio vaisiaus, jeigu jis nebūtų buvęs užgintas. Iš tikro, jūs tik pagalvokite, kaip klastingasis gundytojas jau pačiais pirmaisiais žodžiais primena tą draudimą, lyg norėdamas tarti: „Jis tau užgintas — vadinasi, tu būtinai turi paragauti, kitaip tu nebūtumei moteris".

Kaip visoms moterims maga užginti daiktai

PERSKYRIMAS XXXIV

— Anais laikais,— tarė Karpalimas,— kai aš Orleane sąvadautoju darbavausi, visų įspūdingiausia mano gražbylystė ir visų įtikinamiausi argumentai, kuriais priviliodavau damas ant paklodės ir palenkdavau į meilės žaismą, buvo gyvi, akivaizdūs ir piktinantys įrodymai, kokie pavydūs jų vyrai. Ir tai nėra mano išradimas. Apie tai tiek ir tiek prirašyta knygose, apie tai kalba įstatymai, tai liudija kasdieninio gyvenimo pavyzdžiai ir patirtis. O jeigu įkalei tą joms į galveles, tai būk tikras, kaip dievas gyvas (sakau nepriesaikaudamas), jos būtinai savo vyrams ragus įtaisys, net jei gautų daryti taip, kaip darė Semiramidė, Pasifajė, Egesta, Mandeso salos gyventojos Egipte, išgarsintos Herodoto bei Strabono, ir kitos tokios besarmatės.[190]

— Tikrai,— tarė Ponokratas,— aš girdėjau, kad kai popiežius Jonas XXII apsilankė sykį Kuanjofono moterų vienuolyne, tai to vienuolyno viršininkė ir vyresniosios prašė išduoti indultą, leidžiantį joms klausyti vienoms kitų išpažinties; savo prašymą jos pamatavo tuo, kad moterys vienuolės turinčios slaptų mažų silpnybių, kurias joms gėda pasisakyti vyrui konfesarijui: kur kas laisviau, kur kas atviriau jos jas pasisakysiančios vienos kitoms, išpažinties paslapties sau-

gomos. „Aš mielai galėčiau,— atsakė popiežius,— jūsų prašymą patenkinti, tik numatau vieną kebłumą: išpažinties paslaptis turi būti išlaikyta, o jūs, moterys, vargiai įvykdysite tą reikalavimą“.— „Išlaikysime puikiausiai,— tarė jos,— dar geriau negu vyrai“.

Tą pačią dieną šventasis tėvas pavedė joms saugoti dėžutę, kurioje jo nurodymu buvo uždaryta maža paukštytė, čivyliukas, ir prašė jas laikyti tą dėžutę saugioje ir slaptoje vietoje; popiežiaus žodžiu jis prižadėjo įvykdyti jų prašymą, jei tą dėžutę išlaikysiančios paslaptyje; vienkart griežčiausiai uždraudė ją atidaryti, pagrasindamas bažnytinėmis baudomis ir amžina ekskomunika. Vos tik jos išgirdo šį draudimą — tuoj visos degte užsidegė smalsumu pamatyti, kas yra toje dėžutėje, ir tik laukė, kol popiežius išeis pro duris. Šventasis tėvas, suteikęs joms palaiminimą, išvyko į savo būstinę. Vos pažengė jis trejetą žingsnių nuo vienuolyno slenksčio, moterėlės bematant sulėkė visos į būrį atidaryti uždraustosios dėžutės ir pasižiūrėti, kas joje yra. Rytojaus dieną popiežius vėl jas aplankė su intencija (taip joms rodėsi) išduoti prašomą indultą. Tačiau visų pirma liepė atnešti dėžutę. Atnešti tai atnešė, bet paukštytės joje nebebuvo. Taip šventasis tėvas akyvai parodė, kad joms pernelyg sunkus būtų daiktas išlaikyti išpažinties paslaptį, jeigu nė trumpo laiko negalėjo išlaikyti paslaptyje dėžutės, taip įsakmiai pavestos saugoti.

— Garbusis mūsų magistre, jūs mielas mūsų svečias. Su dideliu malonumu klausiausi jūsų ir dėkoju dievui už viską. Nebuvau jūsų matęs nuo to laiko, kai jūs su senais mūsų draugais Ant. Saporta, Gi Bugjė, Baltazaru Nuajė, Tolė, Žanu Kantenu, Fransua Robinė, Žanu Perdrijė ir Fransua Rablė vaidinote Monpeljė mieste didaktinę komediją apie vyrą, kuris vedė nebylę žmoną.

— Aš irgi ten buvau,— tarė Epistemonas.— Vyrelis norėjo, kad jinai prakalbėtų. Jinai ir prakalbėjo gydytojo ir chirurgo meno dėka: tie mat pakirpo jai tokį raištelį, kuris laikė prisegtą jos liežuvį. Kalbą atgavusi, ji ėmė taip daug šnekėti, jog vyras kreipėsi į gydytoją, prašydamas kokio vaisto, kad ji vėl nutiltų. Gydytojas sakė, jog medicina, tiesa, turinti priemonių išgydyti moterims nuo nežadžios, tačiau neturinti nieko, kuo galėtų jas nutildyti; vienintelis būdas vyrui apsiginti nuo begalinio žmonos šnekumo — pasidaryti kurčiam. Ir gydytojai apkurtino tą vargšą žmogyną kažkokiais kerais. Žmona, matydama, kad jis kurčias ir kad ji šneka tuščiai, siuste pasiuto. Paskui gydytojas paprašė užmokėti, tai vyras atsakė esąs išties kurčias ir nieko negirdįs, ko jis reikalaująs. Gydytojas tada užbarstė jam ant sprando kažkokių

miltelių, ir nuo jų tas dūkte padūko. Tada padūkęs vyras ir pasiutusi moteriškė susidėjo išvien ir taip primušė gydytoją su chirurgu, jog tie vos gyvi liko... Niekad nebuvau taip juokęsis, kaip tada iš tų komedijų.

— Grįžkim prie savo reikalo,— tarė Panurgas.— Jūsų žodžiai, jei iš žargono perversim į mūsų kalbą, turėtų reikšti, kad aš galįs drąsiai vesti, o apie ragus nė negalvoti. Čia jūs nusivažiavot į lankas. Mielas magistre, esu linkęs tikėti, jog mano vestuvių dieną būsite labai užsiėmęs su savo pacientais ir negalėsite atvykti. Aš dėl to neįsižeisiu.

Stercus et urina medici sunt prandia prima.[191]
Ex aliis paleas, ex istis collige grana.[192]

— Jūs neteisingai cituojate,— tarė Rondibilis,— antra eilutė yra šitokia:

Nobis sunt signa; vobis sunt prandia digna.

Jei mano žmona sunegaluotų, aš pirmiausia ištirčiau šlapimą,— kalbėjo Rondibilis,— apčiuopčiau pulsą ir apžiūrėčiau, kas dedasi žemutinėje pilvo dalyje ir bambos srityje, kaip mus moko Hipokratas, *2 Apho., 35*[193].

— Ne, ne,— tarė Panurgas,— taip netinka. Tas taikoma mums, teisininkams, turintiems skirsnį *De ventre inspiciendo*[194]. Aš padaryčiau gerą klizmą. Jums nederėtų dėl mano vestuvių apleisti savo skubius darbus. Aš jums į namus atsiųsiu spirgučių, ir būkim visada draugai.

Jis priėjo prie gydytojo ir, nė žodžio netaręs, įdėjo jam saujon keturis auksinius su rože.

Rondibilis juos priėmė labai noriai, paskui tarė, lyg pabūgęs, lyg pasipiktinęs:

— Ė-ė-ė, pone, be reikalo. Na ką gi, labai ačiū. Iš blogų žmonių aš niekad nieko neimu; geriems žmonėms niekad neatsakau. Esu pasirengęs visada jums patarnauti.

— Už pinigus,— tarė Panurgas.

— Žinoma,— atsakė Rondibilis.

Kaip žiūri į santuokos sunkumus
Trujoganas, filosofas

PERSKYRIMAS XXXV

Po šių žodžių Pantagriuelis tarė filosofui Trujoganui:

— Na, ištikimasis mano valdiny, fakelas, perėjęs iš rankų į rankas, įteikiamas tau. Dabar tavo eilė duoti atsakymą: ar Panurgui vesti, ar nevesti?

— Ir taip, ir taip,— atsakė Trujoganas.

— Ką jūs sakote? — paklausė Panurgas.

— Tą, ką girdite,— atsakė Trujoganas.

— O ką gi aš girdėjau? — klausė Panurgas.

— Tą, ką sakiau,— atsakė Trujoganas.

— Cha! Ir būk gudrus, kad nori! — tarė Panurgas.— Tai kaip galų gale: vesti ar nevesti?

— Nei taip, nei ne,— atsakė Trujoganas.

— Tegu velniai mane griebia,— tarė Panurgas,— jei mano galvoj nepradeda maišytis, ir tegu griebia antrąkart, jei aš suprantu jūsų kalbą! Pala, užsikabinsiu akinius štai ant kairės ausies, gal aiškiau girdėsiu jūsų žodžius!

Tą pat valandėlę Pantagriuelis pamatė prie salės durų Gargantiua šuniuką, pramintą Kinu, nes tokiu vardu buvo Tobijo šuo[195]. Tada jis tarė visai draugijai:

— Karalius ateina; stokimės.

Vos ištarus šį žodį, Gargantiua įžengė į puotos salę[196]. Visi atsistoję nusilenkė jam.

Gargantiua, maloniai pasisveikinęs su visa pasėda, tarė:

— Mieli mano bičiuliai, padarykite, meldžiamieji, man tą malonumą — nesikelkite iš savo vietų ir tęskite pradėtą šneką. Atneškite man kėdę prie šito štai stalo galo. Duokite taurę, noriu susigerti su jumis visais. Į sveikatą gražiai jūsų draugijai! O dabar prašom pasakyti, apie ką jūs čia šnekėjotės.

Pantagriuelis atsakė, kad, įnešus antrąją duotį, Panurgas pateikęs svarstyti keblų klausimą: ar jam vesti, ar nevesti? Kunigas Hipotadėjas ir gydytojas Rondibilis savo atsakymus jau davę; jam įeinant, kaip tiktai pradėjęs kalbėti ištikimasis valdinys Trujoganas. Iš pradžių į Panurgo klausimą, kaip jam daryti, jis atsakęs: „Ir taip, ir taip“; antru

kartu pasakęs: „Nei taip, nei taip". Panurgas skundžiąsis tokiais keistais ir prieštaringais atsakymais, nes nieko nesuprantąs.

— O man rodos,— tarė Gargantiua,— kad jį suprantu. Visai panašiai atsakė vienas senovės filosofas, klausiamas, ar jis turėjęs moterį, apie kurią buvo šnekama; jis kalbėjo taip: „Aš ją turėjau, bet ji manęs ne; ji man priklausė, bet aš jai niekados".

— Panašiai apie save sakė viena Spartos mergiotė,— tarė Pantagriuelis.— Ją klausė, ar turėjusi reikalų su vyrais; ji atsakė: ji su vyrais ne, bet vyrai su ja kartais turėję.

— Vadinasi,— tarė Rondibilis,— laikykimės visada neutralumo medicinoje ir aukso vidurio filosofijoje, derindami vieną ir antrą kraštutinumą, neigdami vieną ir antrą kraštutinumą, skirdami tiek pat laiko vienam ir antram kraštutinumui.

— Man atrodo,— tarė Hipotadėjas,— kad šventasis tautų apaštalas šitą dalyką išdėstė aiškiau, sakydamas: „Belieka tiems, kurie turi žmonas, gyventi taip, tarsi jų neturėtų..."[197]

— O aš,— tarė Pantagriuelis,— moters turėjimą ar neturėjimą aiškinu taip: turėti moterį reiškia turėti ją tam, kam Gamta ją sutvėrė, būtent, vyrui padėti, teikti jam džiaugsmo ir būti jam už draugę; neturėti moters reiškia nesilaikyti prisisegus prie jos sijono, neteršti per ją tos vienintelės ir aukščiausios meilės, kuria žmogus privalo mylėti dievą, nepamiršti per moterį savo pareigų tėvynei, valstybei, draugams, neužleisti savo mokslų ir reikalų vien iš noro visada įtikti žmonai. Šitaip suprantant moters turėjimą ir neturėjimą, man tie žodžiai nei keisti, nei prieštaringi.

Kaip toliau kalbėjosi Trujoganas, filosofas efektikas ir pironikas[198]

PERSKYRIMAS XXXVI

— Jūs šnekate kaip iš rašto,— tarė Panurgas.— O aš jaučiuosi taip, lyg būčiau atsidūręs tamsiame šulinyje, kurio dugne, kaip Heraklitas sako, paslėpta teisybė. Nieko neįmatau, nieko nesuprantu, galvoje man maišosi, ir aš didžiai baiminuosi, kad tik nebūčiau pakerėtas. Dabar aš kitaip prakalbėsiu. Ištikimasis mūsų valdiny, liaukitės pūsti miglą į akis! Duokit šen naujas kortas, ir loškim be fokusų. Kalbėkim

be disjunktyvų; prastai susieti teiginiai jus tik erzina, kaip matau. Tad sakykite stačiai: ar turiu aš vesti?

T r u j o g a n a s: Taip atrodo.

P a n u r g a s: O jei nevesčiau?

T r u j.: Nematau nieko blogo.

P a n.: Nematote nieko blogo?

T r u j.: Nematau, jei tik akys nemeluoja.

P a n.: O aš matau daugiau nei šimtą blogybių.

T r u j.: Išvardykit.

P a n.: Aš kalbu apskritai, tikrą skaičių pasakiau vietoj menamo, apibrėžtą vietoj neapibrėžto, atseit — labai daug.

T r u j.: Aš klausau.

P a n.: Aš negaliu apsieiti be moters, po velnių.

T r u j.: Šalinkitės tų bestijų.

P a n.: Tegu mane dievas saugo! Betgi mano kaštelionijos žmonės sako: gulėti vienam, be pačios, tai žiauri dalia, taip ir Didonė kalbėjo savo dejonėse.

T r u j.: Jūsų valia.

P a n.: Ir būk gudrus, kad tave kiaurai! Tai gal man vesti?

T r u j.: Gal.

P a n.: Ir bus gerai?

T r u j.: Kaip pasiseks.

P a n.: O jei pasiseks, kaip aš viliuosi, tai būsiu laimingas?

T r u j.: Pusėtinai.

P a n.: Dabar pasigręšim prieš vėją: o jei nepasiseks?

T r u j.: Ne mano bėda.

P a n.: Bet patarkite gi, meldžiamasis, kaip man daryti?

T r u j.: Kaip norite.

P a n.: Eik su velniu obuoliauti.

T r u j.: Tik prašom nesikeikti.

P a n.: Tai dievui tarnauti! Aš darysiu tik taip, kaip jūs patarsit. Ką man patarsit?

T r u j.: Nieko.

P a n.: Vesti?

T r u j.: To nesakau.

P a n.: Tad nevesti?

T r u j.: Nė to nesakau.

P a n.: Kai nevesiu, tai niekad nebūsiu raguotas?

T r u j.: Taip manau.

P a n.: Imkim tokį atvejį, kad aš vedęs.

T r u j.: Iš kur imkim?

P a n.: Sakau, tarkim, kad aš vedęs.

T r u j.: Tarti viską galima.

P a n.: Nors tu dugnu žemę badyk! Ech, kad taip išsikeikus skaniai kur nuošaly, bent palengvėtų! Na, tiek to, kantrybės! Vadinasi, jei vesčiau, būčiau raguotas?

T r u j.: Galbūt.

P a n.: Bet jei žmona būtų ištikima ir dora, tai nebūčiau raguotas?

T r u j.: Atrodo, ne.

P a n.: Klausykit.

T r u j.: Kiek tik norit.

P a n.: Ar išties ji bus ištikima ir dora? Tas vienas punktas belieka.

T r u j.: Abejoju.

P a n.: Jūs gi jos nematėt niekad?

T r u j.: Bene aš žinau.

P a n.: Kodėl tad abejoti, jei nežinot?

T r u j.: Turiu pagrindo.

P a n.: O jeigu ją pažintumėt?

T r u j.: Tuo labiau.

P a n.: Paže, meiluti, še tau mano kepurę, dovanoju tau ją, tik akinius pasilieku, nubėk kur į pašalį ir išsikeik gerai už mane; aš už tave išsikeiksiu, kai norėsi. O kas gi mane padarys raguotą?

T r u j.: Kas nors.

P a n.: Po šimts ragų, aš jums įkrėsiu gerai, tai bus jums kas nors!

T r u j.: Prašom.

P a n.: Tegu mane juodasis nujoja, jei aš neužjuosiu savo pačiai Bergamo juostos[199], kai iš namų kur pasitrauksiu.

T r u j.: Kalbėkit mandagiau.

P a n.: Šuns stribilinkio vertos tokios kalbos. Eikim prie kokio nors sprendimo.

T r u j.: Nieko prieš.

P a n.: Pala. Kadangi iš tos pusės jūsų nepričiumpu, tai nuleisiu jums kraują iš kitos venos: ar pats esate vedęs, ar ne?

T r u j.: Nei taip, nei kitaip, ir kartu abejaip.

P a n.: Gelbėk mane, pone dieve! Nebegaliu, paraliai griebtų, jau prakaitas išmušė, ir jaučiu, kad virškinimas sutriko. Visos mano frenos, metafrenos ir diafragmos atsiknojusios ir įsitempusios, kad galėčiau inkornifistibuliuoti[200] į savo supratimo krepšį tai, ką jūs sakot ir atsakot.

T r u j.: Man ne galvoj.

P a n.: Varykimės toliau. Mūsų ištikimasis valdiny, ar jūs esate vedęs?

T r u j.: Taip man rodosi.

P a n.: Ir vedėt antrąkart?

T r u j.: Galimas daiktas.

P a n.: Kai pirmąkart vedėte, ar buvote laimingas?

T r u j.: Nėra negalimas daiktas.

P a n.: O antrąkart kaip jaučiatės?

T r u j.: Kaip likimo skirta.

P a n.: Tačiau kaip? Atvirai sakykit — jūs laimingas?

T r u j.: Labai gali būti.

P a n.: Kaip mane gyvą matot, prisiekiu švento Kristupo našta, greičiau nustipęs asilas drumstels, negu jūs ką stačiai atsakysite. Bet aš jus dar prigriebsiu! Ištikimasis mūsų valdiny, spjaukim velniui į barzdą — pakalbėkim sykį iš teisybės. Ar buvot kada nors raguotas? Kalbu apie jus, tą, kuris čia esate, ne apie tą, kuris kieme sviediniu žaidžia.

T r u j.: Ne, jei nebuvo taip lemta.

P a n.: Prisiekiu kūnu, krauju ir visa siela — atsisakau, traukiuosi, pasiduodu! Jis vis man išslysta.

Sulig šiais žodžiais atsistojo Gargantiua ir tarė:

— Tebūnie pagarbinti veikalai tavo, viešpatie! Kaip dabar matau, pasaulis besąs gerokai sumitęs nuo to laiko, kai jį pažinti pradėjau. Tad štai kur mes atsidūrėme! Vadinasi, nūnai mokyčiausieji ir gudriausieji filosofai yra nuėję su pironikais, aporetikais, skeptikais bei efektikais, šliejasi prie jų frontisterijos[201] bei mokyklos. Garbė dievui! Iš tikrųjų, nūnai gali sugauti liūtą už karčių, žirgą už gogo, jautį už ragų, buivolą už prusnų, vilką už stimburio, ožką už barzdos, paukštį už staibynų, bet šitokio filosofo už žodžio niekas nesugaus. Sudiev, mieli draugai.

Šiuos žodžius ištaręs, pasitraukė iš pasėdos. Pantagriuelis ir kiti norėjo jį išlydėti, bet jis neleido.

Kai Gargantiua išėjo iš salės, Pantagriuelis tarė savo svečiams:

— Platono *Timėjas* skaičiuoja svečius puotos pradžioje, o mes padarysime atvirkščiai — suskaičiuosime pabaigoje. Vienas, du, trys. Kur yra ketvirtas? Argi neturėjo ateiti mūsų mielasis Bridua?

Epistemonas sakėsi buvęs jo kviesti, bet neradęs namie. Mat Mirlengo parlamento antstolis atvykęs pas jį su šaukimu ir įsakymu asme-

niškai prisistatyti ir pasiaiškinti senatoriams dėl jo padaryto vienos bylos nuosprendžio. Užtat jis išvažiavęs diena anksčiau, kad įsakytu laiku būtų vietoje ir negautų baudos už nestojimą.

— Norėčiau sužinoti,— tarė Pantagriuelis,— kas ten pasidarė. Jau daugiau nei keturiasdešimt metų jis teisėjauja Fonbetone ir per tą laiką yra paskelbęs kokius keturis tūkstančius bylų sprendimų. Du tūkstančiai trys šimtai devyni jo sprendimai buvo pralaimėjusiųjų šalių apskųsti apeliacine tvarka aukščiausiajai Mirlengo parlamento institucijai, ir ši institucija visus jo sprendimus paliko galioti, ratifikavo ir patvirtino, o apeliacinius skundus atmetė. O kad dabar, senatvės dienose, jam įsakyta asmeniškai prisistatyti ir pasiaiškinti, jam, visą gyvenimą taip šventai vykdžiusiam savo pareigas,— tai čia bus koks liūdnas nesusipratimas, ne kitaip. Aš visa savo galia turiu jam padėti, kaip jis yra nusipelnęs. Žinau, blogis tiek yra išplitęs pasaulyje, jog teisėtumas privalo pagalbos. Tad aš ketinu imtis to dalyko, kad kartais koks netikėtumas neužgriūtų.

Visi pakilo nuo stalo, Pantagriuelis apdovanojo svečius brangiomis ir garbingomis dovanomis — žiedais, brangakmeniais ir indais, tiek auksiniais, tiek sidabriniais, po to, širdingai jiems padėkojęs, pasitraukė į savo kambarį.

Kaip Pantagriuelis prikalbinėja Panurgą klaustis kvailio patarimų

PERSKYRIMAS XXXVII

Nueidamas Pantagriuelis pamatė, kad Panurgas stovi galerijoj kaip apdujęs, linkčiodamas galvą, ir tarė jam:

— Tu man atrodai kaip pelė, įklimpusi dervoje: juo labiau ji stengiasi išsikapanoti, juo labiau grimzta. Ir tu panašiai: kuo smarkiau stengiesi išsikilpoti iš savo painiavos, tuo labiau painiojiesi. Aš bežinau tik vieną būdą tau padėti. Klausyk, esu daugsyk girdėjęs prastų žmonių priežodį, kad kvailys kai kada ir išminčių galįs pamokyti. Kadangi išminčių atsakymai tavęs kaip reikiant nepatenkino, tai tu imk ir paklausk kvailio patarimų, gal jie tave geriau patenkins ir užganėdins. Tu gi žinai, kad ne sykį kunigaikščius, karalius ir valstybes yra išgelbė-

ję kvailių įspėjimai, patarimai ir pranašavimai, kad daug mūšių buvo jų dėka laimėta, daug painiavų išnarpliota. Nėra reikalo tau pavyzdžius vardyti. Tu, manau, sutiksi su tokiais štai samprotavimais: kas uoliai rūpina savo asmens bei šeimos reikalus, kas budriai ir atidžiai tvarko savo namų ūkį, kas niekad nežiopso, nepraleidžia nė kokios progos įgyti gėrybių bei krauti turtus, kas sugeba apdairiai išvengti nuskurdimo bėdų, tą vadiname gyvenimo išminties kupinu žmogumi, nors jis ir būtų paikas dangaus dvasių akyse; o kas nori būti išmintingas šių dvasių akyse, įžvalgus iš dieviškojo įkvėpimo ir tinkamas priimti pranašavimo dovanai, tas turi užmiršti save patį, išeiti iš savęs paties, pašalinti iš savo širdies bet kokį žemišką prisirišimą, atpalaiduoti savo sielą nuo bet kokio žmogiško rūpesčio, kad liktų viskam šaltas ir abejingas. Tokia būklė paprastų žmonių yra laikoma beprotybe.

Šit kodėl prasčiokams žmonėms Fatuus buvo Faunas[202], Piko sūnus, didis pranašautojas, Lotynų karalius. Šit kodėl komediantai, skirstydamiesi roles, Kvailio ir Keistuolio personažą vaidinti visada paveda labiausiai prityrusiam, mitriausiajam iš viso būrio. Šit kodėl matematikai sako, kad karalių ir kvailių horoskopas gimimo valandą esąs vienodas, ir duoda kaip pavyzdį Enėją ir Korebą[203], kurį Euforionas laikė bepročiu: abudu juodu gimę po tokia pat žvaigžde.

Ne pro šalį bus šia proga priminti, ką rašė Dž. Andrea apie vieną kanoną popiežiaus reskripte La Rošelės merui ir miestiečiams, po jo Panormas apie tą patį kanoną, Barbacijus *Pandektų* komentare, o paskiausiai Jasonas[204] savo *Patarimuose*, pasakodamas apie senjorą Žoaną, garsųjį Paryžiaus kvailį, Kajeto[205] prosenolį. O buvo taip. Paryžiuje, Pti Šatlė užkandinėje, prie židinio, kuriame čirškėjo kepsnys, stovėjo kažkoks nešikas ir valgė duoną, vis palaikydamas ją virš kepsnio, kad prigaruotų: duona, taip pakvipinta, jam atrodė kur kas gardesnė. Užkandinės šeimininkas nieko jam nesakė. Kai nešikas sušlamštė visą duoną, šeimininkas čiupo jam už pakarpos ir pareikalavo užmokėti už kepsnio garus. Nešikas sakėsi nieko kepsniui nepadaręs, nieko iš šeimininko nepaėmęs ir nėmaž nesąs skolingas. O garas juk išsisklaidąs ore ir vis tiek nueinąs niekais; negirdėtas daiktas, kad Paryžiuje kas pardavinėtų kepsnio garus gatvėje. Šeimininkas atšovė, kad jis neprivaląs savo kepsnio garais penėti nešikus, ir pagrasino, jei neužsimokėsiąs, atimti iš jo nešamuosius diržus. Nešikas čiupo lazdą gintis. Kilo didelis vaidas. Iš visų pusių sulėkė Paryžiaus žiopliai žiūrėti, kas čia dedasi. Kaip tik pasitaikė, kad ten buvo ir senjoras Žoanas, kvailys, Paryžiaus miestietis. Jį pamatęs, užkandinės šeimininkas klausė nešiką:

„Ar sutinki, kad štai kilnusis senjoras Žoanas išspręstų mūsų ginčą?“ — „Taip, suk tave devynios“,— atsakė nešikas.

Tada senjoras Žoanas, išklausęs vaido istoriją, paprašė nešiko sidabrinio pinigo. Nešikas jam padavė Tūro pilypą[206]. Senjoras Žoanas paėmė pinigą, užsidėjo ant kairiojo peties, lyg tirdamas, ar jis gero svorio; po to paskambeno ant kairiojo delno, lyg klausydamas, ar jis gero metalo; tada prisidėjo prie dešiniosios akies, lyg žiūrėdamas, ar gerai nukaltas. Visi žiopsotojai aplinkui tuo tarpu tylėjo, šeimininkas laukė ramus, o nešikas stovėjo nusiminęs. Galiausiai senjoras Žoanas sužvangino pinigu keliskart į židinio angą, paskui su teismo rūmų pirmininko orumu, iškėlęs savo barškalą lyg skeptrą, užsimaukšlinęs ant galvos beždžionės kailio kepurę su popierinėmis ausimis, iškarpytomis puslankiais, gerai atsikrenkštė du ar tris kartus ir didžiu balsu tarė: „Aukštasis teismas pripažįsta, kad nešikas, kuris valgė savo duoną su kepsnio garais, šeimininkui deramai užsimokėjo savo pinigo skambesiu. Viršminėtasis teismas nusprendė, kad bylininkai turi grįžti namo į savo namus ir bylą užbaigti be išlaidų grąžinimo“.

Šis Paryžiaus kvailio nuosprendis pasirodė minėtiesiems mokslavyriams nuostabiai teisingas, ir jie pareiškė nuomonę, kad vargu ar šią bylą būtų teisingiau išsprendęs netgi Paryžiaus parlamentas ar aukščiausiasis Romos tribunolas, ar net pats senovės areopagas. Užtat pasakyk: gal ir tu norėtum pasiklausti kvailio patarimo?

Kaip Pantagriuelis su Panurgu garbsto kvailį Tribulė

PERSKYRIMAS XXXVIII

— Norėčiau, prisiekiu savo siela,— atsakė Panurgas.— Aš jaučiuosi taip, tartum apatinė anga būtų atsileidusi, o neseniai juk buvo visiškai užsitraukusi ir susiveržusi. Bet žiūrėkite: kadangi ligi šiolei į pasitarimus buvom sukvietę pačią išminties grietinėlę, tai norėčiau, kad ir tasai, kuris nūnai bus mūsų konsultacijos prezidentu, būtų kvailys aukščiausio laipsnio.

— Tribulė,— tarė Pantagriuelis,— man rodos, yra kvailys rinktinis.

Panurgas atitarė:

— Kvailys pirmutinis ir pavyzdinis.

Pantagriuelis:	Panurgas:
Kvailys fatalus,	Kvailys aukštos gamos,
k. natūralus,	k. bekarinis ir bemolinis,
k. jovialus,	k. linksmas ir išdykęs,
k. dangiškas,	k. žemiškas,
k. mėnuliškas,	k. su karuliukais,
k. merkurinis,	k. su kankaliukais,
k. planetinis,	k. su skambaliukais,
k. beorbitinis,	k. jukus ir veneriškas,
k. eterinis ir junoninis,	k. nusistojęs,
k. arktinis,	k. šviežias,
k. herojinis,	k. ką tik išsunktas,
k. augustinis,	k. pradėjęs rūgti,
k. cezarinis,	k. originalus,
k. imperatorinis,	k. popiežiškas,
k. karalinis,	k. iš konklavos,
k. patriarchalus,	k. iš konsistorijos,
k. originalus,	k. iš bulės,
k. lojalus,	k. sinodalinis,
k. vėliavinis,	k. episkopalinis,
k. senjoriškas,	k. fiskalinis,
k. rūmiškas,	k. daktariškas,
k. genialus,	k. vienuoliškas,
k. principialus,	k. ekstravagantiškas,
k. pretorialus,	k. su berete,
k. totalus,	k. su tonzūra,
k. kurialus,	k. su petnešomis,
k. galvinis,	k. su kvailybės mokslo titulu,
k. priešakinis,	k. prie stalo sodinamas,
k. triumfalus,	k. mokslo priešaky žengiantis,
k. vulgarus,	k. valktį nešantis,
k. naminis,	k. iš šalies sekantis,
k. civilinis,	k. popiežiui atstovaujantis,
k. neprilygstamas,	k. prijaukintas,
k. retas ir ypatingas,	k. laukinis,

k. populiarus,
k. familiarus,
k. įžymus,
k. nulemtas,
k. numylėtas,
k. lotyniškas,
k. dvariškas,
k. prasčiokiškas,
k. kaimiškas,
k. grėsmingas,
k. transcendentiškas,
k. suvereniškas,
k. specialus,
k. kunigaikštiškas,
k. metafiziškas,
k. ekstaziškas,
k. kategoriškas,
k. pagirtinas,
k. dešimteriopas,
k. paslaugus,
k. perspektyvus,
k. aritmetinis,
k. algebrinis,
k. amalgaminis,
k. kabalistinis,
k. talmudistinis,
k. kompendinis,
k. konspektinis,
k. hiperboliškas,
k. alegoriškas,
k. antonomatiškas,
k. tropologiškas,
k. pleonazmiškas,
k. galvinis,
k. smegeninis,
k. širdinis,
k. žarninis,
k. jekninis,
k. blužninis,
k. į šiltus kraštus traukiantis,
k. apsipadaigsliavęs,
k. apsiplunksnavęs,
k. sakalinis,
k. vanaginis,
k. plėšrusis,
k. su iškirpta uodega,
k. kreivai skraidantis,
k. su kuodu,
k. su žandenomis,
k. su barzda,
k. už gaidį gaidesnis,
k. į narvą tupdytinas,
k. iš Rytų žemės,
k. iškilnus,
k. skaisčiai raudonas,
k. tamsiai raudonas,
k. kulinariškas,
k. miesčioniškas,
k. vėjavaikiškas,
k. šluotiškas,
k. antraintenciškas,
k. almanachinis,
k. heteroklitinis,
k. somistinis,
k. abreviatūrinis,
k. mauriškas,
k. viskam įgaliotas,
k. bulėmis apdovanotas,
k. kapišonuotas,
k. tituluotas,
k. pasalus,
k. atšiaurus,
k. kataringas,
k. nenagingas,
k. turiningas,
k. paleistuvingas,
k. apmaudingas,
k. liemeningas,

k. bezdalinis,
k. azimutinis,
k. almikantaratinis,
k. legitiminis,
k. proporcionalus,
k. architravinis,
k. pjedestalinis,
k. kompetentingas,
k. garsingas,
k. džiaugsmingas,
k. iškilmingas,
k. kasmetinis,
k. šventinis,
k. atšviežinantis,
k. atgaivinantis,
k. pramogų pilnas,
k. privilegijuotas,
k. ryžtingas,
k. paprastas,
k. tolydinis,
k. diapazoninis,
k. hieroglifiškas,
k. autentiškas,
k. vertingas,
k. brangus,
k. fanatiškas,
k. fantastiškas,
k. limfatiškas,
k. paniškas,
k. išgudrautas,
k. neįkyrus,
k. puošningas,
k. prišpikiuotas,
k. katile šutintas,
k. dvidešimt keturių karatų,
k. keistuolis,
k. atbuleikis,
k. su pagaliuku,
k. su barškaliuku,
k. su pampaliuku,
k. apsukrus,
k. nepalyginamas,
k. klupus,
k. iškaršęs,
k. storžieviškas,
k. nusipenėjęs,
k. skersai platesnis,
k. už save storesnis,
k. nuopelningas,
k. mįslingas,
k. stotingas,
k. išsipustęs,
k. išsičiuslijęs,
k. vos nuo adatos,
k. skybėlėtas,
k. užraitytais kraštais,
k. damaskinuotas,
k. inkrustuotas,
k. persiško darbo,
k. orą gadinantis,
k. karnizuotas,
k. visaip ištirtas.

P a n t.: Jei kitados Romoje kvirinalijos teisingai buvo vadinamos Kvailių švente, tai Prancūzijoj lygiai taip pat galima įvesti tribuletinalijas.

P a n.: Jei visi kvailiai nešiotų uodegones, tai jų bulės būtų nutrintos.

P a n t.: Jei jis būtų dievas Fatuus (jau mūsų minėtas), dieviškosios Fatuos vyras, tai jo tėvas būtų Bonadies, o senelė Bonadea[207].

P a n.: Jei visi kvailiai būtų eidininkai, tai jis per gerą sieksnį lenktų kitus, kad ir kreivos jo kojos. Eime greičiau pas jį. Iš jo būtinai nugirsime įdomų sprendimą, aš nujaučiu.

— Aš,— tarė Pantagriuelis,— noriu būti posėdyje, kai bus svarstoma Bridua byla. Taigi dabar vyksiu į Mirlengą, anapus Luaros, o Karpalimą siųsiu į Blua, tegu atgabena čionai Tribulė.

Karpalimas išsiskubino, kur jam buvo liepta, o Pantagriuelis, lydimas šeimynykščių, Panurgo, Epistemono, Ponokrato, brolio Žano, Gimnasto, Rizotomo ir kitų, išvyko į Mirlengą.

Kaip Pantagriuelis dalyvavo posėdyje, kai buvo teisiamas teisėjas Bridua, kuris bylų sprendimus išburdavo lošiamaisiais kauliukais

PERSKYRIMAS XXXIX

Kitą dieną, bylai skirtą valandą, Pantagriuelis jau buvo Mirlengoje. Pirmininkas, senatoriai, tarėjai jį prašė eiti su jais į posėdžių salę ir klausyti, kaip aiškinsis Bridua dėl sprendimo, kurį padarė prieš elektą Tušrondą ir kuris centumviraliniam[208] teismui atrodo neteisingas.

Pantagriuelis mielai įėjo ir rado Bridua besėdintį salėje. Aiškindamasis dėl savo padaryto sprendimo, jis kaip vienintelę priežastį ir pasiteisinimą nurodė tą aplinkybę, kad jau yra pasenęs ir nebeprimato; dar teigė, kad senatvė atneša visokių bėdų ir negandų, apie kurias *not. per Archid. D. LXXXVI c. tanta*[209]; dėl šios priežasties jis nebeįžiūri taip gerai lošiamųjų kauliukų akių, kaip įžiūrėdavo seniau, užtat galėjo atsitikti, kad, kaip Izaokas, būdamas pasenęs ir apžlibęs, palaikė Jokūbą Ezavu[210], taip ir jis, spręsdamas bylą, apie kurią čia kalbama, ketvertą akių palaikė už penketą, juoba kad tuomet vartojo savo mažuosius kauliukus, o pagal įstatymus prigimties trūkumai negali būti pripažinti už nusikaltimą, kas aiškiai pasakyta *ff. de re milit., l. qui cum uno; ff. de reg. jur., l. fere; ff. de edil. ed. per totum; ff. de term. mo., l. Divus Adrianus; resolu. per Lud. Ro. in l.: si vero.; ff. solu. matri*[211]; ir jei kas darytų atvirkščiai, tas kaltintų ne žmogų, o Prigimtį, kaip akivaizdžiai nustatyta *in l. maximum vitium.; C. de lib. praeter.*

— Apie kokius kauliukus jūs kalbate, mano mielas,— klausė Trenkamelis, vyriausiasis teismo pirmininkas.

— Apie tuos,— atsakė Bridua,— kuriais bylos sprendimas buriamas, *alea judiciorum*, apie kuriuos yra parašyta *doct. 26. q. 2. c. Sors.; l. nec emptio; ff. de contrah. empt.; l. quod debetur; ff. de pecul et ibi Barthol.*, kuriais ir jūs, ponai, paprastai naudojatės šiuose aukščiausiojo teismo rūmuose; taip pat daro ir visi kiti teisėjai, kai sprendžia bylas, sekdami daktaru Henriku Feranda, *et no. gl. in c. fin. de sortil., et l. sed cum ambo. ff. de jud., Ubi doct.*, jie pažymi, kad burtų metimas yra visai gera, dora, tinkama ir nepamainoma priemonė spręsti byloms bei ginčams. Dar aiškiau apie tai kalba Bald., Bart. ir Aleks., *C. communia de l. Si duo.*

— Ir kaip jūs tą darote, mano mielas? — klausė Trenkamelis.

— Atsakysiu trumpai,— tarė Bridua,— remdamasis *l. Ampliorem, § in refutatoriis, C. de appella*, taipogi tuo, ką sako *Gl. l. ff. quod met. cau.: Gaudent brevitate Moderni*[212]. Darau taip pat kaip ir jūs, ponai, pagal įprastą teismų praktikos tvarką, kurios liepia visada laikytis mūsų įstatymai, *ut not. Extra de consuet., C. ex literis, et imi Innoc.* Būtent, atidžiai sužiūrėjęs, peržiūrėjęs, perskaitęs, pakartotinai perskaitęs, suklostęs ir sulakštavęs visus byloje esančius prašymus, šaukimus, įgaliojimus, patvarkymus, liudininkų parodymus, atidėjimo reikalavimus, ieškinio pagrindimo įrodymus ir priešingosios pusės atsikirtimus, atsiliepimus, įrodymų įpareigojimus, atsakovo atkirčius, pranešimus, įdavimus, pirminius, antrinius, tretinius šalių paaiškinimus, priedus prie ieškinio pamatavimo, pareiškimus dėl liudininkų nušalinimo, liudininkų sąrašus, akistatų protokolus, libelijas, apostolijas, karališkuosius laiškus, kompulsorijas, deklinatorijas, anticipatorijas, reikalavimus perkelti bylą į kitą instanciją, reikalavimus bylą grąžinti į tą pačią instanciją, reikalavimus bylos niekur neperkelti, nutartis, sutartis, aptartis, užtartis, prisipažinimus, pripažinimus, išpažinimus ir kitus tolygius skanėstus bei gardėsius, pateiktus vienos ar kitos pusės, aš, kaip privalu geram teisėjui, vadovaudamasis *no Spec. de ordinario § 3, et tit. de offi. om. jud., § fi. et de rescriptis praesenta., § 1*, dedu ant savo stalo galo visus atsakovo popierių maišus ir jam pirmam metu burtą, kaip kad ir jūs, ponai, *et est not. l. Favolabiliores. ff. de reg. jur., et in c. sum sunt, eod. tit. lib. VI*, kur pasakyta: *Cum sunt partium jura obscura, reo favendum est potius quam actori*[213].

Po to aš, taip pat kaip ir jūs, ponai, dedu visus ieškovo maišus ant kito stalo galo, *visum visu*, nes *oposita juxta se posita magis eluces-*

cunt[214], *ut not. in. l. I., § videamus, ff. de his qui sunt sui vel alie. jur., et in l. munerum. j. mixta, ff. de muner. et honor.*, ir lygiu būdu metu burtą.

— Bet, mano mielas,— klausė Trinkamelis,— iš ko jūs pažįstate, jog šalių reikalavimai yra painūs?

— Iš to pat kaip ir jūs, ponai,— atsakė Bridua.— Iš to, kad ir viena šalis, ir kita pristato daug popierių maišų. Tada aš vartoju savo mažuosius kauliukus, kaip ir jūs, ponai, pagal įstatymą: *Semper in stipulationibus, ff. de reg. juris,* ir pagal versalinį versifikuotą įstatymą *q. eod. tit.:*

Semper in obscuris quod minimum est sequimur[215],

įtrauktą į kanonus *in. c. in obscuris, eod. tit. lib. VI.*

Aš turiu ir kitus, didelius kauliukus, gražius, skambius, bet šituos aš vartoju, kaip ir jūs, ponai, kai bylos medžiaga yra aiškesnė, tai yra tada, kai maišų mažiau.

— Ir kaip jūs, mano mielas, po to visko darote sprendimą? — klausė Trenkamelis.

— Taip pat kaip ir jūs, ponai,— atsakė Bridua.— Bylą išsprendžiu tos šalies naudai, katrai iškrito daugiau akių, metant kauliukais teisminį, tribūnišką, pretorišką burtą. Taip mums liepia įstatymai, *ff. qui po. in pig. l., potior. leg. creditor., C. de consul., l. I, est de reg. jur. in VI. Qui prior est tempore, potior est jure.*[216]

Kaip Bridua paaiškina, kodėl jis pirma išnagrinėja bylą, jei sprendimą buria kauliukais

PERSKYRIMAS XL

— Gerai,— kalbėjo Trenkamelis,— bet sakykite, mano mielas, jeigu jūs burtais ir kauliukų metimais buriate bylos sprendimą, tai kodėl sprendimo nepadarote tą pačią dieną ir valandą, kada prieš jus stoja ginčo šalys, be jokio delsimo? Kam jums reikalingi tie visi popieriai ir raštai, kurie maišuose sukišti?

— Tam pat kam ir jums, ponai,— atsakė Bridua.— Jie man reikalingi trejopam, įvairiopam, tauriam ir geram tikslui.

Pirmiausia — dėl formos: jei nesilaikome formos, tai neturi galios mūsų sudarytieji aktai, kaip rodo *Spec., tit. de instr. edit. et tit. de rescript. praesent.;* be to, jūs gi pernelyg gerai žinote, kad teismo procese dažnai formalumai sveria daugiau negu materija ir esmė, nes *forma mutata mutatur substantia*[217], *ff. ad. exhib. l. Julianus; ff. ad leg. falcid. l. Si is qui quadringenta et extra., de deci., ad audientiam, et de celebrat. miss. c. in quadam.*

Antra, jie man, kaip ir jums, ponai, reikalingi mankštai, padoriai ir išganingai. Velionis ponas Otomaras Vadaras, didis medikas, kaip jūs vadinate, *C. de comit. et archi., lib. XII,* sakė man daug kartų, jog kūno nemankštinimas yra vienintelė priežastis, kodėl jūs, ponai, lygiai kaip ir visi kiti teismų darbuotojai, tokie besveikačiai ir trumpaamžiai; beje, tą jau pirma jo puikiausiai įrodė Bart. *in l. I. C. de sentent. quae pro eo quod.* Užtat tiek jums, ponai, tiek, nuosekliai einant, ir mums *quia accessorium naturam sequitur principalis*[218], *de reg. jur. l. VI, et l. cum principalis, et l. nihil dolo., ff. eod. titu.; ff. de fidejusso, l. fidejussor, et extra. de offic. de leg., c. I,* yra leistini tam tikri mankštos žaidimai, padorūs ir gaivinantys, *ff. de al. lus. et aleat., l. solent, et autent. ut omnes obediant, in princ., coll. 7 et ff. de praescript. verb., l. si gratuitam; et l. I. C. de spect. lib. XI;* tokios pat nuomonės laikosi daktaras Tomas[219], *in secunda secundae, quaest. CLXVIII,* labai taikliai cituojamas daktaro Alber. de Rozatos, kuris *fuit magnus practicus*[220] ir iškilnus mokslavyris, kaip liudija Barbacijus *in prin. consil.;* jo nuomonės pamatavimas yra išdėstytas *per gl. in proaemio. ff. §, ne autem tertii:*

Interpone tuis interdum gaudia curis.[221]

Iš tikrųjų, 1489 metais, turėdamas piniginių reikalų aukščiausiuose mokesčių rūmuose, vieną dieną gavau apmokamą leidimą iš durininko, nes, kaip jūs, ponai, žinote, *pecuniae obediunt omnia*[222], tą patį sako ir *Bald. in l. Singularia, ff. si certum pet., et Salic., in l. recepticia, C. de constit. pecun. et Card., in Cle. I de baptis.,* ir radau tuos ponus visus žaidžiant „musę“, kadangi tas žaidimas yra sveikatai naudinga mankšta; ar jie žaidė prieš valgį, ar po valgio, nesvarbu, tik *hic no.*[223], jog „musės“ žaidimas yra padorus, sveikas, senovinis ir legalus, *a Musco inventore, de quo C. de petit. haered., l. si motam., et Muscarii, id est* tie, kurie žaidžia „musę“, yra pateisinami įstatymu, *l. I., C., de excus. artif., lib. X.*

O tą kartą, atsimenu, kaip tiktai musė buvo Tjelmanas Pikė, jis

skaniai juokėsi, kad rūmų ponai visi sugadinę savo kepures betvodami jam per kuprą, ir sakė, kad jie nesugebėsią to nuostolio pateisinti prieš savo žmonas, kai pareisią namo, pagal *c. I, extra. de praesumpt., et ibi gl.* Tad, *resolutorie loquendo*[224], aš pasakyčiau, kaip ir jūs, ponai, kad visoje teismo veikloje nėra užsiėmimo, teikiančio daugiau malonumų kaip perkratinėti popierių maišus, lakštuoti dokumentus, siūti juos į sąsiuvinius, krauti į pintines ir peržiūrinėti bylas, *ex Bart. e Jo. de Pra., in l. falsa de condit. et demon. ff.*

Trečia, aš, kaip ir jūs, ponai, laikausi tos nuomonės, kad viskam subręsti reikia laiko; per laiką viskas išaiškėja; laikas yra Tiesos motina, *gl. in. l. I, C. de servit., Autent., de restit. et ea quae pa. et Spec. tit. de requis. cons.* Dėl to tad aš, kaip ir jūs, ponai, delsiu, atidėlioju ir nukeliu sprendimą vis toliau, idant byla, gerai išvėdinta, iškedenta ir išnagrinėta, turėtų laiko subręsti ir sprendimas, galų gale sulauktas, nebūtų toks skaudus pralaimėjusiajai šaliai, kaip *no. glo. ff. de excu. tut., l. Tria onera:*

Portatur leviter quod portat quisque libenter.[225]

Jei bylą spręstume nepribrendusią, greitosiomis, nėmaž nedelsdami, tai būtų pavojus susilaukti tų blogų pasekmių, kurios, pasak medikų, gali ištikti žmogų, jeigu jam prapjautume votį, dar galutinai neištvinkusią, arba mėgintume iš kūno išvaryti kenksmingus syvus, iki jie dar galutinai nesusidarę, nes, kaip yra parašyta *in Autent., Haec constit. in Inno. constit. prin.* ir pakartota *gl. in c. Caeterum., extra, de jura. calum.*

Quod medicamenta morbis exhibent hoc jura negotiis.[226]

Pati gamta mus juoba moko vaisius skinti ir valgyti tada, kai jie yra nunokę, *Instit., de re. div., § is ad quem, et ff. de acti. empt., l. Julianus;* leisti už vyro dukteris tada, kai jos yra subrendusios, *ff. de donat. inter vir. et uxor., l. Cum hic status, § si qui sponsa, et 27 q., j. c. Sicut* sako *gl.:*

Jam matura thoris plenis adoleverat annis
Virginitas[227],

viską daryti tik tada, kai prieina laikas, *XXIII, q. II, § ult. et XXXIII, d. c. ult.*

Kaip Bridua pasakoja istoriją apie vieną ginčų taikintoją

PERSKYRIMAS XLI

— Šia proga,— kalbėjo Bridua toliau,— prisiminiau, kad anais laikais, kada aš Puatjė universitete studijavau teisę pas *Brocadium juris*[228], gyveno Semervėje toksai Perenas Dandenas[229], žmogynas doras, geras ūkininkas, geras parapijos choro giedorius, vyras vertas pasitikėjimo ir tiek jau pagyvenęs, kiek nė vienas iš jūsų, ponai,— jis sakydavosi atmenąs senį Laterano susirinkimą su raudona skrybėle ir jo žmoną Pragmatinę sankciją[230], malonią ponią su plačia persų satino skara ir stambių agatų rožančiumi.

Šis tad geras vyras taikindavo susivaidijusius žmones, ir dėl jo tarpininkavimo buvo baigta susitaikinimu daugiau bylų negu Puatjė teismo rūmuose, Monmorijono apygardos teisme ir Partenė le Vjė taikos teisme, užtat jį didžiai gerbė visa apylinkė. Visas bylas, visus ginčus ir vaidus, kurie kildavo Šovinji, Nuajė, Krutelėje, Ene, Legiužė, La Motėje, Liusinjane, Vivonoje, Mezo, Etablyje ir dar tolesnėse apylinkėse, jis spręsdavo pats, savo autoritetu, kaip aukščiausias teisėjas, nors ir nebuvo joks teisėjas, o tik šiaip padorus žmogus, *Arg. in l. sed si unius, ff. de jurejur., et de verb. obl., l. continuus.* Nebuvo atsitikimo, kad kas skerstų kiaulę ir neatsiųstų jam dešros ar kepsnio. Jis gangreit kiekvieną dieną viešėdavo kokiame baliuje, puotoje, vestuvėse, sugertuvėse, krikštynose arba kad ir kokioje užeigoje ir vis, žinoma, taikindavo ką nors; mat jo taikinamosios šalys būtinai turėdavo susigerti — tai būdavo ženklas, kad nebesipyksta, kad toliau gyvens gražioje santarvėje ir gėrėsis atgautu džiaugsmu, *ut no. per. Doct., ff. de peri., et comm. rei vend. l. I.*

Jis turėjo sūnų, Teno Dandeną, žaliūką berną, lemtą vyrą — dieve duok man tokiam būti,— kuris irgi panoro susiginčijusių tarpininku būti,— jūs žinote, kad

Saepe solet similis filius esse patri,
Et sequitur leviter filis matris iter.[231]

Ut ait. gl., VI q., I, c. Si quis; gl. de cons., d. 5, c. j. fi, et est no. per Doct., C. de impu. et aliis et subst., l. ult. et l. legitimae, ff. de stat. hom., gl. in l. quod si nolit., ff. de aedil. ed., l. quis, C. ad le. Jul. majest.

Excipio filios a moniali susceptos ex monacho[232], *per gl. in c. Impudicas. XXVII, qu. I.* Ir jis tituluodavo save Ginčų taikintoju.

Šiame versle jis buvo labai veiklus ir budrus, nes *vigilantibus jura subveniunt*[233], *ex leg. pupillus, ff. quae in fraud. cred., et ibid. l. non enim. et Inst. in proemio,* ir lig tik užuosdavo, *ut ff. si quad. paup. fec., l. Agaso. gl. in verbo olfecit i. nasum ad culum posuit*[234], ir užgirsdavo, kad kas nors apylinkėje susibylinėjo ar susiginčijo, tučtuojau siūlydavosi gindininkus sutaikinti.

Yra parašyta:

Qui non laborat, non manige ducat[235],

tą patį sako ir *gl. ff. de damn. infect., l. quamvis,* ir *currere* greičiau negu žingsniu

vetulam compellit egesta[236];

gl. ff. de lib. agnos., l. si quis pro qua facit, l. si plures, C. de candit. incer. Tačiau jam šis darbas taip nesisekė, jog niekad jis nesutaikino jokio ginčo, kad ir menkų menkiausio; užuot šalis sugerinęs, jis tik dar labiau jas supykindavo ir įkaitindavo. Jūs gi žinote, ponai, kad

Sermo datur cunctis, animi sapientia paucis[237],

gloss. ff. de alie. ju. mu. caus. fa. l. II. Ir Semervės smuklininkai sakydavo, kad prie jo per visus metus neparduodą tiek magaryčių vyno (taip jų buvo vadinamas geras Legiužė vynas), kiek prie jo tėvo per pusę valandos. Ir šit vieną sykį jis ėmė skųstis tėvui, kad jam nesiseka, bet kaltino dėl to dabarties žmonių sugedimą ir stačiai sakė, kad jei praeityje žmonės būtų buvę tokie sugedę, tokie ginčininkai, iširėliai ir nesutaikomi bylininkai kaip dabar, tai jis, tėvas, niekaip nebūtų įgijęs visų pripažinto taikintojo garbės ir vardo. Čia sūnus peržengė įstatymus, kurie vaikams draudžia peikti ir niekinti savo tėvus, *per gl. et Bart., l. III, § si quis ff. de condi. ob caus., et autent., de nup., § Sed quid sancitum, coll. IV.*

— Reikia,— atsakė tėvas,— kitaip elgtis, Dandenai, sūnau mano. Juk tu žinai, kad

Kai *oportet*[238] pasakysi,
Greit, kas reikia, padarysi,

gl. C. de appell. l. eos etiam. Ne čia šuva pakastas. Tu niekada nesutaikini jokio ginčo. Kodėl? Todėl, kad imiesi per anksti, kol ginčas dar

tebėra žalias, nesubrendęs. O aš sutaikinu visus. Kodėl? Todėl, kad aš jų imuosi į patį galą, kada jie jau yra subrendę ir priėję. Taip sako ir *gl.*

Dulcior est fructus post multa pericula ductus[239],

l. non moriturus, C. de contrah. et comit. stip.

Argi nesi girdėjęs visuotinai žinomo priežodžio: laimingas gydytojas, kurį ligonis pasišaukė baigdamas gyti? Liga savaime jau perėjo krizę ir eina į galą, o tada — šit ir gydytojas prisistato. Taip ir su mano bylinėtojais: jie, būdavo, patys savaime jau linksta taikintis, nes jų kapšai tuštėja, jie patys jau nori liautis bylinėjęsi ir po teismus tąsęsi, nes nebeturi kišenėje tų skambančiųjų, be kurių nesibylinėsi ir po teismus nesitąsysi:

Deficiente pecu, deficit omne, nia.[240]

Stinga tiktai žmogaus, kuris jiems pabūtų už piršlį ir tarpininką, kuris pirmas imtų kalbėti apie susitaikinimą, idant tiek viena, tiek kita šalis išvengtų pragaištingos gėdos, kai žmonės ima kalbėti: „Va, jis pirmas pasidavė; jis pirmas prakalbo apie taikinimąsi; jis pirmas nusilpo; pamatė, kad ne jo teisybė; nusimanė, kad bylos neišloš". Štai tada, sūnau, prieina mano valanda, aš atsirandu vietoje, kaip spirgas kruopienėje,— čia mano visas gudrumas, čia mano laimė, čia mano sėkmė. Ir pasakysiu tau, Dandenai, sūnau mano gražusis, jog šitaip aš galėčiau padaryti taiką — ar bent jau paliaubas — tarp didžiojo karaliaus ir Venecijos, tarp imperatoriaus ir šveicarų, tarp anglų ir škotų, tarp popiežiaus ir Feraros. O kad to negana, tai, jei dievas padėtų, sutaikinčiau net turką su persu ir totorius su Maskva.

Suprask mane teisingai. Aš to imčiausi tada, kai abi pusės būtų pavargusios nuo karo, kai ir tų, ir kitų skrynios jau tuščios, valdinių kapšai iškratyti, dvarai parduoti, žemės užstatytos, maistas suvalgytas, šaudmenys iššaudyti. Štai tuomet, su padėjimu dievo ar švenčiausios jo motinos, kariauninkai norom nenorom turėtų apmalšti ir savo pyktį apramdyti. To kaip tik ir mokoma *in gl. XXXVII d. c. si quando.*

Odero si potero; si non, invitus amabo.[241]

Kaip randasi teismo bylos ir kaip jos pasidaro tobulos

PERSKYRIMAS XLII

— Užtat,— kalbėjo Bridua toliau,— aš, kaip ir jūs, ponai, delsiu, laukiu, kol byla prieis, kol subręs visi jos nariai — raštai ir raštų maišai. *Arg. in l. si major., C. commu. divi. et de cons., d. I, c. Solennitates, et ibi gl.*

Ką tik gimusi byla man, kaip ir jums, ponai, atrodo beformė ir netobula. Taip ir meškiukas, ką tik atsivestas, neturi nei kojų, nei rankų, nei kailio, nei plauko, nei galvos — tai vien gramblotas, beformis mėsos gniutulas; tik senė meška belaižydama ištobulina jį tiek, jog atsiranda atskiri nariai, *ut not. Doct. ff. ad leg. Aquil., l. II, in fi.*

Lygia dalia matau aš, kaip ir jūs, ponai, jog teismo byla iš pat pradžių gimsta be formos, be rankų ir kojų. Ji teturi tada vos vieną ar du raštus — bjaurus žvėriūkštis, ir tiek. O va, kada ji paauga, kada sukrauname krūvą popierių, raštų ir aktų,— tada tik galima tarti, kad ji jau subrendusi ir įgavusi formą. Nes *forma data esse rei*[242], *l. Si is qui, ff. ad. l. Falci, in c. cum dilecta extra de rescrip.; Barbatia, consil. 12, lib. 2,* o pirma jo *Bald. in c. ulti. extra de consue. et l. Julianus, ff. ad exhib. et l. Quaesitum. ff. de leg. III.* Būdas yra toks, kokį nurodo *gl. p. q. I, c. Paulus:*

Debile principium melior fortuna sequetur.[243]

Kaip jūs, ponai, taip ir teismo tarnai, pasiuntiniai, antstoliai, šunadvokačiai, advokatai, prokurorai, komisarai, tardytojai, raštvedžiai, notarai, raštininkai ir patys vietiniai teisėjai, *de quibus tit. est lib. III, Cod.*, žinda išsijuosę ir be paliovos bylininkų kišenes ir bežįsdami suformuoja jų bylai galvą, kojas, nagus, snapą, dantis, rankas, venas, arterijas, nervus, raumenis, syvus. Tai ir yra aktų maišai; *gl. de cons. d. IV, c. accepisti.*

Qualis vestis erit, talia corda gerit.[244]

Hic. not., jog šia prasme laimingesni yra bylininkai negu teisingumo pareigūnai, kadangi

Beatius est dare quam accipere[245];

ff. comm. l. III, et extra, de celebra. Miss. c. cum Marthae, et 24 q. j., Odi, gl.

Affectum dantis pensat censura tonantis.[246]

Taip byla teisme pasidaro tobula, grakšti ir dailiai sudėta, kaip sako *gl. can.*:

Accipe, sume, cape sunt verba placentia papae.[247]

O dar aiškiau šią mintį išreiškė Alber. de Roz. *in verb. Roma.*:

Roma manus rodit; quas rodere non valet, odit;
Dantes custodit; non dantes spernit et odit.[248]

Klausiate, kodėl?

Ad praesens ova cras pullis sunt meliora[249],

ut est glos. in l. cum hi. ff. de transac. Atvirkštinės padėties nepatogumai yra nustatyti *in glos. C. de allu. l. fi.*:

Cum labor in damno est, crescit mortalis egestas.[250]

Žodis „teismas" yra padarytas iš „teikti", tikra to žodžio etimologija tokia: kas nori teistis, tas privalo teikti į kišenę. Šia proga priminsiu jums dieviškai išmintingas formules:

Litigando jura crescunt;
Litigando jus acquiritur.[251]

Item. gl. in c. Illud., est de praesump., et C. de prob., l. instrumenta., l. non epistolis, l. non nudis.

Et cum non prosunt singula, multa juvant.[252]

— Gerai,— tarė Trenkamelis,— bet kaip jūs, mano mielas, vedate baudžiamąją bylą, kai kaltinamasis yra sugautas *flagrante crimine*[253]?

— Taip pat kaip ir jūs, ponai,— tarė Bridua.— Aš kaltintojui leidžiu ir liepiu prieš bylą gerai išsimiegoti, o paskui stoti prieš mane ir pateikti išsamų ir juridiškai pamatuotą liudijimą apie visa, ką sapnavo, pagal *gl. 32, q. VII. c. Si quis cum,*

Quandoque bonus dormitat Homerus.[254]

Šitas aktas pagimdo kokį nors kitą bylos narį, iš šio pastarojo vėl gimsta naujas narys, ir susineria akutė po akutės visos grandijos. Galų

gale aš matau, kad byla nuo įvairiopų duomenų bei dėmenų jau įgijusi formą ir yra tobula visais savo nariais. Tada imuosi kauliukų. Ir ne mano išradimas be jokio reikalo vilkinti bylą, čia aš tik perėmiau kitų patirtį.

Prisimenu, kaip Stokholmo apgulos metu[255] vienas gaskonas, toks Grasianò iš Sen Severo, pralošęs visus pinigus ir dėl to labai įniršęs,— nesgi, žinote, *pecunia est alter sanguis*[256], *ut ait. Anto. de Butrio. in c. accedens., II, extra, ut lit. non contest., et Bald. in l. si tuis. C. de op. li. per no., et l. advocati C. de advo. diu. jud.: Pecunia est vita hominis et optimus fidejussor in necessitatibus*[257],— lošimui užsibaigus, ėmė rėkti savo draugams: „*Pao cap de bious, hillotz, que maulx de pippe bous tresbyre! ares que pergudes sont les mies bingt et quouatte baguettes, ta pla donnerien picz, trucz, at patactz. Sey degun de bous aulx, qui boille truquar ambe iou a belz embiz?*“[258]

Niekas į jo iššūkį neatsiliepė. Tada jis nuėjo į sunkiasvorių[259] stovyklą ir ten pakartojo tuos pačius žodžius, kviesdamas su juo kautis. Šie tačiau kalbėjo taip: „*Der Guascongner thut schich usz mitt eim jedem ze schlagen, aber er ist geneigter zu staelen; darumb, lieben frauuen, hend serg zu inuerm hausraut*“.[260] Ir nė vienas iš jų nėjo su juo į dvikovą.

Paskui jis nuėjo į prancūzų savanorių stovyklą ir vadino juos muštis, kaip ir anuos, krėsdamas visokius gaskoniškus pokštus; niekas betgi ir čia jam neatsakė. Tada gaskonas atsigulė pačiame stovyklos krašte, šalia storulio Kristiano, riterio de Krisė, ir užmigo.

Tuo laiku vienas prancūzas savanoris, taip pat visus pinigus pralošęs, išlėkė su atkišta špaga, tvirtai nusistatęs kautis su gaskonu, prasišvilpusiu, kaip ir jis:

Ploratus lachrymis amissa pecunia veris[261],

sako *glos. de poenitent. dist. 3, c. Sunt plures.* Paieškojo po visą stovyklą ir galų gale rado gaskoną miegantį. Tada ir sako jam: „Ei, op, velniai tave rautų, kelkis; aš prasilošiau, kaip ir tu, tai pasibadykim šonus! Žiūrėk, ar tik mano špaga nebus ilgesnė už tavąją?“

Gaskonas, piktas iš miegų, atrėžė: „*Cap de Sainct Arnauct, quau seys tu, qui me rebeillez? que mau de taoverne te gyre! Ho, Sainct Siobe, cap de Guascoigne, ta pla dormie iou, quant aquoest taquain me bingut estée*“.[262]

Savanoris neatlyžo, bet gaskonas jam atsakė: „*He, paovret, iou te esquinerie, ares que son pla reposat. Vayne un pauc qui te posar*

com iou; puesse truqueren".[263] Bemiegodamas jis pamiršo savo nuostolį, o per tai neteko ir noro kautis. Baigėsi taip, kad abu tie vyrai, užuot kovęsi ir galbūt kits kitam galą padarę, nuėję užstatė špagas ir drauge išgėrė. Miegas padarė gerą darbą — nuramdė nuožmią dviejų smarkių kariauninkų rūstybę.

Čia labai pritinka aukso žodžiai, pasakyti Džov. And., *in c. ult. de sent. et re judic., libro sexto:*

Sedendo et quiscendo fit anima prudens.[264]

Kaip Pantagriuelis teisina Bridua, buriantį sprendimus su kauliukais

PERSKYRIMAS XLIII

Šitai išsakęs, Bridua nutilo. Trenkamelis liepė jam išeiti iš posėdžių salės. Tas išėjo. Tada Trenkamelis tarė Pantagriueliui:

— Iškilnusis valdove! Ne vien iš dėkingumo už neišskaičiuojamas jūsų geradarybes, padarytas šiam parlamentui ir visam Mirlengos markizatui, bet lygia dalia iš pagarbos jūsų proto šviesumui, mąslaus sprendimo galiai bei nuostabiam išsimokslinimui, kuriuos visagalis viešpats dievas, visokio gero leidėjas, yra jumyse sutelkęs, manome padarysią teisingai, jei pasiūlysime jums išspręsti tokį netikėtą, nepaprastą ir keistą klausimą: kaip pasielgti su Bridua, kuris, jums čia esant, matant ir girdint, prisipažino, jog byloms sprendimus nuburdavęs lošiamaisiais kauliukais. Prašome tad malonėti tarti savo žodį, ko, jūsų manymu, šiuo atveju reikalauja įstatymai ir teisingumas.

Į tai Pantagriuelis atsakė:

— Ponai! Ne mano dalykas ir ne mano darbas spręsti bylas, kaip jūs gerai žinote; tačiau kadangi malonėjote suteikti man tiek garbės, aš, užuot ėmęsis teisėjo rolės, norėčiau pabūti už prašytoją. Bridua atveju aš įmatau keletą aplinkybių, kurios, man rodos, kalba už atlaidumą dėl to, kas jo padaryta. Visų pirma, senatvė, antra, išmanymo menkystė — tai dvi aplinkybės, dėl kurių, kaip jums pernelyg gerai žinoma, mūsų teisė ir įstatymai itin lengvai atleidžia ir dovanoja prasikaltimus; trečia, aš įmatau dar vieną aplinkybę, taip pat kalbančią Bridua naudai, būtent: šis vienas vienintelis nusižengimas turėtų būti

užmirštas, nubrauktas ir nuskandintas bekraštėje jūroje teisingų sprendimų, kuriuos jis yra padaręs praeityje, nes per keturiasdešimt su viršum metų nerasta jo darbuose nieko, kas būtų verta papeikimo. Juk jei aš į Luaros upę įlašinčiau vieną lašą jūrų vandens, tai dėl to vienintelio lašo niekas nejustų skonio pakitimo, niekas nesakytų, kad jos vanduo pasidarė sūrus.

Ir dar man regis, jog čia bus savo valią parodęs dievas, kuris padarė ir parikiavo taip, kad visi ligšioliniai Bridua sprendimai, daryti su lošiamaisiais kauliukais, jūsų garbingojo viršiausiojo teismo buvo pripažinti geri,— juk dievas, kaip žinote, dažnai savo garbę apreiškia sugėdindamas išminčius, sutrempdamas galiūnus ir iškeldamas tuos, kurių išmanymas mažas, bet širdis nusižeminusi. Bet apie tai nebenorėčiau daugiau kalbėti. Aš tik prašysiu, kad jūs — ne iš dėkingumo, kurį sakote jaučią mūsų dinastijai ir kurio aš nepripažįstu, bet dėlei nuoširdaus prielankumo, kurį mes jums nuo seniausių laikų puoselėjame, visada tiek šiapus, tiek anapus Luaros remdami jūsų luomą ir jūsų pareigybes,— kad jūs šį sykį teiktumėtės jam atleisti ir dovanoti, ir tiktai šiomis dviem sąlygomis: pirma, kad jis atsilygintų ar įsipareigotų atsilyginti bylos šaliai, nukentėjusiai dėl kalbamojo sprendimo (šiuo reikalu aš duosiu atitinkamą potvarkį ir sutikimą); antra, kad jūs paskirtumėt jam kokį jaunesnį vyrą, mokytą, išmintingą, prityrusį ir dorą patarėją, kurio nuomone jis toliau vadovautųsi savojoje teisėjo veikloje.

O jeigu norėtumėte jį visai nuo pareigų nušalinti, tai labai prašyčiau, kad jį perleistumėte ir dovanotumėte man. Mano karalystėje atsiras ganėtinai vietų ir tarnybų, kur aš jį galėsiu paskirti ir panaudoti. O šiaip maldausiu viešpatį dievą, visokio gėrio tvėrėją ir davėją, laikyti jus amžinai savo šventos malonės globoje.

Šiuos žodžius taręs, Pantagriuelis nusilenkė visam aukščiausiajam teismui ir išėjo iš posėdžių salės. Priedurėje rado Panurgą, Epistemoną, brolį Žaną ir kitus. Tuoj jie susėdo ant arklių grįžti pas Gargantiua.

Kelionėje Pantagriuelis išpasakojo visą Bridua teismo istoriją.

Brolis Žanas sakėsi pažinojęs Pereną Dandeną, kai gyvenęs Fonten le Konte, tauriojo abato Ardijono laikais. Gimnastas sakėsi buvęs storulio Kristiano, riterio de Krisė, palapinėje, kai gaskonas atsisakęs kautis su prancūzu savanoriu.

Panurgas nelabai norėjo tikėti, kad kauliukais būtų galima lemtai bylų sprendimus burti, ypač per tokį ilgą laiką. O Epistemonas tarė Pantagriueliui:

— Panašią istoriją aš girdėjau pasakojant apie Monleri teisėją. Bet sakykit, kodėl gi šitiek metų jam sekėsi laimingai burti kauliukais bylų sprendimus? Jei, sakyčiau, vieną kitą sykį būtų pasitaikę kaip aklai vištai grūdas, tai nesistebėčiau per daug, ypač kai bylos buvo sudėtingos, painios ir neaiškios.

Kaip Pantagriuelis pasakoja keistą istoriją, rodančią žmogaus sprendimų netvirtumą

PERSKYRIMAS XLIV

Pantagriuelis tarė:

— Keblų ginčą turėjo sykį spręsti ir Gnėjus Dolabela, Azijos prokonsulas. Buvo štai kaip.

Viena moteris Smirnoje turėjo su pirmuoju vyru vaiką, vardu Abėcė. Kai vyras mirė, ji po kurio laiko ištekėjo antrukart ir su antruoju vyru turėjo sūnų, vardu Efėgė. Atsitiko (žinot juk, koks retas daiktas, kad patėviai bei pamotės mylėtų mirusių tėvų ar motinų vaikus), jog tasai antrasis vyras ir jo sūnus slapčia, klastingai, iš pasalų nužudė tą Abėcė. Moteriškė, patyrusi apie jų klastą ir piktadarystę, ryžosi nepalikti nusikaltimo nenubausto ir padarė galą jiems abiem, keršydama už savo sūnaus pirmgimio mirtį. Teisingumo ranka ją pasiekė, ji buvo atvesta pas Gn. Dolabelą. Jo akyse moteriškė prisipažino viską, nenuslėpdama nieko; tik tvirtino, kad juos nužudyti turėjusi teisę ir pagrindą. Tokia bylos esmė.

Prokonsului dalykas pasirodė toks abejotinas, jog jis nežinojo, į katrą pusę linkti. Moteriškės nusikaltimas buvo didelis — ji gi nužudė savo antrąjį vyrą ir vaiką. Tačiau nužudymo priežastis atrodė visiškai natūrali ir tartum pagrįsta žmogaus teise: jie užmušė jos pirmąjį sūnų, užmušė jį bendrai veikdami, iš pasalų, klastingai, nors jis nebuvo nieko jiems padaręs, net jų įžeidęs, jie tik iš godulio norėjo užgrobti jam priklausančią paveldėjimo dalį. Tad prokonsulas šią bylą perdavė spręsti Atėnų areopagui, nes norėjo patirti, kaip areopagitai į šitą dalyką žiūrės ir ką apie jį galvos. Jie atsakė taip: po šimto metų tegu at-

vyksta asmeniškai abidvi bylininkų šalys papildomam tardymui, nes protokole stinga kai kurių duomenų. Kitaip sakant, byla jiems pasirodė tokia kebli ir neaiški, jog jie nežinojo, nei ką sakyti, nei kaip spręsti. Jei kas būtų šią bylą išsprendęs kauliukais, tai nebūtų padaręs klaidos nė katruo atveju: jei būtų moteriškę pasmerkęs, tai bausmę ji būtų gavusi pelnytai, kadangi ji atsikeršijo pati, o kerštas priklauso Teisingumui; jei būtų moteriškę išteisinęs, tai ir toks nuosprendis galėjo būti pamatuotas: labai jau didis buvo moteriškės skausmas.

Bet kaip tam Bridua šitiek metų sekėsi kauliukais spręsti bylas, man tiesiog neišneša galva.

— Prisipažįstu atvirai,— tarė Epistemonas,— kategoriškai negalėčiau į jūsų klausimą atsakyti. Galėčiau nebent spėti: teisėjui Bridua dėl to laimingai sekėsi burti sprendimus, kad dangus buvo jam prielankus ir kad jį palaikė tos dvasios, kurios judina bei valdo visus pasaulio daiktus,— jos atsižvelgė į tai, kad teisėjas Bridua, paprastas ir nuoširdus žmogus, nepasitikėdamas nei savo žiniomis, nei gabumais ir matydamas, kokie antinomiški bei prieštaringi yra įstatymai, ediktai, tradiciniai nuostatai ir potvarkiai, žinodamas, koks suktas yra pragaro kliautininkas, dažnai apsimetąs šviesos angelu ir per savo tarnus, kaip antai paperkamus advokatus, teismo tarėjus, prokurorus ir kitus tolygius savo pakalikus juoda paverčiąs balta ir savo burtais vieną ir kitą ginčo šalį įtikinąs, kad jų abiejų teisybė (juk, žinot, nėra tokios prastos bylos, kuriai neatsirastų advokato, kitaip gi nė bylinėjimosi nebūtų), pavesdavo save nužemintai dievui, teisingiausiajam teisėjui, šaukdavosi dangaus malonės, o suprasdamas, koks rizikingas ir keblus dalykas daryti galutinį sprendimą, atsisakydavo jo, atsiduodavo šventajai dvasiai ir, mesdamas burtus, sužinodavo jos ištarmę bei valią, kurią mes vadiname teismo sprendimu. Tos pačios dvasios judindavo ir valdydavo kauliukus, idant jie kristų tos šalies naudai, katra, pateikusi teisingą skundą, siekė, kad teisėtas ieškinys būtų pripažintas Teisingumo. Juk ir talmudistai sako, kad kai žmones vargina nerimas ir abejonė, per burtus apsireiškia dievo valia.

Kada matau, kaip baisiai neteisingi ir akivaizdžiai paperkami yra tie, kas vykdo teisingumą šiame Mirlengos parlamente, aš nenoriu nei manyti, nei sakyti ir, žinoma, netikiu, kad spręsti bylas burtų metimu būtų blogiau nei atiduoti jas į tų žmonių rankas, suteptas kraujais ir šališkumo purvu, juoba kad visi jų dabartinės teisėtvarkos pagrindai yra sudėti tokio Tribuniano[265], netikinčio, nedoro, žiauraus žmogaus, kuris buvo toks žaldarys, toks iškrypėlis, toks godišius ir nenaudėlis,

jog pardavinėjo įstatymus, ediktus, reskriptus, statutus ir įsakus už grynus tam, kas daugiau mokėjo; taip jis sukurpė teisės skudurus iš įstatymų skiaučių bei gabalų, ir teismai nūnai jais naudojasi, o kas liko iš įstatymų visumos, tą jis pašalino ir sunaikino, nes bijojo, kad jei išliks įstatymo visuma ir antikos teisininkų knygos, ir dar dvylikos lentelių įstatymai bei pretorių ediktai, tai visi žmonės aiškiai pamatys jo nedorus darbus.

Užtai tiems, kas nori bylinėtis, dažnai būtų geriau (atseit ne taip bjauru) vaikščioti per vilkaduobes negu su savo teisiniais reikalais atsiduoti į jų rankas ir pasikliauti jų sprendimais,— ne veltui Katonas kitados pageidavo ir patarė, kad teismų kiemai būtų iš vienų vilkaduobių[266].

Kaip Panurgas klausiasi Tribulė patarimų

PERSKYRIMAS XLV

Į šeštą dieną po to Pantagriuelis grįžo namo, ir kaip tik tuo laiku pas jį atvyko vandens keliu Tribulė.

Panurgas pasitikdamas dovanojo jam kiaulės pūslę, gerai išpūstą ir barškančią, nes joje buvo žirnių, dar medinį kardą, auksiškai nudažytą, dar medžioklinį krepšelį, iš vėžlio kiauto padarytą, dar butelį apipintą, pilną bretoninio vyno, ir sieką Blandiurò obuolių.

— Kažin,— kalbėjo Karpalimas,— ar jis toks jau paskutinis kvailys?

Tribulė prisijuosė kardą, užsikabino krepšelį, ėmė į rankas pūslę, krimto obuolius, išgėrė visą vyną.

Panurgas jį smalsiai apžiūrinėjo, paskui tarė:

— Nors esu matęs kvailių daugiau nei už dešimt tūkstančių frankų, bet dar nemačiau nė vieno, kuris negertų su mielu noru ir dideliais maukais.

Po to retoriškai, rinktiniais žodžiais išdėstė savo reikalą.

Vos tik jis baigė, Tribulė tvojo jam kumščiu į tarpupetę, įbruko į rankas butelį, subarškino panosėje pūslę ir, smarkiai purtydamas galvą, tiek teatsakė:

— Štiš, štiš, kvaily tu pasiutęs! Atsargiai, vienuolis! Dūda tu kuline, Biuzansė dūda![267]

Tai taręs, nusigręžė į šalį ir žaidė su pūsle, gėrėdamasis melodingu žirnių skambesiu. Daugiau iš jo negalėjo nė žodžio išpešti, o kai Panurgas dar pamėgino jį kamantinėti, jis išsitraukė savo medinį kardą ir buvo jam bekertąs.

— To betrūko, iš tikrųjų! — tarė Panurgas.— Puikiai sumanyta, nėr ko sakyti! Kad jis tikrai kvailys, to negalima neigti; tačiau dar didesnis kvailys tas, kas man jį čia atvedė, o visų kvailių kvailys — aš pats, kam jam savo rūpesčius sakiausi.

— Čia į mano daržą akmeniukas,— tarė Karpalimas.

— Nesikarščiuokim,— tarė Pantagriuelis,— verčiau įdėmiai pasekim jo elgesį ir žodžius. Juose aš įžiūrėjau slaptingų ženklų ir dabar nesistebiu, kad turkai tokius kvailius gerbia kaip išminčius ir pranašus. Ar jūs matėte, kaip jo galva kratėsi ir purtėsi, ligi jis pradėjo kalbėti? Iš senovės filosofų mokslo, iš magų apeigų ir iš teisės žinovų patirties jūs galite spręsti, jog toksai judesys randasi nuo pranašingos dvasios atėjimo bei įkvėpimo, nes toji dvasia, smarkiai braudamasi į silpną ir mažą substanciją (žinot gi, kiek mažoj galvoj tegali smegenų tilpti), ją sukrečia taip, jog, pasak medikų, visi žmogaus kūno nariai ima drebėti, iš dalies dėl krūvio sunkumo bei smūgio stiprumo, iš dalies dėl sukrėsto organo nepajėgumo. Aiškus šiam dalykui pavyzdys: jei žmogus, būdamas nieko nevalgęs, mėgina kelti didelę taurę, pripiltą vyno, tai jam ima drebėti rankos.

Puikus pavyzdys iš senovės — pranašautoja pitija, kuri, prieš duodama orakulo atsaką, purtydavo laurą, savo medį.

Antai ir Lampridijus sako, kad imperatorius Heliogabalas per kai kurias savo didžiojo stabo šventes romytų fanatikų tarpe viešai kratydavo galvą, nes troško turėti pranašautojo garbę.

Antai ir Plautas *Asiluose* rašo, kad Saurijas vaikščiodamas kratydavo galvą it padūkęs ar iš proto išsikraustęs ir gąsdindavo sutiktus žmones, o kitoj vietoj aiškina, jog Charmidas krato galvą todėl, kad yra ekstazės pagautas.

Antai ir Katulas *Berekintijoje* ir *Atyje* pasakoja apie tą vietą, kur menadės, bakchantės, Bakcho žynės, vynmedžio šakomis nešinos, įšėlusios, pranašavimo galią įgavusios, kratydavo galvas; panašiai darydavo ir romyti galai, Kibelės žyniai, atlikinėdami savo apeigas, nuo ko ir pats jos vardas kilęs, kaip senovės teologai aiškino, nes κυβίουαι reiškia gręžioti, sukioti, kratyti galvą ir kraipyti kaklą.

Antai ir Titas Livijus rašo, kad Romoje per bakchanalijas ir vyrai, ir moterys atrodydavo taip, lyg būtų pranašavimo dvasios apsėsti: tyčia visaip vaipydavosi ir kratydavosi, kadangi filosofai vienu balsu teigė ir visa liaudis tikėjo, jog pranašavimo dovaną dangus atsiunčia ne kitaip kaip vien per šėlą ir kratymąsi, ir kad kūnas dreba bei kratosi ne tik tada, kai tą dovaną gauna, bet ir kai ją apreiškia bei kitiems perteikia. Iš tiesų, Julianas, įžymusis teisininkas, paklaustas sykį, ar galima sveiku laikyti vergą, kuris buvo vienoje draugėje su šėlo apimtais fanatikais ir kartais pranašavo, tik nekratydamas galvos, atsakė: taip, galima laikyti sveiku.

Antai ir mes patys šiais laikais matome, kaip mokytojai bei pedagogai purto savo mokiniams galvas, nelyginant puodus už ąsų paėmę, žnaibo ir tąso jiems ausis, kurios — pasak Egipto išminčių mokslo — yra atminties organai: jie šitokiu būdu nori grąžinti į gerą bei išmintingą drausmę jų protą, atsitiktinai prie pašalinių minčių nuklydusį ar kokių pamėnų nuklaidintą; beje, ir Vergilijus prisipažįsta, kad sykį jam ausį skaudžiai nusukęs Apolonas Kintietis[268].

Kaip Pantagriuelis ir Panurgas skirtingai aiškina Tribulė žodžius

PERSKYRIMAS XLVI

— Jis sako, kad tu kvailys. Ir koks kvailys? Pasiutęs kvailys, nes į senatvę užsimanei vesti ir tuo supančioti save, tapti vergu. Jis sako: „Atsargiai, vienuolis!“ Prisiekiu savo garbe: tau koks nors vienuolis ragus pritaisys. Girdi — aš rizikuoju savo garbe; didesniu daiktu ir negalėčiau rizikuoti, net jei būčiau vienintelis ir neginčijamas Europos, Afrikos ir Azijos valdovas.

Matai, kiek reikšmės aš skiriu tam mūsų marosofui[269] Tribulė. Kiti orakulai ir atsakymai tave tik skelbė būsiant raguotį, bet niekas dar įsakmiai nenurodė, su kuo tavo žmona svetimaus ir kas tau ragus pritaisys. Tik taurusis Tribulė tą apreiškė. Ir tie ragai bus gėdingi ir didžiai visus piktins. To dar betrūko, kad tavo vedybinį guolį suteptų ir subjaurotų vienuolis!

Dar jis sako, kad tu kulinė dūda, ir ne bet kokia, o Biuzansė dūda, atseit, visų dūdų dūda. Tai reiškia, kad tu būsi ne bet koks raguotis, o

visų raguočių raguočiausias, ir panašiai kaip tasai, kuris, tikėdamasis iš Liudviko Dvyliktojo gauti savo broliui druskos muitinimą Biuzansė, tegavo kulinę dūdą, taip ir tu, manydamas, kad vedi gerą ir dorą moterį, gausi kokią tuščiagalvę, pasipūtėlę, rėksnę, įkyrią kaip kulinė dūda.

Neužmiršk dar, kad jis tau pūsle barškino panosėje ir davė kumščiu į kuprą. Tai reiškia, kad tavo pati tave muš, vedžios už nosies ir apvaginės, kaip tu kad pavogei pūslę iš Vobretono vaikų.

— Kaip tik atvirkščiai,— atrėmė Panurgas.— Kas be ko, aš neketinu gėdingai trauktis iš kvailybių šalies — ne, joje mano tikroji vieta, ten aš priklausau, tą aš prisipažįstu. Visi žmonės kvaili, ir viskas kvaila. Kvailiai auga nesėti. Saliamonas sako, kad kvailių skaičius esąs begalinis[270]. Prie begalybės negalima nei pridėti, nei iš jos atimti, kaip Aristotelis įrodė, ir aš būčiau pasiutęs kvailys, jeigu, kvailas būdamas, nelaikyčiau savęs kvailiu. Dėl tos priežasties ir maniakų bei pasiutėlių skaičius yra begalinis. Avicena sako, kad manijų rūšių esą be galo daug. Tačiau visi kiti Tribulė žodžiai ir veiksmai kalba mano naudai. Jis sako mano pačiai: „Atsargiai, vienuolis!" Mat ji laikys mažą paukščiuką, vadinamą vienuoliu, ir labai jį mylės, kaip kitados mylėjo Katulo Lesbija: jis gaudys jai muses, ir ji leis smagiai su juo laiką, panašiai kaip musiautojas Domicianas.

Daugiau jis sako, kad ji bus kaimietė, maloni kaip Soljė ar Biuzansė dūdų muzika. Tiesiakalbis Tribulė gerai perprato mano natūrą ir mano slaptus pomėgius, nes, prisipažįstu, man labiau patinka linksmos pasišiaušėlės piemenaitės, kurių minkštimai kvepia čiobreliais, negu didžiųjų rūmų damos su savo šauniais pašvaitais ir nosį gręžiančiais kvepalais; labiau man prie širdies kaimiečių kulinė dūda negu liutnių, rebekų ir smuikų gausmas didžponių namuose.

Jis sudavė kumščiu per mano vargšę kuprą; tas tegu primena, kad reikia dievo bijoti, ir tegu patrumpina mano kančias skaistykloje. Jis negalvojo nieko pikto, nes manė mušąs kokį pažą. Jis yra geras kvailys, niekuo dėtas, užtikrinu jus; nuodėmė būtų blogai apie jį galvoti. Aš jam atleidžiu iš visos širdies.

Jis man pabarškino panosėje — na, tai tas reiškia mielus paikiojimus, kurių prasimanysime mudu su pačia, kaip visi jaunavedžiai.

Kaip Pantagriuelis ir Panurgas nutaria aplankyti dieviškojo Butelio orakulą

PERSKYRIMAS XLVII

— Yra dar vienas punktas, kurį jūs praleidote nemačiomis, o tuo tarpu čia, regis, ir yra pats svarbumas. Tribulė įbruko man į rankas butelį. Ką tas reiškia? Ką jis norėjo tuo pasakyti?

— Galbūt reiškia,— tarė Pantagriuelis,— kad tavo pati bus girtuoklė.

— Anaiptol,— atrėmė Panurgas,— nes butelis buvo tuščias. Prisiekiu švento Fiakro Brijiečio stuburkauliu, kad mūsų morosofas Tribulė, vienintelis nekvailas iš visų Tribulė, ragina mane kreiptis į butelį, ir aš va čia, jūsų akivaizdoj ir ausigirdoj, pakartoju savo apžadą bei prisiekiu Stiksu ir Acheronu nešioti akinius prie kepurės ir nenešioti daiktadėčio prie kelnių tol, kol nebūsiu gavęs dieviškojo Butelio žosmės dėl savo sumanymo.

Pažįstu vyrą išmintingą ir draugą gerą, kuris žino vietą, kraštą ir šalį, kame yra jo šventykla bei orakulas; jis pabus mums už vadovą. Keliaukim visi kartu. Aš jus meldžiu — neatsisakykite. Aš būsiu jums Achatas, būsiu Damidas[271] ir keliabendris per visą kelionę. Seniai žinau, kad esate didelis mėgėjas keliauti po svetimus kraštus, kad trokštate visada matyti naujovių ir visada mokytis. Mes pamatysime nuostabių dalykų, tikėkite manimi.

— Mielai,— tarė Pantagriuelis.— Tačiau, prieš leidžiantis į tokią ilgą kelionę, pilną staigmenų, pilną neabejotinų pavojų...

— Kokių pavojų? — nutraukė jo kalbą Panurgas.— Visi pavojai bėga nuo manęs per septynias mylias, kur tik aš pasirodau, lygiai taip, kaip netenka galios vietininkas, kai atvyksta valdovas, kaip išsisklaido šešėliai, kai pasirodo saulė, kaip išlakstė visos ligos, kai į Kandą buvo atgabenti švento Martyno palaikai.

— Taip tai taip,— tarė Pantagriuelis,— bet, prieš iškeliaujant, reikia mums dar keletą dalykų sutvarkyti. Pirmiausia išsiųsime Tribulė atgal į Blua (tas buvo tučtuojau padaryta, ir Pantagriuelis jam padovanojo auksu austos gelumbės balakoną). Antra, turime gauti karaliaus, mano tėvo, pritarimą ir leidimą; be to, reikia surasti kokią sibilę, kad mums rodytų kelią ir pabūtų už vertėją.

Panurgas atsakė, kad tuos visus reikalus atliksiąs jo draugas

Ksenomanas[272]; be to, jis ketinąs vykti per Žiburiją, ten būsią galima prireikus pasiimti kokį mokytą ir lemtą žiburį, kuris šioje kelionėje pabūtų jiems tuo, kuo sibilė buvo Enėjui, žengiančiam į Eliziejaus laukus.

— Aš nujaučiu,— tarė Pantagriuelis,— kad kelionėje nuobodžiu nesirgsime. Jau aiškiai tą matau. Man tiktai apmaudu, kad nemoku dorai Žiburijos žmonių kalbos.

— Aš atšnekėsiu už jus visus,— tarė Panurgas.— Man Žiburių šalies kalba — vis tiek kaip sava, šneku ja visiškai laisvai:

Birszmarg d'algotbric nubstzne zos,
Isquebfz prusq; alborlz orinqs zacbac.
Misbe dilbarlkz morp nipp stancz bos.
Stombtz, Panrge walmap quost grufz bac.[273]

Na, Epistemonai, ką aš pasakiau?

— Tai velnių vardai,— tarė Epistemonas,— valkataujančių, goglinėjančių, šlitinėjančių velnių.

— Pataikei kaip pirštu į dangų, mieliausias mano,— tarė Panurgas.— Tai yra Žiburių šalies dvariūnų kalba. Kelyje aš tau sudarysiu patogų žodynėlį, jis tarnaus tau tol, kol sunešiosi naujus batus; tu visą jį išmoksi dar iki saulei tekant. Ką aš jums pasakiau, išvertus iš jų kalbos į paprastą mūsiškę, skamba taip:

Koks nelaimingas aš buvau,
Įsimylėjęs ją karštai.
O vedusiems juk daug geriau:
Panurgas pats patyrė tai.

— Tad belieka,— tarė Pantagriuelis,— išklausyti karaliaus, mano tėvo, valią ir gauti jo leidimą.

Kaip Gargantiua įrodinėja, kad neleistina vaikams vestis be savo tėvų ir motinų žinios ir sutikimo

PERSKYRIMAS XLVIII

Žengdamas į didžiąją pilies salę, Pantagriuelis sutiko gerulį Gargantiua išeinantį iš tarybos posėdžio; jis trumpai apsakė tėvui savo

nuotykius, išdėstė savo sumanymą ir meldė jo pritarimo bei leidimo tą sumanymą vykdyti.

Gerulis Gargantiua nešėsi du didelius ryšulius popierių: vienoje rankoje jau atsakytus raštus, kitoje — dar atsakytinus; tuos ryšulius atidavė Ulrichui Galė, savo senam referendoriui, pasivedė Pantagriuelį į šalį ir linksmesniu nei paprastai balsu tarė jam:

— Aš, sūnau mano brangiausias, dėkoju dievui, kad visados jis įkvepia tau dorus troškimus. Man labai patinka, kad tu leidiesi į šitą kelionę, bet geidaučiau, kad ir tau rastųsi noras bei patraukimas vesti; man atrodo, kad jau esi tam pakankamai subrendęs. Panurgas gana padėjo pastangų, šalindamas kliūtis, kurios jam galėjo trukdyti; dabar metas ir tau savo žodį tarti.

— Tėve geriausias,— atsakė Pantagriuelis,— aš dar nesu apie tai galvojęs; aš tą reikalą pavedu jūsų gerai valiai ir tėviškai valdžiai. Ir tegu jau verčiau man dievas duoda atgulti prie jūsų kojų negyvam ir sustingusiam, bet nepažeidusiam jūsų valios, negu likti gyvam ir vesti pažeidžiant jūsų valią. Aš niekad negirdėjau, kad būtų toks įstatymas, bažnyčios, valstybės ar tiesiog barbarų įstatymas, kuris leistų vaikams vesti savo pačių sprendimu, be tėvo, motinos ir artimiausių giminių sutikimo, valios bei pritarimo. Niekas iš įstatymų leidėjų šios teisės vaikams neduoda, o visi ją palieka tėvams.

— Sūnau mano brangiausias,— tarė Gargantiua,— tikiu tavimi ir dėkoju dievui, kad tavo sąmonę pasiekia tiktai geri ir girtini dalykai ir kad pro tavo juslių langus į tavo dvasios buveinę įsigauna vien tauri žinija. Mat mano laikais buvo kontinente toksai kraštas, kuriame laikėsi kurmiški pastoforai; jie taip bjaurėjosi santuoka kaip Kibelės žyniai[274] Frigijoje, lyg patys būtų buvę koplūnai, o ne gaidžiai, pilni aistros ir karščio; ir vis tiek jie diktavo vedusiems žmonėms santuokos įstatymus. Aš jau nežinau, kuo labiau reikėtų bjaurėtis — ar tų pavojingų kurmiškų gaivalų tironiška puikybe, kad jie, nesitenkindami savo paslaptingų šventyklų valdomis, kišasi į reikalus, visiškai nepritinkančius jų luomui, ar vedusiųjų žmonių prietaringu kvailumu, kad jie pripažįsta tokius pragaištingus ir barbariškus įstatymus, kad vykdo juos ir nemato, nors tai aiškių aiškiausia, jog tokie santuokos nuostatai leidžiami tik jų mistų[275] pasipelnymui, bet anaiptol ne vedusiųjų naudai ir labui, o juk vien tai galėtų būti ganėtina priežastis susimąstyti, ar tik tuose nuostatuose nesama kokios suktybės ir klastos.

Įžūlumu atremdami įžūlumą, šie galėtų leisti savo mistams įstatymus dėl jų apeigų bei aukojimų, tuo labiau kad jie gi moka aniems

dešimtinę, nutraukdami patys nuo savęs, imdami iš to, ką savo rankom ir savo prakaitu užpelnė, idant anie turėtų iš ko prabangiai gyventi, ir šie įstatymai, mano nuomone, vis tiek nebūtų tokie adverniški ir begėdiški kaip tie, kuriuos anie jiems užkrauna.

Kaip tu teisingai pastebėjai, nėra pasaulyje tokio įstatymo, kuris leistų vaikams vesti be tėvų žinios, pritarimo ir sutikimo. O pagal tuos įstatymus, apie kuriuos aš kalbu, bet kuris ištvirkėlis, sukčius, niekšas, pakartuvė, smarvė, pasmirdėlis, nušašėlis, plėšikas, vagis, žaldarys paskutinis gali išvogti bet kurią mergelę, savo pasirinktą, nors ji būtų kažkaip kilminga, graži, turtinga, skaisti, pagrobti ją iš tėvo namų, iš motinos glėbio, prieš visų giminių valią, jei tik toksai paleistuvis turi sukalbėjęs kokį mistą, kuris vieną gražią dieną gaus savąją grobio dalį. Argi blogiau, argi žiauriau elgdavosi gotai, skitai, masagetai priešo mieste, ilgai laikytame apsuptyje, dideliu vargu pultame, jėga paimtame?

Ir štai regi nusiminę tėvai motinos, kaip koks nepažįstamas, svetimas žmogus, barbaras, tikras bjaurybė, visas supuvęs subuvęs, sifiliu aptekęs, stipena, susna, dergštas grobia jiems iš namų dukterį, tokią gražią, išpopstytą, turtingą, sveiką, kurią jie taip rūpestingai išauklėjo, visas dorybes įskiepijo, prie visokios drausmės bei tvarkos pripratino ir tikėjosi reikiamu laiku sutuokdinti su savo kaimynu arba senų draugų sūnumi, taip pat uoliai išauklėtu bei išmokslintu, idant laiminga pora klestėtų palaimoje, o jie sulauktų gražių jų įpėdinių, kurie ateityje paveldės ir pagausins tiek tėvo motinos gerus papročius, tiek kilnojamąjį ir nekilnojamąjį turtą. Kaip jūs manote, kas tada dedasi jų širdyje?

Iš tikrųjų, romėnų tautos ir jos sąjungininkų sielvartas nebuvo didesnis, kada sužinojo apie Germaniko Druzo[276] mirtį.

Iš tikrųjų, lakedemoniečių nusiminimas nebuvo didesnis, kada Trojos svetimoteris vogčia pagrobė graikę Eleną.

Iš tikrųjų, gedulas ir graudis jų ne mažesnis kaip Cereros, kada buvo pagrobta jos duktė Prozerpina, kaip Izidės, kada ji neteko Ozirio, kaip Veneros, kada mirė Adonis, kaip Heraklio, kada pražuvo Hilas, kaip Hekubės, kada buvo išvogta Poliksenė.

Tačiau jie taip bijo velnio ir tokie prietaringi, jog nedrįsta kelti balso, jeigu jaunųjų jungtuves sudarė kurmiškasis gaivalas, tai ir sėdi apiplėštuose namuose, mylimos dukrelės netekę, tėvas keikia savo vestuvių dieną bei valandą, motina gailisi, kam pagimdė dukterį, kam nepersileido nėščia bevaikščiodama, nes tuomet mažiau būtų buvę

skausmo ir nelaimių, ir taip ašarose ir dejonėse baigia savo gyvenimą, kurį galėjo nugyventi smagūs ir savo įpėdinių gražiai užlaikomi.

Kiti iš jų netenka proto, sukvailioja ir iš gėlos bei nusiminimo skandinasi, kariasi, žudosi, nebepakeldami tokios nešlovės.

Dar kiti, kurie turi daugiau dvasios tvirtumo, sekdami Jokūbo sūnumis, atsikeršijusiais už sesers Dinos pagrobimą[277], suranda paleistuvį, išvien su kurmišku gaivalu slapčia pinkles berezgantį ir dukterį prikalbinėjantį, nieko nelaukę žiauriai nužudo, sukapoja į gabalus ir išmeta kūną į laukus vilkams bei varnoms; patyrę apie tokį vyrišką, riterišką žygį, sudreba visi mistai, visi kurmiški gaivalai, ir ima graudžiai aimanuoti, rašo baisiausius skundus, begėdiškiausiai kreipiasi ir šaukiasi į pasaulietinę valdžią ir viešąjį teismą, primygtinai reikalaudami, kad toksai pasielgimas būtų nubaustas pavyzdine bausme.

Tačiau nei prigimtinis teisingumo jausmas, nei tautų teisė, nei jokie įstatymai jokioj imperijoj neturi straipsnio, paragrafo, punkto ar skirsnio, kuris numatytų bausmę ar tortūras už tokius veiksmus, nes tai būtų priešinga protui, nesuderinama su prigimtimi, kadangi nerasi pasaulyje doro žmogaus, kuris, išgirdęs apie dukters pagrobimą, išniekinimą ir išprievartavimą, nebūtų sukrėstas labiau, nei gavęs žinią apie jos mirtį,— taip jau sutaisytas žmogus. Juk jei kas nutveria nusikaltimo vietoje galvažudį, klastingai, iš pasalų puolusį ir nužudžiusį jo dukterį, tai protas jam sako, kad jis gali, prigimtis sako, kad privalo tą galvažudį čia pat užmušti, ir joks teismas jo už tai nepersekios. Taigi aišku, jog tėvas, nutvėręs paleistuvį, su misto padėjimu gundantį dukrą ir iš namų ją grobiantį, net jei ir pati jinai su tuo sutinka, gali ir privalo jiems — piktadariui ir padėjėjui — padaryti niekingą galą ir jų kūnus laukiniams žvėrims išmesti, kaip nevertus patirti saldžią, trokštamą, paskutinę gerosios motinos ir maitintojos žemės glamonę, kurią mes vadiname palaidojimu.

Sūnau mano brangiausias, žiūrėk, kad po mano galvos tokie įstatymai neįsigaliotų šioje šalyje; kol aš dar alsuosiu, kol mano siela kūne laikysis, tuo, dievo padedamas, uoliai rūpinsiuos pats. O kad savo vedybų reikalą pavedi mano valiai, tai aš manau taip: aš jį sutvarkysiu.

Renkis dabar į Panurgo kelionę. Pasiimkit Epistemoną, brolį Žaną ir kitus, kuriuos pasirinksit. Iš mano iždo imk, kiek tik tau patinka, ir žinok, kad visa, ką tiktai veiksi, bus mano širdžiai miela. Iš mano arsenalo Talasoje imkis tokius reikmenis, kokių norėsi; tokius buriuotojus, vairuotojus, vertėjus, kokių norėsi; sulaukit reikiamo vėjo, išskleiskit bures, ir viešpats dievas tegu lydi jus ir sergi.

Per tą laiką, kol jūsų nebus, aš nužiūrėsiu tau žmoną ir surengsiu puotą, nes noriu, kad tavo vestuvės būtų tokios šaunios, kokių dar nebuvo.

Kaip Pantagriuelis rengiasi plaukti į jūrą, ir apie žolę, kuri vadinasi pantagriuelionas

PERSKYRIMAS XLIX

Po kelių dienų Pantagriuelis atsisveikino su geruliu Gargantiua, tolydžio besimeldžiančiu už sūnaus sėkmingą kelionę, ir atvyko į Talasos uostą netoli Sen Malo; jį lydėjo Panurgas, Epistemonas, brolis Žanas Krušila, Telemo abatas, ir kiti jo iškilnūs dvariškiai, kaip antai Ksenomanas, didis keliautojas ir sunkių žygių žygiuotojas, kuris atvyko Panurgo pašauktas, nes valdė kažkokį feodą Bigoso kašteliotnijoje.

Kai jie visi nuvyko į uostą, Pantagriuelis surengė laivyną iš lygiai tiek laivų, kiek turėjo kitados Ajantas, plaukdamas iš Salamino su graikais į žygį prieš Troją[278]. Jūreivių, vairininkų, irkluotojų, vertėjų, amatininkų, karių, maisto, pabūklų, šaudmenų, drabužių, pinigų ir visko kito ėmė ir gabeno į laivus tiek, kiek reikėjo ilgai ir rizikingai kelionei. Tarp kitų daiktų, mačiau, jo įsakymu krovė daug jo žolės — pantagriueliono[279], tiek žalio ir neapdoroto, tiek džiovinto ir sutaisyto.

Pantagriueliono žolės šaknis nestambi, kietoka, apvalaina, buku galu, balta, smulkių šaknelių turi mažai, į žemę įauga ne giliau kaip vieną uolektį. Nuo šaknies eina stiebas, vienas, apvalus, lieknas, iš viršaus žalias, giliau baltas, dykaviduris, panašus į *Smyrnium* arba *Olus atrum*[280], pupos ar genciono stiebą, tiesus, sumedėjęs, lūžus, jo paviršiuje yra negilių vagučių, primenančių kolonos paviršiaus išskrodas, gausiai turi pluošto, kuris ir sudaro visą šios žolės vertę, ypač toje dalyje, kuri vadinasi *mesa*, tai yra vidurinioji, ir toje, kuri vadinasi *Mylasea*[281].

Jos aukštis siekia penkias ar šešias pėdas, o retkarčiais viršija ieties ilgį, būtent, kai dirva pasitaiko minkšta, jaurinė, lengva, drėgna, bet nešalta, kokių, sakysim, turi Olona, Rozea prie Prenestės Sabinijoje, ir jeigu nestinga lietaus apie žvejų šventes[282] bei vasaros saulėgrąžą;

kai kada praauga net medžius, ir tada, sekdami Teofrastu, ją vadiname dendromalachu, nors ji kas metai žūsta — tai ne ilgametis medis su šaknimis, kamienu, šerdimi, šakomis; vis dėlto jos stiebas skleidžia stambias ir stiprias šakas.

Jos lapai turi triskart tiek ilgio, kiek pločio, visada žali, šiurkštūs nelyginant vilkakojės, standūs, pakraščiai dantyti it pjautuvas, primena notrės lapus; jų viršūnės smailios kaip makedoniškos ieties galūnė arba kaip lancetas, kurį vartoja chirurgai.

Savo išvaizda lapai nedaug tesiskiria nuo uosio ar dirvuolės ir tiek panašūs į kemero lapus, jog kai kurie botanikai, priskyrę ją prie naminių augalų, kemerą vadina sulaukėjusiu pantagriuelionu; išsidėstę tie lapai lygiais tarpais, eilėmis aplinkui stiebą, po penkis ar po septynis eilėje. Gamta taip numylėjo šią žolę, jog lapų jai davė nelyginį skaičių, dievišką ir paslaptingą. Kvapas jų yra stiprus ir delikačioms nosims nelabai malonus.

Sėklos išauga stiebo viršūnėje ir truputį žemiau. Jų tiek daug, kaip retai kurio augalo, jos pailgai apvalainos, rombiškos, pilkos arba rausvai rudos, pokietės, apsitraukusios trapiu lukštu; tai didelis skanumynas visiems paukščiams giesmininkams, kaip antai dagiliams, čivyliams, vieversiams, svilikėliams, alksninukams ir kitiems, bet žmogui, jei dažnai ir daug jų valgo, atima veisimosi galią; ir nors senovės graikai iš jų darydavosi visokias mišraines ir kepdavosi pyragėlius bei paplotėlius, kuriuos valgydavo po vakarienės užsigardžiuoti, kad vynas skanesnis būtų, jos vis dėlto sunkiai virškinamos, kenkia skrandžiui, gadina kraują, kaitinamąja savo galia kiršina smegenis ir privaro į galvą erzinančių ir skausmingų garų.

Kaip ir daugelis augalų, turinčių dvi lytis, vyriškąją ir moteriškąją, būtent, kaip laurai, palmės, ąžuolai, amžinai žaliuojantieji ąžuolai, asfodelės, mandragoros, paparčiai, agarikai, namginai, kiparisai, terebintai, mėtos, bijūnai, taip lygiai ir šitos žolės skiriasi į vyriškus individus, kurie neturi žiedų, bet duoda gausybę sėklų, ir moteriškus, kurie apsikrauna ištisai smulkiais baltais žiedeliais, niekam nenaudingais, neduodančiais vertingų sėklų; kaip ir kitų panašių augalų, šios žolės moteriškieji individai turi platesnius lapus, ne tokius kietus kaip vyriškieji, ir neauga tokie aukšti.

Pantagriuelioną sėja, kai parskrenda kregždės; rauna, kai cikadų balsai pradeda kimti.

Kaip tą garsųjį pantagriulioną reikia apdirbti ir vartoti

PERSKYRIMAS L

Pantagriuelionas apdirbamas rudenį, apie tą laiką, kai diena susilygina su naktimi, įvairiais būdais, nelygu žmonių išmoningumas ir krašto papročiai.

Pantagriuelis mokė taip: visų pirma reikia nuo stiebų nubraukti lapus, nuimti sėklas, stiebus pamerkti į stovintį, ne tekantį vandenį ir mirkyti penkias dienas, jei oras giedras ir vanduo šiltas, o jei apsiniaukę ir vanduo šaltas — devynias ar dvylika dienų; paskui nudžiovinti saulėje, paskui paunksnyje numaukti žievę ir atskirti pluoštą (kuris, kaip sakėme, ir sudaro visą jo vertę ir naudą) nuo sumedėjusio stagaro, kuris yra bevertis, tinka nebent žibinti skalos vietoje, kūrenti arba vaikams žaisti — kiaulės pūslei išpūsti. Juo dar naudojasi kartais smaguriai, kai nori vogčia pačiulpti šviežio vyno pro statinės volę.

Kai kurie šių dienų pantagriuelistai, kad mažiau būtų rankų darbo, vartoja tam tikrus laužomuosius padargus, savo forma primenančius įniršusios Junonos pirštus, kuriuos ji laikė sunėrusi, kad Alkmenė negalėtų pagimdyti Heraklio; tais padargais suknežina, sulaužo ir išmeta spalį, o išskiria pluoštą.

Šituo apdirbimo būdu tenkinasi tie, kurie, priešingai visų žmonių įprastai tvarkai ir visų filosofų galvosenai, pelnosi duoną eidami atžagariom[283].

Kas nori pakelti pantagriueliono vertę ir žymiai daugiau iš jo pelnyti, tie daro taip, kaip, anot senovės pasakojimų, darė trys seserys parkos, kaip leido naktis prakilnioji Kirkė ir kaip Penelopė išsisukinėjo nuo tiesaus atsakymo įkyriems kavalieriams, kol nebuvo parvykęs jos vyras Odisėjas[284].

Tada tik apsireiškia neįkainojamos pantagriueliono vertybės, kurių dalį aš jums apsakysiu (ne visas, nes tai neįmanoma), bet pirma jums išaiškinsiu jo pavadinimą.

Daugsyk esu pastebėjęs, kad augalai savo pavadinimus yra gavę įvairiopai[285]. Vieni gavo vardą nuo tų žmonių, kurie juos atrado, pažino, viešumon iškėlė, išugdė, įveisė, pritaikė, kaip antai: merkurialis nuo Merkurijaus, panacėja nuo Panacėjos, Eskulapo dukters, artemizija nuo Artemidės, arba Dianos, eupatorija nuo karaliaus Eupato-

ro, telefas nuo Telefo, euforbija nuo Euforbo, karaliaus Jubos gydytojo, klimenas nuo Klimeno, alkibiadijas nuo Alkibiado, gencijonas nuo Gencijaus, Slavonijos karaliaus. Ir taip buvo kitados branginama ta išimtinė teisė suteikti savo aptiktam augalui vardą, jog kildavo vaidų: panašiai kaip Neptūnas ginčijosi su Palade, katro vardu pavadinti abiejų kartu atrastą žemę, kuri paskui gavo Atėnų vardą, nuo Atėnės, tai yra Minervos, taip Linkas, Skitijos karalius, iš pasalų užmušė jauną Triptolemą, Cereros siųstą supažindinti žmonių su kviečiais, ligi tol jų nežinotais, tikėdamasis primesti šiam augalui savo vardą ir save įamžinti, idant visi jį laikytų to žmonėms didžiai naudingo ir reikalingo javo atradėju, o Cerera už tokią išdavystę jį pavertė lūšimi. Lygiai dideli ir ilgi karai kitados ėjo tarp įvairių Kapadokijos karalių vien dėl ginčo, kurio iš jų vardu pavadinti vieną žolę, ir toji šio ilgo ginčo dėlei buvo praminta *Polemonia,* tai yra karo žole.

Kiti gavo vardus nuo to krašto, iš kurio buvo atgabenti kitur, kaip antai: medų obuoliai, arba citrinos,— nuo Medijos, kur jie buvo pirmiau aptikti; punų obuoliai, arba granatai,— nuo Punijos, arba Kartaginos; *Ligusticum,* tai yra ligustras,— nuo Ligurijos, kitaip sakant, Genujos kranto; rabarbarai — nuo barbarų upės Ra[286], kaip aiškina Amianas; to paties galo yra santonikas, graikiškas krapas, kaštanas, persikas, sabina; stechados vardas — nuo manųjų Hiero salų[287], kurios senovėje vadinosi Stechados; toks pat vardas *Spica celtica* ir taip toliau.

Kiti vėl yra gavę vardą iš kontrasto ir priešybės, pavyzdžiui, absintas — iš kontrasto žodžiui pinta[288], nes jis bjaurus gerti; *holosteon* turėtų reikšti „visas iš kaulo“, tuo tarpu nerasi kitos žolės, kad būtų tokia liauna ir švelni kaip šitoji.

Dar kiti buvo pavadinti pagal savo ypatybes ir veikimą, kaip antai: *Aristolochia* — padeda moterims gimdyti; *Lichen* — gydo tuo pat vardu vadinamas ligas; malva — molifikuoja, minkština; *Callithricum* — gražina plaukus; *Alyssum, Ephemerum, Bechium, Nasturtium;* dar hiosciamas, hanebanas ir kt.

Vėl kiti — pagal pastebėtas jų savybes, pavyzdžiui, heliotropas — žolė, kuri seka saulę, nes kai saulė teka, ji atsiveria, kai saulė kyla, ji gręžiasi iš paskos, kai saulė nusileidžia, ji užsiveria; *Adiantum* — niekad nesušlampąs, nors auga prie vandens, nors mirksta vandeny ilgą laiką; *Hieracia, Eryngion* ir taip toliau.

Kiti gavo vardus iš vyrų ir moterų, kurie buvo jais paversti, pavyzdžiui: dafnė, tai yra lauras,— iš Dafnės; mirta — iš Mirsinos;

pitis — buvusi Pitija; kinara — tai artišokas; narcizas, safranas, *Smilax* ir kt.

Kiti iš panašumo, kaip antai: *Hippuris* (tai yra asiūklis) — panašus į arklio uodegą; *Alopecuros* — panašus į lapės uodegą; *Psylion* — panašus į blusą; *Delphinium* — į delfiną; *Buglossa* — į jaučio liežuvį; *Iris* — į vaivorykštę (savo žiedų spalvomis); *Myosota* — į pelės ausį; *Coronopous* — į varnos koją ir taip toliau.

Kita vertus, iš augalų pavadinimų ir žmonės yra vardus gavę: Fabijai iš pupų, Fizonai iš žirnių, Lentuliai iš lęšių, Ciceronai iš peliuškų.

Dėl dieviško panašumo dar yra vadinami: Veneros bamba, Veneros plaukai, Veneros dubuo, Jupiterio barzda, Jupiterio akis, Marso kraujas, Merkurijaus pirštai, arba hermodaktilis, ir panašiai.

Kiti vardus turi pagal formą, kaip antai: *trifolium* — su trimis lapais; *pentaphyllon* — su penkiais lapais; *serpylium* — šliaužiąs žeme; dar helksinas, petasitas, mirobalanai, kuriuos arabai vadina *been,* nes yra panašūs į giles ir riebūs.

Kodėl ta žolė vadinasi pantagriuelionas ir kokių ji turi nuostabių savybių

PERSKYRIMAS LI

Dėl tų pačių priežasčių (išskyrus pasakiškąsias — tegu dievas mus saugo maišyti pasakas į tokią teisingą istoriją) šita žolė buvo praminta pantagriuelionu, kadangi Pantagriuelis ją atrado; atrado ne pačią žolę, o ypatingą josios pritaikymą[289], kuris vagims ir galvažudžiams pasidarė bjauresnis ir nekenčiamesnis negu brantas linams, negu tankmė paparčiams, negu asiūkliai šienui, negu vikiai žirniams, *Aegilops* miežiams, *Securidaca* lęšiams, *Antranium* pupoms, kūkaliai kviečiams, slankžolės mūrams; negu nenufaras ir Heraklio lelija[290] pasileidusiems vienuoliams, negu nendrės ar beržo rykštė Navaros moksleiviams; negu kopūstai vynuogynui, česnakas magnetui, svogūnas akims, paparčio grūdai nėščioms moterims, gluosnio sėklos ištvirkusioms vienuolėms, kukmedžio šešėlis miegančiam po juo, čebatėlio žolynas leopardams ir vilkams, figos kvapas įniršusiems buliams, nuokana žąsiukams, portulaka dantims, alyva medžiams, nes matėme gi, jog daug kas iš jų pantagriueliono dėka baigė gyvenimą aukštai ir greitai[291], taip kaip

Filidė, Trakijos karalienė, Bonozas, Romos imperatorius, Amata, Lotynų karaliaus žmona, Ifisė, Auktolija, Likamba, Arachnė, Feda, Leda, Achėjas, Lidijos karalius, ir kiti, ir tas vienas apmaudas juos krimto, kad galą gauna be jokios ligos, tik pantagriuelionas užveržia jiems tas angas, pro kurias išeina šmaikštūs žodžiai, o įeina skanūs kąsniai,— užveržia daug bjauriau negu piktybinė angina ar mirtingoji kaklinė.

Teko girdėti, jog kai kurie tą valandėlę, kada Atropa[292] nukerpa gyvenimo siūlą, graudžiai verkauja ir dejuoja, kam Pantagriuelis griebiąs juos už gerklės; bet tai ne Pantagriuelis — jis niekad nedirba budelio darbo,— tai pantagriuelionas, pasivertęs virve, jiems atstoja kaklaraištį. O taip sakyti, kaip sako jie, yra netikslu, tai solecizmas; gal nebent galima būtų aiškinti, kad tai sinekdocha, kai išradimas vadinamas išradėjo vardu ir vietoj duonos sakoma Cerera, vietoj vyno — Bakchas. Aš jums prisiekiu visais sąmojais, glūdinčiais štai tame butelyje, kuris aušinamas kubiliuke, kad taurusis Pantagriuelis negriebia už gerklės niekam, nebent tik tiems, kas vengia malšinti troškulį.

Mūsų kalbama žolė dar vadinama pantagriuelionu dėl panašumo, nes Pantagriuelis, ateidamas į pasaulį, buvo lygiai tokio pat didumo kaip ji ir paranku buvo juodu palyginti, kadangi jis gimė per pačias kaitras, kada šita žolė raunama, būtent, kada Ikaro šuo[293], Saulę belodamas, visus paverčia trogloditais ir suvaro į rūsius ir požemio lindynes.

Dar ji vadinama pantagriuelionu dėl savo vertybių ir ypatingų savybių, nes kaip Pantagriuelis yra visokios džiaugsmingos tobulybės įsikūnijimas bei pavyzdys (manau, nė vienas iš jūsų, gėrovų, tuo neabejojat), taip ir pantagriuelione aš randu tiek vertybių, energijos, tobulumo ir stebuklingo paveikumo, jog jei visi tie geri dalykai būtų buvę žinomi tada, kai medžiai — kaip sako pranašas[294] — rinkosi girių karalių, kuris juos valdytų ir jiems viešpatautų, tai šita žolė be jokios abejonės būtų gavusi daugiausia balsų.

Ką dar pasakyti? Jeigu ji būtų gimusi Oksilui, Orijaus sūnui, ir jo seseriai Hamadrijai, tai ji viena būtų jiems daugiau džiaugsmo teikusi negu visas aštuonetas jų vaikų[295], kuriuos mūsų mitologai taip išgarsino ir kurių vardus įamžino. Vyriausiasis jų sūnus vadinosi Vynmedis, vyriausioji duktė Figa, po jos Lazdynas, po jo Ąžuolas, po jo Šermukšnis, po jo Guoba, po jos Tuopa; visų jauniausiasis vadinosi Skirpstas, jis savo laiku buvo garsus kaip didelis gydytojas[296].

Aš jau nesiimu apsakinėti, kaip tos žolės sunka, įlašinta į ausį, užmuša visokį kirminą, jei būtų tenai atsiradęs iš puvimo, ir bet kokį kitokį gyvį, jei būtų tenai įlindęs.

Jei tos sunkos kiek įpilsite į kibirą vandens, tai tuojau pamatysite, kad vanduo sutrauktas, panašus į rūgusį pieną,— tokia didelė tos sunkos galia; šitaip sutraukdintas vanduo yra puikus vaistas arkliams nuo dieglių ir išputimo.

Jos šaknis, išvirinta vandeny, atleidžia susitraukusias sausgysles, sustingusius sąnarius, podagrinius sukietėjimus ir kaulų gėlos mazgus.

Jei norite greit sugydyti nudegintą vietą — ar liepsnos nusvilintą, ar vandeniu nuplikytą,— pridėkite žalio pantagriueliono, tai yra tokio, kurs lauke auga, ir nereikės vartoti daugiau jokių prietaisų nei vaistų, tiktai žiūrėkite, kad nepridžiūtų prie žaizdos, kartkarčiais permainykite.

Be šitos žolės visokia virtuvė būtų netikusi, visoks stalas nevalyvas, nors ir apstatytas rinktiniais valgiais; ir lovoj gulėti nebūtų jokio malonumo, nors ji būtų apkrauta auksu, sidabru, gintaru, dramblio kaulu ir porfyru.

Be šitos žolės nei grūdų į malūną, nei miltų iš malūno žmonės gabenti negalėtų. O kaip be jos advokatai bylų popierius nešiotų? Kaip be jos gipsą gabentumei į dirbtuvę? Kaip vandenį iš šulinio be jos ištrauktumei? Ką be jos darytų raštininkai, kopistai, sekretoriai ir rašytojai? Ar nepražūtų tada visi raštinės popierių pundai, visi notarų registrai? Ar nepražūtų taurusis spaudos menas? Nes kaip be jos stakles padirbtume? Kaip varpais begalėtume skambinti? Ji teikia dangą puošniems Izidės kunigams, ji duoda aprangą pastoforams, ji pirmoji sugobia visus žmogiškuosius padarus. Visi vilnamedžiai, kiek jų auga Serų žemėje, visi medvilnės krūmynai, kiek jų yra Tilės saloje, Persų jūroje, visos Arabų šalies medvilnynai ir Maltos atvašynai neapvelka tiekos žmonių kiek viena šitoji žolė. Ji dengia armijas nuo šalčio ir lietaus, ir geriau dar negu senų senovėje kailiai; ji dangsto teatrus ir amfiteatrus nuo kaitros, apjuosia girias ir krūmus, idant medžiotojams daugiau smagumo būtų, neria į vandenis, tiek gėlus, tiek sūrius, idant žvejai pelno turėtų. Jos dėka batai, bateliai, pusbačiai, kamašai, kurpės, kurpaitės, šlepetės, kuntapliai, klumpės įgavo formą ir į apyvartą išėjo. Jos dėka tegalime įtempti šaudomąjį lanką, užspęsti arbaletą, pasidaryti svaidyklę. Ji tartum šventoji verbeninė žolė, gerbiama manų ir lemūrų, be jos žmogaus kūnas į žemes nelaidojamas.

Daugiau dar pasakysiu. Šita žolė padeda neregimas būtybes regimu

būdu sugauti, suimti nelaisvėn, įkinkyti ir sakytum pavergti; suimtos ir įkinkytos, jos lengvutėliai suka sunkias malūno girnas ir neša neapsakomą naudą žmonijai. Ir aš stebiuosi, kad per tiek amžių nesusiprato tų jėgų pakinkyti senovės gudročiai, juoba kad piestose grūdus grūsti buvo nepakeliamai sunkus darbas.

Šita žolė padeda įkinkyti oro srautus, ir dideli orkadai, talpiosios talamegos, galingieji galijonai, chiliandrai ir miriandrai[297] plaukia iš uostų ir skrenda ten, kur jiems vairininkas liepia.

Šitos žolės dėka tautos suartėjo: tos iš jų, kurias gamta sakytumei laikė kažin kur nukištas, neprieinamas ir nežinomas, atvyko pas mus, o mes pas jas,— to nė paukščiai nevalioja padaryti, nors ir kokios lengvos jų plunksnos, nors ir kokią laisvę gamta jiems davė ore nardyti. Ceilonas pasimatė su Lapių žeme, Java su Skitija; Febolas[298] regės Telemą, islandiečiai bei grenlandiečiai atsigers iš Eufrato. Jos dėka Borėjas išvydo Austro namus, Euras aplankė Zefyrą[299].

Priėjo iki to, jog dangaus galybės, dievai — jūriniai ir žeminiai — išsigando išvydę, jog, vartodamos palaimintąjį pantegriuelioną, arktinės tautos antarktinių tautų akivaizdoje perplaukė Atlantą, persigavo per abi atogrąžas, šokte peršoko karštąją Žemės juostą, išnaršė visą Zodiaką, linksmai sau žaidė ant pusiaujo, ir vieną, ir antrą polių vienu metu regėjo savo akių plote.

Tokio siaubo pagauti, dievai olimpiečiai kalbėjo savo tarpe:

— Pantagriuelis savosios žolės pritaikymu ir šauniomis jos ypatybėmis uždavė mums naują rūpestį, bjauresnį dar, negu kitados buvo uždavę Aloidai[300]. Jis netrukus ves, prasimanys vaikų. Šiai lemčiai mes pasipriešinti negalime, nes ją išverpė savo rankomis likimą lemiančios seserys, Būtinybės dukterys. Jo vaikai galbūt išras vėl kokią žolę, tokią pat galingą, kuri padės žmonėms pasiekti krušos šaltinius, lietaus kaiščius ir žaibų kalves, užvaldyti Mėnulio sritį, įsibrauti į dangaus ženklų teritorijas ir įsikurti tenai — kam ant auksinio Erelio, kam ant Avino, kam ant Vainiko, kam ant Arfos, kam ant sidabrinio Liūto,— ir sėsis tada jie su mumis prie vieno stalo, paverš iš mūsų deives ir paims jas sau už žmonas, nes tai vienintelis būdas jiems sudievėti.

Ir jie ėmė sukti galvas, tartis: ką daryti, kad to neatsitiktų.

Kaip tam tikra pantagriueliono rūšis ugnyje nesudega

PERSKYRIMAS LII

Ką aš čia jums kalbėjau, yra didi ir nuostabūs dalykai; jei tačiau turėsite drąsos patikėti dar viena dieviška šventojo pantagriueliono savybe, tai aš jums ją apsakysiu. Patikėsit ar ne, man vis viena. Man pakaks, kad būsiu jums pasakęs teisybę. Teisybę ir pasakysiu. Tačiau kadangi prieiti prie tos teisybės itin keblu ir sunku, tad pirmai pradžiai klausiu jus: jeigu į šį butelį supilčiau dvi stiklines vyno ir stiklinę vandens ir sumaišyčiau gerai, tai kaip jūs paskui jas atskirtumėt? Kaip atidalytumėt, kad vynas būtų sau, be vandens, o vanduo vėl sau, be vyno, grynas, toks, kokį aš į butelį supyliau? Arba štai: jeigu jūsų vežėjai ir laivininkai, gabendami jūsų namų reikalams keletą bosų, bačkelių ir statinių Gravo, Orleano, Bono, Mirvo vyno, pusę jo nuvogtų ir išgertų, o į tą vietą atpiltų vandens, kaip daro klumpėti limuziniečiai, kai veža Aržantono ir Sen Gotjė vyną, tai ar jūs pašalintumėte iš vyno grynai visą vandenį? Kaip jūs tą vyną išvalytumėte?

Žinau, jūs man priminsite piltuvėlį, iš gebenės medienos dirbtą. Teisybė, yra apie tai rašyta, ir praktikoje daug kas tai patikrino. Jūs seniai jau tą žinote. Betgi žmonės, kurie to piltuvėlio nėra nei regėję, nei girdėję, nepatikėtų, jog tai galimas daiktas. Einam toliau.

Jei mes gyventume Sulos, Marijaus, Cezario ir kitų Romos karvedžių laikais arba mūsų senųjų druidų laikais, kai jie degindavo savo mirusiųjų giminaičių bei ponų kūnus, ir jūs panorėtumėte sugerti savo žmonų arba tėvų pelenus, užpiltus skaniu baltuoju vynu, kaip kad Artemisija sugėrė savo vyro Mauzolo[301] pelenus, arba, sakysim, norėtumėte supylę juos laikyti kokioje urnoje ar relikvijoriuje, tai kaip jūs atskirtumėt tuos pelenus, kad nesusimaišytų su laužo, su laidotuvių ugnies pelenais? Atsakykite. Dievaž, sunku bus jums atsakyti. Aš jums palengvinsiu. Ir pasakysiu, jog galima atskirti: jei paimsite dangiškojo pantagriueliono tiek, kiek reikės sugobti visam mirusiojo kūnui, gerai suvyniosite, aprišite ir susiūsite ta pačia medžiaga, tai galėsite dėti jį į ugnį, kad ir didžiausią, kad ir kaitriausią; ugnis pro pantagriuelioną sudegins ir pelenais pavers kūną bei kaulus, o pantagriuelionas ne tik nesudegs, nepraras nė vieno atomo pelenų, jame užsiūtų, nepaims į save nė vieno atomo laužo pelenų, bet išliks dar gražesnis, baltesnis ir švaresnis negu buvo prieš dedamas į ugnį. Dėl to

jis ir vadinasi asbestas[302]. Jo kiek tik norit galit gauti Karpasijoj ir Diasjenos[303] apylinkėse, ir labai pigiai.

O, koks puikus, koks stebuklingas daiktas! Ugnis, kuri viską suryja, viską sunaikina ir nieku paverčia, asbestinį, karpasinį pantagriuelioną tik išbalina, ištyrina ir nuvalo! Jei manimi netikite ir reikalaujate įrodymų bei akivaizdžių ženklų, kaip žydai ar netikėliai, tai paimkite žalią kiaušinį ir apvyniokit jį iš visų pusių tuo dievišku pantagriuelionu. Tada suvyniotą dėkit į židinį, nors kažin kaip didelį ir karštą. Laikykit jį tenai, kiek tik jums patinka. Galų gale išimsit kiaušinį iškepusį, kietą arba visiškai sudegusį, o šventasis pantagriuelionas bus koks buvęs, nė kiek nepasikeitęs ir net neįkaitęs. Tas bandymas jums atsieis mažiau nei penkiasdešimt tūkstančių Bordo muštinių, atėmus dvyliktąją pitos[304] dalį. Nelyginkit mano pantagriueliono su salamandra, tai niekų kalba. Aš pripažįstu, kad maža šiaudų ugnis gali ją atkutinti ir jai patikti. Tačiau užtikrinu jus, kad didelėje krosnyje ji, kaip ir kiekvienas gyvis, uždus ir sudegs. Žinom tai iš patirties. Galenas seniai jau tą patvirtino ir įrodė, *lib. III de Temperamentis*, tą pat patvirtina ir Dioskoridas, *lib. II.*

Ir nešnekėkit man čionai apie alūną nei apie medinį Pirėjo bokštą, kurio L. Sula niekaip negalėjo sudeginti, kadangi Archelajas, Mitridato vietininkas, buvo jį visą ištrynęs alūnu.

Ir nelyginkit man pantagriueliono su tuo medžiu, kurį Aleksandras Kornelijus vadina eonu ir sako esant panašų į ąžuolą, apsivijusį amalu, kuriam nei vanduo, nei ugnis nieko padaryti negalį; iš jo, girdi, buvęs padirbtas garsusis Argo laivas. Paieškokit kitų, kas tuo tikėtų, o mane palikit ramybėje.

Ir nepostringaukit man apie tą išties stebuklingą medžių rūšį, matomą ant Briansono ir Ambreno kalnų, kuri iš šaknų augina mums puikias lakštabudes, iš savo kamieno duoda gyvasakių, ir tokių gerų, jog Galenas turėjo drąsos juos lyginti su terpentinu; ant savo plonutėlių lapų ji mums surenka skanų dangaus medų, būtent maną, kuri, nors būdama sakinga ir riebalinga, nedega ugnyje. Jūs tą medį graikiškai ir lotyniškai vadinate *larix*[305]; Alpių gyventojai jį vadina melza, antenoridai[306] ir venecijiečiai — *larego*; iš to gavo vardą *Larignum*, pilis Pjemonte, kuri iškirto pokštą Julijui Cezariui, žygiuojančiam Galijon.

Julijus Cezaris davė įsakymus visiems, kas laikėsi ar gyveno Alpėse ir Pjemonte, sunešti maistą ir karui reikalingus daiktus į postovio vietas karo kelyje, kuriuo turėjo žygiuoti jo armija. Tam įsakymui pakluso visi, išskyrus Larigno piliečius,— tie, pasikliaudami pačios gamtos

saugoma savo pilimi, atsisakė duoti kontribuciją. Didysis karvedys nukreipė armiją tiesiai į tą vietą ir žygiavo jų nubausti už atsisakymą. Priešais pilies vartus stovėjo bokštas, suręstas iš maumedžio rąstų, sunertų kryžmai kaip rietuvė malkų, ir toksai aukštas, jog iš jo viršutinės galerijos lengvai buvo galima akmenimis ir dalbomis mušti puolėjus. Cezaris, sužinojęs, kad kariai pilyje neturi kitų ginklų kaip tik akmenis ir dalbas, ir kad vargiai tegalės apmėtyti prieigas, liepė savo kareiviams sukrauti aplink bokštą šūsnis žagarų ir uždegti. Taip ir buvo beregint padaryta. Kai žagarai įsidegė, liepsnos pasidarė tokios didelės ir aukštos, jog apgaubė visą pilį. Puolėjai manė, kad ji tučtuojau sudegs ir sugrius. Tačiau kai žagarai perdegė ir liepsnos nusėdo, pasirodė, kad bokštas stovi kaip stovėjęs — nieko jam nepadaryta. Cezaris, tai matydamas, liepė apjuosti pilį iš visų pusių grioviais bei apkasais tokiu atstumu, kad svaidomi akmenys nepasiektų. Tada Larigno gynėjai pasidavė.

Iš jų pasakojimų Cezaris sužinojo apie nuostabią šio medžio prigimtį: jis nei dega, nei liepsnos duoda, nei anglėja. Tokių savybių dėka jis prilygsta tikrajam pantagriuelionui, užtat Pantagriuelis užsakė iš jo padaryti visas duris, vartus, langus, laštakus, lovelius ir sienų pėras Teleme, taip pat liepė jo mediena apmušti vairagalius, priekius, kambuzus, denius, eigas ir bokštus visiems karakonams, krovinių laivams, galeroms, galijonams, brigantinoms, škunoms ir kitokiems laivams Talasos uoste; taigi galėtų maumedis būti gretinamas su tikruoju pantagriuelionu, jei ne ta viena bėda: kai jo mediena smarkiai įkaista nuo kitų medžių ugnies, tai galų gale nebeatsilaiko ir subyra, panašiai kaip akmenys kalkių degykloje; tuo tarpu asbestinis pantagriuelionas ne tik negūra ir nesikeičia, bet dargi atsinaujina ir grynesnis tampa. Užtat

Negirkit savo myros, smilkalų
Ar juodmedžio, arabai, indai, sabai.
Tik pažiūrėkite, kokių žolių
Jūs galit gauti sėklų savo labui.
Kai jos sudygs ir pasirodys lapai,
Jūs dangui padėkokite už tai.
Per jas Prancūzija laiminga tapo.
Šlovė už pantagriuelioną jai!

Trečios knygos apie gerojo Pantagriuelio herojiškus darbus ir kalbas pabaiga

KETVIRTA KNYGA

apie

GEROJO PANTAGRIUELIO HEROJIŠKUS DARBUS IR KALBAS

parašyta M. Fransua Rablė
medicinos daktaro

ŠVIESIAUSIAJAM KUNIGAIKŠČIUI IR IŠKILNIAUSIAJAM MONSINJORUI ODĖ, KARDINOLUI DE ŠATIJONUI[1]

Jums, Šviesiausiasis Kunigaikšti, yra gerai žinoma, kaip daug įžymių asmenybių mane ir pirmiau ragino, ir dabar kasdien ragina, skatina ir spirte spiria tęsti pantagriuelines sakmes, remdamiesi tuo, kad daugeliui žmonių, suvargusių, paliegusių ar šiaip kokios nedalios kankinamų bei sloginamų, jas skaitant sekėsi savo sielvartus išsklaidyti, laiką smagiai praleisti, atgauti linksmą nuotaiką ir rasti paguodą. Tokiems aš paprastai atsakau, kad, rašydamas jas pramogos dėlei, nesiekiau nei garbės, nei gyrio, o turėjau tik vieną tikslą bei intenciją, idant mano rašiniai neštų nors kiek palengvinimo tiems bėdos ar ligos prislėgtiems žmonėms, kurie yra toli nuo manęs, lygiai kaip aš pats, ištikus reikalui, noriai teikiu gydytojo paslaugas bei patarnavimus tiems, kurie esti arti manęs.

Kartais aš jiems plačiai dėstau, kaip Hipokratas daugelyje veikalų, o ypač šeštojoje *Epidemijų* knygoje, aprašinėdamas savo mokinio gydytojo auklėjimą, taip pat Soranas Efezietis, Oribasijas, Kl. Galenas, Ali Abasas[2] ir kiti vėlesnieji autoriai vaizduoja, kokie turi būti gydytojo mostai, elgesys, žvilgsniai, prisilietimai, laikysena, lipšnumas, padorumas, veido, rūbų, barzdos, plaukų, rankų, burnos ir net nagų valyvumas, tarsi jam skirta vaidinti kokio meilužio ar jaunikio vaidmenį rinktinėje komedijoje arba stoti į dvikovą su kokiu galingu priešininku. Išties, Hipokratas gydytojo praktiką labai taikliai lygina su mūšiu ar su farsu, kur dalyvauja trys personažai: ligonis, gydytojas ir liga.

Kai skaitau tuos nusakymus, koks turi būti gydytojas, man kartais prisimena žodžiai, kuriuos Julija pasakė Oktavianui Augustui, savo tėvui. Vienądien ji prisistatė jam apsitaisiusi didžiai puošniai, pernelyg drąsiai ir nekukliai; jam tas labai nepatiko, bet jis neprasitarė nė žodžio. Rytojaus dieną ji aprangą pakeitė — apsitaisė kukliai, kaip dorų Romos ponių buvo tuomet įprasta. Šitaip apsigerbusi vėl pasirodė

tėvui. Šis, vakar nutylėjęs, kaip nemalonu jam buvo matyti ją su begėdiškais drabužiais, šiandien nenukentė neišreiškęs pasitenkinimo jos permaina ir tarė: „Šis rūbas nepalyginti labiau pritinka Augusto dukteriai!“ Ji greit susigriebė ir atsakė jam taip: „Šiandien mano apdaras — tėvui pasižiūrėti; vakar buvau apsirengusi vyrui pasigėrėti“.

Lygia dalia ir gydytojas, nutaisęs reikiamą miną ir išsipustęs, apsivilkęs įmantrų ir prabangų kaptoną su keturiomis rankovėmis (koks buvo kitados madingas ir vadinosi *philonium*, kaip sako Pjeras Aleksandrinis, *in 6, Epid.*[3]), galėtų atsakyti tiems, kas mano, kad toksai maskaradas keistai atrodo: „Aš taip čiuslijuosi ne iš pliuškumo ar puikybės, o iš noro patikti ligoniui, pas kurį einu, nes tik jam vienam noriu viskuo įsiteikti, niekuo neužkliūti ir jo nesuerzinti“.

To negana. Mes išsijuosę ginčijamės dėl vienos vietos minėtoje senio Hipokrato knygoje ir sukame galvas ne dėl to, ar išties niūri, giži, pikta, katoniška[4], nepatenkinta, nelipšni, nuožmi, apmaudinga gydytojo mina ligonį nuliūdina, o linksmas, giedras, malonus, atviras, smagus veidas ligonį pradžiugina,— visa tai yra seniai įrodyta ir neabejotina; ne, mes ginčijamės štai dėl ko: ar šitie ligonio nusiminimai bei nudžiugimai pareina nuo to, kad jis, stebėdamas gydytoją, pats susidaro nuomonę apie savo ligos eigą ir baigtį, būtent: gydytojas smagus, tai ir jam būsią gerai, o jei nesmagus, tai jo laukiąs prastas, liūdnas galas,— ar gal jie pareina nuo to, kokie dvasios srautai tiesiogiai iš gydytojo plaukia į ligonį — giedri ar rūškani, eteriški ar žemiški, džiaugsmingi ar melancholingi. Šios pastarosios nuomonės laikosi Platonas ir Averojus[5].

Anksčiau minėtieji autoriai visų pirma yra davę gydytojui įsakmių nurodymų, ką jis turi kalbėti, atėjęs prie ligonio, ką sakyti, apie ką su juo plepėti ir juokauti. Visos tos kalbos turi būti nukreiptos į vieną tikslą ir siekti vieno dalyko — nerūstinti dievo, pralinksminti ligonį ir jokiu būdu nesugadinti jam nuotaikos. Juk ir Herofilas[6] smarkiai supeikia gydytoją Kalianaksą, kam jis, paciento paklaustas: „Ar aš mirsiu?“, įžūliai atsakė:

Netgi Patroklą ištiko mirtis,
O tu — ne didvyris, kaip jis.[7]

Kitam, kuris apie savo ligos eigą teiravosi tauriojo Patleno žodžiais:

Ar mano šlapimas
Nerodo, kad mirtis artėja? —

jis paikai atrėžė: „Nemirsi, jei tave pagimdė Latona, gražuolių vaikų Febo ir Dianos motina". Panašiai Kl. Galenas, *lib. 4, Comment. in 6, Epidemi.*[8], rūsčiai smerkia Kvintą, savo medicinos mokytoją, kuris vienam ligoniui romėnui, visų gerbiamam žmogui, pasakiusiam: „Jūs neseniai po pusryčių, daktare, jūsų dvasia vynu atsiduoda", akiplėšiškai atkirto: „O tavo — šutu smirda; kieno kvapas geresnis — šuto ar vyno?"

Bet kai kurių kanibalų, mizantropų, agelastų[9] šmeižtai palietė mane taip bjauriai[10] ir buvo tokie kvaili, jog buvau apsisprendęs nebe-rašyti daugiau nė raidės. Nes vienas iš pačių mažųjų kaltinimų, kokių griebėsi prieš mane, buvo tas, jog mano knygos esančios grūste prigrūstos visokiausių erezijų (nors negalėjo nurodyti nė vienos vietos, kame būtent tų erezijų esama); juokingų paikiojimų, neįžeidžiančių betgi dievo nei karaliaus, jose, teisybė, yra apsčiai (juk tai vienintelis tų knygų siužetas ir vienintelė tema), bet erezijų — ne, nėra, nebent jei kas imtų išvirkščiai, priešingai sveikam protui ir visuotinei kalbos vartosenai versti mano žodžius ir išradinėti tą, ko aš nė manyti nemaniau; nors man galvą tegu nuima tūkstantį kartų (jei tai būtų galima),— tai tas pat kas duoną išversti akmeniu, žuvį — žalčiu, kiaušinį — skorpionu. Dėlei to aš ne vieną kartą skundžiausi, kai kalbėjau su Jumis, ir atvirai Jums sakiau, kad jeigu nelaikyčiau savęs geresniu krikščioniu, negu jie mane išranda, ir jei savo gyvenime, raštuose, žodžiuose ar bent mintyse įžiūrėčiau nors mažiausią krislą erezijos, tai jiems netektų taip niekingai lįsti į pinkles, kurias rezga šmeižtų dvasia, tai yra Διάβολος[11], jų rankomis stumiantis mane į tokią nuodėmę,— tada aš pats Fenikso pavyzdžiu susikraučiau sauso medžio laužą, pats jį užkurčiau ir jame susideginčiau.

Tada Jūs man sakėte, kad amžino atminimo velionis karalius Pranciškus apie tuos šmeižtus buvo informuotas ir, atidžiai išklausęs ir perpratęs mano knygas (aš pabrėžiu *mano*, kadangi piktavaliai žmonės buvo pakišę ir niekšingai suklastotų knygų), kurias jam aiškiai perskaitė balsu mokyčiausias ir ištikimiausias šios karalystės Anagnostas[12], nerado jose nė vienos vietos įtartinos, tiktai pasibjaurėjo gyvačių ėdiku[13], kuris mane apšaukė baisiausiu eretiku vien todėl, kad rado per spaustuvininkų klaidą vietoj raidės *m* atspausdinta *n*[14].

Taip pat į mano knygas žiūri ir jo sūnus, mūsų gerasis, dorasis ir dangaus numylėtasis karalius Henrikas,— teišlaiko jį dievas mums kuo ilgiausiai,— malonėjęs per Jus suteikti mano raštams privilegiją ir pavesti mane ypatingai Jūsų globai ir gynybai nuo šmeižikų. Šitą

linksmą naujieną Jūs iš savo gerumo man paskui apskelbėte Paryžiuje, o dar pakartojote, kad neseniai lankėtės pas jo eminenciją kardinolą Diu Belė[15], kada šis po ilgos ir sunkios ligos buvo išvykęs sveikatos taisyti į Sen Morą, tą atgajos, smagumo, giedrumo, patogybių, linksmybių ir visokių dorų kaimiško gyvenimo malonumų vietą, o dar teisingiau ir taikliau pasakius — rojų.

Štai čia, Monsinjore, yra priežastis, kodėl aš nūnai be jokios baimės imuosi plunksnos, vildamasis, kad Jūs iš maloningo palankumo teiksitės būti man prieš mano šmeižikus tarytum antrasis Heraklis Galietis savo mokslu, išmintimi bei iškalba, tartum *Alexicacos*[16] savo dorybėmis, galybe ir autoritetu, apie kurį išties galiu sakyti taip, kaip išmintingasis karalius Saliamonas sakė apie Mozę, didįjį Izraelio pranašą bei karvedį (*Ecclesiastici, XLV*): vyras dievo bijantis ir dievą mylintis, visiems žmonėms malonus, dievo ir žmonių mylimas, kurio atminimas palaimintas. Dievas jo šlovės dėlei sulygino jį su galingiausiaisiais, padarė jį didį priešų siaubui. Jo labui darė stebuklingų ir baisių dalykų; karalių akyse išaukštino jį; tautai per jį savo valią apsakė ir savo šviesą apreiškė. Dėl jo tikėjimo ir gerumo pašventė jį ir iš visų žmonių išrinko jį. Norėjo, idant jo balsas per jį girdimas būtų, idant tiems, kas vaikščioja tamsybėse, gyvojo mokslo įstatymas paskelbtas būtų.

O šiaip aš prižadu Jums, jog savo skaitytojus, kurie pasidžiaugs šiais linksmais mano raštais, aš gyva malda maldausiu, idant už viską, viską būtų dėkingi Jums, tik Jus šlovintų ir prašytų viešpatį dievą laikyti Jus sveiką ir tolydžio didinti Jūsų galybę; man tegu nepripažįsta jokio kito nuopelno kaip tik norą nuolankiai Jums tarnauti ir klusniai vykdyti Jūsų malonius paliepimus, nesgi vien Jūsų brangūs raginimai, teikią man tiek daug garbės, davė man ir drąsos, ir įkvėpimo, o be Jūsų būtų mano širdis pristigusi narsos ir mano gyvastingumo šaltinis būtų išsekęs. Viešpats mūsų dievas tegu laiko Jus savo malonėje. Paryžiuje, 28 dieną sausio, 1552.

Jūsų žemiausias ir klusniausias tarnas
Frans. RABLĖ, *gydytojas*

AUTORIAUS M. FRANSUA RABLĖ PRATARMĖ
ketvirtai knygai apie Pantagriuelio herojiškus darbus ir kalbas

MALONINGIESIEMS SKAITYTOJAMS

Žmonės gerieji, tegu dievas jus saugo ir globia! Kur esate? Neįžiūriu jūsų. Pala, pala, užsidėsiu akinius!

Aha, štai! Sveiki gyvi, drūti laibi! Dabar matau jus. Na kaip? Gerai šiemet vynuogės užderėjo, kiek teko girdėti. Tai neblogas daiktas. Jūs prisigaminote tikro vaisto nuo visų troškulio negalių? Šaunų darbą padarėte! O kaip laikotės patys, jūsų pačios, vaikai, giminės ir šeimynos, ar gerai sveiki? Kad taip, tai puiku, tai miela girdėti, tai man patinka. Už tai dievas, gerasis dievulis tegul bus pagarbintas per amžių amžius ir — jei tokia jo šventa valia — tegul šitaip jus laiko kuo ilgiausiai.

O aš — dėkui jo šventai malonei — šit esu čia ir reiškiu jums savo pagarbą. Turėdamas truputėlį pantagriuelizmo (žinote, tai yra tam tikras dvasios giedrumas, pagrįstas atsitiktinių daiktų nepaisymu), esu sveikas ir smagus; įmanyčiau ir išgerti, jeigu norit. Paklausite kodėl, gerieji žmonės? Atsakysiu be svyravimų: tokia yra visų geriausiojo, visų galingiausiojo dievo valia, kuriai aš esu atsidavęs, kurios aš klausau, kurios švenčiausiuosius žodžius, surašytus geroje naujienoje, tai yra evangelijoje, gerbiu, o ten, *Luc. 4,* su baisiu sarkazmu ir aitria pašaipa yra pasakyta gydytojui, nesirūpinančiam savo sveikata: „Gydytojau, pats pasigydyk“.

Kl. Galenas irgi rūpinosi savo sveikata, ne iš pagarbos, beje, šventosios Biblijos knygoms, nors šiokią tokią nuovoką apie jas turėjo, su dievobaimingais savo laikų krikščionimis pasižino ir su jais bendravo, kaip liudija *lib. 2, De usu partium, lib. 2, De differentiis pulsuum, cap. 3, et ibidem, lib. 3, cap. 2, et lib. De rerum affectibus*[17] (jeigu šios autorius yra Galenas), bet iš baimės, kad jam nebūtų pritaikyta ši vulgari ir šaiži išjuoka:

Ἰητρὸς ἄλλων, αὐτὸς ἕλκεσι βρύων.[18]
Kitus jis ima gydyti mielai,
O pats opom aptekęs ištisai.

Su išdidžiu pasigyrimu jis sako: mes galį jo nelaikyti dideliu gydytoju, jeigu jis nuo dvidešimt aštuntųjų savo amžiaus metų iki pat žilos senatvės neišsilaikęs gražiausiai sveikas, neskaitant kelių trumpų, vienadienių suslogavimų, nors šiaipjau iš prigimties nebuvęs itin stiprus ir turėjęs aiškiai nesveiką skrandį. „Mat,— sako jis *lib. 5, De sanit. tuenda*[19],— sunku būtų tikėti, kad gydytojas rūpinsis kito sveikata, jei nesirūpina savąja".

Dar išdidžiau gyrėsi kitas gydytojas, Asklepiadas,— jis sakėsi sukirtęs tokias lažybas su Fortūna: tegu niekas jo gydytoju nelaiką, jei nuo to meto, kai pradėjo gydytojauti, jis susirgsiąs bent vieną kartą iki pat senatvės. Teisybė, suseno visiškai nesusirgęs, su visais sveikais savo kūno nariais, ir Fortūną nulažino. Galų gale be jokios ligos ėmė ir persikėlė iš gyvųjų į mirusiuosius — užsimušė, per neatsargumą kritęs nuo aukštų laiptų, kurie buvo išklibę ir papuvę.

Jei per kokį negandą jūsų malonybių sveikata kur nors nuo jūsų pasitraukė — aukštyn, žemyn, priekin, užpakalin, dešinėn, kairėn, toli nuo jūsų valdų arba ir visai arti,— tai linkiu jums tučtuojau su maloningojo išganytojo pagalba ją vėl susigauti! Ir kad kuo veikiausiai ją surastumėte, nieko nelaukę savo teises į ją pareikštumėte, ją sau visiškai susigrąžintumėte, užvaldytumėte ir jau daugiau nebepaleistumėte! Įstatymai jums tai leidžia, karalius nedraudžia, o aš patariu. Visai taip, kaip antikos įstatymdaviai kad leisdavo šeimininkui ieškoti pabėgusio vergo, kad ir kur jis būtų. Dieve gerasis ir žmonės gerieji! Argi ne taip yra parašyta įstatymuose, argi ne taip iš seno ir daroma mūsų kilnioje, senobiškoje, gražioje, klestinčioje, turtingoje Prancūzijos karalystėje, kad *mirusysis griebia gyvąjį*[20]? Žiūrėkite, ką apie tai neseniai išdėstė gerasis, mokytasis, išmintingasis, taip didžiai humaniškas, taip didžiai geraširdiškas ir teisingas And. Tirako, mūsų didžiojo, pergalingojo ir triumfingojo karaliaus Henriko — antrojo tuo vardu — patarėjas rūsčiame Paryžiaus parlamento tribunole. Sveikata yra mūsų gyvenimas, kaip labai teisingai pareiškė Arifronas Sikionietis[21]. Be sveikatos — ne gyvenimas, gyvenimas nepagyvenamas: ἄβιος βίος, βίος ἀβίωτος. Be sveikatos gyvenimas yra tik gyvaliojimas, toks gyvenimas yra tik mirties paveikslas. Užtat jūs, kai būsit netekę sveikatos, tai yra mirę, griebkitės už gyvumos, griebkitės už gyvasties, tai yra už sveikatos.

Aš turiu viltį, jog dievas išklausys mūsų maldas, nes jį meldžiame su tvirtu tikėjimu, ir mūsų troškimą jis įvykdys, nes tasai troškimas yra kuklus. Kuklumas, pasak senovės išminčių, yra auksinė dorybė, taigi brangi, visų giriama, visiems miela. Vartykite Šventąjį raštą ir įsitikinsite, jog niekad neliko neišklausytos maldos tų žmonių, kurių prašymai buvo kuklūs. Pavyzdys — mažasis Zachiejus, kurio palaikus bei relikvijas giriasi turį Sent Ai vienuolyno netoli Orleano gudreivos ir vadina jį ten šventu Silvanu[22]. Jo troškimas buvo tiktai pamatyti mūsų mieląjį išganytoją Jeruzalės pamiestėje. Noras kuklus, nes tas dalykas prieinamas kiekvienam. Bet jis buvo mažiukas ir per žmonių spūstį matyti negalėjo. Tai šit jis trepinėja, stripinėja, šen puola, ten puola, galiausiai įlipa į figmedį. Gerasis dievulis pajunta jo nuoširdų ir kuklų troškimą, duodasi jo pamatomas, ne tik pamatomas, bet ir išgirstamas, aplanko jo namus ir palaimina jo šeimą.

Vienas Izraelio pranašo sūnus skaldė malkas palei Jordaną, jam nusmuko kirvis nuo koto (kaip parašyta *4 Reg.*, *6*[23]) ir įkrito į upę. Jis maldavo dievą, kad teiktųsi jam tą kirvį grąžinti. Tai buvo kuklus prašymas. Ir jis su tvirtu tikėjimu bei pasitikėjimu sviedė — ne kirvį paskui kotą, kaip tie nelabi melagiai suokia, kraipydami kalbą ir piktindami žmones, bet kotą paskui kirvį, kaip teisingai sakote jūs. Staiga įvyko du stebuklai: kirvis išplaukė iš vandens gelmių ir pats užsmuko ant koto. Jei jis būtų įsinorėjęs pakilti į dangų su liepsnojančiu vežimu kaip Elijas, arba susilaukti tokios gausybės palikuonių kaip Abraomas, arba būti turtingas kaip Jobas, arba stiprus kaip Samsonas, arba gražus kaip Absalomas,— kažin ar būtų toks jo noras išsipildęs? Tai klausimas.

Kad jau išėjo kalba apie kuklius troškimus, susijusius su kirviu (jūs tik priminkit man, kada bus laikas gerti), aš jums noriu papasakoti, ką byloja savo pasakėčiose išminčius Ezopas, prancūzas, kitaip tariant frigietis ir trojietis, kaip tvirtina Maks. Planudas[24], nes juk iš trojiečių tautos, kaip patikimiausi kronikininkai sako, yra kilę taurieji prancūzai[25]. Elianas rašo, kad jis buvęs trakietis, Agatijas, remdamasis Herodotu,— kad samietis, o man tai nei šilta, nei šalta.

Ezopo laikais gyveno toksai vargšas žmogelis, kilimo iš Gravoto[26], vardu Mašniulis, medžių kirtėjas bei malkų skaldytojas, ir, tą savo menką verslą varydamas, mito šiaip taip. Atsitiko, kad jis pametė kirvį. Kas dėl to nusiminė ir bėdojo? Ogi jis pats; mat nuo kirvio priklausė jo gerovė ir jo gyvenimas; kol turėjo kirvį, jį gerbė

ir godojo visi turtingi miško verslininkai, o be kirvio — mirk badu. Jei giltinė būtų jį po šešių dienų sutikusi be kirvio, būtų kaip žolę savo dalgiu nušienavusi ir iš pasaulio iššlavusi.

Šitokio negando užpultas, jis ėmė rėkti ir dejuoti, Jupiterį prašyti ir maldauti, šaukte šauktis į jį išmoningiausiomis oracijomis (žinote gi, kad Reikalas yra išradęs Iškalbą), akis dangun pakėlęs, parpuolęs ant kelių, kepurę nusiėmęs, rankas aukštyn ištiesęs, pirštus išskėtęs, be atlydos kartodamas didžiu balsu po kiekvieno savo maldos straipsnio: „Oi kirvio, Jupiteri, kirvio, kirvio! Nieko daugiau, o Jupiteri, nereikia, tik kirvio arba pinigų truputėlio, kad turėčiau už ką naują nusipirkti! Vargšas mano kirvelis!"

Jupiteris tada posėdžiavo, svarstė su kitais dievais itin skubius reikalus, ir kaip tik tuo metu dėstė savo nuomonę senei Kibelei, o gal jaunam ir spindulingam Febui, jeigu taip jums labiau patinka. Tačiau Mašniulio šauksmas buvo toks didelis, jog ėjo kiaurai per visą dievų tarybą ir konsistoriją, net šiurpulį jiems varė.

— Kas ten velnias rėkia taip baisiai apačioje? — klausė Jupiteris.— Kad jį kur Stiksas! Amžinai kas nors trukdo, kai reikia gvildenti kokius painius ir svarbius reikalus! Išnarpliojome Persijos karaliaus Prestano ginčą su Konstantinopolio sultonu Suleimanu.[27] Apmalšinome totorių ir moskovitų kivirčą.[28] Atsakėme į šerifo prašymą.[29] Išklausėme Gulgoto Rėjaus[30] maldavimus. Sutvarkytas Parmos reikalas, taip pat ir Magdeburgo, ir Mirandolos, ir Afrikos (šiuo vardu mirtingieji vadina tą, ką Viduržemio jūros pakrantėje mes vadiname *Aphrodisium*). Tripolis per savo žioplumą atiteko kitam šeimininkui. Jo valanda išmušė. O čia dar gaskonai keikiasi barasi ir reikalauja atiduoti varpus.[31] Kitame vėl kampe nerimsta saksai, Hanzos miestai, ostrogotai ir alemanai, tauta, kitados buvusi neįveikiama, o dabar susmukusi ir pavergta mažo keverzos[32]. Jie iš mūsų reikalauja atpildo priešams, paramos sau, reikalauja atgaivinti jų galvose sveiką protą ir grąžinti iš seno turėtąją laisvę. O ką darysime su Ramu ir Galanu[33], kurie, pasitelkę gaujas pusbernių, savo sėbrų ir pakalikų, kelia riaušes visoje Paryžiaus akademijoje? Esu itin keblioje būklėje. Po šiai dienai nežinau dar, katro pusę palaikyti. Abu juodu man atrodo šaunūs vyrai, geri šalaputriai. Vienas turi apsčiai dukatų su saule, gražių, gero svorio, kitas mielai norėtų jų turėti. Vienas šiek tiek prasimokęs, kitas irgi ne tamsuolis. Vienas mėgsta rinktinius žmones, kitas pats rinktinių žmonių mėgstamas. Vienas — gudrus, senas lapinas, kitas geba koneveikti žodžiu

ir raštu ir loti kaip šuva senovės filosofus bei oratorius. Kaip tau atrodo, Priapai, sakyk, galvočiau ilgadaikti? Ne kartą esu patyręs, kad tavo patarimai bei sprendimai buvo teisingi ir taiklūs: *et habet tua mentula mentem*[34].

— Karaliau Jupiteri,— tarė Priapas, atsismaukdamas kapišoną, ir pakėlė raudoną, blizgią, puikybe švitančią galvą,— jeigu jau vieną lyginate su lojančiu šuniu, kitą su gudriu ir suktu lapinu, tai, mano nuomone, nebėr čia ko jums sau galvą kvaršinti nei erzintis, padarykite jiems taip, kaip kitados padarėte šuniui ir lapinui.

— Kaip? — paklausė Jupiteris.— Kada? Kas jie tokie buvo? Kur?

— Tai bent atmintis! — atitarė Priapas.— Nagi šit garbusis dėdė Bakchas, kurį čia matote su raudonu kaip ugnis veidu, norėjo atkeršyti tebiečiams ir užpjudė ant jų užburtą lapiną, tasai jiems darė visokiausias eibes ir nuostolius, ir joks žvėris pasaulyje negalėjo nei jo pagauti, nei jam ko padaryti. O šit kilnusis Vulkanas nukalė iš Pirėnų bronzos šunį, paskui pūtė, pūtė ir įpūtė jam dvasią ir padarė gyvą. Jis atidavė tą šunį jums, jūs atidavėte jį Europai, savo mieliausiajai. Toji atidavė jį Minojui, Minojas Prokridei, o Prokridė galiausiai Kefalui. Šuo irgi buvo užburtas ir, nelyginant šių laikų advokatai, griebė kiekvieną žvėrį, kokį tik sutiko, nė vienas iš jo neištrūkdavo. Ir pasitaikė taip, kad abu labu susitiko. Kaipgi dabar turėjo būti? Šuo likimo valia turėjo sugauti lapiną; lapinas, irgi likimo lėmimu, negalėjo būti sugautas.

Klausimas pasiekė jūsų tarybą. Jūs pareiškėte, kad likimo lėmimui nevalia prieštarauti. O lėmimai buvo prieštaringi. Buvo pripažinta, kad gamtoje negali būti vienukart dviejų prieštaringų tiesų, tikslų, pasekmių. Jus net prakaitas išmušė. Iš jūsų prakaito, nuvarvėjusio žemėn, radosi kopūstų gūžės. Visą šią taurią konsistoriją, neįstengiančią rasti kategoriško sprendimo, apniko neregėtas negirdėtas troškulys, ir per tuos posėdžius jūs išgėrėte daugiau nei septyniasdešimt aštuonias statinaites nektaro. Mano pasiūlymu jūs lapiną ir šunį pavertėte į akmenis — ir staiga visi galvosūkiai baigėsi, staiga visame didžiajame Olimpe buvo paskelbtos troškulio paliaubos. Tai buvo ties Teumesa, tarp Tebų ir Chalkidės.

Turėdamas prieš akis šį pavyzdį, esu tos nuomonės, jog ir dabar jums tiek šunį, tiek lapiną reikėtų paversti akmenimis. Tokia metamorfozė nebūtų nederama. Jie ir vienas, ir antras vardu Petras[35]. O kad limuziniečių priežodis sako, jog krosnies angai suremti reikia

trijų akmenų, tai šiuodu Petru pridėkit prie Petro diu Kuanjė, kadais jūsų irgi paversto akmeniu dėl tokių pat priežasčių[36]. Ir tegu bus tie trys negyvi akmenys sustatyti lygiakraščiu trikampiu didžiojoje Paryžiaus šventovėje, viduje arba lauke priešais didžiąsias duris, ir tegu visi į jų nosis gesina (kaip Fukė žaidime[37]) lajines, vaškines ir kitokias žvakes, švyturius, žiburius ir žibintus už tai, kad gyvi būdami degiojo, kaip kokie nenaudėliai, partijų, begėdiškų sektų, rietenų ir vaidų ugnį nenusitveriančių ką veikti studijokų tarpe. Tegul amžinai visi mena, jog tie smulkūs niekingi savimylos labiau verti jūsų paniekos negu pasmerkimo. Aš pasakiau.

— Tu, mielas Priapai, jiems palankumą rodai, kaip matau,— tarė Jupiteris.— Ne visiems tu toks geras. Nes, turint omeny, kaip jie geidžia įamžinti savo vardą ir atminimą, jiems kur kas geriau bus po mirties tapti kietais akmenimis ir marmuro luitais negu grįžti į žemę ir ten supūti. Antai, pažiūrėk anapus, prie Tirėnų jūros ir palei Apeninų kalnus — kokių tragedijų įžiebė tenai kai kurie pastoforai! Šitos aistros liepsnos kurį laiką nelyginant limuziniečių krosnys, paskui liausis; tačiau ne taip greitai. Mes dar turėsime pramogų kiek gana. Aš numatau tik vieną nepatogumą: beliko visai maža atsarga žaibų nuo to laiko, kai jūs, kolegos dievai, mano duotus užtaisus išsvaidėte, be jokio saiko išdykaudami, į Naująją Antiochiją. Paskiau, beje, jūsų pavyzdžiu pasekė ir tie šmaikštuoliai, kurie buvo apsiėmę ginti Dendenarų tvirtovę, jei kas ją pultų, ir iššaudė visą municiją į žvirblius, o prireikus gintis nebeturėjo kuo, tai narsiai apleido pozicijas ir pasidavė priešui, kai šis, jėgų ir vilties netekęs, pats buvo pasinešęs trauktis, nepaisydamas gėdos. Imkis šio dalyko, sūnau mano Vulkanai, gana miegoti Kiklopams, Asteropams, Brontams, Argams, Polifemui, Steropams, Pirakmonui[38], pristatyk juos prie darbo, tik duok gerai išgerti. Ugnies vyrams nereikia gailėti vyno. Bet pirma baikim su tuo rėksniu, kur apačioj. Merkurijau, eik, pažiūrėk, kas jis toks ir ko prašo.

Merkurijus pasižiūri pro dangaus aukštinį, panašų į laivo liuką (Ikaromenipas[39] sako, kad jis panašus į šulinio žiotis); pro jį girdėti danguje, kas kalbama čia, žemėje; jis mato, kad ten Mašniulis verkauja dėl pražuvusio kirvio, ir raportuoja apie tai dievų tarybai.

— Na, gražiausia, iš tikrųjų,— sako Jupiteris,— tarytum mes dabar neturėtume skubesnių reikalų kaip ieškoti pamestų kirvių! Bet reikia jam jį grąžinti. Taip likimo knygose parašyta. O likimui,

kaip žinot, lygūs ir kirvis, ir Milano kunigaikštystė[40]. Šiam žmogui kirvis, tiesą sakant, tiek pat reiškia kiek karaliui karalystė. Žiūrėkit man, kad kirvis būtų grąžintas. Kad nebūtų daugiau apie tai nė kalbos. O dabar baikime spręsti Landruso kunigijos ginčą su kurmiais[41]. Ties kur mes apsistojome?

Priapas stovėjo atsirėmęs į židinį. Išklausęs Merkurijaus raportą, jis labai mandagiai, su pagarbiu šypsniu prabilo:

— Karaliau Jupiteri, kai aš jūsų įsakymu, iš ypatingos jūsų malonės buvau sodų užvaizdu[42] žemėje, tai pastebėjau, kad žodis *kirvis* ten vartojamas keleriopa reikšme[43]. Jis reiškia tam tikrą įrankį, kuriuo kapoja bei skaldo malkas. Taip pat reiškia (bent kitados reiškė) įsirpusią šmaikštuolę, labai mėgstančią pasivaliūkauti. Ir žinau, kad kiekvienas žaliūkas bernas savo jaukintinę vadina ten kirveliu. Mat tokį va strypą (čia jis parodė dėl aiškumo savo kirvakotį nuo pusės uolekties ilgumo) jis taip drąsiai ir agniai varo į ąsą, jog ji nė nepajunta įprastos moteriškos baimės, kad geležtė nenukristų ant kojų, jei nebus gerai užkalta. Ir dar prisimenu (nes galvutė mano — turiu galvoj galvą — nebloga ir atsimena gerai, ir talpi, statinaitės talpumo), jog sykį gegužės mėnesyje, trimitų šventinimo dieną, mūsų mielojo Vulkano šventėje, girdėjau, kaip gražiame sode Žoskenas de Prė, Okegemas, Obretas, Agrikola, Briumelis, Kamlenas, Vigoris, de la Fažas, Briujė, Prioris, Segenas, de la Riu, Midi, Muliu, Mutonas, Gaskonas, Luazė Komperas, Penė, Fevenas, Ruzė, Rišarforas, Ruso, Konsilionas, Konstantinas Festis, Žakas Berkanas[44] traukė tokią dainą:

Tibo, į lovą su pačia atgulęs
(Tai buvo jų pirma naktis),
Tarp sienos ir savęs padėjo kūlę —
Gal ji, pamanė, nematys.
Bet ji pamatė ir jo klausia,
Kam ten, girdi, toji kūlė.
Jisai nedrąsiai jai į ausį:
„Pamušus lįs geriau volė“.
Ji sako: „Žanas taip nedaro,
Jis volę pakaliu pavaro“.

Po devynių olimpiadų ir vienų keliamųjų metų (o, kokia puiki mano galvutė — atsiprašau, galva, aš vis painioju žodžius) girdėjau, kaip dainavo Adrianas Vilaras, Gomberas, Žanekenas, Arkadė,

Klodenas, Sertonas, Manšikūras, Okseras, Viljė, Sandrenas, Sojė, Edenas, Moralasas, Pasro, Majis, Majaras, Žakotenas, Erteras, Verdelo, Karpantra, Leritjė, Kadeakas, Dublė, Vermonas, Butejė, Liupi, Panjė, Mijė, diu Molenas, Aleras, Maro, Morpenas, Žandras[45] ir kiti linksmi muzikai; susirinkę viename sode, gražiame medžių paunksnyje, ir susėdę aplinkui pylimą iš butelių, kumpių, paštetų ir visokių putpelių su gražiomis šukuosenomis, dailiai traukė:

Kas iš gero kirvio, jeigu jis be koto?
Koks gi įnagis be rankenos?
Jeigu atitinka vienas kito plotį,
Juos įtverti nėr jokios bėdos.

Tai žinok dabar, kokios rūšies kirvelio reikia tam rėksniui Mašniuliui.

Sulig tais jo žodžiais visi orūs dievai ir deivės suūžė juoku kaip musių mikrokosmas. Šlubis Vulkanas iš noro įsiteikti savo mieliausiajai šoktelėjo keletą gražių šuolių lygioje pievoje.

— Ša, ša,— tarė Jupiteris ir paliepė Merkurijui: — Lipk tuojau žemyn ir numesk tam Mašniuliui prie kojų tris kirvius: vieną jo paties, kitą auksinį, trečią sidabrinį, visus vienodus, lygaus didumo. Tegu jis laisvai renkasi. Jei bus kuklus ir pasiims savąjį, atiduok jam ir du kitus. Jei ims ne savąjį, nukirsk jam galvą jo paties kirviu. Ir nuo to laiko taip daryk visiems, kas pames kirvį.

Taręs tuos žodžius, Jupiteris pamuistė galvą kaip beždžionė piliules rydama ir suraukė tokią baisią miną, jog visas didingasis Olimpas sudrebėjo.

Merkurijus su savo smailia skrybėlaite, pelerina, sparnuotomis kurpėmis ir pasiuntinio lazda dumia tuoj pro dangaus aukštinį, perskrodžia orą, nusklendžia dailiai ant žemės ir meta Mašniuliui po kojų tris kirvius; paskui sako:

— Užteks tau rėkti, jau gerklė išdžiūvo. Jupiteris išklausė tavo maldas. Žiūrėk, kuris kirvis yra tavasis, ir imk sau.

Mašniulis paima auksinį kirvį, apžiūri, pakilnoja, per sunkus jam pasirodo, ir sako Merkurijui:

— Dievaži, šitas ne mano. Nereikia man jo.

Pakilnojęs sidabrinį kirvį, taipgi sako:

— Šitas irgi ne mano. Turėkis jį sau.

Tada paima į rankas medkirčio kirvį: pasižiūri į kirvakočio

galą, atranda savo ženklą ir, krūptelėjęs iš džiaugsmo nelyginant lapė, kai pamato nuklydusią vištą, šypteli ir sako:

— Kaip mane gyvą matai, va šitas tai mano. Jei man jį atiduosi, aš tau gegužės idose (tai yra penkioliktą dieną[46]) paaukosiu pieno puodynę, bet gero pieno ir didelę puodynę, ir su žemuogėmis.

— Žmogeli,— sako Merkurijus,— atiduodu tau jį, imkis. O už tai, kad, rinkdamasis kirvį, buvai kuklus, aš tau Jupiterio valia dovanoju ir šituos du kirvius. Nuo šiol tu turėsi iš ko gražiai gyventi; lik sveikas ir smagus.

Mašniulis pritinkamai padėkoja Merkurijui, pagarbina didįjį Jupiterį, savo senąjį kirvį prisikabina prie diržo taip, kad svyrėtų jam ant užpakalio, kaip tam Martynui, kur Kambrė bokšte[47]. Du kitus, sunkesnius, užsimeta ant pečių. Taip jis eina sau per kaimą, išdidžiai lyg koks prelatas, riečia nosį prieš kūmus ir kaimynus ir sako jiems trumpai, kaip Patlenas: „O ką, ar nepasisekė?“ Rytojaus dieną, apsivilkęs baltą balakoną, prisitaiso ant kupros abu tuos brangiuosius kirvius ir drožia į Šinoną, įžymų miestą, iškilnų, senobinį miestą, kuriam lygaus, galima sakyti, nėra visame pasaulyje, kaip taria ir tvirtina mokyčiausieji rašto žinovai. Šinone jis gauna už sidabrinį kirvį gausybę muštinių ir kitokių baltų pinigų, o už auksinį — gausybę raudonųjų auksinių, ilgavilnių avinų, dailių realų, žibančių ekiu su saule. Už juos prisiperka daug dvarų, daug palivarkų, daug ūkių duoklinių, ūkių iš pusės atiduodamų, namų, trobesių, daržinių, smuklių, pievų, miškų, dirvų, ganyklų, tvenkinių, malūnų, vynuogynų, sodų, karklynų; jaučių, karvių, avių, avinų, ožkų, kiaulių, kuilių, asilų, arklių, vištų, gaidžių, koplūnų, viščiukų, žąsų, žąsinų, ančių, antinų ir visokios plunksnuočių smulkmės. Šit jis trumpu laiku pasidaro turtingiausias apylinkės gyventojas, turtingesnis net už šlubį Molevrijė[48].

Aplinkiniai ūkininkai ir šiaip žmoneliai, matydami, kokia laimė kliuvo Mašniuliui, negalėjo atsistebėti; kol jis buvo skurdžius, visi jo gailėjo, užjautė, o dabar jų širdyse radosi pavydas — kam jis taip labai praturtėjo, ir dar taip netikėtai. Ir ėmė bėginėti, šniukštinėti, kamantinėti, tyrinėti, iš kur, kaip, kokiu būdu, kame, kada, kurią dieną, kelintą valandą, kokia proga jis tuos didžius lobius įgijo. Sužinoję, kad šitaip virto vien dėl kirvio pametimo, tarė sau: „Hm, hm! Tai, vadinasi, gana tiktai kirvį pamesti, ir būsi turtingas? Būdas lengvas ir ne per brangiai kaštuojantis. Matyt, tokia dabar yra dangaus šviesulių lemtis, tokia žvaigždžių konsteliacija ir planetų padė-

tis, kad kiekvienas, kas tik pameta kirvį, kaip matai turtingas tampa? Hm, hm, žinai ką, kirveli mano mielas, aš tave, dievaži, pamesiu, jau tu nepyk, meldžiamasis!“ Ir šit visi pametė kirvius. Tegu velnias griebia tą, kuris dar turėjo! Nebeliko nė vieno padorios motinos sūnaus, kuris nebūtų pametęs kirvio. Niekas medžių nebekirto, niekas malkų nebeskaldė — neturėjo kuo.

Dar Ezopo pasakėčia teigia, jog kiti nususę bajorgaliai, iš tų, kurie pardavė Mašniuliui kokį pievokšlį ar palaikį malūną, idant turėtų už ką pasipuošti, kai reikės eiti į paradą, išgirdę, kad šitoks turtas jam atiteko šitokiu būdu, pardavė špagas, už tuos pinigus nusipirko kirvius ir juos, kaip ir kaimo prasčiokai, pametė, tikėdamiesi pelnyti kalnus aukso bei sidabro. Jie darė panašiai kaip tie vargšai romipetai[49], kurie parsiduoda, ką tik turi, ir dar pasiskolina iš kitų, kad tik galėtų pirkti glėbius mandatų[50] iš naujai išrinkto popiežiaus. Ir tik šaukė, tik rėkė, tik verkavo, tik maldavo Jupiterį: „Oi, kirvio, kirvio nebeturiu! Jupiteri! Kirvis mano, kirvelis mano, kirvis, kirvis, vai vai vai! Jupiteri, kirvio, kirvio!“ Visas oras ūžė gaudė nuo kirvių pametėjų riksmo bei kauksmo.

Merkurijus tuoj nešė kirvius ir dėjo kiekvienam jo pamestąjį, kitą auksinį ir trečią sidabrinį. Visi rinkosi auksinį ir ėmė jį kaip savą, dėkodami didžiajam geradariui Jupiteriui; bet ligi tiktai kuris lenkėsi prie žemės to kirvio imti, Merkurijus rentė tokiam galvą, kaip Jupiterio liepta. Ir buvo nukirstų galvų lygiai tiek, kiek pamestų kirvių. Tai mat kaip yra. Tai mat kas atsitinka tiems, kurie, būdami neklastingos širdies, trokšta sau vien kuklių dalykų.

Imkitės čia sau mokslą, jūs visi smulkių dvarelių pabaldos, jūs, kurie sakote, kad nė su dešimt tūkstančių frankų metinių pajamų nenumalšintumėte savo troškimų, ir nuo šiolei šiukštu nekalbėkit man taip įžūliai, kaip jau ne sykį jus girdėjau savuosius norus dėstant: „O, kad taip dievas duotų, kad aš dabar turėčiau šimtą septyniasdešimt aštuonis milijonus auksu! Ho ho, kaip aš sužaliuočiau!“ Asiliukai jūs, asiliukai! Ko gi tada betrokšti karaliui, imperatoriui, popiežiui?

Be to, jums gi savo pačių patirtis rodo, kad iš tokių perdėtų troškimų gaunate nebent gumbų ir šašų, o į kapšiuką — nė sudilusio skatikėlio, vis tasia kaip tie du driskiai nenaudėliai, kur turėjo baisiai didelių norų pagal Paryžiaus madą: vienas svajojo apie tiek auksinių, kiek jų Paryžiuje perleido per rankas visi, kas tiktai ką pirko ar pardavė nuo pat šio miesto įsteigimo ligi šiolei, skaičiuojant

aukščiausiais tarifais ir brangiausiomis kainomis, kokios tik buvo per tą laiką. Ir ką jūs manot, daug jis susikūrė? Daug susikrovė lobių? Gal nebeturėjo kur dėti? Kito svajonė buvo tokia: kad taip Dievo motinos katedra būtų pilnutėlė smailiausių adatų, nuo aslos ligi pat skliautų aukštumos, ir kad jis turėtų tiek auksinių, kiek tilptų maišuose, siūtuose tomis adatomis tol, kol visos sudils arba visiškai atbuks. Tai bent noras, a? Kaip jums patinka? Ir kuo tas pasibaigė? Vakare ir vienas, ir kitas parsinešė

pūsles ant kulnų,
brantus ant smakrų,
kosulį krūtinėj,
slogą gargarynėj,
piktvotes sėdynėj

ir nė truputėlio duonos ant danties užmesti.

Užtat būkite kuklūs savo troškimais, tai sulauksite, ko trokštate, ir dar daugiau, jei tik belaukdami netingėsite dirbti bei triūsti. „Gerai tai gerai,— jūs sakote,— bet juk dievui vis tasia, ar duoti man septyniasdešimt aštuonis tūkstančius, ar tryliktąją pusskatikio dalį,— jis gi visagalis. Milijonas auksinių jam toks pat menkniekis, kaip ir senas variokas". Che che che. Iš ko jau jūs išmokote šitaip gudragalviauti ir postringauti apie dievo visagalybę ir apie predestinaciją, vargšai jūs žmoneliai? Šiukštu, cit! Nusižeminkite prieš jo šventą veidą ir tik išpažinkite savo silpnybes.

Štai kuo, podagrikai mieli, grindžiu aš savo viltis ir tvirtai tikiu, jog jei tokia bus dievulio valia, jūs atgausite sveikatą, kadangi nieko tuo tarpu daugiau neprašot kaip vien sveikatos. Ir luktelėkite truputį, turėkite kantrybės nors lašą.

Genujiečiai, beje, taip nedaro. Tie savo kontorose ir kabinetuose iš labo ryto apsvarsto, numato, nutaria, iš ko tą dieną trauks pinigą, ką savo klastų kilpomis apnarplios, apsuks, apvogs, o paskui eina į miesto aikštę ir sveikina kits kitą, sakydami: *Sanita et guadain, messer.*[51] Jie nesitenkina vien sveikata, jiems daugiau reikia — jie nori pelno, būtent Gvadanjos[52] pinigų. Ir ne sykį būna taip, kad negauna nei vieno, nei kito. Užtat jūs atsikosėkit sau gerai į sveikatą, išgerkit mauką, paskui dar kitą ir trečią, papurtykit smagiai ausis ir šit išgirsit stebuklų apie taurų ir gerą Pantagriuelį.

Kaip Pantagriuelis išplaukė jūromis aplankyti dieviškojo Butelio orakulo

PERSKYRIMAS I

Birželio mėnesį, per Vestos[53] šventę, tą dieną, kada Brutas nukariavo Ispaniją ir pavergė ispanus, o gobšas Krasas buvo partų nugalėtas ir sutriuškintas, Pantagriuelis atsisveikino su geruliu Gargantiua, savo tėvu, kuris tuo metu karštai meldėsi (pagal girtiną pirmųjų amžių bažnyčios šventų krikščionių paprotį) už laimingą savo sūnaus ir visos jo draugės kelionę, ir Talasos uoste sėdo į laivą, lydimas Panurgo, brolio Žano Krušilos, Epistemono, Gimnasto, Eusteno, Rizotomo, Karpalimo ir kitų savo tarnų bei namiegų; kartu su jais buvo ir Ksenomanas, didelis keliautojas, sunkių žygių žygiuotojas, atvykęs prieš keletą dienų Panurgo kvietimu. Panurgas dėl svarbių ir rimtų priežasčių paliko geruliui Gargantiua savo didįjį, universalųjį jūrlapį, nubrėžęs jame kelią, kurio jie laikysis, plaukdami aplankyti dieviškojo Butelio Bakbuk[54] orakulo.

Laivų skaičių esu jau jums padavęs trečioje knygoje; prie jų prisidėjo toksai pat skaičius triremų, raubardžų, galijonų ir liburnų[55], puikiai ekipuotų, puikiai įdervintų, puikiai aprūpintų visais reikmenimis, su gausybe pantagriueliono. Visi karininkai, vertėjai, vairininkai, kapitonai, irkluotojai ir jų prievaizdai, jūreiviai ir jūrininkai susirinko Talamegoje[56]. Taip vadinosi didysis vadovaujamasis Pantagriuelio laivas, kurio vairugalyje vėliavos vietoje stovėjo didelis ir talpus butelis, padarytas pusiau iš blizgaus poliruoto sidabro, pusiau iš aukso, dengto skaidriai raudona emale. Iš to lengva buvo pažinti, kad balta ir raudona yra šių kilniųjų keliauninkų spalvos ir kad jie vyksta gauti Butelio žosmės.

Antro laivo vairugalyje švietė aukštai iškeltas senoviškas žiburys, išmoningai padarytas iš perregimo akmens sfengitido, kas reiškė, kad jie keliauja per Žiburijos šalį.

Trečio laivo ženklas buvo didelė graži porcelianinė taurė.

Ketvirto — auksinė gertuvė su dviem ąsom tarsi antikinių laikų urna.

Penkto — stambus ąsotis iš žalio smaragdo.

Šešto — vienuolių puodukas, nulietas iš keturių metalų mišinio.

Septinto — juodmedžio piltuvas, visas išdabintas aukso inkrustacijomis.

Aštunto — labai brangus bokalas, padarytas iš vynmedžio, išklotas auksu pagal Damasko būdą.

Devinto — puodelis stačiašonis iš grynų gryniausio aukso.

Dešimto — vaza iš kvepiančio agalocho (jūs vadinat jį alavijo medžiu), išpuošta Kipro auksu, inkrustuotu persiškai.

Vienuolikto — auksinis krepšys vynui nešioti, išpuoštas mozaika.

Dvylikto — vyno statinaitė iš matinio aukso, pridengta vynmedžio šakute iš stambių Indijos perlų, gražiausio rytietiško darbo.

Ir taip šauniai išrodė šis laivynas su savo ženklais, jog kiekvienas žmogus, kad ir labai liūdnas, piktas, sugižęs bei nusiminęs, net ir toks kaip verksnys Heraklitas, jį pamatęs, turėjo pralinksmėti ir gardžiai susijuokti; kiekvienas būtų pasakęs, kad tie, kas juo plaukia, matyt, yra puikūs gėrovai, smagūs vyrai, ir savo kelionę jie tikrai sukeliaus linksmi ir sveiki kuo gražiausiai.

Tad štai susirinko Talamegoje visi. Pantagriuelis pasakė jiems trumpą ir dievobaimingą pamokslėlį apie plaukiojimą jūromis, perdėm pagrįstą ištraukomis iš Šventojo rašto. Jį užbaigus, sukalbėjo visi balsiai ir aiškiai maldą, kurią girdėjo ir suprato visi Talasos piliečiai ir miestiečiai, susispietę ant molo pažiūrėti, kaip jie rengiasi išplaukti.

Po maldos sugiedojo darniais balsais švento karaliaus Dovydo psalmę, prasidedančią žodžiais: *Kai Izraelis išėjo iš Egipto.* Baigus giedoti, sustatė ant denio stalus ir skubiai apdėjo juos visokiais valgiais. Talasiečiai, kurie irgi giedojo tą pačią psalmę, liepė sunešti iš namų gausybę visokios dievo dovanos ir gėrimų. Visi gėrė į jų sveikatą. Jie gėrė į visų sveikatą. Štai dėl ko niekas iš visos keliauninkų draugės nesirgo niekad jūros liga ir nė vienam nesopėjo pilvo nei galvos. Šitų negandų jie nebūtų taip lengvai išvengę, jei kelias dienas prieš kelionę būtų gėrę jūros vandenį, gryną ar su vynu maišytą, valgę svarainių minkštimą, citrinos žievę, saldžiarūgščių granatų sultis, ilgai laikęsi dietos, klostęsi pilvus popieriumi ar šiaip būtų darę, ką liepia kvaili medikai tiems, kas į jūrą plaukti rengiasi.

Kai stiklai buvo ištuštinti, visi grįžo į laivus, iškėlė laimingai bures, pučiant ostnordostui, pagal kurio linkmę vyriausiasis vairininkas Žamė Brajė nubrėžė maršrutą ir nustatė visų kompasų rodykles. Jis ir Ksenomanas laikėsi tokios nuomonės: kadangi dieviš-

kojo Butelio orakulas yra palei Katajų, Aukštutinėje Indijoje, tai į jį reikia plaukti ne taip, kaip visada plaukia portugalai, kurie persigauna per karštąją juostą, aplenkia Gerosios Vilties ragą pačioje pietinėje Afrikos smailėje, anapus ekvatoriaus, ir, išleidę iš akių Šiaurės polių ir juo nebesivadovaudami, padaro labai daug lieko kelio; jie tarė, jog reikia laikytis kuo arčiausia Indijos paralelės ir plaukti į vakarus aplink minėtąjį polių tame plotelyje, kuriame yra Olono uostas, nepasiduodant labiau į šiaurę, nes kitaip būtų pavojus patekti į Ledjūrį ir tenai įstrigti[57]. Šitaip nustatytu keliu plaukiant vis palei tą pačią paralelę, Rytuose ji būsianti jiems iš dešinės, nors išplaukiant buvo iš kairės.

Planas buvo sudarytas neapsakomai vykusiai, nes jie be jokių avarijų, be pavojų, nepraradę nė kiek žmonių, gražiausiais orais (jei neskaitysime vienos dienos ties Makreonų sala) pasiekė Aukštutinę Indiją per nepilnus keturis mėnesius, kai tuo tarpu portugalai tą patį kelią vargiai tebūtų nukeliavę per trejus metus, ir tai su begale bėdų ir pavojų. Ir mano tokia nuomonė (kol geriau kas nors neišaiškino), jog tą patį kelią buvo iš netyčių aptikę indai, kurie atplaukė į Germaniją ir buvo su garbe priimti svevų karaliaus anuo metu, kada Kv. Metelas Celeris buvo Galijos prokonsulu, kaip liudija Kor. Nepotas, Pomp. Mela, o jais sekdamas — ir Plinijus.

Kaip Pantagriuelis Medamoti saloje prisipirko gražių dalykų

PERSKYRIMAS II

Tą dieną ir kitas dvi jie neišvydo žemės nei šiaip ko naujo nepamatė, nes šitas kelias buvo jiems įprastas. Ketvirtą dieną aptiko salą, ne mažesnę už Kanadą, vardu Medamoti[58], gražią pažiūrėti ir malonią, nes visas jos pakraštys buvo nustatytas jūros švyturiais ir marmuriniais bokštais.

Pantagriuelis pasiteiravo, kas ją valdo, ir sužinojo, kad karalius Filofanas[59]. Jo nesą namie — išvykęs į savo brolio Filoteamono[60] vestuves su Engiso[61] karalystės infanta. Tada Pantagriuelis užsuko į uostą ir, kol irklininkai paims į laivus gėlo vandens, nuėjo pasižiūrėti visokių paveikslų, visokių kilimų, visokių žvėrių, žuvų, paukš-

čių ir kitokių egzotiškų prekių, atgabentų iš svetur, kurių gausybė buvo uosto krantinėje ir halėse. Mat ten jau trečia diena vyko didžioji, iškilmingoji to miesto mugė, į kurią kas metai suvažiuoja visi turtingiausi ir įžymiausi Afrikos bei Azijos pirkliai. Iš jų brolis Žanas nupirko du retus ir brangius paveikslus; viename kaip gyvas buvo nutapytas bylą pralošęs pilietis, kitame tarnas, ieškąs savo pono, su visomis, kaip dera, savybėmis, mostais, laikysena, mina, elgsena, fizionomija ir jausmais,— pastarasis sumanytas ir nutapytas maestro Šarlio Šarmua, karaliaus Megisto rūmų dailininko[62]. Už abu paveikslus sumokėjo špygą su stogeliu.

Panurgas nusipirko didelį tapybinį paveikslą, Filomelos[63] kūrinio kopiją. Filomela kitados tą paveikslą padarė adata ir juo atskleidė savo seseriai Proknei paslaptį, kaip svainis Terėjas atėmė jai nekaltybę ir nupjovė liežuvį, kad negalėtų apskelbti jo piktadarystės. Prisiekiu jums šio žiburio stiebu, kad tai buvo stebuklingas paveikslas. Tik nemanykit, meldžiamieji, kad jame buvo pavaizduoti susiporavę vyras ir mergina. Tai būtų pernelyg kvaila ir grubu. Paveikslas buvo visiškai kitoks, kur kas išmoningesnis. Jūs galit jį pamatyti Teleme, po kairei, kai įeinate į aukštutinę galeriją.

Epistemonas nusipirko kitą, kuriame buvo akyvai pavaizduotos Platono idėjos ir Epikūro atomai. Rizotomas irgi pirko paveikslą — čia buvo nupieštas Aidas toks, koks išties yra.

Pantagriuelis pavedė Gimnastui nupirkti Achilo gyvenimą ir žygius, atvaizduotus septyniasdešimt aštuoniuose kilimuose, kurie kiekvienas turėjo keturis sieksnius ilgio ir tris pločio, buvo austi perdėm iš Frigijos šilko, siuvinėti auksu ir sidabru. Vaizdų eilė kilimuose prasidėjo Pelėjo ir Tetidės vestuvėmis, toliau ėjo Achilo gimtuvės, jo jaunystė, aprašyta Stacijaus Papinijaus[64], jo kariniai žygdarbiai, apgiedoti Homero, jo mirtis ir laidotuvės, aprašytos Ovidijaus ir Kvinto Kalabriečio, o baigėsi jo šešėlio pasirodymu ir Poliksenės auka[65], aprašyta Euripido.

Dar jis liepė nupirkti tris gražius jauniklius vienragius: vieną patiną, tamsiai bėrą, ir dvi pateles, širmas obuolmušes; podraug ir vieną tarandą[66], kurį pardavė skitas iš Gelonų šalies.

Tarandas yra mitulio jaučiuko dydžio, galva kaip elnio, tiktai kiek stambesnė, su ilgais, plačiai išsišakojusiais ragais; nagos skeltos, plaukas ilgas nelyginant senio lokio, oda bemaž tokio pat kietumo kaip šarvas. Tasai gelonas sakė, kad nedaug tokių tesą Skitijoje, nes jie keičią spalvą pagal tai, kokioje vietoje ganosi ir laikosi. Tad

jų spalva esti kaip žolių, medžių, krūmų, gėlių, laukų, ganyklų, uolų — apskritai tų daiktų, arti kurių jie gyvena. Šiuo atžvilgiu tokie pat yra ir marių pulpai, t.y. polipai, ir tojai, ir Indijos likaonai, ir chameleonas — savotiškas driežas, toksai nuostabus, jog Demokritas net pilną knygą prirašė apie jo išvaizdą, kūno sudėtį ir magiškąsias ypatybes bei savybes. Taip yra iš tikrųjų, aš pats mačiau, kaip chameleonas keičia spalvą, ir ne tik tada, kai prie spalvotų daiktų priartėja, bet ir pats iš savęs, ištiktas baimės ar kitų kokių jausmų. Mačiau, kad jis, tupėdamas ant žalio patiesalo, tikrai pažaliuoja, bet jei taip pabūna ilgesnį laiką, tai darosi čia geltonas, čia mėlynas, rudas ar violetinis; visai panašiai ir kalakuto smurglio spalva keičiasi pagal jo nuotaiką. O tarando visų nuostabiausioji savybė yra ta, kad jo ne tik snukis ir oda, bet ir plaukas įgauna aplinkos daiktų spalvą. Šalia Panurgo, vilkinčio pilka toga, jis darėsi pilkas; šalia Pantagriuelio, vilkinčio skaidriai raudonu apsiaustu, jo plaukas ir oda raudo; šalia vairininko, kuris vilkėjo kaip Anubio žynys Egipte, jis balo. Beje, chameleonas pastarųjų dviejų spalvų nerodo. Kai tarandas nejautė baimės ir šiaip nesijaudino, jo išvaizda darėsi natūrali, ir tada jo plaukas buvo toks kaip Mengo asilų.

Kaip Pantagriuelis gavo laišką nuo tėvo Gargantiua ir kokiu ypatingu būdu galima greit gauti žinias iš svetimų ir tolimų kraštų

PERSKYRIMAS III

Kol Pantagriuelis pirko tuos tolimų kraštų gyvulius, nuo krantinės pasigirdo dešimt salvių iš mortyrų ir falkonetų, o sykiu ir garsūs džiaugsmingi šūksniai iš visų laivų. Pantagriuelis atsigręžė uosto pusėn ir pamatė, kad atplaukia vienas iš jo tėvo Gargantiua greitųjų laivų, vardu Chelidonas[67], nes jo vairugalyje buvo pritaisyta marių kregždė — skulptūra iš Korinto bronzos. Yra tai žuvis, didumo kaip Luaros strepetas, itin mėsinga, be žvynų, turi plėvinius sparnus (tokius pat kaip šikšnio), labai ilgus ir plačius, ir, kaip pats daugsyk mačiau, skraido jais bent per sieksnį aukštumo nuo vandens ir nuskrenda toliau nei per šūvį iš lanko. Marselyje ją vadina lendole. Ir

tas laivas buvo toks greitas kaip kregždė, tad veikiau atrodė, kad jis skrenda, o ne plaukia. Juo atvyko Malikornas, Gargantiua dvariškis, patikėtinis, atsiųstas sužinoti, kaip laikosi ir kaip sveikas jo sūnus, gerasis Pantagriuelis, ir įteikti jam laiško.

Po trumpo, bet širdingo pasisveikinimo Pantagriuelis, prieš atidarydamas tėvo laišką ar ką kita sakydamas, paklausė:

— Ar turi gozalį[68], dangiškąjį pasiuntinį?

— Taip,— atsakė tasai,— antai šioje pintinėje uždarytas.

Tai buvo balandė, paimta iš Gargantiua balandinės; kai greitasis laivas buvo ruošiamas išplaukti, ji perėjo savo mažyčius. Jei Pantagriueliui būtų atsitikę kas bloga, jis turėjo jai pririšti prie kojos juodą raištelį; kadangi viskas ėjosi gerai ir sėkmingai, tai jie, čia pat išėmę balandę iš pintinės, pririšo prie kojos baltą taftos juostelę ir, nė kiek nebedelsdami, paleido skristi. Balandė akies mirksniu šovė į aukštybes ir dūmė namo neįsivaizduojamu greičiu, nes juk žinote, kad niekas taip greit nepaskrenda kaip šitie paukšteliai, kada turi lizde paliktus kiaušinius ar vaikučius, nes jiems gamta yra įdiegusi karštą troškimą grįžti iš bet kur pas savo balandžiukus ir juos globoti. Ji per nepilnas dvi valandas nulėkė oru tą ilgą kelią, kurį greitasis laivas teįveikė per tris dienas, varomas irklais ir burėmis, tolydžio palankaus vėjo genamas. Ir pamatė žmonės, kaip ji įniro į balandinę, tiesiai į savo lizdą, pas vaikus. Gerulis Gargantiua, sužinojęs, jog ji parskrido su baltu raišteliu, nusidžiaugė, nes buvo tikras, kad jo sūnui klojasi gerai.

Taip visados darydavo taurieji Gargantiua ir Pantagriuelis, kai norėdavo kuo greičiausiai gauti žinią apie kurį didžiai rūpimą ir karštai trokštamą dalyką, sakysim, apie mūšio baigtį jūroje arba sausumoje, tvirtovės paėmimą ar apgynimą, svarbių ginčų išsprendimą, laimingą ar nelaimingą kurios nors karalienės arba didikės gimdymą, sergančio draugo ar sąjungininko mirtį arba pagijimą ir daug ką kita. Imdavo balandį ir per žygūnus, iš rankų į rankas, siųsdavo jį ton vieton, iš kurios laukdavo naujienų. Balandis, per valandą padaręs daugiau kelio oru negu trisdešimt žygūnų žeme per visą parą ir parskridęs su juodu ar baltu raišteliu, destis kaip susiklostė įvykiai ir aplinkybės,— jiems išsklaidydavo nežinią. Taip jie laimėdavo laiko. Ir patikėkite — tikras dalykas, jog savo ūkių balandinėse jie visada, kiekvienu metų laiku, rasdavo perinčių ar vaikus auginančių balandžių. Tą lengva pasiekti vartojant salietrą ir šventąją žolę verbeną.

Paleidęs balandę, Pantagriuelis perskaitė savo tėvo Gargantiua laišką, kuriame buvo štai kas parašyta:

„Sūnau brangiausias, švelnūs jausmai mylimiausiam sūnui, kuriuos iš prigimties kiekvienas tėvas nešioja širdyje, taip išaugo manyje iš pagarbos žavioms savybėms, dieviškosios malonės tavyje sudėtoms, jog po tavo išvykimo dažnąsyk nuo manęs nuvydavo visas kitas mintis, palikdami širdyje tą vieną kraupią baimę, kad tik tau kelyje neatsitiktų kokios nelaimės ar negando; juk tu žinai, jog nuoširdžią ir tikrą meilę visados neatskiriamai lydi baimė. O kadangi, anot Heziodo, gera pradžia — jau pusė darbo, arba, pasak žmonių priežodžio, prastai kepalą pašovęs, gerai neiškepsi, tai aš, norėdamas ta savo baime nusikratyti, kuo skubiausiai išsiunčiau Malikorną sužinoti, kaip tau vyksta pirmosios kelionės dienos. Nes jei kelio pradžia sėkminga, tokia, kokios aš trokštu, tai lengva man bus atspėti, numatyti ir pasverti visa kita.

Aptikau keletą smagių knygų, ir jas tau paduos šio laiško įteikėjas. Tu galėsi jas skaityti, kai norėsi atsikvėpti nuo svarbesnių savo užsiėmimų. Tasai pat laiško įteikėjas apsakys tau plačiai visas dvaro naujienas. Sveikink Panurgą, brolį Žaną, Epistemoną, Ksenomaną, Gimnastą ir kitus savo šeimynykščius, o mano mielus bičiulius.

Rašyta tavo gimtuosiuose namuose, tryliktą birželio.

Tavo tėvas ir draugas
GARGANTIUA".

Kaip Pantagriuelis parašė laišką savo tėvui Gargantiua ir kokių gražių bei retų dalykų jam pasiuntė

PERSKYRIMAS IV

Perskaitęs minėtąjį laišką, Pantagriuelis įsileido su pasiuntiniu Malikornu į šnekas, kurios truko taip ilgai, jog Panurgas nebeiškentęs tarė jam:

— Na, o kada gi gersite? Kada gersime mes? Kada gers ponas pasiuntinys? Ar dar negana prisikalbėjote, ar ne metas gerti?

— Gerai sakai,— atsiliepė Pantagriuelis.— Užsakykite vakarienę šioje štai užeigoje, kur raitas satyras viršum durų kabo.

O tuo tarpu parašė savo tėvui Gargantiua laišką, kurį turėjo parvežti pasiuntinys:

„Tėve maloningiausias, kaip visais netikėtais ir nelauktais šio gyvenimo atvejais mūsų juslės ir gyvybinės galios gauna patirti didesnių ir stipresnių sukrėtimų (jog kartais net siela atsiskiria nuo kūno, nors staigios naujienos būtų ir mielos, ir trokštamos), negu tada, kai juos esame numatę ir iš anksto pasirengę, taip ir mane didžiai sujaudino ir sukrėtė netikėtas jūsų pasiuntinio Malikorno pasirodymas. Juk aš nieko nesitikėjau matyti iš jūsų šeimynykščių nei gauti apie jus žinių iki pat šios mūsų išvykos galo, tad nuolankiai tenkinausi saldžiu jūsų kilniosios didybės atminimu, įrašytu — ne, rėžte įrėžtu, kirste įkirstu mano smegenyse, visuose, net smulkiausiuose jų narveliuose, nuolat vaizduotėje regėdamas jūsų asmenybę gyvu ir natūraliu pavidalu.

Tačiau nūnai, kai jūs pranokote mane savo geradarybe, maloningai atsiųsdamas laišką, ir atgaivinote manąją dvasią, per savo pasiuntinį perduodamas džiugią naujieną, jog esate sveiki ir visa kas puikiai klojasi tiek jums, tiek visam jūsų karališkajam dvarui,— nūnai jaučiuosi verčiamas daryti tai, ką visuomet darydavau iš laisvo noro, būtent, pirmučiausia pašlovinti visų daiktų laikytoją ir tvarkytoją, kad jis iš savo dieviškosios gerybės taip ilgai jus laiko tobulai sveiką, antra, dėkoti jums ir dėkoti už tą gyvą ir nevystančią meilę man, nuolankiausiai atsidavusiam jūsų sūnui ir žemiausiajam tarnui. Kitados vienas romėnas, vardu Furnijus, kalbėjo Cezariui Augustui, suteikusiam malonę ir atleidimą jo tėvui, buvusiam Antonijaus šalininkui: „Tu nūnai padarei man tiek gera, jog aš būsiu priverstas kęsti amžiną gėdą: gyvas ar miręs, aš turėsiu nedėkingojo vardą, kadangi niekaip nevaliosiu atsidėkoti". Galėčiau ir aš pasakyti, jog jūsų tėviškosios meilės begalybė kelia man tolygų nerimastį ir lemia, jog man reikės gyventi ir mirti su nedėkingo žmogaus vardu. Nebent mane nuo to apsaugotų stoikų mokslas, skelbiąs, kad geradarybėje esančios trys sudedamosios dalys: viena — davimas, antra — gavimas, trečia — atsiteisimas, ir gaunantysis labai gerai atsiteisiąs duodančiajam, jei geradarybę priimąs su noru ir laikąs ją atmintyje amžinai; atvirkščiai, gaunantysis būtų nedėkingiausias pasaulyje žmogus, jei geradarybę paniekintų ir užmirštų.

Būdamas tad slėgte prislėgtas begalinių įpareigojimų, kuriuos man uždeda neaprėpiamas jūsų gerumas, ir nestengdamas nė menkiausiu mastu atsiteisti, aš bent gelbėsiuos nuo nešlovės tuo, kad iš mano atminties niekad jūsų geradaryščių atminimas neišdils ir mano liežuvis niekad nesiliaus išpažinti ir skelbti, jog vertai jums atsidėkoti yra dalykas, viršijantis mano gabumus ir galias.

O šiaip aš viliuosi, kad su mūsų viešpaties dievo parama ir pagalba šios mūsų kelionės užbaiga bus tolygi pradžiai ir kad grįšime namo visi smagūs ir gražiai sveiki. Aš nepatingėsiu visą mūsų plaukiojimo eigą fiksuoti pastabomis ir dienoraščiais, idant, kai vėlei susitiksime, jūs turėtumėte tikrą ir teisingą jo paveikslą.

Aš čia radau Skitijos tarandą, keistą ir nuostabų gyvulį; odos ir plauko spalva jam keičiasi pagal tai, kokios spalvos yra artimiausios aplinkos daiktai. Jis jums patiks. Valdyti ir maitinti jį taip pat lengva kaip avinėlį. Siunčiu jums dar tris jauniklius vienragius, jie jaukūs ir prie žmonių pripratę kaip kačiukai. Aš kalbėjau apie juos su pasiuntiniu, sakiau, kaip juos reikia laikyti. Jie nuo žemės ėsti negali, nes kliudo tas ilgas ragas kaktoj. Maistą jie ima nuo vaismedžių, arba iš tam tyčia padarytų ėdžių, arba iš rankų, galima jiems duoti žolės, javų, obuolių, kriaušių, miežių, sorų — žodžiu, visokių vaisių ir daržovių. Aš tiktai stebiuosi, kaip mūsų antikiniai rašytojai galėjo apie juos sakyti, kad esą neprijaukinami žvėrys, žiaurūs, pavojingi ir kad niekas jų gyvų nesąs matęs. Jei tokia bus jūsų valia, galėsite persitikrinti, kad yra visai priešingai, kad tai visų glaudžiausi gyvulėliai, jei tik jų niekas tyčia neerzina.

Podraug siunčiu jums Achilo gyvenimą ir žygdarbius, gražiai ir išmoningai paveikslais išaustus kilimuose. Užtikrinu jus, kad visas naujenybes, kokias tik rasiu bei aptiksiu gyvūnų, augmenų, paukščių, uolienų pasaulyje per visą mūsų kelionę,— viską parvešiu jums su pagalba mūsų viešpaties dievo, kurį aš maldauju laikyti jus savo šventoje malonėje.

Rašyta Medamoti saloje, penkioliktą birželio. Panurgas, brolis Žanas, Epistemonas, Ksenomanas, Gimnastas, Rizotomas, Karpalimas jums bučiuoja su šventa pagarba rankas ir siunčia šimteriopus sveikinimus.

Jūsų nuolankus sūnus ir tarnas
PANTAGRIUELIS“.

Kol Pantagriuelis rašė laišką, Malikorną visi garbstė, sveikino ir glėbesčiavo, spausdami iš visų jėgų. Dievas vienas bežino, kaip ten viskas dėjosi ir kokių linkėjimų iš visų pusių vieni kitiems prisakė. Pantagriuelis, baigęs laišką, sėdo puotauti su tėvo pasiuntiniu. Ir apdovanojo jį stora aukso grandine, verta aštuonių šimtų dukatų, kurios kas septinta grandis buvo apsodinta stambiais deimantais, rubinais, smaragdais, turkiais ir perlais. Kiekvienam iš jo jūreivių liepė duoti po penkis šimtus dukatų su saule. Savo tėvui Gargantiua išsiuntė tarandą,

apklotą atlasine gūnia, siuvinėta auksu, taip pat kilimus su Achilo gyvenimo bei žygdarbių paveikslais ir tris vienragius, aptiestus aukso brokatu. Ir visi pajudo iš Medamoti salos — Malikornas grįžti pas Gargantiua, Pantagriuelis keliauti toliau. Kai išplaukė į atvirą jūrą, jis pavedė Epistemonui skaityti balsu knygas, atvežtas pasiuntinio. Jos pasirodė jam smagios ir įdomios, tad jeigu nuolankiai paprašysit, aš mielai atsiųsiu jums jų nuorašus.

Kaip Pantagriuelis sutiko laivą su keleiviais, grįžtančiais iš Žiburijos

PERSKYRIMAS V

Penktąją dieną, jau pradėję po truputį sukti aplink polių ir tolti nuo atogrąžos, pamatėme prekybinį laivą, plaukiantį išskleistomis burėmis ir artėjantį į mus kairiuoju bortu. Buvo tai nemenkas džiaugsmas tiek mums, tiek ir pirkliams: mums — kad sužinosime naujienų iš jūros, jiems — kad sulauks naujienų iš žemyno. Kai susitikome, išgirdome, kad tai prancūzai iš Sentonžo. Šnekučiuodamas su jais apie šį bei tą, Pantagriuelis patyrė, jog jie plaukia iš Žiburių šalies. Toji žinia buvo ypačiai maloni ir jam, ir visai mūsų draugei, ir mes juoba ėmėme smalsauti apie Žiburijos šalį ir apie jos gyventojų papročius. Taip sužinojome, kad ateinančio liepos mėnesio pabaigoje šaukiama generalinė Žiburių kapitula[69] ir kad mes, jei spėsime nuplaukti (o tai buvo visai lengva), gausime pamatyti gražią, šlovingą ir linksmą Žiburių kompaniją; dabar vykstą dideli pasirengimai tam dalykui, nes ketinama smarkiai pilstyti iš tuščio į kiaurą. Jie dar sakė, kad, keliaudami per didžią Gebarim[70] karalystę, būsime puikiai priimti ir šauniai pavaišinti karaliaus Ohabė[71], tos šalies viešpaties. Jis patsai ir visi jo valdiniai kalbą prancūziškai, Turenės tarme.

Kol mes klausėmės šitų naujienų, Panurgas susiginčijo su vienu pirkliu iš Taibūro, pavarde Kurkinu. Ginčo priežastis buvo šitokia. Tasai Kurkinas, matydamas Panurgą be daiktadėčio ir su akiniais prie kepurės, sakė apie jį savo bendrams:

— Pasižiūrėkit, štai gyvas raguočio paveikslas.

Panurgas akinių dėka daug geriau girdėjo nei paprastai. Nugirdęs šiuos žodžius, jis užklausė pirklį:

— Kaip, po velnių, aš galiu būti raguotis, kad aš dar nevedęs? Va tu — kas kita: iš tavo nevalyvos terlės matyti, kad turi pačią!

— Ogi turiu,— atšovė pirklys,— žinoma, kad turiu, ir nenorėčiau jos mainyti į visus Europos akinius nei visos Afrikos akuliorius. Nes mano pati — viena iš gražiausių, simpatiškiausių, doriausių, kukliausių moterų visame Sentonžo krašte, tegu neįsižeidžia visos kitos. Aš jai vežu lauktuvių raudonojo koralo strypą, gražų, vienuolikos colių ilgumo. O tau kas darbo? Ko kabiniesi? Kas tu toks esi? Iš kur atsiradai? Akiniuotas antikriste, atsakyk, jei dievo žmogus esi.

— O aš tave klausiu,— tarė Panurgas,— ką tu darytum, jei aš su visų elementų sutikimu ir pritarimu taip išbirbirbirkeverzinčiau tą gražiausiąją, tą simpatiškiausiąją, tą doriausiąją, tą kukliausiąją tavo pačią, kad stamantrusis sodų dievas Priapas, štai gyvenąs laisvėje, atsižadėjęs daiktadėčio ankštybės, įstrigtų jai taip nelaimingai, jog niekaip nebegalėtų išsprukti, ir amžinai ten liktų — nebent tu jį dantimis ištrauktum? Ar paliktum jį ten amžinai, ar trauktum išsišiepęs dantimis? Atsakyk, piemeny Mahometo, tu visų velnių išpera!

— Ogi aš tvočiau tau su špaga,— tarė pirklys,— per tą akiniuotą ausį ir paguldyčiau tave kaip aviną tekį.

Tai sakydamas, buvo jau betraukiąs špagą. Tik nesisekė jos ištraukti iš makšties, nes buvo užrūdijusi — žinot gi, jūroj visoks ginklas veikiai rūdija nuo sūrios drėgmės gausybės. Panurgas puolė pas Pantagriuelį pagalbos. Brolis Žanas stvėrė savo platų, trumpą kardą, ką tik išgaląstą, ir būtų bemat nuritinęs pirkliui galvą, jei laivo kapitonas ir kiti laivo keleiviai nebūtų ėmę prašyti Pantagriuelio, kad neleistų savo laive skandalo kelti. Jų vaidas buvo numalšintas; Panurgas su pirkliu pasidavė rankas ir išgėrė į kits kito sveikatą — tai buvo ženklas, kad juodu visiškai susitaikė.

Kaip po vaido Panurgas derėjo iš pirklio Kurkino aviną

PERSKYRIMAS VI

Kai vaidininkai susitaikė, Panurgas tarė patyliukais Epistemonui ir broliui Žanui:

— Judu pasitraukit nuošaliau ir žiūrėkit, kas bus. Turėsit gražią pramogą, jei virvelė nenutrūks.

Po to kreipėsi į pirklį ir išgėrė į jo sveikatą pilną taurę gero Žiburijos vyno. Pirklys atsimokėjo tuo pačiu, kaip reikalauja padorumas ir mandagumas. Tada Panurgas jį labai nuolankiai paprašė padaryti malonę — parduoti jam vieną savo aviną. Pirklys atrėžė:

— Cho, cho, mano mielas, kaimynėli tu mūsų, kaip tu moki tyčiotis iš vargšo žmogelio. Tai bent man klientas! Atsirado, ar nematėt, avinų pirkėjas! Taigi tavo marmuzė, dievaž, ne pirkėjo, o greičiau to, kuris kišenes pjausto! Tegu tave vilkai, jei taip pasitaikytų su pilna pinigine turgaus dieną tave užkandinėj susitikti! Hė, hė, nebent tam, kas tavęs nepažįsta, galėtum dantį užkalbėti. Žiūrėkite, žmonės gerieji, kas per istoriografas atsirado!

— Pala, pala,— tarė Panurgas.— Šiaip ar taip, padarykite man ypatingą malonę, parduokite vieną aviną. Kiek norit?

— Ką tik tu sau galvoji,— tarė pirklys,— kūmai mielas, prieteliau tu mano! Taigi čia ilgavilniai avinai, Jasonas nuo tokių aukso vilną kirpo. Burgundijos dinastijos ordinas[72] iš jų pradžią gavo. Tai Rytų avinai, stambūs, grynas taukas.

— Gerai,— tarė Panurgas,— bet, meldžiamasis, parduokit man vieną, man labai reikia; užmokėsiu jums gerą kainą, grynais pinigais, tai bus Vakarų monetos, nestambios, grynas auksas. Kiek?

— Kaimynėli, prieteliau,— atrėmė pirklys,— pasiklausyk dar kita ausimi.

P a n u r g a s: Mielu noru.

P i r k l y s: Tu plauki į Žiburiją?

P a n u r g a s: Maždaug.

P i r k l y s: Svieto pamatyti?

P a n u r g a s: Maždaug.

P i r k l y s: Pasilinksminti?

P a n u r g a s: Maždaug.

P i r k l y s: O tavo vardas, rodos, Robenas Avinas?

P a n u r g a s: Jeigu jums taip patinka.

P i r k l y s: Įsižeisti nėra ko.

P a n u r g a s: Ir aš manau.

P i r k l y s: Tu esi, regis, karaliaus juokdarys?

P a n u r g a s: Maždaug.

P i r k l y s: Tai mat kaip išeina. Cha, tu važiuoji svieto pamatyti, esi karaliaus juokdarys, vadiniesi Robenas Avinas. O va šitas mano avinas taip pat vadinasi Robenas kaip ir tu. Roben, Roben, Roben! Bee, bee, bee. Ogi balso gražumas!

P a n u r g a s: Taip, gražus ir skambus.

P i r k l y s: Tai va kokį aš tau siūlau sandėrį, kaimynėli ir prieteliau mielas. Tu, Robenai Avine, sėsi į šitą svarstyklių lėkštę, o mano avinas Robenas į aną: kertu lažybų iš šimto geriausių austrių, kad ir svoriu, ir verte, ir kaina mano avinas tave nusvers ir iškels taip aukštai, kaip tu kada nors kabosi pakartas.

— Pala, pala,— tarė Panurgas.— Bet jūs išties daug nusipelnysite man ir savo vaikų vaikams, jei teiksitės man jį parduoti, o kad ne, tai kitą kurį, žemesnio rango. Aš prašyte prašau, ponas senjore.

— Kaimynėli,— atrėmė pirklys,— prieteliau mano mielas, iš tų avinų vilnos audžiamos ploniausios Ruano gelumbės, prieš kurias limestrinės — tai tik prastas milas. Iš jų odos dirbamas geriausias tymas, kuris parduodamas už turkišką, arba už montelimarišką, arba — blogiausiu atveju — už ispanišką. Iš žarnų daromos stygos smuikams ir arfoms, kurios pardavinėjamos taip brangiai, tartum būtų parvežtos iš Miuncheno ar Akvilėjos[73]. Ką tu į tai?

— Būkit malonus,— tarė Panurgas,— parduokit man vieną, aš už tai visą amžių būsiu nuolankiausias tarnas. Žiūrėkit, štai gryni pinigai. Kiek?

Tai sakydamas, jis rodė pirkliui savo kapšą, pilną naujutėlių henrikų.

Kaip Panurgas toliau derėjosi su Kurkinu

PERSKYRIMAS VII

— Kaimynėli mielas,— kalbėjo pirklys,— prieteliau mano, šitokia aviniena — tik karaliams valgyti ir kunigaikščiams. Mėsytė tokia delikati, tokia sultinga ir skani, jog sakytumei — tikras balzamas. Aš juos gabenu iš tokio krašto, kur kiaulės (atleisk, pone dieve) liuobiamos grynais migdolais. O kad kiaulė paršiukus atsiveda (atsiprašau visos kompanijos), tai gauna ėsti vien apelsinų žiedų.

— Gerai,— tarė Panurgas,— bet parduokit man vieną, aš jums užmokėsiu karališkai, duodu neriterio žodį. Kiek?

— Kaimynėli mielas,— atsakė pirklys,— šių avinų veislė paeina iš to, kuris nešė Friksą ir Helę[74] per marias, vadinamas Helespontu.

— Padūkt galima! — tarė Panurgas.— Jūs esate *clericus vel adiscens*[75].

— *Ita* — ropės,— atrėmė pirklys,— *vere* — kopūstai[76]. Bet geriau — buri buri budikš. Ei Roben, buri buri budikš! Tik tu nesupranti tokios kalbos. Beje: kur tik šie avinai nusišlapina, ten javai iš dirvos virsta, tarytum pats dievas ten būtų vandenį nuleidęs. Ir nebereikia jokios kitos trąšos nei mėšlo. Maža to: kvintesencijos traukovai iš jų šlapalo dirba geriausią pasaulyje salietrą. Jų spiromis (prašom nepasibjaurėti) mūsų krašto gydytojai gydo septyniasdešimt aštuonias ligas, iš kurių pati lengviausia yra švento Eutropijaus Sentiškio liga[77], nuo kurios tegu dievas mus saugo ir gina! Ką tu sau galvoji, kaimynėli mano mielas? Juk jie man pinigą kaštuoja.

— Kaštuoja kiek verti,— atsakė Panurgas.— Tik parduokit man vieną, aš jums gerai užmokėsiu.

— Kaimynėli mielas,— kalbėjo pirklys,— tu tik pasvarstyk, kokių gamtos stebuklų glūdi tuose štai gyvuliuose, net ir tokiuose jų padarguose, kurie, atrodytų, niekam nebenaudingi. Va, paimk ragus, sugrūsk jų truputėlį geležiniu grūdekliu arba kad ir virtuvės grūstuvu, man vis tiek. Tada pasėk kur nori saulėtoje vietoje ir dažnai laistyk. Po mėnesio kito, matysi, sudygs gražiausi pasaulyje šparagai, dar geresni negu Ravenos. Tai sakyk man, ar jūsų ragai, jūs ponai raguočiai, turi tokių stebuklingų ypatybių bei savybių?

— Pala, pala,— tarė Panurgas.

— Aš nežinau,— kalbėjo pirklys,— ar tu mokytas. Aš turėjau progos matyti daug mokytų vyrų, ir, pasakysiu, didelių mokslavyrių, ir visi jie buvo raguočiai. Taip, taip. Taigi va — jei tu mokytas, tai žinai, kad šių nuostabių gyvulių žemutinėse galūnėse, būtent kojose, yra toksai kauliukas, kulkšnikaulis, *astragalus*, jei nori,— tai šitas kauliukas — avino, o ne kito kurio gyvulio (na, gal dar Indijos asilo ar Libijos gazelės) — buvo senovėje vartojamas karališkajame lošime, kuriame Oktavianas Augustas per vieną vakarą išlošė daugiau nei 50 000 auksinių. Jūs, raguočiai, niekad neišlošit tiek daug, galit būti ramūs.

— Pala, pala,— tarė Panurgas,— užbaikim pradėtą reikalą.

— O kas būtų,— kalbėjo pirklys,— mano mielas kaimynėli, jeigu vertai pagarbstyčiau dar ir jo vidinius padargus? Pečiomentes, kulšis, pakinklius, nugarinę, krūtininę, jeknas, blužnį, dūblius, skrandį, pūslę, kuria gali žaisti lyg sviediniu; šonkaulius, iš kurių Pigmėjų žemėj daromi lankai šaudyti vyšnių kauliukais į gerves[78]; galvą, iš kurios, pridėjus truputį sieros, išeina stebuklingas vaistas šunims nuo vidurių užkietėjimo?

— Gana pliurpti,— tarė laivo kapitonas pirkliui,— jau prisigyrei iki gana. Nori parduoti — parduok; nenori — nebesuk galvos.

— Noriu,— atsakė pirklys,— parduosiu, kad tik jums įtikčiau. Tegu pats išsirenka, kuris jam patinka, bet mokės tris Tūro livrus už vieną.

— Per brangu,— tarė Panurgas.— Mūsų krašte tikrai gaučiau penkis, o gal net šešis avinus už tiek pinigo. Apsigalvokit, ar ne per daug norit. Pažinojau nebe vieną tokį, kur norėjo pernelyg greitai praturtėti ir prasimušti, o galų gale nusigyveno visiškai, kitas ir sprandą nusisuko.

— Kad tave drugys nukratytų,— užriko pirklys,— mulki tu nesutupėtas! Prisiekiu Šaru relikvijomis, kad prasčiausias iš šitų avinų yra keturiasdešimt kartų vertesnis už geriausią iš anų, kuriuos kitados koraksėnai[79] Tuditanijoj — Ispanijos žemėj — pardavinėjo, imdami už kiekvieną po talentą aukso! O ar tu žinai, avinų avine, kiek vertas buvo talentas aukso?

— Garbusis pone,— tarė Panurgas,— jūs jau tiek įkaitote, jog savame kailyje nebesitveriate, kaip matau. Gerai, tinku — štai pinigai.

Panurgas, užsimokėjęs pirkliui, išsirinko iš visos kaimenės patį gražųjį ir stambųjį aviną ir nusivedė jį rėkiantį ir bliaunantį; kiti, tatai girdėdami, ėmė irgi bliauti ir sužiuro ton pusėn, kur nuvedė jų draugą. Tuo tarpu pirklys kalbėjo avinų varovams:

— O, tai mokėjo išsirinkti šitas pirkėjas! Išmano prekę, šunkara! Išties, kaip mane gyvą matot, aš tą aviną buvau nuskyręs senjorui de Kankaliui, nes gerai nutuokiu, kas jam patinka: jis iš pasigardžiavimo tirpte tirpsta, kai laiko rankoje riebią, sultingą avino mentę nelyginant raketę,— tegu dievas myli, kaip jis tada aštriu peiliu fechtuoja!

Kaip Panurgas paskandino jūroje pirklį su visais jo avinais

PERSKYRIMAS VIII

Staiga — nežinau pats kaip, nespėjau pamatyti, nes viskas labai greitai vyko — Panurgas, netaręs nė žodžio, metė į jūrą savo rėkiantį bliaunantį aviną. Kiti avinai, rėkdami bliaudami ta pačia gaida, ėmė šokti jam įkandin į jūrą — visi tik grūdosi ir spraudėsi, kuris pirma iššoks paskui draugą. Nebuvo galybės, kuri juos sulaikytų, nes žinote

gi avinų būdą — kur vienas, ten ir visi iš paskos. Užtat Aristotelis, *lib. 9, de Histo. animal.*[80], ir sako, kad avinas — visų paikiausias gyvūnas pasaulyje.

Pirklys, persigandęs, kad po jo akių žūsta ir skęsta jo avinai, griebėsi iš paskutiniųjų suturėti juos. Nieko tačiau nebegalėjo padaryti. Visi vienas paskui kitą puolė į jūrą ir skendo. Galų gale čiupo jis ant denio vieną didelį ir tvirtą aviną už vilnų — manė, kad jei suturės šitą, tai bus išgelbėti tie, kas dar liko. Avinas betgi buvo toks stiprus, jog nešte nunešė pirklį jūron ir paskandino — panašiai kaip vienakio kiklopo Polifemo avinai kad išnešė iš urvo Odisėją ir jo draugus. Avinų ganovai bei varovai irgi mėgino stverti vienus už ragų, kitus už kojų, kitus už vilnų, ir visi jie tolygiu būdu atsidūrė jūroje ir niekingai žuvo.

Panurgas, atsistojęs palei laivo virtuvę su irklu rankose (ne padėti avinų varovams, o saugoti, kad nė vienas nebeužsikartų atgal į laivą ir nebeišsigelbėtų), sakė jiems iškalbingą pamokslą nelyginant koks nors broliukas Olivjė Majaras arba kitas brolis, Žanas Buržua[81], retoriškai įrodinėjo, koks menkas esąs šisai pasaulis ir koks gražus, koks palaimingas būsimasis gyvenimas, ir tvirtino, jog daug laimingesni esą tie, kurie jau tenai iškeliavę, negu tie, kurie tebevargstą šioje ašarų pakalnėj, žadėdamas, kai tiktai pargrįšiąs iš Žiburijos, kiekvienam iš jų pastatyti dailų antkapį ir šaunų paminklą ant pačios Seniso kalno viršūnės; tiems iš jų, kuriems dar neatsibodę gyventi žmonių tarpe ir nesinori prilakti, linkėjo laimės sutikti kokį banginį, kuris juos trečioj dienoj išsodintų gyvus ir sveikus kokioje nors Atlaso šalyje, kaip tą pranašą Joną[82].

Iššlavęs iš laivo pirklį su visais avinais, Panurgas kalbėjo:

— Ar yra dar čia kokia avino galva? Kur Tibo Anjelė[83] banda? Ir kur Reno Beleno avinai, kurie miega, kai kiti ganosi? Nebematyti. Čia senobinė karo gudrybė. Kaip ji tau patiko, broli Žanai?

— Puikiai,— atsakė brolis Žanas.— Žodžiui vietos nėra. Tiktai va kas. Kitados kare mūšio ar puolimo dieną buvo įprasta žadėti kareiviams dvigubą algą už tą dieną: jeigu mūšį laimės, bus iš ko mokėti; jei pralaimės, gėdysis reikalauti, kaip gėdijosi bėgliai griujeriečiai po Serizolio kautynių[84]; taip ir tau reikėjo palaukti su išsimokėjimu ligi pabaigos, tai pinigai būtų likę kapše.

— A, bala nematė tų pinigų! — tarė Panurgas.— Betgi smagumo, dievaži, turėjau daugiau nei už penkiasdešimt tūkstančių frankų. O dabar judinkimės: vėjas palankus. Broli Žanai, klausyk. Nebuvo žmogaus, kuriam aš už gero padarymą nebūčiau atsilyginęs ar bent

atsidėkojęs. Nedėkingas nesu, nebuvau ir niekad nebūsiu. Bet taip pat nerasi žmogaus, kuris, padaręs man šunybę, nebūtų gailėjęsis, ar šiame pasaulyje, ar kitame. Tiek kvailas nesu.

— Tu garmi į pragarą,— tarė brolis Žanas,— kaip senas velnias. Yra parašyta: *Mihi vindictam*[85] ir taip toliau. Žodžiai iš brevijoriaus.

Kaip Pantagriuelis atkeliavo į Plokščianosijos salą, taip pat apie keistas to krašto giminystes

PERSKYRIMAS IX

Mums pūtė ir pūtė vienodai zefyras, talkino po kiek ir pietvakarių vėjelis, ir plaukėme taip visą dieną, neaptikdami nė kokios žemės. Trečią dieną apypiete pasirodė trikampė sala, forma ir padėtimi panaši į Siciliją. Ji vadinosi Giminysčių sala. Vyrai ir moterys buvo panašūs į raudonus Puatu gyventojus[86], tik jų visų — vyrų, moterų, mažų vaikų — nosys buvo tokios kaip gilių tūzas. Šios priežasties dėlei senasis tos salos vardas buvo Plokščianosija. Ir visi ten buvo giminės tarpusavy ir gyrėsi tuo, o jų valdovas mums stačiai pasakė:

— Jūs, kito pasaulio žmonės, stebitės, kad iš vienos romėnų šeimos (būtent Fabijų) vieną dieną (būtent vasario tryliktą) pro vienus vartus (būtent pro Karmentos vartus, kitados stovėjusius Kapitolio pašlaitėje, tarp Tibro ir Tarpėjo uolos, vėliau pramintus Nelemtaisiais) prieš visus Romos priešus (būtent etruskus iš Vejų miesto) išėjo kautis trys šimtai šeši ginkluoti vyrai, visi tarpusavy giminės, su penkiais tūkstančiais sau pavaldžių kareivių, ir visi buvo nukauti (tai įvyko prie Kremeros upės, ištekančios iš Bakano ežero). O iš mūsų šalies, jei reikėtų, galėtų žygiuoti daugiau kaip trys šimtai tūkstančių vyrų, ir visi giminės, visi iš vienos šeimos.

Jų giminystė ir gentystė buvo itin keista. Mat nors jie visi giminiavosi, bet mes neradome nė vieno, kad būtų kitam arba kitai tėvas ar motina, brolis ar sesuo, dėdė ar teta, pusbrolis ar brolėnas, žentas ar marti, krikštatėvis ar krikštamotė. Tiesa, sutikome vieną tokį ilgšą senį plokščianosį, kuris, pats girdėjau, mažutei, kokių trejų ar ketverių metukų mergytei sakė: tėveli, o ta mergytė sakė jam: dukrele.

Jų giminystė buvo tokia, kad, pavyzdžiui, vienas vyras sakė moteriškei: plekšnyte, o jinai jam: unguriuk.

— Šituodu,— tarė brolis Žanas,— turbūt gerai pakvimpa jūros sūruma, kai ima kits kitam įsnaujas trinti.

Vienas šypsodamas užkalbino gražią jauną mergaitę taip: „Labas, grandykle!" Toji atitarė: „Labas, labas, stimbury!"

— Ėhė! — sušuko Panurgas.— Ei, šen, žiūrėkit: toji grandyklė, matyt, gerai tinka ne tik arkliams šukuoti! Ir šis stimburys mielai naudojasi jos paslaugomis!

Kitas su savo mieliausiąja taip atsisveikino: „Viso labo, byla!" Toji jam atsakė: „Viso gero, teisme".

— Šimts perkūnų,— tarė Gimnastas,— tasai teismas, reikia manyt, gerai taršo šitą bylą.

Vėl kitas saviškę vadino: mano veržle. Jinai jį vadino sraigtu.

— Na, čia tai bent pora! Tiktai katras į katrą sriegiasi? — tarė Eustenas.

Dar kitas savo draugužę užkalbino taip: „Gera diena, kirveli". Ji atitarė: „Gera diena, kirvakoti".

— Velniai rautų! — sušuko Karpalimas.— Kaip čia yra: kirvis įkotintas, ar kotas įkirvintas? Šiaip ar taip — atitinka kirvis kotą!

Eidamas pro šalį, mačiau tokį šaldrą, kuris, sveikindamas saviškę, vadino ją čiužiniu; jinai savo ruožtu vadino jį apklotu. Išties, jis kiek panėšėjo į seną, aptrintą apklotą. Vienas vadino savąją: minkštime; jinai jį: plutele. Kitas sakė saviškei: mano krosnele; jinai jam: mano pagaikšti. Kitas dar sakė: mano šliure; o ji: mano kuntapli. Vėl kitas saviškę vadino kurpaite, o jinai jį — batu. Vėl kitas saviškę vadino pirštine, o jinai jį — ūšmalu. Vėl kitas saviškę vadino spirgučiu, o jinai jį — užkulu; ištiesjų giminystė ir buvo kaip spirgučio su užkulu.

Panašiai giminiuodamiesi, vienas vadino savąją: kiaušiniene, o jinai jį — kiaušini; išties, jie gyveno giminystėje kaip kiaušinis su kiaušiniene. Taip ir kitas vadino saviškę: tu mano kuoka, o jinai jį — tu žabų kūleli. Ir niekaip nebūtume galėję suprasti, kas tarp jų per giminystė, gentystė, svainystė ar kūmystė, jei nebūtų mums pasakę, kad jinai yra storas pagalys, randamas žagarų ryšulyje. Vėl kitas sveikino savąją: „Gyvuok, mano kriaukle!" O jinai jam: „Klestėk, mano austre!"

— Čia austrė kriauklėje,— tarė Karpalimas.

Kitas vėlgi sveikino savąją: „Sveika gyva, ankštie!" O ji: „Sveikas, žirni!"

— O čia,— tarė Gimnastas,— žirnis ankštyje.

Vienas toks ilgšas, nuskarėlis, su storomis medinėmis klumpėmis, sutikęs žemą drūtą riebią apskritulę, tarė jai: „Tegu dievas tave saugo, mano sukuti, mano vilkuti, mano kaukuti“. Toji jam atsakė išdidžiai: „Dovis už dovį — ir tave taip pat, mano virvute“.

— O, visi šventieji,— tarė Ksenomanas,— nejaugi šitai virvutei užtenka lankstumo įsukti tokiam vilkučiui?

Vienas apyponis, gražiai susišukavęs bei susilaižęs, po ilgesnės šnekos skirdamasis su šaunia pana, atsisveikino tokiais žodžiais: „Labai ačiū, gera mina“.— „Ačiū ir jums, prastas lošime“,— atsakė toji.

— Gera mina ir prastas lošimas,— tarė Pantagriuelis,— tai visai padori giminystė, nieko nepasakysi.

Vienas sumitęs studijozas užkalbino praeidamas gražuolę merginą: „Ai, ai, ai! Kaip seniai aš jus bemačiau, mano dūda!“ — „Ir man malonu jus matyti, mano maiše!“

— Sudurk juodu į daiktą,— tarė Panurgas,— papūsk į uodegą, bus dūdmaišis.

Dar kitas savąją vadino kiaulyte, o jinai jį — kraiku. Čia man atėjo į galvą, kad toji kiaulytė turbūt labai mielai ritinėjasi po tą kraiką. Mačiau, kaip vienas dabita kuprelis, skirdamasis su savąja, atsisveikino: „Sudiev, mano kyša!“ Toji atsakė: „Su dievu, mano kaišti“. Brolis Žanas sakė:

— Kad ji kyša, tai aš tikiu, ir kad jis kaištis — taip pat. Tiktai kažin, ar tas kaištis užkiša kaip reikiant tą kyšą.

Kitas su saviške atsisveikino taip: „Viso labo, mano ląsta“. O ji į tai: „Viso, viso, mano žąsyti“.

— Manau,— tarė Ponokratas,— kad tas žąsytis dažnai tupi ląstoje.

Vienas pakartuvė, plepėdamas su jauna patarška, taip pasakė: „Tai prašom neužmiršti, bezdaliuk“.— „Ne, ne, neužmiršiu, pirdaliuk“,— atsakė toji.

— Nejau ir šituodu jūs laikote giminėmis? — klausė Pantagriuelis valdovo.— Man rodos, juodu turėtų būti nesutaikinami priešai, jeigu jis ją taip vadina. Mūsų krašte nėra bjauresnio įžeidimo, kaip šitoks pavadinimas.

— O, gerieji žmonės iš kito pasaulio! — atsakė valdovas.— Jūs savo krašte vargiai rastumėte tokių artimų giminių, kaip šitie du mūsiškiai. Taigi jie abu tuo pat metu pro tas pat duris neregimi į pasaulį atėjo.

— Tai gal žiemvakarių vėjas jų motiną apžinojo? — tarė Panurgas.

— Kokią motiną? — atrėmė valdovas.— Tai jūsų pasaulio giminystė. Šitie neturi nei tėvo, nei motinos. Tik anapus vandenų reikalingi tėvai motinos, ten, kur žmonės pirštu penimi, kubile auginami.

Gerasis Pantagriuelis viską stebėjo, visko klausėsi, bet sulig tais žodžiais kone iš kantrybės išėjo.

Smalsiai apžiūrėję tos salos padėtį ir susipažinę su plokščianosių tautos gyvensena, užėjome į vieną smuklę pasistiprinti. Ten buvo keliamos vestuvės pagal to krašto papročius. Nuo valgių ir gėrimų stalai linko. Mūsų akyse linksmai susivedė į porą kriaušė, moteriškė velnio nešta ir pamesta, kaip mums atrodė (nors tie, kurie buvo ją čiupinėję, sakė, kad esanti glebnoka), ir jaunas sūris, rausvais gyvaplaukiais apžėlęs. Tokių vedybų yra buvę ir kitose vietose, buvau kadai prisiklausęs daug apie jas. Dar ir dabar mano gimtinėje tebesako žmonės, kad pora gražiausia — tai sūris su kriauše. Kitoje salėje mačiau, kaip jaunas kamašas paėmė į žmonas seną pušnį. Pantagriueliui buvo pasakyta, jog jaunas kamašas veda seną pušnį dėl to, kad ji pačiame gerume, patogiai išnešiota, ištikima šeimai, net jei vyras žvejys būtų. Dar kitoje salėje, apačioje, mačiau jauną pusbačiuką tuokiantis su sena kurpe. Mums sakė, kad jis, žinia, vedąs ją ne dėl gražumo ar lipšnumo, o grynai iš godumo, iš noro susišluoti pinigus, kuriais toji visa apsisiuvusi.

Kaip Pantagriuelis užsuko į Šeli salą, kurioje karaliavo šventas karalius Panigonas

PERSKYRIMAS X

Pietvakarių vėjas varė mus gražiai, kai mes, palikę tuos nesimpatiškus giminaičius su gilių tūzo nosimis, išplaukėme į atvirą jūrą. Saulei slenkant laidos pusėn, priplaukėme Šeli[87] salą, didelę, derlingą, turtingą ir gausiai gyvenamą, kurią valdė šventas karalius Panigonas[88]. Tasai, lydimas savo vaikų ir savo giminės princų, atvyko į pat uostą

pasitikti Pantagriuelio ir jį nusivedė į savo pilį. Prie didžiųjų vartų pasirodė karalienė su dukterimis ir rūmų damomis. Panigonas norėjo, kad karalienė ir visa jos palyda išbučiuotų Pantagriuelį ir jo vyrus. To reikalavo šio krašto mandagumas ir papročiai. Taip buvo ir padaryta, tiktai brolis Žanas nusislėpė ir įsimaišė tarp karaliaus pareigūnų. Panigonas primygtinai kvietė svečius paviešėti pas jį tą ir dar kitą dieną. Pantagriuelis atsiprašinėjo, sakydamas, kad dabar gražus oras ir palankus vėjas, o keliauninkams dažniau tenką jo laukti negu sulaukti, užtat negalima gaišuoti, kol jis pučiąs, nes jei nusigręšiąs, tai jo neprisišauksi, kad ir kaip norėsi. Panigonas sutiko, kad šitie išvedžiojimai teisingi, ir kai išlenkėme po dvidešimt penkias ar trisdešimt burnų, mus atleido.

Pantagriuelis, grįždamas į uostą, pasigedo brolio Žano, klausė, kur jis pasidėjo ir kodėl jo nėra drauge su visais. Panurgas nežinojo, kaip jo nebuvimą paaiškinti, ir jau buvo begrįžtąs į pilį ieškoti, tik šit ir brolis Žanas beatkuriąs, visas spinduliuodamas ir džiaugsmingai šaukdamas:

— Valio tauriajam Panigonui! O, kaip jis valgo, tegu jį dievas myli! Aš ką tik iš jo virtuvės — ten, žinotumėt, ne šaukštais, o samčiais kabinti duoda. Nujautė mano vienuoliška širdis, kur galima pelnyti ir savo kūno formas pasipildyti.

— Tu, drauguži,— tarė Pantagriuelis,— kaip žiūriu, vis apie virtuves.

— Prisiekiu vištos kūnu,— atsakė brolis Žanas,— apie virtuvę aš geriau nusituokiu ir susigraibau negu apie damas su jų ceremonijomis: atsiprašau, prašau, malonėkite, pora už poros, sukinys, pritūpimas, pričiupimas, su kulneliu kakšt, į rankutę pakšt, su uodega vikst, pagarba jūsų aukštenybei, jūsų malonybei, tarari, tarara,— tfu, kad tu prasmegtum! Šitiek tų visokių linkt, tų visokių tūpt! Kas be ko, aš nesakau, kad pats niekada nepatraukiu iš tos statinaitės, jei pasitaiko ją pragręžti, kad ir prasčiokiškai, bet tik ne stačiokiškai. Bet tie velnio tupinėjimai mane labiau erzina nei dvi dienos pagrečiui sauso pasninko. Ir šventas Benediktas niekad kitaip negalvojo. Jūs kalbate apie bučiavimąsi su panelėmis; vardan švento ir garbingo rūbo, kurį nešioju, nereikia man to: aš nenoriu, kad man atsitiktų kaip senjorui de Gjeršarua.

— O kas jam atsitiko? — klausė Pantagriuelis.— Aš tą senjorą pažįstu, jis yra vienas iš mano geriausių draugų.

— Jis buvo pakviestas,— kalbėjo brolis Žanas,— į šaunų ir prašmatnų banketą, kurį kėlė vienas jo giminaitis ir kaimynas. Buvo tenai

taipogi visi aplinkiniai bajorai, ponios, panelės. Tos, laukdamos senjoro atvykstant, surinko visus pažus, kiek tik draugijoj buvo, ir perrengė juos puošniomis iščiuslintomis panelėmis. Kai tik jis pasirodė ant nuleidžiamojo tilto, tie supanelinti pažai prisistatė jo pasitikti. Jis bučiavo juos visus su didžiausia mandagybe, žemai lankstydamasis. Galų gale ponios, kurios jo laukė galerijoje, pratrūko juokais ir davė ženklą pažams išsivilkti iš moteriškų apdarų. Tada gerasis senjoras, paimtas gėdos ir apmaudo, nebesiteikė bučiuoti nė tikrųjų ponių bei panelių. Jis sakė: kadangi taip perrengė pažus, tai ką, šimts velnių, begali žinoti — gal čia namų tarnai, dar įmantriau perrengti ir išdabinti.

Dievaži, *da jurandi*, argi ne geriau būtų, kad mūsų žmogiškosios prigimtys persikeltų į gražiąją dievo virtuvę? Ar ne puiku ten būtų stebėti, kaip sukiojasi iešmai, kaip darniai žvanga keptuvės, kaip išdėstyti lašiniai ant kepsnio, kaip verda puodai, kaip rengiamas desertas, kuria eile bus paduodami vynai? ***Beati immaculati in via.***[89] Žodžiai iš brevijoriaus.

Kodėl vienuoliai mielai būna virtuvėje

PERSKYRIMAS XI

— Čia tu pašnekėjai kaip tikras vienuolis,— tarė Epistemonas.— Sakau tikras, vadinasi, seniai vienuoliaujantis vienuolis, o ne šiaip ką tik įvienuolintas. Tu man dabar priminei, ką aš mačiau ir girdėjau Florencijoj, maždaug prieš dvidešimt metų. Buvo mūsų smagi kompanija, visi smalsaus proto vyrai, dideli keliautojai, mėgstą lankyti mokslo žmones, Italijos senienas ir šiaip visokias įdomybes. Taip mes su didžiausiu domesiu studijavome Florencijos padėtį ir grožybes, katedros architektūrą, šventyklų ir rūmų didingumą ir tiesiog lenktyniavome tarpusavy, kas sugebės teisingiau tuos daiktus išaukštinti vertais pagyrimais, o šit toksai vienuolis iš Amjeno, Bernardas Lardonas, su apmaudu ir pasipiktinimu tarė mums: „Nesuprantu, ką jūs čia, po kelmų, randate girtino? Aš irgi apžiūrėjau viską, kaip ir jūs, ir ne žlibesnis esu už jus. Ir kas? Kas gi čia yra? Gražūs namai. Ir viskas. Bet ponas dievas ir šventas Bernardas, mūsų patronas, paliudys, kad aš visame

šiame mieste nemačiau nė vienos kepsninės, nors žiūrėjau atidžiai ir uoliai. Išties, pasakysiu jums,— kaip koksai žvalgas, tyčia atsiųstas iššnipinėti, suskaičiuoti ir užsirašyti, peržiūrėjau ir po dešinei, ir po kairei, kiek katroj pusėj rasiu kepsniu kvepiančių kepsninių. Pas mus, Amjene, kol būtume nuėję, miestą bežiūrinėdami, keturis ar bent tris kartus mažiau kelio kaip čia, aš būčiau galėjęs jums parodyti daugiau kaip keturiolika senobiškų, skaniai kvepiančių kepsninių. Ir aš nesuprantu, kas per malonumas jums žiūrėti liūtus ar afrikanus (taip jūs, rodos, vadinate žvėris, kuriuos jie vadina tigrais) palei sargybos bokštą arba, sakysim, dygliakiaules ir strausus senjoro Filipo Strocio[90] rūmuose. Man tai, garbės žodis, kur kas įdomiau būtų pamatyti gražią, riebią žąsį ant iešmo. Tie porfyrai, tie marmurai gražūs, teisybė, aš nieko nesakau; bet Amjeno grietininiai pyragiukai man daug labiau patinka. Tos senovės statulos dailiai padarytos, sutinku; bet — tebūnie pagarbintas šventas Fereolis Abevilietis[91] — jaunos mūsų krašto mergiotės tūkstantį kartų patrauklesnės".

— Ką tai reiškia,— klausė brolis Žanas,— ir kaip tai suprasti, kad visada randi virtuvėje vienuolį, bet niekad ten nerasi karaliaus, popiežiaus ar imperatoriaus?

— Gal puodai ir keptuvės,— tarė Rizotomas,— turi kokią slaptą jėgą ar specifinę savybę, kuri traukia į save vienuolius kaip magnetas geležį, bet netraukia imperatorių, popiežių nei karalių? O gal habitai ir kapišonai turi tokią indukciją ir natūralią trauką, kuri savaime veda ir stumia tuos gerus dievo tarnus į virtuvę, net kada jie dar nei ketina, nei mano ten eiti?

— Kitaip sakant,— pridūrė Epistemonas,— forma seka paskui turinį[92]. Taip sako Averojus.

— Taigi, taigi,— tarė brolis Žanas.

— Aš jums kai ką pasakysiu,— tarė Pantagriuelis,— nespręsdamas iškeltos problemos, nes ji truputį dygi ir sunku ją paliesti nesusibadžius pirštų. Atsimenu, esu skaitęs, kad Antigonas, Makedonijos karalius, užėjęs sykį į karinės stovyklos virtuvę, rado poetą Antagorą, kuris kepėsi jūros ungurį ir pats laikė keptuvę. Karalius jį linksmai užklausė: „Ar Homeras irgi kepėsi ungurius, kai aprašinėjo Agamemnono žygdarbius?" — „Bet, karaliau,— atsakė Antagoras,— ar tu manai, kad Agamemnonas, tuos žygdarbius darydamas, smalsavo, kas jo stovykloj ungurius kepasi?" Karaliui rodėsi, kad nepritinka poetui jo virtuvėj triūsti. Poetas davė suprasti, jog dar labiau nepritinka karaliui į virtuvę lįsti.

— O aš,— tarė Panurgas,— dar geresnį dalyką jums papasakosiu, būtent, ką Bretonas Vilandri[93] atsakė sykį ponui kunigaikščiui de Gizui. Kalbėjo jie apie vieną karaliaus Pranciškaus mūšį su imperatoriumi Karoliu Penktuoju. Bretonas ten atvyko apsišarvavęs iki dantų, net kinkas ir pakinklius apsikaustęs, raitas ant puikiausio žirgo, bet kautynėse jo niekas nematė. „Prisiekiu savo garbe,— tarė Bretonas,— buvau aš tenai, ir lengva tai įrodyti, tik buvau tokioje vietoje, kurioje jūs nedrįsote būti". Senjoras kunigaikštis įsižeidė dėl tokių žodžių, pernelyg, jo manymu, įžūlių ir akiplėšiškų, ir jau norėjo Bretoną sudrausti, tik tas jį lengvai nuaušino, visiems aplinkui kvatojant: „Buvau gurguolėje, o jūsų aukštenybė tokioj vietoj tikrai nebūtumėt slėpęsis".

Taip sau bešnekučiuodami, priėjo prie savo laivų. Ir jau daugiau nebegaišo toje Šeli saloje.

Kaip Pantagriuelis perėjo Prokuraciją, taip pat apie keistą kliautininkų gyvenimo būdą

PERSKYRIMAS XII

Taip mes tęsėme savo kelionę ir kitą dieną perėjome Prokuraciją[94] — labai suteptiotą ir suterlentą šalį. Aš ten nieko nesusivokiau. Toje šalyje mes matėme šunadvokačių ir teismo kliautininkų, baisių smarkininkų. Jie nė nemanė kviesti mūsų išgerti, pavalgyti. Jie tik ilgais, išmoktiniais linkčiojimais mums rodė, jog yra pasiryžę mums tarnauti, žinoma, jei tik užmokėsime. Vienas iš mūsų vertėjų apsakė Pantagriueliui, kokiu keistu būdu ši žmonių padermė pelnosi pragyvenimą — visai kitaip negu Romos gyventojai. Romoje begalė piliečių minta iš to, kad parsisamdo žmonių nuodyti, mušti arba žudyti, o šitie kliautininkai pelnosi iš to, kad patys duodasi mušami. Jei pasitaikytų, kad ilgesnį laiką jų niekas nemuštų, tai išmirtų badu ir jie, ir jų pačios, ir jų vaikai.

— Tai jiems,— tarė Panurgas,— dedasi panašiai kaip tiems, kuriems, pasak Kl. Galeno, *nervus cavernosus* tik tada pakyla pusiaujo linkui, kai gerai lupti gauna. Jeigu taip man, tai prisiekiu šventu Tibo[95], padariniai būtų visai priešingi, trauk velniai!

— Čia dedasi štai kaip,— kalbėjo vertėjas.— Jei koks vienuolis, kunigas, palūkininkas ar advokatas nori pakenkti kuriam savo krašto bajorui, tai ant jo užsiundo kliautininką. Kliautininkas prigalvoja kliaučių, sumeistruoja bylą, patraukia žmogų į teismą, jį įžeidinėja, plūsta įžūliausiai, kaip užsakovas jam nurodo, kol tasai bajoras, jeigu jis nėra paskutinis liurbis ir teliokas, pagaliau išvanoja jį lazda, rėžia su špaga per galvą, diržu blauzdas sukapoja arba, geriausia, jį išgrūda lauk pro pilies langą. Jei taip atsitinka, tai šit kliautininkas jau ir turtingas: turės iš ko gyventi bent keturis mėnesius. Jam lazdos kirčiai — tarytum grynų kviečių pjūtis, nes iš vienuolio, palūkininko ar advokato jis gauna labai gerą užmokestį, o iš bajoro per teismą išlupa sau atlygį už primušimą ir tasai atlygis kartais būna toks didelis ir besaikis, jog bajoras visą savo turtą sukiša ir dar džiaugiasi, kad nereikia kalėjime supūti, tartum jis būtų sumušęs patį karalių.

— Nuo šios niekšybės,— tarė Panurgas,— aš žinau gerą vaistą, kurį vartodavo senjoras de Bašė.

— Kokį? — klausė Pantagriuelis.

— Senjoras de Bašė,— pasakojo Panurgas,— buvo vyras narsus, doras, didžiadvasiškas, riteriškas. Kai jis grįžo iš vieno ilgo karo, kuriame Feraros kunigaikštis, remiamas prancūzų, narsiai gynėsi nuo aršių popiežiaus Julijaus Antrojo puolimų, tai riebuilis Sen Luano prioras pagavo pramogos dėlei diena dienon tąsyti jį po teismus, kamuoti bylomis, siundyti kliautininkais.

Vieną dieną, pusryčiaudamas su savo šeimynykščiais (nes buvo žmogus geras ir paprastas), jis liepė pakviesti dvaro kepėją, vardu Luarą, jo žmoną, taip pat ir kleboną, vardu Udarą, kuris pagal to meto prancūzų paprotį buvo jo ūkvedys, ir tarė jiems, girdint dvariškiams bei tarnams: „Vaikai, jūs matote, į kokią bėdą mane tolydžio stumia tie nelemti teismų kliautininkai; dabar jau matau, kad jeigu jūs man nepadėsite, tai nieko kito nebeliks kaip iškeliauti iš šio krašto ir nešdintis po velnių pas kokį nors sultoną. Užtat kai jie dar kartą ateis, tu, Luarai, ir tavo žmona, iš anksto pasirengę, prisistatykite į didžiąją salę, apsivilkę gražiais vestuviniais rūbais, kad atrodytų, jog esate sužadėtiniai ir atėjote į jungtuves. Štai šimtas auksinių — pasitiekite gerus drabužius. Jūs, kunige klebone, malonėkit irgi laiku pasirodyti su savo dailia kamža ir stula, su švęstu vandeniu, tarytum pasirengęs jungtuvių apeigai. Taip pat ir tu, Triudonai (taip vadinosi muzikantas), būk su fleita ir būgnu. Kai kunigas ištars palaiminimą, o jaunoji, būgnui tren-

kiant, bus pabučiuota, jūs tuojau visi imkit dalintis vestuvių atminimo dovanomis, tai yra niuksais. Nuo to jums tik geriau lįs vakarienė. Bet kai prieis eilė teismo kliautininkui, tai kulkit jį kaip žalią pėdą, nesigailėdami ir netausodami. Muškit, bakinkit, tvatinkit — štai ko jus prašau. Va, duodu jums po geležinę pirštinę, aptrauktą ožkos kailiu. Pilkit jomis neskaičiuodami, iš dešinės ir iš kairės. Kas jį visų geriausiai bakins, tą aš visų labiausiai mylėsiu. Į teismą už tai nepatrauks, būkit ramūs, aš garantuoju. Tokie niuksai duodami juokais, tai senas paprotys ir jo laikomasi per kiekvienas vestuves".— „Taip tai taip,— tarė klebonas,— bet iš ko mes pažinsime, kas yra kliautininkas? Juk jūsų namuose kas mielą dieną pilna visokių žmonių".— „Aš jau viską patvarkiau,— tarė Bašė.— Kai prie vartų pasirodys žmogus, pėsčias arba raitas ant kokio kuino, su storu ir plačiu sidabro žiedu[96] ant nykščio,— tai tas ir bus teismo kliautininkas. Vartų sargas, jį mandagiai įvedęs, paskambins varpeliu. Tada būkite visi pasirengę ir eikite į salę vaidinti tragiškos komedijos, kurią jums išdėsčiau".

Tą pačią dieną, tarsi pačiam dievui taip panorėjus, atjojo senas, storas raudonskruostis kliautininkas. Kai tik jis pasiskardeno, vartų sargas tuoj jį pažino iš grubios avalynės, iš prastos kumelės, iš drobinio krepšio prie diržo, prikimšto šaukimų į teismą, o labiausiai iš storo sidabrinio žiedo ant kairio nykščio. Vartininkas buvo jam mandagus, gražiai įvedė į pilį, linksmai paskambino varpeliu. Sulig tuo skambtelėjimu Luaras ir jo žmona tuojau pasišvietė jaunavedžių rūbais ir, nutaisę reikiamą miną, įėjo į salę. Udaras apsivilko kamžą, užsidėjo stulą; išėjęs iš savo kanceliarijos ir sutikęs kliautininką, įsivedė jį vėl į kanceliariją ir ėmė girdyti, norėdamas ilgiau užgaišinti, kad visi spėtų užsimauti šarvuotas pirštines, ir kalbėjo jam taip: „Jūs atvykote pačiu laiku. Mūsų ponas puikiai nusiteikęs. Tuojau prasidės puota, stalai links nuo dievo dovanų: pas mus bus šiandien vestuvės. Tai va, gerkit ir linksminkitės".

Kol kliautininkas gėrė, Bašė, matydamas salėje visus žmones susirinkusius, liepė pakviesti Udarą. Šis įėjo, šventu vandeniu nešinas. Kliautininkas paskui jį. Įžengęs į salę, kliautininkas neužmiršo, kiek reikia sykių nusilenkti, ir perskaitė senjorui Bašė šaukimą į teismą. Bašė priėmė jį kuo maloniausiai, dovanojo jam auksiną ir užprašė į jungtuves, taip pat ir į vestuves. Viskas dėjosi, kaip numatyta. Galiausiai pasipylė niuksai. O kai priėjo eilė kliautininkui, visi jį taip ėmė tvoti šarvuotomis pirštinėmis, jog jis susmuko vietoje leisgyvis: vienas paakys

jam buvo juodas, aštuoni šonkauliai sulaužyti, krūtinkaulis vidun sugrūstas, pečiomentės sutrupintos į keturias dalis, apatinė žiauna — į tris dalis, ir vis juokais. Dievas vienas bežino, kaip ten Udaras jį dorojo, kamžos rankove prisidengęs stambią plieno pirštinę, aptrauktą šermuonėlio kailiuku, nes vyras tai buvo kaip mūras. Tad kliautininkas gavo grįžti į Bušaro salą surainintas kaip tigras, bet, šiaip ar taip, labai užganėdintas ir senjoru Bašė patenkintas; gerų apylinkės chirurgų gelbstimas, gyveno paskui dar tiek ir tiek metų. Po to kalbos apie tuos dalykus nutilo, ir jų atminimas išsisklaidė kartu su varpų garsais, kurie kliautininką nubambino į žemes.

Kaip senjoras de Bašė giria savo žmones maestro Fransua Vijono pavyzdžiu

PERSKYRIMAS XIII

Kai tik kliautininkas išėjo iš pilies ir užsilipo ant savo vienakės kumelšės, Bašė liepė pakviesti žmoną, josios palydą, visą šeimyną į vynuogienojų palapinę savo uždarame sode, atnešti vyno, prigabenti atsakančiai paštetų, kumpių, vaisių ir sūrių, itin linksmai su visais susigėrė, paskui papasakojo štai ką:

— Maestras Fransua Vijonas[97] į senatvę susirado pastogę Sen Meksane, Puatu provincijoj, ten jį globojo vienas geros širdies žmogus, vietos klebonas. Čia, susimanęs padaryti liaudžiai pramogą, Vijonas ėmė rengti Kristaus kančių vaidinimą vietos pajėgomis ir vietine tarme. Išskirstęs vaidmenis, pralavinęs vaidilas, prirengęs patalpas, jis pranešė merui ir jo tarėjams, kad misteriją galėsiąs rodyti baigiantis Nioro mugei; bereikėjo tiktai gauti rūbus personažams aprengti. Meras su tarėjais davė reikiamus potvarkius. Vienas kaimo senis turėjo vaidinti dievą tėvą; jam aprengti Vijonas paprašė brolį Etjeną Storadugnį, pranciškonų bažnyčios zakristijoną, kad paskolintų kapą ir stulą. Zakristijonas atsisakė, nes ordino nuostatai griežtai draudžią ką nors duoti ar skolinti vaidintojams. Vijonas tvirtino, kad tie nuostatai liečią tik komedijas, maskaradus ar nepadorius vaidinimus, kad jis matęs, jog

Briuselyje ir kitur taip esą daroma. Zakristijonas nė klausyti jo neklausė, atrėžė jam griežtai, jog galįs eiti skolintis iš kur tinkamas, bet iš jo zakristijos tegu nesitikįs, nes tikrai nieko negausiąs. Vijonas su didžiu pasipiktinimu pranešė tą žinią savo vaidiloms ir dar pridūrė, jog tą Storadugnį veikiai ištiksiąs dievo kerštas ir jis būsiąs nubaustas taip, kad niekas jam nepavydėsią.

Kitą šeštadienį Vijonas gavo žinią, kad Storadugnis, pasibalnojęs savo permėtę (taip vadina jie kumelę, kuri dar nėra leista po eržilu), išjojo rinkti aukų į Sen Ligerą ir kad apie antrą valandą popiet turi parjoti. Jis tuoj suorganizavo savo misterijos velnių paradą miesto gatvėse ir turgavietėje. Tie velniai buvo visi apsikarstę vilkų, veršių ar ožių kailiais, prisitaisę avinų galvas, jaučių ragus, rankose laikė puodšakes; juosėjo šikšninius diržus, apkabinėtus karvių skambalais ar mulų žvangučiais, kad tik baisesnis triukšmas būtų. Vieni turėjo paišinus pagaikščius su sprogstamais užtaisais; kiti nešėsi ilgus žėruojančius nuodėgulius ir ant jų nuolatos saujomis pilsčiojo trintus sakus, nuo kurių vertėsi siaubingos liepsnos ir dūmai. Taip su tais velniais pasitrankė jis po miestą, džiugindamas žmones ir gąsdindamas mažus vaikus, o galiausiai nuvedė juos paūžti į smuklę palei vartus, pro kuriuos ėjo kelias į Sen Ligerą. Priėjęs smuklę, iš tolo pamatė parjojantį Storadugnį ir tarė saviškiams makaroninėmis eilėmis:

Hic est de patria, de gente nenaudėliorum,
Qui solet antiquo plutas portare in krepšo.[98]

— Šimts kalakutų! — sušuko velniai.— Jis nenorėjo paskolinti dievui tėvui palaikės kapos,— na, tai pagąsdinkim jį.

— Gerai sakote,— tarė Vijonas.— Bet kol kas slėpkimės ir palaukime, iki jis prijos. Paruoškite savo užtaisus ir nuodėgulius.

Kai tik Storadugnis prijojo, tuoj visi išgriuvo ant kelio priešais jį su baisiausiu triukšmu, svaidydami ugnis iš visų pusių ant jo ir kumelės, žvangindami savo žvangalais ir gerklodami kaip velniai: „Hohohoho, huhū, brrrurrrurrrr, rrrrurrrr, rrrrurrrr. Huhuhū, hohoho. Broli Etjenai, ar geri velniai iš mūsų?“

Kumelė pasibaidžiusi šoko bėgti, garsintis visais galais, draskytis, spardytis, stotis piestu, muistytis, šokinėti, kol nubloškė žemėn Storadugnį, nors tas laikėsi už balno gugos iš visų jėgų. Kilpos buvo virvelinės, ir driskis dešinės kojos sandalas taip įsipainiojo į tas virveles, jog niekaip negalėjo ištraukti. Tad ir vilko jį kumelė aukštielninką; pametusi iš baimės kelią, dūmė per tvoras, per krūmus, per griovius,

visą jį suspardė, suskaldė galvą, ištėškė smegenis ties pakelės kryžiumi, paskui nutraukiojo rankas, vieną čia, kitą ten, taip pat ir kojas; paskui išraišė žarnas, ir kai parlėkė į vienuolyną, iš brolio Etjeno bebuvo tiktai dešinė pėda ir virvėse įstrigęs sandalas.

Vijonas, matydamas, kad įvyko tai, kas buvo jo išpranašauta, tarė savo velniams: „Jūs vaidinsite gerai, ponai velniai, jūs vaidinsite gerai, užtikrinu jus. O, kaip puikiai jūs suvaidinsite! Galvą guldau, kad niekur — nei Somiūre, nei Duė, nei Monmorijone, nei Lanžė, nei Sent Epene, nei Anžė, ė, dievaži, net ir Puatjė[99], nors jie ten ir salę turi,— niekur jokia velnių šutvė su jumis nesusilygins. Oi, kaip puikiai jūs vaidinsite!"

— Taip tad ir aš,— kalbėjo Bašė,— numatau, kad ir jūs, mano mieli draugai, nuo šiol puikiai vaidinsite šį tragišką farsą, kadangi jau per pirmąjį mėginimą, per pirmąją repeticiją taip šauniai tą kliautininką pabaksnojote, pakumščiavote ir pakutenote. Nūnai aš jums visiems padvigubinu algą. Jūs, mano miela,— tarė jis į savo žmoną,— skirstykite dovanas kaip norite. Jūs savo rankose turite ir saugote visus mano turtus. Kai dėl manęs, tai pirmiausia aš geriu į jūsų sveikatą, mano mieli draugai. Prašom, vynas skanus ir gaivus. O jūs, maršalka, imkite šį sidabrinį dubenį: aš jums jį dovanoju. Judu, žirgininkai, imkite šias dvi auksinto sidabro taures. Jūs, pažai, nuo šiol tris mėnesius negausit lupti. Mano brangieji, padovanokite jiems mano baltąsias skrybėlės plunksnas su aukso pažibučiais. Kunige klebone, imkite sau šį sidabrinį flakoną. O tą kitą dovanoju virėjams; kambariniams atiduodu šią sidabro pintinę; arklių šėrikams dovanoju šitą auksinto sidabro vazą; durininkams — šitas dvi lėkštes; mulų varovams — šiuos dešimt šaukštų. Triudonai, imkite šiuos visus sidabrinius šaukštus ir šią saldėsių vazą. Jūs, liokajai, imkitės šią didelę druskinę. Tarnaukite man ištikimai, bičiuliai, aš jums atsilyginsiu; ir būkite tikri, jog man, kaip dievą myliu, geriau gauti šimtą smūgių buože per šalmą kare, tarnaujant mūsų mielajam karaliui, negu būti vienąkart pašauktam į teismą tų bjaurybių kliautininkų tokiam pilvūzui priorui pasmaginti.

Kaip toliau buvo bakinami kliautininkai Bašė namuose

PERSKYRIMAS XIV

Po keturių dienų riebiojo prioro pavedimu atvyko kitas kliautininkas, jaunas aukštas sudžiūvėlis, šaukti Bašė į teismą. Kai tik jis pasirodė, tuoj vartininkas jį pažino, ir suskambo varpelis. Iš to garso visi pilies žmonės suprato, kad vėl bus komedija. Luaras minkė tešlą. Jo pati sijojo miltus. Udaras kanceliarijoj rašė. Bajorai dvariškiai sviediniu žaidė. Senjoras Bašė lošė „tris šimtus tris" su savo žmona. Jos palydovės lošė kauliukais. Dvaro pareigūnai lošė imperialą. Pažai lošė morą[100] iš sprigtų. Tik staiga visi išgirdo, kad kliautininkas jau pily. Tuoj Udaras šoko rengtis apeiginiais rūbais, o Luaras ir jo pati — vestuviniais. Triudonas ėmė pūsti fleitą, mušti būgną, visi juokėsi, visi rengėsi ir pirmiausia movėsi tas pirštines.

Bašė nusileido į kiemą. Čia kliautininkas, su juo susitikęs, puolė ant kelių, prašė nepalaikyti už bloga, kad štai jis, riebiojo prioro pavestas, atvykęs įteikti šaukimo į teismą; su didžia iškalba jis išrodė esąs viešosios tarnybos pareigūnas, šiuo metu tarnaująs vienuolijai, esąs abato mitros sergėtojas, bet pasirengęs tolygiai tarnauti ir senjorui, ir net visų mažiausiajam jo namuose, jei tik senjoras teiktųsi jį panaudoti ir kur nors pasiųsti. „Žinot ką,— tarė senjoras,— nekalbėkit man apie šaukimą, kol nebūsit paragavęs mano gerojo Kenkenė vyno ir paviešėjęs vestuvėse, kurias aš nūnai keliu. Kunige klebone, pavaišinkite jį gerai, priimkite kaip reikiant, o paskui atveskite pas mane į salę. Būsite man mielas svečias!"

Kliautininkas, gerai pavalgydintas ir pagirdytas, įžengė su Udaru į salę, kur jau jo laukė visi farso dalyviai, reikiamai susirikiavę ir nusiteikę. Kai tik jis įėjo, visi ėmė šypsotis. Kliautininkas irgi šypsojosi po draugei. Udaras ištarė į jaunavedžius paslaptingus žodžius, sujungė rankas, jaunikis pabučiavo jaunąją, visi buvo pašlakstyti švęstu vandeniu. Kai įnešė vyną ir saldėsius, pradėjo eiti ratu niuksai. Kliautininkas gerokai apniuksavo Udarą. Udaras turėjo po kamža šarvuotą pirštinę ir tuojau ją užsimovė. Na ir ėmė tvoti, ir ėmė kulti kliautininką, ir pasipylė kaip kruša pirštiniuočių niuksai iš visų pusių ant kliautininko. „Vestuvės, vestuvės! — šaukė jie.— Nepamirškit, vestuvės!" Taip jį privelėjo, jog net kraujas pasipylė pro burną, pro nosį, pro ausis, pro akis. Sudirbo vyrą visiškai — išsukinėjo

sąnarius, sutratino galvą, sprandą, nugarą, krūtinę, rankas, viską. Išties, net Avinjone bakalaurai per karnavalą taip darniai nesibakina, kaip čia kad žnegino kaulus kliautininkui. Pagaliau jis dribo žemėn. Tada jam sulaistė vynu veidą, prisegė prie rankovės gražų vestuvinį kaspiną geltonos ir žalios spalvos[101] ir užkėlė ant jo nusususio kuino. Kaip ten jam buvo, kai grįžo į Bušaro salą, ką manė ir ką jam sakė jo pati ir to krašto gydytojai, aš nežinau. Paskiau apie jį nieko nebeteko girdėti.

Rytojaus dieną ir vėl pasikartojo ta pati istorija, nes ano liesojo kliautininko krepšyje nebuvo rasta pažymos, kad šaukimas įteiktas. Užtat storulis prioras išsiuntė naują kliautininką nunešti šaukimo senjorui Bašė ir draug su juo liepė vykti dviem liudininkams — saugumo dėlei. Kai vartininkas paskambino, visi šeimynykščiai nusidžiaugė, kad kliautininkas ir vėl čia. Bašė sėdėjo prie stalo ir pietavo su žmona ir dvariškiais bajorais. Jis liepė kviesti kliautininką, pasodino jį prie savęs, liudininkus — prie palydos panelių, ir visi skaniai, smagiai pietavo. Padavus desertą, kliautininkas pakyla nuo stalo, liudininkams matant ir girdint, perskaito senjorui Bašė šaukimą į teismą. Bašė gražiai paprašo oficialaus pavedimo nuorašo, o kadangi tas jau paruoštas, pakvituoja, kad šaukimą gavo, kliautininkui ir jo liudininkams duoda keturis muštinius su saule. O tuo tarpu jau visi stovi savo vietose, pasirengę vaidinimui. Triudonas ima mušti būgną. Bašė paprašo kliautininką pabūti vieno jo pareigūno jungtuvėse ir surašyti vedybų sutartį už gerą atlyginimą ir atpildą. Kliautininkas mielai sutinka. Greit išsiima rašymo reikmenis, pasideda popierių, jo palydovai atsistoja iš šalių. Luaras įeina į salę pro vienas duris, jo pati su ponios palyda pro kitas, visi apsirengę vestuviniais drabužiais. Udaras su apeiginiais rūbais ima juos už rankų, klausia sutikimo, duoda palaiminimą ir gausiai pašlaksto švęstu vandeniu. Šit sutartis surašyta ir pasirašyta. Iš vienos pusės įneša vyną ir saldėsius, iš kitos glėbį spalvotų kaspinų, baltų ir rudų, o pro trečiąsias duris vogčiomis įgabena geležines pirštines.

Kaip kliautininkas atnaujino senovės vestuvių papročius

PERSKYRIMAS XV

Kliautininkas, išmaukęs didelį bokalą bretoniško vyno, tarė senjorui: „Pone, kaip čia yra? Argi pas jus nebedalijamos vestuvių dovanos? Po galais, visi gražūs papročiai nyksta. Žvėris savo guolio, paukštis savo lizdo nebesilaiko. Nebėra draugų. Matote, kas dedasi,— daugelyje bažnyčių nebeduoda nė truputėlio vyno išgerti po O O antifonų giedojimo prieš kalėdas![102] Žmonės ne gyvena, o sapną sapnuoja. Pasaulio pabaiga arti. Taigi užtat: vestuvės, vestuvės, vestuvės!“ Taip sakydamas, jis ėmė kumščiuoti senjorą Bašė ir jo žmoną, paskui jos palydoves ir kunigą kleboną.

Tada visi taip paleido į darbą šarvuotas pirštines, kad kliautininkui praskėlė galvą devyniose vietose; vienam liudininkui išnarino dešinę ranką, kitam viršutinę žiauną nukabino nuo vyrių, ir toji nusmuko iki pusiau smakro, išvirto laukan galugerklio liežuvėlis ir išbyrėjo daug dantų — krūminių, iltinių, priešakinių. Kai tik būgnas ėmė dundėti kita gaida, tuoj visi paslėpė pirštines, tad jų niekas ir nepastebėjo; buvo atnešta naujų saldėsių, ir linksmybė sukilo iš naujo. Visi gėrė į kits kito sveikatą, visi užgėrinėjo kliautininką bei jo liudininkus, o Udaras barėsi ir koneveikė niuksų paprotį, nes vienas iš liudininkų jam peties sąnarį išklibuldinkštinęs iš vietos, tačiau, to nepaisydamas, linksmai gėrė į jo sveikatą. Nužiaunintasis liudininkas sudėjo rankas ir tylomis jo atsiprašinėjo, nes kalbėti nebegalėjo. Luaras skundėsi, kad nurankintasis liudininkas jam taip baisiai uždavęs kumščiu per alkūnę, jog jis visas ligi kulnų nusmurgurpirtirpęs.

„Bet, meldžiamieji,— kalbėjo Triudonas, prisidengęs nosine kairę akį ir rodydamas savo būgną, pradurtą iš vienos pusės,— kuo aš prasikaltau? Negana, kad tą mano vargšę akį taip sunkiai sutrambakulibukutukukirvirbambino,— dar ėmę pradūrė man būgną. Būgnus per vestuves muša, teisybė, tačiau būgnininkus — vaišina, o ne muša. Ir ką dabar veikti su tuo kiauru būgnu — nebent velniams jis tiktų kepurės vietoj nešioti!“ — „Brolau,— tarė jam vienrankis kliautininkas,— aš tau dovanosiu gražų, didelį, seną karališkąjį patentą, kurį turiu čia su savimi, galėsi juo užsilopyti būgną[103], tik jau, dėl dievo meilės, atleisk mums. Prisiekiu tau Rivjeros šven-

čiausiąja panele, motina maloningiausiąja,— aš nenorėjau tau blogo“.

Vienas žirgininkas, šlubčiodamas ir kibilkščiuodamas, mėgdžiojo gerą ir taurų poną de la Roš Pozė[104]. Jis kreipėsi į liudininką su nukabinta žiauna ir sakė jam: „Ar jūs mušeikos, ar daužeikos, ar spardeikos? Jums negana buvo, kad taip mums subakipukimurkitratidralinot visą mūsų kūną griozdiškais batais,— dar būtinai turėjot ir blauzdas aptukudukubakudrakuspardumardubinti batų nosimis? Argi taip jaunimas turi žaisti? Tegu velniai ima tokį žaidimą!“

Liudininkas, rankas sunėręs, lyg ir atsiprašinėjo, bet tik vebleno liežuviu: „La lal, lam lam lam, val, val, val“, ir daugiau nieko.

Jaunamartė čia juokėsi ligi ašarų, čia verkė iš juoko, kad kliautininkas, pritvojęs jai visur be pasirinkimo, kur tiktai pakliuvę, dar ir plaukus grubiai nupešęs, o labiausiai — kad kliautininkas jai klastingai už gėdos čiupuluputrindrindrikstelėjęs. „Be velnio čia neapsiėjo! — tarė Bašė.— Kur tu matei, kad ponas karalius (nes kliautininkai taip save vadina[105]) man taip nuvelėtų mano garbiąją nugarą?! Bet aš nieko dėl to nesakau. Tai smulkūs vestuviniai pasiglamonėjimai. Tiktai aš konstatuoju, kad teisman jis mane pakvietė kaip angelas, o pritvojo kaip velnias. Jis kažkuo panašus į brolį plakėją. Na, bet aš mielai geriu į jo sveikatą, taipogi ir į jūsų, ponai liudininkai“.— „Bet,— tarė jo žmona,— dėl kokios priežasties ir kieno kaltės mane prikumščiavo? Tegu mane kipšas griebia, jeigu aš to norėjau. Nenorėjau, kaip dievas mato! Tačiau tiek turiu apie jį pasakyti, kad jo gniaužtai stamantriausi iš visų, kokius tik esu jautusi ant savo pečių“.

Rūmų maršalka nešiojosi parištą ranką, tartum visiškai sutrampampalintą: „Ar velnias mane ir pakurstė,— kalbėjo jisai,— kištis į tas vestuves. Kaip dievą myliu, mano rankos suniuksduksbakintos ištisai. Ir tai, jūs sakote, vestuvės? Aš sakau, kad tai sumautos kaulų laužytuvės. Dievaži, tai tikras lapitų banketas, aprašytas Samosatos filosofo[106]“.

Kliautininkas nekalbėjo nieko. Liudininkai atsiprašinėjo, sakėsi mušę be jokių piktų kėslų ir tik maldavo dėl dievo meilės dovanoti.

Taip jie iškeliavo. Už pusės mylios kliautininkas pasijuto truputį blogai. Liudininkai parsigavo į Bušaro salą ir visiems apskelbė, kad niekuomet nesą matę geresnio žmogaus kaip senjoras de Bašė ir garbingesnių namų. Ir tokiose vestuvėse jiems niekad dar netekę

būti. Viskuo esą kalti jie patys, nes pradėję muštynes. Jie dar pagyveno kažkiek dienų.

Iš to kilo kalbos, jog esąs tikras dalykas, kad Bašė pinigai teismų kliautininkams ir liudininkams buvę dar žalingesni, pražūtingesni ir pragaištingesni negu kitados Tulūzos auksas arba Sėjaus arklys tiems, kas juos turėjo.[107] Minėtajam senjorui paskui jau davė ramybę, o Bašė vestuvės įėjo į priežodį.

Kaip brolis Žanas tyrė kliautininkų prigimtį

PERSKYRIMAS XVI

— Šis pasakojimas,— tarė Pantagriuelis,— atrodytų linksmas, jei ne dievo baimė, kurią privalome nuolat turėti prieš akis.

— Būtų buvę geriau,— tarė Epistemonas,— jei šmaikščių pirštinių kruša būtų pasipylusi ant to pilvūzo prioro. Jis švaistė pinigus iš dyko buvimo, iš noro padaryti šunybių senjorui de Bašė ir pasižiūrėti į sumuštus kliautininkus. Jo skustai galvai kumštynių niuksai būtų puikiai pritikę, ypač jei turėsime omenyje, kiek prikamuoja žmones tie keliaujantys teisdariai, skelbią savo ištarmes aikštėse. Bet kuo kalti vargšai kliautininkai?

— Šia proga,— tarė Pantagriuelis,— aš prisiminiau vieną senosios Romos bajorą, vardu L. Neracijų. Jis buvo iš kilmingos šeimos ir turtingas. Tačiau turėjo tokį tironišką būdą: išeidamas iš namų, liepdavo tarnams prisipilti maišelius aukso ir sidabro pinigų, o kai sutikdavo gatvėje kokį dailų vaikiną, išsipuošusį ir išsičiuslijusį, tai nieko nelaukęs trenkdavo jam kumščiu į veidą, nors tas nėmaž jo neužkabindavo,— šiaip, vien dėl smagumo. Apdaužęs tučtuojau apipildavo pinigais, kad įžeistasis nurimtų ir nesiskųstų teismui. Pinigų duodavo tiek, kad jis būtų patenkintas ir užganėdintas pagal Dvylikos lentelių įstatymų[108] nuostatus. Taip jis švaistė turtą, mušdamas žmones už savo paties pinigus.

— Prisiekiu švento Benedikto šventu batu,— sušuko brolis Žanas,— aš tuojau sužinosiu, kaip iš tikro yra.

Jis išlipo krantan, įkišo ranką į savo piniginę ir išsitraukė dvide-

šimt auksinių su saule. Paskui prabilo didžiu balsu į kliautininkų minią, susirinkusią aplinkui:

— Kas norit gauti dvidešimt auksinių už tai, kad duosis primušamas kaip velnias?

— Aš, aš, aš! — atsiliepė visi.— Pilti jūs, žinoma, pilsite gerai, tai tikras dalykas, na, bet ir pelnas geras.

Ir visi supuolė būriu, varžydamiesi, kas pirmas gaus mušti už tokią brangią kainą. Brolis Žanas iš visos gaujos išsirinko vieną raudonsnukį kliautininką, kuris ant dešinės rankos nykščio turėjo storą ir platų sidabrinį žiedą su itin stambia rupūžinio akmens akimi.

Dėl tokio jo pasirinkimo, mačiau, visa minia liko nepatenkinta, ir girdėjau, kaip vienas aukštas, jaunas ir liesas kliautininkas, gabus ir sumanus pareigūnas, gerą vardą turintis ir bažnytiniame teisme (taip visi sakė), skundėsi ir murmėjo, kad Raudonsnukis visur jiems atimąs uždarbį: jei, girdi, visoje apygardoje būtų galima pelnyti vien trisdešimt lazdų, tai dvidešimt aštuonias su puse jis būtinai susigrobtų sau. Tačiau visi tie skundai ir murmėjimai ėjo vien iš pavydo.

Brolis Žanas taip dyžė Raudonsnukį per nugarą ir pilvą, per rankas ir kojas, per galvą ir visa kita, taip tvatijo pagaliu, jog aš maniau, kad jis iš vietos nebepasikels. Po to padavė jam dvidešimt auksinių. Ogi žiūriu — tasai, nenaudėlis, pašoka ant kojų smagus kaip karalius, gal net kaip du karaliai. Kiti kliautininkai sako broliui Žanui:

— Gerbiamas broli Velne, jei dar turėtumėt noro kokį vieną iš mūsų nukulti, kad ir už mažesnį pinigą, tai mes visi atsiduodam jūsų valiai, ponas Velne. Darykit ką norit su mumis, su mūsų krepšiais, popieriais, plunksnomis ir viskuo.

Raudonsnukis užriko ant jų didžiu balsu:

— Šimts perkūnų! Smarvės prakeikti, turgų jūs man gadinsit?! Klientūrą atkalbinėsit?! Aš jus patrauksiu į visus tribunolus, prieš visus oficiolus! Nubylinėsiu jus taip, kad paskutines kelnes nusimausit!

Paskui, atsigręžęs į brolį Žaną, šypsančiu, džiaugsmingu veidu tarė jam:

— Garbusis tėve Velnyje, pone maloningasis, jeigu mano kailį jums patiko dirbti ir jei dar norėtumėt daugiau šitaip pasismaginti, tai aš sutinku už pusę tiek, nė skatiko viršaus. Netausokit manęs,

meldžiamasis. Visas, kaip mane matote, su galva, plaučiais, dūbliais ir viskuo atsiduodu jums, ponas Velne. Sakau iš gryniausios širdies!

Brolis Žanas nutraukė jo kalbą ir pasigręžė į kitą pusę. Kiti kliautininkai puolė prašyti Panurgą, Epistemoną, Gimnastą ir kitus nors kiek pamušti juos kad ir už pigią kainą, maldaute maldavo pasigailėti jų, nes kitaip jiems teksią ilgai pasninkauti. Niekas betgi nenorėjo jų klausyti.

Paskui, ieškodami gėlo vandens laivų įguloms, sutikome dvi senas kliautininkes, raudančias ir gailingai dejuojančias. Pantagriuelis, likęs laive, davė tuo tarpu signalą visiems grįžti. Mes, manydami, kad tai sumuštojo kliautininko giminės, klausėme, ko jos taip didžiai sielvartaujančios. Jos atsakė, kad iš tikrųjų esą ko raudoti: šią pat valandą esą kartuvėse rišami pasaitai ant kaklo dviem geriausiems visoje Kliautininkijoje vyrams.

— Mano pažai,— tarė Gimnastas,— kai kada riša pasaitą ant kojos nykščio savo miegaliams draugams išbudinti. Rišti pasaitą ant kaklo bene reiškia, kad žmogų karia?

— Taigi, taigi,— tarė brolis Žanas.— Jūs kalbate visai kaip šventas Jonas *Apreiškime*.[109]

Paklaustos, už ką tie vyrai kariami, moterys atsakė, kad jie pavogę iš bažnyčios liturginius rūbus ir paslėpę juos po varpine.

— Štai kokiomis baisiomis alegorijomis čia kalbama,— tarė Epistemonas.

Kaip Pantagriuelis praplaukė Tohu ir Bohu salas ir kaip keistai mirė vėjinių malūnų rijikas Nasrionis

PERSKYRIMAS XVII

Tą pačią dieną Pantagriuelis praplaukė Tohu ir Bohu[110] salas, kuriose neradome nei kame virti, nei kame kepti: Nasrionis, didis milžinas, kuris paprastai misdavo vėjiniais malūnais, pristigęs šių pastarųjų, surijo visus katilus, puodus, puodukus, keptuves, troškintuves ir prikaistuvius, kiek tik jų buvo tose salose. Ir atsitiko taip,

kad prieš pat aušrą, savo virškinimo valandą, jis sunkiai apsirgo dėl tam tikrų pilvo sutrikimų, kadangi, kaip gydytojai aiškino, jo skrandžio virškinamosios galios buvo iš prigimties prisitaikiusios doroti vien vėjinius malūnus, ir tai besisukančius, užtat neįveikė kaip reikiant keptuvių ir prikaistuvių; o katilai ir puodai buvo jau dorai suvirškinti, kaip gydytojai galėjo spręsti iš nuosėdų ir drumzlių keturiuose kubiluose šlapalo, kuriuos jis privarė tą rytą per du kartus.

Gydytojai bandė jį gelbėti visomis savo meno išgalėmis. Tačiau liga buvo galingesnė už visus vaistus: taurusis Nasrionis tą patį rytą pasimirė, ir dar taip keistai, keisčiau net už Eschilą.

Eschilui ateities spėjikai pasakė, kad tokią ir tokią dieną jį užmušiąs kažkoks daiktas, kuris nukrisiąs ant jo iš aukšto; tai dienai priėjus, jis pasišalino iš miesto, kad būtų toliau nuo bet kokių namų, nuo medžių, uolų, nuo visko, kas galėtų ant jo kristi ir jį nužudyti. Taip ir laikėsi jis didelėj pievoj, manydamas, kad čia jam saugu ir joks pavojus negresia, nes viršum galvos tėra grynas, tyras dangus, o kad pats dangus užgriūtų, jam atrodė neįmanoma. Beje, sako, vieversiai labai biją, kad dangus negriūtų ir jų visų neprislėgtų.

To paties kitados bijojo keltai, gyvenę palei Reiną, o juk tai buvo ne kas kiti kaip taurūs, narsūs, riteriški, galingi ir pergalingi prancūzai. Juos sykį Aleksandras Didysis paklausė, ko jie labiausiai bijo pasaulyje, tikėdamasis, kad jie pasakys tebiją tik jo vieno, išgarsėjusio didžiais žygdarbiais, pergalėmis, užkariavimais ir triumfais, o jie pareiškė, jog nebiją nieko, nebent kad dangus negriūtų; vis dėlto jie neatsisakė dėtis į sąjungą, santarvę ir draugystę su tokiu narsingu ir didžiadvasišku karaliumi, jeigu tikėsime Strabonu, *lib. 7*, ir Arianu, *lib. 1.*

Plutarchas savo knygoje *Apie veidą, kuris pasirodo Mėnulyje*, irgi mini tokį Fenaką, kuris didžiai bijojo, kad Mėnulis nenukristų ant žemės; jis labai gailavo tų, kas gyvena po juo, atseit, etiopų ir taprobanų[111],— ką manai, jei tokia didelė masė užkristų! Dėl dangaus ir žemės jis būtų irgi baiminęsis, jei ne Atlanto stulpai, kurie stovėjo prideramai tvirtai, kaip kad senovės žmonės tikėjo, pasak Aristotelio, *lib. 5 Meta ta phys*[112].

O Eschilas vis tiek žuvo nuo krintančio daikto: erelis skrido ir nešėsi vėžlį, o tas, iš erelio nagų išsprūdęs, krito jam ant galvos ir savo šarvu suknežino kiaušą.

Nasrionis mirė keisčiau už Anakreoną, poetą, kuris paspringo vynuogės grūdeliu. Ir už Fabijų, Romos pretorių, kuris užduso nuo

ožkos plauko, pakliuvusio į ryklę iš dubenėlio pieno. Ir už tą drovų žmogėną, kuris, sulaikęs savo vėją ir nedrįsęs driokstelėti kaip reikiant, staiga numirė Romos imperatoriaus Klaudijaus akivaizdoje. Ir už tą, kuris palaidotas Romoje palei Flaminijaus kelią ir savo antkapio užraše skundžiasi miręs nuo katės įkandimo į mažylį pirštą. Ir už Kv. Lekanijų Basą, kuris staiga mirė nuo mažo, vos matomo adatos dūrio į kairės rankos nykštį. Ir už Kenlo, Normandijos gydytoją, kuris ūmai išleido kvapą Monpeljė mieste nuo to, kad plunksnų smailinamuoju peiliuku išsikrapštė erkę iš rankos.

Ir už Filomeną, kuriam tarnas, prieš pietus padėjęs prakandui šviežių figų, nuėjo atnešti vyno, o tuo tarpu į butą įtapseno pasiklydęs asilas ir ėmė palaimingai valgyti padėtas figas; įėjo Filomenas ir, smalsiai sužiuręs, kaip dailiai tas figėdra asilas darbuojasi, tarė grįžusiam tarnui: „Kadangi šiam uoliam asilui palikai figas, tai pritiktų, kad atsigerti jam paduotum tą skanų vyną, kurį čia atnešei". Šiuos žodžius ištarus, apėmė jį tokia baisi linksmybė, jis pasileido juoktis taip smagiai ir nesutvardomai, jog blužnis iš didelės įstangos išpampo, jam užėmė dvasią, ir jis staiga mirė.

Ir už Spurijų Saufėjų, kuris mirė siurbdamas skystą kiaušinį tuoj po maudynės. Ir už tą, kuris, kaip pasakoja Bokačas, staiga mirė nuo to, kad krapštėsi dantis šalavijo šipuliuku. Ir už Filipuką Antausinį, kuris, būdamas sveikas ir drūtas, staiga pasimirė seną skolą mokėdamas, jokios ligos prieš tai nepažinęs. Ir už Dzeuksidą, tapytoją, kuris staiga mirė pratrūkęs kvatoti, kai pažiūrėjo į savo nupieštą vienos senės portretą ir į tos pačios senės miną. Ir už daug, daug kitų, apie kuriuos jums gali papasakoti ar Verijus, ar Plinijus, ar Valerijus, ar Baptistas Fulgozas, ar Bakaberi Vyresnysis[113].

Mielasis Nasrionis, deja, mirė paspringęs kruopelyte šviežio sviesto, kurį valgė taip, kaip gydytojai prisakė,— priešais karštos krosnies angą.

Dar ten mes patyrėme, kad Kulano[114] karalius Bohu saloje sutriuškinęs karaliaus Mechloto satrapus ir suniokojęs Belimos tvirtoves. Toliau praplaukėme Nargos ir Zargos salas. Taip pat Teleniabino ir Geneliabino[115] salas, gražias pažiūrėti, turtingas klizminių medžiagų. Taip pat *Enigo* ir *Evigo* salas, kuriose kitados didžią nesėkmę patyrė Heseno landgrafas[116].

Kaip Pantagriuelis išėjo sveikas iš didelės audros jūroje

PERSKYRIMAS XVIII

Rytojaus dieną prasilenkėme su devyniais dideliais krovininiais laivais, pilnais vienuolių: dominikonų, jėzuitų, kapucinų, eremitų, augustinų, bernardinų, celestinų, teatinų, egnatinų, amadeanų, pranciškonų, karmelitų, minimitų ir kitų kitokių šventų dievo vyrų, traukiančių į Kesilio susirinkimą[117] valyti tikėjimo artikulų nuo naujųjų eretikų. Juos išvydęs, Panurgas nesitvėrė džiaugsmu, tarytum šis susitikimas būtų lėmęs laimę šiai dienai ir ilgai eilei ateinančių dienų. Mandagiai pasveikinęs palaimintuosius tėvelius ir pavedęs savo sielos išganymą jų dievobaimingoms maldoms bei užtarimui prieš dievą, liepė perkraustyti į jų laivus septyniasdešimt aštuonis tuzinus kumpių, daugybę slėgtų ikrų, keliasdešimt vainikų dešrų, kelis šimtus statinaičių marinuotų ikrų ir du tūkstančius angelaičių[118] mirusiųjų vėlių atminimams.

Pantagriuelis visą laiką buvo nešnekus ir liūdnai nusiteikęs. Brolis Žanas, tai pastebėjęs, klausė, nuo ko tokia prasta jo nuotaika, o tuo tarpu vairininkas, sekęs vairugalio gairės neramų plevėsavimą ir supratęs, jog užeina baisi vėtra ir lietus su ledais, liepė tam pasiruošti visiems, tiek jūreiviams, tiek yrėjams ir jungoms, tiek ir mums, keleiviams; įsakė nuimti foką, kontrfoką, bramselį, grotą, bizanį, kliverį, suvynioti stagselius, forstagselį ir marsą, nuleisti didįjį artemoną ir ant rėjų nepalikti nieko daugiau kaip vevelingus ir vantus.

Staiga jūra sukilo, tumulais ėmė verstis vandenys iš giliausių bedugnių, galingos bangos šoko daužyti mūsų laivų šonus, šiaurvakarių vėjas, pasiutusių viesulų, juodų liūties šuorų, siaubingų verpetų, velnioniško uragano lydimas, sukaukė mūsų rėjose, prapliupo griausti, žaibuoti, viena ugnimi tvieksti, lyti, ledais kirsti, oras nebeteko skaidrumo, tapo visiškai neperregimas, tamsus ir klaikus, ir mes nebematėme kitokios šviesos kaip vien žaibus, dangaus ugnis ir pleišėjančių debesų švysčiojimus; kategidai, tjelos, lelapai ir presterai pliūpnojo išvien aplinkui mus psoloentais, argais, elicijomis ir kitokiomis eterio ejakuliacijomis[119]. Sutrikusiu, aptemusiu žvilgsniu mes sekėme, kaip baisingiausi tifonai kelia srūvančius vilnių kalnus. Patikėkite: mums rodėsi, kad grįžo pirminis chaosas, kuriame stojo prieš kits kitą ir sujuko ugnis, jūra, žemė, visi elementai.

Panurgas, savo skrandžio turiniu pripenėjęs skatofagines[120] žuvis, kiurksojo dabar ant denio, priblokštas, nusiminęs, pusiau begyvas; šaukėsi pagalbos į visus šventuosius ir šventąsias, prisiekinėjo prieisiąs išpažinties, kai būsiąs tinkamas laikas ir vieta, paskui, apdujęs iš siaubo, ėmė rėkti:

— Ei ūkvedy, oi, ai, bičiuli, tėveli, dėdule, duok ko nors sūdyto: tuojau gausim gerti daugiau negu reikia, aš jau matau. Mažai valgyti ir daug gerti — štai koks nuo šiol bus mano devizas. O, jeigu teiktųsi duoti viešpats dievas ir švenčiausioji, skaisčiausioji, nekalčiausioji mergelė, kad aš dabar, būtent šią valandą, stovėčiau ant tvirtos žemės,— kaip tai gera būtų!

O, trigubai, keturgubai laimingi tie, kurie sodina kopūstus! O, jūs parkos, ko neišverpėte manęs kopūstų sodintoju! O, kaip maža tėra tokių, kuriems Jupiteris parodė ypatingą palankumą, nuskirdamas kopūstų sodintojais! Nes jų visuomet viena koja ant žemės, o kita čia pat. Tepostringauja ką kas nori apie laimę ir aukščiausiąjį labą, o aš nūnai iškilmingai pareiškiu, jog laimingas yra tas, kas sodina kopūstus, ir taip sakyti daugiau turiu pamato negu Pyras, kuris, būdamas panašiame pavojuje ir matydamas pakrantėje meitėlį, ėdantį pabertus miežius, apskelbė jį esant laimingą dviem požiūriais: kad turi miežių paėsti ir kad yra sausažemyje.

O, ar begali būti dieviškesnis, karališkesnis būstas už tą, kuriame vaikštinėja karvės[121]?! Šita banga mus nušluos, dieve gelbėtojau! Acto nors šlakelį, draugai mieliausi! Aš visas suplukęs nuo didžio siaubo! Vai vai, falai sutrūkę, inkarų lynai gabalais išėję, kausos susprogę, priešakinis stiebas jūroje nardo, laivo kilis saulės dairosi, virvės beveik visos sutrūkinėjusios. O jergutėliau, kurgi mūsų škotai palikę? Viskas *ferloren, bi gott*[122]. Mūsų marsas plaukia pavandeniui. O varge, kam atiteks niekingos šio mūsų būsto liekanos? Draugužiai mieli, padėkit man už relingo užlįsti. Vyručiai, jūsų tuerlynas į jūrą įdribo. Oi vai! Tik nepaleiskit laivo grąžulo, taip pat ir atasijų. Girdžiu, jau girgžda vairo kengės — gal jos sulūžo? Dieve dievulėliau, saugokim patrankų įtvarus; dėl kitų virvių nebesirūpinkit. Bebebe, bububu! Ponas Astrofilai, iš savo malonės teikis pažiūrėti į kompaso adatą, iš kurios pusės į mus eina šis negandas. Kaip mane gyvą matot, aš baisiai bijau. Bubububu. Baigta, nebėr manęs. Aš kelnes prileisiu iš to pasiutusio siaubo. Bubububu! Ui ui ui ui! Ui ui ui ui! Bubububu! Ū, ū, ū, bubububū! Aš prigersiu, aš prigersiu, aš mirštu. Žmonės gerieji, prigersiu aš!

Kaip audros metu laikėsi Panurgas ir kaip brolis Žanas

PERSKYRIMAS XIX

Pantagriuelis visų pirma šaukėsi pagalbos į viešpatį dievą, visų mūsų laikytoją, ir visų akyse atkalbėjo maldas su karštu dievotumu, o po to, vairininko patariamas, suėmė vairo grąžulą ir laikė jį stamantriai. Brolis Žanas, nusivilkęs viršutinius, talkino jūreiviams. Jo pavyzdžiu pasekė ir Epistemonas, ir Ponokratas, ir kiti. O Panurgas sėdėjo kaip prisvilęs ant denio, verkdamas ir aimanuodamas. Brolis Žanas jį pamatė, bėgdamas pro šalį, ir tarė:

— Dėl dievo, Panurgai, verši tu, rėksny tu, žliumba, tu geriau padarytum, jei ateitum padėti mums, ką čia baubi kaip karvė, susitūpęs ant savo kiaušų it magotas[123].

— Bebebe, bububu,— atsakė Panurgas,— broli Žanai, drauguži mano, tėve geriausias mano, aš prigersiu, aš prigersiu, prieteliau mieliausias, prigersiu aš! Jau po manęs, tėve mano dvasiškasis, mieliausias mano, jau nebėr manęs. Nė tavo platusis kardas nebeišgelbės manęs. Oi vai, oi vai! Jau patekom aukščiau *fis*, aukščiau bet kokios gamos! Bebebe, bububu. Oi vai, dabar štai atsidūrėme žemiau apatinės *do*. Aš prigersiu. Vai tėve mano, dėdule mano, tu man viskas! Vanduo man pro apykaklę jau į kurpes nutekėjo. Bububu, brrr, brrr, huhuhū, ui ui ui ui ui. Aš prigersiu. Oi vai, oi vai, ui ui ui ui, aš prigersiu. Oi vai, oi vai, ui ui ui ui. Bebe, bubububū, bubū, bubū, oi oi oi oi oi! Oi vai, oi vai! Dabar aš va — kaip dvišakas medis: kojos aukštyn, galva žemyn. O, kad taip duotų dievas, kad dabar aš būčiau aname tristiebyje, tarp konsilipetų[124], tų gerų ir palaimintų tėvelių, kuriuos sutikome šį rytą, tokius dievotus, tokius riebius, tokius linksmus, tokius minkštus ir gerai nusiteikusius. Oje, oje, oje, oi vai, oi vai, šita banga, kad ją velniai (*mea culpa, Deus*[125]),— sakau, šita banga, kad ją dievas laimintų, sutratins mūsų laivą. Oi vai, broli Žanai, tėve mano, drauguži mano, išklausyk išpažinties! Štai matote, aš jau ant kelių. *Confiteor*[126], maldauju švento jūsų palaiminimo.

— Eik tu, velnio pakartuve, prie darbo,— tarė jam brolis Žanas,— padėk mums, kad tave kur trisdešimt legionų velnių!.. Ar pasijudinsi galų gale?

— Nesikeikim,— tarė Panurgas,— tėve mano, prieteliau mano, nesikeikim tokią valandą. Rytoj — kiek tik nori. Oje, oje! Oi vai!

Mūsų laivas semia vandenį! Aš nuskęsiu, oi vai, oi vai! Be be be be, bu bu bu bū. Jau mes dugne. Oi vai, oi vai! Duodu aštuoniolika šimtų tūkstančių rentos tam, kas pristatys mane į krantą, tokį apsidergusį ir apsitelžusį, koks štai esu, jei tik atsiras, kas kištų nagus į tokį daiktą. *Confiteor*. Oi vai! Testamento kad nors žodelį galėčiau parašyti, bent popierėlį kokį.

— Tam raguočiui,— tarė brolis Žanas,— tūkstančiai velnių, matyt, po kailiu jodosi! Po perkūnų, tu vapalioji apie testamentą, kada šitoks pavojus, kada turim sukaupti jėgas kaip niekad? Ar neisi prie darbo, rupūže? Komite, mielasis, alguzane[127], balandėli, šokim čia! Gimnastai, į vairugalį! Dievaži, šitas smūgis nugaluos mus. Žibintas užgeso. Viskas važiuoja po šimts velnių!

— Oi vai, oi vai,— rėkė Panurgas,— oi vai! Bu bu bu bū, oi vai, oi vai! Nejaugi šitoj vietoj mums skirta pražūti? Oje, žmonės gerieji, aš skęstu, aš mirštu. *Consummatum est*. Nebėr manęs.

— Ble, ble, ble,— mėgdžiojo jį brolis Žanas.— Fe, koks bjaurus tasai žliumba su pilnom kelnėm. Junga, ei, po velnių, gyviau pumpuok! Tu sužeistas? O, pasiutimas, prisirišk prie bitengo. Čionai, ei, iš tos pusės, op! Va taip, vaike!

— Ai broli Žanai,— kalbėjo Panurgas,— tėve mano dvasiškasis, bičiuli mano, tik nesikeikim. Nuodėmė. Oi vai, oi vai! Be be be, bu bu bu, aš skęstu, aš mirštu, bičiuliai mano. Aš atleidžiu visiems, visiems. Sudiev, *in manus*. Bu bu bū. Šventas Mykolai Oriški[128], šventas Mikalojau, tik šį kartą šaukiuosi jūsų, ir daugiau jau niekad! Štai darau apžadą jums ir viešpačiui dievui, kad jeigu mane iš šios bėdos ištrauksite, jei padėsite nusigauti į krantą iš šito pavojaus, tai aš jums pastatysiu koplyčią, didelę, gražutę, o gal ir dvi,

Tarp kaimų Monsorò ir Kando[129],
Ir nebetrauks ten karvių bandos.

Oi vai, oi vai! Jau man sukliuksėjo į burną daugiau kaip aštuoniolika kibirų vandens, o gal du. Bu, bu, bu, bū! Koks jis aitrus, koks sūrus!

— Po paraliais,— tarė brolis Žanas,— prisiekiu krauju, kūnu, pilvu ir galva, jei dar išgirsiu tave žliumbiant, tu velne raguotas,— nudyšiu tave kaip senas jūrų vilkas. Ko mes neišmetam jo lauk, į jūros dugną? Irklininke, bičiuli mielas, prieteliau gerasis, laikyk tvirtai. O, čia tai bent žaibas, tai bent griausmas. Turbūt visi velniai nusitraukė šiandien nuo grandinių, o gal Prozerpina gimdo. Visi velniai šoka su žvangučiais.

Kaip jūreiviai atiduoda laivus jūros valiai

PERSKYRIMAS XX

— Oi,— kalbėjo Panurgas,— nuodėmė taip keiktis, broli Žanai, buvęs mano bičiuli. Buvęs sakau, nes dabar ir aš, ir jūs niekas. Nemalonu taip kalbėti. Mat aš tikiu, kad kai taip nusikeikiate, tai jūsų blužniai daug palengvėja, panašiai kaip medkirčiui daug būna lengviau, jei kas, šalia stovėdamas, sulig kiekvienu smūgiu šūkteli uch!, arba kėglių žaidėjui, netiesiai paleidusiam rutulį, daug smagiau pasidaro, jei koks supratingas žiūrovas, šalia stovintis, galva ir kūnu pasiduoda į tą pusę, kur gerai paleistas rutulys būtų kliudęs kėglius. Bet, šiaip ar taip, jūs darote nuodėmę, prieteliau mano brangiausias. Tik kaip manote, jei mes dabar suvalgytume kokį kabirinį kepsnį[130], ar neišsigelbėtume nuo šios baisios audros? Esu skaitęs, kad jūroje per audrą niekad baimės nepatirdavo ir visuomet saugūs būdavo tie žyniai, kurie tarnavo dievams Kabirams, tiek išgarsintiems Orfėjo, Apolonijo, Ferekido, Strabono, Pausanijo, Herodoto.

— Eina jis iš proto! — sakė brolis Žanas.— Šimtas tūkstančių milijonų velnių tegriebia tą raguotį, tą velnią raguočiausią! Ar tu neisi padėti mums, žalty?! Sulauksi tu jo! Ei, čia, prie kairiojo borto! Vardan šventųjų relikvijų, kokius ten beždžionių poterius tu murmi pro dantis? Tas marių triznius yra kalčiausias dėl kilusios audros, o tik jis vienas nepadeda prie darbo. Dievaži, kai nueisiu į aną pusę, aš jį nuruožuosiu kaip pats audrų velnias. Šen, junga, mielasis, laikyk tvirtai, kol aš sumegsiu graikišką mazgą. O, koks puikus junga! Kad taip dievas duotų, kad iš tavęs išeitų Talmūzo abatas, o tas, kur dabar yra, kad pasidarytų Krulė pranciškonų gvardijonu! Ponokratai, broleli, jūs čia susižeisit. Epistemonai, pasitraukit nuo parapeto, aš ką tik mačiau, kaip į jį perkūnas trenkė.

— Kelk!

— Gerai pasakyta. Kelk, kelk, kelk! Pirmyn. Kelk! Po šimts, kas čia? Forstevenį suskaldė. Griauskit, velniai, drioskinkit, tratinkit, derkit. Pasiutėlė banga. Būtų mane kad kiek nunešusi nuo denio. Turbūt visi velnių legionai čia dabar laiko savo provincijos kapitulą, o gal raunasi naujo rektoriaus rinkimuose[131].

— Į kairį bortą!

— Gerai pasakyta. Saugok makaulę, ei junga, kad tave velniai! Kairėn, kairėn!

— Bebebebū, bū, bū,— sakė Panurgas,— bū, bū, bebe, be, bū, bū, bū, bū, aš skęstu. Nebematau nei dangaus, nei žemės. Oi vai, oi vai! Iš keturių elementų čia mums beliko tik ugnis ir vanduo. Bububū, bū, bū. O, kad taip dievas duotų iš malonės savo, kad šią valandą aš būčiau Sejė vienuolyno darže arba Šinone pas Inocentą, paštetininką, kur priešais paveikslingąją smuklę, net jei reikėtų prisijuosti prikyštę ir padėti jam paštetus kepti! Bocmane, ar nenugabentumėt manęs kaip nors į sausumą? Jūs žinote tiek gerų dalykų, kaip žmonės apie jus kalba. Atiduodu jums visą Bigoso kaštelioniją ir visą sraigių veisyklą — kad tik jūsų išmonės dėka pajusčiau tvirtą žemę po kojom. Oi vai, oi vai! Aš skęstu. Klausykite, draugužiai,— jeigu jau nebegalima įsukti į padorų uostą, tai stabdykim laivą nors reide, nors kažin kur. Nuleiskit visus inkarus. Sukimės kaip nors iš pavojaus, maldauju jus. Prieteliau mieliausias, nuleiskit zondus ir bolidus. Žinosime bent, kiek čia gilumo. Zonduokite, mielasis, prieteliau brangiausias, išganytojo vardu maldauju! Sužinosime, ar galime čia patogiai atsigerti stačiam, kad nereikėtų lenktis. Man tas labai parūpo.

— Trauk virvę aukštyn, ei! — šaukė vairininkas.— Aukštyn virvę! Prie falo! Žemyn virvę! Trauk falą, aukštyn virvę, saugok burę! Ei, virves visas nuleist! Ei, aukštyn virvę, gręžk skersai bangą! Nuimk rumpelį! Susuk bures! Dreifuot!

— Jau šitaip? — tarė Panurgas.— Tegelbsti mus išganytojas!

— Dreifuot, ei! — šaukė Žamė Brajė, vyriausiasis vairininkas.— Dreifuot! Kiekvienas galvokim apie savo sielą, melskimės, mus išgelbėti gali tik dangaus stebuklas.

— Padarykim,— tarė Panurgas,— kokį gerą ir gražų apžadą. Oi vai, oi vai, oi vai, bū, bū, bebebū, bū, bū. Oi vai, oi vai! Prižadėkim mes savo pinigais nusiųsti ką nors į šventas vietas. Taip taip, ir kiekvienas tegul kapšiuką pakrato.

— Hė, ho! — šaukė brolis Žanas.— Po šimts tūkstančių velnių! Į dešinį bortą! Susukt bures, dėl dievo! Nuimt rumpelį, ei! Bures, bures susukt! Išgerkim dabar, ei! Tiktai ko nors gero, stiprinančio skrandį. Ūkvedy, ei, ar girdi? Kelk, nešk čionai. Ar taip, ar taip traukia velnias viską. Nešk čia, paže, ei, mano stalčiuką[132] (taip jis vadino savo brevijorių). Pala, mano mielas, atversk! Po galais, kad pila ledai, kad žaibuoja! Laikykitės tvirtai jūs ten, meldžiamieji. Kada bus visų šventųjų šventė? Šiandien berods nešventa visų milijonų velnių šventė.

— Ai,— tarė Panurgas,— brolis Žanas pats save grūda į prapultį. O, kokį gerą draugą aš prarasiu! Oi vai, oi vai, kuo tolyn, tuo blogyn. Nuo Skilės važiuoja į Charibdę, och, aš prigersiu. *Confiteor.* Nors vieno žodelio testamentą, broli Žanai, tėve mano; ponas kvintesencijos traukove, bičiuli, Achatai mano; Ksenomanai, tu mano viskas! Deja, aš prigersiu,— nors poros žodelių testamentą. Eime štai prie to tiltelio.

Audros tęsinys ir trumpas pokalbis apie testamentus, sudarytus jūroje

PERSKYRIMAS XXI

— Sudarinėti testamentą dabar,— tarė Epistemonas,— kada reikia susiimti ir visomis išgalėmis padėti įgulai gelbėti laivą nuo sudužimo, yra, man atrodo, paikas ir beprasmis darbas, primenantis romėnų legionierius ir Cezario numylėtinius, kurie, įžygiavę į Galiją, surašinėjo testamentus ir visus jų priedus, aimanavo dėl savo likimo, virkšnojo, kam neturi prie savęs žmonų ir Romos draugų, kada po teisybei privalėjo griebtis ginklų ir iš visų galių pulti Ariovistą[133], savo priešininką. Tai kvailybė, nusižiūrėta iš to vežėjo, kuris, apsivertus vežėčioms ant arimo, atsiklaupė ir maldavo Heraklio pagalbos, užuot suraginęs jaučius, tvėręs už tekinio ir pastatęs vežėčias. Kas jums iš to testamento? Juk mes arba ištrūksim iš šio pavojaus, arba paskęsim. Jei ištrūksim, jis bus nereikalingas. Testamentas įsigalioja tik testatoriui mirus. Jei paskęsim, tai argi jis nepaskęs kartu su mumis. Kas jį nugabens vykdytojams?

— Kokia nors gera banga,— atsakė Panurgas,— išmes jį krantan, kaip kitados Odisėją, o kokia nors karalaitė, išėjusi pasivaikščioti giedrą dieną, ras jį, paskui lieps kuo tiksliausiai įvykdyti viską ir pakrantėje man pastatydins šaunų paminklą, kaip Didonė kad pastatydino savo vyrui Sichėjui, Enėjas Deifobui Trojos pakrantėje ties Reta, Andromacha Hektorui Butroto mieste, Aristotelis Hermijui ir Ebului, atėniečiai poetui Euripidui, romėnai Druzui Germanijoje

ir Aleksandrui Severui, savo imperatoriui, Galijoje, Argentarijus Kalaiskrui, Ksenokritas Lisidikui, Timaras savo sūnui Teleutagorui, Eupolis ir Aristokidė savo sūnui Teotimui, Onestas Timokliui, Kalimachas Sopoliui, Dioklido sūnui, Katulas savo broliui, Stacijus savo tėvui, Žermenas Brijietis bretonų jūrininkui Ervė.

— Ką tu čia kliedi? — tarė brolis Žanas.— Eikš čionai greičiau padėti mums, kad tave kur penki šimtai tūkstančių milijonų vežimų velnių, eikš greičiau! Kad tau snukis votimis nueitų ligi pat ūsų, kad tu gautum tris uolektis piktligės naujoms kelnėms su nauju daiktadėčiu! Mūsų laivas užlėkė ant seklumos? Po šimts, kaip mes jį nutrauksim? O, kad jį pagriebtų visi marių velniai iš karto! Kojos mes iš čia nebeiškelsim, arba tegu mane visi šėtonai rauna!

Tada išsigirdo graudus Pantagriuelio šauksmas, didžiu balsu maldaujantis:

— Viešpatie dieve, gelbėk mums, žūvame. Tačiau tegu pildosi tavo šventa valia, o ne mūsų norai.

— Dievas ir švenčiausioji mergelė,— kalbėjo Panurgas,— tebūnie su mumis! Och, ach, skęstu! Bebebebū, bebe, bū, bū. *In manus.* Dieve teisingasis, atsiųsk man kokį delfiną, kad išgelbėtų mane, išneštų į sausumą, kaip kokį gražutį Arioną[134]. Aš gražiai skambinsiu arfa, jei tik ji nesulaužyta.

— Tegu mane visi velniai griebia,— tarė brolis Žanas. (Dieve, neapleisk mūsų,— murmėjo Panurgas pro sukąstus dantis.) — Kai tik aš nulipsiu pas tave, aš akivaizdžiai tau parodysiu, kad tavo dzingolai kabo po uodega raguotam, dviragiui, bukaragiui teliokui! Ble, ble, ble! Eikš mums padėti nežliumbęs, mėme tu, žliumba, kad tave kur trisdešimt milijonų velnių! Eisi ar ne, marių tu verši? Fu, koks šlykštus tu žliumba!

— Ar jau nieko geresnio ir nebepasakysit?

— Šen, linksmasis mano stalčiuk, paimsiu aš tave į nagą. *Beatus vir, qui non abiit.*[135] Atmintinai moku čia viską. Pažiūrėkim geriau, ką sako jo malonybės švento Mikalojaus legenda:

Horrida tempestas montem turbavit acutum.[136]

Tempestas buvo baisus mokinių plakėjas Montegiu kolegijoje. Jei už vargšų vaikelių, nekaltų mokinukų plakimą pedagogai eina į pragarą, tai jis, dievaž, dabar yra Iksiono rate[137] ir pliekia šunį, kuris tą ratą suka; o jeigu jie už nekaltų vaikelių kankinimą eina į dangų, tai jis turėtų būti aukščiau...

Audros pabaiga

PERSKYRIMAS XXII

— Žemė, žemė! — sušuko Pantagriuelis.— Aš matau žemę! Vaikinai, narsinkimės iš paskutiniųjų. Jau nebetoli uostas. Matau, kaip dangus šiaurės pusėje pradeda giedrytis. Vėjas gręžiasi iš pietryčių.

— Laikykitės, vaikinai,— tarė vairininkas,— bangos jau mąžta. Prie foko stiebo! Kelk, kelk! Skivus tempk! Kabestaną suk! Suk, suk, suk! Prie falo! Kelk, kelk, kelk, kelk! Rumpelį į vietą! Vantus paruošk! Škotus paruošk! Bulines paruošk! Halsus kairėn! Rumpelį pavėjui! Atleisk dešinio borto škotus, tu kekšės vaike! (Kaip malonu tau, žmogau mielas,— tarė brolis Žanas jūreiviui,— išgirsti šičia naujienų apie savo motiną!) Liuvą dešiniau! Greičiau, greičiau! Vairo grąžulą į vietą! (Vietoj! — atsakė jūreiviai.) Bures užtraukt! Kryptis — į uosto vartus. Atsargines bures! Kelk, kelk!

— Gerai pasakyta! Gera komanda! — tarė brolis Žanas.— Sukitės, vyručiai, mikliau, mikliau. Puiku. Kelk, kelk!

— Dešiniau.

— Gerai pasakyta! Gera komanda! Uraganas, man rodos, silpsta ir nurims, nepadaręs mums nelaimių. Garbė dievui! Mūsų velniai jau bėga šalin.

— Vairugalį prieš vėją!

— Gerai, išmintingai pasakyta. Vairugalį prieš vėją! Šen, dėl dievo, Ponokratai, eržile pašėlęs! Kai tu vaikus dirbsi, šaldre, tau išeis vien berniokai. Eustenai, kavalieriau, prie foko stiebo!

— Kelt bures, kelt!

— Gerai pasakyta. Kelt! Kaip dievą myliu, kelt, kelt. Jau praėjo bėdos, šiandien kalėdos.

— Ši daina,— tarė Epistemonas,— visai pritinka ir man patinka, nes šiandien tikra šventė.

— Aukščiau, aukščiau! Gerai!

— O! — sušuko Epistemonas.— Įsakau visiems atgauti viltį: aš dešinėje matau Kastorą.

— Be be, bū bū,— tarė Panurgas,— aš bijau, kad tik tenai nebūtų šliundra Elena[138].

— Ne, tikrai pažįstu,— tarė Epistemonas,— tai Miksarchagevas, jei tau labiau patinka argivų[139] duotas vardas. Ėėė, jau matau

žemę, matau uostą, matau daugybę žmonių krantinėje. Matau jūros švyturio šviesą.

— Ei, ei,— šaukė vairininkas,— sukt aplinkui kyšulį ir uolas.

— Sukam! — atsakė jūreiviai.

— Mums sekasi,— tarė vairininkas,— antai atplaukia mūsų pasitikti. Bus išgertuvės.

— Šventas Jonai,— tarė Panurgas,— kokią šneką girdžiu? Tai žodžio gražumas!

— Ble, ble, ble,— mėgdžiojo brolis Žanas.— Jei tu gausi nors vieną lašą, tegu velnias mane gauna visą. Ar girdi tu, velnio kapše! Vairininke, imkit štai pilną taurę paties geriausiojo, paties skaniausiojo. Atnešk puodukus, Gimnastai, ir daug daug pašteto — kumpinio, kulšinio, vis tiek kokio. Tik žiūrėkit, kad nenuvirstumėt nuo koto.

— Laikykitės, vaikinai,— sušuko Pantagriuelis,— laikykitės. Mes turime pasirodyti kaip pridera. Matot, prieš mus atplaukia dvi jolės, trys eldijos, penkios čipos, aštuoni volonterai, keturios gondolos ir šešios fregatos, šios salos gerų žmonių mums siųstos į pagalbą. Bet kas gi tas Ukalegonas[140], kuris antai šitaip rėkia ir aimanuoja? Argi aš nelaikiau tvirtai vairo, suėmęs geriau nei du šimtai lynų?

— Ten vargšelis Panurgas,— tarė brolis Žanas,— veršio drugiu galuojasi. Jis tirta visas iš baimės, kai pasigeria.

— Jeigu jis,— tarė Pantagriuelis,— per šią baisią audrą bei pavojingą uraganą ir turėjo baimės, tai aš vis vien jį gerbiu nė kiek ne mažiau kaip pirma, nes šiaipgi jis laikosi vyriškai. Tiesa, bijoti kiekvieno pavojaus yra širdies žemumo bei menkumo požymis,— prisiminkim Agamemnoną, kurį Achilas gėdino, sakydamas, kad turįs šuns akį ir elnės širdį[141],— tačiau nebijoti, kai padėtis tikrai pavojinga, yra nuovokos neturėjimo ženklas. Aš nenorėčiau sakyti, kad baisiausias dalykas pasaulyje, neskaitant nusidėjimo dievui, yra mirtis. Nenorėčiau kištis į ginčą tarp Sokrato ir akademikų: ar mirtis pati yra blogis ir ar mirties pačios reikia bijoti. Tiek tik sakau: jeigu jau reikia ko bijoti, tai šitokios va mirties — sudužus laivui. Mat, kaip Homeras sako, mirtis jūroje yra kraupi, šlykšti ir priešinga gamtai[142]. Išties, Enėjas per audrą, ištikusią jo laivyną ties Sicilija, gailestavo, kam nesusilaukė mirties nuo narsiojo Diomedo rankos, ir tuos, kas žuvo Trojos gaisre, tarė esant trigubai, keturgubai laimingus[143]. Iš mūsų niekas mirties nesutiko — tegu už tai die-

vui laikytojui būna garbė per amžius. Tačiau mūsų laivai iš tiesų apdaužyti. Gerai. Susitaisysim, kas pairę. Saugokitės, kad neatsitrenktume į žemę!

Kaip Panurgas po audros vėl smarkiu vyru dedasi

PERSKYRIMAS XXIII

— Cha cha,— sušuko Panurgas,— viskas puiku. Audra praėjo. Aš jus prašyčiau, gal būtumėte malonūs mane pirmą išleisti iš laivo. Norėčiau greit nueiti savais reikalais. Gal dar galėčiau kuo padėti jums? Duokit, suvyniosiu tą lyną. Aš labai drąsus, ar ne? Visai nedaug tebijojau. Duokit šitą man, mielasis. Ne, ne, baimės nė krislo. Teisybė, ta didžioji banga, kuri perliejo ištisai visą denį, truputį pakeitė mano pulsą.

— Bures nuleist!

— Gerai pasakyta. Kaip, tu nieko nedirbi, broli Žanai? Argi dabar laikas gerti? Ką gali žinoti, ar švento Martyno pakalikas[144] neužtaisys mums dar vieno uragano? Gal kuo jums galėčiau padėti? Po šimts, aš labai gailiuosi, nors po laiko, kad nesilaikiau gerų filosofų teorijos: vaikštinėti palei jūrą ir plaukti palei krantą labai saugu ir smagu, panašiai kaip eiti pėsčiam, vedantis arklį už apynasrio. Cha cha cha, dievaži, viskas gerai. Gal dar jums kuo padėti? Duokit, duokit, aš susidorosiu, jei tik velnias nepasipainios.

Epistemonui vienos rankos delnas visas kraujavo — buvo nusmaukta oda, kai jis visomis išgalėmis laikė suėmęs storą lyną; dabar, išgirdęs Pantagriuelio kalbą, jis tarė:

— Žiūrėkite, senjore, aš baimės ir siaubo turėjau ne mažiau kaip Panurgas. Bet ką gi, nėmaž netausojau savęs, kad tiktai išsigelbėtume. Aš manau taip: jeigu visi būtinai ir neišvengiamai turėsime mirti (o juk taip ir bus), tai vien nuo šventos dievo valios priklauso, ar mirsi tą, ar kitą valandą, tokia ar kitokia mirtimi. Užtat turime be paliovos melsti dievą, prašyti, ieškoti, maldauti jo malonės. Bet tai anaiptol ne viskas: turime ir patys daryti visa, ką galime, ir, kaip sako šventasis apaštalas, būti dievo bendradarbiais[145]. Žinote, ką pasakė konsulas G. Flaminijus[146], kai Hanibalas jį klastingai

apsupo ir prirėmė prie Peruzijos ežero, vadinamo Trazimenu. „Vaikinai,— kalbėjo jis savo kareiviams,— nesitikėkite iš čia išeiti maldų ir apžadų dėka. Jėga ir narsa turime prasimušti, kalavijo ašmenimis prasiskinti kelią per priešus". Tolygiai, pasak Salustijaus, kalbėjęs M. Porcijus Katonas: dievų pagalbos neišprašysi bergždžiais apžadais ir bobiškomis aimanomis. Kas rūpinasi, dirba ir savęs negaili, tam viskas sekasi ir pagal norą klojasi. Jei bėdoj ir pavojuj žmogus yra aplaidus, ištižęs ir tingus, tai veltui jis į dievus šaukiasi, jie tokio nemėgsta, jie ant tokio rūstauja.

— Tegu velniai mane griebia,— tarė brolis Žanas (Ir mane po draugei,— pridėjo Panurgas),— jei meluoju: Sejė vienuolyno sodas tikrai būtų nusiaubtas ir sutryptas, jeigu aš būčiau giedojęs kartu su kitais velnio vienuoliais *Contra hostium insidias*[147] (kaip brevijoriuj parašyta), o ne vynuogyną su kryžiaus stiebu gynęs nuo Lernė plėšikų.

— Supkis, laiveli,— tarė Panurgas,— viskas klojasi puikiai. Brolis Žanas nieko neveikia. Brolis Žanas baltarankis, jis tik žiūri, kaip aš triūsiu prakaituoju, va šitą šaunų jūreivį, savo darbo meistrą, vaduoju. Ei mielasis, porą žodžių, tik nepykit: kokio storumo mūsų laivo sienos apkalas?

— Gerų dviejų colių,— atsakė vairininkas,— galit nebijoti.

— Viešpatie dieve,— tarė Panurgas,— tai mes, vadinasi, visą laiką esame per du colius nuo mirties. Tai gal čia vienas iš devynių santuokos malonumų[148]? Taip, mano mielas, gerai darote, kad pavojų matuojate savo uolektimi. O aš tai baimės neturiu nė mažumėlio — esu Vilhelmas Bebaimis. Narsumo kiek tik gana. Ne avių narsumo — vilkų narsumo, plėšrūnų kietumo. Ir nebijau nieko daugiau kaip tik pavojaus.

Kaip brolis Žanas įrodinėja Panurgui, kad jis be reikalo baiminosi audros metu

PERSKYRIMAS XXIV

— Sveiki gyvi, ponai,— kalbėjo Panurgas,— sveiki gyvi visi. Kaip laikotės, gerai? Ačiū dievui, o jūs? Labai malonu, kad atvykot, ir kaip tik į patį laiką. Lipam į krantą. Jungos, ei, lieptą permeskit;

pastūmėkit šen tą valtį. Gal dar jums kuo padėti? Esu alkanas kaip vilkas, juk dirbau ir plušėjau už keturis jaučius. Iš tiesų, koks gražus čia kraštas, žmonės kokie geri. Vaikinai, ar dar reikalinga jums mano pagalba? Netausokite mano prakaito, dėl dievo meilės. Adomas, atseit žmogus, yra gimęs arti ir dirbti, kaip paukštis gimęs skrajoti. Viešpats dievas nori — suprantate? — kad mes valgytume duoną iš savo prakaito, o ne iš dykinėjimo, kaip ana tas mazgotė vienuolis, tasai brolis Žanas, kuris merdi iš baimės ir žino tiktai vyną gerti. Ogi oro gražumas! Dabar matau, koks teisingas, kaip giliai apgalvotas buvo tauriojo filosofo Anacharsio[149] atsakas, kai jis, klausiamas, kuris laivas, jo manymu, visų saugiausias, tarė: „Tas, kuris uoste stovi".

— Dar gražiau buvo,— tarė Pantagriuelis,— kai jis, klausiamas, katrų daugiau, mirusiųjų ar gyvųjų, atšovė klausimu: o prie katrų priskaitysite tuos, kurie jūrose plauko? Čia jis subtiliai davė suprasti, kad tie, kas plauko jūrose, nuolatos yra taip arti mirties, jog gyvena merdėdami ir merdi gyvendami. Ir Porcijus Katonas sakė, kad gailėtųsi tik trijų dalykų: jei kada paslaptį patikėtų moteriškei, jei kada praleistų dieną dykas ir jei keliautų jūra, galėdamas keliauti žeme.

— Vardan švento rūbo, kurį nešioju,— tarė brolis Žanas Panurgui,— tu, mano mielas baladošiau, be jokio reikalo bijojai, kai audra siautė. Mat tau likimo nėra skirta vandeny galą gauti. Tu, būk tikras, pakibsi aukštai ore, o gal supleškėsi lauže kaip eretikas. Senjore, ar norite turėti gerą apsiaustą nuo lietaus? Galite dėti į šalį tas vilkenas, tas opšrenas. Liepkite nulupti Panurgą ir apsigaubkite jo oda. Tik, dieve gink, nesiartinkite tada prie ugnies ir pro kalvę neikite: akies mirksniu ta jo oda pavirstų pelenais. O per lietų galite ją nešioti, kiek tiktai patinka, taip pat ir kai sninga, kai ledai pila. Beje, galite su ja po vandenį nardyti, kad ir kuo giliausiai,— nesušlapsite nė kiek. Duokite iš jos pasiūti žieminius batus — nepermirks niekados. Duokit padaryti diržus, su kuriais paaugliai mokysis plaukti,— išmoks be jokio pavojaus.

— Atseit,— tarė Pantagriuelis,— jo oda — kaip anoji žolė, vadinama Veneros plaukais: ji nesumirksta, net nesušlampa, visada lieka sausa, nors kažin kiek ją vandeny laikytumei; užtat jos ir vardas *Adiantos*[150].

— Panurgai, bičiuli mano,— tarė brolis Žanas,— tu, meldžiamasis, niekuomet nebijok vandens. Nuo visiškai priešingo elemento tu galą gausi.

— Gal ir taip,— atrėmė Panurgas.— Bet, matai, velnių virtuvės

darbininkai kartais būna neatidūs ir daug ką padirba atžagariai: ką ketino kepti, įdeda virti — visai panašiai kaip ir mūsų virtuvėje. Juk būna gi, kad virėjai prismaigsto lašinių kurapkas, karvelius, fazanus, lyg ir ketindami juos kepti, o, žiūrėk, paskui kurapkas įkiša puodan į kopūstienę, karvelius į svogūnienę, fazanus į kaliaropes.

O dabar klausykite, mieli draugai: pareiškiu šios taurios draugijos akivaizdoje, kad aš, darydamas apžadą paaukoti jo malonybei šventam Mikalojui koplyčią tarp Monsoro ir Kando, turėjau omeny tą indą, kur rožių vandenį distiliuoja[151].

— Mat koks gudročius! — tarė Epistemonas.— Suktas, vytas ir pavijotas. Teisingas, pasirodo, lombardų priežodis:

Passato el pericolo, gabbato el santo.[152]

Kaip Pantagriuelis po audros išsikėlė Makreonų saloje

PERSKYRIMAS XXV

Ne ką trukę atvykome į Makreonų[153] salą ir išsikėlėme uoste. Geri tos šalies žmonės mus priėmė pagarbiai. Senis Makrobas[154] (taip vadinosi vyriausiasis seniūnas) kvietė Pantagriuelį į miesto svetainę pailsėti ir pavalgyti, bet šis nenorėjo atsitraukti, kol neišlips į krantą visi jo žmonės. Apžiūrėjęs savo vyrus, liepė gražiau visiems persirengti, paskui visą mantą bei išteklius išgabenti į krantinę ir čia smagiai įsistiprinti. Taip ir buvo tuojau padaryta, ir dievas vienas bežino, kaip ten buvo gerta ir ūžta. Vietos gyventojai sunešė galybę valgių. Pantagrieliniai juos dosniai vaišino savo ruožtu, nors audra jų maisto ištekliams ir buvo padariusi šiek tiek žalos. Baigus puotauti, Pantagriuelis paprašė kiekvieno imtis darbo ir taisyti, kas laivuose pagadinta. Visi mielai vykdė jo valią. Taisyti sekėsi lengvai, nes visi salos gyventojai buvo dailidės arba šiaip amatininkai, panašiai kaip Venecijos arsenale. Ta didelė sala turėjo tris uostamiesčius ir dešimt kaimų, kur gyveno žmonės, o šiaip visur buvo vieni miškai, aukšti, dideli ir negyvenami kaip Ardėnų girios.

Senis Makrobas, mūsų prašomas, parodė mums, kas saloje įdomu ir matytina. Ūksmingoje, dykoje girioje išvydome kelių senų šventyklų griuvėsius, kelis obeliskus, piramides, paminklus, senų laikų antkapius

su visokiais įrašais bei epitafijomis. Tų įrašų buvo ir hieroglifiniais rašmenimis, ir jonėnų kalba, ir arabų, agarėnų, slavų kalbomis, ir dar kitokių. Šį tą iš jų smalsusis Epistemonas nusirašė. Tuo tarpu Panurgas kalbėjo broliui Žanui:

— Čia Makreonų sala. Makreonas graikiškai reiškia senis, žmogus, kuris daug metų turi.

— Ko tu iš manęs nori? — tarė brolis Žanas.— Kuo aš čia dėtas? Manęs juk nebuvo šiame krašte, kai jį taip praminė.

— Beje,— kalbėjo toliau Panurgas,— aš manau, kad iš šios vietos vardo yra išvestas žodis *makrelė*[155]. Juk makrelės amatu verčiasi tik senės. Jaunų darbas — jų paslaugomis naudotis. Užtat galėtume manyti, kad čia išties gal yra Makrelės sala, tos, kur Paryžiuje[156], originalas ir prototipas. Eime paieškoti austrių su kiautais.

Senis Makrobas jonėnų kalba paklausė Pantagriuelį, kaip, kokiomis išmonėmis ir kokiu triūsu pavykę jiems įsukti į uostą šiandien, kada šitaip baisingai audrojo ir oras, ir jūra. Pantagriuelis jam atsakė, jog tokia buvusi aukštojo visatos laikytojo malonė: jis teikęsis atsižvelgti į jo žmonių širdies paprastumą ir jausmų grynumą, kadangi jie keliauja ne dėl pelno ir ne prekybos kelių ieškodami. Vienas vienintelis karštas jų noras ir jų kelionės tikslas yra pamatyti, pažinti, perprasti, aplankyti Bakbuk orakulą ir išgirsti Butelio žosmę vienu kebliu klausimu, varginančiu vieną iš šios išvykos dalyvių. Be abejo, teko pakelti daug vargo, ir laivo sudužimo pavojus buvo pernelyg arti. Paskui jis klausė, dėl kokių priežasčių, jo manymu, galėjęs kilti baisus uraganas ir ar vandenys aplinkui šią salą esą visada audringi, kaip tatai būna Okeano jūroj[157] — Sen Matjė arba Momusono pakrantėse, Viduržemio jūroj — Satalijos sąsiauryje, Montaržantane, Plombine, palei Melio kyšulį Lakonijoj, Gibraltaro sąsiauryje, Mesinos sąsiauryje ir kitur.

Kaip gerulis Makrobas pasakoja Pantagriueliui apie herojų gyvenimą ir myrį

PERSKYRIMAS XXVI

Į tai gerulis Makrobas atsakė taip:

— Mieli keleiviai, čia yra viena iš Sporadų salų, ne tų jūsiškių

salų, kur Karpatijos jūroj[158], bet Okeano Sporadų; kitados ji klestėjo, plačiai prekiavo, buvo turtų pertekusi, gausingai lankoma, tirštai gyvenama ir priklausė Britanijos valdovui; nūnai, praėjus daug laiko ir pasauliui ėmus ristis į savo dienų galą, ji, kaip matote, nusigyveno ir suskurdo.

Čia, šioje gūdžioje girioje daugiau nei septyniasdešimt aštuonių tūkstančių parasangų ilgio ir pločio, turi savo būklus demonai ir herojai, jau gerokai susenę; o kadangi mes nebematome danguje kometos, kuri mums rodėsi pastarąsias tris dienas, tai manome, kad vienas kuris iš jų pasimirė ir dėl to kilo ši baisi audra, kuri jus taip prikankino. Mat kol jie visi gyvena, tol viskas gerai klojasi šioje vietoje ir aplinkinėse salose, o jūroje viešpatauja tyluma ir giedra. Kai tiktai numiršta kuris, visada girioj kyla didžios ir graudžios aimanos, žemėje — marai, vėtros ir sielvartai, ore — sumišimai ir tamsybės, jūrose — audros ir uraganai.

— Ką jūs sakote,— tarė Pantagriuelis,— yra labai panašu į teisybę. Nes kaip žibintas ar žvakė, kol dega ir plėvoja, tol šviečia viską aplinkui, džiugina kiekvieną, kiekvienam teikia savo paslaugą ir savo šviesą, nedaro blogo ir nemalonumo nė vienam, o kai tik užgęsta, tuoj savo dūmais ir išskyromis užteršia orą, kenkia aplinkiniams ir visiems kelia apmaudą,— taip lygiai dedasi ir su didžiomis, iškilniomis sielomis: kol jos gyvena savo kūne, tol jų būklas esti ramus, garbingas, daug kam naudingas, daug kam teikia džiaugsmo, o kai tik jos kūną palieka, tuoj tą pajunta visos salos, ir žemynai, ir jūros; ore darosi didi sūkuriai, perkūnijos, krušos; žemėje — sujudimai, sukrėtimai, drebėjimai; jūroje — uraganai ir audros, ir visur didis tautų vaitojimas, religijų keitimasis, sumaištys karalystėse, perversmai valstybėse.

— Mes neseniai savo akimis regėjome, kaip tas darosi,— kalbėjo Epistemonas,— kada mirė narsus ir mokytas riteris Gijomas diu Belė[159]: kol jis gyveno, Prancūzija buvo tokia laiminga, jog visas pasaulis jai pavydėjo, troško santarvės su ja, baiminosi jos. Kai tiktai jis numirė, visas pasaulis ėmė ją niekinti, ir tai truko gana ilgai.

— O kai Anchisas mirė Drepanyje, Sicilijos saloje,— tarė Pantagriuelis,— Enėją taipogi ištiko baisi audra. Galimas daiktas, dėl tos pačios priežasties Erodas, tironas, nuožmus Judėjos karalius, nusijausdamas veikiai mirsiąs baisia ir klaikia mirtimi (o mirė jis nuo ftiriazio, kirmėlių ir utėlių užpjautas, taip pat kaip L. Sula, Ferekidas Sirietis, Pitagoro mokytojas, graikų poetas Alkmanas ir kiti) ir numatydamas, kad po jo mirties žydai džiaugsmo ugnis kūrens, liepė su-

šaukti į savo seralį iš visos Judėjos miestų, pilių ir tvirtovių visus kilminguosius ir tautos vyresniuosius, apskelbdamas klastingai norįs pranešti jiems svarbių dalykų apie provincijos valdymą ir gynybą. Kai tik jie susirinko ir prisistatė, jis liepė juos visus uždaryti seralio hipodrome. Tada tarė savo seseriai Salomėjai ir jos vyrui Aleksandrui: „Esu tikras, kad žydai apsidžiaugs mano mirtimi, bet jeigu jūs manęs paklausysit ir įvykinsit, ką jums sakysiu, tai mano laidotuvės bus šaunios ir gedulas bus visuotinis. Kai tik numirsiu, jūs mano apsaugos šauliams, kuriems jau esu davęs įsakmius nurodymus, liepkit išžudyti visus čia uždarytus kilminguosius ir tautos vyresniuosius. Tada visa Judėja norom nenorom paskęs gedule ir raudose, ir kitašaliams atrodys, kad tai dėl mano mirties, tartum kokio herojaus siela būtų nuo kūno atsiskyrusi“.

Tas pat didžiai magėjo ir kitam padūkusiam tironui, kuris sakė: „Man mirštant, tegu žemė su ugnimi susimaišo“ — atseit tegu žūva visas pasaulis. Nenaudėlis Neronas, kaip liudija Svetonijus, pirmuosius žodžius pakeitė ir sakė: „Man gyvenant...“ Šį bjaurų posakį, cituojamą Cicerono, *lib. 3, de Finibus*, ir Senekos, *lib. 2, de Clementia*[160], Dionas Nikėjietis ir Svidas[161] priskiria imperatoriui Tiberijui.

Kaip Pantagriuelis samprotauja apie herojų sielų išsiskyrimą su kūnu ir apie baisingus ženklus, kurie pasirodė prieš velionio senjoro de Lanžė mirtį

PERSKYRIMAS XXVII

— Negailestauju,— kalbėjo toliau Pantagriuelis,— kad jūrų audra tiek mus privargino ir prikamavo, nes kitaip nebūčiau išgirdęs to, ką mums pasakė šis gerulis Makrobas. Aš labai esu linkęs patikėti jo žodžiais apie kometą, matytą ore kelios dienos prieš tokią mirtį, nes yra sielų tokių kilnių, garbių ir herojiškų, jog dangus iš anksto duoda mums ženklą apie jų būklo pakeitimą bei iškeliavimą. Lygiai kaip išmintingas gydytojas, iš tikrų ženklų pažinęs, kad ligoniui jau artinasi mirtis, įspėja prieš kelias dienas žmoną, vaikus, gimines ir draugus, jog greitai jau reikės skirtis su vyru, tėvu ar giminaičiu, idant šie, kol dar

laikas, primintų ligoniui, jog metas sutvarkyti namų reikalus, pamokyti bei palaiminti vaikus, pagalvoti apie žmonos našlystę, pareikšti, kas reikia, dėl globotinių išlaikymo, žodžiu, idant mirtis neužkluptų nepasirūpinus tiek savo siela, tiek savo namais,— taip ir maloningieji dangūs, lyg džiaugdamiesi, kad į juos grįžta palaimintos sielos, prieš joms atsiskiriant nuo kūno tarytum kuria džiaugsmo ugnis — leidžia kometas bei meteorus, kadangi nori, idant šitie ženklai apreikštų žemės vaikams akyvai ir neabejotinai, jog po kelių dienų tos šlovingos sielos atsisveikins su kūnu ir su žeme.

Taip kitados Atėnuose teisėjai areopagitai, balsuodami nuosprendį kriminaliniams nusikaltėliams, vartojo tam tikrus ženklus išreikšti tam tikroms nuomonėms; antai, raidė Θ reiškė pasmerkimą myriop, T — išteisinimą, o A — papildomo tardymo reikalavimą, jei byla neišgvildenta pakankamai. Tie ženklai būdavo rodomi viešai, kad nereikėtų teisiamojo giminėms, artimiesiems ir šiaip besidomintiems tuščiai jaudintis ir sukti galvą, koks bus teismo nuosprendis ir kas laukia piktadario, laikomo kalėjime. Juk ir dangūs, siųsdami kometas nelyginant eterinius ženklus, sako be žodžių: „Žmonės mirtingieji, jeigu norite dar ką iš tų palaimingųjų sielų sužinoti, išmokti, išgirsti, patirti, atspėti, kas būtų pravartu ir naudinga jums patiems ar visuomenei, tai skubėkit jiems prisistatyti ir iš jų atsaką gauti, nesgi artinasi komedijos baigtis ir atomazga. Paskui gailėsitės, bet bus per vėlu“.

Tai dar ne viskas. Antai, kai dangūs nori apreikšti žemei ir žemės vaikams, jog šie neverti būti kartu su tomis pranašiomis sielomis, laikyti su jomis draugystę ir naudotis tos draugystės vaisiais, jie baugina juos ir gąsdina stebuklais, pamėnais, monstrais ir kitais kitokiais pranašingais ženklais, visiškai nepasiduodančiais jokiems gamtos dėsniams. Štai mes matėme daugel dienų prieš atsiskiriant nuo kūno didžiai, šviesiai, prakilniai ir herojiškai sielai — prieš mirštant mokytam ir narsiam riteriui de Lanžė, apie kurį jūs pirma kalbėjote.

— Menu tai gerai,— tarė Epistemonas,— o ir dabar man tebedreba ir tebevirpa širdis savo kapsulėje, kai pamąstau apie tuos neregėtus ir baisius stebuklus, kuriuos aiškiai matėme penkias ar šešias dienas prieš jo mirtį. Senjorai de Asjė, Šmanas, vienakis Maji, Sent Aji, Vilnev la Gijaras, magistras Gabrielis, gydytojas iš Savijano, Rablė, Kojuo, Masiuo, Majoričis, Biulu, Serkiu, vadinamas Burmistru, Fransua Prustas, Feronas, Šarlis Žira, Fransua Burė[162] ir dar daugybė kitų žmonių, velionio draugų, namiškių ir tarnų, siaubo pagauti, dirsčiojo tylomis į kits kitą, žodžio nepratardami, bet visi tą patį galvodami ir

gerai numanydami, jog veikiai Prancūzija neteks riterio, tokio tobulo ir taip reikalingo josios garbei ir apsaugai, ir kad štai dangūs reikalauja sau jo, kaip priklausančio jiems pagal natūraliąją teisę.

— Prisiekiu savo jupos skvernu,— tarė brolis Žanas,— aš į senatvę irgi noriu pasidaryti mokytas. O ką, ar mano galva ne galva? Aš klausiu jus,

Kaip karalius vasalus,
Karalienė — vaikelius,

ar tie herojai ir pusdieviai, apie kuriuos čia kalbėjote, irgi miršta? Motina švenčiausioji, o aš galvojau ir maniau, kad jie nemirtingi tarsi angelėliai, atleisk man, pone dieve. Bet va garbusis Makrobas sako, kad jiems irgi pareina mirtis.

— Ne visiems,— atrėmė Pantagriuelis.— Stoikai teigia, kad jie visi mirtingi, tik vienas esąs nemirtingas, neliečiamas, neregimas. Pindaras įsakmiai tvirtina, kad dievaitėms hamadriadėms[163] likimo verpstas bei kuodelis ir nepermaldaujamosios parkos neišverpia ilgesnio siūlo, tai yra gyvenimo, negu tiems medžiams, kuriuos jos globoja. Tai ąžuolai, iš kurių jos esančios gimusios, kaip sako Kalimachas[164] ir Pausanijas *in Phoci.*[165] Jiems pritaria Marcianas Kapela[166]. O kai dėl pusdievių, panų, satyrų, silvanų, elfų, egipanų, nimfų, herojų ir demonų, tai daugelis iš jų pagal bendrą amžių sumą, išvestą Heziodo, sulaukė 9720 metų; šis skaičius gaunamas vienetą pervedus į ketveriukę, tą ketveriukę keturiskart padvigubinus, paskui viską penkiskart padauginus iš materialių trikampių. Žr. Plutarcho knygą *Apie orakulų paniekinimą.*

— To brevijoriuje nėra,— tarė brolis Žanas.— Aš tokiais dalykais netikiu, nebent tas būtų malonu jums.

— Aš tikiu,— tarė Pantagriuelis,— kad visos išmintimi apdovanotos sielos išlieka nepaliestos Atropos[167] žirklių. Visi yra nemirtingi: angelai, demonai, žmonės. Šiaip ar taip, aš jums šia proga papasakosiu vieną istoriją, beje, keistą, bet užrašytą ir patvirtintą daugelio mokytų ir išmaningų istoriografų.

Kaip Pantagriuelis pasakoja graudžią istoriją apie herojų mirtį

PERSKYRIMAS XXVIII

— Kartą Epitersis, retoriaus Emiliano tėvas, plaukė iš Graikijos į Italiją laivu, pilnu visokių prekių ir keleivių. Ties Echinadžių salomis, tarp Morėjos ir Tuniso, vieną vakarą visiškai nutilo vėjas, ir jų laivas, srovės nešamas, prislinko prie Paksio salos[168]. Keleiviai vieni miegojo, kiti budėjo, dar kiti gėrė ar vakarieniavo. Ir šit, kai laivas sustojo arti kranto, išsigirdo didis balsas, šaukiantis iš salos: *Tamus*. Tas šauksmas visus išgąsdino. Tamus buvo jų laivo vairininkas, kilęs iš Egipto, bet jo vardą težinojo vos vienas kitas keleivis. Ir antrą kartą pasigirdo tasai balsas, baisingai šakiantis *Tamus*. Niekas neatsiliepė, visi tik tylėjo ir drebėjo, ir balsas pasigirdo trečią kartą, dar baisesnis negu pirma. Tada atsitiko, jog Tamus atsiliepė: „Aš esu čia, ko reikalauji iš manęs? Ko nori, kad padaryčiau?“ Tada balsas suskambėjo dar garsiau, sakydamas jam ir liepdamas, kad kai nuplauks į Palodę, apskelbtų visiems ir pasakytų, jog Panas, didysis dievas, mirė.

Šitie žodžiai, kaip pasakoja Epitersis, nustebino didžiai ir įbaugino visus jūreivius bei keleivius; ir kai jie svarstė, kaip būtų geriau, ar nutylėti, ar skelbti, kas paliepta, Tamus pareiškė, jei tik pūsiąs palankus vėjas, geriausia būsią tylomis praplaukti pro šalį; jei tačiau jūroje būsianti tyla, tada apskelbti, ką girdėję. Ir štai, kada jie buvo ties Palode, atsitiko, jog nebuvo nei vėjo, nei srovės; tada Tamus, stojęs laivo pirmagalyje, atgręžė veidą žemės linkui ir pasakė, kas buvo liepta: kad didysis Panas miręs. Vos spėjo jis baigti paskutinį žodį, pasigirdo žemėje didi dūsavimai, didžios aimanos ir išgąsčio šūksniai, ir ne vieno kieno, o daugelio vienu metu.

Šita naujiena tučtuojau pasiekė Romą, nes laive buvo daug žmonių.

Ir Tiberijus Cezaris, tuomet imperatorius Romoje, liepė pašaukti Tamų. Ir, išklausęs jo kalbą, patikėjo jo žodžiais. Ir teiravosi mokslo vyrų, kurių gausu tada buvo jo rūmuose ir Romoje, kas buvęs tasai Panas, ir sužinojo, kad tai Merkurijaus ir Penelopės sūnus. Taip visų pirma apie jį rašė Herodotas, taipogi ir Ciceronas *Apie dievų prigimtį* trečioje knygoje. Aš betgi būčiau linkęs aiškinti, jog ten buvo tasai didysis tikinčiųjų išganytojas, kurį Judėjoje niekšiškai nužudė Mozės įstatymo pontifikų, rašto žinovų, kunigų ir vienuolių pavydas bei

neapykanta. Ir toks aiškinimas, man regis, nėra paikas, nes išganytojas teisėtai gali būti graikų kalba vadinamas *Pan*[169], kadangi mums jis yra Viskas: visa, kas mes esame, visa, kuo gyvename, visa, ką turime, visa, ko viliamės, yra jis, visa yra jame, iš jo, per jį. Tai gerasis Panas, didysis ganytojas, kuris, kaip liudija ištikimasis piemenėlis Koridonas[170], myli ne vien savo avis, bet ir jų piemenis. Sulig jo mirtimi pakilo raudos, dejonės, dūsavimai, siaubas visoje visatos sąrangoje — danguje, žemėje, jūroje, pragaruose. Šis mano aiškinimas tinka ir laiko atžvilgiu, nes mūsų geriausiasis, mūsų aukščiausiasis Panas, mūsų vienintelis išganytojas mirė Jeruzalėje, kada Romoje viešpatavo Tiberijus Cezaris.

Pantagriuelis, šią kalbą užbaigęs, nutilo ir giliai susimąstė. Po neilgo laiko pamatėme iš jo akių riedant ašaras, didumo kaip strauso kiaušinis. Tegu dievai ką nori man daro, jeigu bent vienas mano žodis melagingas.

Kaip Pantagriuelis plaukė pro Pasalūnų salą, kurioje karaliavo Gavėnas

PERSKYRIMAS XXIX

Kai linksmosios flotilės laivai jau buvo sutaisyti, kliaudos pašalintos, maisto atsargos reikiamai papildytos, makreonai su kaupu užganėdinti ir patenkinti tuo, ką laimėjo iš Pantagriuelio kapšo, o mūsų žmonės linksmesni nei bet kada,— kitą dieną, maloniam akvilonui pučiant, su dideliu džiaugsmu išskleidėme bures. Apypiete Ksenomanas mums parodė iš tolo Pasalūnų salą, kurioje karaliavo Gavėnas[171]. Pantagriuelis apie jį jau buvo girdėjęs, o dabar mielai būtų užsukęs jo paties pasižiūrėti, tik Ksenomanas atkalbinėjo, nes, viena, būsią gerokai iš kelio, o antra, viešnagė šioje saloje ir paties jo valdovo rūmuose būtų, pasak jo, pernelyg liesa.

— Jūs čia nieko daugiau nepamatytumėte kaip tik vien didelį žirnių rijiką, didelį silkių ėdiką, didelį kurmių gaudytoją, didelį šieno plakuotoją, pusmilžinį su gyvaplaukių barzda ir dviguba tonzūra, Žiburijos išperą, didelį miglos pūtėją, ichtiofagų[172] vėliavnešį, garsty-

tininkų diktatorių[173], mažų vaikų plakėją, pelenų degėją[174], gydytojų tėvą ir geradarį, apsikrovusį atlaidais, indulgencijomis bei stacijomis, padorų vyrą ir labai dievotą kataliką. Tris ketvirtadalius dienos jis praverkia. Niekad neina į vestuves. Tikras dalykas: per keturiasdešimt karalysčių nerastumėt gabesnio už jį kepamųjų iešmų ir smaigstomųjų virbų gamintojo. Maždaug prieš šešetą metų aš, keliaudamas per Pasalūnų šalį, paėmiau tų iešmų dvylika tuzinų ir padovanojau Kando mėsininkams. Šie juos labai vertina, ir ne be pamato. Kai grįšim, aš jums parodysiu du iš jų, pritaisytus viršum didžiųjų durų. Penas, kuriuo jis minta, yra sūdyti šarvai, sūdyti šalmai, mauriški šalmai, dar kitokie šalmai, vis sūdyti. Nuo tokio maisto jį kartais apninka sunki perštinė. Jo apdaras juokingas tiek savo fasonu, tiek spalva: visa, ką jis nešioja, yra pilka ir vėsu — nieko iš priekio ir nieko iš užpakalio, ir rankovių nėra.

— Man būtų malonu,— tarė Pantagriuelis,— jei, apsakęs jo apdarą, mitybą, veiklą ir pomėgius, dabar apsakytumei, kokios jis formos bei korpulencijos iš visų pusių.

— Ir aš to pat prašau, baladošiau mano mielas,— tarė brolis Žanas,— nes aš jį suradau savo brevijoriuje, tuoj po kilnojamųjų švenčių[175].

— Mielai,— atsakė Ksenomanas.— Mes apie jį turbūt išgirsime daugiau, kai plauksime pro Rukšnų salą; ten viešpatauja storos Dešros, jo amžinos priešininkės, su kuriomis jis kariauja nesibaigiantį karą. Ir jei ne taurusis Mėsėdis, jų globėjas ir geras kaimynas, tai tas didysis pasninkautojas Gavėnas būtų jau seniai jas iš gyvenimo išgujęs.

— Ar tos dešros,— klausė brolis Žanas,— yra vyrai, ar moterys? Angelai ar mirtingi padarai? Moterys ar mergelės?

— Jos moterys,— atsakė Ksenomanas,— ir mirtingos; kai kurios dar mergelės, kitos — nebe.

— Suk mane velniai,— tarė brolis Žanas,— jei aš nestosiu jų pusėj. Kas matė eiti prieš prigimtį — kariauti su moterimis? Grįžkim. Sumuškim tą niekšą.

— Stoti į karą su Gavėnu? — tarė Panurgas.— Po šimts velnių, nesu aš nei toks pasiutęs, nei toks narsus. *Quid juris*[176] līsti tarp Dešrų ir Gavėno, tarp kūjo ir priekalo? Trauk juos galas! Maukim iš čia. Dumkim savo keliu. Sudiev, sudiev, ponas Gavėnai. Dorok savo Dešras, Vėdarus taip pat.

Kaip Ksenomanas anatomizavo ir apsakė Gavėną

PERSKYRIMAS XXX

— Jei imsime vidines kūno dalis,— kalbėjo Ksenomanas,— Gavėnas turi (bent mano laikais turėjo) smegenis, savo didumu, spalva, substancija ir pajėgumu panašias į erkės patino kairįjį kiaušinėlį.

Jų skilveliai kaip trauktukas.

Kirmėlinė atauga kaip medinis kūjelis.

Membranos kaip vienuolio kapišonas.

Burna kaip mūrininkų skrynia tinkui maišyti.

Gomurys kaip kykas.

Kankorėžinė liauka kaip dūdmaišis.

Stebuklingasis raizginys kaip arklio galvos šarvas.

Speninės ataugos kaip klumpės.

Būgnelių plėvės kaip girnapusės.

Smilkinkauliai kaip plunksninės šluotos.

Sprandas kaip žibinto stiebas.

Nervai kaip kranai.

Liežuvėlis kaip stiklapūčio vamzdis.

Minkštasis gomurys kaip pirštinė.

Seilinė kaip eldija.

Migdolai kaip vienakio akiniai.

Stemplė kaip kaminas.

Ryklė kaip doklas.

Skrandis kaip maišas.

Skrandžio prievartis kaip ubagas raišas.

Gerklė kaip geležtė.

Koserė kaip pakulų kuodelis.

Plaučiai kaip prelato kapa.

Širdis kaip arnotas.

Perdaro plėkšnė kaip laštaka.

Pleura kaip žnyplės.

Arterijos kaip bearniečių pelerinos.

Diafragma kaip suknia balerinos.

Jeknos kaip kirvis dviašmenis.

Venos kaip lango rėmai.

Blužnis kaip tarškynė putpelėms vilioti.

Tulžies pūslė kaip skliutas.
Dūbliai kaip ūšmalai.
Žarnų pasaitai kaip abato mitra.
Tuščioji žarna kaip vėžio žnyplė.
Akloji žarna kaip batsiuvio prikyštė.
Storoji žarna kaip bokalas.
Tiesioji žarna kaip vienuolio gertuvė.
Inkstai kaip mūrininko kelnė.
Strėnos kaip spyna.
Šlapimtakiai kaip vąšai katilui kabinti.
Inkstų venos kaip dvi švirkštynės.
Sėklos indai kaip lakštuoti kepiniai.
Priešakinė liauka kaip plunksnos laikiklis.
Pūslė kaip šaunamasis lankas.
Pūslės kaklelis kaip varpo šerdis.
Pilvo ertmė kaip albano kepurė.
Pilvaplėvė kaip žasto šarvas.
Raumenys kaip dumplės.
Sausgyslės kaip sakalininko pirštinės.
Raiščiai kaip piniginė.
Kaulai kaip traškūs pyragaičiai.
Čiulpai kaip dvigubinės terbos.
Kremzlės kaip vėžlio kiautas.
Liaukos kaip sodininko peilis.
Animaliniai gaivalai kaip geri niuksai.
Vitaliniai gaivalai kaip geri antausiai.
Verdantis kraujas kaip tolydiniai sprigtai į nosį.
Šlapimas kaip špyga popiežiui.
Sėkla kaip daugybė vinių, sukaltų į lentą. Ir man sakė jo auklė, kad jis, susituokęs su Pusiaugavėne, pagimdė tik daugybę vietos prieveiksmių[177] ir keletą dvigubų pasninkų.
Atmintis kaip rėtis.
Nuovoka kaip bimbalo.
Vaizduotė kaip varpų skambaliavimas.
Mintys kaip varnėnų pulkas.
Sąžinė kaip vada garniukų, išskridusių iš lizdo.
Sumanumas kaip miežių maišas.
Atgaila kaip dvivamzdės armotos kinkinys.
Ryžtumas kaip laivo balastas.

Prantumas kaip nuplyšęs brevijorius.
Galvotumas kaip trys riešutai viename kevale.
Troškimai kaip šeši ryšuliai ispaniško šieno.
Sprendimo galia kaip batų trauktuvas.
Diskretiškumas kaip čerpė.
Protas kaip šokėjo būgnelis.

Gavėno išorinių dalių anatomija

PERSKYRIMAS XXXI

— Išoriniai Gavėno organai,— kalbėjo toliau Ksenomanas,— yra darniau suręsti, tiek tik, kad septyni šonkauliai ne tokie kaip visų žmonių.

Kojų pirštai kaip spineto klavišai.
Nagai kaip grąžtai.
Pėdos kaip gitaros.
Kulnai kaip buožės.
Padai kaip žaizdrai.
Blauzdos kaip paukščio iškamša.
Keliai kaip kėdutės.
Rietai kaip arbaletai.
Kirkšnys kaip geldos.
Pilvas atsikišęs, užsagstytas pagal senobinę madą ir sujuostas diržu.
Bamba kaip ryla.
Gakta kaip grietininis pyragaitis.
Varpa kaip bato aulas.
Mašna kaip butelis aliejui.
Sėklinės liaukos kaip mentės.
Tų liaukų laikikliai kaip raketės.
Tarpvietė kaip švilpa.
Užpakalinė anga kaip krikštolinis veidrodis.
Bulės kaip akėčios.
Strėnos kaip sviesto puodas.
Kryžkaulis kaip biliardas.

Nugara kaip sunkusis arbaletas.
Stuburas kaip kulinė dūda.
Šonkauliai kaip krumpliaratis.
Krūtinkaulis kaip baldakimas.
Pečiomentės kaip mortyros.
Krūtinė kaip vargonų dūdos.
Speniukai kaip ožiuko rageliai.
Pažastys kaip šachmatų lentos.
Pečiai kaip neštuvai.
Rankos kaip kaušai.
Pirštai kaip vienuolyno židinio žarstekliai.
Delnakauliai kaip staibynos.
Dilbikauliai kaip dalbos.
Alkūnės kaip žvynių slastai.
Plaštakos kaip arklių grandyklės.
Kaklas kaip taurė.
Gerklė kaip šampano koštuvas.
Adomo obuolys kaip statinaitė, prie kurios kabo du bronziniai gurkliai, dailūs ir skambūs, smėlio laikrodžio formos.
Barzda kaip žibintas.
Smakras kaip baravykas.
Ausys kaip kailinės pirštinės.
Nosis kaip vaiko kepurėlė.
Antakiai kaip spirgintuvės.
Viršum kairiojo antakio turi apgamą naktipuodžio dydžio ir formos.
Vokai kaip tristygiai smuikai.
Akys kaip šukų makštys.
Regimieji nervai kaip šautuvai.
Kakta kaip puodas.
Smilkiniai kaip vyno košiamieji piltuvai.
Skruostai kaip klumpės.
Žiaunos kaip geriamasis puodukas.
Dantys kaip ragotinės. Jo pieninių dantų vieną rasite Karaliniame Kulonže, Puatu provincijoje ir du — La Brusos pilyje, Santonže, viršum rūsio vartų.
Liežuvis kaip arfa.
Burna kaip gūnia.
Veidas deformuotas kaip mulo balnas.

Galva susisukusi kaip distiliavimo kolba.
Kiaušas kaip medžiotojo krepšys.
Kiaušo siūlės kaip žvejo žiedas[178].
Oda kaip didžioji laivo burė.
Galstotas kaip sietas.
Plaukai kaip šepetys.
Gyvaplaukiai — kaip jau sakyta.

Gavėno savybių tęsinys

PERSKYRIMAS XXXII

— Nuostabus, neįtikėtinas dalykas,— kalbėjo Ksenomanas toliau,— regėti ir girdėti, kas dedasi su tuo Gavėnu.

Jei jis spjauna, atsiranda krepšiai artišokų.
Jei nusišnypščia — sūdyti unguriai.
Jei verkia — antiena su svogūnų padažu.
Jei dreba — didieji kiškienos paštetai.
Jei prakaituoja — menkės su šviežiu sviestu.
Jei raugėja — austrės su kiautais.
Jei čiaudėja — garstyčių statinaitės.
Jei kosėja — svarainių marmelado dėžutės.
Jei kūkčioja — salotų ryšuliukai.
Jei žiovauja — grūstos žirnienės puodai.
Jei atsidūsta — rūkyti jautienos liežuviai.
Jei švilpia — žuvies kojyčių doklai.
Jei knarkia — išgvaldytų pupų kibirai.
Jei raukosi — kiaulienos kogalviai taukuose.
Jei kalba — storas overniškas milas, anaiptol ne minkštutėlis šilkas, iš kokio, kaip trоško Parisatidė, turėjo būti nuausti žodžiai tų, kurie kalbės apie jos sūnų Kyrą, Persijos karalių.
Jei pučia — skrynios indulgencijoms.
Jei mirktelėja — vafliai ir plotkelės.
Jei murma — kovo katinai.
Jei galvą linguoja — kaustytos vežėčios.
Jei nusiviepia — maišalynė.

Jei urzgia — teisme byla eina.
Jei kojomis trypia — skolos terminas artėja.
Jei atbulas traukiasi — randasi jūros kriauklės.
Jei seilės teka — duonkepės krosnys.
Jei užkimsta — maurų šokėjai.
Jei drumsteli — kamašai iš žalos karvės odos.
Jei uždūliuoja — pusbačiai iš Kordovos odos.
Jei pasikaso — nauji ediktai.
Jei uždainuoja — puodas žirnių brandžio.
Jei išsituština — guotai baravykų ir bobausių.
Jei šniokštuoja — statinė kopūstų su aliejumi.
Jei šneka — pernykštis sniegas.
Jei rūpinasi — plikiai ir nuskustieji.
Jei ką duoda — bobučių plepalai.
Jei sapnuoja — tai vyriškus daiktus, skraidančius ore ir atsimušančius į sieną.
Jei svajoja — tai apie įkaito lakštus.

Keistas dalykas: jis darbuojasi nieko neveikdamas, nieko neveikia darbuodamasis. Koribantuoja[179] miegodamas, miega koribantuodamas, atviromis akimis, kaip tie Šampanės kiškiai, bijantys, kad jų patykomis neužpultų Dešros, amžinos jų priešininkės. Juokiasi kąsdamas, kanda juokdamasis. Nieko nevalgo pasninkaudamas, pasninkauja nieko nevalgydamas. Kąsnoja mintyse, geria vaizduotėje. Maudosi viršum aukščiausių bokštų, džiovinasi kūdrose ir upėse. Meta tinklus ore ir traukia stambiausius vėžius. Jūrų dugne medžioja ibius, kalnų ožius ir gemzes. Visoms varnoms, sugaudytoms iš pasalų, paprastai išlupinėja akis. Nebijo nieko kito kaip tik savo šešėlio ir riebių ožiukų mekenimo. Tam tikromis dienomis dildo kojom gatvių grindinį. Iš savo kumščio daro kūlę. Ant pūkuoto pergamento savo didele plunksnide rašinėja pranašystes ir kalendorius.

— Ak, žaltys! — tarė brolis Žanas.— Kaip tik man kąsnis. Seniai tokio ieškau. Tuoj siunčiu jam iššūkį dvikovon.

— Keistas, nežmoniškas kūno sudėjimas,— tarė Pantagriuelis.— Vargu ar begalima jį prie žmonių priskirti. Savo forma ir turiniu jis man primena Nevėkšlą ir Iširą.

— O kokią formą tuodu turėjo? — klausė brolis Žanas.— Neteko man niekad apie juos girdėti, teatleidžia man dievas.

— Aš jums papasakosiu, ką apie juos esu skaitęs senovės apsakymų knygose[180]. Fizis, tai yra Gamta, pirmąkart pastojusi, pagimdė

Grožį ir Harmoniją, pagimdė be kūninio apsivaisinimo, nes jinai gi pati yra didžiai vaisinga ir naši. Antifizis, nuo neatmenamų laikų Gamtos priešybė, tučtuojau užsidegė pavydu, kam anos vaikai tokie gražūs ir taurūs; ji, atvirkščiai, apvaisinta Telumono[181], pagimdė Nevėkšlą ir Iširą. Jų galvos buvo visiškai apskritos it balionai, nesuspaustos nė kiek iš šonų, kaip žmonių galvos. Jų ausys, didelės kaip asilų, styrojo į viršų; akys pūpsojo išsikišusios, pritaisytos prie kaulų, panašių į batų kulnus, be blakstienų, kietos kaip krabų; letenos apvalainos, primenančios pagalvius, rankos atsuktos nuo pečių į užpakalį. Ir vaikščiojo jie žemyn galva, nuolat sukdamiesi ratu, pasturgalis virš galvos, kojos aukštyn. Ir Antifizis gyrė juos (žinot gi, beždžionei rodosi, kad jos vaikai gražiausi pasaulyje) ir stengėsi įrodyti, kad jos vaikų forma esanti gražesnė ir išvaizdesnė negu Gamtos vaikų; ji teigė, kad turėti tokias apskritas kojas bei galvas ir šitaip vaikščioti, sukantis ratu,— tai formos bei judėjimo tobulumo viršūnė, tam tikru mastu priartėjanti prie dieviškumo: juk dangus ir visi amžinieji daiktai irgi šitaip sukąsi. Vaikščioti kojomis aukštyn, o galva žemyn, pasak jos,— tai sekti Visatos kūrėjo veikalais, kadangi žmogaus plaukai esą kaip šaknys, o kojos kaip šakos. Juk ir medžiai geriau laikąsi žemėje šaknimis negu kad laikytųsi šakomis. Iš tų įrodymų ji darė išvadą, kad jos vaikai, būdami panašūs į tinkamai augantį medį, esą kur kas dailesni ir tobulesni negu Gamtos vaikai, kurie esą panašūs į apverstą medį. O dėl rankų, tai ji tvirtino, jog daug tikslingiau esą jas turėti nusuktas užpakalin: šiai kūno daliai irgi nederą likti be apsaugos, nes priešakį ir taip jau gerai saugą dantys, kuriuos kiekviena būtybė galinti vartoti ne tik maistui kramtyti, bet ir gintis nuo priešų. Taip Antifizis, neraliuotų galvijų remiama bei palaikoma, patraukė į savo pusę visus kvailius ir bepročius, ją garbstyte garbstė visi besmegeniai, visi, kas nesugebėjo protauti, kas neturėjo nuovokos. Vėliau dar ji prigimdė pasiutėlių, davatkų ir veidmainių; maniakų keistuolių, velnio apsėstų kalvinų, Ženevos apgavikų; patrakėlių puterbininkų[182], pilvo pataikūnų, šnabždeikų, pasalūnų, kanibalų ir kitų kitokių monstrų, šlykštynių bei iškrypėlių, Gamtos priešybių.

Kaip Pantagriuelis prie Rukšnų salos pamatė baisią didžuvę

PERSKYRIMAS XXXIII

Kai apypiete priartėjome prie Rukšnų salos, Pantagriuelis iš tolo pamatė milžinišką pabaisą didžuvę, plaukiančią tiesiai į mus, prunkščiančią, kriokiančią, išsipūtusią, išsirietusią aukščiau stiebų viršūnių; iš nasrų jai kliokė į priekį tiek vandens, jog rodės, kad dideliausia upė verčiasi nuo kalnų. Pantagriuelis ją parodė vairininkui ir Ksenomanui. Vairininko patarimu buvo iš Talamegos duotas trimito signalas: „Saugokis! Glauskis į vidurį!“

Sulig tuo signalu visi laivai, galijonai, raubardžos, liburnos (pagal laivyno disciplinią) susirikiavo ir susigrupavo į figūrą, panašią į graikišką Υ, Pitagoro raidę; tokią, kokios, kaip pastebėjote, laikosi gervės skrisdamos; tokią, kuri sudaro smailųjį kampą. To kampo viršūnėje, pačioje smailėje, plaukė Talamega, pasiruošusi narsiai kautis. Brolis Žanas, smagus, drąsus ir ryžtingas, nuėjo su bombardyrais į laivo pirmagalį. Panurgas ėmė rėkti ir aimanuoti garsiau nei bet kada.

— Bubububū, tolyn blogyn! Sprukim. Kaip mane gyvą matot, čia Leviatanas, tauriojo pranašo Mozės aprašytas švento vyro Jobo gyvatoje. Jis praris mus visus, ir žmones, ir laivus, kaip piliules. Jo pragariškuose žabtuose mes užimsim vietos ne daugiau kaip žirnelis asilo nasruose. Va, jau arti! Sprukim į krantą! Aš manau, čia toji pati pabaisa, kuriai kitados buvo skirta praryti Andromedą. Prapuolę mes visi! O, kad dabar čia atsirastų koks narsuolis Persėjas ir nudobtų ją!

— Nudobsiu aš pats,— sakė Pantagriuelis,— nebijok.

— Dieve šventas,— tarė Panurgas,— padarykite, kad nebebūtų ko bijoti. Kada gi man bijoti, jei ne tada, kai pavojus akivaizdus?

— Jei tau lemta tokia dalia,— tarė Pantagriuelis,— kaip andai brolis Žanas aiškino, tai tau derėtų bijoti Piroento, Eojo, Etono, Flegonto — garsiųjų Saulės arklių[183], kuriems iš šnervių liepsnos verčiasi; didžuvių, kurioms tik vanduo pro ausis ir gerklę pilasi, tau nėmaž nėra ko bijoti, nes tas vanduo nepavojingas tavo gyvasčiai. Atvirkščiai, šis elementas tave veikiau apgins ir apsaugos, negu pakenks ir negandą atneš.

— Kam kitam šnekėti,— tarė Panurgas,— tik ne man. Ne į spalvą korta šį sykį. Argi mažai aš jums dėsčiau, po šimts, apie elementų trans-

mutaciją ir apie tai, kaip lengvai gali būti sukeistas virimas su kepimu ir kepimas su virimu? Oje, oje! Šit ji jau čia. Lekiu slėptis apačion. Dabar jau galas mums visiems. Jau matau, šit aukštai stiebe tupi toji pasiutėlė Atropa su šviežiai pagaląstomis žirklėmis ir tik taikosi nukarpyti mums visiems gyvenimo siūlus. Saugokitės! Šit ji jau čia! O, kokia tu bjauri ir šlykšti! Tikriausiai jau būsi paskandinusi apsčiai kitų, kurie negali tuo nė pasigirti. Vai vai, kad bent piltų ji vyną, gerą, baltą, raudoną, skanų, o ne tą vandenį, aitrų, pasmirdusį, sūrų, tai dar būtų pakenčiama, būtų galima tverti šiaip taip, kaip tam anglui milordui, kuris, už įrodytus nusikaltimus pasmerktas mirti ir gavęs teisę pasirinkti galabijimo būdą, panorėjo būti prigirdytas malvazijos statinėje[184]. Šit ji jau čia. O velne, o šėtone, o Leviatane! Negaliu žiūrėti į tave, toks tu bjaurus ir šlykštus! Suk tave teismai, suk tave kliautininkai!

Kaip Pantagriuelis nudėjo baisingąją didžuvę

PERSKYRIMAS XXXIV

Didžuvė, įplaukusi į liburnų bei galijonų rikiuotę, pylė vandenį ant laivų lyg iš dideliausių statinių — galėjai pamanyti, jog tai Nilo kaskados Etiopijoje. Ietys, smeigenos, ragotinės, akstys, pertizanos skriste skrido į ją iš visų pusių. Brolis Žanas netausojo savęs. Panurgas merdėjo iš baimės. Artilerija griaudė ir žaibavo velnioniškai, visomis išgalėmis stengėsi, kad pabaisa būtų kliudyta mirtinai. Tačiau maža ką tas tepadėjo, nes stambūs geležies ir bronzos sviediniai, įstrigę į jos odą, rodės, tirpo bežiūrint, sakytum čerpės prieš saulę. Tada Pantagriuelis, matydamas, kad radosi proga ir reikalas, paleido į darbą rankas ir parodė, ką gali.

Jūs sakote, o raštai rašo, kad nenaudėlis Komodas, Romos imperatorius, taip taikliai šaudydavo iš lanko, jog pasistatęs gana toli mažą vaiką, liepdavo iškelti rankytes iškėstais pirštais ir leisdavo strėles per tarpupirščius, niekad neužgaudamas[185].

Jūs pasakojate apie vieną Indijos šaulį iš anų laikų, kada Aleksandras Didysis tą kraštą užkariavo,— jis buvo toks miklus, jog iš toli pervarydavo strėlę per žiedą, nors ta strėlė būdavo trijų uolekčių ilgio, o jos geležinis antgalis toks didelis ir galingas, jog trupindavo plieno

kalavijus, storus skydus, plieno antkrūtinius, apskritai visa, ką tik užgaudavo, kad ir kokio stiprumo, atsparumo, kietumo ir diržingumo daiktus.

Jūs dar apsakinėjate stebuklus apie senovės prancūzų buklumą, kad šaudymo menu jie visus viršijo ir, eidami medžioti elnių bei šernų, patrindavo strėlių viršūnes čemeriu, idant nukauto žvėries mėsa būtų minkštesnė, skanesnė, sveikesnė ir gležnesnė, tik pačią kliudytą vietą išpjaudavo ir pašalindavo.

Jūs vėlgi šnekate apie partus, kad jie atbulomis šaudydavo taikliau negu kiti priešais save. Taip pat giriate skitus, kad jie šioje srityje buvo dideli meistrai. Kadaise jų pasiuntinys, nuvykęs pas Persijos karalių Darijų, įteikė jam nuo savo valdovo paukštį, varlę ir pelę ir penkias strėles, netardamas nė žodžio. Klausiamas, ką tos dovanos reiškia ir ar nebuvę jam pavesta ko pasakyti, atsakė, jog ne. Darijus labai stebėjosi ir nežinojo, ką manyti, bet vienas iš septynių jo karvedžių, išžudžiusių magus[186], Gobrijas, jam tą mįslę įminė ir išaiškino taip:

— Šiomis dovanomis ir atnašomis skitai jums be žodžių sako: jei persai neskraido ore kaip paukščiai ar nesislapsto žemės gelmėse kaip pelės, ar nenardo kūdrų ir palių padugnėmis kaip varlės, tai jie visi galą gaus nuo skitų galybės ir strėlių.

Taurusis Pantagriuelis iečių svaidymo menu buvo kur kas pranašesnis už juos visus, nes savo baisiais padargais (ilgiu, storiu, svoriu ir apkaustymu tikrai prilygstančiais storiems šulams, ant kurių laikosi tiltai Nante, Somiūre, Beržerake, taip pat Paryžiuje Mainų ir Malūnininkų tiltai) per tūkstantį žingsnių atidarydavo austrę nepaliesdamas kiauto, nunešdavo dagčio gruzdą neužgesindamas žvakės, išmušdavo šarkai akį, nulupdavo batui padą nė kiek jo nepagadindamas, nuardydavo kailinį kapišono apkraštį palikdamas sveiką kapišoną, atversdavo broliui Žanui brevijoriaus lapus nė vieno neįdrėksdamas.

Viena iš daugybės laive buvusių iečių jis iš pirmo smūgio pramušė didžuvei kaktą ir persmeigė kiaurai abi žiaunas bei liežuvį taip, kad toji nebegalėjo nei prasižioti, nei vandens įsigerti, nei jo išsvirkšti. Antru metimu sutraiškė dešinę, trečiu — kairę akį. Kai didžuvės kaktoje atsirado šitie trys ragai, nusvirę kiek į priekį ir sudarą lygiašonį trikampį, visi su didžiausiu džiaugsmu pamatė, kad akla pabaisa jau vartosi nuo šono ant šono, sverdinėdama, leipėdama ir gangreit stipdama.

Tuo nesitenkindamas, Pantagriuelis jai suvarė dar vieną ietį į uodegą, ir toji nulinko užpakalin; paskui dar tris į stuburą, statmenai,

lygiais tarpais, lygiu atstumu nuo galvos ir uodegos. Galiausiai dar susmeigė į šonus po penkiasdešimt iš vienos ir iš kitos pusės. Dabar didžuvės kūnas, prismaigstytas atsakančio didumo medinių šulų, panėšėjo į statomo tristiebio galijono kilį su kyšančiais špantais,— iš tiesų mielas reginys. Prieš nusibaigdama, didžuvė apsivertė pilvu aukštyn — taip plūduriuoja visos negyvos žuvys; pasikiogždinusi, nugaron susmeigtus šulus sumerkusi į vandenį, ji panėšėjo į skolopendrą, šimtakojį žaltį, aprašytą senų laikų išminčiaus Nikandro[187].

Kaip Pantagriuelis išsikėlė į Rukšnų salą, seną Dešrų gyventuvę

PERSKYRIMAS XXXV

Žiburinio laivo[188] irkluotojai nukautą didžuvę prisirišo lynu ir atvilko į artimiausią žemę, o tai buvo Rukšnų sala. Ten ją ketino išmėsinėti ir nuimti nuo inkstų taukus, nes buvo manoma, kad jie esą labai naudingi ir tinką gydyti vienai ligai, kuri vadinasi pinigų stygius[189]. Pantagriuelis didžuve daugiau nebesidomėjo, nes ir tokių, ir dar didesnių buvo matęs Galijos okeane[190]. Jis sutiko betgi išlipti toje saloje, kad kai kurie jo vyrai, tos bjaurios didžuvės sulaistyti ir suteršti, galėtų išsidžiovinti ir apsikuopti. Taip jie užsuko į nedidelį nuošalų uostą pietinėje salos pusėje, netoli gražios, malonios aukštų medžių giraitės, iš kurios tekėjo dailus gėlo vandens upeliukas, tyras, sidabru žibantis. Ten buvo pastatytos padangtės, įrengtos virtuvės, ir greit ėmė pleškėti malkos. Kai visi persirengė, kaip kam patiko, brolis Žanas suskambino varpeliu. Sulig tuo ženklu vikriai buvo sustatyti ir padengti stalai.

Atnešus antrąją duotį, Pantagriuelis, smagiai pietaudamas savųjų tarpe, pamatė, kad daugybė jaukių mažų Dešrelių, netardamos nė žodžio, patyliukais lipa ir sliuogia į aukštą medį toje vietoje, kur aušinamas vynas. Jis paklausė Ksenomaną:

— Kas čia per žvėriukai?

Mat jis pamanė, kad gal ten voveraitės, žebenkštys, kiaunės ar šermuonėliai.

— Tai Dešros[191],— atsakė Ksenomanas.— Čia yra Rukšnų sala, apie kurią jums kalbėjau šį rytą; tarp jų ir Gavėno, jų pikto ir amžino priešo, iš senų senovės eina žūtbūtinis karas. Turbūt jas išgąsdino pa-

būklų trenksmas, kai šaudėme į didžuvę, jos gal pamanė, kad jų priešininkas atvyko su kariuomene jų pulti arba jų salos nusiaubti, kaip jau daug sykių mėgino, vis mažai ką tepešdamas, nes Dešros buvo atsargios ir budrios: priešo piktumas ir jo žemių artumas, kaip sakė Didonė Enėjo palydovams, mėginusiems įeiti į uostą be jos žinios ir leidimo, vertė jas visada saugotis ir budėti.

— Žiūrėk, bičiuli mielas,— tarė Pantagriuelis,— jei žinai kokį padorų būdą, kaip padaryti galą tam karui ir priešus sutaikinti, tai sakyk man. Aš imsiuosi to iš visos širdies ir negailėsiu jėgų, kad tik šalių nesutarimai būtų sureguliuoti ir pašalinti.

— Tai neįmanoma tuo tarpu,— atsakė Ksenomanas.— Jau bus bemaž ketveri metai, kai aš, keliaudamas per Rukšnų ir Pasalūnų salas, visomis išgalėmis stengiausi, kad jie sudarytų taiką ar bent kiek ilgesnes paliaubas; ir šiandien jie būtų geri draugai ir kaimynai, tačiau niekaip nesutarė dėl vieno vienintelio dalyko. Gavėnas nesutiko, kad taikos sutartis būtų taikoma ir Vėdarijai bei Aukštutinei Dešrijai, jų draugėms ir sąjungininkėms iš senų laikų. Dešros vėlgi spyrėsi, kad jų valdžion būtų atiduota Silkiavos tvirtovė (kaip jau yra atiduotas Druskapilis) ir kad iš tos tvirtovės būtų išvaryti kažkokie pasmirdėliai, valkatos, galvažudžiai ir plėšikai, kurie ją dabar užėmę laiko. Šito mes niekaip negalėjome suderinti, nes sąlygos rodėsi neteisingos tiek vienai, tiek antrai pusei. Taip taikos sutartis ir nebuvo sudaryta. Vis dėlto priešai buvo kurį laiką nebe tokie nuožmūs ir nepermaldaujami kaip pirma. Tačiau, paskelbus Kesilio visuotinio susirinkimo nutarimus, kuriais Dešros buvo su žemėmis sumaišytos, suniekintos ir į teismą patrauktos, o Gavėnas deklaruotas būsiąs kiaulė, maulė ir džiovinta menkė, jeigu su jomis susidėsiąs į bent kokią santarvę ar sąjungą, abi pusės baisiai viena ant kitos užsiuto, įnirto, užtulžo ir užsispyrė savo priešybėse. Ir nieko nebegalima padaryti. Lengviau jau būtų katę su pelėmis sutaikinti arba šunis su kiškiais.

Kaip pikčiurnos Dešros surengė prieš Pantagriuelį pasalą

PERSKYRIMAS XXXVI

Ksenomanui bekalbant, brolis Žanas pamatė, kad dvidešimt penkios ar trisdešimt jaunų, dailiai nuaugusių Dešrų dideliais žingsniais

traukia iš uosto į Kaminus, savo miestą, citadelę, pilį ir tvirtovę, ir tarė Pantagriueliui:

— Čia užvirs košė, man taip atrodo. Garbingosios Dešros galėjo jus kartais palaikyti Gavėnu, nors nesate nė kuo į jį panašus. Liaukimės kimšti pilvus ir ruoškimės jas atremti.

— Neblogai būtų pasiruošti,— tarė Ksenomanas.— Dešros yra dešros, jos visada dviveidės ir klastininkės.

Tada Pantagriuelis atsistojo nuo stalo pasižvalgyti, kas dedasi anapus medžių guoto; staiga jis atsigręžė ir pareiškė mums, jog pastebėjęs kairėje būrelį riebių Dešrų, surengusių pasalą, o dešinėje, per pusmylį nuo mūsų, palei kalnelį,— didelį pulką kitų stambių, milžiniškų Dešrų, baisiai karingai atžygiuojančių į mus su būgnais ir būgneliais, trimitais ir švilpomis, ragais ir dūdomis, žarnomis ir pūslėmis.

Vėliavų suskaičiavome septyniasdešimt aštuonias, taigi kareivių turėjo būti mažiausia keturiasdešimt du tūkstančiai. Iš rikiuotės darnumo, išdidaus žingsnio ir veidų, rodančių įsitikėjimą savo jėgomis, sprendėme, jog tai ne šiaip kokios papliauškos, o senos, karuose užsigrūdinusios Dešros. Pirmose eilėse visi iki vieno kariai buvo puikiai šarvuoti, žengė su mažomis, kaip mums iš tolo atrodė, bet labai smailiomis ir išgaląstomis ietimis. Sparnuose jojo raiteliai — Girininiai vėdarai, masyvios Veršienos sardelės ir Salcesonai, visi dailaus stoto, visi šios salos gyventojai, nuožmūs ir rūstūs.

Pantagriuelis labai sujudo, nors Epistemonas ir ramino jį, kad gal šiame krašte esama tokio papročio bei įpročio — draugus, atvykusius iš kitos šalies, maloniai pasitikti su kariuomene: juk ir ištikimi Prancūzijos miestai šitaip pasitinka bei sveikina tauriuosius savo karalius, kai jie pirmąkart atvyksta po šventos karūnacijos, ką tik sėdę į sostą.

— Galbūt,— kalbėjo jis,— čia ir yra to krašto karalienės gvardija: jaunos Dešrelės, sargybinės slapukės, kurias matėte medžiuose, pranešė karalienei, kad į uostą užsuko gražus ir šaunus jūsų laivynas, tad ji pamanė, kad tai turėtų būti koks turtingas ir galingas valdovas, ir ateina pati jūsų pasveikinti.

Pantagriuelis nenusiramino ir sušaukė savo tarybą, norėdamas išgirsti jos nuomonę, kaip daryti tokiu kebliu atveju, kada viltis netikra, o pavojus akivaizdus.

Čia jis trumpai jiems išklojo, kad tokie ginkluoti susitikimai, pridengti širdingumu ir draugiškumu, dažnai neša mirtiną pavojų.

— Taip antai,— kalbėjo jis,— imperatorius Antoninas Karakala

vienu atveju išžudė Aleksandrijos gyventojus, antru atveju sunaikino visą persų karaliaus Artabano palydą, dėdamasis norįs vesti to karaliaus dukterį. Tatai jam nepraėjo dovanai, nes po trumpo laiko jis pats palydėjo galvą. Taip Jokūbo sūnūs, keršydami už sesers Dinos pagrobimą, išžudė Sichemo vyrus[192]. Tokiu pat veidmainystės būdu Romos imperatorius Galienas išnovijo visą Konstantinopolio įgulą. Tolygiai Antonijus, apsimetęs draugu, prisiviliojo Artavadą, Armėnijos karalių, paskui jį surišdino ir apkaldino storais geležiniais pančiais, o galiausiai liepė nužudyti. Begalę panašių istorijų randame senovės raštuose. Užtat ne be reikalo ligi pat šiolei tebėra didžiai giriamas už atsargumą Karolis, šeštasis tuo vardu Prancūzijos karalius: nugalėjęs flamandus ir gentiečius, jis žygiavo į savo mielą miestą Paryžių, tačiau Buržė sužinojęs, jog dvidešimt tūkstančių paryžiečių su savo buožėmis (dėl kurių buvo praminti buožininkais) karine rikiuote išėjo už miesto jo pasitikti, nesiteikė žengti į miestą (nors jie tikino išėję jo pasitikti su ginklais dėl didesnės garbės, be jokių piktų kėslų) tol, kol visi nebus grįžę į savo namus ir padėję ginklus.

Kaip Pantagriuelis liepė pašaukti kapitonus Dešrarėžį ir Vėdarpjovį, taipogi pažymėtinas pokalbis apie tikrinius vietų ir žmonių vardus

PERSKYRIMAS XXXVII

Taryba nusprendė, kad dėl visa ko reikia būti pasiruošusiems. Tada Pantagriuelis liepė Karpalimui ir Gimnastui pašaukti laivų įgulas: devintojo (kurio kapitonas buvo Dešrarėžis) ir vienuoliktojo (kurio kapitonas buvo jaunasis Vėdarpjovis).

— Aš,— tarė Panurgas,— pavaduosiu Gimnastą. Jis gali būti jums ir čia reikalingas.

— Ak tu žalty,— tarė brolis Žanas,— tu nori išsisukti nuo mūšio, šalaputri tu, ir nebegrįžti čionai, aiškiai matau. Bet nuostolis nedidelis. Vis vien tik žliumbtum, aimanuotum, rėktum ir gadintum nuotaiką geriems kareiviams.

— Grįšiu, tikrai grįšiu,— tarė Panurgas.— Broli Žanai, tėve ma-

no dvasiškasis, grįšiu tuojau. Tik duokit įsakymą, kad tos bjaurios Dešros nesirepečkintų į laivus. O kol jūs kausitės, aš dievą maldausiu jums pergalės — darysiu taip, kaip darė riteriškasis karvedys Mozė[193], Izraelio tautos vadas.

Epistemonas tarė Pantagriueliui:

— Tų jūsų dviejų kapitonų vardai — Dešrarėžis ir Vėdarpjovis — šiuo atveju lemia mums sėkmę ir pergalę, jei kartais Dešros sumanytų mus pulti.

— Tu eini prie reikalo iš tinkamos pusės,— tarė Pantagriuelis,— ir man patinka, kad iš mūsų kapitonų vardų spėji ir pranašauji pergalę. Toks būdas pranašauti iš vardų nėra kokia naujiena. Jau pitagoriečiai jį didžiai vertino ir šventai jo laikėsi. Ne vienas įžymus viešpats ir valdovas yra kitados daug iš to laimėjęs. Oktavianas Augustas, antrasis Romos imperatorius, sutiko sykį vieną kaimietį, vardu Eutichą, atseit laimės vaiką, kuris vedėsi asilą, vardu Nikoną, kas graikiškai reiškia pergalėtoją; ir asilo, ir jo šeimininko vardai jam padarė tokį didelį įspūdį, jog jis tikėte įtikėjo savo sėkme, laime ir pergale. Kai Vespasianas, irgi Romos imperatorius, buvo sykį Serapio šventykloje ir vienas sau meldėsi, įėjo netikėtai jo tarnas, vardu Basilidas, atseit karališkasis, kurį jis buvo toli kažkur palikęs sergantį, ir Vespasianas užsidegė viltimi bei tikėjimu, jog taps Romos imperijos valdovu. Regilianas buvo kareivių išrinktas imperatoriumi vien dėl savo reikšmingo vardo[194], be jokių kitų priežasčių ar sumetimų. Skaitykit dieviškojo Platono *Kratilą*[195].

— Savo troškuliu prisiekiu,— tarė Rizotomas,— perskaitysiu jį: girdžiu jus dažnai jį minint.

— Prisiminkit, kaip pitagoriečiai vien iš vardų ir skaičių padarė išvadą, kad Patroklą turi užmušti Hektoras, Hektorą Achilas, Achilą Paris, Parį Filoktetas. Man tiesiog galva drumsčiasi, pagalvojus apie nuostabų Pitagoro išradimą, kaip iš lyginio arba nelyginio bet kurio vardo skiemenų skaičiaus išaiškinti, katra koja žmogus šlubas, katra akimi aklas, katra jo pusė kuprota, kame jis podagrą, paralyžių, pleuritą ar dar kitą panašų prigimties trūkumą turįs, būtent: lyginis skaičius reiškė kairę pusę, nelyginis — dešinę.

— Čia tikra teisybė,— tarė Epistemonas,— aš pats tuo gavau persitikrinti Sento mieste, per didžiąją procesiją, kurioje dalyvavo ir gerasis, dorasis, mokslingasis bei teisingasis pirmininkas Brijenas Valė, senjoras diu Duė[196]. Kai pro šalį ėjo šlubis ar šlubė, vienakis ar vienakė, kuprys ar kuprė, žmonės jam sakė tik jo arba jos vardą. Jei

vardo skiemenų skaičius buvo nelyginis, jis greit, nė nepažiūrėjęs į žmogų, spėjo, kad tasai yra luošas, šlubas, vienakis ar kuprotas iš dešinės pusės. Jei tas skaičius lyginis — iš kairės pusės. Ir taip buvo iš tikrųjų, ir nepasitaikė nė vienos išimties.

— Šitas išradimas,— kalbėjo Pantagriuelis,— leido mokslo vyrams tvirtinti, kad klūpantis Achilas buvo Pario strėlės sužeistas į dešinį kulną, nes jo vardo skiemenų skaičius yra nelyginis (čia reikia pažymėti, kad senovės žmonės priklaupdavo visada dešiniuoju keliu); Venerą Diomedas prie Trojos sužeidė į kairę ranką, nes jos vardas graikiškai yra keturių skiemenų; Vulkanas šlubas kairiąja koja — dėl tos pat priežasties; Pilypas, Makedonijos karalius, ir Hanibalas buvo akli dešiniąja akimi. Remiantis tuo pačiu pitagoriniu pagrindu, galima nustatyti ir išiją, herniją, hemikraniją.

Bet grįžkime prie vardų. Tik prisiminkime, kaip Aleksandras Didysis, sūnus karaliaus Pilypo, apie kurį ką tik kalbėjome, vieno vardo išaiškinimo dėka sėkmingai užbaigė savo pradėtąjį žygį. Jis laikė apsupęs galingą miestą Tyrą, jau kelios savaitės mušė jį iš visų jėgų, bet vis bergždžiai. Nieko nepadėjo karo mašinos, mūro griovimo įrenginiai. Tyro gynėjai, būdavo, beregint viską jam nušluoja ir, kas sugriauta, atstato. Jau ketino nutraukti apsupimą, kad ir labai nenorom, nes numatė, kaip tada nukentėtų jo karinė šlovė. Sunkių minčių bei abejonių slegiamas, užmigo. Miegodamas susapnavo, kad į jo padangtę įėjo satyras ir ėmė šokti, strypinėti savo ožiškomis kojomis. Aleksandras norėjo jį pagauti, tas nesidavė. Galiausiai karalius įvarė jį į kampą ir sučiupo. Tada nubudo, papasakojo savo sapną palydos filosofams bei mokslavyriams ir iš jų sužinojo, kad dievai jam lemia pergalę ir kad Tyras tuoj būsiąs paimtas, kadangi žodis *satyras* susideda iš dviejų dalių — *sa* ir *Tyros*, o graikiškai tai reiškia: *Tyras tavo*. Ir iš tikrųjų, pačiu pirmuoju puolimu jis tvirtovę paėmė ir, laimėjęs didingą pergalę, pavergė tuos neklusnius žmones.

Dabar prisiminkime, kaip, atvirkščiai, dėl vieno vardo reikšmės neteko pasitikėjimo savimi Pompėjus. Cezario sumuštas ties Farsalu, jis neturėjo kito būdo išsigelbėti kaip tik pabėgti. Jūromis nusigavo jis į Kipro salą. Ties Pafo miestu pamatė krante gražius ir ištaigingus rūmus. Pasiklausęs vairininko, kaip tie rūmai vadinasi, išgirdo, kad jų vardas Κακοβασιλέα, atseit, *Karaliaus nedalia*. Tas vardas sukėlė jam tokį siaubą ir šleikštulį, jog nusiminė galutinai, lyg persitikrinęs, kad neišvengiamai turįs greitu laiku palydėti gyvastį. Jo kelionės bendrai ir jūreiviai girdėjo net, kaip jis šūkauja, vaitoja ir stena. Ir iš tikrųjų,

po neilgo laiko toksai Achilas, nežinomas kaimo žmogelis, nukirto jam galvą.

Šia proga praverstų dar priminti, kas nutiko L. Pauliui Emilijui, kai Romos senatas išrinko jį imperatoriumi, tai yra kariuomenės vadu, ir jis turėjo su ta kariuomene eiti į karą prieš Persą, Makedonijos karalių. Tą pačią dieną, pavakary, parėjęs namo rengtis į žygį, bučiavo jis savo mažą dukrytę, vardu Tratiją, ir pastebėjo, kad ji kažko liūdna. „Kas tau, Tratija? — klausė jis.— Ko tu nuliūdusi ir susikrimtusi?" — „Tėveli,— atsakė ji,— Persa nebegyva". Taip ji vadino kaliukę, kurią labai mylėjo. Tatai išgirdęs, Paulius įtikėjo, jog tikrai nugalės Persą.

Jei mums laikas leistų perskaityti šventąsias žydų knygas, rastume tenai šimtus vietų, akyvai rodančių, kokią svarbą jie teikė tikriniams vardams bei jų reikšmėms ir kaip šventai tuos vardus gerbė.

Baigiant šią pašneką, atvyko į laivą abu kapitonai su savo kareiviais, visi gerai ginkluoti ir karingai nusiteikę. Pantagriuelis juos trumpai pamokė, kad kautųsi narsiai, jei būtų priversti kautis (jis mat dar vis nenorėjo tikėti, kad Dešros būtų tokios klastininkės), betgi uždraudė patiems mūšį pradėti ir davė jiems parolį: *Užgavėnės.*

Kodėl žmonės neturi Dešrų per nieką laikyti

PERSKYRIMAS XXXVIII

Šaipotės jūs, gėrovai, ir netikite, kad iš tiesų taip buvo, kaip aš jums pasakoju. Ką gi tada man daryti? Jei norite, tikėkite, jei ne — eikite patys ir pasižiūrėkite. O juk aš gerai viską žinau, nes mačiau savo akimis. Tai buvo Rukšnų saloje — sakau įsakmiai.

Tik pagalvokite, meldžiamieji, apie galinguosius žilosios senovės milžinus, kaip jie ketino aukštą Peliono kalną užkelti ant Osos, o tada nuo Osos atakuoti ūksmingąjį Olimpą, dievus sukauti ir iš dangaus išgrūsti. Tai buvo ne šiaip sau jėga, ne su bet kuo ją palyginsi. Ir vis dėlto jie buvo ne kas kita kaip dešros nuo pusės kūno — na, žalčiai, kad nesumeluočiau.

Ir tas žaltys, kuris Ievą sugundė, taipogi turėjo dešros pavidalą, o juk yra parašyta, kad jis buvo gudrus ir suktas, kaip joks kitas gyvūnas žemėje. Tokios yra ir Dešros.

Dar ir dabar kai kuriose akademijose yra teigiama, kad anas žaltys gundytojas buvęs dešra, vardu *Ithyphallus*[197], kuriuo kadaise buvęs paverstas jo malonybė gerasis Priapas, didysis moterų gundytojas paradizuose, graikiškai tariant, arba soduose, tariant mūsiškai[198]. Ir kas žino, ar šveicarai, nūnai išdidi ir karinga tauta, kitados nebuvo dešrelės?[199] Neguldyčiau galvos dėl to. Juk himantopodai, įžymi tauta Etiopijoje, pasak Plinijaus aprašymų, yra ne kas kita kaip dešros.

Jeigu šių išvedžiojimų nepakanka jūsų malonybių netikėjimui įveikti, tai tuojau (būtent, kai baigsime gerti) važiuokite į Puatu kraštą aplankyti Liusinjano, Partenė, Vovano, Mervano ir Puzožo. Ten jūs rasite liudininkų, senų ir patikimų, kurie jums prisieks švento Rigomė ranka, kad Meluzina[200], pirmoji tų miestų fundatorė, turėjo moters kūną tik ligi tos, žinote, vietos, o žemiau buvo žalčio pavidalo dešra, o gal dešros pavidalo žaltys. Šiaip ar taip, jos laikysena buvo šauni ir grakšti, ją dar šiandien imituoja bretonai, kai šoka dainuodami savo *triori*.

Kodėl ne kas kitas, o Erichtonijus[201] išrado karietas, neštuvus ir vežėčias? O todėl, kad Vulkanas jį pagimdė su dešrinėmis kojomis ir jis, slapstydamas jas, mieliau sėdėdavo neštuvuose kaip ant žirgo. Mat jo laikais dešros dar nebuvo didelėje pagarboje. Skitų nimfa Ora irgi kūną turėjo pusiau moters, pusiau dešros. O visgi Jupiteriui ji pasirodė tokia graži, jog jis sugulė su ja ir susilaukė sūnaus, gražuolio Kolakso.

Užtat liaukitės šaipytis ir tikėkite, kad nieko nėra teisingesnio, nebent evangelija.

Kaip brolis Žanas sudaro su virėjais sąjungą kautis su Dešromis

PERSKYRIMAS XXXIX

Brolis Žanas, matydamas patrakėles Dešras taip smagiai žygiuojant, tarė Pantagriueliui:

— Na, bus gražus juokų karas, kaip aš matau! O, kiek garbės ir šlovės mes pelnysime, nugalėję Dešras! Žinote ką, jūs geriau eikite į laivą ir pabūkite šio susirėmimo žiūrovu, o visa kita palikite man ir mano vyrams.

— Kokiems vyrams? – paklausė Pantagriuelis.

— Brevijoriaus paslaptis,— atsakė brolis Žanas.— Kodėl Putifaras, vyriausiasis faraono virėjas, tas, kur nupirko Juozapą ir kuriam Juozapas būtų pritaisęs ragus, jei tik panorėjęs,— kodėl jis buvo visos Egipto kavalerijos viršininkas? Kodėl Nabuzardanas, karaliaus Nabuchodonosaro vyriausiasis virėjas, buvo iš visų karvedžių parinktas Jeruzalei apsupti ir sugriauti?

— Įdomu, įdomu,— tarė Pantagriuelis.

— Po galais,— tarė brolis Žanas,— nepabijočiau prisiekti, kad jie prieš tai jau buvo kovoję su Dešromis arba vyrais, tevertais tiek, kiek Dešros, kurioms atmušti, sumušti, apgalėti ir į kąsniukus sukapoti virėjai nepalyginti geriau tinka ir pritinka negu visi sunkiai ar lengvai ginkluoti raiteliai, pėstininkai ir kareiviai samdininkai.

— Dabar tu man priminei,— tarė Pantagriuelis,— kas yra užrašyta iš šmaikščių bei linksmų Cicerono atsakymų. Romos pilietinio karo metu, kai grūmėsi Cezaris ir Pompėjus, Ciceronas, kas be ko, laikė daugiau Pompėjaus pusę, nors Cezaris stengėsi jį palenkti savęsp ir teikė jam didžiulių malonių. Vieną dieną, išgirdęs, kad Pompėjaus šalininkams žuvo daug žmonių, panorėjo aplankyti jų stovyklą. Toj stovykloj jis rado mažai pajėgų, dar mažiau narsos, o daug netvarkos. Tad, numatydamas, jog viskas nueis į bloga ir pragaištį, kaip paskui išties ir buvo, jis ėmė šaipytis ir tyčiotis čia iš vieno, čia iš kito, smaigstydamas kandžiomis pastabomis, ką labai gerai mokėjo. Kai kurie karininkai, dėdamiesi esą narsūs, nieko nebiją, ryžtingi vyrai, kalbėjo jam: „Tik pažiūrėk, kiek mes dar turime erelių!“ Ereliai buvo Romos kariuomenės dalinių ženklai karo metu. „Jie būtų,— atsakė Ciceronas,— labai geras ir pravartus daiktas, jeigu jūs kariautumėte su šarkomis“. Dabar, kadangi reikės kautis su Dešromis, tu sprendi, kad tai bus virtuvinis mūšis, ir nori dėtis su virėjais. Daryk, kaip išmanai. Aš liksiuosi čia ir lauksiu, kas iš to kermošiaus išeis.

Brolis Žanas tučtuojau nusigavo į virtuvės padangtes ir kuo linksmiausiai bei mandagiausiai prabilo į virėjus:

— Vyručiai, trokštu šiandien jus visus matyti garbėje ir triumfe. Jūs padarysite tokius ginklo žygdarbius, kokių nežino dar žmonių atmintis. Po šimts pilvų, ar ne per menkai pasaulis vertina virėjus? Eime mušti tų kekšių Dešrų! Aš būsiu jūsų vadas. Išgerkim! Ė, narsinkimės!

— Vade,— atsakė jam virėjai,— gerai kalbate. Mes pasiryžę klausyti jūsų. Po jūsų vėliava gyvensime ir mirsime!

— Gyventi — taip,— tarė brolis Žanas,— bet mirti — ne! Mirti — tegu Dešros miršta. Na, rikiuokimės. Parolis: *Nabuzardanas.*

Kaip brolis Žanas padirbdino kiaulę ir jos viduriuose sutupdė narsius virėjus

PERSKYRIMAS XL

Tada, broliui Žanui paliepus, meistrai sustatė didelę kiaulę[202], atsivežtą šeštajame laive. Tai buvo nuostabus renginys, padarytas tokiu būdu, kad didieji pabūklai iš visų jos pusių svaidė akmens kulkas ir plienines strėles, o jo viduje laisvai galėjo tilpti ir iš savo slėptuvės stoti į kautynes du šimtai ir daugiau vyrų. Jis buvo padirbtas nusižiūrėjus į Lariolio kiaulę, su kurios pagalba Beržerakas buvo atimtas iš anglų, kai Prancūziją valdė jaunas karalius Karolis Šeštasis[203].

Žemiau surašyti narsūs ir karingi virėjai, kurie, nelyginant į Trojos arklį, sulindo į kiaulę:

Buza,	Grūdeklis,
Slunkius,	Driskius,
Košeliena,	Puodžius,
Murzius,	Katilius,
Mandragoras,	Blėkius,
Beduonis,	Karbonadas,
Samtis,	Oranžadas,
Klišius,	Griebkis,
Garbančiupris,	Tepkis,
Piesta,	Maišiklis.

Visi šie kilmingi virėjai turėjo herbą: raudoname fone žalias lašinių smaigiklis, jį kerta sidabrinė sija įstrižai į kairę.

Taukius,	Taukatrynis,
Taukinis,	Taukatepis,
Taukulis,	Taukapilvis,
Taukuotis,	Taukabambis,
Taukalaižis,	

Taukaklis, kilimo nuo Rambujė. Pilnas šio kulinarijos daktaro vardas buvo Taukakaklis. Taip ir jūs pasakote malūninkas vietoj malūnininkas.

Šviežiataukis,
Senataukis,
Aitriataukis,
Karčiataukis,
Tulžiataukis,
Pilvataukis,
Žarnataukis,
Inkstataukis,
Pūsliataukis,
Šernataukis,
Briedžiataukis,
Vištataukis,
Kiškiataukis,
Ožkataukis,
Ožiataukis.

Tie vardai nežinomi maranų[204] ir žydų tarpe.

Tešlius,
Pyragius,
Putrius,
Kumpius,
Šernius,
Ungurys,
Triušis,
Varnius,
Varlius,
Pliurzius,
Makaronas,

Trupiniukas. Šis pastarasis buvo iš virtuvės atkeltas į rūmus aptarnauti kilmingajam kardinolui Levenerui[205].

Skrudžius,
Pašluostė,
Kykas,
Žiogas,
Apželtstaibis,
Ankštis,
Kulšis,
Galiukas,
Tutinas,
Bukis,
Bukutis,
Pliuškis,
Krokodilas,

Mondamas, kuris išrado padažą *Madam*; dėl šio savo nuopelno jis ir buvo taip vadinamas, kur tik žmonės mūsų kalbą vartojo.

Pagyrūnas,
Puodaplovys,
Bekasas,
Nevaleika,
Šarkapešys,
Vaflininkas,
Šafranininkas,
Kručkininkas,
Vėdariškis,
Kiaulius,

Roberas. Jis išrado padažą *Rober*, tokį sveikatingą ir reikalingą prie skrudintos ožkienos, antienos, šviežios kiaulienos, sodintos kiaušinienės, sūdytų merlūzų ir daugybės kitų patiekalų.

Ungurkaklis,
Rajanosis,
Terlius,
Trupingraužis,
Skystablauzdis,
Storasnapis,
Nepriėstuvas,
Kiškiabambis,
Pūgžlys,
Bigosas,
Turgininkas,
Gličius,
Dagys,
Retapėdis,
Kojagalvis,
Telias.

Į kiaulės vidų sulindo šie kilnūs virėjai, linksmi, guvūs, smagūs ir pasiryžę kautis. Brolis Žanas su savo plačiu kalaviju įlipo paskutinis ir iš vidaus pusės užtrenkė duris.

Kaip Pantagriuelis laužė Dešras, atremdamas į kelį

PERSKYRIMAS XLI

Dešros atžygiavo taip arti, kad Pantagriuelis matė, kaip jos kelia rankas ir jau kreipia ietis į priekį. Jis pasiuntė Gimnastą sužinoti, ko gi joms reikia ir kodėl jos be jokio įspėjimo išėjo į karą su savo senais draugais, nepažeidusiais jų nei žodžiu, nei veiksmu.

Gimnastas prieš pirmąsias rikiuotės eiles giliai, žemai nusilenkė ir sušuko garsiai, kaip tik išgalėjo:

— Draugai, draugai, draugai mes jūsų visi aliai vienas. Sakykit, ko norit. Visi mes laikome jūsų seno sąjungininko Lašininio pusę.

Kai kas paskui kalbėjo, kad jis ištaręs ne Lašininio, o Lašinio. Šiaip ar kitaip ten buvo, bet sulig tuo jo žodžiu išėjo priešais savo kariuomenę stambus Servelatas, nuožmus ir didžiai riebus, ir norėjo griebti Gimnastui už gerklės.

— Dievaži,— tarė Gimnastas,— visas nepralįsi, teks sukapoti.

Išsitraukė jis abiem rankom kalaviją Bučiuokmandugną (taip jį vadino) ir perkirto Servelatą į du gabalus.

Dieve mielas, koks riebus jis buvo! Prisiminiau stambų jaučiaragį šveicarą nuo Berno, nukautą prie Marinjano, kai šveicarai buvo sumušti[206]. Tikėsit ar netikėsit, bet lašinių ant pilvo jis turėjo ne mažiau kaip per keturis pirštus.

Taip šį riebulį nuriebinus, kitos Dešros supuolė ant Gimnasto ir niekšingai parmušė jį žemėn; tuomet Pantagriuelis su savo vyrais tekinas atbėgo jo gelbėti. Na, ir prasidėjo didžios kautynės ir sumišimas. Dešrarėžis rėžė Dešras, Vėdarpjovis pjaustė vėdarus. Pantagriuelis laužė Dešras, atremdamas į kelį. Brolis Žanas glūdėjo tyliai kiaulėje, viską stebėjo ir matė. Tik šit Veršienos dešrelės, kurios tūnojo pasaloje, išėjo visos aikštėn ir, paleidusios gerkles, puolė Pantagriuelį.

Brolis Žanas, matydamas tokį bruzdesį ir maišatį, atidaro kiaulės duris ir lenda laukan su savo narsuoliais, vieni jų nešasi geležinius iešmus, kiti laiko rankose žarsteklius, lašinių smaigiklius, keptuves, spirgintuves, šutintuves, prikaistuvius, puodus, katilus, grūstuvus, grūdeklius, ližes, menturius — pažiūrėti it kokie galvažudžiai,— ir visi šaukia rėkia vienu balsu siaubingai: *Nabuzardan! Nabuzardan! Nabuzardan!* Taip šaukdami, grėsmingai šoko ant Veršienos dešrelių ir įsigrūdo į Salcesonų eiles. Pamačiusios šį naują pajėgų antplūdį, Dešros leidosi bėgti, kiek tik kojos įkerta, tarsi patį velnią išvydusios. Brolis Žanas pylė į jas akmens kulkomis ir guldė kaip muses; jo kariai irgi netausojo rankų. Graudus buvo reginys! Visas laukas nuklotas Dešromis, nebegyvomis arba sužeistomis. Ir sako istorija, kad jei ne dievo apvaizda, visa Dešrų padermė būtų buvusi perdėm išnaikinta tų virtuvės kareivių. Tačiau įvyko stebuklingas dalykas. Norit — tikėkit, norit — ne.

Iš anapus kalnų atskrido didelis, pilkas, riebus, stambus meitėlis su ilgais ir plačiais sparnais, tokiais kaip vėjinio malūno. Tų sparnų plunksnos buvo skaidriai raudonos, kaip fenikopterių, kurie Langedoke vadinasi flamingai. Akis turėjo raudonas, žaižaruojančias kaip karbunkulai, ausis žalias kaip smaragdai; dantys buvo geltoni kaip topazai; uodega ilga, juoda kaip lukulinis marmuras[207]; kojos baltos, vaiskios ir perregimos kaip deimantas, o letenos plačios kaip žąsies, tokios, kokiomis kitados Tulūzoje vaikščiojo karalienė Žąsiakojė[208]. Ant kaklo jam buvo aukso grandinė, o jos grandyse jonėniškos raidės. Spėjau perskaityti tik du žodžius: ΥΣ ΑΘΗΝΑΝ, atseit: „Meitėlis, mokantis Minervą“[209].

Oras buvo giedras, gražus. Tačiau kai pasirodė ši pabaisa, kairėje pusėje taip smarkiai sugriaudė, jog visi nustėrome. Dešros, pastebėju-

sios meitėlį, tuoj metė visus ginklus bei įnagius, suklaupė ir, aukštai iškėlusios sudėtas rankas, jį be žodžių kaip dievybę pagarbino.

Brolis Žanas su savo vyrais Dešras tik kovė ir ant iešmų movė. Tačiau, Pantagriueliui įsakius, trimitai davė ženklą nutraukti mūšį, ir visi ginklai numalšo. Pabaisa, paskraidžiusi tarp abiejų kariuomenių, numetė daugiau kaip dvidešimt septynias statinaites garstyčių košės, paskui nuskrido savo keliais ir dingo, rėkdama: „Užgavėnės! Užgavėnės! Užgavėnės!“

Kaip Pantagriuelis vedė derybas su Nifleset, Dešrų šalies valdove

PERSKYRIMAS XLII

Kai sakytoji pabaisa dingo, o abi kariuomenės nurimo, Pantagriuelis pasisiūlė vesti derybas su ponia Nifleset[210] (taip vadinosi Dešrų valdovė), kuri sėdėjo karietoje netoliese, prie vėliavų. Pasiūlymas buvo tuoj priimtas.

Valdovė išlipo iš karietos, grakščiai pasveikino Pantagriuelį ir pareiškė, kad jai malonu su juo matytis. Pantagriuelis pasiskundė dėl bereikalingo karo. Ji mandagiai atsiprašė ir nurodė, kad įvykusi klaida dėl neteisingo pranešimo: jos žvalgės davusios žinią, kad išsilaipinęs Gavėnas, senas jųjų priešas, ir tyrinėjąs didžuvės šlapalą. Ji prašė Pantagriuelį malonėti atleisti šį įžeidimą, tikino, kad Dešrose veikiau galima rasti fekalijų, tik ne tulžies, ir siūlė tokias taikos sąlygas: ji ir visos jos įpėdinės iš Nifleset dinastijos būsiančios amžinai jo ir jo įpėdinių vasalėmis, valdysiančios salą ir visą kraštą kaip jo suteiktą leną, klausysiančios visur ir visame kame jo įsakymų, būsiančios jo draugų draugės ir jo priešų priešės, o kiekvienais metais, rodydamos savo ištikimybę, nusiųsiančios jam septyniasdešimt aštuonis tūkstančius karališkų Dešrų, idant jis turėtų prakando visą pusmetį.

Ji taip ir padarė — jau rytojaus dieną išsiuntė gerajam Gargantiua šešiomis didelėmis brigantinomis sakytąjį skaičių karališkų Dešrų, kurias lydėjo jaunoji Nifleset, sosto įpėdinė. Taurusis Gargantiua persiuntė jas kaip dovaną nuo savęs didžiajam Paryžiaus karaliui. Tačiau dėl oro pasikeitimo, taip pat ir dėl neturėjimo garstyčių (kurios dešroms yra natūralus balzamas ir gyvybės palaikytojas) jos

beveik visos išmirė. Didžiojo karaliaus valia ir patvarkymu tos Dešros buvo vienoje Paryžiaus vietoje krūvomis palaidotos, ir ta vieta ligi šiol vadinasi Dešrų grindinio gatvė.

Karaliaus rūmų ponioms prašant, jaunoji Nifleset buvo išgelbėta ir laikoma didžioje garbėje. Paskui ji ištekėjo į gerą ir turtingą vietą ir susilaukė gražių vaikučių, už ką tebūnie dievui šlovė.

Pantagriuelis valdovei gražiai padėkojo, atleido įžeidimą, atsisakė priimti ją į vasales ir padovanojo dailų peiliuką su briedžio rago kriaunomis. Po to iš smalsumo paklausė, kas ten buvo per pabaisa, kuri neseniai pasirodė. Ji atsakė, kad tai Užgavėnių Idėja, jų dievas, saugantis ir globojantis jas karo laiku, visos Dešrų padermės pirmasis kūrėjas ir protėvis. O į kiaulę jis panašus todėl, kad Dešros daromos iš kiaulienos. Pantagriuelis klausė, kam jis numetė žemėn tiek daug garstyčių ir nuo kokių ligų jos gelbsti. Karalienė atsakė, kad garstyčios — tai Dešrų šventasis Gralis[211] ir dangiškasis balzamas: jei nors truputį jų užtepi ant parblokštų žemėn Dešrų, tuoj sužeistosios pagyja, o nukautosios atsigauna.

Daugiau nieko Pantagriuelis su valdove nebesikalbėjo ir sugrįžo į savo laivą. Grįžo ir visi jo narsūs palydovai su ginklais ir su kiaule.

Kaip Pantagriuelis išlipo Ruach saloje

PERSKYRIMAS XLIII

Po dviejų dienų priplaukėme Ruach[212] salą. Prisiekiu jums Sietynu[213], tos salos žmonių gyvenimas yra toks keistas, jog nėra kaip apsakyti. Jie gyvena tik vėju. Nieko kito negeria, nieko kito nevalgo kaip tik vėją. Jų namai — vėtrungės. Savo daržuose nieko daugiau nesėja kaip tik vėjažoles. Rūtas ir kitas karminatyvines žoles[214] ravėja kuo rūpestingiausiai. Paprastieji žmonės prasimaitina iš vėduoklių — plunksninių, popierinių, audeklinių, nelygu kišenė ir išgalėjimas. Turtingieji minta iš vėjinių malūnų. Kai rengia kokią puotą ar banketą, pasistato stalus po vienu arba dviem vėjiniais malūnais. Prie jų susėdę puotauja sau smagūs kaip vestuvėse. Ir šnekasi prie stalo vien apie vėjų skanumą, pranašumą, sveikumą, retumą, panašiai kaip jūs, gėrovai, filosofuojate savo pobūviuose apie vynus. Vienas giria siroką, kitas be-

šą, kitas garbiną, kitas bizę, kitas zefyrą, o dar kitas galerną[215] ir taip toliau. Dar kiti, būtent kulnaraičiai ir įsimylėjėliai sako, kad maloniausias vėjas — iš po marškinių. Ligoniams duoda virto vėjo, panašiai kaip pas mus kad sergantiems duoda buljono.

— O,— kalbėjo man vienas išpurtęs neūžauga,— kad taip gavus nors vieną pūslę to gero Langedoko vėjo, kuris vadinasi *cyerce*![216] Taurusis gydytojas Skironas[217], važiuodamas andai per šį kraštą, pasakojo mums, kad tas vėjas toks stiprus, jog prikrautą vežimą parverčiąs. O, kaip gerai tas būtų mano suputusiai kojai! Storumas nėra jokia laimė.

— Kas kita,— tarė Panurgas,— stora statinaitė Langedoko vyno — iš Mirvo, iš Kantperdri ar Frontinjano.

Aš ten mačiau vieną malonios išvaizdos žmogų, storą, gal vandenlige sergantį, kuris, baisiai įniršęs, mušė batu savo dičkį tarną ir mažiuką pažą. Nežinodamas pykčio priežasties, maniau, kad jam gydytojų prisakyta taip daryti, kadangi ponui sveika nertėti ir muštis, o tarnams — mušamiems būti. Paskui betgi nugirdau, kad jis kaltina tarnus, jog tie pavogę pusę odmaišio garbino vėjo, kurį jis tausojęs vėlyvam rudeniui, kaip retą skanskonį.

Tos salos gyventojai nesituština, nesišlapina ir nesispjaudo. Užtat jie apsčiai leidžia savo vėjo, drioskina ir raugėja. Serga visų rūšių ligomis ir visomis jų atmainomis. Juk visos ligos randasi ir kyla nuo vėjų sankaupos viduriuose, kaip aiškina Hipokratas, *lib. de Flatibus*[218]. Labiausiai tačiau paplitusi liga — dujiniai diegliai. Jiems gydyti stato storas vėjalaides, duoda stiprių vėjo varomųjų vaistų. Miršta visi vandenlige arba vidurių išputimu; vyrai mirdami garsiai drioskina, moterys — patyliukais pušnoja. Taip jiems išeina siela pro užpakalinę angą.

Vaikščiodami po salą, sutikome tris storus vėjavaikius, besidairinėjančius tilvikų, kurie čia labai gausiai veisiasi ir minta vėju. Pastebėjau, kad jie nešėsi prie diržo prisirišę dailias dumpleles — panašiai, kaip jūs, gėrovai, kur nors vykdami, imatės gertuvių ir butelių. Jei kartais pristinga vėjo, tai ima tas savo gražias dumpleles, padumia ir taip pasigamina šviežio, nes juk žinote, kad vėjas pagal tikslų mokslišką apibrėžimą yra ne kas kita kaip oro judėjimas ir bangavimas.

Tuo laiku mus pasiekė jų karaliaus įsakymas, kad tris valandas laiko neleistume lipti į savo laivus niekam iš salos gyventojų, nei vyrui, nei moteriai. Mat jam pavogė pūslę brangaus vėjo, to paties, kuriuo kitados puikusis pūtėjas Eolas apdovanojo Odisėją, kad turėtų

kuo varyti laivą, kai užeis ramus metas. Karalius tą vėją saugojo šventai kaip antrąjį Gralį ir gydė juo tik pačias sunkiąsias ligas, bet duodavo šio vaisto ligoniui tik tiek, kiek reikia vienam nekaltos mergelės birbtelėjimui, kurį vienuolės vadina sonetu[219].

Kaip maži lietūs stabdo dideliųs vėjus

PERSKYRIMAS XLIV

Pantagriuelis gyrė jų santvarką ir gyvenimo būdą ir sakė jų valdovui Hipenemianui[220]:

— Jei sutinkate su Epikūro nuomone, jog aukščiausiasis gėris yra turėti malonumų (malonumų, žinoma, lengvų, o ne sloginančių), tai aš sprendžiu, kad jūs esate labai laimingi. Juk mintant vėju pragyvenimas atsieina labai pigiai arba visai nieko: bereikia dumplėmis padumti.

— Tegu ir taip,— atsakė valdovas,— tačiau šiame mirtingame gyvenime niekas nėra laimingas iš visų pusių. Neretai būna, kad sėdime prie stalo, vaišinamės dideliu ir skaniu pono dievo vėju nelyginant dangiškąja mana, patenkinti kaip tėvai prelatai, o šit užėjo mažas lietelis — ir vėjo kaip nebūta. Ir taip mums daugsyk puota nueina perniek — nebelieka ko valgyti.

— Tai jums išeina,— tarė Panurgas,— kaip tam Ženenui iš Kenkenė[221], kuris, laistydamas savojo vandens čiurkšle savo pačios Kelo vėjalaidę, numalšindavo prastą vėją, einantį iš ten lyg iš didžiųjų Eolo vartų. Aš neseniai sudėjau apie tai gražų dešimteilį:

Ženenui, beskanaujant sau vienam
Putojantį, dar drumstą vyną,
Pasinorėjo ropių. Prašo jam
Patiekti mėgstamąjį skanumyną.
Žmona Kelo pripjausto, pagamina,
Abu pavalgo, sugula miegoti.
Jis neužmiega, pro dantis keiksnoja —
Mat orą vis gadina jo žmona.
Aplaistęs vėjalaidę, sako: „Kai lynoja —
Nutyla veikiai vėtra kiekviena“.

— Be to,— kalbėjo toliau valdovas,— mūsų šalį kasmet lanko baisus negandas, didžius nuostolius nešantis. Mat vienas milžinas, vardu Nasrionis, gyvenantis Tohu saloje, kiekvienais metais, savo gydytojų patariamas, atvažiuoja čionai pavasarį prasivalyti vidurių ir suryja it piliules daugybę vėjinių malūnų, taip pat ir dumplių, kurių jis itin smalstus. Užtat mes labai skurstame ir gauname pasninkauti tris ar keturias gavėnias per metus, neskaitant ketvirtinių pasninkų ir šiaip sausų dienų.

— Ir nesugalvojat, kaip to išvengti? — klausė Pantagriuelis.

— Savo mezarimų[222] patariami,— kalbėjo valdovas,— mes apie tą laiką, kai jis paprastai atvyksta, suleidome į malūnus pulkus gaidžių ir pulkus vištų. Pirmą kartą surijęs paukščius, jis ko nenumirė. Mat paukščiai ėmė jam giedoti, po pilvą lakstyti ir daužytis taip, jog jį ištiko lipotimija[223], širdies skausmai ir baisūs, pavojingi traukuliai, tarytum koksai žaltys būtų pro burną į skrandį įlindęs.

— Šitas palyginimas yra nevykęs,— tarė brolis Žanas,— ir čia nedera, nes esu kitados girdėjęs, kad žaltys, įlindęs į skrandį, jokių nemalonumų nepridaro ir greit išlenda laukan, jei pacientą pakabina už kojų ir prie burnos pastato puodelį šilto pieno.

— Tu tik girdėjai taip kalbant,— tarė Pantagriuelis,— o tie, kas tau sakė, irgi tik girdėjo kalbant, bet niekas tokio gydymo pats nėra matęs nei apie jį skaitęs. Hipokratas (*lib. 5, Epid.*) rašo, kad toks atsitikimas buvęs jo laikais ir pacientas miręs nuo spazmų ir konvulsijų.

— Be to,— kalbėjo valdovas,— visos šio krašto lapės, užjutusios vištas, sulindo jam į gerklę, ir jis būtų bemat numiręs, jei vieno priepuolio metu nebūtų ožio nulupęs, kaip jam patarė vienas velnio neštas žiniuonis. Tai buvo geras antidotas ir priešnuodis. Vėliau jis gavo dar geresnių patarimų, ir dabar gydosi klizmomis iš rugių bei sorų nuovirų, kurios privilioja vištas, taip pat iš žąsies jeknų, kurios privilioja lapes. Dar, be to, jis ryja piliules, padarytas iš sutrintų kurtų ir vižlų. Tai tokios mūsų bėdos.

— Nebesirūpinkite, gerieji žmonės,— tarė Pantagriuelis.— Tasai milžinas Nasrionis, vėjinių malūnų rijikas, jau nebegyvas. Tikras dalykas. Jis uždusо, paspringo, gydytojų patarimu bevalgydamas kruopelytę šviežio sviesto priešais karštos krosnies angą.

Kaip Pantagriuelis išsikėlė Papefigų saloje

PERSKYRIMAS XLV

Rytojaus dieną priplaukėme Papefigų salą. Tos salos žmonės kitados buvo turtingi ir laisvi ir vadinosi linksmuoliai. Dabar jie buvo suskurdę ir papimanų[224] pavergti. O pasidarė taip.

Vieną dieną, per metinę vėliavų šventę[225], linksmuolių burmistras, sindikai ir didieji rašto žinovai nuvyko į Papimaniją, gretimą salą, pasižmonėti ir pas kaimynus pasibūti. Vienas iš linksmuolių, pamatęs popiežiaus paveikslą (mat buvo girtinas paprotys švenčių dienomis viešai jį rodyti, iškeltą ant dviejų stiebų), parodė jam špygą, o tame krašte tai reiškia išniekinimą ir viešą pasityčiojimą. Papimanai, keršydami už tai, po kelių dienų apsiginklavo, puolė, nepaskelbę karo, Linksmuolių salą, nusiaubė ją, sugriovė, kas buvo įmanoma sugriauti, ir nukapojo galvas visiems, kam tik žėlė barzda. Moteris ir nepilnamečius paliko gyvus, bet tokia sąlyga, kokią kitados imperatorius Frydrichas Barbarosa pritaikė Milano gyventojams.

Milaniečiai sykį, kažkur imperatoriui išvykus, sukilo prieš jo valdžią, o jo žmoną, imperatorienę, ištrėmė iš miesto, gėdingai užsodinę ant senos mulės, vardu *Thacor*[226], atžagarią: nugara į galvos pusę, o veidu į pasturgalį. Frydrichas grįžęs juos sutramdė, užgniaužė maištą, o paskui tol ieškojo, kol surado tą garsiąją mulę *Thacor*. Tada jo įsakymu didžiojoj miesto aikštėj budelis įkišo tai mulei figą į gėdingąją vietą ir, gaudžiant trimitams, apskelbė suimtiems ir čia suvarytiems miesto gyventojams imperatoriaus valią: kas nori likti gyvas, tas turi viešai ištraukti dantimis figą ir po to ją vėl įkišti be rankų pagalbos. Kas tai daryti atsisakys, bus tučtuojau pakartas ir pasmaugtas. Kai kuriems šitos šlykščios bausmės gėdingumas ir bjaurumas net mirties baimę viršijo, ir jie buvo pakarti. Kitiems mirties baimė nustelbė gėdą. Šitie, ištraukę grynais dantimis figą, rodė ją viešai budeliui ir sakė: *Ecco lo fico*[227].

Ir nelaimingų, nusiminusių linksmuolių likučiai tolygia gėda atsipirko ir išsivadavo nuo mirties. Jie buvo paversti vergais bei duoklininkais, ir už tai, kad popiežiaus paveikslui rodė špygą, jiems buvo primestas papefigų vardas. Nuo to laiko vargšeliai nebeturėjo sėkmės. Kiekvienais metais juos niokojo krušos, audros, badas ir visos kitos nelaimės, tarsi kokia amžina bausmė už jų tėvų protėvių nuodėmes.

Matant tų žmonių vargą ir nedalią, gilyn į jų kraštą leistis nebuvo nuotaikos. Tiktai, norėdami pasiimti švęsto vandens ir pasimelsti, užėjome į tokią koplyčiukę palei uostą, apgriuvusią, apleistą, be stogo, kaip švento Petro šventykla Romoje[228]. Semdamiesi švęstą vandenį, pamatėme inde žmogų su stula, kuris nyrojo visas kaip antis vandenyje ir tik nosies galiuką laikė iškišęs atsikvėpti. Aplink jį stovėjo trys kunigai skustais veidais, su tonzūromis, ir skaitė egzortus bei velnių užkeikimus.

Pantagriueliui tatai pasirodė keista, ir jis paklausė, kokius žaidimus čia jie žaidžia. Jam atsakė, kad prieš trejus metus saloje siautė baisus maras, daugiau nei pusė gyventojų išmirė, žemės liko be šeimininkų. Marui praėjus, šitas žmogus, kur dabar nyro švęstame vandenyje, išdirbo gražų derlingos žemės plotą ir apsėjo jį kviečiais tą pačią dieną ir valandą, kada vienas jauniklis velniūkštis (kuris dar nevaliojo nei griausti, nei javų ledais mušti ir sugebėjo nebent petražoles ar kopūstus kapoti, bet nemokėjo skaityti nei rašyti) gavo iš Liuciferio leidimą aplankyti Papefigų salą, pasipramogauti joje ir pasiausti, nes velniai su tos salos vyrais ir moterimis buvo labai supratę ir dažnai čia ateidavo pasikieminėti.

Tasai velniūkštis, atvykęs į vietą, klausė ūkininką, ką jis čia veikia. Vargšas žmogelis atsakė sėjąs kviečius, kad turėtų ko valgyti kitąmet.

— Gerai,— tarė velniūkštis,— bet šis laukas ne tavo, jis yra mano ir priklauso man, nes nuo to laiko, kai jūs ėmėte popiežiui špygas rodyti, visas šis kraštas buvo pripažintas, užrašytas ir atiduotas mums. Bet sėti javus — ne mano amatas. Užtat aš lauką užleidžiu tau, tik su sąlyga, kad derlių pasidalinsime abu.

— Gerai,— atsakė ūkininkas.

— Aš,— tarė velniūkštis,— suprantu taip: visa, kas užauga, dalinsime į dvi puses. Viena pusė — kas viršum žemės, o kita — kas žemėse. Pasirinkimo teisė priklauso man, nes aš esu senos ir kilmingos padermės velnias, o tu — tik šiaip juodnugaris. Aš imu sau tą, kas bus žemėse, o tu — kas viršuje. Kokiu laiku imsime derlių?

— Liepos mėnesio vidury.

— Gerai,— atsakė velniūkštis,— aš tada ir atvyksiu. Tu daryk, kas tau privalu: dirbk, juodnugari, dirbk. Aš tuo tarpu eisiu Sauspirdžių vienuolynan gundyti kūniškų linksmybių nuodėme taurių seselių, taipogi davatkinų ir tų, kurie joms aukas renka. Kad jie visi tų linksmybių geidžia, aš nėmaž neabejoju. Tuo tarpu viso labo, bet paskui — žiūrėk man.

Kaip Papefigų žemės ūkininkas apgavo velniūkštį

PERSKYRIMAS XLVI

Kai tik priėjo liepos vidurys, velniūkštis ir prisistatė su visu eskadronu smulkių velniapalaikių. Sutikęs ūkininką, klausia:

— Na, juodnugari, kaip tau sekėsi per tą laiką, kol manęs nebuvo? Metas dalintis.

— Tai jau metas,— atsakė ūkininkas.

Su visa šeimyna jis ėmėsi pjauti kviečius. Velniūkščiai irgi rovė ražienas iš žemės. Ūkininkas kviečius iškūlė, išvėtė, supylė į maišus ir nuvežė į turgų parduoti. Velniūkščiai, dirbę ne mažiau stropiai, irgi atsisėdo turguj šalia ūkininko pardavinėti savo ražienų. Ūkininkas pardavė kviečius itin brangiai ir prisipylė pinigų pilną seną pusbatį, kurį nešiojo prisikabinęs ant diržo. Velniūkščiai nepardavė nieko, tiktai gavo girdėti, kaip kaimo žmonės juokiasi kvatoja iš jų ant viso turgaus.

Po turgaus velniūkštis ir sako ūkininkui:

— Juodnugari, apgavai tu mane šį kartą, bet kitąkart nebeapgausi.

— Ponas velne,— atsakė ūkininkas,— kaipgi aš galėjau tamstą apgauti, kad tamsta pirmasis rinkaisi dalį? O teisybė tokia, kad tamsta ketinai mane apgauti tokiu pasirinkimu, nes tikėjaisi, kad viršum žemės nieko nebus užaugę mano daliai ir kad žemėje atrasi visus tuos grūdus, kuriuos sėjau, ir galėsi jais gundyti tuos, kas stygių kenčia, kas neteisybėmis verčiasi arba kas labai gobšauja, na, o begundydamas ir į savąsias kilpas įpainioti. Bet tamsta dar per jaunas, patyrimo neturi. Grūdai, kuriuos matei žemėje, mirė ir supuvo, o iš jų puvinio užaugo nauja grūdų karta, kurią matei mane pardavinėjant. Taigi tamsta pasirinkai blogąją dalį. Dėl to esi ir evangelijos pasmerktas.

— Baikim šią kalbą,— tarė velniūkštis.— Ką ketini mūsų lauke sėti ateinančiais metais?

— Kiekvienas geras ūkininkas sėtų ropes.

— Gerai,— tarė velniūkštis.— Nepaikas iš tavęs juodnugaris; prisėk ropių, aš pasaugosiu jas nuo audrų ir ledų. Bet žinok, kad šį sykį aš imu tą, kas užaugs viršum žemės, o tu — kas žemėje. Dirbk, juodnugari, dirbk. Aš tuo tarpu eisiu eretikų gundyti,— jų dūšios, jei gerai paskrudintos[229], yra labai gardžios; ponas Liuciferis dabar diegliais kamuojasi, tai čia jam bus skanumynas.

Kai tik priėjo derliaus ėmimo laikas, velniūkštis ir prisistatė su visu pulku smulkių velniapalaikių. Radęs lauke ūkininką su šeimyna, ėmė pjauti ir rinkti ropių lapus. Kai jis savo darbą baigė, ūkininkas nusirovė, nusikasė ropes ir susidėjo į maišus. Vėl abudu nuvažiavo į turgų. Ūkininkas gerai pelnė, pardavęs ropes. Velniūkštis nepardavė nieko. Negana to, visi iš jo juokėsi, viešai tyčiojosi.

— Matau, juodnugari,— kalbėjo dabar velniūkštis,— kad tu mane apmauni ir apmauni. Reikia padaryti galą bendram lauko valdymui. Susitarsim taip: eisim draskytis, ir katras iš mudviejų pirmas neištvers, tas praras savo dalį. Visas laukas tada atiteks laimėtojui. Susitiksim po savaitės. Žiūrėk, juodnugari, apdraskysiu aš tave kaip velnias. Buvau beeinąs dabar gundyti plėšikų kliautininkų, bylų kraipytojų, klastotojų notarų, suktų advokatų, tačiau per vieną tarpininką jie atsiuntė man žinią, kad ir šiaip jau visi atsidavę man. O ir jų dūšiomis Liuciferis šlykštisi, dažniausiai siunčia jas virtuvės velniams juodadarbiams, pats bevalgo nebent tada, kai stipriai apibarstytos prieskoniais. Jūs žinote, kad skaniausi pusryčiai — iš studentų, pietūs — iš advokatų, pavakariai — iš vynininkų, vakarienė — iš pirklių, naktipiečiai — iš kambarinių, o kiekvienas valgymas — iš vienuolių. Tikrai, ponas Liuciferis kiekvienu kartu suvalgo po keletą vienuolių prakandui. Pusryčiams buvo pratęs gauti studentų. Bet, deja, dėl kažkokios nelemtos priežasties per keliasdešimt metų šie pastarieji ėmė šalia kitų dalykų studijuoti ir Šventąjį raštą. Užtat dabar nebegalime jų sumedžioti nė vieno savo ponui. Aš manau, kad jei skustagalviai čia mums nepadės ir grasinimais, keiksmais, jėga, smurtu bei laužais neišplėš studentams iš rankų švento Pauliaus, tai to skanėsto mes daugiau nebesugriebsim. Advokatų, kraipančių įstatymus ir plėšiančių vargšus žmones, tiesa, užtenka, tuos jis valgo paprastai pietums. Bet juk atsibosta kasdien vis tas pats. Jis neseniai sakė aukštojoje taryboje, kad mielai suvalgytų kokią vieną skustagalvio dūšią, jei pasitaikytų toks, kuris per pamokslą užmirštų pavesti save apvaizdai. Ir prižadėjo dvigubą algą ir didelį priedą tam, kas ją pristatytų dar karštą, tiesiai nuo iešmo į burną. Puolėm ieškoti, tačiau nė vienas nieko nelaimėjom. Visi skustagalviai graudena kilmingąsias ponias aukoti jų vienuolynui. Pavakarių mūsų valdovas nebevalgo nuo to laiko, kai jį surėmė smarkūs diegliai, o taip atsitiko po to, kai Šiaurės žemėse buvo grubiai įžeisti jo augintiniai — maistininkai, anglininkai ir mėsininkai. Vakarienei jis skaniai kerta pirklius palūkininkus, vaistininkus, pinigų klastotojus, netikrų monetų kaišiotojus, prekių falsifikuotojus. Kartkarčiais, kai gerai nusi-

teikęs, sumaumoja naktipiečiams vieną kitą kambarinę, iš tokių, kurios savo ponams nugeria skanų vyną, o į tą vietą pripila padvisusio vandens. Dirbk, juodnugari, dirbk. Aš eisiu gundyti Trapezundo studentų, kad išsižadėtų tėvo motinos, nesilaikytų visiems privalomų elgesio taisyklių, atsisakytų klausyti karaliaus ediktų, slapčia paleistuvautų, visus niekintų, iš visko tyčiotųsi ir, užsidėję gražią bei linksmą poetinės nekaltybės kepuraitę, išvirstų kilniadvasiais vyrais.

Kaip velniūkštį apgavo sena Papefigė

PERSKYRIMAS XLVII

Ūkininkas parėjo namo nuliūdęs ir labai susimąstęs. Jo pati, tai matydama, pamanė, kad jį turguj apvogė. Tačiau kai sužinojo, ko jis susikrimtęs, ir kai pamatė piniginę pilną, meiliai jį paguodė ir užtikrino, kad iš to draskymosi su velniu nieko jam blogo nebūsią. Jis tik turįs pasikliauti ja, pasitikėti ja viena: jinai jau sugalvojusi, ką daryti.

— Blogiausiu atveju,— kalbėjo ūkininkas,— man klius tiktai vienas drikstelėjimas. Sulig pirmuoju grybšniu aš pasiduosiu ir užleisiu jam lauką.

— Ne, ne! — sakė senė.— Tu tik pasikliauk manimi ir leisk man veikti. Sakei juk, kad ten esąs jauniklis velniukas; aš taip padarysiu, kad jis iš karto tau pasiduos. Ir laukas liks mums. Va, jei būtų senis velnias, tai būtų ko galvą sukti.

Skirtoji diena kaip tik ir buvo ta, kada mes atvykome į salą. Ūkininkas, kaip geras katalikas, iš anksto ryto priėjo išpažinties, priėmė komuniją ir, klebono patariamas, pasinėrė švęstame vandenyje, kur mes jį ir radome.

Kol mums pasakojo tą istoriją, atėjo žinia, kad senė apmovė velnią ir laimėjo lauką. O buvo taip.

Velnias atėjo prie ūkininko trobos durų ir pasibeldęs suriko:

— Ei, ei juodnugari! Eikš, draskysimės!

Paskui guviai ir ryžtingai žengė į vidų, bet nerado ūkininko, tik jo pačią, parkritusią ant aslos, raudančią ir aimanuojančią.

— Kas čia dedasi? — klausė velnias.— Kur jis? Ką veikia?

— Och,— šaukė senė,— kurgi jis, tas nevidonas, tas budelis,

galvažudys! Jis sužalojo mane, aš nebegyvensiu, aš mirsiu iš skausmo — taip sunkiai jis mane sužeidė!

— Kaip tai? — klausė velnias.— Ką gi jis padarė? Palaukš, aš jį tuoj pašokdinsiu.

— Och,— šaukė senė,— jis sakė man, tas budelis, tas tironas, tas velnių draskytojas, kad jam šiandien skirta draskytis su tamsta; nagus mėgindamas, jis man tiktai mažuoju pirščiuku grybštelėjo va šičia, tarpukišky, o ir tai nesižinau kur dėtis. Aš nebegyvensiu, aš niekada nebesugysiu, še, pasižiūrėk. O dar nuėjo pas kalvį, kad tas jam pasmailintų ir išgaląstų gerai nagus. Tamsta žuvęs, mielas ponas velne. Gelbėkis, jis netruks pareiti. Nešdinkis, kol sveikas, aš maldaute maldauju.

Tada ji atsiplėšė iki pasmakrės, panašiai kaip senaisiais amžiais persų moterys, pastojusios kelią savo sūnums, bėgantiems iš mūšio lauko[230], ir parodė jam tą vietą, kaip žinote. Velnias, išvydęs tokią didelę žaizdą, sušuko: „Mahometai, Demiurgonai, Megera, Alektò, Persefona![231] Nematys jis manęs! Aš dumiu šalin! Taip! Užleidžiu jam lauką!“

Išklausę, kuo ir kaip baigėsi toji istorija, grįžome į laivus. Saloje ilgiau būti nepanorėjome. Pantagriuelis, atsižvelgdamas į šių žmonių neturtą ir to krašto nedalią, įmetė į bažnyčios aukų dėžutę aštuoniolika tūkstančių auksinių.

Kaip Pantagriuelis išsikėlė Papimanų saloje

PERSKYRIMAS XLVIII

Palikę nedalingą Papefigų salą, plaukėme visą dieną gražiu oru, gerai nusiteikę, ir šit prieš mūsų akis pasirodė palaiminga Papimanų sala. Vos spėjome nuleisti inkarą, dar lynų nebuvome užrišę, o į mus jau plaukė valtimi ketvertas žmonių, nevienodai apsitaisiusių: vienas kaip vienuolis, su habitu, su kurpėmis, labai nešvarus; kitas kaip sakalininkas, su jauku ir paukštine pirštine; dar kitas kaip advokatas su dideliu maišu, pilnu protokolų, šaukimų, kliaučių ir pranešimų, ketvirtas kaip Orleano vynuogininkas[232], su gražiomis drobės blauzdinėmis, su krepšiu ir sodo peiliu prie diržo.

Kai tik priplaukė prie mūsų laivo, jie suriko visi keturi vienu didžiu balsu, klausdami:

— Ar jūs matėt jį, žmonės keliauninkai? Ar matėt jį?

— Ką tokį? — paklausė Pantagriuelis.

— Nagi jį,— atsakė jie.

— Kas jis toks? — klausė brolis Žanas.— Kaip mane gyvą matot, nuvelėsiu aš jam nugarą.— Jis manė, kad jie teiraujasi apie kokį piktadarį, žmogžudį ar šventvagį.

— Kaip tai,— kalbėjo jie,— nejaugi jūs, žmonės keliauninkai, nepažįstate jo, vienintelio?

— Ponai,— tarė Epistemonas,— mes nesuprantame tokios kalbos. Mes prašome paaiškinti, ką turite galvoje, ir mes jums pasakysime teisybę, be jokių užuolankų.

— Jis,— kalbėjo jie,— tai tas, kuris yra. Ar jūs jį kada matėte?

— Tas, kuris yra,— atitarė Pantagriuelis,— pagal mūsų teologijos doktriną yra dievas. Jis tokiais žodžiais apsireiškė Mozei. To tai mes tikrai nesame matę, nes jis neregimas kūno akims.

— Mes kalbame,— atsakė jie,— ne apie tą aukštąjį dievą, kuris viešpatauja danguje. Mes kalbame apie žemės dievą. Ar šitą jūs esate matę?

— Jie turi omeny popiežių,— tarė Karpalimas,— tikrų tikriausiai.

— O, taip, taip,— atsakė Panurgas,— kurgi ne, esu jų matęs net tris, tik iš to matymo neturėjau naudos.

— Kaip tai tris? — tarė jie.— Mūsų šventosios dekretalijos[233] skelbia, kad jis tiktai vienas tegali būti gyvas.

— Na taip, mačiau tris per tris kartus,— atsakė Panurgas.— Kiekvieną kartą mačiau tiktai vieną.

— O,— šaukė jie,— jūs trigubai, keturgubai laimingi žmonės! Kaip mums malonu, kaip neapsakomai malonu, kad pas mus atvykote!

Jie suklaupė priešais mus ant kelių ir norėjo išbučiuoti mums kojas. To mes nenorėjome leisti ir sakėme, kad jie nė paties popiežiaus nebegalėtų labiau pagerbti, jei jis kartais čia atvyktų.

— O,— atsakė jie,— galėtume, tikrai galėtume. Mes tą jau esame aptarę ir sutarę. Mes jam pabučiuotume į pliką dugną, o ir į kankolus taip pat, nes jis turi kankolus, mūsų šventasis tėvas, kitaip jis nė popiežiumi nebūtų. Taip sako mūsų šauniosios dekretalijos. Matote, pagal subtilią dekretalijų filosofiją tokia išvada visiškai nuosekli: jis popiežius — vadinasi, turi kankolus, nes jei kankolų nebebūtų pasaulyje, tai pasaulis nebeturėtų nė popiežiaus[234].

Pantagriuelis tuo tarpu paklausė vieną jų valties jūreivį, kas tie

per žmones. Šis atsakė, kad tai keturi salos gyventojų luomai; jis dar pridūrė, jog mes būsią gerai priimti ir puikiai pavaišinti, kadangi esame matę popiežių. Tą sužinojęs, Panurgas pašnibždėjo Pantagriueliui į ausį:

— Dievaži, geriau ir nereikia. Visko sulaukia tas, kas laukti moka. Iš popiežiaus matymo dar niekad jokios naudos nesame turėję, bet dabar, po velnių, turėsime, kaip matau.

Tada mes išlipome į krantą, ir mūsų pasitikti atėjo didžiulė procesija — visi šalies gyventojai, vyrai, moterys, maži vaikai. Keturi luomai, mus pasitikusieji, šaukė jiems didžiu balsu:

— Jie matė jį! Jie matė jį! Jie matė jį!

Sulig tuo šauksmu visi žmonės prieš mus suklaupė, keldami į dangų sunertas rankas ir šaukdami:

— O, laimingi žmonės! O, kokie jūs laimingi!

Ir tasai šauksmas truko ilgiau nei ketvirtį valandos. Paskui atbėgo mokyklos rektorius su visais savo pedagogais ir moksleiviais, paaugusiais ir mažučiais, ir ėmė plakti juos taip pavyzdingai, kaip mūsų krašte kad įprasta plakti vaikus tą dieną, kada karia kokį piktadarį, idant geriau įsimintų. Pantagriuelis tuo pasipiktino ir tarė jiems:

— Ponai, jei nesiliausite plakti tuos vaikus, aš tučtuojau išvykstu.

Žmonės nustebo, išgirdę jo stentorišką balsą[235], o vienas kuprelis su ilgais pirštais klausė mokyklos rektorių:

— Vardan *Ekstravagantų*! Nejau visi, kas pamato popiežių, užauga tokie dideli kaip tas, kuris mums grasina? O, kaip aš trokštu greičiau pamatyti jį, idant užaugčiau ir būčiau didelis, kaip va šitas.

Jie taip garsiai krykštavo, jog atskubėjo Homenazas[236] (taip jie vadina savo vyskupą), raitas ant nežaboto mulo, užtiesto žalia gūnia, lydimas savo vasalų bei padėjėjų, nešančių kryžių, vėliavas, vėliavėles, baldakimus, žibintus, švęsto vandens dubenis.

Jis irgi norėjo mums kojas pabučiuoti, net per jėgą stengėsi (kaip tas gerulis Kristianas Valfinjė popiežiui Klemensui), sakydamas, kad vienas iš jų rašto žinovų, šventųjų dekretalijų vartotojų bei aiškintojų, paliko surašęs pranašystę, jog kaip mesijas, ilgai ir kantriai lauktas, galų gale atėjo, taip kada nors ir popiežius atvyks į šitą jų salą; o kol ta laimingoji diena ateis, jie kiekvieną salon užsukusį keliauninką, kuris yra jį matęs Romoj ar kitur, privalo kuo gražiausiai priimti ir pagarbiai vaišinti.

Mes vis dėlto mandagiai nuo to atsikalbėjome.

Kaip Papimanijos vyskupas Homenazas mums rodė dekretalijas, gautas iš dangaus

PERSKYRIMAS XLIX

Paskui Homenazas mums kalbėjo:

— Mūsų šventosios dekretalijos įsako ir įpareigoja eiti pirmiau į bažnyčią, ne į smuklę. Užtai, kad nenukryptume nuo šio gražaus nuostato, užsukim į dievo namus, paskui puotausim.

— Kilnusis žmogau,— tarė brolis Žanas,— jūs eikite pirmas, o mes pridurmu. Jūs gražiai pasakėte, kaip ir dera geram krikščioniui. Jau ilgas laikas, kaip nesame matę bažnyčios. Labai džiaugiuosi dvasioje ir tikiu, kad mano apetitas nuo to pagerės. Kaip malonu sutikti kilnų žmogų!

Prisiartinę prie didžiųjų šventyklos durų, pamatėme storą auksuotą knygą, visą nusagstytą gražiais ir brangiais akmenimis — rubinais, smaragdais, deimantais, perlais, tolygiais, o gal ir vertesniais už tuos, kuriuos Oktavianas paaukojo Kapitolio Jupiteriui. Ji kabojo ore, pasieta ant dviejų aukso grandinių, pritaisytų prie portalo frizo. Mes žiūrėjome į ją ir stebėjomės. Pantagriuelis ją čiupinėjo ir vartinėjo kaip tinkamas, nes lengvai galėjo pasiekti. Ir sakė mums, kad, liesdamas tą knygą, naguose jaučia malonų niežulį, rankose lengvumą, o dvasioje pagundą apkulti kokį pareigūną, arba ir du, jei neturės tonzūros[237].

Tada mums tarė Homenazas:

— Kitados žydai per Mozę gavo įstatymą, rašytą paties dievo pirštais. Delfuose, Apolono šventyklos frontone, buvo rasta sentencija, įrašyta stebuklingu būdu: ΓΝΩΘΙ ΣΕΑΥΤΟΝ. Po kurio laiko ten dar buvo pastebėtos raidės EI[238], irgi įrašytos stebuklingu būdu ir atsiradusios iš dangaus. Kibelės paveikslas Frigijoje buvo iš dangaus nuleistas į lauką, vardu Pesinuntą. Taip pat buvo nuleistas Dianos paveikslas Tauridėje, jei tikėsime Euripidu. Tauriems ir didžiai krikščioniškiems Prancūzijos karaliams buvo iš dangaus atsiųsta oriflama kariauti su netikėliais. Viešpataujant Numai Pompilijui, antrajam Romos karaliui, visų žmonių akyse nusileido iš dangaus skydas, vardu Ancilas. Atėnų Akropolyje kitados iš empirėjaus nukrito Minervos statula. Čia jūs irgi matote šventąsias dekretalijas, surašytas vieno

angelo kerubino ranka. Jums, žmonėms iš anapus jūros, gal nelengva bus tuo patikėti.

— Sunkoka,— atsiliepė Panurgas.

— Ir štai jos čia stebuklingu būdu nusileido iš aukščiausiojo dangaus, panašiai kaip Nilo upė, apie kurią Homeras, visokios filosofijos (išskyrus, žinoma, šventąsias dekretalijas) tėvas, sako, kad ji iš Dzeuso gavo pradžią[239]. O kadangi jūs esate matę popiežių, šventųjų dekretalijų evangelistą ir amžinąjį globėją, tai mes jums leisime jas pažiūrėti ir atvertus pabučiuoti, jeigu norėsite. Tik jums pirma reikės tris dienas pasninkauti ir reguliariai eiti išpažinties, kuo rūpestingiausiai perkratinėjant ir skaičiuojant nuodėmes, idant nenubyrėtų nė smulkiausia aplinkybė, kaip mus moko dangiškoji išmintis, einanti iš dieviškųjų dekretalijų, kurias čia matote. O tam reikia laiko.

— Kilnusis žmogau,— tarė Panurgas,— mes tų ekskrementalijų, tai yra dekretalijų, esame prisižiūrėję visokių — ir ranka rašytų, ir spaustuvėje spausdintų, tiek popieriuj, tiek kiaulės ar veršio odos pergamente. Nebėra reikalo jums vargintis ir mums jas rodyti. Mes pasitenkinsime jūsų gerais norais ir būsime jums didžiai dėkingi.

— Dieve šventas,— tarė Homenazas,— bet šitokių, angelo ranka rašytų, jūs niekad nesate regėję. Anos, kur jūsų krašte,— tik nurašytos nuo mūsiškių, kaip teigia vienas iš mūsų senovinių dekretalinių scholiastų. O dėl mūsų triūso, tai jūs jo netausokite, meldžiamieji. Jūs tik pasakykite, ar norite tris gražias dievo dieneles papasninkauti ir nuodėmes išpažinti.

— Nuodėmę iš arti pažinti — mielai sutinkame,— atsakė Panurgas,— bet pasninkauti nelabai, nes jūroje tiek prisipasninkavome, jog jau vorai tinklus mezga ant mūsų dantų. Pažvelkite šit į mieląjį brolį Žaną Krušilą (čia Homenazas jį mandagiai per pečius apkabino) — jam koserė jau samanų prižėlė, kadangi seniai nebeduoda darbo žabtams nei žiaunoms.

— Jis teisybę sako,— tarė brolis Žanas.— Esu tiek prisipasninkavęs, jog net į kuprą riečiuosi.

— Tai eikim į bažnyčią,— tarė Homenazas,— ir atleiskite, kad dabar nebeatlaikysiu jums giedotinių šventųjų mišių. Vidurdienio valanda jau praėjusi, o po jos mūsų šventosios dekretalijos draudžia mišias giedoti — aš turiu omeny mišias iškilmingas ir pilnas. Bet aš jums atlaikysiu skaitytines ir sausas[240].

— Man labiau patiktų pašlapintos kokiu Anžu vyneliu,— tarė Panurgas.— Na, bet varykit, varykit — tyliai ir greitai.

— Po šimts,— tarė brolis Žanas,— man labai nepatinka, kad mano skilvis tebepasninkauja. Jei būčiau gerai prisikirtęs pusryčių pagal vienuolyno papročius, tai galėtų jis sau kad ir *Requiem* giedoti,— aš dar duonos ir vyno paaukočiau[241] už tuos, kur mirę. Kantrybės! Dumkit, varykit, viską darykit, tik skvernus pasikaišykit, meldžiamasis, kad nesusiteptų purvu arba dar kuo kitu.

Kaip Homenazas rodė mums popiežiaus paveikslų paveikslą

PERSKYRIMAS L

Užbaigęs mišias, Homenazas išsiėmė iš skrynios palei didįjį altorių geroką ryšulį raktų, atrakino jais trisdešimt du užraktus ir keturiolika kabančių spynų ir taip atidarė geležimi tvirtai apgrotuotą langą viršum to paties altoriaus; tada, labai slėpiningai apsigaubęs šlapiu maišu[242] ir atitraukęs raudono atlaso uždangą, parodė mums paveikslą, nutapytą, mano nuomone, gana prastai, palietė jį ilgoka lazda ir davė mums tos lazdos galiuką bučiuoti. Paskui klausė mus:

— Kokia jūsų nuomonė apie šį paveikslą?

— Čia,— tarė Pantagriuelis,— tikriausiai atvaizduotas popiežius. Pažįstu iš tiaros, iš apsiausto, iš roketės ir kurpių.

— Teisybė,— tarė Homenazas.— Tai atvaizdas to gerojo dievo žemėje, kurio atėjimo mes pamaldžiai laukiame ir kurį tikimės išvysti kada nors šiame krašte. O, palaiminga, trokštama, laukte laukiama diena! O, jūs laimingi, tūkstantį kartų laimingi, kad žvaigždės jums tiek palankios buvo, jog regėti gavote savo akimis gyvą ir tikrą gerąjį žemės dievą, kurio vien paveikslo pamatymas suteikia mums visų atmenamų nuodėmių atleidimą, o podraug ir vieno trečdalio bei aštuoniolikos keturiasdešimtųjų užmirštų nuodėmių! Užtai tą paveikslą regime tik per didžiąsias metines šventes.

Pantagriuelis įterpė, kad čia, matyt, esama tokio kūrinio, kokius kadaise gamino Dedalas. Nors jis ir nedailus, ir prastai nutapytas, vis tiek jame slypi kažkokia dieviška nuodėmių atleidimo galia.

— Tai man primena,— tarė brolis Žanas,— Sejė elgetas, kurie, vakarieniaudami atlaidų dieną elgetyne, gyrėsi, kiek kuris perdien prisikalėdojęs: vienas surinkęs trisdešimt denarų, kitas dvidešimt keturis, dar kitas septyniasdešimt, o vienas stambus senis — net pus-

ketvirto šimto su viršum. To senio bendrai jam sakė: „Tai dėl to, kad tu dievo koją[243] turi". Bet kuo gi dieviška galėjo būti vočių suėsta, pūvanti koja?

— Jei tu,— tarė Pantagriuelis,— ketini mus vaišinti tokiais apsakymais, tai neužmiršk atnešti dubenį. Nedaug bestinga, kad bloga pasidarytų. Minėti šventą dievo vardą šalia tokių bjaurybių ir šlykštynių! Fu! Sakau, fu! Jeigu jūsų, vienuolių, tarpe ir eina tokios kalbos, tai pasilaikykit jas sau, iš vienuolynų neišneškit.

— Ir medikai sako,— tarė Epistemonas,— kad kai kuriose ligose reiškiasi dievo galia. Panašiai ir Neronas gyrė grybus ir, sekdamas graikais, vadino juos „dievų mėsa", kadangi jais nunuodijo savo pirmtaką Klaudijų, Romos imperatorių.

— Man atrodo,— tarė Panurgas,— kad šis atvaizdas nėra kurio iš mūsų pastarųjų popiežių, nes, kai aš juos mačiau, jie ne kailiais dabintą apsiaustą nešiojo, o dėvėjo šalmą su persiška tiara viršuje; visa krikščioniška imperija laikė taiką ir ramybę, vien tik jie kariavo klastingus, nuožmiausius karus[244].

— A, matote,— tarė Homenazas,— tai buvo karai su maištininkais, eretikais, užkietėjusiais protestantais, nenorinčiais klausyti jo šventenybės, to gerojo dievo žemėje. Šitai jam ne tik leidžiama ir pritinka — taip daryti jam įsakė šventosios dekretalijos, ir jis privalo nieko nelaukęs ugnimi ir kalaviju ištikti imperatorius, karalius, kunigaikščius, valdovus, respublikas, jeigu tie nors per plauką nukrypsta nuo jo potvarkių; atimti turtą, nušalinti nuo valdžios, ištremti be jokio teismo, prakeikti ir ne tik nužudyti juos, jų vaikus ir giminaičius, bet ir jų sielas nusmerkti į patį karščiausią katilą visame pragare, į patį jo dugną.

— Betgi čia, po velnių,— tarė Panurgas,— nėra jokių eretikų, koks buvo Raminagrobis, kokių pilna Vokietijoj ir Anglijoj. Jūs esate gryni krikščionys, per sietus išsijoti.

— Na taip, išties,— tarė Homenazas,— užtat mes visi būsime išganyti. Eime dabar pasišlakstyti šventu vandeniu, o paskui pietausime.

Pašnekos per pietus dekretalijų garbei ir šlovei

PERSKYRIMAS LI

Įsidėmėkite, gėrovai, kad per sausąsias Homenazo mišias trys bažnyčios tarnai su giliais dubenimis rankose vaikštinėjo tarp žmonių ir sakė balsu: „Neužmirškit laimingų žmonių, kurie matė jį savo akimis". Kai ėjome iš bažnyčios, jie atnešė Homenazui savo dubenis, pilnus Papimanijos pinigų. Homenazas mums pasakė, kad tie pinigai skirti mums pavaišinti ir kad pagal nuostabiai gerą šventųjų dekretalijų glosą, glūdinčią kažkur tų knygų paraštėse, pusė šių surinktų ir sukalėdotų pinigų būsianti suvartota išgėrimui, o kita pusė — geram pavalgymui.

Taip ir buvo padaryta, ir ne bet kur, o itin mieloje smuklėje, labai primenančioje Giujo smuklę Amjene. Galite tikėti mano žodžiu, kad nuo valgių ten stalai linko, o gėrimų eilės buvo itin tankios. Per tuos iškilmingus pietus du dalykai krito man į akį: viena, kad visos mėsos, kokių tiktai davė,— ožkiena, vištiena, kiauliena (kiaulių, žinokit, Papimanijoj gyvas velnias), karveliena, triušiena, kiškiena, kalakutiena ar dar kitokia,— buvo gausiai įdarytos rinktiniu faršu[245]; antra, kad visus valgius ir gardėsius padavinėjo vietinės mergelės tekamojo amžiaus, gražios, kad žinotumėt, šmaikščios blondinukės, saldinukės, meilutės be galo; jos vilkėjo ilgomis, baltomis, duksliomis albomis, sujuostomis dviem kartom, vaikščiojo vienplaukės, o jų plaukų sruogos buvo apvyniotos violetinio šilko raiščiais bei kasnykais ir apkaišytos rožėmis, gvazdikais, meirūnais, krapais, medutėmis ir kitokiomis kvapniomis gėlėmis; kiekviena tinkama proga jos, dailiai ir meiliai nusilenkdamos, ragino mus gerti. Ir visa draugija labai smagia akimi į jas žiūrėjo. Brolis Žanas žvairavo į jas kaip šuva, nugriebęs gabalą paukštienos. Patiekusios pirmąją valgio duotį, jos darniais balsais sugiedojo epodą švenčiausiųjų dekretalijų garbei.

Apnešiojus antrąją duotį, Homenazas, linksmas ir pakilus, kreipė savo žodį į vieną iš taurininkų, tardamas:

— *Clerice*[246], mesk savo šviesią akį šičia!

Sulig tais žodžiais viena iš merginų greit padavė jam didelę taurę, pilną *ekstravagantiško* vyno. Jis paėmė ją rankon, atsidūsėjo giliai ir tarė Pantagriueliui:

— Didžiai gerbiamas pone, ir jūs, mielieji draugai, iš visos širdies geriu į jūsų visų sveikatą. Kaip malonu, kad jūs atvykote!

Išgėręs atidavė taurę dailiai ir meiliai mergelei, po to sušuko sugrudusiu balsu:

— O dieviškosios dekretalijos! Tai per jus mums taip skanu skanų vyną gerti!

— Vynas ne iš blogiausiųjų,— tarė Panurgas.

— Dar geriau būtų,— tarė Pantagriuelis,— jei per jas prastas vynas darytųsi geras.

— O serafiškoji *Seksta*! — kalbėjo Homenazas toliau.— Kaipgi reikalinga tu vargšų žmonelių išganymui! O kerubiniškosios *Klementinos*! Kaipgi nuostabiai sudėtas jumyse ir surašytas tikrojo krikščionies gyvenimo mokslas! O angeliškosios *Ekstravagantos*! Kaipgi pražūtų be jūsų vargšės sielos, kurios klaidžioja čia, šioje ašarų pakalnėje, mirtinguose kūnuose uždarytos! Varge, varge mano! Kada gi nužengs toji ypatingoji malonė žmonėms, kad jie mestų visus kitus mokslus bei reikalus ir atsidėtų vien tik jums — tik jus skaitytų, jus perprastų, jus išmanytų, taikytų, vykdytų, imtų į kraują, įsidiegtų į pačias savo smegenų skilvelių gilumas, kaulų čiulpus, į painiausius savo arterijų labirintus? Tik tada, ir ne anksčiau, ir ne kitaip pasaulis taps laimingas!

Sulig šiais žodžiais Epistemonas atsistojo ir tarė ramiai Panurgui:

— Turiu išeiti, nes čia nėra tupyklos. Nuo šito farso man vidurius paleido — nebegaliu užturėti.

— Tik tada,— kalbėjo toliau Homenazas,— liausis krušos, šalnos, speigai, uraganai! Tik tada bus gausu visokios gėrybės žemėje! Tik tada stos tvirta, nesulaužoma taika visame pasaulyje: pasibaigs karai, plėšimai, priespaudos, žmogžudystės, žudynės, vien eretikai ir prakeikti maištininkai tebus persekiojami! O, kokios palaimos, linksmybės, smagybės, gerovės, kokių pramogų, malonumų, džiaugsmų susilauks žmonija! O, didysis moksle, neįkainojamas žinyne, dangiškieji pamokymai, rėžte įrėžti dieviškuosiuose šių amžinųjų dekretalijų straipsniuose! Jau vien paskaitę nors pusę kurio tų švenčiausiųjų dekretalijų skyrelio, nors mažiausią punktelį, nors vieną vienintelę sentenciją, pajuntate, kad jūsų širdyse įsiliepsnoja dieviškosios meilės žaizdras, taipogi meilė jūsų artimui, jei tik jis ne eretikas; pajuntate, kad imate niekinti visa, kas dūlu ir žemiška, ir jūsų dvasia ekstaziškai pakyla į trečiąjį dangų, o širdies troškimai lieka visiškai užganėdinti!

Kokių dar stebuklų dekretalijos daro

PERSKYRIMAS LII

— Na, tas beria kaip iš rankovės,— tarė Panurgas.— Bet aš tuo nėmaž nenoriu tikėti. Mat pasitaikė man sykį Puatjė mieste, pas daktarą Škotą[247], dekretalijų mokovą, perskaityti jų vieną skyrių, ir tegu mane velnias nujoja, jei nuo tos lektūros negavau tokio vidurių užkietėjimo, jog per keturias, net per penkias dienas vos išstenėjau mažą spiriukę. Žinote, kokią? Tokią, kaip mane gyvą matot, kokiomis, pasak Katulo, laukinėdavosi Furijus, jo kaimynas:

Vos dešimt kartų per metus kakoji,
Ir tavo kakos pirštų neterlioja,
Gali sau rankom imt ir trinti drąsiai:
Akmens kietesnio negu jos nerasi.[248]

— Ha ha,— susijuokė Homenazas.— Dievaž, mano mielas, jūs veikiausiai buvote mirtinos nuodėmės būklėje.

— Čia jau kruopos iš kito maišo,— atsakė Panurgas.

— Sykį,— tarė brolis Žanas,— aš Sejė vienuolyne nusišluosčiau pakalį lapu, išdrėkstu iš palaikių *Klementinų*, kurias Žanas Giuimaras, mūsų intendantas, buvo išmetęs lauk. Ir tegu mane visi velniai griebia, jei manęs neapipuolė tokios baisios votys ir hemoroidai, jog vargšė mano apatinė anga degte degė.

— Dievaž,— tarė Homenazas,— čia buvo akivaizdi dievo bausmė už jūsų nuodėmę, kad savo kaka sutepėte tas šventas knygas, kurias privalote bučiuoti ir gerbti, net garbinti latrijos tvarka, mažų mažiausia — dulijos[249] tvarka. Panormitanas[250] apie tai niekų nepaisto.

— Žanas Šuaras,— tarė Ponokratas,— Monpeljė mieste pirko iš Sent Olari vienuolių gražią dekretalijų knygą, rašytą ant gražaus, storo Lambalio pergamento, iš kurio paskui darė veleninį pergamentą, o tąjį naudojo paauksavimams spausti. Ir, deja, išėjo taip keistai, jog nė vieno lapo nepavyko atspausti kaip reikiant. Visi buvo sutrūkinėję ir supleišėję.

— Dievo bausmė ir atmonas,— tarė Homenazas.

Eudemonas tarė:

— Aptiekorius Fransua Lašelis Mano mieste iš sumaigytų *Ekstravagantų* lapų prisidarė pakučių savo prekėms pilstyti. Ir štai kaipmat

supuvo, sugedo, nuodingųjų savybių įgavo visa, kas tik į juos supilstyta buvo, kaip antai: smilkalai, pipirai, gvazdikėliai, cinamonas, šafranas, vaškas, specijos, kasija, rabarbarai, tamarindai, apskritai — visi vaistai, visi čemeriai ir činčiberiai.

— Dievo bausmė ir atmonas,— tarė Homenazas.— Prie nešventų daiktų vartoti tokius šventus lapus!

— Paryžiuj,— tarė Karpalimas,— siuvėjas Niaura paėmė vieną seną *Klementinų* egzempliorių ir iš jo lapų prisidarė sau šablonų ir iškarpų. Ir keistas dalykas! Kokius tik drabužius kirpo pagal tuos šablonus ar siuvo pagal tas iškarpas,— visi liko sugadinti ir perniek nuėjo: suknios, apsiaustai, paltai, švarkai, jupos, striukės, mundurai, kaptonai, kelnės, skraistės, liemenės — viskas. Niaura, būdavo, nori sukirpti apsiaustą, o išeina daiktadėtis. Vietoj striukės sukerpa kepurę slyvos pavidalo. Kerpa kaptoną — išeina kunigiška kepurė. Pagal liemenės iškarpas sukerpa kažką panašaus į krosnies gobtūrą; jo gizeliai tą daiktą susiuva, iškarpo apatinį kraštą, ir jis lieka panašus į keptuvę, kur kaštanus skrudina. Vietoj apykaklės padaro kurpaitę. Siuva sijoną, išeina kapišonas. Ketina siūti apsiaustą, o pasidaro šveicariškas būgnas. Galų gale vargšas žmogelis teismo sprendimu gavo užmokėti visiems užsakovams už sugadintas medžiagas, ir dabar jo dirbtuvė stovi nudažyta geltonai[251].

— Dievo bausmė ir atmonas,— tarė Homenazas.

— Kajusake,— pasakojo Gimnastas,— senjoras d'Etisakas ir vikontas Lozenas sumanė kartą pašaudyti rungčiomis į taikinį. Perotu supjaustė pusę šauniojo kanauninko Lakarto dekretalijų ir pridarė baltų taikinių. Ir tegu mane čiumpa, griebia ir nujoja visi velniai, jei bent vienas to krašto arbaletininkas į jį pataikė (o ten buvo geriausieji šauliai visoje Gijenoje). Visi pravarė pro šalį. Niekur ta švenčiausioji baltuma nebuvo sutepta, palytėta nei įbrėžta. O Sansornenas vyresnysis, kuris saugojo fantus, mums prisiekinėjo savo baisiausia priesaika, jog matė aiškiausiai, tikriausiai, akivaizdžiausiai, kaip Karkleno strėlė jau lėkė tiesiai į juodulį balto taikinio viduryje, bet kai tik turėjo jį paliesti ir įsmigti — pasuko per sieksnį į šalį, į kepyklą.

— Stebuklas,— sušuko Homenazas,— stebuklas, stebuklas! *Clerice,* mesk savo šviesią akį šičia. Geriu į visų sveikatą. Jūs man atrodote geri krikščionys.

Sulig tais žodžiais merginos pradėjo kikenti savo tarpe. Brolis Žanas nusižvengė pro nosį tartum eržilas ar bent asilas, stojąs piestu, pasirengęs šokti viršun ir užgulti kaip negandas vargšus.

— Man rodos,— tarė Pantagriuelis,— kad už tokio taikinio atsistojus būtų saugiau nuo strėlių negu kitados Diogenui.

— Argi? — klausė Homenazas.— Kaip tai? Ar jis buvo dekretalistas?

— Pataikė kaip pirštu į dangų,— tarė Epistemonas, kuris grįžo nusireikalavęs.

— Diogenas,— kalbėjo Pantagriuelis,— nuėjo sykį pramogos dėlei pasižiūrėti, kaip šauliai iš lanko šaudo į taikinį. Jų tarpe buvo vienas toks išsikėtėlis ir taip prastai šaudė, jog kai priėjo eilė jam, žiūrovai visi pasitraukė į šalį, kad kartais nesužeistų. Ir tikrai, pirmas jo šūvis buvo toks nevykęs, jog strėlė krito gana toli nuo taikinio. Kai jis taisėsi antrąsyk šauti ir žiūrovai vėl traukėsi į šonus, Diogenas pribėgo prie pat taikinio ir ten atsistojo, sakydamas, jog ši vieta esanti visų saugiausia: šitas šaulys kliudysiąs ką nori, tik ne taikinį.

— Vienas senjoro d'Etisako pažas, vardu Šamujakas,— tarė Gimnastas,— perprato kerų galią. Jo patariamas, Perotu pakeitė taikinį — vietoj dekretalijų paėmė Pujako bylos popierius. Tada šaudė labai gerai ir vieni, ir kiti.

— Landruse,— pasakojo Rizotomas,— per Žano Delifo vestuves buvo iškelta šauni ir prabangi puota, pagal to krašto papročius. Po vakarienės ėjo visokie juokingi vaidinimai, komedijos, pokštai, maurų šokiai su skambaliukais ir būgneliais, pasirodymai ir vaikščiojimai su kaukėmis. Mano mokyklos bendrai ir aš taip pat norėjome pagal išgales prisidėti prie vestuvinių iškilmių (nes jau nuo labo ryto buvome padabinti gražiais kaspinais, baltais ir violetiniais), tad į pabaigą prisitaisėme juokingas barzdas su daugybe švento Mykolo kiautelių ir sraigių kriauklelių. Bet kaukėms neturėjome nei plačių lapų, nei popieriaus, tad paėmėme seną *Sekstą,* jau išmestą, išdrėskėme keletą lakštų, prasikirpome skylutes akims, nosims ir burnoms ir prisidengėme veidus. Bet nuostabus dalykas: kai baigėme savo tą mažytę vaikišką pramogą ir nusiėmėme kaukes, pasirodėme esą bjauresni ir šlykštesni negu velniūkščiai Duė Kristaus kančios vaidinimuose,— tokie suniokoti buvo mūsų veidai visose vietose, kurios lietėsi su tais lakštais. Vieno veidas buvo nušašęs, kito dedervinėmis paėjęs, kito piktligės ištiktas, kito raupuotas, kito šunvočių išverstas. Žodžiu, tas iš mūsų mažiausiai nukentėjo, kuriam visi dantys išbyrėjo.

— Stebuklas,— šaukė Homenazas,— stebuklas!

— Palaukit,— tarė Rizotomas,— bus dar gražiau. Mano dvi seserys, Katerina ir Renė, išskalbtas ir pakrakmolintas savo skarytes,

rankogalius, apykaklaites sudėjo sykį į tą mielą *Sekstą*, kaip į kokį presą, nes buvo ji apdaryta storais lentų viršais su geležiniais apkaustais. Ir, kaip dievas mato...

— Pala,— nutraukė jį Homenazas,— kokį dievą jūs minite?

— Dievas vienas tėra,— atsakė Rizotomas.

— Taip, žinoma,— tarė Homenazas,— danguje. O žemėje ar mes neturime kito?

— Beje, beje,— tarė Rizotomas,— būčiau kad kiek užmiršęs. Taigi, kaip žemės dievas popiežius mato, jų skarytės, apykaklaitės, krūtinukės, gaubtukai ir kitokie baltinukai paliko juodesni nei anglininko maišas.

— Stebuklas,— šaukė Homenazas.— *Clerice*, mesk akį šičia; beje, užrašyk tas istorijėles.

— Kaipgi tai? — tarė brolis Žanas.— Juk sakoma:

Vos tik ragus dekretai gavo
Ir galiomis apsiginklavo,
Vienuoliai ėmė jodinėt,—
Nuo blogio nėr kur pasidėt.

— Suprantu,— tarė Homenazas.— Tai naujųjų eretikų talaluškos.

Kaip gudriai dekretalijos traukia auksą iš Prancūzijos į Romą

PERSKYRIMAS LIII

— Mielai iš savo kišenės statyčiau dubenį žarnokų, jei galėtume palyginti su originalu siaubinguosius dekretalijų skyrius *Execrabilis, De multa, Si plures, De Annatis per totum, Nisi essent, Cum ad Monasterium, Quod dilectio, Mandatum*[252] ir kai kuriuos kitus, kurie kiekvienais metais iš Prancūzijos ištraukia į Romą keturis šimtus tūkstančių dukatų ir dar daugiau[253].

— Sakote, daug,— kalbėjo Homenazas.— O man atrodo mažai, turint galvoje, kad Prancūzija, krikščioniškiausioji karalystė, yra vienintelė Romos kurijos maitintoja. Bet žiūrėkit: raskit jūs man pasaulyje kitą tokią knygą, nesvarbu, ar filosofijos, ar medicinos, teisės,

matematikos, humanitarinių mokslų, netgi — dieve brangus! — Šventojo rašto, kuri galėtų šitiek pinigo ištraukti! Jokiu būdu. Ne, ne! Niekur daugiau nerasite šitokios aukso traukiamosios galios, užtikrinu jus. O dar tie velnio eretikai nenori dekretalijų pripažinti ir iš jų mokytis. Deginkit, virinkit, šutinkit, kapokit, dyžkit, kulkit, kruškit, žnaibykit, čaižykit, raižykit, maigykit, lamdykit, trempkit, rimbuokit, kryžiuokit, ketvirčiuokit, į gabalus plėšykit, vandeny skandinkit, ant šakų kabinkit, ant kuolo sodinkit tuos prakeiktus eretikus dekretalifugus, dekretalicidus, aršesnius už homicidus, aršesnius už paricidus[254], tuos, dekretalijų ėdikus, kad juos kur velniai.

O jūs, gerieji žmonės, jei norite būti laikomi ir vadinami tikrais krikščionimis, tai — aš jus maldaute maldauju rankas sudėjęs — nieko kito netikėkite, nieko kito negalvokite, nekalbėkite, nesiimkite ir nedarykite kaip tik vien tą, kas yra surašyta mūsų šventose dekretalijose ir jų prieduose, kaip antai, toje žavioje *Sekstoje*, žaviose *Klementinose*, žaviose *Ekstravagantose*. O dieviškosios knygos! Tada, gerieji žmonės, jūs pelnysit garbę, šlovę, išaukštinimą, turtus, rangus, pranašumus šiame pasaulyje; visi jus gerbs, jūsų bijos, prieš visus turėsit pirmenybę, iš visų būsit išskirti, visur būsit išrinktieji. Nesgi nėra po dangaus skliautu tokio luomo, kur rastumėte žmonių, tinkamesnių viskam dirbti ir viskam vadovauti kaip tie, kurie pagal dieviškąjį numatymą ir išankstinį nuskyrimą yra atsidėję šventųjų dekretalijų tyrinėjimui.

Jūs norite išsirinkti valdingą imperatorių, gerą karvedį, gabų armijos vadą ir komanduotoją karo metu, kuris išgalėtų visas kliūtis numatyti, visus pavojus aplenkti, savo kareivius linksmus vesti į puolimą ir į kautynes, niekuo nerizikuoti, visada laimėti, nepraradęs žmonių, ir gerai išnaudoti laimėjimą? Imkite dekretistą... ne, ne, ką aš sakau,— dekretalistą[255].

— Tai bent liapsusas! — tarė Epistemonas.

— Norite taikos metu rasti žmogų, mokantį ir sugebantį gerai valdyti valstybę — respubliką, karalystę, imperiją, monarchiją; išlaikyti bažnyčią, bajoriją, senatą ir tautą gerovėje, santarvėje, taikoje, klusnybėje, dorovėje, drausmėje? Imkite dekretalistą.

Norite rasti žmogų, kuris pavyzdingu gyvenimu, gražia iškalba, šventais pamokymais per trumpą laiką be kraujo praliejimo atkariautų šventąją žemę ir atverstų į tikėjimą netikėlius turkus, žydus, totorius, moskovitus, mameliukus ir sarabovitus[256]? Imkite dekretalistą.

Kodėl daugelyje kraštų liaudis yra maištinga ir palaida, pažai be

saiko ėdrūs ir ištvirkę, moksleiviai tinginiai ir avingalviai? Todėl, kad valdovai, užvaizdai, mokytojai nebuvo dekretalistai.

O kas, atvirai kalbant, sukūrė, sustiprino ir į galybę iškėlė tuos puikius vienuolių ordinus, kurie, kaip matote, visur visą krikščioniją puošia, dabina ir šviečia, nelyginant skaisčios žvaigždės dangaus firmamentą? Dieviškosios dekretalijos.

Kas įsteigė, aprūpino, įtvirtino visus vienuolynus, brolijas ir abatijas, kas remia, išlaiko ir maitina tuos dievotus vienuolius, be kurių maldų, dieninių, naktinių, nuolatinių, pasauliui grėstų aiškus pavojus grįžti į pirminį chaosą? Šventosios dekretalijos.

Kas garsingajai ir šlovingajai švento Petro tėvonijai neša ir diena dienon gausina visus laikinuosius, žemiškuosius ir dvasiškuosius turtus? Šventosios dekretalijos.

Kas šventąjį apaštalų sostą Romoje daro nuo amžių ligi šiandien tokį grėsmingą pasaulyje, jog visi karaliai, imperatoriai, galiūnai ir ponai, nori ar nenori, nuo jo priklauso, jo dėka laikosi, jo yra karūnuojami, tvirtinami, pripažįstami, visi prie jo ateina ir, kniūpsti parpuolę, bučiuoja nuostabiąją kurpę, kurios atvaizdą paveiksle matėte? Vis tos šaunios dievo dekretalijos.

Atskleisiu jums didelę paslaptį. Jūsiškio pasaulio universitetai savo herbuose ir devizuose turi paprastai knygą, kartais atskleistą, kartais užverstą. Kaip jūs manote, kas ten per knyga?

— To nežinau,— tarė Pantagriuelis.— Nesu tų knygų vartęs.

— Tai dekretalijos,— tarė Homenazas,— nes be jų žūtų visų universitetų privilegijos. Matot, ką iš manęs sužinojote! Ha ha ha ha ha!

Čia Homenazas ėmė raugėti, drioskinti, kvatoti, seilėtis ir prakaituoti; savo didelę įtaukusią keturskiltę kepurę jis padavė vienai iš merginų, o toji bematant ją su didžiu linksmumu užsidėjo ant savo dailios galvos, prieš tai meilingai pabučiavusi,— tai buvo jai laidas ir užtikrinimas, jog ištekės pirmoji.

— *Vivat!* — sušuko Epistemonas.— *Vivat, fifat, pipat, bibat!*[257] O, apokaliptiškoji paslaptie!

— *Clerice,*— tarė Homenazas.—*Clerice*, mesk šviesią akį šičia, pilk ant abiejų kojų! Vaisius čionai, mergaičiukės! Tad štai, kalbėjau jums, kad jeigu atsidėsite vien šventųjų dekretalijų studijoms, tai būsite turtingi ir visų gerbiami šiame pasaulyje. Toliau pasakysiu, kad ir aname pasaulyje būsite tikrai išganyti ir įleisti į palaimintąją dangaus karalystę, kurios raktai yra pavesti mūsų gerajam dievui dekre-

taliarchui[258]. O, mano gerasis dieve, kurį aš garbinu ir kurio niekada nesu matęs, atverk tu mums iš savo didžios malonės bent mirties valandą tą šventų švenčiausiąjį mūsų motinos bažnyčios lobyną, kurio tu esi globėjas, laikytojas, valdytojas, administratorius, dispensatorius. Ir padaryk, kad tų gražių atlaidų, tų šventųjų gerų darbų perteklius nepritrūktų mums reikiamą valandą, idant velniai nerastų kaip prisikabinti prie mūsų vargšių sielų, idant baisybingi pragaro nasrai mūsų neprarytų. O jei reikės pereiti skaistyklos ugnį,— ką bedarysi! Tu turi valią ir galią paleisti mus iš tenai, kada panorėsi.

Ir Homenazas ėmė ritinti dideles, karštas ašaras, muštis į krūtinę ir bučiuoti kryžmai sudėtus savo nykščius.

Kaip Homenazas pavaišino Pantagriuelį gerų krikščionių kriaušėmis

PERSKYRIMAS LIV

Epistemonas, brolis Žanas ir Panurgas, pamatę, kad taip nemaloniai pakrypo reikalai, prisidengė servetėlėmis ir ėmė kniaukti: miau, miau, miau, dėdamiesi, jog verkia ir šluostosi akis. Merginos, gerai išmokytos, tuoj visiems pripylė dideles taures Klementeno vyno ir padavė gausybę saldėsių. Taip puotoje atgijo linksmybė.

Į pabaigą Homenazas apdalino mus didelėm gražiom kriaušėm, sakydamas:

— Imkit, prieteliai, kriaušės ne bet kokios, kitur tokių nerasite. Ne kiekvienoj žemėj viskas auga. Indija viena duoda juodmedį. Iš Sabos gauname gerų smilkalų. Iš Lemno salos — mediciniško molio. Šitos puikios kriaušės auga tik šioje saloje. Užsiveiskit, jeigu norit, jų savo krašte.

— O kaip jūs jas vadinate? — klausė Pantagriuelis.— Man jos labai skanios, itin sultingos. Jeigu jas, supjaustytas ketvirčiais, pavirintume puode su trupučiu vyno ir cukraus, atrodo, išeitų labai naudingas valgis tiek ligoniams, tiek sveikiems.

— Neturi jos kokio kito vardo,— tarė Homenazas.— Mes paprasti žmonės, nes tokia dievo valia. Taigi figas vadiname figomis, slyvas slyvomis, o kriaušes kriaušėmis.

— Iš tikrųjų,— tarė Pantagriuelis,— kai tik grįšiu namo (tai bus, jei dievui patiks, jau greitai), aš jų pasisodinsiu ir įskiepysiu savo

sode Turenėje, palei Luarą, ir jos vadinsis gerų krikščionių kriaušės. Mat aš niekur nemačiau geresnių krikščionių kaip tie mieli papimanai.

— Aš nieko prieš neturėčiau,— tarė brolis Žanas,— jeigu jis duotų mums kokius du ar tris vežimus savo merginų.

— O kam? — klausė Homenazas.

— Kraują joms nuleistume,— atsakė brolis Žanas,— gero plieno lancetais tarp kojų nykščių. Taip mes priskiepytume gerų krikščionių atžalų, ir toji veislė paplistų mūsų krašte, nes juk mūsiškė — ne kažin kokia.

— Dieve šventas! — tarė Homenazas.— Ne, neduosim, nes jūs su jomis imsit krėsti kvailystes kaip vaikėzai. Žinau aš jus, iš nosies pažįstu, nors pirmą kartą matau. Ėhė, geri, matyt paukšteliai iš jūsų! Negi jūs norite savo sielą pražudyti? Mūsų dekretalijos tai draudžia. Linkėčiau geriau įsigilinti į jas.

— Palaukit,— tarė brolis Žanas.— Aš pasakysiu taip: *si tu non vis dare, praesta quaesumus*[259]. Taip parašyta brevijoriuje. Ir aš nebijau nė vieno, kas barzdą nešioja, net jei tai būtų pačių kristalijų, norėjau pasakyti — dekretalijų daktaras su trirage kepure.

Pietums pasibaigus, atsisveikinome su Homenazu ir su visais tais mielais žmonėmis, nuolankiai jiems dėkodami ir už visa gera žadėdamiesi atsilyginti tuo, kad kai būsime Romoje, prikalbinsime šventąjį tėvą, idant, ilgai nedelsęs, apsilankytų pas juos pats. Po to grįžome į savo laivus. Pantagriuelis iš savo dosnumo ir iš dėkingumo už popiežiaus švento atvaizdo parodymą dovanojo Homenazui devynis rietimus garbiniuoto auksinio brokato įtaisyti užuolaidai prieš geležinį langą, liepė prikimšti pilnutėlę bažnytinių aukų dėžę dvigubų muštinių su klumpe[260], taip pat išmokėti kiekvienai iš tų merginų, kur mums prie stalo per pietus patarnavo, po devynis šimtus keturiolika auksinių su pasveikinimu[261], idant jos galėtų ištekėti reikiamu laiku.

Kaip Pantagriuelis atviroje jūroje girdėjo visokius atitirpusius žodžius

PERSKYRIMAS LV

Kai mes atviroje jūroje puotavome, dainavome, šnekučiavome ir gražbyliavome, Pantagriuelis pakilo iš vietos ir atsistojo apsižvalgyti. Paskui tarė mums:

— Draugai, ar jūs nieko negirdit? Man rodos, kad girdžiu kažkokius žmones kalbant ore, bet nieko nematau. Klausykitės.

Jo paraginti, visi ėmėme atidžiai klausytis, traukte traukėme pilnomis ausimis orą nelyginant skanias austres iš kiauto — norėjome mat pagauti kiekvieną garsą ar balsą, o kad niekas nenueitų pro šalį, imperatoriaus Antonino[262] pavyzdžiu laikėme prie ausų prisidėję delnus. Ir vis tiek turėjome pripažinti, jog negirdime nieko.

Pantagriuelis ir toliau tvirtino girdįs ore visokių balsų, tiek vyriškų, tiek moteriškų; galiausiai ir mums ėmė rodytis, jog mes taip pat girdime ar bent ausyse jie mums skamba. Juo ilgiau klausėmės, juo aiškiau ėmėme girdėti balsus, net ištisus žodžius. Išsigandome ne juokais, ir tai suprantama: juk nematome nieko, o girdime aibę balsų — vyrų, moterų, vaikų, arklių. Pagaliau Panurgas sušuko:

— Kas čia, po šimts, per monai?! Mes žuvę. Bėkim. Čia kažkas mus supa iš visų pusių. Broli Žanai, kur tu esi, drauguži? Laikykis arčiau manęs, meldžiamasis. Ar tu turi savo platųjį kardą? Žiūrėk, kad nebūtų užrūdijęs makštyje. Tu jį prastai valai. Mes žuvę. Klausykit! Dieve mielas, taigi čia iš armotų šaudo! Bėkim. Nesakau bėkim kojom ir rankom, kaip sakė Brutas kautynėse prie Farsalo[263], o burėmis ir irklais. Bėkim! Aš nė kiek neturiu drąsos jūroje. Rūsy ar šiaip kur turiu jos daugiau nei reikia. Bėkim! Gelbėkimės. Sakau tai ne iš baimės, nes nebijau nieko daugiau kaip tik pavojų. Visada taip sakiau. Taip sakydavo ir laisvasis šaulys iš Banjolė. Tik nereikia rizikuoti, kad netektų kukuoti. Bėkim! Keisk kursą. Kreipk vairą, kekšės vaike! Kad taip dievas duotų, kad dabar būčiau namie, tegu ir niekad nebegaučiau vesti! Bėkim, mes negalim su jais galynėtis: jų dešimt prieš mūsų vieną, užtikrinu jus. Be to, jie gi savo kieme, o mes visai krašto nepažįstam. Jie mus išmuš. Bėkim, čia mums jokia gėda. Demostenas sako: kas bėga, tas ir vėl kausis kada nors. Bent pasitraukim. Dešinėn, kairėn, foką, bulines! Mes žuvę. Bėkim, po šimts velnių, bėkim.

Pantagriuelis, išgirdęs Panurgą plyšojant, tarė:

— Kas ten toks greitas bėgti? Pažiūrėkim pirma, kas tai per žmonės. O gal mūsiškiai? Dar neregiu nieko. O matau per šimtą mylių aplinkui. Bet klausykim. Esu skaitęs, kad vienas filosofas, vardu Petronas, laikėsi tokios pažiūros, jog egzistuoją daug pasaulių, kurie liečiąsi tarpusavy ir išsidėstę lygiakraščio trikampio pavidalu; jo vidury bei centre esąs Teisybės būstas, ir ten gyveną visų būtųjų ir būsimųjų daiktų Žodžiai, Idėjos, Vaizdai ir Pirmavaizdžiai, o aplink juos esąs Amžinasis Laikas. Ir kai kada — tas būną retai — dalis jų krintą ant

žmonių tartum slogos, panašiai kaip kritusi rasa ant Gedeono vilnos[264]; kita jų dalis liekanti vietoj ir turėsianti ten būti, ligi Amžinasis Laikas pasibaigsiąs.

Menu taip pat, Aristotelis teigia, jog Homero žodžiai esą šankūs, skrajūs, judrūs, vadinasi — gyvi.

O Antifanas sakė, jog Platono mokslas esąs panašus į žodžius, kurie kažkokiame krašte didžiai šaltą žiemą sušąla vos ištarti, nuo didžio speigo virsta ledu, ir jų nebegirdėti. Iš tiesų, vaikai, kuriuos mokė Platonas, tik pasenę jo mokslą tesuvokė.

Taigi reikėtų ištirti ir nustatyti, ar čia kartais nėra kaip tik ta vieta, kur tokie žodžiai atitirpsta. Tai bent būtų nuostabu, jei pasirodytų, kad čia besama Orfėjo galvos ir lyros. Mat Trakijos moterys, sudraskiusios Orfėją į gabalus, jo galvą ir lyrą įmetė į Hebro upę. Ta upe jos nuplaukė į Ponto jūrą, ligi Lesbo salos, ir vis laikėsi draugėje. Ir iš galvos vis sklido graudžios giesmės, lyg ir raudos dėl Orfėjo mirties, o lyra, vėjo dvelksmui virpinant stygas, harmoningai joms pritarė. Apsižiūrėkim aplinkui, ar nepamatysim jų čia kur.

Kaip Pantagriuelis tarp atitirpusių žodžių nugirdo ir blevyzgų

PERSKYRIMAS LVI

Vairininkas atsakė:

— Valdove, nebijokite nieko. Čia prasideda Ledjūrio kraštas, kur praeitos žiemos pradžioje vyko didelės ir žiaurios kautynės tarp arismapijų ir nefelibatų[265]. Tada sušalo ore vyrų ir moterų žodžiai bei šauksmai, buožių trenksmai, šarvų bei skydų džeržgesys, arklių žvengimas ir kitos mūšio baisybės. Dabar žiemos speigai baigėsi, ateina giedresni, šiltesni orai, visi garsai atitirpsta ir darosi girdimi.

— Dievaži,— tarė Panurgas,— aš tikiu tuo. Bet gal mes gautume ir pamatyti ką nors iš jų? Prisimenu, esu skaitęs, kad palei tą kalną, ant kurio Mozė gavo savo žydų įstatymus, žmonės savo akimis matė garsus[266].

— Žiūrėkit! Žiūrėkit! — tarė Pantagriuelis.— Čia dar yra tokių, kurie neatitirpę.

Ir jis pabėrė ant denio rieškučias sušalusių žodžių, panašių į mar-

gus rutuliukus. Mes pamatėme raudonų, žalių, žydrų, juodų, auksuotų žodžių. Kai pašildėme rankose, jie išsileido it sniegas, ir mes tikrai juos išgirdome, tik nesupratome, nes tai buvo kažkokios barbarų kalbos žodžiai. Išimtį sudarė vienas stambokas žodis, kuris, brolio Žano tarp rankų pašildytas, pokštelėjo taip kaip kaštanas, kada įdedi jį neįpjautą į žarijas, ir mus visus išgąsdino.

— Kadaise,— tarė brolis Žanas,— tai buvo pabūklo šūvis.

Panurgas paprašė Pantagriuelį duoti jam dar kokį žodį. Pantagriuelis atsakė, kad duoti žodį esąs įsimylėjėlių darbas.

— Tai parduokite,— tarė Panurgas.

— Tai advokatų darbas,— atsakė Pantagriuelis,— pardavinėti žodžius. Aš tau verčiau parduosiu tylos, ir dar brangiai paimsiu, kaip kartais darydavo Demostenas, kai gaudavo sidabrinę anginą[267].

Vis dėlto dar pabėrė ant denio kokias tris ar keturias saujas. Ir pamačiau dygių žodžių, kruvinų žodžių, kurie, kaip mums vairininkas sakė, grįžta kartais į tą vietą, iš kurios išėjo, bet randa gerklę jau perpjautą; mačiau ir baisių žodžių, ir tokių, į kuriuos nesmagu žiūrėti. Kai tie atitirpo, tai pasigirdo: hin, hin, hin, hin, his, tik, torš, lorn, brededen, brededak, frr, frrr, frrr, bu, bu, bu, bu, bu, bu, bu, bu, bu, trak, trak, trr, trr, trr, trrr, trrrrrr, on, on, on, on, on, ūūūūon, got, magot ir dar kažkokie kitokie barbariški žodžiai; mums sakė, kad tai esą arklių prunkštimo ir žvengimo garsai kariuomenės puolimo metu. Paskui girdėjome dar kitų, grubių, atitirpdami jie skambėjo čia kaip būgnai ir švilpos, čia kaip ragai ir trimitai. Tikėkite, jog iš to turėjome ne bet kokią pramogą. Aš norėjau keletą blevyzgų pasidėti atsargai į aliejų, kaip žmonės deda sniegą ir ledą, ir laikyti tarp švarių šiaudų, bet Pantagriuelis tą norą suniekino, sakydamas, kad kvailystė dėti atsargai tą, ko niekad nestinga, ko visada turi po ranka, o taip juk yra su blevyzgomis tarp visų gerų ir smagių pantagriuelistų.

Čia brolis Žanas supyko bent kiek ant Panurgo ir susiraukė, nes Panurgas pagavo jį už žodžio tokiu momentu, kada jis visai to nelaukė; brolis Žanas pagrasino Panurgui, kad jis dar pasigailėsiąs, kaip gailėjosi G. Žusomas, pardavęs skolon gelumbę tauriajam Patlenui, ir dar įspėjo, kad jei Panurgas ves, tai jis, brolis Žanas, jį kaip veršį už ragų nutvers — kam šis jį kaip žmogų už žodžio nutvėręs. Panurgas tik nutaisė pašaipią grimasą. Paskui sušuko:

— O, kad taip dievai duotų jau šičia dieviškojo Butelio žosmę išgirsti ir kad niekur daugiau važiuoti nebereikėtų.

Kaip Pantagriuelis užsuko pas jo malonybę poną Gasterą, pirmąjį visų menų mokytoją

PERSKYRIMAS LVII

Tą pačią dieną Pantagriuelis išsikėlė vienoje saloje, nuostabiausioje iš visų salų tiek savo padėtimi, tiek ir savo valdovu. Iš visų pusių ji buvo grubluota, uolota, skardinga, nederlinga, nemaloni akiai, itin bjauri kojai ir turbūt tokia pat neprieinama kaip anas į priežodį įėjęs Dofino kalnas, turįs arbūzo pavidalą ir pramintas taip todėl, kad, kiek atmintis siekia, niekas daugiau į jį nebuvo įkopęs kaip tik Dojakas, Karolio Aštuntojo artilerijos vadas, kuris, panaudodamas įmantriausius prietaisus, užlipo į pačią to kalno viršūnę ir tenai rado seną tekį aviną. Pasakykit, kad gudrūs, kas jį ten užnešė? Kai kas taria, kad jis ten atsidūręs dar būdamas mažas ėriukas, kokio erelio ar apuoko pagrobtas, o paskui ištrūkęs ir to kalno krūmynuose pasislėpęs.

Kai mes vargais negalais, liedami prakaitą, įveikėme tos salos skardžius, tai radome plokščiakalnio viršų tokį gražų, derlingą, sveiką žmonėms gyventi ir mielą pasižiūrėti, jog aš pamaniau, kad čia gal išties žemės rojus, dėl kurio vietos tiek ginčijasi ir suka galvas gerieji teologai. Pantagriuelis mums tvirtino, kad čia esąs Aretės (tai yra Dorybės) būstas, Heziodo aprašytas, nors ir nesispyriojo, kad tai vienintelis galimas aiškinimas.

Tą salą valdė jo malonybė ponas Gasteras[268], pirmasis menų mokytojas šiame pasaulyje. Jeigu jūs kartais tikite, kad didysis menų mokytojas yra ugnis[269], kaip Ciceronas rašo, tai klystate, apsirinkate. Mat nė pats Ciceronas tuo netikėjo. Ir jei manote, kad Merkurijus buvęs pirmasis menų išradėjas, kaip kitados senovėje tikėjo mūsų druidai, tai šaunate labai toli pro šalį. Vien tik satyriko[270] nuomonė teisinga: jis sako, kad visų menų mokytojas yra ponas Gasteras.

Su juo gražioje santarvėje viešpatavo geroji Penija[271], kitaip sakant Nedalia, devynių mūzų motina, kuri, prisidėjus ponui Porui, Gausybės dvaro šeimininkui, mums kitados pagimdė Amūrą, kilnųjį kūdikį, dangaus ir žemės tarpininką, kaip jį vadina Platonas *in Symposio*[272].

Tam šauniam karaliui mes gavome nusilenkti, prisiekti paklusnybę, išreikšti pagarbą. Mat jis yra valdingas, griežtas, tiesmukas, kietas, nepermaldaujamas, nepalenkiamas. Niekuo jo neįtikinsi, nieko jam neįrodysi, nieko neįkalbėsi. Jis visiškai nesiklauso. Ir, panašiai kaip

tylos dievas Harpokrasas, graikiškai vadinamas Sigalionu, pasak egiptiečių, esąs *astomė*, tai yra beburnis, taip Gasteras yra sutvertas beausis (beje, Kandijoje Jupiterio statula buvo irgi be ausų). Jis kalba tik ženklais. Tačiau tų jo ženklų pasaulis klauso labiau negu pretorių įsakymų ir karalių potvarkių. Jeigu jis ko pareikalauja, tai negali būti jokių vėlavimų, jokių atidėliojimų. Sakote, kad, liūtui suriaumojus, visi žvėrys toli aplinkui dreba, kur tik, suprantama, siekia jo balsas. Taip rašoma knygose. Ir tai teisybė. Aš pats mačiau, kad taip yra. Tad aš liudiju: kai ponas Gasteras duoda įsakymą, visas dangus dreba, visa žemė virpa. Jo įsakymas reiškia: šok ir tučtuojau daryk, kas reikia, arba mirk.

Vairininkas mums papasakojo: sykį visa Somatų karalystė[273] surengė sąmokslą prieš jį ir susibaudė jo nebeklausyti, panašiai kaip, pasak Ezopo, kūno nariai kitados buvo susitarę maištauti prieš pilvą. Greitai betgi pasirodė to sąmokslo pasekmės, maištautojai gavo gailėtis, didžiai nusižeminti ir grįžti paklusnybėn. Kitaip visi būtų badu išmirę.

Į kokį tik sambūrį jis nuvyksta, niekas niekur negali ginčyti jo viršumo nei pranašumo: visada jis stovi visų priešakyje, nors čia pat būtų karaliai, imperatoriai ar net patsai popiežius. Ir Bazelyje, visuotiniame bažnyčios susirinkime, jis ėjo pirmas, nors, teisybė, sako, kad ten buvo daug maištautojų[274], norėjusių turėti pirmąsias vietas. Visas pasaulis jam triūsia, visas pasaulis vargsta, kad tik jam įtiktų. Už tai atsilygindamas, jis daro pasauliui gera — išradinėja jam visokius menus, mašinas, amatus, padargus, visokias gudrybes. Net laukinius gyvulius jis išmoko to, ko jiems nedavė gamta. Iš varnų, kėkštų, papūgų, varnėnų jis daro poetus, iš šarkų poetes, išmoko juos žmogiškai kalbėti, dainuoti. Ir vis dėl pilvo!

Erelius, peslius, sakalus, vanagus, linges, grifus, suopius, kirlius, paukščius nuožmius, benamius, lakius, plėšrius, laukinius, jis taip prijaukina ir pripratina prie rankų, jog gali paskui gražiausiai išleisti į padangę, kada jam tinka, ir laikyti laisvus taip ilgai, kaip jam tinka, ir taip aukštai, kaip jis nori, ir jie ten kabo vietoje, klajoja, ir sklando, ir skrajoja ir jam garbę duoda, ir jo šlovę skelbia viršum debesų, o paskui jo paliepimu staiga į žemę puola. Ir vis dėl pilvo!

Drambliai, liūtai, raganosiai, lokiai, arkliai, šunys jo valia šoka, striuoksi ir liuoksi, eina ratelio, eina imtynių, plaukioja, slapstosi, atneša, ką prisako, pakelia, ką nurodo. Ir vis dėl pilvo!

Jis liepia — ir žuvys jūrose, ir žuvys gėluose vandenyse, ir banginiai, ir marių baidyklės kyla iš gelmių bedugnių, o vilkai traukia iš

girių, meškos iš uolynų, lapės iš olų, žalčiai iš žemės plyšių. Ir vis dėl pilvo!

Trumpai sakant, tai toks galiūnas, jog uždūkęs gali suryti viską, ir žvėris, ir žmones, kaip tai dėjosi tarp baskų, kai Kv. Metelas laikė juos apsupęs per karą su Sertorijum, tarp Sagunto miesto gyventojų, apsuptų Hanibalo, tarp žydų, apsuptų romėnų[275], ir šimtais kitų atvejų. Ir vis dėl pilvo!

Kai jo valdžios bendrė Penija išsiruošia į kelionę, tai visur, kur žengia jos koja, visi teismai užsidaro, visa įstatymdavystė nutyla, visi potvarkiai nustoja prasmės. Ji nė kokiam įstatymui nėra pavaldi, joks įstatymas jai neturi galios. Kiekvienas sprunka nuo jos, kur tik įmano,— rizikuoja jūroje prigerti, geriau ryžtasi per ugnį, per kalnus, per bedugnes bėgti, negu jai į nagus pakliūti.

Kaip genialiojo mokytojo dvare Pantagriuelis pasibjaurėjo engastrimitais ir gastrolatrais

PERSKYRIMAS LVIII

To genialaus mokytojo dvare Pantagriuelis pastebėjo dvi rūšis įkyrių ir pernelyg paslaugių pakalikų, kurie jam pasirodė itin šlykštūs. Vieni vadinosi engastrimitai, kiti gastrolatrai[276].

Engastrimitai sakėsi paeiną iš senybinės Euriklio[277] giminės ir tvirtino, jog tai liudijąs Aristofanas *Vapsvų* komedijoje. Dėl to jie senovėje buvo vadinami euriklionais, kaip rašo Platonas, taip pat ir Plutarchas knygoje *Apie orakulų paniekinimą*. Šventuosiuose Dekretuose, *26, quest. 3*, jie vadinami pilvakalbiais. Taip juos vadina joniečių kalba ir Hipokratas, *lib. 5, Epid.*, nes jie kalba iš pilvo. Sofoklis juos vadina *Sternomantes*[278]. Tai ateities spėjikai, būrikai ir tamsiems žmonėms akių dūmikai, kurie dedasi ne burna, o pilvu kalbą ir atsakinėją į klausimus.

Tokia buvo apie 1513 mūs viešpaties išganytojo metus Jakoba Rododžina, italė, prastos kilmės moteris. Iš jos pilvo mes (taip pat ir daugybė kitų žmonių Feraroje ir kitur) daugsyk girdėjome nelabosios dvasios balsą, tiesa, tylų, silpną ir duslų, betgi artikuliuotą, aiškų ir

suprantamą; girdėjome visada, kada tik Cizalpinės Galijos turtingieji senjorai ir kunigaikščiai, smalsumo pagauti, pasišaukdavo ją. Idant nebūtų jokios abejonės, ar ji kartais neapgaudinėja ir kaip nors slapčiomis nesukčiauja, liepdavo ją nurengti visiškai nuogą ir užspausti burną bei nosį. Ta pikta dvasia sakėsi, kad jos vardas Garbanius, arba *Cincinnatulus*[279], ir, rodės, buvo patenkinta, kad taip ją vadino. Kai tuo vardu į ją kreipdavomės, ji kaipmat atsakydavo. Jei klausdavome apie dabarties ar praeities dalykus, ji atsakinėdavo taip taikliai, jog klausytojai likdavo pritrenkti. Klausiama apie ateitį, visada meluodavo, niekad nepasakė teisybės. Dažnąsyk lyg ir pripažindavo savo neišmanymą, nes, užuot atsakiusi, garsiai driokstelėdavo arba sumurmėdavo kokius nesuprantamus žodžius su barbariškomis galūnėmis.

O dėl gastrolatrų, tai jie laikėsi būreliais ir pulkeliais, vieni linksmi, meilūs, salsvi, kiti liūdni, rimti, rūstūs, rūškani, visi dyki, be kokio darbo, be užsiėmimo — vienas tik apsunkinimas ir bergždžia našta žemei, kaip sakė Heziodas[280]; jie turbūt tik saugojosi įžeisti pilvą ir suliesėti. Beje, buvo jie kaukėti, vilkėjo taip įmantriai ir keistai, jog tik juokas ėmė.

Yra sakoma, o ir kai kurie antikos išmintingi filosofai teigia, kad Gamtos išmoningumas stebuklingu būdu apsireiškęs jūros kriauklių sudarymu: galima esą manyti, jog ji turėjusi iš to nepaprasto džiaugsmo,— tokia didelė esanti jų įvairybė, tiek daug esą jų pavidalų, spalvų, savybių ir formų, neįmanomų atkurti mene. Aš jus užtikrinu, kad tų kiautinių gastrolatrų[281] apdare matėme ne mažiau įvairybės ir atmainų. Visi jie Gasterą laikė savo didžiuoju dievu, jį garbino kaip dievą, jam nešė aukas kaip dievui visagaliui, nepripažino kito dievo kaip tik jį; jam tarnavo, jį mylėjo visų labiausiai, aukštino kaip savo dievą. Galima pamanyti, jog kaip tik apie juos rašo šventasis apaštalas, *Philippens. 3*[282]: „Daugelis — apie juos aš ne kartą esu jums kalbėjęs ir dabar su ašaromis kalbu — elgiasi kaip Kristaus kryžiaus priešai. Jų galas — pražūtis, jų dievas — pilvas..."

Pantagriuelis juos palygino su kiklopu Polifemu, kuriam Euripidas įdėjo į burną tokius žodžius: „Aš aukoju tiktai sau (anaiptol ne dievams) ir savo pilvui, didžiausiajam dievui iš visų dievų".[283]

Apie juokingą statulą, vardu Manduką, ir apie tai, kaip ir kokius daiktus gastrolatrai aukoja savo dievui pilvagalinčiam

PERSKYRIMAS LIX

Kai mes, nemenkai stebėdamiesi, sekėme tų didžianasrių gastrolatrų minas bei judesius, išsigirdo stiprus varpo dūžis, sulig kuriuo tuoj visi stojo rikiuotėn, lyg pasiruošę mūšiui, kiekvienas pagal savo rangą, laipsnį ir vyresniškumą. Taip jie nužygiavo prisistatyti ponui Gasterui, o priešakyje visų žengė riebus, jaunas, drūtas pilvūzas, ant ilgo auksinio koto nešdamas auksinį stabą, prastai nutašytą, bjauriai nudažytą, tokį, kokį aprašo Plautas, Juvenalis ir Pomp. Festas[284]. Lione per karnavalą jį vadina Plutagraužiu, čia vadino Manduku. Buvo tas stabas kerėpliškas, juokingas, bjaurus — tikra baidyklė mažiems vaikams: akys didesnės už pilvą, galva didesnė už visą kūną, žiaunos didelės, plačios, baisios ir pilnos dantų, tiek viršuj, tiek apačioj; auksuotame kote paslėpta virvele tas žiaunas buvo galima judinti, jos klaikiai kaukšėjo viena į kitą, kaip kad Mece kaukši švento Klemenso slibino žiaunos[285].

Kai gastrolatrai prisiartino, aš pamačiau, kad iš paskos seka daugybė žaliūkų tarnų, nešinų pintinėmis, krepšiais, ryšuliais, puodais, maišais ir katilais. Dabar, vedami to Manduko, giedodami kažkokius ditirambus, gėrynių dainas ir liaupsių giesmes, atvožę krepšius bei katilus, atnašavo jie savo dievui baltąjį vyną su prieskoniais, taipogi skaniai paskrudintas duonos riekutes,

baltą duoną,
pyragą,
saldžias bandutes,
naminę duoną,
karbonadus šešių rūšių,
ožkienos kepsnius,
kuskusą,
keptą veršienos nugarinę, šaltą, pabarstytą imbieru,
žarnokus,
frikasė devynių rūšių,
paštetus,

riebias sriubas,
kiškienos sriubas,
Liono sriubas,
kopūstus, įdarytus jautienos kaulų čiulpais,
šutintą avieną su stipriais prieskoniais,
visokių mėsų mišrainę.

O tarpuose vis gėrimai ir gėrimai — iš pradžių puikus ir skanus baltasis vynas, paskui klaretas ir raudonvynis, gerai atšaldytas, pasakysiu net — šaltas kaip ledas, supiltas į dideles sidabrines taures. Po to atnašavo:

dešras, pateptas geriausiomis garstyčiomis,
rūkytas dešras,
rūkytus jautienos liežuvius,
sūdytą kumpį,
kiaulienos nugarinę su žirniais,
keptą veršieną, lašinių prismaigstytą,
kruvinę dešrą,
servelatą,
salcesonus,
rūkytus kumpius,
šernų galvas,
sūdytą žvėrieną su burokėliais,
jeknų kepsnius,
alyvų vaisius, konservuotus sūryme.

Viskas buvo užpilama vynu.

Paskui jam krovė į nasrus:

avieną su česnaku,
paštetus su karštu padažu,
kiaulienos kotletus su svogūnais,
koplūnieną, troškintą savo sultyse,
koplūnieną virtą,
ožius, stirnas,
elnius, elniukus,
kiškius, kiškiukus,
kurapkas, kurapkiukus,
fazanus, fazaniukus,
povus, poviukus,
gandrus, gandriukus,
slankas, slankiukus,

startas,
kalakutus, kalakutes, kalakučiukus,
keršulius, keršuliukus,
kiaulieną su vynuogių misa,
antieną su specialiu padažu,
strazdus, laukius,
vandens višteles,
antis krykles,
sidabrinius garnius,
narus,
baublius, kuolingas,
žiurlius,
jerubes,
vaštakas su porais,
raudongurkles,
ožiukus,
avienos mentes su kapariais,
jautienos griežinius karališkus,
veršienos krūtinkaulius,
virtas vištas ir riebius koplūnus su blanmanžė,
tetervas,
viščiukus,
triušius, triušiukus,
putpeles, putpeliukus,
karvelius, karveliukus,
genšes, genšiukus,
einius, einiukus,
meletas,
pentardas,
tilvikus,
žąsis, žąsiukus,
uldukus,
cyples,
nusipenėjusius vieversius,
flamingus, gulbes,
šaukštasnapes,
pelkinius sėjikus, gerves,
cinorius,
kūjokus,

perkūno oželius,
purplelius,
kormoranus,
dygliakiaules,
švygždas.

Viskas stipriai uždaryta actu. Po to ėjo dideli

paštetai iš vieversių,
paštetai iš miegpelių,
paštetai iš žvėrienos,
paštetai iš Alpių ožių,
paštetai iš stirninų,
paštetai iš balandžių,
paštetai iš kalnų ožkų,
paštetai koplūniniai,
paštetai lašininiai,
kiaulės kojos taukuose,
frikasuoti pašteto griežiniai,
visokie sūriai,
Korbejo persikai,
artišokai,
sluoksniniai pyragaičiai,
trynių kiaušinienė su sviestu ir cukrumi,
šventibandės,
tortai šešiolikos pavidalų,
vafliai, meduoliai,
svarainių marmeladas,
varškėčiai,
plakta grietinėlė,
mirobalanų uogienė,
želė,
vynai su prieskoniais, raudonieji ir baltieji,
šaltanosiai,
makaronai,
saldiniai kepaišiai dvidešimties rūšių,
kremai,
konfitūrai, sausi ir skysti, septyniasdešimt aštuonių rūšių,
saldėsiai šimto spalvų,

rūgusis pienas,
traškučiai su smulkiu cukrum.

Galiausiai vėl vynas, kad gerklė neįsoptų. *Item* paskrudintos duonos riekutės.

Kokias aukas gastrolatrai atnašaudavo savo dievui pasninko dienomis

PERSKYRIMAS LX

Pantagriuelis, matydamas tą nešvankią atnašautojų govėdą ir tokią jų atnašų daugybę, labai pasipiktino ir būtų jau kad kiek nuėjęs šalin, jei Epistemonas nebūtų jo prašęs pasižiūrėti dar, kuo ta komedija baigsis.

— O ką tie nenaudos atnašauja savo dievui pilvagalinčiam,— klausė jis,— pasninko dienomis?

— Aš jums pasakysiu,— tarė vairininkas.— Pirmiausia jam duoda prakandui:

ikrų sūdytų,
ikrų slėgtų,
šviežio sviesto,
žirnių kruštienės,
špinatų,
silkės sūdytos,
silkės rūkytos,
sardinių,
ančiuvių,
tuno marinuoto,
kopūstų su aliejumi,
pupų mišrainės su svogūnais,
žalesų šimto rūšių: iš salotų, apynių, pipirnių, sultenių, Judošiaus ausyčių (tai tokie grybai, augą iš sambės kelmų), šparagų, builio lapų ir daug kitokių,
lašišos sūdytos,
jauniklių ungurių sūdytų,
austrių.

Tada reikia išgerti, kitaip velnias patrauktų. Tuo jie pasirūpina užtikrintai — šito labo netrūksta; paskui jam duoda:

nėgių su Hipokrato padažu,
guirių,
rubuilių,
šapalų,
jūros raudonbarzdžių,
rajų,
dešimtkojų,
eršketų,
banginių,
skumbrių,
uotų,
plekšnių paprastų,
austrių troškintų,
švento Jokūbo sraigių,
langustų,
stintų,
vijūnų,
upėtakių,
sykų,
menkių,
aštuonkojų,
limandų,
plekšnių plačiašonių,
kiršlių,
sardinių,
gružlių,
šamų,
strimelių,
karpių,
lydžių,
pelamidžių,
ryklių mažųjų,
jūros ešerių,
jūros karpių,
meknių,
raudžių,
kuojų,

kardžuvių,
jūros angelų,
devynakių,
lydekaičių jauniklių,
lydekaičių paauglių,
karšių,
žiobrių,
lašišų,
lašišaičių,
delfinų,
marių veršių,
rajų baltųjų,
marių liežuvių,
grundulų,
omarų,
krevečių,
seliavų,
aukšlių,
lynų,
šalvių,
merlūzų šviežių,
sepijų,
dyglių,
gramzdžių,
karkvabalių,
vėžių,
geldinių varlių,
krabų,
vingilių,
jūros ungurių,
žąsų,
pūgžlių,
perpelių,
murenų,
šparų,
mažųjų seliavyčių,
ungurių,
unguriukų,
vėžlių,

žalčių, *id est* ungurių girinių,
karosų,
penėtų vištų,
ešerių,
sturių,
žemgraužių,
jūros vėžių,
vynuogyno sraigių,
varlių.

Šitiek valgių surijusį giltinė griebtų už poros žingsnių, jeigu jis negautų gerti. Todėl vynas liete liejasi.

Po to jam dar atnašauja:

merlūzų sūdytų,
menkių rūkytų,
kiaušinių sodintų, plikintų, smaugtų, troškintų, per pelenus šokdintų, pro kaminą lėkdintų, dumble keptų, degutu teptų etc.,
menkių šviežių,
menkių troškintų,
drugių,
lydekaičių marinuotų,

o kad lengviau būtų viską suvirškinti ir sudoroti, vyneliu gausiai drėkina. Galop dar atnašauja:

ryžius,
soras,
kruopų košę su riebalais,
migdolų sviestą,
sviesto putą,
pistacijas,
žemės riešutus,
figas,
razinas,
saldžiąsias šaknis,
kukurūzų kepaišius,
miltų putrą, užbaltintą pienu,
keptas slyvas,
datules,
valakiškus riešutus,
paprastus riešutus,

pasternokus,
artišokus.

O tarpuose — gerti ir gerti, be galo.

Tikėkite manimi, jie darė visa, ką tik įmanė, kad tik jų dievas Gasteras būtų kuo veikiau, kuo ištaigiau ir kuo gausiau aprūpintas — gausiau nei Heliogabalo stabas, o gal net ir Baalo stabas Babilonijoj, karaliaus Baltazaro laikais[286]. Ir vis dėlto patsai Gasteras sakėsi esąs ne dievas, o tik menkas, niekingas, silpnas padaras. Ir kaip karalius Antigonas, pirmasis šiuo vardu[287], atšovė Hermodotui, savo eilėse jį vadinančiam dievu ir saulės sūnumi, sakydamas: „Mano lasano nešiotojas to nepripažįsta" (lasanas — tai molinis puodas, pritaikytas išstumti išskyroms iš vidurių), taip ir Gasteras siuntė tuos akių dūmėjus prie savo tupynės pasižiūrėti, pasvarstyti, pafilosofuoti ir pamąstyti, kokio dieviškumo jie randa toje fekalinėje materijoje.

Kaip Gasteras išrado būdą prisitiekti javų ir juos laikyti

PERSKYRIMAS LXI

Kai tie velniai gastrolatrai pasitraukė, Pantagriuelis ėmėsi atidžiai studijuoti Gasterą, kilnųjį menų mokytoją. Jūs žinote, jog prigimtis liepė jam misti duona ir kitais miltų gaminiais, o dangus iš savo malonės leido, kad nieko netrūktų, ko privalu duonai pasitiekti ir jai laikyti.

Taip jis pirmiausia išrado kalvystės bei žemdirbystės menus dirvai įgyventi, idant ji augintų jam javus. Jis išrado karo meną bei ginklus tiems javams ginti, išrado mediciną, astrologiją ir tiek matematikos, kiek reikia javams per daugelį amžių išlaikyti bei apsaugoti nuo oro negandų, nuo laukinių žvėrių niokojimo, nuo plėšikų antpuolių. Jis išrado malūnus, sukamus vandens, vėjo, rankų ir daugybės kitokių variklių, grūdams malti ir į miltus perdirbti; mieles tešlai rauginti, druską jai pagardinti (nes patyrė, kad niekas pasaulyje taip nekenkia žmonių sveikatai kaip nerauginta ir nesūdyta duona), ugnį jai iškepti, laikrodžius ir kvadrantus, rodančius, ar jau iškepė duona, javo kūdikis.

Jei pasitaikė, kad javų kuriame krašte stigo, tai jis išrado būdus ir

priemones, kaip jų atsigabenti iš kito krašto. Su didžiu išradingumu jis suporavo du skirtingų rūšių gyvulius, asilą ir kumelę, ir gavo trečią, kurį vadiname mulu,— šis gyvulys yra stipresnis, mažiau opus, ištvermingesnis darbe nei kiti. Jis išrado ratus bei vežėčias, kad būtų kuo patogiai javus vežioti. Jei pastojo kelią jūra arba upė, tai išrado eldijas ir laivus — daiktus, kuriais net elementai stebėjosi,— kad turėtų kuo perplaukti ir jūrą, ir upę ir galėtų sau iš tolimų, svetimų ir nepažįstamų šalių vežtis ir gabentis javo.

Kai kuriais metais, būdavo, pasitaiko taip, kad, žemę išdirbus ir apsėjus, nebūna lietaus kiek reikia ir kada reikia, grūdas dirvoje lieka negyvas ir žūsta. Vėl kitais metais lyja be saiko, ir grūdas prigeria. Dar vėl kitais ledai javus išmuša, vėtros iškulia, audros išdrasko. Tai jis dar prieš mūsų atvykimą sugalvojo, ką ir kaip daryti, kad lietus imtų lyti iš dangaus: tam užteko supjaustyti tokią žolę, visur sutinkamą pievose, tik mažai kieno tepažįstamą,— jis mums parodė ją. Mano nuomone, tai buvo ta pati žolė, kurios vieną vienintelį stiebeliuką Jupiterio kunigas kitados įmetė sausros metu į Agrijos šaltinį ant Likijos kalno, Arkadijoj, nuo ko tuoj iškilo miglos, iš miglų pasidarė tiršti debesys, o šie prakiuro lyti ir palaistė sočiai visą kraštą. Gasteras išrado, kaip sustabdyti bei sulaikyti ore lietų ir jį nukreipti į jūras. Išrado, kaip krušos debesis išsklaidyti, kaip vėtras numalšinti, kaip audras nuvaryti pro šalį,— tai buvo tie patys būdai, kuriuos vartoja metaniečiai Trezenijoje[288].

Ir kitokių bėdų pasitaikydavo. Antai plėšikai ir galvažudžiai užpuolė ir ėmė grobti derlių bei duoną iš laukų. Tada jis išrado, kaip statyti miestus, tvirtoves ir pilis, kad būtų kur javus supilti ir saugiai laikyti. O buvo ir taip, jog, neradęs laukuose javų, sužinojo, kad jie yra miestuose, tvirtovėse ir pilyse supilti ir kad juos pilėnai saugo ir gina uoliau nei slibinai hesperidžių aukso obuolius. Tada jis sugalvojo karo mašinas bei padargus, taranus, balistas, katapultas tvirtovėms ir pilims daužyti bei griauti; parodė mums ir jų pavyzdžius, kuriuos nelabai tesuprato išmoningi architektai, Vitruvijaus mokiniai, kaip mums prisipažino ponas Filibertas Delormas, karaliaus Megisto didysis architektas[289]. O kai tie padargai liko nebeveiksmingi dėl fortifikatorių sukto gudrumo bei gudraus suktumo, jis neseniai išrado patrankas, serpentinas, kulevrinas, bombardas, baziliskus, kur šaudo geležies, švino, bronzos sviediniais, sveriančiais daugiau nei stambus priekalas ir nešamais baisios parako jėgos, apstulbinusios net pačią Gamtą, kuri gavo prisipažinti nugalėta žmogaus išmonės, ir tuo būdu toli pralenkė

oksidrakus[290], kurie savo priešus įveikdavo ir išgalabydavo vietoje, mūšio lauke, perkūnų, griausmų, ledų, žaibų, audrų galybe. Nes vienas bazilisko šūvis yra baisesnis, siaubingesnis, velniškesnis, daugiau žmonių išžudo, sunaikina, sudrasko ir nukauna, labiau pritrenkia žmogaus jusles negu šimtas perkūno trenksmų.

Ką Gasteras sugalvojo daryti, kad patrankos šūvis jo ne tik nesužeistų, bet nė nepasiektų

PERSKYRIMAS LXII

Atsitiko, kad Gasteras susipylė grūdus į savo tvirtovę, o šit priešai jį užpuolė, jo tvirtoves tomis prakeikčiausiomis, pragariškiausiomis mašinomis išgriovė, javus jo ir duoną titaniška jėga išplėšė ir sau išsigabeno; tada jis išrado būdą ir priemonę savo pylimams, bastionams, sienoms bei dangoms nuo pabūklų ugnies apsaugoti, kad sviediniai jų arba visai nepasiektų ir liktų sau ramutėliai kyboti ore, arba pasiekę nepadarytų žalos nei dangoms, nei jų gynėjams. Nuo šitos bėdos jis jau turėjo apsigynimo būdą, kurį paskui vartojo Frontinas[291]. Jis mums jį parodė, ir nūnai telemiečiai yra įsirašę jį į savo žaidimų ir padorių pratimų dienotvarkę. Būdas štai toks. (Beje, dabar jūs lengviau tikėsite tuo, ką Plutarchas sakosi pats išmėginęs: jeigu ožkų kaimenė galvotrūkčiais bėga, tai paskutiniajai iš jų įbrukite į nasrus dagio šapelį — ir staiga visos ožkos sustos.) Gasteras į bronzinę patranką įpila reikiamą kiekį pabūklinio parako, rūpestingai sumaišyto, apvalyto nuo sieros ir atitinkamai pasodrinto grynu kamparu, paskiau deda geležinę kulką deramo kalibro ir dvidešimt keturis grūdus geležinių šratų, iš dalies apvalių bei apskritų, iš dalies pailgų, ašaros formos. Paskui tą pabūklą nutaiko į vieną iš savo jaunųjų pažų, pastatytą už šešiasdešimties žingsnių, tarsi norėdamas visą užtaisą suvaryti jam į pilvą, o pusiaukelėje tarp pažo ir pabūklo, tiesiojoj linijoj, ant medinio stovo už virvelės pakabina ore gana stambų sideritą, tai yra geležies akmenį, kitaip vadinamą herkulianu, kurį senovės laikais Idos kalne, Frigijoje, aptiko toksai Magnis, kaip liudija Nikandras. Mes paprastai vadiname jį magnetu. Po to prikiša ugnį prie skylutės pabūklo šone ir

uždega paraką. Parakui sudegus, kad neatsirastų tuštuma (kurios Gamta nepakenčia: veikiau visa visatos sąranga — dangus, oras, žemė, jūros — virstų pirminiu chaosu, negu atsirastų tuštuma kurioje nors pasaulio vietoje), kulka ir šratai dideliu greičiu išlekia pro pabūklo žiotis lauk, idant patektų į vidų oras, nes kitaip ten liktų tuščia vieta: mat ugnis paraką labai greitai suėda. Kulka ir šratai, taip stipriai pavaryti, rodos, turėtų perverti pažą, tačiau vos tik jie priartėja į tą vietą, kur kaba minėtasis akmuo, jų lėkimo greitis sulėtėja, ir kulka su visais šratais lieka sklandyti ore ir suktis aplinkui akmenį, ir niekados nė vienas šratas nei kulka, kad ir smarkiausiai lėkę, pažo nepasiekia.

Be to, jis suko sau galvą, kaip padaryti, kad priešo sviediniai grįžtų atgal tuo pat keliu ir tuo pat greičiu ir liktų tokie pat pavojingi, kokie buvo tik iššauti. Šis dalykas jam neatrodė sunkus, kadangi žolė, vardu *Aethiopis*, atrakina visus užraktus[292], prie kurių tik ją prikiši, o echenėja, menka žuviūkštė, įsikibusi sustabdo didžiausius laivus, plaukiančius jūra, kad ir stipriausio vėjo varomus, kad ir baisiausios audros blaškomus, o tos žuviūkštės mėsa, užkonservuota druskoje, ištraukia auksą iš giliausio šulinio, kurio nė dugno nepasiektum.

Nesgi Demokritas rašo, o Teofrastas tiki ir pats sakosi patyręs, jog yra tokia žolė, nuo kurios vieno prisilietimo geležinis pleištas, kad ir giliausiai su didžia jėga įvarytas į kokį storą ir kietą medį, staiga iššoka lauk. Ta žole naudojasi žalieji geniai (jūs juos vadinate meletomis), jei kas stipriu geležiniu pleištu užkala jų lizdo angą,— mat jie yra pratę labai išmoningai daryti lizdą, išsikaldami drevę storo medžio kamiene.

Nesgi jei elniai ir elnės, giliai sužeisti ietimis, strėlėmis ir kulkomis, susiranda žolę, vardu diktoną, labai paplitusią Kandijoje, ir jos užkremta bent kiek, tučtuojau strėlės iš jų iššoka ir nebelieka nė kokios žaizdos. Ta žole Venera sugydė savo mylimą sūnų Enėją, sužeistą strėle į dešinę šlaunį Turno sesers Juturnos[293].

Nesgi vien kvapas, einantis nuo lauro, figmedžio ar ruonio, turi galią nukreipti į šalį perkūniją, ir niekada perkūnas į juos nespiria.

Nesgi vien pasižiūrėjimas į tekį aviną grąžina protą įtūžusiam drambliui; įnirtęs ir įdūkęs bulius, vos priėjęs artyn prie laukinės figos, vadinamos kaprifika, nuščiūva ir tartum sustingsta, lieka stovėti it nudiegtas; gyvatės pyktis visiškai išblėsta, jeigu ji bent paliečia bukmedžio šakelę.

Nesgi Samo saloje, kaip rašo Euforionas, iki pastatant Junonos

šventyklą, buvo žvėrių, vadinamų neadais, nuo kurių vieno balso žemė sproginėjo begalinio gilumo plyšiais.

Nesgi kiauramedis užauga skambesnis ir tinkamesnis fleitai tokioje vietoje, kur negirdėti gaidžio giesmės, kaip, anot Teofrasto, rašo senovės išminčiai. Mat gaidžio balsas gadinąs, silpninąs ir menkinąs jo materiją bei medieną, kadangi juk ir liūtas, toksai jau galingas ir drąsus žvėris, ir tas, išgirdęs gaidį giedant, sutrinka ir apstulbsta.

Žinau, kiti mano, jog toks yra vien laukinis kiauramedis, augąs taip toli nuo miestų ir kaimų, kad gaidžio giesmė tikrai jo nepasiekia. Tas, be abejo, geriau tinka fleitoms ir kitiems muzikos instrumentams negu naminis, augantis trobelių bei lūšnelių pašaliais. Dar kiti tą teiginį supranta aukštesne prasme, ne raidiškai, o alegoriškai, pagal pitagoriečių būdą. Mat pasakymą, kad Merkurijaus statula neturi būti daroma iš bet kokio medžio, jie aiškina taip, kad dievas neturi būti garbinamas šiaip sau paprastai, o tik iškilniai ir dievobaimingai. Panašiai jie aiškina ir šį teiginį: išmintingi ir išsimokslinę žmonės, girdi, tegu užsiiminėja ne trivialia, kasdieniška muzika, o dangiška, dieviška, angeliška, slėpiningesne, iš toliau paeinančia, būtent, iš tokios vietos, kur gaidžio negirdėti. Juk kai norime nusakyti kokią nuošalią ir mažai lankomą vietą, tai sakome, kad ten niekad negirdėti gaidžio giedant.

Kaip Pantagriuelis ties Chanef sala užsnūdo ir kokių klausimų gavo pabudęs

PERSKYRIMAS LXIII

Kitą dieną, šnekučiuodamiesi ir plaukdami savo keliu, atsidūrėme netoli Chanef[294] salos. Jos kranto pasiekti Pantagriuelio laivas negalėjo, nes nurimo vėjas ir jūroje radosi visiška tyla. Mes davėmės vandens liūliuojami, svyrinėjome čia vienon pusėn, čia kiton, nors burės tebebuvo iškeltos. Visi buvome susimąstę, prastai nusiteikę, sugižę ir pikti ir nė žodžio nekalbėjome vieni su kitais.

Pantagriuelis, laikydamas rankoje graikišką Heliodoro knygą, gulėjo ant čiužinio palei laivo liukus ir snaudė. Toks jau jo buvo įprotis: daug geriau miegodavo iš knygos, negu iš atminties.

Epistemonas matavo su savo astroliabija, kiek aukščiau nuo mūsų buvo polius.

Brolis Žanas nuėjo į virtuvę ir iš kepamųjų iešmų padėties bei frikasė horoskopų sprendė, kelinta galėtų būti valanda.

Panurgas, pūsdamas pantagriueliono vamzdelį, leido burbulus ir gurgulus.

Gimnastas drožėsi dantų krapštuką iš mastikmedžio.

Ponokratas snausdamas sapnavo, kuteno pats save, kad juokas imtų, ir kasėsi vienu pirštu galvą.

Karpalimas iš valakiško riešuto kevalo pasidirbo gražų, smagų, skambų malūnėlį su keturiais dailiais alksniniais sparniukais.

Eustenas barbino pirštais ilgą pabūklo vamzdį, tarytum grodamas monokordu.

Rizotomas iš stepių vėžlio kiauto darėsi minkštutėlę piniginę.

Ksenomanas sakalo pavadžių šikšnelėmis lopė seną žibintą.

Vairininkas kamantinėjo savo jūreivius.

Tuo tarpu brolis Žanas, grįžęs iš virtuvės, pamatė, kad Pantagriuelis jau nubudęs. Jis tuojau nutraukė įkyrią tylą — balsiai, linksmai paklausė:

— Kaip pataisyti orą pagal savo norą, kai jūroje tyla?

Panurgas pridurmu klausė:

— Kuo gydytis nuo gižlios nuotaikos?

Epistemonas linksmai įsiterpė:

— Kaip nusišlapinti, jei dar nesinori?

Gimnastas, pašokęs į kojas, klausė:

— Ką daryti, kad akys neraibtų?

Ponokratas, pasitrynęs kaktą ir krestelėjęs ausimis, klausė:

— Kaip apsiginti nuo šuniško miego?

— Palauk,— tarė Pantagriuelis.— Subtilių filosofų peripatetikų mokslas sako mums, kad visos keliamos problemos bei abejonės, visi užduodami klausimai turi būti konkretūs, aiškūs ir suprantami. Kaip tu supranti „šunišką miegą“?

— Šuniškas miegas,— atsakė Ponokratas,— yra toks, kad miegi alkanas kaip šuo saulės atokaitoje.

Rizotomas tupėjo ant tako. Dabar jis, pakėlęs galvą, nusižiovavo taip skaniai, kad pagal natūralinės sąjautos dėsnį užkrėtė žiovuliu visą draugiją, ir klausė:

— Kuo sutramdyti žiovulį?

Ksenomanas, įsižibinęs visas į žibinto taisymą, klausė:

— Kaip išbalansuoti ir įtvirtinti pusiausvyroj pilvo dūdmaišį, kad nepasiduotų per daug į vieną katrą šoną?

Karpalimas, žaisdamas su savo malūnėliu, klausė:

— Kiek žmogaus prigimtis turi prijudėti, kad užsinorėtų valgyti?

Eustenas, išgirdęs balsu kalbant, atlėkė į viršutinį denį ir jau nuo kabestano rėkė:

— Kodėl didesnis mirties pavojus tada, kai alkanam žmogui įkerta alkana gyvatė, negu tada, kai ir žmogus, ir gyvatė sotūs? Kodėl alkano žmogaus seilės yra nuodingos visoms gyvatėms bei kitiems nuodingiesiems gyvūnams?

— Mano mieli,— atsakė Pantagriuelis,— visiems jūsų galvosūkiams ir klausimams tinka vienas atsakymas ir visiems jūsų nusiskundimams bei negalavimams — vienas vaistas. Atsakymą jums duosiu greitai, bet ne žodžiais ir ne kalbomis: alkanas skrandis neturi ausų ir nieko negirdi. Užganėdinsiu jus ženklais, mostais ir judesiais, ir gausite sprendimą, kokio jūsų širdis geidžia. Taip antai, kitados Romoje Tarkvinijus Išdidusis, paskutinis Romos karalius (tai sakydamas, Pantagriuelis timptelėjo varpelio virvutę, brolis Žanas strimagalviais nudūmė į virtuvę), ženklais atsakė savo sūnui Sekstui Tarkvinijui, esančiam Gabijų mieste. Sūnus atsiuntė pas jį žygūną su klausimu, kaip jis galėtų Gabijų gyventojus galutinai pavergti ir priversti visiškai klausyti. Karalius, ne visai pasitikėdamas žygūnu, nepasakė jam nieko. Jis tik nusivedė jį į savo sodą ir, jam čia pat stovint ir matant, nukapojo kalaviju aukštesniųjų aguonų galvas. Kai žygūnas grįžo be atsakymo ir pranešė sūnui, ką matė darant jo tėvą, sūnus lengvai iš tokių ženklų suprato, jog tėvas pataria nukapoti galvas žymiausiems miesto vyrams: tada geriau seksis išlaikyti drausmėje bei visiškoje paklusnybėje be vadų likusius prastuosius žmones.

Kaip Pantagriuelis nedavė jokių atsakymų į užduotus klausimus

PERSKYRIMAS LXIV

Paskui Pantagriuelis klausė:

— Kokie žmonės gyvena šioj gražioj šuniškoj saloj?

— Visi jie,— atsakė Ksenomanas,— yra veidmainiai, poterininkai, saldžialiežuviai, šventeivos, davatkos, atsiskyrėliai. Visi jie betur-

čiai ir gyvena (kaip tas atsiskyrėlis Lormone, tarp Blė ir Bordo) iš to, ką jiems paaukoja pro šalį važiuoją keleiviai.

— Neisiu aš pas juos,— tarė Panurgas,— nė nemanykit. Tegu velnias papučia man į pakalį, jei mano koja ten žengs! Atsiskyrėliai, šventeivos, saldžiakalbiai, davatkos, veidmainiai — visi šalin man iš akių! Dar aš gerai tebeatmenu tuos riebius Kesilio konsilipetus[295], kad juos kur Belzebubas ir Astarotas sukonsilintų su Prozerpina! Juk šitiek prisikentėjom audrų ir visokių velniavų dėl to, kad susitikome su jais! Klausyk, tu pilvūziuk, tu mano kapraliuk, sakyk, Ksenomanai, meldžiamasis: ar tie veidmainiai, atsiskyrėliai ir davatkinai gyvena vedę, ar viengungiauja? Ar jų yra ir moteriškoji padermė? Ar negalima būtų, veidmainiškai prie jų prisitaisius, taip sau veidmainiškai pasivaliūkauti?

— Taiklus ir smagus klausimas,— tarė Pantagriuelis.

— O, kurgi ne,— atsakė Ksenomanas.— Yra puikių ir linksmų davatkų, saldžialiežuvių, atsiskyrėlių, didelių poteriautojų. Yra apsčiai ir jauniklių davatkinų, saldžialiežuviukų, atsiskyrėliukų...

— Traukitės nuo jų kuo toliau,— įsiterpė brolis Žanas.— Jaunas atsiskyrėlis — tai senas velnias. Įsidėkit kakton šį priežodį — tai tikra teisybė.

— Kitaip, jei nesidaugintų ši padermė, seniai jau Chanef sala būtų tuščia ir negyvenama.

Pantagriuelis pavedė Gimnastui valtimi nuvežti į salą jo auką: septyniasdešimt aštuonis tūkstančius pustaleriukų su žibintu[296]. Paskui klausė:

— Kelinta dabar valanda?

— Jau po devynių,— atsakė Epistemonas.

— Vadinasi,— tarė Pantagriuelis,— pats laikas pietauti, nes jau arti šventoji saulės laikrodžio linija, taip išgarsinta Aristofano komedijoj *Moterys tautos susirinkime:* ji prieina tada, kai strypas rodo dešimtą. Senovės Persijoje tiktai karaliams buvo nustatyta valanda, kada valgyti; visiems kitiems tą laiką pasakydavo apetitas ir nuosavas pilvas. Antai Plauto komedijoje vienas parazitas dejuoja ir baisiausiai koneveikia visokių laikrodžių išradėjus, nes, girdi, visiems esą žinoma, jog niekas taip gerai nerodo laiko kaip pilvas. Diogenas, klausiamas, kada reikia valgyti, atsakė: turčiui — kai išalksta; beturčiui — kai turi ko. Dar geriau valandas nustato gydytojai:

Keltis penktą, pietauti devintą,
Vakarienė penktą, eiti gult devintą.[297]

Garsusis karalius Petoziris[298] laikėsi kitokios magijos.

Dar nebaigus jam kalbėti, mitalo tarnybos pareigūnai pastatė stalus, apdengė juos kvapniomis staltiesėmis, padėjo lėkštes, servetes, druskines, sunešė vazas, puodus, butelius, puodelius, taures, dubenis, ąsočius. Brolis Žanas drauge su stalininkais, stalo užvaizdais, pyragiais, taurininkais, virėjais, raikytojais bei ragautojais atnešė keturis baisenybingus kumpio paštetus, tokius didelius, jog man jie priminė keturis Turino bastionus. Dievuli mielas, kas ten per gėrimas buvo, kas per puotavimas! Dar nepriėjus ligi deserto, štai pakilo vestnordvestas ir išpūtė visas bures. Tuo apsidžiaugę, visi giedojo giesmes aukščiausiojo dangaus dievo garbei.

Kai jau valgėme vaisius, Pantagriuelis klausė:

— Na, mieli draugai, sakykit, ar jau nebeturit spręstinų galvosūkių?

— Aš, ačiū dievui, nebežiovauju,— tarė Rizotomas.

— Aš nebemiegu šuniškai,— tarė Ponokratas.

— Man jau akys neberaibsta,— tarė Gimnastas.

— Aš nebealkanas,— tarė Eustenas.— Šiandien visą dieną mano seilių gali nebijoti

akiniuotės,
barškuolės,
baziliskai,
drakonai,
driežai,
enhidridai,
falangos,
fanuisai,
galeotai,
giurzos,
gyvatės,
harmeonai,
ichneumonai,
kesudurai,
krokodilai,
liseterai,
miopai,
naktišvietės,
oksiodontai,
penfredonai,
ptiadės,
raganos,
rupūžės,
skorpionai,
slibinai,
šunys pasiutę,
tarantulai,
vorai nuodingieji,
žalčiai,
žebenkštys.

Kaip Pantagriuelis su savo šeimynykščiais taisė orą pagal savo norą

PERSKYRIMAS LXV

— O į kurią nuodingųjų gyvūnų eilę,— klausė brolis Žanas,— įrikiuosite būsimąją Panurgo žmoną?

— Tu dar šmeiši moteris,— pašoko Panurgas,— tu pliuški, tu vienuoli plikadugni!

— Prisiekiu cenomanine dešra,— tarė Epistemonas,— Euripidas Andromachos lūpomis sako, kad žmogaus išradingumo bei dievų įkvėpimo dėka yra išrasti paveikūs vaistai nuo visų nuodingųjų gyvių. Vien tik nuo piktos pačios dar niekas jokio vaisto neišrado.

— Tas aulaburnis Euripidas,— tarė Panurgas,— visada koneveikė moteris. Užtat dievai jam atkeršijo — jį suėdė šunys, kaip Aristofanas[299] sako. Na, bet varom toliau. Kas turi ką pasakyti, tegu kalba.

— Aš dabar galiu pilti šlapalo kiek norite,— tarė Epistemonas.

— O aš,— tarė Ksenomanas,— savo skrandį taip prikroviau, kad jis nebesvyrinės nė į vieną šoną.

— Man jau užtenka ir vyno, ir duonos,— tarė Karpalimas: —

Nei badas nebepuola, neigi troškulys.

— Man pyktis praėjo,— tarė Panurgas.— Dėkui dievui ir jums. Esu linksmas kaip paukštelis, smagus kaip sakalėlis, galiu džiūgaut kaip drugelis; išties, teisingai tas jūsų mielas Euripidas rašė, o jo Silenas, įžymusis gėrovas, kalbėjo:

Pamišėliu aš tokį vadinu,
Kurs geria, nesidžiaugdamas vynu.[300]

Mes privalome garbinti gerąjį dievulį, savo sutvėrėją, išganytoją ir laikytoją, kuris šia skania duona, šiuo skaniu šviežiu vynu, šiomis puikiomis savo dovanomis išgydė mus iš daugelio dvasios bei kūno negalių, nebeminint jau to, kad dar malonumo ir smagumo turime, kai valgome ir geriame. Bet jūs neatsakote į klausimą, užduotą palaiminto ir garbaus brolio Žano, kuris norėjo žinoti: kaip pataisyti orą pagal savo norą?

— Kadangi,— tarė Pantagriuelis,— toks paprastas klausimų sprendimas patenkina jus, tai tenkinsiuosi juo ir aš. Kitur ir kitu laiku

pakalbėsim apie tai plačiau, jeigu norėsit. Vadinasi, belieka išgvildenti klausimą, duotą brolio Žano: kaip pataisyti orą? O ką, ar mes jo nepataisėme? Pažiūrėkit į gairę stiebo viršūnėje. Pažiūrėkit, kaip burės išsipūtusios. Pažiūrėkit, kaip išsitempę štagai, vantai ir škotai. Mes kėlėme taures, mes gėrėme iki dugno, tad ir pasitaisė oras pagal mūsų norą, nes gamtoj gi esama slėpiningų sąjautos ryšių. Taip orą taisė ir Atlantas su Herakliu[301], jei tikėsite mitologijos žinovais. Bet jie mažumą persistengė: Atlantas dėl to, kad norėjo kuo smagiau pavaišinti Heraklį, savo svečią; Heraklis dėl to, kad norėjo atsigriebti už neseniai patirtus Libijos dykumoje negandus.

— Beje,— įsiterpė į jo kalbą brolis Žanas,— teko girdėti iš kelių garbių daktarų, kad jūsų mielojo tėvo užvaizdas kas metai sutaupo bent aštuoniolika šimtų statinių vyno tuo būdu, jog savo svečius bei šeimynykščius girdo dar neištroškusius.

— Heraklis darė taip,— kalbėjo Pantagriuelis toliau,— kaip kupranugariai ir dromaderai karavanuose, kurie malšina ne tik buvusį, esamą, bet ir būsimą troškulį. Pernelyg uoliai betaisydamas orą, jis tiek kilstelėjo neįprastu būdu dangų, jog ten viskas ėmė siūbuoti ir braškėti, ir iš to pasidarė daug kivirčų ir ginčų tarp kvailių astrologų.

— Čia,— tarė Pantagriuelis,— yra taip, kaip visiems žinomas priežodis sako:

Blogi laikai praeis, ateis geri,
Jei, kumpio užsikąsdamas, geri.

— Mes,— kalbėjo toliau Pantagriuelis,— valgydami ir gerdami ne tik orą pataisėme, bet ir laivą didžiai palengvinome, ir ne vien taip, kaip buvo palengvintas Ezopo krepšys[302], atseit ne vien kad daug maisto suvalgėme, bet ir panaikinome vėdaro tuštybę. Juk žinote, kad kūnas miręs sveria daugiau negu gyvas, taigi ir žmogus tuščiais viduriais yra panašesnis į žemę ir svaresnis negu pagėręs ir pavalgęs. Ir ne niekus šneka žmonės, kurie, prieš ilgą kelionę gerai papusryčiavę ir išgėrę, sako: „Dabar geriau bėgs mūsų arkliai“. Argi nežinote, kad senovės amiklėjiečiai[303] iš visų dievų labiausiai gerbė ir garbino kilnųjį tėvą Bakchą ir vadino jį *Psila?* Taiklus ir didžiai pritinkantis vardas, nes *psila* dorėnų kalba reiškia „sparnai“. Mat, kaip paukščius sparnai iškelia aukštai ir lengvai skraidina ore, taip Bakchas (atseit skanus, geras vynas) aukštai pakelia žmonių dvasią: jų kūnas regimai palengvėja, ir tai, kas juose yra žemiška, įgyja lankstumo.

Kaip Pantagriuelio įsakymu ties Ganabim sala buvo pasveikintos mūzos

PERSKYRIMAS LXVI

Palankus vėjas tolydžio pūtė, ir linksmos šnekos ėjo nenutrūkdamos. Tik šit Pantagriuelis pastebėjo tolumoje ir įžiūrėjo kažkokią kalnuotą žemę, parodė ją Ksenomanui ir klausė:

— Ar matai ana priekyje, kairėje, tą aukštą uolą su dviem viršūnėm, itin panašią į Parnaso kalną Fokidėje?

— Matau labai gerai,— atsakė Ksenomanas.— Tai Ganabim[304] sala. Norit išsikelti ten į krantą?

— Nenoriu,— tarė Pantagriuelis.

— Gerai darote,— tarė Ksenomanas.— Tenai nėra nieko, kas būtų verta pamatyti. Gyventojai — vieni vagys ir sukčiai. Tačiau prie dešiniosios kalno viršūnės yra gražiausias pasaulyje šaltinis, o aplinkui dideliausias miškas. Jūsų jūreiviai ten galėtų apsirūpinti vandeniu ir mediena.

— Gražiai pasakyta,— tarė Panurgas,— išmaningai pasakyta! O, nesikelkim niekad į krantą, kur vagys ir sukčiai gyvena. Tikėkit manimi, šita žemė yra tokia pat kaip Serko ir Hermo salos[305] tarp Bretanės ir Anglijos, kurias kitąkart esu lankęs; tokia pat kaip Pilypo Poneropolis[306] Trakijoje,— tai salos, kur vieni pakartuvės, sukčiai, plėšikai, galvažudžiai ir žmogžudžiai, giliausių kalinimo duobių išperos. Kojos nekelkim pas juos, aš jus melste meldžiu. Tikėkite jei ne manimi, tai bent šito šaunaus ir išmintingo vyro Ksenomano patarimu. Jie, dievaži, piktesni už kanibalus. Jie mus gyvus suėstų. Nesikelkit pas juos, būkit geras! Jau verčiau jums būtų atsidurti pragare negu pas juos. Klausykit: aš girdžiu, kaip dievą myliu, girdžiu baisų aliarmą, tokį, kokį keldavo gaskonai Bordo mieste[307], pajutę, kad atvyksta mokesčių rinkėjai ir komisarai. Ar gal man ausyse spengia? Maukim tolyn savais keliais! Oi! Greičiau!

— Išsikelkim čia,— tarė brolis Žanas.— Išsikelkim! Greičiau į krantą, greičiau, greičiau, greičiau! Už nakvynę mokėti nereiks. Greičiau. Sudirbsim visus iki vieno. Greičiau į krantą, greičiau!

— Velnias jį apsėdo,— tarė Panurgas.— Tas velnio vienuolis, tas pasiutęs vienuolyno velnias nebijo nieko. Jis nutrūktagalvis kaip visi velniai, ir jam visiškai ne galvoj kiti žmonės. Jis mano, kad visas pasaulis — vieni vienuoliai, tokie kaip jis.

— Eik tu, sprogena,— tarė brolis Žanas,— po šimts milijonų velnių, ir kad tie velniai tau smegenis išlaupytų ir kepsnį iš jų išsikeptų! Tas velnio glušas yra toks bailys ir niekšas, jog kas valandą leidžia į kelnes iš pasiutusios baimės. Jei taip nežmoniškai bijai, tai nelipk iš laivo, riogsok čia, prie bagažo. Arba lįsk po Prozerpinos sijonu, ir suk tave šimts milijonų velnių.

Po tų žodžių Panurgas dingo — pasislėpė laivo apačioje, tarp sušluotų duonos trupinių bei plutų.

— Aš jaučiu,— tarė Pantagriuelis,— kažkokį vidinį spaudimą, tarsi girdėčiau iš toli ateinantį balsą, kuris sakyte sako man, kad nieku gyvu neplauktume prie šio kranto. Visuomet, kada tik jausdavau savyje tokį sąjūdį, man išeidavo į gera, jei šio balso paklausydavau ir atsižadėdavau to, nuo ko jis mane draudė; taip pat išeidavo į gera, jei eidavau ten, kur jis mane siuntė; niekuomet neteko šito gailėtis.

— Tai nelyginant Sokrato demonas, taip išgarsintas akademikų[308],— tarė Epistemonas.

— Ė, klausykit,— tarė brolis Žanas,— ar norit gardžiai pasijuokti, kol mūsų jūreiviai ims vandenį, o Panurgas tūnos apačioje, užsikasęs šiaudais kaip vilkas? Liepkite trinktelėti iš to antai bazilisko, kur vairugalyje stovi. Tai bus saliutas mūzoms šio Antiparnaso kalne. Vis tiek parakas vamzdyje per ilga nueis niekais.

— Gerai sakai,— tarė Pantagriuelis.— Liepkite pašaukti bombardyrą.

Bombardyras prisistatė akies mirksniu. Pantagriuelis jam liepė iššauti iš bazilisko ir po to jį dėl viso pikto vėl užtaisyti šviežiu paraku. Įsakymas buvo tučtuojau įvykdytas. Kituose palydos laivuose — raubardžose, galijonuose, galerose — bombardyrai, išgirdę bazilisko šūvį iš Pantagriuelio laivo, taip pat paleido po vieną šūvį iš didžiųjų pabūklų. Galit įsivaizduoti, koks tai buvo gražus trenksmas.

Kaip Panurgas išsigandęs apsigadino marškinius ir dičkį katiną Lašinėdį palaikė velniūkščiu

PERSKYRIMAS LXVII

Panurgas it apkvaišęs ožys iššoko iš savo slėptuvės, vienmarškinis, tik viena koja kelnėse, duonos trupinių prisivėlusia barzda, tempdamas didelį sabalinio plauko katiną, įsikibusį nagais į antrąją kelnių

kišką. Krutindamas žabtus it beždžionė, kuri utinėjasi, drebėdamas visas ir dantimis kalendamas, jis šovė prie brolio Žano, sėdinčio palei vairo lynus, ir karštai maldavo pasigailėti jo ir ginti savo kardu, tvirtindamas ir prisiekinėdamas savąja dalia Papimanijoje, kad nūnai matęs visus pragaro velnius, nuo grandinių nusitraukusius.

— Dauguži mano,— kalbėjo jis,— broli mano, tėve mano dvasiškasis, gi visi velniai šiandien vestuves kelia. Tokių pasiruošimų pragaro puotai dar niekas nėra regėjęs. Ar tu matai pragaro virtuvės dūmus? (Tatai sakydamas, jis rodė į pabūklų parako dūmus viršum laivų.) Šitokios daugybės nusmerktųjų vėlių tu kaip gyvas nebūsi regėjęs. Ir žinai ką? Pažiūrėk, dauguži mano, kokios tai skanios vėliukės, kokios minkštučiukės, kokios blondinukės — sakytum, tiesiog pragaro ambrozija! Aš pamaniau (tegu atleidžia man dievas), kad tai anglų vėlės. Tikriausiai šiandien ponai de Termas ir Desė puolė Arklių salą Škotijos pakrantėje, ją nusiaubė ir išskerdė visus anglus, kur buvo ją klasta užvaldę.[309]

Brolis Žanas, jam arčiau priėjus, užuodė kažkokį kvapą, visai nepanašų į parako. Jis timptelėjo Panurgą, kad pasirodytų, ir pamatė, kad jo marškiniai visi apdirbti, šviežiai apipurpti. Mat tas nervas, kuris laiko užveržęs raumenį, vadinamą *sphincter* (tai yra raukus), atsipalaidavo nuo smarkaus išgąsčio, kurį jam įvarė fantastiškos vizijos. Dar pridėkim, kad kanonados trenksmas laivo apatinėse patalpose daug baisiau skamba negu ant denio. Ogi vienas iš išgąsčio simptomų bei apraiškų yra tas, kad nuo jo paprastai atsiveria užpakalinis sandėlis, kuriame kaupiasi fekalinė materija.

Kad taip išties yra, mums liudija Pantolfas iš Kasinos, sjenietis: keliaudamas pašto arkliais pro Šamberi ir apsistojęs vienoje užeigoje, jis atsinešė iš kūtės šakes, padavė jas išmintingam užeigos šeimininkui Vinė ir tarė:

— *Da Roma in qua io non son andato del corpo. Di gratia, piglia in mano questa forcha et fa mi paura*[310].

Vinė su tomis šakėmis padarė kelis fechtavimo judesius, lyg mėgindamas jam smogti. Sjenietis tarė:

— *Se tu non fai altramente, tu non fai nulla. Pero sforzati di adoperarli più guagliardamente*[311].

Tada Vinė taip trenkė sjeniečiui šakėmis, jog tas krito žemėn ir užvertė visas keturias. Paskui, krenkšdamas ir juokdamasis visa gerkle, sakė jam:

— Po šimts, tai vadinasi *Datum Camberiaci*[312].

Gerai, kad sjenietis paskubėjo kelnes nusileisti, nes staiga pristūmė tokią krūvą, kokios nė devyni jaučiai ir keturiolika kanauninkų nebūtų sukrovę. Galiausiai sjenietis gražiai padėkojo užeigos šeimininkui ir tarė:

— *Io ti ringratio, bel messere. Cosi facendo tu m'hai esparmiata la speza d'un servitiale*[313].

Kitas pavyzdys — Anglijos karalius Eduardas Penktasis. Pas jį rado prieglobą maestras Fransua Vijonas, kai buvo ištremtas iš Prancūzijos[314]. Karalius buvo su juo toks familiarus, jog nė pačių niekingiausių savo namų dalykų nuo jo neslėpė. Sykį karalius, sėdėdamas savo reikalu, parodė Vijonui Prancūzijos herbą, nupieštą tupyklos sienoje, ir tarė:

— Ar matai, kaip gerbiu aš tavuosius Prancūzijos karalius? Jų herbą liepiau nupiešti ne kur kitur, o tik čia, greta savo tupynės.

— Vai dieve,— atsakė Vijonas,— koks jūs išmintingas, protingas, supratingas, kaip uoliai rūpinatės savo sveikata ir kaip gerai jus aptarnauja jūsų mokslingasis gydytojas Tomas Linakeris. Matydamas, kad jūs negaluojate vidurių užkietėjimu, kas dažnai būna senatvės dienose, ir kad jums kasdien reikėtų į užpakalinę angą kišti aptiekorių, t.y. klizmą, nes kitaip negalėtumėt nusilengvinti, iš ypatingo ir dorybingo savo įžvalgumo liepė čia, o ne kur kitur, nupiešti Prancūzijos herbą, nes vien tik išvydus šį herbą jus pagauna toks siaubingas išgąstis ir baimė, jog jūs vienu matu išstumiate tiek, kiek aštuoniolika Peonijos buivolų. Jeigu jis būtų nupieštas kitoje kurioje jūsų namų vietoje,— jūsų kambaryje, salėje, koplyčioje, galerijoje ar šiaip kur,— tai jūs, dievaži, privarytumėte visur, kur tik tą herbą pamatytumėte. O jeigu dar ir didžiąją Prancūzijos karo vėliavą išvystumėte nupieštą, tai jums ir žarnos išlėktų pro dugną. Bet — hm, hm, *atque iterum*[315] hm!

Esu Paryžiaus aš žioplys.
Jau virvę per skersinį veria,
O man ant kaklo kilpą neria —
Žinos jis, kiek sėdynė sveria.

Žioplys, sakau, esu, tamsuolis, nieko neišmanantis, nieko nesuprantantis, nes, eidamas čia su jumis, stebėjausi, kam jau kambaryje liepiate atsagstyti jums kelnes. Išties, aš maniau, kad jūsų tupynė stovi kambaryje, kur nors už sieninio kilimo arba už lovos: man rodės, būtų labai nepritinkantis daiktas — atsisagstyti kambaryje ir taip toli eiti į gerą vietelę. Argi tai ne žioplio mintys? Juk čia visai kas kita, dieva-

ži. Ir pasakysiu — gerai, kad taip darote. Taip gerai, jog geriau ir nebegalima. Visada liepkit atsagstyti iš anksto, lig laiko ir kuo toliau, nes kitaip, jei įeisit čia neatsisagstęs ir pamatysit šitą herbą, tai — žinokit gerai, tegu dievas jus saugo! — jūsų kelnių dugnas gaus eiti lasano, naktipuodžio, fekalinio dubens ir tupynės pareigas.

Brolis Žanas, užsiėmęs nosį kaire ranka, dešinės smiliumi parodė Pantagriueliui į Panurgo marškinius. Pantagriuelis, matydamas šį tokį susijaudinusį, persigandusį, drebantį, nuovokos nebetekusį, apsidirbusį, šauniojo katino Lašinėdžio nagais suakėtą, nebetvėrė nesijuokęs ir tarė:

— Ką čia išdarinėji su tuo katinu?

— Katinu? — atrėmė Panurgas.— Tegu mane velniai griebia, jei aš nemaniau, kad čia jauniklis švelnus velniūkštis, kurį ką tik sugavau, iš pasalų sustvėriau didžiojoj pragaro landoj. Kad jį velniai, tą velnią! Jis man visą odą suakėjo.

Taip sakydamas, jis nubloškė katiną šalin.

— Eik,— tarė Pantagriuelis,— eik, meldžiamasis, nusimazgok, apsivalyk, susitvarkyk, pasiimk švarius marškinius ir persivilk.

— Gal sakysit, kad aš bailys? — atrėmė Panurgas.— Anaiptol. Aš, ačiū dievui, turiu drąsos daugiau, negu jei būčiau pririjęs tiek musių[316], kiek Paryžiuje suminko į tešlą nuo švento Jono iki visų šventųjų. Cha cha cha! Kas gi čia yra, po galais? Jūs tariate, kad čia šūdas, kaka, išmatos, mėšlas, fekalinė materija, ekskrementai, skibalai, spiratai[317], striungiai ar spiros? O aš sakau, kad tai Hibernijos šafranas. Ohoho! Hibernijos šafranas! Sela![318] einam išgerti!

Ketvirtos knygos apie tauriojo
Pantagriuelio herojiškus darbus
ir kalbas pabaiga

PENKTA

ir paskutinė

KNYGA

apie

GEROJO PANTAGRIUELIO HEROJIŠKUS DARBUS IR KALBAS

parašyta M. Fransua Rablė
medicinos daktaro

kame pateikiamas dieviškosios Bakbuk orakulo aplankymas ir Butelio žosmė, kurios dėlei ir buvo leistasi šion ilgon kelionėn

M. FRANSUA RABLĖ PRATARMĖ
penktai knygai apie Pantagriuelio herojiškus darbus ir kalbas

MALONINGIESIEMS SKAITYTOJAMS

Gėrovai nepavargstantys, o ir jūs, gerbiamieji venerikai! Kol turite laisvo laiko ir kol man joks kitas skubesnis darbas ant galvos negula, noriu kreiptis į jus ir klausti: kodėl nūnai visi kaip vienas it kokį priežodį kartoja, jog pasaulis dabar nebesąs paikas? Paikas yra vienos mūsų tarmės žodis, kuris reiškia prastas, laiškus, be druskos, o perkeltinė jo prasmė — kvailas, neišmanantis, nuovokos neturintis, besmegenis. Logiškai išeitų, jog norite teigti, kad pirmiau pasaulis buvo paikas, o dabar pasidarė išmintingas, tiesa? Tad kurios ir kokios sąlygos lėmė, kad jis buvo paikas? Kurių ir kokių sąlygų dėka jis pasidarė išmintingas? Kodėl jis buvo paikas? Kodėl jis pasidarė išmintingas? Iš ko pažįstat, kad seniau jis buvo paikas? Iš ko pažįstat, kad dabar jis yra išmintingas? Kas jį padarė paiką? Kas jį padarė išmintingą? Ar daugiau yra tų, kuriems jis patiko paikas, ar tų, kuriems jis patinka išmintingas? Kiek laiko jis išbuvo paikas? Kiek laiko jis yra išmintingas? Iš ko ėjo kadainykštis jo paikumas? Iš ko eina dabarnykštis jo išmintingumas? Kodėl dabar — o ne vėliau — baigiasi buvusioji jo paikybė? Kodėl nūnai — o ne anksčiau — randasi dabarnykštė jo išmintybė? Kas blogo mums buvo iš jo kadainykštės paikybės? Kas gero mums iš dabarnykštės jo išmintybės? Kaip buvo pirmykštė paikybė pašalinta? Kaip buvo dabarnykštė išmintybė sukurta?

Atsakykite, jei tokia jūsų valia; kaip kitaip raginti jūsų malonybių nedrįstu, bijau, kad nepakenkčiau jūsų orumui. Nesivaržykite, padarykite sarmatą Her Tyfeliui[1], dangaus priešininkui, tiesos priešininkui. Drąsiau, mano mieli! Jei esate draugai man, tai nugerkite trejetą ar penketą maukų kalbos pradžiai, paskui atsakykite į mano klausimą; jei esate draugai anam[2], tai — pranyk, šėtone! Nes aš prisiekiu jums savo didžiuoju hurluburlu[3], kad jeigu jūs nepadėsite man sakytosios problemos išspręsti, tai jau dabar gailiuosi, kam jums ją uždaviau.

O betgi man čia toks pat keblumas kaip laikyti vilką už ausų ir neturėti vilties sulaukti pagalbos.

Na ir kaip? Suprantu: jūs nesate nusiteikę atsakyti. Tad nė aš nesakysiu, prisiekiu savo barzda; aš tik priminsiu, ką apreiškė, pranašiškos dvasios pagautas, vienas garbus daktaras, parašiusis knygą, vardu *Prelatų dūdmaišis*. Ką jis sako, tasai šelmis? Paklausykit, asiliukai, paklausykit!

Kai, trečiai dešimčiai praėjus,
Sukaks dar vienas jubiliejus,
Visi ims skustis. Niekam pagarbos!
Paiki atrodė žmonės be ribos.
Jie išgudrės, paskaitę traktatus.
Taip vaisius rudenį nunoks saldus,
Nors žiedas jo pavasarį baugėjos.

Girdėjot, supratot? Daktaras senoviškas, žodžiai lakoniški, mintys kaip Skoto ir taip pat miglotos. Nors pats dalykas yra sunkus ir gilus, geriausieji to dvasiško tėvo aiškintojai laikosi nuomonės, kad jeigu jubiliejiniai metai eina po trisdešimtųjų, tai iš visų šio amžiaus metų jubiliejiniai greičiausiai bus tūkstantis penki šimtai penkiasdešimtieji. Ir jų žiedui nieko nereikės baugėtis. Žmonės nebus paikesniais laikomi pavasariui išaušus. Kvailiai, kurių skaičius yra begalinis, kaip liudija Saliamonas, išgaiš nuo savo pasiutimo, ir visokia kvailybė išnyks, nors jos rūšys nesuskaičiuojamos, kaip sako Avicena: *maniae infinitae sunt species*[4]. Kvailybė, kuri per žiemos šalčius kiūto susigūžusi savyje, sušilus išeina į paviršių ir skleidžia pumpurus kaip medžiai. Patirtis tą rodo, jūs patys tą žinote, patys matote. Ir ištyrinėjo tatai kitados didelis gerulis Hipokratas, *Aphorism.: Verae etenim maniae*[5], etc. Tad žmonės, tapę gudresni, jau nesibaugės pavasarį, tai yra gavėnioje (tuo galite patikėti su stikline rankoje, su liūdesiu širdyje ir su ašara akyje), pupų žiedų, atseit daugybės knygų, kurios atrodo žydinčios, žiedingos, žieduotos, panašios į skaisčias peteliškes, bet iš tiesų yra nuobodingos, apmaudingos, pavojingos, spyglingos ir klaidžios kaip Heraklito veikalai, tamsios kaip Pitagoro skaičiai (o Pitagoras buvo, pasak Horacijaus, pupų karalius[6]),— tos knygos pražus, į niekieno rankas daugiau nebepateks, niekas jų nebeskaitys, niekas jų nebematys. Tokia buvo jų paskirtis, toks jų paskučiausiasis tikslas.

Pupų žiedų vietoje atsirado ankštys, atseit džiaugsmingos ir vaisingos pantagriuelizmo knygos, apie kurias nūnai sakoma, kad gerą

paklausą turinčios ir kito jubiliejaus metų laukiančios; visi žmonės jas skaito atsidėję, todėl jie ir laikomi išmintingais. Štai jūsų problema išspręsta ir išgvildenta, ir nebesukit man galvos, gerieji žmonės. Dabar atsikrenkškite kaip reikiant sykį ar du ir išgerkite devynis maukus tuo pradėjimu, kad vynuogės tarptų, o palūkininkai pasikartų! Jei geri orai pasilaikys, tai tas man brangiai kainuos, nes virvių apsiimu pristatyti jiems visiems, kiek reikės, ir nemokamai, lig tiktai kuris užsimanys pats pasikarti, kad nereikėtų mokėti budeliui.

O idant jūs taipogi pritaptumėte prie tos ateinančios išmintybės ir nusikratytumėte praeitąja kvailybe, žiūrėkit man, kad tuojau ištrintumėt iš savo popierių senovės filosofo auksašlaunio[7] tikėjimo artikulus, kuriais jis draudė jums vartoti ir valgyti pupas; laikykite tikru daiktu, išpažįstamu gerų draugų tarpe, kad jis jas draudė panašia intencija, kaip velionis šundaktaris Pelynas, advokato giminaitis, gyvenęs Monelninkų dvare, drausdavo ligoniams valgyti kurapkos sparną, vištos sturplį ir karvelio kaklą, sakydamas: *ala mala, croppium dubium, colum bonum pelle remota*[8], rezervuodamas tuos daiktus savo burnai, o ligoniams palikdamas vien kaulelius graužti. Jo pavyzdžiu pasekė kai kurie kapišonininkai ir uždraudė mums pupas, atseit pantagriuelines knygas; jie mėgdžiojo Filokseną bei Gnatoną Sicilietį, antikinius vienuolinių bei pilvinių pomėgių meistrus, kurie puotose, kai būdavo paduodami skanskoniai, spjaudavo ant jų, idant niekas kitas nevalgytų iš pasibjaurėjimo. Taip tad ir tie šlykštūs, apsisnarglėję, nuutėję davatkinai viešai ir neviešai niekina šias skanias knygas ir iš savo įžūlumo spjauna ant jų kuo bjauriausiai. Ir nors mes dabar turim pasiskaityti savo gališkąja kalba puikių veikalų, tiek eilėmis, tiek proza rašytų, ir nors nebedaug bėra tamsos ir barbarybės laikų liekanų, aš visgi ryžausi, anot to priežodžio, tarp gulbių žąsimi gagenti ir šnypšti, kad tik tarp tiekos taurių poetų ir gabių oratorių nebūčiau palaikytas nebyliu; verčiau tarp tiekos gražbylių vaidilų vaidinti prasčioko rolę nei būti priskaitytam prie tų, kurie tik užima vietą, stovi stulpų vietoj, žiovaudami muses gaudo ir ausimis karpo nelyginant Arkadijos asilai, išgirdę muziką, ir tylėdami ženklais rodo, jog sutinka, kad kiti už juos veiktų.

Taip apsisprendęs ir nusistatęs, maniau, kad nebus peiktinas dalykas, jei aš ir vėl paritinėsiu savąją Diogeno statinę, idant nesakytumėte, jog aš nesugebąs sekti niekieno pavyzdžiu.

Štai žiūriu į didį pulką visokių Kolinė, Mero, Druė, Senželė, Salelių ir Masiuelių[9] ir ilgą, ilgą virtinę dar kitų Galijos poetų bei oratorių.

Ir matau, kad jie, daug laiko praleidę Parnaso kalne, Apolono mo-

kykloje, ir gėrę pilnais kaušais iš arklio šaltinio[10] smagių mūzų draugijoje, dabar neša amžinai mūsų liaudinės kalbos rūmo statybai vien geriausią marmurą, alebastrą, porfyrą, vien puikiausią karališkąjį cementą; jie byloja tik apie herojiškus žygius, apie didžius daiktus, apie svarbius, rimtus ir ne bet kam įkandamus reikalus, ir vis retoriškai, spalvingai, puošniai; iš jų veikalų srūva vien dieviškasis nektaras, puikus vynas, gardžiausias, saldžiausias, kvapnus, skanus, gomurį glostantis. Ir ne visą šitą garbę susiglobia vyrai, tenka jos ir moterims, o viena iš jų yra Prancūzijos karalių kraujo[11], kurios vardo nedera minėti be tinkamos pagarbos, kuri visą mūsų šimtmetį stulbino tiek savo raštais, iškilnia vaizduotės galia, tiek kalbos puošnumu, nuostabiausiu stiliumi. Sekite jais, jei sugebate; o dėl manęs, tai aš nesugebėčiau jų pėdomis sekti: ne kiekvienam duota viešėti bei gyventi Korinte. Saliamono šventyklos statybai ne kiekvienas išgalėjo lengvai aukoti po šekelį aukso. O kadangi rūmų statybos menu su jais susilyginti negaliu, tai apsisprendžiau daryti taip, kaip kitados darė Reno de Montobanas[12],— tarnauti mūrininkams, virti jiems valgyti; kadangi draugu jiems būti neįstengiu, tai pabūsiu jų kilnių veikalų klausytoju, niekada nepavargstančiu.

Ką, jau mirštate iš baimės, jūs, zoilai priekabiautojai ir pavydelninkai? Tai eikit ir pasikarkit, tik medį išsirinkit patys, o virvė atsiras. Ir pareiškiu štai čionai, prieš savo Helikoną[13], girdint visoms dieviškosioms mūzoms, kad jeigu aš dar sveikas ir drūtas pagyvensiu šuns ir trijų varnų amžių, kaip gyveno šventasis žydų karvedys, muzikantas Ksenofilas ir filosofas Demonaksas[14], tai nesugriaunamais argumentais ir neatremiamais įrodymais įrodysiu visiems svetimų skivytų durstytojams, šimtų šimtais kartų sukramtytų kąsnių gromuliuotojams, senų lotyniškų skudurų lopikams, senų, suplėkusių, nuo tikrosios reikšmės nukrypusių lotyniškų žodžių perpirkliams, kad mūsų liaudinė kalba nėra tokia prasta, tokia niekam tikusi, tokia skurdi ir paniekos verta, kaip jie mano. Todėl aš kuo nuolankiausiai maldausiu štai kokios ypatingos malonės: kaip senų senovėje, kai Febas dalino savo brangias dovanas didiesiems poetams, Ezopo daliai teko pasakėtininko vieta ir pareigybė, taip nūnai ir man, į aukštesnius laipsnius nesigviešiančiam, tegu jie teiksis duoti kuklią riparografo, Pireiko[15] sekėjo vietelę; ir jie man ją duos, esu tikras, nes visi tokie geri, tokie humaniški, tokie gailestingi ir maloningi, jog geresnių nė būti nebegali. Va šitaip, gėrovai, va šitaip, baladošiai, jie apžinos visą gardumą: mat persakinės mano knygų turinį savo pobūviuose, mėgausis aukštomis paslaptimis, jose

glūdinčiomis, ir tuo patys įgis ypatingą autoritetą bei šlovę,— taip Aleksandras Didysis darė su pranašiausios filosofijos knygomis, parašytomis Aristotelio.

Ech, kad tu supleškėtum, kokie nenaudėliai, kokie šunkaros!

Užtat, gėrovai, aš jus įspėju iš anksto: susidarykite geras tų knygų atsargas tučtuojau, kai tik rasite knygų parduotuvėse; ir ne tik lukštenkite jas, bet ir valgykite, rykite kaip širdies vaistą ir imkite savin: pamatysite tada, kiek gero yra jose parengta visiems mano mieliems pupų lukštentojams. Šiuo tarpu jums patiekiu jų gerą ir gražią pintinę, pilną priraškytą tame pat darže kaip ir pirmesniosios, ir kuo pagarbiausiai prašau jus priimti šią dovaną maloninga širdimi, o ko nors geresnio laukit, kai artimiausią pavasarį kregždės parskris.

Kaip Pantagriuelis atvyko į Varpų salą ir kokį triukšmą tenai išgirdome

PERSKYRIMAS I

Plaukėme visą dieną, paskui dar dvi dienas, bet neaptikome nei žemės, nei šiaip kokių naujybių, nes tas kelias jau buvo išvažinėtas kitais kartais. Ketvirtą dieną, kai jau ėmėme lenkti polių, toldami nuo pusiaujo, išvydome žemę. Mūsų vairininkas pasakė, kad tai esanti Trifės[16] sala. Išgirdome iš tolo garsų, tolydžio pasikartojantį triukšmą, ir mums atrodė, lyg skambėtų varpai, dideli, maži ir vidutiniški, ir visi gaustų vienukart, kaip kad būna Paryžiuj, Ture, Žaržo, Medone ir kitur per didžiąsias šventes. Juo plaukėme artyn, juo tie garsai ėjo stipryn. Mes spėliojome, gal čia būsianti Dodonė su savo katilais[17], gal vadinamasis Heptafoninis Olimpijos portikas[18], kaip Eliečių žemėje, o gal dar amžinieji garsai, girdimi Egipte iš koloso, pastatyto ant Memnono palaikų Tebuose[19], arba triukšmas, kurį kitados girdėdavo žmonės prie vieno kapo Liparoje[20], vienoje iš Eolidžių salų; tačiau tokiam manymui prieštaravo kosmografija.

— O gal čia kartais bitės spiečia? — tarė Pantagriuelis.— Kai spiečius pakyla, visi kaimynai, norėdami, kad jis neišlėktų, tarškina barškina keptuvėmis, katilais, dubenimis, didžiosios dievų motinos Kibelės koribantiškais cimbolais. Pasiklausykim.

Arčiau priplaukę, pro tolydinį varpų tilindžiavimą išgirdome be atlydos giedant žmones, kurie, kaip mums rodėsi, turėjo čia gyventi. Todėl Pantagriuelis manė, kad iš pradžių reikia ne visam laivynui plaukti tiesiai į Varpų salą, o su viena eldija išsikelti į nedidelę uolą, šalia kurios matėme vienišą trobelę ir mažytį daržiuką.

Ten mes radome atsiskyrėlį, smulkų žmogėną, vardu Pliudrių, kilimo iš Glatinji, kuris papasakojo su visais išgaliais apie tą skambinimą ir pavaišino mus itin keistu būdu: liepė keturias dienas pagret pasninkauti, sakydamas, kad kitaip mes nebūsią įleisti į Varpų salą, nes dabar ten esąs pasninkas, vienas iš tų, kokius turi visi keturi metų laikai.

— Aš nesuprantu,— tarė Panurgas,— čia kažkokia mįslė: gal veikiau ten yra keturių vėjų laikas, nes pasninkaudamas juk tik vėjo teprisikemši. Ir, sakykit, nejau čia jūs neturite kitokių pramogų kaip tik pasninką? Mums regis, tai menkas malonumas. Mes apsieitume ir be šitos ceremonijos.

— Mano gramatika,— tarė brolis Žanas,— žino tik tris laikus — esamąjį, būtąjį ir būsimąjį; tas ketvirtasis čia — lyg šuniui penkta koja.

— Tai aoristas,— tarė Epistemonas,— paeinantis iš graikų bei lotynų būtojo, labai prastai praleisto laiko, užsilikęs iš kalbos margumynų gadynės. Kantrybės,— sako tas, kas kentėti turi.

— Taip yra,— tarė atsiskyrėlis,— kaip aš jums sakau, ir nieko čia pakeisti negalima, o kas prieštarauja, tas eretikas, ir tokį reikia sudeginti.

— Kas teisybė, tai teisybė, tėve,— tarė Panurgas,— būdamas jūroje, aš kur kas labiau privengiu vandens negu ugnies, nes ten greičiau gali paskęsti negu sudegti. Na, gerai, pasninkaukim, dievai nematė. Tik aš esu jau taip nusipasninkavęs, jog mano mėsos vos belaiko kaulus, ir dabar bijau, kad kūno pastatas visai nesugriūtų. Ir dar ko bijau — kad jums apmaudo nesukelčiau, nes baisiai nemoku pasninkauti, negabus esu tam dalykui, visi taip sako, ir pats taip manau. O šiaip jau pasninkauti galiu — nieko nėra lengvesnio ir parankesnio; kur kas daugiau rūpesčių būtų, jei tektų be paliovos valgyti,— tada reikėtų pagalvoti, ką į burną dėti. Pasninkaukim, dievai nematė, jei jau pataikėm į alkanas šventes; seniai jau bebuvau su jomis susidūręs.

— Jei reikia pasninkauti,— tarė Pantagriuelis,— tai ką gi daugiau darysi, tik turim su tuo greičiau susidoroti, nelyginant per gabalą prasto kelio persigauti. Podraug aš noriu peržiūrėti savo popierius ir nustatyti, ar tyrinėjimai jūrose taip pat gerai vyksta kaip sausumoj; mat Platonas, norėdamas nusakyti kvailą, nepritytyrusį ir tamsų žmogų, lygina jį su tais, kas auginti jūroje, laivuose, kaip mes kad sakome, jog tas ir tas yra bačkoj augintas, pro špuntą penėtas.

Mūsų pasninkas buvo baisus ir siaubingas, nes pirmą dieną pasninkavome iš visų gyslų, antrą lig devinto prakaito, trečią lig pasiutimo, ketvirtą lig žemės graibymo. Taip buvo fėjų prisakyta.

Kaip siticinai, senieji Varpų salos gyventojai, išvirto paukščiais

PERSKYRIMAS II

Kai pasninkauti baigėme, atsiskyrėlis mums davė laišką, adresuotą tokiam ponui Editui Varpų saloje, kurį Panurgas sveikindamas pavadino ponu Antitu[21]. Tai buvo smulkus senukas, visiškai nuplikęs, su šviečiančia marmuziuke, raudonais skruosčiukais. Atsiskyrėlio rekomendacijos dėka priėmė jis mus labai maloniai, juoba kad buvome atpasninkavę, kaip anksčiau pasakyta. Puikiai pavalgydinęs, aprodė mums salos įdomybes. Jis teigė, kad toje saloje pirma gyvenę vieni siticinai, bet gamtos valia, kadangi viskas keičiasi, jie ilgainiui išvirtę paukščiais.

Čia aš aiškiai supratau, ką Atėjus Kapitonas, Paulius Marcelas, A. Gelijus, Atenėjas, Svidas, Amonijas ir kiti rašė apie siticinus ir sikinistus[22], ir jau nebebuvo mums sunku įtikėti, jog Proknė, Itijas, Alkionė, Alkitojė, Antigonė, Terėjas[23] ir kiti pavirto paukščiais. Taip pat mažai teabejojome, ar galėjo Matabriunos[24] vaikai pavirsti gulbėmis, o Palenos gyventojai Trakijoje, devynis kartus nusimaudę Tritono pelkėje,— paukščiais.

Nuo šiol jis tik ir kalbėjo mums apie narvus ir apie paukščius. Narvai buvo dideli, puošnūs, prabangūs, nuostabios architektūros. Paukščiai — gražūs, dideli ir maži, kažkuo primeną manosios tėvynės žmones; gėrė ir valgė jie kaip žmonės, lengvinosi kaip žmonės, miegojo ir poravosi kaip žmonės,— žodžiu, iš pirmo pamatymo galėjai tarti, kad tai žmonės; ir vis dėlto jie nebuvo žmonės, kaip mums aiškino Editas,— jis teigė, kad jie nei dvasiškiai, nei pasauliškiai. Ir jų plunksnų danga akį traukė: vieni buvo visai balti, kiti visai juodi, kiti pilki, kiti pusiau balti, pusiau juodi, dar kiti raudoni, dar kiti pusiau balti, pusiau mėlyni — žiūrėk ir grožėkis. Patinai, pasak jo, vadinasi klerigai, vienuogai, kungai, abatėgai, vyskupėgai, kardinogai, o vienas tarp jų visų — popiegas. Patelės vadinasi klerigės, vienuogės, kungės, abatėgės, vyskupėgės, kardinogės, popiegės. Ir lygiai kaip bičių tarpe,— kalbėjo jis mums,— maišosi širšių, kurios nieko neveikia, o tik viską ėda ir viską gadina, taip ir šitų linksmų paukščių tarpe atsiranda kas penki mėnesiai atlėkę iš kažkur daugybė davatkigų, kurie apteršia

ir apdergia visą salą, ir taip darosi jau trejetas šimtų metų. Jie tokie bjaurūs, tokie šlykštūs, jog visi nuo jų bėgte bėga. Mat visų jų kaklai perkreipti, letenos gauruotos, nagai ir pilvai kaip harpijų, o pasturgaliai kaip stimfalidų[25]; ir negalima jų išnaikinti, nes vieton vieno nebegyvo atskrenda dvidešimt keturi nauji. Aš palinkėjau tam kraštui naujo Heraklio sulaukti, o brolis Žanas net žado neteko — su tokia atidžia viską stebėjo.

Kaip Varpų saloje tėra tik vienas popiegas

PERSKYRIMAS III

Mes klausėme tą poną Editą: kaip čia yra, kad visi tie garbingi paukščiai tokie vislūs, o popiegas visuomet tėra tik vienas? Jis mums atsakė, kad žvaigždžių taip nuo amžių nulemta ir nustatyta nepakeičiamai: iš klerigų gimsta kungai ir vienuogai, ir tai be kūninio bendravimo, visai pagal bičių būdą. Iš kungų gimsta vyskupėgai, iš šių pastarųjų — kardinogai, o jau iš kardinogų, jei mirtis aplenkia, išeina popiegas; šis visuomet tėra tik vienas, kaip kad avilyje tėra tik vienas bitinas, o pasaulyje tik viena saulė.

Kai tas numiršta, iš visos kardinogų padermės gimsta jo vieton kitas ir vis, suprantama, be kūninio susijungimo. Taip šitoje padermėje laikosi individo vienovė ir paveldėjimo tolydumas — lygiai toks pat kaip Arabijos fenikso. Teisybė, maždaug prieš du tūkstančius septynis šimtus šešiasdešimt mėnesių atsitiko taip, kad atsirado pasaulyje du popiegai[26], tačiau tai buvo visų didžiausias negandas, ištikęs šią salą.

— Tada,— pasakojo Editas,— visi šitie paukščiai taip ėmė peštis tarpusavyje, taip kapojosi be atlydos, jog buvo jau beatsirandąs salai pavojus likti be gyventojų. Dalis jų pripažino ir rėmė vieną, kita dalis pripažino ir gynė antrą; dar kita dalis tylėjo kaip žuvys ir nė truputėlio nebegiedojo, net kai kurie varpai neklingtelėjo nė po sykį, lyg interdiktą gavę. Šitiems vaidingiems laikams užtrukus, jie šaukėsi į pagalbą imperatorius, karalius, kunigaikščius, markizus, grafus, baronus ir miestų bendruomenes iš kontinentų bei sausažemio; ir galas šitai schizmai bei vaidams teatėjo tada, kai vienas iš jų dviejų pasimirė ir dauguma paukščių vėl grįžo į vienybę.

Paskui mes klausėme, kas tuos paukščius skatina taip be paliovos giedoti. Editas mums atsakė, jog tai varpai, kabą viršum jų narvų[27]. Po to jis tarė:

— Jei norit, anie šit vienuogai, kur matot apsimaukšlinusius smailiais kapišonais nelyginant vyno koštuvais, dabar pat užgiedos kaip vieversėliai.

— Prašom, prašom,— atsiliepėme.

Tada jis suskambino varpu viso labo šešis kartus, ir šit jau lekia vienuogai vienan daiktan, ir ima vienuogai giedoti.

— O jeigu aš,— tarė Panurgas,— suskambinčiau šituo varpu, ar imtų giedoti anie antai, kurių plunksnos rūkytos silkės spalvos[28]?

— Taip, imtų,— atsakė Editas.

Panurgas paskambino. Tučtuojau prilėkė susmilkusių paukščių, ir pagavo visi giedoti; bet balsai jų buvo kimūs ir nemalonūs. Editas paaiškino, kad jie gyvi tik žuvimi, kaip mūsų garniai ir kormoranai, ir kad tai penkta kapišonininkų rūšis, neseniai atsiradusi. Dar pridūrė, jog turįs žinių iš Robero Valbrengo[29], kuris neseniai pro čia praplaukė grįždamas iš Afrikos, kad veikiai turinti atskristi šešta tų paukščių rūšis, kurią jis vadino kapucingais,— tie būsią dar niauresni, dar davatkesni, dar nepakantesni nei visos kitos rūšys, šioje saloje esančios.

— Afrika,— tarė Pantagriuelis,— yra pratusi teikti pasauliui visokių naujybių ir baidyklių.

Kodėl Varpų salos paukščiai — visi keliauninkai

PERSKYRIMAS IV

— Bet žiūrėkit,— kalbėjo Pantagriuelis,— jūs sakote, kad popiegas gimsta iš kardinogų, kardinogai iš vyskupėgų, vyskupėgai iš kungų, o kungai iš klerigų; tai man norėtųsi žinoti, iš kur gimsta klerigai.

— Visi jie,— kalbėjo Editas,— yra paukščiai keliauninkai ir pas mus atskrenda iš kito pasaulio: dalis iš begaliniškai didelio krašto, vardu Dienosbeduonos, dalis iš kito krašto, kuris yra vakaruose ir vadinasi Čiamūsperdaug. Iš šių dviejų kraštų ir traukia pas mus kasmet pulkais klerigai, palikę tėvus, motinas, draugus ir gimines. Matot, yra taip: jei kurioje pastarojo krašto bajoro šeimoje užauga daug vaikų, tiek vyriškosios, tiek moteriškosios lyties, tai, išdalinus visiems paveldą taip,

kaip protas liepia, prigimtis reikalauja ir dievas įsako, tėvonija išeitų į šipulius. Kad to neatsitiktų, tėvai siunčia vaikų perteklių į šią salą. Ypač jeigu jie yra Kuprių salos imbuviai.

— Tai toj saloj vieni kurpiai? — klausė Panurgas.

— Kuprių, sakau,— atsakė Editas.— Mat jie paprastai būna kuproti, vienakiai, šlubi, kairiarankiai, luošiai, nevykėliai, gaišenos — bereikalingas žemei apsunkinimas.

— Tad šis paprotys,— tarė Pantagriuelis,— yra tikra priešybė aniems nuostatams, kurių buvo laikomasi senovėje, atrenkant mergaites į vestales: kaip liudija Labeonas Antistijus[30], tuomet buvo draudžiama į šį luomą priimti mergaitę, kuri turėtų dvasinę ydą, netobulas jusles ar kokią dėmelę kūne, kad ir mažiausią, kad ir slapčiausią.

— Aš tik stebiuosi,— kalbėjo toliau Editas,— kaip tai ano krašto motinos nešioja juos įsčiose devynis mėnesius, o savo namuose negali jų pakęsti nė devynerių metų, kartais net septynerių,— tik velka kuo greičiausiai marškinius viršum drabužėlio, kerpa nuo viršugalvio kažkiek plaukų, murmėdamos kažkokius užkeikimo bei atgailos žodžius (kaip kad etiopai, įšvęsdami Izidės kunigus, įvilkdavo juos į marškoną rūbą ir nuskusdavo plaukus), ir regimai, viešai, iškilmingai, pitagorinės metamorfozės būdu, be jokio matomo sužeidimo ar įpjovimo perdirba juos į paukščius, tokius, kokius štai čia matote. Neišneša betgi mano galva, gerieji žmonės, kaip tai gali būti ir iš kur tai eina, kad patelės, atseit klerigės, vienuogės arba abatėgės, niekad negieda linksmų liaupsių nei dėkos himnų, kaip buvo įprasta giedoti Ormuzdo garbei pagal Zoroastro[31] nuostatus, o vien tik prakeiksmų ir dejonių giesmes, kokiomis buvo šlovinamas demonas Arimanas; ir visos jos, tiek jaunos, tiek senos, šaukiasi dangaus atmono savo tėvams ir giminėms, kurie jas pavertė paukščiais.

Dar daugiau jų mums duoda Dienosbeduonos kraštas, kur beduonė trunka itin ilgais tarpais. Mat asafisai[32], tos šalies gyventojai, kai atsiduria tikro bado pavojuj, kai nebeturi ko valgyti, o darbo dirbti nemoka ar nenori, jokio padoraus amato nei užsiėmimo nesigriebia, eiti dorai uždarbiauti pas gerus žmones nė neketina; taip pat ir tie, kuriems meilė nenusisekė, kuriems sumanymai nepavyko ir užtat gyvenimas nemielas pasidarė; lygiai ir tie, kurie yra padarę kokį bjaurų nusikaltimą ir bėga nuo kartuvių,— visi jie sulekia čionai. Čionai jie randa užtikrintą pragyvenimą, beregint nusipeni kaip meitėliai, nors pirma buvo liesi kaip šakaliai. Čionai jie gyvena laisvi ir saugūs, ir jokios bausmės jiems nebegresia.

— O sakykit,— klausė Pantagriuelis,— ar tie gražūs paukščiai, sykį atskridę čionai, jau niekad ir nebegrįžta į aną pasaulį, kur buvo išperėti?

— Būna ir tokių,— atsakė Editas.— Anksčiau pasitaikydavo, kad vienas kitas grįždavo, bet labai jau gailestaudami, labai nenoromis. Po pastarojo saulės užtemimo išskrido jų didelis pulkas[33], nes taip lėmė dangaus šviesulių konsteliacija. Mums dėl to nė kiek neliūdna, nes likusiems juo daugiau lesalo tenka. Ir visi, kurie taisosi išskristi, meta savo plunksnas į dilgynes[34] ir dagynus.

Išties, mes matėme ten plunksnų, o daugiau pasidairę pastebėjome ir dėžučių nuo pudros.

Kaip paukščiai pilvandorai Varpų saloje balso neišduoda

PERSKYRIMAS V

Vos jis baigė tarti šiuos žodžius, pro mus pralėkė kokie dvidešimt penki ar trisdešimt paukščių tokiomis plunksnomis ir tokių spalvų, kokių iki šiol nebuvom saloje matę. Jų plunksnos kas valandėlę kaitaliojosi, panašiai kaip chameleono oda arba kaip tripoliono ir teukriono žiedai. Ir visi kairiajame sparne turėjo ženklą — du skersmenis, susikryžiuojančius skritulyje, arba dvi tieses, susikertančias statmenai. Visų tas ženklas buvo maždaug vienodas, tik skyrėsi spalva: vienų buvo žydras, kitų žalias, kitų raudonas, kitų violetinis, kitų baltas[35].

— Kas čia tokie,— klausė Panurgas,— ir kaip jie vadinasi?

— Jie yra metisai,— paaiškino Editas,— o vadiname juos pilvandorais[36]; jie turi apsčiai turtingų pilvandorijų jūsų pasaulyje.

— Tegu jie pagieda,— tariau aš,— pasiklausysim jų balso.

— Jie niekada negieda[37],— tarė Editas,— užtat ryja dvigubai.

— O kur jų patelės? — klausiau.

— Jie neturi patelių,— atsakė jis.

— Jei taip,— klausė Panurgas,— tai ko jie visi tokie nususę ir piktosios ligos suėsti?

— Tai tokia šios paukščių padermės savybė: jie mat kartais bendrauja su laivynu.

Paskui jis kalbėjo:

— Jie čia atlėkė pasižiūrėti, ar kartais jūsų tarpe nėra tokių galų

ar gotų. Tai šauni paukščių padermė, jie baisūs plėšrūnai, tik neina ant masalo ir nesitupia ant pirštinėtos sakalininko rankos; sako, jų esama jūsų pasaulyje. Jų kai kurie nešioja ant staibio raištį, gražų ir brangų, su užrašu, skelbiančiu, jog tas, kas blogai apie tai pagalvos[38], yra pasmerktas būti visų apdergtas; kiti savo plunksnų dangos priekyje nešioja užveiktą šmeižiką, o dar kiti — avino kailį[39].

— Gerbiamas pone Antitai,— tarė Panurgas,— tuo galima patikėti, bet mes tokių nė matyti nesame matę.

— O dabar,— tarė Editas,— gana šnekėti, eisime išgerti.

— Ir pavalgyti,— įterpė Panurgas.

— Ir pavalgyti,— tarė Editas.— O kartu gerai išgerti — ir vieno, ir kito reikia. O labiausiai reikia branginti laiką; naudokim jį geriems darbams.

Norėjo mus vesti pirma į kardinogų maudykles, puikias, karališkai prabangias, o po maudynių aliptai[40] mus turėjo ištrinti brangiais balzamais. Tačiau Pantagriuelis jam pasakė, kad ir be to būsiąs geras gėrėjas. Tada mus nuvedė į didelį ir smagų refektoriumą ir tarė:

— Žinau, kad atsiskyrėlis Pliudrius liepė jums pasninkauti keturias dienas; užtat čionai jūs keturias dienas be paliovos gersit ir valgysit.

— O pamiegoti ar gausim? — klausė Panurgas.

— Kiek tik patiks,— tarė Editas,— nes kas miega, tas ir geria.

O dieve mielas, kaip mes ten puotavome! O, koks geras buvo tas žmogus!

Kaip lesinami paukščiai Varpų saloje

PERSKYRIMAS VI

Pantagriuelis atrodė nesmagus ir tarsi nepatenkintas keturių dienų viešnage, nuskirta mums Edito. Šis, tatai pastebėjęs, tarė:

— Ponai, jūs gi žinote, kad septynias dienas prieš žiemos saulėgrąžą ir septynias dienas po jos niekada nebūna jūroje audrų. Taip dedasi dėl gamtos elementų palankumo alkionams[41], paukščiams, pašvęstiems deivei Tetidei, kurie tuo laiku deda kiaušinius ir peri vaikus kriaušiuose. Čia jūra nori atsigriebti už ilgą tylą ir, kai tik pas mus atvyksta pakeleivingi žmonės, siaučia kaip pasiutusi keturias dienas.

Mūsų manymu, taip ir turi būti, idant pakeleivingi būtų priversti čia viešėti ir mes galėtume juos gausiai privaišinti iš varpų skambesio pajamų. Užtat viešnagės laikas jums anaiptol nėra pragaištas. Jūs norom nenorom turit pas mus viešėti, jei nenorit grumtis su Junona, Neptūnu, Doride, Eolu ir visais Vejoviais[42]. Jums tik lieka galvoti, kaip linksmiau čia pasibūti.

Po pirmojo gero užkirtimo brolis Žanas klausė Editą:

— Šioje saloje — tiktai narvai ir paukščiai. O šie nei sėja, nei pjauna, nei į kluonus krauna. Visas jų užsiėmimas — linksmintis, čiauškėti, giedoti. Iš kurio tad krašto, kaip iš gausybės rago, jūs imate tokį apstą visokių gėrybių ir skanių kąsnių?

— Ogi iš viso pasaulio,— atsakė Editas,— išskyrus keletą Šiaurės kraštų[43], kurie pastaraisiais amžiais ėmė šerį šiaušti.

— Niekis,— tarė brolis Žanas,—

Pasigailės jie to, don den,
Pasigailės jie to, don don.

Gerkim, mano mieli.

— Iš kurio krašto jūs esate? — klausė Editas.

— Iš Turenės,— atsakė Panurgas.

— O,— tarė Editas,— tai jūs ne iš kelmo spirti, jeigu esate iš palaimintos Turenės. Turenė mums kas metai tiek visokio labo atsiunčia, jog, kaip sako tos šalies žmonės, pas mus užsukę, pats Turenės kunigaikštis jau nebeturi iš ko tukti, kadangi jo pirmatakai pernelyg dosniai užrašė visokių atnašų šventiesiems paukščiams, idant mes čia galėtume tukti nuo fazanienos, kurapkienos, laukinienos, kalakutienos, riebios koplūnienos, žodžiu, nuo visokios paukštienos ir visokios žvėrienos.

Gerkim, mano mieli! Pažiūrėkite į tuos paukščius, ant laktų sutūpusius,— matot, kaip jie gražiai sumitę, kaip įsipenėję nuo duoklių, plaukiančių čionai iš Turenės! Užtat ir pagieda gražiai jos intencija. Niekas gražiau neišringuos kaip jie, kada turi prieš akis tuos du paauksuotus strypus...

— Per vėliavų šventes[44],— įsiterpė brolis Žanas.

— ... ir kada aš jiems skambinu tais antai dideliais varpais, kur, matote, kaba narvų bokštuose. Gerkime, mano mieli. Skanu gerti šiandien, kaip ir kiekvienądien. Gerkime! Į jūsų sveikatą iš visos širdies, jauskitės kaip namie! Nebijokit, vyno nei valgio nepristigs. Net jei dangus pasidarytų kaip varis, o žemė kaip geležis, ir tai mums valgio stokos nebūtų, ištektume ir septynerius, ir aštuonerius metus, ilgiau, nei badas Egipte truko[45]. Gerkime visi sutartinai, su meile kits kitam.

— Po velnių! — sušuko Panurgas.— Ir gera gi jums gyventi šiame pasaulyje!

— O aname,— tarė Editas,— bus dar geriau. Jau bent į Eliziejaus laukus tikrai pateksime. Gerkim, mano mieli. Aš geriu į jūsų visų sveikatą.

— Tai, matyt,— tariau aš,— tikrai dieviško ir tobulo proto buvo jūsų pirmieji siticinai, kad sugebėjo išrasti priemones, kuriomis laimėjote tai, ko visa žmonija trokšta, o tik labai maža kas tepasiekia, tiksliau sakant, niekas nepasiekia: turite rojų šiame gyvenime, o būsimajame taip pat.

O pusdieviai! O laimingieji!
Ir aš tokios dalios geidžiu!

Kaip Panurgas pasakoja Editui istoriją apie žirgą ir asilą

PERSKYRIMAS VII

Kai gerai pasistiprinome, Editas nuvedė mus į kambarį, apstatytą puikiais baldais, išmuštą puikiais kilimais, visą auksuotą. Čia liepė mums atnešti mirobalanų[46] ir žaliojo imbiero uogienės, apsčiai vyno su cinamonu ir dar kito skaniausio vyno ir ragino mus tais antidotais, it gėralu iš Letos upės, stumti užmarštin bei nebūtin visus vargus, jūroje patirtus; liepė taip pat nunešti daug visokių valgių į mūsų laivus, stovinčius uoste. Tačiau užmigti negalėjome, nes varpai visą laiką skambino.

Vidurnakty Editas mus pabudino gerti ir pats išgėrė pirmas, sakydamas:

— Jūs, žmonės kito pasaulio, sakote, kad nežinia esanti viso pikto motina, ir teisybę sakote; tačiau jūs nešalinate nežinios iš savo galvų ir gyvenate su ja, jos dėka. Dėl to jus tiek negandų diena dienon kamuoja; visada dejuojate, visada aimanuojate, niekad nenurimstate. Tą patį matau ir dabar. Nežinia jus laiko pririštus prie lovos, kaip išmoningasis Vulkanas kad laikė karo dievą[47]: jūs nesuprantate, kad jūsų pareiga — šykštėti sau miego, bet nešykštėti mūsų šaunios salos gėrybių. Jūs turėjote jau bent tris kartus valgyti; galite pasikliauti mano patyrimu, jog reikia keltis anksti, jei nori tinkamai doroti Varpų salos išteklius: kai valgai, jų daugėja, kai taupai, jų mažėja. Nupjauk šieną laiku, atolas atžels juo vešlesnis ir geresnis; nešienauk keletą metų pa-

gret — pieva samanomis apžels. Gerkim, mano mieli, gerkim visi podraug: patys liesieji mūsų paukščiai dabar gieda už mus, tai mes išgerkim už juos. Prašom. Gerkit, meldžiamieji, geriau bus atsikosėti. Gerkim vieną, antrą, trečią, devintą ratą, *non cibus, sed charitas*[48].

Auštant jis vėl mus pribudino ankstyvųjų pusryčių. Nuo to laiko nieko daugiau nebeveikėme, kaip tik valgėme ir valgėme visą dieną, ir jau nebežinojome, kada čia pietūs, kada vakarienė, pavakariai ar naktipiečiai. Kartais tik pramogos dėlei išeidavome pasivaikščioti šen ten po salą ir pasiklausyti smagaus mielų paukščių giedojimo.

Vakare Panurgas tarė Editui:

— Pone, jei nepapyksite, aš apsakysiu jums vieną linksmą istoriją, kuri atsitiko Šatelro krašte prieš dvidešimt tris mėnulius. Senjoro Silkiaus žirgininkas vieną balandžio rytą mankštino žirgus laukuose. Ir sutiko smagią piemenaitę, jinai

Po krūmus ir po pieveles
Ten ganė savo aveles,

o podraug asilą ir kelias ožkas. Pašnekėjo su ja ir prikalbėjo sėstis ant žirgo strėnų ir joti draug su juo pasižiūrėti dvaro arklidžių, na, o tuo pat ruožtu ir pasivaišinti truputėlį, kaip kaime įprasta. Kai juodu taip šnekėjosi, arklys kreipėsi į asilą ir tarė jam į ausį (nes gyvuliai daug kur mokėjo kalbėti tais metais):

— Vargšeli, baigena tu ilgaausi, gaila man tavęs, užjaučiu tave. Tu tiek dirbi, pluši kiekvieną dieną — žiūrėk, kaip tavo pasturgalis pakinktų nutrintas. Ir gerai, nes dievas tam ir sutvėrė tave, kad žmogui tarnautum. Tu padorus asilas. Bet kad tavęs nekuopia, nešukuoja, nepuošia ir prastai šeria, kaip matau, tai tas man atrodo žiauru ir tiesiog nesuprantama. Juk tu visas susivėlęs, mėšlinas, nušiuręs, o ėsti gauni tik kietus dagilius ir dygias usnis. Todėl aš tave, asile, kviečiu: risnok su manimi drauge, pažiūrėsi, kaip užlaiko ir šeria mus, gamtos sukurtus karui. Kas be ko, gausi ir mano kasdieninio pašaro paragauti.

— Gerai, ponas arkly,— tarė asilas,— mielai sutinku.

— Gal aš kam ir arklys, bet tau, asile, esu ponas žirgas,— tarė žirgas.

— Atsiprašau, ponas žirge,— tarė asilas.— Matai, mes, prasčiokai kaimiečiai, esam nemokyti ir dailiai šnekėti nenutuokiam. Taigi aš klausysiu tamstos ir seksiu paskui tamstą iš tolo, kad negaučiau mušti (nes ir taip jau mano visas kailis subakintas), jeigu tamsta teikiesi man parodyti tiek malonės ir garbės.

Piemenaitė užsėdo joti, ir asilas sekė paskui arklį, tvirtai nusistatęs gerai prisiėsti. Parjojęs žirgininkas jį pamatė ir liepė bernams jį pavaišinti šakėmis ir apibubinti pagaliais. Asilas, tokią kalbą išgirdęs, pavedė save dievo Neptūno globai ir nešė kulnus šalin, galvodamas sau vienas ir samprotaudamas taip: „Jis gerai sako, ne mano luomui lankytis didelių ponų dvaruose, gamta mane sutvėrė tik varguoliams darbe padėti. Ezopas jau seniai man tą išaiškino vienoje savo pasakėčioje[49]. Šičia eiti buvo mano įžūlumas, ir nieko kito dabar nelieka kaip tik prašapti, ir kuo greičiau, tuo geriau". Ir asilas dūmė pasišokinėdamas, pasispardydamas, pasidrumsčiodamas ir kinkomis švytuodamas.

Piemenaitė, pamačiusi asilą nulekiant, sakė žirgininkui, kad tai josios gyvulėlis, ir prašė gražiai jį priimti, nes kitaip pati grįšianti ir niekad čia nebeateisianti. Tada žirgininkas pareiškė tokią valią: greičiau žirgai visą savaitę avižų neregės, bet asilas jų turės sočiai. Blogiau buvo su asilo grąžinimu, nes į bernų šauksmus: „Kuzi, kuzi, asiliuk, eikš čia!" — jis sakė: „Ai ne, neisiu, man gėda". Juo bernai meiliau šaukė, juo smarkiau atkaklavo asilas, vis spardydamasis ir drumsnodamas. Ir ligi šiai dienai jie būtų jį šaukę ir neprisišaukę, jei piemenaitė nebūtų pamokius, kad reikia atsinešti avižų, jas pilstyti iš aukšto ir tada jį šaukti; bernai taip ir padarė. Tuoj asilas atgręžė veidą ir tarė: „Jei avižomis — prašom, jei šakėmis — išgrauš. Kiekvienam mat savas kailis brangus". Ir asilas pasidavė jiems, gražiai dainuodamas,— žinot juk, koks mielas ausiai tų Arkadijos gyvulėlių balsas ir muzikavimas.

Kai priėjo artyn, tuoj pastatė jį arklidėje, šalia žirgo, apkuopė, apšveitė, grandyklėmis apgrandė; pakratų šviežių — ligi papilvės, ėdžios pilnos šieno, lovys pilnas avižų; o kai bernai avižas sijojo, jis tiktai karpė ausimis, duodamas suprasti, kad gerai ėstų ir nesijotas, kad čia jau per daug jam garbės.

Po gerų pusryčių žirgas kalbina asilą tokiais žodžiais:

— Na, vargše asilėli, kaip jautiesi? Kaip tau patinka šitoks užlaikymas? O dar nenorėjai eiti. Ką dabar sakysi?

— Prisiekiu figa,— atsako asilas,— kurią ėsdamas mūsų protėvis negyvai užjuokino Filemoną, čia yra tikras rojus, ponas žirge. Bet, ką gi, juk tai tik pusė laimės. O pasiasilauti ar jūs čia niekad negaunate, ponai žirgai?

— Apie kokį asilavimąsi tu man kalbi, ilgaausi? — klausia jį žirgas.— Kad tave kur įnosės, ar tik ne asilu tu mane laikai?

— Ai ai,— sako asilas,— aš mat prasčiokas, nemoku dvariškos

žirgų kalbos. Aš klausiu: ar jūs čia niekad nesikumeliaujate, ponai žirgai?

— Tyliau kalbėk,— sako žirgas,— nes jei bernai tavo tokias šnekas užgirs, tai nutvos šakėmis taip, jog tau išlakstys visi norai. Mes čia nedrįstame to daikto nė galiuko parodyti, net kai reikia vandenį išleisti, nes tuoj gauname mušti. O šiaip gyvename karališkai.

— Prisiekiu savo balno paspręste,— sako asilas,— nereikia man tavo pakratų nei tavo šieno, nei tavo avižų, tegyvuoja laukų usnys ir dagiliai, nes laukuose gali kumeliautis, kiek tik nori. Mažiau ėsti, bet kumeliautis ligi soties — štai mano devizas: tai atstoja mums ir šieną, ir avižas. O, ponas žirge, drauguži mielas, kad tu mus pamatytumei jomarke, kada mes susirenkame į visos provincijos kapitulą,— kaip mes ten duodame garo, kol mūsų šeimininkės sau pardavinėja žąsis ir vištelius!

Taip jie ir išsiskyrė. Aš savo pasakiau.

Po to Panurgas nutilo ir nebepratarė nė žodžio. Pantagriuelis ragino jį padaryti išvadą iš to pasakojimo, tačiau atsiliepė Editas:

— Supratingam vieno žodžio gana. Puikiai numanau, ką sveikas tuo prilyginimu apie arklį ir asilą norėjai pasakyti ir išvesti, tik pasidrovėjai. Žinok, kad čia sveikas nieko tokio nepeši. Ir nekalbėk daugiau apie tai.

— Ir vis dėlto,— tarė Panurgas,— mačiau neseniai čia vieną abatėgę baltomis plunksnomis, kurią daug smagiau būtų raitam pajodyti, negu už pavadžio vestis. Jei kiti čia pas jus yra ponai paukščiai, tai šitoji, manding, yra panelė paukštė. Daili, žinote, ir patraukli, verta nuodėmės, o gal ir dviejų. Dievas man tegu atleidžia, nepamaniau aš nieko blogo; o jei ir pamaniau, tai tegu man šitai išsipildo kuo greičiausiai!

Kaip mums po didelių prašymų parodė popiegą

PERSKYRIMAS VIII

Ir trečią dieną puotavome bei pokyliavome, kaip ir abi pirmąsias. Tą dieną Pantagriuelis įsakmiai išreiškė norą pamatyti popiegą; Editas atsakė, kad šis paukštis ne taip lengva matyti.

— Kas tai gali būti? — klausė Pantagriuelis.— Gal jis turi Plutono šalmą ant galvos, Gigio žiedą ant nago ar chameleoną ant krūtinės[50], jei gali pasidaryti nematomas?

— Ne,— atsakė Editas,— bet jis iš prigimties yra sunkiai prieinamas. Aš vis dėlto pasistengsiu, kad jūs gautumėt jį matyti, jeigu tik bus galima.

Taip pasakęs, nuėjo, o mes likome prie stalo ir kramsnojome toliau. Po ketvirčio valandos grįžęs pasakė, kad kaip tik šiuo metu popiegas esąs regimas; jis patyliukais ir slapčiomis nuvedė mus tiesiai prie narvo, kur tupėjo popiegas su dviem smulkiais kardinogais ir šešiais stambiais, įsipenėjusiais vyskupėgais. Panurgas smalsiai apžiūrinėjo jo stotą, judesius, laikyseną. Paskui sušuko balsu:

— Kad jis prasmegtų! Su tuo savo kuodu — kaip tik badpaukštis!

— Tyliau, dėl dievo,— tarė Editas.— Jis turi ausis, kaip išmintingai pasakė Mišelis de Maliskonas.

— Betgi jis tikrai su kuodu,— tvirtino Panurgas.

— Jeigu jis išgirs jus piktžodžiaujant, tai jūs pražuvę, gerieji žmonės! Matot antai narve tą dubenį[51]? Iš jo iššoks žaibai, perkūnai, velniai ir viesulai ir nugramzdins jus akies mirksniu šimtą pėdų po žeme.

— Tai jau geriau gerti ir ulioti,— tarė brolis Žanas.

O Panurgas ir toliau įdėmiai stebėjo popiegą ir jo šutvę. Tik šit jis pamatė po narvu pelėdą ir ėmė rėkti:

— Oi dieve mielas — mes papuolę, prapuolę ir į sarmatą įpuolę! Dievaži, mus čia apgaus, apmaus ir pagaus. Matot štai pelėdą?[52] Mus čia išgalabins, kaip mane gyvą matote!

— Tyliau, tyliau, dėl dievo meilės,— tarė Editas.— Čia visai ne pelėda: čia kilnusis iždininkas.

— Bet gal jūs padarytumėte,— kalbėjo Pantagriuelis,— kad popiegas pagiedotų mums truputį,— norėtume išgirsti, kaip jis natas vedžioja.

— Jis gieda,— tarė Editas,— tik tam tikromis dienomis ir valgo tam tikromis valandomis.

— Ne taip kaip aš,— tarė Panurgas,— man visos valandos geros. Eime gi išgerti.

— Va dabar,— tarė Editas,— jūs šnekate kaip reikiant: taip šnekėdami, niekad netapsite eretikais. Aš pritariu jums — eime!

Grįždami prie savo gėrynių, matėme vieną seną vyskupėgą su žalia galva, kuris tupėjo draugėje su suflegranu ir trimis onokrotaliais[53], linksmais paukšteliais, ir knarkė lapinės pavėsyje. Prie jo

buvo dailutė abatėgė, ji čiulbėjo taip maloniai, ir mums buvo taip gražu, jog norėjosi, kad visi mūsų kūno padargai ausimis pavirstų, idant mums nedingtų nė vienas jos giesmės garsas ir mūsų atidžios niekas nesutrukdytų. Panurgas kalbėjo:

— Toji daili abatėgė įmanytų pusiau plyšti begiedodama, o tas stuobrys vyskupėgas knarkia sau. Palaukš, jis man taip pragys, kad velniai juoksis!

Ir ėmęs paskambino varpu, kabančiu virš jo narvo. Bet juo smarkiau skambino, juo garsiau anas knarkė ir giedoti nė nemanė.

— Dievaži,— tarė Panurgas,— kelmas gi! Na, aš rasiu, kaip tave priversti giedoti!

Jis paėmė geroką akmenį ir jau buvo besviedžiąs į jo mitrą. Tik Editas sulaikė jį, šaukdamas:

— Žmogau mielas, tu mušk, skersk, žudyk, galabyk visus pasaulio karalius ir valdovus — išdavystėmis, nuodais ar kuo tik tau patinka, visus angelus iš dangaus iššluok,— viską tau atleis popiegas. Bet prie šitų šventų paukščių nekišk nagų, jei tau mielas gyvenimas, gerovė ir labas — tiek tavo paties, tiek tavo giminių bei draugų, gyvų ar mirusių; ir tie, kurie dabar dar negimę,— ir tie kentėti gautų. Įsidėmėk gerai tą dubenį.

— Jei taip,— tarė Panurgas,— tai verčiau ūžauti ir gerti.

— Jis teisybę sako, ponas Antitai,— tarė brolis Žanas,— nes kol matome tuos velnio paukščius, tol nieko daugiau neveikiame, kaip tik piktžodžiaujame, o kai tuštiname jūsų butelius ir ąsočius, tai vien dievui garbę duodame. Vadinasi, einam gerti. O, koks tai gražus žodis!

Ketvirtą dieną — po nugėrimo, savaime suprantama,— Editas išleido mus. Mes jam padovanojome dailų peiliuką Peršo meistrų darbo, kuris jį labiau nudžiugino nei Artakserksą stiklinė vandens, paduota skitų kaimiečio[54]. Jis mandagiai padėkojo, nusiuntė į mūsų laivą visokiausio šviežio maisto, palinkėjo mums laimingai sukeliauti, gerai sveikiems laikytis ir sėkmingai įvykinti savo sumanymus; mes gavome jam pasižadėti ir prisiekti Jupiteriu[55], kad grįšime būtinai pro jo žemę. Atsisveikindamas mums pasakė:

— Draugai mieli, įsidėkite galvon: pasaulyje anaiptol nėra tiek vyrų, kiek kelnių nešiotojų.

Kaip mes lankėmės Geležijos saloje

PERSKYRIMAS IX

Kai jau buvome prisižlagstę pilvus, ėmė pūsti palankus vėjas; mes iškėlėme didįjį bizanį ir plaukėme taip, jog per nepilnas dvi dienas pasiekėme Geležijos salą, tuščią ir negyvenamą. Ten pamatėme daugybę medžių, ant kurių augo kaponės, kirtikliai, dalgiai, pjautuvai, lopetos, glaistikliai, kirviai, sodininkų peiliai, pjūklai, grąžtai, žirklės, sodininkų žirklės, replės, kaltai, kabestano velenai ir malūnų verpstės.

Ant kitų medžių augo durklai, durkleliai, durkliukai, dūrekliai, ylos, kardai, kalavijai, špagos, espadronai, rapyros, ietigaliai, peiliai.

Jei norėdavai gauti ką iš tokių daiktų, pakakdavo tik papurtyti medį: daiktai krisdavo kaip slyvos; negana to, krisdami žemėn, pataikydavo į tam tikras žoles, kurios vadinosi makštainės, įlįsdavo į jas ir likdavo gatavai makštyje. Tik papurčius reikėdavo saugotis, kad neužkristų ant galvos, ant kojų ar ant kitų kūno dalių, nes jie visada krisdavo smaigaliu žemyn, kad tiesiai į makštį įeitų, užtat galėjo sužeisti žmogų. Po kai kuriais kitais medžiais mačiau savotiškų augalų, išaugusių kaip ieties, ragotinės, aksties, alebardos, kovos kirvio, šakių kotas; užaugę ligi medžio šakų, jie tenai įsimauna į geležtes ir antgalius, kam į kokį reikia. Medžiai viršuje jau turi juos paruošę ir laukia tiktai, kol kotai užaugs ir juos pasieks, kaip jūs kad paruošiate vaikams drabužėlius, iki prieina laikas juos iš vystyklų išleisti. Maža to, idant nuo šiol nebeniekintumėte Platono, Anaksagoro ir Demokrito nuomonės (argi tai maži filosofai buvo?), pasakysiu jums, jog šie augalai mums rodėsi tartum žemės gyvūnai ir jog jų skirtumas nuo žvėrių ne tas, kad jie, girdi, neturį odos, riebalų, mėsos, venų, arterijų, raiščių, nervų, kremzlių, liaukų, kaulų, čiulpų, humorų, gimdos, smegenų, sąnarių, nes augalai visus tuos dalykus turi, kaip tvirtai įrodė Teofrastas; ne, skirtumas tik tas, kad jų galva, atseit liemuo, yra apačioj, plaukai, atseit šaknys, yra žemėse, o kojos, atseit šakos, kėpso viršuje, nelyginant žmogaus, kuris stato žagres.

Ir panašiai kaip jūs, venerikai, savo podagruotomis kojomis bei pečiomentėmis iš tolo jaučiate lietų, vėtrą, giedrą, visokią oro permainą, taip ir jie savo šaknimis, kamienais, sakais bei šerdimis jaučia, koksai kotas po juo auga, ir jam paruošia atitinkamą geležtę ar antgalį.

Kas be ko, kaip visur, taip ir čia pasitaiko klaidų, vienas tiktai dievas neklysta. Net pati gamta daro klaidų — kartais išleidžia į pasaulį monstrų ir išsigimėlių. Taigi ir tie medžiai, pastebėjau, kai kada apsirinka: antai, viena ietis augo po tokiu va geležinmedžiu, o kai pasiekė jo šakas, tai pataikė ne į geležinį antgalį, o į šluotą,— ir tas gerai, bus kaminams braukti. Kitąsyk ragotinės kotas pataikė ne į savo geležį, o į žirkles,— taip pat gerai, bus kuo sode kirmėles nuo medžių šalinti. O alebardos kotas ant savęs užsidėjo dalgį ir pasidarė hermafroditas — niekis, pravers šienpjoviui. Geras dalykas tikėti dievą!

Kol grįžome į laivus, mačiau už kažkokio krūmo kažkokius žmones kažką darančius, sakytum kažkokius padargus, iš kažkur ištrauktus, į kažką kažkaip galandančius.

Kaip Pantagriuelis užsuko į Suktybės salą

PERSKYRIMAS X

Plaukėme toliau tris dienas ir priplaukėme Suktybės salą. Tai buvo tikras Fontenblo paveikslas[56]: žemė tokia liesa, jog pro odą kaulai (tai yra uolos) kyšo, smėlėta, bergždžia, nesveika, nemaloni. Čia mūsų vairininkas parodė mums dvi nedideles kertuotas uolas taisyklingų kubų pavidalo, kurios dėl savo baltumo man atrodė alebastrinės, o gal sniegu apsnigtos; jis tačiau tvirtino, kad jos esančios iš lošiamųjų kauliukų. Jose, sakė, septyniais aukštais gyvena dvidešimt lošimo velnių, kurių taip bijo mūsų žmonės. Iš jų patys didieji, dvailiniai bei poriniai, pasak jo, vadinasi *Šeštokai*, patys mažieji *Dvailiokai*, o kiti, vidutiniai — *Penktokai*, *Ketvirtokai*, *Trečiokai*, *Dvejokai;* dar kiti, sakė jis, vadinasi taip: *Šeši ir penki*, *Šeši ir keturi*, *Šeši ir trys*, *Šeši ir du*, *Šeši ir vienas*, *Penki ir keturi*, *Penki ir trys*, ir taip toliau, pagal eilę. Ten aš sumečiau, kad maža tėra pasaulyje lošėjų, kurie neišpažintų velnio: mesdami kaulus ant stalo, jie gi su didžiausiu pamaldumu taria: „*Šeštoke*, mielasis mano!“ — taip šaukiasi į patį didįjį velnią; „*Dvailioke*, mažiuli mano!“ — į mažąjį velniūkštį; „*Keturi ir du*, vaikeliukai mano!“ ir panašiai — taip šaukiasi į visus velnius, tardami jų vardus ir pravardinius. Ir ne tik šaukiasi, bet net sakosi esą jų draugai ir giminaičiai. Tie velniai, beje, ne visuomet tuojau ir prisistato sulig

šūktelėjimu — na, bet jie gali turėti pateisinamų priežasčių. Sakysim, buvo kur nors kitoje vietoje, nes kitas kas pirmiau pasišaukė. Užtat nereikia sakyti, kad velniai neturi gerų ausų arba uoslės. Turi jie, kad žinotumėt, ir ausis geras, ir uoslę!

Dar jis mums papasakojo, kad į tas uolas ir aplink tas uolas daugiau laivų sudužo, daugiau laivų paskendo, daugiau gyvybių ir turto pragaišo negu prie visų Sirtų, Charibdžių, Sirenų, Skilių, Strofadų[57] ir visose jūrų bedugnėse, kartu paėmus. Aš tuo visai tikiu, nes prisimenu, kad senų senovėje Egipto išminčių hieroglifuose Neptūną reiškė lošiamasis kubas, o Apoloną viena akis, Dianą dvi akys, Minervą trys akys ir t.t.

Toliau jis mums sakė, kad čia esąs laikomas šventojo Gralio indas, dieviškas daiktas, mažai kam težinomas. Panurgas taip gražiai prašė vietos vyresnybę mums tą daiktą parodyti, kad jo prašymas buvo išklausytas, bet tai buvo padaryta su daugiau apeigų ir su triskart didesnėmis iškilmėmis bei ceremonijomis, kaip Florencijoj kad rodomi Justiniano *Pandektai* arba Romoje Veronikos skara[58]. Aš niekad gyvenime nemačiau tiek šilkų, fakelų, švyturių, vėliavų ir apeigų. Kai galų gale tą daiktą parodė, išvydome kepto triušio galvą. Šiaip daugiau nieko įdomesnio nepamatėme, tik Gerą miną, Blogo lošimo žmoną, ir lukštus tų dviejų kiaušinių, iš kurių išsirito Kastoras ir Poluksas, gražiosios Elenos broliai. Salos vyresnybė davė mums to lukšto trupinėlį už nedidelį atlyginimą. Prieš išplaukdami nusipirkome dar šūsnį Suktybės kepurių bei skrybėlių, bet, jas pardavę, manau, ne ką teuždirbsime. Rods, dar mažiau pelnys tie, kas jas iš mūsų nusipirks.

Kaip patekome į Pinkliavą, kur gyvena Grobštas, Kailinėtų katinų kunigaikštis

PERSKYRIMAS XI

Kadangi Prokuracijoje buvome jau buvę, tai aplenkėme ją ir keliavome toliau; praplaukėme visiškai dyką Pasmerkimo salą, būtume kad kiek praplaukę ir Pinkliavą, nes Pantagriuelis joje nenorėjo

išsilaipinti. Ir gerai, kad jis nėjo į krantą: Kailinėtų katinų kunigaikščio Grobšto įsakymu mus čia suėmė visus ir uždarė, nes vienas iš mūsų būrio primušė teismo kliautininką Prokuracijoje.

Kailinėti katinai yra baisiai bjaurūs ir pavojingi žvėrys: jie ėda mažus vaikus, ganosi ant marmuro akmenų[59]. Tad pamėginkit įsivaizduoti, gėrovai mieli, kokios riestos turi būti jų nosys! Jų kailio plaukai želia ne į oro pusę, bet į vidų; kaip savo ženklą ir devizą jie kiekvienas nešioja atlapą krepšį, bet kiekvienas vis savaip: tas ant kaklo įžambiai pasirišęs, kitas nuleidęs ant pasturgalio, kitas ant pilvo, dar kitas pašonėje — vis dėl tam tikrų slaptų priežasčių. Nagai jų tokie ilgi, stiprūs ir aštrūs, jog niekas, sykį kliuvęs, iš jų nebeištrūksta. Ant galvos vieni dėvi kepures su keturiomis prorėžomis ar spragomis, kiti — kepures su atvartais, kiti — gorčius, kiti — skudurinius aukšlius.

Kai įėjome į jų lindynę, kažkoks elgeta, gavęs iš mūsų pusę testono, sakė mums:

— Gerieji žmonės, te dievas duoda, kad sveiki ir gyvi kuo greičiau iš čia išeitumėte. Jūs tik pasižiūrėkite, kokios minos tų galiūnų, Grobšto teisėtumo ramsčių. Ir įsidėkite galvon: jei dar pagyvensite šešias olimpiadas ir dviejų šunų amžių, tai pamatysite, kad Kailinėti katinai bus visos Europos viešpačiai ir ramiausiai sau valdys visų turtus bei dvarus, nebent kuriems jų įpėdiniams staiga iš rankų išslystų turtas ir labas, protėvių neteisėtai įgytas,— tą jums sako padorus elgeta, galite tikėti. Jų tarpe viešpatauja šeštoji esencija[60], kurios dėka jie viską grobia, viską ryja, viską dergia. Jie karia, degina, ketvirčiuoja, galvas kapoja, kankina, kalina, žlugdo ir žudo visa, be skirtumo tarp gero ir blogo. Mat jų tarpe yda vadinasi dorybė; piktybė perkrikštyta į gerumą; išdavystė turi ištikimybės vardą; vagystė jiems yra dosnumas; plėšikavimas — jų gyvenimo dėsnis, ir kai jie tą dėsnį vykdo, tai visi jiems pritaria, išskyrus eretikus; ir viską jie daro su begaliniu ir nepalenkiamu orumu.

Jūs atkreipkite dėmesį: pas juos lovys pritaisytas aukščiau negu ėdžios[61],— tai įrodymas, kad jums sakau teisybę. Tą jūs atsiminkit kurią nors dieną. Ir jei kada pasaulį ištiks maras, badas, karas, uraganas, žemės drebėjimas, gaisrai ar kiti negandai, tai nė negalvokite, nė nemanykite, jog taip pasidarė dėl nelemto planetų susigretinimo, dėl Romos kurijos piktnaudžiavimo, dėl karalių bei valdovų tironijos, dėl veidmainių, eretikų bei netikrų pranašų melo, dėl palūkininkų bei pinigų klastotojų suktybių, dėl gydytojų, chirurgų, vaistininkų ne-

išmanymo ar žioplumo, dėl pasileidimo neištikimų žmonų, virtusių nuodininkėmis, kūdikių žudikėmis,— ne: žinokite gerai, jog visa tai eina iš baisios, neapsakomos, negirdėtos, protu neaprėpiamos piktybės, be perstojo gaminamos ir darban leidžiamos čia, šioje Kailinėtų katinų dirbtuvėje. Žmonės apie tą piktybę nieko nežino, nė tiek, kiek apie žydų kabalą, užtat ji nėra deramai smerkiama, pliekiama ir baudžiama. Jei tačiau kas vieną gražią dieną išvilks ją į aikštę ir viešai parodys žmonėms, tai nėra ir niekada nebuvo tokio iškalbingo oratoriaus, kuris savo meno galia juos apgintų nuo keršto, nei tokio rūstaus, drakoniško įstatymo, kuris, gąsdindamas bausmėmis, juos apsaugotų, nei tokios galingos valdžios, kuri jėga sukliudytų įnirtusiems žmonėms tuos Katinus gyvus sudeginti su visa jų lindyne. Jų pačių vaikai — Kailinėti kačiukai — ir kiti giminės nekenčia jų ir bjaurisi jais. Užtat kaip kitados Hanibalas turėjo savo tėvui Hamilkarui iškilmingai prisiekti, jog neduos romėnams gyventi tol, kol pats gyvas bus, taip ir aš iš velionio savo tėvo gavau priesaką nesitraukti iš čia niekur ir laukti, kol žaibas iš dangaus spirs ir pavers juos pelenais, kaip kitados titanus, šventvagius ir dievo priešus, jeigu jau žmonių širdys yra tiek sudiržusios, jog to blogio, kuris iš jų ėjo, eina ir eis, nepastebi, nejaučia ir neužtvenkia, o kad ir jaučia, tai nedrįsta arba nenori ir negali jo išnaikinti.

— Tai štai, kas čia dedasi! — sušuko Panurgas.— Ėhė, ne, ne, aš čia neinu, jeigu taip, dievaži!

Nustebino mane tasai driskūnas
Labiau nei žiemą griaudžiantis perkūnas.

Tačiau kai panorėjome eiti iš kur atėję, tai vartus radome užrakintus, ir mums buvo pasakyta, jog į šitą vietą lengva įeiti, kaip į Averną[62], tačiau išeiti sunku, ir mūsų kitaip neišleisią kaip tik su vyresnybės raštu bei leidimu, nes čia, girdi, ne turgus, iš kur galima pasitraukti kada panorėjus, o ir mūsų kojos esančios dulkėtos.

Blogiausia buvo, kada patekome į Pinkliavą, nes, norėdami gauti išleidžiamąjį raštą, turėjome kreiptis į siaubūną, šlykščiausią iš visų, kokie tiktai buvo kieno aprašyti. Jis vadinosi Grobštas. Turbūt tiksliausiai jį apibūdinsiu taip: jis buvo kaip Chimera, kaip Sfinksas ar Cerberis, o gal kaip egiptiečių Ozirio stabas, būtent — su trimis galvomis, suaugusiomis daiktan: viena riaumojančio liūto, kita išsišiepusio šunies, trečia kaukiančio vilko, o aplinkui tas galvas apsirietęs slibinas, kandantis sau pačiam į uodegą, ir spinduliai tryškšta į visas

puses. Jo rankos visos kruvinos, nagai kaip harpijos, snukis kaip varno snapas, iltys ketvergio šerno, akys — pragaro nasrai; prisidengęs visas grūstuvėmis[63] su karančiais pomponais, užtat matosi vien nagai. Sėdėti jam ir laukiniams jo šutvės katinams pritaisytos ilgos naujutėlės ėdžios, o viršum tų ėdžių, priešingai įprastai tvarkai, stovi dideli, gražūs loviai,— visai taip, kaip nusakė elgeta. Ties vyriausiojo sėdyne atvaizduota senė su akiniais, laikanti dešinėj rankoj pjautuvo makštį, o kairėje — svarstykles[64]. Svarstyklių lėkščių vietoje kaba aksomo piniginės; viena, prigrūsta variokų, žemai nusvirusi, kita tuščia, iškilusi aukštai, viršum svarstyklių snapelio. Man regis, kad ten buvo Grobšto teisingumo simbolis. Tasai teisingumas, matyt, labai skirtingas nuo senovės tebiečių įsitikinimų: ten žmonės savo dikastams ir teisėjams statydavo po mirties paminklines statulas, auksines, sidabrines, marmurines — nelygu kieno kokie nuopelnai,— bet visada be rankų.

Kai tik mus nuvedę pristatė Grobštui, tuoj kažkas tokie, apsikabinėję piniginėmis ir raštų nešiojamais krepšiais, liepė mums sėstis ant suoliuko. Panurgas tarė:

— Broliai rupūžgalviai, man ir stovėti labai gerai. Be to, šis suoliukas per žemas vyrui su naujomis kelnėmis ir trumpu žiponu.

— Sėskitės! — atrėžė jie.— Ir kad nebereikėtų daugiau kartoti! Žemė tuojau prasivers ir praris jus gyvus, jei atsakyti nepataikysite.

Kaip Grobštas užminė mums mįslę

PERSKYRIMAS XII

Kai tik susėdome, Grobštas, atsitūpęs tarp savo Kailinėtų katinų, įnirtingai užriko ant mūsų:

— Dakš, dakš, dakš šen![65]

— Dakš, dakš išgerti! — tarė Panurgas pro dantis.

Kažkaip be vyro susigavo vaiką
Baltveidė maloni, švelni lyg pūkas,
Pagimdė jį be skausmo, net prieš laiką:

Mat išsirito juodas čigoniukas,
Iš nekantros, sakytum gyvatukas,
Pragraužęs močiai šoną[66] negarbingai.
Paskui keliauti leidosi narsingai,
Čia šliaužė jis, čia skraidžiojo vikriai,—
Nustebo net mokslavyris garsingas:
Kad tai žmogus, tikėjo mat jisai.

— Dakš, įmink šią mįslę,— tarė Grobštas man,— pasakyk, ką tai reiškia. Na, dakš, dakš!

— Dievaž,— atsakiau aš,— jei turėčiau sfinksą namuose, kaip kitados, dievaž, turėjo Veris[67], vienas iš jūsų pranokėjų, tai, dievaž, galėčiau įminti jūsų mįslę, bet aš, dievaž, nė būti ten nebuvau ir, dievaž, esu visiškai nekaltas.

— Dakš, dakš,— tarė Grobštas,— prisiekiu Stiksu, jei tu nieko kito pasakyti nenori, dakš, dakš, tai aš tau parodysiu, dakš, dakš, kad tau geriau būtų buvę pakliūti į Liuciferio gniaužtus, negu į mūsų nagus, dakš, dakš. Juk regi, kokie mūsų nagai? Dakš, dakš, nelaimėli, tu dediesi nekaltas ir tuo manai išsisukti nuo mūsų tortūrų? Dakš, dakš, mūsų įstatymai — kaip voratinkliai: muselės ir drugeliai, dakš, dakš, įkliūva, o didžiulės sparvos eina, dakš, dakš, ir išeina kiaurai. Taip ir mes negaudom didžiųjų piktadarių nei tironų, dakš, dakš, juos per sunku būtų suvirškinti, dakš, dakš, su jais patys į bėdą įkliūtume. O tokie kaip jūs, nekalti berneliai, dakš, dakš, tokie kas kita: tokius mūsų naguose velnias cypti moko.

Brolis Žanas Krušila pasipiktino tokia Grobšto kalba ir tarė jam:

— Ponas velne sijonuotas, kaipgi tau žmogus pasakys, ko jis nežino? Negi nori, kad tau sakytų netiesą?

— Dakš, dakš,— tarė Grobštas,— per tuos laikus, kai aš viešpatauju, dar nebuvo atsitikimo, kad čia kas prakalbėtų neklausiamas. Kas užleido mums tą pasiutusį kvailį?

— Tu meluoji,— tarė brolis Žanas, nekrutindamas lūpų.

— Dakš, dakš, kai tau prieis eilė atsakinėti, tu, dakš, dakš, prakaituosi sūriai, driskiau.

— Tu meluoji,— tarė brolis Žanas patylomis.

— O ką, dakš, dakš, tu gal manai, kad čia Akademo sodas, kur dykūnai sau slankioja ir tiesos ieškinėja? Dakš, dakš, pas mus visai kas kita, dakš, dakš: pas mus atsakinėja, ar girdi, dakš, dakš, ir atsakinėja kategoriškai, ko visai nežino. Dakš, dakš, prisipažįsta, ko visai

nėra padarę. Dakš, dakš, pareiškia žiną, ko nė girdėti negirdėjo. Dakš, dakš, čia tą, kas dūksta, išmoko kantrybės, čia lupa ir verkt neduoda. Dakš, dakš, tu kalbi niekieno neįgaliotas, dakš, dakš, aš matau gerai, dakš, dakš, kad tave monas, dakš, dakš, kad tu su giltine apsipačiuotum!

— Velne,— sušuko brolis Žanas,— archivelne, pantovelene, tu, vadinasi, nori, kad vienuolis apsipačiuotų? Ohoho! Tai aš skelbiu, kad tu esi eretikas!

Kaip Panurgas įmena Grobšto mįslę

PERSKYRIMAS XIII

Grobštas apsimetė negirdėjęs šitų žodžių ir užpuolė Panurgą:

— Dakš, dakš, dakš šen, o tu, nenauda, na, ko tu nieko nesakai?

Panurgas atsikirto:

— Trauk velniai, jau matau aiškiai, kad galas čia mums, trauk velniai, jei nekaltas žmogus negali apsiginti, o velnias cypti moko, tai trauk velniai. Še, prašom, užmoku už visus, trauk velniai, tik paleiskit mus. Jau nebegaliu, trauk velniai.

— Paleisti! — riktelėjo Grobštas.— Dakš, dakš, per tris šimtus metų dar nebuvo atsitikimo, dakš, dakš, kad kas iš mūsų ištrūktų, nepalikęs čionai savo vilnos, dakš, dakš, o dažniausiai — ir kailio, dakš, dakš. Ką tu sau manai? Paleisim tave, dakš, dakš, o tu paskui sakysi, jog mes neteisingai elgiamės, ką? Nelaimėli tu, dakš, dakš, o būsi dar didesnis nelaimėlis, jei tos mįslės neįminsi. Na, dakš, dakš, ką ji reiškia, dakš, dakš?

— Ogi, trauk velniai,— atsakė Panurgas,— tai juodas vabalas ylasnukis, gimęs iš baltos pupos, trauk velniai, išlindęs pro skylutę, kurią pats prasigraužė, trauk velniai; jis tarpais skraidžioja vikriai, tarpais žeme šliaužia, trauk velniai, ir apie jį Pitagoras, mokslavyris garsingas, pirmasis Išminties — graikiškai *filosofijos* — mylėtojas, sakė, jog metempsichozės būdu jis žmogaus sielą įgavęs, trauk velniai. Jeigu jūs būtumėt žmonės, trauk velniai, tai, pasak jo, po jūsų mirties jūsų sielos įsikūnytų tuose vabaluose, trauk velniai, kadangi šiame gyvenime jūs tik graužiate ir ėdate viską, o aname, būsimajame,

Jūs savo močioms it gyvatės
Pragraušit šonus, graužt papratę.
Trauk velniai!

— Dievaži,— tarė brolis Žanas,— aš iš visos širdies trokštu, kad mano rauklė virstų pupa ir kad ją gautų graužti šitie vabalai.

Panurgas, baigęs savo kalbą, bloškė į vidurį salės kapšą, pilną auksinių su saule. Kai tik pinigai sužvangėjo, tuojau visi Kailinėti katinai ėmė groti nagais lyg smuikais ir visi šaukė didžiu balsu:

— Čia prieskoniai! Byla buvo gera, gerai paskaninta ir gerai patepta!

— Čia auksas,— tarė Panurgas,— aukso pinigai su saule.

— Aukštasis teismas,— tarė Grobštas,— jus suprato, mano mieli, gerai, gerai, gerai. Keliaukit sau, mano mieli, jūs laisvi, gerai, gerai; mes anaiptol nesame tokie velniai, nors ir juodi, gerai, gerai, gerai.

Iš Pinkliavos lig pat uosto mus nulydėjo keli popiergraužiai. Kai jau buvome belipą į laivą, jie mus įspėjo, kad neiškeliautume neapdovanoję gausingai ponios Grobštienės ir visų Kailinėtų kačių; antraip būsią paliepta mus grąžinti atgal į Pinkliavą.

— Gerai,— tarė brolis Žanas.— Susiskaičiuosim, paėję į šalį, kiek dar turim, ir duosim visiems pakaktinai.

— Tik nepamirškit,— kalbėjo popiergraužiai,— ir mums, vargšams, išgeriamųjų.

— Kad vargšai išgerti nori,— tarė brolis Žanas,— to mes niekad nepamirštam, tą prisimenam visada ir visur.

Kaip Kailinėti katinai gyvena iš kyšių

PERSKYRIMAS XIV

Nespėjęs šios kalbos baigti, brolis Žanas pamatė, kad į uostą plaukia šešiasdešimt aštuonios galeros ir fregatos. Jis tuoj nulėkė sužinoti naujienų, taip pat ir pasidomėti, kokių prekių tie laivai prikrauti. Pasirodė, kad laivuose — žvėriena, kiškiai, koplūnai, balandžiai, šernai, stirnos, vištos, viščiukai, antys, ančiukai, žąsys ir kitoks medžioklės labas. Dar jis ten pastebėjo keletą rietimų aksomo, atlaso ir

damasto. Tad klausė keliauninkus, iš kur ir kam jie veža tuos gerus daiktus. Tie atsakė, kad veža atiduoti Grobštui, Kailinėtiems katinams ir Kailinėtoms katėms.

— O sakykite,— tarė brolis Žanas,— kaip jūs vadinate tuos dalykus?

— Kyšiais,— atsakė keliauninkai.

— Vadinasi,— kalbėjo brolis Žanas,— jie iš kyšių gyvena. Kas kyšius ima, nuo kyšių ir žūsta. Dievas mato, kad taip yra: tų katinų tėvai suėdė padorius bajorus, kurie pagal savo luomo papročius mankštindavosi visokiose medžioklėse, idant, ištikus karui, būtų geriau pasirengę ir užsigrūdinę. Juk medžioklė — tai mūšio paveikslas, ir negi melavo kitados Ksenofontas[68], kai rašė, kad iš medžioklės, kaip iš Trojos arklio, išeina visi gerieji karvedžiai. Aš nesu mokytas žmogus, bet man taip sakė, ir aš tikiu. Grobštas mano, kad anų medžiotojų sielos po mirties yra persikėlusios į šernus, briedžius, stirnas, garnius, kurapkas ir kitus tokius gyvius, kuriuos jie ankstesniajame savo gyvenime mėgo ir medžiojo. Dabar tie Kailinėti katinai, surijų bei sugriovę minėtų bajorų pilis, žemes, dvarus, valdas, pajamas bei pelnus, kėsinasi dar į jų kraują bei sielas kitame gyvenime. O, kaip gerai mus įspėjo tas padorus driskius, kai sakė, kad loviai pas juos yra pritaisyti viršum ėdžių!

— Taip tai taip,— tarė Panurgas keliauninkams,— bet juk yra paskelbtas mūsų didžiojo karaliaus įsakas, draudžiąs medžioti briedžius ir briedes, šernus ir stirnas, o prasikaltusiems skiriąs kartuves.

— Teisybė,— atsakė visų vardu vienas keliauninkas.— Tačiau mūsų didysis karalius yra labai geras ir gailestingas, o tie Kailinėti katinai tokie pasiutę ir taip ištroškę krikščionių kraujo, jog mes verčiau ryžtamės pažeisti didžiojo karaliaus įsaką, kad tik užgerintume kyšiais tuos Kailinėtus katinus, juoba kad rytoj Grobštas kelia vestuves — vieną savo Kailinėtą katytę leidžia už tokio riebaus rainio labai jau storu kailiu. Seniau jie vadinosi žolėdžiai; deja, nūnai jie žolės nebeėda. Dabar mes juos vadiname kiškėdžiais, kurapkėdžiais, tilvikėdžiais, fazanėdžiais, vištėdžiais, stirnėdžiais, triušėdžiais, šernėdžiais — kitokio maisto jie nebevartoja.

— Niekis, niekis,— tarė brolis Žanas.— Praeis metai kiti, ir juos visi vadins kakėdžiais, mėšlėdžiais, šūdėdžiais. Manot, ne?

— Žinoma, žinoma! — sušuko visi.

— Padarykim,— kalbėjo jis toliau,— du dalykus: pirmiausia pasiimkim sau visą šitą medžioklės labą, kurį čia matote, nes sūdyta

mėsa man jau atsipyko, nuo jos man blužnį sopa. Suprantama, už ją gerai užmokėsim. Antra, grįžtam į Pinkliavą ir imam į nagą visus tuos Kailinėtus katinus.

— Tik jau be manęs,— tarė Panurgas,— aš neisiu nieku gyvu: esu iš prigimties truputį baikštus.

Kaip brolis Žanas rengėsi imti į nagą Kailinėtus katinus

PERSKYRIMAS XV

— Kaip mane vienuolį matot,— tarė brolis Žanas,— kas čia mūsų per kelionė? Tai pirznių darbas: mes nieko daugiau nenusitveriam kaip tik orą gadinti, laukinėtis ir dykinėti. Dievaži, tai ne mano būdui: aš, jei perdien jokio herojiško darbo nepadarau, tai naktį užmigti negaliu. O gal jūs pasiėmėte mane į draugę vien tam, kad jums šioje kelionėje mišias laikyčiau ir išpažinčių klausyčiau? Prisiekiu šventom velykom — pirmutiniam, kas dabar prieis išpažinties, užduosiu atgailą kaip nenaudėliui ir niekšui šokti stačia galva į jūros gelmę, su atleidimu nuo skaistyklos kančių. Kuo Heraklis nusipelnė amžinąją garbę ir šlovę? Ar ne tuo, kad jis, keliaudamas per pasaulį, vadavo tautas iš tironijos, iš paklydimų, iš pavojų ir negandų? Jis galabijo visus galvažudžius, visas pabaisas, visas angis nuodingąsias ir žvėris žalinguosius. Kodėl tad mes nesekame jo pavyzdžiu ir nedarome taip kaip jis visuose kraštuose, per kuriuos einame? Jis padarė galą stimfalidams, Lernos hidrai, Kakui, Antėjui, kentaurams. Aš nesu mokytas, bet mokyti taip sako. Sekdami jo pavyzdžiu, imkim į nagą ir nusiaubkim tuos Kailinėtus katinus: jie yra velnių išperos. Išvaduokim šį kraštą iš jų tironijos. Aš nepripažįstu Mahometo, bet jei būčiau toks tvirtas ir galingas kaip jis, tai neprašyčiau jūsų pagalbos nei patarimo. Na ką, eisim? Aš jus užtikrinu, kad lengvai juos išgalabysime, ir jie nukentės kantriai viską, aš tuo neabejoju, nesgi kantriai nukentėjo daugiau mūsų įžeidimų, negu dešimt kiaulių valiotų pamazgų išgerti. Eime!

— Įžeidimai ir koneveikimai,— tariau aš,— jiems ne galvoj, kad tik gautų mašnon auksinių, net jei ir mėšlinų; gal mes juos ir išgalabysime, kaip Heraklis, tik mums stinga Euristėjo[69] įsakymo. Ir visų

labiausiai aš trokštu, kad Jupiteris bent jau trumpai apsilankytų pas juos taip, kaip kitados aplankė Semelę, mielojo Bakcho motiną[70].

— Dievas,— tarė Panurgas,— ypatinga savo malone leido mums ištrūkti iš jų nagų; kai dėl manęs, tai aš negrįšiu pas juos: dar tebetirtu visas nuo klaiko, kurį ten iškentėjau. Mane ten suėmė baisus pyktis dėl trijų priežasčių: pirmiausia, dėl to, kad buvo pikta; antra, dėl to, kad buvo pikta; trečia, dėl to, kad buvo pikta. Tad imk dešinėn ausin mano žodį, broli Žanai, baladošiau tu nusibaladojusis: visuomet ir visada, kai tik sumanysi eiti po velnių, stoti prieš Minojo, Eako, Radamanto ar Dito[71] teismą, aš pasiruošęs laikyti tau neatskiriamą draugystę, su tavimi kartu plaukti per Acheroną, Stiksą, Kokitą, išgerti pilną taurę, pasemtą iš Letos, užmokėti Charonui už mūsų abiejų pervežimą; tačiau grįžti į Pinkliavą, jei tu ten nenori eiti vienas, pasiieškok kito draugo, aš negrįšiu; šis mano žodis tvirtas kaip varinė siena. Jei tik jėga ir smurtu manęs kas neprivers, aš, kol gyvas būsiu, prie jų neprisiartinsiu nė per tiek, kiek Abila atstu nuo Kalpos[72]. Argi Odisėjas grįžo į Kiklopo urvą pasiimti savo kalavijo? Dievaži, ne; o Pinkliavoj aš nieko nepalikau, tai juoba negrįšiu.

— O, koks tu geraširdis, koks ištikimas draugas su paralitiko rankom! — tarė brolis Žanas.— Bet dabar, mokslinčiau gudrusis, pakalbėkim logiškai: dėl kurios priežasties ir kuriam galui, meldžiamasis, numetei jiems piniginę, pilną auksinių? Ar per daug mes jų turime? Argi nebūtų pakakę numesti jiems kelis apdilusius testonus?

— Dėl tos priežasties,— atsakė Panurgas,— kad Grobštas sulig kiekvienu žodžiu vis atidarinėjo savo aksominį kapšą ir vis šūkčiojo: dakš, dakš, dakš šen! Aš sumečiau, kad galėsime ištrūkti ir išsivaduoti, jei blokšime jiems aukso, trauk juos velniai, dievaži. Juk aksomo kapšas — tai ne testonams, ne monetų smulkmei piniginė; tai dukatų su saule laikytuvė, kad žinotumei, broli Žanai, krušila tu mano mieliausias! Kai tu būsi tiek čirškinęs kiek aš ir tiek pat čirškintas kaip aš, tai kitokią giesmę užtrauksi. O mes turime vykdyti jo nuosprendį — nešdintis.

Popiergraužiai vis laukė uoste, tikėdamiesi, jog ir jiems nubyrės šiek tiek. Pamatę, kad mes ruošiamės kelti bures, jie kreipėsi į brolį Žaną ir įspėjo, kad negalime išvykti, nedavę teismo tarnautojams išgeriamųjų pagal nustatytą tvarką.

— Ak jūs rupūžės,— tarė brolis Žanas,— jūs dar vis čia, velnianagiai? Negana, matai, visokios bjauratos, dar jūsų stinga mano gal-

vai?! Kaip dievas regi, gausit jūs išgeriamųjų, tučtuojau gausit, aš prižadu jums ir užtikrinu.

Tuojau jis išsitraukė savo platų kardą, išlipo iš laivo ir norėjo nukapoti jiems galvas be jokios atodairos, bet jie pasipustė kulnus ir nudūmė neatsigręždami, ir tiek mes juos bematėme.

Mūsų bėdos tačiau dar nesibaigė. Mat kai kurie mūsų jūreiviai, Pantagriuelio leidžiami, per tą laiką, kol mes pas Grobštą buvome, nusidavė į vieną smuklę netoli uosto pakaušti ir pasilinksminti. Nežinau, ar jie ten kaip reikiant užsimokėjo, ar ne, bet senė šeimininkė, pamačiusi brolį Žaną krante, prisistatė jam su dviem liudininkais ir teismo antstoliu, kuris buvo vieno iš Kailinėtų katinų žentas, ir ėmė dėstyti ilgą savo skundą. Brolis Žanas, netekęs kantrybės nuo jų ilgų šnekų bei išvedžiojimų, tarė:

— Klausykit, popiergraužiai mieli, nejau jūs imatės tvirtinti, kad mūsų jūreiviai nesą padorūs žmonės? Aš esu priešingos nuomonės ir, vardan justicijos, ją tučtuojau jums įrodysiu: štai mano tezės gynėjas.

Tai sakydamas, užsimojo kirsti kardu. Čiabuviai pašoko ir nudūmė tekini. Senė tačiau paliko ir ėmėsi broliui Žanui postringauti, kad jo jūreiviai esą geri žmonės, tik jie nieko neužmokėję už patalą, kur po pietų ilsėjęsi, o už patalą ji norinti tik penkių Tūro sū.

— Iš tiesų,— tarė brolis Žanas,— tai labai pigu, jie pasirodė nedėkingi, jie ne visada gaus šią prekę už tokią kainą. Aš užmokėsiu mielai, bet turiu pirma ją pamatyti.

Senė jį nusivedė į savo butą ir parodė patalą; išgyrusi visas jo savybes, sakė, jog penki sū — anaiptol ne per brangu. Brolis Žanas davė jai tuos penkis sū. Paskui, ėmęs kardą, perrėžė pusiau pagalvį ir duknas ir paleido plunksnas pro langą. Tada senė puolė lauk, rėkdama: „Gelbėkit! plėšikai!“ Paskiau šoko gaudyti ir rinkti plunksnų. To negana, brolis Žanas, niekieno nematomas, nes oras buvo aptemęs nuo plunksnų, parsinešė laivan antklodę, čiužinį, dvi paklodes ir viską išdalino jūreiviams. Tada pasakė Pantagriueliui, kad patalai čia esą kur kas pigesni negu Šinone, kur laikomos garsios Pontilio[73] žąsys, nes senė už visą patalynę paėmusi tik penkis sū, o Šinone būtų reikėję mokėti bent dvylika frankų.

Kai tik brolis Žanas ir kiti susirinko į laivą, Pantagriuelis liepė skleisti bures. Bet pakilo toks smarkus sirokas, jog jie pametė kelią ir, vos nesugrįžę netyčia į Kailinėtų katinų kraštą, pateko į didelį sūkurį, kur jūra bangavo baisiai aukštomis bangomis, o jūreivis, sėdįs laivo

stiebe, sargybinio lizde, šaukė, kad vis dar matyti bjaurusis Grobšto būklas. Panurgas, apdujęs iš baimės, rėkė:

— Vairininke, drauguži mano, nežiūrėk nei vėjo, nei bangų, gręžk į šalį! O, drauguži mano, nebegrįžkim į tą pasiutusį kraštą, kur aš palikau savo piniginę.

Taip juos vėjas nunešė prie vienos salos, kur jie vis dėlto nedrįso be niekur nieko krantan lipti, tik už geros mylios sustoję nuleido inkarą ties didelėmis uolomis.

Kaip Pantagriuelis atvyko į Apedeutų salą, kur žmonės su ilgais pirštais ir kreivomis rankomis, taipogi apie baisius nuotykius ir siaubūnus, kurių ten sutiko

PERSKYRIMAS XVI

Kai tik išmetė inkarą ir laivą sustabdė, tuojau nuleido valtį. Pantagriuelis, sukalbėjęs poterius, padėkojęs viešpačiui dievui už išvadavimą iš tokio didelio pavojaus, sėdo į valtį su savo visa palyda irtis krantan; plaukti ėjosi lengvai, nes jūra buvo rami, vėjas nurimęs, ir per trumpą laiką jie pasiekė uolas. Kai išlipo žemėn, Epistemonas, kuris žavėjosi salos padėtimi ir uolų keistybe, pamatė kelis to krašto gyventojus. Pirmasis, kurį jis užkalbino, vilkėjo trumpa karališkos spalvos mantija, saržos švarkeliu su pusiau atlasinėmis, pusiau tyminėmis rankovėmis ir dėvėjo kepurę su kokarda, atseit išrodė gana padoriai; kaip vėliau sužinojome, jo vardas buvo Daugpelnys. Epistemonas jo paklausė, kaip vadinasi šios uolos ir šie savotiški kloniai. Daugpelnys jam pasakė, kad ši uolų šalis yra Prokuracijos kolonija ir vadinasi Registras, o anapus uolų, jeigu pereitum negilią brastą, patektum į Apedeutų[74] salą.

— Vardan *Ekstravagantų!* — sušuko brolis Žanas.— Tai iš ko jūs gyvenate, gerieji žmonės? Ką jūs geriate ir iš ko geriate? Nes čia pas jus aš nematau jokio indo, vien tik pergamentus, rašalines ir plunksnas.

— Ogi mes tik iš to ir gyvename,— atsakė Daugpelnys.— Mat

yra taip nustatyta, kad kiekvienas, kas turi reikalų saloje, pereina per mūsų rankas.

— Kodėl? — paklausė Panurgas.— Ar jūs esate barzdaskučiai ir turite visiems kraują nuleisti?

— Taip,— atsakė Daugpelnys,— mes nuleidžiame kraują iš visų kapšiukų.

— Dievaži,— tarė Panurgas,— iš manojo kapšiuko nebeišsunksit nieko, jame vėjai švilpauja. Bet, meldžiamas pone, vesk mus pas tuos apedeutus, nes mat mes atkeliaujam iš mokslinčių šalies, kur aš nieko nepelniau.

Taip šnekučiuodami jie perėjo į Apedeutų salą, nes kaip tik buvo jūros atoslūgio metas. Pantagriuelis itin stebėjosi tos šalies žmonių namų ir būstų struktūra: jie ten gyveno dideliame prese, į kurį eina laiptai beveik penkiasdešimties pakopų; prieš patekdami į didžiausiąjį presą (mat jų čia yra mažų, didelių, slaptų, vidutinių, visokių visokiausių), jūs pereinate erdvų peristilį, kur jūsų akims atsiveria beveik viso pasaulio griuvėsiai, daugybė kartuvių su kabaliuojančiais didžiaisiais nusikaltėliais, daugybė galvos kaponių, kankinimo kamerų, ir jums kūną šiurpuliai ima varstyti. Daugpelnys, matydamas, kad Pantagriuelis užsižiūrėjo į tuos daiktus, tarė:

— Eime toliau, pone: čia tik menkniekiai.

— Oho,— tarė brolis Žanas,— geri menkniekiai. Prisiekiu savo įkaitusiu daiktadėčiu, mudu su Panurgu jau drebame iš bado. Man labiau pritiktų išgerti negu į tuos griuvėsius žiūrėti.

— Tai eime,— tarė Daugpelnys.

Ir jis nuvedė mus prie mažo preso, pačiame užpakalyje užslėpto, kuris salos gyventojų kalba vadinosi *Pithias*[75]. Nebereikia nė klausti, ar brolis Žanas su Panurgu gerai pasivaišino, nes Milano dešrelės, kalakutiena, koplūniena, elniena, malvazija ir kiti skanūs daiktai, gerai sutaisyti, ten stovėjo ir laukė valgovų. Vienas vaikinukas, butelių padavinėtojas, matydamas, kad brolis Žanas meiliomis akimis žiūri į vieną bonką, pastatytą atokiau nuo visos butelių armijos, tarė Pantagriueliui:

— Gerbiamasis, matau, kad vienas iš jūsų palydos meiliai mirkčiojasi su ana šit bonka; aš labai prašau, kad niekas jos neliestų, nes ji skirta ponams.

— Kaip? — tarė Panurgas.— Čia esama ir ponų? Tai jie jaučiasi, matyt, kaip inkstai taukuose.

Tada Daugpelnys mus užlaipino slaptais laiptukais į tokį kambarį,

iš kurio parodė ponus, sėdinčius didžiajame prese; jis sakė, kad ten niekam nevalia be leidimo eiti, tačiau mes galį juos matyti pro mažytę skylutę, o jie mūsų nepamatysią.

Taip mes tenai glūdėjome ir matėme didžiajame prese dvidešimt ar dvidešimt penkis pakartuves aplink didelį stalą, žaliai aptaisytą, skersakiuojančius į kits kitą. Jų rankos buvo tokio ilgumo kaip gervių staibynos, o nagai — maždaug dviejų pėdų: jiems buvo draudžiama nagus karpytis, todėl tie ir užsiriesdavo kaip abordažo kabliai. Tuo laiku atnešė didelę kekę vynuogių ekstraordinarijų[76] veislės, auginamų tame krašte ir dažnai pakimbančių ant stulpo. Kai tik kekę įnešė, jie tuojau pakišo ją po slėgtuvu, ir neliko nė uogelės, iš kurios nebūtų buvusi išspausta aukso sunka; vargšę kekę išėmė sutrėkštą ir sausą, nebeturinčią nė raselės syvų nei skysčio. Beje, sakė Daugpelnys, šitokio stambumo kekių jie nedažnai tenutveria, na, bet šiokių ar tokių visada po slėgtuvu turi.

— Sakyk, kūmai,— tarė Panurgas,— tai jie turi daug vynmedžių?

— O taip,— atsakė Daugpelnys.— Matote tą mažą kekutę, kurią antrukart deda po slėgtuvu? Ji nuo decimos[77] veislės vynmedžio; ją spaudė andai iki paskutiniųjų, bet sunka atsidavė kunigo skrynia, ir ponams maža skanumo iš jos tebuvo.

— Tai kam ją deda antrukart slėgti? — klausė Pantagriuelis.

— Persitikrinti, ar kartais neliko tirštimuose kokio lašelio sunkos, ar negalima dar pasipelnyti,— tarė Daugpelnys.

— Ak tu dieve mielas! — sušuko brolis Žanas.— Ir tokius žmones jūs vadinate nemokšomis? Taigi jie, po velnių, iš mūro mokėtų alyvą išspausti.

— Taip jie ir daro,— tarė Daugpelnys.— Dažnai jie deda po slėgtuvu pilis, parkus, girias ir iš visko išsunkia aukso sunką.

— Jūs turbūt norėjot pasakyti auksą sunkų?

— Ne, ne,— tarė Daugpelnys,— aukso sunką: ją geria paskui užsiversdami, tad jei nebūtų sunka, kaipgi gertų. Vynmedžių labai daug, jų nė skaičiaus niekas nežino. Eikšekit ir pažiūrėkit antai į šitą kiemelį: daugiau nei tūkstantis medelių laukia, kol uogos pateks į presus. Šita va — bendrųjų lėšų veislė, šita — ypatingųjų lėšų, anos — fortifikacijų, paskolų, dovanų, pašalinių pajamų, karalinių dvarų, dvaro pramogų, pašto, išmaldų, rūmų išlaikymo.

— O kas tasai pats stambusis vynmedis, apie kurį visi smulkūs glaudžiasi?

— A, tai iždo medis, geriausioji veislė visoje šalyje. Kai jo derlių spaudžia, tai pusę metų nerasi nė vieno pono, kuris juo nekvepėtų.

Kai ponai pakilo ir išėjo, Pantagriuelis prašė Daugpelnį nuvesti mus į didįjį presą, ir šis mielai patenkino jo prašymą. Vos tik įėjome, Epistemonas, kuris mokėjo visas kalbas, ėmė rodyti Pantagriueliui užrašus ant preso dalių. Presas buvo tikrai didelis, gražus, dirbtas — pasak Daugpelnio žodžių — iš kryžiaus medžio, ir ant kiekvieno prietaiso vietos kalba užrašyta, kaip daiktas vadinasi. Taip antai, sraigtas vadinosi *pajamos*, nutekamasis latakas — *išlaidos*, veržlė — *valstybė*, skrynia — *apskaičiuoti, bet nesurinkti mokesčiai*, rėmas — *nepriemokos*, slėgtuvas — *skolų apmokėjimas*, poriniai vamzdžiai — *išieškotos sumos*, misos kubilai — *perteklius*, jų ąsos — *mokestiniai sąrašai*, grūdekliai — *kvitai*, doklai — *galiojimo pripažinimai*, krepšiai — *įsakymai mokėti*, kibirai — *valdžia*, piltuvas — *pakvitavimas*.

— Po šimts dešrų,— tarė Panurgas,— Egipto hieroglifams toli šaukia iki šito žargono. Velniai paimtų, taigi tie žodžiai čionai tinka kaip kiaulei balnas. Betgi kodėl, sakyk, kūmai, tuos žmones vadina nemokšomis?

— Todėl,— atsakė Daugpelnys,— kad jie yra nemokyti ir neturi būti mokyti, todėl, kad čia pagal vyresnybės įsakymą viskas privalu daryti be išmanymo ir neturi būti kitokio veiklos pagrindo kaip šitas vienas: ponai taip liepia; ponai taip nori; ponai taip įsakė.

— Tegu dievas myli,— tarė Pantagriuelis.— Jeigu jie šitiek išsunkia iš kekių, tai kokie gausūs turi būti jų derliai!

— O kaip jūs manot! — tarė Daugpelnys.— Jie kas mėnuo derlių dagoja. Tai tik jūsų krašte vienąsyk metuose derlių gauna.

Dar jis ketino mums parodyti daugybę mažų presų. Išeidami iš pirmojo, matėme kitą stalą, mažesnį, aplink kurį buvo keturi ar penki nemokšos, nevalyvi ir pikti kaip asilai su dagiu pauodegy. Tie per savo mažą presą dar kartą varė vynuogių išspaudas; vietos kalba jie vadinosi *korektoriai*[78].

— Šitie,— tarė brolis Žanas,— tai patys neraliuočiausi nenaudėliai, kokių tik teko matyti.

Nuo didžiojo preso ėjome per begalę mažų presų. Visur buvo pilna vynininkų, darinėjančių vynuoges geležiniais padargais, kuriuos jie vadino *sąskaitybos straipsniais*. Galiausiai patekome į vieną žemą menę, kur matėme didelį dogą su dviem šuns galvomis, su vilko pilvu, su nagais kaip Lambalio velnio[79]; jis buvo girdomas baudų pienu ir ponų nurodymu labai lepinamas, kadangi per jį kiekvienas susilup-

davo pajamų tiek, kiek iš gero dvaro; nemokšų šalies kalba jis vadinosi *Duplum*[80]. Čia pat tūnojo jo motina, to paties plauko, tos pačios formos, tik su keturiomis galvomis — dviem patinų ir dviem patelių; ji vadinosi *Quadruplum*[81] ir buvo baisiausia, pavojingiausia bestija visame šiame būkle, jei neskaitysime jos senelio, kurį matėme užrakintą narve ir kuris vadinosi *Praleistas terminas.*

Brolis Žanas, kuris visada turėjo dvidešimt sprindžių tuščio žarnyno, pasiruošusio virškinti kad ir advokatienos šutinį, jau pradėjo eiti iš kantrybės, tad paprašė Pantagriuelį pagalvoti apie pietus ir vestis kartu Daugpelnį. Mes išėjome pro užpakalines duris ir sutikome grandinėmis apkaltą senį, pusiau nemokšą, pusiau mokšą, kažkokį velnio hermafroditą; jis buvo apsišarvavęs akiniais kaip vėžlys kiautu ir mito vien mitalu, kuris jų žargonu vadinosi *Patikros.* Jį pamatęs, Pantagriuelis klausė Daugpelnį, kokios veislės yra šitas protonotaras ir kuo jis vardu. Daugpelnys mums atsakė, kad jis čia yra nuo amžių, kad jo pasiutusiai nekenčia ponai, laiko jį grandinėmis surakintą, ir jei įmanytų, badu jį numarintų, o jo vardas — *Revizorius.*

— Prisiekiu šventais popiežiaus kankolais,— tarė brolis Žanas,— juk tai akių dūmikas! Ir aš nesistebiu, kad ponai čionykščiai nemokšos daro didelę kupetą iš to veidmainio. Dievaži, Panurgai, drauguži mano, tu tik įsižiūrėk gerai: man rodos, kad iš minos jis — visai kaip tas Grobštas; ir tegu jie būna nors kažkokie nemokšos, bet apie šį dalyką tai tikrai nusivokia ne prasčiau už kitus. Aš paimčiau ungurio odos rimbą, užkirsčiau jam gerai ir išvyčiau — tegu eina, iš kur atėjęs.

— Broli Žanai, bičiuli mano,— tarė Panurgas,— prisiekiu savo rytietiškais akiniais, tu teisybę sakai, juk, kiek galima spręsti iš to niekšo, to apsišaukėlio *Revizoriaus* marmuzės, jis yra dar didesnis nemokša ir sukčius kaip visi šitie nemokšpalaikiai, kurie be ilgų procedūrų grobia tiek, kiek gali, ir vienu matu, daug nesvarstę ir galvos nekvaršinę, apkuopia vynuogynus; užtat Kailinėti katinai taip ir dūksta ant jų.

Kaip atvykome į Pamplų salą ir kaip ten vos nežuvo Panurgas

PERSKYRIMAS XVII

Nieko nebelaukę, leidomės plaukti į Pamplų salą, pasakodami savo nuotykius Pantagriueliui[82], kuris mus labai užjautė ir iš neturėjimo ko veikti sudėjo šia tema kelias elegijas. Salą pasiekę, kiek pasistiprinome ir pasiėmėme šviežio vandens bei malkų savo atsargoms papildyti. To krašto gyventojai iš pažiūros mums atrodė geri žmonės ir neprasti valgovai bei gėrovai. Visi jie buvo išpampę ir varvėte varvėjo riebalais, ir mes pastebėjome (ko nebuvome matę kituose kraštuose), kad jie susiraižo odą, idant iš prorėžų pūpsotų riebalai, kaip mano tėvynės dabitos kad susiraižo viršutinę kelnių dalį, idant iš prorėžų pūpsotų tafta. Sakė, jog taip jie daro ne iš pliuškumo ir ne iš noro puošniau atrodyti, o todėl, kad kitaip nebetelpa savame kailyje. Beje, taip darydami ir auga sparčiau: juk sodininkas irgi suraižo jaunų medelių žievę, kad veikiau užaugtų dideli.

Netoli prieplaukos buvo šauni pažiūrėti užeiga. Mes matėme, kad į ją bėga tik bėga pamplos, visokios lyties, visokio amžiaus, visokio luomo, ir pamanėme, kad ten bus kokia iškilmė ir banketas. Mums betgi pasakė, kad tie žmonės, šeimininko giminės, draugai ir artimieji, esą užprašyti į jo sprogtuves ir dabar skubą rinktis. Nesupratome, ką tai reiškia, ir spėjome, kad sprogtuvės — tai kokia nors to krašto šeimyninė šventė, kaip pas mus kad būna gimtuvės, sužieduotuvės, jungtuvės, vestuvės, prikeltuvės, avių kirptuvės, pjūties baigtuvės, bet mums paaiškino, kad tasai užeigos šeimininkas buvęs kitados šmaikštus linksmuolis, didelis skanskonių mėgėjas, puikus Liono sriubų srėbėjas, įžymus valgymo valandų skaičiuotojas, amžinai kąsnojantis kaip Rujako smuklininkas; dešimt metų jis stenėjęs riebalais be jokio saiko, o dabar jam priėjusios sprogtuvės: šio krašto papročiu jis sprogsiąs ir taip užbaigsiąs savo dienas, nes jo pilvaplėvė ir oda, tiek metų rėžyta, nebeįstengianti užturėti nei užlaikyti žarnų, kad neišsiverstų laukan nelyginant iš suirusios statinės.

— Nejau jūs, gerieji žmonės,— klausė Panurgas,— nesusipratote suveržti jam pilvą tvirtais plačiais diržais ar tvirtais plačiais šermukšnio lankais, ar, kad kokioj, ir geležiniais lankais? Taip sustiprinti, jo viduriai lengvai neišsiverstų lauk, ir jis negautų taip greit sprogti.

Vos tik jis užbaigė šią kalbą, pasigirdo aukštas šaižus garsas, tary-

tum gerokas ąžuolas būtų skilęs pusiau: kaimynai mums pasakė, kad jau po sprogtuvių ir kad tasai garsas buvęs priešmirtinis drumstelėjimas.

Čia man prisiminė garbusis Šatelję abatas: tasai nesiteikdavo kibintis su savo kambarinėmis kitaip *nisi in Pontificalibus*[83], ir kai jį giminės ir draugai prikalbinėjo atsisakyti abatystės, kadangi esąs jau susenęs, tai jis visomis keturiomis spyrėsi ir sakėsi išsirengsiąs iš sutanos tik mirdamas, ir paskutinis jo garsas būsiąs abato, o ne šiaip žmogelio drumstelėjimas.

Kaip mūsų laivas pateko ant seklumos ir kaip mums padėjo keliauninkai, vykstą iš Kvintos

PERSKYRIMAS XVIII

Inkarus pakėlę ir jų lynus suvynioję, išskleidėme bures švelnučiam zefyrui. Tačiau, paplaukus apie 222 mylias, kilo baisus visų vėjų sūkurys, ir mes trynėmės kurį laiką palei priešakinį stiebą ir bulines, tarsi ką veikdami, vien kad neatrodytų, jog nesutinkame su laivo kapitonu, kuris mus tikino, jog, sprendžiant iš vėjų švelnumo ir žaismingų jų varžybų, taip pat iš oro giedrumo bei jūros srovės ramumo, nesą ko mums viltis didelio gero nei bijoti didelio blogio, užtai dabar kaip tik mums tinkąs filosofo patarimas: valdytis ir laikytis[84], tai yra laukti. Vis dėlto sūkurys labai ilgai nepraėjo, ir kapitonas, mūsų primygtinai prašomas, pamėgino iš jo ištrūkti ir plaukti tolyn mūsų nusistatyta kryptimi. Iš tikrųjų, pakėlęs bizanio bures ir nustatęs vairą tiksliai pagal kompaso adatą, jis pasinaudojo staigiu vėjo gūsiu ir išsiplėšė iš minėtojo sūkurio. Bet, išsisukę nuo Charibdės, pakliuvome ant Skilos: dvi mylias nuplaukus, mūsų laivai sėdo ant smėlio seklumų, tokių kaip ties Sen Matjė.

Visa mūsų įgula didžiai nusiminė. Vėjas pašėlusiai kaukė tarp lynų. Vienas tik brolis Žanas nepasidavė nevilčiai ir guodė geru žodžiu čia vieną, čia kitą, sakė, kad greikiai mums padėsiąs dangus, nes stiebų viršūnėse jis matęs Kastorą[85].

— Kad taip dievas duotų,— kalbėjo Panurgas,— pajusti dabar žemę po kojų — nieko daugiau neprašau, ir kad jūs visi, jūrų kelionių mėgėjai, kiekvienas turėtumėte po du šimtus tūkstančių ekiu! Supilčiau

jums kalną miltų ir iš šiaudų nugrįsčiau tiltą jums laimingai pargrįžti. Žinot ką, aš sutinku nevesti, tik padarykit, kad būčiau sausumoje ir kad gaučiau arklį namo parjoti; tarno nereikia, apsieisiu. Geriausiai aptarnautas aš jaučiuosi tada, kai neturiu tarno. Plautas teisybę sakė, kad mes turime tiek kryžių — atseit nesmagumų, bėdų, apmaudų,— kiek tarnų, net jeigu jie be liežuvio, paties pavojingiausio ir bjauriausio tarnų organo. Juk tik dėl liežuvio ir buvo tarnams išgalvotos tortūros, kankynės ir padų svilinimai, o ne dėl kitų kurių priežasčių, kaip nūnai skelbia teisės kraipytojai (beje, ne mūsų karalystėje), samprotaudami nelogiškai, tai yra neprotingai.

Tuo tarpu į mus priartėjo laivas, prikrautas būgnų. Jame pažinau kelis kilmingus keleivius, tarp jų Anri Kotiralį, seną savo bandžių, kuris nešiojosi prie juostos prisikabinęs stambų asilo tutiną, kaip moterys kad nešiojasi rožančių, kairėj rankoj laikė storą, įtaukusią, seną ir nešvarią šašdangą, o dešinėje — didelį kopūsto kotą. Vos tik mane pažinęs, jis sušuko iš džiaugsmo:

— O ką, ar nepasisekė?[86] Štai (parodė asilo tutiną) tikroji amalgama! Ši daktaro kepurė yra mūsų vienintelis eleksyras, o šitas štai (rodė kopūsto kotą) yra *Lunaria major*[87]. Kol jūs grįšit, jau turėsim filosofinį akmenį.

— Bet sakykit,— tariau,— iš kur jūs vykstate? Kurlink? Ką vežate? Ar jau išbraidėte jūrą?

Jis man atsakė:

— Iš Kvintos[88]; į Turenę; alchemiją; ligi pat šakumo.

— O kas tie per žmonės,— teiravausi,— kur turite denyje?

— Dainininkai,— atsakė,— muzikantai, poetai, astrologai, eilėkaliai, geomantai, alchemikai, laikrodininkai — visi jie iš Kvintos, visi turi gerus ir plačius rekomendacinius laiškus.

Lig tik pasakė jis tuos žodžius, Panurgas, pasipiktinęs ir įkaitęs, sušuko:

— Jūs mokat viską padaryti, net giedrą orą ir mažą vaiką, tai ko nenutraukiat mūsų laivo nuo seklumos, užnėrę lynus už bugšprito?

— Kaip tik ir ketinau,— atsakė Anri Kotiralis.— Tučtuojau, šią pat akimirką, beregint nuvilksime jus.

Jis tuoj liepė pradurti iš vieno šono 7 532 810 didelių būgnų, tą šoną nukreipti škancų link ir tvirtai surišti tuos būgnus lynais; paskui mūsų laivo pirmagalį prikabinti prie savo laivo užpakalio. Tada vienu gaistu nutraukė mus lengvutėliai nuo seklumos ir mums net smagumo suteikė, nes būgnų gausmas drauge su žvyro gurgždesiu ir jūreivių

daina skambėjo mums kaip gražiausia harmonija, ne prastesnė už skriejančių dangaus šviesulių harmoniją, kurią Platonas sakosi kartais naktį girdėdavęs miegodamas.

Kad nepasirodytume nedėkingi už tą geradarystę, mes jiems atidavėme dalį savo dešrų, prikrovėme būgnus plonyčių dešrelių ir pastatėme ant denio šešiasdešimt dvi statines vyno. Kaip tik tuo metu į jų laivą smarkiai atsitrenkė dvi stambios didžuvės ir į jį kliūstelėjo daugiau vandens, negu jo yra Vjenoje nuo Šinono ligi Somiūro: pripylė visus būgnus, suliejo takelažą ir išmaudė juos pačius iki siūlo galo. Panurgas, tatai matydamas, taip džiūgavo ir tiek perkrovė darbu savo blužnį, jog po to jam dvi valandas tenai diegliai diegė.

— Aš juos,— sakė,— norėjau pavaišinti vynu, bet čia kaip tik jie gavo vandens. Gėlą vandenį jie laiko per nieką, nebent rankas juo mazgojasi. Užtat dabar sūrus vandenėlis pasitarnaus jiems kaip boraksas, salietra ir amonio druska Gebero virtuvėje[89].

Daugiau šnekėtis mums su jais nebeteko, nes vėjų sūkurys vėl mus pagavo ir nebedavė vairuoti laivo. Kapitonas pasakė, kad nūnai reikia duoti jūrai vesti laivą, o patiems nieko daugiau nedaryti kaip tik vien smagiai puotauti, nes šiuo tarpu mums geriau būsią duotis nešamiems vėjo ir srovės, jei norime be pavojų nukakti į Kvintos karalystę.

Kaip atvykome į Kvintesencijos šalį, vadinamą Entelechija

PERSKYRIMAS XIX

Pusę dienos atsargiai plaukėme, kur vėjas nešė, o trečioj dienoj pamatėme, kad oras darosi giedresnis negu paprastai, ir sėkmingai įsukome į Mateotechnijos[90] uostą, netoliese nuo Kvintesencijos rūmų. Išsikėlę į krantinę, susidūrėme kaktomuša su didžia daugybe šaulių ir karių, saugančių arsenalą. Iš pradžių baisu pasidarė, juoba kad jie liepė mums visiems padėti ginklus ir rūsčiai užklausė:

— Iš kur keliaujate, kūmai?

— Broliukai,— atsakė Panurgas,— mes iš Turenės. Taigi atkeliaujame iš Prancūzijos, trokšdami išreikšti pagarbą poniai Kvintesencijai ir aplankyti šlovingąją Entelechijos[91] karalystę.

— Kaip jūs tariate: Entelechija ar Endelechija[92]? — klausė jie mus.

— Broliai mieli,— tarė Panurgas,— mes žmonės prasti, nemokyti, tad atleiskite, kad mūsų kalba neišlavinta; užtat mūsų širdys atviros ir neklastingos.

— Mes ne be reikalo klausiame to skirtumo,— atsakė jie.— Juk iš jūsų Turenės čia jau lankėsi labai daug kitų, jie mums atrodė nieko sau drimbos ir kalbėjo kaip reikiant; tačiau iš kitų kraštų buvo čia atvažiavę kažkokių didžiuoklių, jie rietė nosis it škotai ir, vos įkėlę koją mūsų žemėn, tuoj šokdavo su mumis ginčytis; tuos mes nušukavome gerai, nors ir labai ragus statė. Argi savo pasaulyje jūs turite tiek daug nuliekamo laiko, jog nebežinote, kam jį suvartoti, jei apie mūsų karalienę tiek kalbate, ginčijatės ir rašinėjate visokius niekus? Dėl jos Ciceronas gavo mesti savo *Respubliką*, panašiai ir Diogenas Laertietis[93], ir Teodoras Gaza, ir Argiropulas, ir Besarionas, ir Policianas, ir Biudė, ir Laskaris, ir visi tie gudrūs velnio paikšai, kurių nebūtų pernelyg daug, jei prie jų pastaraisiais laikais nebūtų prisidėję Skaligeris, Bigo, Šambrijė, Fransua Fleri[94] ir dar kažkokie jaunikliai bimbalai. Tegu jiems koserė iššunta su visu melekėliu! Mums ant jų... (Žiū, po galais, jie pataikauja velniams,— tarė Panurgas pro dantis.) Betgi jūs atvažiavot ne jų paikiojimų paremti, jūs nė įgaliojimų tokių neturit. Tad ir nekalbėkim daugiau apie juos. Aristotelis, didžiausias žmogus ir visų filosofų pirmavaizdis, buvo mūsų karalienės krikštatėviu; jis labai gerai ir labai taikliai praminė ją Entelechija. Entelechija yra jos tikrasis vardas! Tegu eina šikt, kas kitaip ją vadina. Kas kitaip ją vadina, tas klysta, šimts perkūnų! O jūs — jūs esate mieli svečiai.

Jie mus priėmė išskėstu glėbiu; labai tuo visi apsidžiaugėme. Panurgas šnipštelėjo man į ausį:

— O ką, kompanione, juk tau baisu buvo iš pradžių?

— Bent kiek,— atsakiau.

— O aš turėjau baimės daugiau nei Efraimo kareiviai, kai Galaado vyrai juos žudė ir skandino už tai, kad jie vietoj „šibolet“ tarė „sibolet“[95]. O juk visame Bose nerasi žmogaus, kuris vežimu šieno galėtų užkimšti man rauklę, kad visi tylėtų.

Po to jų karininkas mus tyliai ir su didelėmis ceremonijomis nuvedė į karalienės rūmus. Pantagriuelis norėjo su juo pasišnekėti, bet jis, būdamas daug trumpesnis, dairėsi kopėčių ar bent aukštų kojūkų. Paskui tarė:

— Niekis! Jei mūsų karalienė norėtų, mes būtume tokie pat dideli kaip ir jūs. Taip ir bus, kai ji to panorės.

Pirmosiose galerijose mes sutikome didelę minią ligonių, suskirstytų pagal ligas: raupsuotieji sau, apsinuodijusieji sau, maru sergantieji vėl skyrium, venerikai pirmosiose eilėse, ir panašiai.

Kaip Kvintesencija gydė ligonius dainelėmis

PERSKYRIMAS XX

Antroje galerijoje karininkas mums parodė jauną ponią (nors jai buvo mažiausia tūkstantis aštuoni šimtai metų[96]), gražią, dailią, puošniai apsirengusią, apsuptą palydos panelių ir bajorų. Karininkas mums sakė:

— Dabar ne laikas ją kalbinti, jūs tiktai būkite atidūs žiūrovai ir dėmėkitės visa, ką ji daro. Jūs savo šalyje turite karalių, kurie stebuklingu būdu, vien rankų pridėjimu, gydo kai kurias ligas, kaip antai: geltą, nuomarį, grįžtamąjį drugį. Mūsų karalienė visas ligas išgydo be jokio prisilietimo, vien grodama daineles: nelygu liga — nelygu dainelė.

Paskui mums parodė vargonus, kuriais grojant vyksta tie stebuklingi išgijimai. Jie buvo gana savotiški: dūdos iš kasijos vamzdelių, oro rezervuaras iš gvajako, dumtuvių paminos iš rabarbaro, pedalas iš turbito, manualas iš skamonijos[97].

Kol mes žiūrinėjome tuos stebuklingus naujoviškos sandaros vargonus, štai abstraktoriai, spodizatoriai, masiterai, pregustai[98], tabachimai, chachamimai, neemanimai, rabrebanai, nereinai, rozenai, nedibimai, nearimai, saganimai, perašimai, chasinimai, sarimai, šotrimai, abotai, amilimai, achašdarpnimai, mebinai, giborimai[99] ir kiti rūmų pareigūnai įvedė raupsuotuosius; jinai užgrojo jiems kažkokią dainelę — ir staiga visi pasveiko, ligos kaip nebūta. Paskui įvedė apsinuodijusius; tiems užgrojo kitą dainelę — ir visi sveiki pašoko į kojas. Paskui vedė aklus, kurčius, nebylius, ir visiems buvo tas pat. Mums net baisu pasidarė,— ką jūs sau manot! — tai puolėme visi kniūpsti ir išsitiesėme žemėje, pagauti ekstazės ir sužavėti, paskendę kontempliacijoje ir be galo stebėdamiesi galybe, kurią matėme sklindant iš tos ponios; ir nė vienas nevaliojome nė žodžio ištarti. Taip ir gulėjome žemėje tol, kol ji, palietusi Pantagriuelį tikrų rožių puokšte,

kurią laikė rankoje, mums atgaivino jusles ir suteikė galios atsistoti. Po to ji prakalbo į mus žodžiais kaip šilkas (tokiais, kokiais Parisatidė norėjo, kad visi į jos sūnų Kyrą kreiptųsi) ar bent jau kaip tafta.

— Taurumas, spinduliuojantis iš jūsų asmenybių cirkumferencijos, teikia tam tikrą liudijimą apie dorą, glūdinčią jūsų dvasios centre; jusdama medum tekančią santūrių jūsų pagarbos reiškimų saldybę, lengvai tikiu, kad jūsų širdis nėra sutepta jokia yda nei laisvo bei iškilnaus mokslo stygiumi, o yra kupina retų ir universalių disciplinų, kurių nūnai, nemokytos prastuomenės papročių visuotinio paplitimo dėlei, lengviau yra trokšti negu rasti. Štai priežastis, kodėl aš, nors iš seno sugebanti viešpatauti visiems savo asmeniniams afektams, nūnai susilaikyti negaliu nepasveikinusi jūsų kasdieniškiausiais žodžiais, būtent: sveiki, mano brangūs, brangiausi, visų brangiausi svečiai!

— Aš žmogus nemokytas,— tarė man tylomis Panurgas.— Atsakykit jūs, jeigu turit noro.

Aš betgi neatsakiau; neatsakė nė Pantagriuelis, ir mes tylėjome kaip tylėję.

Tada karalienė kalbėjo toliau:

— Jūsų tylėjimas rodo, kad jūs ne tik esate išėję iš Pitagoro mokyklos, iš kurios yra kilusi bei išaugusi ir manųjų protėvių giminė, bet taip pat ir Egipte, įžymioj aukštosios filosofijos kalvėj, ne vieną mėnulį esate krimtę nagus ir pirštu galvą kasęsi. Pitagoro mokykloje tylėjimas buvo išmanymo simbolis, o egiptiečiai tylą šlovino kaip dievišką dalyką: Hieropolyje kunigai aukas savo didžiajam dievui atnašaudavo tyloje, be mažiausio garso, be vieno žodžio. Mano nusiteikimas yra ne prasikalsti jūsų atžvilgiu, užsitraukiant dėkingumo skolą, o anaiptol — tik ekscentruoti jums savo mintis, kuo gyviau išlaikant formas, net jei materija nuo manęs abstrahuotųsi.

Baigusi prakalbą, ji kreipė žodį į savo rūmų pareigūnus ir tepasakė jiems tiek:

— Tabachimai, pas Panacėją[100]!

Tuoj tabachimai mums pasakė, kad teiktumės atleisti poniai karalienei, jog su ja kartu pietauti neteksią, nes pietų ji nieko daugiau nevalganti kaip tik truputį kategorijų, sechabotų, amenimų, dimionų, abstrakcijų, harborinų, chalominų, antrinių intencijų, charadotų, antitezių, metempsichozių, transcendentinių prolepsijų[101].

Po to mus nuvedė į mažytę menę, visą išmuštą vienais siaubais. Čia mus taip vaišino, jog nėra kaip nė apsakyti. Sako, Jupiteris visa, kas dedasi pasaulyje, užrašo išdirbtoje ožkos odoje, tos pat ožkos,

kuri jį žindė Kandijoje,— odoje, kuria jis dangstėsi kaip skydu mūšyje su titanais, už ką buvo pramintas Egiochu[102]. Prisiekiu savo troškuliu, broliai gėrovai, kad į aštuoniolika ožkų odų nesurašytumei puikių patiekalų, kuriais mus ten vaišino, visų užkandžių, visų skanėsių, kur mums davė, net jei raidės būtų tokios smulkios kaip anos Homero *Iliados*, kurią Ciceronas sakosi skaitęs ir kuri, pasak jo, visa sutilpusi į riešuto kevalą. Kai dėl manęs, tai nors turėčiau šimtą liežuvių, šimtą burnų, geležinį balsą ir medum tekančią Platono iškalbą, vis tiek nesugebėčiau net keturiose knygose aprašyti nė trečiosios dalies to visko — ne visko, o pusės. O man Pantagriuelis pasakė, jog žodžiais „pas Panacėją“ karalienė davė, matyt, tabachimams sutartinį ženklą, kad reikia pavaišinti kuo prašmatniausiai, panašiai kaip Lukulas kad sakydavo „pas Apoloną“, kai norėdavo savo bičiulius pavaišinti ne bet kaip, net jei tie užgriūdavo netikėtai, kaip mėgo kartais padaryti Ciceronas ir Hortenzijus[103].

Kaip karalienė leisdavo laiką po pietų

PERSKYRIMAS XXI

Kai papietavome, vienas iš chachamimų nuvedė mus į karalienės salę, ir mes tenai matėme, kaip ji savo papročiu, apsupta rūmų panelių ir princų, siautė, vėtė, sijojo laiką ir leido jį per gražų ir didelį rėtį, supintą iš baltų ir mėlynų šilkų. Paskui žiūrėjome, kaip jie, gaivindami senovės papročius, šoko visi

kordaką,	kalabrizmą,
emeliją,	molosiką,
sikiniją,	kernoforą,
jambiką,	mongą,
persiką,	termanstriją,
frigiją,	florulį,
nikatizmą,	piriką[104]
trakiją,	ir daugybę kitų šokių.

Po to, jos paakinti, lankėme rūmus ir pamatėme tiek naujų, nuostabių ir keistų dalykų, jog ir dabar dar, apie tai pagalvojęs, nesitveriu žavesiu. Labiausiai mus apstulbino jos dvariškių — abstraktorių, peraši-

mų, nedibimų, spodizatorių ir kitų — darbai: jie pasakė mums stačiai, be jokių gudravimų, kad pati karalienė daranti tik negalimybes ir gydanti tik neišgydomus ligonius; visa kita darą ir kitus ligonius gydą jie, jos parankiniai.

Taip antai, aš mačiau, kaip vienas jaunas perašimas gydė piktligę, ir ne bet kokią, o įsisėtrijusią, ruaniškę: pabaksnojo ligoniui triskart į stuburo kauliukus klumpės gabalu, ir tasai sveikas.

Mačiau, kaip kitas visiškai išgydo hidropikus, timpanistus, ascitus bei hiposarkus[105], tuo pradėjimu suduodamas devyniskart per pilvą Teno kirviu[106].

Vienas išvarinėjo akies mirksniu visas karštliges, vien kabindamas ligoniui prie diržo kairėje pusėje lapės uodegą.

Kitas gydė dantis, triskart paplaudamas sopamojo danties šaknis šeivamedžio actu ir liepdamas po to jas padžiovinti pusę valandos prieš saulę.

Kitas gydė visų rūšių podagrą — šaltąją, karštąją, paveldėtą ar įsivarytą: liepė tik burną užčiaupti ir akis atmerkti.

Kitas, mačiau, per kelias valandas išgydė devynis tikrus bajorus nuo švento Pranciškaus ligos[107]: nubraukė jiems visas skolas ir kiekvienam pakabino po kaklu kapšą su dešimčia tūkstančių auksinių.

Kitas stebuklinga mašina svaidė namus pro langus, kad prasivėdintų jų užkrėstas oras.

Kitas gydė visų trijų rūšių išsekimą — atrofiją, tabesą, džiovą, ir gydė be vonių, be pieno dietos, be trauklapių, be kompresų, be jokių kitų vaistų, tik atiduodamas ligonį trims mėnesiams į vienuolius. Ir mums tvirtino, kad jei vienuolyne kas nenusipenės, tai jau nei gydymas, nei pati gamta tokio nenupenės.

Vieną mačiau tarp didelės daugybės moterų, susibūrusių dviem pulkais: viename stovėjo jaunos mergiūkštės, dailutės, baltutės, šmaikštutės, grakštutės ir, kaip man rodėsi, nepiktos; kitame — bedantės senės, varvaakės, raukšlėtos, pajuodusios, lavonu atsiduodančios. Pantagriueliui buvo paaiškinta, kad tasai čia perlydo senes: jo meno dėka šios atjaunėja ir pasidaro tokios kaip šitos mergiūkštės, kurias matome,— jos irgi šviežiai, ką tik šiandien perlydytos ir visiškai atgavusios gražumą, stotą, eleganciją, visų kūno dalių dydį ir darną, kokią turėjo būdamos penkiolikos ar šešiolikos metų, tik kulnai palikę žemesni, nebe tokie kaip pirmoje jaunystėje. Dėl tos priežasties jos dabar, sutikusios vyrą, sunkiai besilaikys stačios ir lengvai grius aukštielninkos.

Senės laukė savo eilės didžiai susikaupusios ir tolydžio lindo jam į

akis, sakydamos, jog nepakenčiamas yra dalykas, kai gerų norų dar turi, o gražumo — nė už skatiką. Praktiką jis turėjo didelę, ir pelną ėmė ne bet kokį. Pantagriuelis klausė, kaip yra su senų vyrų atjauninimu, gal ir juos galima perlydyti; tasai atsakė, kad ne: senas vyras, jei nori atsijauninti, turi susijungti su perlydyta moterimi, tada jis gauna penktąją piktligės rūšį, vardu peladę, graikiškai *ophiasis*, nuo kurios jam nusismaukia oda su visais plaukais, panašiai kaip darosi žalčiams kiekvienais metais; taip vyrai atgauna jaunystę, nelyginant Arabijos feniksas. Čia yra tikrasis Jaunystės Šaltinis. Šituo būdu tas, kas buvo senas ir sutrešęs, staiga tampa jaunas, linksmas ir žvalus, panašiai kaip, pasak Euripido, atsitiko Jolajui, kaip pasidarė gražuoliui Faonui, kurį iš Veneros malonės taip mylėjo Sapfo, Titonui, Auroros dėka atgavusiam jaunystę, Esonui, Medėjos meno atjaunintam, o lygiai ir Jasonui, kurį, kaip Ferekidas ir Simonidas liudija, ji taipogi perdažė ir atjaunino; beje, Eschilas sako, kad dar taip buvę ir mielojo Bakcho žindyvėms bei jų vyrams.

Kaip Kvintos pareigūnai dirba visokius darbus ir kaip karalienė pakėlė mus į abstraktorių luomą

PERSKYRIMAS XXII

Paskui aš mačiau daug minėtųjų pareigūnų prie darbo[108]. Vieni trynė negrams pilvus krepšių dugnais, ir negrai dėl tos vienos priežasties trumpu laiku darėsi visiškai balti.

Kiti, pasikinkę į žagrę tris poras lapių, arė paplūdimio smėlį, sėjo javus ir ėmė derlių.

Kiti plovė čerpes, kad kitą spalvą įgautų.

Kiti, norėdami iš pumekso (kurį jūs vadinate pemza) gauti vandenį, grūdo jį ilgai marmurinėje piestoje ir keitė jo substanciją.

Kiti kirpo asilus ir gavo labai gerą vilną.

Kiti rinko vynuoges nuo erškėčių ir figas nuo usnių.

Kiti milžo ožį į rėtį ir iš to turėjo daug naudos.

Kiti trinko galvas asilams, ir buvo tai labai prasmingas darbas.

Kiti gaudė vėją sietais ir prigaudė neregėtai stambių vėžių.

Mačiau, kaip vienas jaunas spodizatorius vertė drumsčioti negyvą asilą, o tą, ką gavo, pardavinėjo po penkis sū uolektį.

Kitas pūdė abstrakcijas. O, koks tai puikus skanėstas!

O Panurgas bjauriai išsivėmė, matydamas, kaip vienas achašdarpnimas maišė užraugęs rėčką žmogaus šlapalo su arklių mėšlu ir geroka doze krikščionių ekskrementų. Fu, bjaurybė! Tačiau jis mums paaiškino, kad tuo kilniu skiedalu girdąs karalius ir kunigaikščius ir kad šitaip prailginąs jiems gyvenimą geru sieksniu arba ir dviem.

Kiti laužė dešras, atremdami į kelį.

Kiti ungurius lupo nuo uodegos, ir tie cypė tik tada, kai buvo nulupti, visai priešingai negu Meleno unguriai.

Kiti iš niekų darė didelius daiktus, o didelius daiktus vertė niekais.

Kiti raikė ugnį peiliu, o tinklu vandenį samstė.

Kiti iš pūslių dirbo žibintus, o iš debesų krosnis krovė.

Mes ten matėme dvylika kitų dvariškių, puotaujančių pavėsyje po medeliais ir geriančių iš dailių ir talpių taurių ketveriopą vyną, atvėsintą ir skanų, visiems į sveikatą ir iki dugno; mums sakė, kad jie tos šalies papročiu taiso čia orą pagal savo norą, panašiai kaip Heraklis kitą kartą darė, pasivaduodamas su Atlantu.

Kiti iš būtinybės darė dorybę, ir man atrodė, kad jų tasai darbas itin gražus ir tikslingas.

Kiti, užuot valgę, krapštėsi dantis, ir dėl to maža ką tedėjo į tupynės puodą.

Kiti ilgoje lysvėje uoliai matavo blusų šuolius ir man tvirtino, kad šis jų darbas esąs būtinų būtiniausias karalystėms valdyti, karams kariauti, respublikoms administruoti, nurodydami, jog Sokratas, kuris pirmasis filosofiją nukėlė iš dangaus į žemę ir ją iš dykinėjančių smalsuolių pramogos pavertė naudingu bei pelningu dalyku, pusę savo studijų laiko sunaudojo blusų šuoliams matuoti, kaip liudija kvintesencininkas Aristofanas[109].

Mačiau du giborimus, užlipusius ant pat bokšto viršūnės ir stovinčius sargyboje; man sakė, kad jie sergsti mėnulį nuo vilkų.

Sutikau viename sodo kampe keturis žmones karštai besiginčijančius, vos nekimbančius kits kitam į plaukus; paklausęs, ko jie vaidijasi, išgirdau, kad šit jau keturios dienos, kaip jie svarsto tris antgamtinius klausimus, iš kurių sprendimo tikisi aukso kalnų. Pirmas — apie neromyto asilo šešėlį; antras — apie žibinto dūmus; trečias — apie ožkos gaurus: ar jie yra vilna, ar ne. Dar mes patyrėme, jog jiems neatrodo keista, kad du prieštaringi sprendimai gali būti teisingi moduso, formos, figūros ir laiko atžvilgiu. Tai toks dalykas, kurio Paryžiaus sofistai niekad nepripažins, jie greičiau jau sutiks krikšto išsižadėti.

Kai mes smalsiai stebėjome neregėtus tų žmonių darbus, štai, sušvitus skaidriajam Hesperui[110], vėl pasirodė ponia karalienė su savo kilminga palyda. Sulig jos pasirodymu mūsų juslės iš naujo apstulbo ir mums akyse tamsu pasidarė. Ji tuojau pamatė mūsų išgąstį ir į mus prabilo taip:

— Veiksnys, verčiąs žmonių atmintį klajoti po nuostabos bedugnes, nėra tai didingumas padarinių, kuriuos jie regi randantis iš natūralinių priežasčių gudrių darytojų veiklos dėka, ne, tai yra naujumas patirties, kuri įsigauna jiems į jusles, iki jie dar nėra šviesiu protu ir stropiu tyrimu persitikrinę, kaip lengvai tokie dariniai vyksta. Todėl atgaukite žadą ir nusikratykite visokiomis baimėmis, jei kokios apipuolė jus, išvydus tai, ką jūsų akyse mano pareigūnai darė. Žiūrėkite, klausykite, svarstykite laisvu savo išmanymu visa, kas tik mano namuose yra; taip jūs palengva išsivaduosite iš nežinios vergijos. Tokia yra mano valia. O idant būtų duotas tikras ir teisingas tos valios liudijimas, aš, atsižvelgdama į didžius žinijos troškimus, kuriuos regiu gausiai susikaupusius jūsų širdyse, pakelsiu jus dabar į abstraktorių luomą ir pareigas. Prieš jums iš čia išvykstant, Geberas, mano pirmasis tabachimas, įtrauks jus į to luomo knygas.

Mes nusižeminę padėkojome, nepratardami nė žodžio, ir priėmėme garbingą padėtį, kurią ji mums suteikė.

Kaip karalienei buvo patiekta vakarienė ir kaip jinai valgė

PERSKYRIMAS XXIII

Karalienė, baigusi kalbą, atsigręžė į savo dvariškius ir jiems tarė:

— Skrandžio anga, bendrasis mitybos reikalų ambasadorius visiems kūno nariams, tiek žemesniesiems, tiek aukštesniesiems, praneša, jog turime pristatyti reikiamų maisto medžiagų vieton tų, kurios, tolydžio gaminant prigimtinę šilumą, buvo mūsų narių suvartotos kaip pirmapradės sultys. Spodizatoriai, chasinimai, neemanimai ir perašimai, tegul nestinga jums uolumo, kad stalai būtų kuo greičiausiai padengti ir apstatyti visomis leistinomis maistingųjų medžiagų rūšimis. O jūs, taurieji pregustai drauge su mielais mano masiterais,— jūsų išmoningumas, padabintas rūpestingumu bei sąžiningumu, yra laidas, jog nėra man reikalo jums nė įsakyti, idant vykintumėte savo parei-

gas ir budrūs stovėtumėte savajame poste. Man telieka priminti, kad darytumėte tai, ką darote.

Šiuos žodžius tarusi, ji pasitraukė valandėlę su keletu savo palydos panelių, o mums buvo pasakyta, kad ji išėjo nusimaudyti: šis paprotys antikos žmonių tarpe buvo paplitęs taip, kaip dabar pas mus rankų plovimasis prieš valgant. Stalai buvo beregint pastatyti, uždengti labai brangiomis staltiesėmis. Valgymo eiga buvo tokia, jog karalienė nieko kito nevalgė kaip tik dangiškąją ambroziją; nieko kito negėrė kaip tik dieviškąjį nektarą. O rūmų ponams bei ponioms, ir mums drauge su jais, buvo paduota tokių retų, skanių ir brangių valgių, kokių net sapne vargiai sapnavo pats Apicijus[111].

Baigiantis puotai, dėl visa ko, jei kartais kurio valgytojo alkis dar neapmalšęs, atnešė dubenį mišrainės; dubuo buvo tokio dydžio bei talpumo, jog aukso padėklas, Pitijo Bitiniečio padovanotas karaliui Darijui, vargiai būtų galėjęs jį pridengti. Jis buvo pilnas įvairiausių sriubų, salotų, frikasė, šutinių, ožkienos virtos, jautienos keptos, jautienos virtos, jautienos ant iešmo čirškintos, jautienos sūdytos gabalais didžiausiais, kumpio rūkyto, šoninės, sutaisytos dieviškai, pyragaičių, tortų, begalė kuskusų, parengtų mauriškai, sūrių, drebučių, vaisių visokiausių. Viskas man rodėsi puiku ir skanu, betgi nebeliečiau nieko, kadangi buvau sotus ir prisivaišinęs iki paskutiniųjų galių. Tik šit ką turėčiau jums pridurti: mačiau ten paštetų, užkeptų tešloje,— tai retas dalykas,— ir tie paštetai, užkepti tešloje, kepti buvo puode. Jo dugne įžiūrėjau daugybę lošiamųjų kauliukų, kortų, tarotų, liuetų[112], šachmatų ir šaškių, taip pat ir puodelį, pilną auksinių su saule, skirtų tiems, kas norės lošti.

O visai apačioje mačiau kažin kiek mulų su gražiomis kamanomis, su aksomo gūniomis, arklių, pabalnotų ir vyrams, ir moterims joti, kažin kiek lektikų, gerai aksomu apmuštų, ir dar vieną kitą ferarišką karietą — tai tiems, kas norės pasivažinėti.

Tatai man neatrodė keista, bet karalienės valgymo būdas man buvo tikra naujiena. Ji nekramtė nieko, nors turėjo gerus ir stiprius dantis, nors valgiai privalėjo kramtymo,— ne, toks buvo jos paprotys. Valgius, paragautus pregustų, ėmė jos masiterai ir iškilniai už ją kramtė; tam jų burnos buvo išklotos raudonu atlasu, aukso gijomis siuvinėtu, o dantys dramblio kaulo, balti, gražūs; kai jau maistas būdavo gerai ir tinkamai sukramtytas, jie sukrėsdavo jį karalienei per gryno aukso piltuvą tiesiai į skrandį. Sakė, kad kai jai reikia nusilengvinti, tai irgi ne pati eina, o ką nors kitą siunčia.

Kaip Kvintos akivaizdoje vyko linksmi šokiai turnyro pavidalu

PERSKYRIMAS XXIV

Po vakarienės buvo surengti karalienės akivaizdoje šokiai turnyro pavidalu, verti ne tik pažiūrėti, bet ir įamžinti. Tam reikalui pirmiausia patiesė ant salės grindų didelį aksomo kilimą, kuris buvo languotas kaip šachmatų lenta: vieni langiukai balti, kiti geltoni, kiekvienas trijų sprindžių dydžio, visi ketvirtainiški. Tada į salę suėjo trisdešimt du šokėjai ir šokėjos, kurių šešiolika vilkėjo auksinio brokato rūbais, būtent: aštuonios jaunos nimfos (tokios, kokias piešdavo antikiniais laikais Dianos palydoves), karalius, karalienė, du sargai bokštuose, du raiteliai ir du rikiai. Šešiolika tokių pat šokėjų vilkėjo sidabrinio brokato rūbais. Į vietas ant kilimo jie išsirikiavo tokia tvarka: karaliai sustojo galinėse eilėse, ir vienas, ir antras ant ketvirtojo langiuko, taigi auksinis karalius stovėjo ant balto langiuko, o sidabrinis karalius — ant geltono; karalienės — greta karalių: auksinė ant geltono langiuko, sidabrinė ant balto; abu rikiai — abipus karaliaus ir karalienės, kaip jų sargybiniai; už rikių — raiteliai, už raitelių — sargai bokštuose. Priešais juos visus per visą eilę išsirikiavo aštuonios nimfos. Abiejų nimfų eilių tarpe keturios eilės langiukų buvo tuščios.

Abi pusės turėjo savo muzikantus, kurie vilkėjo irgi skirtingai, būtent: vienų drabužiai buvo oranžinio damasto, kitų — balto; abiejose pusėse jų buvo po aštuonetą su įvairiausiais instrumentais, smagiais ir išmoningais, nuostabiai sutariančiais ir melodingais; grojo jie taip, kaip kada reikalavo šokio eiga,— skirtingais tonais, tempais ir ritmu; tatai man rodėsi tikrai stebuklinga, nes juk labai įvairūs buvo to šokio žingsniai, figūros, šuoliai, puoliai, apsisukimai, bėgimai, pasalos, atsitraukimai ir netikėti antpuoliai.

Dar labiau stulbinantis, mano nuomone, buvo tas dalykas, kad šokėjai taip greitai sugaudavo muzikos garsų reikšmę, atliepiančią jų judesiams, jog vos tik muzika padavė atitinkamą toną, jau jie stojosi reikiamon padėtin, nors prieš tai jų judesiai buvo visai kitokie.

Nimfos, išrikiuotos pirmoje linijoje ir pasirengusios pradėti mūšį, žengia į priešą tiesiai pirmyn, per vieną langelį; išimtis — pirmas ėjimas, kada joms leidžiama žengti per du langelius; jos niekada neina atgal. Jei atsitinka, kad viena iš jų pasiekia priešininkų eilę, tai jų ka-

ralius ją vainikuoja savo karaliene, ir ji nuo to laiko turi visas karalienės teises vaikščioti ir imti priešą; šiaip nimfa gali imti tik įstrižai ir tik į priekį. Nei joms, nei kam kitam neleidžiama priešo imti, jei pajudėjus karalius liktų atidengtas smūgiui. Karalius eina ir ima į visas puses per vieną langelį, vadinasi, gali pereiti nuo balto langelio ant geltono ir atvirkščiai; išimtis — pirmas ėjimas: jeigu jo eilėje nėra daugiau figūrų, tik vienas bokšto sargas, tai karalius gali sargą pastatyti savo vieton, o pats atsistoti greta, jo apsaugoj. Karalienė vaikšto ir ima laisviau už visas figūras, būtent, visomis kryptimis ir visais būdais — tiesiąja linija, tiek toli, kiek patinka, jei tik ta linija nėra užimta savųjų, taip pat ir įstrižaine, nenušokdama nuo savo spalvos. Rikis eina ir į priekį, ir atgal, toli ir arti, tik niekad nekeičia spalvos. Raitelis vaikšto ir ima vingiu, atseit peršoka vieną langelį, net jei jis užimtas saviškio ar priešo, o tada eina į gretimą kairėn ar dešinėn, keisdamas spalvą; šis ėjimas yra labai pavojingas priešui ir reikalauja didelio budrumo, nes raitelis niekada neina tiesiai ir atvirai. Bokšto sargas eina ir ima tiesiąja linija, dešinėn ir kairėn, pirmyn ir atgal, kaip ir karalius, tik gali žygiuoti taip toli, kaip jam patinka, jei tik kelias laisvas, o karalius to nedaro.

Bendras turnyro tikslas abiem pusėm toks: apsupti ir uždaryti priešingosios pusės karalių, kad jis niekur nebegalėtų pasitraukti. Kai jau karalius taip uždarytas, kad nei pabėgti nebėra kur, nei saviškiai jo išvaduoti nebegali, tada kova baigiasi, ir apsuptasis karalius pralaimi. Karaliui nuo šitos nedalios apsaugoti negaili aukoti savo gyvybės nė vienas ir nė viena iš viso jo būrio; ir ima abi pusės vieni kitus nelaisvėn visur ir visame kame, klausydami muzikos garsų. Kai ima kas belaisvį iš priešo pusės, tai visų pirma prieš jį padaro reveransą, suduoda jam palengva per dešinę ranką, išveda iš aikštės ir užima jo vietą. Jei atsitinka, jog karalius lieka nepridengtas, tai priešo pusei neleidžiama jo paimti; galioja griežčiausias nuostatas, kad tasai, kas nušalino karaliaus gynybą ir galėtų jį imti, privalo prieš jį žemai nusilenkti ir įspėti šiais žodžiais: „Tesergsti jus dievas!“, kad jo tarnai, atskubėję pagalbon, galėtų jį pridengti arba kad jis pats pakeistų vietą, jei per nelaimę nebegalėtų gauti gynybos. Karalius nė blogiausiu atveju neimamas nelaisvėn, tik pergalėtojai priklaupia prieš jį ant kairiojo kelio ir sako: „Laba diena!“ Tada ir baigiasi turnyras.

Kaip rungėsi turnyre trisdešimt du šokėjai

PERSKYRIMAS XXV

Kai abi kovotojų šalys susirikiavo, abu orkestrai drauge užgriežė karišką maršą, itin trenksmingą, kaip prieš tikras kautynes. Mes matėme, kaip suvirpo abiejų šalių kovotojai — jie narsinosi smarkiai kautis, nes artėjo mūšio valanda, kada reikės pajudėti iš savo stovyklos. Šit staiga sidabrinės šalies orkestras nutilo, ir toliau skambėjo tik auksinės šalies instrumentai, o tas reiškė, kad auksinė šalis puls pirmoji. Taip ir atsitiko: suskambo naujas tonas, ir mes pamatėme, kaip nimfa, stovėjusi priešais karalienę, apsigręžė per kairįjį petį aplink į savo karalių, tarsi prašydama leidimo pradėti mūšį, o podraug sveikindama visus savosios šalies kovotojus. Po to ji kukliai pažengė per du langelius į priekį ir tuptelėdama pasisveikino su priešininkais, kuriuos pradėjo atakuoti. Čia nutilo auksinių orkestras, užgrojo sidabrinių. Negalima nepriminti, jog nimfa tam nusilenkė savo karaliui ir visiems savosios šalies kovotojams, kad jie nestovėtų dyki; tie savo ruožtu irgi nusilenkė jai, pasisukę per kairįjį petį aplink, išskyrus karalienę, kuri į savąjį karalių pasigręžė dešinėn. Šitokių abipusių nusilenkimų laikėsi visi žaidėjai per visus ėjimus, tiek vienoje šalyje, tiek kitoje.

Sidabrinių orkestrui grojant, išėjo į priekį sidabrinė nimfa, stovėjusi priešais savo karalienę; visų pirma ji gražiai pasisveikino su savo karaliumi bei visais savosios šalies kovotojais ir buvo jų tolygiai pasveikinta kaip ir anoji auksinė, tiktai šie gręžėsi į dešinę, o jų karalienė — į kairę; nimfa žengė irgi per du langelius, nusilenkė savo priešininkei ir atsistojo ties ja veidas į veidą, be jokio tarpo — rodės, jau pradės kautis, bet juk nimfos muša tik įstrižai į šoną. Jų draugės, tiek auksinės, tiek sidabrinės, pasekė jų pavyzdžiu, pasinešė pleištais pirmyn ir stojo į mūšį: auksinė nimfa, pirmoji žengusi į mūšio lauką, sudavė ranka sidabrinei nimfai, stovinčiai priekyje kairėj, išvedė ją iš rikiuotės ir užėmė jos vietą, tačiau greitai, sulig nauju muzikos garsu, ją išvedė sidabrinis rikis. Tą rikį ėmė spausti auksinė nimfa; į mūšį atskubėjo sidabrinis raitelis; auksinė karalienė atsistojo priešais karalių.

Tada sidabrinis karalius, saugodamasis auksinės karalienės narso, pakeitė vietą — pasitraukė dešinėn, už savojo bokšto sargo, nes

ši nauja vieta jam atrodė būsianti labai gerai įtvirtinta ir patogi gintis.

Abudu raiteliai, kurie laikėsi kairėje, tiek auksinis, tiek ir sidabrinis, stojo į mūšį ir paėmė nelaisvėn daug priešingos šalies nimfų, kurios negalėjo trauktis atgal; ypač pasižymėjo auksinis raitelis — tasai itin stengėsi gaudyti nimfas nelaisvėn. Sidabrinis raitelis sumanė svarbesnį dalyką, bet slėpė savo tikruosius ketinimus: nors ir galėdamas paimti vieną ar kitą auksinę nimfą, nelietė jų, tik žygiavo toliau ir tiek priartėjo prie savo priešininkų, jog nusilenkė karaliui ir pasakė „Tesergsti jus dievas!“ Auksinių šalis, gavusi įspėjimą gelbėti savo karalių, sudrebėjo visa — ne dėl to, kad nebūtų galėjusi lengvai ir greitai apginti karalių, bet dėl to, kad begindama turėjo amžinai prarasti savo dešinįjį sargą, nes jo niekaip išsaugoti nebegalėjo. Tada auksinis karalius pasitraukė kairėn, o sidabrinis raitelis pasiėmė auksinį sargą — tai buvo didelis nuostolis. Auksinė šalis ryžosi atkeršyti ir apsupo raitelį iš visų pusių, kad nebegalėtų pabėgti nei ištrūkti iš jų rankų; tas kaip tik įmanydamas stengėsi prasiveržti, jo draugai visokiomis gudrybėmis jį rėmė, ir vis dėlto auksinė karalienė galų gale jį paėmė.

Auksinė šalis, netekusi vieno iš savo ramsčių, neriasi iš kailio, blaškosi, ieško būdų atsikeršyti, primiršta laikytis atsargumo, bet padaro daug nuostolių priešininkų kariuomenei. Sidabrinė šalis jiems dumia akis, taikosi atsigriebti ir atiduoda vieną savo nimfą auksinei karalienei; bet tai spąstai: kai karalienė tą nimfą paima, rikis vos nepagrobia jos pačios. Auksinis raitelis bando paimti sidabrinį karalių ir karalienę ir sako jiems „Laba diena!“ Sidabrinis rikis juos išgelbsti, bet jį paima auksinė nimfa, o šią vėlgi pačiumpa sidabrinė nimfa. Mūšis smarkėja. Sargai išeina iš bokštų ir stoja pagalbon. Viskas virte verda. Enio[113] dar vis neapsisprendžia, katra šalis turi laimėti. Sidabriniai kartkarčiais prasibrauna iki pat auksinio karaliaus palapinės, bet auksiniai vėl juos atbloškia. Tarpe kitų didžią narsą parodo auksinė karalienė: ji vienu žygiu paima sidabrinį rikį, o pasukusi šonan — ir sargą. Sidabrinė karalienė, tai matydama, žengia į priekį ir smogia tolygiu smarkumu: ir paima antrąjį auksinį sargą ir kelias nimfas.

Abi karalienės kaunasi ilgai, čia taikydamos viena kitą prigriebti, čia dengdamos bei saugodamos save ir savo karalius. Galų gale auksinė karalienė paima sidabrinę, bet tuojau ir ją pačią pastveria sidabrinis rikis. Dabar auksinis karalius beturi tris nimfas, vieną rikį ir vieną sargą, o sidabrinis — tris nimfas ir dešinįjį raitelį, užtat toliau kaunasi jau daug atsargiau ir nebe taip smarkiai.

Abu karaliai, rodos, liūdi, netekę savo mylimų karalienių; visi jų sugebėjimai ir visos pastangos dabar sutelktos, kaip gauti naujas karalienes — vieną kurią iš nimfų, jei tik bus galima, pakelti į šitą rangą, vesti ir karštai mylėti; jie duoda tvirtus pažadus imti už pačią tą nimfą, kuri prasiverš į priešų rikiuotę iki pat karaliaus linijos. Auksinės nimfos laimi pirmosios, ir viena iš jų tampa naująja karaliene: jai uždeda ant galvos karūną ir užgaubia karališkąjį apsiaustą.

Sidabrinės nenusileidžia: dar žingsnis — ir viena iš jų taps naująja karaliene; bet čia jos tyko auksinis sargas, užtat ji tuo tarpu susilaiko.

Naujoji auksinių karalienė, žengusi į sostą, nori pasirodyti galinga, narsi ir karinga. Kovos lauke ji padaro didžių žygdarbių. Bet tuo tarpu sidabrinis raitelis paima auksinį sargą, kuris saugojo galinę lauko ribą; dėl to dabar ir sidabriniai gauna naują karalienę, kuri, žengusi į sostą, irgi nori parodyti savo narsybę. Kautynės atsinaujina ir dar labiau įsiliepsnoja nei pirma. Abi pusės griebiasi visokių gudrybių, rengia begalę puolimų, prasiveržimų, kol pagaliau sidabrinė karalienė vogčia įsigauna į auksinio karaliaus palapinę ir sako jam: „Tesergsti jus dievas!“ Ir niekas kitas išgelbėti jo nebegali kaip tik naujoji karalienė. Toji nėmaž nesvyruodama stoja į pavojų ir pridengia karalių. Tada sidabrinis raitelis, šuoliuodamas į visas puses, atskuba prie savo karalienės, ir abu taip suremia auksinį karalių, jog tasai, norėdamas išsigelbėti, turi aukoti savo karalienę. Visgi jam pavyksta paimti sidabrinį raitelį. Auksinis rikis su dviem dar likusiom nimfom iš visų jėgų gina savo karalių, bet galų gale visi patenka į nelaisvę ir dingsta iš kovos lauko, ir auksinis karalius lieka vienas. Tada visa sidabrinių šalis jam žemai nusilenkia ir sako: „Laba diena!“ — mat sidabrinis karalius laimėjo kovą. Sulig šiais žodžiais abu orkestrai užtrenkia pergalės maršą. Ir baigiasi pirmasis šokis tokia didele linksmybe ir tokiais nuostabiais meilingumo pareiškimais, jog mes visi pajuntame širdyse begalinį džiaugsmą, ir ne be pagrindo atrodo mums, jog esame perkelti į pačią aukštutinę olimpinio dangaus prabangą ir palaimą.

Baigus pirmąjį turnyrą, abi šalys grįžo išeities padėtin ir pradėjo kovą antrukart, tiktai muzika dabar grojo puse takto greičiau nei pirma; kovos eiga irgi buvo visai skirtinga. Antai mačiau, kaip auksinė karalienė, tarsi įširdusi dėl savo kariuomenės pralaimėjimo, muzikos gaidos sukurstyta, viena pirmųjų puolė su savo rikiu ir raiteliu į mūšį, ir nedaug tetrūko, kad būtų paėmusi sidabrinį karalių pačioje jo palapinėje, jo kariauninkų tarpe. Paskui, matydama, kad josios kėslai išėjo aikštėn, įsisuko kariuomenės tirštumon ir tiek priniokojo sidab-

rinių nimfų bei kitų kariauninkų, jog gaila buvo žiūrėti. Galėjai pamanyti, jog tai nauja amazonė Pentesilėja, it perkūnas puolanti graikų stovyklą. Tačiau neilgai teteko jai siautėti, nes sidabriniai, gailaudami, beje, savo žuvusiųjų, tačiau slėpdami savo gailesį, sutaisė jai spąstus: jų rikis, glūdojęs tolimame kampe, drauge su raiteliu klajūnu ją užpuolė, paėmė ir išvedė iš rikiuotės. Kiti kariauninkai greitai pasidavė. Kitąsyk karalienė žinos būti atsargesnė, laikysis prie karaliaus, nesileis taip toli, o jei būtinai reikės eiti į kautynes, tai eis su stipresne palyda. Taigi ir šį kartą nugalėtojais liko sidabriniai.

Trečiam — ir paskutiniam — šokiui abi šalys išsirikiavo taip pat kaip ir pirma, tik man atrodė, kad veidai visų buvo dar linksmesni ir ryžtingesni negu anuos abu kartus. Ir muzika grojo kur kas gyvesnę karinę melodiją frigiškos intonacijos, kurią senų senovėje sukūrė Marsijas[114]. Ir pasileido visi sūkuriu, ir užvirė nuostabi kova, ir ėjo viskas taip mitriai, jog per vieną muzikos taktą darė po keturis ėjimus, ir tai su visais privalomais nusilenkimais bei posūkiais, kaip anksčiau sakėme,— tik mirgėjo akyse išvien petauristiniai[115] skrydžiai, pindamiesi vieni su kitais. Ir, matydami, kaip šokėjai pasilankstę sukasi ant vienos kojos, mes lyginome juos su vilkeliu, vaikų žaisliuku, kurį tie paleidžia, smarkiai trūktelėdami virvutę: šis taip greitai sukasi, jog rodosi, kad stovi vietoje, ne juda, o miega, anot vaikų kalbos. O jei ant jo yra koks spalvotas taškas, tai mūsų akims rodosi, jog tai ne taškas, o ištisinė linija, kaip išmintingai tatai aptarė Kuzanas[116], kalbėdamas apie aukštąją materiją.

Aplinkui begirdėjome tik rankų pliaukšėjimus ir džiūgavimo šūksnius, kas valandėlę kartojamus, tiek iš vienos šalies, tiek iš kitos. Ir nei pats rūstusis Katonas, nei senasis Krasas, nelinkęs į juokus, nei Timonas Atėnietis, toks jau mizantropas, nei Heraklitas, taip nekenčiantis žmonių sugebėjimo juoktis,— niekas nebūtų ištvėręs savo rimtybėje, matydamas, kaip greitai juda tie jaunuoliai su savo karalienėmis ir nimfomis, kaip jie vaikšto, šokinėja, sklandyte sklando, sukasi, ir vis kitaip, ir vis naujaip, su begaline įvairybe, vikriai įsitaikydami į gyviausios muzikos taktą, mikliai nardydami vieni tarp kitų ir nėmaž kits kitam nekliūdami. Ir juo mažiau žaidėjų liko aikštėje, juo darėsi smagiau žiūrėti, kaip jie gudrauja ir klastauja, kaip taikosi prigriebti vienas kitą pagal muzikos duodamus ženklus. Negana to: jei šis nebežmoniškai įmantrus reginys gožė mūsų jusles, stulbino mūsų protus ir kerėjo mus svaiginamai, tai mūsų širdis juoba jaudino ir siaubė muzikos intonacija; ir aš jau linkęs buvau patikėti, jog kaip tik tokiomis

muzikos moduliacijomis Ismenijas kurstė Aleksandrą Didįjį, sėdintį prie stalo ir ramiai puotaujantį, pašokti ir griebtis ginklų. Trečiąjį turnyrą laimėjo auksinis karalius.

Šokių metu ponia karalienė nepastebimai išėjo, ir jos daugiau mes nebematėme. Gebero parankiniai nuvedė mus pas jį, ir čia buvome įrašyti į luomų knygas, kaip karalienė liepė. Po to nusileidome į Mateotechnijos uostą ir sulipome į laivus, nes sužinojome, kad kyla mums palankus vėjas: jei būtume juo nepasinaudoję, tai paskui būtume gavę laukti tris mėnulio fazes.

Kaip mes išlipome Kelių saloje, kurioje keliai keliauja

PERSKYRIMAS XXVI

Dvi dienas plaukę, išvydome Kelių salą, kurioje gavome matyti išties paminėtiną daiktą. Keliai ten yra gyvūnai, jeigu Aristotelis teisingai nusakė, kad esminė gyvo padaro žymė yra ta, jog jis pats gali judėti. Mat keliai ten keliauja, visai kaip gyvi. Yra kelių, klajojančių nelyginant planetos, yra kelių, kur nors vykstančių, per kits kitą lipančių, kits kitą kertančių. Ir teko dažnai matyti, kad keliauninkai klausia tos šalies gyventojus:

— Kur eina šis kelias? O va tas?

Jiems atsakydavo:

— Šis kelias eina iš Pietų į Vasarius, pro kleboniją, į miestą, paupiu.

Ir keliauninkai, stoję į reikiamą kelią, be jokio sunkumo ir vargo atsiduria ten, kur jiems reikia,— visai taip, kaip, sakysim, iš Liono jūs nukankate į Avinjoną arba Arlį, įsisėdę į laivelį Ronos upėje. Bet juk žinote, kad kiekvienas daiktas turi trūkumų ir niekas nėra laimingas visais punktais, tad ir čia, kaip mums sakė, yra žmonių padermė, vadinama kelių gaudytojais ir grindinio trypėjais; vargšai keliai tokių bijo ir vengia jų kaip galvažudžių. Tie žmonės tyko kelių ir gaudo juos it vilkus kilpomis arba it slankas tinklais. Mačiau vieną tokį; jį persekiojo teisėtumo organai, kam jis neteisingai, priešingai sveikam protui, pasigavo kelią, einantį mokyklon,— juk tas buvo visų il-

giausias; tuo tarpu kitas gyrėsi pasirinkęs pati trumpiausiąjį — karinės sėkmės kelią ir užtat pirmas pasiekęs savo tikslą.

Ir Karpalimas, pamatęs sykį, kaip Epistemonas, laikydamas saujoj savo laistiklį, laisto savo vandenį pašalėje, pasakė nesistebįs, kad Epistemonas rytą visada pirmas prišokąs prie gerojo Pantagriuelio: jis mat laikąsis visų trumpiausio ir mažiausiai nunovyto.

Aš tenai atpažinau Buržo vieškelį, mačiau, kaip jis ėjo klebono žingsniu[117] ir kaip bėgo nuo atvažiuojančių keleto vežimų, matyt, iš baimės, kad arklių kanopos jo nenutryptų ir kad tekiniai nepervažiuotų jam pilvo, kaip Tulija kad savo karieta pervažiavo pilvą savo tėvui Servijui Tulijui, šeštajam Romos karaliui.

Pažinau ir seną keliuką iš Peronos į Sen Kanteną, ir jis man pasirodė vis dar pakenčiamas.

Pažinau tarp uolynų seną, mielą Feratos kelią, raitą ant didelės meškos[118]. Iš toliau pažiūrėjus, jis man priminė šventą Jeronimą, paveiksle nutapytą, tik vietoj liūto čia buvo meška: toks pat perkaršęs senis su ilga barzda, visiškai žila ir susivėlusia, panašia į ledo varveklius; jis turėjo ant savęs daug pušies medžio rožančių, nedailiai padirbtų, ir pats atrodė klūpantis, ne stovintis, ne gulintis, ir mušėsi į krūtinę stambiais netašytais akmenimis. Mums į jį žiūrint, ir gailu, ir baugu darėsi. Tuo tarpu mus pasivedė į šalį vienas keliaujantis tos šalies studentas ir, rodydamas lygų, visai baltą ir truputį šiaudais pabarstytą kelią, kalbėjo mums:

— Nuo šiol jūs nebeniekinsite Talio Miletiečio[119] nuomonės, jog visų daiktų pradžia esąs vanduo, nei Homero teiginio, jog visa giminė iš Okeano. Kelias, kurį čia matote, yra gimęs iš vandens ir į vandenį grįžta: prieš du mėnesius juo plaukiojo laivai, o nūnai važinėja karietos.

— Na,— tarė Pantagriuelis,— tas, ką jūs pasakojate, mums nedidelė naujiena. Savo krašte mes kiekvienais metais matome tokių pasikeitimų bent penkis šimtus ir daugiau.

Paskiau, stebėdamas tų judančių kelių elgseną, jis pasakojo mums, jog Filolajas ir Aristarchas, jo nuomone, filosofavę šioj saloj, Seleukas irgi turbūt čia priėjęs įsitikinimą, kad iš tikrųjų žemė sukasi aplink savo ašį[120], o ne dangus aplink žemę, nors mums ir atrodo, jog yra priešingai; juk kai plaukiame Luaros upe, tai mums atrodo, kad pakrantės medžiai slenka pro šalį, bet jie gi stovi vietoje, tik mes su laivu slenkame.

Grįžę prie laivų, pamatėme, kaip laužė ratu tris kelių gaudytojus, sučiuptus pasaloje, ir degino ant lėtos ugnies vieną didelį nenaudėlį, kam jis trypė kelią ir įlaužė vieną šonkaulį; mums sakė, kad tai buvęs tas kelias, kuris eina į Nilo užtvankas Egipte.

Kaip mes atvykome į Klumpininkų salą, taip pat apie brolių Birzgulių ordiną

PERSKYRIMAS XXVII

Po to atvykome į Klumpininkų salą, kurios gyventojai minta vien menkių sriuba; vis dėlto mus gerai priėmė ir pavaišino salos karalius, Benijus Trečiasis, kuris po išgertuvių mus nuvedė pažiūrėti naujo vienuolyno, jo sumanymu įsteigto, pastatyto ir įrengto broliams birzguliams — taip jis pavadino naujuosius vienuolius. Mums jis paaiškino, jog kadangi kontinente jau yra ir vienokių, ir kitokių brolių minoritų, traukiančių semibreves, taip pat vienokių ir kitokių brolių minimitų, traukiančių minimas[121], ir visi mažybės vardai jau užimti, tai šiems naujiesiems broliams belieka tik trelės, kurias traukiant vien birzgimas girdėti. Pagal statutus ir patentinę bulę, gautą iš Kvintos, kuri su visais gerai sutaria, naujieji broliai vilki it plėšikai; kaip Anžu stogdengiai kelnes per kelius pasidygsniuoja pakulomis, taip šie pilvus iš vidaus pasimuša storu pamušalu, ir visi, kam pilvas storai pamuštas, jų tarpe laikomi garbėje. Daiktadėtį turi klumpės formos, ir ne vieną, o du, iš priekio ir iš užpakalio, ir sako, kad toje daiktų dvejybėje slypinčios kažkokios baisios ir didžios paslaptys. Mėgdžiodami smėlio jūros[122] gyventojus, jie avi apvaliomis kurpėmis, tokiomis kaip dubeniai; barzdas skutasi, o avalynės padus kaustosi vinimis. Norėdami parodyti, kad Fortūna jiems visiškai nerūpi, jie plaukus nuo viršugalvio iki pečių nusiskuta ar nusipeša kaip kiaulių šerius. Priekinėje galvos dalyje nuo pat smilkinkaulių plaukai jiems želia kaip tinkami. Taip jie kontrafortūninasi, pabrėždami, kad jiems visiškai ne galvoj šio pasaulio gėrybės. Dėl didesnės nepagarbos nepastoviajai Fortūnai jie nešioja — ne rankoj, kaip ji, o rožančiaus vietoje prie juostos prisirišę aštrų skustuvą[123], kurį dukart perdien galanda ir triskart pernakt pusto.

Ant kojų kiekvienas nešioja po rutulį, kadangi sakoma, kad Fortūna turi rutulį po kojomis. Jų kapišonas pritaisytas iš priekio, ne iš užpakalio; užtat jų veidas paslėptas, ir juokiasi jie sau ligi soties tiek iš pačios Fortūnos, tiek iš fortūningųjų,— nei pridėt, nei atimt kaip mūsų panelės, nešiojančios puskaukes, kurias jūs vadinate negražių nosių slėptuvėmis (senovės žmonės jas vadino „artimo meile", nes jos panelėms daug nuodėmių pridengia). Taigi jų pakaušis visada atidengtas, kaip mūsų veidas, ir užtat jie vaikšto čia pilvu į priekį — kaip kada patinka. Jeigu jie ir užpakaliu į priekį juda, tai vis tiek gali manyti, kad eina kaip visi žmonės, tiek dėl to, kad jų batai apskriti, tiek kad daiktadėtis atrodo savo vietoj, o ant pliko pakaušio, lyg ant kokoso riešuto, negrabiai užpieštas veidas — akys ir burna. Jeigu jie žengia pilvu į priekį, tai atrodo, jog čia žmonės gužutes gaudo. Net gražu pasižiūrėti.

Jų gyvenimo būdas šitoks: kai tik šviesusis Liuciferis[124] viršum žemės pateka, jie iš artimo meilės apauna kits kitam batus ir uždeda pentinus. Taip apsibatavę ir apsipentinavę, jie miega ar bent jau knarkia, ir miega su akiniais, ant ausų užkabinamais ar bent jau ant nosies užjodomais.

Mes išradom, kad toks jų elgesys yra keistas, tačiau mus patenkino jų atsakymas, kad kai paskutinis teismas ateis, tai žmonės gulės ir miegos; tad štai, norėdami akivaizdžiai parodyti, jog nevengia į tą teismą stoti, kaip tie, kur Fortūnos dalykais labiausiai rūpinasi, jie ir miega su batais bei pentinais, pasirengę šokti ant arklio, kai tik trimitas sutrimituos.

Skambinant vidudienį (o žinokite, kad visi jų varpai, tiek tie, kur prie bokšto laikrodžio, tiek tie, kur bažnyčioj ir refektoriume, yra padirbti pagal Pontano[125] troškimą, būtent iš vidaus iškloti švelniausiais pūkais, o šerdis iš lapės uodegos), taigi skambinant vidudienį, jie pabunda ir nusiauna batus; kas nori, eina vandenėlio išlieti, kas nori, eina nusilaukinėti, kas nori, čiaudėja. Tačiau visi iš pareigos, pagal griežtą statuto reikalavimą, daug ir plačiai žiovauja: jų pusryčio užkanda — žiovulys. Reginys man pasirodė itin linksminantis: sudėję batus ir pentinus ant gardžių, jie nulipo žemyn, į vienuolyno galerijas, čia stropiausiai nusimazgojo rankas, išsiplovė burnas, paskui susėdo ant ilgo suolo ir rakinėjosi dantis tol, kol vienuolyno viršininkas, susikišęs pirštus į burną, sušvilpė, duodamas ženklą pusryčiauti; tada kiekvienas atidarė nasrus tiek, kiek tik galėjo, ir žiovavo kartais pusvalandį, kartais daugiau, o kartais ir mažiau, nelygu kokio ilgumo pusrytis viršininkui rodėsi tinkamas tos dienos šventei. Po to surengė

gražią procesiją: priešakyje nešė dvi vėliavas, kurių vienoje buvo dailiai nupieštas Dorybės paveikslas, o kitoje — Fortūnos paveikslas. Vienas birzgulis ėjo pirma, nešinas Fortūnos vėliava ir laikydamas rankoj šlakstyklę, pamirkytą Merkurijaus vandenyje[126], aprašytame Ovidijaus veikale *Fasti*[127], ir nuolat šmaukštavo ja pirma einančiam birzguliui, tam, kuris nešė Fortūną.

— Šita tvarka,— tarė Panurgas,— yra priešinga Cicerono ir akademikų nuomonei: jie sako, kad Dorybė turi eiti pirma, o Fortūna — jai iš paskos.

Birzguliai tačiau mus įtikino, jog kaip tik šitaip tinką daryti, nes jų intencija esanti plakti Fortūną.

Per procesiją jie melodingai birzgė pro sukąstus dantis kažkokias antifonas, žodžių nesupratau, tik atidžiai įsiklausęs pastebėjau, kad jų giedama vien ausimis. O, kokia harmonija, kaip dera jų balsai su varpų gaudesiu! Niekad neišgirsi nė mažiausios nedermės.

Pantagriueliui, bežiūrinčiam jų procesijos, gimė stebuklinga mintis, ir jis pasakė mums:

— Ar jūs matote, ar suprantate, kokie tie birzguliai gudrūs? Savo procesijon jie išėjo pro vienas bažnyčios duris, o grįžo pro kitas. Grįžti pro tas pačias jie vengia[128]. O, tai gudrūs paukščiai, savo garbe prisiekiu,— tai gudruoliai sukti, vyti ir pavijoti, kur gali susukti ir apsukti.

— Ta jų gudrybė,— tarė brolis Žanas,— iš slaptos filosofijos traukta, aš jos nesuprantu nė velnio.

— Ir ji tuo pavojingesnė,— tarė Pantagriuelis,— kad nesuprantama. Nes kai gudrybę perpranti, permatai, atskleidi, tai ji nustoja būti gudrybė — ją tada vadina žioplyste. Jie, prisiekiu garbe, daug dar visokių gudrybių moka!

Po procesijos, kaip po sveiko pasivaikščiojimo ir mankštos, birzguliai suėjo į refektoriumą ir suklaupė po stalais taip, kad kiekvienas pilvu ir krūtine rėmėsi į žibintą. Taip jiems tūnant, įėjo vienas aukštas klumpininkas su šake rankoj ir ja ėmė juos valgydinti; pirmiausia jie gavo sūrio, o paskiausia garstyčių ir salotų — visai pagal antikos papročius, aprašytus Marcialio[129]. Galiausiai, jau pavalgę, kiekvienas gavo dar po lėkštelę garstyčių.

Jų dieta šitokia: sekmadienį vėdarai, kruvinė dešra, kepeninė dešra, troškinta veršiena, skrudinti kepenų griežiniai ir, kaip visada, sūris prakandui, o garstyčios užbaigai. Pirmadienį — puikūs žirniai taukuose su plačiais komentarais ir glosomis tarp eilučių. Antradie-

nį — daug plotkelių, papločių, pyragiukų, blynų ir sausainių. Trečiadienį — kaimiški valgiai: puikios avinų galvos, veršiukų galvos, barsukų galvos (barsukų tame krašte daugybė). Ketvirtadienį — septynių rūšių sriubos, o tarpuose — būtinai garstyčios. Penktadienį — vieni tik šermukšniai, ir netgi nelabai išsirpę, kiek galėjau spręsti iš spalvos. Šeštadienį gaudavo kaulus graužti. Ir vis tiek jie nėra nei liesi, nei nupiepę, kiekvienas nešioja visiškai padoraus pilvuko beneficiją. Geria antifortūninį vyną — šitaip jie vadina kažkokį to krašto gėralą. Kai nori gerti ar valgyti, tai kapišonus nuleidžia po smakru ir ten laiko juos seilinukų vietoje.

Baigę valgyti, itin uoliai meldžiasi, ir vis birgzdami; kitu dienos laiku, laukdami paskutinio teismo, pratinasi artimą mylėti: sekmadienį kits kitą grando, pirmadienį kits kitam nosį sprigtuoja, antradienį kits kitą kaso, trečiadienį kits kitam snarglį šluosto, ketvirtadienį kits kitam nosį krapšto, penktadienį kits kitą kutena, šeštadienį kits kitą rimbu pliekia.

Taip jie leidžia laiką, kai būna vienuolyne. O jei kartais, prioro liepiami, išeina į pasaulį, tai jiems uždraudžiama baisiausių bausmių grasa valgyti ir net prisiliesti tiek žuvies jūroje ar upėje, tiek bet kokios mėsos sausumoje, idant kiekvienam būtų akivaizdu, jog jie, nors ir galėdami, tų daiktų nevartoja ir geismo pagundai nepasiduoda, o jų valios tvirtybė nepajudinama kaip Marpezo uola[130]. Ir visa jie dirba su atitinkamomis ir momentui pritaikytomis antifonomis, kurias gieda ausimis, kaip jau esame sakę. Kai saulė eina miego į Okeaną, jie apauna kits kitą batais, uždeda kits kitam pentinus ir su akiniais ant nosies gula miegoti. Vidurnakty įeina klumpininkas, ir visi sustoja; tada pasigalanda bei pasipusto skustuvus ir, atbuvę procesiją, lenda po stalais ir valgo, kaip pirmiau sakėme.

Brolis Žanas Krušila, matydamas tuos smagius brolius birzgulius ir klausydamas, ką sako jų nuostatai, nebegalėjo tverti ir ėmė rėkti:

— Ak jūs žiurkės skustagalvės! Duoti jums, kad sprogtumėt, ir eiti sau su ponu dievu. Ech, kad čia taip jus pamatytų Priapas, kaip matė naktines Kanidijos išdaigas![131] Padrioksėtų iš savo armotos taip, jog šauniau nuskambėtų už visus jų birzgaliojimus! Dabar aiškiai matau, kad esame adverniškoje, antipodinėje žemėje: Vokietijoje vienuolynus griauna ir vienuolius iš jupų velka, o čia juos stato ir viską atžagariai daro.

Kaip Panurgas, klausinėdamas vieną brolį Birzgulį, gavo pernelyg trumpus atsakymus

PERSKYRIMAS XXVIII

Panurgas nuo pat mūsų atvykimo nieko daugiau neveikė, kaip tik stebėjo tų šauniųjų brolių birzgulių minas; paskui peštelėjo už rankovės vieną iš jų, liesą it rūkytą velnią, ir paklausė:

— *Frater* birzguli, birzgulėli, birzguliuk, kur tavo merga?

Birzgulis jam atsakė:

— Čia.

P a n u r g a s: Ar daug jų čia turite?

B i r z g u l i s: Mažai.

P a n.: Kiek, tikrai sakant?

B i r z g.: Dvidešimt.

P a n.: O kiek turėti norėtumėt?

B i r z g.: Šimtą.

P a n.: Kur jas laikote paslėpę?

B i r z g.: Ten.

P a n.: Suprantama, jūsiškės ne visos nuo vieno varstoto, bet kokio jos stoto?

B i r z g.: Tiesios.

P a n.: Jų gymis?

B i r z g.: Pienas.

P a n.: Plaukai?

B i r z g.: Linas.

P a n.: Akys kokios?

B i r z g.: Juodos.

P a n.: Krūtys?

B i r z g.: Apvalios.

P a n.: Lūpos?

B i r z g.: Uoga.

P a n.: Antakiai?

B i r z g.: Švelnūs.

P a n.: Prievilai?

B i r z g.: Brandūs.

P a n.: Jų žvilgsnis?

B i r z g.: Atviras.
P a n.: Pėdos kokios?
B i r z g.: Plokščios.
P a n.: Kulnai?
B i r z g.: Žemi.
P a n.: O apačia kokia?
B i r z g.: Daili.
P a n.: Na, o rankos?
B i r z g.: Ilgos.
P a n.: Ką nešioja ant rankų?
B i r z g.: Pirštines.
P a n.: Žiedai ant pirštų kokie?
B i r z g.: Aukso.
P a n.: Kuo jas rengiate?
B i r z g.: Gelumbe.
P a n.: Kokia?
B i r z g.: Nauja.
P a n.: Kokios spalvos?
B i r z g.: Melsva.
P a n.: Jų kepuraitės kokios?
B i r z g.: Žydros.
P a n.: O kurpaitės?
B i r z g.: Rudos.
P a n.: O gelumbės kokios?
B i r z g.: Plonos.
P a n.: Kokie jų bateliai?
B i r z g.: Odiniai.
P a n.: O kokios jos dažniausiai būna?
B i r z g.: Murzinos.
P a n.: Taip ir vaikšto?
B i r z g.: Taip.

P a n.: Pakalbėkim dabar apie virtuvę, suprantama — mergų virtuvę, ir pamažu, iš lėto perkratykim smulkiai. Kas yra virtuvėje?

B i r z g.: Ugnis.
P a n.: Kuo kurstot ugnį?
B i r z g.: Malkom.
P a n .: Kokios tos malkos?
B i r z g.: Sausos.

P a n.: Kokio medžio malkas imat?
B i r z g.: Kukmedžio.
P a n.: O prakurus ir žagarus?
B i r z g.: Alksnio.
P a n.: Kokiom malkom kambarius kūrenat?
B i r z g.: Pušinėm.
P a n.: O dar kokiom?
B i r z g.: Liepinėm.
P a n.: Apie jūsų mergas žinau jau pusėtinai; kaip maitinat jas?
B i r z g.: Gerai.
P a n.: Jos valgo?
B i r z g.: Duoną.
P a n.: Kokią?
B i r z g.: Juodą.
P a n.: O dar ką?
B i r z g.: Mėsą.
P a n.: Kaip sutaisytą?
B i r z g.: Keptą.
P a n.: O sriubų nevalgo?
B i r z g.: Ne.
P a n.: O pyragaičių?
B i r z g.: Kerta.
P a n.: Aš manau; o žuvį ar valgo?
B i r z g.: Taip.
P a n.: Kurgi ne. Ir ką dar?
B i r z g.: Kiaušinius.
P a n.: Kokius juos mėgsta?
B i r z g.: Virtus.
P a n.: O kaip virtus?
B i r z g.: Kietai.
P a n.: Ir čia jau visi jų valgiai?
B i r z g.: Ne.
P a n.: Tai ko jos gauna dar?
B i r z g.: Jautienos.
P a n.: O dar?
B i r z g.: Kiaulienos.
P a n.: O dar?
B i r z g.: Žąsienos.
P a n.: O ko daugiau?

B i r z g.: Žąsinienos.
P a n.: *Item?*
B i r z g.: Gaidienos.
P a n.: Ko gauna pasidažyti?
B i r z g.: Druskos.
P a n.: O iš skanėsių?
B i r z g.: Misos.
P a n.: Ir kuo užsigardžiuoja?
B i r z g.: Ryžiais.
P a n.: Ir kuo dar?
B i r z g.: Pienu.
P a n.: Ir kuo dar?
B i r z g.: Žirniais.
P a n.: O kokie tie žirniai?
B i r z g.: Žali.
P a n.: Ko prie žirnių pridedat?
B i r z g.: Lašinių.
P a n.: O vaisių kokių duodat?
B i r z g.: Skanių.
P a n.: Kaip sutaisytų?
B i r z g.: Niekaip.
P a n.: Ko dar?
B i r z g.: Riešutų.
P a n.: O kaip jos geria?
B i r z g.: Gardžiai.
P a n.: Ką?
B i r z g.: Vyną.
P a n.: Kokį?
B i r z g.: Baltąjį.
P a n.: Koks jis būna žiemą?
B i r z g.: Sveikas.
P a n.: Pavasarį?
B i r z g.: Aitrus.
P a n.: Vasarą?
B i r z g.: Šaltas.
P a n.: Rudenį, kai vynuogės raškomos?
B i r z g.: Saldus.

— Po perkūnų,— sušuko brolis Žanas,— kokios tad riebios turi būti tos kekšės ir kaip jos bepajuda, jei valgo taip gerai ir gausiai!

— Pala,— tarė Panurgas,— aš dar nebaigiau.

P a n.: Kada jos eina gulti?

B i r z g.: Naktį.

P a n.: Kada keliasi?

B i r z g.: Dieną.

— Štai kur,— tarė Panurgas,— maloniausias birzgulis iš visų, sutiktų šiais metais! Kad per dievo malonę ir palaimintojo švento Birzgulio, taipogi palaimintosios kilnios mergelės šventos Birzgulės užtarimą jis taptų Paryžiaus teismo pirmininku! Dievaž, mano mieli, tai bent spėriai pavarytų bylas, tai bent sutrumpintų procesus, tai bent apkarpytų šalių ginčus, tai bent pratuštintų popierių maišus, tai bent pavartytų lapus, tai bent greitai rašytų raštus! Bet dabar pereikim prie kitų gyvenimo reikalų ir pakalbėkim pamažu, ramiai apie tas gailestingąsias seseris.

P a n.: Kokios jų įtaisos?

B i r z g.: Plačios.

P a n.: Prieangy?

B i r z g.: Vėsu.

P a n.: Toliau?

B i r z g.: Erdvu.

P a n.: O kai įeini?

B i r z g.: Šilta.

P a n.: Pakraščiais?

B i r z g.: Želmuo.

P a n.: Koks?

B i r z g.: Rudas.

P a n.: O senesnių?

B i r z g.: Žilas.

P a n.: Kaip jos krutinasi?

B i r z g.: Žvaliai.

P a n.: Rietus kaip varto?

B i r z g.: Smarkiai.

P a n.: Ir visos karštos?

B i r z g.: Baisiai.

P a n.: Jūsų padargai kokie?

B i r z g.: Dideli.

P a n.: Jų apkraščiai?

B i r z g.: Apskriti.

P a n.: Galvos kokios?

B i r z g.: Raudonos.

P a n.: O po visko — padargai kokie?

B i r z g.: Nulėpę.

P a n.: Generatoriai kokie?

B i r z g.: Svarūs.

P a n.: Kur laikosi?

B i r z g.: Arti.

P a n.: O po visko?

B i r z g.: Nusvyra.

P a n.: Vardan duotų apžadų, kai norite įeiti, kur jas guldote?

B i r z g.: Apačioj.

P a n.: Ir ką jos sako per smagumą?

B i r z g.: Nieko.

P a n.: Tik vaišina jus ir tik mąsto apie tą gražų darbą?

B i r z g.: Taip.

P a n.: Ar pagimdo jums vaikų?

B i r z g.: Ne.

P a n.: Kaip gulite?

B i r z g.: Nuogi.

P a n.: Vardan duotų apžadų, kieksyk be vargo padarote perdien?

B i r z g.: Šešis.

P a n.: O pernakt?

B i r z g.: Dešimt.

— Padūktum,— tarė brolis Žanas.— Tas palaidūnas nesiteikia viršyti šešiolikos; jis drovus.

P a n.: Taip tai taip, bet ar tu tiek padarytum, broli Žanai? Jis, dievaži, kaip koks raupsuotasis[132]. Ir visi po tiek?

B i r z g.: Visi.

P a n.: Kas iš visų smarkiausias?

B i r z g.: Aš.

P a n.: Ir nepasitaiko suklupti?

B i r z g.: Ne.

P a n.: Galva mano nebeišneša. Jei vieną dieną ištuštinat visus spermos indus, ar gali kitą dieną juose vėl šitiek būti?

B i r z g.: Lengvai.

P a n.: Arba aš sapnuoju, arba jie turi tą Indijos žolę, Teofrasto išgarsintą[133]. Bet vis dėlto, jei dėl kokios suprantamos priežasties ar šiaip dėl ko atsitinka, kad tas daiktas prasčiau pasirodo, tai kaip jaučiatės tada?

B i r z g.: Blogai.
P a n.: Ką tuomet mergos daro?
B i r z g.: Triukšmauja.
P a n.: O jei kokią dieną praleidžiate?
B i r z g.: Skandalas.
P a n.: Ko tada joms duodat?
B i r z g.: Pylos.
P a n.: O ką jos daro?
B i r z g.: Niekus.
P a n.: Kaip tai niekus?
B i r z g.: Vėją.
P a n.: Kaip jis pučia?
B i r z g.: Garsiai.
P a n.: Kaip jas baudžiat?
B i r z g.: Griežtai.
P a n.: Ir kas pasirodo?
B i r z g.: Kraujas.
P a n.: Kai nudyžiat, kokios jos būna?
B i r z g.: Dryžos.
P a n.: Ką jos tada pajunta?
B i r z g.: Baimę.
P a n.: Ir tas lengvai pasidaro?
B i r z g.: Savaime.
P a n.: Ir po to jos kokiais jus laiko?
B i r z g.: Šventais.
P a n.: Vardan šiaudinių apžadų, kuriuos esate davę, kokiu metų laiku jums einasi lėčiausiai?
B i r z g.: Rugpjūty.
P a n.: O kada smarkiausiai?
B i r z g.: Kove.
P a n.: Kitu laiku?
B i r z g.: Linksmai.
Tada Panurgas tarė šypsodamasis:

— Tai pats mieliausias birzgulis visame pasaulyje! Girdėjot, kaip užtikrintai, glaustai ir trumpai jis atsakinėja? Vienu žodžiu viską pasako. Manau, jis ir vyšnią trimis kąsniais valgytų.

— Po šimts,— tarė brolis Žanas,— užtat su savo mergomis jis šneka visiškai kitaip, tada jis net labai žodingas. Sakote, iš vienos vyšnios jam išeitų trys kąsniai; duodu galvą kirsti, kad iš visos avino

mentės jam teišeitų du kąsniai, o iš kvortos vyno — vienas gurkšnis. Jūs tik pažiūrėkit, koks jis susibaigęs.

— Tie nelemti šunkaros vienuoliai,— tarė Epistemonas,— visur ir visada tik ėsti pasigviešę. O dar kalba, kad, girdi, jie šiame pasaulyje nieko daugiau neturį kaip vien gyvastį. Tai kokį velnią daugiau turi karaliai ir didieji valdovai?

Kodėl Epistemonui nepatinka gavėnios institucija

PERSKYRIMAS XXIX

— Ar girdėjote,— tarė Epistemonas,— kaip tasai nenauda, kerėpla birzgulis sakė, kad kovas — tai ištvirkavimo mėnuo?

— Taip,— atsakė Pantagriuelis,— o juk kovas visada būna gavėnioje, kuri įsteigta kūnui marinti, juslių geiduliams slopinti ir veneriniam siautuliui malšinti.

— Iš to,— tarė Epistemonas,— jūs galite spręsti, kokio nuovokumo buvo ansai popiežius, kuris pirmas įvedė gavėnią, jei net šis birzgulis, šis nususęs nevaleika sakosi niekad tiek nepaleistuvaująs kiek gavėnios metu. Juk šitaip dedasi dėl akivaizdžių priežasčių, kurias pripažįsta visi geri ir mokyti gydytojai, teigdami, jog per visus metus nesuvalgoma tiek gašlumą žadinančių valgių, kiek per tą laiką, kaip antai: pupų, žirnių, pupelių, turkiškų žirnių, svogūnų, riešutų, austrių, silkių, visokių sūdytų bei marinuotų daiktų, salotų, sudarytų vien iš venerinių žolių, tokių kaip garstyčios, nasturtos, peletrūnai, kresai, pastarnokai, rapunkuliai, aguonos, apyniai, figos, ryžiai, vynuogės.

— Jūs,— tarė Pantagriuelis,— gerokai nustebtumėte, jei pasirodytų, kad tas geras popiežius, šventos gavėnios steigėjas, kaip tik ir rūpinosi didesniu žmonių giminės praplatinimu: jis gi žinojo, kad kaip tik tuo laiku natūralus karštis, kalintas per žiemos šalčius kūno centre, ima sklisti į periferinius kūno narius, nelyginant medžio sula, ir tyčia įsakė valgyti jūsų minimus patiekalus. Taip manyti verčia mane tas faktas, kad Tuaro parapijos gimimų knygoje užrašyta kur kas daugiau vaikų, gimusių spalyje ir lapkrityje, negu per kitus dešimt mėnesių metuose, o kai laiką atskaičiuosi, tai išeis, kad jie visi yra pagaminti, pradėti, pavaisinti gavėnioje.

— Klausausi aš jūsų kalbų,— tarė brolis Žanas,— ir semiuosi iš jų nemaža malonumo; tačiau Žambė klebonas[134] kitaip aiškino: tiek daug nėštumų esą ne nuo gavėnios valgių, o nuo visokių kvestorėlių susirietėlių, pamokslautojų išsiviepėlių, nuodėmklausių suskretėlių — tai jie per gavėnią žmonėms viešpatauja ir taip prigąsdina vedusiuosius pasileidėlius, jog tie pasijunta jau po pat Liuciferio nagais atsidūrę; tokio siaubo pagauti, jie nebekibina tarnaičių, o grįžta prie savo žmonų. Pasakiau.

— Aiškinkitės sau,— tarė Epistemonas,— gavėnios instituciją, kaip kieno galva išneša; kiekvienas gali laikytis savo nuomonės; bet jos panaikinimui, kuris jau, rodos, nebetoli[135], priešinsis visi gydytojai — aš tą žinau, girdėjau iš jų pačių. Mat jei ne gavėnia, tai ir jų menas eitų niekais, jie nėmaž nebeturėtų uždarbio, nes niekas nebesirgtų. Gavėnioje visų ligų sėklos glūdi: tai tikras visų negalių daigynas, tikra jų perykla ir skleidykla. O dar, be to, turėkite omenyje, kad gavėnia ne vien kūną gadina, bet ir sielą siutina. Velniams tada tikra rugiapjūtė; veidmainiai pasiraitoja rankoves; šventeivos švenčia savo didžiąsias šventes su posėdžiais, stacijomis, atlaidais, išpažintimis, viešaisiais plakimais, iškilmingais iškeikimais. Aš anaiptol nenoriu tvirtinti, kad arimaspai[136] geresni už mus, aš tik tarp kitko pasakiau, ką galvoju.

— Girdi, birzguliuokli, tu ištvirkęs barakatinuokli, girdi, ką jis sako? — tarė Panurgas.— Argi jis ne eretikas?

B i r z g.: Aršus.

P a n.: Ar nereikia jį sudeginti?

B i r z g.: Reikia.

P a n.: Ir kuo greičiausiai?

B i r z g.: Kuo.

P a n.: Ir be pašutinimo?

B i r z g.: Be.

P a n.: O kaip?

B i r z g.: Gyvą.

P a n.: Taip, kad galų gale — ?

B i r z g.: Mirtų.

P a n.: Taip jis tau įsipyko?

B i r z g.: Baisiai.

P a n.: Kaip manai, koks jis?

B i r z g.: Kvailas.

P a n.: O gal pasiutęs?

B i r z g.: Blogiau.
P a n.: Tai kur jam vieta?
B i r z g.: Lauže.
P a n.: Tokių jau daug esi deginęs?
B i r z g.: Daug.
P a n.: Ir visi buvo eretikai, kaip šis?
B i r z g.: Mažesni.
P a n.: Ir deginsi daugiau?
B i r z g.: Taip.
P a n.: O gal jiems atleidimo melsi?
B i r z g.: Niekados.
P a n.: Ar visus juos reikia sudeginti?
B i r z g.: Visus.

— Nesuprantu, kas tau per smagumas,— tarė Epistemonas,— postringauti su tuo nelemtu driskiu vienuoliu. Jei nebūtume seni pažįstami, tai iš tų šnekų susidaryčiau apie tave visai nekokią nuomonę.

— Dievaži,— tarė Panurgas,— aš jį mielai pargabenčiau gerbiamajam Gargantiua, jis man patinka. Kai būsiu vedęs, jis tarnaus mano pačiai už juokdarį.

— Greičiau už vaikdarį,— tarė Epistemonas.

— Na, žinai ką,— tarė brolis Žanas juokdamasis,— ką pasėsi, tą ir pjausi, vargše Panurgai: nebeišvengsi tu savo dalios — būsi raguotas kaip briedis.

Kaip mes aplankėme Atlaso šalį

PERSKYRIMAS XXX

Patenkinti, kad gavome pažinti naują brolių birzgulių vienuoliją, plaukėme dvi dienas toliau; trečiąją dieną mūsų kapitonas atrado salą, gražesnę ir malonesnę už visas kitas salas. Ji vadinosi Milo sala, nes ten keliai buvo milu nutiesti. Toje saloje buvo Atlaso šalis, itin gerai žinoma rūmų pažų tarpe; medžiai ir žolės joje niekad nemetė lapų nei žiedų ir buvo iš damasto ir gėlėto aksomo. Žvėrys ir paukščiai buvo iš siuvinėtų kilimų.

Čia mes matėme žvėrių, paukščių ir medžių, savo išvaizda, dydžiu, matmenimis ir spalva visai tokių pat, kokius turime ir savo krašte, tik anie neėdė nieko, nelesė, niekad nečiulbėjo, niekad nekando, kaip mūsiškiai. Matėme ir dar niekad neregėtų padarų[137]; tarp kita ko, ten matėme visokių dramblių[138] įvairaus dydžio, ir iš jų ypač mano dėmesį patraukė šeši patinai ir šešios patelės, kuriuos dresuotojas rodė Romoje, teatre, Cezario Tiberijaus seserėno Germaniko laikais,— tai buvo mokyti drambliai, muzikai, filosofai, jie sugebėjo ir šokti, ir žaisti, ir pokštus krėsti, o prie stalo sėdėjo gražiai ir rimtai, gėrė ir valgė kaip garbūs tėvai refektoriume. Jie turi dviejų uolekčių ilgumo šnipą, vadinamą straubliu, juo pasisemia vandens atsigerti, paima datulę, slyvą, bet kurį maisto dalyką, juo prireikus ginasi ir puola kaip ranka, o rungtynėse išmeta aukštai į orą žmogų, ir tasai krisdamas sprogsta iš juoko. Jų kojose yra sąnarių, ir tie, kas rašė priešingai, tebuvo matę dramblį tik paveikslėlyje. Dantų tarpe turi du didelius ragus — taip vadina juos Juba[139], o ir Pausanijas sako, kad ten ragai, ne dantys. Filostratas ginčija, kad dantys, ne ragai. Man tai vis tasia, tiktai žinokit, jog jie yra iš tikro drambliakaulio, trijų ar keturių uolekčių ilgumo ir išaugę iš viršutinio žandikaulio, ne iš apatinio. Apsigausite, jeigu tikėsite tais, kas sako priešingai, nors sakytojas būtų ir melagėlis Elianas. Čia, ne kur kitur, bus ir Plinijus matęs dramblius, kai jie, varpeliams skambant, šoko ant virvės, taip pat vaikščiojo puotos metu po apkrautą stalą ir nieko iš geriančių žiūrovų nenuskaudė.

Čia aš mačiau raganosį, viskuo panašų į tą, kur man kitados Henrikas Klerbergas[140] rodė, ir nedaug tesiskiriantį nuo kuilio, kurį kitados mačiau Limože, tiek tik, kad šis ant snukio turi itin smailų uolekties ilgio ragą, su kuriuo jis grumtynėse drįsta pulti dramblį ir, smeigęs į papilvę, minkščiausią ir opiausią dramblio kūno vietą, paguldo jį negyvą.

Čia aš mačiau trisdešimt du vienragius[141] — tai nuostabiai slapūs žvėrys, viskuo panašūs į dailų arklį, tik galva jų kaip elnio, kojos kaip dramblio, uodega kaip šerno, o ant kaktos — smailus ragas, juodas, šešių ar septynių pėdų ilgio, kuris paprastai jam kabaliuoja nulėpęs nelyginant kalakuto karulys; tik kai žvėris užsinori kautis ar kitaip jį pavartoti, jis atsistoja stamantrus ir tiesus. Mačiau, kaip vienas jų, apsuptas visokių laukinių gyvulių, kuopė tuo savo ragu šaltinį. Čia Panurgas man pasisakė, kad jo bukulis esąs panašus į tą vienragį — ne dydžiu, žinia, bet jėga ir paveikumu. Mat kaip ansai kad apvalo kūdrų

bei šaltinių vandenį nuo visokios bjaurybės ir nuodo, jog po to visi gyvuliai gali ateiti ir gerti be pavojaus, taip lygiai ir po jo esą nepavojinga kibintis — galėsi nebijoti nei šankerio, nei brantų, nei perštinės, nei bubonų, nei kitos kokios muzikėlės, nes jei ir buvo toj nevalyvoj vietoj kurios ligos gemalų, tai visus juos iškuopė jo nervingas ragas.

— Na,— tarė brolis Žanas,— kai būsi vedęs, tai mes išmėginsim su tavo pačia. Mes tą padarysim veltui, kadangi mums duodi tokių sveikų pamokymų.

— Taip, taip,— atrėmė Panurgas,— o paskui gausit, kaip Cezaris, į pilvą dievop siunčiančių vaistų, sutaisytų iš dvidešimt dviejų durklo smūgių[142].

— Jau geriau stiklinaitė vėsaus vynelio,— tarė brolis Žanas.

Čia aš mačiau aukso vilną, užkovotą Jasono. Kas sako, kad ten buvo ne vilna, o aukso obuolys, kadangi μῆλα reiškia ir obuolį, ir avį, tas, matyt, prastai lankė Atlaso šalį.

Čia aš mačiau chameleoną, tokį pat, kokį aprašo Aristotelis ir kokį man kitados rodė Šarlis Marė, įžymus gydytojas tauriame Liono mieste prie Ronos upės; šis chameleonas, kaip ir ansai, buvo gyvas tiktai oru ir niekuo daugiau.

Čia aš mačiau tris hidras, kokių buvo tekę matyti ir kitur. Tai yra angys, turinčios kiekviena po septynias skirtingas galvas.

Čia aš mačiau keturiolika feniksų. Teko skaityti įvairių autorių raštuose, kad tame pat amžiuje būna tiktai vienas feniksas visame pasaulyje, tačiau, mano kukliu išmanymu, tie, kas taip rašė (neišskiriant nė Laktancijaus Firmiečio), feniksą tėra matę vien Kilimų šalyje.

Čia aš mačiau Apulėjaus aukso asilo[143] odą.

Čia aš mačiau tris šimtus devynis pelikanus, šešis tūkstančius šešiolika paukščių seleukidų, žengiančių darnia rikiuote ir ryjančių skėrius laukuose, mačiau kinamolgų, argatilų, kaprimulgų, tinunkulių, onokrotalių su didelėmis gerklėmis, stimfalidų, harpijų, panterų, dorkadų, kemadų, kinokefalų, satyrų, kartazonų, tarandų, stumbrų, monopų, pegasų, kepų, neadų, presterų, kerkopitekų, bizonų, muzimonų, bitūrų, ofyrų, strigų, grifų[144].

Čia aš mačiau Pusiaugavėnę, ant arklio raitą (o Pusiaurugpjūtis ir Pusiaukovis jai kilpas laikė), mačiau vilkolakių, kentaurų, tigrų, leopardų, hienų, žirafų, origų.

Čia aš mačiau remorą, mažytę žuvelę, graikiškai echenėją[145], priešais didelį laivą, kuris negalėjo paplaukti, nors visas bures turėjo

išskleistas. Manau, kad ten buvo tirono Periandro[146] laivas, kurį sustabdė mažytė žuvelė, nors pūtė galingas vėjas. Ir veikiausiai čia, Atlaso šalyje, o ne kur kitur, jį matė Mucianas. Brolis Žanas mums kalbėjo, kad aukščiausiojo teismo rūmuose kitados viešpatavusios dvi rūšys žuvų, kurios visiems bylininkams — bajorams, miestiečiams, turčiams, skurdžiams, didžiūnams, mažūnams — suėsdavusios kūną, o dvasią įvarydavusios į pasiutimą. Pirmoji tų žuvų rūšis — pavasarinės makrelės[147]; antroji — tos prakeiktos remoros, per kurias byla niekaip nepajuda iš vietos ir niekad nesulaukia sprendimo.

Čia aš mačiau sfinksų, šakalų, lūšių, kefų, kurių priešakinės kojos kaip rankos, o užpakalinės kaip žmogaus kojos; mačiau krokutų, ealų, kurių dydis kaip hipopotamo, uodega kaip dramblio, žiaunos kaip šerno, o ragai juda kaip asilo ausys; kukrokutų[148], labai žvalių žvėrių, didumo sulig Mirbalė asilu, kurių kaklas, uodega ir krūtinė kaip liūto, kojos kaip elnio, nasrai praskelti ligi pat ausų, o dantų tėra vienas viršuj ir vienas apačioj; jie kalba žmogaus balsu, bet tuo metu nepratarė nė žodžio.

Jūs sakote, kad niekas nėra matęs sakalo devyniažudžio lizdo, o aš va čia jų mačiau vienuolika, gerai įsidėmėkite.

Čia aš mačiau kairiarankinių alebardų, niekur kitur neregėtų.

Čia aš mačiau mentikorų, itin keistų žvėrių: jų kūnas kaip liūto, plaukas raudas, veidas ir ausys žmogaus, trys eilės dantų, kurie sueina vieni kitiems į tarpus, panašiai kaip sunertų rankų pirštai; jų uodegos galiuke yra gylys, ir jie gelia kaip skorpionai, o balsą turi labai skambų.

Čia aš mačiau katoblepų, laukinių žvėrių; jie mažo augumo, bet galvas turi neproporcingai dideles, jog vos įstengia pakelti jas nuo žemės; akys jų tokios nuodingos, jog kas tik į jas pažiūri, ūmai numiršta, lyg nuo bazilisko žvilgsnio.

Čia aš mačiau dvinugarių žvėrių, kurie man pasirodė nuostabiai linksmi, o, be to, jie itin žvaliai turščiojo strėnugaliais, žvaliau net už kielę.

Čia aš mačiau pieninių vėžių, niekur kitur neregėtų; jie drožė sau dailiai susirikiavę, net miela malonu žiūrėti.

Kaip Atlaso šalyje pamatėme Nuogirdą, kuris ten laiko liudininkų mokyklą

PERSKYRIMAS XXXI

Paėję kiek gilyn į tą šalį, išvydome Viduržemio jūrą, atvirą ir atsidariusią iki pat gelmių, visai taip, kaip Raudonosios jūros Arabų įlanka buvo atsidariusi, duodama kelią žydams, išeinantiems iš Egipto. Čia aš pažinau Tritoną, dūduojantį savo didele kriaukle, Glauką, Protėją, Nerėją ir daugybę kitų jūros dievų bei pabaisų. Pamatėme ir begalę visokiausių žuvų, kurios šoko, skraidė, sklandė, grūmėsi, valgė, ilsėjosi, kibinosi, medžiojo, šaudėsi, pasalas rengė, taiką darė, lygosi, keikėsi, pramogavo.

Prie jų viename kampe matėme Aristotelį su žiburiu rankoje — tokį, koks yra piešiamas atsiskyrėlis šalia švento Kristupo; jis viską stebėjo, dėjosi galvon ir užrašinėjo. Už jo, nelyginant sekliai, stovėjo dar kiti filosofai: Apianas, Heliodoras, Atenėjas, Porfirijas, Pankratas Arkadietis, Numenijas, Poseidonijas, Ovidijus, Opianas, Olimpijas, Seleukas, Leonidas, Agatoklis, Teofrastas, Damostratas, Mucianas, Nimfodoras, Elianas ir dar bent penki šimtai tokių nenusitveriančių ko veikti kaip Chrisipas arba Aristarchas Solietis, kuris penkiasdešimt aštuonerius metus stebėjo bičių papročius, nieko kito nedirbdamas. Jų tarpe pastebėjau ir Pjerą Žilį[149], kuris laikė rankoj naktipuodį ir giliai susimąstęs tyrinėjo tų šaunių žuvų šlapalą.

Ilgokai apžiūrinėjęs Atlaso šalį, Pantagriuelis tarė:

— Ganau akis jau tiek ir tiek, bet sotus nuo to nesidarau: pilvas urzgia, net cypia iš alkio.

— Tad pasirūpinkim,— tariau,— ir paragaukim šių anakampserotų[150], kabaliuojančių viršum mūsų. Fu, niekam tikę!

Aš mat nusiskyniau keletą mirobalanų, karojusių nuo kilimo galo, bet nevaliojau nei jų sukramtyti, nei nuryti, ir jūs visi, paragavę jų, būtumėt sakę ir tvirtinę, jog tai yra suktos šilko gijos, neturinčios jokio skanumo. Galėjai manyti, kad Heliogabalas iš čia perėmė paprotį vaišinti svečius: jis pirma juos ilgai alkindavo ir vis žadėdavo, kai išalks, gausingas, apstingas, karališkas vaišes, o paskui valgydindavo patiekalais, dirbtais iš vaško, marmuro, molio, nupieštais arba ant staltiesių išsiuvinėtais.

Ir štai, dairinėdamiesi toje šalyje, ar nerasime ko užvalgyti, išgirdome riksmingą balsų maišalienę — panašu buvo, kad gal moterys

žlugtą velėja ar tarška Bazaklio malūnai prie Tulūzos. Nedelsdami nusigavome į vietą, iš kur tai girdėjosi, ir pamatėme smulkų kuprotą seniuką, darkų ir bjaurų. Jis vadinosi *Nuogirdas*. Jo žabtai buvo nuo ausies iki ausies, burnoj septyni liežuviai, ir kiekvienas septyniašakis; kaip ten buvo, kaip ne, bet jis kalbėjo visais septyniais liežuviais vienukart skirtingus dalykus ir skirtingomis kalbomis; be to, ant galvos ir ant viso kūno jis turėjo tiek ausų, kiek kadaise Argas akių; dar pridurkime, kad jis buvo aklas ir nevaldė kojų.

Aplink jį aš mačiau nesuskaičiuojamą minią vyrų ir moterų, atidžiai klausančių; pastebėjau, kad kai kurie iš jų rodo gražias minas, ypač tasai, kuris laikė rankose pasaulio žemėlapį ir aiškino jį bendrais bruožais, trumpais glaustais posakiais, o klausytojai darėsi mokyti ir gudrūs per keletą valandų ir galėjo sklandžiai iš atminties kalbėti apie daugelį stebuklingų dalykų, kurių šimtajai daliai pažinti neužtektų viso žmogaus gyvenimo, kaip antai: apie piramides, apie Nilą, apie Babiloną, apie trogloditus, apie himatopodus, apie blemijus[151], apie pigmėjus, apie kanibalus, apie Hiperborėjo kalnus, apie agipanus[152], apie visus velnius — ir vis *iš Nuogirdo*.

Ten aš mačiau, jeigu neklystu, Herodotą, Pliniją, Soliną, Berozą, Filostratą, Melą, Straboną ir daugybę kitų senovės vyrų, ir dar didįjį jakobiną Albertą, Petrą Išpažintoją, popiežių Pijų II, Volateraną, šaunųjį Paolą Joviją, Žaką Kartjė, armėną Chartoną, venecijietį Marką Polą, Liudviką Romėną, Pedrą Alvaresą[153] ir dar kažkiek nūdienių istorikų, kurie, užsiglaudę už kilimo, patyliukais rašė puikius veikalus,— ir vis *iš Nuogirdo*.

Už aksomo marškos, ant kurios buvo išsiuvinėti mėtų lapai, greta *Nuogirdo* mačiau didį pulką Peršo ir Meno vyrukų, gabių studentų, gana dar jaunų; paklausę, kuriame fakultete jie studijuoja, išgirdome, jog čia jie nuo pat jaunumės mokosi būti liudininkais ir šioje srityje pasiekia tokį įgudimą, jog, parvažiavę namo, grįžę į savo provinciją, gyvena visai padoriai iš liudijimų amato: jie ką tik nori paliudija tam, kas geriau užmoka,— ir vis *iš Nuogirdo*. Galima apie tai manyti ir šiaip, ir taip, bet aš pasakysiu, kad mūsų daliai jie atlaužė nuo savo riekės pakankamai ir kad iš jų statinaitės patraukėme atsakančiai. Paskui jie mums nuoširdžiai patarė, jog turime tausoti teisybę kiek tik galėdami, jei norime ką nors pasiekti didelių ponų rūmuose.

Kaip mūsų akys išvydo Žiburijos šalį

PERSKYRIMAS XXXII

Prastai priimti ir prastai pavaišinti Atlaso šalyje, plaukėme toliau tris dienas; ketvirtą dieną, anksti rytą, priartėjome į Žiburijos šalį. Priartėję pamatėme jūros paviršiuje lakstant tokias švieseles. Aš maniau, kad tai ne žiburiai, bet žuvys, iškišusios iš jūros žėruojančius liežuvius, ar kad kirmėliukės lampiridės, kurias jūs vadinate cicindelėmis, čia taip žiburiuoja, kaip ir mano tėviškėje, kai miežiai bręsta. Tačiau vairininkas mums paaiškino, kad tai sargybos žiburiai, šviečią uosto pakraštį ir lydį svetimus žiburius, kurie, kaip geri pranciškonai ir jakobinai, renkasi čionai į provincijos kapitulą. Mes buvome besuabejoją, ar tai nėra ženklas, pranašaująs audrą, bet vairininkas mus užtikrino, kad ne.

Kaip mes, išsikėlę Lichnobijų uoste, lankėme Žiburiją

PERSKYRIMAS XXXIII

Ne ką trukę įplaukėme į Žiburijos uostą. Čia, aukštame bokšte, Pantagriuelis pažino La Rošelės žiburį, kuris mums ypač gerai pašvietė. Matėme ir Faro, Nauplijo[154] žiburius, taip pat Atėnų Akropolio žiburį, skirtą Paladei. Prie pat uosto yra mažytis kaimelis, gyvenamas lichnobijų, kurie minta iš žiburių (panašiai kaip mūsų krašte vienuoliai broliukai patarnautojai minta iš vienuolių mergelių) ir yra žmonės geri, smalsaus proto. Demostenas irgi čionai kitąkart žiburiavo[155]. Iš tos vietos į rūmus lydėjo mus trys žiburių bokštai, kariniai uostų sargybiniai su aukštomis kepurėmis kaip albanų. Jiems mes pasakėme savo atvykimo priežastį ir tikslą, būtent, jog mes norime išmelsti iš Žiburijos karalienės vieną žiburį, idant šviestų mums kelią ir vestų mus į Butelio orakulą. Jie mielai žadėjo mums padėti ir pridūrė, kad mes atvykę geru laiku ir parankiomis aplinkybėmis, kad dabar kaip tik vykstanti žiburių provincinė kapitula, kad mes turėsią iš ko pasirinkti.

Kai atėjome į karalienės rūmus, du garbės žiburiai — Aristofano žiburys ir Kleanto žiburys[156] — pristatė mus karalienei, ir jai Panurgas Žiburijos kalba trumpai išdėstė, ko atvykome. Ji priėmė mus maloniai ir užkvietė vakarienės, kad lengviau mums būtų išsirinkti, ką norėsime turėti vadovu. Tatai mums didžiai patiko, ir mes tik atidžiai stebėjome ir dėjomės galvon, kaip čia jie elgiasi, kaip laikosi, kokia kieno apranga ir kokia vakarienės serviravimo tvarka.

Karalienė vilkėjo grynuolio krištolo rūbais damaskinio darbo, meniškai ištaisytais, stambių deimantų prisagstytais. Kilmingieji žiburiai vieni buvo apdaryti strasais, kiti fengitais[157], o visi kiti — ragu, popieriumi ir vaškuota drobe. Gatvės žibintai irgi buvo aptaisyti kiekvienas pagal savo rangą ir savo giminės senumą. Mačiau tik vieną molinį, panašų į paprastą puodynę, bet ir tas stovėjo tarp pačių prašmatniųjų; ėmęs tuo stebėtis, sužinojau, kad čia besąs Epikteto žiburys, už kurį kitados buvo siūloma trys tūkstančiai drachmų[158].

Labai atsidėjęs žiūrėjau, kaip aprengtas ir išdabintas Marcialio žiburys Polimiksas[159], o juoba — Ikosimiksas, kadaise Tisijo[160] dukters Kanopos pašvęstas dievams. Gerai apžiūrėjau Pensilį[161], kitados paimtą iš Tebų į Apolono Palatiniečio šventovę, o paskui Aleksandro Nukariautojo perkeltą į Kimės miestą Eolijoj. Įsidėmėjau ir kitą žymenybę — toji ant galvos turėjo gražų raudono šilko kuodą[162]. Man pasakė, kad tai esąs Bartolas, teisės mokslo žiburys. Įsidėmėjau ir dar dvi žymenybes — tos nešiojosi prie diržo prisikabinusios po klizmą; kaip sužinojau, tai buvo Didysis vaistininkų žiburys ir Mažasis vaistininkų žiburys[163].

Kai priėjo metas vakarieniauti, karalienė atsisėdo į pirmąją vietą, o visi kiti — pagal rangus ir laipsnius. Pirmosios duoties visi gavo po storą lajinę žvakę, tik karalienei padavė didelį, stamantriai stovintį, šviečiantį vaško švyturį, baltą su raudonu galiuku; buvo išskirti ir kilmingieji žiburiai, taip pat žiburys iš Mirbo provincijos, kuris gavo riešutinę žvakę, ir iš žemutinio Puatu, kuriam pastatė žvakę su nupieštu herbu. Dievas vienas bežino, kas ten per šviesa buvo, kai visi ėmė šviesti savo dagčiais! Skyrium minėtinos kelios jauniklės žiburiukės, prižiūrimos vienos storulės senės: jos nešvietė kaip kitos, bet man jų spalvos atrodė paleistuvingos.

Po vakarienės nuėjome miegoti. Rytą karalienė mums davė išsirinkti iš pačių įžymiųjų vieną žiburį, kuris pabūtų už vadovą. Po to atsisveikinome ir išvykome.

Kaip mes atvykome prie Butelio orakulo

PERSKYRIMAS XXXIV

Mūsų taurusis žiburys švietė mums kelią ir vedė mus kuo smagiausiai. Taip atvykome į trokštamąją salą, kurioje buvo Butelio orakulas. Lipdamas iš laivo, Panurgas linksmai šoktelėjo aukštyn ant vienos kojos ir tarė Pantagriueliui:

— Štai ir turime, ko ieškojome, dėlei ko tiek vargo ir tiek triūso padėjome.

Po to nusilenkė mandagiai mūsų žiburiui. Šis mums patarė niekad neprarasti geros nuotaikos ir, nors kažkas pasirodytų, nenusigąsti.

Artindamiesi į dieviškojo Butelio šventyklą, gavome pereiti didelį vynuogyną, kuriame augo vynmedžiai visų rūšių, kaip antai: Falernos, Malvazijos, Muskato, Tabijos, Bono, Mirvo, Orleano, Pikardijos, Arbua, Kusi, Anžu, Gravo, Korsikos, Verono, Nerako ir dar kitokie. Tą vynuogyną kadaise užveisė gerasis Bakchas, ir tokia maloninga ranka, jog tas visą laiką be paliovos lapoja, žydi ir duoda vaisių, kaip San Remo apelsinmedžiai. Mūsų šviesusis žiburys liepė kiekvienam suvalgyti po tris vynuogių kekes, įsikloti vynmedžio lapų į kurpes ir pasiimti po žalią vynmedžio šakelę į kairiąją ranką. Vynuogyno gale visi išėjome pro antikinę arką, kurioje matėme itin dailiai išskaptuotus gėrovų trofėjus, būtent: vienoj vietoj ilga eilė butelių, stiklinių ir odinių, buteliukų, butelaičių, ropinių, statinių, statinaičių, ąsočių, puodų, amforų, sukabintų ant vynuogienojų pavėsinės; kitoje — daugybė česnakų, svogūnų, salotų, kumpių, ikrų, pyragaičių su sūriu, rūkytų jautienos liežuvių, išlaikytų sūrių ir kitų panašių skanėstų, perpintų vynuogienojų lapais ir su didžiu išmoningumu suraišiotų šakelėmis; dar kitoje — šimtas rūšių stiklelių, taurių, taurelių, aukštų, žemų, siaurų, plačių, su kojuke, be kojukės, bokalų su dangteliu, bokaliukų be dangtelio ir kita tokia Bakcho artilerija. Priešakinėje arkos pusėje, po zooforu[164], buvo įrašytas šitas dvieilis:

Jei pro šią arką eit norėsi,
Nešt šviesų žiburį turėsi.

— Tuo tai esame apsirūpinę,— tarė Pantagriuelis,— nes visoje Žiburijos šalyje nerasi geresnio ir dieviškesnio žiburio kaip mūsiškis.

Iš arkos tiesiai perėjome į altaną, gražią ir erdvią, visą iš vienų vynuogienojų, kuriuos puošė penki šimtai rūšių uogų kekių, penki šimtai spalvų ir formų, ne natūralių, o dirbtinių, agrikultūros priemonėmis išaugintų: geltonų, mėlynų, bronzaspalvių, žydraspalvių, baltų, juodų, žalių, violetinių, kanapėtų, gegužėtų, taškuotų, lašuotų, pailgų, apskritų, kampuotų, rutulinių, keimarinių, dešrinių, kiaušininių, barzdom apžėlusių, susivėlusių. Iš galo altaną dengė trys senų seniausi povijai, vešliai žali ir uogomis apsunkę. Čia jo šviesybė mūsų žiburys liepė mums prisiskinti povijų lapų, nusipinti iš jų albaniškas skrybėles ir užsidėti jas taip, kad visa galva būtų uždengta. Mes, nieko nelaukę, taip ir padarėme.

— Po šiais uogynų skliautais nieku gyvu nebūtų vaikščiojusi Jupiterio kunigė,— tarė Pantagriuelis.

— O to priežastis mistiška,— tarė mūsų šviesusis žiburys.— Nes jeigu ji būtų čia vaikščiojusi, tai viršum savo galvos būtų turėjusi vynuoges, atseit vyną, ir būtų rodęsi, kad vynas ant jos viršų turi, tuo tarpu jos laikysena reiškė, kad tiek kunigai, tiek ir visi kiti žmonės, atsidėję ir pasišventę dieviškųjų dalykų apmąstymams, privalo išlaikyti dvasios ramybę, vengti bet kokio juslių audrinimo, kuris kaip tik labiausiai ir reiškiasi tada, kai žmogus pasiduoda girtavimo aistrai.

Taipogi ir jūs, perėję per šičia, nebūtumėte priimti dieviškojo Butelio šventykloje, jei taurioji kunigė Bakbuk nepamatytų, kad jūsų kurpės pridėtos vynuogių lapų: šis veiksmas yra diametraliai priešingas tam perėjimui ir akivaizdžiai liudija, kad vyną jūs niekinate, esate viršesni už jį ir minate jį po kojų.

— Aš,— tarė brolis Žanas,— nesu mokytas ir dėl to labai gailauju; tačiau savo brevijoriuje skaitau, kad Apokalipsėje apsireiškė toks stebuklingas ženklas: moteriškė mina po kojų mėnulį; tatai, kaip man išaiškino Bigo[165], reikią suprasti taip, jog ši moteriškė nesanti tokios pat padermės ir prigimties kaip kitos, kurioms mėnulis ne po kojų, o galvoj, ir užtat jų protas taip prastai šviečia; dėl to man visiškai nesunku patikėti tuo, ką jūs kalbate, mielasis mano pone Žibury.

Kaip mes nusileidome po žeme į Butelio šventovę ir kokiu būdu Šinonas yra pirmasis miestas pasaulyje

PERSKYRIMAS XXXV

Ir šit mes leidžiamės į požemį tinkuota skliautine anga, kurios išorėje negrabia ranka pritapyta reginių: šoka moterys ir satyrai, lydėdami senį Sileną, o tas joja raitas ant asilo ir kvatoja. Čia aš sakau Pantagriueliui:

— Man ši įeiga primena Paveikslingąją smuklę pirmajame pasaulio mieste: ir ten paveikslai tokie pat ir tokio pat gyvumo kaip čia.

— Kur taip? — klausė Pantagriuelis.— Kame yra tas, kaip jūs sakote, pirmasis pasaulio miestas?

— Ogi Turenėje. Šinonas, kitaip sakant, Kainonas[166].

— Aš žinau, kur yra Šinonas,— atsakė Pantagriuelis,— žinau ir Paveikslingąją smuklę, esu joje ne sykį gėręs šviežio vyno; ir neabejoju, kad Šinonas yra senas miestas, tą sako jo herbas, nes jame įrašyta:

Šinonas — miestas pagarbus.
Nors jis ir mažas, bet garsus.
Jo senos akmeninės sienos
Išdidžios stovi prie pat Vjenos.

Tačiau kodėl jis yra pirmasis miestas pasaulyje? Kur jūs randate tai parašyta? Kas jums duoda pagrindo taip manyti?

— Šventajame rašte radau parašyta,— sakau,— kad Kainas buvo pirmasis miestų kūrėjas. Taigi galimas daiktas, kad pirmą savo įkurtą miestą jis nuo savo vardo ir praminė Kainonu, kaip kad ir vėliau, jo pavyzdžiu sekdami, visi kiti miestų kūrėjai bei steigėjai davė jiems savo vardus: Atėnė (graikų Minerva) Atėnams, Aleksandras Aleksandrijai, Konstantinas Konstantinopoliui, Pompėjus Pompėjopoliui Kilikijoje, Adrianas Adrianopoliui; Kanaanas kanaanitams, Saba[167] sabaitams; panašiai radosi ir Ptolemėja, ir Cezarėja, ir Tiberiumas, ir Erodiumas Judėjoje.

Taip mums bešnekučiuojant, štai pasirodė didysis flakonas (mūsų žiburys sako flogonas[168]), dieviškojo Butelio rūmų užvaizdas, lydimas šventyklos sargybos, sudarytos iš vienų prancūziškų buteliukų. Tasai,

matydamas, jog mūsų rankose, kaip sakiau, tik vynmedžio šakelės, o galvos vainikuotos gebenės lapais, ir dar pažinęs šlovingąjį mūsų žiburį, be žodžio leido mums įeiti ir liepė mus stačiai vesti pas princesę Bakbuk, Butelio rūmų damą ir visų misterijų kunigę. Taip ir buvo padaryta.

Kaip mes leidomės gilyn tetradiniais laiptais ir kokių baimių turėjo Panurgas

PERSKYRIMAS XXXVI

Paskui nusileidome į požemį per vieną marmurinių laiptų tarpą; ten buvo laiptų aikštelė; tada pasukome į kairę ir leidomės dar du tarpus, ir vėl buvo tokia pat aikštelė; tada, vėl pasukę, leidomės tris tarpus, vėl buvo aikštelė, ir dar keturis tarpus. Čia Panurgas paklausė:

— Ar jau atėjom?

— Kiek laiptų tarpų suskaičiavote? — klausė mūsų žiburys.

— Buvo vienas,— atsakė Pantagriuelis,— paskui du, trys, keturi.

— Tai kiek iš viso? — klausė jis vėl.

— Dešimt,— atsakė Pantagriuelis.

— Gautąjį skaičių padauginkite iš pitagoriškosios tetradės[169],— kalbėjo jis toliau.

— Tai bus,— tarė Pantagriuelis,— dešimt, dvidešimt, trisdešimt, keturiasdešimt.

— O kiek iš viso? — klausė žiburys.

— Šimtas,— atsakė Pantagriuelis.

— Pridėkite pirmąjį kubą,— tarė jis,— tai yra aštuonis; kai pereisime visą šį fatališką skaičių, rasime šventyklos duris. Ir įsidėmėkite gerai, jog tai ir yra tikroji Platono psichogonija[170], tiek išgarsinta akademikų ir tiek mažai suprasta: jos pusę sudaro vienetas, du tolesnieji natūriniai skaičiai, du jų kvadratai ir du kubai.

Leidžiantis į požemį tais skaitiniais laiptais, mums visų pirma buvo reikalingos kojos, nes be jų būtume galėję nebent riedėte nuriedėti kaip statinės į rūsį; antra, mūsų šviesusis žiburys, nes šiaip nebūtume iš niekur gavę šviesos, tarytum atsidūrę švento Patriko oloje

Hibernijoj arba Trofonijo griovyje Beotijoj[171]. Nusileidus kokius septyniasdešimt aštuonis tarpus, Panurgas ėmė rėkti, kreipdamas savo žodžius į spindulingąjį žiburį:

— Pone stebuklingasis, maldauju jus savo sugrudusia širdimi — grįžkime atgal! Prisiekiu jaučio mirtim, aš mirštu iš baimės. Sutinku amžinai likti nevedęs. Jūs jau ir taip dėl manęs prisivarginote ir prisirūpinote; dievas už tai jums atlygins didžiojo atsiskaitymo dieną, o aš irgi neliksiu nedėkingas, kai tik išeisiu iš šio troglodytų urvo. Grįžkim, meldžiamieji. Aš labai bijau, kad čia nebūtų Tenaras[172], pro kurį leidžiasi į pragarą, ir man rodos, kad girdžiu lojant Cerberį. Klausykit, juk išties jis loja, negi man tik ausyse taip skambėtų. Aš jo nėmaž nepasiilgau, nes kai tau šuva už kinkos griebia, tai sopa taip, kad nė su baisiausia dantų sope nepalyginsi. O jei čia Trofonijo griova, tai lemūrai ir vampyrai suės mus gyvus, kaip kitados suėdė vieną Demetrijo alebardininką[173], nenusitverdami kitokio kąsnio. Broli Žanai, ar esi čia? Būk geras, pilvūze mielas, laikykis arti manęs, aš mirštu iš baimės. Ar turi savo kalaviją? O aš, kaip tyčia, neturiu jokio ginklo, nei kuo pulti, nei kuo gintis. Grįžkim.

— Esu, esu,— tarė brolis Žanas,— nebijok, laikau tave už pakarpos, ir nė aštuoniolika velnių neišplėš tavęs iš mano gniaužtų, niekis, kad esu be ginklo. Kas turi narsią širdį ir narsią ranką, tam dėl ginklo bėdos nebus, jų iš dangaus prilis prireikus, kaip Kro laukuose prie Marijaus griovio, Provanse, kitados prilijo akmenų (ir dabar jų ten daugybė tebėra), kad Heraklis turėtų kuo mušti du Neptūno vaikus[174]. Bet kaip čia yra? Kur mes žengiame: ar į mažų vaikų limbą[175] (jie mus apkakos, po šimts), ar į tikrą pragarą, velnių būstinę? Velniams, dievaži, dėsiu aš į kaulus gerai, jeigu jau vynmedį po kojų pamyniau! Jau kad kulsiu, tai kulsiu! Kur jie? Kur juos rasti? Aš tik jų ragų privengiu. Bet du ragai, kuriuos Panurgas nešios, kai pačią ves, saugos mane kaip reikiant ir nuo velnių ragų. Jau matau aš jį pranašo regėjimu, antrąjį Akteoną, raguotį, ragagalvį, ragadugnį!

— Saugokis, *frater,*— tarė Panurgas,— kad, nesulaukęs, kol vienuoliams leis vesti, negautum už pačią giltinės! Tegu tik aš sveikas gyvas grįšiu iš šios hipogėjos[176], tai ne aš būsiu, jei tau jos nepakibinsiu, vien iš noro, idant taptumei ragiumi ragabadžiu. O šiaip tai giltinė bjauri boba. Prisimenu, Grobštas norėjo tau ją už pačią įtaisyti, bet tu jį apšaukei eretiku.

Čia pokalbį nutraukė mūsų šviesusis žiburys, pamokydamas, jog nūnai esame tokioje vietoje, kurią pridera gerbti — nebesisvaidyti

žodžiais ir prikąsti liežuvį; daugiau jis griežtai mums pasakė, jog jeigu jau sykį prisiklojom vynlapių į kurpes, tai negali būti nė kalbos, kad grįžtume namo, neišgirdę Butelio žosmės.

— Jei taip, tai eime,— tarė Panurgas,— ir trenkim po velnių visus velnius! Ar taip, ar taip vieną kartą mirti. O aš savo gyvybę esu paskyręs kautynėms. Žengiam pirmyn, nėr ko žiūrėti! Drąsos turiu daugiau negu reikia — kas be ko, širdis dreba, bet tai todėl, kad šalta ir kad požemio oras šiurpus. Ne iš bamės, ne; ir ne dėl giltinės. Žengiam, žengiam, trenkiam, mušam, krušam: aš — Vilhelmas Bebaimis.

Kaip šventyklos durys stebuklingai atsidarė pačios

PERSKYRIMAS XXXVII

Laiptų gale užėjome dailų gryno jaspio portalą, visą padarytą ir pastatytą dorėnišku būdu ir stiliumi, o jo priešakinėje pusėje buvo užrašyta jonėniškomis gryno aukso raidėmis ši sentencija: ἐν ὀίνῳ ἀλήυ εια, atseit: *per vyną prašneka teisybė*. Dvivėrės durys buvo bronzinės, korintiškos, masyvios, padabintos iškiliomis gėlytėmis, emaliuotomis, dailiai įkomponuotomis pagal skulptūros reikalavimus; durų pusės buvo taip gerai suleistos ir į staktas įtinkintos, jog laikėsi puikiausiai be skląsčio, be sankabos, be jokios jungės; prie jų kabėjo tik indiškas deimantas Egipto pupos dydžio, šešiakampis, tiesiabriaunis, per dvi vietas suimtas aukso įtvaru; abipus durų karojo ant sienos po ryšuliuką česnakų.

Čia mums taurusis žiburys pasakė, kad teiktumės jam atleisti, jeigu toliau mūsų nebelydėsiąs; dabar mes turį vien tiktai klausyti kunigės Bakbuk, nes jam į vidų įeiti neleidžiama dėl tam tikrų priežasčių, kurias geriau nutylėti negu sakyti žmonėms, gyvenantiems mirtingą gyvenimą. Tačiau nors kažkas būtų, liepė mums nepamesti galvos, neišsigąsti ir nebijoti nieko, o kai reikės grįžti — pasikliauti juo. Paskui nukabino deimantą nuo durų suvėrimo ir įmetė į sidabrinę dėžutę dešinėje, tyčia tam prirengtą; nukabino taipogi česnakus, karojusius abipus durų ant raudonos šilkinės virvelės pusantro sieksnio ilgio, pririšo juos prie aukso grandžių, tyčia tam pritaisytų šonuose, ir pasitraukė.

Ūmai durys atsivėrė, niekieno nepaliestos, ir atsiverdamos nei sugirgždėjo, nei sudžerškėjo, kaip kad visos storos ir sunkios bronzinės durys, o tik išleido gražų ir mielą šnaresį, nuskambėjusį po šventyklos skliautais; Pantagriuelis tuoj sumetė, iš kur tasai garsas, kai po viena ir kita durų sąvara, ant slenksčio, pamatė mažą cilindrėlį, kuris, durims veriantis, slenka kietu, lygiu, vienodai nugludintu opito akmeniu, išduodamas švelnų, maloniai skambantį šnaresį.

Man buvo itin keista: kaip tai šios durys ėmė ir atsidarė, viena pusė dešinėn, kita kairėn, niekam nė rankos neprikišus? Norėdamas perprasti šį nuostabų dalyką, aš, kai tik suėjome į vidų, šoviau akimis tarp durų ir sienos, nes smalsu buvo, kokia gi jėga ir kokie įrenginiai jas varsto; jau buvau belinkstąs manyti, ar tik mūsų mielasis žiburys prie jų nepridėjo žolės, vardu *Aethiopis*, kuri atveria visus užvertus daiktus, bet šit pastebėjau, kad durų krašte, toje vietoje, kur abi pusės susiveria, yra plieno plokštės, įleistos į korintišką bronzą.

Daugiau dar pastebėjau dvi Indijos magneto plokštes, plačias, pusės sprindžio storumo, žydros spalvos, gerai nusvidintas ir nupoliruotas; jos per visą savo storį buvo įmūrytos į šventyklos sieną tose vietose, kur liečiasi abi durų pusės, ligi galo atidarytos.

Taigi plieno plokštės, magneto galios ir jėgos traukiamos, slėpiningo ir stebuklingo gamtos sutaisymo dėka būtinai turėjo tokiu būdu judėti; tad ir durys palengva vėrėsi ir darėsi, tačiau ne visada, o tik tuo atveju, kai pašalintas deimantas, nes jei deimantas yra greta, plienas nustoja klausyti magneto traukos, ir kai pašalinti anie du česnakų ryšuliukai, kuriuos mūsų linksmasis žiburys ėmęs už raudonos virvutės nunešė ir pakabino toliau, nes česnakai nuslopina magneto galybę ir atima jam traukiamąją jėgą.

Vienoje magneto plokštėje, dešinėje pusėje, buvo dailiai įrėžta senoviškomis lotynų raidėmis tokia šešiapėdžio jambo eilutė:

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt[177],

„Kas pasiduoda, tą likimas veda, o kas ne, tą vilkte velka".

Kitoje plokštėje, kairėje, perskaičiau dailiai didžiosiomis raidėmis įkirstą sentenciją:

VISI DAIKTAI JUDA Į SAVO TIKSLĄ.

Kokia puiki mozaika buvo šventyklos grindyse

PERSKYRIMAS XXXVIII

Perskaitęs tuos užrašus, aš savo akims daviau stebėti didingą šventyklą ir grožėjausi neregėtai meniškai suklotom josios grindim, kurių po teisybei neįmanoma sulyginti su jokiu to pat pobūdžio kūriniu, esančiu ar kada nors buvusiu po firmamento skliautu, net su Sulos laikų Fortūnos šventyklos asla Prenestėje, net su graikiška grindų mozaika, išklota Pergame Sosistrato ir pavadinta asarotu. Mat tai buvo mozaika, sudėliota iš mažų keturkampučių, iš nušlifuotų tauriųjų akmenų natūralios spalvos: raudonojo jaspio, maloniai pamarginto įvairiomis dėmelėmis, ir ofito, ir porfyro, ir vilkakio, nusėto aukso kibirkštėlėmis, smulkutėmis nei atomai, ir agato, banguojančio sumišai susipynusiomis balkšvomis liepsnelėmis, ir labai brangaus chalcedono, ir žaliojo jaspio su raudonomis bei geltonomis gyslutėmis; ir visi jie išrikiuoti įstrižainėmis linijomis.

Portiko asloje buvo sudėta mozaika iš mažų akmenėlių, parinktų ir suderintų pagal natūralias savo spalvas taip, kad tiktų į vaizduojamąsias figūras; jos paveikslas buvo toks, tartum čia pribarstyta žalių vynuogienojų, ir pribarstyta bet kaip — vienur gausiau, kitur mažiau. Toji lapija buvo puiki visur, bet įdomiausia, kad joje matei čia sraiges kopiant į vynuoges prieblandoje, čia mažus driežiukus po lapus lakstant, o vėl kitur vynuoges, pussirpes arba ir visai išsirpusias, itin gyvai, itin vykusiai menininko padarytas ir lengvai galinčias apgauti varnėnus bei kitus smulkius paukštelius, kaip Dzeuksido Heraklėjiečio[178] paveikslai. Šiaip ar taip, mus tie vaizdai apgavo puikiausiai, nes ten, kur dailininkas priskleidė daug vynuogienojų, mes, saugodamiesi, kad jų nesutryptume, kėlėme kojas aukštai ir žirgliojome dideliais žingsniais tarsi po nelygią ar akmenuotą vietą. Paskui aš pakėliau akis į skliautines šventyklos lubas. Jos buvo ištisai inkrustuotos marmuru bei porfyru ir išdėliotos mozaika, neregėto gražumo paveikslai ėjo nuo vieno šventyklos galo ligi kito, o tuose paveiksluose, pradedant kaire puse nuo įėjimo, buvo neišpasakytai dailingai atvaizduotos kautynės, kuriose mielasis Bakchas nugalėjo Indijos gyventojus, ir padaryta taip, kaip toliau aprašyta.

Kaip mozaikiniuose šventyklos paveiksluose buvo atvaizduotos pergalingos Bakcho kautynės su Indijos gyventojais

PERSKYRIMAS XXXIX

Pirmiausia buvo atvaizduoti visokie miestai, kaimai, pilys, tvirtovės, laukai ir miškai, ir viskas degė liepsnoje. Taip pat matei visokias šėlstančias, iškrikusias moteris, įnirtingai draskančias į gabalus gyvus veršius, avinus bei avis ir ryjančias jų mėsą. Tai turėjo reikšti, kad Bakchas, įžengęs Indijon, siaubė viską ugnimi ir krauju.

Ir vis tiek indai Bakchą taip niekino, jog nesiteikė nė sutikti su ginklu, kadangi iš savo žvalgų žinojo, kad jo kariuomenėje visiškai nėra karininkų, o yra tik senas seniukas, subobėjęs ir visuomet girtas, lydimas neraliuotų bernų, visiškai nuogų, tolydžio šokančių ir šokinėjančių, uodeguotų ir raguotų kaip ožiukai, ir daugybės girtų moteriškių. Tad ir nusprendė leisti jiems žygiuoti, nesipriešinti ginklu, nes tokius pergalėti būtų gėda, o ne šlovė, bjaurastis ir suteptis, o ne garbė ir šaunumas. Bakchas, šitaip paniekintas, ėmė ir ėmė jų žemę ir viską naikino ugnimi (nes ugnis ir žaibas yra Bakcho prigimti ginklai: kai jis gimė, tėvas Jupiteris pasveikino jį žaibu, ugnis prarijo motiną Semelę ir gimtuosius namus), taip pat ir krauju, nes jo tokia prigimtis, kad taikos metu jis gamina kraują, o karo metu jį laisto. Pavyzdys — Samo salos laukai, vadinami *Panema*, atseit *visi kruvini*, nes Bakchas ten prisivijo amazones, bėgančias iš Efezo žemės, ir visas nužudė, išleisdamas iš gyslų kraują, jog visas laukas paplūdo kraujais ir žemė jų prisigėrė. Iš to jūs teisingiau suprasite negu iš Aristotelio *Problemų*, kodėl kitados žmonės sakė: „Mėtų per karą nevalgyk ir neaugink“. Priežastis va kokia: karo metu paprastai žmonės nežiūri, kur kam smogia, tad sužeistajam, tą dieną valgiusiam mėtų ar bent jas čiupinėjusiam, būtų neįmanoma — ar bent jau labai sunku — sustabdyti kraujo tekėjimą[179].

Toliau kitame paveiksle buvo atvaizduota, kaip Bakchas traukia į mūšį: važiuoja jis didingu karo vežimu, kinkytu trimis poromis jaunų leopardų; veidas jo kaip vaiko (suprask: geras gėrovas niekad nesensta), raudonas it kerubinas, barzdos nė plauko ant smakro; ant galvos smailūs ragiukai, viršum jų gražus vynmedžio lapų ir vynuogių vainikas ir aštriai raudona kepurė; ant kojų auksuotos kurpės.

Jo pulke nebuvo nė vieno vyro; visą jo apsaugos būrį ir kariuomenę sudarė vien basaridės, evantės, euhiadės, edonidės, trieteridės, ogigijos, mimalonės, menadės, tiadės ir bakchidės[180], nirtulingos, pašėlusios, įdūkusios moterys, susijuosusios slibinais ir gyvais žalčiais diržų vietoje, plaukai vėjo plaikstomi, virš kaktos vynuogių kekės; apsirengusios elnių ir ožkų kailiais, rankose nešinos kirvukais, tirsais[181], pjautuvais, alebardomis kankorėžio formos ir tokiais lengvučiais skydukais, žvangančiais ir bildančiais nuo kiekvieno prisilietimo, kurie prireikus joms atstojo būgnus ir būgnelius. Jų buvo septyniasdešimt devyni tūkstančiai du šimtai dvidešimt septynios.

Avangardą vedė Silenas, vyras, kuriuo Bakchas pasitikėjo visiškai, kurio narsą ir didžiadvasiškumą, drąsą ir apdairumą praeityje pažino visokiomis aplinkybėmis. Tai buvo smulkus seniukas, kretantis, kuprotas, aptukęs, pilvotas; ausis turėjo dideles ir stačias, nosį smailią ir kumpą, antakius ilgus ir šiurkščius; jojo ant neromyto asilo; rankoj laikė lazdą pasiramsčiuoti, bet ja galėjo ir šmaikščiai kautis, jei kada pasitaikė atsistoti ant kojų; o vilkėjo geltonu moterišku drabužiu. Jo pulką sudarė jauni kaimo bernai, raguoti kaip ožiukai ir nuožmūs kaip liūtai, visi nuogi, tolydžio dainuoją ir šoką kordaksus[182]; jie vadinosi tityrai ir satyrai. Jų buvo aštuoniasdešimt penki tūkstančiai šimtas trisdešimt trys.

Ariergardą vedė Panas, baisenybingas sutvėrimas, tikras baidyklė. Žemutinėmis kūno dalimis jis panėšėjo į ožį, šlaunis turėjo gauruotas, ant galvos nešiojo ragus, atstatytus tiesiai į dangų. Veidas jo buvo raudonas, degte degantis, barzda labai ilga, pats išdidus, drąsus, nebijantis rizikos ir greitas uždūkti; kairėj rankoj laikė fleitą, dešinėj lazdą riestu galu; jo būrius irgi sudarė satyrai, hemipanai, egipanai, silvanai, faunai, lemūrai, larai[183], žaltvykščiai ir kaukai, iš viso septyniasdešimt aštuoni tūkstančiai šimtas keturiolika. Šūkis visų buvo tas pats: *Evohė*.

Kaip mozaikiniuose paveiksluose buvo atvaizduotas mielojo Bakcho antpuolis ir mūšis su indais

PERSKYRIMAS XL

Toliau buvo atvaizduota, kaip mielasis Bakchas puolė ir triuškino indus. Čia aš mačiau, kaip Silenas, avangardo vadas, liedamas prakaitą

dideliausiais lašais, nuožmiai lupa savo asilą, o asilas, baisiai išsižiojęs, makaruoja uodegą, draskosi ir spardosi taip pašėlusiai, tarsi jam gylys būtų į pasturgalį įsisegęs.

Satyrai — kapitonai, seržantai, kapralai — groja dūdomis karinius maršus ir duodasi kaip pasiutę aplink armiją, strakaliodami it ožiai, šokčiodami, ūkčiodami, drumsčiodami, laigydami ir spardydamiesi ir tuo narsindami savo žygio bendrus, idant aršiau kautųsi. Visi, ką tik mačiau paveiksle, rėkė *Evohė*. Menadės pirmutinės šoko ant indų, kraupiai šaukdamos ir siaubingai tratindamos savo būgnus bei skydus; paveikslas aiškiai rodė, jog nuo to visas dangus dreba,— tai ko jums taip labai besistebėti Apeliu, Aristidu Tebiečiu[184] ir kitais tokiais menininkais, sugebėjusiais nupiešti griausmą, žaibą, perkūniją, vėjus, kalbas, papročius ir nuotaikas.

Toliau buvo atvaizduota, kad indų kariuomenė galų gale suprato, jog Bakchas siaubia jų šalį. Priešaky matėsi drambliai su bokštais ant kuprų, o tuose bokštuose begalė kareivių; tačiau visa indų kariuomenė buvo jau pakrikusi ir bėgo, o drambliai, nuo nežmoniškų bakchidžių triukšmo apduję ir panikos pagauti, gręžėsi prieš savuosius ir mindžiojo juos. Čia jūs būtumėt matę Sileną, kaip jis bakina kulnais savo asilą ir senovės fechtuotojų būdu tvoja visiems lazda, o jo asilas šuoliais vejasi dramblius, išsižiojęs, riaumodamas žvėriškai ir tuo riaumojimu skatindamas puolėjus (panašus triukšmas kitados pabudino nimfą Lotidę per bakchanalijų įkarštį, kada Priapas, pilnas priapizmo, norėjo, prie jos prisigretinęs, miegančią išpriapuoti).

Čia būtumėt matę Paną, kaip jis savo kreivom kojom šokinėja apie menades ir, kaimietišką švilpą pūsdamas, kursto jas, kad narsiau kautųsi. Dar būtumėt matę, kaip jaunas satyras veda belaisvius — septyniolika karalių, kaip bakchidė traukia paskui save keturiasdešimt du priešo karininkus, surišusi juos savo žalčiais, kaip mažytis faunas neša dvylika vėliavų, atimtų iš priešo, ir kaip mielas gerulis Bakchas važinėja sau ramus po mūšio lauką, juokauja ir kiekvieną sutikęs užgeria. Ir galiausiai mozaikos paveiksle buvo atvaizduota pergalės iškilmė ir mielojo Bakcho triumfas.

Jo triumfalinis vežimas visas skendėjo povijuose, surinktuose ir suskintuose ant Mero kalno,— tai retas augalas, ypač Indijoje, o kas reta — brangu. Tatai paskui mėgdžiojo Aleksandras Didysis per savo triumfą Indijoje. Bakcho vežimą traukė dramblių kinkinys. Tatai paskui mėgdžiojo Pompėjus Didysis Romoje, su triumfu grįžęs iš Afrikos. Vežime stovėjo taurusis Bakchas ir gėrė iš ąsotos taurės. Tatai

paskui mėgdžiojo Gajus Marijus po pergalės prieš kimbrus ties Eksu Provanse. Visa Bakcho kariuomenė buvo vainikuota povijais, o ir tirsai, skydai ir būgneliai buvo jais apkaišyti. Net Sileno asilas, ir tas buvo jais apklotas visas.

Abipus karo vežimo ėjo Indijos karaliai, paimti nelaisvėn ir sukaustyti storomis aukso grandinėmis; visas triumfuojantis pulkas žengė su dievišku iškilmingumu, su neapsakomu džiaugsmu ir linksmybe, nešėsi nesuskaičiuojamus trofėjus, ferkulus bei laimikius ir traukė smagiai epinikijas[185], kaimiškas daineles ir ditirambus. Pačioje pabaigoje buvo išpiešta Egipto šalis su Nilu, krokodilais, kerkopitekais, ibiais, beždžionėmis, trochilais, ichneumonais[186], hipopotamais ir kitais to krašto gyvūnais. O Bakchas žygiavo per visą tą šalį, traukiamas dviejų jaučių; ant vieno buvo užrašyta aukso raidėmis: *Apis*, o ant kito: *Oziris*; mat Egipte iki Bakcho atvykimo niekas nebuvo matęs nei jaučio, nei karvės.

Kaip šventyklą švietė stebuklinga lempa

PERSKYRIMAS XLI

Prieš imdamas apsakinėti patį Butelį, aš jums aprašysiu, kokia nuostabi buvo lempa, skleidžianti šviesą po visą šventyklą, ir dar taip gausiai, jog nors ir po žemių, joje buvo šviesu kaip per patį vidudienį, kada saulė, niekieno netemdoma, plieskia į žemę.

Vidury skliautų buvo masyvaus aukso grandis geros plaštakos storio, nuo jos karojo trys kiek plonesnės grandinės, labai meniškai padarytos, o per pustrečios pėdos žemiau trijose vietose už jų prikabintas laikėsi gryno aukso skritulys tokio dydžio, jog skersmuo jo viršijo dvi uolektis ir pusę sprindžio. Jame buvo keturios kiaurymės, arba angos, o jų kiekvienoje tvirtai įtaisytas tuščiaviduris, iš viršaus atdaras rutulys — lyg ir nedidelė lempa maždaug dviejų sprindžių apskritimo; visi tie rutuliai — iš brangiųjų akmenų: vienas iš ametisto, kitas iš Libijos karbunkulo, trečias iš opalo, ketvirtas iš antracito. Visi jie pilni degtinės, penkis kartus varytos per spiralinį aušintuvą, o toji degtinė — neišsenkanti kaip ansai aliejus, kurio kitados Kalimachas[187] pripylė į auksinę Paladės lempą Atėnų Akropolyje. Dagčiai buvo vien

iš asbesto pluošto (kaip kitados Jupiterio šventovėje Amonijoj, ir jį matė Kleombrotas, didžiai smalsaus proto filosofas), kiti iš Karpasijos[188] pluošto, kuris ugnyje veikiau atsinaujina, negu sudega.

Po šita lempa, maždaug dviem su puse pėdos žemiau, tos pačios trys grandinės laikė už trijų ąsų didelę apvalią lempą iš grynų gryniausio krištolo, pusantros uolekties skersmens, su anga viršuje dviejų sprindžių; į tą angą, į pat vidurį, buvo įtaisytas tam tikras indas, irgi krištolinis, savo forma primenantis moliūgą ar naktipuodį, ir siekė jis ligi pat didžiosios lempos dugno, o tame inde buvo įpilta tiek degtinės, jog asbesto pluošto liepsna plėvojo kaip tik pačiame didžiosios lempos centre. Dėlei šios priežasties visas josios sferinis korpusas atrodė degąs ir liepsnojąs, kadangi ugnis buvo centre, pačiame viduriniajame taške. Ir netveria akys žiūrėti nuolat ir įdėmiai į tokią šviesybę, kaip kad neįmanoma žiūrėti į pačią saulę, kadangi čia ir medžiaga tokio stebuklingo skaidrumo, ir išdirbimas toks perregimas bei vaiskus, ir įvairios brangakmeniams savybingos keturių mažųjų viršutinių lempų spalvos atsispindi didžiojoje apatinėje, ir tų keturių šviesos spinduliai atsimušę sklinda mirgėdami bei virpėdami visui visoje šventyklos erdvėje. Ir dar daugiau: kai toji pasklida šviesa susiliečia su nusvidintu marmuru, kuriuo išklotas visas šventyklos vidus, randasi tokios spalvos, kokias regime vaivorykštėje, kada skaidri Saulė paliečia lietingus debesis.

Įstabi ta išmonė, bet, man regis, dar įstabesnis dalykas, kad skulptorius aplink visą tos krištolinės lempos korpusą išgraviravo reginį — karštą ir linksmą mūšį, kur grumiasi nuogi vaikučiai, raiti ant medinių arkliukų, su mažutėmis ietimis, su skydais, dailiai iš vynuogių kekių supintais ir vynmedžio lapais apkaišytais, ir tų vaikučių judesius bei pastangas menas taip vykusiai išreiškė, jog nė pati gamta nebūtų geriau pataikiusi. Ir atrodė, kad jie ne įdubūs, o iškili, net keistai pūpso iš medžiagos, nes visokios žaismingos šviesos ėjo iš vidaus per tą skulptūrą.[189]

Kaip kunigė Bakbuk parodė mums šventykloje fantastišką fontaną

PERSKYRIMAS XLII

Kai, ekstazės pagauti, gėrėjomės šia nuostabia šventykla ir atmintina lempa, štai žengė prie mūsų giedru ir šypsančiu veidu garbioji kuni-

gė Bakbuk su savo palyda; matydama mus apsirengusius taip, kaip esu sakęs, ji be jokių kliūčių įvedė mus į vidurinę šventyklos dalį, kur po sakytąja lempa buvo gražus fantastiškas fontanas.

Kaip fontano vanduo įgauna vyno skonį dėl gėrėjų įsivaizdavimo

PERSKYRIMAS XLIII

Paskui ji liepė paduoti mums taures, puodukus, bokalus, auksinius, sidabrinius, krištolinius, porcelianinius, ir maloniai ragino gerti skysčio, trykštančio iš to fontano. Mes gėrėme labai mielai, nes, dievaži, tai buvo fantastiškas fontanas, tiek medžiagomis, tiek išdirbiu vertingesnis ir nuostabesnis negu kadaise Plutono svajotasis. Pamatas buvo iš grynų gryniausio ir skaidrių skaidriausio alebastro, trijų sprindžių su trupučiu aukščio, septyniakampis, iš oro pusės papuoštas stilobatais, aruletais, dorėniškom vagutėm ir grioveliais, išdėliotais aplinkui vienodu atstumu. Vidus — tobulai apskritas. Ant pamato kraštų, ties kiekvieno kampo viduriu, stovėjo pilvotos kolonos — lyg ir tekinti stulpai iš dramblio kaulo ar alebastro (dabartiniai architektai jas vadina *portri*), ir jų iš viso buvo septynios — tiek, kiek kampų. Jų aukštis nuo bazės iki architravos buvo septyni sprindžiai (gal kiek mažiau) ir visiškai atitiko vidinės fontano apvalumos skersmenį per apskritimo centrą.

Jos buvo išdėstytos tokia tvarka, kad, žiūrint iš už vienos kurios (vis tiek kokio storio) į kitas, priešais stovinčias, mūsų regos linijos piramidinis kūgis rėmėsi į minėtąjį centrą.

Pirmoji kolona, būtent ta, kuri, įėjus į šventyklą, pirmutinė krinta į akis, buvo iš dangiškai žydro safyro.

Antroji — iš hiacinto, su graikiškomis raidėmis **A** ir **I** įvairiose vietose; jos spalva tiksliai tokia kaip tos gėlės, į kurią buvo paverstas užkaitęs Ajanto kraujas[190].

Trečioji — iš anachitinio deimanto[191], žėrinti ir tviskanti kaip žaibas.

Ketvirtoji — iš vyriško[192] rubino, šviečiančio ametistiškai — purpurinėmis ir violetinėmis spalvomis.

Penktoji — iš smaragdo, daugiau nei penkis šimtus kartų puikesnio

už kadainykštį Serapio[193] smaragdą Egipto labirinte, šviesesnio ir skaidresnio už tuos, kurie akių vietoj buvo įstatyti marmuriniam liūtui, gulinčiam prie karaliaus Hermijo kapo[194].

Šeštoji — iš agato, linksmesnio ir turtingesnio atspalvių ir margumynų nei tasai, kurį taip didžiai brangino Pyras, Epyro karalius.

Septintoji — iš perregimo selenito, balto it berilis, vaiskaus it Himeto medus; jos viduje matėsi mėnulis, taip pat atrodantis ir judantis kaip ir danguje: čia pilnatis, čia jaunatis, čia priešpilnis arba delčia.

Tuos brangakmenius senovės chaldėjai siejo su septyniomis dangaus planetomis. Idant tą dalyką suprastų ir mažesnio išmanymo galvos, ant pirmosios — safyrinės — kolonos viršum kapitelio stovėjo stačiai ir ties pat viduriu Saturno statula, nulieta iš valyto švino, su dalgiu rankoj, o prie jos kojų — auksinė gervė, išmoningai emaliuota, nuspalvinta tiksliai taip, kaip derėjo šiam Saturno paukščiui.

Ant antrosios — hiacintinės — stovėjo į kairę pasigręžęs Jupiteris iš jupiterinio cino, o jam ant krūtinės — aukso erelis, emaliuotas, natūraliai nuspalvintas.

Ant trečiosios — gryno aukso Febas su baltu gaidžiu dešinėje rankoje.

Ant ketvirtosios — Marsas iš korintinės bronzos, o prie jo kojų liūtas.

Ant penktosios — Venera, nulieta iš tokio pat vario, iš kokio Aristonidas padarė Atamanto statulą; raustančiu blizgumu jis išreiškė gėdą, kuri svilino Atamantą, žiūrintį į savo nebegyvą sūnų Learchą[195], nukritusį jam po kojų.

Ant šeštosios — Merkurijus, iš stangraus, kalaus, nelakstančio gyvsidabrio, jam prie kojų gandras.

Ant septintosios — sidabrinis Mėnuo, jam prie kojų kurtas.

Tų statulų aukštis buvo sulig geru trečdaliu kolonų aukščio; jos buvo taip gabiai padarytos pagal matematikų planus, jog Polikleto kanonas[196] vargu ar būtų galėjęs su jomis lygintis, o apie tą skulptorių senovėje sakyta, kad menu jis meną kūręs.

Kolonų bazės, kapiteliai, architravos, zooforai ir karnizai buvo frigiško darbo, masyvūs, iš aukso, grynesnio ir tyresnio už tą, kurį neša Lezas ties Monpeljė, Gangas Indijoj, Po Italijoj, Hebras Trakijoj, Tachas Ispanijoj, Paktolis Lidijoj[197]. Tarp kolonų buvo arkos iš to paties akmens, kiekviena atremta į artimiausiąją iš eilės, būtent: safyrinė į hiacintinę, hiacintinė į deimantinę ir taip toliau. Viršum

arkų ir kolonų kapitelių gūbsojo skliautas, dengiantis visą fontaną, prasidedantis už planetų septynkampiu ir pamažu pereinantis į pusrutulio formą; jis buvo iš krištolo, tokio tyro, vaiskaus ir plyno, tokio perdėm gryno, be jokių gyslelių, drumsčių ir dėmių, kokio nė pats Ksenokratas[198] nebuvo kaip gyvas matęs. To gaubto viduje buvo meniškai išraižytomis figūromis bei simboliais atvaizduota dvylika Zodiako ženklų, dvylika mėnesių su jų ypatybėmis, abi saulėgrąžos, abi ekvinokcijos, ekliptikos linija su kai kuriomis reikšmingesnėmis pastoviosiomis žvaigždėmis aplink pietų polių ir kitur, ir tai padaryta taip tobulai, taip išraiškingai, jog galėjai manyti, kad tai karaliaus Nechepso arba senovės matematiko Petozirio[199] darbas.

Skliauto viršūnėje, lygiai ties fontano centru, buvo trys stambūs perlai, visi vienodi, apvalainiai, tobulos ašaros formos, sudėti lelijos žiedo pavidalu, o tasai žiedas — daugiau nei sprindžio didumo. Iš žiedo taurės kyšojo karbunkulas, dydžio kaip strauso kiaušinis, nušlifuotas septyniais kampais (Gamta mėgsta šį skaičių), toks nuostabus ir stebuklingas, jog, pakėlę į jį akis, vos regėjimo nepraradome. Nei saulės šviesa, nei žaibas neviršytų spindesio ryškumu nei stiprumu to, ką išvydome. Žinovai vertintojai be jokios abejonės būtų pripažinę, jog šiame fontane ir mūsų aprašytose lempose daugiau esama lobių ir nepaprastybių, negu jų turi Azija, Afrika ir Europa kartu paimtos, ir jų spindesys lengvai būtų nustelbęs Indijos mago Jarcho pantarbą[200], kaip kad saulė vidudienį nustelbia žvaigždes.

Tegul gi dabar Egipto karalienė Kleopatra giriasi savo auskarų perlais, kurių vieną, vertinamą dešimčia milijonų sestercijų, ji triumviro Antonijaus akyse actu ištirpino vandenyje.

Tegul gi dabar Pompėja Plautina didžiuojasi savo suknia, nusėta smaragdais ir perlais, kuria gėrėjosi visa Romos miesto liaudis, o juk Roma buvo laikoma viso pasaulio plėšikų susigrobto turto sandėliu bei podėliu.

Vanduo iš fontano tekėjo ir pylėsi pro tris vamzdelius ir latakus, padarytus iš dailiausių perlų ir pritvirtintus aukščiau aprašytųjų lygiakraščių trikampių, o latakai ėjo dviguba sraigine spirale. Mes, į juos prisižiūrėję, buvome bekreipią akis kur kitur, tik šit Bakbuk mums liepė klausytis, kaip teka vanduo. Ir išgirdome stebuklingai darnų garsą, nors dusloką ir trūkčiojantį, tarsi iš tolo, iš po žemių ateinantį. Betgi nebūtų buvęs jis toks malonus, jei būtų girdėjęsis ryškiai ir iš arti. Taigi mūsų dvasia ne vien tik pro akių langus gėrėjosi aprašytais

dalykais — nūnai priėjo eilė gėrėtis ir ausimis, klausantis šios harmonijos.

Tada mums tarė Bakbuk:

— Jūsų filosofai tvirtina, kad judėjimas negalįs rastis vien iš figūrų galios; štai klausykitės ir matykite, jog yra priešingai. Viena šita dvieilė sraiginė figūra sąveikoje su penkiagubais vožtuvais kiekvienoje vidinėje įvijoje (visai kaip tuščioji vena toj vietoj, kur įeina į dešinį širdies skilvelį) padaro, kad šis fontanas ima tekėti, ir iš to randasi harmonija, nukylanti net iki jūros jūsų pasaulyje.

Paskui ji liepė duoti mums gerti.

Čia turiu jums pareikšti stačiai ir aiškiai, kad mes nesame kaip tie žvirbliai, kurie nelesa, jeigu jiems per uodegą nepatapnoji, nei kaip tie veršiai, kurie negeria ir neėda, jeigu jiems su basliu neužvažiuoji. Mes niekad neatsisakėme, jeigu kas mandagiai mus prašė gerti. Paskui Bakbuk mus klausė, ką mes manome apie šį gėrimą. Mes jai atsakėme: mums rodosi, kad čia yra geras ir tyras šaltinio vanduo, dar vaiskesnis ir skaidresnis negu Argirondos Etolijoj, Penėjo Tesalijoj, Aksijaus Migdonijoj ir Kidno Kilikijoj, kurį Aleksandras Makedonietis rado tokį gražų, tokį tyrą ir tokį šaltą pačiame vidurvasaryje, jog užsimanė nusimaudyti, nepaisydamas, kad šis trumpalaikis malonumas gali blogai baigtis.

— Ak,— tarė Bakbuk,— štai ką reiškia nestebėti savęs, nesuprasti, kokius judesius daro liežuvio raumenys, kada gėrimas teka žemyn į skrandį. Žmonės keleivingi, nejaugi jūsų gerklės tinkuotos, grįstos ir emaliuotos, kaip kitados Pitilio, vadinamo Teutu[201], kad nepermanote šio dieviško skysčio skonio nei gardumo? Neškite čia,— tarė ji savo palydos mergelėms,— mano grandiklius, žinot, kokius, reikia jiems nugrandyti, nušveisti ir nuvalyti gomurį.

Tučtuojau prinešė gražių, riebių ir akį džiuginančių kumpių, gražių, riebių ir akį džiuginančių rūkytų jautienos liežuvių, gražių ir puikių sūdytų mėsų, servelatų, ikrų, puikių ir gražių žvėrienos dešrų ir kitų tokių gomurio šveitiklių. Bakbuk raginami, mes jų valgėme tol, kol pajutome, kad mūsų pilvai jau labai gerai apruošti ir kad troškulys kamuoja itin piktai; tada ji mums tarė:

— Kitados vienas žydų karvedys, vesdamas per dykumas išbadėjusią savo tautą, iš dangaus išprašė manos, kuri jų vaizduotės dėka turėjo tokį skonį, kokio maisto kuris buvo pirma valgęs; taip pat ir čia: gerdami šį stebuklingą gėrimą, kiekvienas pajusite tokį vyno skonį, kokį įsivaizduosite. Tad vaizduokitės ir gerkite.

Mes taip ir darėme. Ir šit Panurgas sušuko:

— Dievaži, taigi čia Bono vynas, skaniausias, kokio tik esu kada gėręs, arba tegu mane šimtas šeši velniai griebia! O, kaip norėčiau turėti trijų uolekčių kaklą, kokio troško Filoksenas, arba tokį kaip gervės, kokio geidavo Melantijus[202], idant ilgiau jausčiau šio vyno skanumą!

— Duodu žiburiečio žodį,— tarė brolis Žanas,— čia yra Graikijos vynas, šaunus ir šankinantis. Dievaž, mieloji, išmokykite mane, kaip jį tokį padarote.

— O man rodos,— tarė Pantagriuelis,— kad čia Mirvo vynas, nes prieš gerdamas tokį įsivaizdavau. Jo tik vienas trūkumas, kad per šaltas, šaltesnis net už ledą, šaltesnis už Nonakrio ir Dirkės[203] vandenis, šaltesnis už Kantoporijos šaltinį Korinte, kuris į ledą sušaldydavo skrandį ir visus mitybos įrengimus tiems, kas iš jo gerdavo.

— Išgerkite,— tarė Bakbuk,— dar po vieną, po dvi, po tris taures. Ir kaskart vaizduokitės kitą vyno rūšį, ir jūs pajusite lygiai tokį pat skonį, gardumą ar gėralą, kokį įsivaizduosite. Ir nuo šiol visiems sakykite, kad dievui nieko nėra negalimo.

— Niekada,— tariau,— mes kitaip ir nesakėme; mes tvirtiname, kad jis visagalis.

Kaip Bakbuk aprengė Panurgą, idant jis išgirstų Butelio žosmę

PERSKYRIMAS XLIV

Baigus šias pašnekas ir išgertuves, Bakbuk klausė:

— Kuris iš jūsų nori išgirsti dieviškojo Butelio žosmę?

— Aš,— tarė Panurgas,— jūsų nuolankus gertuvėlis.

— Mano mielas,— tarė ji,— aš turiu tau tik vieną dalyką pasakyti: kai prieisi prie orakulo, žiūrėk, kad klausytumei žosmės tik viena ausimi.

— Kaip urinolas,— tarė brolis Žanas.

Paskui apvilko Panurgą tokiu balakonu, ant galvos uždėjo gražų baltą kykutį, prikabino hipokratinį koštuvį[204] su trimis kankaliukais kuto vietoj, rankas apmaukšlino senobiniais daiktadėčiais, apjuosė visą trimis kulinėmis dūdomis, vienan daiktan surištomis, pamurdė triskart

burną į aprašytąjį fontaną, bėrė saują miltų į veidą, prisegė tris gaidžio plunksnas prie hipokratinio koštuvo iš dešinės pusės, liepė apeiti devynis kartus aplink fontaną, paskui triskart pasišokėti, po to septyniskart suploti pakaliu į žemę, o pati vis murmėjo kažkokius užkeikimus etruskų kalba, protarpiais paskaitydama iš ritualinės knygos, kurią laikė iš šono viena jos mistagogių[205].

Žodžiu, aš manau, kad nei Numa Pompilijus, antrasis Romos karalius, nei Tuskų ceritai nei šventasis žydų karvedys nepristeigė tiek ceremonijų[206], kiek aš tada čionai pamačiau, ir nei memfiškiai Apio žyniai Egipte, nei Nemezidės žyniai jos šventykloje Ramno[207] mieste, nei Jupiterio Amono kunigai, nei Feronijos[208] žyniai nesilaikė senųjų ritualų taip ištikimai, kaip čia kad buvo laikomasi.

Taip aprengusi, ji išskyrė Panurgą iš mūsų draugės ir, ėmusi už dešinės rankos, išvedė jį pro auksinius vartus iš šventyklos į apvalią koplyčią, statytą iš perregimų, atmušančių šviesą akmenų; pro vaiskias sienas, be langų ir be jokių kitų angų, ėjo į vidų saulės šviesa, patekusi čionai pro kiaurymę uoloje, kuri dengė didžiąją šventyklą, ir ėjo taip lengvai ir taip gausiai, jog rodėsi, kad ji randasi čia pat, koplyčios viduje, o ne iš oro ateina. Tasai statinys buvo ne mažiau nuostabus kaip kitados įžymioji šventykla Ravenoje arba toji, kur stovėjo Chemnio saloje, Egipte; negalima aplenkti ir to, kad šios apvalios koplyčios dalių santykiai buvo taip suderinti, jog jos skersmuo prilygo skliauto aukščiui.

Vidury koplyčios buvo geriausio alebastro fontanas, septynkampis, ypatingo išdirbio, nuostabiai inkrustuotas, pilnas tokio tyro vandens, koks tegali būti bet kuris elementas tik pačioje savo pirmapradybėje; ten, iki pusės vandeny, stovėjo šventasis Butelis, visas iš gryniausio krištolo, pailgos apvalainės formos, tiktai kiek platesniais kraštais, negu šiai formai derėtų.

Kaip kunigė Bakbuk pristatė Panurgą minėtajam Buteliui

PERSKYRIMAS XLV

Čia Bakbuk, taurioji kunigė, liepė Panurgui atsiklaupti ir pabučiuoti fontano kraštą, tada atsistoti ir aplink jį sušokti tris itimbus[209]. Tą padarius, liepė jam sėstis tarp dviejų tam tyčia pastatytų kėdžių,

dugnu ant grynos žemės. Po to atsivertė savo ritualinę knygą ir, pasakinėdama į kairę ausį, liepė sugiedoti šią vynuogių skynėjų giesmę:

Tu, Butely,
Savy laikai
Tiek išminties!
Tačiau tyli,
Neišsakai
Manos lemties.
Ilgai nelaukęs,
Atskleiski ją išties.
Į žygį Indijon patraukęs,
Pats Bakchas, dieviškojo vyno
Į tavo vidurius prikliaukęs,
Dugnan teisybę nugramzdino.
O, gėrime dievų, ar kas vadino
Tave šelmiu, klastūnu melagingu?
Linksmai savam laive pasivaišinęs,
Mus Nojus mokė vyną gert saikingai.
Ištark, maldauju, lemtą žosmę maloningai,
Te ji mane bėdoj ištrauks iš nevilties.
Raudono, balto mums pili pilnai,
Skaniai jis gurga mums gurkly.
Tu, Butely,
Savy laikai
Tiek išminties!
Tačiau tyli,
Neišsakai
Manos lemties.

Atgiedojus šią giesmę, Bakbuk įmetė kažką į fontaną, ir staiga jame vanduo ėmė smarkiai virti, kaip verda didysis katilas Burgejy per atlaidus. Panurgas tylėjo ir klausė viena ausimi; Bakbuk klūpojo greta jo; tik štai iš šventojo Butelio pradėjo eiti toks garsas, kokį girdime, kai randasi jaunų bičių spiečius iš papjauto jaučio, suruošto pagal Aristėjo išmonę ir būdą[210], arba kai lekia strėlė iš arbaleto, arba kai vasarą staiga prapliumpa lyti. Tada suskambėjo žodis:

Trink!

— Dievaži,— sušuko Panurgas,— jis sudužo ar bent jau sprogo:

lygiai šitaip mūsų krašte sako krištoliniai buteliai, kai sprogsta, per arti prikišti prie ugnies.

Tada Bakbuk atsikėlė ir paėmė švelniai Panurgą už pažastų, sakydama:

— Drauge mielas, dėkok dangui, nes tikrai turi už ką: tu greitai gavai dieviškojo Butelio žosmę, ir dar tokią linksmą, tokią nepaprastą, tokią tikrą, kokios dar niekada nesu girdėjusi per tą laiką, kai tarnauju prie jo švenčiausiojo Orakulo. Kelkis, eime, atsiskleisime atitinkamą knygos skyrių, ir jo glosa duos mums šios gražios žosmės aiškinimą.

— Eime, dėl dievo,— tarė Panurgas,— eime. Štai esu toks pat gudrus kaip ir lig šiolei. Sakykit: kur yra toji knyga? Verskit: kur yra tas skyrius? Noriu tą linksmą glosą pamatyti.

Kaip Bakbuk aiškina Butelio žosmę

PERSKYRIMAS XLVI

Bakbuk vėl įmetė kažką į vandenį, ir jis tučtuojau nustojo virti, tada nuvedė Panurgą į didžiąją šventyklą, į pačią vidurinę josios vietą, kur stovėjo gaivingasis fontanas. Ten ji ištraukė didelę sidabrinę knygą pusbačkio ar Sentencijų[211] ketvirtosios knygos pavidalo, prisėmė ją iš fontano ir tarė Panurgui:

— Jūsų pasaulio filosofai, pamokslininkai ir daktarai peni jus gražiais žodžiais pro ausis; šičia mes realiai inkorporuojame savo pamokymus pro burną. Užtat aš nesakau tau: „Perskaityk šį skyrių, pasižiūrėk į šią glosą“; aš sakau: „Ragauk šį skyrių, praryk šią puikią glosą“. Kitados, senų senovėje, vienas žydų tautos pranašas suvalgė knygą[212] ir pasidarė mokslingas iki dantų; štai dabar tu išgerk šitą ir būsi mokslingas iki jeknų. Še, atverk žiaunas.

Kai tik Panurgas išsižiojo, Bakbuk paėmė sidabrinę knygą. Mes manėme, kad ten išties knyga, nes savo forma ji buvo it brevijorius, tačiau pasirodė, jog tai ne brevijorius, o tokios formos butelis, pilnas Falerno vyno, kurį Bakbuk ir sugirdė Panurgui.

— Čia,— tarė Panurgas,— tai bent perskyrimas! Autentiška glosa! Ar tai visa, ką turi reikšti iškilniausiojo Butelio žosmė? Gera žosmė, kaip sau norite!

— Nieko daugiau,— atsakė Bakbuk,— nes žodis *trink*, kurį var-

toja visi orakulai, yra visų tautų mėgstamas, visoms suprantamas, o mums reiškia: gerk! Jūs antai savo pasaulyje sakote, kad žodis *terba* esąs bendras visoms kalboms, ir iš tiesų visi jį vartoja. Nes, kaip viena Ezopo pasakėčia moko, visi žmonės gimsta su terba ant kaklo, visi kenčia stygių ir privalo elgetauti vienas iš kito. Nėra pasaulyje tokio galingo karaliaus, kuris galėtų apsieiti be kito žmogaus; nėra tokio išdidusio elgetos, kuris galėtų be turčiaus apsieiti, tegu jis būtų kad ir filosofas Hipijas[213], kuris mokėjo viską. O dar sunkiau kaip be terbos žmogus gali apsieiti be gėrimo. Ir štai mes tvirtiname: ne juoktis, o gerti yra pati tikroji žmogaus savybė. Kalbu ne apie paprastą, bet kokį gėrimą — taip gerti moka ir gyvulys; kalbu apie skanaus šalto vyno gėrimą. Žinokit, mano mieli: kas vyną geria, tas dangaus malonėj tveria, tas prie išminčių pritinka ir pranašaudamas neapsirinka. Jūsų akademikai tą patvirtina — išvedžiodami vyno etimologiją teigia, kad graikų οἶνος[214] — tas pat, kas lotynų *vis*, atseit jėga, galybė. Mat vynas turi galią pripildyti sielą visokios teisybės, visokio išmanymo ir filosofijos. Jei gerai įsidėmėjote, kas viršum šventyklos vartų jonėniškomis raidėmis užrašyta, tai galite suprasti, kad vyne teisybė slypi. Dieviškasis Butelis jus ir siunčia vyno gerti, būkite nūnai patys savo klausimų sprendėjais.

— Nebeįmanoma,— tarė Pantagriuelis,— geriau pasakyti, kaip sako ši garbi kunigė. Tą patį juk ir aš tau sakiau, kai pačioj pradžioj ėmei apie tai šnekėti. Taigi *trink!* Ką tau sako širdis, bakchiško entuziazmo pagauta?

— Išgerkim,— tarė Panurgas,—

Išgerkim! Kelkime taures
Už Bakchą ir už vestuves!
Ha ha, ho ho! Juk iš tiesų
Tik joms sutvertas aš esu.
Bus tėvas iš manęs puikus —
Pažersiu pulką aš vaikų,
Dėkinga bus man žmonija,
Kad tiek padauginsiu aš ją.
Nūnai galiu aš būt ramus:
Jau veikiai grįšiu į namus
Ir gausiu žmoną it ugnis —
Ji lovoje nesibaidys
Kautynių meilės malonių,

Kaip pats nesibaidau aš jų.
Strėlinėj daug strėlių turiu,
Pristigt jų greitai negaliu.
Šaunus ašai! Io Pean,
Io Pean, Io Pean![215]
Valio vedybos! Ei, valio!
Taip, broli Žanai, patikėk,
Žosmės kitokios nenorėk.
Nebus sprendimo teisingesnio,
Tikresnio ir išmintingesnio.

Kaip Panurgas ir kiti, poetinio šėlo pagauti, ėmė ręsti eiles

PERSKYRIMAS XLVII

— Kas tau dabar? — tarė brolis Žanas.— Galvoj nebegerai ar kipšas apsėdo? Žiūrėkit, kaip jis putoja, klausykit, kaip eiles renčia. Kokio velnio tu apsiėdei? Šit varto akis kaip ožka dvėsdama! Paeitum kur į nuošalį, nusilengvintum! Arba šunžolės užkrimstum, kad vėdarą pravalytų! Arba įsigrūsk, kaip vienuoliai kad pratę, kumštį į ryklę iki pat alkūnės, kad hipochondrija praeitų! O jei šuo įkando, tai jo plaukais pasismilkyk.

Pantagriuelis sudraudė brolį Žaną, sakydamas:

Didysis Bakchas — rimų įkvėpėjas:
Šis geras vynas, nuovokos drumstėjas,
Padarė štai Panurgą poetu.

Ech, vyną mauk,
Grūžtis vyk lauk
Ir šneką brauk,
Kai lieps širdis.
Godot paliauk,
Dainušką trauk,
Kvatok ir šauk.
Jis prablaškys,

Užtrenks ausis,
Užtrauks akis.
Taigi ragauk!
Gerbiu jo įkarštį ir jo idėjas:
Išjuokt gėrovą kilnų negražu,
Drįstu sakyti — net bjauru.

— Kaip? — tarė brolis Žanas.— Ir jūs prabilot eilėmis?! Vardan dievo tėvo, taigi jau visi patrakome! O, kad Gargantiua mus tokius pamatytų! Dievas žino, kaip čia man daryti — ar irgi eiliuoti, ar ne. Aš, teisybė, to dalyko neišmanau, bet ką paveiksi, jei mes visi eilėkaliais virtome. Su švento Jono pagalba — eiliuosiu ir aš, kaip kiti; jau, jau tuoj pradėsiu ir, jei nesuręsiu itin šmaikščiai, prašysiu nerūstauti:

O dieve, juk vandenį gryną
Tu pavertei kartą vynu!
Paversk žibintu man sėdynę —
Tešviečia namams kaimynų.

O Panurgas varė toliau savo pradėtą šneką šitaip:

Trikojis Pitijos garsus
Kadaise mulkino graikus,
Mat neskelbė žosmės kaip šis.
Jis — tikras daiktas, dievaži,—
Iš Delfų perkeltas čionai,
Šiam fontane liks amžinai.
Jei būt Plutarchas, kaip ir mes,
Ištyręs Butelio gelmes,
Nebūt jam kilę abejonės,
Ko jų orakulas prieš žmones
Kaip musė tyli primušta.
Būt buvę aišku kaip diena:
Jo Delfuose seniai nėra,
Trikojo to, jis čia yra —
Tasai, kur ateitį byloja.
Ir Atenėjas jau išklojo,
Kad tas trikojis — Butelys,
Gerk iš jo vyną, kiek tik lįs.

Teisybė randama vyne,
Kitur nerasi jos, oi ne.
Juk mūsų žmogiškąją dalią
Tik Butelys atskleisti gali,
Ir jojo žodžiai tampa kūnu.
Tad, broli Žanai, po perkūnų,
Aš patariu tau iš širdies:
Paklausk, ir Butelys išdės,
Kad tau taip pat reikėtų vesti
Ir klajones viengungio mesti.
O kad šią ištarmę teisingą
Tau išsakytų maloningai,
Paberk jam trupučiuką miltų.

Brolis Žanas papyko ir atsakė jam šitaip:

Kad nė mintis tokia nekiltų!
Blauzdinėm švento Benedikto
Prisiekiu gniaužt šį kėslą piktą.
Kas su manim bendrauti pratęs,
Jums pasakys, kad nusistatęs
Aš habitą verčiau jau mesti
Ir valkatos nedalią kęsti
Nei nusiristi taip žemai —
Nustoti laisvės amžinai.
Ant sprando vieną užsikart —
Geriau jau eit ir pasikart!
Ir Cezaris, ir Aleksandras
Tada jau, vienas kaip ir antras,
Mane užtemdyti valiotų.

Panurgas, nusimesdamas savo balakoną ir visą mistišką aprangą, atšovė:

Užtat, galvijau neraliuotas,
Į pragarą nuskirtas būsi.
O aš danguj dūdelę pūsiu
Ir linksminsiuos su angelais.
Tau, palaidūne, būtinai
Pakaušį pliką apčiurkšnosiu.

Bet paklausyk! Kai ten kiurksosi
Drauge su paišinais velniukais,
Gal pasitaikys patyliukais
Tau Prozerpiną susitikti.
Tu deivei taip gali patikti,
Kad ji tave įsimylės,
Tuo, ką slepi, susižavės.
Tu nežiopsosi, aš žinau:
Pasivedėjęs kur tamsiau
Ir susimirkčiojęs linksmai,
Su ja sugulsi kaip matai.
Kokiam kipšiukui liepsi greit
Pačion geriausion smuklėn eit
Ir vakarienę užsakyt,
Liuciferį dar užprašyt.
Pakelsi taurę už gražuolę,
Kuri neatstumia vienuolio.

— Eik tu po velnių, pusgalvi! — tarė brolis Žanas.— Gana tų rimų — gerklė užkimo; pakalbėkim verčiau, kaip atsilyginsim šičia.

Kaip mes, atsisveikinę su Bakbuk, išvykome iš Butelio orakulo

PERSKYRIMAS XLVIII

— Apie atsilyginimą šičia,— tarė Bakbuk,— nė galvoti negalvokite: jei tik esate mumis patenkinti, tai jau ir atsilyginta. Čionai, šiuose cirkumcentraliniuose regionuose, aukščiausiasis gėris mums yra ne imti ir gauti, o duoti ir dalinti, ir save laimingais laikome ne iš kitų daug imdami ir gaudami, kaip galbūt skelbia kai kurios jūsų pasaulio sektos, bet kitiems daug duodami ir dalindami. Aš tik jus prašysiu pasisakyti, kas esate ir iš kur, nes reikia įrašyti į šią ritualinę knygą.

Ir ji atvertė gražią ir didelę knygą, į kurią, mums diktuojant, viena iš jos mistagogių padarė auksiniu rašikliu keletą brėžių lyg rašydama, tačiau jokių rašmenų mes tenai neregėjome.

Po to Bakbuk pripylė tris odmaišius fantastinio vandens ir, įteikdama juos mums savo rankomis, kalbėjo:

— Eikite, mano mieli, globojami tos intelektualinės sferos, kurios visur yra centras, kurios niekur nėra krašto ir kurią mes vadiname dievu. O kai pareisite į savąjį pasaulį, paliudykite, kad po žemėmis yra didelių turtų ir stebuklingų dalykų. Ir ne veltui Cerera, iš seno garbinama visame pasaulyje, kad parodė ir pamokė, kaip dirbti žemę, o išradusi javus išvadavo žmonių giminę nuo reikalo misti kietomis gilėmis,— ne veltui ji tiek aimanavo, kai josios duktė buvo pagrobta į mūsų požemius[216], nes tikriausiai numanė, kad po žeme jos duktė ras daugiau gėrybių ir puikybių, negu jos motina sutvėrė žemės paviršiuje.

Kitados išmintingasis Prometėjas sugalvojo, kaip iš dangaus išgauti žaibų ir ugnies. Koks gi šio meno likimas pas jus nūnai? Jūs, žinoma, pražudėte jį; jūsų pusrutulyje jis išnyko, tuo tarpu čia, po žeme, jis tebėra gyvas. Ir kieksyk jūs be reikalo stebitės, kai matote, kaip jūsų miestai dega liepsnoja, perkūnijos ir eterinės ugnies ištikti, ir nė žinoti nežinote, iš ko, dėl ko ir per ką šis baisus, jūsų akimis žiūrint, negandas pasidarė, o mums tai paprasčiausias, netgi naudingas dalykas. Jūsų filosofai dejuoja, kad senųjų jau viskas esą aprašyta ir nieko jiems nebepalikta išrasti, bet jie aiškiai klysta. Visa, ką jūsų akys danguje mato ir ką jūs fenomenais vadinate, visa, ką žemė jums teikia, ką jūra ir upės savyje turi, yra niekis prieš tai, kas po žeme slypi.

Užtat ne be pagrindo požemių valdovo vardas bemaž visose kalbose siejamas su lobio pavadinimu[217]. Jei žmonės visą savo triūsą bei visas pastangas nukreips į tiriamąjį mokslo darbą ir šauksis į aukščiausiąjį dievą (kurį senovės egiptiečiai vadino Neregimuoju, Slaptinguoju, Pasislėpusiuoju ir, šiuo vardu vadindami, maldaudavo apsireikšti bei pasirodyti), jis praplės jų žinias tiek apie save, tiek apie savo sutvertus daiktus; reikia tiktai, kad vadovautų geras žiburys. Juk visi senovės filosofai ir išminčiai manė, jog reikia dviejų dalykų, idant sėkminga ir maloni būtų kelionė į dieviškąjį pažinimą bei išmintį, būtent: kad dievas vadovautų, o žmogus lydėtų. Taip filosofai ir darė: Zoroastras pasiėmė sau už kelionės draugą Arimaspą, Esku-

lapas Merkurijų, Orfėjas Musėją, Pitagoras Agleofemą; taipogi valdovai bei karo vyrai: Heraklis savo sunkiuosiuose žygiuose turėjo artimą draugą Tesėją, Odisėjas Diomedą, Enėjas Achatą. Jūs irgi taip pat darėte, nes už vadovą pasiėmėte šviesųjį Žiburį. Keliaukite tad laimingai, ir dievas tegul visuomet jus veda.

Penktosios knygos apie tauriojo Pantagriuelio
herojiškus darbus ir žygius
pabaiga

RABLĖ JUOKO GALIA IR PRASMĖ

Turtingoje ir įvairiapusiškoje Renesanso literatūroje svarbią vietą užima prancūzų rašytojas Fransua Rablė (*François Rabelais*, apie 1494—1553), kurio veikalas „Gargantiua ir Pantagriuelis" yra ir neišsenkamo juoko, ir giliausios išminties šaltinis. Ne veltui Rablė vadinamas juokdariu ir filosofu, sugebančiu ne tik linksminti skaitytoją, bet ir skatinti jį ieškoti tiesos ir gėrio. Gilus protas, didžiulė erudicija ir nepaprastai stiprus komiškumo pajautimas — tokios svarbiausios šio rašytojo talento savybės.

Laikotarpis, kuriuo gyveno Rablė,— Renesanso klestėjimo epocha. Italijoje prasidėjęs humanistinis sąjūdis tuomet jau buvo paplitęs ir kituose Vakarų Europos kraštuose, visų pirma kaimyninėje Prancūzijoje. Renesanso kultūrą ir literatūrą čia puoselėjo rašytojai Margarita Navarietė, karaliaus Pranciškaus I sesuo, K. Maro, B. Deperjė, filosofas ir teisininkas G. Biudė ir kiti. Pranciškus I, nors ir nebuvo labai išsilavinęs, skatino humanistinės kultūros augimą, telkė aplink save ir globojo įžymius menininkus ir mokslininkus.

Rablė gyvenamasis metas turtingas svarbių įvykių ir įžymių asmenybių: Kolumbo kelionė į Ameriką, Liuterio ir Kalvino pradėtas Reformacijos sąjūdis, Koperniko atradimai astronomijoje ir kt. Nyderlandų humanisto Erazmo Roterdamiečio ir anglų humanisto ir politinio veikėjo Tomo Moro idėjos greit pasiekdavo kitus kraštus ir skatino Renesanso mąstytojus peržiūrėti nusistojusias filosofines ir socialines teorijas, siekti gilesnio žmogaus ir pasaulio pažinimo.

Rablė taip pat aktyviai įsijungė į visuomeninį ir kultūrinį Renesanso sąjūdį. Išauklėtas vienuolyne, jis betgi veikiai atsisakė vienuoliško gyvenimo papročių, suartėjo su įtakingais asmenimis (kardinolu Ž. diu Belė, generolu G. diu Belė, kardinolu de Šatijonu, Margarita Navariete), kurie buvo susiję ne tik su Prancūzijos, bet ir Anglijos, Vokietijos, Italijos politine veikla, ir pats tapo tos veiklos dalyvis.

Apie Rablė gyvenimą išlikę labai maža žinių. Net gimimo metai tiksliai nenustatyti (vieni tyrinėtojai nurodo 1494, kiti — 1495 metus, o dar kai kur nurodoma žymiai ankstesnė data — 1483 metai*). Gimė Rablė netoli nedidelio Šinono miesto Turenės provincijoje, žemvaldžio ir juristo šeimoje. Spėjama jo gimimo vieta — Davinjerė, jo tėvui priklausiusi užmiesčio sodyba. Vaikystės metai prabėgo provincijoje, todėl būsimasis rašytojas anksti susipažino su Prancūzijos kaimo žmonių gyvenimu

* *Adam A. etc.* Littérature française. T. 1.— Paris, 1967, p. 96; *Screech M. A.* Rabelais.— London, 1979, p. 16.

ir papročiais. Apie 1510 m., nežinia kokių aplinkybių skatinamas ar verčiamas, Rablė įstoja į pranciškonų vienuolyną Puatu provincijoje, o apie 1521 m. įšventinamas kunigu. Vienuolyne gerai išmoksta lotynų ir graikų kalbas, skaito antikinių autorių — Platono, Plutarcho, Lukiano ir kitų — veikalus, domisi teise. Tuo metu susipažįsta ir su žymesniaisiais humanistais. Ypač reikšminga jam buvo pažintis ir korespondencija su G. Biudė. Viename savo laiške, rašytame 1521 m., G. Biudė teigiamai atsiliepia apie Rablė teisės studijas ir jo puikų antikinių kalbų mokėjimą.

Tačiau uolus antikos, ypač graikų autorių, studijavimas nepatinka vienuolyno vyresnybei. 1524 m. Rablė patenka į jos nemalonę, jo knygos konfiskuojamos. Išgelbsti Rablė jo draugai, padėdami jam gauti popiežiaus leidimą pereiti į benediktinų vienuolyną (taip pat Puatu provincijoje), kur įstatai ir tradicijos ne tokie griežti. Čia Rablė ne tik tęsia antikos studijas, bet vis labiau domisi gamtos mokslais ir medicina. Jis tampa vienuolyno vyskupo sekretoriumi ir daug važinėja su juo po Puatu provinciją.

Kaskart plečiasi Rablė interesai, taip pat jo ryšiai su kitais humanistais. Jis dalyvauja įvairiuose rateliuose, jų diskusijose teisės, filosofijos ir kitais klausimais. Apie 1527 m., matyt, gavęs dvasinės vyresnybės leidimą, išvyksta iš Puatu ir kurį laiką gyvena Paryžiuje ir kitur. 1530 m. atvyksta į Monpeljė ir čia studijuoja mediciną, o vėliau ir pats skaito medicinos paskaitas, sekdamas Hipokrato ir Galeno teorijomis. 1532 m. gauna gydytojo vietą Liono, tuomet svarbaus humanizmo centro, ligoninėje. Tuo metu užmezga ryšį su Erazmu Roterdamiečiu. Iš vieno jo laiško, rašyto Erazmui 1532 m., matyti, kad jau tuomet jis bendravo su Margaritos Navarietės ratelio nariais.

1533 m. (ar 1532 m. rudenį) išeina Rablė fantastinis romanas „Pantagriuelis, Dipsodų karalius, atgyvintas tikruoju pavidalu su visais baisiais savo darbais bei žygiais“, pasirašytas Alkofribaso Nazjė slapyvardžiu. Sakmės apie milžinus Prancūzijoje buvo labai paplitusios dar viduramžiais, be to, neseniai buvo išėjusi liaudies pasakojimų knyga „Didinga ir nepalyginamai vertinga kronika apie nepaprastą milžiną Gargantiua“. Matyt, ji ir paskatino Rablė parašyti veikalą apie Gargantiua sūnaus Pantagriuelio gyvenimą („Pantagriuelio“ pratarmėje autorius labai ją giria). „Pantagriuelis“ buvo sumanytas kaip liaudies pasakojimų tęsinys, tačiau Rablė liaudiškus vaizdus praturtino humanistiniu turiniu, skelbiančiu tikėjimą mokslo ir švietimo reikšme.

Rablė akiratį žymiai praplečia kelionės į Italiją. Pirmąkart jis vyksta į Romą 1534 m. kaip vyskupo Žano diu Belė gydytojas, praleidžia ten apie du mėnesius ir susipažįsta su italų Renesanso kultūra, su antikinio meno paminklais. Grįžęs iš Italijos, išleidžia naują knygą: „Baisenybingas didžiojo Gargantiua, Pantagriuelio tėvo, gyvenimas, kurį surašė maestras Alkofribasas, kvintesencijos traukovas“. Iš šios knygos matyti, kad Rablė humanizmo turinys jau gilesnis, aliuzijos į antiką dažnesnės, satyra aštresnė. Pratarmėje rašytojas liepia ieškoti jo veikale „gilesnės prasmės“, nors kartais atrodytų, jog „autorius tik šiaip sau juokauja“. Vėliau ši knyga tapo pirmąja, o „Pantagriuelis“ — antrąja viso kūrinio dalimi.

Tolesnės Rablė veikalo dalys pasirodo po ilgokos pertraukos. Krašte padėtis

darosi įtempta. Vis smarkiau persekiojami Reformacijos šalininkai, pasunkėja humanistų padėtis. Kai kurie jų išleidžia deklaracijas, kuriose atsisako nuo savo idėjų, kiti pakeičia gyvenamąją vietą. Rablė taip pat išvyksta iš Liono. 1535—1536 m. jis vėl keliauja į Romą su Ž. diu Belė, dabar jau kardinolu, ir čia ypač domisi botanika, archeologija. Vis labiau jis tolsta nuo dvasininko prievolių ir vis aukštyn kopia medicininės karjeros laiptais: 1537 m. Monpeljė universitete jis gauna medicinos daktaro laipsnį.

Aštrėja rašytojo konfliktas su Sorbona, kurios atstovai buvo išjuokti ir „Pantagriuelyje", ir „Gargantiua". Rablė vis smarkiau puolamas, jo knygos pasmerkiamos sudeginti. Tačiau jis turi užtarėjų, tarp kurių — ir karalius Pranciškus I, ir jo sesuo. Vėliau karalius jam suteikia privilegiją toliau leisti „Pantagriuelį".

„Trečia knyga apie gerojo Pantagriuelio herojiškus darbus ir kalbas" išėjo 1546 m. Paryžiuje, o netrukus po to Lione ir Tulūzoje. Ji buvo pasirašyta jau tikrąja pavarde: Fransua Rablė, medicinos daktaras. Šią knygą būtų galima pavadinti „Panurgas", nes šis nenuorama Pantagriuelio draugas čia tampa svarbiausiu personažu, o jo ketinimas vesti sudaro siužeto pagrindą. Trečioje veikalo dalyje atsiskleidžia plati autoriaus erudicija — nepaprastai gausios žinios iš filosofijos, filologijos, teisės ir gamtos mokslų. Tiesioginių išpuolių prieš Sorboną joje nebėra, tačiau ši atsargumo priemonė nepadeda: ji taip pat pasmerkiama sudeginti.

Laikai sunkūs. Tuoj po to, kai išeina „Trečia knyga", Paryžiuje pakariamas ir sudeginamas senas Rablė draugas E. Dolė. „Pantagriuelio" autoriui taip pat gresia pavojus būti apkaltintam erezija. Karalius Pranciškus I ligotas, tad jo globos sunku besitikėti. 1547 m. jis miršta, o su Henriku II Rablė iš karto neužmezga ryšių. Bet kardinolas diu Belė ir toliau jį globoja. Kartu su juo 1547 m. Rablė vėl vyksta Italijon ir čia išbūna ligi 1549 m. Grįžęs diu Belė protekcijos dėka gauna dvi parapijas, tačiau dvasininko pareigų neina, o vėliau nuo šių parapijų išvis atsisako.

Dar prieš išvykdamas Italijon, Rablė užbaigia „Ketvirtą knygą apie gerojo Pantagriuelio herojiškus darbus ir kalbas", kurios fragmentai išleidžiami 1547 ir 1548 m., tačiau visa ketvirtoji knyga išeina tik 1552 m. Paryžiuje. Tais pačiais metais Sorbona pasmerkia knygą, ir Paryžiaus parlamentas uždraudžia ją pardavinėti. (Vėliau visas Rablė veikalas dėl jo aiškaus nusistatymo prieš katalikų dvasininkiją įtraukiamas į katalikų bažnyčios skelbiamą „Draudžiamų knygų sąrašą".) Rablė vėl turi slapstytis, keisti gyvenamąją vietą. Po kurio laiko grįžta į Paryžių ir čia miršta 1553 m.

Rašytojas nespėjo užbaigti savo kūrinio. 1562 m. išėjo jo veikalo tęsinys — „Varpų sala", kurį sudaro šešiolika pirmųjų penktos knygos perskyrimų, o 1564 m. pasirodė visa „Penkta knyga apie gerojo Pantagriuelio darbus ir kalbas". Nors šios knygos tik atskiri epizodai (veikiausiai iš „Varpų salos") galėjo būti parašyti paties Rablė, ji paprastai leidžiama kartu su kitomis „Gargantiua ir Pantagriuelio" dalimis. Penktoje dalyje aiškiai justi jau kito, nežinomo autoriaus ranka, tačiau ir joje itin akivaizdus tikėjimas gaivinančia ir gydančia juoko jėga, žmogaus kūrybinėmis galiomis.

Rablė romaną „Gargantiua ir Pantagriuelis" nelengva skaityti ir suprasti. Savo sudėtingumu ir daugiaplaniškumu jis prilygsta tokiems pasaulinės literatūros šedev-

rams kaip Dantės „Dieviškoji komedija", Servanteso „Don Kichotas", H. Melvilio „Mobis Dikas", Dž. Džoiso „Ulisas". Rablė kūrinyje daug kas yra įvilkta į mito, parabolės, pasakos, alegorijos formą, jis prisodrintas ambivalentiško juoko, jame kaitaliojasi įvairiausi prasminiai ir stilistiniai klodai. Norint gerai jį suprasti, reikia pažinti viduramžių liaudies juoko savitumą, farsų, liaudies švenčių, karnavalų tradicijas, nes Rablė juoko esmę nulėmė kaip tik liaudiški jo kūrybos šaltiniai. Rablė humoro negalima traktuoti nei vien kaip linksminimo priemonės, nei vien kaip satyros ar kritikos ginklo. Tai universalus požiūris į pasaulį, apimąs visas žmogaus gyvenimo puses, visą jo būties esmę. Toks juokas, sugebąs spręsti gyvenimo ir mirties klausimus, pasakyti tiesą apie gyvenimo visumą, yra viena iš Renesanso epochos literatūros, glaudžiai susipynusios su liaudies kūrybos tradicijomis, ypatybių*.

Tačiau Rablė rėmėsi ne vien liaudies kultūros tradicijomis. Norint kaip reikiant suvokti jo veikalą, privalu žinoti antikos, viduramžių bei Renesanso mokslo būklę, pažinti tų epochų meną, Platono, Aristotelio, Sokrato, Herodoto, Plutarcho, Homero, Vergilijaus ir kitų antikos autorių kūrinius, paties Rablė ir ankstesnių laikų teisės, medicinos, lingvistikos teorijas. Antikiniai motyvai rašytojui — ne stilistinių pagražinimų šaltinis, jie padeda jam atskleisti pačias didžiąsias gyvenimo tiesas. Rablė rėmėsi ir savo meto autoriais — Erazmu Roterdamiečiu, Tomu Moru, P. Melanchtonu. Tačiau ypatingą vietą jo pirmtakų tarpe užima II a. graikų satyrikas ir skeptikas Lukianas. Rablė rėmėsi Lukianu įvairiai: kaip satyros modeliu, kaip atskirų epizodų ir motyvų stimulu, kaip tam tikros dvasinės būsenos įkvėpėju. Bet niekada jis nesekė nei Lukianu, nei kitais autoriais vergiškai. „Vienas netikėčiausių ir paradoksaliausių, taip pat svariausių ir įtikinamiausių Rablė genialumo įrodymų,— rašė A. Fransas,— yra tas, kad jis, puikiai pažindamas Lukianą, nuolatos jį skaitydamas ir juo sekdamas, tiek nutolo nuo savo mėgstamiausio pavyzdžio. Jis sėmėsi iš visur — tai diktavo jo epocha. Tačiau viską, prie ko prisilietė, jis nesąmoningai perdirbo savaip".**

Pirmos knygos, pasakojančios apie Gargantiua, tituliniame lape yra paantraštė: „Knyga pilna pantagriuelizmo". Ši sąvoka susijusi su Pantagriuelio paveikslu, bet ji turi ir platesnę reikšmę, kurią autorius paaiškina įvairiose savo kūrinio vietose. Antros knygos pabaigoje pantagriuelizmas nusakomas visų pirma kaip malonumų siekimas: būti gerais pantagriuelistais — „tai yra gyventi ramybėje, būti visada smagiems ir sveikiems, visada skaniai valgyti ir godžiai gerti". O trečios knygos pratarmėje į šią savoką įeina ir tam tikra moralinė nuostata: pantagriuelizmo dėka skaitytojai „niekuomet neišsiaiškins į blogąją pusę tų dalykų, kuriuos matys einant iš geros, atviros ir neklastingos širdies". Tos pačios knygos pabaigoje pantagriuelizmo prasmė praplečiama augalo pantagriueliono įvaizdžiu, kuris, kaip ir Pantagriuelis, „yra visokios džiaugsmingos tobulybės įsikūnijimas ir pavyzdys". To augalo panaudojimo galimybės rašytojui tampa optimizmo šaltiniu. Išskaičiuodamas nuostabias pantagriueliono savybes, Rablė išreiškia tikėjimą žmonijos progresu. Ketvirtos knygos

---

* *Бахтин М.* Творчество Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса.— М., 1965, с. 75—81.

** *France A.* Oeuvres complètes illustrées. T. 17.— Paris, 1928, p. 108.

pratarmėje autorius suteikia pantagriuelizmui ir filosofinę prasmę: „tai tam tikras dvasios giedrumas, pagrįstas atsitiktinių daiktų nepaisymu". Vadinasi, pantagriuelizmas — tai sugebėjimas atmesti viską, kas trukdo žmogui siekti gyvenimo pilnatvės, tai tikėjimas žmogaus proto galimybėmis.

Pantagriuelizmas Rablė knygoje glaudžiai siejamas su troškulio ir gėrimo sąvokomis. Pantagriuelio vardas paimtas iš viduramžių misterijų. Tai demonas, turėjęs galią sukelti troškulį. Pantagriuelis vadinamas dipsodų, tai yra trokštančiųjų, karaliumi. Gėrimas lydi milžinus per visą gyvenimą. Gargantiua vos tik užgimęs sušuko: „Gerti! Gerti! Gerti!" Pantagriuelis taip pat visada ištroškęs ir neatsisako išgerti, kaip ir kiti pantagriuelistai. Šiuo įvaizdžiu pabrėžiamas linksmumas, nesiskaitymas su įprastiniais standartais, sugebėjimas atsipalaiduoti ir atsikvėpti nuo viešpataujančių tradicijų ir autoritetų.

Tačiau troškulio ir gėrimo motyvai nevienareikšmiai. Nuo pat didžiosios sausros metų, kai gimė Pantagriuelis, ligi garsiosios dieviškojo Butelio žosmės „Trink!" viskas paremta „troškulio" sąvokos dviplaniškumu: gerti reikia ne vien malonumus, bet ir per amžius sukauptus mokslo lobius, ypač antikinę žiniją. Trokštantis ir geriantis žmogus — tai visapusiško pažinimo siekiantis žmogus, humanistų idealas.

„Vyno" ir „žinijos" paralelė, einanti per visą knygą ir turinti daugybę prasminių atspalvių, aiškiausiai įkūnyta pagrindinių herojų, Gargantiua ir Pantagriuelio, paveiksluose.

Vaikystėje Gargantiua ir Pantagriuelis — linksmi nenuoramos, jų svarbiausias užsiėmimas — gerti, valgyti, miegoti, tenkinti kūno poreikius. Rablė itin tai išryškina vaizduodamas savo herojus milžinais, kurių fizinė struktūra ir reikmės toli prašoka normalaus žmogaus kūno formas ir galimybes. Jų vaikystės žaidimai grubūs, paremti fizine jėga, gyvuliška žmogaus prigimtimi. Bet vėliau jie keičiasi, ir čia svarbų vaidmenį suvaidina auklėjimas ir švietimas. Jo dėka herojai tampa dvasingesni, pradeda vyrauti jų proto veikla. Pažymėtinas Gargantiua laiškas Pantagriueliui, išreiškiantis Renesanso esmę, rodantis, kad žmonės sąmoningai suvokė, jog gyvena intelektualinio ir dvasinio atgimimo amžiuje. Laiške ne tik nurodomi svarbiausi mokslai, kuriuos žmogus turi perimti, bet ir pabrėžiama mintis, kad mokslas be moralės nieko nevertas. Intelektualinis ir moralinis tobulėjimas turi eiti drauge.

Trečioje knygoje Pantagriuelis pasirodo kaip išminčius ir pranašas, kaip tiesos reiškėjas. Jis išklauso įvairių nuomonių, ieško jas jungiančio prado, demonstruoja savo nusimanymą visais klausimais. Visu savo elgesiu jis teigia, kad negalima daryti skubotų sprendimų, reikia tą patį klausimą apsvarstyti įvairiais požiūriais, nedera ignoruoti ir kitų nuomonės. Ketvirtoje knygoje Pantagriuelis nebėra toks tiesus, jo žodžiai kartais tampa sarkastiški ir ironiški, jų prasmė pasidaro neaiški, abejotina, jis vis dažniau reiškia nepasitenkinimą kitais, ypač Panurgu. Kartais Pantagriuelio žodžiai tampa mįslingi ir paslaptingi, jis tarsi bando prasiskverbti į pačias būties gelmes (mitas apie dievo Pano mirtį).

Plečiantis Pantagriuelio išsilavinimui, augant jo išminties daigams, tarytum keičiasi ir jo kūno struktūra. Pradžioje didžiuliai jo fiziniai matmenys ir kūno galia itin pabrėžiami, o vėliau, kai išryškėja jo dvasiniai sugebėjimai, jis lyg ir niekuo nebesi-

skiria nuo normalių žmonių. Tik kartkartėmis kokia nors detalė („ašaros, didumo kaip strauso kiaušinis“) dar primena, kad jis milžinas. Kartu Pantagriuelis vis labiau tolsta nuo savo komiško pasaulio, mažiau juokiasi ir juokina kitus, nors ir tebeturi humoro jausmą. Komiškumo funkciją iš jo perima kiti personažai, ypač brolis Žanas ir Panurgas. Kitokie pasidaro ir Pantagriuelio santykiai su Gargantiua. Rablė pabrėžia sūnaus pagarbą tėvui ir nuoširdžią tėvo meilę sūnui, jo rūpinimąsi sūnaus dvasios ir proto tobulėjimu.

Taigi veikalo eigoje Pantagriuelio paveikslas tampa sudėtingesnis, jis pasidaro išminčium, įžvelgiančiu tiesą ir esmę pro daiktų išorę, ne tiek „kūno“, kiek „dvasios“ žmogumi. Dažnai jis lyginamas su Sokratu, kurį Rablė, kaip ir Erazmas Roterdamietis, laikė didžiausiu filosofu.

Ir vis dėlto materialus, kūniškas pradas Rablė veikale užima labai daug vietos. Čia gausu įvaizdžių, susijusių su žmogaus kūnu, tiek sveiku, tiek ligotu, su valgymu ir tuštinimusi, su seksualiniu gyvenimu. Be to, šie vaizdai hiperbolizuoti, kartais labai sukonkretinti, todėl juoba krinta į akis. Suprantant juos vienpusiškai, galima nukrypti į kraštutinumus: arba apkaltinti rašytoją grubiu natūralizmu, arba palaikyti jo vaizdus alegorijomis, reiškiančiomis įvairias istorines realijas, filosofines bei moralines idėjas.

Nemaža tyrinėtojų Rablė vaizduose mato Renesanso epochai būdingą kūno reabilitaciją, protestą prieš asketizmą, ir toks aiškinimas yra visiškai pagrįstas. Tačiau, kaip nurodo M. Bachtinas, materialus, kūniškas pradas Rablė ir kitų Renesanso autorių veikaluose turi liaudišką aspektą. Jis įgauna universalią prasmę, apimančią visą žmogaus ir pasaulio egzistenciją, mirties ir gimimo, augimo ir brendimo, vaisingumo ir klestėjimo, nuolatinio keitimosi ir judėjimo idėjas. Tai stichiškai materialistinis, o kartu ir liaudiškai optimistinis pasaulėvaizdis. Idealios, dvasinės sąvokos, įgavusios kūnišką, materialų pavidalą, tarsi sumenkinamos, nužeminamos, bet tas nužeminimas turi ir teigiamą aspektą, nes žemė yra ne tik mirties buveinė (kapas), bet ir gimimo bei augimo pradas.

Tokią prasmę žemiški ir kūniški vaizdai turėjo liaudies karnavaluose, juokdarių šventėse, familiarios gatvinės kalbos formose ir žanruose, sakytinėse ir rašytinėse parodijose. Perleisti per humanisto Rablė meninio mąstymo prizmę, praturtinti antikos ir Renesanso laikų išmintimi, šie vaizdai padėjo išreikšti žmogaus gyvenimo įvairovę ir pilnatvę. Be to, reikia atsiminti, kad tais laikais žmogus buvo žymiai mažiau negu dabar apsaugotas nuo nemalonių fiziologinių reiškinių. Jis buvo apsipratęs su skausmu, ligomis, žaizdomis, badavimu ir persivalgymu — juo labiau Rablė, medicinos daktaras. O dangstytis parafrazėmis ir eufemizmais Renesanso literatūra nebuvo linkusi. Todėl ir Rablė knygoje daiktai ir reiškiniai vadinami jų tikraisiais vardais.

Rablė sukurti hiperbolizuoti, groteskiški vaizdai yra jo veikale pagrindinis juoko šaltinis. Tas juokas daugiabalsis ir daugiaprasmis: tai ir smerkianti, ir šlovinanti, ir neigianti, ir teigianti jėga. Pasitelkęs juoką, Rablė atmeta scholastinį mąstymo būdą, bažnytines tradicijas, pasmerkia teismų antihumaniškumą, grobikiškus karus ir visa, kas priešinga žmogaus prigimčiai. Tačiau juokas rašytojui padeda ir iškelti humanistinę pasaulėžiūrą. Ne mažiau komiški ir groteskiški yra ir tie paveikslai, kurie įkūnija gėrį — žmogiškumą, teisingumą. Tokie yra Gargantiua ir Pantagriuelis, kurių pa-

veikslais rašytojas išaukština ne tik žmogaus protą ir žinių siekimą, bet taip pat ir geraširdiškumą, dosnumą, tikrą draugiškumą.

Juoko pobūdis tolydžio keičiasi. Pradžioje Rablė juokas grubus ir nežabotas. Gargantiua gimimo aprašyme, pasakojime, kaip jis jojo į Paryžių, kaip iškabino varpus iš katedros bokštų, Pantagriuelio vaikystės epizoduose ypač ryški atpalaiduojanti juoko galia. Kartais juokas ne tik grubus, bet ir žiaurus (karo su Pikrocholiu aprašymas, pasakojimas, kaip Panurgas atkeršijo vienai Paryžiaus damai). Tačiau vėlesnėse knygose šalia grubaus juoko ima rastis ir subtilesnio komizmo. Juokas įgauna gilesnę moralinę ir filosofinę prasmę, justi net graudumo elementų. Juokas, filosofinė ir mokslinė mintis Rablė veikale susilydę į vieną visumą. „Prancūzų kalba nebuvo parašyta nieko, kas būtų taip sudėtinga, taip moksliška ir taip juokinga".*

Tas pats personažas šiame romane dažnai esti ir pajuokos objektas, ir neigiamų reiškinių išjuokėjas. Tokie yra brolis Žanas, teisėjas Bridua, Panurgas.

Brolis Žanas Krušila — „jaunas, žvalus, smagus, visad geros nuotaikos, sumanus, drąsus, ryžtingas". Pasak autoriaus, tai „tikriausias vienuolis, koks tiktai vienuoliavo kada nuo vienuolystės pradžios kokiame nors vienuolyne". Jis išugdytas vienuolyno, bet visa savo prigimtimi priešinasi vienuoliškam gyvenimo būdui. „Brolis Žanas nuostabus tuo, kad jis vienuolis — ir ne vienuolis".** Tai vienuolis, išlaikęs gyvybingumą, sveiką ir linksmą požiūrį į gyvenimą ir nepaisantis griežtų kapitulos nuostatų. Ne veltui jis mielai priimamas į pantagriuelistų draugiją. Kurdamas „tikriausio vienuolio" paveikslą, Rablė paneigia vieną iš svarbių bažnyčios institucijų. Brolis Žanas su Gargantiua pagalba įkuria savo vienuolyną — Telemo abatiją. Telemiečių „gyvenimas ėjo ne pagal įstatymus, statutus ir taisykles, o pagal jų pačių norus ir laisvą valią". Tai gyva priešingybė vienuolynams. Čia viešpatauja laisvė, tačiau ja naudojasi tik tie, kurie tai sugeba.

Kaip brolis Žanas — „tikras vienuolis", taip Bridua — „tikras teisėjas". Bridua turi savą bylų sprendimo metodą. Jis surenka daugybę dokumentų iš abiejų besiginčijančių pusių, o bylą sprendžia kauliukais: laimi ta šalis, kuriai iškrinta daugiau akių. Paklaustas, kam tada reikalingi dokumentai ir bylos vilkinimas, jis paaiškina, jog „dėl formos", nes „teismo procese dažnai formalumai sveria daugiau negu materija ir esmė". Pantagriuelis pripažįsta, kad Bridua metodas nė kiek ne blogesnis už formalų teismo procesą. Šis epizodas — teismo proceso parodija ir formalizmo, įsigalėjusio visoje teismų žinyboje, demaskavimas. Jis itin efektingas, nes pateiktas atviraširdžio, naivaus teisėjo žodžiais: puikiai žinodamas teismo procedūrų esmę, pats teisėjas geriausiai gali teisti savo profesiją. Bridua vardas ilgainiui tapo bendriniu žodžiu, reiškiančiu „kvaištelėjęs, naivus".

Vaizduodamas Bridua, autorius dar geraširdiškai juokiasi iš teisėjų ir visos teismų institucijos, bet tolesniuose epizoduose (sakysim, pasakojant apie Prokuracijos šalį, kur gyvena šunadvokačiai ir kliautininkai, arba apie Kailinėtų katinų šalį) jo juokas tampa sarkastiškas ir triuškinantis.

---

* *Sczeech M. A.* Rabelais.— London, 1979, p. 291.

** *Пинский Л.* Смех Рабле.— В кн.: *Пинский Л.* Реализм эпохи Возрождения.— М., 1961, с. 131.

Juridinės idėjos apskritai užima daug vietos Rablė knygoje. Ir neatsitiktinai. Juridinis išsimokslinimas buvo laikomas būtinai reikalingu humanistui. Pats Rablė buvo teisės specialistas, jo artimieji taip pat. Jo herojus Pantagriuelis išeina juridinius mokslus įvairiuose universitetuose. Epizodai, kur pasakojama, kaip jis dalyvauja sprendžiant visokias bylas, atspindi bendrą teismo būklę tuometinėje Prancūzijoje: jie demaskuoja tuos teisininkus, kurie neišmano nė pačių teisės pagrindų, ir išaukština tuos, kurie remiasi antikinės teisės principais. Pantagriuelis atstovauja pastariesiems.

Dar prieštaringesnis negu brolis Žanas ar teisėjas Bridua yra Panurgas, kuris kelia skaitytojui ir juoką, ir atlaidumą, o kartais ir pasipiktinimą. Panurgas, kurio vardas reiškia „viską sugebantis",— farsinis personažas. Jis sugeba visus išjuokti, nors neretai ir pats vertas pajuokos. Panurgui didžiausias malonumas — pasišaipyti iš oficialių asmenų ir tradicinių normų. Jis nekenčia atsiskyrėlių, šventeivų, davatkų ir veidmainių ir savo kišenėse ir kišenėlėse nešiojasi visokių įrankių, miltelių ir t.t., kuriais krečia jiems įvairiausius pokštus. Jis sukerta scholastą Taumastą, pasišovusį disputuoti ženklais, parodydamas, kad jo oponento argumentai, lygiai kaip ir visas disputas,— tik tuščias burbulas. Bet Panurgas — ir didžiausias „nenaudėlis, sukčius, girtuoklis, dykūnas, vagis, kokių net Paryžiuje maža". Jo bailumas — kontrastas brolio Žano drąsai. Manipuliuodamas žodžiais, jis balta lengvai paverčia juodu ir išsisuka iš bet kokių apkaltinimų. Pantagriuelis tampa vis gilesniu mąstytoju, siekiančiu tiesos, tuo tarpu Panurgas darosi vis didesnis sukčius, vengiantis tiesos. Tačiau Panurgas nepasmerkiamas galutinai: nekęsti jo negalima, nes jis — neišsenkama juoko versmė.

Rablė veikale viešpatauja linksmumo, karnavališkos šventės atmosfera. Greta komiškų epizodų, artimų satyrai, ironiškiems šaržams, nemaža ir šiaip sau linksminančio juoko. Tai juokas, kuris teikia žmogui naujų jėgų, grąžina jam žvalumą, norą gyventi, padeda jam nugalėti baimę ir rūpestį. Tas juokas padeda autoriui įtikinti skaitytoją, kad tiek žmogaus prigimties trūkumai, tiek socialinis blogis gali būti įveikti.

Daug Rablė veikale ne tik komiškų situacijų ir personažų, bet ir žodžių žaismo, šmaikščių kalambūrų, įvairiausių kalbinių eksperimentų. Aprašinėdamas Gargantiua vaikystės žaidimus, išskaičiuodamas kvailių rūšis, išvardydamas virėjus, kurie sulindo į brolio Žano sukonstruotą kiaulę, rašytojas parodo neišsenkamą žodingumą ir išradingumą. Rablė sukuria daugybę neologizmų, vartoja provincializmus, skolinius iš svetimų (daugiausia antikinių) kalbų — ir šitie žodžiai puikiai atitinka daugiasluoksnę jo knygos esmę ir komišką jos prigimtį. Didelį komišką įspūdį daro paties Rablė sukurtų „svetimų kalbų" tekstai. Rašytojas labai mėgo žaisti tikriniais daiktavardžiais — kartais norėdamas labiau paryškinti humoristines situacijas, kartais kandžiai ką pajuokti. Rablė nesistengė visus vardus natūraliai susieti su asmenimis, kuriems jie duodami, tačiau dažnai toks ryšys yra.

Rablė santykis su kalba — svarbi ir sudėtinga jo kūrybos problema. Rašytojas buvo gerai susipažinęs su antikos, viduramžių ir savo meto filologiniais traktatais, su

įvairiomis lingvistinėmis teorijomis ir sąmoningai naudojosi kalbos turtais. Kaip teisininkas, jis gerai nusimanė apie minties raiškos galimybes ir apie netinkamą kalbėseną. Todėl dažnai satyrinio vaizdavimo objektu jo kūrinyje tampa piktnaudžiavimas žodžiu teologijoje, jurisprudencijoje, universitetų debatuose (magistro Janoto de Bragmardo gražbyliavimas, limuzinietis, kuris darkė kalbą, de Palaižos ir de Padaužos byla, Panurgo giriamoji kalba apie skolininkus). Rablė labai piktinasi, kai žodis žmogaus kalboje neišreiškia prasmės, kai vengiama žodžiais išreikšti prasmę, o ypač kai žodžiai neatitinka veiksmų. Jo manymu, kalba, gestas ir veiksmas turi sudaryti vieną sudėtingą semantinį derinį.

Vienas svarbiausių Rablė komizmo elementų — fantastinė hiperbolė, groteskas. Bet jo groteskas skiriasi nuo statiškos, matematiškai apskaičiuotos ir tikslias proporcijas išlaikančios Dž. Svifto fantastikos, būdingos racionalizmo epochai, ir nuo subjektyvaus, romantinio E. T. A. Hofmano ir V. Hugo grotesko. Jis gaivališkas, nevaržomas, kartais net kurioziškas: Gargantiua joja į Paryžių ant kumelės, kuri savo uodega išguldo visus medžius, Pantagriuelis liežuviu uždengia visą kariuomenę... Rablė groteskui būdingas ne tik padidinimas, bet ir nuolatinė hiperbolinio vaizdo dinamika, kaita. Šit Pantagriuelio burna tokia didelė, kad joje telpa ištisas pasaulis su miestais, miškais, uolomis ir gyventojais, o kitur tas pats Pantagriuelis sėdi teismo salėje su normalaus dydžio žmonėmis, plaukia normaliais laivais. Rablė fantastika nuolat susipynusi su realybe: kartu su išgalvotais personažais, vietovėmis, įvykiais minimi ir realūs istoriniai asmenys, ir autoriaus bendraamžiai, ir gerai žinomos Prancūzijos vietovės.

Knygos savitumą daug nulėmė tai, kad jos autorius buvo ne tik nepaprastos vaizduotės, bet ir didžiulės erudicijos žmogus, vienas mokyčiausių Renesanso vyrų. Jo veikalas — tikra viduramžių ir Renesanso enciklopedija. Čia rasime gausybę žinių ne tik iš to meto medicinos, botanikos, teisės, filologijos, bet ir iš senovės istorijos bei mitologijos. Gerai autoriui pažįstami ir viduramžių mokslai bei pseudomokslai, ir biblinės legendos. „Gargantiua ir Pantagriuelis“ — ne vien grožinės literatūros kūrinys, bet ir jurisprudencijos, filologijos ir medicinos traktatas.

Rablė pavadino savo veikalą „kronikomis“, tuo tarsi pabrėždamas jo ryšį su sakytine literatūra ir pateisindamas laisvą epizodinę veikalo konstrukciją. Tokia laisva konstrukcija leidžia autoriui lengvai pereiti nuo siužeto prie siužeto, nuo vienokios emocinės ir intelektualinės plotmės prie kitokios, nuo juoko prie rimtų samprotavimų. Kadangi siužetus savo veikalui rašytojas ėmė iš įvairių šaltinių, jame galima rasti įvairių žanrų pavyzdžių: mito, pasakėčios, parabolės, farso, komiškos deklamacijos, humoristinio pamokslo ir kt. Ryškūs ir herojinio epo bei riterių romanų parodijos elementai. Daugelis epizodų primena draminius dialogus ar debatus, o tai rodo, kad nesvetimas autoriui buvo ir draminis žanras. Tačiau iš esmės „Gargantiua ir Pantagriuelis“ — daugiasluoksnis, plataus masto epinis kūrinys, kurį jungia į vieną nedalomą visumą renesansinė žmogaus ir pasaulio koncepcija.

Dėl daugybės istorinių, mitologinių ir literatūrinių aliuzijų, dėl to, kad mintis čia dažnai paslėpta po sudėtinga fantastine, alegorine forma, „Gargantiua ir Pantagriuelį“, kaip jau buvo minėta, nelengva skaityti. Tačiau šis kūrinys bus daug kuo

įdomus ir labiau išprususiam, ir mažiau išsilavinusiam skaitytojui. Rablė, kaip ir Šekspyras, rašė visiems žmonėms ir visiems laikams.

Remdamasis antikinės ir liaudies humoristinės kūrybos tradicijomis, Rablė sukūrė tvirtus komiškosios prozos pagrindus, kuriuos toliau plėtojo vėlesnių epochų rašytojai. Tiesioginiai jo pasekėjai buvo Moljeras ir Sviftas, Volteras ir Bomaršė, o per O. Balzaką („Išdaigiški apsakymai"), R. Rolaną („Kola Brenjonas"), A. Fransą („Pingvinų sala") jo kūrybos gija nusitiesia ligi šiuolaikinės humoristinės bei satyrinės literatūros.

Lietuvių visuomenę su Rablė pirmiausia supažindino V. Dubas „Įvade į bendrąją literatūrą" (1923), o platesnė rašytojo gyvenimo ir kūrybos apžvalga buvo publikuota to paties autoriaus „Prancūzų literatūros istorijoje" (1929). Romano „Gargantiua" išleidimo 400-ųjų metinių proga A. Venclova paskelbė straipsnį „Milžino Gargantiua šešėlis krinta į mūsų laikus", kuriame iškėlė Rablė erudiciją, jo humanizmą, laisvai trykštantį juoką (žurn. „Kultūra", 1935, Nr. 6—7. Straipsnis buvo pakartotinai publikuotas A. Venclovos knygoje „Laikas ir rašytojai", 1958). 1953 m. Tarybų Lietuvos spaudoje buvo paminėtos 400-osios Rablė mirties metinės.

Tiesioginė lietuvių skaitytojo pažintis su „Gargantiua ir Pantagriueliu" prasidėjo tik pokario metais. 1947 m. buvo išleistas sutrumpintas, vaikams pritaikytas Rablė kūrinio vertimas (vertė T. Venclovienė), o 1970 m. išėjo pilnas romano leidimas (vertė D. Urbas).

ELENA KUOSAITĖ

PAAIŠKINIMAI

GARGANTIUA

1 *Alkofribasas.*— Pirmosios dvi Rablė veikalo knygos „Gargantiua" ir „Pantagriuelis", buvo pasirašytos ne tikra autoriaus pavarde, o anagrama: *Alcofribas Nasier* (iš *François Rabelais*). *M.* — maestras.

2 *...Gargantiua, Pantagriuelis...*— Kai išėjo „Gargantiua", „Pantagriuelis" jau buvo išspausdintas (dvejais metais anksčiau) ir skaitytojams žinomas. Kiti čia minimi veikalai — autoriaus prasimanymas. *Cum commento* — „su komentarais" (lot.).

3 „Apie valstybę", II kn. (lot.).

4 „Apie prigimties galias", III kn.; „Apie kūno dalių paskirtį", XI kn. (lot.). *Klaudijus Galenas* (Claudius Galenus, apie 130 — apie 200) — romėnų medicinos klasikas.

5 *...tais pitagoriškais simboliais...*— Humanistai buvo linkę pripažinti, kad Pitagoro pamokymuose už alegorijų slypi gili filosofinė prasmė.

6 *Plutarchui* per klaidą buvo priskiriamas veikalas apie Homero gyvenimą ir poeziją. *Heraklidas Pontietis* (IV a. pr. m. e.) — graikų filosofas ir istorikas, kuriam neteisingai buvo priskiriamas veikalas apie Homero alegorijas. *Eustatijas* (XII a.) — Tesalonikų arkivyskupas, Homero komentatorius. *Lucijus Enėjus Kornutas* (Lucius Aeneus Cornutus, I a.) — romėnų filosofas stoikas. *Policianas* (Polizziano, tikr. Andželas Džinis, 1454—1494) — italų humanistas, poetas, istorikas.

7 *...landus vienuolis...*— Anglų dominikonas Tomas Volisas (Thomas Walleys, XIII a.), Oksfordo universiteto profesorius, tarėsi atradęs ryšį tarp Ovidijaus veikalų ir krikščionybės. Manoma, kad Rablė čia jį mini.

8 *... Demostenas... aliejui išleidžiąs daugiau negu vynui.*— Demostenas mėgdavo dirbti naktimis; tie, kas norėjo jį pajuokti, sakė, kad jis kvepiąs aliejumi (tada aliejus buvo žibinamas šviesai).

9 *...Pantagriuelinę kroniką.*— Kalbama apie „Pantagriuelį", II knygą, išėjusią anksčiau už I-ąją; joje (perskyrime I) yra Gargantiua protėvių milžinų „genealogija".

10 *...taip pat ir Flakas...*— Toliau laisvai cituojamas Kvinto Horacijaus Flako „Poezijos menas".

11 *...iš romėnų — graikams, iš graikų — prancūzams.*— Graikais čia vadinama Bizantija. Prancūzų teisininkai XVI a. teigė, kad pasaulinės monarchijos paveldas iš antikos per Bizantiją atitekęs Prancūzijai; iš čia Pranciškaus I pretenzijos vainikuotis imperatoriumi.

[12] *Golo... Oliva... Narsė...*— Daugelis geografinių vardų, randamų Rablė veikale, ypač I ir II knygoje, yra jo gimtinės Turenės vietovardžiai, dažniausiai iš Šinono apylinkių. Taip pat ir daugelį savo personažų autorius pavadino savo krašto žmonių pavardėmis.

[13] „Čia geriama" (lot.).

[14] *Nukenksminti paistalai...*— XVI a. buvo madingi eilėraščiai „mįslės" — tokiam žanrui priklauso ir šis eilėraštis. Jis itin neaiškus; spėjama, kad autorius čia daro aliuzijas į popiežių ir Reformaciją. Galimas daiktas, kad autorius turėjo noro ir patį šį žanrą parodijuoti.

[15] ... *bijojo lombardiškos bėdos...*— Šiaurės Italijoje tais laikais buvo paprotys nuodyti nepageidaujamus politinius ir kitus veikėjus.

[16] *Granguzjė* — „didžiagerklis, rijūnas"; *Gargamela* — „ryklė".

[17] „III knygoje" (lot.). Knygų pavadinimuose dažniausiai vartojamos šios santrumpos: *lib.* (*li., libr.*) — „knyga", *cap.* (*c., capi.*) — „skyrius". *Aulas Gelijus* (Aulus Gellius, II a.) — romėnų gramatikas ir rašytojas, „Atikos naktų" autorius.

[18] „Apie maistą" (lot.).

[19] „Komedijoje apie skrynelę".

[20] „Apie gimimo dieną". *Cenzorinas* (Censorinus, I a.) — lotynų gramatikas ir chronologistas.

[21] „Apie gyvulių prigimtį", VII kn., III ir IV sk.

[22] „Komentaruose „Eklogoms" („Bukolikoms").

[23] Dalis eilutės iš Vergilijaus „Bukolikų" (IV, 61). Visa frazė yra tokia: „Dešimt mėnesių jai prailgo ir slėgė ją sunkiai" (*A. Dambrausko vertimas*). Čia nėštumo trukmė skaičiuojama mėnulio mėnesiais.

Nėštumo trukmės klausimas tais laikais buvo aktualus teisės kazuistams ir medikams. Rablė čia išjuokia nemokšų kazuistų išvedžiojimus ir neprotingus mėginimus remtis antikos autoritetais.

[24] „Digestai, Apie savus ir teisėtus, įst. „Nepalikusiam testamento"; „Novelos, Apie teisių atstatymą ir apie tą, kuri gimdo vienuoliktame mėnesyje"; Galas, Digestai, Apie vaikus ir pomirtinius įpėdinius, ir Digestai, VII įst. „Apie žmonių būklę". *Digestai* (Pandektai) — Romos juristų veikalų ištraukų rinkinys, išleistas 533 m. imp. Justiniano pavedimu. *Novelos* — Justiniano kodekso papildymai, parengti apie 570 m.

[25] „Saturnalijos", II kn. (lot.). *Ambrozijus Teodozijus Makrobijus* (Ambrosius Theodosius Macrobius, V a.) — romėnų filosofas, valstybės veikėjas.

[26] „Neturėjimas suponuoja įsigijimą" (lot.).

[27] „Kas nuo pilnų taurių nepasidarys iškalbingas?" (lot.). Citata iš Horacijaus („Laiškai", I).

[28] *Tamplieriai*, riterių ordino vienuoliai, buvo žinomi kaip dideli gėrėjai.

[29] „Kaip sužieduotinis" (lot.). Žodžių žaismas — atliepimas į priešpaskutinę repliką (kempinė — lot. *spongia*).

[30] „Kaip žemė be vandens" (lot.). Citata iš Šventojo rašto (CXLII psalmė).

[31] „Neužmiršk, su kuo turi reikalą; pilk dviem; *bus* nebevartojama" (pastarieji žodžiai — pasiteisinimas dėl kalbos klaidos: „*duos*" vietoj „*duobus*").

[32] „Susigerkim, bičiuli" (bask.).

[33] „Trokštu" (lot.). Aliuzija į Šventąjį raštą (Jono, XIX).

[34] „asbestas" (gr.).

[35] *Anžė Manietis* — Žeromas de Anžė (Jérôme de Angest, m. 1538) — Mano vyskupas, scholastikas, reformų priešininkas.
[36] „O Kristaus ašara!" (lot.). Tuo vardu buvo vadinama viena itališko vyno rūšis.
[37] „Iš čia į čia" (lot.). Reikia suprasti: „iš taurės į burną".
[38] „Gamta nekenčia tuštumos" (lot.).
[39] *Bretonai* buvo pagarsėję kaip smarkūs gėrėjai.
[40] *O Bakchas... O Kastoras ir Poluksas...* — Čia minimos tiek visuotinai žinomos legendos, tiek nežinomos (pvz., apie Roktajadą, Krokmušą).
[41] „Gamtos istorijos" (lot.). *Gajus Plinijus Sekundas Vyresnysis* (Cajus Plinius Secundus Major, 23—79) — romėnų rašytojas, mokslininkas, visuomenės veikėjas.
[42] *skotistai* — scholastikai, kurie laikėsi Duns Skoto pažiūrų. *Duns Skotas* (Duns Scot, 1265—1308) — anglų teologas, vienas įžymiausių scholastinių filosofų, Rablė laikais turėjęs dar didelį autoritetą. Rablė bent keliais atvejais iš jo sekėjų pasijuokia.
[43] *... buvo paskelbta...* — Šioj vietoj pirmame leidime buvo pasakyta: „... buvo Sorbonos paskelbta..." Sorbona buvo scholastikos tvirtovė, griežtai priešinga humanizmui; su ja kovoti buvo pavojinga, nes jos autoriteto klausė valstybės valdžia, ir ne vienas jos priešininkas buvo sudegintas ant laužo. Užtat Rablė vėlesniuose leidimuose išbraukė visas tas vietas, kur buvo nors kiek pasišaipyta iš Sorbonos.
[44] *Exponibilia* — viduramžių logikos vienos dalies pavadinimas. *Viljamas Okamas* (William Ockham, XIV a.) — anglų filosofas ir teologas.
[45] *Daiktadėčiu* šioje knygoje vadinama anų laikų vyriškos aprangos dalis (pranc. *braguette*) — siauras pailgas maišiukas, užsegamas priekyje ant kelnių spragos.
[46] „knygoje „Apie akmenis"; „paskutinėje knygoje" (lot.).
[47] *markė* — svorio vienetas, lygus maždaug ketvirtadaliui kilogramo.
[48] „Puotoje" (lot.).
[49] „Meilė neieško savo naudos". Posakis iš Šventojo rašto (Paulius, I laiškas korintiečiams, XIII).
[50] *Karalius Nechepsas* (VII a. pr. m. e.) — Egipto faraonas.
[51] *Fizonas* (Senajame testamente) — viena iš rojaus upių, kurios krantai nusagstyti smaragdais.
[52] *ilgavilniai avinai* — aukso monetos (dukatai), kurių vienoje pusėje buvo avino atvaizdas. Apie *Hansą Karvelą* žr. Trečios kn. perskyr. XXVIII gale.
[53] *Fugeriai* — garsūs prekybininkai ir bankininkai Augsburge.
[54] *Spalvų heraldika* — knyga, parašyta XV a. Sisilio, Aragono karaliaus Alfonso V heroldo, ir išleista XVI a. Paryžiuje.
[55] Čia autorius reiškia pasididžiavimą Renesansu („atgimimu"), humanistų literatūra. Į viduramžius humanistai žiūrėjo kaip į tamsią, barbarišką senovę.
[56] *Horapolonas* (IV ar V a.) — graikų rašytojas, aprašęs hieroglifus.
[57] *„Meilės sapnas"* — užuomina į italų rašytojo Frančesko Kolonos (Francesco Colonna) alegorinį romaną, išleistą 1499 m. antrašte „Polifilo sapno ir meilės kova". Jame, be kita ko, atkuriami hieroglifų įrašai.
[58] *Admirolas* — Gijomas Gufjė de Bonivė (Guillaume Gouffier de Bonnivet, 1488—1525), Prancūzijos admirolas. Jo devizas buvo: „Skubėk nuosaikiai" (perimtas iš imperatoriaus Augusto), o emblema — delfinas (greitumo simbolis) ant inkaro (pastovumo, nuosaikumo simbolis).
[59] „gera šviesa" (lot.).
[60] „Apaštalų darbai", I (lot.).

[61] „Apie aukojimus ir magiją" (lot.). *Proklas* (410—485) ir pirmiau paminėtas *Aleksandras Afrodisiadietis* (II—III a.) — graikų filosofai.

[62] *Galli* — „gaidžiai" ir „galai" (lot.).

[63] „Apie metodą", XII kn., „Apie pažeistas vietas", V kn., ir „Apie simptomus ir priežastis", II kn.; „Tuskulo disputai", I kn. *Markas Tulijus* — Ciceronas.

[64] „Antrajame kanone ir knygoje „Apie širdies galias".

[65] „Problemose", I kn., XIX sk.

[66] *Jonas Škotas* — Duns Skotas, žr. 42 paaišk.

[67] *Sofistikos* vietoj I leidime buvo „teologijos"; ilgainiui autorius visur „teologus" pakeitė „sofistais", o „teologiją" — „sofistika", kad ne taip kabintųsi cenzūra, kuri tada tebebuvo Sorbonos scholastikų rankose.

[68] *Donatas* — Elijaus Donato (Aelius Donatus, IV a.) lotynų kalbos vadovėlis. *Facetas* — anoniminis eiliuotas gero elgesio vadovėlis. *Teodoletas* — anoniminis eiliuotas „pagonybės paneigimas" (IX a.). *Alano* (Alanus, tikr. Alenas de Lilis, XII a.) knyga *„Parabolės"* — eiliuotas dorovės mokslo traktatas.

[69] *kvintalas* — svorio vienetas, lygus 100 svarų.

[70] „Apie išraiškos būdus" (lot.). Viduramžių gramatikos vadovėlis.

[71] „apie išraiškos būdus nėra mokslas" (lot.).

[72] *Žobelenas Bridė* — „mėmė išsižiojėlis" (pranc.).

[73] *...tas jam skaitė Hugucijų...*— Autorius čia išvardija scholastiškus vadovėlius ir pamokslų knygas, persenusias ir niekam netikusias, kurios viduramžiškų mokytojų dar buvo vartojamos. *Hugucijas Pizietis* (XIII a.) — lotyniško žodyno autorius; *Evraras Betiunietis* (Everard de Béthune, XIII a.) — žodyno (su atskirai surašytais grecizmais) autorius; *„Doktrinalis"* — eiliuotas gramatikos vadovėlis (XIII a.); *„Quid est"* — „Kas tai?" (vadovėlis, parašytas klausimų forma); *„Supplementum"* — „Papildymai" (XV a.); *Marmotrė* (Mamotret) — Biblijos komentatorius (vardas iškreiptas, kad priartėtų prie žodžio *marmot* — beždžionė); *„De moribus..."* — „Kaip reikia elgtis prie stalo" (XV a.), Sulpicijo di Verolio traktatas; *Seneka* — portugalų vyskupo Martyno de Bragos (VI a.) slapyvardis; *„De quattuor..."* — „Apie keturias pagrindines dorybes"; *Jakopas Pasavantis* (Jacopo Passavanti, XIV a.) — florentietis vienuolis, autorius traktato „Tikrasis atgailos veidrodis"; *„Dormi secure"* — „Miegok ramiai" (pamokslų rinkinys pritingintiems kunigams).

[74] *Papeligosa* — pasakų šalies vardas.

[75] *Eudemonas* — „laimingasis" (gr.). *Vilgonži* — miesteliukas netoli Rablė gimtinės.

[76] *Lucijus Emilijus Paulius Makedonietis* (Lucius Aemilius Paulus Macedonicus, m. 160 pr. m. e.) — Romos politikas, karvedys, oratorius, išgirtas Cicerono.

[77] *Ponokratas* — „galingasis, ištvermingasis" (gr.).

[78] *Skitija* — Tibetas.

[79] *Žanas Teno* (Jehan Thenaud, XV—XVI a.) — vienuolis pranciškonas, keliautojas ir rašytojas.

[80] *...pusryčiams valgo žiovulį...*— Boso bajorai buvo pragarsėję savo neturtu.

[81] *Strabonas* (Strabo, I a. pr. m. e.— I a.) — graikų geografas ir rašytojas. Romos imperijos laikais Paryžius vadinosi ne *Leukecija*, bet Lutecija.

[82] „knygoje „Apie pagarbos pareiškimų gausybę" (lot.). Autorius nežinomas, veikalas Rablė pramanytas.

[83] *Nelio rūmai* buvo kairiajame Senos krante. I leidime vietoj „į Nelio rūmus" buvo „į Sorboną", bet vėliau Rablė atsargumo sumetimais ištaisė.

[84] *Baralipton* — scholastinės logikos žargono mnemotechninis žodis, skirtas žymėti vienai iš pirmosios silogizmo figūros formų.
[85] *Julijus Cezaris* buvo visiškai plikas.
[86] *liripipionas* — senovinis teologijos daktarų rūbas, tam tikras apsiaustas su kapišonu.
[87] *Mna dies* — vietoj *bona dies* — „laba diena"; *et vobis* — „ir jums" (lot.).
[88] *...elementarinės kompleksijos* ...— Šio „magistro" kalbos žodynas — scholastikų žodyno karikatūra: jie vartodavo begalę lotyniškų žodžių, dirbtinai įspraustų į gimtąją kalbą.
[89] „pone... ir išmintingas vyras jomis nepasibjaurės" (lot.). Vienos Šventojo rašto frazės (Ekleziasto, XXXVIII) parodija.
[90] „Kas ciesoriaus, atiduokite ciesoriui, o kas dievo — dievui (citata iš Šventojo rašto — Luko, XX). Čia guli kiškis" (lot.).
[91] „svečių kambaryje... mes gerai pasivaišinsim. Aš paskerdžiau meitėlį ir turiu gero vyno" (dark. lot.— čia ir toliau iki perskyrimo galo).
[92] „dėl dievo, atiduokit mums mūsų varpus".
[93] „Udiniečio pamokslus, idant..." — Žodžių žaismas: *Utino* — Leonardas Matejis Udinietis, XV a. italų pamokslininkas; *utinam* — „idant".
[94] „Gal norite atlaidų? Dievaž, gausite ir nieko nemokėsite".
[95] „pone, grąžinkite mums varpus".
[96] „miesto turtas".
[97] „kuris prilygintas gyvuliams, neturintiems proto, ir pasidarė panašus į juos, psalmė nežinau kelinta". XLVIII psalmės parodija.
[98] „ir tai yra geras Achilas". Viduramžių mokyklose Achilu buvo vadinamas stiprus argumentas.
[99] „Aš taip argumentuoju: kiekvienas varpas varpiškas, varpinėje varpuojantis, varpuodamas varpingai, priverčia varpuoti varpiškuosius. Paryžius turi varpus. Vadinasi..." Beprasmiškas tauškesys, parodijuojantis scholastinę logiką. *Ergo gluc* — formulė, dar XVII a. vartota užbaigti absurdiškam išvedžiojimui.
[100] „pirmosios figūros, *Darii*, trečiajame moduse".
[101] „vardan tėvo, ir sūnaus, ir šventosios dvasios, amen".
[102] „kursai gyvena ir viešpatauja per visus amžių amžius, amen". Įprastinė lotyniškų maldų užbaigos formulė.
[103] „Tačiau, vis dėlto, kadangi, be abejonės, dievaži, atsižvelgiant, iš tikrųjų, kaip dievas mato".
[104] *Džovanis Pontanas* (Giovanni Pontano, XV a.) — italų humanistas, istorikas ir poetas. Viename savo veikale jis išreiškė pasibaisėjimą varpų skambesiu.
[105] „Likite sveiki ir plokite (formulė, vartota Romos komedijos teatre, baigiant spektaklį). Aš, Kalepinas, patikrinau". *Ambrozijas Kalepinas* (Ambrosio Calepino, 1435—1511) — italų mokslininkas, leksikografas, plačiai žinomų žodynų autorius; *recensui* — formulė, kuri viduramžiais buvo dedama rankraščio gale, baigus tikrinti veikalo nuorašą.
[106] „pagal modusą ir figūrą" (lot.), t.y. logiškai. „Mažosios logikalijos. Audeklas kam pritaikomas?" (lot.).
[107] „Sumišai ir įvairiai" (lot.).
[108] „kokiu būdu pritaikomas... kam; ... mano blauzdoms... aš pats, panašiai kaip substan-

cija neša akcidenciją" (lot.). Žodžių žaismas: *suppositum* čia pavartotas kita prasme.

109 *Patlenas* — žr. „Pantagr." 94 paaišk.

110 *Švento Maturino bažnyčioj* vykdavo Sorbonos teologų *pilnaties posėdžiai.*

111 „visa, kas atsiranda, turi išnykti" (lot.). Netiksli citata iš Salustijaus „Karo su Jugurta" (I a. pr. m. e.).

112 *Chilonas Lakedemonietis* — pusiau legendinis spartiečių žynys.

113 „bergždžia jums keltis prieš aušrą" (lot.). Citata iš Šventojo rašto (CXXVI psalmė).

114 *Žakas Almenas* (Jacques Almain, XV—XVI a.) — teologas, Paryžiaus universiteto profesorius.

115 ... *šnypšdavosi nosį kaip archidiakonas...*— t. y. nevalyvai, negražiai.

116 „iš čia eilės" (lot.).

117 *komedijų autorius* — romėnų komediografas Gvidas Terencijus (Guidus Terentius, II a. pr. m. e.).

118 ...*ponas diu Fu, de Gurvilis*...— Šie personažai — istoriniai asmenys, žinomi aukšti XVI a. Prancūzijos karalių pareigūnai.

119 ... *mokyti visiškai kitaip*...— Kalbėdamas apie Gargantiua auklėjimą, Rablė išdėsto humanistų pedagogines idėjas, savotiškai jas paryškindamas ir akcentuodamas tai, kuo jos skiriasi nuo viduramžių auklėjimo bei mokymo.

120 *Čemeryčios* tada buvo laikomos vaistu nuo psichinių ligų bei nuo kvailumo. *Antikyra* — miestas šiaurės Afrikoje.

121 *Anagnostas* — „skaitytojas" (gr.).

122 *Plinijus, Atenėjas, Dioskoridas*...— Visi šie antikos autoriai yra rašę apie augalus ir gyvulius.

123 *Ketbertas Tenstolas* (Cuthebert Tunstal, 1474—1559) — Derhemo vyskupas, Henriko VIII sekretorius, įžymus matematikas, parašęs knygą apie skaičius ir skaičiavimą.

124 ...*senoviškas ir naujoviškas raides*...— Kalbama apie gotišką ir lotynišką raidyną.

125 *Feraros šaunuolis* — Čezarė Fjaskis (Cesare Fiaschi) iš Feraros, tais laikais garsus jojikas.

126 *Milonas Krotonietis* (VI a. pr. m. e.) — įžymus graikų atletas.

127 ...*taikydavo iš arkebuzos be atramos*...—Arkebuza svėrė iki 17 kg.

128 *Stentoras* —vienas iš „Iliados" herojų, turėjęs didelį balsą.

129 *Rizotomas* — „šakniakirtys" (gr.).

130 *apoterapija* — kūno stiprinimo režimas (gr.).

131 *Nikolo Leonikas Tomeo* (1456—1531) — italų humanistas, be kitko, išleidęs knygą apie lošimą kauliukais. *Joanas Laskaris* (1445—1535) — graikų mokslininkas, atbėgęs iš Konstantinopolio, Pranciškaus I sekretorius.

132 *Policianas* — žr. 6 paaišk.

133 *Markas Porcijus Katonas Vyresnysis* (Marcus Portius Cato Major, 234—139 m. pr. m. e.) knygoje „*Apie žemės ūkį*" ir Plinijus „Gamtos istorijoje" rašo, kad iš vynmedžio dirbtoje taurėje vanduo atsiskiriąs nuo vyno.

134 *Pikrocholis* — „žmogus su karčia tulžimi" (gr.).

135 „į kapitulą tuos, kas balsą kapituloj turi" (lot.).

136 „prieš priešininkų klastas... už taiką" (lot.).

137 *Impetum inimicorum* [*ne timueritis*] — „Priešininkų puolimo [nebijokite]" (lot.). Frazė iš brevijoriaus.

[138] „duok man gerti!" (lot.).
[139] „pamaldas" (lot.).
[140] *apoftegma* — posakis, išreiškiąs kokią gyvenimo taisyklę (gr.).
[141] *Šventas Tomas Anglas* — Tomas Beketas (Thomas Becket), Kenterberio arkivyskupas, 1170 m. nužudytas už bažnyčios gynimą nuo Henriko II autoritarizmo.
[142] „Išpažįstu! Pasigailėjimo! Į rankas [tavo atiduodu sielą]!" (lot.).
[143] *Fajo vieškelis* ėjo lanku aplink kalną.
[144] *Keturių Emono sūnų legenda* — herojinė poema, viduramžių riterių literatūros kūrinys (XIII a.). Joje pasakojama apie *atsiskyrėlio Možiso* žygius kryžiaus karuose ir apie jo narsumo stebuklus.
[145] *Izabela* — miestas, įkurtas 1493 m. Kolumbo Haičio saloje.
[146] *bezantai* — Bizantijos pinigai.
[147] *Ateikit ir pasiimkit!* — Spartos karaliaus Leonido (VI—V a. pr. m. e.) atsakymas Persijos karaliui Kserksui, kai šis reikalavo padėti ginklus.
[148] *pilypai* — aukso monetos (pavadinimas — nuo Makedonijos karaliaus Pilypo, kaldinusio auksinius pinigus).
[149] *Barzdaskučiai* tais laikais ėjo ir felčerių pareigas.
[150] *Sibilės* (t.y. Sevilijos) *sąsiauris* — Gibraltaras. *Heraklio stulpai* — uolos abipus to sąsiaurio.
[151] *Raudonbarzdis* — korsaras Chair ed Dinas, Alžyro sultonas, XVI a. ilgai valdęs visą šiaurinę Afriką.
[152] *Rodo ponai* — joanitų ordinas, valdęs kitados Rodo salą, 1522 m. turkų iš ten išvytas, o 1530 m. užvaldęs Maltą.
[153] *Loretas* — Italijos miestas, kitados gausiai lankytas turistų.
[154] „Skubėk nuosaikiai" (lot.).
[155] *Hirkanijos jūra* — Kaspijos jūra.
[156] *Julijonas Augustas* — Romos imperatorius Julijonas Atskalūnas (361—363), žuvęs tyruose kare su persais, tik ne nuo troškulio, o nuo ginklo.
[157] *Smilčių jūra* — Baltijos jūra.
[158] *Echefronas* — „išmintingasis" (gr.).
[159] *Malkonas* — vienos viduramžių didaktinės knygutės personažas, paprastas liaudies žmogus, kurio praktinis protas yra abstrakčios Saliamono išminties priešingybė.
[160] *...pasisamdę pašto arklius.*— Susisiekimą pašto arkliais Prancūzijoj suorganizavo Liudvikas XI 1474 m.
[161] ... *filosofinius padargus.*— Taip buvo vadinami visi mokslinio darbo instrumentai.
[162] „geriamasis auksas" (lot.). Taip viduramžių medikų kalba vadinosi panacėja — vaistas nuo visų ligų, kurį reikėjo išrasti, pagaminti iš aukso. Šiuo atveju pasakyta juokaujamai, „pragertino aukso" prasme.
[163] „gerą sutikimą; sutiktuvių aplaistymą" (lot.).
[164] „Šventas dieve" (gr.).
[165] „Nuo pikto priešo gelbėk mus, viešpatie" (lot.).
[166] *Elianas Sofistas* (III a.) — graikų rašytojas, veikalo „Apie gyvulių prigimtį" autorius.
[167] *hipiatrija* — arklių gydymo mokslas (gr.).
[168] „Kronikų papildymo papildymas" (lot.) — Rablė prasimanytas knygos pavadinimas („papildymų" mados parodija).
[169] *Montegiu kolegijos* nešvarumas buvo net į priežodį įėjęs.
[170] ... *tarp švento Inocento elgetų...*— Nekaltų bernelių kapines (*des Saints Innocents*)

Paryžiuje Rablė vadina švento Inocento kapinėmis (*de saint Innocent*). Ten lankydavosi daug elgetaujančių driskių.

171 *Sito* — abatija Burgundijoj, turėjusi garsią statinę apie 80 000 litrų talpos.

172 „Jei sukiltų prieš mus žmonės, tai mus gyvus prarytų"; „jei įsidegtų jų pyktis ant mūsų, vandenys paskandintų mus"; „srautą perėjo mūsų siela"; „pereitų mūsų siela nepakenčiamą vandenį". „Palaimintas tebūnie viešpats, kuris mūsų neatidavė jų dantims sutriauškinti. Mūsų siela išsprūdo it žvirblis iš medžiotojų žabangų"; „žabangos yra suardytos... ir mes išvaduoti. Mūsų pagalba..." (lot.). Citatos (netikslios) iš CXXIII psalmės.

173 „Padėjus rūbą" (lot.).

174 „Ordino nuostatuose" (lot.).

175 *...bailius, pabėgusius nuo Pavijos.*— Prie Pavijos 1525 m. imperatorius Karolis V sumušė prancūzų kariuomenę, o karalius Pranciškus I pateko į nelaisvę.

176 „išleido stiebą Jesės šaknis". Netiksli citata iš Biblijos (Izaijo, XI).

177 „dideli mokslinčiai nebūna dideli išminčiai" (lot.).

178 „Gaują dykūnų tranų nuo avilio varo į šalį" (lot.). Citata iš Vergilijaus „Georgikų", IV (*A. Dambrausko vertimas*).

179 „Kodėl? Todėl, kad..." (lot.).

180 „Iš nosies formos pažinsi: į tave pakilo mano..." (lot.). Pirmoji frazės dalis — nešvankaus priežodžio pusė, antroji — CXXII psalmės pradžia.

181 „Taip pat" (lot.).

182 „Palaiminti, kurių [kaltės yra atleistos]" (lot.). Antrosios iš septynių Atgailos psalmių pradžia.

183 *lekcijos* — šventraščio ištraukų skaitymai tarp giesmių. Trys psalmės ir trys lekcijos — trumpiausia „valandų" forma. (*Fekano* vienuoliai buvo išgarsėję tingėjimu melstis.)

184 „Trumpa malda eina į dangų, ilgas gėrimas ištuština taures" (lot.).

185 „Eime išgerkime" (lot.). Čia travestuojama brevijoriaus invokacija *„Venite adoremus"* — „Eime pagarbinkime [dievą]".

186 „Apie frigidiškus bei pagadintus" (lot.) — antraštė vieno dekretalijų (popiežių dekretų rinkinio) skyriaus, kur kalbama apie netinkamus santuokai asmenis.

187 *Absalomas* — Biblijos personažas, karalaitis, kuris, prieš savo tėvą kariaudamas, netyčia pakibo ant medžio už savo didelių gražių plaukų ir buvo nužudytas (II Karalių).

188 „apie pasaulio niekinimą ir jo smagumų vengimą" (lot.).

189 „Vienuolis vienuolyne nevertas nė poros kiaušinių, o už jo sienų — vertas gerų trisdešimties" (lot.).

190 „tinkamu laiku ir tinkamoj vietoj" (lot.).

191 *gregorinis vanduo* — švęstas vanduo, įvestas popiežiaus Grigaliaus I Didžiojo (XVI a.).

192 *„Oi ponas priore... Ponas posteriore...*— Žodžių žaismas: lot. *prior* — „priešakinis; vienuolyno vyresnysis", *posterior* — „užpakalinis"; *per posterijų* — „per užpakalį".

193 *įtaisyti kam nors vienuolį* — prancūziškas priežodis, reiškiąs „pastatyti ką į keblią padėtį" ar „eibę kam padaryti".

194 *Vejovis* — pikta romėnų dievybė.

195 „Apie valstybę", V kn. (lot.).

196 *Frontistas* — „mąstytojas" (gr.).

197 *Sebastas* — „garbusis" (gr.).
198 *Tolmeras* — „drąsusis" (gr.).
199 ... *po mūšio ties Sent Oben diu Kormjė ir po Partenė sugriovimo.*— Čia minimas mūšis, kuriame prancūzų kariuomenė sumušė bretonus (1488 m.), ir bretonų tvirtovės Portenė paėmimas (1487 m.).
200 *Espanjolės* vardu Kolumbas buvo pavadinęs Haičio salą.
201 *Armorika* — keltiškas Bretanės pavadinimas.
202 ... *kiti karaliai... būtų jį trypte sutrypę...*— Aliuzija į Karolį V, kuris kone metus laikė nelaisvėje Pranciškų I, paimtą prie Pavijos.
203 *dvidešimt keturių karatų auksas* — grynas auksas. Tokių monetų, žinoma, niekas nekaldino.
204 *Asveras* — Biblijos personažas, Persijos karalius, iškėlęs neregėtai didelę puotą (Esteros, I).
205 *Itibolis* — „taiklusis", *Akamasas* — „nenuilstantis", *Chironaktas* — „darbštusis", *Sofronas* — „išmintingasis" (gr.).
206 *Burgejo* ir *Sen Florano* abatijos buvo vienos turtingiausių Prancūzijos vakaruose.
207 *Telemas* — vietovardis, Rablė padarytas iš graikiško žodžio *thelema:* „laisva valia; norų išsipildymas".
208 ...*muštinių su saule ir... su sietynu.*— Muštiniai su saule tikrai buvo kaldinami, bet su sietynu — autoriaus fantazija (pajuokavimas iš formulės pinigams nusakyti: „su skydu", „su saule", „su kryžiumi" ir t.t.).
209 Bokštų vardai graikiški: *Arktika* — „šiaurinis", *Kalaera* — „giedrasis", *Anatolija* — „rytinis", *Mesembrina* — „pietinis", *Hesperija* — „vakarinis", *Krijera* — „šaltasis".
210 *Bonivė, Šambūras, Šantiji* — garsios pilys, statytos ar perstatytos XVI a. pirmoje pusėje.
211 *Toskaniškomis* čia Rablė vadina itališkas knygas (Toskanos tarmė tapo pagrindu italų bendrinei kalbai).
212 *Nausikletas* — „laivais garsus" (gr.). Homeras taip vadino feakus.
213 *Perlų* ir *Kanibalų salos* — mažosios Antilų salos.
214 ...*Etna... ant titanido kūno užmesta...*— Pasak graikų mito, Dzeusas, nugalėjęs sukilusį titaną Tifoną, įmetė jį į Tartarą, o iš viršaus prislėgė Etnos kalnu.
215 ...*pranašo Merlino stilius.*— Beveik visa ši mįslinga pranašystė nurašyta iš poeto *Meleno de Sen Želė* (Mellin de Saint-Gelais, 1491—1558), kartais vadinamo Merlinu. *Merlinas* — burtininkas, karaliaus Artūro legendų personažas.

PANTAGRIUELIS

1 *Jugas Salelis* (Hugues Salel, 1504—1553) — prancūzų poetas, „Iliados" vertėjas.
2 *Didinga ir nepalyginamai vertinga kronika...*— antraštė anais laikais populiarios nežinomo autoriaus knygutės, pardavinėjamos turgavietėse liaudžiai pasiskaityti. Rablė iš jos paėmė vardą savo personažui. Žanrinė Rablė veikalo forma, irgi primenanti tokias „pasakas apie milžinus", leido pasireikšti jo fantazijai.

3 *Institucijos* — dalis romėnų teisės kodekso, sudaryto VI amžiuje. *Remberas Raklė* (Raimbert Raclé) — Rablė amžininkas, teisės profesorius, „Institucijų“ komentatorius.

4 *diamerdas* — sudžiovintų ir sutrintų žmogaus išmatų miltai, medikų išties vartoti anais laikais. Rablė kartkarčiais pasišaipo iš to „vaisto“.

5 „išskirtinai, nepriskaitant“ (lot.). Šį pajuokavimą Rablė gan dažnai vartoja, jo prasmė maždaug tokia: aš taip tvirtinu, bet ant laužo už tai nenorėčiau eiti.

6 *Išgėrovas, Pasėlęs Rolandas... Matabriuna...*— Čia sumišai suminėti ir riterių romanai, ir herojinės poemos, ir Ariosto poema, ir nebuvėliai „veikalai“, Rablė prasimanyti. *Matabriuna* — žr. Penktos kn. 24 paaišk.

7 *...kalbu taip kaip žydai apie įstatymą.*— Pasijuokimas iš talmudistų kazuistinio sugebėjimo aiškinti įstatymą kaip nori.

8 *... protonotaras, kuriam rūpi... mergos.*— Protonotaras — Romos kurijos pareigūnas. Rablė ne kartą yra padaręs užuominą, kad tie pareigūnai buvę dideli merginінkai.

9 „Liudijame, ką matėme“ (lot.). Aliuzija į Jono žodžius iš „Apreiškimo Jonui“, I: „...paliudijo visa, ką buvo matęs“.

10 *švento Antano ugnis* — gangrena. Jai prisimetus, būdavo šaukiamasi į šventą Antaną.

11 *...senovės druidų būdu...*— Druidai, Galijos keltų žyniai, laiką skaičiavo ne dienomis, o naktimis.

12 *...graikai išrado kalendas, kovo mėnuo neįsitaikė į gavėnią...*— Kalendos — romėnų išradimas, graikai jų nežinojo. Dalis gavėnios visada įeina į kovo mėnesį.

13 „Pilvą visagalį“ (lot.). Parodijuojama viena „tikėjimo išpažinimo“ vieta: „*patrem omnipotentem*“ — „[Tikiu į dievą] tėvą visagalį“.

14 *Ovidijus* ir *Nazonas* — tas pats asmuo. Lotyniškai Nazono vardas reiškia „didžianosis“.

15 *Iš tų ir kilo milžinai, o iš jų — Pantagriuelis.*— Toliau pateikiama Pantagriuelio „genealogija“ (milžinų vardai paimti iš mitologijos, Biblijos, viduramžių romanų, legendų ar autoriaus sukurti) — Kristaus genealogijos (Mato, I) parodija.

16 *Džovanis Bartakimas* (Giovanni Bartachim, 1438—1497) — garsus italų juristas.

17 *masoretai* — žydų mokslininkai, Biblijos komentatoriai.

18 *...jaučiaragis šveicaras... nukautas prie Marinjano...*— Marinjano kautynėse (1515), kuriose prancūzai sumušė šveicarus, vienas berniškis šveicaras, trimitininkas, pūtęs tauro ragą, su keliais draugais užkalė dvi ar tris priešų patrankas, paskui buvo nukautas.

19 *... pasak Lukiano liudijimo.*— Graikų rašytojo Lukiano (apie 120 — po 180) dialoge „Ikaromenipas“ filosofas Menipas, pakilęs it Ikaras į dangų, šnekasi su Dzeusu akis į akį.

20 *Badbeka* — „naivi, neišmanėlė“ (gask.).

21 *amaurotai* (gr. *amauros* — neaiškus) — Amauroto miesto Utopijoje gyventojai (Tomo Moro veikale „Utopija“, 1516).

22 *alibantas* — „išdžiūvėlis“ (gr.). Tą pavadinimą vartojo ne Homeras, o Plutarchas.

23 *Nedoras turčius* yra minimas Šventajame rašte (Luko, XVI): po mirties jis degė ugnyje ir svajojo, kad kas bent lašą vandens užvarvintų ant liežuvio.

24 *Vienas filosofas...*— Turimas omeny Empedoklis (490—430 m. pr. m. e.).

25 „Pieno kelias“ (lot.), t.y. Paukščių Takas.

[26] „Gamtos tyrinėjimų" (lot.).

[27] *Pantagriuelis* dar iki Rablė buvo žinomas ir kaip tikrinis vardas, ir kaip bendrinis daiktavardis. Pirmoji jo prasmė — demonas, velnias, dažnai pasirodantis viduramžių misterijose; ypatinga to demono misija — žadinti troškulį. Šią Pantagriuelio savybę Rablė dažnai primena savo veikale. Kaip bendrinis daiktavardis tas žodis reiškė tam tikrą kaklo ligą, gerklės sopę. Etimologija, kurią toliau pateikia Rablė, prasimanyta.

[28] Toks buvo mėgstamas Pranciškaus I užtikrinimas.

[29] „duok [dieve, leidimą] prisiekti" (lot.).

[30] *Nikola de Lira* (Nicolas de Lyra, apie 1270—1340) — pranciškonas, šventraščio komentatorius.

[31] „Ir Ogą, Basano karalių" (lot.).

[32] *Žofrua de Liuzinjanas* (Geoffroy de Lusignan, XIII a.) — žiaurus feodalinis didžiūnas. Jo pilis buvo netoli Puatjė.

[33] *Ardijonas* (Ardillon) — abatas augustiniečių vienuolyne prie Legiužė; ten Rablė dažnai lankydavosi. *Andrė Tirako* (André Tiraqueau) — teisininkas, Rablė draugas.

[34] „tapytojams, poetams..." (lot.). Žodžiai iš Horacijaus „Poezijos meno".

[35] *... čirškina... profesorius gyvus...*— 1532 m. Tulūzoje buvo sudegintas ant laužo teisės profesorius Žanas Katiursas.

[36] *Epistemonas* — „prityręs, daug išmanantis" (gr.).

[37] *Pandektai* — Digestai (žr. „Garg." 24 paaišk.)

[38] *Frančeskas Akursijas* (Francesco Accursio, 1182 — apie 1260) — italų teisininkas, įžymus romėnų teisės komentatorius. *Glosa* — aiškinimas.

[39] *... numirė... Rolando mirtimi...*— Pasak legendos, Rolandas nutroškęs Ronsevalio tarpeklyje.

[40] *filosofas Aulo Gelijaus knygoje* — filosofas Favorinas Aulo Gelijaus veikale „Atikos naktys".

[41] „Apie architektūrą"; „Apie statybą"; „Apie mašinas" (lot.). *Markas Vitruvijus Polionas* (Marcus Vitruvius Pollio, I a. pr. m. e.) — žymus romėnų architektas. *Leonas Batista Albertis* (Leon Battista Alberti, 1404—1484) — žymus italų architektas, „naujasis Vitruvijus". *Teonas Smirnietis* (II a.) — Platono matematikos veikalų komentatorius. *Heronas Aleksandrietis* (III a.) — graikų matematikas ir technikas.

[42] *...Orleano vynas... pasigadino...*— Buvo toks prietaras, kad vynas gali sugižti nuo stipraus varpų skambėjimo.

[43] *septyni laisvieji menai* — gramatika, logika, retorika, aritmetika, geometrija, muzika, astronomija. Mūsų laikų vidurinio mokslo atitikmuo.

[44] *...švento Inocento kapinių elgetos...*— Žr. „Garg." 170 paaišk.

[45] *Švento Viktoro biblioteka* buvo viena iš turtingiausių Paryžiuje. Toliau pateikiamame sąraše Rablė parodijuoja įmantrius, gudragalviškus knygų pavadinimus ir tyčiojasi iš scholastiškos viduramžių literatūros bei nemokšiškos, karikatūriškai darkytos viduramžių lotynų kalbos.

[46] „visų pirma: Išganymo žalga. Teisės daiktadėtis. Nuosprendžių kurpė. Ydų granatas".

[47] „Marmotrė, Apie pavianus ir bedžiones, su Orbelio komentarais. Paryžiaus universiteto nutarimas dėl kekšaujančių moterišių". *Marmotrė* (Mamotrė) — žr.

„Garg." 73 paaišk. *Orbelis* (Nicolas des Orbeaux, XV a.) — teisės profesorius Puatjė universitete.

48 „Menas mandagiai išleisti vėją drauguomenėje, parašė magistras Ortuinas". *Gracijus Ortuinas* (1481—1542) — aršus humanistų priešas.

49 „Menų skruzdėlynas. Apie buljonų vartojimą ir buteliavimo padorumą, parašė Silvestras Prieriškis, jakobinas". *Silvestras Prieriškis* (Sylvestre de Prierio, m. 1523) — įžymus Reformacijos priešininkas, gynęs indulgencijas.

50 „Moksleivių batų šepetys. Tartarė, Apie kakojimo būdą". *Pjeras Tartarė* (Pierre Tartaret) — teologijos profesorius Sorbonoje, Rablė amžininkas.

51 „Briko, Apie sriubų skirtumus". *Gijomas Briko* (Gillaume Bricot) — vienas iš kunigų Dievo motinos katedroje, humanistų priešas.

52 „Garbiojo kunigo brolio Liubeno, Plepalynės provinciolo, Apie lašinių kramtymą, trys knygos. Paskvilio, marmurinio daktaro, Apie ožkienos su artišokais valgymą popiežiaus laiku, bažnyčios draudžiamu". *Liubenas* — pernelyg naivus vienuolio pravardinys. *Paskvilis* — užuomina į Paskviną, garsią marmurinę statulą Romoje, prie kurios anais laikais buvo kabinami satyriniai eilėraščiai.

53 „Majorio, Apie dešrų darymo būdą". *Džonas Mairas* [*Majoris*] (John Mayr [Majoris]) — mokytojas Montegiu kolegijoj.

54 „Beda, Apie gerąsias žarnokų savybes". *Noelis Beda* (Noël Beda) — irgi Montegiu kolegijos mokytojas, humanistų priešas, pagarsėjęs valgytojas.

55 „Garsingiausiojo abiejų teisių daktaro, magistro Graibšto Denarolupiko, Apie lopytinius Akursijaus Glosos pliurpalus kuo įžvalgiausias pakartotinis išdėstymas. Laisvojo šaulio iš Banjolės karinės gudrybės. Algininko, Apie karo dalykus, su Tevoto piešiniais. Apie arklių bei kumelių odų lupimą ir to darbo naudingumą, parašė magistras de Kebekiu".

56 „Teologijos magistro Rostokostoasilakojo, Apie garstyčias, paduodamas popiet, keturiolika knygų, su magistro Vorijono aprobacija". *Vorijonas* (Vaurrillon, XV a.) — prancūzų teologas.

57 „Subtiliausias klausimas, ar gali Chimera, tuščioj erdvėj brunzgėdama, suėsti antrines intencijas. Svarstytas Konstancos susirinkime dešimt savaičių".

58 „Skoto terlionės". *Skotas* — žr. „Garg." 42 paaišk.

59 „Apie pentinų pašalinimą, vienuolika knygų po dešimtį tomų, parašė magistras Alberikas de Rozata. To paties, Apie stovyklos įrengimą tarp plaukų, trys knygos". *Alberikas de Rozata* (Albéric de Rosata, XIV a.) — kanonų teisės dėstytojas.

60 *Antuanas de Levas* (Antoine de Lève, XVI a.) — Karolio V generolas, nuniokojęs Provansą.

61 „Bakalauro Marforijo, Romoje gulinčio, Apie kardinolų mulų švarinimą ir teršimą". *Marforijas* — antikinė statula Romoje.

62 „Pranašystė, kuri prasideda „Silvi Mašnabilis", išbliauta teologijos magistro Sapaliotojo. Vyskupo Budareno, Apie emulgencijų pajamas, devynios knygos po devynis tomus, su popiežiaus privilegija trejiems metams, o po to jau ne". *Emulgencijos* — aliuzija į indulgencijas (lot. *emulgere* — išmilžti).

63 *Okamas* — žr. „Garg." 44 paaišk.

64 „Teologijos magistro Dešragraužio, Apie kanoninių valandų veblenimą, keturiasdešimt knygų. Brolijų virtakuliavimas, nežinomo autoriaus".

65 „Itališkas ištižimas, magistro Briulefero. R. Lulijo, Apie kunigaikščių paikystes. Veidmainybės makštis, parašė magistras Jakobas Hochstratenas, eretikometras.

Karštaveislio, Apie vyno podėlius tų, kas yra arba ketina būti teologijos magistrai, aštuonios knygos, didžiai pikantiškos". *Etjenas Briuleferas* (Etienne Brûlefer, XV a.) — skotizmo dėstytojas Paryžiaus universitete. *Raimundas Lulijas* (Raimundo Lulio, 1235—1315) — ispanų filosofas ir alchemikas. *Jakobas Hochstratenas* (1460—1527) — Kelno inkvizitorius, humanistų priešas.

66 „Kaminų braukimo metodai, parašė magistras Ekas". *Ekas* (Eck, Eccium, tikr. Johanas Majeris, 1486—1543) — vokiečių teologas, Liuterio priešas.

67 „Sofistų niekų tauškalai. Nusilaukinėjančiųjų postringavimai" (ilgajame žodyje sudėti visi svarbiausieji graikų kalbos priešdėliai).

68 „Tauzylos, Apie dabitų gyvenimą ir dorą. Sorbonos teologo kapišono pamokslai, parašė magistras Lupoldas".

69 „Kelno daktarų agitacijos prieš Roichliną". *Johanas Roichlinas* (Johann Reuchlin, 1455—1522) — vokiečių rašytojas ir filosofas, humanistas.

70 „Apie bažnyčios galią nušalinti popiežių". *Žersonas* (Gerson, tikr. Žanas Šarljė, 1362—1428) — žymus teologas ir pamokslininkas.

71 „J. Ditebrodijaus, Apie ekskomunikacijų baisumą, knygutė be galvos. Sugebėjimas iššaukti velnius ir velnes, parašė magistras Gvingolfas".

72 „kerubiniško daktaro, Apie davatkų kilmę ir veidmainių papročius, septynios knygos".

73 *Angeliškoji suma* — Tomo Akviniečio veikalas „Teologijos suma" (XIII a.).

74 „Batsiuvio žodis prieš tą, kuris jį apšaukė sukčiumi, ir kad sukčiai nėra bažnyčios pasmerkti. Medikų tupykla". *Batsiuvys* — užuomina į Sorbonos profesorių Pjerą Kutiurjė (pranc. *couturier* — „siuvėjas"), Erazmo priešininką.

75 „Klizmų laukai, parašė S. C." Autentiškas pavadinimas knygos, išleistos 1528 m. Autorius — Liono gydytojas Semforjenas Šampjė (Symphorien Champier).

76 „Justinianas, Apie šventeivų išnaikinimą. Sielos vaistai nuo apnuodijimo. Merlinas Kokajis, Apie velnių tėvynę". *Merlinas Kokajis* (Merlin Cocai, tikr. Teofilas Folengas, 1491—1544) — italų poetas.

77 *gotai* humanistų leksikone — barbarai. Šis žodis ypač taikomas viduramžių pabaigos rašytojams.

78 *Papinianas* (II a.) — Romos teisininkas.

79 *Minerva* — romėnų meno ir mokslo deivė; *Minervos dirbtuvė* — mokslinimasis, kultūrinis prusinimasis.

80 *Katonas Vyresnysis* (234—149 pr. m. e.), Romos konsulas, buvo išgarsėjęs uoliu rūpinimusi, kad romėnai laikytųsi senovinio savo buities paprastumo ir papročių griežtumo; graikų kalbos nei kultūros jis neniekino, tik kovojo su besaikiu mėgdžiojimu visko, kas graikiška.

81 *...mėgaujuosi Plutarcho Pamokymais...*— Čia suminėtos knygos, matyt, buvo mėgstamiausioji Rablė lektūra. *Pausanijas* (apie 115 — apie 180) — graikų rašytojas, „Helados aprašymo" autorius. *Atenėjas* (III a.) — graikų gramatikas ir retorius.

82 *Markas Fabijus Kvintilianas* (Marcus Fabius Quintilianus, apie 35 — apie 96) — romėnų pedagogas, retorikos teoretikas.

83 *...pirmiausia — graikų... taip pat chaldėjų ir arabų...*— Specifinis humanistų siekimas — mokytis senovės kalbų ir, jomis naudojantis, studijuoti Europos kultūros pagrindus iš pirmųjų šaltinių.

84 *Šiame laiške* yra rimtai išdėstyta Rablė humanistinė pasaulėžiūra, o ypač peda-

goginės idėjos, kurių realizavimą matome „Gargantiua" (I knygoje), perskyrimuose apie Gargantiua auklėjimą.

85 Obuolių skynėjai buvo įėję į priežodį dėl savo nudriskusių drabužių.

86 „Pone, tegu dievas duoda jums laimės ir sėkmės. Visų pirma, mielasis pone, tebūnie jums žinoma, jog tai, ko mane klausėte, yra liūdna ir sielvartinga, apie tai būtų sunku jums klausyti, o man pasakoti, nors poetai bei oratoriai kitados aforizmais bei sentencijomis sakė, kad seniau išgyventas bėdas ir skurdą minėti esą labai malonu".

87 Nesamos kalbos tekstas, Rablė pramanytas.

88 *antipodai* — vietos kitame, priešingame Žemės rutulio šone.

89 „Mano pone, jūs, pavyzdžiui, žinote, kad kulinė dūda nedūduoja, jeigu jos pilvas nepripildytas; tolygiai ir aš nesugebėčiau jums pasakoti apie savąją dalią, jei vargšas mano pilvas negautų įprastinio pastiprinimo,— jis manytų, kad mano rankos ir dantys nustojo vykdyti savo gamtines prievoles ir nykte išnyko" (it.).

90 „Pone, jei esate tokio pat galingo proto kaip didelio ūgio, tai turite pasigailėti manęs, nes gamta sukūrė mus visus lygius, bet likimas vienus išaukštino, kitus nužemino. Tačiau dorybė dažnai yra nužeminta, o dori žmonės paniekinti, nes tik paskutinį kvapą iškvėpęs žmogus tėra geras" (škot.).

91 „Didysis pone, nuo kiekvienos ligos turi būti vaistas; išlikti padoriu vyru — štai kas sunku! Maldaute maldauju, liepkite patvarkyti mano reikalą; man rūpi tik viena — kad lieptumėte mane pasotinti. Po to klausinėkite kiek tinkami, nors ir už du; jūs liksite patenkinti, jei tokia bus dievo valia" (bask.).

92 *Karpalimas* — „greitasis, žvalusis" (gr.).

93 Vėl Rablė prasimanyta kalba; joje įmaišyti keli rašytojo tėviškės vietovardžiai.

94 *Patlenas* — prancūzų Renesanso miestietiškos komedijos („Farsas apie advokatą Patleną") personažas, advokatas, pilnas sąmojo ir visokių suktybių. Kai jam naudinga, jis apsimeta bepročiu, kurio kalbos negalima suprasti.

95 „Pone, visos kalbos, kuriomis šneku, yra krikščioniškos. Bet manau, kad jei aš nė žodžio nepratarčiau, mano skarmalai jums pakankamai aiškiai sakytų, ko aš trokštu; tad būkite gailestingas ir duokite man kuo pasistiprinti" (ol.).

96 „Senjore, aš pavargau nuo tokių ilgų kalbų. Užtat maldauju jūsų prakilnybę atsižvelgti į evangelijos pamokymus, nes jie paskatins jūsų prakilnybę daryti taip, kaip sąžinė liepia. O jeigu jų nepakanka sujudinti jūsų prakilnybės gailestingumui, tai aš maldauju atsižvelgti į natūralųjį gailestingumą, į kurio balsą, esu tikras, jūs atsiliepsite ne mažiau gyvai kaip į proto balsą. Ir aš jau daugiau nebekalbėsiu" (isp.).

97 „Mano pone, net tuo atveju, jeigu aš, kaip maži vaikai ir gyvuliai, nekalbėčiau nė jokia kalba, mano apdaras ir mano liesumas rodytų, ko man reikia: valgyti ir gerti. Užtat pasigailėkite manęs ir duokite kuo numalšinti įnirtingai kaukiantį pilvą, panašiai kaip duoda Cerberiui sriubos dubenėlį. O jūs gyvenkite ilgai ir laimingai" (dan.).

98 *Eustenas* — „stiprusis, galingasis" (gr.).

99 „Pone, ramybė jums. Jei linkite gero savo tarnui, duokite tučtuojau kepaliuką duonos, nes yra parašyta: dievui skolina tas, kas sušelpia vargšą" (hebr.).

100 „Valdove tu mano geriausias, kodėl manęs nepavalgydini? Tu gi matai, kad aš, nelaimingas, mirštu badu, o betgi nepasigaili manęs ir davinėji pašalinius klausimus. Ogi visi raštijos draugai yra vieningos nuomonės, kad žodžiai ir samprotavimai nereikalingi, kada faktai savaime aiškūs. Kalbos reikalingos tik tada, kai

svarstomas dalykas nėra pakankamai akivaizdus“ (gr.).

101 Vėl prasimanyta kalba.

102 „Jau tiek kartų visų šventenybių, visų dievų ir deivių vardu šaukiausi į jus, idant — jeigu nors kiek pagailos turite — mano nedalią palengvintumėte, tačiau savo šauksmais ir aimanomis nieko nepasiekiau. Leiskite tad, maldauju, leiskite, vyrai nedievoti, man eiti sau, kur mano dalia mane šaukia, ir nebevarginkit manęs savo tuščiais klausimais, atsimindami seną priežodį, jog alkanas pilvas neturi ausų“ (lot.).

103 *Achatas* — „Eneidos“ personažas, ištikimas Enėjo draugas.

104 *Panurgas* — „viską dirbantis, viską sugebantis“ (gr.). Šis vardas (ta pačia prasme) randamas jau antikinėje literatūroje.

105 *Nelaimingas žygis į Mitilenę* buvo 1502 m.: prancūzų kariuomenė norėjo tą Lesbo salos miestą atimti iš turkų, bet pralaimėjo karą.

106 *Šiaudų gatvėje* buvo Paryžiaus universiteto menų fakultetas (studentai ten sėdėdavo ant šiaudų).

107 *parlamentas* Rablė laikais — aukščiausia teismo instancija. Jo įstaigų Prancūzijoje buvo keletas.

108 *Jasonas* ir *Filipas Decijus* (XV—XVI a.) — italų juristai. *Petras de Petronibus* — prasimanytas vardas.

109 *Rabinistais* čia juokaujamai vadinami teisės mokslo žinovai, kazuistai. Anų laikų papročiu į labai svarbių bylų nagrinėjimus būdavo kviečiami tokie žmonės pareikšti savo nuomonės.

110 *Diu Duė* (Du Douhet, tikr. Brianas Valė, senjoras diu Duė, m. 1544) — patarėjas Bordo parlamente.

111 *Bartolomėjas Čepola* (Bartolomeo Cepola, XV a.) — italų teisininkas, parašęs knygą *„Cautelae juris“* („Teisinės įžvalgos“), kurioje moko, kaip aplenkti įstatymus.

112 *Akursijas, Baldas... Kurcijus* — XIV—XVI a. italų teisininkai, romėnų teisės komentatoriai.

113 „Apie teisės kilmę“, paskutinėje knygoje“ (lot.). *Domicijus Ulpianas* (Domitius Ulpianus, 170—228) — romėnų teisininkas.

114 *Rago* — pagarsėjęs valkata, elgetų vadas, dažnai minimas XVI a. rašytojų.

115 *Bikoka* — vietovė arti Milano, kur prancūzai 1522 m. buvo sumušti Karolio V kariuomenės.

116 „Palaiminti vėplos, kadangi jie kvanklinės“ (dark. lot.). Šventojo rašto vienos frazės parodija.

117 „Tas nuo liepto neina, kas atsargiai griūva“. Sukalambūrinta sentencija. Tikrasis jos pavidalas: *Non de ponte cadit, qui cum sapientia vadit* („Tas nuo liepto negriūva, kas atsargiai eina“, lot.).

118 *„Valdovų akiniai“* — prancūzų poeto Žano Mešino (Jean Meschinot) poezijos knyga (1493).

119 Žodžių žaismas: lot. frazė *in verbo sacerdotis* („kunigo garbės žodis“), perdirbta šituo būdu, darosi beprasmė žodžių samplaika.

120 „veiksmas, poelgis“ (lot.).

121 „priedus“ (lot.); šiuo atveju — apgaulingus priedus, galinčius pakeisti teksto prasmę.

122 *frisesomarum* — vienas iš pirmosios silogizmo figūros modusų.

123 *dama* — tam tikra kauliukų lošimo figūra.

[124] „meškeriodami varles“ (dark. lot.).
[125] *didysis klastorius* — velnias.
[126] „Pone, gerk, gerk“ (vok.).
[127] „Tokiu atveju... kokią teisę turi mažesnieji?“ (lot.).
[128] „Salijų teisynas“ (lot.). Vienas iš daugelio teisynų, kuriuos sukūrė V—IX a. vakarinėse Romos imperijos srityse germanų gentys.
[129] „gyvu žodžiu pareiškimą“ (lot.).
[130] „vienu balsu“ (lot.).
[131] „nuo šiol ir ateityje“ (lot.).
[132] „Katonas“, „Brolis“, „Galas“, „Penkios pėdos“, „Vynas“, „Jei ponas“, „Motina“, „Gera žmona“, „Jei kas nors“, „Pomponijus“, „Dvarai“, „Pirkėjas“, „Pretorius“, „Pardavėjas“ (lot.).
[133] *...trylika jubiliejų praeis...*— Didieji krikščionybės jubiliejai būdavo švenčiami kas šimtas metų, kiti — kas penkiasdešimt.
[134] *Kuzanas* (Cusanus), arba Mikalojus Kuzietis (1401—1464), kardinolas, buvo nustatęs, kad pasaulio galas ateis sulig 34 jubiliejumi nuo Kristaus gimimo (jubiliejus skaitant kas penkiasdešimt metų), vadinasi, XVII amžiaus pabaigoje. Rablė juokiasi iš tokių skaičiavimų.
[135] *Empedoklis* (V a. pr. m. e.), graikų filosofas, puolė į Etnos kraterį ir buvo, pasak legendos, ugnikalnio garų užkeltas ant mėnulio.
[136] *...sukelti troškulį, kaip mėnulis — slogą.*— Buvo manoma, kad mėnulis galįs daryti fizinės įtakos žmogaus kūnui.
[137] *šventas Laurynas* — kankinys, 258 m. gyvas sudegintas ant žarijų ugnies. Virėjų, gaisrininkų patronas.
[138] *Jamblichas* (VI a.) — graikų filosofas neoplatonikas, žymus demonologas. *Murmelis Miunsteriškis* (m. 1517), profesorius, čia minimo veikalo nėra parašęs.
[139] „Apie kuprius ir luošius mūsų magistrams apginti“ (lot.).
[140] „Šventas ir nemirtingas dieve“ (gr.).
[141] *serafai* — rytietiški (Persijos, Egipto) aukso pinigai.
[142] *Fransua Vijonas* (François Villon, 1431 — apie 1489) — įžymus prancūzų Renesanso poetas, didelis nenuorama, avantiūristas. Cituojamoji eilutė — iš jo baladės „Kadainykščių laikų damos“.
[143] *Korintietėmis* Rablė vadina prostitutes. *Emblikai* — Indijos vaisiai, turį gašlinamųjų savybių.
[144] *Loto žmona,* bėgusi su vyru ir dukterimis iš bausmę užsitraukusio Sodomos miesto, nepaisydama angelų perspėjimo, atsigręžė ir už tai buvo paversta druskos stulpu (Pradžios, XIX).
[145] *Foli Gobelenas* — pasilinksminimų įstaiga Paryžiaus užmiestyje (dabar ta vieta jau mieste).
[146] *Agesilajas* (IV a. pr. m. e.) — Spartos (Lakedemono) karalius. Šis pasakojimas — iš Plutarcho.
[147] „Brolis Liubenas knygoje „Apie elgetaujančiųjų išgertuves“ (lot.). *Liubenas* — žr. šios kn. 52 paaišk.
[148] „O iš kur paimsime?“ (dark. lot.).
[149] *švento Antano ugnis* — žr. šios kn. 10 paaišk.
[150] *...prisega užpakaly lapės uodegą ar kiškio ausis...*— Tai buvo pikta išjuoka žmogui.
[151] Visos šios medžiagos labai dvokia.

[152] *De Alliaco* (De Aliakas, tikr. Pjeras d'Aji, 1350—1420) — Paryžiaus universiteto kancleris, kardinolas; *Suppositiones* — „Prielaidos" — vienas iš scholastinės logikos skyrių.

[153] *Futinjanas, Futarabija* — iškreipti vietovardžiai Frontinjanas, Fontarabija (*foutu* — „netikęs, prakeiktas").

[154] *Arachnė* (graikų mit.) — gabi audėja, mėginusi rungtis su pačia Atėne. Ši užsirūstinusi pavertė ją voru.

[155] *Mušas* — viduramžių anekdotų personažas, genialių gabumų sukčius ir eibininkas.

[156] *atlaidai* pagal viduramžių teologų mokymą — tai atleidimas nuo bausmės skaistykloje, pelnomas tam tikrais gerais darbais arba auka bažnyčiai. Bažnyčios priedury ar šventoriuj sėdėdavo prie staliukų tam skirti žmonės, kurie priiminėdavo aukas ir aukotojams dalindavo atlaidų ženklelius — indulgencijas. Iš to ilgainiui išsivystė tikra indulgencijų prekyba, dėl kurios buvo daug ginčų.

[157] *Grates vobis, Dominos.*— Įprastinė lotyniška dėkojimo formulė yra *Grates vobis do;* Panurgas paikiodamas iš žodžio *do* („duodu") padaro *dominos* („ponus") — išeina nesąmonė.

[158] „Gausi šimteriopai" (lot.). Žodžiai iš Šventojo rašto (Mato, XIX).

[159] „Mylėsi dievą" ir „mylėk" (lot.).

[160] *Davidas Kimchis* (m. 1230) — garsus žydų gramatikas ir Biblijos komentatorius. *Aben Ezra* (Abraomas ben Mejiras ibn Ezra, 1093—1174) — įžymus žydų mąstytojas, vienas iš Biblijos kritikos pradininkų.

[161] „čia ir Bartolas" (lot.). *Bartolas Sasoferatietis* (Bartolo di Sassoferato, 1314—1357) — įžymus italų teisininkas, romėnų teisyno komentatorius. Jo komentarus teisininkai nuolat cituodavo, jais remdavosi,— Rablė čia ir pasijuokia iš to.

[162] *...iš kryžiaus žygio...*— Aliuzija į 1502 m. nenusisekusį prancūzų žygį Mitilenės (Lesbo) salon.

[163] *Fifi* — populiarus išviečių valytojų pavadinimas.

[164] *„Sentencijos"* — aliuzija į Pjero Lombardo, XII a. teologo ir Paryžiaus vyskupo, veikalą „Quattuor libri sententiarum" („Keturios sentencijų knygos"). Čia ir žodžių žaismas: pranc. *sentences* — „sentencijos", *sentir* — „kvepėti, atsiduoti".

[165] *Sofistai* čia, kaip ir daugelyje šio veikalo vietų, reiškia „teologai scholastikai".

[166] *Taumastas* — „nuostabusis" (gr.).

[167] *gimnosofistai* (gr.) — Indijos išminčiai, kurie nuogi gyvenę giriose. Pavadinimas eina iš Plutarcho raštų.

[168] *geomantija* — būrimas iš tam tikrų ženklų žemėje; *kabala* — mistiškas Biblijos aiškinimas ir tam tikros mistiškos apeigos.

[169] *akademikai* — Platono įkurta filosofijos mokykla, veikusi Akademo sode. *Deklamacija* — gražbylystė Romos oratorių tipo.

[170] *Pikas Mirandula* (Picus Mirandula, tikr. Džovanis Pikas dela Mirandola, 1463—1494) — įžymus italų Renesanso mokslininkas. 1486 m. jis paskelbė Romoj 900 tezių visais tuometinės žinijos klausimais ir kvietė visus stoti dėl jų į viešą disputą. Tiesa, „disputuoti skaičiais" jis nesisiūlė — čia Rablė išmonė.

[171] „Apie skaičius ir ženklus", „Apie neišsakomus dalykus", „Apie magiją" (lot.). „Apie sapnų aiškinimą", „Apie ženklus", „Apie neišreiškiamus dalykus", „Apie nutylėtinus dalykus" (gr.). *Beda Garbusis* (Venerable Bede, 675—735) — anglų vienuolis ir istorikas. *Plotinas* (III a.), *Proklas* (V a.), *Anaksagoras*

(V a. pr. m. e.) — graikų filosofai. *Artemidoras* (II a.) — graikų rašytojas. *Inarijus* — pramanytas vardas. *Filistionas* (II a.) — pantomimų autorius. *Hiponaktas* (g. apie 540 pr. m. e.) — graikų poetas (tokio veikalo jis nėra parašęs).

172 „iki kol nebeturės ko sakyti" (lot.).

173 *Vovero* pilis Paryžiuje viduramžiais buvo laikoma velnių lindyne.

174 *...vidun įsikišęs didelį apelsiną.*— Daiktadėtis eidavo kartais ir kišenės pareigas, juoba kad kišenių vyriškame to meto kostiume nebuvo. Daiktadėty nešiotis valgomus daiktus, net jais pavaišinti ką tuomet nebuvo laikoma netinkamu dalyku.

175 Visas šis „disputas" yra scholastinių disputų parodija.

176 *Jūs prašnekot, kauke!* — Posakis, primenąs kaukėtų žmonių pramogas: kaukėtieji turėdavo tylėti.

177 „Štai čia daugiau negu Saliamonas" (lot.). Citata iš Šventojo rašto (Mato, XII).

178 „Mokinys nėra aukštesnis už savo mokytoją" (lot.). Citata iš Šventojo rašto (Mato, X).

179 „Kaip žemė be vandens" (lot.). Citata iš CXLII psalmės.

180 *...šunys, kiek tik jų buvo bažnyčioj...*— Tais laikais per pamaldas bažnyčios durys stovėdavo atdaros, ir šunys laisvai įeidavo vidun.

181 *Gobelenai* — dažytojų šeima, XV a. įsisteigusi prie Paryžiaus savo įmonę. Paskui jų įmonė išsiplėtė, ėmė austi brangius audinius. Liudvikas XIV ją atpirko. Čia buvo gaminami austiniai paveikslai, nuo įmonininkų pavardės gavę gobelenų vardą.

182 *fėja Morgana, Ožjė, Artūras* — bretonų romanų personažai.

183 *dipsodai* — Rablė prasimanytas graikiškas tautovardis: „trokštantieji".

184 „Marotas Ežerinis, vienuolis" — prasimanytas autorius.

184 *miliarijus* — romėnų mylia (apie 1,5 km), *stadijas* — graikų (apie 180 m), *parasangas* — persų (5 km su viršum).

185 *...Aulo Gelijaus gudrybė.*— Aulas Gelijus „Atikos naktyse" pasakoja, kad spartiečiai apvyniodavo įvijai papiruso kaspinu lazdelę ir rašydavo ant to „cilindro" iš viršaus žemyn. Adresatas turėdavo tokią pat lazdelę, vyniodavo ant jos kaspiną ir perskaitydavo laišką.

186 „Apie neišskaitomą raštą" (gr. ir lot.). Veikalai prasimanyti. *Kalpurnijų Basą* Plinijus Vyresnysis mini kaip autorių, kurio raštais jis naudojosi.

187 *„Kodėl mane apleidai?"* — paskutiniai Kristaus žodžiai (Mato, XXVII).

188 *Melindos karalystė* — rytinės Afrikos krantas, Zanzibaro sritis. Iki čia Pantagriuelis plaukia įprastiniu ispanų keliu į Indiją.

189 *Medenas... Achorija* — prasimanyti vietovardžiai, pasidaryti iš graikų k. elementų.

190 *Zopyras* — persas, Darijaus karys. Nusikapojęs ausis ir nosį, jis įsigavo į persų apsuptą Babiloną šnipinėti, sakydamas, kad jį taip sužalojęs Darijus.

191 *Sinonas* — graikų karys. Pasidavęs į nelaisvę trojėnams, prikalbėjo juos įsivežti pilin garsųjį medinį arklį.

192 *Pakolė* — nykštukas raganius (iš riterių romano „Valentinas ir Orsonas"), padirbęs iš medžio stebuklingą arklį.

193 *Kamila* — amazonė, „Eneidos" personažas (VII g.). Ji sugebėdavo perlėkti per javų lauką, nė vieno javo nepalietusi.

194 *Anarchas* — „neturįs valdžios" (gr.).

195 Žodžių žaismas: *capere* lotyniškai daugiaprasmis žodis, reiškiąs visų pirma „grieb-

ti, pagauti", paskui — „suprasti, išmanyti". Evangelijos tekste (Mato, XIX) ši frazė reiškia: „Kas pajėgia išmanyti, teišmano"; Rablė čia ją pavartoja kita prasme.

196 *...jei tikėsime Herodotu ir Trogu Pomponijum...*— Buvo romėnų istorikas Pompėjus Trogas (Pompeius Trogus, I a. pr. m. e.— I a.), bet nei jis, nei Herodotas šio kariuomenės skaičiaus neduoda.

197 *...Fabijus ir Scipionai...*— Turima omeny trys romėnų karvedžiai: Kvintas Fabijus Maksimas Delsėjas (Quintus Fabius Maximus Cunctator, m. 203 pr. m. e.), Scipionas Afrikietis Vyresnysis (Scipio Africanus Major, apie 235 —apie 183 pr. m. e.) ir Scipionas Afrikietis Emilianas Jaunesnysis (Scipio Africanus Aemilianus Minor, apie 185—129 pr. m. e.).

198 „Eik su manim" (lot.). Vademekumais iš seno vadinamos nedidelės kišeninės informacijos knygutės, kelionių vadovai.

199 *diuretinės specijos* — vaistai, varą šlapimą.

200 *Deukalionas* — graikų mitologijos personažas, per visuotinį tvaną vienintelis išlikęs gyvas su žmona Pyra.

201 *Turpenas* (Turpin, m. apie 800 m.) — vienuolis, Reimso arkivyskupas, kuriam priskiriama kronika-romanas „Karolio Didžiojo ir Rolando gyvenimas".

202 *chalibai* — tauta, gyvenusi prie Juodosios jūros. Jų plieną labai vertino graikai ir romėnai.

203 *Sanheribas* — Biblijos personažas, Asirijos karalius, kariavęs su žydais. Angelas per naktį išžudė 185 000 jo kareivių (IV Karalių, XIX).

204 *Hoc fac et vinces* — užuomina į legendą apie Romos imperatorių Konstantiną Didįjį (IV a.), kuriam prieš mūšį danguje pasirodęs kryžius su užrašu: *In hoc signo vinces* — „Su šiuo ženklu nugalėsi".

205 „išsituštinti" (isp.).

206 *...kaip griuvo didysis Buržo katedros sviesto bokštas...*— Buržo katedros bokštas sugriuvo 1506 m.; po poros metų buvo pastatytas naujas, vadinamasis „sviesto bokštas", kuriam statyti buvo naudojami pinigai, gauti už dispensus valgyti su sviestu pasninko laiku. Jis tebestovi ir dabar.

207 *...kaip jie ten laiką leidžia.*— Viduramžių didaktinėje literatūroje buvo apsčiai knygučių, kur vaizduojamas pomirtinis žmonių būvis — kančios pragare bei skaistykloj ir palaima danguje. Rablė tyčiojasi iš tokių veikalų ir kartu humoristo ir satyriko akimis pažiūri į šio pasaulio galiūnus.

208 *Kokitas, Flegetonas...* (graikų mit.) — požemių pasaulio upės.

209 *Valentinas ir Orsonas, Giglanas ir Govenas, Morganas, Juonas Bordietis, Žanas Paryžietis, Artūras Bretanietis, Persforė, Ožjė Danas, Galjenas Gaivintojas, keturi Emono sūnūs* — įvairių viduramžių romanų ir poemų herojai.

210 *Žanas Lemeras Belgas* (Jean Lemaire de Belges, 1473—1525) — prancūzų poetas ir istorikas, popiežių priešininkas.

211 *Kajetas* (Caillette, m. 1514) ir *Tribulė* (Triboulet, m. 1536) — juokdariai Liudviko XII ir Pranciškaus I dvare.

212 *proficiat* — duoklė naujam vyskupui, atvykusiam į savo vyskupiją.

213 *Saturno laikai* — aukso amžius.

214 *almirodai* — „sūrieji" (gr.).

215 *Asfaragas* — „gerklė" (gr.).

216 *Laringas* ir *Faringas* — „koserė" ir „ryklė" (gr.).

217 „kolofoninės skamonijos" (lot.). Labai stiprūs paleidžiamieji vaistai.

218 *Mefita* — graikų deivė, garbinama tose vietose, kur kilo iš žemės sieros garai. *Kamarinos pelkės* — Sicilijoje, prie Kamarinos miesto. Graikų geografas *Strabonas* (I a. pr. m. e.) savo raštuose mini ne *Sorbonos*, bet Serbonidos ežerą; humanistai, atakuodami Sorboną, jos vardą juokais kildindavo iš to smirdančio ežero pavadinimo.

219 *Frankfurto mugėse*, pavasarį ir rudenį, vykdavo gyva knygų prekyba.

220 *Kaspijos kalnai* — tarp Armėnijos ir Medijos.

221 *Perlų salomis* buvo vadinamos kai kurios Antilų salos.

222 *Prestanas* — legendinis karalius, kurio valdos, pasak vienų, buvusios Indijoj, pasak kitų — Abisinijoj.

223 „Atleiskite man" (it.).

224 „Ir dedasi Kurijais, o jų gyvenimas — bakchanalija" (lot.). Citata iš Juvenalio II satyros. *Kurijus Dentatas* (Curius Dentatus, IV—III a. pr. m. e.), Romos konsulas, karvedys, buvo laikomas senoviško romėnų dorovingumo ir kuklumo pavyzdžiu.

225 *mahalebai* — tam tikros slyvų atmainos arabiškas pavadinimas.

226 *žmonės, kurie žiūri pro skylę,*— vienuoliai, žiūrį pro kapišono angą.

TREČIA KNYGA

1 *Fransua Rablė...*— Autorius tik trečią savo veikalo knygą leisdamas, kai jau buvo užsitikrinęs karaliaus ir aukštųjų dvasiškių globą, išdrįso pasirašyti savo tikrą vardą ir pavardę.

2 *Navaros karalienė* — Margarita Navarietė (Marguerite de Navarre, 1492—1549), Pranciškaus I sesuo, rašytoja, „Heptamerono" autorė.

3 *Žmonės gerieji...*— Kreipdamasis į skaitytojus, autorius kalba tokiu tonu kaip prekių šaukdintojas prekyvietėje. *...gerbiamieji podagrikai...*— Podagrą tais laikais kai kurie medikai laikė venerinių ligų pasekme.

4 *...išgarsintas Šventojo rašto...*— Mato, XX.

5 *...dygę iš frigiškos šaknies...*— Žanas Lemeras Belgas (1473—1525), pirmas prancūzų humanistinis poetas, viename savo veikale pasakoja legendą, kad frankai esą kilę iš Frigijos.

6 *Midas* (738—696 pr. m. e.) — Frigijos karalius, turėjęs, pasak legendos, asilo ausis.

7 *Otakustas* — „kas slapčiomis klausosi, šnipas" (gr.).

8 Romos imperatorius Markas Aurelijus *Antoninas* Karakala (211—217) laikė didelį slaptų pranešinėtojų tinklą.

9 *...pakasinėjo kontrminas...*— Šiame pasakojime autorius nepaiso chronologijos ir daugelį savo laikų technikos bei strategijos dalykų nukelia į antikinę senovę.

10 *...korintietės buvo smarkios susirėmimuose.*— Dviprasmiškas posakis: senovės Korintas, be kitko, buvo garsus savo kurtizanėmis.

11 *Kranijos kalva* — vieta, kur daugiausia būdavo Diogenas.

12 *antifrazė* — retorinė figūra, išreiškianti žodžiams priešingą mintį. Lotyniški žodžiai „karas" ir „gražu" yra homonimai.

13 *...karpo ausimis kaip Arkadijos asilai...*— t. y. dedasi suprantą, išmaną.

14 *...arklinė versmė...*— Pasak graikų mito, Pegasas (sparnuotas arklys) spyrė koja

į žemę Helikono kalne, ir toje vietoje ištryško Hipokrenės šaltinis, duodąs įkvėpimo poetams.

[15] *Kvintas Enijus* (Quintus Ennius, 269—139) — romėnų poetas, lotyniško hegzametro pradininkas.

[16] „Užstalės šnekose“ (lot.).

[17] *...iki antrojo laipsnio...*— Senovės gydytojai teigė, kad kiekviena elementari kokybė dalinasi laipsniais; taip antai, ugnis — aštuntas šiltumo laipsnis.

[18] *Laomedontas* — Trojos karalius, Priamo tėvas. Neptūnas ir Apolonas jam padėjo pastatyti Trojos sienas.

[19] *Reno de Montobanas* — herojinės prancūzų poemos personažas, vienas iš keturių Emono sūnų. Pasenęs jis kukliai tarnavo mūrininkams, statantiems Kelno katedrą.

[20] *Amfionas* — Dzeuso sūnus, muzikas ir poetas. Jis skambino lyra ir dainavo, o akmenys patys ritosi ir dėjosi į sienas aplinkui Tebų miestą.

[21] *...mėgaujasi pantagriuelinėmis sentencijomis...*— Aliuzija į Pjero Lombardo, įžymaus XII a. teologo scholastiko, knygą *Quattuor libri sententiarum* („Keturios sentencijų knygos“).

[22] *Ptolemėjas, Lago sūnus* — Ptolemėjas I Soteras, helenistinio Egipto karalius (305—283 pr. m. e.), Ptolemėjų dinastijos pradininkas.

[23] *Apolonijas Tianietis* (m. 97 pr. m. e.), graikų filosofas ir magas, sutikęs Azijoj moterį, kurios galva ir biustas buvęs baltas, kitkas juoda.

[24] *Plautas* „Puodo“ komedijoj rašo, kad šykštuolio Eukliono gaidys kapstė žemę toj vietoj, kur šeimininkas užkasė lobį. Euklionas įtarė gaidį turint piktų kėslų ir nukirto jam galvą. Romėnų poetas *Decijus Magnas Auzonijus* (Decius Magnus Ausonius, IV a.) eilėraštyje „Grifas“ sakosi radęs tą eilėraštį senoj bibliotekoj kaip Eukliono gaidys lobį.

[25] *Druskos kalnas* Iberijoj nė kiek nemažėja, nors druską iš jo ima (Aulas Gelijus, „Atikos naktys“). *Auksinė šakelė* atauga vėl, jeigu ją kas nulaužia ir nuneša kaip dovaną Prozerpinai, požemių valdovei („Eneida“, VI).

[26] *Pandora*, graikų mitologijos Ieva, turėjo skrynioj uždarytas visas blogybes; skrynią atidarius, jos išlakstė, liko dugne tik apgaulinga viltis. Heziodas vietoj skrynios mini amforą, o Rablė amforą pakeitė buteliu. *Danaidės*, 50 Danajo dukterų, buvo nubaustos už tai, kad pirmą naktį išžudė savo vyrus: jos privalėjo amžinai pilti vandenį į statinę, neturinčią dugno.

[27] *Gajus Lucilijus* (Cajus Lucilius, 180—102 pr. m. e.) — romėnų poetas, satyros žanro pradininkas.

[28] *Papimanija* — popiežiaus išpažintojų šalis, apie kurią bus daug kalbama Ketvirtos kn. perskyr. XLVIII—LIV. Šioje vietoje tasai žodis pavartotas lyg dangaus palaimos prasme.

[29] *nedeliruoja* — nekliedi (pranc.). *De Lira* — žr. „Pantagr.“ 30 paaišk.

[30] *... pagal nurodymą, kurį pats Jupiteris davė Pamilei.*— Plutarchas pasakoja, kad viena Tebų moteris, Pamilė, išgirdo sykį balsą iš Jupiterio šventovės, liepiantį paskelbti, jog gimęs karalius geradarys, Oziris.

[31] *Hierarchija* čia Rablė vadina Heziodo „Teogoniją“; tačiau kalbamasis dalykas yra ne „Teogonijoj“, o „Darbuose ir dienose“.

[32] *Trasibulas* (m. 388 pr. m. e.) — graikų karvedys ir politinis veikėjas, vadovavęs kovai dėl demokratijos atkūrimo Atėnuose.

[33] Vergilijus, „Georgikos“, IV.

[34] *Numa Pompilijus* (Numa Pompilius) — legendinis Romos karalius (714—671 pr. m. e.).
[35] *Termas* — romėnų dievas, sienų globėjas.
[36] *panteologija* — bendroji (universalioji) teologija.
[37] Seneka, „Tiestas".
[38] ... *platoniškos ir ciceroniškos...*— Platono, taip pat ir Cicerono raštuose skelbiamos visuomeninės etikos idėjos, akcentuojančios pareigas kitiems žmonėms.
[39] *Testilidė* — Vergilijaus „Bukolikų" personažas, moteris, taisanti valgį pjovėjams.
[40] *Tomas Akvinietis,* mėgėjas gerai pavalgyti, buvo, pasak vieno anekdoto, pakviestas į svečius pas karalių Liudviką Šventąjį. Prie stalo, įsigilinęs į savo mintis (jis mintinai kūrė bažnytinį himną), suvalgė visą nėgę, nepalikdamas nieko karaliui; baigęs sušuko: *Consummatum est* („Atlikta" — paskutinis Kristaus žodis ant kryžiaus [Jono, XIX]) ir tuo papiktino drauge sėdinčiuosius. Bet tai buvo jo sukurto himno paskutiniai žodžiai.
[41] *Ksenokratas* (406—314 pr. m. e.), graikų filosofas, apskaičiavo, kad iš graikų balsių ir priebalsių galima sudaryti 100 200 000 skiemenų.
[42] ...*Somiūro misterijoj...*— Kristaus kančių misterija Somiūre buvo suvaidinta 1534 m.
[43] *akademikai* — Platono įkurtoji filosofų mokykla, veikusi Akademo sode netoli Atėnų.
[44] *Metrodoras* (IV—III a. pr. m. e.), Epikūro mokinys, teigė, kad pasaulių skaičius esąs begalinis. *Petronas* (VI a. pr. m. e.), filosofas pitagorininkas, mokė, kad pasaulių yra 186, iš jų 183 sudaro lygiakraštį trikampį, o 3 stovi to trikampio viršūnėse.
[45] ... *Homero grandine...*— Dzeusas, norėdamas parodyti savo galybę kitiems dievams, siūlė nuleisti į žemę aukso grandinę: jie visi nepajėgsią nutempti jo žemėn, negana to, jis galėtų kilnoti ta grandine visą žemę („Iliada", VIII).
[46] *Paryžiaus universiteto rektorių* rinkdavo studentai. Per rinkimus būdavo daug triukšmo ir riaušių.
[47] *Likaonas,* mitinis Arkadijos karalius, buvo paverstas vilku už svetingumo pareigų nepaisymą. *Belerofontas,* mitinis Korinto karalaitis, užsėdęs Pegasą, norėjo įsigauti Olimpan ir už tai buvo dievų pasmerktas vienatvei. *Nabuchodonosaras,* Babilonijos karalius, už žiaurumą ir puikybę buvo dievų paverstas gyvuliu.
[48] *Izmaelis,* pasak Biblijos (Pradžios, XVI), buvo nuožmus, visų nekentė, ir visi jo nekentė. Žiaurus karalius *Metabas,* pasak Vergilijaus („Eneida", XI), buvo valdinių nuverstas ir išvytas. *Timonas Atėnietis* (V a. pr. m. e.) — graikų filosofas, pramintas Mizantropu (žmonių nekentėju) dėl savo antivisuomeniškumo; figūruoja kaip personažas Lukiano, Aristofano, Šekspyro veikaluose.
[49] *šventas Ivas* — teisininkų patronas.
[50] Citata iš Šventojo rašto (Paulius, Laiškas romiečiams, XIII).
[51] ...*gyvą Marą, kokį matė filosofas Tianietis Efeze.*— Filostratas „Apolonijo Tianiečio gyvenime" pasakoja: Apolonijas buvo pakviestas į Efezą gelbėti miesto nuo maro; nuvykęs liepė užmušti akmenimis vieną skarmaluotą senį; kai užmušė, po akmenimis pamatė ne senį, o pasiutusį šunį sulig liūtu didumo.
[52] *Enio* — graikų karo deivė.
[53] ...*prasidurdino žydų papročiu dešinę ausį...*— Pasak Biblijos, žydų vergas, kuris norėdavo visiškai likti pas savo šeimininką, duodavo pradurti ausį (Išėjimo, XXI).
[54] *maravedis* — Ispanijos pinigas (pavadinimas arabiškas), įvairiu laiku įvairios

vertės; Rablė laikais — smulkus pinigiukas. *Hirkanija* — istorinė sritis į pietus ir pietryčius nuo Kaspijos jūros.

[55] *Blusa ausin įlindo* — prancūziškas frazeologizmas, reiškiąs „nerimas apėmė, užmačia apsėdo“.

[56] *Žanas Buržua* (Jean Bourgeois, XV a.) — populiarus prancūzų pamokslininkas, turėjęs pravardę „Pranciškonas su akiniais“.

[57] ... *Valentinas, kurį mačiau... gegužės pirmąją...*— Prancūzijoj ir Anglijoj buvo senas jaunimo paprotys: Valentino dieną (vasario 14-ąją) burtais skirstydavosi į poras, ir po to kiekvienas „Valentinas“ asistuodavo savo „Valentinai“ visus metus. Rablė laikais ta apeiga buvo atliekama jau gegužės 1-ąją. Be to, Nansi mieste „Valentinais“ buvo vadinami turčių jaunimo „karaliai“, renkami pirmą gavėnios sekmadienį.

[58] „Apie sėklą“, I kn. (lot.).

[59] *Deukalionas*, graikų mitologijos Nojus, išlikęs gyvas po tvano, su žmona *Pyra* atkūrė žmonių giminę: mėtė už nugaros akmenis, ir tie čia pat virsdavo žmonėmis.

[60] „Apie šventeivų išnaikinimą“, IV kn. (lot.). Pramanytas veikalas.

[61] „aukščiausias gėris kelnėse ir daiktadėčiuose“ (dark. lot.).

[62] Eilės iš rinkinio „Prancūzų poezijos žiedai“ (1534).

[63] „Vargas vienišam“ (lot.). Žodžiai iš Biblijos (Ekleziasto, IV).

[64] ... *kur nėra moteriškės... ligoniui prastai.*— Biblijos posakio (Ekleziastiko, XXXVI) parafrazė.

[65] *Tebaidė* — vietovė Aukštutiniame Egipte. *Monseratas* — kalnynas Katalonijoj. Abiejose tose vietose kitados buvo daug atsiskyrėlių.

[66] „Kritone“; „Apie būrimą“ (lot.).

[67] *D. Klaudijus* — tas pats Klaudijus Antrasis (268—270), jau minėtas anksčiau.

[68] *Pjeras Ami* (Pierre Amy) — Rablė jaunystės draugas, kartu buvęs vienuolyne.

[69] ... *prieš Heraklio Buriečio statulą...*— Prieš statulą Buroje stovėjo stalas, žmonės ant jo mesdavo kauliukus, ir žyniai iš jų „išskaitydavo“ dievų atsakymą.

[70] ... *uždraudė tą knygą...*— Pranciškus I buvo uždraudęs visokius lošimus kauliukais.

[71] *velnio žalias lapas* — toks žaidimas: žaidėjai visą gegužės mėnesį privalėjo nešiotis žalią lapą; kas neturėjo, mokėjo baudą. (Panašus žaidimas žinomas ir mūsų liaudyje.)

[72] „Apie velnių tėvynę“, antroje knygoje“ (lot.).

[73] Vergilijus, „Bukolikos“, IV.

[74] ...*Ajanto Elido laivų sudeginimas...*— Paėmus Troją, Ajantas išniekino Atėnės Paladės šventykloje pasislėpusią Trojos karalaitę. Už tai Atėnė (romėnų Minerva) sudegino ir paskandino jo laivus.

[75] *Galvinis tėvas* todėl, kad Minerva gimė iš Jupiterio galvos.

[76] ... *galgi aš Vulkanas, apie kurį kalba poetas?* — Kai kurie komentatoriai teigia, kad toje eilutėje, kurią pataikė Panurgas, kalbama apie Vulkaną.

[77] ... *kad raguočiu būtų pripažintas teismo sprendimu...*— Turima galvoje ta „Odisėjos“ vieta (VIII g.), kur pasakojama, kaip Arėjas vogčia mylėjosi su Hefaisto (Vulkano) žmona Afrodite (Venera).

[78] *bordeljeras* (pranc.) — bordelių lankytojas, ištvirkėlis. Panurgo kalboj su šiuo žodžiu gretinamas kordeljeras, t.y. pranciškonas.

[79] *Amfitrionas... Argas... Atlantas...*— Čia išskaičiuoti vyrai ar saugotojai tų moterų, su kuriomis Jupiteris (Dzeusas) ištvirkavo.

[80] ... *magistronostriškomis antrinėmis intencijomis.*— Viduramžiais teologijos moky-

tojas aukštojoj mokykloj buvo vadinamas *magister noster* — „mūsų mokytojas" (lot.). *Antrinės intencijos* — Duns Skoto terminas, reiškiąs „mąstymą apie mąstymą".

81 *Firmianas Laktancijus* (Firmianus Lactantius, III—IV a.) — krikščionybės apologetas, „krikščionių Ciceronas".

82 *„kiaušelių neturi"* (lot.). Aliuzija į viduramžių anekdotą, kad naujai išrinktąjį popiežių tikrindavę, ar tikrai vyras, idant nepatektų į sostą moteris.

83 „Eneida", III.

84 *... Žanas atstoja du... turėjau galvoje triktraką.*— „Žanas" — toks ėjimas, kuris pelno lošėjui du taškus. Kita „Žano" prasmė — apgaudinėjamas vyras.

85 „Eneida", XI.

86 *satyrikas* — Juvenalis (Satyros, VI).

87 „Įst. paskutinis, kanonas „Apie įstatymus" (lot.).

88 „Digestai, Apie mažesniuosius, įst. „Pretorius kalba", § paskutinis".

89 *Hipokratas... Platonas... Atenėjas...*— Čia suminėti autoriai, rašę apie sapnus. Hipokrato knyga — taip pat „Apie sapnus".

90 *Hermis Trismegistas* (t. y. „triskart didis") — taip buvo įvardytas nežinomas II a. graikų neoplatonikas, vieno dialogo autorius.

91 *Protėjas* — graikų jūrų dievas, pranašautojas, gebėjęs keisti savo pavidalą.

92 „Protas" (gr. ir lot.).

93 *...Homero vartams... Fobetorui.*— Apie dvejus vartus į sapnų karalystę kalbama „Odisėjoje" (XIX) ir „Eneidoje" (VI). *Morfėjas, Ikelonas, Fantasas* ir *Fobetoras* — miego bei sapnų dievai. Ikelonas ir Fobetoras — tos pat dievybės skirtingi vardai.

94 *Serapionas Askalonietis... Fulgencijus Planciadas...*— Šie antikos autoriai mėgino aiškinti sapnus. Humanistai jau neigė jų aiškinimus.

95 *... daug už jį turėjo sumokėti Jokūbo sūnūs.*— Primenamas Biblijos pasakojimas apie santykius tarp Jokūbo (Izraelio) vaikų: Juozapas buvo brolių parduotas už tai, kad sapnavo esąs už juos viršesnis, o paskui, kai tas sapnas įvyko, broliai gavo prašyti jo malonės (Pradžios, XXXVII).

96 *... idant Momas neturėtų progos teigti... apie jaučio ragus.*— Momas, graikų pašaipos dievas, pasak Ezopo, priekaištavo gamtai, kad ragus jaučiui ne vietoje pritaisiusi: jeigu jie būtų ne ant galvos, o ant pečių, patogiau būtų badytis.

97 *de Kornibus* (de Cornibus, tikr. Pjeras Korniu) — žinomas Rablė laikų pamokslininkas. Pranc. *cornu* — „raguotas".

98 „Tebūnie taip, tebūnie taip, teįvyksta! teįvyksta! skirtingai nuo popiežiaus" (lot.). Panurgas pasako netaisyklingą lotynišką formą *fiatur*, niekad nevartotą popiežiaus kanceliarijos raštuose, dėl to priduria, kad „skirtingai nuo popiežiaus".

99 Žr. „Garg." 186 paaišk.

100 *Akteonas*, medžiotojas, užtiko Dianą besimaudančią, už tai deivė jį pavertė elniu, ir jį sudraskė jo paties šunys.

101 *Turnas* — „Eneidos" personažas, mitinis rutulų genties karalius.

102 *Kvintas Fabijus Piktoras* (Quintus Fabius Pictor, III a. pr. m. e.) — seniausias romėnų istorikas.

103 „Eneida", II.

104 „Priešo dovana — ne dovana" (gr.). Citata iš Sofoklio „Ajanto".

105 „Nuo mišių prie stalo" (lot.).

106 *... taip, kaip žynė Cerberiui.*— Požemio karalystėje žynė duoda Cerberiui ėsti mig-

domaisiais vaistais užtaisytą plutą („Eneida", VI).

[107] *Kanidija, Sagana* — Horacijaus „Epodėse" išgarsintų būrėjų vardai.

[108] *Junona* turėjo prievardį Moneta, kurį čia Rablė gretina su lotynišku žodžiu *monere* — „įspėti", nors iš tikrųjų to prievardžio kilmė kitokia.

[109] *Aurinija, Veleda* — išmintingos patarėjos, minimos Tacito („Germanija", 8).

[110] *Heraklitas... miglotas filosofas...* — Heraklitą Rablė vadina *skotistu* dėl to, kad jis buvo gavęs pravardę *Skoteinos* — „neaiškus, miglotas".

[111] *oficialiai* — žodis, Rablė pasidarytas iš žodžio *official* — „naktipuodis". Legenda sako, kad Orionas gimė iš Jupiterio, Neptūno ir Merkurijaus šlapalo.

[112] „krosniakurės bobos" (gr.). „Odisėja", XVIII, 27.

[113] *... neturiu pasiėmęs auksinės šakelės.*— Norint būti įleistam į požemio karalystę, reikia atsinešti auksinę šakelę („Eneida", VI). Šičia kalbama apie auksą kaip priemonę senei įsiteikti.

[114] *rupūžinis akmuo* — margasis agatas. Buvo manoma, kad tas akmuo randamas rupūžės galvoje.

[115] *Štai kur sibilės urvas!* — Aliuzija į pasakojimą apie sibilės urvą „Eneidoje", VI.

[116] *... antrasis Bakchas... abudu Palikai...*— Bakchas gimė du kartus: iš nimfos Semelės ir iš Jupiterio šlaunies. *Ipolitas* gyveno Virbijaus vardu antrą gyvenimą, gautą iš Peono, *Protėjas* buvo įsikūnijęs Apolonijo Tianiečio pavidalu. *Palikai* — dvi dievybės, sieros versmių dvasios, garbintos Sicilijoje.

[117] *palintokija* — Megaros (sen. graikų polio) piliečių įstatymas, įpareigojąs skolintojus grąžinti paimtas palūkanas. Rablė šį žodį vartoja pažodine prasme, kaip „antrinį gimimą". *Palingenezė* — atgimimas, Demokrito gamtos filosofijos terminas.

[118] *Pedanijas Dioskoridas* (I a.) — graikų gydytojas, didelio medicinos veikalo autorius.

[119] *Loksijas* — „dviprasmis" (gr.).

[120] „Įst. pirmas, Apie žod. įsipareigojimus" (lot.).

[121] *Itifalas* — tam tikras vyro varpos atvaizdas, kuris buvo nešiojamas *falinio* kulto apeigose.

[122] *Datanas* ir *Abironas* — Biblijos personažai; jie sukilo prieš Mozę ir už tai buvo žemės praryti (Skaičių, XVI).

[123] *Terpsionas* — Sokrato mokinys ir draugas, minimas Platono ir Plutarcho.

[124] *Davas* — Terencijaus komedijos „Andrietė" personažas, gudragalvis vergas.

[125] *al chatim* — „strėnugalis".

[126] „duok [dieve, leidimą] prisiekti" (lot.).

[127] *Elianas Sofistas* (III a.) — graikų rašytojas. *Aleksandras Mindietis* (III a.) — graikų filosofas.

[128] „senis paisto kaip sibilės" (gr.). Citata iš „Raitelių".

[129] *Gijomas diu Belė* (Guillaume du Bellay, 1491—1543) — prancūzų karvedys, Pjemonto vicekaralius. Rablė buvo jo namų gydytoju ir matė jį mirštant.

[130] *Raminagrobis.*— Kai kurie tyrinėtojai šiame personaže įžiūri prancūzų poetą Žaną Lemerą Belgą.

[131] *Jeknos* antikinėje senovėje buvo laikomos meilės buveine.

[132] *...įteikė baltą gražų gaidį...*— Sokratas prieš mirtį prašė draugus paaukoti gaidį gydymo dievui Asklepijui.

[133] *bestijos* — įvairių ordinų vienuoliai, vilkį įvairių spalvų rūbais.

[134] *...per jų girognomoninę cirkumbilivaginaciją...*— Rablė čia parodijuoja viduramžių scholastikų kalbą, pilną gramozdiškų naujadarų, nusikaltų iš lotynų ir

graikų kalbų elementų.

135 *Ichtiofagija* — šalis, kur mintama žuvimis. Erazmo Roterdamiečio žodis, nusikaltas vienuoliams pajuokti.

136 *Jupiterio klausimas* buvo toks: ar moterys gašlesnės už vyrus? Jis atsakė teigiamai.

137 *Eritrėjos jūra* — Raudonoji jūra.

138 ... *sudeginti kaip aną gražų laikrodį.*— Vienas XVII a. Rablė komentatorius rašo, kad Reformacijos priešininkai sudeginę gražų bokšto laikrodį už tai, kam buvęs padirbtas hugenoto.

139 *Demiurgonas* (graikų mit.) — pragaro dievybė.

140 *Orleano teisėjo žmona* buvo palaidota 1534 m. pranciškonų bažnyčioje. Vienuoliai apskelbė, kad jos vėlė neduodanti naktimis jiems ramybės, tikėdamiesi geros aukos maldoms už velionę, tačiau buvo demaskuoti.

141 *Kryželis* Rablė laikais buvo ant kai kurių monetų.

142 *Šventas Kristupas* kartą pernešęs per upę Kristų, kuris pasirodęs jam kūdikėlio pavidalu.

143 „Sveika, marių žvaigždė“ (lot.). Vienos katalikų giesmės pradžia.

144 ... *nuo Miserere iki vitulos.*— Viena atgailos psalmė prasideda žodžiu *Miserere* („Pasigailėk“), baigiasi žodžiu *vitulos* („veršius“). Vadinasi, plieks, kol bus sugiedota visa psalmė.

145 ... *Eschilo plikės likimas...*— žr. Ketvirtos kn. perskyr. XVII.

146 ... *Toledo mokykloje...*— Toledas viduramžiais buvo garsus kaip magijos centras.

147 *Pikatris* (Picatris, XIII a.) — magijos enciklopedijos autorius.

148 *Žanas Žakas Trivolsas* (Jean-Jacques Trivolse, tikr. Džovanis Džakomas Trivulcis, 1448—1518) — Prancūzijos maršalas.

149 ...*gerų vyrų ordino steigėjas...*— Šventas Pranciškus Paulietis (Jaunesnysis) (1416—1507) įsteigė minimitų ordiną, kitaip vadinamą „Gerų žmonių“ ordinu. „Geri vyrai“ — autoriaus humoras.

150 ... *primena... ispaną Migelį de Orisą...*— Riteris Migelis de Orisas (XV a.) prisiekė nešioti ant vienos kojos tik gabalėlį šarvo tol, kol susikaus su kokiu nors anglų riteriu.

151 *žalia ir geltona kepurė su kiškio ausimis* — kvailio atributas.

152 *Angeranas de Monstrelė* (Enguerrand de Monstrelet, apie 1390—1453) — prancūzų kronikininkas.

153 *Samosato filosofas* — graikų rašytojas Lukianas (apie 120— po 180).

154 *Estangūros šalis* — pasakiška šalis iš padavimų apie Apvaliojo stalo riterius.

155 *Ogigijų salos,* pasak Plutarcho,— salos, esančios į vakarus nuo Britanijos.

156 *Her Tripa,* kaip manoma,— Kornelijus Heinrichas Agripa Netesheimietis (Cornelius Heinrich Agrippa von Nettesheim, 1486—1535), gydytojas, alchemikas, astrologas, avantiūristas, parašęs knygas „Apie mokslų netikrumą ir bergždumą“ ir „Apie slaptąją filosofiją“, kur aprašyti visokie magijos ir būrimo dalykai.

157 *metoposkopija* — menas spėti ateitį pagal kaktos išvaizdą; čia — kaktos tipas.

158 *Olas* — romėnų poeto *Marko Valerijaus Marcialio* (Marcus Valerius Martialis, I a.) vienos epigramos personažas.

159 *Iras* — įžūlus elgeta, minimas „Odisėjoje“, XVIII g. pradžioje.

160 „pasipūtėlis elgeta“ (gr.).

161 *Lamija* — Plutarcho veikalo „Apie smalsumą“ personažas.

162 TEOD — Teodosijus.

163 ... *per piromantiją... imsiuos tiktai skiomantijos.*— Šiame perskyrime suminėta daugelis būrimo bei ateities spėjimo būdų, imtų daugiausia iš Kornelio Agripos knygos „Apie slaptąją filosofiją": *piromantija* — būrimas iš ugnies, *aeromantija* — iš oro, *hidromantija* — iš vandens, *lekanomantija* — iš dubens, *katoptromantija* — iš veidrodžio, *koskinomantija* — iš rėčio, *alfitomantija* — iš miltų, *aleuromantija* — iš grūdų ir miltų, *astragalomantija* — iš kaulų, *tiromantija* — iš sūrio, *giromantija* — iš skritulių sukimo, *sternomantija* — iš krūtinės, *libanomantija* — iš smilkalų, *gastromantija* — iš pilvo, *kefaleonomantija* — iš asilo galvos, *keromantija* — iš vaško, *kapnomantija* — iš dūmų, *aksinomantija* — iš gagato deginimo ant kirvio ašmenų, *onimantija* — iš nagų, pateptų aliejumi ir vašku, *teframantija* — iš pelenų, *botanomantija* — iš augalų, *sikomantija* — iš figmedžio lapų ir vaisių, *ichtiomantija* — iš žuvų, *cheromantija* — iš kiaulių, *kleromantija* — iš burtų metimo, *antropomantija* — iš žmogaus kūno dalių, *stichomantija* — iš eilėraščių, *onomatomantija* — iš vardų, *alektriomantija* — iš gaidžio lesinimo, *haruspicija* ir *ekstispicija* — iš gyvulių vidurių, *nekromantija* — iš numirėlių, *skiomantija* — iš mirusiųjų šešėlių. Rablė laikais dar daug kas tikėjo tais būrimais. Jie čia išjuokiami, parodomas jų absurdiškumas.

164 ... *su albanais niurkytis... gausi smailią kepurę.*— Albanai Rablė kartais minimi kaip homoseksualistai. Albanai kavaleristai, tarnavę prancūzų armijoje, nešiojo smailias kepures.

165 *šalaputri mieliausiasis* ir t.t.— Tokių kaip ši „litanijų" Rablė veikale yra keletas. Tai savotiški literatūriniai žaidimai, kuriuose gretinama daugybė būdinamųjų žodžių čia pagal skambesį, čia pagal prasmę.

166 „Veiskitės, mes, kurie gyvename, dauginkitės" (lot.). Sujauktas posakis, sudarytas iš skirtingų Šventojo rašto vietų.

167 „kai ateis teisti" (lot.). Žodžiai iš XCVIII psalmės.

168 Toji graikiška raidė (ipsilon) viduramžių magikams buvo vyriškumo simbolis.

169 *sodų dievas* — Priapas. Jis taip pat ir vaisingumo dievas.

170 „pirmas pasaulyje" (it.). *Un cotale* — „toks tipas" (it.). *Albingas* — miestas netoli Genujos.

171 *Katonas... pasišalino iš žiūrovų tarpo* todėl, kad pamatė, jog žmonėms prie jo nejauku žiūrėti į nešvankias vaidinimo scenas.

172 *Hiperborėjų kalnai* — šiaurės kalnai su sniego viršūnėmis (gr.).

173 *Rondibilis* — vardas, padarytas iš žinomo gydytojo ir gamtininko Gijomo Rondelė (1507—1556) pavardės. Jis profesoriavo Monpeljė, kai Rablė ten mokėsi. *Bridua* — „naivus, baikštus žmogelis" (pranc.).

174 *tetradė* — „ketvertas" (gr.); pitagorininkams tai buvo tobulas skaičius.

175 *Trujoganas* — „kuris sukučiu sukasi" (pranc.).

176 *Buasonė* (Boissoné) — teisės profesorius, humanistas, Rablė draugas.

177 „Aliako „Neišsprendžiami klausimai" (lot.). Tokių klausimų pavyzdys: „Jei valstietis pėsčias veda už virvės kiaulę į turgų, tai ar jis veda virvę, ar kiaulę?"

178 ... *žąsį, kurios mano žmona neiškeps* — frazė iš „Farso apie advokatą Patleną".

179 ... *iš Saulės, savo vyro...*— Saulė prancūzų kalboj vyriškos giminės, mėnulis — moteriškos.

180 ... *išskirti trečiojo virškinimo perteklių...*— Tų laikų medicina skyrė tris virškinimo tarpsnius: skrandžio, kepenų ir atskirų audinių.

181 „skaisti, tyra" (lot.).

182 „knygoje „Apie orą, vandenį ir vietą" (lot.).

[183] ... *kodėl Egistas pasidaręs svetimoteris...*— Agamemnonas, išvykdamas į Trojos karą, pavedė valdyti karalystę Egistui, o tas suviliojo jo žmoną.
[184] *Teofrastas* (tikr. Tirtamas, 370—228 pr. m. e.) — graikų filosofas ir mokslininkas, Platono mokinys.
[185] „Apie vaisinimą" (lot.).
[186] *Proitidės* — Argo karaliaus Proito dukterys, kurias ištiko beprotybė už tai, kad jos atsisakė garbinti dievą Dionisą; *mimalonidės, tiadės* — bakchantės.
[187] *Kritolajas* (II a. pr. m. e.) — graikų filosofas peripatetikas, teigęs, kad jei ant vienos svarstyklių lėkštės sudėtume visus dvasinius gėrius, o ant kitos kūninius, tai nusvertų pirmieji.
[188] ... *prieš aštuoniolika šimtų metų.*— Kalbama apie Ezopą.
[189] *Nestoro taurė* aprašyta „Iliadoje", XI.
[190] ... *daryti taip, kaip darė Semiramidė, Pasifajė...*— Čia suminėtos moterys, kurios, pasak legendų, turėjo iškrypėliškus santykius su gyvuliais.
[191] „Išmatos ir šlapalas yra pirmutiniai patiekalai medikui" (lot.). Pajuokavimas, skirtas studentams medikams. Šie atsakydavo į jį žodžiais, kuriuos toliau cituoja Rondibilis: „Mums tai yra tik ženklai, jums — derami patiekalai".
[192] „Iš kitų imk pelus, o iš šitų grūdus".
[193] Aforizmai, II, 35.
[194] „Apie vidurių apžiūrėjimą" (lot.) — romėnų teisyno vieno skirsnio antraštė. Jo turinys liečia našlės nėštumo nustatymą ryšium su teisine gimsiančio vaiko padėtimi.
[195] ...*Tobijo šuo.*— Tobijas — Biblijos personažas. Jo šuo neturėjo tikrinio vardo. Originale žodis *Kyne* yra tik graikiško daiktavardžio „šuo" savotiška transkripcija.
[196] ... *Gargantiua įžengė į puotos salę.*— Netikėtas pasirodymas: Gargantiua yra fėjos Morganos išneštas į Fėjų šalį (žr. „Pantagr." perskyr. XXIII).
[197] Paulius, I laiškas korintiečiams, VII.
[198] *efektikai, pironikai* — skeptikai. *Pironas* (IV a. pr. m. e.) — graikų filosofas, skepticizmo mokyklos kūrėjas.
[199] *Bergamo juosta* — dorovės juosta, kuria viduramžiais apjuosdavo žmoną nepasitikį vyrai, išvykdami iš namų.
[200] *Frena* — diafragma, senovės žmonių išmanymu — išminties buveinė. *Metafrena* — užpakalinė krūtinės ląstos dalis. *Inkornifistibuliuoti* — perkošti per piltuvėlį, supilti į ką nors. Šiais įmantriais posakiais Rablė parodijuoja viduramžių mokslavyrių kalbą.
[201] *frontisterija* — dirbtinis žodis: „mąstykla".
[202] *Fatuus* — dviprasmis žodis: „sugebąs pranašauti" ir „kvailas" (lot.). *Faunas* — legendinis lotynų karalius, romėnų laukų ir miškų dievas.
[203] *Korebas* — Frigijos karalaitis, žuvęs Trojos paėmimo kovose, prieš mirtį išprotėjęs.
[204] *Džovanis Andrea, Panormas, Barbacijus, Jasonas* — XV a. italų juristai.
[205] *Kajetas* — Liudviko XII dvaro juokdarys. Pranc. *fou* — ir „juokdarys", ir „beprotis, kvailys".
[206] *Tūro pilypas* — Tūro sidabrinis, lygus 12 denarų.
[207] *Bonadies* („geroji diena") — graikų dievybė, garbinta Arkadijoj. *Bonadea* („geroji deivė") — sen. italų vaisingumo deivė (lot.).
[208] *centumviralinis* — sudarytas iš šimto teisėjų.
[209] „pažymėta Archidiakono, Distinkcija LXXXVI, kanonas „Tiek..." (lot.).
[210] Pradžios, XXVII.

211 „Digestai, Apie karybą, įst. „Kas su vienu..."; Dig., Apie teisės normas, įst. „Beveik..."; Dig., Apie edilų ediktą „Per visą..."; Dig., Apie perkėlimą ežiaženklių, įst. „Dieviškasis Adrianas"; Liudviko Romėno paaišk. dėl įst. „Jeigu tik..."; Dig., „Santuokos nutraukimas". Čia ir toliau Bridua cituoja iš romėnų teisyno (*Corpus juris civilis*) įstatymus, nurodydamas juos pirmaisiais teksto žodžiais. Santrumpa *C.* reiškia „Justiniano kodeksas", *c.*— „kanonas", *D.* ir *d.*— „distinkcija", *ff.* — „Digestai", *l.*— „įstatymas", § — „straipsnis", *lib.*— „knyga", *gl.*— „glosa". Jis remiasi ir teisės aiškintojų autoritetais, nurodydamas sutrumpintai jų pavardes: Bald., Bart., Aleks. (Baldas, Bartolas, Aleksandras Tartanjas) ir kt.
212 „Šių laikų žmonės mėgsta trumpumą" (lot.).
213 „Kai šalių teisės neaiškios, reikia palaikyti atsakovą, bet ne ieškovą" (lot.).
214 „priešingybės, šalia sudėtos, labiau viena kitą nušviečia" (lot.).
215 „Neaiškiais atvejais visada laikomės mažybės" (lot.).
216 „Kas pirmesnis, tas teisesnis" (lot.).
217 „jei pasikeitė forma, keičiasi ir esmė" (lot.).
218 „kadangi šalutiniai dalykai pareina nuo pagrindinių" (lot.).
219 *daktaras Tomas* — Tomas Akvinietis, didžiausias viduramžių autoritetas.
220 „buvo didelis praktikas" (lot.).
221 „Į savo rūpesčius protarpiais įterpk pramogų" (lot.).
222 „pinigui paklūsta viskas" (lot.). Žodžiai iš Biblijos (Ekleziasto, X).
223 „čia pažymėtina" (lot.).
224 „griežtai kalbant" (lot.).
225 „Lengviau nešti tai, ką neši su noru" (lot.).
226 „Kas vaistai ligoms, tas teisė byloms" (lot.).
227 „Kaip sako glosa: „Jau pilnametė mergystė subrendo tekystai" (lot.).
228 *Brocadium juris* — teisininkas Brokadijus. *Brocadium* — sulotynintas prancūziškas viduramžių teisės terminas, kurį Bridua palaiko teisininko pavarde.
229 *Perenas Dandenas* — Rablė sukurtas personažo pavadinimas, įėjęs į prancūzų literatūrą suktam tarpininkui žymėti.
230 *Laterano susirinkimas* — Bažnyčios visuotinis susirinkimas Laterano rūmuose (Vatikane) 1512—1517 m. *Pragmatinė sankcija* — 1438 metų nuostatai, kuriais, be kitko, buvo reguliuojami bažnyčios ir valstybės santykiai Prancūzijoje. Laterano susirinkime ji buvo panaikinta.
231 „Dažnai sūnus esti panašus į tėvą, o duktė seka motinos pavyzdžiu" (lot.).
232 „Šis dėsnis netaikomas vienuolės vaikams, prigyventiems su vienuoliu" (lot.).
233 „veikliems žmonėms ateina į pagalbą įstatymai" (lot.).
234 „nosį prie pasturgalio prikišo" (lot.).
235 „Kas nenori dirbti, tenevalgo" (lot.). Citata iš Šventojo rašto (Paulius, II laiškas tesalonikiečiams, III; paskutiniai lotyniški žodžiai sudarkyti).
236 „bėgti... verčia senę bėda" (lot.).
237 „Kalbos dovana duota visiems, išmintis — tik nedaugeliui" (lot.).
238 „reikia" (lot.).
239 „Saldesnis vaisius, nuskintas po daugelio pavojų" (lot.).
240 Sudarkyta sentencija: *Deficiente pecunia, deficit omne* — „Jei stinga pinigų, tai stinga visko" (lot.).
241 „Neapkęsiu, jei galėsiu; jei ne, norom nenorom mylėsiu" (lot.). Citata iš Ovidijaus „Meilės elegijų", III.
242 „Forma teikia dalykui esmę" (lot.).

243 „Nors pradžia ir menka, bet toliau gerai einasi" (lot.).
244 „Kokie bus rūbai, tokiais ir širdis patrauks" (lot.).
245 „Čia turėkite galvoj"... „Palaimingiau duoti, negu gauti" (lot.). Citata iš Šventojo rašto (Apaštalų darbai, XX).
246 „Duodančiojo jausmus vertina tas, kuris griausmus valdo" (lot.).
247 „Priimk, imk, gauk — malonūs žodžiai popiežiui" (lot.).
248 „Roma traukia iš rankų; kurių nepasiekia, tų neapkenčia; duodančius globoja; neduodančius niekina, jų neapkenčia" (lot.).
249 „Geriau šiandien kiaušiniai negu rytoj viščiukai" (lot.).
250 „Kai darbas niekinamas, užpuola didis skurdas" (lot.).
251 „Nuo bylinėjimosi teisė klesti; per bylinėjimąsi teisybė atrandama" (lot.).
252 „Kai vienas nestengia, sutelktos pajėgos gelbsti" (lot.). Citata iš Ovidijaus „Vaistų nuo meilės".
253 „nusikaltimo vietoje" (lot.).
254 „Kartais ir gerajam Homerui pasitaiko užmigti" (lot.). Citata iš Horacijaus „Poezijos meno".
255 ... *Stokholmo apgulos metu*...— Danijos karalius Kristijonas II buvo apgulęs Stokholmą 1518 m.
256 „Pinigai yra antrasis kraujas" (lot.).
257 „Pinigai yra žmogaus gyvybė ir geriausias vaduotojas iš visų bėdų" (lot.).
258 „Vardan jaučio galvos, vyrai, kad jūs prasigertumėt amžinai! Jei jau aš pralošiau dvidešimt keturis muštinius, tai noriu bent gerai pasimušti. Kas iš jūsų eis su manim apsidalinti ausinėm ir sprandinėm?" (gask.).
259 *sunkiasvoriai* — vokiečių algininkų pravardinys.
260 „Gaskonas giriasi norįs muštis, bet jis veikiau taikosi ką pavogti; moterėlės, saugokit savo mantą" (vok.).
261 „Dėl prarastų pinigų tikras mes ašaras liejam" (lot.). Citata iš Juvenalio (Satyros, XIII), *A. Bendoriūtės vertimas.*
262 „Vardan švento Arno galvos! Kas tu toks, kad mane budini? Kad tu nusisprogtum iki žemės graibymo! Ech šventas Severai, Gaskonijos patrone, aš taip skaniai miegojau, o tas galvijas čia tuskina mane!" (gask.).
263 „Ê, vargšeli, gi aš, dabar pasilsėjęs, tau kaulus sulaužyčiau. Geriau eikš, pamiegok, kaip aš. Paskui galėsim muštis" (gask.).
264 „Sėdint ir ilsintis siela išminties įgauna" (lot.).
265 *Tribunianas* (Tribonianas, m. 546) — garsus juristas, imperatoriaus Justiniano įsakymu vadovavęs komisijoms, kurios 528—535 sudarė romėnų teisyną. Rablė, laikydamasis bendro savo laikų humanistų nusistatymo, mini jį rūsčiais žodžiais kaip kompiliatorių, svetimų darbų gadintoją.
266 ... *kad teismų kiemai būtų iš vienų vilkaduobių* — t.y. tam, kad būtų galima atsikratyti bylininkų.
267 *Biuzansė* miestelis buvo įžymus kulinių dūdų gamyba.
268 ... *jam ausį skaudžiai nusukęs Apolonas Kintietis* („Bukolikos", VI).— Apolonas kai kada vadinamas Kintiečiu dėl to, kad buvo auklėjamas Kinto kalne, Delo saloje.
269 *morosofas* — „gudrus kvailys" (gr.).
270 Ekleziasto, I.
271 *Achatas* — ištikimiausias Enėjo bičiulis. *Damidas* — graikų filosofo Apolonijo Tianiečio mokinys ir draugas.
272 *Ksenomanas* — „mylintis visa, kas iš svetur" (gr.).

[273] Nesama kalba, prasimanyta komiško efekto dėlei.
[274] *pastoforai* — kunigai, kulto tarnai (gr.). *Kibelės žyniai* buvo eunuchai.
[275] *mistai* — žyniai, dalyvaują slaptose apeigose, misterijose (gr.).
[276] *Tiberijus Neronas Druzas Germanikas* (Tiberius Nero Drusus Germanicus, 14 pr. m. e.—19) — romėnų karvedys, pasižymėjęs karuose su germanais.
[277] Pradžios, XXXIV.
[278] *...lygiai tiek laivų, kiek turėjo kitados Ajantas...*— t.y. dvylika („Iliada", II).
[279] *pantagriuelionas* — kanapė.
[280] *Olus atrum* — vienos petražolių rūšies botaninis vardas.
[281] *Mylasea* po teisybei yra tam tikros veislės kanapė, Plinijaus pastebėta Milasos miesto apylinkėse, Mažojoje Azijoje.
[282] *Žvejų šventės* Italijoje būdavo švenčiamos birželio mėn.
[283] *...kurie... pelnosi duoną eidami atžagariom...*— t.y. virvių vijikai.
[284] *...daro taip, kaip... seserys parkos... Kirkė... Penelopė...*— t.y. verpia.
[285] *...augalai savo pavadinimus yra gavę įvairiopai.*— Mintys apie augalų pavadinimų kilmę yra paimtos iš Plinijaus „Gamtos istorijos" XXV knygos.
[286] *Ra* — Volga.
[287] *Hiero salas*, esančias prie Ronos žiočių, Rablė vadina „manosiomis" dėl to, kad Trečios knygos pirmo leidimo tituliniame lape buvo pažymėjęs: „Parašė Fran. Rablė, medicinos daktaras, vienuolis iš Hiero salų".
[288] *pinta* — pavadinimas, Rablė pasidirbtas iš graikiško žodžio šaknies, reiškiantis „gėrimą". Toliau minimi augalų pavadinimai taip pat daugiausia graikiški.
[289] *...ypatingą josios pritaikymą...*— Kalbama apie kanapinės virvės pritaikymą vagims karti.
[290] *Heraklio lelijos* poveikis minimas Trečios kn. perskyr. XXXI.
[291] *...baigė gyvenimą aukštai ir greitai...*— t.y. kilpoje.
[292] *Atropa* — viena iš parkų, likimo deivių.
[293] *Ikaro šuo* — žvaigždynas (Didysis šuo).
[294] *...kaip sako pranašas...*— Turima omeny Senojo testamento Teisėjų knyga, kurios autorium laikomas pranašas Samuelis.
[295] *aštuonetas jų vaikų* — hamadriadės, medžių nimfos.
[296] *... Skirpstas... didelis gydytojas.*— Skirpsto žievė buvo vaistas žaizdoms gydyti.
[297] *orkadas* — krovinių laivas; *talamega* — egiptietiškas laivas su kambariais; *galijonas* — didelis burlaivis; *chiliandrai* ir *miriandrai* — laivai su 1000 ir 10 000 žmonių įgula.
[298] *Febolas* — sala Arabijos įlankoje.
[299] *Borėjas* — šiaurės vėjas, *Austras* — pietų, *Euras* — rytų, *Zefyras* — vakarų. Vadinasi, iš kanapių pasidarę bures ir lynus, žmonės gali nuplaukti kur tinkami.
[300] *Aloidai* — du milžinai iš tų, kur kėsinosi Olimpą užimti.
[301] *Mauzolas* (IV a. pr. m. e.) — Halikarnaso (graikų polio Mažojoje Azijoje) karalius. Kai jis mirė, jo žmona Artemisija pastatydino jam mauzoliejų, kuris buvo laikomas vienu iš septynių pasaulio stebuklų.
[302] *asbestas* — „nedegantis" (gr.). Rablė čia neskiria mineralinio pluošto nuo augalinio.
[303] *Karpasija* — miestas Kipre; *Diasjena* — miestas Egipte.
[304] *pita* — smulkus pinigėlis, ketvirtoji dalis denaro.
[305] *larix* — „maumedis" (lot.).
[306] *antenoridai* — paduviečiai (Paduvos įkūrėjas — Antenoras).

KETVIRTA KNYGA

1 *Odė de Kolinji, kardinolas de Šatijonas* (Odet de Coligny, 1517—1571), ilgą laiką globojo autorių. 1550 m. jis išrūpino Rablė karaliaus privilegiją perspausdinti ankstesniems raštams ir spausdinti naujiems, kuri labai sutvirtino jo padėtį. Globojo ir kitus prancūzų rašytojus, pvz., Ronsarą. Paskiau perėjo į protestantybę ir vedė.

2 *Soranas Efezietis* (II a.) — gydytojas, gyvenęs Aleksandrijoj ir Romoj. *Oribasijas Pergamietis* (IV a.) — imperatoriaus Julijono Atskalūno draugas ir gydytojas. *Ali Abasas* (X a.) — įžymus arabų gydytojas.

3 „[Komentaruose prie] „Epidemijų" VI kn." (lot.). Čia cituojamas autorius — ne Pjeras, o Žanas Aleksandrinis (Jean Alexandrini, XVI a.), Hipokrato komentatorius, veikalo „Liber epidemiarum" autorius.

4 *katoniška* — rūsti kaip Katono Vyresniojo.

5 *Averojus* (Ibn Rušdas, XII a.) — įžymus arabų gydytojas ir filosofas, Aristotelio komentatorius.

6 *Herofilas* (IV a. pr. m. e.) — graikų gydytojas, vienas iš anatomijos pradininkų. Bet Kalimaksą (ne Kalianaksą) kritikavo ne jis, o Galenas.

7 *Netgi Patroklą ištiko mirtis...*— Žodžiai, kuriuos pasakė Achilas trojiečiui Likaonui, meldusiam pasigailėjimo („Iliada", XXI).

8 „Komentaruose prie „Epidemijų" VI kn., IV" (lot.).

9 *agelastas* — „kas nemoka juoktis, paniurėlis" (gr.).

10 ... *šmeižtai palietė mane taip bjauriai...*— Prieš Rablė buvo nusistatę tiek katalikų, tiek evangelikų teologai, ypač Kalvinas, ir poleminiuose raštuose jį užpuldinėjo.

11 „šmeižikas, melagis; velnias" (gr.).

12 *Anagnostas* — „skaitytojas" (gr.). Čia minimas vyskupas Pjeras diu Šatelis (Pierre du Chastel), Prancūzijos karaliaus skaitytojas, šviesus žmogus, humanistas.

13 *gyvačių ėdikas* — perifrazė, reiškianti vienuolius, atsiskyrusius nuo pasaulio, panašiai kaip urviniai trogloditai, kurie valgė gyvates.

14 *vietoj raidės m atspausdinta n.* — Užuomina į raidžių supainiojimą III knygos pirmame leidime (perskyr. XXII ir XXIII): vietoj *ame* („siela") buvo išspausdinta *asne* („asilas").

15 *Žanas diu Belė* (Jean du Bellay, 1492—1560) — kardinolas, valstybės veikėjas, Rablė globėjas.

16 *Heraklis Galietis* — iškalbingumo dievas. Buvo vaizduojamas senu išminčiumi su liūto kailiu ir su buože. *Alexicacos* — „gynėjas nuo pikto" (gr.) — vienas iš Heraklio pravardinių.

17 „Apie kūno dalių paskirtį", II kn., „Apie pulso įvairavimus", II kn., III sk., ir ten pat, III kn., II sk., ir „Apie daiktų poveikius" (lot.).

18 Eilutė iš Euripido (citata iš Erazmo Roterdamiečio „Adagia", IV).

19 „Apie sveikatos saugojimą", V kn. (lot.).

20 ...*mirusysis griebia gyvąjį.*— Papročių teisės dėsnis: mirusysis pačiu mirties faktu įveda paveldėtoją į paveldo valdymą.

21 *Arifronas Sikionietis* (VI a. pr. m. e.) — graikų poetas.

22 *mažasis Zachiejus* — Šventojo rašto personažas (Luko, XIX). Pasak legendos, jis tapęs atsiskyrėliu ir užbaigęs gyvenimą Prancūzijoj, Beri girioj, kur buvęs vadinamas Šventu Silvanu.

23 „IV Karalių, VI" (lot.).

24 *Maksimas Planudas* (XIII—XIV a.) — Bizantijos vienuolis, Ezopo biografas.

[25] *...iš trojiečių tautos... kilę taurieji prancūzai.*— Buvo legenda, kad prancūzai esą kilę iš Franko, Hektoro sūnaus.
[26] *Gravotas* — miesteliukas Rablė gimtinėje, netoli Šinono.
[27] *...Persijos karaliaus ginčą su Konstantinopolio sultonu...*— 1548—1549 m. ėjo karas tarp Persijos ir Turkijos, Suleimanas buvo užėmęs keletą Persijos miestų.
[28] *...totorių ir moskovitų kivirčą.*— Maskva tuo metu kariavo su Kazanės totoriais.
[29] *Atsakėme į šerifo prašymą.*— Maroko šerifas, Prancūzijos palaikomas, mėgino užgrobti kai kurias kaimynų teritorijas.
[30] *Gulgotas Rėjus* — garsus korsaras, siautėjęs XVI a. vidury. 1551 m. jam pavyko išsprukti iš prancūzų laivyno blokados.
[31] *...gaskonai reikalauja atiduoti varpus.*— Gaskonijos valstiečiai maištavo dėl druskos mokesčių; ženklai ir žinios maištininkams buvo padavinėjami varpais, užtat valdžia iš jų varpus atėmė. 1549 m. valstiečiai buvo atleisti nuo baudų už maištą ir reikalavo varpus atiduoti.
[32] *keverza* — imperatorius Karolis V.
[33] *Ramas* (Ramus, tikr. Pjeras La Ramė, 1515—1572) ir *Pjeras Galanas* (Pierre Galand, 1510—1559) — mokslo veikėjai, humanistai, ginčijęsi tuo metu dėl Aristotelio autoriteto. Galanas gynė Aristotelį, ir Rablė buvo jo pusėje.
[34] „ir varpa tavo turi proto“ (lot.).
[35] *...ir vienas, ir antras vardu Petras.*— Pranc. Pjeras, gr. Petras — „akmuo, uola“.
[36] *...pridėkit prie Petro diu Kuanjė...*— Teisininkas Pjeras diu Kuanjė (Pierre du Coignet, 1293—1350) gynė karaliaus juridines pozicijas, veikdamas bažnytininkų nenaudai; šie atsikeršydami praminė jo vardu groteskinę akmens statulėlę, į kurios nosį gesindavo žvakes (ta statulėlė stovėjo Dievo motinos katedros kampe: pranc. žodis *coin* — „kampas“ — ir jo pavardė panašiai skamba).
[37] *Fukė* žaidime reikėdavo užpūsti žvakę nosimi.
[38] *Kiklopams... Pirakmonui...*— Tai graikų mitų milžinai; jų vardai imti iš Heziodo „Teogonijos“, iš „Odisėjos“ ir „Eneidos“.
[39] *Ikaromenipas* — žr. „Pantagr.“ 19 paaišk.
[40] *Milano kunigaikštystę* siekė užimti Prancūzijos karalius Pranciškus I.
[41] *kurmiai* — vienuoliai.
[42] *...buvau sodų užvaizdu...*— Priapas, vaisingumo dievas, buvo iš pradžių sodų ir laukų globėjas; soduose stovėjo jo statulėlės, vaizduojančios vyriškį su nepaprastai didele varpa. Apie jį buvo sukurta begalė nešvankių epigramų ir anekdotų.
[43] *...žodis „kirvis“ vartojamas keleriopa reikšme.*— Žodis „kirvis“ originale dviprasmis, ir iš to autorius sudarinėja visokius kalambūrus. Vertime šis žodžių žaismas dingsta.
[44] *Žoskenas de Prė, Okegemas... Žakas Berkanas...*— Čia išvardyti XV—XVI a. kompozitoriai, iš kurių dabar tėra žinomi du pirmieji: Josquin des Prés (1450—1521) ir Jan van Ockeghem (1430—1496).
[45] *Adrianas Vilaras... Žandras...*— XVI a. muzikai. Žinomiausias iš jų *Klemanas Žanekenas* (Clément Jannequin, apie 1485 — apie 1558), šansonų kūrėjas.
[46] *Gegužės penkioliktą dieną* buvo švenčiama Merkurijaus gimimo diena.
[47] *Kambrė bokšte* valandas mušdavo dvi bronzinės figūros — Martynas ir Martyna.
[48] *Molevrijė* — dvarininkas, Rablė kaimynas.
[49] *romipetai* — maldininkai, keliaują į Romą.
[50] *mandatai* — popiežiaus raštai, kuriais suteikiamos beneficijos.
[51] „Sveikatos ir pelno jums, pone“ (it.).

[52] *Toma Gvadanja* — Liono bankininkas, Pranciškaus I finansinis patarėjas, skolinęs jam pinigų po pralaimėjimo ties Pavija.
[53] *Vesta* — romėnų namų židinio ir ugnies deivė, jos šventė — birželio 9 d.
[54] *Bakbuk* — „butelis" (hebr.).
[55] *trirema* — sen. romėnų laivas su trimis eilėmis irklų; *raubardža* — angliškas laivas, greitas, varomas irklais ir burėmis; *galijonas* — didelis tristiebis laivas, galėjęs turėti didžiųjų artilerijos pabūklų; *liburna* — lengvas laivas su dviem eilėm irklų.
[56] *Talamega* — Rablė nukaltas pavadinimas; turėtų reikšti laivą, kuriame esama kambarių; tad čia — admirolo laivas.
[57] *...plaukti į vakarus... nes kitaip būtų pavojus įstrigti.*— Čia atsispindi aktualios anų laikų idėjos — rasti geriausius laivybos kelius tarp kontinentų. Kelių bei kelionių aprašymams autoriaus daug medžiagos imta iš įžymaus prancūzų jūrininko Žako Kartjė (1491—1557) raštų.
[58] *Medamoti* — „nesama vieta" (gr.).
[59] *Filofanas* — „mėgėjas rodytis žmonėms" (gr.).
[60] *Filoteamonas* — „mėgėjas pasižiūrėti" (gr.).
[61] *Engis* — „šalimais, kaimynuose" (gr.).
[62] *Šarlis Šarmua* (Charles Charmois) — dailininkas, Rablė amžininkas; *Megistas* — „labai didelis" (gr.) — Henrikas II.
[63] *Filomela* — mitinė Atėnų karalaitė, dievų paversta lakštingala.
[64] *Publijus Papinijus Stacijus* (Publius Papinius Statius, 61—96) — romėnų poetas.
[65] *Poliksenės auka...*— Kai buvo paimta Troja, Achilo sūnus Pyras nužudė karaliaus Priamo dukterį Poliksenę ant Achilo kapo, kaip to reikalavo pasirodžiusi Achilo vėlė (Euripidas, „Hekubė").
[66] *vienragis* — pasakiškas gyvulys vienu ragu; *tarandas* — šiaurės elnias.
[67] *Chelidonas* — „kregždė" (gr.).
[68] *gozalis* — „balandis" (hebr.).
[69] *Žiburių kapitula* — užuomina į Tridento visuotinį bažnyčios susirinkimą, kurio VI sesija prasidėjo 1546 m. liepos 29 d.
[70] *Gebarim* — „galiūnai, kariai" (hebr.).
[71] *Ohabė* — „mano mielas" (hebr.).
[72] *Burgundijos dinastijos ordinas* — Aukso vilnos ordinas, įsteigtas 1430 m. Pilypo Gerojo, Burgundijos kunigaikščio.
[73] *Akvilėja* (dab. Akvila) — miestas centrinėje Italijoje.
[74] *Helė,* Beotijos karalaitė, bėgo nuo pamotės — plaukė su broliu Friksu per jūros sąsiaurį ant auksavilnio avino nugaros. Ji paskendo, ir tas sąsiauris gavo Helesponto vardą (dab. Dardanelai). (Ovidijus, „Fastai", III.)
[75] „mokslinčius arba studentas" (lot.).
[76] *Ita* — „taip"; *vere* — „tikrai" (lot.). Pirklys čia tyčiojasi iš mokytų žmonių, kurie pratę griebtis lotynų kalbos.
[77] *švento Eutropijaus Sentiškio liga* — vandenligė.
[78] *..šaudyti į gerves...*— Apie pigmėjų karus su gervėmis užsimena daugelis senovės autorių.
[79] *koraksėnai* — Kolchidės gyventojai.
[80] „Apie gyvūnijos istoriją", IX kn. (lot.).
[81] *Olivjė Majaras* (Olivier Maillard) ir *Žanas Buržua* (Jean Bourgeois) — vienuoliai pranciškonai, garsūs XV a. pamokslininkai.

[82] *Jona,* būsimasis pranašas, per audrą buvo išmestas iš laivo į jūrą ir prarytas banginio. Šis po trijų dienų jį išmetė į krantą (Jonos, II). Apie *Atlaso šalį* žr. Penktos kn. perskyr. XXX.
[83] *Tibo Anjelė* — personažas iš „Farso apie advokatą Patleną".
[84] *Serizolio kautynėse* (1544 m. Pjemonte) griujeriečiai — Karolio V samdiniai šveicarai — pabėgo iš mūšio lauko.
[85] „Mano kerštas, aš atmokėsiu" (Paulius, Laiškas romiečiams, XII). Posakio prasmė: žmonės patys neturi keršyti, teisingumą dievas pats padarys.
[86] *...panašūs į raudonus Puatu gyventojus...*— Buvo manoma, kad Puatu gyventojai kilę iš skitų, kurie, pasak Plinijaus, dažėsi veidus raudonai.
[87] *Šeli* — „taika, ramybė" (hebr.).
[88] *Panigonas* — „kepalėlis" (provans.).
[89] „Palaiminti, kurių kelias nepriekaištingas" (lot.). Citata iš CXVIII psalmės.
[90] *Filipas Strocis* (Filippo Strozzi, 1488—1538) — Florencijos didžiūnas, politinis veikėjas, turtuolis, turėjęs garsų žvėryną.
[91] *..šventas Fereolis Abevilietis...*— Padavimas sako, kad šventas Fereolis buvęs labai sumanus žąsų ganytojas.
[92] *forma seka paskui turinį* — scholastinė formulė. Buvo skiriamos formos savarankios, nepriklausomos nuo medžiagos, formos nesavarankios, sujungtos su medžiaga, ir formos kūninės, grynai medžiaginės.
[93] *Žanas Bretonas de Vilandri* (Jean Breton de Villandry, m. 1542) — Pranciškaus I sekretorius.
[94] *prokuracija* — teisinis terminas, reiškiąs įgaliotinio būklę; *pereiti prokuraciją* — pabūti teismo darbuotojų tarpe.
[95] *Šventas Tibo* buvo laikomas apgaudinėjamų sutuoktinių globėju.
[96] *..su storu ir plačiu sidabro žiedu...*— Tokie žiedai turėdavo plačią išgraviruotą akį, kuria antspauduodavo raštus.
[97] Šis pasakojimas apie *Fransua Vijoną* — anekdotas, kokių daug buvo sukurta apie tą nepaprastą žmogų.
[98] „Šis yra mūsų tėvynainis, nenaudėlis; jis mėgsta nešiotis sename krepšyje plutų" (dark. lot.).
[99] *Somiūre... Duė... Puatjė...*— Čia išvardytuose miestuose XV—XVI a. vyko Kristaus kančios vaidinimai, kuriuose dalyvaudavo ir velniai.
[100] *„trys šimtai trys", imperialas* — kortų lošimai; *moras* — žaidimas, kada vienas staiga pakelia ranką, o kitas turi beregint pasakyti, kiek ištiesta pirštų.
[101] *...prisegė prie rankovės... vestuvinį kaspiną...*— Pagal seną paprotį vestuvininkai puošdavosi spalvotais kaspinais. *Geltona ir žalia* — juokdarių spalvos.
[102] *...po O O antifonų giedojimo...*— Savaitė prieš kalėdas būdavo kasdien giedamos tam tikros giesmės, prasidedančios šūksniu „O"; sugiedojus ritualiniu būdu dalindavo vyną.
[103] *...galėsi juo užsilopyti būgną...*— Patentai būdavo rašomi pergamente, tad juo, kaip odos gabalu, galėjo ir būgną lopyti.
[104] *Žanas Šatenjė de la Roš Pozė* (Jean Chasteignier de la Roche Posay) — Pranciškaus I ir Henriko II rūmų ministras. Jis buvo sužeistas mūšyje prie Pavijos 1522 m. ir liko šlubas.
[105] *...ponas karalius (nes kliautininkai taip save vadina)...*— Teismo darbuotojai buvo karaliaus pareigūnai ir įteikdavo raštus „karaliaus vardu".
[106] *Samosatos filosofas* — Lukianas. Dialoge „Puota, arba Lapitai" jis aprašė muš-

tynes vestuvėse. *Lapitai* — mitologinė gentis Tesalijoje.

[107] *Tulūzos auksas*, išplėštas Romos konsulo Cepiono (II a. pr. m. e.), jam ir kitiems, kas jį turėję, nešęs tik nelaimes; *Sėjus* buvęs Marko Antonijaus nuteistas mirti, ir visi, kas turėję jo arklį, mirę ne savo mirtimi (Aulo Gelijaus pasakojimai).

[108] *Dvylikos lentelių įstatymai* — pirmasis Romos įstatymų rinkinys (450 pr. m. e.), surašytas dvylikoje vario lentelių.

[109] Apaštalas *Jonas* laikomas paskutinės Naujojo testamento knygos — „Apreiškimo Jonui" — autoriumi.

[110] *Tohu* — „dyka", *Bohu* — „tuščia" (hebr.). Žodžiai paimti iš Biblijos, kur sakoma: „O žemė buvo dyka ir tuščia" (Pradžios, I).

[111] *taprobanai* — Ceilono gyventojai.

[112] „Metafizika", V kn. (lot., gr.).

[113] Šiame perskyrime sudėti pasakojimai apie nepaprastus mirties atvejus yra imti daugiausia iš čia suminėtų autorių, taip pat iš Svetonijaus, Erazmo Roterdamiečio ir kt. *Bakaberi* — pramanytas autorius. Rablė iš tų pasakojimų šaiposi.

[114] Kulanas — mažas kaimelis vidurio Prancūzijoj.

[115] *Mechlotas* — „išnaikinimas", *Belima* — „nesanti" (hebr.). *Narga* ir *Zarga* — prasimanyti pavadinimai. *Teneliabinas* — „mana", *Geneliabinas* — „medus" (arab.).

[116] *...nesėkmę patyrė Heseno landgrafas.*— Užuomina į 1547 m. taikos sutartį tarp imperatoriaus Karolio V ir Heseno landgrafo: sutarties tekste vietoj vokiškų žodžių „ohne *einige* Gefängnis" (be jokio kalinimo) atsirado žodžiai „ohne *ewige* Gefängnis"(be amžino kalinimo), ir landgrafas gavo sėdėti kelerius metus kalėjime.

[117] *Kesilio susirinkimas* — Tridento visuotinis bažnyčios susirinkimas (1545—1563). Hebrajiško žodžio *kesil* yra dvi reikšmės: „Orionas" (žvaigždynas, pagal senovinį tikėjimą pranašaująs audras ir darganas) ir „kvailas".

[118] *angelaičiai* — monetos su angelo paveikslu.

[119] *kategidai* — audros, *tjelos* — viesulai, *lelapai* — sūkuriai, *presterai* — meteorai; *psoloentai, argai, elicijos ir kitokios eterio ejakuliacijos* — žaibai visokių pavidalų (gr.). Šiuos žodžius autorius yra ėmęs iš Aristotelio veikalo „Apie visatą", IV.

[120] *skatofaginės* — „išmatas ėdančios" (gr.).

[121] *...būstas... kuriame vaikštinėja karvės.*— Taip čia nusakytas sausažemis.

[122] „viskas žuvę, dievaži" (vok.).

[123] *magotas* — tam tikra beždžionių rūšis.

[124] *konsilipetai* — tie, kas keliauja į konsiliumą (visuotinį bažnyčios susirinkimą).

[125] „mano kaltė, dieve" (lot.).

[126] „Išpažįstu" (lot.).

[127] *komitas* — irkluotojų viršininkas laive; *alguzanas* — žemesnysis laivo tarnybos pareigūnas.

[128] *Oro* klonyje, Pirėnuose, buvo švento Mykolo koplytėlė.

[129] *Tarp... Monsoro ir Kando...*— Tuodu kaimai buvo prie vienas kito, o tarp jų — švento Mikalojaus koplyčia.

[130] *kabirinis kepsnys* (*cabirotade*) — kepta ožkiena. *Kabirai* — slėpiningos dievybės, graikų perimtos iš finikiečių (iš to žodžių žaismas).

[131] *...raunasi naujo rektoriaus rinkimuose.*— Užuomina į Paryžiaus universiteto

rektoriaus rinkimus, kurie būdavo kartais labai triukšmingi.

132 *stalčiukas* brolio Žano kalboj — brevijoriaus pavidalo vyno butelis.

133 *Ariovistas* (I a. pr. m. e.) — germanų svebų genties vadas.

134 *Arionas* (VII a. pr. m. e.) — graikų dainius. Legenda sako, kad kai jis, nelaimės ištiktas, atsidūrė jūroj, vandeny, jį išgelbėjo delfinas.

135 „Palaimintas žmogus, kuris nenuėjo [su nedoraisiais]" (lot.). Brevijoriaus maldų pradžia (I psalmė).

136 „Baisi audra siaubė smailųjį kalną" — pradžia satyrinio eilėraščio, nukreipto prieš pernelyg griežtą Montegiu kolegijos profesorių Pjerą Tempestą. Lot. *tempestas* — „audra"; lot. *mons acutus*, pranc. *mont aigu* — „smailus kalnas".

137 *Iksionas* (graikų mit.) — kentaurų protėvis, už nepagarbą Junonai nutrenktas į pragarą ir pritvirtintas prie besisukančio liepsnos rato.

138 *Kastoras* ir *Poluksas* — šviesios žvaigždės. Graikų mitologijoj — broliai dvyniai, Dzeuso vaikai; *Elena* — jų sesuo (toji pati, dėl kurios kilo Trojos karas).

139 *argivai* — graikai (romėnų poetų vartotas pavadinimas).

140 *Ukalegonas* — „nepadedantis" (gr.) — vienas iš trojiečių senių, Priamo patarėjų („Iliada", III).

141 „Iliada", I, 225.

142 „Odisėja", V, 313.

143 „Eneida", I, 95—101.

144 *švento Martyno pakalikas* — velnias.

145 Paulius, II laiškas korintiečiams, VI.

146 *Gajus Flaminijus* (Cajus Flaminius, m. 217 pr. m. e.) — Romos politinis veikėjas, žuvęs mūšyje su Hanibalu.

147 „Prieš priešininkų klastas" (lot.).

148 *Santuokos malonumų* pagal tradiciją buvo skaičiuojama penkiolika (būta ir populiarios knygutės tuo pavadinimu).

149 *Anacharsis* (VI a. pr. m. e.) — skitų filosofas, lankęsis Graikijoje.

150 *adiantos* — „nesušlampantis" (gr.).

151 *...indą, kur ožių vandenį distiliuoja...*— Originalo žodis *chapelle* — daugiaprasmis: jis reiškia ir koplyčią, ir indus, vartojamus kulto reikalams, ir indą, vartojamą distiliacijai.

152 „Pavojui praėjus, galima pasišaipyti iš šventojo" (it.).

153 *makreonai* — „ilgai gyvenantys" (gr.).

154 *Makrobas* — „ilgaamžis" (gr.).

155 *makrelė* — „sąvadautoja; paleistuvybės namų laikytoja".

156 *...Makrelės sala Paryžiuje...*— Seniau taip vadinosi dabartinė Gulbių sala.

157 *Okeano jūra* — Atlanto vandenynas.

158 *Karpatijos jūra* — Egėjo jūros pietinė dalis.

159 *Gijomas diu Belė* (Guillaume du Bellay, 1491—1543), *senjoras de Lanžė* — žymus Prancūzijos karvedys, šviesus, išsilavinęs žmogus, Rablė globėjas.

160 „Apie [gėrio ir blogio] ribas", III kn. (lot.); „Apie romumą", II kn. (lot.).

161 *Dionas Kasijus Nikėjietis* (160—235) — graikų istorikas. *Svidas* (X a.) — graikų gramatikas ir leksikografas.

162 *Senjorai de Asjė... Fransua Burė...*— Tai realūs asmenys, figūravę Gijomo diu Belė testamente.

163 *hamadriadės* — medžių nimfos.

164 *Kalimachas* (310—240 pr. m. e.) — graikų poetas ir mokslininkas.

165 „knygoje „Fokidė“ (lot.). *Fokidė* — istorinė sritis vidurinėje Graikijoje.
166 *Marcianas Kapela* (Marcianus Capella, V a.) — romėnų rašytojas.
167 *Atropa* — parka, kuri nukirpdavo gyvybės siūlą.
168 *Paksio sala* yra palei vakarinį Graikijos krantą, priešais Epyrą.
169 *Pan* — dvireikšmis graikų k. žodis: 1) miškų dievo vardas, 2) „viskas“.
170 *Koridonas* — Vergilijaus „Bukolikų“ personažas (II ekloga).
171 *Gavėnas* — asketiško gyvenimo personifikacija. Rablė buvo priešingas pasninkams ir kitokiems suvaržymams, užtat čia išjuokia tuos dalykus.
172 *ichtiofagai* — „žuvėdžiai“ (gr.).
173 *...garstytininkų diktatorių...*— Pasninko metu garstyčios buvo svarbiausias pagardas.
174 *...pelenų degėją...*— Užuomina į pelenę — pirmąją gavėnios dieną.
175 *kilnojamosios šventės* — velykos, šeštinės, sekminės.
176 „Koks juridinis pagrindas“ (lot.).
177 *...pagimdė daugybę vietos prieveiksmių...*— Tais laikais būdavo daug vietų, kur žmonės galėjo antrojoje gavėnios pusėje pelnyti atlaidus.
178 *žvejo žiedas* — žiedas, kurio akyje atvaizduotas šventas Petras kaip žvejys. Juo būdavo antspauduojami kai kurie popiežiaus raštai.
179 *koribantuoja* — miega atmerktomis akimis kaip koribantai (deivės Kibelės žyniai), kuriems buvo pavesta saugoti Jupiterį, kai tas buvo dar kūdikis.
180 *...senovės apsakymų knygose.*— Iš tikrųjų šis pasakojimas pasiskolintas iš Čelijo Kalkanjinio (1479—1541), italų filosofo, gamtininko ir poeto.
181 *Telumonas* (romėnų mit.) — žemės derlumo dievas.
182 *...velnio apsėstų kalvinų... patrakėlių puterbininkų...*— Jonas Kalvinas, žinomasis Reformacijos veikėjas, 1550 m. užsipuolė Rablė dėl jo raštų nepadorumo; čia autorius jam atsikerta. 1549 m. vienuolis Gabrielis de Piuji Erbo išspausdino piktą pamfletą, kur Rablė buvo kaltinamas pagonyste; čia puterbininkais pavadinti tie, kas laikosi to vienuolio nuomonės.
183 Ovidijus, „Metamorfozės“, II.
184 *...anglui milordui, kuris... panorėjo būti prigirdytas malvazijos statinėje.*—Kalbama apie Anglijos karaliaus Eduardo brolį, hercogą Klarensą, nubaustą mirtimi 1478 m.
185 *...Komodas... taikliai šaudydavo iš lanko...*— Tokią išdaigą gebėjo daryti, kaip liudija Svetonijus, imperatorius Domicianas, ne Komodas.
186 *...vienas iš septynių karvedžių, išžudžiusių magus...*— Prieš Darijų Persiją valdė apsišaukėlis magas, kurį nužudė susimokę septyni persų didikai, vadovaujami Darijaus.
187 *Nikandras* (II a. pr. m. e.) — graikų istorikas ir poetas.
188 *Žiburinis laivas* — tas, kurio ženklas žiburys, t.y. antrasis šiame laivyne.
189 *...ligai, kuri vadinasi pinigų stygius.*— Banginio taukai buvo labai brangūs.
190 *Galijos okeanu* čia vadinama ta Atlanto dalis, kuri prieina prie Galijos, t.y. prie Prancūzijos.
191 *Dešros*, pasninkautojo Gavėno priešininkės, veikiausiai reprezentuoja Reformacijos šalininkus.
192 Pradžios, XXXIV.
193 *...kaip darė... Mozė...*— Mozė meldėsi per mūšį su amalekitais (Išėjimo, XVII).
194 *Regilianas* — „karališkas“ (lot.).
195 *„Kratilo“* dialoge Platonas gvildena klausimą, ar žmonių vardai ir daiktų pava-

dinimai atsirado spontaniškai, ar tyčia buvo žmonių sugalvoti.

196 ...*senjoras diu Duė*.— Žr. „Pantagr." 110 paaišk.

197 „itifalas" (žr. Trečios kn. 121 paaišk.). Buvo rašto žmonių, kurie šią nuomonę rimtai skelbė, pvz., mistikas kabalistas Agripa Netesheimietis (žr. Trečios kn. 156 paaišk.).

198 ...*gerasis Priapas... soduose*...— Graikiškas žodis *paradeisos* — „sodas" — Biblijoj vartojamas „rojaus" prasme. Žr. taip pat šios kn. 42 paaišk.

199 ...*ar šveicarai... nebuvo dešrelės?* — Pranc. *Suisses* — „šveicarai", *saucisses* — „dešrelės".

200 *Meluzina*, senovės keltų vandens dievybė, viduramžiais buvo laikoma daugelio miestų ir kaimų įkūrėja.

201 *Erichtonijus* — legendinis Atėnų karalius („Georgikos", III).

202 *kiaulė* — įtaisas, tikrai vartotas anais laikais, puolant pilis.

203 ...*nusižiūrėjus į Lariolio kiaulę... kai... valdė Karolis Šeštasis*.— Tai buvo 1378 m., valdant Karoliui V. *Lariolis* — miestelis pietų Prancūzijoje.

204 *maranai* — Ispanijos žydai, valdžios reikalavimu viešai apsikrikštiję, bet slaptai laikęsi seno tikėjimo.

205 *Kardinolas Žanas Leveneras Karužas*, Rablė amžininkas, buvo didelis smaguris; be kita ko, savo dvaro paukštidėje jis penėjo kurapkas.

206 ...*jaučiaragį šveicarą... nukautą prie Marinjano*...— Žr. „Pantagr." 18 paaišk.

207 *lukulinis marmuras* — Egipto marmuras, konsulo Lukulo pargabentas į Romą.

208 *karalienė Žąsiakojė* — populiarus prancūzų folkloro personažas.

209 *Minerva* (Atėnė) — mokslingumo deivė; antikinis priežodis „Meitėlis moko Minervą" reiškia: neišmanėlis moko išminčių.

210 *Nifleset* — „varpa" (hebr.).

211 *šventasis Gralis* (viduramžių legendose) — taurė, stovėjusi ant stalo priešais Kristų per paskutinę vakarienę. Juozapas Arimatietis surinkęs į ją nukryžiuoto Kristaus kraują. Ji buvusi saugoma šventoje pilyje ir turėjusi stebuklingą galią, apie kurią čia ir kalbama.

212 *Ruach* — „dvasia, vėjas" (hebr.).

213 *Sietynas* senovės jūreiviams buvo labai reikšmingas, jie pripažindavo jam magišką galią.

214 *karminatyvinės žolės* — tos, kurios vartojamos kaip vaistai nuo vidurių pūtimo.

215 *sirokas* — pietryčių vėjas, *bešas* — pietvakarių, *garbinas* — pietvakarių, *bizė* — šiaurryčių, *zefyras* — vakarų, *galernas* — šiaurvakarių (it., gr., provans.).

216 *cyerce* — šiaurvakarių vėjas (langed.).

217 *Žanas Skironas* (Jean Schiron) — Rablė globėjas tais metais, kada jis studijavo mediciną, Margaritos Navarietės gydytojas.

218 „knygoje „Apie vėjus" (lot.).

219 It. *sonetto* reiškė: 1) „mažas garsas" ir 2) „sonetas" (ši eilėraščio forma XVI a. pradžioje buvo perimta iš italų ir tuo laiku jau gana populiari).

220 *Hipenemianas* — „vėjingasis" (gr.).

221 *Kenkenė* — miesteliukas prie Šinono, Rablė tėviškėje.

222 *mezarimai* — veikiausiai „gydytojai" (neaiškios kilmės žodis).

223 *lipotimija* — „alpulys".

224 *papefigai* — „tie, kas popiežiui špygą rodo", atseit reformų šalininkai, protestantai; *papimanai* — „kas maniakiškai garbsto popiežių", atseit katalikai.

225 *vėliavų šventė* — iškilmių diena, kada visi cechai ir brolijos eidavo į vaikštynes su vėliavomis.

[226] *Thacor* — iškreiptas hebrajiškas žodis, reiškiąs „užpakalinę angą".
[227] „Štai figa" (it.).
[228] *...be stogo, kaip švento Petro šventykla Romoje.*— Rablė laikais švento Petro bazilika dar nebuvo baigta statyti.
[229] *...jų dūšios, jei gerai paskrudintos...*— Aliuzija į eretikų deginimą ant laužo.
[230] *...panašiai kaip... persų moterys, pastojusios kelią savo sūnums...*— Plutarchas savo veikale „Apie moterų žygdarbius" pasakoja, kad persės motinos, rodydamos plikus pilvus, gėdindavo į paniką puolusius sūnus: „Bailiai, kur bėgate? Argi nežinote, kad šiose įsčiose pasislėpti nebegalėsite?"
[231] *Demiurgonas* — pragaro dievybė; *Megera, Alekto* — erinijos (furijos, keršto ir bausmės deivės); *Persefona* (Prozerpina) — pragaro karalienė, vėliau — Liuciferio pati.
[232] *vienuolis... sakalininkas... advokatas... vynuogininkas* — personažai, atstovaują keturiems luomams: dvasininkijai, bajorijai, buržuazijai ir liaudžiai.
[233] *dekretalijos* — popiežių raštai įvairiais bažnyčios administravimo bei religijos aiškinimo reikalais. Popiežius Grigalius IX 1234 m. jų išleido 5 knygas, vėliau buvo pridėta šešta — „Seksta", dar vėliau, Klemenso V laikais, išleistas papildomas tų raštų rinkinys — „Klementinos", o paskiausiai (1500 m.) — dar vienas papildymas — „Ekstravagantos". Rablė išjuokia žmones, kurie maniakiškai tas knygas garbsto.
[234] *...pasaulis nebeturėtų nė popiežiaus.*— Žr. Trečios kn. perskyr. XII ir 82 paaišk.
[235] *stentoriškas balsas* — stiprus kaip Stentoro, vieno iš „Iliados" personažų.
[236] *Homenazas* — „žmogus didelis, stiprus ir kvailas" (langed.).
[237] *...apkulti kokį pareigūną... jei neturės tonzūros.*— Dekretalijos saugojo kunigus nuo civilinės valdžios sankcijų.
[238] „Pažink pats save". „Esi" (gr.). Pastarasis žodis — kreipimasis į dievą, jo prasmė tokia: tikrai egzistuoja tik dievas.
[239] „Odisėja" IV, 477.
[240] *sausos mišios* — be komunijos.
[241] *...duonos ir vyno paaukočiau...*— Buvo paprotys neštis į laidotuves duonos ir vyno.
[242] *...apsigaubęs šlapiu maišu...*— Yra toks prancūzų priežodis: „Kvailas, kas gaubiasi šlapiu maišu".
[243] *dievo koja* — elgetų žargono posakis: taip jie vadino žaizdotas kūno dalis, kurias rodydavo žmonėms, norėdami daugiau pagailos sužadinti.
[244] *...tik jie kariavo... nuožmiausius karus.*— Karinga politika ypač pasižymėjo popiežius Julijus II (1503—1513).
[245] *...gausiai įdarytos rinktiniu faršu.*— Originalo žodis *farce* dviprasmis: 1) „faršas", 2) „paikybė, paikšo kalba; farsas". Iš to žodžių žaismas.
[246] „Šviesuoli" (lot.).
[247] *daktaras Škotas* — Robertas Irlandas (Robert Irland), dėstęs teisę Puatjė 1502—1561 m.
[248] Katulas, „Furijui", XXIII.
[249] *latrija* — dievybės garbinimas; *dulija* — šventųjų garbinimas (gr.).
[250] *Panormitanas* (tikr. Nikolas Tedeskas) — kanonų teisės dėstytojas.
[251] *Geltonai* būdavo nudažomos bankrutavusių dirbtuvių patalpos.
[252] „Prakeikimo vertas", „Apie daug ką", „Jei dauguma", „Apie metines pajamas", „Jei nebūtų", „Kai vienuolynui", „Ką pasirinkti", „Patvarkymas" (lot.).

253 *...keturis šimtus tūkstančių dukatų ir dar daugiau.*— Popiežiaus kurijos reikalams lėšos buvo renkamos visuose kraštuose. Prancūzijoje karaliaus valdžia ir jos šalininkai buvo priešingi pinigų išvežimui iš Prancūzijos. Išvardytuose dekretalijų skyriuose kaip tik buvo nuostatai, pagal kuriuos didelės lėšos turėjo atitekti popiežiaus kurijai.

254 *dekretalifugai* — „kurie šalinasi nuo dekretalijų, nenori jų pripažinti"; *dekretalicidai* — „kurie jas įmanytų sunaikinti"; *homicidai* — „žmogžudžiai"; *paricidai* — „tėvažudžiai".

255 *dekretalistas* — „dekretalijų specialistas"; *dekretistas* — „Graciano dekreto" tyrinėtojas, senųjų teisės šaltinių žinovas". „Graciano dekretas" — pirmasis kanonų teisės sąvadas, sudarytas apie 1140 m. Bolonijos vienuolio Graciano. Šio dekreto Rablė nesmerkia.

256 *mameliukai* — turkai ir kaukaziečiai, sudarę Egipto sultonų miliciją, o vėliau, XIII a., paėmę valdžią Egipte; *sarabovitai* — Egipto vienuoliai.

257 „Tegyvuoja... tegirtauja" (lot.).

258 *dekretaliarchas* — „dekretalijų valdytojas".

259 „jei nenori duoti, tai bent paskolink, meldžiame" (lot.).

260 *Muštinių su klumpe*, žinoma, nebuvo.

261 *auksiniai su pasveikinimu* — dukatai su angelo pasveikinimo scenos atvaizdu.

262 *Antoninas Karakala*, Romos imperatorius, turėjęs, pasak antikos autorių, didelę slaptąją policiją.

263 *...bėkim kojom ir rankom, kaip sakė Brutas... prie Farsalo...*— Pasak Plutarcho, kautynėse prie Filipų (42 pr. m. e.) Brutas pasakęs, kad reikią bėgti ne kojom, o rankom, t.y. nusižudyti.

264 *...rasa ant Gedeono vilnos...*— Biblijoje pasakojama, kad dievas išklausęs karvedžio Gedeono maldos ir sudrėkinęs rasa jo išmėtytą vilną (Teisėjų, VI).

265 *arismapijai* — skitų gentis, minima Herodoto ir Plinijaus; *nefelibatai* — „vaikščioją debesyse" (gr.) — prasimanyta tauta (vardas paimtas iš Aristofano).

266 Išėjimo, XX.

267 *...kaip kartais darydavo Demostenas, kai gaudavo sidabrinę anginą.*— Anekdotas, paimtas iš Plutarcho: Demostenas turėjęs sykį viešai pasisakyti prieš vieną žmogų, iš kurio gavęs kyšį, kad tylėtų, tai pareiškęs, jog turįs anginą ir negalįs kalbėti.

268 *Gasteras* — „pilvas" (gr.).

269 *didysis menų mokytojas yra ugnis...*— Taip mokė Heraklitas, teigęs, kad ugnis — viso ko pagrindas. Šias jo pažiūras išdėstė Ciceronas veikale „Apie dievų prigimtį".

270 *satyrikas* — Aulas Persijus Flakas (34—62), romėnų poetas, stoikas. Viename eilėraštyje jis įsakmiai teigia: „Pilvas — visų menų mokytojas, proto tėvas".

271 *Penija* — neturto deivė, Aristofano „Pluto" personažas.

272 „Puotoje" (lot.).

273 *Somatų karalystė* — žmogaus organizmas (*soma* — gr. „kūnas").

274 *...ten buvo daug maištautojų...*— Bazelio visuotiniame bažnyčios susirinkime (1431—1449), be kita ko, vyko kova dėl to, kas viršesnis — ar visuotinis susirinkimas, ar popiežius.

275 *...kaip tai dėjosi tarp baskų... tarp žydų, apsuptų romėnų...*— Turima omeny Kalagurio apsupimas (73 pr. m. e.) Ispanijoje, Sagunto apsupimas (219 pr. m. e.) Ispanijoje ir Jeruzalės apsupimas (70) per Judėjos karą.

276 *engastrimitai* — „pilvakalbiai", *gastrolatrai* — „pilvo garbintojai" (gr.).
277 *Euriklis* (V a. pr. m. e.) — garsus Atėnų pilvakalbis, pranašautojas.
278 „pranašaujantys krūtine" (gr.).
279 *Cincinnatulus* — „garbiniuotasis" (lot.).
280 Ne Heziodas, o Homeras („Iliada", XVIII, 104).
281 *kiautiniai gastrolatrai* — vienuoliai, nešioją kapišoną, panašų į kiautą.
282 Paulius, Laiškas filipiečiams, III.
283 Euripidas, „Kiklopas".
284 *Pompėjus Festas* (Pompejus Festus, II ar III a.) — romėnų gramatikas.
285 *...Mece kaukši švento Klemenso slibino žiaunos.*— Per bažnytines eisenas Mece būdavo nešiojamas slibino atvaizdas. Tą slibiną, pasak legendos, kadaise iš miesto išvijęs šventas Klemensas.
286 *Heliogabalas,* Romos imperatorius, reikalavo, kad prie jo statulos būtų aukojamos brangios aukos. *Baalo stabui* būdavo sunešama daug aukų, kurias tariamai suvalgydavo stabas, o iš tikrųjų — jo žyniai, ir pranašas Danielius jų apgaulę iškėlė viešumon (Danieliaus, XIV). Bet tai buvo ne Baltazaro, o Kyro laikais.
287 *Antigonas I Vienaakis* (IV a. pr. m. e.) — Makedonijos karalius.
288 *Metane* (prie Trezenos miesto Peloponese), pasak Pausanijo, būdavo nešiojamas apie laukus, o paskui užkasamas baltas gaidys — vynuogynams nuo vėjų apginti.
289 *Filibertas Delormas* (Philibert de l'Orme, 1515—1570) — įžymus architektas, Rablė pažįstamas. *Megistas* — Henrikas II.
290 *oksidrakai* — senovės Indijos tauta. Aleksandras Didysis, užėmęs oksidrakų miestą, vos nebuvo ten nukautas.
291 *Sekstas Julijus Frontinas* (Sextus Julius Frontinus, 40—103) — „Stratagemų", taktikos veikalo, autorius. Toliau pasakojamų dalykų savo raštuose jis nemini.
292 *...žolė... atrakina visus užraktus...*— Čia ir toliau autorius išjuokia antikos autorių aprašytus prietarus, kuriais dar daug kas jo laikais tikėjo.
293 „Eneida", XII.
294 *Chanef* — „veidmainystė" (hebr.).
295 *...Kesilio konsilipetus...*—Žr. šios kn. 117 ir 124 paaišk.
296 *pustaleris su žibintu* — prasimanyta moneta.
297 Trečioji eilutė nepasakyta: „Kas to laikysis, gyvens 99 metus".
298 *Petoziris* — legendinis senovės egiptiečių žynys ir astrologas, nustatęs režimą, pagal kurį esą galima išgyventi 126 metus.
299 *Aristofanas Bizantietis* (III a. pr. m. e.) — Aleksandrijos filologas, parašęs Euripido biografiją.
300 Euripidas, „Kiklopas".
301 *Heraklis* kartą užvadavo titaną *Atlantą,* laikantį ant savo pečių dangaus skliautą (graikų mit.).
302 *...kaip buvo palengvintas Ezopo krepšys...*— Vienas anekdotas pasakoja, kad prieš kelionę, dalijantis nešulius, Ezopas gudriai pasirinko nešti krepšį su maistu, kad našta kelyje tolydžio lengvėtų.
303 *Amiklėja* — miestas Lakonijoje (pietų Graikija).
304 *Ganabim* — „vagys" (hebr.).
305 *Serko ir Hermo salos* garsėjo plėšikais, kurie plėšdavo sudužusių laivų jūreivius.
306 *Poneropolis* — „piktadarių miestas" (gr.).

307 *...gaskonai Bordo mieste.*— Žr. šios kn. 31 paaišk.
308 *akademikai* — Platonas ir jo mokiniai. *Sokrato demonas,* pasak Platono,— vidinis balsas, sergėjęs Sokratą nuo blogų poelgių.
309 *...puolė Arklių salą... ir išskerdė visus anglus...*— 1548 m. Henriko II kariuomenė, pasiųsta į pagalbą sąjungininkams škotams, pagrobė iš anglų Inč Keito (Arklių) salą.
310 „Nuo Romos iki čia aš niekaip negalėjau nusilengvinti. Meldžiamasis, imk štai šakes ir įvaryk man baimės" (it.).
311 „Jei tik taip darysi, tai nieko nepadarysi. Pasistenk smarkiau veikti" (it.).
312 „Duota Šamberi mieste" (lot.). Taip būdavo lotyniškuose valdžios raštuose žymima vieta, iš kur raštas siunčiamas.
313 „Aš tau labai dėkingas, mielas pone. Dabar man nereikės kaštuotis dėl klizmos" (it.).
314 *...Fransua Vijonas, kai buvo ištremtas iš Prancūzijos.*— Šis anekdotas buvo žinomas jau XIII a. apie kitą asmenį — fokusininką Jugą Juodąjį.
315 „ir dar sykį" (lot.).
316 *...būčiau pririjęs tiek musių...*— Buvo priežodis, kad kas praryjąs musę, tas pasidarąs labai drąsus.
317 *skibalai, spiratai* — „išmatos" (gr.).
318 „Iš tikrųjų" (hebr.).

PENKTA KNYGA

1 *Her Tyfelis* — „ponas velnias" (vok., landsknechtų žarg.).
2 *anam* — velniui.
3 *hurluburlu* — „triukšmas, maišatis" (angliškos kilmės garsiažodis, į Prancūziją atgabentas kareivių samdinių).
4 „pamišimo atmainų be galo daug" (lot.).
5 „Aforizmai: O tikro pamišimo atvejai" (lot.).
6 Horacijus, Satyros, II, 6. *Pitagoras* draudė valgyti pupas dėl to, kad į jas, kaip ir į gyvulius, persikeliančios mirštančiųjų sielos.
7 Senovėje būta anekdoto apie filosofą Pitagorą, kad jo viena šlaunis buvusi auksinė.
8 „sparnas žalingas, sturplis abejotinas, o kaklas geras tik odą nulupus" (lot.).
9 *Kolinė, Maro... Masiuelis* — XVI a. I pusės rašytojai (daugumas pavardžių iškreiptos).
10 *arklio šaltinis* — Pegaso šaltinis, kurio vanduo poetams įkvėpimo teikdavęs.
11 *...viena iš jų yra Prancūzijos karalių kraujo...*— Kalbama apie Margaritą Navarietę, „Heptamerono" autorę.
12 *Reno de Montobanas* — žr. Trečios kn. 19 paaišk.
13 *Helikonas* — kalnas, kuriame gyvenusios mūzos ir Apolonas.
14 *žydų karvedys* — Mozė, išgyvenęs, pasak Biblijos, 120 metų; *muzikantas Ksenofilas,* pasak Plinijaus Vyresniojo, gyvenęs 150 metų. *Demonaksas* (I a.), graikų filosofas, išgyveno labai ilgą amžių sveikas ir žvalus. *Varnos* taip pat buvo laikomos ilgaamžėmis.

[15] *Pireikas* — Plinijaus minimas senovės graikų dailininkas, mėgęs piešti augalus ir užtat čia juokaujamai vadinamas *riparografu*, t.y. „ropių piešėju".
[16] *Trifė* — „prabanga" (gr.). Kai kuriuose leidimuose (pvz., 1564 metų) ta sala ir čia vadinama Varpų sala.
[17] *Dodonė su savo katilais...*— Dodonėje buvo Dzeuso orakulas, o jame ant medžių prikabinėta vario indų, kurie pajudėję žvangėdavo.
[18] *...Heptafoninis Olimpijos portikas...*— Olimpijos mieste stovėjo portikas, pastatytas taip, kad kiekvienas garsas jame kartodavosi aidais daug sykių. *Heptafoninis* — „septyniagarsis" (gr.).
[19] *Tebuose* stovi faraono Amenhotepo III statula, vadinama Memnono kolosu. Apie ją buvo pasakojama, kad tekančios saulės spindulių paliesta ji išduodanti garsą.
[20] *Liparos sala* yra į šiaurę nuo Sicilijos.
[21] *Editas* — „zakristijonas"; *Antitas* — „mokslinčius" (lot.).
[22] *siticinai* — laidotuvių giesmininkai (lot.); *sikinistai* — satyrų šokių dalyviai graikų dramoje.
[23] *Proknė... Terėjas* — graikų mitų personažai, pavirtę paukščiais.
[24] *Matabriuna* — „Gulbės riterio giesmės", XII a. prancūzų poemos, personažas. Jos šeši vaikai buvo paversti gulbėmis.
[25] *stimfalidai* (graikų mit.) — Stimfalo ežero pakrančių paukščiai. Jie plėšydavę žmones, o jų išmatos baisiai dvokusios ir nuodijusios maistą. Juos išnaikinęs Heraklis — tai buvo vienas iš dvylikos jo žygdarbių.
[26] *...atsirado pasaulyje du popiegai...*— Turima galvoj Didysis bažnyčios skilimas (1378—1417), kada katalikų bažnyčioje buvo du ar trys popiežiai.
[27] *... viršum jų narvų* — t.y. bažnyčių bokštuose.
[28] *...kurių plunksnos rūkytos silkės spalvos...*— t.y. pranciškonai.
[29] *...iš Robero Valbrengo...*— Turimas galvoj Robervalis (Roberval, XVI a. I pusė), garsiojo keliautojo Žako Kartjė bendrakelionis, Kanados vicekaralius.
[30] *Markas Antistijus Labeonas* (Marcus Antistius Labeo, I a. pr. m. e.—I a.) — žymus romėnų teisininkas.
[31] *Zoroastras* (Zaratustra, VI ar VII a. pr. m. e.) — senovės iranėnų religijos reformatorius. *Ormuzdas* — senovės iranėnų vyriausiasis dievas.
[32] *asafisai* — „susirinkusieji" (hebr.).
[33] *Po... saulės užtemimo išskrido jų didelis pulkas...*— Po Reformacijos dalis vienuolių paliko vienuolynus.
[34] *mesti habitą į dilgynes* — prancūzų posakis, reiškiąs „išstoti iš vienuolių luomo".
[35] *...tas ženklas... vienų buvo žydras... kitų baltas.*— Karinių vienuolių ordinų nariai nešiojo prisiūtus skirtingų spalvų kryžius.
[36] *pilvandorai* — reikia suprasti: komandorai (vienas aukščiausių riterių ordino laipsnių). *Metisais* jie čia pavadinti todėl, kad jie pusiau kariai, pusiau vienuoliai.
[37] *...niekad negieda...*— t.y. nelaiko pamaldų.
[38] *...kas blogai apie tai pagalvos...*— Parodijuojamas Keliaraiščio ordino devizas: „Tebūnie gėda tam, kas blogai apie tai pagalvos".
[39] *užveiktas šmeižikas* — velnias po švento Mykolo kojomis (gr. *diabolos* — „šmeižikas"); *avino kailis* — Aukso vilnos ordino ženklas.
[40] *aliptai* — romėnų vergai, kurie maudynių lankytojus trindavo aliejais ir kvepalais.
[41] *alkionas* — „tulžys" (gr.).
[42] *Doridė* — jūrų deivė, Okeano duktė; *Eolas* — vėjų valdovas; *Vejoviai* — piktos dievybės.

43 *Šiaurės kraštai* — Anglija, Vokietija, kur jau buvo įsigalėjusi Reformacija.

44 *vėliavų šventės* — žr. Ketvirtos kn. 225 paaišk.

45 *Badas Egipte truko,* pasak Biblijos, septynerius metus (Pradžios, XLI).

46 *mirobalanai* — „kvapiosios gilės" (gr.). Taip vadinosi kelios rūšys vaisių, gabenamų iš Indijos.

47 *...kaip... Vulkanas laikė karo dievą...*— Žr. Trečios kn. perskyr. XII ir 77 paaišk.

48 „čia ne valgymas, o puota" (lot.).

49 *Ezopas... tą išaiškino vienoje savo pasakėčioje.*— Turima galvoj veikiausiai pasakėčia „Asilas ir šuniukas".

50 *Plutono* (Hado) šalmas minimas „Iliadoje", V g.: Atėnė, kad būtų nematoma, „stovėjo po Hado šalmu". Piemuo *Gigis,* pasak Herodoto, radęs žiedą, kurį mūvėdamas būdavęs neregimas ir kurio dėka paskui tapęs Lidijos karaliumi. *Chameleono* pelenai medinėje dėželėje, kaip tikėjo senovės graikai, galį padaryti žmogų neregimą.

51 *Matot... narve tą dubenį?* — Kalbama apie varpą, kuriuo būdavo skambinama paskelbus kam ekskomuniką.

52 *...mus čia apgaus... Matot štai pelėdą?* — Pelėdų iškamšos būdavo vartojamos medžioklėje — vilioti, t.y. apgaudinėti, paukščiams.

53 *sufleganas* — sufraganas (pavyskupis); *onokrotaliai* (gr. „pelikanai") — čia taip pavadinti protonotarai (žr. „Pantagr." 8 paaišk.).

54 *...labiau nudžiugino nei Artakserksą stiklinė vandens, paduota skitų kaimiečio...*—. Persijos karalius Artakserksas, pasak Plutarcho, atsidėkodamas kaimiečiui, padovanojęs jam aukso taurę ir tūkstantį auksinių.

55 *...prisiekti Jupiteriu...*— Turima galvoj popiežius.

56 *...tikras Fontenblo paveikslas...*— Fontenblo apylinkėse daug smėlynų.

57 *sirtai* — dvi įlankos su daugybe seklumų šiaurinėje Afrikos pakrantėje. *Strofados* — dvi salos Jonijos jūroje, kuriose, pasak graikų mitų, gyvenusios harpijos — sparnuotos pabaisos, audrų ir vėjų sūkurių personifikacijos.

58 *Pandektų* seniausias rankraštis buvo laikomas Florencijoj, miesto valdybos rūmuose, rodomas retai ir su didele iškilme, šviečiant fakelams. *Veronika,* viena Jeruzalės moteris, pasak krikščionių legendos, padavusi savo skarą Kristui, vedamam į Kalvarijų kalną, veidui nusišluostyti, ir toje skaroje likęs Kristaus veido atvaizdas.

59 *Kailinėti katinai* — teisėjai (jų rūbai buvo padabinti šermuonėlių kailiu). *Marmuro akmenys* — marmurinės Paryžiaus teismo rūmų grindys.

60 *šeštoji esencija* — kvintesencijos „aukštesnioji pakopa" (alchemikai pripažino tik penkias „daiktų esmes").

61 *...lovys pritaisytas aukščiau negu ėdžios...*— Teisėjų suolai teisme stovėdavo aukščiau negu sekretoriaus stalas, ant kurio būdavo sudėtos bylos.

62 Prie *Averno* ežero (Italijoj), pasak senovės legendos, buvusi anga į požemius, į mirusiųjų karalystę, iš kurios sunku beišeiti.

63 *...prisidengęs visas grūstuvėmis...*— Teisėjo kepurė buvo panaši į grustuvę.

64 *...senė su akiniais, laikanti... svarstykles.*— Kailiniuotų katinų „teisingumo" deivė ne akla kaip Temidė, o netgi su akiniais, ir vietoj aštraus kardo teturi pjautuvo makštį.

65 *Dakš, dakš...*— pertaras, atsiradęs iš papročio kyšius imti.

66 *...gyvatukas, pragraužęs močiai šoną...*— Buvo manoma, kad gyvatukai gimsta pra-

graužę motinos pilvą (mat kai kurios gyvatės veda gyvus vaikus).

67 *Gajus Licinijus Veris* (Cajus Licinius Verres, 119—43 pr. m. e.) — Romos prokonsulas, Sicilijos vietininkas. Patrauktas tieson už grobstymus, jis padovanojo savo advokatui Hortenzijui bronzinį sfinksą. Kaltintojui Ciceronui padarius kažkokią neaiškią užuominą, Hortenzijus pasakė: „Aš nepermanau šitų mįslių". Ciceronas atsakė: „Keista, juk jūsų namuose yra sfinksas".

68 *Ksenofontas* (apie 430—apie 355 pr. m. e.) — graikų rašytojas, istorikas.

69 *Euristėjas* — Argo karalius, kuriam tarnavo Heraklis; Heros įkalbėtas, jis uždavė Herakliui 12 sunkių darbų.

70 ...*kaip kitados aplankė Semelę, mielojo Bakcho motiną*.— Jupiterio (Dzeuso) mylimoji, Tebų karalaitė Semelė prašė jį apsilankyti su visais savo galios atributais. Jis atvyko su perkūnais ir žaibais, bet nuo jų sudegė Semelės namai ir ji pati.

71 *Minojas*, Kretos karalius, ir *Radamantas*, jo brolis, po mirties buvo vėlių teisėjai požemio karalystėje; *Eakas*, Dzeuso ir Eginos sūnus,— taip pat vėlių teisėjas; *Ditas* — požemių valdovo Plutono romėniškas vardas.

72 *Abila* ir *Kalpa* — uolos abipus Gibraltaro, „Heraklio stulpai".

73 *Pontilis* — kaimas prie Šinono.

74 *Apedeutai* — „neišauklėti, bemoksliai žmonės" (gr.). Čia išjuokiami Prancūzijos sąskaitybos rūmai, kurių žinioje buvo karalystės finansai: tos įstaigos darbuotojams buvęs nereikalingas mokytumas, tik uolumas. Toliau minimi *presai* — tai įvairios tų rūmų įstaigos, kurios turėjo spausti iš žmonių pinigus.

75 *Pithias* — „statinė vynui" (gr.). Sąskaitybos rūmuose buvo garsi vyninė, į kurią tikriausiai čia ir daroma užuomina.

76 *Ekstraordinarijomis* čia vadinamos nepaprastųjų karinių išlaidų sąskaitos. Už jų klastojimą 1535 m. buvo pakartas karinis iždininkas Žanas Ponšė.

77 *decima* — dvasininkų mokestis karaliui.

78 *korektoriai* — kontrolieriai, kurie tikrindavo sąskaitas.

79 *Lambalis* — miestas Bretanėje, kur buvo vaidinamos misterijos.

80 „Dvigubai didesnė bauda" (lot.).

81 „Keturgubai didesnė bauda".

82 ...*pasakodami savo nuotykius Pantagriueliui*...— Turima galvoj nuotykiai Pinkliavos saloje (perskyr. XI), į kurią neišlipo Pantagriuelis.

83 „negu su liturginiais rūbais" (lot.).

84 ...*filosofo patarimas*...— Turima galvoj filosofo stoiko Epikteto (I—II a.) sentencija: *Sustine et abstine*.

85 *Kastoru* čia vadinama „švento Elmo ugnis" — švytėjimas laivo stiebų viršūnėse dėl atmosferos elektros iškrovų.

86 *O ką, ar nepasisekė?* — posakis iš „Farso apie advokatą Patleną". *Anri Kotiralis* — tas pats personažas, kuris Trečios kn. perskyr. XXV vadinamas Her Tripa.

87 *Lunaria major* — blizgė, „mėnesio žolė".

88 *Kvinta* — Kvintesencija.

89 *Geberas* (tikr. Džabiras ibn Chajanas, VIII—IX a.) — įžymus arabų ar persų gydytojas ir alchemikas. Agripa Netesheimietis alchemiją vadino *Gebero virtuve*.

90 *Mateotechnija* — „bergždžias, beprasmis darbas; tuščios pastangos" (gr.).

91 *Entelechija* — „tobulybė" (gr.). Aristotelio filosofijos terminas, reiškiąs tikslingą materijoje slypinčios potencijos realizaciją. Ir viduramžiais, ir humanizmo laikais buvo daug ginčų, kaip jos esmę suprasti.

[92] *Endelechija* — „tolydumas, netrūkumas" (gr.). Šį terminą kai kas painiodavo su entelechija.

[93] *Diogenas Laertietis* (III a. pr. m. e.) — graikų filosofijos istorikas.

[94] *Skaligeris... Fleri* — XV—XVI a. mokslininkai, vertę, komentavę ir populiarinę antikinės filosofijos veikalus.

[95] *...kareiviai... vietoj „šibolet" tarė „sibolet"*.— Kalbama apie vieną Senojo testamento pasakojimą, kaip kareiviai iš tarmės pažindavo, kas yra jų priešas (Teisėjų, XII).

[96] *...jai buvo... tūkstantis aštuoni šimtai metų...*— Mat Entelechija — Aristotelio „duktė".

[97] *kasija, gvajakas, rabarbaras, turbitas, skamonija* — vaistiniai augalai, vartojami daugiausia viduriams paleisti arba venerinėms ligoms gydyti.

[98] *abstraktoriai* — „esmės traukėjai" (lot.), *spodizatoriai* — „metalinių substancijų degintojai" (gr.), *masiterai* — „tešlos maišytojai" (gr.), *pregustai* — *„ragautojai" (lot.)*.

[99] *tabachimai... giborimai* — hebrajiški žodžiai, kuriais tituluoja vienas kitą žydų rabinai savo laiškuose; jų reikšmės: peno tiekėjai, išminčiai, švyturiai, žymenybės, garsenybės, valdovai, bajorai, pažai, valdovo vietininkai, vadai, galiūnai, kunigaikščiai, sargai, tėvai, mokytojai, patikėtiniai, satrapai, švietėjai, karžygiai.

[100] *Panacėja* — graikų deivė gydytoja.

[101] *sechabotai* — „abstrakcijos", *amenimai* — „tiesos", *dimionai* — „įvaizdžiai", *harborinai* — „koncepcijos", *chalominai* — „sapnai", *charadotai* — „siaubingos vizijos" (hebr.), *prolepsijos* — „užbėgimai už akių prieštaravimams" (gr.).

[102] *Egiochas* — „egidos (ožkos odos) nešiotojas" (gr.).

[103] *Kvintas Hortenzijus* (Quintus Hortensius, 114—50 pr. m. e.) — romėnų oratorius, Cicerono varžovas.

[104] *kordakas... pirika* — senovės graikų šokiai, kurių težinomi daugiausia tik pavadinimai.

[105] *hidropikai... hiposarkai* — graikiški pavadinimai ligonių, sergančių vandenlige.

[106] *Teno kirvis* — posakis, reiškiąs seną pagiežą, kerštą. Pasak graikų mito, Tenas, keršydamas savo tėvui, Ligūrijos karaliui Kiknui, už kadaise padarytą nuoskaudą, nukirto tėvo laivo lyną, ir tas žuvo audringoje jūroje.

[107] *švento Pranciškaus liga* — neturtas.

[108] *mačiau daug... pareigūnų prie darbo.*— Toliau susakyti dvariškių „darbai" yra arba liaudies priežodžių aptartos negalimybės, nesąmonės, arba sveikam protui priešingi veiksmai (panašiai kaip Gargantiua vaikystės „užsiėmimai"). Iš jų matyti autoriaus požiūris į karaliaus dvarą ir apskritai į aristokratinę aukštuomenę.

[109] *Aristofano* komedijoje „Debesys" Sokratas pavaizduotas kaip šarlatanas ir nemokša.

[110] *Hesperas* — „vakarinė žvaigždė" (gr.).

[111] *Markas Gavijus Apicijus* (Marcus Gavius Apicius, I a.) — garsus Romos smaguris ir puotų mėgėjas, minimas Senekos ir Plinijaus.

[112] *tarotai* — buriamosios kortos; *liuetai* — tam tikros lošiamosios kortos.

[113] *Enio* — graikų karo deivė.

[114] *Marsijas* — jaunas frigietis, satyras, fleitos išradėjas ir muzikantas, stojęs į varžybas su Apolonu. Jas pralaimėjęs, jis buvo nubaustas už drąsą: Apolonas jam gyvam nudyrė odą.

115 *petauristai* — graikų akrobatai, šokėjai ant ištemptos virvės.
116 *Kuzanas* — žr. „Pantagr." 134 paaišk.
117 *...ėjo klebono žingsniu...*— t.y. lėtai. Senas Buržo — Orleano kelias buvo prastai prižiūrimas.
118 *...Feratos kelią, raitą ant didelės meškos.*— Tas kelias eina per kalną, kuris vadinasi Didžioji Meška.
119 *Talis Miletietis* (apie 625—547 pr. m. e.) — graikų filosofas, antikinės filosofijos pradininkas.
120 *Filolajas Tarentietis* (V a. pr. m. e.) — graikų filosofas, laikomas pirmuoju heliocentrinio žemės judėjimo teorijos skelbėju. *Aristarchas Samietis* (IV—III a. pr. m. e.), graikų astronomas, ir *Seleukas* (I a.), matematikas, laikėsi taip pat Filolajo nuomonės.
121 *...minoritų, traukiančių semibreves... minimitų, traukiančių minimas...*— Vienuolių ordinai, pabrėždami savo nusižeminimą, mėgo vadintis *minoritais* („mažesniaisiais") ar *minimitais* („mažiausiaisiais"). Autorius daro žodžių žaismą iš tų pavadinimų, gretindamas juos su senovinių trumpųjų natų vardais.
122 *smėlio jūra* — Arabijos pusiasalio dykumos.
123 *...prie juostos prisirišę aštrų skustuvą...*— Turima galvoj italų patarlė: „Medus burnoj, o skustuvas prie juostos" (taip sakoma apie pavojingus veidmainius).
124 *šviesusis Liuciferis* — Aušrinė.
125 *Pontanas* — žr. „Garg." perskyr. XIX ir 104 paaišk.
126 *Merkurijaus vanduo* senovės Romoje buvo vartojamas apeiginiam apsivalymui. Semdavo jį iš Merkurijaus šaltinio palei Kapenos vartus.
127 „Fastai" (poema, kurioje kalendorine eile pasakojamos etiologinės sakmės, susijusios su Romos praeitimi).
128 *...grįžti pro tas pačias jie vengia.*— Turima galvoj sena patarlė, jog pelei ramu tik tada, kai turi ne vieną urvą.
129 *Markas Valerijus Marcialis* (Marcus Valerius Martialis, apie 40 — apie 104) — romėnų poetas. Savo epigramose, beje, jis mini tik salotas.
130 *Marpezo uola* — Marpezo kalnas Paro saloje, garsus marmuro laužyklomis („Eneida", VI).
131 *...Priapas ... matė naktines Kanidijos išdaigas.*— Horacijus vienoje satyroje (I, 8) vaizduoja, kaip dvi žiniuonės, Kanidija ir Sagana, naktį būrė, o mediniam Priapui, besiklausant jų burtažodžių, sprogo užpakalis, ir žiniuonės, išsigandusios driokstelėjimo, pabėgo.
132 *...kaip koks raupsuotasis.*— Buvo manoma, kad raupsuotieji esą ypač gašlūs.
133 *...Indijos žolę, Teofrasto išgarsintą.*— Žr. Trečios kn. perskyr. XXVII.
134 *Žambė klebonu* kurį laiką buvo pats Rablė, nors tame miestelyje negyveno, tik gaudavo dalį pajamų, kurias surinkdavo vikaras.
135 *...jos panaikinimui, kuris... nebetoli...*— Buvo pageidaujančių, kad Tridento susirinkimas (1545—1563) gavėnią panaikintų.
136 *arimaspai* čia — šiaurės tautos, evangelikai, kurie nesilaikė pasninkų.
137 *Matėme ir dar niekad neregėtų padarų...*— Šiame perskyrime Rablė parodijuoja kelionių aprašymus, kurių tada buvo paplitę labai daug ir kuriuose dažnai būdavo prirašyta nebūtų dalykų.
138 *Dramblys* tada dar tebebuvo didelė retenybė Vakaruose. Henrikas IV (1589—1610) buvo pirmasis Prancūzijos karalius, turėjęs dramblį.

[139] *Juba II* (apie 50 pr. m. e.—apie 23) — Mauretanijos karalius, keleto graikiškų istorijos veikalų autorius.
[140] *Henrikas Klerbergas* — turtingas Liono pirklys, kilęs iš Niurnbergo.
[141] *vienragis* — mitologinis gyvulys — arklys su vienu ragu kaktoje.
[142] *...vaistų, sutaisytų iš dvidešimt dviejų durklo smūgių.*— Julijus Cezaris, pasak Plutarcho, buvęs nužudytas dvidešimt trimis durklo smūgiais.
[143] *Apulėjus* (Appulejus, apie 124—apie 180) — romėnų rašytojas, „Aukso asilas“ — jo romanas.
[144] *..seleukidų... kinamolgų... grifų.*— Dauguma šių gyvūnų pavadinimų imti iš Plinijaus „Gamtos istorijos“.
[145] Apie *echenėją* žr. Ketvirtos kn. perskyr. LXII.
[146] *Periandras* (VII—VI a. pr. m. e.) — Korinto tironas.
[147] *makrelės* prancūzų kalboje — ne tik tam tikros žuvys, bet ir nedori žmonės, ypač parsiduodantys liudininkai (plg. dar Ketvirtos kn. 155 paaišk.).
[148] *...kefai... krokutai, ealai... kukrokutai* ir kiti toliau minimi fantastiniai gyvūnai irgi yra aprašyti Plinijaus.
[149] *Pjeras Žilis d'Albi* (Pierre Gilles d'Albi, 1450—1555) — prancūzų gamtininkas, žymus ichtiografas.
[150] *anakampserotu* Plinijus vadina augalą, kurio palytėjimas galįs atgaivinti užgesusią meilę.
[151] *trogloditai, himatopodai, blemijai* — pasakiškos tautos, minimos Plinijaus.
[152] *egipanas* — satyras.
[153] *jakobinas Albertas... Pedras Alvaresas* — XIII—XVI amžių įvairių šalių geografai, istorikai, keliautojai. *Popiežius Pijus II* (1458—1464) — taip pat garsaus kosmografijos veikalo autorius.
[154] *La Rošelė* — Prancūzijos tvirtovė prie Atlanto. *Faro* švyturys buvo ties Aleksandrija, Egipte. *Nauplijo* švyturys buvo Argo uoste, Graikijoje.
[155] *Demostenas... žiburiavo.*— Demostenas mėgo dirbti naktimis, prie žiburio.
[156] *Aristofanas Bizantietis* (III—II a. pr. m. e.), Aleksandrijos filologas, ir *Kleantas* (III a. pr. m. e.), filosofas stoikas, buvo vadinami savo laiku mokslo žiburiais.
[157] *strasas* — skaidrus akmuo, primenantis deimantą; *fengitas* — tam tikra žėručio rūšis.
[158] *...Epikteto žiburys, už kurį kitados buvo siūloma trys tūkstančiai drachmų.*— Pasak Lukiano, vienas graikas tiek pinigų siūlęs už Epikteto molinę lempą, tikėdamasis kartu ir to filosofo išmintį įsigyti.
[159] *Polimiksas* — „žiburys su daugeliu dagčių“ (gr.), minimas vienoje Marcialio epigramoje.
[160] *Ikosimiksas* — „žiburys su dvidešimčia dagčių“ (gr.), minimas vienoje Aleksandrijos poeto Kalimacho (III a. pr. m. e.) epigramoje. *Tisijas* (V a. pr. m. e.) — graikų retorius.
[161] *Pensilis* — „kabantis“ (lot.).
[162] *Raudono šilko kuodas* puošdavo mokslo daktaro kepurę.
[163] *„Didysis žiburys“* ir *„Vaistininkų žiburys“* — dvi farmakopėjos, parengtos Italijoje XV a. ir labai populiarios XVI a.
[164] *zooforas* — frizas, papuoštas gyvulių figūromis (gr.).
[165] *Gijomas Bigo* (Guillaume Bigot, g. 1502) — prancūzų humanistas, poetas ir filosofas.

166 *Šinonas* — Rablė tėviškė, daug kartų šlovinta šioje knygoje. Kai kuriuose lotyniškuose dokumentuose to miestelio vardas buvo rašomas *Caïno*, t.y. Kainonas.

167 *Kilikijoje... Saba...— Kilikija* — istorinė sritis Mažosios Azijos vidurinėje dalyje. *Adrianopolis* (dab. Edirnė) — miestas europinėje Turkijos dalyje. *Kanaanas* — senovinis Palestinos pavadinimas. *Saba* — senovinė valstybė pietų Arabijoje.

168 *flogonas* — „liepsningasis", t.y. galingas kaip liepsna.

169 *tetradė* — „ketvertas" (gr.) — pitagoriečiams tobulas skaičius.

170 *psichogonija* — „sielos kilmė" (gr.). Platonas „Timėjo" dialoge išdėsto, kaip dievas sukūręs pasaulio sielą: „Pirmiausia jis paėmė visuotinio chaoso vieną dalį; paskui paėmė kitą dalį, dukart didesnę už pirmą; paskui trečią, pusantro karto didesnę už antrą arba triskart didesnę už pirmą; paskui ketvirtą, dvigubai didesnę už antrą; penktą, trigubai didesnę už pirmą; septintą, dvidešimt septynis kartus didesnę už pirmą".

171 *Švento Patriko ola Hibernijoj* (Airijoj) anų laikų pasakose buvo laikoma anga įeiti į skaistyklą. *Trofonijo griovoje Beotijoj* (sen. Graikija) buvo Trofonijo, Apolono sūnaus, orakulas; kas norėdavo gauti jo patarimų, turėdavo leistis į tamsius požemius.

172 *Tenaro* kyšulyje (Lakonija) buvo urvas, pro kurį Heraklis nusileidęs į požemio karalystę.

173 *...suėdė vieną Demetrijo alebardininką...*— Vienas iš Atėnų valdovo Demetrijo (IV a. pr. m. e.) asmens sargybinių, pasak Pausanijo, nusileido į Trofonijo griovą, prieš tai neatlikęs nustatytų apeigų, ir ten mirė.

174 *...jų iš dangaus prilis... kad Heraklis turėtų kuo mušti du Neptūno vaikus.— Gajus Marijus* (Cajus Marius, 156—86 pr. m. e.), Romos konsulas ir karvedys, Kro laukuose buvo iškasdinęs kanalą. Pasak romėnų mito, Jupiteris, norėdamas padėti kautynėse Herakliui, pasiuntė jam akmenų lietų.

175 *limbas* — vieta, kur, pasak teologų, einančios nekrikštytų mirusių kūdikių vėlės.

176 *hipogėja* — „požemis" (gr.).

177 *Ducunt volentem...*— graikų filosofo Kleanto sentencija, į lotynų kalbą išversta Senekos.

178 *Dzeuksidas Heraklėjietis* (V a. pr. m. e.) — graikų dailininkas tapytojas. Plinijus pasakoja, kad jis taip gyvai nupiešdavęs vynuoges, jog paukščiai puldavę jas lesti.

179 *...būtų neįmanoma... sustabdyti kraujo tekėjimą.*— Hipokratas rašė, kad nuo mėtų kraujas skystėja, Aristotelis — kad jos muša temperatūrą, mažina sėklos sekreciją, slopina narsumą.

180 *basaridės... bakchidės* — įvairūs graikiški ir lotyniški bakchančių pavadinimai.

181 *tirsas* — Bakcho ir jo palydovų lazda, lapuotomis vynmedžio ir povijo (gebenės) šakutėmis apkaišyta.

182 *kordaksas* — senovės graikų šokis, šokamas komedijoje, labai laisvas, kartais nešvankus.

183 *hemipanai, egipanai,* taip pat anksčiau paminėti *tityrai* — įvairūs satyrų pavadinimai; *silvanai* — „miškiniai"; *lemūrai* — „vaiduokliai, vėlės"; *larai* — „naminiai".

184 *Apelis* ir *Aristidas Tebietis* (abu IV a. pr. m. e.) — graikų dailininkai.

185 *ferkulai* — neštuvai su dievų atvaizdais ir karo laimikiais, kuriuos nešdavo triumfo eisenos dalyviai. *Epinikija* — pergalės giesmė.

[186] *kerkopitekas* — „uodeguotoji beždžionė" (gr.); *trochilas* — paukščiukas, kuris krokodilui dantis valo; *ichneumonas* — tam tikra žiurkė, kuri, kaip buvo manoma, krokodilui pilvą graužia.

[187] *Kalimachas* (V a. pr. m. e.), graikų skulptorius ir architektas, pasak Pausanijo, išradęs tokį žibintą, kuris degdavo ištisus metus be pertraukos ir be aliejaus papildymo.

[188] *Karpasija* — miestas Kipro saloje, prie kurio senovėje buvo kasamas tam tikros rūšies asbestas.

[189] Butelio šventyklos aprašymui autoriaus daug kas paimta iš anksčiau minėto Frančesko Kolonos veikalo „Polifilo sapno ir meilės kova" (perskyrimams XXXVII, XXXVIII ir XLI) ir iš Lukiano dialogo „Dionisas" (perskyr. XXXIX ir XL).

[190] ...*užkaitęs Ajanto kraujas.*— Pasak graikų mito, išprotėjusio ir nusižudžiusio Ajanto Telamonido kraują dievai pavertę hiacinto žiedais. Jų gyslutėse kai kas įžiūri raides A ir I. Šią legendą autorius taiko ir hiacinto mineralui.

[191] *anachitinis deimantas* — toks, kuris, kaip manyta senovėje, turėjęs galią apsaugoti nuo nuodų ir pamišimo.

[192] *Vyriškais* akmenimis Plinijus vadina skaidresniuosius, *moteriškais* — mažiau skaidrius. Beveik visa, kas kalbama šiame perskyrime apie brangakmenius, autoriaus imta iš Plinijaus „Gamtos istorijos".

[193] *Serapis* — helenistinės epochos egiptiečių dievas.

[194] *Hermijo kapas* buvo Kipro saloje.

[195] ...*Atamantą, žiūrintį į savo nebegyvą sūnų Learchą...*— Legendinis Orchomenės (Beotijoje) karalius Atamantas beprotybės priepuolyje užmušė savo sūnų Laerchą. *Aristonidas* (II a. pr. m. e.) — graikų skulptorius.

[196] *Polikletas Argietis* (V a. pr. m. e.) — graikų skulptorius ir dailės teoretikas, išdėstęs žmogaus kūno proporcijų kanono teoriją. Čia turima galvoj jo statula „Doriforas", laikoma jo teorinių principų įkūnijimu.

[197] *Lezas... Paktolis...*— Nuo senų senovės tų upių plaunamose smiltyse buvo randama aukso.

[198] *Ksenokratas* (IV a. pr. m. e.) — graikų filosofas, Platono mokinys.

[199] *karalius Nechepsas* — žr. „Garg." 50 paaišk.; *Petoziris* — žr. Ketvirtos kn. 298 paaišk.

[200] *pantarbas* — legendinis raudonas brangakmenis, baisiai spindintis.

[201] *Pitilis, vadinamas Teutu* (t.y. „smaližium"), pasak Atenėjo, kad neatbuktų skonio pajautimas, išsitepdavo liežuvį tam tikru tepalu, kurį nusivalydavo tik prieš valgį.

[202] *Filokseną* ir *Melantijų* taip pat mini Atenėjas.

[203] *Nonakris* buvo Arkadijoje, *Dirkė* prie Tebų.

[204] *hipokratinis koštuvis* — piltuvėlio formos medžiaginis filtras, kadaise vartotas vaistininkų.

[205] *mistagogas* — „įšventėjas" (gr.).

[206] ...*Numa Pompilijus... nepristeigė tiek ceremonijų...*— Numa Pompilijus, legendinis Romos imperatorius, nustatė romėnų tikybines apeigas. *Tuskų*, arba Etruskų, miestas Cerė (*Caere*) buvo tos šalies religinio gyvenimo centras, čia buvo nustatinėjamos ir apeigos (lot. *caeremoniae*). *Žydų karvedys* Mozė davė žydams visokius įstatymus, tarp kitų — ir religinių apeigų nuostatus.

[207] *Ramnas* — miestelis Atikoje.

[208] *Feronija* — senovės italų deivė, miškų ir šaltinių globėja.

[209] *itimbas* — senovės graikų šokis, šokamas per bakchanalijas.

210 *...pagal Aristėjo išmonę ir būdą.*— Vergilijus „Georgikose" (IV g.) pasakoja apie piemenį Aristėją, kaip jis, motinos nimfos pamokytas, papjovė keturis jaučius ir keturias telyčaites ir paliko miške; devintą dieną „pamato visi... kaip iš vidurių pašvinkusių jaučių bitės suzvimbia staiga" (*A. Dambrausko vertimas*).

211 *Sentencijos* — žr. „Pantagr." 164 paaišk.

212 *...pranašas suvalgė knygą...*— Pranašui Ezekieliui, pasak jo paties žodžių, dievas davęs knygą ir liepęs ją suvalgyti (Ezekielio, III).

213 *Hipijas Elietis* (V—IV a. pr. m. e.) — graikų sofistas, mnemotechnikos išradėjas.

214 „vynas".

215 *Io Pean* — džiaugsmo šūksnis, sau laimės linkėjimas, pradedant kokį darbą ar žygį (gr.).

216 *...josios duktė buvo pagrobta į mūsų požemius...*— Plutonas, žemės gelmių dievas, pagrobė Jupiterio ir Cereros dukterį Prozerpiną ir padarė ją požemių karalystės valdove.

217 *...požemių valdovo vardas... siejamas su lobio pavadinimu.*— Jau senovės autoriai (Platonas, Ciceronas) pastebėjo ryšį tarp požemių dievo vardo ir „turto" žodžio: graikiškai to dievo vardas *Plutonas,* o turtas — *plutos;* lotyniškai — *Dis* ir *dives.*

Parengė DOMINYKAS URBAS
ir JUOZAS NAUJOKAITIS

TURINYS

BAISENYBINGAS DIDŽIOJO GARGANTIUA, PANTAGRIUELIO TĖVO, GYVENIMAS, KURĮ KADAISE SURAŠĖ M. ALKOFRIBASAS, KVINTESENCIJOS TRAUKOVAS

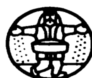
PANTAGRIUELIS, DIPSODŲ KARALIUS, ATGYVINTAS TIKRUOJU PAVIDALU SU VISAIS BAISIAIS SAVO DARBAIS BEI ŽYGIAIS. PARAŠĖ VELIONIS M. ALKOFRIBASAS, KVINTESENCIJOS TRAUKOVAS

TREČIA KNYGA APIE GEROJO PANTAGRIUELIO HEROJIŠKUS DARBUS IR KALBAS, PARAŠYTA M. FRAN. RABLĖ, MEDICINOS DAKTARO

KETVIRTA KNYGA
APIE GEROJO PANTAGRIUELIO
HEROJIŠKUS DARBUS IR KALBAS,
PARAŠYTA M. FRANSUA RABLĖ,
MEDICINOS DAKTARO

PENKTA IR PASKUTINĖ KNYGA
APIE GEROJO PANTAGRIUELIO
HEROJIŠKUS DARBUS IR KALBAS,
PARAŠYTA M. FRANSUA RABLĖ,
MEDICINOS DAKTARO

PASAULINĖS LITERATŪROS BIBLIOTEKA
БИБЛИОТЕКА ВСЕМИРНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

КНИГА 19 KNYGA

ФРАНСУА РАБЛЕ

ГАРГАНТЮА И ПАНТАГРЮЭЛЬ

На литовском языке
Перевел с французского *Доминикас Урбас*. Художник *Арвидас Каждайлис*
Издательство «Вага», 232600, Вильнюс, пр. Ленина 50

RABLĖ

GARGANTIUA IR PANTAGRIUELIS

Tituliniame puslapyje:
Pjeras Bontanas (1506—1570)
Antkapio reljefo fragmentas

Parengė dail. *Rimantas Dichavičius*

Redaktorius *J. Naujokaitis*. Men. redaktoriai *V. Armalas* ir *A. Nekrošius*
Techn. redaktorė *B. Šlivinskienė*. Korektorės *S. Zastarskytė* ir *R. Gabrilavičienė*

IB Nr. 4288

Duota rinkti 86.04.17. Pasirašyta spaudai 86.11.04. Leidinio Nr. 11867
Formatas $60\times90^{1}/_{16}$. Ofsetinis popierius Nr. 1
Garnitūra „Taims", 10 punktų. Fotorinkimas. Ofsetinė spauda
46 sąl. sp. l. 47,3 sąl. spalv. atsp. 46,3 apsk. leid. l.
Užsakymas 6913. Tiražas 90 000 egz. Kaina 4 rb 40 kp

Leidykla „Vaga", 232600, Vilnius, Lenino pr. 50
Rinko K. Poželos spaustuvė, 233000, Kaunas, Gedimino 10
Spaudė Motiejaus Šumausko spaustuvė, 232600, Vilnius, Strazdelio 1

Rablė

Ra-13 Gargantiua ir Pantagriuelis / Iš pranc. k. vertė D. Urbas; [Baig. str. „Rablė juoko galia ir prasmė“, p. 663—671, E. Kuosaitės; Paaišk., p. 673—724, D. Urbo, J. Naujokaičio].— V.: Vaga, 1986.— 734 p.— (Pasaul. literatūros b-ka / Red. komis.: K. Ambrasas ir kt.; Kn. 19. Literatūra iki XIX a.).

Rablė veikalas — įžymiausias prancūzų Renesanso epochos paminklas, vienas iš satyros šedevrų pasaulinėje literatūroje. Pasakodamas apie dviejų karalių milžinų gyvenimą ir nuotykius, autorius kandžiai šaiposi iš pasenusių viduramžių papročių, iš katalikų bažnyčios ir ypač vienuolių, smerkia visokį fanatizmą, antihumaniškus teismus, grobikiškus karus, propaguoja humanistines pažiūras, aukština žmogaus protą ir žinių siekimą.

R $\frac{4703000000-192}{M852(08)-86}$ 199—86

BBK 84.4Pr-4
U(Pr)